

## **The Project Gutenberg eBook of Monte-Criston kreivi, by Alexandre Dumas**

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Monte-Criston kreivi

Author: Alexandre Dumas

Translator: Jalmari Finne

Release date: April 21, 2014 [EBook #45448]

Most recently updated: August 4, 2018

Language: Finnish

\*\*\* START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MONTE-CRISTON KREIVI \*\*\*

Produced by Tapio Riikonen

# **MONTE-CRISTON KREIVI**

Kirj.

Alexandre Dumas

Suomentanut Jalmari Finne

Alexandre Dumas vanhemman ranskankielinen alkuperäisteos  
Le comte de Monte-Cristo ilmestyi v. 1844-45

Otava, Helsinki, 1914.

## **SISÄLLYS:**

1. Marseille — Tulo 2. Isä ja poika 3. Katalonialaiset 4. Salaliitto 5. Kihlajaiskemut 6. Prokuraattorin sijainen 7. Kuulustelu 8. Ifin linna 9. Kihlajaispäivän ilta 10. Pieni työhuone Tuileries-palatsissa 11. Korsikalainen ihmissusi 12. Isä ja poika 13. Satapäiväinen keisarikunta 14. Raivoisa vanki ja hullu vanki 15. Numero 34 ja numero 27 16. Italialainen tiedemies 17. Apotin huone 18. Aarre 19. Kolmas taudinkohtaus 20. Ifin linnan hautausmaa 21. Tiboulenin saari 22. Salakuljettajat 23. Monte-Criston saari 24. Lumouksen vallassa 25. Tuntematon 26. Gardin sillan majatalo 27. Kertomus 28. Vankilan luettelot 29. Morrelin kauppahuone 30. Syyskuun viides päivä 31. Italia — Merenkulkija Sindbad 32. Herääminen 33. Roomalaisia rosvoja 34. Odottamaton kohtaaminen 35. La Mazzolata 36. Rooman karnevaali 37. San Sebastianon katakombit 38. Sovittu tapaaminen 39. Pöytäoverit 40. Aamiainen 41. Esittely 42. Bertuccio 43. Talo Auteuilissa 44. Vendetta 45. Verisade 46. Rajaton luotto 47. Harmaat hevoset 48. Ideologiaa 49. Haydée 50. Morrelin perhe 51. Pyramus ja Tisbe 52. Myrkkyyoppi 53. Robert Paholainen 54. Kurssinoteerauksia 55. Majuri Cavalcanti 56. Andrea Cavalcanti 57. Aitaus 58. Herra Noirtier de Villefort 59. Testamentti 60. Lennätin 61. Kuinka puutarhuri pääsee persikoita nakertelevista hiiristä 62. Kummitukset 63. Päivälliset 64. Kerjäläinen 65. Perheriita 66. Avioliittoaikeita 67. Kuninkaallisen prokuraattorin työhuone 68. Kesätanssiaisit 69. Tutkimuksia 70. Tanssiaisit 71. Leipää ja suolaa 72. Markkiisitar Saint-Méran 73. Lupaus 74. Villefort'in perhehauta 75. Pöytäkirja 76. Andrea Cavalcantin edistysaskelet 77. Haydée 78. Janinasta kirjoitetaan... 79. Mehuvesi 80. Syytös 81. Toimensa jättänyt leipuri 82. Murtovarkaus 83. Jumalan käsi 84. Beauchamp 85. Matka 86. Tuomio 87. Taisteluhaaste 88. Solvaus 89. Yö 90. Taistelupaikalla 91. Äiti ja poika 92. Itsemurha 93. Valentine 94. Tunnustus 95. Isä ja tytär 96. Avioliittosopimus 97. Matkalla Belgiaan 98. "Kellon ja Pullon" majatalo 99. Laki 100. Haamu 101. Myrkyttäjä 102. Valentine 103. Maximilien 104. Danglars'in nimikirjoitus 105. Père-Lachaisen hautausmaa 106. Jako 107. Leijonanluola 108. Tuomari 109. Tuomioistuin 110. Syytöskirjelmä 111. Sovitus 112. Lähtö 113. Menneisyys 114. Peppino 115. Luigi Vampan ruokalista 116. Anteeksianto 117. Lokakuun viides päivä Viiteselitykset.

## 1. Marseille — Tulo

Helmikuun 27. päivänä 1815 Notre-Dame de la Garden tähyistäjä antoi merkin, että satamaan oli tulossa kolmimasto Pharaon paluumatkallaan Smyrnasta, Triestistä ja Napolista.

Tavalliseen tapaan läksi heti luotsi satamasta, pujahti Ifin linnan ohi ja nousi laivaan Morgionin niemen ja Rionin saaren välillä.

Tavalliseen tapaan täytti myöskin heti utelias joukko Saint-Jeanin linnoituksen rantavallin, sillä laivan tulo oli aina tärkeä tapaus Marseillessa, varsinkin kun laiva, niin kuin oli laita Pharaonin, oli rakennettu, varustettu ja lastattu vanhan Phocéén veistämöllä ja oli erään marseilalaisen laivanvarustajan oma.

Alus pujahti onnellisesti salmesta, jonka joskus tulivuorenpurkaus on muodostanut Caleseragne-saaren ja Jarros-saaren väliin, sivuutti Pomèguen ja läheni kolmine märssypurjeineen, keula- ja mesaanipurjeineen, mutta niin hitaasti ja surullisen juhlallisesti, että uteliaat katsojat alkoivat aavistaa onnettomuuden sattuneen ja kyselivät toisiltaan, mitähän aluksessa oli tapahtunut. Mutta purjehdukseen perehtyneet huomasivat heti, että jos jokin onnettomuus oli tapahtunut, niin se ei ollut kohdannut alusta, sillä se totteli täydellisesti ruoria, sen ankkurit riippuivat paikallaan valmiina laskeutumaan veteen, vantit oli päästetty irti, ja luotsin vieressä, joka valmistautui ohjaamaan Pharaonin Marseillen sataman kapeasta suusta sisään, oli nuori, vilkasliikkeinen ja tarkkasilmäinen mies, joka valvoi aluksen jokaista liikettä ja toisti kaikki luotsin määräykset.

Väkijoukon epämääräinen levottomuus oli siinä määrin tarttunut erääseen katsojaan, että hän ei voinut odottaa aluksen saapumista satamaan, vaan hyppäsi pieneen veneeseen, käski soutaa Pharaonia vastaan ja saavutti sen Réserven lahdelman kohdalla.

Nähdessään miehen tulevan jätti luotsin vieressä seisonut nuori mies paikkansa ja tuli hattu kädessä nojaamaan aluksen laitaa vastaan.

Hän oli noin kahdeksantoista- tai kaksikymmenvuotias mies, pitkä, solakka, mustasilmäinen ja mustatukkainen. Hänen olemuksestaan uhkui rauhallsuutta ja päättäväisyyttä, kuten ainakin ihmisestä, joka on lapsuudestaan asti tottunut taistelemaan vaaroja vastaan.

— Tehän siinä olette, Dantès! huudahti veneessä oleva mies. — Mitä on tapahtunut ja miksi laivassa vallitsee tuollainen alakuloisuus?

— Suuri onnettomuus, herra Morrel, vastasi nuori mies, — suuri onnettomuus, varsinkin minulle. Civita-Vecchian kohdalla menetimme kunnan kapteenimme Leclèren.

— Ja miten on lastin laita? kysyi kiihkeästi laivanisäntä.

— Se on hyvässä kunnossa, herra Morrel, — ja olette varmasti tyytyväinen siinä suhteessa. Mutta kapteeni Leclère parka...

— Mitä hänelle on sitten tapahtunut? kysyi laivanisäntä huomattavasti tyyntyneenä. — Mitä tuolle kunnan kapteenille on tapahtunut?

— Hän on kuollut.

— Pudonnutko mereen?

— Ei, kuollut aivokuumeeseen kärsittyään pelottavan kovia tuskia.

Sitten hän kääntyi laivaväen puoleen:

— Hohoi, kaikki paikoilleen! huusi hän. — Valmiina laskemaan ankkurit!

Laivaväki totteli. Samassa ne kahdeksan, kymmenen merimiestä, jotka olivat laivan väestönä, riensivät jaluksiin, toiset kurenuoriin, toiset rasseihin, toiset keulapurjeen rakkiköysiin, muutamat taas jaloustouveihin.

Nuori merimies loi silmäyksen näihin toimiin, ja kun hän huomasi käskyjensä toteltavan, kääntyi hän jälleen laivanisännän puoleen.

— Ja mitenkä tämä onnettomuus on tapahtunut? kysyi laivanisäntä jatkaen keskustelua siitä, mihin nuori mies sen oli lopettanut.

— Hyvä Jumala, aivan odottamattomalla tavalla. Keskusteltuaan kauan sataman komendantin kanssa kapteeni Leclère lähti Napolista hyvin kiihtyneenä. Vuorokauden päästä tuli kuume. Kolme päivää myöhemmin hän oli kuollut... Panimme tavalliset hautajaiset toimeen, ja hän lepää, kauniisti purjeeseen kiedottuna, kolmenkymmenenkuuden naulan painoinen kuula pään puolella ja toinen samanlainen jalkopäässä, El Giglio -saaren kohdalla. Me tuomme hänen vaimolleen hänen kunniamerkkinsä ja miekkansa. Kannatti todellakin, jatkoi nuori mies alakuloisesti hymyillen, — sotia kymmenen vuotta englantilaisia vastaan kuollakseen aivan samoin kuin muutkin vuoteessaan.

— Niin, minkä sille voi, herra Edmond, vastasi laivanisäntä, joka näytti yhä enemmän rauhoittuvan, — olemmehan kaikki kuolevaisia, ja täytyyhän vanhojen tehdä tilaa nuoremmille, sillä eihän heillä muuten olisi mahdollisuutta edistyä virassa. Ja koska vakuutatte lastin olevan...

— Hyvässä kunnossa, herra Morrel, sen voin taata. Tämä matka tuottaa teille voittoa vähintään kaksikymmentäviisituhatta frangia.

Kuljettiin juuri pyöreän tornin ohitse.

— Valmiina laskemaan kaikki purjeet! huusi nuori merimies. — Pitäkää kiirettä!

Käskeyttiin pantiin täytöntöön melkein yhtä täsmällisesti kuin sotalaivassa.

— Purjeet alas!

Kaikki purjeet laskeutuivat, ja laiva kulki tuskin huomattavasti eteenpäin, liikkuen enää vain vanhan vauhdin vaikutuksesta.

— Ja nyt, jos tahdotte nousta laivaan, herra Morrel, sanoi Dantès huomattavasti laivanisännän levottomuuden, — niin tässä on tilinpitäjänne, Danglars, joka parhaillaan tulee kajuutasta ja voi antaa teille kaikki toivomanne tiedot. Mitä minuun tulee, täytyy minun valvoa ankkuroimista ja valmistaa alus suruasuun.

Laivanisäntää ei tarvinnut kahdesti kehottaa. Hän tarttui Dantèsin heittämään köyteen ja nokkelasti kuin parhain merimies kapusi laivan kuperaan kylkeen lyötyjä tikapuita myöten kannelle. Dantès palasi peränpitäjän luo paikalleen jättäen puheenvuoron sille miehelle, jota oli nimittänyt Danglars'iksi ja joka asteli laivan isäntää kohden.

Tämä henkilö oli noin kaksikymmentäviisi- tai -kuusivuotias, jokseenkin synkän näköinen, esimiestensä edessä mateleva ja alaisiaan kohtaan töykeä. Paitsi sitä, että hän oli tilinpitäjä, jota virkamiestä merimiehet eivät katsele suojele silmin, eivät merimiehet hänestä yleensäkään pitäneet,

jota vastoin kaikki rakastivat Dantèsia.

— No, herra Morrel, sanoi Danglars, — tiedätte jo, mikä onnettomuus meitä on kohdannut. Tiedättehän?

— Tiedän, tiedän. Kapteeni Leclère parka! Hän oli hyvä ja kunnan mies!

— Hän oli oivallinen merimies, vanhentunut taivaan ja meren välillä, niin kuin tuleekin miehen, jolla on luottamustoimi sellaisen liikkeen kuin Morrelin ja pojan palveluksessa, vastasi Danglars.

— Mutta, väitti laivanisäntä seuraten katseillaan Dantèsia, joka etsi sopivaa ankkuroimispaikkaa, — mutta minun mielestäni ei tarvitse olla niin perin vanha merimies, kuin te väitätte, Danglars, ennen kuin tuntee ja tietää tehtävänsä. Katsokaahan ystäväämme Edmondia, hän tekee tehtävänsä niin kuin ainakin mies, jonka ei tarvitse kysyä neuvoa keneltäkään.

— Niin, sanoi Danglars luoden Dantèsiin silmäyksen, jossa välähti vihan liekki, — niin, hän on nuori ja luulee pystyvänsä vaikka mihin. Tuskin oli kapteeni kuollut, kun hän otti johdon käsiinsä, kysymättä neuvoa keneltäkään, ja sai meidät heittämään hukkaan puolitoista päivää viipymällä Elban saaren luona palaamatta suoraan Marseilleen.

— Mitä tulee laivan johdon ottamiseen, sanoi laivanisäntä, — niin se oli hänen velvollisuutensa perämiehenä; mitä tulee puolentoista päivän hukkaamiseen Elban luona, niin hän teki siinä väärin, ellei ollut kysymys joidenkin vikojen korjaamisesta laivassa.

— Laiva oli yhtä hyvässä kunnossa kuin minä olen ja kuin toivon teidänkin olevan, herra Morrel. Ja tuo puolitoista päivää hukattiin vain oikun tähden, hänen kun teki mieli nousta maihin, siinä kaikki.

— Dantès, sanoi laivanisäntä kääntyen nuoren miehen puoleen, — tulkaahan tänne.

— Anteeksi, sanoi Dantès, — heti kohta tulen.

Sitten kääntyen laivaväen puoleen:

— Ankkuri alas! hän huusi.

Heti ankkuri putosi, ja ketjut valuivat kalisten alas. Vaikka luotsi olikin saapuvilla, pysyi Dantès paikallaan siksi, kunnes tämä kaikki oli tapahtunut; sitten hän huusi:

— Laskekaa viiri ja lippu puolitankoon ja pankaa aivot ristiin!

— Katsokaahan, sanoi Danglars, — hän luulee toden totta jo olevansa kapteeni.

— Niin hän onkin, vastasi laivanisäntä.

— Niin, ei puutu muuta kuin teidän ja liiketoverinne allekirjoitus, herra Morrel.

— Miksikä emme antaisi hänelle tuota paikkaa? sanoi laivanisäntä. — Hän on nuori, sen tiedän kyllä, mutta hän näyttää rakastavan ammattiaan ja olevan siihen sangen perehtynyt.

Pilvi nousi Danglars'in otsalle.

— Anteeksi, herra Morrel, sanoi Dantès lähestyessään. — Nyt, kun laiva on ankkurissa, olen valmis palvelemaan teitä. Huusittehan äsken minua?

Danglars astui askelen taaksepäin.

— Tahdoin kysyä teiltä, miksi pysähdyitte Elban saaren luo?

— Sitä en tiedä. Täytin kapteeni Leclèrin viimeisen määräyksen, hän kun kuollessaan antoi minulle käärön vietäväksi marsalkka Bertrandille.

— Tapasitteko siis hänet, Edmond?

— Tapasin.

— Marsalkkanko?

— Niin.

Morrel katsahti ympärilleen ja vei Dantèsin syrjään.

— Ja kuinka keisari voi? kysyi hän kiihkeästi.

— Hyvin, sen mukaan mitä omin silmin saatoin huomata.

— Näitte siis keisarinkin?

— Hän tuli marsalkan luo minun siellä ollessani.

— Ja puhuitteko hänen kanssaan?

— Hän puhui kyllä minulle, sanoi Dantès hymyillen.

— Ja mitä hän sanoi?

— Hän kyseli laivasta yhtä ja toista, milloin lähdemme Marseilleen, missä olemme purjehtineet ja mitä oli lastina. Luulen, että jos se olisi ollut tyhjä ja olisin ollut sen omistaja, hän olisi tahtonut ostaa sen. Mutta sanoin olevani ainoastaan perämies ja että aluksen omistivat Morrel & poika. "Ahaa", sanoi hän, "tunnen hänet. Morrelit ovat olleet useita sukupolvia laivanomistajia, ja eräs Morrel palveli samassa rykmentissä kuin minäkin ollessani Valencessa."

— Se on todellakin totta! sanoi laivanisäntä iloisesti. — Se on Policar Morrel, setäni, josta sittemmin tuli kapteeni. Dantès, kertokaahan sedälleni, että keisari muisti hänet, ja saatte nähdä tuon vanhan karhun itkevän. No niin, no niin, sanoi laivanisäntä taputtaen Dantèsia ystävällisesti olalle, — teitte oikein noudattaessanne kapteeni Leclèren määräyksiä ja poiketessanne Elbaan, vaikkakin jos tiedettäisiin teidän vieneen käärön marsalkalle, siitä voisi teille koitua ikävyyksiä.

— Mitenkä siitä voisi minulle koitua ikävyyksiä? sanoi Dantès. — Enhän edes tiedä mitä vein, ja keisari on kysynyt minulta sellaista, jota hän olisi voinut kysyä keneltä muulta tahansa. Mutta anteeksi, sanoi Dantès, — tuossa tulevat terveys- ja tullitarkastajat. Sallittehan minun poistua?

— Menkää, menkää, rakas Dantès.

Nuori mies poistui, ja hänen mentyään lähestyi Danglars.

— No, sanoi hän, — hän näyttää tyydyttävästi vastanneen teille, miksi hän laski maihin Porto-Ferrajon luona?

— Aivan tyydyttävästi, herra Danglars.

— Sitä parempi, vastasi tämä, — sillä ikävään on nähdä toverin rikkovan velvollisuutensa.

— Dantès teki velvollisuutensa, vastasi laivanisäntä, — eikä siinä ole mitään muistuttamista. Kapteeni Leclère oli käskenyt hänen poiketa.

— Mitä tulee kapteeni Leclèreen, niin eikö hän ole jättänyt teille erästä hänen kirjettään?

— Kuka?

— Dantès.

— Minulle, ei! Oliko hänellä sellainen?

— Minä luulen, että paitsi kääröä kapteeni jätti hänelle kirjeen.

— Mistä kääröstä te puhutte, Danglars?

— Siitä, jonka Dantès jätti Porto-Ferrajoon.

— Kuinka te tiedätte, että hänellä oli käärö vietävänä Porte-Ferrajoon?

Danglars punastui.

— Kuljin kapteenin raollaan olevan oven ohitse ja näin hänen jättävän käärön ja kirjeen Dantèsille.

— Hän ei ole maininnut siitä mitään, sanoi laivanisäntä, — mutta jos hänellä sellainen on, niin hän antaa sen minulle.

Danglars mietti hetkisen.

— Pyydän teitä, herra Morrel, olemaan puhumatta tästä Dantèsille mitään, sanoi hän. — Olen varmaankin erehtynyt.

Samassa nuori mies palasi; Danglars siirtyi loitommalle.

— No, rakas Dantès, oletteko vapaa? kysyi laivanisäntä.

— Olen.

— Eipä se kestänyt kauan.

— Ei, annoin tullimiehille luettelon tavaroistamme, ja mitä miehistöön tulee, jätin luettelon sille henkilölle, joka lähetettiin alukseen samalla kuin luotsikin.

— Teillä ei siis ole mitään enää täällä tehtävää?

Dantès vilkaisi nopeasti ympärilleen.

— Ei, kaikki on kunnossa, sanoi hän.

— Voitte siis tulla syömään päivällistä meidän kanssamme?

— Anteeksi, herra Morrel, anteeksi, mutta minun pitää ensiksi käydä isäni luona. Kiitän osoittamastanne kunniaista.

— Se on oikein, se on oikein, Dantès. Tiedän kyllä, että olette hyvä poika.

— Ja ... kysyi Dantès hetkisen arkailtuaan, — oletteko kuullut, että isäni voi kai hyvin?

— Luullakseni voi, rakas Edmond, vaikkakaan en ole häntä nähnyt.

— Niin, hän pysyttelee omassa pikku huoneessaan.

— Se ainakin todistaa, että poissa ollessanne ei häneltä ole puuttunut mitään.

Dantès hymyili.

— Isäni on ylpeä, ja jos häneltä olisikin puuttunut jotakin, niin hän ei olisi pyytänyt keneltäkään muulta kuin Jumalalta.

— No, tämän käyntinne jälkeen odotamme teitä.

— Anteeksi vielä, herra Morrel, mutta tämän käynnin jälkeen on minun tehtävä toinen, joka on yhtä rakas.

— Sehän on totta, Dantès; unohdin, että Catalansissa on eräs, joka odottaa teitä yhtä kärsimättömästi kuin isänne. Kaunis Mercedes.

Dantès hymyili.

— Ahaa, sanoi laivanisäntä, — en enää kummastele, miksi hän on kolmasti käynyt kysymässä uutisia Pharaonista. Teitä, Dantès, voi toden teolla onnitella, kun teillä on niin kaunis rakastajatar!

— Hän ei ole rakastajattareni, sanoi nuori mies vakavasti. — Hän on morsiameni.

— Toisinaan se on sama asia, sanoi laivanisäntä nauraen.

— Ei meille, vastasi Dantès.

— No niin, rakas Edmond, jatkoi laivanisäntä, — en enää pidätä teitä. Olette hoitanut siksi hyvin minun asioitani, että annan teille niin paljon lomaa kuin tahdotte hoitaaksenne omanne. Tarvitsetteko rahaa?

— En. Minulla on koko matkapalkkani tallella, kolmen kuukauden palkka.

— Olette säästäväinen poika, Edmond.

— Muistakaahan, että minulla on köyhä isä, herra Morrel.

— Niin, niin, tiedänhän, että olette hyvä poika. Rientäkää siis katsomaan isänne. Minullakin on poika, ja olisin hyvin vihainen, jos joku estäisi häntä kolmen kuukauden matkan jälkeen tulemasta minua tervehtimään.

— Siis sallitte minun mennä? sanoi nuori mies kumartaen.

— Sallin, ellei teillä ole minulle mitään muuta sanottavaa.

— Ei.

— Eikö kapteeni Leclère kuollessaan jättänyt teille kirjettä minulle tuotavaksi?

— Hän ei olisi jaksanut kirjoittaa. Mutta nyt muistan, että minun täytyy pyytää teiltä kahden viikon lomaa.

— Mennäksenne naimisiin?

— Ensiksikin sen vuoksi; ja sitten mennäkseni Pariisiin.

— Hyvä, hyvä, ottakaa niin paljon lomaa kuin tarvitsette, Dantès. Laivan purkaminen kestää ainakin kuusi viikkoa, emmekä lähde merille ennen kuin kolmen kuukauden päästä... Mutta kolmen kuukauden päästä teidän täytyy olla täällä. Pharaon, sanoi laivanisäntä taputtaen nuorta miestä olalle, — ei voi lähteä ilman kapteeniaan.

— Ilman kapteeniaan! huudahti Dantès ilosta välkkyvin silmin. — Ajatelkaahan, mitä sanotte, teidän täytätte hartaimmat toivomukseni. Onko tarkoituksenne nimittää minut Pharaonin kapteeniksi?

— Jos olisin yksin määräämässä, niin ojentaisin käteni teille, rakas Dantès, ja sanoisin: "Asia on päätetty"; mutta minulla on liikekumppani, ja muistattehan italialaisen sananlaskun: *Che a compagne, a padrone*.<sup>[1]</sup> Mutta puoliksi ainakin on asia päätetty, sillä kahdesta äänestä olette saanut toisen. Mitä tulee toisen hankkimiseen, niin luottakaa siinä suhteessa minuun, teen parhaani.

— Oh, herra Morrel, sanoi nuori mies tarttuen kyynelsilmin laivanisännän molempiin käsiin. — Herra Morrel, minä kiitän teitä isäni ja Mercedeksen puolesta.

— Hyvä on, hyvä on, Edmond, taivaassa on Jumala, joka valvoo kunnan miesten etuja. Menkää isääne tapaamaan, menkää Mercedestä tapaamaan ja tulkaa sitten luokseni.

— Saanko ensin soutaa teidät maihin?

— Ei, kiitos. Jään päättämään tilit Danglars'in kanssa. Oletteko matkanne kuluessa ollut häneen tyytyväinen?

— Riippuu siitä, mitä tuolla kysymyksellä tarkoitatte. Jos tarkoitatte toverina, niin en ole, sillä hän luullakseni ei ole pitänyt minusta sen päivän jälkeen, jolloin tyhmyydessäni kehotin erään riidan johdosta häntä laskemaan maihin Monte-Criston saaren luo ja siellä selvittämään asiamme. Tein tyhmästi ehdottaessani sellaista, ja hänellä oli täysi oikeus kieltäytyä siitä. Jos kysytte samaa hänestä tilinpitäjänä, niin ei minulla siinä suhteessa ole mitään moitittavaa, ja olette varmaankin tyytyväinen siihen tapaan, jolla hän on hoitanut tehtävänsä.

— Mutta katsokaahan, Dantès, jatkoi laivanisäntä, — jos olisitte Pharaonin kapteeni, niin pitäisittekö Danglars'in mielellänne toimessaan?

— Kapteenina tai perämiehenä, herra Morrel, vastasi Dantès, — kunnioitan aina sitä miestä, joka nauttii esimiesteni luottamusta.

— Huomaan teidät joka suhteessa kunnan mieheksi. En enää pidätä teitä. Menkää, sillä näen teidän seisovan aivan kuin tulisilla hiilillä.

— Pääsen siis lomalle? kysyi Dantès.

— Johan sen sanoin.

— Saanko ottaa veneenne?

— Saatte.

— Näkemiin asti, herra Morrel, ja tuhannet kiitokset.

— Näkemiin asti, rakas Edmond, ja onnea matkalle.

Nuori merimies hyppäsi veneeseen, istui perätuhdolle ja käski soutamaan Cannebièrelle. Kaksi merimiestä tarttui heti airoihin, ja vene kiiti niin nopeasti kuin oli mahdollista satojen muiden veneiden lomassa pitkin kaduntapaista kaitaa solaa, joka kahden laivarivin välitse vie sataman suulta Orleansin rantakadulle.

Laivanvarustaja katseli hymyillen hänen jälkeensä, kunnes näki hänen nousevan maihin, hyppäävän rantalaiturille ja katoavan siihen kirjavaan joukkoon, joka aamusta kello viidestä iltaan kello yhdeksään asti täyttää kuuluisan Cannebière-kadun. Tuosta kadusta nykyajan merenkulkijat ovat niin ylpeitä, että

he sanovat hyvin vakavasti ja aivan erikoisella äänenpainolla: Jos Pariisilla olisi Cannebière, niin Pariisi olisi pieni Marseille.

Kääntyessään laivanisäntä näki takanaan Danglars'in, joka näköjään odotti hänen määräyksiään, mutta oikeastaan seurasi hänkin katseellaan nuorta merimiestä.

Mutta suuri oli ero näissä molemmissa katseissa.

## 2. Isä ja poika

Jättäkäämme Danglars vihan hengettären yllyttämänä kuiskailemaan laivanisännän korvaan kaikenlaisia ilkeämielisiä otaksumisia ja seuratkaamme Dantèsia, joka kuljettuaan Cannebièren toiseen päähän kääntyy Noailles-kadulle, astuu pieneen taloon Meilhan-puistokäytävän vasemmalle puolelle, rientää pimeitä portaita viidenteen kerrokseen ja pidellen toisella kädellä portaitten kaidepuusta, toisella hilliten sydämensä kiivasta sykintää, pysähtyy raollaan olevan oven eteen, josta näkee pienen huoneen perälle asti. Tässä huoneessa asuu Dantèsin isä.

Tieto Pharaonin tulosta ei vielä ollut ennättänyt vanhuksen luo. Tämä seisoj parhailaan tuolilla ja hoiteli vapisevin käsin kapusiinihernettä, joka yhdessä metsäköynnöksen kanssa kierteli rautalankaa pitkin hänen ikkunaansa.

Äkkiä hän tunsi käsivarsien kietoutuvan ympärilleen, ja tuttu ääni hänen takanaan huusi:

— Isä, rakas isä!

Vanhus huudahti ja kääntyi; sitten hän nähdessään poikansa vaipui tämän syliin vapisten ja aivan kalpeana.

— Mikä sinun on, isä! huudahti nuori mies levottomana. — Oletko sairas?

— En, en, rakas Edmond, poikani, lapseni, en. Mutta en odottanut sinua, ja ilo, mielenliikutukseni nähdessäni sinut näin odottamatta ... oi, hyvä Jumala, tuntuu aivan kuin kuolisin!

— Toinnu toki, isä, minähän tässä olen, minä! Sanotaan aina, että ilo ei tee pahaa, ja siksi minä näin äkkipäätä tulin sisään. Hymyilehän minulle äläkä katso tuolla tavoin harhailevin silmin. Olen palannut, ja me tulemme onnellisiksi.

— Sitä parempi, poikani, sitä parempi, sanoi vanhus. — Mutta mitenkä me tulemme onnellisiksi? Etkö enää lähde luotani! Kerrohan onnestasi minulle.

— Jumala antakoon minulle anteeksi, kun iloitsen onnesta, jonka olen saanut toisen perheen surun kustannuksella. Mutta Jumala tietää, etten olisi toivonut tätä onnea. Se tulee osakseni, eikä minulla ole voimia surra. Kunnan kapteeni Leclère on kuollut, ja luultavasti herra Morrelin suosituksesta minä saan hänen paikkansa. Ymmärrättekö, isäni? Kapteeni kaksikymmenvuotiaana, sata louisdoria palkkaa ja osa voitosta! Eihän köyhä merimies saattaisi todellakaan sen parempaa toivoa.

— Niin, poikani, niin, toden totta, sanoi vanhus, — se on onni.

— Sen vuoksi tahdonkin, että ensimmäisillä rahoilla, jotka nostan palkastani, ostan teille pienen talon ja puutarhan, jossa voitte kasvattaa kapusiiniherneitä, kuusamia ja metsäköynnöksiä... Mutta mikä teitä vaivaa, isä? Voitteko pahoin?

— Rauhoitu, rauhoitu, ei se ole mitään.

Ukon voimat loppuivat, ja hän lyyhistyi maahan.

— Mitä tämä on? sanoi nuori mies. — Lasillinen viiniä, isä; se virkistää teitä; missä säilytätte viiniänne?

— Ei, kiitos, älä etsi. En minä tarvitse, sanoi vanhus koettaen pidättää poikaansa.

— Kyllä, kyllä, isä, sanokaa, missä sitä on?

Hän avasi pari kolme kaappia.

— Tarpeetonta, sanoi vanhus, — viini on loppunut.

— Mitä, viini loppunut! sanoi Dantès vuorostaan kalveten, katsahtaen vuoroin ukon laihtuneisiin



poskiin ja tyhjiin kaappeihin. — Mitä, onko viini loppunut! Oletteko, isä, kärsinyt puutetta?

— En kärsi mitään puutetta, kun sinä olet täällä, sanoi vanhus.

— Mutta, sanoi Dantès kuivaten otsaltaan valuvaa hikeä, — jätinhän teille kaksisataa frangia lähtiessäni kolme kuukautta sitten matkalle.

— Niin, niin, Edmond, se on kyllä totta. Mutta olit unohtanut pienen velan naapurillesi Caderousselle. Hän muistutti siitä minua ja sanoi, että ellen minä sitä maksa, hän menee perimään sen herra Morrelilta. Ymmärräthän, että minä silloin, peläten siitä tulevan sinulle ikävyyksiä...

— Mutta, huudahti Dantès, — minähän olin Caderousselle sataneljäkymmentä frangia velkaa.

— Niin olit, sopersi vanhus.

— Ja te maksoitte ne teille jättämistäni kahdestasadasta frangista?

Vanhus nyökkäsi.

— Joten olette elänyt kolme kuukautta kuudellakymmenellä frangilla! mutisi nuori mies.

— Tiedäthän, että minä tarvitsen niin vähän, sanoi vanhus.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, antakaa minulle anteeksi! huudahti Edmond ja heittäytyi polvilleen vanhuksen eteen.

— Mitä vielä, sanoi vanhus hymyillen. — Sinä olet täällä, ja kaikki on unohdettu, kaikkihan on hyvin.

— Niin, minä olen täällä, edessäni kaunis tulevaisuus ja hiukan rahaa taskussani. Tuossa, isä, sanoi hän, — ottakaa, ottakaa ja lähettäkää heti joku ostamaan ruokaa.

Hän tyhjensi pöydälle taskunsa, jossa oli toistakymmentä kultarahaa, viisi tai kuusi viiden frangin rahaa ja joukko pientä rahaa.

Vanhan Dantèsin kasvot kirkastuivat.

— Kenenkä nämä ovat? sanoi hän.

— Minun tietysti ... sinun ...! meidän...! Ota, osta ruokaa, ole onnellinen, älä hätäile, huomenna saadaan lisää.

— Älä hätäile, älä hätäile, sanoi vanhus hymyillen. — Sinun luvallasi käytän rahoja säästävaisesti. Jos ostaisin liian paljon yhdellä kertaa, luultaisiin, että minun oli pakko odottaa sinun paluutasi voidakseni ostaa jotakin.

— Tee niin kuin tahdot. Mutta ennen kaikkea ota itsellesi palvelijatar. En tahdo, että sinä olet yksin. Olen kätkenyt tullimiehiltä kahvia ja erinomaista tupakkaa laivan ruumaan, huomenna ne saat. Mutta vaiti, joku tulee!

— Se on varmaankin Caderousse, joka on kuullut sinun tulevan ja saapuu toivottamaan onnea paluusi johdosta.

— Hyvä, siinäkin yksi, jonka huulet sanovat toista kuin sydän ajattelee, mutisi Edmond. — Mutta hän on naapuri, joka aikoinaan on tehnyt meille palveluksia, olkoon hän tervetullut.

Samassa ilmestyi ovelle Caderoussen musta ja parrakas pää. Hän oli noin kahdenkymmenenviiden tai -kuuden vuoden ikäinen. Hänen kädessään oli kankaankappale, jonka hän, räätäli, aikoi muuttaa takin etukappaleeksi.

— Kas, sinähän olet palannut, Edmond, sanoi hän ja veti suunsa leveään hymyyn paljastaen norsunluunvalkoiset hampaansa.

— Niin kuin näette, naapuri Caderousse, ja valmiina palvelemaan teitä kaikin tavoin, vastasi Dantès, salaten huonosti kylmäkiskoisuutensa.

— Kiitos, kiitos. Kaikeksi onneksi en tarvitse mitään, vaan päinvastoin toisinaan muut tarvitsevat minua. (Dantès liikahti.) En tarkoita sinua. Olen lainannut sinulle rahaa, sinä olet maksanut sen takaisin. Sellainen on tavallista hyvien naapurusten kesken, ja me olemme kuitit.

— Ihminen ei koskaan ole kuitti niiden suhteen, jotka ovat tehneet meille palveluksia, sanoi Dantès; — sillä kun ei ole enää heille velkaa rahaa, on heille velkaa kiitollisuutta.

— Älkäämme suotta puhuko siitä! Mikä on mennyt, on mennyt. Puhukaamme sinun onnellisesta paluustasi, poika. Olin mennyt satamaan hankkimaan itselleni kappaleen tätä kastanjanruskeata kangasta, kun tapasin ystäväni Danglars'in. "Sinä Marseillessa?" — "Niin, minä itse", vastasi hän — "Luulin sinun olevan Smyrnassa." — "Olin kyllä siellä, sillä palaan juuri sieltä." — "Ja Edmond, missä se poika on?" — "Isänsä luona epäilemättä", vastasi Danglars. Ja silloin minä tulin, jatkoi Caderousse, — saadakseni puristaa ystävän kättä.

— Tuo hyvä Caderousse, sanoi vanhus, — kuinka hän pitää meistä.

— Varmasti minä teistä pidän, ja kuinka minä teitä kunnioitan, sillä kunnan ihmiset ovat harvinaisia! Mutta sinähän, poika, näytät tulevan rikkaaksi! sanoi räätäli vilkaisten Dantèsin pöydälle asettamiin kulta- ja hopearahoihin.

Nuori mies huomasi ahneuden liekin leimahtavan naapurin mustista silmistä.

— Enhän toki, sanoi hän, — nämä rahat eivät ole minun. Sanoin tässä isälle pelänneeni hänen kärsineen poissa ollessani puutetta, ja rauhoittaakseen minua hän tyhjensi kukkaronsa pöydälle. Pistäkäähän, isä, rahat jälleen laatikkoon, jatkoi Dantès, — ellei naapurimme Caderousse vuorostaan niitä tarvitse, jolloin rahat ovat hänen käytettävinaan.

— En, poikaseni, sanoi Caderousse, — en tarvitse mitään, sillä, Jumalan kiitos, toimeni elättää miehen. Pidä rahasi, pidä. Eihän ihmisellä niitä ole koskaan liikaa. Se ei estä minua olemasta tarjouksestasi sinulle yhtä kiitollinen, kuin jos olisin sitä käyttänyt hyväkseni.

— Hyvästä sydämestä sen tein, sanoi Dantès.

— Sitä en epäilekään. Mutta sinähän, veitikka, olet päässyt hyvin väleihin herra Morrelin kanssa?

— Herra Morrel on aina ollut minulle hyvin hyvä, vastasi Dantès.

— Siinä tapauksessa teit väärin, kun kieltäydyit syömästä päivällistä hänen luonaan.

— Kieltäydytkö menemästä hänen luokseen päivälliselle? sanoi vanha Dantès. — Kutsuiko hän sinua päivälliselle?

— Kutsui, isä, vastasi Edmond hymyillen nähdessään, miten isä kummastui poikansa osaksi tullutta suurta kunniaa.

— Ja miksi, poikani, kieltäydyit menemästä? kysyi vanhus.

— Tullakseni sitä pikemmin teidän luoksenne, vastasi nuori mies. — Minulla oli kova kiire luoksenne.

— Herra Morrel olisi voinut helposti loukkaantua sellaisesta, sanoi Caderousse. — Ja kun pyrkii kapteeniksi, niin on tyhmää loukata laivanisäntää.

— Selitin hänelle, miksi en voinut tulla, jatkoi Dantès, — ja uskon hänen ymmärtäneen syyni.

— Päästäkseen kapteeniksi täytyy hiukan mielistellä esimiehiään.

— Toivon pääseväni kapteeniksi muullakin tavoin, vastasi Dantès.

— Sitä parempi, sitä parempi! Kaikki entiset ystäväsi iloitsevat siitä. Erityisesti eräs, joka asuu Saint-Nicolas'in linnoituksen takana.

— Mercedeskö? sanoi vanhus.

— Niin, isä, vastasi Dantès, — ja nyt, kun olen teidät nähnyt, kun tiedän, kuinka voitte, ja kun teillä on kaikki mitä tarvitsette, pyydän saada mennä Catalansiin.

— Mene, poikani, sanoi vanha Dantès, — ja Jumala siunatkoon sinua vaimossasi, niin kuin hän minua on siunannut pojassani.

— Hänen vaimossaan, sanoi Caderousse. — Kylläpä te pidätte kiirettä, ukko Dantès. Ei hän vielä ole minun tietääkseni Edmondin vaimo.

— Ei, mutta hyvin luultavasti ei kestä kauankaan ennen kuin hän siksi tulee.

— Olkoon kuinka tahansa, sanoi Caderousse, — niin viisaasti teet pitäessäsi kiirettä, poikaseni.

— Miksi niin?

— Siksi, että Mercedes on kaunis tyttö, eikä sellaisilta puutu ihailijoita. Tusinakaupalla on niitä hänen kintereillään.

— Todellako, sanoi Edmond hymyillen, mutta hymyn takaa kajasti levottomuus.

— Niin, jatkoi Caderousse, — hänelle on tehty hyviäkin tarjouksia. Mutta ymmärräthän, sinusta tulee kapteeni, ja silloin ei kannata sinua hylätä.

— Se tietää, sanoi Dantès koettaen hymyllä peittää levottomuuttaan, — että ellen olisi kapteeni...

— No, no! sanoi Caderousse.

— Olkoon kuinka tahansa, sanoi nuori mies, — minulla on paremmat ajatukset naisista yleensä ja Mercedesistä erittäin, ja olen varma siitä, että, olenpa kapteeni tai en, hän pysyy minulle uskollisena.

— Sitä parempi, sitä parempi! sanoi Caderousse. — Hyvähän on olla luottavainen naimisiin mennessään. Mutta olkoon kuinka tahansa, usko minua, poika, kiirehdi ilmoittamaan hänelle tulostasi ja hyvistä tulevaisuuden toiveistasi.

— Minä menen, sanoi Edmond.

Hän syleili isäänsä, nyökkäsi Caderousselle ja meni.

Caderousse jäi vielä hetkiseksi. Sitten, sanottuaan hyvästi vanhalle Dantèsille, hänkin läksi ja meni tapaamaan Danglars'ia, joka odotti häntä Senac-kadun kulmassa.

— No, sanoi Danglars, — tapasitko hänet?

— Tulen juuri hänen luotaan, sanoi Caderousse.

— Onko hän puhunut kapteeniksi tulemisestaan?

— Hän puhui siitä aivan kuin jo olisi kapteeni.

— Parasta on odottaa! sanoi Danglars. — Hän hätiköi mielestäni liikaa.

— Hitto vieköön, Morrel näyttää luvanneen sen hänelle.

— Hän on kai sitten hyvin iloinen?

— Hän on tullut siitä hävyttömäksi. Hän tarjosi jo minulle palveluksiaan, aivan kuin olisi suuri herra. Hän tarjosi minulle rahaa lainaksi, aivan kuin olisi suuri pankkiiri.

— Ja sinä kieltäydyit ottamasta vastaan?

— Tietysti. Vaikka olisinhan varsin hyvin voinut ottaa vastaan, sillä minä olen hänelle antanut ensimmäiset kultarahat, joita hän on käsissään pidellyt. Mutta nyt ei Dantès tarvitse enää ketään, hänestä tulee kapteeni.

— Mitä vielä, sanoi Danglars. — Hän ei ole vielä kapteeni.

— Se olisi hyvä asia, sanoi Caderousse, — sillä muuten tästä lähin tuskin saa puhuakaan hänen kanssaan.

— Jos me oikein tahdomme, sanoi Danglars, — niin hän pysyy sinä, mikä hän on, ehkä tulee vähäpätöisemmäksi.

— Mitä sillä tarkoitat?

— En mitään, puhun itsekseni. Ja onko hän yhä vielä rakastunut kauniiseen katalonialaistyttöön?

— Ihan hulluna. Hän läksi juuri tytön luo, mutta ellen erehdy, niin hän saa siltä taholta ikävyyksiä.

— Selitähän.

— Minkä tähden?

— Asia on tärkeämpi kuin tiedätkään. Ethän sinä pidä Dantèsista?

— Minä en pidä röyhkeistä miehistä.

— No niin, kerro siis, mitä tiedät tuosta tytöstä.

— En tiedä mitään varmaa. Mutta sen mukaan, mitä olen huomannut, uskon, että tulevalle kapteenille koituu ikävyyksiä, niin kuin jo mainitsin.

— Mitä olet nähnyt? Kerrohan.

— No niin, olen nähnyt, että joka kerta kun Mercedes tulee kaupunkiin, on hänen seurassaan pitkä katalonialainen poika, mustasilmainen, punanaamainen, hyvin tumma ja tulinen. Tyttö sanoo häntä "serkukseen".

— Todellakin. Ja uskotko, että tuo serkku mielistelee häntä?

— Otaksun niin. Mitä muuta tekemistä olisi kaksikymmenvuotiaalla pojalla ja kahdeksantoistavuotiaalla tytöllä keskenään?

— Ja sanoitko Dantèsin menneen Catalansiin?

— Hän läksi ennen minua.

— Jos me lähdemme samaan suuntaan, niin pysähdymme Réserven luo ja viiniä juodessamme odottelemme uutisia.

— Kuka niitä meille tuo?

— Olemmehan tien varrella ja näemme Dantèsin kasvoista, mitä tapahtuu.

— Olkoon niin, sanoi Caderousse, — mutta sinä saat maksaa.

— Kyllä maksan, sanoi Danglars.

Ja molemmat läksivät nopein askelin kulkemaan mainittua paikkaa kohden. Tultuaan perille he käskivät tuomaan pullon viiniä.

Ukko Pamphile oli nähnyt Dantèsin kulkevan noin kymmenen minuuttia sitten ohitse.

Tietäessään varmasti, että Dantès oli Catalansissa, he istuivat puhkeavien plataanien ja sykomorien suojaan, joiden oksilla iloinen lintuparvi lauloi. Oli kevään ensimmäinen kaunis päivä.

### 3. Katalonialaiset

Sadan askelen päässä siitä paikasta, jossa ystävykset istuivat tarkkaavina katsellen ja kuulostellen ja samalla maistellen hehkuvaa La Malue -viiniä, oli kalliolla Catalansin kylä.

Salaperäinen ihmisjoukko oli muinoin lähtenyt Espanjasta ja laskenut maihin tuolle niemekkeelle, jossa heitä vieläkin on. Heidän johtajansa, joka osasi provencelaista murretta, pyysi Marseillen kaupungilta tätä alastonta ja karua niemekettä, jolle he muinaisajan merimiesten tavoin olivat vetäneet purtensa maihin. Heidän pyyntönsä suostuttiin, ja kolme kuukautta myöhemmin syntyi kylä noiden kahdentoista tai viidentoista purren ympärille, jotka olivat heidät tuoneet.

Tässä kylässä, joka oli rakennettu omituiseen ja hauskaan, puoliksi maurilaiseen, puoliksi espanjalaiseen tyyliin, asuu vieläkin näiden miesten jälkeläisiä, ja he puhuvat isiensä kieltä. Kolme tai neljä vuosisataa he ovat pysyneet uskollisina tälle niemekkeelle, jolle he olivat asettuneet aivan kuin merilinnut, sekaantumatta millään tavoin Marseillen asukkaisiin, rakentaen avioliittoja keskenään ja säilyttäen isänmaansa tavat ja puvut, samoin kuin olivat säilyttäneet sen kielenkin.

Lukija seuratkoon meitä kylän ainoata tietä pitkin ja astukoon kanssamme pieneen taloon, jolle aurinko on antanut tuon erikoisen, kuihtuneen lehden värin, mikä on niin ominaista tämän maan rakennuksille, joiden sisäseinien ainoana koristuksena on kellahtava rappaus.

Seinän vieressä seisoj nuori tyttö. Hänen tukkansa oli musta kuin kivihiili ja silmät säteilivät kuin gasellin silmät. Hän poimi hienoilla, jalomuotoisilla sormillaan rikki niittykukkaa, jonka lehtiä oli hänen edessään lattialla. Hänen kyynäpäihin asti paljaat, ruskettuneet käsivartensa, kauniit kuin Venuksella, värisivät kuumeentapaisesta kärsimättömyydestä, ja hänen notkea ja kauniisti muodostunut jalkansa polki maata.

Kolmen askelen päässä hänestä istui tuolilla, kyynärpää vanhaan madonsyömään pöytään nojaten, kahdenkymmenen tai kahdenkymmenen kahden vuoden ikäinen nuorukainen katsellen häntä samalla sekä levottomasti että vihaisesti. Hänen silmänsä kysyivät, mutta nuoren tytön terävä ja varma katse

hillitsi häntä.

— Kuulehan nyt minua, Mercedes, sanoi nuori mies. — Tulee pääsiäinen, ja silloin on sopiva viettää häitä. Vastaahan minulle!

— Olenhan vastannut sinulle satoja kertoja, Fernand, ja mahdat suorastaan vihata omaa rauhaasi, kun kyselet yhä uudestaan samaa minulta!

— Sano se kerta vielä, sano se kerta vielä, jotta oikein sen uskoisin. Sano että hylkäät rakkauteni, jonka äitisi hyväksyi. Pane minut uskomaan, että leikit onnellani ja että elämäni ja kuolemani eivät merkitse sinulle mitään. Hyvä Jumala, hyvä Jumala, olen kymmenen vuotta uneksinut pääseväni mieheksesi, Mercedes, ja kadotan näin tämän toiveen, joka oli elämäni ainoa sisällys!

— Minä en vähääkään ole yllyttänyt sinussa tätä toivoa, Fernand, vastasi Mercedes. — Ethän voi syyttää minun kertaakaan keimailleen sinulle. Olen aina sanonut sinulle: Rakastan sinua kuin omaa veljeäni, mutta älä koskaan vaadi minulta muuta kuin tätä sisaren rakkautta, sillä sydämeni on toisen oma. Enkö aina ole sanonut niin?

— Olet, tiedän sen kyllä, vastasi nuori mies. — Olet ollut minua kohtaan julman suora. Mutta unohdatko, että katalonialaisten keskuudessa vallitsee pyhä laki, jonka mukaan avioliitot solmitaan oman heimon keskuudessa?

— Erehdyt, Fernand, se ei ole mikään laki, vaan ainoastaan tapa, siinä kaikki. Ja seuraa neuvoani, älä vetoa omaksi eduksesi tähän tapaan. Sinut on määrätty sotaväkeen. Vain toistaiseksi olet vapaa. Minä päivänä tahansa voit saada kutsun sotapalvelukseen. Kun kerran olet sotilas, miten voit enää tukea minua, köyhää orporaukkaa, jolla ei ole mitään omaisuutta, ei muuta kuin tämä melkein rappiolle joutunut maja ja muutamia kuluneita verkkoja, jotka äitini peri isältäni ja minä häneltä. Vuosi on kulunut äitini kuolemasta, ja minä elän melkein ihmisten armoilla. Toisinaan vakuuttelet, että voisoin auttaa sinua, ja teet sen ainoastaan, jotta voisit jakaa kalansaaliisi minun kanssani. Suostun siihen, koska olet isäni veljenpoika, koska meidät on kasvatettu yhdessä, ja koska kieltäytymiseni tuottaisi sinulle liian paljon surua. Mutta tunnen, että nuo kalat, joita myymällä saan rahaa ostaakseni hampppua kehrättäväkseni, ovat armolahja.

— Vähät tuosta kaikesta, Mercedes, kun sinä, köyhä ja yksinäinen, miellytät minua enemmän kuin Marseillen rikkaimman laivanisännän tai pankkiirin tytär! Mitä kaipaa minunlaiseni mies? Kunniallista vaimoa ja hyvää talonemäntää. Kenessä muussa tapaisiin nämä ominaisuudet kauniimmin yhtyneinä kuin sinussa?

— Fernand, vastasi Mercedes pudistaen päätään, — naisesta tulee huono vaimo ja hän pysyy vaivoin kunniallisena, kun rakastaa toista miestä kuin omaansa. Tyydy ystävyyteeni, sillä sanon sen kerta vielä, se on ainoa, mitä voin sinulle antaa.

— Ymmärrän tarkoituksesi, sanoi Fernand. — Kestät kärsivällisesti oman köyhyytesi, mutta pelkäätkin minun köyhyyttäni. No niin, Mercedes, jos rakastaisit minua, niin koettaisin onneani. Sinä tuottaisit minulle menestystä, ja minusta tulisi rikas. Voin laajentaa kalastustani, voin mennä kirjuriksi johonkin liikkeeseen, jopa ruveta kauppiaksikin!

— Et voi ryhtyä ainoaankaan noista puuhista, Fernand; olet sotilas, ja olet tässä kylässä vain siksi, ettei ole sotaa. Pysy siis kalastajana. Älä haudo mielessäsi unelmia, jotka tekevät todellisuuden entistä vaivalloisemmaksi, ja tyydy ystävyyteeni, koska en voi sinulle muuta tarjota.

— No niin, olet oikeassa, Mercedes, rupean merimieheksi. Silloin minulla on isiltämme perityn puvun sijasta, jota sinä halveksit, kiiltävä hattu, raitainen paita ja sininen takki, jossa on ankkurin kuvilla koristetut napit. Sellaisessahan puvussa pitää olla miellyttääkseen sinua?

— Mitä sillä tarkoitat? kysyi Mercedes katsahtaen tuimasti häneen. — Mitä sillä tarkoitat? En ymmärrä sinua.

— Sanon vain, Mercedes, että olet minulle sen vuoksi niin tyyli ja armoton, että odostat erästä, jolla on sellainen puku. Mutta tuo odottamasi onkin ehkä epäluotettava, ja ellei hän ole, niin on meri sitä enemmän.

— Fernand, luulin sinua hyväksi, mutta erehdyinkin! Sinulla on paha sydän, sillä pyydät Jumalan vihaa kateellisuutesi avuksi. No niin, en salaa, odotan ja rakastan sitä miestä, josta puhuit, ja ellei hän palaa, niin en syytä häntä uskottomuudesta niin kuin sinä, vaan sanon, että hän on kuollut rakastaen minua.

Nuori mies teki raivoa ilmaisevan liikkeen.

— Minä ymmärrän, jatkoi Mercedes, — sinä vihaat häntä sen vuoksi, etten minä rakasta sinua. Aiot koettaa, voittaako katalonialainen puukkosi hänen tikarinsa. Mitä hyötyä siitä olisi? Menetät ystäväyteni, jos häviät, näet sen muuttuvan vihaksi, jos voit. Ei, Fernand, älä anna valtaa huonoille ajatuksillesi. Minä rakastan Edmond Dantèsia, eikä kukaan muu kuin Edmond ole oleva mieheni.

— Ja rakastat häntä aina?

— Niin kauan kuin elän.

— Mutta jos hän on kuollut?

— Jos hän on kuollut, niin kuolen minäkin.

— Mutta jos hän unohtaa sinut?

— Mercedes! huusi iloinen ääni ulkoa. — Mercedes!

— Ah! huudahti nuori tyttö punehtuen ilosta ja sävähtäen rakkaudesta, — näethän, ettei hän ole minua unohtanut, koska hän on tuolla.

Hän riensi ovea kohden, avasi sen ja huusi:

— Edmond, tässä olen!

Fernand sävähti kuin käärmeen nähdessään ja lysähti tuoliin.

Edmond ja Mercedes vaipuivat toistensa syliin. Marseillen kirkas aurinko sulki heidät valovirtaansa. Ensi aluksi he eivät nähneet mitään ympärillään. Voimakas onni erotti heidät kaikesta muusta maailmasta, he puhuivat vain katkonaisia sanoja, jotka ilmaisivat niin suurta tunnetta, että sitä olisi voinut luulla tuskaksi.

Äkkiä Edmond huomasi Fernandin synkän muodon, uhkaavan ja kalpean. Vaistomaisella liikkeellä tarttui nuori katalonialainen vyöhönsä pistettyyn puukkoon.

— Anteeksi, sanoi Dantès rypistäen silmäkulmiaan, — en huomannutkaan, että meitä oli kolme.

Sitten kääntyen Mercedesen puoleen:

— Kuka on tuo herra?

— Tästä herrasta tulee paras ystäväsi, Dantès, sillä hän on ystäväni, serkkuni, veljeni. Hän on Fernand, mies, jota lähinnä sinua rakastan eniten maailmassa. Etkö tunne häntä?

— Tunnen kyllä, sanoi Edmond.

Ja irroittautumatta Mercedesestä, jonka kättä hän piti kädessään, hän ojensi toisen kätensä sydämellisesti katalonialaiselle.

Mutta sen sijaan että olisi vastannut tähän ystävälliseen liikkeeseen, Fernand pysyikin vaiti ja liikkumattomana aivan kuin kuvapatsas.

Silloin Edmond loi kysyvän katseen levottomasta ja vapisevasta Mercedesestä synkkään ja uhkaavaan Fernandiin.

Tämä ainoa katse selitti hänelle kaiken.

Suuttumus nousi hänen otsalleen.

— En tietänyt kiirehtiessäni luoksesi, Mercedes, että tapaan täällä vihollisen.

— Vihollisen! huudahti Mercedes luoden suuttuneen katseen serkkuunsa. — Vihollisen, sanot, Edmond! Jos uskoisin sanojasi, niin tarttuisin käsivarteesi ja lähtisin kanssasi Marseilleen jättäen taloni ainiaaksi.

Fernandin katse salamoi.

— Ja jos onnettomuus kohtaa sinua, Edmond, jatkoi tyttö säälimättömän tyynesti todistaen Fernandille lukeneensa hänen salaisimmat ajatuksensa, — jos onnettomuus kohtaa sinua, niin kiipeän Morgionin kalliolle ja heittäydyn suin päin syvyyteen.

Fernand kävi pelottavan kalpeaksi.

— Mutta sinä erehdyt, Edmond, jatkoi Mercedes, — täällä ei ole vihollisiasi. Täällä ei ole muita kuin Fernand, veljeni, joka puristaa kättäsi kuin uskollisin ystävä ainakin.

Tämän sanoessaan nuori tyttö loi käskevän katseensa katalonialaiseen, joka aivan kuin tämän katseen lumoamana lähestyi hitaasti Edmondia ojentaen hänelle kätensä.

Hänen vihansa näytti korkeana, voimattomana aaltona särkyvän sitä vaikutusta vastaan, joka työllä oli häneen.

Mutta tuskin hän oli koskettanut Edmondin kättä, kun hän jo tunsu tehneensä kaiken voitavansa ja syöksyi talosta pois.

— Voi! huudahti hän juostessaan aivan kuin mielipuoli ja tarttuessaan molemmin käsin tukkaansa. — Voi, kuka pelastaa minut tuosta miehestä? Minä olen onneton, sanomattoman onneton.

— Hoi, katalonialainen! Hoi, Fernand! Minne sinä juokset? kuului ääni.

Nuori mies pysähtyi äkkiä, katsoi ympärilleen ja näki Caderoussen istuvan Danglars'in kanssa eräässä lehtimajassa.

— Hoi! sanoi Caderousse. — Miksi et tule tänne? Onko sinulla niin kova kiire, ettet jouda sanomaan hyvää päivää ystävillesi?

— Varsinkin kun heillä on vielä melkein täysinäinen pullo edessään, lisäsi Danglars.

Fernand katsoi hämmästyneenä miehiin sanomatta sanaakaan.

— Hän näyttää aivan nololta, sanoi Danglars töytäisten polvellaan Caderoussea. — Olisimmekohan erehtyneet, olisikohan Dantès vastoin luuloamme päässyt voitolle?

— Hitto vieköön, siitä on päästävä selville! sanoi Caderousse.

Ja kääntyen nuoren miehen puoleen hän sanoi:

— No, Fernand, minkä päätöksen teet?

Fernand kuivasi hien otsaltaan ja astui lehtimajaan, jonka siimes näytti hiukan tyynnyttävän hänen kiihtynyttä mieltään ja rauhoittavan hänen uupunutta ruumistaan.

— Päivää, sanoi hän, — huusitteko minua?

Ja hän melkein putosi istumaan tuolille pöydän ääreen.

— Huusin sinua sen vuoksi, että juoksit aivan kuin hullu ja pelkäsin sinun syöksyvän mereen, sanoi Caderousse nauraen. — Perhana, kun ihmisellä on ystäviä, niin ne tarjoavat lasillisen viiniä.

Fernandin rinnasta nousi nyyhkytyksen tapainen huokaus, ja hän painoi päänsä pöydällä ristissä olevia käsiänsä vastaan.

— Sanonko sinulle jotakin, Fernand, lausui Caderousse iskien raa'asti asiaan, niin kuin rahvaan miehillä on tapana, kun uteliaisuus saa heidät unohtamaan kaiken varovaisuuden. — Näytät rakastajalta, joka on saanut potkut.

Ja hän säesti tätä kompaansa rämäkällä naurulla.

— Joutavia, sanoi Danglars, — tuon näköinen nuori mies ei ole luotu onnettomasti rakastamaan. Sinä lasket leikkiä, Caderousse.

— Enkä laske, sanoi tämä. — Kuuntelehan, kuinka hän huokaa. Kas niin, kas niin, Fernand, sanoi Caderousse, — nostahan nokkaasi ja vastaa meille. Täytyyhän vastata ystäville, kun nämä kysyvät mitä kuuluu.

— Minulle kuuluu hyvää, sanoi Fernand puristaen kätensä nyrkkiin, mutta nostamatta päätään.

— Katsohan, Danglars, sanoi Caderousse vilkuttaen silmää ystävilleen, — asian laita on seuraava: Fernand, jonka näet tässä ja joka on hyvä ja kunnon katalonialainen ja Marseillen paras kalastaja, on rakastunut kauniiseen Mercedes-nimiseen tyttöön. Mutta pahaksi onneksi tyttö näyttääkin rakastuneen Pharaonin perämieheen, ja kun Pharaon juuri tänään on tullut satamaan, niin ymmärräthän?

— En, minä en ymmärrä? sanoi Danglars.

— Fernand-parka on saanut lähtöpassin, jatkoi Caderousse.

— No niin, entä sitten? Fernand kohotti päätään ja katsoi Caderousseen ikään kuin etsien kohdetta vihalleen. — Eihän Mercedes ole riippuvainen kenestäkään, vai onko? Ja onhan hänellä täysi vapaus rakastaa ketä tahtoo.

— Jos sinä otat asian siltä kannalta, sanoi Caderousse, — niin se on aivan toista! Mutta luulin sinua katalonialaiseksi. Ja olin kuullut, että katalonialaiset eivät anna toisen miehen tulla tielleen ja että varsinkin Fernand olisi pelottava kostossaan.

Fernand hymyili sääliväisesti.

— Rakastunut ei koskaan ole pelottava, sanoi hän.

— Poikaparka! jatkoi Danglars ollen säälivinänsä nuorta miestä sydämensä pohjasta. — Minkä sille mahtaa? Hän ei odottanut Dantèsin palaavan niin pian. Hän luuli kai hänen kuolleen, tulleen uskottomaksi, tiesi mitä!

— Missään tapauksessa, sanoi Caderousse, joka puhellessaan koko ajan joi ja johon väkevä viini alkoi vaikuttaa, — missään tapauksessa Fernand ei ole ainoa, jolle Dantèsin palaaminen on vastenmielistä. Eikö niin, Danglars?

— Ei, olet oikeassa, ja uskallanpa melkein vakuuttaa, että se tuottaa hänelle onnettomuutta.

— Mutta mitä siitä, sanoi Caderousse kaataen Fernandin lasiin viiniä ja täyttäen oman lasinsa kahdeksannen tai kymmenennen kerran, jota vastoin Danglars oli tuskin maistellutkaan omastaan. — Mitä siitä, Dantès menee Mercedesen, kauniin Mercedesen kanssa naimisiin. Hän palaa nimenomaan sitä varten.

Danglars katseli terävästi nuorta miestä, jonka sydämeen Caderoussen sanat putoilivat kuin sula lyijy.

— Ja milloin häät ovat? kysyi Danglars.

— Niitä ei ole vielä vietetty! mutisi Fernand.

— Ei ole, mutta vietetään, sanoi Caderousse, — yhtä varmasti kuin Dantèsista tulee Pharaonin kapteeni. Vai mitä, Danglars?

Danglars vavahti saadessaan tämän odottamattoman iskun ja kääntyi Caderousseen, jonka kasvoja hän nyt vuorostaan tarkasti nähdäkseen, oliko tämä isku edeltäpäin harkittu. Mutta hän näki ainoastaan kateutta noilla kasvoilla, jotka olivat jo melkein veltostuneet humalan vaikutuksesta.

— No niin, sanoi hän täyttäen lasit, — juokaamme siis kapteeni Edmond Dantèsin, kauniin Mercedesen puolison kunniaksi!

Caderousse nosti veltosti lasin huulilleen ja tyhjensi sen yhdellä siemauksella, Fernand tarttui omaansa ja heitti sen maahan rikki.

— Hm, hm, hm, sanoi Caderousse, — mitä näenkään tuolla mäen töyryllä Catalansin puolella? Katsohan, Fernand, sinulla on terävämmät silmät kuin minulla. Näenkö kaikki kahtena, viinihän on petollinen juoma? Ne näyttävät kahdelta rakastuneelta, jotka astelevat rinnatusten ja käsi kädessä. Jumala varjelkoon, he eivät arvaakaan meidän näkevän heidät ja syleilevät toisiaan!

Danglars huomasi Fernandin tuskan.

— Tunnetteko heidät, herra Fernand? kysyi hän.

— Tunnen, vastasi tämä käheällä äänellä, — ne ovat Edmond ja Mercedes.

— Kas, sanoi Caderousse, — ja minä kun en heitä tuntenut! Hoi, Dantès, hoi korea tyttö! Tulkaahan hiukan tänne ja sanokaa, milloin häät ovat, sillä Fernand ei tässä itsepäisyydessään ilmaise sitä meille.

— Pidätkö suusi kiinni! sanoi Danglars ollen estelevinänsä Caderoussea, joka itsepäisenä kuin juopunut ainakin kurottautui lehtimajan ulkopuolelle. — Pysy alallasi ja jätä rakastavat rauhaan. Ota esimerkkiä Fernandista, hän pysyy rauhallisena.

Fernand oli aivan suunniltaan, sillä Danglars'in sanat olivat ärsyttäneet häntä aivan kuin härkätaistelija ärsyttää härkää. Hän nousi jo ja näytti kokoavan voimansa iskeäkseen kilpailijaansa, mutta Mercedes nosti hymyillen kauniin päänsä, ja silloin Fernand muisti, mitä tyttö oli luvannut tehdä,



jos Edmond kuolisi, ja hän vaipui murtuneena takaisin tuolilleen.

Danglars katseli vuoroin kumpaakin miestä, toista, joka oli viinin herpaisema, ja toista, joka oli hulluna rakkaudesta.

— Minulla ei ole mitään hyötyä näistä tyhmeliineistä, mutisi hän, — ja pelkäänpä olevani tässä juopon ja pelkurin seurassa. Tuossa on kateellinen mies, mutta humaltuu viinistä eikä vihasta, niin kuin pitäisi. Ja tuossa on tyhmeliini, jonka rakastettu riistetään aivan hänen nenänsä edessä ja joka tyytyy itkemään ja valittamaan kuin lapsi. Ja yhtä kaikki hänellä on nyrkit, joilla voisi lyödä härän kuoliaaksi yhtä varmasti kuin teurastajan nuijalla. Kohtalo näyttää todellakin suosivan Edmondia. Hän menee tuon kauniin tytön kanssa naimisiin, pääsee kapteeniksi ja tekee meistä pilkkaa, ellen ... kamala hymy väikkyi Danglars'in huulilla ... — ellen minä sekaannu asiaan, lisäsi hän.

— Hohoi, huuteli Caderousse puoliksi nousten ja nyrkeillään nojaten pöytään, — hohoi! Edmond, etkö näe ystäviäsi, vai oletko jo niin ylpeä, ettet tahdo puhella heidän kanssaan?

— En, rakas Caderousse, vastasi Dantès. — En ole ylpeä, mutta olen onnellinen, ja onni tekee ihmisen sokeammaksi kuin ylpeys.

— Hyvä on, se selitys kelpaa, sanoi Caderousse. — Kas, hyvää päivää, rouva Dantès.

Mercedes tervehti juhlallisesti.

— Se ei vielä ole nimeni, sanoi hän, — ja kotimaassani väitetään ennustavan onnettomuutta, jos tyttöä mainitaan sulhasensa nimellä, ennen kuin tämä on hänen miehensä. Sanokaa minua Mercedekseksi.

— Kunnan Caderousselle täytyy antaa anteeksi, hän erehtyy vain pikkuisen, sanoi Dantès.

— Häät vietetään siis aivan kohdakkoin, herra Dantès? sanoi Danglars tervehtien molempia nuoria.

— Mahdollisimman pian, herra Danglars. Tänään päätetään asia lopullisesti isä Dantèsin luona, ja huomenna tai ylihuomenna viimeistään pidetään täällä Réservessä kihlajaiskemut. Ystäväni tulevat tietysti niihin, toivoakseni, ja kutsun teidätkin, herra Danglars. Sinä tulet luonnollisesti myöskin, Caderousse.

— Entä Fernand? kysyi Caderousse käheästi nauraen, — pääseekö Fernandkin niihin?

— Vaimoni veli on minunkin veljeni, sanoi Edmond, — ja Mercedestä ja minua surettaisi suuresti, jos hän sellaisena päivänä pysyisi meidän seurastamme loitolla.

Fernand avasi suunsa vastatakseen, mutta ääni petti.

— Tänään kihlajaiset, huomenna tai ylihuomenna kihlajaiskemut ... hitto vieköön, kylläpä pidätte kiirettä, kapteeni.

— Danglars, sanoi Dantès hymyillen, — sanon teille samaa kuin Mercedeskin sanoi äsken Caderousselle: älkää antako minulle nimeä, joka ei vielä minulle kuulu, se tuottaa onnettomuutta.

— Anteeksi, vastasi Danglars. — Sanoin siis ainoastaan, että teillä on hitonmoinen kiire. Onhan meillä aikaa, eihän Pharaon lähde merille ennen kuin kolmen kuukauden päästä.

— Ihmisellä on aina kiire onneensa, herra Danglars, sillä kun on kauan kärsinyt, niin tuskin uskoo onneaan. Mutta ei pelkkä itsekkyyys pakota minua toimimaan, minun täytyy matkustaa Pariisiin.

— Todellako, Pariisiin, lähdettekö ensi kertaa sinne, Dantès?

— Lähden.

— Onko teillä asioita?

— Ei omiani. Minun on toimitettava kapteeni Leclèren viimeinen minulle antama asia siellä. Ymmärrättehän, Danglars, se on pyhä velvollisuus. Mutta olkaa rauhassa, en viivy siellä, menen vain ja tulen.

— Niin, niin, ymmärrän kyllä, sanoi Danglars ääneen.

Mutta hän ajatteli:

— Pariisiin, epäilemättä viemään perille kirjettä, jonka marsalkka hänelle antoi. Hitto vieköön, tuo kirje herätti minussa tuuman, oivallisen tuuman! Dantès, etpä ole vielä Pharaonin miehistön luettelossa

ensimmäisellä sijalla.

Sitten kääntyen poistuvan Edmondin puoleen hän huusi:

— Onnellista matkaa!

— Kiitos, vastasi Edmond kääntäen päätään ja viitaten ystävällisesti.

Ja rakastavaiset jatkoivat matkaansa tyyninä ja iloisina kuin kaksi armoitettua, jotka nousevat taivaaseen.

#### 4. Salaliitto

Danglars seurasi silmillään rakastavaisia, kunnes he olivat kadonneet Saint-Nicolas'in linnoituksen kulmauksen taakse. Kääntyessään hän näki Fernandin vaipuneen kalpeana ja vapisten tuolilleen ja Caderoussen sopertelevan erään juomalaulun sanoja.

— Kuulkaahan, hyvä herra, sanoi Danglars Fernandille, — tuo avioliitto ei näy tekevän kaikkia onnellisiksi?

— Se saattaa minut epätoivoon, sanoi Fernand.

— Rakastitte siis Mercedestä?

— Olen rakastanut häntä siitä asti kun häneen tutustuin.

— Ja nyt revitte hiukset päästänne, sen sijaan että keksisitte jonkin keinon! Hitto viekään, en luullut teidän kansanne miehiä tuollaisiksi.

— Mitä minä sitten tekisin? kysyi Fernand.

— Mistä minä sen tiedän? Enhän minä tietääkseni ole rakastunut Mercedekseen, vaan te. Etsikää, sanoo evankeliumi, niin te löydätte.

— Minä olin jo löytänyt keinon.

— Minkä?

— Tahdoin tikarillani lävistää *miehen*, mutta nainen sanoi tappavansa itsensä, jos miehelle tapahtuu onnettomuus.

— Joutavia! Sellaista sanotaan, mutta sitä ei tehdä.

— Ette tunne Mercedestä. Hän panee kyllä uhkauksensa täytäntöön.

— Tyhmeliini! mutisi Danglars. — On yhdentekevää, tappaako hän itsensä vai ei, kunhan Dantès ei vain pääse kapteeniksi.

— Ja ennen kuin Mercedes kuolee, jatkoi Fernand äänellä, josta huomasi hänen tehneen horjumattoman päätöksen, — kuolen itse.

— Se on rakkautta, se, sanoi Caderousse yhä humaltuneemmalla äänellä.

— Kuulkaahan, sanoi Danglars, — te näytätte kunnan pojalta, ja tahtoisin, hitto viekään, pelastaa teidät, mutta...

— No, sanoi Caderousse, — jatkahan.

— Rakas ystävä, sanoi Danglars, — sinä olet jo kolme neljänneistä humalassa. Juo pullo loppuun asti, niin olet kokonaan. Juo, äläkä sekaannu siihen, mitä me teemme. Meidän toimissamme täytyy pään pysyä selvänä.

— Minäkö humalassa? sanoi Caderousse. — Joutavia! Joisin vielä vaikka neljä pulloasi, nehän eivät ole hajuvesipulloja isommat! Ukko Pamphile, lisää viiniä!

Ja todistaakseen väitteensä Caderousse löi lasiaan pöytään.

— Mitä tarkoittitte? sanoi Fernand kiihkeästi.

— Mitäkö sanoin? En muista enää. Tuo humalainen Caderousse sotki ajatusteni juoksun.

— Olkoon menneeksi humalainen. Sitä pahempi niille, jotka pelkäävät viiniä, heillä on huonoja ajatuksia ja he pelkäävät viinin tuovan ne ilmi.

Ja Caderousse alkoi laulaa siihen aikaan hyvin yleisen laulun kahta viimeistä säettä:

Ain kaikki pahat vettä käyttää,  
sen vedenpaisumus jo näyttää.

— Sanoitte haluavanne pelastaa minut pulasta, lausui Fernand, — mutta, sanoitte...

— Niin, sanoin mutta ... pelastaakseni teidät pulasta ei Dantès saa mennä naimisiin sen naisen kanssa, jota rakastatte. Ja minun mielestäni avioliitto voi helposti jäädä sikseen Dantèsin tarvitsematta silti kuolla.

— Vain kuolema voi heidät erottaa, sanoi Fernand.

— Teet, ystäväiseni, johtopäätöksiä aivan kuin simppu, sanoi Caderousse, ja Danglars, tuo veijari, konna, loihdija, todistaa sinun olleen väärässä. Todistahan se, Danglars. Sanohan hänelle, ettei Dantèsin tarvitse kuolla. Ikäväähän olisi, jos hän kuolisi. Hän on hyvä poika, minä pidän Dantèsista. Terveydexsesi, Dantès!

Fernand nousi kärsimättömänä.

— Antakaa hänen lörpötellä, sanoi Danglars pidättäen nuorta miestä, — ja sitä paitsi, vaikka hän onkin humalassa, ei hän niinkään pahasti erehdy. Poissaolo erottaa yhtä hyvin kuin kuolemakin. Ja ajatelkaahan, jos Edmondin ja Mercedesen välillä olisi vankilan muuri, niin he olisivat yhtä varmasti erossa toisistaan, kuin jos heidän välillään olisi hautakivi.

— Se on kyllä totta, mutta vankilasta pääsee pois, takertui Caderousse keskusteluun, — ja kun kerran pääsee vankilasta ja kun on Edmond Dantès, niin kostaa.

— Vähät siitä! mutisi Fernand.

— Sitä paitsi, jatkoi Caderousse, — minkä tähden Dantès joutuisi vankilaan? Eihän hän ole varastanut, ei tappanut, ei murhannut.

— Pidä suusi kiinni! sanoi Danglars.

— Minä en tahdo pitää suutani kiinni, sanoi Caderousse. — Tahdon kuulla, minkä tähden Dantès joutuisi vankilaan. Minä pidän Dantèsista! Terveydexsesi, Dantès!

Ja hän joi taas lasillisen viiniä.

Danglars näki räätälin himmeistä silmistä, miten humala nousi nousemistaan, ja hän kääntyi Fernandin puoleen.

— No niin, ymmärrättekö, sanoi hän, — ettei häntä tarvitse tappaa?

— Ei kai, jos voi, niin kuin äsken mainitsitte, toimittaa hänet vankilaan. Mutta tiedättekö millä keinoin?

— Kun oikein etsii, niin ehkä löytääkin, sanoi Danglars. — Mutta, jatkoi hän, — mitä hittoa minä siihen sekaannun, kuuluuko tämä asia minuun?

— En tiedä, kuuluuko asia teihin, sanoi Fernand tarttuen hänen käsivarteensa, — mutta sen tiedän, että te jostakin erityisestä syystä vihaatte Dantèsia. Se, joka itsekin vihaa, ei erehdy toisen tunteista.

— Mitä syytä minulla olisi vihata Dantèsia? Ei mitään, toden totta. Onnettomuutenne vain herätti sääliäni, siinä kaikki. Mutta siitä hetkestä alkaen, kun luulette minun toimivan omaksi edukseni, sanon hyvästi, ystäväiseni. Selviytykää asiasta omin neuvoin.

Ja Danglars oli vuorostaan nousevinaan.

— Ei, sanoi Fernand pidättäen häntä, — jääkää! Vähät siitä, vihaatteko Dantèsia vai ettekö. Minä vihaan, tunnustan sen rehellisesti. Keksikää keino, ja minä panen sen täytäntöön, kunhan mies vain ei kuole, sillä Mercedes on uhannut tappaa itsensä, jos Dantès kuolee.

Caderousse, jonka pää oli painunut pöytää vastaan, kohotti otsansa ja katsoi raskain ja harhailevin silmin Fernandiin ja Danglars'iin.

— Tappaa Dantès, sanoi hän. — Kuka puhuu täällä Dantèsin tappamisesta? Minä en sitä salli. Hän on minun ystäväni. Tänä aamuna hän tarjoutui jakamaan rahansa minun kanssani, niin kuin minäkin olen jakanut hänen kanssaan. Minä en tahdo, että Dantès tapetaan.

— Ja kuka täällä puhuu hänen tappamisestaan, tyhmeliini, sanoi Danglars. — Mehän laskimme täällä ainoastaan leikkiä. Juo hänen terveydekseen, sanoi hän täyttäen Caderoussen lasin, — ja jätä meidät rauhaan.

— Niin, niin, Dantèsin terveydeksi! sanoi Caderousse tyhjentäen lasinsa.

— Hänen terveydekseen ... hänen terveydekseen ... noin!

— Mutta mikä on keino ... se keino? sanoi Fernand.

— Ettekö vielä ole sitä keksinyt?

— En, tehän sen lupasitte keksiä.

— Se on totta, jatkoi Danglars. — Ranskalaiset voittavat siinä suhteessa espanjalaiset, että espanjalaiset hautovat, mutta ranskalaiset keksivät.

— Keksikää siis, sanoi Fernand kärsimättömänä.

— Viinuri, huusi Danglars, — kynä, mustetta, paperia!

— Kynä, mustetta, paperia! mutisi Fernand.

— Niin, olen tilinpitäjä. Kynä, muste ja paperi ovat minun työkalujani. En osaa tehdä mitään ilman työkalujani.

— Kynä, mustetta ja paperia! huusi Fernand vuorostaan.

— Kaikki, mitä tarvitsette, on tuolla pöydällä, sanoi viinuri, osoittaen pyydettyjä esineitä.

— Tuokaa ne sitten tänne.

Viinuri otti paperin, kynän ja musteen ja laski ne lehtimajan pöydälle.

— Minä ajattelen, sanoi Caderousse ja laski kätensä paperin päälle, — että näiden avulla voi tappaa miehen varmemmin, kuin jos väijyisi häntä metsässä surmataksaan hänet! Olen aina pelännyt kynää, mustepulloa ja paperiliuskaa enemmän kuin miekkaa tai pistoolia.

— Tuo hupsu ei ole vielä niin humalassa kuin näyttää, sanoi Danglars.

— Kaatakaa hänelle lisää viiniä, Fernand.

Fernand täytti Caderoussen lasin, ja juopporatti otti kätensä paperin päältä ja tarttui lasiinsa.

Katalonialainen seurasi tätä liikettä siksi, kunnes Caderousse tämän uuden ponnistuksen jälkeen laski tai oikeammin pudotti lasinsa pöydälle.

— No? jatkoi Fernand nähdessään, että Caderoussen järjen viimeiset rippeet katosivat tähän viimeiseen viinilasiin.

— No niin, sanoin siis, jatkoi Danglars, — että jos tällaisen matkan jälkeen, jonka aikana Dantès on poikennut Napoliin ja Elban saarelle, joku antaa hänet ilmi kuninkaalliselle prokuraattorille bonapartelaisena kätyrinä...

— Minä annan hänet ilmi, minä! sanoi nuori mies kiihkeästi.

— Niin, mutta silloin saatte kirjoittaa nimenne syytöksen alle tai kuulustellaan teitä vastakkain syytetyn kanssa. Voin hankkia teille ainekset syytteeseen, sen tiedän. Mutta eihän Dantès voi ikiajoiksi jäädä vankilaan, jonakin päivänä hän pääsee sieltä pois, ja voi silloin miestä, joka hänet on sinne saattanut!

— En muuta toivokaan, sanoi Fernand, — kuin että hän etsii riitaa kanssani!

— Mutta entäs Mercedes! Mercedes vihaa teitä, jos vedätte naarmunkaan hänen rakkaan Edmondinsa ihoon!

— Se on totta! sanoi Fernand.

— Ei, ei, jos turvautuu sellaiseen keinoon, sanoi Danglars, — niin on parasta yksinkertaisesti pistää

kynä tällä tavoin mustepulloon ja kirjoittaa vasemmalla kädellä, jottei käsialaa tunne kukaan, ja laatia seuraava ilmianto.

Ja Danglars pisti kynän mustepulloon ja kirjoitti vasemmalla kädellään ja taaksepäin kallistuvalla käsialalla, joka ei vähääkään ollut hänen tavallisen käsialansa näköistä, seuraavat rivit. Fernand luki ne puoliääneen:

Kuninkaalliselle prokuraattorille antaa eräs kuninkaan ja valtaistuimen ystävä tiedoksi, että Edmond Dantès -niminen mies, Pharaon-laivan perämies, saapuessaan tänä aamuna Smyrnasta, poikettuaan Napoliin ja Porto-Ferrajoon, on vienyt Murat'ilta kirjeen kruununanastajalle ja häneltä saanut kirjeen vietäväksi Pariisiin bonapartelaiselle komitealle.

Todistuksen hänen rikollisuudestaan saa vangitsemalla hänet, sillä kirje on joko hänellä tai hänen isällään tai Pharaon-laivassa.

— Hyvä on, sanoi Danglars. — Sillä tavoin kostossanne on jotain järkeä, sillä siitä ei voi olla vahinkoa teille, ja kaikki menee aivan itsestään. Ei tarvitse enää tehdä muuta kuin taivuttaa kirje tällä tavoin ja kirjoittaa päällekirjoitus: "Herra kuninkaallinen prokuraattori." Siinä kaikki.

Danglars kirjoitti osoitteen aivan kuin leikillään.

— Niin, siinä on kaikki, huudahti Caderousse, joka ponnistaen ajatuksiaan oli seurannut kirjeen lukemista ja joka vaistomaisesti ymmärsi, että sellainen ilmianto voi tuottaa onnettomuutta. — Niin, siinä on kaikki, mutta se on halpamaista.

Ja hän ojensi kätensä tarttuakseen kirjeeseen.

— Tämähän onkin vain leikkiä, sanoi Danglars estäen häntä saamasta kirjettä. — Ja minä ensimmäisenä olisin hyvin pahoillani, jos Dantèsille, tuolle kunnon Dantèsille, tapahtuisi jotakin pahaa! Sen vuoksi, katsohan...

Hän tarttui kirjeeseen, rypisti sen ja heitti lehtimajan nurkkaan.

— Hyvä on, sanoi Caderousse, — Dantès on ystäväni, enkä minä salli hänelle tehtävän pahaa.

— Kuka hitto tässä aikoo hänelle pahaa tehdä, en minä eikä Fernand, sanoi Danglars nousten ja katsellen nuorta miestä, joka jäi istumaan ja salavihkaa piti silmällä nurkkaan heitettyä ilmiantokirjettä.

— Siinä tapauksessa tuotakoon meille viiniä, sanoi Caderousse. — Minä tahdon juoda Edmondin ja kauniin Mercedesen onneksi.

— Olet jo liikaakin juonut, juopporatti, sanoi Danglars, — ja jos jatkat, niin sinun täytyy jäädä tänne maata, sillä et kestä enää koivillasi.

— Minäkö, sanoi Caderousse ja nousi itserakkaana niin kuin juopuneet ainakin. — Minäkö en kestäisi enää koivillani! Voin lyödä vetoa siitä, että nousen Accoules'in torniin ihan horjumatta!

— Minä lyön siitä vetoa, mutta vasta huomenna, sanoi Danglars. — Mutta nyt on jo aika mennä kotiin, anna minulle käsivartesi ja lähtekäämme.

— Lähtekäämme, sanoi Caderousse, — mutta en tarvitse sitä varten sinun käsivarttasi. Tuletko sinä, Fernand? Palaatko meidän kanssamme Marseilleen?

— En, sanoi Fernand, — minä palaan Catalansiin.

— Siinä teet väärin. Tule meidän kanssamme Marseilleen, tulehan.

— Minä en tarvitse Marseillea enkä tahdo sinne tullakaan.

— Mitä sanoitkaan? Et tahdo, no hyvä, olkoon jokaisella vapautensa. Tulehan, Danglars, ja annetaan herran palata Catalansiin, koska hän sitä tahtoo.

Danglars käytti hyväkseen tilaisuutta ja lähti viemään Caderousseja Marseilleen. Mutta päästääkseen Fernandin kulkemaan sinne lyhyempää ja mukavampaa tietä hän ei palannutkaan Rive-Neuve-rantakatua pitkin vaan Saint-Victorin sataman kautta. Nojautuen hänen käsivarteensa Caderousse seurasi häntä hoiperrellen.

Astuttuaan parikymmentä askelta Danglars kääntyi ja näki Fernandin sieppaavan paperin ja pistävän sen taskuunsa. Heti sen jälkeen hän riensi lehtimajasta ja kääntyi Pilloniin päin.

— No, mitä hän tekee? sanoi Caderousse. — Hän valehtelikin meille. Hän sanoi menevänsä

Catalansiin ja lähteekin kaupunkiin! Hoi, Fernand, sinä menet väärään suuntaan!

— Sinä erehdyt, sanoi Danglars, — hänhän kulkee suoraan Vieilles-Infirmeries-katua.

— Se on totta, sanoi Caderousse. — Olisin voinut vaikka vanna, että hän kääntyi oikealle. Viini toden totta panee pään sekaisin.

— Kas niin, kas niin, mutisi Danglars, — luulenpa, että asia on hyvällä alulla, ja parasta on nyt antaa kaiken kehittyä itsestään.

## 5. Kihlajaiskemut

Seuraavana päivänä oli kaunis sää. Aurinko nousi kirkkaana ja säteilevänä, ja ensimmäiset purppuranhohtavat säteet kimaltelivat kuin rubiinit aaltojen harjalla.

Kihlajaiskemut pidettiin saman Réserveen toisessa kerroksessa, jonka lehtimajaan jo olemme tutustuneet. Huone oli avara, ja siinä oli viisi kuusi ikkunaa, joiden yläpuolelle oli (miksi, arvatkoon ken voi!) kirjoitettu yhtä monen Ranskan suurimman kaupungin nimi.

Puinen parveke ulottui kaikkien ikkunoiden ohitse.

Vaikka kemut oli päätetty pitää kello kaksitoista, oli tällä parvekkeella jo joukko levottomia kävelijöitä. Ne olivat Pharaonin laivamiehiä ja muutamia sotilaita, jotka olivat Dantèsin ystäviä. Kaikki olivat kihlajaisten kunniaksi pukeneet parhaat vaatteet ylleen.

Vieraiden kesken kerroiltiin, että Pharaonin isäntä oli luvannut läsnäolollaan kunnioittaa perämiehensä kihlajaiskemuja. Mutta sehän oli niin suuri kunnia, että kukaan ei sitä vielä ottanut oikein uskoakseen.

Mutta Danglars, tullessaan paikalle Caderoussen kanssa, vakuutti uutisen todeksi. Hän oli samana aamuna tavannut herra Morrelin ja herra Morrel oli itse sanonut hänelle tulevansa aterioimaan Réserveen.

Vähän sen jälkeen herra Morrel tuli huoneeseen, ja Pharaonin miehistö otti hänet eläköön-huudolla vastaan. Laivanvarustajan läsnäolo vahvisti huhua, että Dantèsista tulee kapteeni. Ja kun laivassa paljon pidettiin Dantèsista, niin kunnan merimiehet halusivat osoittaa laivanvarustajalle kiitollisuutta siitä, että tämä oli valinnut heidän toivomustensa mukaisen kapteenin. Tuskin oli Morrel astunut sisään, kun kaikkien yhteisestä toivomuksesta lähetettiin Danglars ja Caderousse kiirehtimään sulhasta. Heidän tuli ilmoittaa, että juhlan kunniavieras oli jo saapunut.

Danglars ja Caderousse läksivät matkaan juoksujalkaa, mutta he olivat päässeet tuskin sataa askelta, kun näkivät pienen joukon saapuvan ruutikellarin kohdalla.

Tähän joukkoon kuului neljä nuorta katalonialaista tyttöä, Mercedesen ystäviä, morsiuspari käsitysten ja Dantèsin isä, joka kulki morsiamen rinnalla. Joukon takana tuli Fernand ilkeästi hymyillen.

Ei Mercedes enempää kuin Edmondkaan huomannut Fernandin ilkeätä hymyä. Nuo lapset olivat niin onnellisia, että he eivät nähneet mitään muuta kuin toisensa ja kirkkaan taivaan, joka heitä siunasi.

Danglars ja Caderousse toimittivat asiansa. Kun he sitten olivat ystävällisesti ja voimakkaasti kätelleet Edmondia, liittyivät he joukkoon. Danglars meni Fernandin viereen ja Caderousse ukko Dantèsin rinnalle, joka oli yleisen huomion kohteena.

Lähestyessään Fernandia Danglars loi hylättyyn kosijaan terävän katseen. Fernand asteli joukon viimeisenä. Mercedes oli nuoren, ihanan rakkautensa itsekkyydessä unohtanut hänet ja näki ainoastaan Edmondin. Fernand oli vuoroin kalpea, vuoroin punainen. Tavan takaa hän loi silmänsä Marseilleen päin ja värisi hermostuneesti. Fernand näytti odottavan tai ainakin aavistavan jotakin tärkeätä tapahtuvaksi.

Koska Dantès kuului kauppalaivastoon, oli hänen pukunsa puoleksi sotilaallinen, puoleksi siviili. Tämä puku soveltui hyvin hänen komeaan ulkomuotoonsa, jota vielä kaunisti ilo ja morsiamen ihanuus.

Mercedes oli kaunis kuin Kypros- tai Khios-saaren neito hehkuvan tummine silmineen ja korallinpunaisine huulineen. Hän asteli joustavan kepeästi niin kuin astuvat Arles'in ja Andalusian naiset. Kaupunkilaistyttö olisi epäilemättä koettanut salata ilonsa harson taakse tai ainakin

silmäluomiensa suojaan, mutta Mercedes hymyili ja katsoi kaikkiin ympärillä oleviin, ja hänen hymynsä sanoi yhtä avomielisesti kuin hänen sanansa olisivat sanoneet: Jos olette ystäviäni, niin iloitkaa kanssani, sillä minä olen todellakin hyvin onnellinen!

Niin pian kuin kihlatut ja heidän saattojoukkonsa tulivat Réserven näkyviin, meni Morrel vuorostaan heitä vastaan, ja hänen jäljestään tulivat merimiehet ja sotilaat, joille hän jo oli kertonut Dantèsille antamastaan lupauksesta, että tämä nimittäin pääsee kapteeni Leclèren seuraajaksi. Nähdessään hänen tulevan päästi Edmond morsiamensa käsivarren luovuttaaksensa hänet herra Morrelin huostaan. Laivanisäntä ja morsian nousivat muiden edellä pitosaliin johtavia portaita, jotka natisivat viiden minuutin ajan vieraitten astuessa niitä.

— Isä, sanoi Mercedes, pysähtyen pöydän keskustan kohdalle, — te istutte oikealle puolelleni. Ja vasemmalle puolelleni tahdon hänet, joka on ollut veljenäni, sanoi hän niin hellällä äänellä, että se koski Fernandin sydämeen aivan kuin tikarin pisto.

Dantès oli asettanut oikealle puolelleen herra Morrelin, vasemmalle Danglars'in. Sitten hän viittasi jokaista valitsemaan paikkansa oman mielensä mukaan.

Jo tarjottiin pöydässä arlesilaisia makkaroitu, joiden sisusta on tummanruskea ja tuoksu väkevä, merirapuja loistavine kuorineen, ruusunpunaisia simpukoita, merisiilejä, jotka muistuttivat piikkisiä kastanjoita, clovisseja, eräänlaatuisia ostereita, jotka Etelä-Ranskassa ovat herkkusuiden ruokana samoin kuin osterit Pohjois-Ranskassa, sanalla sanoen kaikkia noita herkullisia ruokia, joita laine tuo hiekkaiselle rannalle ja joita kiitolliset kalastajat sanovat meren hedelmiksi.

— Kylläpä on tavattoman hiljaista, sanoi vanhus ryypäten topaasinkeltaista viiniä, jota ukko Pamphile omassa persoonassaan oli tuonut Mercedesen eteen. — Kuka uskoisi, että täällä on kolmekymmentä ihmistä, joiden kovasti tekee mieli nauraa.

— No, eihän aviomies aina ole iloinen, sanoi Caderousse.

— Asian laita on niin, sanoi Dantès, — että olen tällä hetkellä liian onnellinen voidakseni olla iloinen. Jos sitä, naapuri, tarkoitatte, niin olette oikeassa! Ilo vaikuttaa toisinaan omituisesti, se tukahduttaa samoin kuin tuskakin.

Danglars piti silmällä Fernandia, jonka kasvoissa kuvastuivat kaikki mielialat.

— Joutavia, sanoi hän. — Pelkäätekö jotakin? Minun mielestäni kaikki näyttää käyvän toivomustenne mukaan.

— Sehän juuri minua kauhistuttaakin, sanoi Dantès. — Minun mielestäni ei ihminen ole luotu olemaan näin helposti onnellinen! Onni on aivan kuin tuollainen lumotun saaren palatsi, jota lohikäärmeet vartioivat. Täytyy taistella saavuttaakseen onnensa, enkä todellakaan tiedä, mitä olen tehnyt päästäkseni Mercedesen mieheksi.

— Mieheksi, mieheksi, sanoi Caderousse nauraan, — et vielä, kapteeni. Koetahan hiukan esiintyä aviomiehenä, niin näet, miten sinut otetaan vastaan.

Mercedes punastui.

Fernand vääntelehti tuolillaan, hän sävähti jokaista kolinaa ja pyyhki otsaltaan hikihelmiä, jotka päilyivät siinä aivan kuin ukkossateen ensimmäiset pisarat.

— Ei kannata todellakaan, naapuri Caderousse, huomauttaa minulle niin pienestä erehdyksestä, sanoi Dantès. — Mercedes ei vielä ole vaimoni, se on kyllä totta... (Hän katsoi kelloaan.) Mutta puolentoista tunnin päästä hän on.

Jokainen huudahti hämmästyksestä, paitsi ukko Dantès, joka nauroi ääneen, niin että hänen vielä kauniit hampaansa näkyivät. Mercedes hymyili eikä enää punastunut. Fernand tarttui suonenedontapaisesti puukkoonsa.

— Tunnin päästä! sanoi Danglars kalveten. — Kuinka se on mahdollista?

— Niin, ystäväni, vastasi Dantès, — siitä saamme kiittää herra Morrelin vaikutusvaltaa, hänen, jota lähinnä isääni saan maailmassa eniten kiittää kaikesta hyvästä. Hän on poistanut kaikki vaikeudet. Olemme saaneet kuulutusajan lyhennetyksi, ja puoli kolmelta odottaa määrä meitä kaupungintalossa. Koska kello jo on lyönyt neljänneksen yli yhden, niin en paljoakaan erehdy sanoessani, että tunnin ja kolmentoista minuutin päästä on Mercedesen nimi rouva Dantès.

Fernand sulki silmänsä. Tulinen polte oli hänen silmäluomillaan. Hän nojautui pöytänsä, jotta ei

kaatuksi, eikä voinut pidättää kumeeaa huokausta, joka hukkuu läsnäolevien nauruun ja onnitteluihin.

— Se on reipasta toimintaa, sanoi ukko Dantès. — Sitä se on, kun ei heitä aikaansa hukkaan, vai mitä? Saapui eilen aamulla ja on tänään puoli kolmelta naimisissa! Sanokaa sitten, että merimies ei sukkelasti toimita asioitaan.

— Mutta muut muodollisuudet, huomautti Danglars arasti, — naimakirja, allekirjoitukset...?

— Naimakirja on helposti tehty, sanoi Dantès nauraen. — Mercedesellä ei ole mitään, eikä minullakaan! Me pidämme pesän yhteisenä, siinä kaikki! Pian sen sellaisen kirjoittaa, eikä se maksa paljoakaan.

Tämä leikinlasku herätti riemua ja uusia hyvä-huutoja.

— Siis, tämä ateria, jota pidimme kihlajaisateriana, sanoi Danglars, — onkin hääateria.

— Ei suinkaan, sanoi Dantès. — Ette te silti mitään menetä. Huomisaamuna lähden Pariisiin. Neljä päivää tarvitsen matkalla sinne ja neljä päivää takaisin, päivän toimittaakseni tarkkaan sen, mikä on tehtäväni, ja maaliskuun yhdeksäntenä päivänä palaan. Seuraavana päivänä on oikea hääateria.

Kun saatiin tietää, että uudet pidot olivat tiedossa, karttui iloisuus siinä määrin, että ukko Dantès, joka aterian alussa oli valittanut hiljaisuutta, koetti nyt yleisen keskustelun aikana turhaan saada ääntään kuuluville toivottaessaan nuorille onnea ja menestystä.

Dantès arvasi isänsä ajatuksen ja vastasi siihen hymyillen. Mercedes alkoi katsella huoneessa olevaa kelloa ja antoi pienen viittauksen Edmondille.

Pöydässä vallitsi meluava hilpeys ja huolettomuus, kuten ainakin rahvaan ihmisissä aterian lopulla. Ne, jotka olivat tyytymättömiä paikkoihinsa, nousivat pöydästä ja etsivät itselleen toisia naapureita. Kaikki alkoivat puhua yht'aikaa, eikä kukaan huolinut vastata, vaan selitteli ainoastaan omia ajatuksiaan.

Fernandin kalpeus oli melkein tarttunut Danglars'iin. Mitä Fernandiin tulee, hän tuskin enää eli, vaan oli aivan kuin ikuisessa tulikivijärvessä kärsivä tuomittu. Hän nousi ensimmäisten mukana ja käveli edestakaisin salissa koettaen olla kuulematta lauluja ja lasien kilinää.

Caderousse lähestyi häntä samassa kun Danglars, jota hän näytti karttavan, sai hänet eräässä salin nurkassa käsiinsä.

— Toden totta, sanoi Caderousse, josta Dantèsin ystävällisyys ja varsinkin ukko Pamphilen hyvä viini olivat karkottaneet vihan, jonka Dantèsin odottamaton onni oli hänessä synnyttänyt, — toden totta, Dantès on kunnan poika. Ja kun näen hänen istuvan morsiamensa vieressä, niin sanon, että vahinko olisi ollut, jos olisi tehty hänelle ilkimielistä kujetta, niin kuin eilen tuumiskelitte.

— Näithän, sanoi Danglars, — ettei asiasta tullut mitään. Fernand-parka oli alussa niin onneton, että hän sääliitti minua. Mutta sen jälkeen kun hän suostui tulemaan ensimmäiseksi sulhaspojaksi kilpailijansa häihin, ei siitä ole enää mitään sanottavaa.

Caderousse katsahti Fernandiin. Tämä oli kalmankalpea.

— Uhraus on sitäkin suurempi, jatkoi Danglars, — kun tyttö on toden totta kaunis. Perhana vieköön, tuleva kapteenini on sentään onnen poika. Kunhan saisin olla edes kaksitoista tuntia hänen sijassaan.

— Joko lähdemme? kysyi Mercedesen lempeä ääni. — Kello lyö jo kaksi, ja meitä odotetaan neljänneksen yli.

— Niin, niin, lähtekäämme! sanoi Dantès nopeasti nousten.

— Lähtekäämme! sanoivat kaikki vieraat.

Samassa Danglars, joka piti silmällä ikkunalaudalla istuvaa Fernandia, näki hänen alkavan tuijottaa, nousevan suonenedontapaisesti ja vaipuvan sitten ikkunanpieltä vastaan. Samassa kuului kumeeaa ääntä portailta. Raskaitten askelten kopina, sekavat äänet, joihin liittyi aseitten kalinaa, kaikuivat voimakkaammin kuin vieraiden meluavat huudot. Syntyi jännittynyt äänettömyys.

Melu läheni. Oveen kolkutettiin kolme kertaa. Kaikki katsoivat kummastuneina toisiinsa.

— Lain nimessä! huusi ääni, johon ei kukaan vastannut.

Samassa ovi aukeni, virkapukuinen komissaari astui saliin ja hänen jäljestään neljä korpraalin



johtamaa aseellista sotilasta. Levottomuuden sijaan tuli kauhu.

— Mitä nyt? kysyi laivanvarustaja mennessään komissaaria vastaan, jonka hän tunsi. — Tässä on varmaankin tapahtunut erehdys.

— Jos erehdys on tapahtunut, sanoi komissaari, — niin uskokaa, herra Morrel, että se heti paikalla korjataan. Mutta minulla on vangitsemiskäskey. Ja vaikka vastenmielisesti panenkin sen täytäntöön, niin minun täytyy se tehdä. Kuka herroista on Edmond Dantès?

Kaikkien katseet suuntautuivat nuoreen mieheen, joka kiihtyneenäkin säilytti arvokkuutensa ja astui pari askelta eteenpäin sanoen:

— Minä olen. Mitä minusta tahdotte?

— Edmond Dantès, sanoi komissaari, — lain nimessä vangitsen teidät!

— Vangitsette minut! sanoi Edmond hiukan kalveten. — Miksi vangitsette minut?

— Sitä en tiedä, mutta kuulustelussa saatte sen tietää.

Herra Morrel huomasi, että asioita ei voinut millään muuttaa. Virkapukuinen komissaari ei enää ole ihminen, hän on lain patsas, kylmä, kuuro, mykkä.

Vanhus sen sijaan riensi komissaarin luo. On asioita, joita isän tai äidin sydän ei koskaan ymmärrä.

Hän pyysi ja rukoili. Kyynelet ja rukoukset eivät mitään auttaneet. Mutta hänen epätoivonsa oli niin suuri, että komissaarin mieli heltyi.

— Rauhoittukaa, sanoi hän. — Ehkä poikanne on lyönyt laimin joitakin tulli- ja terveystarkastusmuodollisuuksia, ja luultavasti hän pääsee vapaaksi, kun on antanut tarvittavat selitykset.

— Mitä tämä merkitsee? kysyi Caderousse silmäkulmiaan rypistäen Danglars'ilta, joka oli olevinaan hämmästynyt.

— Mistä minä sen tiedän? sanoi Danglars. — Olen samassa asemassa kuin sinäkin, näen mitä tapahtuu, mutta en ymmärrä mitään ja olen aivan ymmällä.

Caderousse etsi Fernandia; tämä oli kadonnut. Koko eilinen kohtaaminen selveni silloin hänelle täydellisesti. Tämän päivän tapaus aivan kuin veti syrjään sen verhon, jonka humala oli luonut hänen ja muistin väliin.

— Oho, sanoi hän karkealla äänellä, — onko tämä seuraus eilen suunnittelemaamme kepposesta, Danglars? Paha silloin periköön teidät, sillä tämä on todellakin hyvin surullinen tapaus.

— Tällä ei ole mitään tekemistä sen kanssa, sanoi Danglars. — Tiedäthän, että revin tuon paperin.

— Sinä et sinä repinyt, vaan heitit sen nurkkaan, siinä kaikki, sanoi Caderousse.

— Ole vaiti, sinä et nähnyt mitään, olit humalassa.

— Missä Fernand on? kysyi Caderousse.

— Mistä minä tiedän! vastasi Danglars. — Hoitamassa kai omia asioitaan. Mutta viis hänestä, menkäämme lohduttamaan noita onnettomia.

Tämän keskustelun aikana Dantès oli hymyillen puristanut kaikkien vieraiden kättä ja antautunut vangiksi sanoen:

— Olkaa rauhassa, erehdys kyllä selviää, ja ehkä minun ei tarvitsekaan mennä vankilaan asti.

— Ei suinkaan, siitä minä vastaan, sanoi Danglars, joka tällä hetkellä lähestyi pääryhmää.

Dantès astui portaita alas edellään komissaari ja ympärillään sotilaat. Ajoneuvot, joiden ovi oli auki, odottivat häntä pihalla, hän nousi vaunuihin, kaksi sotilasta ja komissaari seurasivat häntä. Ovi sulkeutui, ja vaunut lähtivät Marseilleen päin.

— Hyvästi, Dantès! Hyvästi, Edmond! huusi Mercedes kumartuen parvekkeen kaidepuun yli.

Vanki kuuli tämän viimeisen huudon, joka aivan kuin nyyhkytys pusertui hänen morsiamensa tuskaisesta sydämestä. Hän pisti päänsä vaunujen ikkunasta ja huusi: "Hyvästi, Mercedes!" ja katosi Saint-Nicolasin linnoituksen kulman taakse.

— Odottakaa minua täällä, sanoi laivanisäntä, — otan ensimmäiset ajoneuvot, mitkä kohtaan, riennän Marseilleen ja lähetän teille tietoja.

— Lähtekää, huusivat kaikki, — lähtekää, ja palatkaa pian.

Kun nämä molemmat olivat lähteneet, vallitsi seurassa kaamea hämmennys.

Vanhus ja Mercedes pysyttelivät hetkisen erillään, kumpikin omaan suruunsa vaipuneena. Mutta lopulta heidän silmänsä kohtasivat toisensa. He tunsivat, että sama kamala isku oli heitä kohdannut ja heittäytyivät toistensa syliin.

Tällä välin tuli Fernand sisään, kaatoi itselleen lasillisen vettä, joi sen ja istuutui tuolille.

Sattumalta oli tuoli sen tuolin vieressä, jolle Mercedes vaipui erottuaan vanhuksen syleilystä.

Vaistomaisesti Fernand siirsi tuolinsa loitommalle.

— Hän on sen tehnyt, sanoi Danglars'ille Caderousse, joka koko ajan oli pitänyt Fernandia silmällä.

— Sitä en usko, vastasi Danglars, — hän on siksi typerä. Joka tapauksessa tulkoon rangaistus sille, joka sen on tehnyt.

— Et maininnut sen ihmisen nimeä, joka häntä neuvoi, sanoi Caderousse.

— Mitä vielä, sanoi Danglars, — onko ihminen vastuussa kaikesta, mitä sattuu puhumaan.

— On, jos hänen puheensa tekee vaikutuksen.

Tällä aikaa muut seurassa pohtivat eri tavoilla vangitsemista.

— Entä te, Danglars, sanoi joku, — mitä te ajattelette tästä tapauksesta?

— Luulen, sanoi Danglars, — että hän on tuonut jonkin kielletyn tavararan.

— Jos niin on asian laita, niin teidänhän tulisi se tietää, joka olette tilinpitäjä.

— Se on kyllä totta. Mutta tilinpitäjä tuntee vain ne tavarat, jotka hänelle ilmoitetaan. Minä tiedän, että lastinamme on villoja, että otimme lastin Aleksandriassa Pastret'lta ja Smyrnassa Pascalilta. Mutta muuta en tiedä.

— Nyt muistan, sanoi isä raukka takertuen tähän viimeiseen toivonkipinään, — että hän eilen sanoi tuoneensa minulle laatikollisen kahvia ja laatikollisen tupakkaa.

— Siinähan se on, sanoi Danglars. — Meidän poissa ollessamme ovat tullimiehet käyneet tarkastamassa laivaa ja löytäneet nuo laatikot.

Mercedes ei uskonut sitä laisinkaan, ja hänen tuskansa, joka tähän asti oli ollut hillitty, puhkesi nyt kyyneliin.

— Toivokaamme, toivokaamme, sanoi ukko Dantès, itsekään tietämättä mitä sanoi.

— Toivokaa! sanoi Danglars.

— Toivokaa! koetti Fernand mutista.

Mutta tämä sana tukahdutti hänet. Hänen huulensa liikkuiivat, mutta mitään ei kuulunut.

— Hyvät herrat, sanoi eräs kutsuvieras, joka oli jäänyt parvekkeelle odottamaan, — hyvät herrat, minä näen jonkun ajavan tännepäin. Se on herra Morrel! Rohkeutta, rohkeutta! Hän ehkä tuo meille hyviä uutisia.

Mercedes ja vanha isä juoksivat laivanvarustajaa vastaan, jonka he kohtasivat portilla. Herra Morrel oli hyvin kalpea.

— No? huudahtivat molemmat yht'aikaa.

— No niin, ystäväni, sanoi laivanvarustaja pudistaen päätään, — asia on vakavampi kuin luulimmekaan.

— Oh, huudahti Mercedes, — hän on syytön!

— Niin minäkin uskon, vastasi Morrel, — mutta häntä syytetään...

— Mistä? kysyi ukko Dantès.

— Että hän on bonapartelaisten kätyri.

Tuohon aikaan se oli mitä kamalin syytös.

Mercedes kiljahti, vanhus vaipui tuolille.

— Ah, mutisi Caderousse, — te olette pettäneet minua, Danglars, ja olette panneet kujeenne toimeksi. Mutta minä en anna tuon vanhuksen ja tuon nuoren tytön kuolla suruun, minä kerron heille kaiken.

— Ole vaiti, onneton! huudahti Danglars tarttuen Caderoussen käteen, — tai muuten en takaa hengestäsi. Kuka sanoo sinulle, ettei Dantès ole todellakin syyllinen? Laiva poikkesi Elban saarelle, hän meni maihin, hän viipyi kokonaisen päivän Porto-Ferrajossa. Jos häneltä löydetään jokin vaarallinen kirje, niin kaikki ne, jotka ovat häntä puolustaneet, ovat hänen rikostovereitansa.

Itsekkyiden vaistolla Caderousse ymmärsi heti, kuinka oikea tämä väite oli. Hän katsoi Danglars'iin, ja hänen silmissään kuvastui pelko ja tuska, ja astuttuaan äsken askelen eteenpäin hän nyt peräytyi kaksi.

— Odottakaamme siis, mutisi hän.

— Niin, odottakaamme, sanoi Danglars. — Jos hän on syytön, niin hän pääsee vapaaksi. Jos hän on syyllinen, niin on tarpeetonta tehdä itseään rikostoveriksi.

— Lähtekäämme, en voi enää jäädä tänne.

— Niin, tule, sanoi Danglars hyvillään saadessaan toisen kanssa lähteä, — tule ja antakaamme heidän suoriutua siitä niin hyvin kuin voivat.

He poistuivat. Fernand, josta jälleen oli tullut nuoren tytön tuki ja turva, tarttui Mercedeksen käteen ja vei hänet Catalansiin. Dantèsin ystävät veivät vuorostaan puolipyörtyneen vanhuksen pitkin Meilhanpuistokatua kotiin.

Pian levisi koko kaupunkiin tieto siitä, että Dantès oli vangittu bonapartelaisena kätyrinä.

— Olisitteko te voineet uskoa sitä? sanoi herra Morrel saatuaan matkalla kiinni tilinpitäjänsä ja Caderoussen, sillä hän riensi kaupunkiin saadakseen suoranaisia tietoja Dantèsin prokuraattorin sijaiselta, herra Villefort'ilta, jota hän hiukan tunsu. — Olisitteko uskoneet sitä?

— Hitto vieköön, vastasi Danglars, — kerroinhan teille, että Dantès ilman mitään syytä kävi Elban saarella, ja tiedättehän, että tämä käynti tuntui minusta epäilyttävältä.

— Mutta olitteko maininnut epäluuloistanne kenellekään muulle kuin minulle?

— En tietenkään, vastasi Danglars aivan hiljaa. — Tiedättehän, että setänne, Policar Morrelin vuoksi, joka palveli tuota toista hallitsijaa ja joka ei suinkaan peittele mielipiteitään, epäillään teidänkin suosivan Napoleonaa. Enhän toki tahtonut vahingoittaa Edmondia ja teitä. Palvelijan pitää sanoa eräitä asioita esimiehelleen, mutta salata ne muilta.

— Se on oikein, hyvä on, sanoi laivanisäntä, — olette kunnan poika. Olin jo edeltäpäin ajatellut teidän asemaanne siinä tapauksessa, että Dantès tulee Pharaonin kapteeniksi.

— Kuinka niin?

— Niin, kysyin Dantèsilta, mitä hän teistä arvelee ja pitäisikö hän vastenmielisesti teidät palveluksessa, sillä olin huomaavinani, että teillä oli kireät välit.

— Ja mitä hän vastasi?

— Että hän todellakin luulee eräässä tapauksessa, jota hän ei tarkemmin maininnut, tehneensä väärin teitä kohtaan, mutta että jokainen henkilö, joka nauttii laivanvarustajan luottamusta, nautti hänenkin.

— Tekopyhä! mutisi Danglars.

— Dantès-parka! sanoi Caderousse. — Hän on todellakin kunnan poika.

— Niin kyllä, sanoi herra Morrel, — mutta tällä hetkellä ei Pharaonilla ole kapteenia.

— Koska emme lähde matkaan ennen kuin vasta kolmen kuukauden päästä, toivokaamme että Dantès siksi on päässyt vapaaksi, sanoi Danglars.

— Mutta entä siihen asti?

— No niin, sanoi Danglars, — olenhan minä olemassa. Tiedättehän, että osaan johtaa laivaa minäkin. Teillä on tästä sekin etu, että Edmondin päästyä vankilasta ei teidän tarvitse ketään erottaa; hän ottaa oman paikkansa ja minä palaan omalleni, siinä kaikki.

— Kiitos, Danglars, sanoi laivanvarustaja. — Siten asia todellakin järjestyy. Ottakaa siis laivan päällikkyyks huostaanne ja valvokaa purkamista. Tapahtukoon yksityisille mitä onnettomuuksia tahansa, liike ei saa siitä kärsiä.

— Olkaa rauhassa, herra Morrel. — Mutta pääseekö kunnan Edmondia edes näkemään?

— Sen ilmoitan kohta teille, Danglars. Koetan puhella herra Villefort'in kanssa ja tehdä jotakin vangitun hyväksi. Tiedän kyllä, että prokuraattorimme on kiivas kuningasmielinen, mutta hän on toki ihminen eikä luultavasti mikään huono mies.

— Ei, sanoi Danglars, — mutta olen kuullut, että hän on kunnianhimoinen, ja se on melkein sama asia.

— No, huokasi herra Morrel, — saammehan nähdä. Menkää edeltä laivaan, tapaanhan teidät siellä sitten myöhemmin.

Ja hän jätti ystävykset mennäkseen oikeuspalatsiin.

— Näethän, sanoi Danglars Caderousselle, — minnepäin asia kääntyy. Tekeekö vieläkin mielesi mennä puolustamaan Dantèsia?

— Ei suinkaan, mutta yhtä kaikki on kamalaa tehdä kepposia, joista on tällaiset seuraukset.

— Hitto vieköön, kuka siihen on syypää? Et sinä enkä minä, vai mitä? Sehän on Fernandin syy. Mitä minuun tulee, niin tiedäthän, että heitin kirjeen nurkkaan, luulin sen repineenikin.

— Niin, sanoi Caderousse, — siitä olen aivan varma. Näin sen lehtimajan nurkassa rypistyneenä, ja toivoisinpa, että se olisi vieläkin siellä.

— Minkä sille mahtaa? Fernand otti sen, kopioi sen, ehkä ei nähnyt edes sitä vaivaa. Ja minä ajattelen ... hyvä Jumala, hän lähetti ehkä minun kirjeeni! Kaikeksi onneksi olin väärentänyt käsialani.

— Mutta tiesitkö Dantèsin olevan salaliittohommissa?

— En tiennyt yhtään mitään. Niin kuin jo sanoin, kujeilin vain hiukan. Mutta näyttääpä siltä, että olen ilveillessäni tullut sanoneeksi totuuden.

— Olkoon kuinka tahansa, sanoi Caderousse, — antaisin hyvin paljon, jos tämä ikävä asia ei olisi laisinkaan tapahtunut tai jos minä ainakaan en olisi siihen sekaantunut. Saatpahan nähdä, että se tuottaa meille onnettomuutta, Danglars!

— Jos se kenellekään tuottaa onnettomuutta, niin kai sitten oikealle syylliselle, ja oikea syyllinen on Fernand emmekä me. Mikä onnettomuus meitä voisi kohdata? Kunhan pysymme hiljaa, emme hiisku tästä sanaakaan, niin myrsky kulkee ohitse eikä salama iske meihin.

— Amen! sanoi Caderousse viitaten Danglars'ille hyvästiksi ja lähtien kulkemaan Meilhan-katua pitkin pudistellen päätään ja puhellen itseksensä, niin kuin ainakin ihminen, jonka pää on ajatuksia täynnä.

— Hyvä, sanoi Danglars, — asiat kääntyvät sinnepäin kuin olen tahtonutkin. Nyt olen väliaikaisesti kapteeni, ja jos tuo typerä Caderousse osaa pitää suunsa kiinni, olen vakinaisestikin. Paitsi siinä tapauksessa, että oikeuslaitos päästää Dantèsin vapaaksi. Mutta oikeus on oikeus, ja minä turvaan siihen, sanoi hän hymyillen.

Ja näin sanoen hän hyppäsi veneeseen ja käski soutajaa viedä hänet Pharaoniin, jonne laivanvarustaja, niin kuin muistamme, oli luvannut tulla häntä tapaamaan.

Grand-Cours-kadun varrella, vastapäätä Medusa-suihkulähdettä, eräissä Puget'n rakentamassa ylimystyylisessä vanhassa rakennuksessa, vietettiin samana päivänä ja samana hetkenä myös kihlajaisia.

Mutta sen sijaan että äskeisen juhlan osanottajat olivat alempaa säätyä, merimiehiä ja sotilaita, kuuluivat ne toisessa juhlassa Marseillen ylhäisimpiin piireihin. Läsä oli vanhoja virkamiehiä, jotka olivat luopuneet viroistaan kruununanastajan aikana, vanhoja upseereja, jotka olivat karanneet mennäkseen Condén armeijaan, nuoria miehiä, jotka eivät olleet varmoja siitä, saivatko jäädä vanhempiensa luo, vaikka nämä olivat jo palkanneet viisi kuusi miestä heidän puolestaan armeijaan, ja jotka olivat oppineet vihaamaan tuota miestä, josta viiden vuoden maanpako teki marttyyrin ja viidentoista vuoden restauraatio jumalan.

Oltiin ruokapöydässä, ja keskustelu hehkui kaikkia aikakauden intohimoja, jotka olivat Etelä-Ranskassa sitä pelottavampia, kiivaampia ja kestävämpiä, kun viidensadan vuoden uskonnollisten vainojen lisäksi olivat tulleet poliittiset vainot.

Keisarista, Elban kuninkaasta, joka oli hallinnut puolta maailmaa ja kuullut sadankahdenkymmenen miljoonan huutavan kymmenellä eri kielellä: Eläköön Napoleon! — hänestä puhuttiin aivan kuin miehestä, joka ainiaaksi oli menettänyt Ranskan ja valtaistuimen. Virkamiehet puhuivat hänen poliittisista erehdyksistään, sotilaat keskustelivat Moskovasta ja Leipzigista, naiset hänen avioerostaan Joséphin kanssa. Tämä kuningasmielinen seura, joka iloitsi ja riemuitsi, ei yksityisen miehen sortumisesta, vaan kokonaisen periaatteen kumoutumisesta, tunsu elpyvänsä aivan kuin uuteen eloon ja heräävänsä pahasta unesta.

Vanhus, jolla oli Pyhän Ludvigin risti, nousi ja kehotti läsnäolijoita juomaan kuningas Ludvig XVIII:n maljan. Hän oli markiisi Saint-Méran.

Tämän puheen jälkeen, joka samalla johdatti mieliin Hartwellin maanpakolaisen ja Ranskan rauhankuninkaan, syntyi suuri innostus, lasit kohosivat englantilaiseen tapaan, naiset hajoittivat kukkakimppunsa ja sirottivat kukat pöydälle.

— Jos he olisivat täällä, kaikki nuo vallankumoukselliset, sanoi markiisitar Saint-Méran, teräväsilmainen, kapeahuulinen, ylhäinen ja viidestäkymmenestä ikävuodestaan huolimatta vielä komea nainen, — nuo vallankumoukselliset, jotka karkottivat meidät ja joiden me vuorostamme annamme rauhassa vehkeillä vanhoissa linnoissamme, mitkä he ovat ostaneet polkuhinnasta hirmuvallan aikana, jos he olisivat täällä, niin huomaisivat, että todellista uskollisuutta oli meidän puolellamme. Me pysyimme kiinni kukistuvassa kuningaskunnassa, jota vastoin he liittyivät nousevaan aurinkoon ja katsoivat omaa etuaan silloin, kun me menetimme kaikki etumme. He huomaisivat, että meidän kuninkaamme oli todellakin Ludvig Rakastettu, jota vastoin heidän kruununanastajansa ei koskaan ole ollut muuta kuin Napoleon Vihattu. Eikö niin, Villefort?

— Mitä sanoittekaan, markiisitar...? Suokaa anteeksi, en seurannut keskustelua.

— Jättäkäähän nuoret rauhaan, markiisitar, sanoi vanhus, joka oli ehdottanut maljan, — nuo nuoret menevät naimisiin, ja silloin heillä tietysti on muutakin puhuttavaa kuin politiikkaa.

— Anteeksi, äiti, sanoi kaunis nuori neiti, jolla oli vaalea tukka ja sametinvälkkyvät silmät. — Minä luovutan teille herra Villefort'in, jonka anastin vähäksi aikaa. Herra Villefort, äitini tahtoo puhua kanssanne.

— Olen valmis vastaamaan armolliselle rouvalle, jos hän suvaitsee uusia kysymyksensä, sillä kuulin huonosti, sanoi herra Villefort.

— Saat anteeksi, Renée, sanoi markiisitar, ja hänen huulilleen levisi hellä hymy, jota ei olisi odottanut näkevänsä tuon kuivakiskoisen naisen kasvoilla, sillä naisen sydän on sellainen, että olkoon se kuinkakin kuivettunut ennakkoluulojen vaikutuksesta ja hovitapojen vaatimuksista, niin siinä on aina hedelmällinen ja hymyilevä kolkka: se on se, minkä Jumala on pyhittänyt äidinrakkautelle. — Saat anteeksi... Sanoin, että bonapartisteilla ei ollut meidän vakaumustamme, ei meidän innostustamme, ei meidän uhrautuvaisuuttamme.

— Oh, armollinen rouva, heissä on ainakin jotain, joka korvaa sen kaiken: heissä on yltiöpäisyyttä. Napoleon on lännen Muhammed. Noiden laumaihmissen silmissä, joilla on voimakas kunnianhimo, hän ei ole ainoastaan lainsäätävä ja valtiass, vaan perikuva, yhdenvertaisuuden perikuva.

— Yhdenvertaisuuden! huudahti markiisitar. — Napoleon yhdenvertaisuuden perikuva! Ja mitä sitten teettekään Robespierrestä? Minun mielestäni riistätte häneltä hänen paikkansa antaaksenne sen korsikalaiselle. Minun mielestäni kruununanastajan nimi riittää täydellisesti.

— Ei, minä annan jokaiselle hänen jalustansa. Robespierre, Ludvig XV:n torilla, mestauslavalla; Napoleon, Vendome-torilla, patsaan päällä. Edellinen on luonut yhdenvertaisuuden, joka alentaa, jälkimmäinen sen, joka kohottaa. Edellinen on vetänyt kuninkaat mestauslavan tasalle, jälkimmäinen nostanut kansan valtaistuimen tasalle. Se ei estä, sanoi Villefort nauraen, — että molemmat ovat inhoittavia vallankumouksellisia ja että thermidorin yhdeksäs päivä 1814 on Ranskan onnenpäivä, ja että sitä kannattaa jokaisen järjestyksen ja kuningaskunnan ystävän juhlia. Se selittää myöskin, kuinka Napoleon on voinut säilyttää kaikki sokeat puoluelaisensa, vaikka hän onkin sortunut eikä koskaan voi enää nousta. Minkä sille voi, markiisitar? Cromwell oli vain puolet Napoleonina, mutta hänelläkin oli omat liittolaisensa.

— Tiedättekö, mitä nyt sanoitte, Villefort, sananne haiskahtavat vallankumoukselta pitkän matkan päähän. Mutta annan teille anteeksi. Kun kerran on girondistin poika, niin jää aina jäljelle hiukan rakkautta hirmuvaltaan.

Tumma puna nousi Villefort'in otsalle.

— Isäni oli girondisti, sanoi hän, — se on kyllä totta. Mutta isäni ei äänestänyt kuninkaan kuolemaa. Sama hirmuvalta ajoi isäni maanpakoon kuin teidätkin, ja vähältä piti, että hänen päänsä ei joutunut samalle mestauslavalle, jossa putosi isänne pää.

— Niin kyllä, sanoi markiisitar, eikä tuo verinen muisto hiukkaakaan kalventanut hänen kasvojaan. — Mutta he olisivat nousseet mestauslavalle aivan päinvastaisten mielipiteiden vuoksi, ja todistuksena on se, että perheemme on pysynyt uskollisena maanpakoon ajetuille prinsseille, mutta isänne liittyi kiireimmän kautta uuteen hallitukseen, ja kun kansalainen Noirtier oli ollut girondisti, niin kreivi Noirtier'sta tuli senaattori.

— Äiti, äiti, sanoi Renée, — olemmehan sopineet, ettemme puhu enää noista ikävistä muistoista.

— Armollinen rouva, sanoi Villefort, — minä liityn neiti Saint-Méraniin ja pyydän nöyrimmästi unohtamaan menneisyyden. Miksi suotta riitelisimme asioista, joissa Jumalakaan ei voi mitään saada aikaan? Jumala voi muuttaa tulevaisuuden, mutta ei menneisyyttä. Me voimme ainakin heittää verhon sen yli. No niin, minä en ole ainoastaan hylännyt isäni mielipiteitä, vaan vieläpä hänen nimensäkin. Isäni on ollut ja on ehkä vieläkin bonapartisti, ja hänen nimensä on Noirtier; minä olen kuningasmielinen, ja nimeni on Villefort. Antakaa tuon vanhan vallankumouksellisen mahlan kuivua vanhaan runkoon ja katsokaa vain nuorta oksaa, joka erottautuu rungosta, voimatta ja melkein tahtomattakaan siitä kokonaan irtaantua.

— Hyvä, Villefort, sanoi markiisi, — hyvä, hyvin vastattu! Minäkin olen aina saarnannut markiisittarelle menneisyyden unohtamista, onnistumatta siinä kuitenkaan koskaan. Toivoakseni te onnistutte paremmin.

— Niin, sanoi markiisitar, — unohtakaamme menneisyys, en minäkään mitään sen hartaammin toivo. Mutta olkoon Villefort ainakin vastaisuudessa horjumaton. Älkää unohtako, että me olemme vastanneet teistä Hänen Majesteetilleen, että Hänen Majesteettinsakin on tahtonut unohtaa sen meidän suosituksestamme (hän ojensi kätensä), niin kuin minä unohdan sen teidän pyynnöstänne. Mutta jos salaliittolainen joutuu käsiinne, niin muistakaa, että teitä pidetään sitäkin ankarammin silmällä, kun kuulutte perheeseen, joka ehkä on jäänyt tekemisiin salaliittolaisten kanssa.

— Armollinen rouva, sanoi Villefort, — virkani ja varsinkin aika, jossa elämme, vaativat minulta ankaruutta. Olen jo hoitanut muutamia poliittisia asioita ja osoittanut, mitä miehiä olen. Pahaksi onneksi ei kaikki ole vielä loppunut.

— Niinkö luulette? sanoi markiisitar.

— Minä pelkään. Napoleon Elban saarella on liian lähellä Ranskaa. Hän on melkein Ranskan rantojen näkyvissä, ja se ylläpitää toiveita hänen puoluelaisissaan. Marseille on täynnä lakkautuspalkalla eläviä upseereita, jotka joka päivä jollakin tekosyillä etsivät riitaa kuningasmielisten kanssa. Siitä johtuvat kaksintaistelut ylhäisten keskuudessa, siitä murhat alemmissa piireissä.

— Niin, sanoi kreivi Salvieux, Saint-Méranin vanha ystävä ja kreivi Artois'n kamariherra, — mutta tiedättehän, että Pyhä Allianssi siirtää hänet kauemmaksi.

— Niin, siitä oli kysymys ennen Pariisista-lähtöäni, sanoi herra Saint-Méran. — Ja minne hänet lähetetään?

— Sainte-Helenaan.

— Sainte-Helenaan! Mikä se on? kysyi markiisitar.

— Eräs saari, joka on tuhannen peninkulman päässä täältä ja päiväntasaajan toisella puolella, vastasi kreivi.

— Sepä on hyvä! Suuri hulluushan oli, niin kuin Villefort sanoikin, jättää sellainen mies lähelle Korsikaa, jossa hän on syntynyt, lähelle Napolia, jossa hänen lankonsa vieläkin hallitsee, ja vastapäätä Italiaa, jonka hän aikoi tehdä poikansa kuningaskunnaksi.

— Pahaksi onneksi, sanoi Villefort, — ovat olemassa vuoden 1814 sopimukset, eikä Napoleoniin voi koskea loukkaamatta näitä sopimuksia.

— Loukattakoon niitä, sanoi herra Salvieux. — Pitikö hän itse niin perin tarkkaa lukua sopimuksista, kun ammutti onnettoman Enghienin herttuan?

— Niin, sanoi markiisitar, — päätetty asia on, että Pyhä Allianssi vapauttaa Euroopan Napoleonista ja Villefort Marseillen hänen puoluelaisistaan. Kuningas hallitsee tai ei hallitse. Jos hän hallitsee, niin hänen hallituksensa olkoon luja ja hänen virkailijansa olkoot taipumattomia. Siten voidaan onnettomuudet estää.

— Pahaksi onneksi, sanoi Villefort hymyillen, — joutuu prokuraattorin sijainen aina vasta silloin perille, kun onnettomuus jo on tapahtunut.

— Silloin hänen on palautettava kaikki entiselleen.

— Rohkenenko teille vielä huomauttaa, armollinen rouva, että me emme palauta mitään entiselleen, me rankaisemme. Siinä kaikki.

— Herra Villefort, sanoi nuori ja suloinen tyttö, kreivi Salvieux'n tytär ja neiti Saint-Méranin ystävätär, — koettakaahan saada aikaan jokin kaunis oikeusjuttu meidän Marseillessa ollessamme. En ole koskaan nähnyt tuomioistuinta, ja sitä sanotaan hyvin hauskaksi.

— Hyvin hauska se todella onkin, neiti, sanoi Villefort, — sillä tekaistun murhenäytelmän sijasta onkin siellä oikea, näyteltyjen tuskien sijasta todellisia. Sen sijaan että yleensä näyttelijä esiripun laskeuduttua menee kotiinsa, syö illallista perheensä kanssa nukkuakseen yönsä rauhallisesti, hän siellä meneekin vankilaan, jossa kohtaa pyövelin. Huomaattehan, että hermostuneet ihmiset, jotka etsivät tärisyttäviä mielenliikutuksia, eivät mistään löydä sen parempia. Olkaa rauhassa, neiti, jos tilaisuus tarjoutuu, annan kyllä teille tiedon.

— Hän panee meidät värisemään ... ja hän nauraa! sanoi Renée kalveten.

— Minkä minä sille voin ... se on kaksintaistelua... Olen jo viisi kuusi kertaa hankkinut kuolemantuomion poliittisille rikollisille ja muille ... no niin, kuinkahan montaa tikaria tälläkin hetkellä salassa hiotaan minua varten tai on jo suunnattuna minuun?

— Hyvä Jumala, sanoi Renée synkistyen yhä enemmän. — Puhuttko oikein täyttä totta, herra Villefort?

— Kukaan ei voi vakavammin puhua kuin minä, jatkoi nuori virkamies hymyhuulin. — Ja ne suuret oikeusjutut, joita neiti toivoo tyydyttääkseen uteliaisuuttansa ja minä tyydyttääkseni kunnianhimoani, tekevät asemani vain vaarallisemmaksi. Luuletteko Napoleonin sotilaiden, jotka ovat tottuneet menemään sokeasti vihollista vastaan, luuletteko heidän mieltineen laukaistessaan pyssyinsä tai tarttuessaan pistimeen? No niin, mieltisivätkö he sen enempää tappaessaan miehen, jota pitävät persoonallisena vihamiehenään, kuin tappaessaan venäläisen, itävaltalaisen tai unkarilaisen, joita eivät koskaan olleet nähneet? Mitä minuun tulee, niin nähdessäni vihan liekehtivän syytetyn silmistä tunnen rohkeuteni kasvavan, innostun, se ei ole enää mikään oikeusjuttu, se on kaksintaistelu, taistelun häntä vastaan, hän pistää, minä vastaan, ja taistelu loppuu, niin kuin kaikki taistelut, joko voittoon tai tappioon. Sellainen on yleisen syyttäjän asema, vaara tekee kaunopuheiseksi. Jos syytetty puheeni jälkeen hymyilee, uskon puhuneeni huonosti, olleeni heikko, voimaton, puutteellinen. Ajatelkaahan, mikä ylpeyden tunne valtaa prokuraattorin, kun hän on varma rikollisen syyllisyydestä, kun hän näkee syytetyn kalpenevan ja painavan päänsä alas todistusten taakan alla ja syyttäjän kaunopuheisuuden salaman iskemänä! Jos pää painuu alas, se myöskin putoaa.

Renée kirkaisi.

— Noin pitää puhua, sanoi eräs vieras.

— Tuollaisia miehiä tarvitaan nykyaikana! sanoi toinen.

— Te olittekin viimeisessä jutussanne suorastaan suurenmoinen, herra Villefort, sanoi eräs kolmas. —

Muistattehan tuon miehen, joka oli tappanut isänsä; suoraan sanoen te tavallaan tapoitte hänet jo ennen kuin pyöveli koski häneen.

— Mitä vanhempiensa murhaajiin tulee, vähät niistä, sanoi Renée, — mikään rangaistus ei ole kyllin ankara heille. Mutta nuo onnettomat poliittiset rikolliset...

— Mutta nehän ovat vieläkin vaarallisempia, Renée, sillä kuningas on valtakunnan isä, ja joka tahtoo kukistaa kuninkaan tai tappaa hänet, tahtoo siis tappaa kolmenkymmenenkuuden miljoonan ihmisen isän.

— Ei puhuta tästä enää, sanoi Renée, — mutta lupaattehan, herra Villefort, olla suopea niille, joiden puolesta pyydän sitä.

— Olkaa rauhassa, sanoi Villefort herttaisesti hymyillen, — me laadimme yhdessä syytöskirjat.

— Rakas lapsi, sanoi markiisitar, — pidä huolta kolibreistasi, sylkioristasi ja puvuistasi ja anna tulevan miehesi hoitaa virkansa. Aseet lepäävät tällä hetkellä, ja virkapuku on korkeassa arvossa. Muistan tämän johdosta erään syvämietteisen latinalaisen lauseen.

— *Cedant arma togae*, sanoi Villefort kumartaen.

— En uskaltanut lausua sitä latinankielellä, vastasi markiisitar.

— Mieluimmin näkisin varmaankin, että olisitte lääkäri, jatkoi Renée. — Rangaistuksen enkeli, niin enkeli kuin hän onkin, on aina minua kauhistuttanut.

— Rakas Renée, mutisi Villefort luoden tyttöön hellän katseen.

— Tyttäreni, sanoi markiisi, — herra Villefort on tämän seudun moraalinen ja poliittinen lääkäri. Usko minua, se ala on kaunis toimiala.

— Ainakin hän siinä toimessa saa meidät unohtamaan sen, mikä hänen isänsä on ollut, sanoi markiisitar.

— Armollinen rouva, jatkoi Villefort alakuloisesti hymyillen, — minulla on jo kerran ollut kunnia huomauttaa teille, että isäni, ainakin toivoakseni, on luopunut menneen elämänsä erehdyksistä, että hänestä on tullut järjestyksen ja uskonnon ystävä ja että hän on ehkä kuningasmielisempi kuin minä olenkaan, sillä hän on antautunut siihen katuvana, minä taas intomielisenä.

Tämän siron lauseen jälkeen Villefort loi katseen kuulijakuntaansa nähdäkseen, minkä vaikutuksen hänen sanansa olivat saaneet aikaan, aivan samoin kuin hän olisi tehnyt oikeussalissa luodessaan katseensa yleisöön.

— Juuri samaa, rakas Villefort, jatkoi kreivi Salvieux, — lausuin Tuileriassa toissa päivänä kuninkaalliselle ministerille, kun hän pyysi saada hiukan tietoja kummallisesta avioliitosta girondistin pojan ja Condén armeijan upseerin tyttären välillä. Ja ministeri ymmärsi sen varsin hyvin. Ludvig XVIII koettaakin sulattaa yhteen eri puolueet. Aavistamattamme oli kuningas kuunnellut keskusteluumme ja keskeytti meidät lausuen: "Villefort" — huomatkkaa, että hän ei käyttänyt nimeä Noirtier, ja hän panikin erikoisen painon sanalle Villefort — "Villefort", sanoi siis kuningas, "tulee menemään hyvin pitkälle. Hän on kypsynyt mies, joka kuuluu minun piiriini. Ilokseni näen markiisi ja markiisitar Saint-Méranin ottavan hänet vävykseen, ja olisinkin ehdottanut heille tätä avioliittoa, elleivät he itse olisi ennättäneet tulla pyytämään minulta lupaa siihen."

— Niinkö kuningas sanoi? huudahti Villefort ihastuksissaan.

— Se on totta, sanoi markiisi.

— Olen siis kaikesta velassa tuolle kunnon hallitsijalle. Olen valmis tekemään kaiken palvelukseni häntä!

— Tuollaisena, sanoi markiisitar, — rakastan teitä. Jos nyt ilmestyisi salaliittolainen, niin hänen kävisi huonosti.

— Ja minä, äiti, sanoi Renée, — rukoilen, ettei Jumala kuulisi teitä ja että hän lähettäisi herra Villefort'in tuomittavaksi pikkuvarkaita, kurjia vararikollaisia ja raukkamaisia konnia, silloin ainakin voin nukkua rauhassa.

— Sehän on aivan samaa kuin toivoisitte lääkärin saavan hoitaa ainoastaan päänsärkyä, tuhkarokkoa ja mehiläisen pistoksia, jotka eivät vahingoita muuta kuin ihoa, sanoi Villefort nauraen. — Jos tahdotte



nähdä minut prokuraattorina, niin toivokaa, että saisin hoitaa niitä kamalia tauteja, jotka tuottavat lääkärille kunniaa.

Tällä hetkellä — aivan kuin kohtalo olisi vain odottanut Villefort'in toivomusta täyttääkseen sen — astui palvelija sisään ja kuiskasi muutamia sanoja herra Villefort'in korvaan. Villefort nousi pöydästä ja pyysi anteeksi. Hetken kuluttua hän palasi loistavin kasvoin ja hymyhuulin.

Renée loi häneen hellän katseen, sillä sinisine silmineen ja mustine poskipartoineen hän oli todellakin komea ja kaunis mies. Tyttö näytti koko sielullaan odottavan, että hän selittäisi, miksi niin äkkiä oli poistunut.

— No, sanoi Villefort, — te tahdoitte, neiti, äsken saada lääkärin mieheksenne; siinä suhteessa ainakin olen Aeskulapiuksen oppilaiden kaltainen (näin puhuttiin vielä vuonna 1815), että aikani ei koskaan kuulu minulle, vaan että minua häiritään teidänkin luonanne, kihlajaispidoissanikin.

— Ja minkä vuoksi teitä häiritään? kysyi tyttö hiukan levottomana.

— Sairaana vuoksi, joka kaikesta päättäen on viimeisillään. Tällä kertaa on tauti arveluttava ja hipaisee mestauslavaa.

— Hyvä Jumala! huudahti Renée kalveten.

— Onko se totta! sanoi eräs läsnä olevista.

— On aivan yksinkertaisesti päästy selville bonapartalaisesta salaliitosta.

— Onko se mahdollista? sanoi markiisitar.

— Tässä on ilmiantokirje.

Ja Villefort luki:

Kuninkaalliselle prokuraattorille antaa eräs kuninkaan ja valtaistuimen ystävä tiedoksi, että Edmond Dantès -niminen mies, Pharaon-laivan perämies, saapuessaan tänä aamuna Smyrnasta, poikettuaan Napoliin ja Porto-Ferrajoon, on vienyt Murat'lta kirjeen kruununanastajalle ja häneltä saanut kirjeen vietäväksi Pariisiin bonapartalaiselle komitealle.

Todistuksen hänen rikollisuudestaan saa vangitsemalla hänet, sillä kirje on joko hänellä tai hänen isällään tai Pharaon-laivassa.

— Mutta, sanoi Renée, — tuo kirje joka sitä paitsi on nimetön, on osoitettu kuninkaalliselle prokuraattorille eikä teille.

— On kyllä, mutta kuninkaallinen prokuraattori on poissa, ja hänen poissa ollessaan on hänen sihteerillään oikeus avata kaikki kirjeet. Hän on siis avannut tämän ja lähettänyt minua hakemaan ja, kun ei löytänyt minua, antanut vangitsemiskäskyn.

— Syyllinen on siis vangittu! sanoi markiisitar.

— Syytetty, tahdotte sanoa, oikaisi Renée.

— On, vastasi Villefort, — ja niin kuin äsken sanoin neiti Renéele, jos kirje löydetään, niin sairas on todellakin sairas.

— Ja missä tuo onneton on? kysyi Renée.

— Hän on luonani.

— Menkää, ystäväni, sanoi markiisi, — älkääkää lyökö laimin velvollisuuksianne jäämällä meidän luoksemme nyt, kun kuninkaan palvelus kutsuu teitä toisaanne. Menkää siis sinne, missä kuninkaan palvelus teitä odottaa.

— Herra Villefort, sanoi Renée pannen kätensä ristiin, — olkaa lempeä, onhan tänään kihlajaispäivämme.

Villefort kiersi pöydän ja nojautui tytön tuolin selkänojaan.

— Rauhoittaakseni teitä teen kaiken voitavani, sanoi hän. — Mutta jos syytös on tosi, jos asia voidaan todistaa, niin tuo bonapartalainen rikkaruoho on niitettävä.

Renée vavahti kuullessaan sanan "niitettävä".

— Mitä vielä, sanoi markiisitar, — älkää kuunnelko tuota pikku tyttöä, Villefort, kyllä hän sellaiseen tottuu.

Ja markiisitar ojensi Villefort'ille kuivan kätensä suudeltavaksi. Villefort katsoi Renéehen sanoen silmillään:

"Teidän kättänne suutelen tai ainakin tahtoisin tänä hetkenä suudella."

## 7. Kuulustelu

Tuskin oli Villefort ennättänyt sulkea ruokasalin oven, kun hän jo otti kasvoiltaan hymyilevän naamion. Nyt hän oli vakava niin kuin tuleekin virkamiehen, joka kutsutaan päättämään lähimmäisen hengestä ja elämästä. Vaikka hänen kasvonsa olivatkin hyvin liikkuvat ja vaikka hän oli, niin kuin taitavan näyttelijän tulee, usein tutkinut kasvojensa ilmeitä peilin edessä, niin tällä kertaa hänen oli vaikea rypistää kulmiaan ja synkistää piirteitään. Gérard de Villefort oli tällä hetkellä niin onnellinen kuin kuolevainen saattaa olla. Hän oli rikas, oli seitsemänkoltavuotiaana päässyt huomattavaan virka-asemaan, sai vaimokseen nuoren ja kauniin naisen, jota hän rakasti, ei intohimoisesti, mutta järkevästi, niin kuin kuninkaallisen prokuraattorin sijainen saattaa rakastaa. Paitsi sitä, että hänen morsiamensa Renée de Saint-Méran oli harvinaisen kaunis, hän myös kuului sen ajan huomattavimpaan aatelissukuun. Hänen isänsä ja äitinsä, joilla ei ollut muita lapsia, saattoivat käyttää suuren vaikutusvaltansa yksinomaan vävynsä hyväksi, ja Renée toi myötäjäisinä miehelleen viisikymmentätuhatta écutä, jonka lisäksi kerran tulisi puolen miljoonan perintö.

Kaikki nämä seikat yhdessä tekivät siis Villefort'in onnen niin häikäisevän kauniiksi, että aurinkokin sen rinnalla näytti olevan täynnä pilkkuja.

Ovella odotti häntä poliisikomissaari. Nähdessään tämän mustapukuisen miehen hän putosi heti kolmannelta taivaastaan alas maan päälle, jolla me liikumme. Hän muutti kasvojensa ilmeen, niin kuin olemme maininneet, ja lähestyi oikeudenpalvelijaa.

— Tässä olen, sanoi hän, — olen lukenut kirjeenne, ja olette tehnyt oikein vangitessanne miehen. Antakaa nyt minulle kaikki tiedot hänestä ja hänen salaliitostaan.

— Salaliitosta emme tiedä vielä mitään. Kaikki häneltä löydetyt paperit on sidottu yhteen kääriin ja asetettu teidän pöydällemme. Mitä syytettyyn tulee, niin näittehän ilmiantokirjeestä itse, että hän on nimeltänsä Edmond Dantès, perämies kolmimastoisessa laivassa, joka käy villakauppaa Aleksandriassa ja Smyrnassa ja jonka omistaa kauppahuone Morrel ja poika Marseillessa.

— Onko hän aikaisemmin palvellut sotalaivastossa?

— Ei, herra, hän on aivan nuori mies.

— Minkä ikäinen?

— Yhdeksäntoista tai enintään kahdenkymmenen.

Tällä hetkellä, kun Villefort, astellessaan pitkin Grand-katua, oli saapunut Conseils-kadun kulmaan, astui hänen luokseen mies, joka näytti odottaneen häntä. Mies oli Morrel.

— Herra Villefort, huudahti tuo kunnan mies nähdessään prokuraattorin sijaisen, — kuinka onnellinen olenkaan kohdatessani teidät. Ajatelkaahan, kummallinen ja ennenkuulumaton erehdys on tapahtunut, on vangittu laivani perämies, Edmond Dantès.

— Tiedän kyllä, sanoi Villefort, — ja olen juuri menossa häntä kuulustelemaan.

— Hyvä herra, sanoi Morrel innoissaan puolustamaan suosimaansa miestä, te ette tunne syytettyä, mutta minä tunnen hänet. Hän on kunnollinen ja hiljainen mies, uskallan sanoa, mies, joka parhaiten tuntee toimensa koko kauppalaivastossa. Herra Villefort, suljen hänet kaikesta sydämestäni suosioonne.

Villefort kuului, niin kuin on huomattu, kaupungin ylhäisöön ja Morrel alhaisoon. Edellinen oli jyrkkä kuningasmielinen ja jälkimmäistä epäiltiin salaiseksi bonapartistiksi. Villefort katsoi ylenkatseellisesti Morreliin ja vastasi halveksivasti:

— Tiedättehän, että yksityiselämässään voi olla lempeä, kauppasuhteissaan rehellinen, viisas omalla alallaan, mutta se ei estä toimimasta rikollisesti valtiollisissa asioissa. Tiedättehän sen?

Ja virkamies pani erikoisen painon näille viimeisille sanoille, ikään kuin tahtoen sillä viitata

laivanvarustajaan. Uskalsiko tämä tulla puhumaan toisen puolesta, vaikka itse oli suopeuden tarpeessa?

Morrel punastui, sillä hän ei tuntenut sydäntään aivan puhtaaksi valtiollisissa asioissa. Ja muistellensa, mitä Dantès oli hänelle kertonut, kuinka hän oli tavannut marsalkan ja mitä keisari oli hänelle sanonut, hän tunsu joutuvansa hämilleen. Hän jatkoi kuitenkin äänellä, jossa kuvastui sydämellinen osanotto:

— Minä rukoilen teitä, olkaa oikeudenmukainen, niin kuin teidän tulee olla, hyvä, niin kuin olette aina, ja antakaa meille takaisin tuo Dantès-parka.

Tuo "antakaa meille" kaikui kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen korvissa vallankumoukselliselta.

— Kas, kas, ajatteli hän, — antakaa meille ... kuuluisikohan tuo Dantès johonkin salaiseen karbonaariiliittoon, koska hänen suosijansa käyttää huomaamattaan hänestä puhuttaessa monikkomuotoa? Muistaakseni komissaari sanoi hänen tulleen vangituksi ravintolassa, keskellä suurta seuraa. Sehän on voinut olla kokous.

Sitten hän lausui ääneen:

— Voitte olla aivan rauhassa, ettekä suotta ole vedonnut oikeudentuntooni, jos syytetty on viaton. Mutta jos hän sitä vastoin on syyllinen, niin elämmehän vaikeata aikaa, ja armahtaminen olisi vaarallinen esimerkki. Minun on pakko tehdä velvollisuuteni.

Näin puhuessaan hän oli saapunut talonsa kohdalle, joka oli aivan oikeuspalatsin vieressä; ja hän meni sisään hyvästeltyään jääkylmästi laivanvarustajan, joka jäi aivan kuin jähmettyneenä seisomaan siihen, mihin Villefort oli hänet jättänyt.

Esihuone oli täynnä santarmeja ja poliiseja. Heidän keskellään, vihamielisten ja säkenöivien silmien ympäröimänä, seisoi vanki aivan rauhallisena ja tyynenä.

Villefort astui esihuoneen halki, vilkaisi Dantèsiin ja otettuaan paperikäärön, jonka eräs virkamies hänelle ojensi, meni huoneeseensa sanoen:

— Tuokaa vanki sisään!

Niin nopea kuin olikin Villefort'in katse, hän ennätti saada käsityksen vangista. Hän oli huomannut älyä tuossa leveässä ja avoimessa otsassa, rohkeutta terävässä katseessa ja suoruutta täyteläisissä huulissa, joiden välistä näkyi lumivalkoinen hammasrivi.

Ensimmäinen vaikutelma oli Dantèsille edullinen. Mutta Villefort oli kuullut lausuttavan syvästä viisautena, että ihmisen tulee epäillä ensimmäistä vaikutelmaansa, varsinkin jos se oli hyvä.

Hän tukahdutti siis sydämeensä tulvehtineet hyvät ajatukset, jotka pyrkivät vaikuttamaan hänen mielipiteisiinsä, asettui peilin eteen, otti juhlallisen muodon ja istuutui synkkänä ja uhkaavana pöytänsä taakse.

Vähän sen jälkeen Dantès astui sisään.

Nuori mies oli kalpea mutta rauhallinen ja hymyili. Hän tervehti tyynen kohteliaasti tuomariaan ja etsi sitten silmillään tuolia, aivan kuin olisi herra Morrelin vastaanottohuoneessa.

Vasta silloin hän kohtasi Villefort'in katseen. Se oli tuomarin katse, sen piti salata ajatukset, se oli kuin kiiltävää lasia. Tästä katseesta Dantès huomasi seisovansa oikeuden uhkaavan kummituksen edessä.

— Kuka olette ja mikä on nimenne? kysyi Villefort selailen poliisin hänelle jättämiä tiedonantoja, jotka hän tullessaan oli saanut ja jotka tunnin kuluessa olivat kasvaneet laajoiksi, sillä turmeltunut vakoilu takertuu nopeasti onnettomaan, jota sanotaan syytetyksi.

— Nimeni on Edmond Dantès, vastasi nuori mies tyynellä ja sointuvalla äänellä. — Olen perämies Pharaon-laivassa, jonka omistaa toiminimi Morrel ja poika.

— Ikänne? jatkoi Villefort.

— Yhdeksäntoista, vastasi Dantès.

— Mitä teitte sinä hetkenä, jona teidät vangittiin?

— Olin viettämässä omia kihlajaisiani, sanoi Dantès hiukan vapisevalla äänellä. Villefort'in kolkon muodon rinnalla muistui Mercedeksen säteilevät kasvot hänen mieleensä entistä kirkkaampina.

— Olitte viettämässä omia kihlajaisianne? sanoi Villefort vavahtaen vastoin tahtoaan.

— Niin, olen menossa naimisiin naisen kanssa, jota olen rakastanut kolme vuotta.

Niin tunnoton kuin Villefort tavallisesti olikin, niin tämä yhteensattuma ja keskeltä onneaan riistetyn Dantèsin väräjävä ääni herätti hänessä myötätuntoa. Hänkin oli menossa naimisiin, hänkin oli onnellinen, ja hänen onneaan häirittiin, jotta hän hävittäisi ilon mieheltä, joka samoin kuin hänkin oli aivan lähellä onneaan.

"Tämä filosofinen yhteensattuma", ajatteli hän, "tekee suuren vaikutuksen palatessani Saint-Méranin salonkiin." Ja Dantèsin odotellessa uusia kysymyksiä Villefort mietti mielessään vertauksia, joiden avulla suosiota tavoitteleva puhuja voisi tehdä lauseensa uskottavan kaunopuheisiksi.

Kun pikku puhe oli valmis ja Villefort varma sen vaikutuksesta, hän hymyili ja kääntyi Dantèsin puoleen.

— Jatkakaa, sanoi hän.

— Mitä minun pitää jatkaa?

— Antaa tietoja oikeuslaitokselle,

— Jos oikeuslaitos tahtoo ilmoittaa minulle, minkälaatuisia tietoja se haluaa, niin kerron kaiken minkä tiedän. Mutta, lisäsi hän vuorostaan hymyillen, — minä ilmoitan jo edeltä käsin, etten tiedä paljoakaan.

— Oletteko palvelleet kruununanastajaa?

— Olin juuri joutumaisillani meriväkeen, kun hän kukistui.

— Teidän poliittisia mielipiteitänne sanotaan uhkarohkeiksi, lausui Villefort, jolle ei ollut kerrottu niistä mitään, mutta joka mielellään antoi kysymyksilleen syytteen muodon.

— Mitä minun poliittisiin mielipiteisiini tulee, täytyy minun häpeäkseni tunnustaa, että minulla ei ole juuri laisinkaan niitä ollut. Olen vasta yhdeksäntoistavuotias, niin kuin minulla oli kunnia teille ilmoittaa; en tiedä mitään, en ole määrätty mihinkään huomattavaan asemaan maailmassa. Siitä vähästä, mitä olen ja mitä minusta voi tulla, jos yleensä rohkenen hautoa kunnianhimoisia unelmia, saan kiittää herra Morrelia. Kaikki mielipiteeni, en tarkoita poliittisia, vaan yksityisiä, supistuvat näihin kolmeen tunteeseen: rakastan isääni, kunnioitan herra Morrelia ja jumaloin Mercedestä. Siinä on kaikki, mitä voin oikeuslaitokselle ilmoittaa. Näettehän, ettei siinä ole mitään sille tärkeätä.

Dantèsin puhuessa Villefort katseli hänen lempeitä ja avonaisia kasvojaan ja muisti Renéen sanat, hän kun tuntematta syytettyä oli pyytänyt armoa tämän puolesta. Villefort oli tottunut rikoksiin ja rikollisiin ja huomasi Dantèsin jokaisesta sanasta hänet syyttömäksi. Nuori mies, voisi melkein sanoa lapsi, yksinkertainen ja luonnollinen, kaunopuheinen tuossa sydämen kaunopuheisuudessa, jota ei koskaan silloin tapaa, kun sitä etsii, joka rakasti kaikkia siksi, että hän itse oli onnellinen, herätti tuomarissaankin saman hellän hyvyyden, jota hänen oma sydämensä oli täynnä. Edmondin katseissa, äänessä, liikkeissä ei ollut muuta kuin hyvyttä ja suopeutta kuulustelijaa kohtaan, vaikka tämä oli ollut hänelle tyyli ja ankara.

— Toden totta, ajatteli Villefort, — tuo on kunnan poika, eikä minun ole vaikeata tehdä Renéen mieliksi ja täyttää hänen ensimmäistä pyyntöään. Palkakseni saan siitä sydämellisen kädenpuristuksen kaikkien nähden ja suudelman jossakin nurkassa.

Näiden suloisten ajatusten vaikutuksesta kirkastuivat Villefort'in kasvot. Kun hän jälleen loi katseensa Dantèsiin, niin tämäkin hymyili.

— Tiedättekö, onko teillä vihamiehiä? kysyi Villefort.

— Minullako vihamiehiä? sanoi Dantès. — Kaikeksi onneksi on asemani niin vähäpätöinen, ettei minulla niitä voi olla. Vaikka luonteeni onkin hiukan kiivas, olen aina koettanut sitä hillitä. Minulla on komennettavanani kahdeksan tai kymmenen merimiestä. Jos heiltä kysytään, niin he sanovat kunnioittavansa ja rakastavansa minua, ei isänä, sillä olen siksi liian nuori, vaan veljenä.

— Ellei teillä ole vihamiehiä, niin on kai teillä kadehtijoita. Teidät nimitettiin kapteeniksi yhdeksäntoistavuotiaana, se on huomattava asema teidän iällänne. Olitte menossa naimisiin kauniin naisen kanssa, joka rakastaa teitä, se on harvinaista kaikissa maailman valtioissa. Kun kohtalo näin on teitä suosinut, niin on teillä mahdollisesti kadehtijoita.

— Olette oikeassa. Mahdollisesti tunnette ihmiset paremmin kuin minä. Mutta jos nuo kadehtijat kuuluvat ystäviini, niin mieluummin olen heistä tietämättä, ettei minun tarvitsisi heitä vihata.

— Olette väärässä. Ihmisen täytyy aina nähdä selvästi ympärilleen. Ja te näytätte olevan niin perin kunnan mies, että tahdon poiketa tavallisista oikeusmuodoista ja auttaa teitä totuuden ilmitulemisessa näyttämällä teille kirjeen, jolla teidät on annettu ilmi. Tässä on ilmiantokirje, tunneteko käsialan?

Ja Villefort otti taskustaan kirjeen ja ojensi sen Dantèsille. Dantès luki sen. Pilvi nousi hänen otsalleen, ja hän sanoi:

— En tunne tätä käsialaa. Se on väärennetty ja kuitenkin hyvin selvä. Joka tapauksessa se on taitavalla kädellä kirjoitettu. Olen onnellinen, sanoi hän katsahtaen kiitollisena Villefort'iin, — ollessani tekemisissä teidänkaltaisenne miehen kanssa, sillä kadehtijani on todellakin vihamieheni.

Ja salama välähti nuoren miehen silmistä hänen lausueessaan nämä sanat. Villefort näki, mikä kiivaus oli tämän näennäisen lempeyden takana.

— Ja nyt, sanoi prokuraattorin sijainen, — vastatkaa minulle suoraan, ei niin kuin syytetty vastaa tuomarille, vaan niin kuin kieroon asemaan joutunut mies vastaa toiselle, joka huolehtii hänen kohtalostaan. Mikä on totta tässä nimettömässä syytöksessä?

Ja Villefort heitti halveksivasti pöydälle kirjeen, jonka Dantès oli antanut hänelle takaisin.

— Kaikki eikä mitään. Kautta merimieskunniani, kautta rakkauteni Mercedekseen, kautta rakkauteni isääni, totuus on seuraava.

— Puhukaa, sanoi Villefort ääneen.

Sitten hän jatkoi itsekseen:

— Jos Renée nyt näkisi minut, niin hän olisi varmaankin tyytyväinen eikä sanoisi minua kaulankatkaisijaksi.

— No niin, lähtiessämme Napolista sairastui kapteeni Leclère aivokuumeeseen. Kun ei laivassamme ollut lääkäriä eikä hän tahtonut poiketa mihinkään rannikkokaupunkiin, vaan rientää Elban saarelle, tuli hänen tautinsa niin pahaksi, että hän kolmantena päivänä, tuntiessaan kuolevansa, kutsui minut luokseen. "Rakas Dantès", sanoi hän, "vannokaa kunnianne kautta tekevänne sen, mitä teiltä nyt pyydän. Tärkeät asiat riippuvat siitä." — "Minä vannon", vastasin. — "Kun kuolemani jälkeen laivan johto kuuluu teille, niin ottakaa johto huostaanne, menkää Elban saarelle, laskekaa maihin Porto-Ferrajoon, kysykää marsalkkaa ja antakaa hänelle tämä kirje. Ehkä silloin saatte toisen kirjeen ja teille annetaan tehtävä. Tämän tehtävän, joka olisi joutunut minulle, täytätte, ja kunnia siitä tulee teille." — "Minä teen sen, kapteeni, mutta ehkä en pääsekään marsalkan luo niin helpolla kuin te luulette." — "Ottakaa sormukseni ja lähettäkää se hänelle", sanoi kapteeni, "ja kaikki esteet häviävät". Näin sanoen hän antoi minulle sormuksensa. Tämä tapahtui viimeisellä hetkellä, sillä kahden tunnin päästä hän houraili ja oli seuraavana päivänä vainaja.

— Mitä silloin teitte?

— Tein velvollisuuteni, sen, minkä jokainen olisi minun sijassani tehnyt, sillä ovathan kuolevan rukoukset aina pyhiä, mutta merimiehille ovat lisäksi esimiehen pyynnöt käskyjä, jotka on toteutettava. Purjehdin siis Elban saarta kohden, jonne saavuini seuraavana päivänä, käskin kaikkia jäämään laivaan ja läksin yksin maihin. Niin kuin olin aavistanut, ei minua tahdottu päästää marsalkan luo, mutta lähetin hänelle sormuksen, jonka piti olla suositukseni, ja kaikki ovet aukenivat. Hän otti minut vastaan, kyseli kapteeni Leclèren viimeisistä hetkistä, ja niin kuin tämä oli ennustanut, hän antoi minulle kirjeen vietäväksi Pariisiin. Lupasin sen hänelle, sillä täytinhän siten kapteenini viimeisen tahdon. Tulin tänne, järjestin kiireesti kaikki asiat laivassa. Sitten kiiruhdin tapaamaan rakastettuani, jonka kohtasin kauniimpana ja viehättävämpänä kuin koskaan ennen. Herra Morrelin avulla voitimme kaikki kirkolliset vaikeudet. Olin juuri, niin kuin teille kerroin, kihlajaisissani, minun piti mennä tunnin päästä vihille, ja aioin huomenna lähteä Pariisiin, kun minut vangittiin tuon ilmiannon perusteella, jota minä nyt halveksin yhtä paljon kuin tekin näytätte sitä halveksivan.

— Niin, niin, mutisi Villefort, — tuo kaikki näyttää todenmukaiselta, ja jos olette syyllinen, niin se on johtunut ajattelemattomuudesta. Mutta ajattelemattomuutta puolustaa se, että täytitte kapteeninne viimeisen tahdon. Antakaa minulle tuo kirje, jonka saitte Elban saarella, luvatkaa kunniasanallanne saapua heti kutsuttaessa kuulusteltavaksi ja saatte mennä tapaamaan ystäviänne.

— Minä olen siis vapaa! huudahti Dantès riemuissaan.

— Olette, antakaa minulle vain tuo kirje.

— Se on varmaankin edessänne, sillä se otettiin minulta muiden papereitteni ohella, ja näen niitä

tuossa pakassa.

— Odottakaahan, sanoi prokuraattorin sijainen Dantèsille, joka otti hattunsa ja hansikkaansa. — Kenelle tuo kirje oli osoitettu?

— *Herra Noirtier'ille, Coq-Héron-katu, Pariisi.*

Jos salama olisi iskenyt herra Villefort'iin, ei se olisi tehnyt niin nopeaa ja odottamatonta vaikutusta. Hän vaipui tuoliinsa, josta hän oli puoliksi noussut tarttuakseen Dantèsilta otettuihin papereihin, ja selailtuaan niitä nopeasti hän otti niiden joukosta kirjeen, johon loi sanomattoman suurta kauhua ilmaisevan katseen.

— Herra Noirtier, Coq-Héron-katu n:o 13, sopersi hän tullen yhä kalpeammaksi.

— Niin, vastasi Dantès kummastuneena, — tunnetteko hänet?

— En, vastasi Villefort nopeasti. — Kuninkaan uskollinen palvelija ei tunne salaliittolaisia.

— Kysymys on siis salaliitosta? huudahti Dantès, joka luultuaan pääsevänsä vapaaksi alkoi nyt tuntea entistään suurempaa kauhua. — Joka tapauksessa, sanoinhan teille, etten tiennyt mitään kirjeen sisällöstä.

— Niin kyllä, sanoi Villefort kumealla äänellä, — mutta tiesitte, kenelle kirje oli osoitettu!

— Täytyihän minun se tietää antaakseni sen hänelle itselleen.

— Ettekö ole näyttänyt tätä kirjettä kenellekään? kysyi Villefort lukien sitä ja kalveten yhä enemmän.

— En kenellekään, kautta kunniani.

— Ei kukaan tietänyt, että toitte kirjeen Elban saarelta ja että se oli osoitettu herra Noirtier'ille?

— Ei kukaan muu kuin se, joka sen minulle antoi.

— Se on liikaa, sekin on jo liikaa! mutisi Villefort.

Villefort'in otsa synkistyi sitä enemmän, mitä lähemmäksi hän tuli kirjeen loppua. Hänen verettömät huulensa, vapisevat kätensä, hänen palavat silmänsä herättivät Dantèsissa pahoja aavistuksia.

Luettuaan kirjeen Villefort painoi päänsä käsiinsä ja oli hetkisen aivan murtunut.

— Hyvä Jumala, mitä on tapahtunut? kysyi Dantès arasti.

Villefort ei vastannut. Mutta vähän ajan kuluttua hän nosti kalpeat ja tuskan vääntämät kasvonsa ylös ja luki kirjeen uudelleen.

— Ja sanoittehan, ettette tunne tämän kirjeen sisällystä? kysyi Villefort.

— Kautta kunniani, sanon kerta vielä, etten sitä tunne, vastasi Dantès. — Mutta mikä teidän on, hyvä Jumala, voitteko pahoin? Tahdotteko, että soitan kelloa, että kutsun tänne jonkun?

— Ei, sanoi Villefort nousten nopeasti, — älkää liikkuko paikaltanne, älkää sanoko sanaakaan. Minä täällä annan määräyksiä ettekä te.

— Kysyin vain auttaakseni teitä, sanoi Dantès loukkaantuneena.

— En tarvitse mitään, päätäni hiukan huimasi, siinä kaikki. Pitäkää huolta itsestänne älkääkä minusta ja vastatkaa.

Dantès odotti kyselyä, jonka hän arveli tämän lauseen jälkeen seuraavan. Villefort vaipui tuolille, vei kätensä hikiselle otsalleen ja alkoi kolmannen kerran lukea kirjettä.

— Jos hän tietää tämän kirjeen sisällöksen, ajatteli hän, — ja jos hän joskus saa tietää, että Noirtier on Villefort'in isä, niin olen hukassa, hukassa ainiaaksi!

Aika ajoin hän katsoi Edmondiin, aivan kuin hänen katseensa olisi tahtonut murtaa sen näkymättömän esteen, joka sulkee sydämeen ne salaisuudet, jotka suu säilyttää.

— Älkäämme epäilkökään enää! huudahti hän äkkiä.

— Mutta taivaan nimessä, huudahti onneton nuori mies, — jos minua epäilette, niin kuulustelkaa, olen valmis vastaamaan.

Villefort hillitsi vaivoin itsensä ja lausui äänellä, jonka koetti tehdä niin tyyneksi kuin mahdollista:

— Mitä raskauttavimpia seikkoja on tullut kuulustelussamme ilmi; en siis voikaan päästää teitä vapaaksi, niin kuin alussa toivoin. Minun täytyy ensin keskustella tutkintotuomarin kanssa. Mutta näettehän, millä tavoin olen teitä kohdellut.

— Näen kyllä, huudahti Dantès, — ja minä kiitän teitä, sillä olette olleet minulle pikemmin ystävä kuin tuomari.

— No niin, pidätän siis teidät vielä jonkin aikaa vankilassa, niin vähän aikaa kuin suinkin on mahdollista. Raskauttavin syytös teitä vastaan on tämä kirje, ja näettehän, miten sen suhteen menettelen...

Villefort lähestyi uunia, heitti kirjeen tuleen ja seiso i uunin vieressä siksi, kunnes paperi oli palanut tuhaksi.

— Oh, hyvä herra, sanoi Dantès, — olette enemmän kuin oikeus itse, olette hyvyys!

— Mutta kuulkaa minua, jatkoi Villefort, — tällaisen teon jälkeen kai ymmärrätte, että voitte luottaa minuun?

— Kyllä, käskekää, ja minä tottelen.

— Ei, sanoi Villefort lähestyien nuorta miestä, — ei minulla ole teille määräyksiä annettavana, vaan neuvoja.

— Sanokaa ne, ja minä mukaudun niihin aivan kuin määräyksiin.

— Pidätän teitä tähän iltaan asti täällä oikeuspalatsissa. Ehkä tulee joku toinen kuin minä kuulustelemaan teitä. Sanokaa silloin kaikki, mitä olette minulle sanonut, mutta älkää sanaakaan tuosta kirjeestä.

— Sen lupaan.

Villefort näytti kärsivän ja syytetty lohduttavan häntä.

— Ymmärrättehän, sanoi hän luoden katseen tuhkaan, joka vielä säilytti paperin muodon ja liiteli liekin yläpuolella. — Nyt tuo kirje on hävitetty, vain te ja minä yksin tiedämme siitä. Sitä ei enää teille näytetä. Kieltäkää se siis, jos siitä teille puhutaan, kieltäkää rohkeasti, ja te olette pelastettu.

— Minä kiellän, olkaa rauhassa, sanoi Dantès.

— Hyvä, hyvä, sanoi Villefort tarttuen kellon nuoraan.

Sitten hän pysähtyi, ennen kuin soitti.

— Oliko se ainoa kirje, mikä teillä oli? kysyi hän.

— Oli, ainoa.

— Vannokaa se.

Dantès ojensi kätensä.

— Vannon, sanoi hän.

Villefort soitti.

Poliisikomissaari astui sisään.

Villefort lähestyi poliisikomissaaria ja kuiskasi muutaman sanan hänen korvaansa. Komissaari vastasi nyökkäämällä.

— Seuratkaa tätä herraa, sanoi Villefort Dantèsille.

Dantès kumarsi, loi viimeisen kiitollisen katseen Villefort'iin ja poistui.

Tuskin oli ovi sulkeutunut heidän jälkeensä, kun Villefort'in voimat pettivät ja hän vaipui melkein pyörtyneenä tuoliin.

— Oi, hyvä Jumala, kuinka vähästä elämä ja onni riippuu..., huokasi hän. — Jos kuninkaallinen prokuraattori olisi ollut Marseillessa, jos tutkintotuomari olisi kutsuttu minun sijastani, niin olisin ollut hukassa, ja tuo kirje, tuo kirottu kirje olisi syössyt minut turmioon. Oi isäni, oletteko aina onneni esteenä tässä maailmassa, ja täytyykö minun ikuisesti taistella teidän menneisyyttänne vastaan!

Sitten äkkiä odottamaton valo näytti kirkastavan hänen kasvonsa. Hymy levisi hänen vielä vääntyneille huulilleen, harhailevien silmien katse terästyi.

— Niin juuri, sanoi hän. — Tuo kirje, joka olisi syössyt minut turmioon, luokin ehkä onneni. Nyt, Villefort, toimeen!

Ja tarkastettuaan, ettei syytetty enää ollut esihuoneessa, prokuraattorin sijainen vuorostaan poistui ja läksi morsiamensa kotia kohden.

## 8. Ifin linna

Astuessaan esihuoneen halki viittasi poliisikomissaari kahdelle santarmille, jotka asettuivat toinen Dantèsin oikealle, toinen hänen vasemmalle puolelleen. Avattiin ovi, jonka kautta päästiin kuninkaallisen prokuraattorin asunnosta oikeuspalatsiin. Sen jälkeen he jonkin aikaa kulkivat pitkin noita synkkiä käytäviä, jotka saavat jokaisen niissä kulkijan vapisemaan, vaikka hänellä ei olisikaan mitään syytä vapista.

Samalla tapaa kuin Villefort'in asunto oli oikeuspalatsin yhteydessä, oli oikeuspalatsi puolestaan yhteydessä vankilan kanssa. Vankila oli synkkä rakennus vastapäätä Accoules-kirkkoa.

Dantèsia kuljetettiin pitkin mutkikasta käytävää, kunnes hän näki edessään rautaristikolla varustetun oven. Poliisikomissaari löi siihen rautavasarella kolme kertaa, ja Dantès oli tuntevinaan näiden iskujen osuvan sydämeensä. Ovi aukeni, santarit työnsivät vankiaan, joka näytti vielä epäröivän. Dantès astui tuon pelottavan kynnyksen yli, ovi paukahti hänen takanaan kiinni. Hän hengitti toista ilmaa, joka oli tukahduttavan raskasta. Hän oli vankilassa.

Huone oli jokseenkin siisti, mutta siinä oli ristikot ja isot lukot. Dantès ei kuitenkaan käynyt pahoin levottomaksi, kaikeivathan kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen sanat vielä hänen korvissaan suloisen lohduttavina. Kello oli jo neljä, kun Dantès vietiin kammioonsa. Pian tuli siis yö. Hänen kuulonsa terästyi, kun näkö alkoi heiketä. Pienikin kolina sai hänet luulemaan, että hänet tultiin päästämään vapauteen, hän nousi nopeasti ja astui muutaman askelen ovea kohden. Mutta pian kolina loittonikin toiseen suuntaan, ja Dantès vaipui rahilleen istumaan.

Vihdoin kello kymmenen aikaan illalla, kun Dantès jo alkoi kadottaa kaiken toivonsa, kuului uutta kolinaa, joka tällä kertaa näytti lähestyvän hänen kammiotaan. Askelten ääntä kuului todellakin käytävästä, hänen ovensa eteen pysähdyttiin. Avain kiertyi lukossa, salvat natisivat, raskas tammiovi aukeni, ja kaksi palavaa soihtua valaisi äkkiä synkän huoneen.

Soihtujen valossa Dantès näki neljän santarmin miekkojen ja muskettien välkkyvän.

Hän oli astunut pari askelta eteenpäin ja pysähtyi nähdessään tämän aseellisen joukon.

— Minuako tulette hakemaan? kysyi Dantès.

— Niin, vastasi eräs santarmi.

— Kuninkaallisen prokuraattorin sijainenko lähetti noutamaan minut?

— Niin.

— Hyvä, sanoi Dantès, — olen valmis seuraamaan.

Varmana siitä, että herra Villefort oli lähettänyt häntä noutamaan, vanki ei pelästynyt vähääkään, vaan asettui tyynesti saattajiensa keskelle.

Vaunut odottivat kadunpuoleisella portilla, ajaja istui paikallaan ja poliisipalvelija hänen rinnalleen..

— Minuako varten nuo ajoneuvot ovat? kysyi Dantès.

— Teitä varten, sanoi santarmi, — nouskaa niihin.

Dantès aikoi huomauttaa jotakin, mutta vaunujen ovi avattiin ja hänet lykättiin sisään. Hän ei voinut



eikä aikonutkaan vastustella. Vähän ajan päästä hän tunsu istuvansa vaunujen perällä kahden santarmin välissä. Muut kaksi istuivat vaunujen takaistuimella, ja raskaat ajoneuvot lähtivät kumisten vierimään eteenpäin.

Vanki loi katseensa vaunun ikkunoihin, niissä oli ristikot. Hän oli vain muuttanut vankilasta toiseen. Tiheiden ristikkorautojen lomitse, joiden väliin tuskin käsi olisi mahtunut, Dantès tunsu kuitenkin paikat, ajettiin pitkin Caisserie-katua ja Saint-Laurent-katua ja Taramis-kadulta käännyttiin satamaan päin.

Pian hän näki vaununristikon ja sen rakennuksen ristikkojen läpi, jonka lähellä he olivat, valon loistavan vahtihuoneesta.

Vaunut pysähtyivät, poliisipalvelija hyppäsi maahan ja lähestyi vahtimajaa, jolloin kymmenkunta sotilasta tuli sieltä ja asettui riviin. Dantès näki rantakadun lyhtyjen valossa heidän muskettiensa piippujen välkkyvän.

— Minuako varten pannaan liikkeelle tuollainen sotilasvoima? hän ajatteli.

Poliisipalvelija avasi lukitun vaununoven, ja Dantès näki sotilaiden muodostavan häntä varten kujan, joka vaunujen luota vei satamaan.

Dantès saattajineen käveli venettä kohden, jota tullimerimies piteli ketjuista. Sotilaat katselivat tylsän uteliaina, miten Dantès asteli heidän ohitse. Vähän ajan kuluttua hän istui veneen takatuhdolla, ja poliisipalvelija oli mennyt keulaan. Voimakkaalla sysäyksellä vene irroittautui rannasta, ja neljä airoa alkoi sitä nopeasti soutaa Pilonia kohden. Veneestä kaikui huuto, ja satamaa sulkeva rautaketju painui alas; Dantès oli sataman ulkopuolella paikassa, jota sanotaan Friouliksi.

Kun vanki huomasi olevansa raittiissa ilmassa, tunsu hän ensiksi suurta iloa. Ilma, sehän on samaa kuin vapaus. Hän hengitti siis täysin siemauksin raikasta tuulta, joka siivillänsä kantaa kaikkia yön ja meren tuntemattomia tuoksujia. Kohta hän kuitenkin huokasi syvään. Kuljettiin Réserven ohi, jossa hän oli ollut niin onnellinen vielä samana aamuna, tuntia ennen vangitsemistaan, ja avatuista, valaistuista ikkunoista kuului tanssiaisten riemu.

Dantès pani kätensä ristiin, nosti silmänsä taivasta kohden ja rukoili.

Vene kiiti eteenpäin. Se oli jo kulkenut Tête de Mort'in ohitse, oli vastapäätä Pharo-lahtea, se aikoi kiertää patterin. Dantès ei voinut tätä käsittää.

— Minne minua viedään? kysyi hän eräältä santarmilta.

— Kohta sen saatte tietää.

— Miksi ei nyt...

— Meitä on kielletty ilmoittamasta teille mitään.

Dantès oli puoliksi sotilas ja ymmärsi, että oli järjetöntä udella sotilaalta, jota oli kielletty puhumasta. Hän vaiken.

Kaikenlaisia kummallisia ajatuksia nousi hänen mieleensä. Näin pienessä veneessä ei kukaan voinut lähteä pitkälle matkalle, eikä siellä päin, minne he menivät, ollut mitään alusta ankkurissa. Ehkäpä hänet vain viedään hiukan loitomaksi rannikolle ja päästetään vapaaksi. Häntä ei millään tavoin ollut sidottu, ei hänelle ollut pantu käsirautoja, kaikki tämä tuntui hyvältä enteeltä. Olihan sitä paitsi prokuraattorin sijainen, joka oli ollut niin ystävällinen häntä kohtaan, vakuuttanut, että ellei hän mainitse Noirtier'n nimeä, ei hänen tarvitse mitään pelätä. Olihan Villefort hänen läsnä ollessaan hävittänyt tuon vaarallisen kirjeen, joka oli ainoa todistuskappale häntä vastaan.

Hän odotti siis ja koetti tähystää eteenpäin merimiehensilmillään, jotka olivat tottuneet näkemään pimeässä ja mittailemaan etäisyyksiä merellä.

Ratonneaun saari, jossa vilkkui majakka, oli jäänyt oikealle puolelle, oli saavuttu soutaen melkein pitkin rantaa Catalansin lahden kohdalle. Silloin vangin silmät kokosivat kaiken näkövoimansa. Siellähän asui Mercedes, ja hän oli joka hetki erottavinaan rannalla naisen haamun.

Eikö Mercedes aavistanut, että hänen rakastettunsa kulki kolmensadan askelen päässä hänestä?

Yksi ainoa valo väikkyi Catalansissa. Dantès huomasi sen palavan morsiamensa huoneessa. Mercedes yksinään valvoi tuossa pienessä kylässä. Jos hän kiljaisisi, niin rakastettu voisi hänet kuulla.

Väärä häpeäntunne pidätti häntä. Mitähän nuo häntä tarkastavat miehet sanoisivat, jos kuulisivat hänen kiljuvan mielipuolen tavoin? Hän pysyi siis vaiti tuijottaen tuohon valoon.

Vene jatkoi matkaansa. Mutta vanki ei enää ajatellut venettä, hän ajatteli Mercedestä.

Kallionkieleke peitti valon. Dantès kääntyi ja huomasi heidän suunnanleen kulkunsa merelle päin.

Purjeet oli nostettu auttamaan soutajia, ja vene kiiti nyt hyvää vauhtia tuulen myötä.

Vaikka Dantèsista olikin vastenmielistä kysellä santarmilta, lähestyi hän nyt tätä ja tarttui hänen käteensä.

— Toveri, sanoi hän, — omantuntonne nimessä ja kunnan sotilaana rukoilen teitä säälimään minua ja vastaamaan minulle. Olen kapteeni Dantès, hyvä ja kunnan ranskalainen, vaikka minua syytetäänkin minulle tuntemattomasta petoksesta. Minne minua viedään? Sanokaa se, ja kautta merimiehenkunniani teen velvollisuuteni ja mukaudun kohtalooni.

Santarmi raapi korvansa taustaa ja katsoi toveriinsa. Tämä teki liikkeen, joka näytti sanovan: Kun kerran olemme näin pitkällä, niin mitähän vaaraa siitä olisi. Niinpä santarmi kääntyi Dantèsin puoleen.

— Olette marseililainen ja merimies, sanoi hän, — ja kysytte, minne menemme?

— Niin, sillä kautta kunniani, sitä en tiedä.

— Ettekö aavistakaan?

— En vähääkään.

— Se ei ole mahdollista.

— Minä vannon kautta sen, mikä minulle on maailmassa pyhintä. Armahtakaa minua ja vastatkaa!

— Mutta entä määräykset?

— Määräykset eivät voi teitä estää ilmoittamasta minulle sitä, minkä saan kymmenen minuutin, puolen tunnin, ehkä tunnin päästä tietää. Te pelastatte minut kamalasta epävarmuudesta. Kysyn sitä teiltä, kuin olisitte ystäväni. Katsokaahan, en nouse kapinaan, en tahdo paeta, enhän voisikaan. Minne olemme matkalla?

— Ellei sidettä ole silmillänne niin pitäisihän teidän arvata, minne olette matkalla?

— En arvaa.

— Katsokaa sitten ympärillenne.

Dantès nousi ja katsoi sinne, minne vene näytti suuntautuvan. Sadan sylen päässä hänestä oli musta ja jyrkkä kallio, jolla kohoa aivan kuin kasvannaisena Ifin synkkä linna.

Tämä kamala näky, vankila, joka on kaikkien kauhuna, tämä linnoitus, joka kolmensadan vuoden aikana on antanut Marseillelle surullisten tarinoiden aiheita, teki Dantèsiin saman vaikutuksen, kuin kuolemaantuomittuun tekee mestauslava.

— Hyvä Jumala, sanoi hän. — Ifin linna. Ja mitä me siellä teemme?

Santarmi hymyili.

— Eihän minua suinkaan viedä sinne vankeuteen? jatkoi Dantès. — Ifin linna on valtionvankila, jossa säilytetään yksinomaan suuria poliittisia rikollisia. Minä en ole tehnyt mitään rikosta. Onko Ifin linnassa tutkintotuomari, joku erityinen virkamies?

— Minun tietääkseni siellä on ainoastaan kuvernööri, vartijoita, vahtisotilaita ja lujat muurit. Mutta, ystäväiseni, älkäähän tuolla tavoin hämmästykö, sillä näyttää siltä, kuin tahtoisitte tehdä pilkkaa tiedonannostani.

Dantès puristi lujasti santarmin kättä.

— Väitätte siis, että minut viedään Ifin linnaan vankeuteen?

— Nähtävästi, sanoi santarmi, — mutta joka tapauksessa puristatte aivan suotta niin kovaa minun kättäni.

— Pitemmittä kuulusteluitta, ilman mitään muodollisuuksia? kysyi nuori mies.

— Muodollisuudet on täytetty, kuulustelu on pidetty.

— Siis huolimatta herra Villefort'in lupauksesta?

— En tiedä, onko herra Villefort luvannut teille mitään, sanoi santarmi, — sen vain tiedän, että menemme Ifin linnaan. Mutta mitä te teette? Hoi, toverit, auttamaan!

Dantès oli salamannopealla liikkeellä aikonut syöksyä mereen, mutta ratkaisevalla hetkellä tarttui häneen neljä kovaa kouraa. Hän vaipui veneen pohjalle karjuen raivosta.

— Hyvä, sanoi santarmi painaen polvellaan hänen rintaansa, — hyvä! Vai sillä tavoin pidätte merimiessananne. Ei pidä luottaa lempeisiin ihmisiin! Nyt, ystäväiseni, tehkäähän ainoakaan liike, niin ammun kuulan kalloonne. Rikoin ensimmäisen määräyksen, mutta vannon, etten riko toista.

Hän painoi todellakin musketin Dantèsia kohden, ja tämä tunki piipun ohimolleen.

Hetkisen hän ajatteli tehdä tuon kielletyn liikkeen päättääkseen tämän surkeuden, joka oli hänet yllättänyt ja äkkiä siepannut kotkankynsiinsä. Mutta juuri sen vuoksi, että tuo onnettomuus oli odottamaton, Dantès ei uskonut sen kestävän. Sitten hän muisti Villefort'in lupaukset. Ja muutenkin: kuolema veneen pohjalla santarmin kuulasta tuntui rumalta ja surkealta.

Hän vaipui siis veneen pohjalle, karjuen raivosta ja purren vimmoissaan käsiään.

Samassa äkillinen töytäys tärisytti venettä. Eräs soutaja hyppäsi kalliolle, jota vastaan vene oli törmännyt, köysi natisi, kun sitä kierrettiin taljan ympärille, ja Dantès ymmärsi venettä kiinnitettävän laituriin.

Samassa hänen vartijansa, jotka pitelivät häntä kiinni sekä käsivarsista että kauluksesta, pakottivat hänet nousemaan, tyrkkäsivät maihin ja lykkäsivät hänet astumaan portaita, jotka veivät linnoituksen portille. Musketilla varustettu poliisipalvelija seurasi heitä.

Dantès ei tarpeettomasti vastustellut. Hänen hitautensa johtui voimattomuudesta eikä vastustelemisesta. Hän oli huumaantunut ja horjui aivan kuin humalainen. Hän näki täälläkin sotilaitten asettuvan riviin jyrkälle rinteelle, tunki jalkojensa alla portaat, jotka pakottivat hänet nostamaan jalkojaan, hän huomasi astuvansa sisään portista, joka sulkeutui hänen jälkeensä. Mutta kaiken hän teki konemaisesti, näki kaiken aivan kuin usvan läpi huomaamatta mitään selvästi.

Seisahduttiin vähäksi aikaa, ja hän koetti järjestää ajatuksiaan. Hän oli pienessä pihassa, jota ympäröivät korkeat muurit. Kuului vartijoiden tasainen astunta. Ja joka kerta, kun he astuivat linnan valaistuista ikkunoista heittyvien valojuovien ohitse, näkyivät heidän pyssyjensä välkkyvät piiput.

Odotettiin noin kymmenen minuuttia. Kun oltiin varmat siitä, että Dantès ei voinut enää paeta, ei hänestä pidetty enää kiinni. Kaikki näyttivät odottavan määräyksiä. Ne tulivat.

— Missä vanki on? kysyi ääni.

— Tässä, vastasivat santarmit.

— Seuratkoon minua, minä vien hänet asuntoonsa.

— Lähtekää, sanoivat santarmit lykäten Dantèsia.

Vanki seurasi kuljettajaansa melkein maanalaiseen saliin, jonka kosteutta tihkuvat muurit tuntuivat olevan kyynelten kastelemat. Jonkinmoinen pieni lamppu, jonka sydän ui pahanhajuisessa öljyssä, valaisi tämän kamalan huoneen seiniä, ja Dantès näki kuljettajansa, vanginvartijan, jolla oli huono puku ja häijyt kasvot.

— Tässä on huoneenne täksi yöksi, sanoi hän. — On jo myöhä ja kuvernööri nukkuu. Huomenna, kun hän on noussut ja lukenut teitä koskevat määräykset, saatte ehkä toisen huoneen. Odottaessanne sitä on tässä teille leipää ja tuossa ruukussa vettä ja nurkassa olkia. Siinä kaikki mitä vanki voi itselleen toivoa. Hyvää yötä.

Ja ennen kuin Dantès oli ennättänyt avata suunsa vastatakseen, ennen kuin hän oli huomannut, minne vartija laski leivän, ennen kuin hän tiesi, missä oli ruukku, ennen kuin hän oli kääntänyt katseensa nurkkaan, missä olivat oljet, oli vartija ottanut lampun ja sulkenut oven riistäen siten vangilta kurjan valon, joka hetkiseksi oli hänelle näyttänyt vankilan kosteutta tihkuvat seinät.

Hän oli nyt yksin keskellä pimeyttä ja hiljaisuutta, yhtä mykkänä ja synkkänä kuin nuo holvit, joista

hän tunki jääkylmän viiman huokuvan polttavalle otsalleen.

Kun päivän ensimmäiset säteet loivat hiukan valoa tähän luolaan, palasi vartija ja ilmoitti, että vanki jäi sinne, missä oli. Dantès ei ollut liikkunut ollenkaan. Rautakäsi näytti naulinneen hänet siihen, mihin hän edellisenä päivänä oli jäänyt. Hänen silmänsä olivat syvällä, ja niiden ympärökset olivat turvonneet kyynelistä. Hän tuijotti liikkumattomana maahan.

Hän oli koko yön seissyt paikallaan nukkumatta hetkeäkään.

Vartija lähestyi häntä, kiersi hänet, mutta Dantès ei näyttänyt häntä huomaavankaan.

Mies löi häntä olalle, Dantès vavahti ja pudisti päätään.

— Ettekö ole nukkunut? kysyi vartija.

— En tiedä, vastasi Dantès.

Vartija katsoi kummastuneena häneen.

— Eikö teidän ole nälkä? jatkoi hän.

— En tiedä, vastasi taas Dantès.

— Tahdotteko jotakin?

— Tahtoisin nähdä kuvernöörin.

Vartija kohautti olkapäitään ja poistui.

Dantès seurasi häntä katseillaan, ojensi kätensä raollaan olevaa ovea kohden, mutta ovi sulkeutui.

Silloin syvä huokaus tuntui halkaisevan hänen rintansa ja kyynleet alkoivat vuolaina virrata. Hän löi otsansa maahan ja rukoi kauan muistellen koko elettyä elämäänsä ja kysyen itseltään, minkä rikoksen hän oli mahtanut tehdä lyhyessä elämässään, koska ansaitsi tällaisen rangaistuksen.

Niin kului päivä. Hän söi muutaman palan leipää ja joi muutaman pisaran vettä. Vuoroin hän istui ajatuksiinsa vaipuneena, vuoroin kuljeskeli tyrmässään aivan kuin rautahäkkiin suljettu villipeto.

Häntä raivostutti varsinkin se, että hän matkan aikana ei ollut tiennyt, minne häntä vietiin, ja oli pysynyt rauhallisena, vaikka olisi hyvin voinut heittäytyä mereen, ja Marseillen taitavimpana sukeltajana voinut kadota veden alle, päästä vartijoistaan, uida rantaan, paeta, kätkeytyä johonkin autioon lahteen, päästä genovalaiseen tai katalonialaiseen laivaan, mennä Italiaan tai Espanjaan ja kirjoittaa Mercedekselle ja pyytää häntä tulemaan luokseen. Hyvänä merimiehenä hän olisi tullut toimeen missä tahansa. Hän puhui italiankieltä aivan kuin toscanalainen, espanjaa aivan kuin vanhassa Kastiliassa syntynyt. Hän olisi elänyt vapaana ja onnellisena Mercedeksen ja isänsä seurassa, jonka hän myöskin olisi kutsunut luokseen. Mutta nyt hän oli vanki, suljettu Ifin linnaan, eikä tiennyt, miten käy hänen isänsä, miten käy Mercedeksen, ja kaikki vain sen tähden, että oli luottanut Villefort'in sanaan. Se oli tehdä hänet hulluksi.

Seuraavana päivänä samalla hetkellä vartija tuli sisään.

— No, kysyi vartija, — oletteko tänään rauhallisempi kuin eilen?

Dantès ei vastannut.

— Rohkaiskaahan hiukan itseänne. Jos jotakin tarvitsette, niin kyllä minä toimitan. Sanokaahan.

— Minä tahdon puhua kuvernöörin kanssa.

— Hä? sanoi vartija kärsimättömästi. — Johan minä sanoin, että se on mahdotonta.

— Miksi se on mahdotonta?

— Siksi, että vankilan sääntöjen mukaan ei vanki saa sitä pyytää.

— Mitä täällä siis saa pyytää? kysyi Dantès.

— Parempaa ruokaa, kun maksaa siitä erikseen, kävelyjä ja toisinaan kirjojakin.

— En kaippaa kirjoja, en tahdo kävellä, ja ruoka on mielestäni hyvää.

Minä en tahdo muuta kuin saada puhutella kuvernööriä.

— Jos te ikävystytätte minua koko ajan puhumalla samaa, sanoi vartija, — niin en tuo teille enää ruokaa.

— Samapa se! sanoi Dantès. — Ellet tuo enää minulle ruokaa, niin kuolen nälkään, siinä kaikki.

Dantèsin äänestä vartija päätti, että vanki kuolisi mielellään. Kun jokainen vanki tuotti vartijalle keskimäärin viisikymmentä centimea päivässä, niin Dantèsin kuolema aiheuttaisi hänelle vahinkoa. Sen vuoksi hän jatkoi lempeämmällä äänellä:

— Kuulkaahan, vaatimuksenne on mahdoton. Älkää enää minulta sitä pyytäkö, sillä ei koskaan ole kuultu, että kuvernööri olisi vangitun pyynnöstä tullut vangin koppiin. Mutta olkaahan järkevää, niin saatte luvan kävellä ulkona. Ja voihan sattua, että jonakin päivänä ollessanne kävelemässä kuvernööri kulkee ohitse. Silloin voitte puhutella häntä, ja jos hän silloin vastaa, niin se on hänen asiansa.

— Mutta, sanoi Dantès, — kuinka kauan saan odottaa, ennen kuin sellainen otollinen hetki tulee?

— Mistä sen tietää, sanoi vartija, — kuukauden, kolme kuukautta, kuusi kuukautta, vuoden ehkä.

— Se on liian pitkä aika, sanoi Dantès, — minä tahdon nähdä hänet heti.

— Älkäähän vaivatko ajatuksianne mahdottomalla toivomuksella, sanoi vartija, — muuten olette kahden viikon päästä hullu.

— Niinkö luulet? kysyi Dantès.

— Niin, hullu. Hulluus alkaa aina niin, meillä on täällä siitä esimerkkikin. Ennen teitä asui tässä huoneessa apotti, joka meni sekaisin, kun taukoamatta oli tarjonnut kuvernöörille miljoonan päästäkseen vapaaksi.

— Ja milloin hän jätti tämän huoneen?

— Kaksi vuotta sitten.

— Hän pääsi vapaaksi siis?

— Ei, hän joutui maanalaiseen vankilaan.

— Kuulehan, sanoi Dantès, — en ole apotti, en ole hullu. Ehkä tulen hulluksi, mutta pahaksi onneksi on järkeni tänä hetkenä vielä aivan tallella. Minä teen sinulle toisen ehdotuksen.

— Minkä?

— En tarjoa sinulle miljoonaa, sillä sitä en voi. Mutta annan sinulle sata écutä, jos ensi kerralla mennessäsi Marseilleen käyt Catalansissa asti ja viet kirjeen eräälle nuorelle tytölle, jonka nimi on Mercedes, et edes kirjettä, pari riviä vain.

— Jos vien nuo pari riviä ja se tulee ilmi, niin menetän paikkani, joka tuottaa minulle tuhat livreä vuodessa, puhumattakaan niistä lisätuloista, mitä saan hankkimalla ruokaa. Huomaattehan, että olisin hyvin suuri tomppeli, jos panisin tuhat vaaraan voittaakseni kolmesataa.

— No niin, kuule siis, sanoi Dantès, — ja paina mieleesi: jos kieltäydyt viemästä nämä rivit Mercedeselle tai ainakin ilmoittamasta, että olen täällä, niin jonakin päivänä odotan sinua piilossa oven takana ja sinä hetkenä, kun astut sisään, tapan sinut tällä rahilla.

— Vai uhkauksia! kiljaisi vartija astuen askelen taaksepäin ja asettuen puolustusasentoon. — Päänne näyttää todellakin menevän sekaisin. Apotti alkoi samalla tapaa, ja kolmen päivän päästä olette niin hullu, että teidät täytyy panna köysiin. Kaikeksi onneksi on Ifin linnassa maanalaisia vankiloita.

Dantès tarttui rahiin ja heilutti sitä päänsä päällä.

— Hyvä on, hyvä on! sanoi vartija. — No niin, koska välttämättömästi tahdotte, niin ilmoitetaan asia kuvernöörille.

— Sepä on hyvä! sanoi Dantès laskien rahin maahan ja istuutuen sille, pää kumarassa ja silmät harhailevina, aivan kuin todella olisi ollut tulossa hulluksi.

Vartija poistui ja palasi vähän ajan päästä neljän sotilaan ja korpraalin seurassa.

— Kuvernöörin käskystä viekää vanki kerrosta alemmaksi.

— Siis maanalaiseen tyrmään, sanoi korpraali.

— Niin, hullut on pantava hullujen seuraan.

Sotilaat tarttuivat Dantèsiin, joka meni aivan kuin hervottomaksi ja seurasi vastustelematta heitä.

Hän sai astua viisitoista porrasta alemmaksi, tyrmän ovi avattiin, ja hän astui sisään mutisten:

— Hän oli oikeassa, hullut on pantava hullujen seuraan

Ovi sulkeutui, ja Dantès kulki kädet ojossa eteenpäin, kunnes kohtasi muurin. Sitten hän istahti nurkkaan ja jäi liikkumattomana sinne. Hänen silmänsä tottuivat vähitellen pimeyteen, ja hän alkoi erottaa esineitä.

Vartija oli oikeassa, Dantès oli tulemaisillaan hulluksi.

## 9. Kihlajaispäivän ilta

Villefort oli, niin kuin olemme kertoneet, palannut markiisi Saint-Méranin taloon. Vieraat olivat salongissa juomassa kahvia.

Renée odotti häntä kärsimättömänä samoin kuin muukin seura. Hänet otettiinkin vastaan ilohuudoilla.

— No, huudahti eräs, — kaulainkatkaisija, valtion tuki, rojalistinen Brutus, mitä on tapahtunut? Kertokaahan.

— No, uhkaako meitä uusi hirmuhallitus? kysyi toinen.

— Onko korsikalainen ihmissusi lähtenyt luolastaan? kysyi kolmas.

— Rouva markiisitar, sanoi Villefort lähestyen tulevaa anoppiaan, — pyydän teitä suomaan anteeksi, että minun täytyi sillä tapaa lähteä luotanne... Herra markiisi, saanko kunnian puhua kanssanne pari sanaa kahden kesken?

— Asia on siis todellakin vakava? sanoi markiisitar, joka huomasi synkän pilven Villefort'in otsalla.

— Niin vakava, että minun täytyy lähteä pois muutamaksi päiväksi. Siitä, jatkoi hän kääntyen Renéen puoleen, — huomaatte, että asia todellakin on vakavaa laatua.

— Lähdettekö pois? sanoi Renée voimatta salata tämän odottamattoman uutisen aikaansaamaa levottomuutta.

— Ikävä kyllä, sanoi Villefort, — minun täytyy.

— Ja minne lähдете? kysyi markiisitar.

— Se on oikeuslaitoksen salaisuus, armollinen rouva. Mutta jos jollakulla läsnä olevista on asiaa Pariisiin, niin eräs ystävänä lähtee sinne tänään ja toimittaa ne mielellään.

Kaikki katsoivat toisiinsa.

— Pyysittehän saada hetkisen keskustella kanssani, sanoi markiisi.

— Niin pyysin, menkäämme teidän työhuoneeseen, jos suvaitsette.

Markiisi tarttui Villefort'in käsivarteen, ja he läksivät yhdessä.

— No, sanoi tämä, kun he olivat saapuneet hänen työhuoneeseensa. — Mitä on tapahtunut? Kertokaa.

— Minun mielestäni hyvin vakava juttu, jonka vuoksi minun täytyy heti paikalla lähteä Pariisiin. Nyt sallikaa minun tehdä epähieno kysymys: onko teillä valtion arvopapereita?

— Koko omaisuuteni on niissä, noin kuusi- tai seitsemäsataatuhatta frangia.

— No niin, myykää, markiisi, myykää, muuten olette hukassa.

— Mutta miten minä ne täällä myyn?

— Onhan teillä asiamies.

— On.

— Antakaa minulle kirje, niin vien sen hänelle, ja käskekää häntä myymään heti paikalla, hukkaamatta sekuntiakaan. Ehkä saavunkin liian myöhään.

— Hitto vieköön, sanoi markiisi ja kirjoitti heti kirjeen.

— Nyt, kun minulla on tämä kirje, sanoi Villefort pistäen sen huolellisesti lompakkoonsa, — tarvitsen toisen.

— Kenelle?

— Kuninkaalle.

— Kuninkaalleko?

— Niin.

— Mutta minä en rohkene sillä tavoin kirjoittaa kuninkaalle.

— En pyydäkään sitä teiltä, vaan annan toimeksenne pyytää sitä kreivi Salvieux'ltä. Hänen täytyy antaa minulle sellainen kirje, että voin päästä kuninkaan luokse suoraan ottamatta varteen mitään audienssimuodollisuuksia, joissa kallista aikaa menee hukkaan.

— Mutta onhan teillä sinetinvartija, joka pääsee milloin tahansa Tuileries'hin, ja hänen avullaan voitte päästä kuninkaan luokse yöllä tai päivällä.

— On kyllä, mutta tarpeetontahan minun on jakaa tuomani uutisen edut toisen kanssa. Ymmärrättekö? Sinetinvartija siirtää minut tietysti toiseen sijaan ja nauttii kaikki edut. Sanon teille vain yhden asian: tulevaisuuteni on varma, jos saavun Tuileries'hin ensimmäisenä, sillä silloin olen tehnyt kuninkaalle niin suuren palveluksen, että sitä ei voida unohtaa.

— Siinä tapauksessa, rakas ystävä, menkää valmistautumaan matkalle. Minä kutsun Salvieux'n luokseni ja pyydän häntä kirjoittamaan kirjeen, joka avaa teille kaikki ovet.

— Hyvä on, kiirehtikää, sillä neljännestunnin päästä minun täytyy olla postivaunuissa.

— Pysäyttäkää vaunut taloni eteen.

— Tietysti. Pyydättehän puolestani anteeksi rouva markiisittarelta ja neiti Saint-Méranilta, jonka jätän tällaisena päivänä hyvin vastenmielisesti.

— Tapaatte tullessanne molemmat työhuoneessani ja voitte sanoa heille hyvästi.

— Tuhannet kiitokset. Pitäkää huolta kirjeestäni.

Markiisi soitti. Lakeija astui sisään.

— Sanokaa kreivi Salvieux'lle, että odotan häntä... Nyt, menkää, sanoi markiisi kääntyen Villefort'in puoleen.

— Hyvä on, menen ja palaan kohta.

Ja Villefort lähti juosten pois. Mutta tultuaan portille hän tuli ajatelleeksi, että jos nähtäisiin kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen juoksevan, niin koko kaupunki voisi tulla siitä levottomaksi. Hän läksi siis astumaan tavallisella virallisella tavallaan.

Ovensa luona hän näki varjossa aivan kuin valkoisen haamun, joka odotti häntä liikkumattomana.

Siellä oli kaunis Mercedes, joka ei ollut kuullut mitään Edmondista ja oli nyt hiipinyt hankkimaan tietoja rakastettunsa vangitsemisesta.

Villefort'in lähestyessä hän erkani muurista, jota vastaan oli seisonut, ja asettui hänen tielleen. Dantès oli puhunut prokuraattorin sijaiselle morsiamestaan, eikä Mercedeksen tarvinnut lausua nimeäänkään, ennen kuin Villefort jo tiesi, kuka hän oli. Hän hämmästyi neidon kauneutta ja arvokkuutta, ja kun tämä kysyi, minne hänen sulhasensa oli joutunut, niin Villefort'ista tuntui kuin hän olisi rikollinen ja nainen tuomari.

— Mies, josta puhutte, sanoi Villefort, — on suuri rikollinen, enkä minä voi tehdä mitään hänen hyväkseen.

Mercedeksen rinnasta nousi nyhkytys, ja kun Villefort koetti päästä hänen ohitseensa, niin tyttö pidatti hänet toisen kerran.

— Mutta missä hän on, kysyi hän, — jotta voin ottaa selkoa siitä, onko hän elossa vai kuollut?

— En tiedä, hän ei ole enää minun huostassani, vastasi Villefort.

Häntä vaivasi tuo kaunis katse ja rukoileva ilme, hän työnsi Mercedeksen syrjään ja astui sisään sulki oven nopeasti jälkeensä, ikään kuin jättääkseen ulkopuolelle tytön tuskan.

Mutta tuskaa ei siten voi karkottaa luotaan. Villefort astui sisään, sulki oven, mutta salongissa hänen polvensa tulivat hervottomiksi. Hänen rinnastaan nousi huokaus, joka muistutti nyhkytystä, ja hän vaipui nojatuoliin.

Tämän sairaan sydämen pohjalle ilmestyi nyt ensimmäinen kalvavan haavan alku. Tuo mies, jonka hän uhrasi kunnianhimoilleen, tuo syytön, joka sai maksaa hänen syllisen isänsä puolesta, ilmestyi hänen eteensä kalpeana ja uhkaavana ojentaen kätensä yhtä kalpealle morsiamelleen. Ja näyn mukana tuli tunnonvaiva, jäytävä ja tuskainen muisto väärästä teosta, haava, joka syventyy syventymistään kuolemaan asti.

Villefort oli usein vaatinut kuolemantuomiota syytetyille tuntematta muuta mielenliikutusta kuin sen, minkä tuomari tuntee taistellessaan syytettyä vastaan. Ja nämä syytetyt, jotka oli mestattu sen vuoksi, että hän loistavalla kaunopuheisuudellaan oli saanut tuomarit ja lautamiehet puolelleen, eivät olleet jättäneet pilven varjoakaan hänen otsalleen, sillä he olivat rikollisia tai ainakin Villefort uskoi heidät rikollisiksi.

Mutta tällä kertaa oli asian laita aivan toinen. Hän oli tuominnut elinkautiseen vankeuteen syyttömän, riistänyt tältä vapauden ja onnen. Tällä kertaa hän ei enää ollut tuomari vaan pyöveli.

Jos tällä hetkellä Renéen suloinen ääni olisi kaikunut hänen korvissaan ja rukoillut armoa, jos kaunis Mercedes olisi astunut sisään ja sanonut: "Jumalan nimessä, joka kaiken näkee ja kaiken tuomitsee, antakaa minulle takaisin sulhaseni", niin Villefort olisi kirjoittanut Dantèsin vapauttamiskäskyn, vaikka siitä olisi hänelle ollut mitkä seuraukset tahansa. Mutta sen sijaan tuli sisään vain kamaripalvelija, joka ilmoitti, että postihevokset oli valjastettu matkavaunujen eteen.

Villefort nousi tai oikeammin sanoen syöksyi ulos aivan kuin mies, joka on voittanut sisäisen taistelun, riensi kirjoituspöytänsä luo, pisti laatikosta taskuunsa kaiken siellä olevan kullon, käveli hetkisen epäröiden huoneessaan käsi otsallaan. Mutta kun hän tunsu kamaripalvelijansa laskevan viitan hänen hartioilleen, niin hän lähti, nousi kiireesti vaunuihin ja käski ajaa Saint-Méranien luo.

Onneton Dantès oli tuomittu.

Niin kuin markiisi oli luvannut, Villefort tapasi markiisittaren ja Renéen hänen työhuoneessaan. Nähdessään Renéen vavahti nuori mies, sillä hän uskoi tämän uudelleen pyytävän häntä päästämään Dantèsin vapaaksi. Mutta myönnettäköön ihmis-itsekkyyden häpeäksi, että nuori tyttö ei ajatellut muuta kuin Villefort'in matkaa.

Hän rakasti Villefort'ia, tämä matkusti pois juuri sinä hetkenä, jolloin oli tulemassa hänen miehekseen. Villefort ei voinut sanoa, milloin palaa, ja sen sijaan että olisi säälinyt Dantèsia, Renée kiroi miestä, joka erotti hänet rakkaastaan.

Mutta mitä sanoi sitten Mercedes!

Mercedes-parka kohtasi Loge-kadun kulmassa Fernandin, joka oli häntä seurannut. Hän palasi Catalansiin ja heittäytyi epätoivon vallassa vuoteelleen. Fernand laskeutui vuoteen eteen polvilleen puristaen hänen jääkylmää kättään ja painaen sille tuliset suudelmansa, joita Mercedes ei edes tuntenut.

Niin hän vietti yönsä. Lamppu sammui, kun öljy loppui siitä. Hän ei tajunnut pimeyttä enempää kuin valoakaan, ja päivä koitti hänen huomaamattaan.

Tuska oli kietonut hänen silmiensä eteen siteen, niin ettei hän nähnyt ketään muuta kuin Edmondin.

— Sinäkö siinä oletkin? sanoi hän viimein kääntyen Fernandin puoleen.

— Eilisestä saakka en ole poistunut luotasi, sanoi Fernand ja huokasi raskaasti.

Morrel ei vielä ollut lakannut toivomasta. Hän oli kuollut, että kuulustelun jälkeen Dantès oli viety vankilaan. Hän oli silloin juossut kaikkien ystäviensä luo, hän oli käynyt Marseillen vaikutusvaltaisten henkilöiden luona. Mutta oli jo levinnyt tieto, että tuo nuori mies oli vangittu bonapartelaisena käytyrinä,



ja kun siihen aikaan rohkeimmatkin pitivät Napoleonin pyrkimistä takaisin valtaistuimelle uhkarohkeana yrityksenä, niin kaikki olivat häntä kohtaan kylmiä, pelkäsivät ja kieltäytyivät auttamasta, ja hän palasi kotiinsa myöntäen, että asia oli vakava ja että kukaan ei voinut Dantèsia pelastaa.

Caderousse oli hyvin levoton ja rauhaton. Sen sijaan että olisi lähtenyt liikkeelle, niin kuin Morrel oli tehnyt, sen sijaan että olisi edes yrittänyt jotakin tehdä Dantèsin hyväksi, hän oli sulkeutunut huoneeseensa kahden viinipullon ääreen ja koetti hukuttaa levottomuuttaan humalaan. Mutta kahdella viinipullolla hän ei voinut sammuttaa ajatuksiaan. Hän oli liaksi humalassa voidakseen mennä hakemaan lisää viiniä ja kuitenkin niin selvä, että humala ei voinut tappaa muistoja, ja niinpä hän oli jäänyt huoneeseensa ja nojaten ontuvaan pöytään, jolla oli kaksi tyhjää viinipulloa, näki kaikkien Hoffmannin kummitusten tanssivan lepattavan kynttilän valossa.

Danglars vain ei ollut levoton eikä rauhaton, vaan olipa hän iloinenkin, sillä hän oli kostanut viholliselleen ja taannut paikkansa Pharaonissa. Danglars oli noita laskelmaihmisiä, jotka syntyvät kynä korvan takana ja mustepullo sydämen paikalla. Kaikki oli hänen mielestään tässä maailmassa vähennyslaskua tai kertolaskua, ja numero oli hänelle paljon rakkaampi kuin ihminen, jos tuo numero voi lisätä niitä tuloja, joita ihminen tahtoi vähentää.

Danglars oli siis mennyt levolle tavalliseen aikaan ja nukkui rauhallisesti.

Kun Villefort oli saanut Salvieux'n kirjeen, hän suuteli Renéen molempia poskia, suuteli rouva Saint-Méranin kättä, puristi markiisin kättä ja läksi postihevosten vetämänä kiitämään Aixiin vievää tietä.

Dantèsin isä oli menehtyä tuskasta ja levottomuudesta.

## 10. Pieni työhuone Tuileries-palatsissa

Jättäkäämme Villefort matkalleen Pariisiin, jonne ajaessaan hän kolminkertaisten kyytirahojen voimalla kiittää huimaavaa vauhtia eteenpäin, ja menkäämme parin kolmen salin läpi siihen pieneen työhuoneeseen Tuileries-palatsissa, joka oli Napoleonin ja sittemmin Ludvig XVIII:n työhuoneena.

Tässä huoneessa istui kuningas Ludvig XVIII pähkinäpuisen pöydän ääressä, jonka hän oli tuonut mukanaan Hartwellista ja josta hän piti hyvin paljon. Hän kuunteli jokseenkin välinpitämättömänä viidenkymmenen tai viidenkymmenenviiden vuoden ikäistä harmaatukkaista, ylhäisen näköistä, asultaan hyvin huoliteltua herrasmiestä, tehden samalla merkintöjä Gryphiuksen toimittaman Horatiuspainoksen sivujen reunustaan. Painos oli jokseenkin puutteellinen, vaikka sitä pidettiin jokseenkin arvokkaana, ja se tarjosi Hänen Majesteettinsa kielellisille huomioille runsaasti ainesta.

— Mitä siis sanoittekaan? kysyi kuningas.

— Että olen hiukan levoton, sire.

— Todellako? Oletteko unessanne nähnyt seitsemän laihaa ja seitsemän lihavaa lehmää?

— En, sire, se ei ennustaisi muuta kuin seitsemää huonoa ja seitsemää hyvää vuotta, ja kun Teidän Majesteettinne on perin huolellinen, niin ei tarvitse pelätä huonoja vuosia.

— Mistä muusta maanvaivasta siis on kysymys, rakas Blacas?

— Sire, minä uskon, minulla on täysi syy uskoa, että myrsky on puhkeamassa maan eteläkulmassa.

— Rakas herttua, vastasi Ludvig XVIII, — luulen teidän saaneen vääriä tietoja, ja luulenpa päinvastoin, että siellä on jokseenkin kaunis ilma.

Vaikka Ludvig XVIII olikin henkevä mies, niin hän rakasti kuitenkin kepeätä leikinlaskua.

— Sire, sanoi herra de Blacas, — eikö Teidän Majesteettinne voisi, vaikkapa ei muun vuoksi kuin rauhoittaakseen uskollista palvelijaanne, lähettää Languedociin, Provenceen ja Dauphinéhen luotettavia miehiä, jotka antaisivat tiedon näiden kolmen maakunnan mielialasta?

— *Conimus surdis*,[2] jatkoi kuningas koko ajan tehden merkintöjä Horatiukseensa.

— Sire, sanoi hoviherra nauraen näyttääkseen käsittävänsä, — voihan Teidän Majesteettinne kylläkin olla aivan oikeassa luottaessaan maassa vallitsevaan hyvään mielialaan. Mutta en minäkään luule olevani aivan väärässä pelätessäni eräällä taholla suunniteltavan epätoivoisia yrityksiä.

— Kenen taholla?

— Bonaparten tai ainakin hänen puolueensa.

— Rakas Blacas, sanoi kuningas, — te estätte noilla jutuillanne minua työskentelemästä.

— Ja minua te, sire, estätte rauhallsuudellanne nukkumasta.

— Odottakaahan, rakas herttua, odottakaahan, olen löytänyt oivallisen huomautuksen lauseeseen *pastor quum traheret*.<sup>[3]</sup> Odottakaahan, sitten saatte jatkaa.

Hetkisen vallitsi hiljaisuus, kun Ludvig XVIII kirjoitti mahdollisimman huolellisella käsialalla uuden muistutuksen Horatiuksensa reunaan.

— Jatkaa, herttua, sanoi hän sitten nousten tyytyväisenä niin kuin ainakin mies, joka luulee löytäneensä uuden ajatuksen, vaikka onkin vain laatinut selityksen toisen ajatukseen. — Jatkaa, minä kuuntelen teitä.

— Sire, sanoi Blacas, joka hetkisen oli toivonut voivansa käyttää Villefort'in tiedonantaja omaksi hyväkseen, — minua eivät tee rauhattomaksi perusteettomat huhut, ilmasta temmatut tiedot. Järkevä, kaiken luottamukseni ansaitseva mies, jonka olen asettanut valvomaan maan eteläosaa (herttua hidasteli näitä sanoja sanoessaan), on juuri nyt saapunut ilmoittamaan: Suuri vaara uhkaa kuningasta! Siksi olen heti rientänyt luoksenne, sire.

— *Mala ducis avi domum?*<sup>[4]</sup> jatkoi Ludvig XVIII tehden muistiinpanojaan.

— Käskikö Teidän Majesteettinne minua olemaan tästä asiasta sen enempää puhumatta?

— En, rakas herttua, mutta tuolta löydätte poliisiministerin eilisen raportin... Mutta, kas, siinähan on herra Dandré itse ... eikö niin, sanoittehan, herra Dandré? keskeytti kuningas ovenvartijan, joka juuri ilmoitti poliisiministerin tulon.

— Niin, herra paroni Dandré, sire, lausui ovenvartija.

— Niin oikein, paroni, jatkoi Ludvig XVIII tuskin huomattavasti hymyillen. — Astukaa sisään, paroni, ja kertokaa herttualle, mitä uusinta tiedätte herra Bonapartesta. Älkää mitenkään peitelkö asemaa, olkoon se kuinka arveluttava tahansa. Onko Elba tulivuori ja näemmekö siitä nousevan *bella, horrida bella?*<sup>[5]</sup>

Herra Dandré otti siron asennon nojautuessaan molemmin käsin tuolin selkänojaan.

— Onko Teidän Majesteettinne suvainnut lukea eilispäivän raportin?

— Olen, olen, mutta kertokaahan herttualle itse raportin sisällys. Selitelkää hänelle, miten kruununanastaja toimii saarellaan.

— Hyvä herra, sanoi paroni herttualle, — jokaisen Hänen Majesteettinsa alamaisen täytyy iloita kuullessaan viimeiset Elban saarelta tulleet uutiset. Bonapartella...

Herra Dandré katsahti kuninkaaseen, joka oli vaipunut tekemään muistutuksiaan katsahtamattakaan heihin.

— Bonapartella, jatkoi paroni, — on kuolettavan ikävä. Hän viettää kokonaisia päiviä katselemalla, miten kaivostyömiehet uurastavat Porto-Longonessa.

— Hän syyhyttelee itseään saadakseen aikansa kulumaan, sanoi kuningas.

— Syyhyttelee? sanoi herttua. — Mitä Teidän Majesteettinne sillä tarkoittaa?

— Niin juuri, rakas herttua. Oletteko unohtanut, että tuota suurta miestä, tuota sankaria, tuota puolijumalaa vaivaa paha ihotauti, *prurigo*?

— Kaiken lisäksi, herra herttua, jatkoi poliisiministeri, — olemme melkein varmat siitä, että kruununanastaja vähän ajan kuluttua on hullu.

— Hulluko?

— Raivohullu. Hänen päänsä pehmenee, vuoroin hän itkee kuumia kyyneliä, vuoroin nauraa katketakseen. Toisinaan hän viettää tuntikausia meren rannalla heitellen "voileipiä", ja jos kivi tekee viisi tai kuusi hyppäystä, niin hän näyttää yhtä tyytyväiseltä kuin olisi saanut uuden Marengon tai Austerlitzin voiton.

— Tai se on silkkaa viisautta, herra paroni, silkkaa viisautta, sanoi Ludvig XVIII. — Kiviä mereen heittelemällä kehittyivät antiikin ajan suuret sotapäälliköt. Lukekaahan mitä Plutarkhos kertoo Scipio Africanuksesta.

Herra Blacas pysyi vakavana näiden molempien huolettomien henkilöiden seurassa. Villefort, joka ei ollut tahtonut sanoa kaikkea hänelle, jotta toinen ei kokonaan riistäisi häneltä salaisuuden tuloksia, oli kuitenkin sanonut siksi paljon, että Blacas oli todella huolissaan.

— Jatkakaa, jatkakaa, Dandré, sanoi Ludvig XVIII, — Blacas ei ole vielä vakuutettu. Kertokaa kruununanastajan kääntymisestä.

Poliisiministeri kumarsi.

— Kruununanastajan kääntymisestä! mutisi herttua. — Onko kruununanastaja kääntynyt?

— Kokonaan, rakas herttua.

— Oikeihin periaatteisiin. Kertokaa siitä, paroni.

— Asian laita on seuraava, sanoi poliisiministeri aivan juhlallisesti. — Äskettäin Napoleon piti sotilastarkastusta, ja kun pari kolme hänen vanhaa murisijaansa, joiksi hän niitä nimittää, lausui haluavansa palata Ranskaan, päästi hän heidät vapaiksi kehottaen heitä palvelemaan hyvää kuningastaan. Ne olivat hänen omat sanansa, herra herttua, tiedän sen varmalta taholta.

— No, Blacas, mitä siitä ajattelette? sanoi kuningas voitonriemuisesti lakaten hetkeksi tarkastamasta kirjaansa.

— Sanon, sire, että joko poliisiministeri tai sitten minä erehdymme. Mutta Teidän Majesteettinne sijassa tahtoisin kuulustella mainitsemaani henkilöä. Pyytämällä pyydän, että Teidän Majesteettinne soisi hänelle sen kunnian.

— Mielelläni, herttua, teidän suosituksestanne otan vastaan kenet tahansa. Mutta tahdon ottaa hänet vastaan aseet kädessä. Herra ministeri, onko teillä tuoreempia uutisia kuin nämä, sillä nämä ovat helmikuun kahdenneltakymmenenneltä päivältä ja nyt on maaliskuun kolmas päivä.

— Ei, sire, mutta odotan joka hetki. Lähdin tänä aamuna varhain, ja ehkä poissa ollessani on saapunut.

— Menkää prefektuuriin, ja ellei siellä ole, niin laatikaa, jatkoi Ludvig XVIII nauraen. — Niinhän tavallisesti tehdään, vai mitä?

— Oh, sire, sanoi ministeri, — Jumalan kiitos ei tässä suhteessa tarvitse mitään keksiä. Joka päivä saamme yltäkyllin mitä erilaisimpia tietoja ihmisiltä, jotka toivovat palkkaa siitä, mitä aikovat tehdä. He ilmoittavat jotakin umpimähkään ja toivovat, että jonakin päivänä odottamaton tapaus tekee heidän ennustuksensa todeksi.

— Hyvä on. Menkää, sanoi Ludvig XVIII, — ja muistakaa, että odotan teitä.

— Minä menen ja palaan heti, sire. Kymmenen minuutin päästä olen taas täällä.

— Ja minä, sire, sanoi herra Blacas, — menen noutamaan viestintuojani.

— Odottakaahan, odottakaahan, sanoi Ludvig XVIII. — Minun täytyy muuttaa teidän vaakunanne; annan teille kotkan, joka siivet levällään pitää kynsissään saalista, joka turhaan koettaa päästä pakoon, ja vaalilauseena on: *Tenax*.<sup>[6]</sup>

— Sire, minä tottelen, sanoi herra Blacas, joka kärsimättömänä puserteli nyrkkiään.

— Tahtoisin kuulla mielipiteenne lauseesta: *mollis fugiens anhelitu*.<sup>[7]</sup> Tiedättehän, kysymys on hirvestä, joka pakenee sutta. Olettehan te metsästäjä ja suuri sudenpyytäjä? Mitä sellaisena miehenä pidätte tästä kohdasta, *mollis anhelitu*?

— Mielestäni se on verraton, sire. Mutta viestintuojani on aivan samanlainen kuin tuo hirvikin, sillä hän on ajanut satakymmenen peninkulmaa postihevოსilla vajaassa kolmessa päivässä.

— Miksi hän suotta on nähnyt niin paljon vaivaa ja väsyttänyt itseään, rakas herttua, kun meillä on lennätinlaitos, joka tarvitsee siihen kaksi tai kolme tuntia eikä hengästy siitä vähääkään.

— Sire, palkitsette huonosti tuota nuorta miestä, joka saapuu niin kaukaa ja niin innostuneena

tuodakseen Teidän Majesteetillenne tärkeän tiedon. Vaikkapa ei muun, niin herra Salvieux'n tähden, joka häntä on minulle suositellut, ottakaa hänet vastaan.

— Herra de Salvieux, veljeni kamariherra?

— Sehän on totta, hän on Marseillessa.

— Sieltä hän minulle kirjoittaa.

— Puhuuko hänkin tästä salaliitosta?

— Ei, mutta hän suosittelee herra Villefort'ia ja pyytää minua saattamaan hänet Teidän Majesteettinne luo.

— Herra Villefort? huudahti kuningas. — Onko tuo viestintuoja herra Villefort?

— On, sire.

— Ja hän saapuu Marseillesta?

— Hän itse.

— Miksi ette ilmoittanut heti hänen nimeään, sanoi kuningas, ja hänen kasvoillaan alkoi näkyä levottomuuden oireita.

— Sire, minä luulin, että tämä nimi oli Teidän Majesteetillenne tuntematon.

— Ei ole, ei ole, Blacas. Hän on vakava ja etevä ja ennen kaikkea kunnianhimoinen mies. Ja tunnuttehan hänen isänsä nimen.

— Hänen isänsäkö?

— Niin, Noirtier'n.

— Girondisti Noirtier? Senaattori Noirtier?

— Juuri niin.

— Ja Teidän Majesteettinne on käyttänyt sellaisen miehen poikaa toimissaan?

— Blacas, ystäväni, te ette ymmärrä sellaisista asioista mitään. Sanoinhan, että Villefort oli kunnianhimoinen. Päästäkseen eteenpäin Villefort olisi valmis uhraamaan vaikkapa isänsäkin.

— Minä saan siis tuoda hänet sisään?

— Heti paikalla, herttua. Missä hän on?

— Hän odottaa minua alhaalla vaunuissani.

— Menkää noutamaan häntä.

Herttua poistui nopeasti kuin nuori mies; hänen kuningasmielinen intonsa antoi hänelle kaksikymmenvuotiaan ketteryuden.

Ludvig XVIII jäi yksin, loi katseensa avoinna olevaan Horatiukseensa ja sanoi: — *Justum et tenacem propositi virum.*[8]

Herra Blacas palasi yhtä sukkelasti kuin oli mennytkin, mutta esihuoneessa hänen täytyi vedota kuninkaan määräykseen. Villefort'in tomuinen puku, hänen asunsa, joka ei millään tavoin ollut hovin sääntöjen mukainen, sai Brézén, seremoniamestarin, panemaan vastalauseensa. Mutta siitä huolimatta vietiin Villefort kuninkaan huoneeseen.

Oven auetessa Villefort joutui seisomaan suoraan kuningasta vastapäätä. Vaistomaisesti nuori virkamies pysähtyi.

— Astukaa sisään, herra Villefort, sanoi kuningas, — astukaa sisään.

Villefort kumarsi ja astui muutaman askelen eteenpäin, odottaen kuninkaan kysyvän häneltä jotakin.

— Herra Villefort, sanoi Ludvig XVIII, — herttua Blacas väittää, että teillä on minulle jotakin tärkeitä

ilmoitettavana.

— Sire, herra herttua on oikeassa, ja toivon, että Teidän Majesteettinne myöntää sen itsekkin.

— Ennen kaikkea muuta, onko vaara niin suuri kuin minulle tahdotaan uskotella?

— Minun mielestäni se on uhkaava, sire. Mutta kun olen rientänyt antamaan siitä tiedon, ei sitä toivottavasti ole mahdollon torjua.

— Puhukaa seikkaperäisesti, jos tahdotte, sanoi kuningas, johon Blacasin ja Villefort'in levottomuus alkoi tarttua. — Puhukaa ja, ennen kaikkea muuta, alkakaa alusta. Rakastan järjestystä kaikissa asioissa.

Luotuaan katseen kuninkaaseen Villefort huomasi olevansa tämän rohkaisevan alkulauseen jälkeen varma ylhäisen kuulijansa suosiosta ja jatkoi:

— Sire, olen rientänyt mahdollisimman pian Pariisiin ilmoittaakseni Teidän Majesteettilenne, että virkaani hoitaessani olen päässyt selville salaliitosta, en mistään tavallisesta ja merkityksettömästä, jommoisia joka päivä roskaväen ja armeijan pohjasakka panee toimeen, vaan todellisesta salaliitosta, myrskystä, joka uhkaa Teidän Majesteettinne valtaistuinta. Sire, kruununanastaja varustaa kolmea laivaa. Hän pohtii tuumaa, joka on mieletön, mutta ehkä juuri sen vuoksi pelottava, että se on mieletön. Tällä hetkellä hän jättää Elban saaren lähteäkseen — minne? En tiedä, mutta ainakin koettaakseen astua maihin Napolissa tai Toscanan rannikolla tai itse Ranskassa. Teidän Majesteettinne kai tietää, että kruununanastaja on ylläpitänyt suhteita Italiaan ja Ranskaan.

— Tiedän kyllä, sanoi kuningas hyvin levottomana, — ja aivan äskettäin sain tietää, että bonapartistit ovat pitäneet kokousta Saint-Jacques-kadun varrella. Mutta jatkakaa! Mistä olette saanut nämä tiedot?

— Sire, ne ovat tuloksia erään marseillelaisen miehen kuulustelusta. Olen jo kauan pitänyt häntä valvonnan alaisena ja vangitsin hänet juuri lähtöpäivänäni. Hän on levoton merimies, epäilyttävä bonapartisti ja on käynyt Elban saarella. Siellä hän tapasi marsalkan, joka lähetti hänen mukanaan sanan eräälle pariisilaiselle bonapartistille, jonka nimeä en saanut häntä ilmaisemaan. Tämän viestin tarkoituksena oli valmistaa mielet mahdollista paluuta varten — huomatkaa, että puhun keskustelusta, sire — paluuta varten, joka voi tapahtua hyvinkin pian.

— Ja missä tuo mies on? kysyi Ludvig XVIII.

— Vankilassa, sire.

— Ja asia tuntui teistä vakavalta?

— Niin vakavalta, sire, että kun tämän uutisen sain kuulla, keskellä omia kihlajaisiani, jätin kaikki, morsiameni ja ystäväni, siirsin kaiken myöhemmäksi ja kiirehdin laskemaan Teidän Majesteettinne jalkojen juureen sekä pelokkaat ajatukseni että vakuutuksen uskollisuudestani.

— Sehän on totta, sanoi Ludvig XVIII, — eikö ollut kysymys avioliitosta teidän ja neiti Saint-Méranin välillä?

— Oli, hän on Teidän Majesteettinne uskollisimman alamaisen tytär.

— Niin, niin, mutta palatkaamme tuohon salahankkeeseen.

— Sire, pelkään, ettei se ole enää mikään salahanke, vaan oikea salaliitto.

— Tällaisina aikoina, sanoi kuningas hymyillen, — on helppo suunnitella salaliitto, mutta paljon vaikeampi panna se täytäntöön, jo senkin vuoksi, että päästyämme isiemme valtaistuimelle pidämme silmämme auki menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Kymmenen kuukautta ovat ministerini pitäneet taukoamatta huolta siitä, että maan eteläranta on tarkkaan vartioitu. Jos Bonaparte astuu maihin Napolissa, niin liittovallat ovat aseissa jo ennen kuin hän on ennättänyt Piombinoon asti. Jos hän astuu maihin Toscanassa, niin hän on vihamiehen alueella. Jos hän tulee Ranskaan mukanaan kourallinen sotilaita, niin kukistamme hänet piankin, sillä kansa inhoaa häntä. Rauhoittukaa siis, mutta olkaa kuitenkin varma kuninkaallisesta kiitollisuudestamme.

— Kas, tuossahan on herra Dandré! huudahti herttua.

Samassa ilmestyi todellakin kynnykselle poliisiministeri kalpeana, vapisten, ja hänen silmänsä harhailivat aivan kuin hän olisi ollut sokaistu.

Villefort peräytyi aivan kuin vetäytyäkseen pois, mutta puristamalla hänen kättään pakotti herra de

Blacas hänet jäämään.

## 11. Korsikalainen ihmissusi

Kun Ludvig XVIII näki ministerinsä säikähtyneen ilmeen, lykkäsi hän syrjään pöydän, jonka ääressä oli istunut.

— Mikä teitä vaivaa, herra paroni? sanoi hän. — Tehän olette aivan säikähtynyt. Onko tällä mielentilalla yhteyttä sen kanssa, mitä herra Blacas ilmoitti ja minkä herra Villefort on todentanut?

— Sire..., sopersi paroni.

— Mitä on tapahtunut? Kertokaahan, sanoi kuningas.

Poliisiministeri päästi epätoivonsa valloilleen ja heittäytyi kuninkaan jalkoihin. Kuningas astui askelen taaksepäin otsaansa rypistäen.

— Aiotteko puhua? sanoi hän.

— Sire, mikä kamala onnettomuus! Olen säälittävä olento! Mikään ei voi enää minua lohduttaa!

— Minä käsken teitä puhumaan, sanoi kuningas.

— No niin, sire, kruununanastaja on lähtenyt Elban saarelta helmikuun 28. päivänä ja astunut maihin maaliskuun 1. päivänä.

— Minne? kysyi kuningas.

— Ranskaan, sire, erääseen pieneen satamaan Antibes'in lähelle, Juan-lahteen.

— Kruununanastaja on laskenut maihin Ranskaan, Antibes'in luo, Juan-lahteen, sadankahdenkymmenen peninkulman päähän Pariisista, maaliskuun 1. päivänä, ja te saatte siitä tiedon vasta tänään, maaliskuun 3. päivänä!... Tuohan on aivan mahdotonta. Olette saanut vääriä tietoja tai olette hullu.

— Sire, valitettavasti se on totta!

Ludvig XVIII teki suuttumusta ja kauhua osoittavan liikkeen ja oikaisi itsensä aivan suoraksi, ikään kuin olisi samalla saanut iskun sekä sydämeensä että kasvoihinsa.

— Ranskassa, huudahti hän, — kruununanastaja Ranskassa! Tuota miestä ei siis ole vartioitu? Vai olivatko kaikki liitossa hänen kanssaan?

— Sire, sanoi herttua Blacas, — herra Dandrén kaltaista miestä ei voi syyttää petoksesta. Sire, olimme kaikki sokaistuja, ja poliisiministeri on ihminen niin kuin me muutkin.

— Mutta..., sanoi Villefort ja vaikenä sitten äkkiä. — Anteeksi, anteeksi, sire, intoni vie minut liian pitkälle. Teidän Majesteettinne suvaitkoon antaa minulle anteeksi.

— Puhukaa, herra Villefort, puhukaa suoraan, sanoi kuningas. — Te yksin olette ajoissa tietänyt vaaran, auttakaa meitä keksimään keinoja sen torjumiseksi.

— Sire, sanoi Villefort, — kruununanastajaa halveksitaan maan eteläosassa. Jos hän uskaltaa ilmestyä Etelä-Ranskaan, niin voidaan helposti nostaa Provence ja Languedoc häntä vastaan.

— Niin kyllä, sanoi ministeri, — mutta hän lähestyykin Gapin ja Sisteronin kautta.

— Hän lähestyy, hän lähestyy, sanoi Ludvig XVIII. — Hän tulee siis Pariisia kohden?

Ministeri oli vaiti, myöntäen siten kaiken.

— Ja Dauphiné, kysyi kuningas Villefort'ilta, — luuletteko, että se voidaan nostattaa häntä vastaan samoin kuin Provence?

— Sire, minun täytyy lausua Teidän Majesteetillenne kamala totuus.

Mieliala Dauphinéssa ei ole läheskään samanlainen kuin Provencessa ja Languedocissa. Vuoristolaiset ovat bonapartisteja, sire.

— Siis, mutisi Ludvig XVIII, — hän tiesi kaiken tarkoin. Ja paljonko hänellä on sotilaita?

— Sire, sitä en tiedä, sanoi poliisiministeri.

— Kuinka ette tiedä sitä! Oletteko unohtanut ottaa siitä selkoa? Onhan se niin vähäpätöinen asia, sanoi hän hymyillen murhaavasti.

— Sire, en voinut siitä ottaa selkoa. Tiedonannossa mainittiin ainoastaan hänen maihintulonsa ja matkan suunta.

— Ja miten olette saanut tämän tiedonannon? kysyi kuningas.

Ministeri painoi päänsä alas, ja tumma puna nousi hänen kasvoilleen.

— Lennättimellä, änkytti hän.

Ludvig XVIII astui askelen eteenpäin ja lasi käsivartensa rinnalleen ristiin samoin kuin Napoleon olisi tehnyt.

— Siis, sanoi hän kalveten suuttumuksesta, — onko seitsemän liittoutunutta armeijaa kukistanut tuon miehen, onko taivaan ihme asettanut minut isieni valtaistuimelle kahdenkymmenenviiden vuoden maanpaon jälkeen, olenko kaksikymmentä vuotta tutkinut, tarkastanut, pitänyt silmällä tämän minulle luvatus Ranskan oloja ja ihmisiä, jotta päästyäni päämäärääni valta särkyy ja murtuu käsiini!

— Sire, kohtalo on sen määrännyt, sanoi ministeri.

— Siis mitä vihamiehemme meistä sanoivat, olikin totta: Emme ole mitään oppineet emmekä mitään unohtaneet? Jos minut olisi petetty niin kuin hänet, niin se vielä lohduttaisi minua, mutta ympärilläni on miehiä, jotka olen kohottanut arvoasemiin ja joiden tuli vartioida turvallisuuttani enemmän kuin omaansa — sillä minun onneni oli heidänkin onnensa, ennen minua he eivät olleet mitään, minun jälkeeni eivät mitään. Ja kuitenkin joudun tuhon omaksi heidän kykenemättömyytensä ja velttoutensa tähden! Niin, hyvä herra, se on todellakin kohtalon määräys.

Ministeri seiso i kumarassa kuullessaan tämän kamalan tuomion. Herra Blacas kuivasi hikeävaluvaa otsaansa. Villefort hymyili sielussaan, sillä hän tuns i oman arvonsa nousevan.

— Sortua, jatkoi Ludvig XVIII, joka heti paikalla oli huomannut, mihin kuiluun hänen valtansa oli kaatumaisillaan, — sortua, ja saada siitä tieto lennättimellä! Mieluummin olisin tahtonut nousta mestauslavalle, niin kuin veljeni Ludvig XVI, kuin naurunalaisena tulla ajetuksi Tuileries'n portaita alas...

— Sire, sire, sopers i ministeri, — armoa...!

— Astukaa lähemmäksi, herra Villefort, sanoi kuningas viitaten nuorelle miehelle, joka liikkumattomana seiso i syrjässä ja seurasi tätä keskustelua, josta valtakunnan kohtalo näytt i riippuvan, — astukaa lähemmäksi ja sanokaa tälle herralle, että edeltäpäin saattoi tietää kaiken sen, mitä hän ei tietänyt.

— Sire, olihan aivan mahdotonta tietää, mitä aikeita tällä miehellä oli, sillä hän salasi ne koko maailmalta.

— Aivan mahdotonta! Käytätte todellakin suuria sanoja. Valitettavasti on olemassa erilaisia suuria sanoja niin kuin miehiäkin, olen molempia punninnut. Onko ministerin, jolla on käytettävänään hallinto, virastot, poliisipalvelijat, urkkijat, vakoilijat ja puolitoista miljoonaa valtion varoja, mahdotonta tietää, mitä tapahtuu kolmenkymmenen peninkulman päässä Ranskan rajalta! Katsokaahan tätä virkamiestä, hän ties i enemmän kuin koko teidän poliisilaitoksenne ja olisi pelastanut kruununi, jos hänellä olisi ollut oikeus käyttää lennätintä niin kuin teillä.

Poliisiministerin vihamielinen katse kääntyi Villefort'iin, joka kumarsi vaatimattomana kuin voittaja ainakin.

— En sano tätä teille, Blacas, sillä vaikka ette olekaan mitään saanut ilmi, niin olette selväjärkisenä kuitenkin pitänyt epäilyksestänne kiinni. Joku muu kuin te olisi ehkä pitänyt herra Villefort'in ilmiantoa vähäpätöisenä tai pitänyt sitä voitonhimoisen onnenonkijan keksimänä.

Nämä sanat viittasivat siihen, mitä poliisiministeri oli vähän aikaisemmin puhunut.

Villemfort ymmärsi kuninkaan viittauksen. Joku toinen olisi ylistyksestä huumaantunut, mutta hän pelkäsi saavansa poliisiministeristä verivihollisen, vaikka tämä olikin auttamattomasti menettänyt asemansa. Ministeri, joka ei valtansa päivinä ollut voinut aavistaa Napoleonin salaisuuksia, voi sortumisensa hetkenä päästä selville Villemfort'in salaisuuksista. Hänen ei sitä varten tarvinnut tehdä muuta kuin kuulustella Dantèsia. Hän ryhtyi siis auttamaan ministeriä sen sijaan, että olisi painanut häntä alas.

— Sire, sanoi Villemfort, — se, mitä Teidän Majesteettinne pitää minun valppautenani, johtuu ainoastaan sattumasta. Olen käyttänyt sattumaa siten kuin velvollisuuteni oli nöyränä alamaisena, siinä kaikki. Älkää antako, sire, minulle suurempaa arvoa kuin olen ansainnut, ettei Teidän Majesteettinne tarvitsisi muuttaa aikaisempaa käsitystänne minusta.

Kaunopuheisella katseella poliisiministeri kiitti nuorta miestä, ja Villemfort huomasi onnistuneensa aikeessaan; hän oli menettämättä mitään kuninkaan kiitollisuudesta saanut luotettavan ystävän, johon hän vaaran hetkellä saattoi turvata.

— Hyvä on, sanoi kuningas. — Ja nyt, hyvät herrat, sanoi hän kääntyen Blacasin ja poliisiministerin puoleen, — en tarvitse teitä enää, voitte poistua. Se, mikä nyt on tehtävä, kuuluu sotaministerin velvollisuuksiin.

— Kaikeksi onneksi, sire, sanoi Blacas, — voimme luottaa armeijaan. Teidän Majesteettinne tietää, että kaikki raportit ilmaisevat, kuinka uskollinen se on hallitukselle.

— Älkää puhuko minulle raporteista. Nyt, herrttua, tiedän, kuinka paljon niihin voi luottaa. Mitä tulee raportteihin, herra paroni, mitä olette saanut tietää uutta Saint-Jacques-kadun asiasta?

— Saint-Jacques-kadun asiasta! sanoi Villemfort, joka ei voinut pidättää huudahdusta.

Mutta äkkiä hän vaiken.

— Anteeksi, sire, sanoi hän, — uskollisuuteni Teidän Majesteettianne kohtaan saa minut taukoamatta unohtamaan, ei kunnioitustani, sillä siksi lujaan se on juurtunut sydämeeni, vaan hovisäännöt.

— Jatkakaa, sanoi Ludvig XVIII, — tänään olette hankkinut itsellenne oikeuden kysellä.

— Sire, sanoi poliisiministeri, — aioin juuri tänään antaa Teidän Majesteettilenne kaikki tässä asiassa hankkimani uudet tiedot, kun Teidän Majesteettinne huomio kääntyi toisaanne tämän kamalan rannikkotapauksen johdosta. Tällä hetkellä eivät nämä tiedot voi kiinnittää kuninkaan huomiota.

— Päinvastoin, päinvastoin, sanoi Ludvig XVIII, — tämä asia näyttää olevan suoranaudessa yhteydessä sen kanssa, mikä nyt meitä huolestuttaa, ja ehkä kenraali Quesnelin kuolema vie meidät suuren sisäisen salaliiton perille.

Kuullessaan kenraali Quesnelin nimen Villemfort säpsähti.

— Sire, jatkoi poliisiministeri, — tämä kuolema näyttää kaikista tiedonannoista päättäen olevan seurauksena ei itsemurhasta, niin kuin alussa luultiin, vaan murhasta. Kenraali Quesnel näyttää lähteneen bonapartalaisesta yhdistyksestä juuri ennen katoamistaan. Eräs tuntematon mies oli samana aamuna tullut häntä etsimään ja pyytänyt häntä tulemaan Saint-Jacques-kadun varrelle. Pahaksi onneksi kenraalin palvelija, joka tätä kutsua tuotaessa parhaillaan sukki herransa tukkaa, kuuli ainoastaan Saint-Jacques-kadun nimen, mutta ei numeroa.

Poliisiministerin antaessa näitä tietoja Ludvig XVIII:lle Villemfort vuoroin punastui ja kalpeni.

Kuningas kääntyi hänen puoleensa.

— Eikö niin, herra Villemfort, onhan teidän mielipiteenne sama kuin minunkin, että kenraali Quesnel, jonka luultiin olevan kruununanastajan puolella, mutta joka todellisuudessa olikin minulle uskollinen, on joutunut bonapartalaisen salahyökkäyksen uhriksi?

— Se on kyllä luultavaa, vastasi Villemfort. — Mutta eikö asiasta tiedetä mitään tarkemmin?

— Ollaan sen miehen jäljillä, joka tuli häntä kutsumaan.

— Ollaanko hänen jäljillään? kysyi Villemfort.

— Ollaan; palvelija on antanut hänen tuntomerkinsä. Hän on noin viisikymmentäviisivuotias, tumma, mustasilmäinen, tuuheakulmainen ja viiksekäs. Hänellä oli yllään sininen pitkä takki, ja hänen napinreiässään oli kunnialegioonan ritarin merkki. Eilen seurattiin erästä henkilöä, johon nämä tuntomerkit täydellisesti sopivat, ja hänen jälkensä hävisivät Jussienne- ja Coq-Héron-katujen kulmassa.



Villefort tarttui tuolin selkänojaan, sillä poliisiministerin puhuessa hän tunsii jalkojensa herpaantuvan. Mutta kun hän kuuli tuntemattoman päässeen takaa-ajajiensa kynsistä, hän hengähti helpotuksesta.

— Etsikää tuota miestä, sanoi kuningas poliisiministerille, — sillä kenraali Quesnel, jota me tällä hetkellä olisimme kipeästi tarvinneet, näyttää joutuneen murhayrityksen uhriksi, on se sitten ollut bonapartistien tai muiden toimeenpanema. Ja minä tahdon, että murhaajat saavat ankaran rangaistuksen.

Villefort tarvitsi koko kylmäverisyytensä ollakseen ilmaiseematta, kuinka kuninkaan määräys häntä kauhistutti.

— Kummallinen seikka! sanoi kuningas hiukan harmistuneena. — Poliisilaitos luulee sanoneensa kaiken, kun ilmoittaa: murha on tehty, ja tehneensä kaiken, kun lisää: ollaan syyllisen jäljillä.

— Sire, Teidän Majesteettinne tulee ainakin tässä suhteessa olemaan tyytyväinen, toivon minä.

— Hyvä, saammepahan nähdä. En tahdo teitä enää kauemmin pidättää, paroni. Herra Villefort, mahdatte olla uupunut pitkästä matkasta, menkää lepäämään. Olette varmaankin mennyt isänne luo asumaan?

Maaailma musteni Villefort'in silmissä.

— En, sire, sanoi hän, — olen ottanut asunnon Madrid-hotellissa, Tournon-kadun varrella.

— Olette kai tavannut hänet?

— Sire, riensin ensin herttua Blacasin luo.

— Tapaatte kai hänet ainakin?

— En luule, sire.

— Ah, sehän on totta, sanoi Ludvig XVIII hymyillen, jolloin huomasi, että hän ei ollut edellisiä kysymyksiä tehnyt tarkoituksesta, — unohdin, että välinne herra Noirtier'n kanssa eivät ole hyvät ja että siinä asiassa olette tehnyt uuden uhrauksen kuninkaalliselle asialle. Se ansaitsee palkintonsa.

— Sire, Teidän Majesteettinne osoittama hyvyys on suurempi palkinto kuin mitä uskalsin odottaakaan, eikä minulla ole enää mitään muuta kuninkaalta pyydetävänä.

— Olkoon kuinka tahansa, me emme teitä unohda, siitä voitte olla varma. Sitä odottaessanne (kuningas irroitti kunnialegioonan ristin, joka hänellä tavallisesti oli sinisen takkinsa rinnuksessa Pyhän Ludvigin ristin rinnalla sekä Notre-Dame du Mont Carmelin ja Saint-Lazaren kunniamerkkien yläpuolella, ja ojensi sen Villefort'ille), sitä odottaessanne ottakaa ainakin tämä risti.

— Sire, Teidän Majesteettinne erehtyy, sanoi Villefort, — tämä on upseerin risti.

— Niin onkin, sanoi Ludvig XVIII, — ottakaa se sellaisena kuin se on. Minulla ei ole aikaa lähettää toista noutamaan. Blacas, te pidätte huolta siitä, että valtakirja toimitetaan herra Villefort'ille.

Ylpeyden ja ilon kynelet täyttivät Villefort'in silmät. Hän otti ristin ja suuteli sitä.

— Ja nyt, kysyi hän, — mitä määräyksiä Teidän Majesteettinne suvaitsee antaa minulle?

— Levätkää ja muistakaa, että vaikka ette voikaan palvella minua Pariisissa, voitte hyvin paljon hyödyttää minua Marseillessa.

— Sire, sanoi Villefort kumartaen, — tunnin kuluttua lähden Pariisista.

— Lähtekää, sanoi kuningas, — ja jos unohdan teidät — kuninkailla on huono muisti —, niin älkää pelätkö vedota siihen... Herra paroni, lähettäkää etsimään sotaministeriä. Blacas, jääkää!

— Te astuitte oikeasta ovesta sisään, sanoi poliisiministeri Villefort'ille lähtiessään palatsista, — ja onnenne on taattu.

— Kestäneekö se kauankaan! ajatteli Villefort jättäessään hyvästit poliisiministerille, jonka virkaura oli loppunut, ja katsellessaan, mistä saisi hevosen ajaakseen asuntoonsa.

Muuan ajuri ajoi ohitse pitkin rantakatua. Villefort viittasi sille ja se lähestyi. Villefort painautui vaunujen istuimelle ja antautui kunnianhimoisten unelmien valtaan. Kymmenen minuuttia myöhemmin

hän oli saapunut asuntoonsa. Hän käski valjastaa hevosensa kahden tunnin kuluttua ja pyysi aamiaista.

Hän aikoi juuri aloittaa ateriansa, kun kuului varma ja voimakas ovikellon soitto. Kamaripalvelija riensi avaamaan, ja Villefort kuuli äänen mainitsevan hänen nimeänsä.

— Kukahan jo tietää minun olevan täällä? ajatteli nuori mies.

Samassa astui kamaripalvelija sisään.

— No, kysyi Villefort, — mitä nyt? Kuka soitti ovikelloa? Kuka kysyy minua?

— Eräs vieras herra, joka ei tahdo mainita nimeään.

— Mitä! Vieras herrako, joka ei tahdo mainita nimeään? Mitä tuo vieras herra minusta tahtoo?

— Hän tahtoo puhutella herraa.

— Minuako?

— Niin.

— Mainitsiko hän nimeni?

— Mainitsi.

— Ja minkä näköinen tuo vieras herra on?

— Hän on viidenkymmenen iässä.

— Lyhyt vai pitkä?

— Noin herran kokoinen.

— Tumma vai vaalea?

— Tumma, hyvin tumma. Hänellä on musta tukka, mustat silmät, mustat kulmakarvat.

— Ja mitä hänellä on yllään? kysyi Villefort kiihkeästi.

— Pitkä, sininen takki, joka on napitettu ylhäältä alas asti. Rinnassa kunnialegioonan risti.

— Se on hän, mutisi Villefort kalveten.

— Hitto vieköön, sanoi vieras, jonka tuntomerkit olemme jo kaksi eri kertaa kuulleet, ja astui huoneen kynnykselle, — ovatpa nämä sopivia tapoja. Onko Marseillessa poikien tapana antaa isänsä odottaa eteisessä?

— Isäni! huudahti Villefort. — En siis erehtynyt ... arvelinkin, että te se olette.

— Jos arvelit, että minä se olin, jatkoi äsken tullut henkilö laskiessaan keppinsä nurkkaan ja hattunsa tuolille, — niin sallihan minun sanoa sinulle, Gérard, että et tehnyt kauniisti antaessasi minun sillä tavoin odottaa.

— Jättäkää meidät, Germain, sanoi Villefort.

Palvelija poistui silminnähävästi hämmästyneenä.

## 12. Isä ja poika

Herra Noirtier, sillä hän se todellakin oli, seurasi katseillaan palvelijaa siksi, kunnes tämä oli sulkenut oven. Sitten, peläten miehen ehkä kuuntelevan oven takana, hän meni avaamaan oven. Toimenpide ei ollut tarpeeton, sillä Germain livahti nopeasti tiehensä; hänelle oli kyllä tuttu se synti, joka vei esivanhempamme turmioon. Herra Noirtier meni sitten sulkemaan eteishuoneen oven, palasi sulkemaan makuuhuoneen oven, lykkäsi teljet eteen ja ojensi sitten kätensä Villefort'ille, joka oli seurannut näitä toimenpiteitä hämmästyneenä.

— No, rakas Gérard, sanoi hän luoden nuoreen mieheen katseen, jonka ilmettä ei ollut vaikea ymmärtää, — etpä näytät olevan erikoisesti ihastunut tulostani?

— Olen kyllä, isä, sanoi Villefort, — olen hyvin ihastunut. Mutta en odottanut laisinkaan tuloanne ja sen vuoksi jouduin hiukan hämilleni.

— Mutta, rakas ystävä, sanoi Noirtier istuutuen, — minäkin voisin sanoa samaa. Sinähän ilmoitit kihlajaistenne olevan helmikuun 28. päivänä, ja maaliskuun 3. päivänä olet Pariisissa?

— Se on kyllä totta, isä, sanoi Gérard lähestyen Noirtier'ta. — Mutta teidän ei tarvitse moittia minua tännetulostani, sillä sen kautta ehkä pelastan teidät.

— Todellakin, sanoi Noirtier oikaisten itsensä rennoksi nojatuoliin. — Todellakin! Kerrohan herra virkamies tarkemmin, se mahtaa olla hauskaa.

— Isä, olettehan kuullut puhuttavan eräästä bonapartalaisesta yhdistyksestä, jonka kokouspaikka on Saint-Jacques-kadun varrella.

— Numerossa 53. Olen, sillä olen sen varapuheenjohtaja.

— Isä, teidän kylmäverisyysenne saa minut aivan vapisemaan.

— Minkä sille voin, rakkaani? Kun vuoripuolue ajoi minut maanpakoon, kun lähdin Pariisista olkikuormassa, kun Robespierren vainukoirat ajoivat minua takaa Bordeaux'n tasangoilla, niin tottuu yhteen ja toiseen. Jatka siis. No niin, mitä on tapahtunut Saint-Jacques-kadun yhdistyksessä?

— Siellä on tapahtunut se, että sinne kutsuttiin kenraali Quesnel, ja että kun kenraali Quesnel oli kello yhdeksän illalla lähtenyt kotoaan, löydettiin hänet kahta päivää myöhemmin Seine-virrasta.

— Kuka sinulle on kertonut tämän kauniin jutun?

— Kuningas itse.

— No niin, palkaksi jutustasi kerron sinulle toisen uutisen.

— Isä, luulen jo tietäväni, mitä aiotte minulle kertoa.

— Ahaa, tiedät siis, että keisari on astunut maihin?

— Vaiti, isä, pyydän sitä ensiksi oman itsenne ja sitten minun tähteni. Niin, minä tiesin tuon uutisen ja tiesin ennen kuin te, sillä kolme päivää olen ajanut pikavauhtia Marseillemästä Pariisiin epätoivoissani, kun en voinut heittää uutista sataa peninkulmaa edelleni.

— Kolme päivää sitten! Oletko hullu? Kolme päivää sitten ei keisari vielä ollut astunut maihin.

— Minä tiesin sen kuitenkin.

— Mitenkä?

— Kirjeestä, joka oli teille osoitettu Elban saarelta.

— Minulleko?

— Teille, ja minä löysin sen lähetin lompakosta. Jos tämä kirje olisi osunut toisen käsiin, niin tällä hetkellä teidät olisi ehkä ammuttu.

Villefort'in isä alkoi nauraa.

— Kas, kas, sanoi hän. — Uusi hallitus näyttää edelliseltä oppineen käsittelemään asioita nopeasti. Ammuttu! Kylläpä menet pitkälle! Ja missä tuo kirje on? Tunnen sinut siksi hyvin, etten voi otaksua sinun jättäneen sitä kaikkien nähtäväksi.

— Poltin sen, sillä se oli teidän tuomionne.

— Ja sinun tulevaisuutesi häviö, vastasi Noirtier kylmästi. — Minä ymmärrän tuon kaiken. Mutta eihän minun tarvitse mitään pelätä, koska sinä minua suojelet.

— Minä teen enemmänkin, pelastan teidät.

— Tämähän tulee yhä draamallisemmaksi. Selitä tarkemmin.

— Palaan tuohon Saint-Jacques-kadun yhdistykseen.

— Yhdistys näyttää olevan herrojen poliisien sydämellä. Miksi ei ole paremmin etsitty? Olisivat sen silloin löytäneet.

— He eivät ole sitä löytäneet, mutta ovat sen jäljillä.

— Kyllä minä tuon sanontatavan tunnen. Kun poliisi ei tiedä mitään, niin se sanoo olevansa jäljillä, ja hallitus odottaa tyneesti, kunnes se tulee korvat luimussa ilmoittamaan hukanneensa nuo jäljet.

— Niin, mutta on löydetty ruumis. Kenraali Quesnel on surmattu, ja kaikissa maissa sitä sanotaan murhaksi.

— Murhaksi, sanot. Mutta eihän mikään todista, että kenraali on murhattu. Joka päivä löydetään Seine-virrasta ihmisiä, jotka ovat sinne heittäytyneet epätoivoissaan ja ovat hukkuneet, kun eivät ole osanneet uida.

— Tiedätte, isä, aivan hyvin, että kenraali Quesnel ei ole epätoivoissaan hukuttanut itseään ja että tammikuussa ei Seine-virrassa uida. Ei, ei, älkää väittäkökään, tämä kuolintapaus on selvästi murha.

— Kuka sen on siksi sanonut?

— Kuningas itse.

— Kuningas! Luulin häntä kyllin filosofiksi ymmärtääkseen, että politiikassa ei ole murhia. Tiedäthän yhtä hyvin kuin minäkin, että politiikassa ei ole ihmisiä, vaan aatteita, ei tunteita, vaan etuja, politiikassa ei surmata ihmistä, vaan poistetaan este, siinä kaikki. Tahdotko tietää, miten kaikki on tapahtunut? No niin, minä kerron. Luulimme voivamme luottaa kenraali Quesneliin, Elban saarelta oli häntä meille suositeltu. Eräs meistä menee hänen luokseen ja pyytää häntä kokoukseen, jossa hän tapaisi ystäviä. Hän tulee ja hänelle selitetään koko tuuma, Elbasta-lähtö, aiottu maihinnousu. Kun hän oli kaiken kuullut, hän ilmoittaa olevansa kuningasmielinen. Silloin kaikki katsoivat toisiinsa. Häntä vaaditaan vannomaan vala, hän vannoo, mutta sillä tavalla, että sellainen vala on suorastaan Jumalan kiusaamista. Tästä huolimatta annettiin kenraalin vapaasti lähteä, aivan vapaasti. Hän ei palannutkaan kotiinsa, minkä me sille voimme? Hän läksi luotamme, eksyi kai, siinä kaikki. Murha! Sinä hämmästyttät todellakin minua, sinä, kuninkaallisen prokuraattorin sijainen, rakentaessasi syytöksen niin huonoille perusteille. Olenko minä koskaan sanonut sinulle, kun hoidat tehtävääsi ja leikkautat jonkun meikäläisen kaulan poikki: "Poikani, olet tehnyt murhan." En, olen sanonut: "Hyvä on, olet saanut voiton, huomenna on meidän vuoromme."

— Mutta, isä, olkaa varuillanne. Kun me kostamme, niin kostomme on kamala.

— En ymmärrä sinua.

— Te luotatte kruununanastajan paluuseen.

— Sen myönnän.

— Te erehdytte, isäni, hän ei kulje kymmentäkään peninkulmaa Ranskan maahan, ennen kuin hän joutuu kiinni aivan kuin metsän peto.

— Rakas ystäväni, keisari on par'aikaa Grenoblen tiellä, 10. tai 12. päivänä hän on Lyonissa ja 20. tai 25. päivänä Pariisissa.

— Koko kansa nousee.

— Rientääkseen häntä vastaan.

— Hänellä on mukanaan ainoastaan muutama mies, ja häntä vastaan lähetetään armeijoita.

— Jotka liittyvät häneen seuratakseen häntä pääkaupunkiin. Toden totta, rakas Gérard, sinä olet vielä lapsi. Luulet tietäväsi kaikki paremmin siksi, että lennätin sanoo kaksi päivää hänen maihinnousunsa jälkeen: "Kruununanastaja on noussut maihin Cannesin luona muutaman miehen seurassa. Hänen jäljillään ollaan." Mutta missä hän on? Mitä hän tekee? Siitä ette tiedä mitään. Häntä ajetaan takaa, siinä kaikki mitä tiedätte. No niin, häntä ajetaan takaa Pariisiin asti ilman ainoatakaan laukausta.

— Grenoble ja Lyon ovat molemmat uskollisia kaupunkeja ja asettavat esteen hänen tielleen.

— Grenoble avaa ihastuneena hänelle porttinsa. Koko Lyon rientää häntä vastaan. Usko minua, meillä on yhtä hyvät tiedot kuin teilläkin, ja meidän poliisilaitoksemme on parempi kuin teidän. Tahdotko saada siitä todistuksen? Tahdoit salata minulta matkasi, ja kuitenkin tiesin sen puoli tuntia sen jälkeen kun olit ajanut valliportista sisään. Et antanut osoitettasi kenellekään muulle kuin kyytimiehellesi; no niin, tunnen osoitteesi, ja todistuksena on se, että saavun luoksesi juuri sillä hetkellä, kun aiot aterioida. Soitahan ja pyydä toinen lautanen. Me syömme yhdessä.

— Tiedätte, sanoi Villefort katsoen kummastuneena isäänsä, — tiedätte todellakin kaikki erinomaisen

hyvin.

— Asiahan on aivan yksinkertainen. Teillä, joilla on valta, ei ole muita keinoja kuin raha. Meillä, jotka odotamme, on kaikki ne keinot, jotka uskollisuus antaa.

— Uskollisuusko? sanoi Villefort nauraen.

— Niin, uskollisuus. Siksi sanotaan rehellisesti kunnianhimoa, joka toivoo jotakin.

Ja isä ojensi kätensä kellonnuoraa kohden soittaakseen palvelijan, jota hänen poikansa ei kutsunut.

Villefort pidätti häntä.

— Kuulkaahan, isä, sanoi nuori mies, — vielä sana.

— Puhu.

— Niin huono kuin onkin kuninkaallinen poliisi, se tietää yhden kamalan asian.

— Minkä?

— Sen miehen tuntomerkit, joka sen päivän aamuna, jolloin kenraali Quesnel katosi, kävi hänen luonaan.

— Ahaa, tuo kunnan poliisilaitos tietää siis sen? Ja millaiset ovat nuo tuntomerkit?

— Tumma iho, tukka, poskiparta ja silmät mustat, sininen pitkä takki, joka on napitettu kaulaan asti, kunnialegioonan merkki rinnassa, leveälierinen hattu ja ruokokeppi.

— Ahaa, se tietää siis sen? sanoi Noirtier. — Ja miksi se ei siis siinä tapauksessa ole ottanut tuota miestä kiinni?

— Siksi, että mies pääsi heidän käsistään eilen tai toissapäivänä Coq-Héron-kadun kulmassa.

— Sanoinhan sinulle, että poliisinne on typerä.

— Niin kyllä, mutta jonakin hetkenä se voi kuitenkin saada hänet kiinni.

— Niin saa, sanoo Noirtier katsellen huolettomana ympärilleen, — ellei tätä miestä varoiteta. Mutta nyt se on tapahtunut. Ja, lisäsi hän hymyillen, — hän muuttaa pukua ja ulkomuotoa.

Näin sanoen hän nousi, riisui takkinsa ja kaulaliinansa, meni pöydän luo, jolla olivat kaikki hänen poikansa pukeutumiseen tarvittavat esineet, otti partaveitsen, saippuoi kasvonsa ja ajoi yhdellä vedolla poskipartansa, jonka poliisi niin hyvin tunsi.

Villefort katseli häntä kauhuissaan, mutta samalla ihailien.

Kun poskiparta oli ajettu pois, kampasi Noirtier toisella tapaa tukkansa, otti mustan kaulahuivinsa sijaan värillisen, joka oli päällimmäisenä eräässä matkalaukussa, vaihtoi sinisen ja kaulaan asti napitettavan takkinsa Villefort'in takkiin, joka oli kastanjanruskea ja jossa oli leveät rintalaskokset, koetteli peilin edessä poikansa hattua, jonka reunat oli käännetty ylöspäin, näytti tyytyvän sen vaikutukseen ja jättäen keppinsä uunin nurkkaan, jonne hän sen oli asettanut, heilutti kädessään hentoa bamburuokokeppiä, jonka avulla nuori prokuraattorin sijainen antoi käynnilleen sille tunnusomaisen joustavuuden.

— No, sanoi hän kääntyen hämmästyneen poikansa puoleen, kun tämä ulkomuodon vaihdos oli tapahtunut, — no, luuletko, että poliisi vielä tuntee minut?

— Ei, isä, sopersi Villefort. — Ainakin toivon sitä.

— Nyt, rakas Gérard, jatkoi Noirtier, — luotan varovaisuuteesi. Hävität kai huostaasi jääneet esineet.

— Olkaa rauhassa, isä, sanoi Villefort.

— Niin, niin, ja nyt olet luultavasti oikeassa: olet todellakin pelastanut henkeni. Mutta ole rauhassa, kyllä minä tämän sinulle ensi tilassa maksan.

Villefort pudisti päätään.

— Etkö usko?

— Toivon, että erehdytte.

— Tapaatko kuninkaan uudelleen?

— Ehkä.

— Tahdotko esiintyä hänen silmissään profeettana?

— Onnettomuutta ennustavat profeetat eivät ole hovissa tervetulleita, isä.

— Eivät kylläkään. Mutta kerran kuitenkin myönnetään heidän olleen oikeassa. Ja kun hallitus taas muuttuu, olet suuri mies.

— No niin, mitä minun pitää sanoa kuninkaalle?

— Sano näin: "Sire, teille annetaan väärää tietoa Ranskan mielialasta, kaupunkien mielialasta ja armeijan uskollisuudesta. Mies, jota Pariisissa sanotte korsikalaiseksi ihmissudeksi, on vielä Neversissä kruununanastaja, Lyonissa jo Bonaparte ja Grenoblessa keisari. Te luulette, että häntä vainotaan ja että hän pakenee. Hän rientää eteenpäin nopeasti kuin kotka, jonka hän tuo mukanaan. Sotilaat, joiden luulitte olevan nälkään kuolemaisillaan, väsymyksestä uupuneita, lisääntyvät aivan kuin lumihuutaleet vyöryvän pallon ympärille. Sire, lähtekää, jättäkää Ranska oikealle valtiaalleen, sille, joka ei ole sitä ostanut, vaan valloittanut. Lähtekää, sire, ei sen vuoksi, että välttäisitte vaaraa, vastustajanne on siksi voimakas, että hän voi olla armollinen, vaan sen vuoksi, että olisi nöyryyttävää Pyhän Ludvigin jälkeläiselle saada hengestään kiittää Arcolen, Marengon ja Austerlitzin voittajaa." Sano se hänelle. Tai älä sittenkään sano hänelle mitään. Salaa matkasi. Älä kerskaile siitä, mitä tulit tänne tekemään tai mitä täällä teet. Lähde postivaunuissa. Jos olet ajanut tänne pikavauhtia, niin palaa vielä nopeammin. Saavu Marseilleen yöllä. Mene asuntoosi takaportista ja pysytkä siellä aivan hiljaa, nöyrästi, salassa ja ennen kaikkea vaarattomana, sillä tällä kertaa toimimme kuin voimakkaat ainakin ja me tunnemme vihollisemme. Mene, poikani, mene, rakas Gérard, ja jos seuraat tätä isällistä neuvoa, tai pikemmin ystävän varoitusta, niin säilytät paikkasi. Tällä tavoin, lopetti Noirtier hymyillen, — voit toisenkin kerran pelastaa minut, jos poliittinen vaaka jälleen nostaa sinut ylös ja painaa minut alas. Hyvästi, rakas Gérard, poikkea seuraavalla kerralla minun asuntooni.

Ja Noirtier läksi yhtä tyynenä kuin oli pysytellyt koko vaikean kohtauksen ajan.

Villefort meni kalpeana ja levottomana ikkunaan, raotti verhoja ja näki hänen sivuuttavan rauhallisesti pari kolme epäilyttävää, talojen nurkkien ja kadunkulmien taakse piiloutunutta miestä. He olivat ehkä siellä vangitakseen herran, jolla oli musta poskiparta, sininen takki ja leveälierinen hattu.

Villefort pysytteli paikallaan henkeään pidättäen, kunnes hänen isänsä oli kadonnut kulman taakse. Sitten hän riensi kokoamaan jäljellejääneet esineet, pani matkalaukkunsa pohjalle mustan kaulahuivin ja sinisen takin, kääri hatun kokoon ja pisti sen erään kaapin alle, taittoi ruokokepin kolmeen kappaleeseen ja heitti ne tuleen, pani päähänsä matkalakin, kutsui kamaripalvelijansa, kielsi katseellaan häntä tekemästä mitään kysymyksiä, maksoi hotellilaskunsa, hyppäsi vaunuihinsa, jotka odottivat kadulla, sai Lyonissa kuulla Bonaparten tulleen Grenobleen, ja saapui kiihkeään mielialan vallitessa Marseilleen niin levottomana kuin ainakin kunnianhimoinen mies, joka on saavuttanut ensimmäiset voittonsa.

### 13. Satapäiväinen keisarikunta

Noirtier oli hyvä ennustaja, ja asiat kehittyivät nopeasti niin kuin hän oli sanonut. Jokainenhan tuntee tuon Elban saarelta palaamisen, tuon kummallisen, ihmeellisen paluun, jonka kaltaista ei toista ole historiassa eikä luultavasti tule olemaankaan.

Ludvig XVIII koetti vain heikosti puolustaa itseään tätä iskua vastaan. Hän ei luottanut ihmisiin eikä niin ollen tapauksiinkaan. Hänen hiljattain palauttamansa kuninkaanvalta, paremmin sanoen monarkia, vapisi vielä heikolla pohjallaan, ja yksi ainoa keisarin liike riitti kaatamaan tämän vanhoista ennakkoluuloista ja uusista ajatuksista kokoonpannun epäonnistuneen rakennelman. Villefort ei siis kuninkaaltaan ollut saanut muuta kuin kiitollisuutta, joka oli sekä hyödytöntä että vaarallistakin, ja tuon kunnialegioonan ritarimerkin, jota hän viisaasti kyllä ei näyttänyt, vaikka de Blacas olikin kuninkaan määräyksestä toimittanut hänelle siihen kuuluvan valtakirjan.

Napoleon olisi varmaankin erottanut Villefort'in, ellei hänen suojanaan olis ollut Noirtier, josta oli tullut satapäiväisen keisarikunnan hovissa hyvin vaikutusvaltainen. Lupauksensa mukaan suojeli vuoden 1806 senaattori sitä, joka vähää ennen oli häntä suojannut.

Villefort'in koko vaikutusvalta kohdistui siis tänä keisarivallan palauttamisen aikana — jonka hän kyllä aavisti lyhyeksi — sen salaisuuden tukahduttamiseen, jonka Dantès oli ollut ilmaisemaisillaan.

Kuninkaallinen prokuraattori vain erotettiin, koska häntä epäiltiin liian laimeaksi bonapartistiksi.

Mutta tuskin oli keisarivalta palautettu, tuskin oli keisari muuttanut asumaan Tuileries-palatsiin, josta Ludvig XVIII oli lähtenyt, kun Marseillessa kaikista virkamiesten toimenpiteistä huolimatta alkoivat riehua sisäisen sodan tulisoitujen liekit, jotka etelässä tuskin koskaan olivat täysin sammuksissa. Toistaiseksi sentään tyydyttiin ainoastaan meluamaan asuntoihin sulkeutuneiden kuningasmielisten ikkunoiden alla tai julkisesti pilkkaamaan niitä, jotka uskalsivat liikkua kaduilla.

Asioiden tällä tavoin kääntyessä oli aivan luonnollista, että kunnon laivanvarustajasta, jonka tiedämme kuuluneen kansanpuolueeseen, tuli vuorostaan, ellei juuri mahtava, sillä Morrel oli hiljainen ja varovainen luonne, niin ainakin sen verran vaikutusvaltainen, että hän saattoi, niin kuin helposti ymmärrämme, korottaa äänensä vaatiakseen Dantèsin vapauttamista.

Villefort oli pysynyt pystyssä esimiehensä kukistuessa, ja vaikka hänen avioliittonsa olikin päätetty asia, oli se lykätty toiseen, onnellisempaan aikaan. Jos keisari pysyi valtaistuimellaan, niin Gérard tarvitsi toisenlaiseen perheeseen kuuluvan vaimon, ja siitä kyllä hänen isänsä pitäisi huolen. Jos uusi valtaistuimella kukistuisi ja Ludvig XVIII jälleen palaisi Ranskaan, niin Saint-Méranin vaikutusvalta tulisi entistään suuremmaksi, samoin kuin hänen omansakin, ja silloin tämä avioliitto olisi erinomaisen edullinen.

Kuninkaallisen prokuraattorin sijainen oli siis tähän aikaan Marseillen korkein virkamies, kun eräänä aamuna hänen ovensa aukeni ja palvelija ilmoitti herra Morrelin.

Joku toinen olisi kiirehtinyt laivanisäntää vastaan ja juuri innollaan ilmaissut heikkoutensa. Mutta Villefort oli lahjakas mies, ja hänellä oli kaikissa asioissa oikea vaisto, vaikka ei vielä kokemusta. Hän antoi Morrelin odottaa esihuoneessa samoin kuin oli antanut hänen odottaa edellisen hallituksen aikana, koska kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen tapana aina on antaa ihmisten odottaa esihuoneessa. Vasta neljännestunnin kuluttua, jonka ajan hän käytti parin kolmen sanomalehden lukemiseen, hän käski johdattaa laivanvarustajan sisään.

Herra Morrel odotti tapaavansa Villefort'in aivan masentuneena. Mutta hän oli samanlainen kuin kuusi viikkoa aikaisemmin, kylmä, tyyni, olemuksessaan tuo jäinen kohteliaisuus, joka on lujin suojamuuri sivistyneen ja sivistymättömän ihmisen välillä.

Hän oli astunut virkahuoneeseen varmana siitä, että Villefort vapisisi hänet nähdessään, mutta sen sijaan hän vapisikin itse. Villefort odotti häntä nojaten kyynärpäätään pöytään.

Hän seisautui ovelle. Villefort katsoi häntä kuin tuntematonta. Viimein, kun laivanvarustaja oli hetken neuvottomana käännellyt ja väännellyt hattuaan käsissään, Villefort sanoi:

— Herra Morrel luullakseni?

— Niin, minä itse, vastasi laivanvarustaja.

— Tulkaa siis lähemmäksi, jatkoi virkamies tehden hänelle suopean liikkeen, — ja sanokaa, minkä johdosta minulla on kunnia nähdä teidät luonani.

— Ettekö sitä aavista? kysyi Morrel.

— En, en vähääkään. Se ei estä minua kaikin tavoin auttamasta teitä, jos se vain minusta riippuu.

— Se riippuu kokonaan teistä, sanoi Morrel.

— Selittäkää siis.

— Hyvä herra, sanoi Morrel, joka puhuessaan varmistui, koska tiesi asiansa oikeaksi ja asemansa selväksi. — Muistattehan, että vähän ennen kuin hänen majesteettinsa keisari astui maihin, tulinko rukoilemaan teitä olemaan suopea eräälle nuorelle miehelle, laivani perämiehelle. Häntä syytettiin siitä, niin kuin hyvin muistanette, että hän oli ollut suhteissa Elban saareen. Nämä suhteet, jotka siihen aikaan olivat rikos, ovat nyt ansio. Palvelitte silloin Ludvig XVIII:ttä ettekä säälinyt miestä. Teitte velvollisuutenne. Nyt palvelette Napoleonin, ja teidän tulee suojella tuota nuorta miestä. Sekin on velvollisuutenne. Tulen siis kysymään teiltä, miten hänen on käynyt.

Villefort koetti maltaa mieltään.

— Mikä tuon miehen nimi oli? kysyi hän. — Olkaa hyvä ja sanokaa se minulle.

— Edmond Dantès.

Epäilemättä Villefort olisi mieluummin halunnut seisoa kaksintaistelussa kahdenkymmenenviiden askelen päässä vastustajansa pistoolin suusta kuin kuulla tuon nimen heitettävän vasten kasvojaan. Mutta hän ei räpäyttänyt silmiäänkään.

— Näin ei kukaan voi epäillä, että olisin vanginnut miehen henkilökohtaisista syistä, ajatteli hän.

Hän jatkoi:

— Kuinka sanoittekaan? Edmond Dantès?

— Niin.

Villefort avasi ison luettelon, joka oli lähellä olevassa kaapissa, meni sitten pöydän luo ja otti sieltä paksun paperipinkan. Sitten hän kääntyi laivanvarustajan puoleen.

— Oletteko aivan varma siitä, ettette erehdy? sanoi hän aivan luonnollisella äänellä.

Jos Morrel olisi ollut viekkaampi tai olisi ymmärtänyt asian paremmin, niin hänen mielestään olisi ollut kummallista, ettei kuninkaallisen prokuraattorin sijainen käskenyt häntä kääntymään niiden puoleen, joiden huostassa vankiluettelot olivat, vankilan kuvernöörin tai maakunnan prefektin puoleen. Mutta Morrel, joka koko ajan odotti näkevänsä pelkoa Villefort'issa, ei nähnytkään muuta kuin alistuvaisuutta. Villefort oli osunut oikeaan.

— En, minä en erehdy, sanoi Morrel. — Sitä paitsi tunnen poikaparan kymmenvuotiaasta asti, ja hän on ollut palveluksessa neljä vuotta. Muistattehan käyntini täällä? Kuusi viikkoa sitten tulin pyytämään, että olisitte lempeä; samoin tulen nyt pyytämään, että olisitte oikeudenmukainen. Edellisellä kerralla kohtelitte minua jokseenkin tylysti ja lähettitte kärsimättömänä luotanne. Siihen aikaan olivat kuningasmieliset ankaria bonapartelaisia kohtaan!

— Hyvä herra, sanoi Villefort kekseliääseen ja kylmäveriseen tapaansa, — olin siihen aikaan kuningasmielinen, sillä pidin bourboneja sekä valtaistuimen laillisina perijöinä että kansan valitsemina. Mutta Napoleonin nerous on voittanut. Laillinen hallitsija on se, jota kansa rakastaa.

— Tätäpä on hauska kuulla, sanoi Morrel rehellisellä ja suoralla tavallaan, — hauskaa on kuulla teidän puhuvan noin, ja minä ennustan, että se merkitsee hyvää Edmondille.

— Odottakaahan, sanoi Villefort selaillen toista luetteloa. — Nyt löysin. Hän oli merimies, joka aikoi mennä naimisiin erään katalonialaisen tytön kanssa? Niin, niin, nyt muistan aivan selvästi. Asia oli hyvin arveluttava.

— Kuinka niin?

— Tiedättehän, että minun luotani hänet vietiin oikeuspalatsin vankilaan.

— Niin. Entä sitten?

— No niin, lähetin ilmoituksen Pariisiin. Lähetin sinne häneltä löydetty paperit. Olihan se velvollisuuteni, sen ymmärrätte ... ja kahdeksan päivän pidätyksen jälkeen vietiin vanki pois.

— Vietiin pois! huudahti Morrel. — Mutta miten on poikarukan käynyt?

— Rauhoittukaa. Hänet on viety Fenestrelles'iin, Pigneroliin, Sainte-Marguerite-saarelle. Sitä sanotaan virkakielellä "kotiseudultaan poistamiseksi". Ja eräänä päivänä näette hänen palaavan laivalleen komentamaan.

— Tulkoon hän milloin tahansa, hänen paikkansa säilytetään häntä varten. Mutta miksi hän ei ole vielä palannut? Minun mielestäni olisi bonapartelaisen oikeuslaitoksen huolena pitänyt olla ensi sijassa vapauttaa ne, jotka kuningasmielinen oikeuslaitos on vanginnut.

— Älkää syyttäkö umpimähkään, rakas herra Morrel, sanoi Villefort. — Kaikessa on meneteltävä laillisesti. Vangitsemiskäskeytys tuli ylhäältä päin, ylhäältä päin täytyy tulla vapauttamiskäskeytyskin. Napoleon on ollut vallassa vasta kaksi viikkoa, armahduskirjeitä ei siis ole vielä ennätetty lähettää.

— Mutta, kysyi Morrel, — eikö näitä muodollisuuksia voisi joututtaa nyt, kun me olemme voitolla? Minulla on muutamia ystäviä, vaikutusvaltaisia tuttaviani, voin saada aikaan vangitsemiskäskeyksen kumoamisen.

— Sellaista ei ole koskaan ollut.



— Siis hänen nimensä poistetaan vankiluettelosta.

— Poliittisista vangeista ei pidetä vankiluetteloa. Toisinaan on hallitukselle eduksi, että joku henkilö katoaa jättämättä mitään jälkeä. Vankiluettelot auttaisivat häntä etsittäessä.

— Niin tehtiin ehkä bourbonien aikana, mutta nyt...

— Niin tehdään kaikkina aikoina, rakas herra Morrel. Hallitukset seuraavat toisiaan ja ovat toistensa kaltaisia. Ludvig XIV:n rangaistusjärjestelmä toimii yhä vielä, vaikka Bastiljia ei olekaan enää. Keisari on vankilajärjestelmän suhteen ollut paljon ankarampi kuin suuri kuningas konsanaan. Ja on olemassa lukemattomia vankeja, joista vankiloiden luettelot eivät mainitse mitään.

Villefort'in alttius olisi johtanut harhaan sellaisenkin, joka oli varma asiastaan. Morrelilla ei ollut pienintäkään epäluuloa.

— Mutta, hän sanoi, — mihin keinoon neuvotte minua turvautumaan, jotta Dantès-parka pääsisi niin pian vapaaksi kuin mahdollista?

— Siihen, että lähetätte oikeusministerille anomuksen.

— Kyllähän minä tiedän, mitä anomukset saavat aikaan. Ministeri saa niitä pari sataa päivässä ja lukee niistä tuskin neljä.

— Se on totta, sanoi Villefort, — mutta hän lukee kyllä sellaisen anomuksen, jonka minä lähetän, suosittelen ja osoitan suoraan hänelle.

— Ja te otatte siis toimeksenne tämän anomuksen lähettämisen?

— Varsin mielelläni. Ennen saattoi Dantès olla syylinen, mutta nyt hän on syytön, ja onhan velvollisuuteni toimittaa vapaaksi sama mies, joka minun ennen oli pakko toimittaa vankeuteen.

Villefort saattoi näin estää tutkimuksen, joka mahdollisesti voitaisiin panna toimeen ja joka ehdottomasti olisi syössyt hänet turmioon.

— Mutta miten kirjoitetaan ministerille?

— Istukaahan tuohon, herra Morrel, sanoi Villefort antaen paikkansa laivanvarustajalle. — Minä sanelen teille.

— Olette siis todellakin niin hyvä?

— Tietysti. Älkäämme hukatko aikaa, olemmehan hukanneet sitä jo liiaksikin.

— Niin, niin, poikaraukka odottaa, kärsii, ehkä on epätoivoissaankin.

Villefort värisi ajatellessaan tuota vankia, joka tyrmän pimeydessä ja yksinäisyydessä kiroi häntä. Mutta hän oli jo mennyt liian pitkälle voidakseen peräytyä. Dantèsin täytyi murskautua hänen kunnianhimonsa pyörien alle.

— Olen valmis, sanoi laivanvarustaja istuen Villefort'in kynä kädessään.

Villefort saneli anomuksen, jossa hän tietysti mitä jaloimmassa tarkoituksessa kuvaili suurin sanoin Dantèsin isänmaallisuutta ja niitä palveluksia, joita hän oli tehnyt bonapartelaiselle liikkeelle. Tässä anomuksessa oli Dantèsista tullut Napoleonin paluun innokkain auttaja. Selvähän oli, että ministeri nähdessään tällaisen kirjelmän heti paikalla saattaa oikeuden voimaan.

Kun anomus oli valmis, luki Villefort sen ääneen.

— Nyt se on valmis, ja nyt voitte luottaa minuun.

— Ja anomus lähetetään heti?

— Vielä tänään.

— Teidän suosituksellanne varustettuna?

— Parhaimmalla suosituksellani, jossa vahvistan todeksi kaiken, mitä tässä olette kirjoittanut.

Ja Villefort kirjoitti nyt vuorostaan kirjeen kulmaan todistuksensa.

— Mitä minun nyt pitää tehdä? kysyi Morrel.

— Odottakaa, vastasi Villefort. — Minä vastaan kaikesta.

Tämä vakuutus herätti jälleen toivon Morrelissa. Hän poistui kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen luota ihastuneena ja riensi ilmoittamaan Dantèsin vanhalle isälle, että tämä kohta saa nähdä poikansa.

Mitä Villefort'iin tulee, niin sen sijaan, että olisi lähettänyt anomuksen Pariisiin, hän säilyttikin huostassaan tämän paperin, joka sillä hetkellä olisi voinut pelastaa Dantèsin, mutta joka tuonnempaan olisi tuhoisa todistuskappale Villefort'ia vastaan, jos Euroopan olot ja tapausten kulku muuttuisivat niin, että kuningasvalta uudelleen palautettaisiin.

Dantès jäi siis vankilaan. Tyrmänsä pimeyteen hän ei kuullut Ludvig XVIII:n valtaistuimen kukistumista eikä sitä, mikä herätti vieläkin suurempaa kauhua, keisarikunnan kukistumista.

Mutta Villefort oli seurannut kaikkea valppaasti. Kaksi kertaa tänä lyhyenä keisarikunnan aikana Morrel kävi kyselemässä ja pyysi pyytämällä vapauttamaan Dantèsin, ja kummallakin kerralla Villefort rauhoitti häntä lupauksilla ja toivolla. Lopulta tuli Waterloon taistelu. Morrel ei enää ilmestynyt Villefort'in luo. Hän oli tehnyt nuoren ystävänsä puolesta kaiken sen, mikä inhimillisesti katsoen oli mahdollista. Jos hän tämän uuden kuningaskunnan aikana olisi yrittänyt uudestaan, niin hän olisi aivan suotta saattanut itsensä vaaraan.

Ludvig XVIII nousi jälleen valtaistuimelle. Villefort, jolle Marseille oli tullut tuskien kaupungiksi, pyysi ja saikin avoinna olevan kuninkaallisen prokuraattorin paikan Toulousessa. Heti sen jälkeen hän vietti häitään neiti Saint-Méranin kanssa, jonka isä oli entistään vaikutusvaltaisempi hovissa. Dantès jäi vankilaan. Kaikki olivat hänet unohtaneet paitsi Jumala. Nähdessään Napoleonin palaavan Ranskaan Danglars oli ymmärtänyt, kuinka vaarallisen iskun hän oli Dantèsille antanut. Hänen ilmiantonsa oli osunut oikeaan, ja niin kuin kaikki jossakin määrin rikollisuuteen taipuvat ja samalla keskinkertaisen älykkäät luonteet, hän nimitti tätä kummallista sattumaa *kohtalon määräykseksi*.

Mutta kun Napoleon oli jälleen palannut Pariisiin ja hänen äänensä kaikui uudelleen käskevänä ja voimakkaana, silloin alkoi Danglars'ia pelottaa. Joka hetki hän odotti Dantèsin palaavan, Dantèsin, joka kostaisi. Silloin hän ilmoitti Morrelille haluavansa jättää meripalveluksen ja meni hänen suosituksellaan erään espanjalaisen kauppiaan palvelukseen. Hän läksi Madridiin, eikä hänestä kuultu enää mitään.

Fernand ei ymmärtänyt mitään tästä kaikesta. Hän ei koettanutkaan saada tietää, miten Dantèsin oli käynyt. Mutta hän koetti selitellä Mercedeskelle syitä hänen viipymiseensä ja ajatteli samalla ryöstää tytön ja muuttaa maasta pois. Toisinaan hän synkinä hetkinään istui liikkumattomana kuin saalistaan vaaniva petolintu Pharo-niemen kärjessä, josta saattoi nähdä yht'aikaa Marseillen ja Catalansin kylän, odottaen näkevänsä tiellä tuon pystypäisen nuorukaisen, joka hänellekin merkitsi koston pelottavaa sanantuojaa. Hän oli jo siinä tapauksessa tehnyt päätöksensä; hän ampui kuulaa Dantèsin päähän ja surmaisi sitten itsensä. Mutta hän liioitteli; ei hän koskaan olisi itseään surmannut, sillä hän toivoi yhä vielä.

Näiden kamalien ristiriitojen aikana pantiin toimeen viimeinen sotilaskutsunta, ja kaikki asekuntoiset miehet ryntäsivät keisarin mahtavan äänen kaikuessa Ranskan ulkopuolelle. Fernand läksi samoin kuin muutkin jättäen majansa ja Mercedesen sen kalvavan ajatuksen vaivaamana, että hänen kilpailijansa nyt saattoi tulla ja ottaa hänen rakastamansa naisen omakseen.

Jos koskaan niin sillä hetkellä Fernand todella olisi tahtonut surmata itsensä. Hän oli ollut huomaavainen Mercedestä kohtaan, oli ollut säälivinä hänen onnettomuuttaan ja koettanut täyttää hänen pienimmätkin toivomuksensa. Kaikki tämä oli tehnyt tyttöön vaikutuksensa. Mercedes oli aina rakastanut Fernandia ystävänsä. Ystävyys liittyi nyt uusi tunne, kiitollisuus.

— Veljeni, sanoi hän kiinnittäessään sotilaanrepun Fernandin olalle, — veljeni, ainoa ystäväni, älä kuole sodassa, älä jätä minua yksin tähän maailmaan. Jos sinä kuolet, ei minulla ole ketään.

Nämä eron hetkellä lausutut sanat herättivät Fernandissa toiveita. Jos Dantès ei palaisi, niin Mercedes voisi kerran vielä tulla hänen omakseen.

Mercedes kulki Catalansin kylässä epätoivoisesti itkien, pysähtyi joskus liikkumattomana kuin patsas tuijottamaan Marseilleen päin ja istahti taas meren rannalla kuuntelemaan aaltojen huokauksia, jotka ovat ikuisia kuin hänen surunsa. Eikö olisi parempi heittäytyä aaltojen syliin kuin kärsiä toivottomia odotuksen tuskia?

Rohkeutta ei Mercedeseltä puuttunut tämän päätöksen toimeenpanoon, mutta uskonto tuli hänen avukseen ja pelasti hänet itsemurhasta.

Caderousse joutui sotaväkeen niin kuin Fernandkin, mutta kun hän oli kahdeksan vuotta katalonialaista vanhempi ja oli naimisissa, niin hän kuului kolmanteen kutsuntaluokkaan ja lähetettiin

rannikon suojelusjoukkoihin.

Vanha Dantès, jota vain toivo oli pitänyt voimissa, kadotti senkin keisarikunnan kukistuessa.

Täsmälleen viisi kuukautta sen jälkeen kun oli tullut erotetuksi pojastaan ja melkein samana tuntina kuin tämä oli vangittu, hän heitti henkensä Mercedeksen sylissä.

Morrel maksoi kaikki hautajaiskulut ja suoritti ne pienet velat, jotka vanhus oli tehnyt sairautensa aikana.

Tähän tekoon vaadittiin paitsi auttavaista mieltä, myös rohkeutta, sillä Etelä-Ranska oli täydessä tulussa, ja oli rikollista auttaa niin vaarallisen bonapartelaisen kuin Dantèsin isää, vaikka hänen kuolinvuoteellaankin.

#### 14. Raivoisa vanki ja hullu vanki

Kun oli kulunut noin vuosi Ludvig XVIII:n valtaanpaluusta, teki vankiloiden tarkastaja kiertomatkinsa.

Alhaalla tyrmässään Dantès kuuli vastaanottovalmistusten kolinan ja kalskeen. Sitä ei vankilan alakertaan olisi erottanut kukaan muu kuin vanki, joka on yön hiljaisina hetkinä tottunut kuuntelemaan hämähäkin kehräämistä ja kuulemaan joka vesipisaran putoamisen.

Hän arvasi, että elävien keskuudessa tapahtui jotakin tavallisuudesta poikkeavaa. Hän oli niin kauan asustanut haudassa, että saattoi pitää itseään jo kuolleena.

Tarkastaja tutki vuoron perään kaikki kammiot ja tyrmät. Useita vankeja kuulusteltiin. Tarkastaja kysyi heiltä, millaista oli heidän ruokansa ja mitä valituksia heillä oli tehtävänä.

He vastasivat kaikki, että ruoka oli kurjan huonoa ja että he tahtoivat päästä vapaiksi.

Tarkastaja kysyi silloin, eikö heillä ollut mitään muuta sanottavaa.

He pudistivat päätään. Mitä muuta kuin vapautta saattoi vanki toivoa?

Tarkastaja kääntyi hymyillen kuvernöörin puoleen:

— En tiedä, miksi meidän täytyy käydä näillä tarpeettomilla tarkastusmatkoilla. Kun on nähnyt yhden vankilan, niin tuntee sata. Kun on kuulustellut yhtä vankia, niin on kuulustellut tuhatta. Kaikki on aina samaa. Ruoka on huonoa, ja he ovat syyttömiä. Onko täällä muunlaisia vankeja?

— Meillä on raivoisia ja vaarallisia vankeja, joita pidämme maanalaisissa tyrmissä.

— Menkäämme katsomaan, sanoi tarkastaja hyvin väsyneesti, — täyttäkäämme tehtävämme viimeiseen asti. Menkäämme tyrmiiin.

— Odottakaahan, sanoi kuvernööri, — kunnes mennään noutamaan pari miestä. Vangit tekevät toisinaan elämäänsä kyllästyneinä epätoivoisia tekoja tullakseen kuolemaantuomituiksi. Te voisitte joutua tällaisen teon uhriksi.

— Ryhtykää siis varokeinoinhinne, sanoi tarkastaja.

Lähetettiin noutamaan kaksi sotamiestä ja alettiin astua alas portaita, jotka olivat niin pahanhajuiset, likaiset ja homeiset, että sellaiseen paikkaan pistäytyessäkin alkoi näkö, hajuaisti ja hengitys kärsiä.

— Oh, sanoi tarkastaja tultuaan portaiden puoliväliin, — kuka hiisi täällä voi asustaa?

— Kaikkein pahimmanlaatuinen kapinaanylyttäjä, josta meille nimenomaan ilmoitettiin, että hän voi tehdä vaikka mitä.

— Onko hän yksinään?

— Tietysti.

— Kuinka kauan hän on ollut täällä?

— Melkein vuoden.

— Ja pantiinko hänet tähän tyrmään heti tultuaan?

— Ei, vasta sitten, kun hän oli aikonut surmata vartijan, joka toi hänelle ruokaa.

— Onko hän aikonut tappaa vartijan?

— On, saman, joka meille valaisee tietä. Eikö totta, Antoine? kysyi kuvernööri.

— Hän aikoi lyödä minut kuoliaaksi, vastasi vartija.

— Tahdotteko tehdä siitä valituksen? kysyi tarkastaja kuvernööriltä.

— Se on tarpeetonta, hän on jo saanut kyllin suuren rangaistuksen muutenkin. Hän on sitä paitsi tällä hetkellä aivan hulluuden rajalla ja ennen pitkää aivan mielipuoli.

— Sitä parempi hänelle, sanoi tarkastaja. — Hulluna hän kärsii vähemmän.

Tarkastaja oli hyväsydäminen mies ja täytti arvokkaasti hänelle uskotun armeliaisuustehtävän.

— Olette oikeassa, sanoi kuvernööri, — ja sanoistanne huomaan, että olette asiaa tarkoin punninnut. Meillä onkin täällä aivan lähellä toisessa tyrmässä, jonne mennään toisia portaita myöten, vanha apotti, entinen italialainen puoluepäälikkö, joka on ollut täällä vuodesta 1811 asti. Hänen päänsä meni sekaisin vuonna 1813, ja siitä lähtien hän on ollut aivan kuin toinen ihminen. Ennen hän itki, nyt nauraa, ennen laihtui, nyt lihoo. Tahdotteko nähdä hänet mieluummin kuin tuon toisen, hänen hulluutensa on huvittava eikä tee teitä murheellisiksi?

— Tahdon nähdä molemmat, sanoi tarkastaja. — Tahdon täyttää tehtäväni tunnollisesti.

Tarkastaja teki ensimmäistä kiertomatkaansa ja tahtoi antaa esivallalle hyvän ajatuksen itsestään.

Kuvernööri viittasi vartijalle, joka avasi oven.

Isojen lukkojen rämistessä, ja ruostuneitten saranain kääntyessä Dantès nosti päänsä pystyyn. Hän oli kyyristynyt tyrmänsä soppeen ja katseli ahnaasti päivänsädettä, joka pääsi sisään ahtaasta, ristikolla varustetusta ilma-aukosta. Kun Dantès näki kahden vartijan valaisevan tietä oudolle miehelle, jonka edessä kuvernööri puhui hattu kädessään ja jota kaksi sotilasta seurasi, niin hän heti arvasi, mistä oli kysymys. Vihdoin hän saisi tilaisuuden, saisi puhua ylemmän virkamiehen kanssa! Hän syöksyi kädet ojossa tarkastajaa kohden.

Sotilaat laskivat heti pistimet tanaan, sillä he luulivat vangin hyökkäävän tarkastajan kimppuun pahoissa aikeissa.

Tarkastajakin astui askelen taaksepäin.

Dantès huomasi, että hänet oli kuvattu vaaralliseksi ihmiseksi.

Silloin hän kokosi katseeseensa kaiken, mitä hänessä vielä oli tyyneyttä ja nöyryyttä, ja alkoi puhua tarkastajalle niin hellyttävästi, että se hämmästytti läsnäolijoita.

Tarkastaja kuunteli Dantèsin puhetta loppuun asti. Sitten hän kääntyi kuvernöörin puoleen:

— Hän alkaa kääntyä uskonnolliseksi, sanoi hän puoliääneen. — Hän on jo taipuvainen osoittamaan lempeitä tunteita. Huomasittehan, pelko vaikuttaa häneen. Hän väistyi pistimiä. Hullu ei olisi väistynyt mitään. Olen tässä suhteessa tehnyt kummallisia huomioita Charentonissa.

Sitten kääntyen vangin puoleen hän kysyi:

— Mitä te siis tahdotte lyhyesti sanoen?

— Tahdon saada tietää, minkä rikoksen olen tehnyt. Tahdon saada oikeutta. Tahdon, että asiani otetaan tutkittavaksi. Tahdon myöskin, että minut ammutaan, jos olen syyllinen, mutta että minut päästetään vapaaksi, jos olen syytön.

— Oletteko tyytyväinen ruokaan? kysyi tarkastaja.

— Olen kai, en minä tiedä. Mutta sehän on pikkuseikka. Pääasia, ei ainoastaan minulle onnettomalle vangille, vaan kaikille oikeutta istuville virkamiehille, jopa kuninkaalle itselleenkin, on, että syytön ei joudu häpeällisen ilmiannon uhriksi eikä kuole lukkojen takana kiroten pyöveleitään.

— Olette tänään jokseenkin nöyrä, sanoi kuvernööri. — Ette aina ole ollut sellainen. Puhuitte aivan toisin sinä päivänä, jolloin tahdoitte surmata vartijan.

— Se on kyllä totta, sanoi Dantès, — ja minä pyydänkin mitä nöyrimmin tuolta mieheltä anteeksi, sillä hän on ollut minulle hyvä... Mutta minkä sille voin? Olin silloin hullu, olin raivoissani.

— Ettekö ole enää?

— En, sillä vankeus on minut murtanut, taittanut, heikontanut. Olenhan niin kauan ollut täällä!

— Kauanko... Milloin teidät vangittiin? kysyi tarkastaja.

— Helmikuun 28. päivänä 1815, kello kaksi iltapäivällä.

Tarkastaja laski.

— Nyt on heinäkuun 30. päivä 1816. Mitä siis valitatte? Ettehän ole ollut enempää kuin seitsemäntoista kuukautta vankina.

— Enempää kuin seitsemäntoista kuukautta! sanoi Dantès. — Voi, hyvä herra te ette tiedä, mitä seitsemäntoista kuukauden vankeus on, se on seitsemäntoista vuotta, seitsemäntoista vuosisataa, varsinkin minunlaiseni miehen mielestä. Olinhan aivan lähellä onneani, olin viettämässä häitäni rakastamani naisen kanssa, edessäni oli kunniallinen toimiala, ja nyt se kaikki on minulta riistetty. Elämäni kauneimpana päivänä vaivuin synkimpään yöhön, näin tulevaisuuteni murskana; en tiedä, rakastaako morsiameni vielä minua, elääkö vanha isäni vielä. Seitsemäntoista kuukautta vankilassa mies, joka on tottunut vapaaseen meri-ilmaan, merimiehen huolettomaan elämään, avaraan, loputtomaan, ikuiseen ulappaan! Säälikää siis minua ja vaatikkaa, että minua kohtaan osoitetaan ei suvaitsevaisuutta vaan ankaruutta, ei armoa vaan oikeutta. Tuomareita, en pyydä muuta kuin tuomareita. Eihän voida syytetyltä kieltää tuomareita.

— Hyvä on, sanoi tarkastaja, — saammepahan nähdä.

Sitten hän kääntyi kuvernöörin puoleen:

— Minun tulee todellakin tuota miesparkaa sääli. Kun palaamme täältä, niin näytätte minulle hänen vankikorttinsa.

— Kyllä, vastasi kuvernööri. — Mutta epäilemättä löydätte siitä hyvin ankaria syytöksiä.

— Armollinen herra, sanoi Dantès, — tiedänhän, ettette omasta tahdostanne voi päästää minua täältä pois, mutta voittehan jättää anomukseni esivallalle, voitte vaatia tutkintoa, voitte asettaa minut tuomittavaksi. Tuomiota juuri minä tahdon. Tahdon tietää, minkä rikoksen olen tehnyt ja mihin rangaistukseen olen tuomittu, sillä katsokaahan, epävarmuus on pahin rangaistus.

— Valaiskaa minulle tietä, sanoi tarkastaja.

— Huomaan äänestänne, sanoi Dantès, — että olette heltynyt. Sanokaa minulle, että saan toivoa.

— Sitä en voi sanoa, vastasi tarkastaja. — En voi luvata muuta kuin tarkastaa teitä koskevat asiapaperit.

— Silloin olen vapaa, silloin olen pelastettu!

— Kuka teidät vangitutti? kysyi tarkastaja.

— Herra Villefort, vastasi Dantès. — Menkää hänen luokseen ja puhukaa hänen kanssaan.

— Herra Villefort ei ole enää kokonaiseen vuoteen ollut Marseillessa. Hän on Toulousessa.

— Sitten en enää ihmettelekään, sanoi Dantès, — ainoa suojelijani on poissa.

— Oliko herra Villefort'illa jokin syy vihata teitä? kysyi tarkastaja.

— Ei mitään syytä. Hän oli päinvastoin minulle hyvin ystävällinen.

— Voin siis luottaa niihin tietoihin, jotka hän on teistä kirjoittanut tai jotka hän minulle antaa?

— Täydellisesti.

— Hyvä on, odottakaa.

Dantès vaipui polvilleen, nosti kätensä taivasta kohden ja rukoili Jumalaa suojelemaan tätä miestä, joka oli astunut alas hänen vankilaansa aivan kuin Vapahtaja astui pelastamaan tuonelaan joutuneita

sieluja.

Ovi sulkeutui, mutta toivo, joka tarkastajan tullessa oli saapunut, jäi tyrmään.

— Tahdotteko heti nähdä vankikortin, kysyi kuvernööri, — vai ensin käydä apotin tyrmässä?

— Tarkastakaamme tyrmät samalla kertaa, vastasi tarkastaja. — Jos palaisin raittiiseen ilmaan, ei minulla ehkä enää olisi rohkeutta jatkaa surullista tehtävääni.

— Tämä ei ole samanlainen vanki kuin tuo äskeinen, eikä hänen hulluutensa tee niin murheelliseksi kuin tuon toisen järki.

— Millainen on hänen hulluutensa?

— Se on hyvin omituinen. Hän luulee itseään suunnattoman suuren aarteiden omistajaksi. Vankeutensa ensimmäisenä vuotena hän lupasi hallitukselle miljoonan, jos tämä päästäisi hänet vapaaksi, toisena vuotena kaksi, kolmantena kolme ja niin edespäin. Hän on nyt viidettä vuotta vankilassa. Hän pyytää saada puhutella teitä erikseen ja tarjoaa silloin viisi miljoonaa.

— Haha, nauroi tarkastaja, — tämäpä on todellakin hauskaa. Ja mikä tuon miljoonanomistajan nimi on?

— Apotti Faria.

— Numero 27! sanoi tarkastaja.

— Se on tässä. Avatkaa, Antoine.

Vartija totteli, ja tarkastaja katseli uteliaana hullun apotin tyrmään.

Keskellä huonetta, seinästä irroitettuna savikappaleen avulla piirretyn ympyrän keskellä, lojui melkein alaston mies, niin ryysyiset olivat hänen vaatteensa. Hän piirsi tähän ympyrään hyvin selviä geometrisia viivoja ja näytti olevan yhtä kiintynyt tehtävänsä selvittämiseen kuin Arkimedes oli sinä hetkenä, jolloin Marcelluksen sotilas hänet surmasi. Hän ei liikahtanutkaan tyrmän oven auetessa eikä näyttänyt heräävän, ennen kuin soihtujen valo odottamattomalla tavalla valaisi kostean permannon, jolle hän kirjoitteli. Silloin hän kääntyi ja katsoi kummastuneena joukkoa, joka oli saapunut hänen vankilaansa.

Hän nousi nopeasti, otti kurjan vuoteensa jalkopäähän heitetyn peitteen ja kääri sen ympärilleen esiintyäkseen säädylisemmässä puvussa vieraiden läsnä ollessa.

— Mitä teillä on valittamista? kysyi tarkastaja, joka teki saman kysymyksen kaikille.

— Minullako? sanoi apotti hämmästyneenä. — Minulla ei ole mitään valittamista.

— Ette ymmärrä minua, jatkoi tarkastaja. — Olen hallituksen lähettämä virkamies, tehtäväni on käydä vankiloissa ja kuulla vangittujen valitukset.

— Siinä tapauksessa asia on aivan toinen, huudahti apotti vilkkaasti, — ja toivon, että tulemme hyvin toimeen keskenämme.

— Kas niin, sanoi kuvernööri, — sanoinhan, että hän alkaa puhua siitä.

— Armollinen herra, sanoi vanki, — olen apotti Faria, olen syntynyt Roomassa. Olin kaksikymmentä vuotta kardinaali Rospigliosin sihteerinä. Minut vangittiin syystä, jota en tarkoin tiedä, vuoden 1811 alussa. Sen jälkeen olen vaatinut Ranskan ja Italian viranomaisilta vapauttani.

— Miksi Ranskan viranomaisilta? kysyi kuvernööri.

— Siksi, että minut vangittiin Piombinossa, ja otaksun, että samoin kuin Milano ja Firenze on Piombinokin tullut jonkin ranskalaisen departementin pääkaupungiksi.

Tarkastaja ja kuvernööri katsoivat nauraen toisiinsa.

— Toden totta, sanoi tarkastaja, — teidän uutisenne eivät ole erikoisen tuoreita.

— Ne perustuivat siihen päivään, jolloin minut vangittiin, sanoi apotti Faria. — Ja kun hänen majesteettinsa keisari oli luonut Rooman kuningaskunnan äskettäin syntynyttä poikaansa varten, niin otaksun hänen valloituksiensa perusteella täyttäneen Machiavellin ja Cesare Borgian unelman ja tehneen Italiasta yhtenäisen valtakunnan.

— Kohtalo, sanoi tarkastaja, — on tehnyt pieniä muutoksia tähän jättiläismäiseen tuumaan, jonka harras ihailija näytätte olevan.

— Ainoastaan se voi tehdä Italiasta voimakkaan, riippumattoman ja onnellisen valtion, vastasi Faria.

— Se on kyllä mahdollista, sanoi tarkastaja, — mutta en ole tullut tänne käymään kanssanne poliittista keskustelua, vaan olen tullut kysymään, niin kuin jo äsken mainitsin, onko teillä mitään valittamista ruokaanne tai asuntoonne nähden.

— Ruoka on samanlaista kuin muissakin vankiloissa, vastasi apotti, — siis hyvin huonoa. Mitä asuntoon tulee, niin näettehän itse, se on hyvin kostea ja epäterveellinen, mutta verraten mukava ollakseen tyrmä. Mutta nyt ei ole kysymys siitä, vaan tavattoman tärkeistä ja arvokkaista tiedoista, joita voin antaa hallitukselle.

— Nyt se tulee, sanoi kuvernööri hiljaa tarkastajalle.

— Sen vuoksi olenkin onnellinen saadessani nähdä teidät, sanoi apotti, — vaikka häiritsittekin minua hyvin tärkeissä laskelmissa, jotka, jos onnistuvat, muuttavat kokonaan Newtonin järjestelmän. Sallitteko minun puhua kahden kanssanne?

— Kas niin, sanoinhan sen, lausui kuvernööri tarkastajalle.

— Tunnette hoidettavanne, sanoi tämä hymyillen.

Sitten kääntyen apotti Farian puoleen hän sanoi:

— Pyyntönne on mahdoton.

— Mutta, lausui apotti, — jos hallitus voisi saada minun avullani tavattoman suuren summan, esimerkiksi viisi miljoonaa.

— Te arvasitte summan suuruudenkin, sanoi tarkastaja vuorostaan kääntyen kuvernöörin puoleen.

— Odottakaahan, sanoi apotti nähdessään tarkastajan aikovan lähteä, — meidän ei välttämättömästi tarvitse olla kahden. Herra kuvernööri voi varsin hyvin kuulla keskustelumme.

— Rakas apotti, sanoi kuvernööri, — pahaksi onneksi me jo osaamme ulkoa sen, mitä aiotte sanoa. Kysymys on teidän aarteestanne, eikö niin?

Faria loi silmänsä häntä pilkkaavaan mieheen, ja puolueeton katsoja olisi kyllä huomannut, että tästä katseesta loisti järki ja totuus.

— Juuri niin, sanoi hän, — mistä muusta minä puhuisin kuin siitä?

— Herra tarkastaja, jatkoi kuvernööri, — voin teille kertoa tämän jutun yhtä hyvin kuin apottikin, sillä neljä viisi vuotta olen saanut kuulla sitä samaa jauhettavan.

— Mikä todistaa, sanoi apotti, — että olette, herra kuvernööri, sellainen, joista Raamattu sanoo, että heillä on silmät eivätkä näe, ja korvat eivätkä kuule.

— Rakas apotti, sanoi tarkastaja, — hallitus on kaikeksi onneksi rikas eikä kaipaa teidän rahojanne. Säästäkää siis ne siihen päivään asti, jolloin lähдете vankilasta.

Apotin silmät laajenivat. Hän tarttui tarkastajan käteen.

— Mutta ellen koskaan pääse vankilasta, sanoi hän, — jos vastoin kaikkea oikeutta minua pidetään tässä tyrmässä, jos kuolen määräämättä omaisuuttani kenellekään, niin tuo aarre on mennyt hukkaan. Parempihan on, että hallitus hyötyy siitä samoin kuin minäkin? Voin kohottaa summan kuuteen miljoonaan ja tyydyn loppuun, jos pääsen vapaaksi.

— Toden totta, sanoi tarkastaja, — ellei tietäisi, että mies on hullu, uskoisi hänen puhuvan totta, niin vakuuttava hän on.

— En ole hullu, ja puhun täyttä totta, sanoi Faria, joka tarkkakuuloisena niin kuin useat vangit oli kuullut tarkastajan sanan. — Mainitsemani aarre on todellakin olemassa, ja olen valmis allekirjoittamaan sopimuksen, jonka mukaan viette minut määräämälleni paikalle. Teidän nähtenne kaivetaan se maasta esiin. Jos valehtelen eikä mitään löydetä, saatte tuoda minut takaisin tähän tyrmään, ja jään tänne ikuisiksi ajoiksi.

Kuvernööri alkoi nauraa.

— Onko aarteenne kaukanakin? kysyi hän.

— Noin viidenkymmenen peninkulman päässä täältä, sanoi Faria.

— Juttu on sangen hyvin laadittu, sanoi kuvernööri. — Jos kaikki vangit lähtisivät vartijoiden kanssa huvikävelylle viidenkymmenen peninkulman päähän, niin tarjoutuisihan heille montakin tilaisuutta karata.

— Tuo on vanha ja tuttu keino, sanoi tarkastaja, — eikä tämä herra ole edes sen keksijä.

Sitten hän kysyi apotilta:

— Kysyin teiltä, onko ruokanne hyvää?

— Vannokaa Kristuksen nimessä, sanoi apotti, — että päästätte minut vapaaksi, jos olen puhunut totta, ja minä ilmoitan teille minne aarre on kätkeyty.

— Onko ruokanne hyvää? kysyi tarkastaja uudelleen.

— Ettehän vaaranna mitään, koska lupaan jäädä vankilaan siksi aikaa, kun mennään noutamaan aarretta.

— Ette vastaa kysymykseeni, sanoi tarkastaja kärsimättömästi.

— Ette tekään minun kysymykseeni! huusi apotti. — Olkaa sitten kirottu niin kuin muutkin järjettömät, jotka eivät ole tahtoneet minua uskoa! Ette huoli kullastani, pidän sen siis itse. Ette päästä minua vapaaksi, mutta Jumala päästää. Menkää, minulla ei ole enää mitään teille sanottavaa.

Ja apotti heitti peitteensä syrjään, tarttui savenpalaseen ja istui uudelleen ympyränsä keskelle jatkamaan viivojaan ja laskelmiaan.

— Mitä hän tuossa tekee? kysyi tarkastaja poistuessaan.

— Hän laskee aarteitaan, sanoi kuvernööri.

Faria vastasi tähän pilkalliseen lauseeseen luomalla heihin halveksivan katseen. He poistuivat. Vartija sulki oven.

— Ehkä hänellä todellakin on aarre hallussaan, sanoi tarkastaja noustessaan portaita.

— Hän on uneksinut siitä, vastasi kuvernööri, — ja seuraavana aamuna hän heräsi hulluna.

— Se on totta, sanoi tarkastaja tietäessään lahjomisen voiman, — jos hän todellakin olisi rikas, niin ei hän olisi vankilassa.

Siten loppui apotti Farian kuulustelu. Hän jäi vankilaan, ja tämän käynnin jälkeen häntä pidettiin entistä huvittavampana vankina.

Caligula tai Nero, nuo molemmat aarteiden etsijät, mahdottoman tavoittelijat, olisivat kuunnelleet tämän miehen puheita, päästäneet hänet vankilasta, antaneet hänen liikkua ulkoilmassa, niin kuin hän hartaasti kaipasi, ja päästäneet hänet vapaaksi, koska hän oli valmis maksamaan siitä niin kalliin hinnan. Mutta Farian ajan kuninkaat eivät enää uskaltaneet toimia rohkeasti. He pelkäsivät niitä korvia, jotka kuuntelivat heidän määräyksiään ja vakoilivat heidän toimiaan. He eivät enää tunteneet jumalaista alkuperäänsä. He olivat kruunattuja ihmisiä, siinä kaikki. Itsevaltainen hallitus ei koskaan ole tahtonut saattaa päivän valoon vankilan ja kidutuksen seurauksia; hyvin harvoin tiedetään inkvisition uhrien astuneen esiin näyttämään murskattuja luitaan ja verisiä haavojaan, samoin hulluus, tuo mätä, joka syntyy tyrmien loassa henkisten kidutusten jälkeen, kätkeytyä huolellisesti sinne, missä se on alkanutkin, tai jos se sieltä pääsee, niin se haudataan johonkin synkkään sairaalaan, eikä lääkäri tunne ihmistä eikä hänen ajatuksiaan noissa kurjissa jätteissä, jotka uupunut vanginvartija antaa hänen huostaansa.

Apotti Faria, joka vankilassa oli tullut hulluksi, oli juuri tämän hulluutensa vuoksi tuomittu ikuisen vankeuteen.

Dantèsin suhteen tarkastaja piti sanansa. Palattuaan kuvernöörin asuntoon hän otti esiin vankiluettelon. Vankia koskeva tiedonanto oli seuraava:

#### **EDMOND DANTÈS.**

Hurja bonapartelainen. On ottanut aktiivisesti osaa Elban saarelta palaamiseen. Pidettävä



salaisessa säilössä ja hyvin huolellisesti vartioitava.

Tämä tiedonanto oli kirjoitettu toisella käsialalla ja toisella musteella kuin muu osa luetteloa. Kirjoitus oli laadittu sen jälkeen kun hänet oli tuotu vankilaan.

Syytös oli siksi selvä, että sitä vastaan ei voinut mitään väittää. Tarkastaja kirjoitti sen vuoksi sen alle:

"Ei voi mitään tehdä."

Tämä käynti oli tavallaan virkistänyt Dantèsia. Sen jälkeen kun hän oli tullut vankilaan, oli hän unohtanut laskea päiviä. Mutta tarkastaja oli maininnut hänelle uuden päivämäärän, eikä Dantès sitä unohtanut. Hän kirjoitti taakseen seinään katosta irtaantuneella rappauksen palasella: "heinäkuun 30. päivä 1816", ja tämän jälkeen hän joka päivä piirsi viivan, ettei sekaantuisi ajanlaskussa.

Kului päiviä, sitten viikkoja, lopulta kuukausia. Dantès odotti. Hän oli laskenut pääsevänsä vapaaksi kahden viikon päästä. Kun kaksi viikkoa oli kulunut, niin hän arveli, ettei tarkastaja voinut ryhtyä hänen asiaansa ennen Pariisiin-paluutaan eikä palata Pariisiin, ennen kuin oli tehnyt koko kiertomatkinsa joka saattoi kestää kuukauden tai parikin. Dantès asetti siis määräajaksi kolme kuukautta kahden viikon asemesta. Kolmen kuukauden kuluttua hän etsi muita perusteita ja siirsi niiden nojalla ajan kuudeksi kuukaudeksi. Ne kuluivat eikä mikään muuttunut vankilan oloissa. Hän ei saanut mitään lohduttavaa tietoa. Jos vartijalta kysyi jotakin, niin hän oli tapansa mukaan vaiti. Dantès alkoi epäillä omia aistimiaan, alkoi uskoa, että se, mitä hän piti muistona, oli vain hänen omien aivojensa luoma harhakuva.

Vuoden päästä siirrettiin kuvernööri Hamin linnoituksen päälliköksi. Hän vei mukanaan monet alemmista virkamiehistään, niiden joukossa Dantèsin vartijan. Uusi kuvernööri saapui, vankien nimien oppiminen olisi vienyt liian paljon aikaa, hän esittelytti itselleen vain niiden numerot. Tässä kamalassa matkustajakodissa oli viisikymmentä huonetta ja asukkaita nimitettiin huoneittensa numeron mukaan. Tuota onnetonta nuorta miestä ei enää sanottu Edmondiksi eikä Dantèsiksi. Hänen nimensä oli nyt numero 34.

## 15. Numero 34 ja numero 27

Dantès sai kokea kaikki ne tuskan eri asteet, joiden alaisiksi joutuvat vankiloihin unohdetut vangit.

Alussa hän oli ylpeä: se mieliala johtuu syyttömyyden tietoisuudesta ja toivosta. Sitten hän alkoi epäillä syyttömyyttään, joten kuvernööri oli ollut oikeassa puhuessaan mielenhäiriöstä. Sitten hän kadotti kaiken ylpeytensä, hän rukoili, ei enää Jumalaa vaan ihmisiä. Jumala on viimeinen pelastuksen toivo. Onneton, joka panee kaiken toivonsa Jumalaan, ei tule siihen mielialaan, ennen kuin on turvautunut kaikkiin muihin.

Dantès pyysi, että hänet muutettaisiin toiseen tyrmään, vaikka huonompaankin ja syvempäänkin. Muutos on aina muutos ja tuottaisi Dantèsille muutaman päivän virkistykseen. Hän pyysi saada mennä kävelemään, saada hengittää raitista ilmaa, hän pyysi kirjoja, soittimia. Ei mihinkään hänen pyyntönsä suostuttu, mutta hän pyysi yhtä kaikki yhä uudelleen. Hän oli tottunut puhumaan vartijansa kanssa, vaikka tämä olikin ehkä vielä edeltäjänsä harvasanaisempi. Mutta kun sai puhua toiselle ihmiselle, vaikkapa mykällekin, niin aina virkisti. Dantès puhui saadakseen kuulla oman äänensä. Hän oli koettanut puhua yksin ollessaan, mutta se oli pelottanut häntä.

Toisinaan vapautensa aikana Dantès oli kauhulla ajatellut vankiloita, joissa on maankiertäjiä, rosvoja ja murhaajia. Nyt hän toivoi joutuvansa tuollaiseen suojaan, että saisi nähdä ympärillään muitakin kasvoja kuin mykän vartijan. Hän kadehti kuritushuoneen asukkaita, joilla on häpeällinen pukunsa, kahleet ja naarmut hartioissa. Kaleeriorjat olivat edes kaltaistensa seurassa, he hengittivät ilmaa, näkivät taivaan. Kaleeriorjat olivat hyvin onnellisia.

Eräänä päivänä hän rukoili vartijaa, että hänelle annettaisiin toveri, kuka tahansa, vaikkapa tuo hullu apotti. Vartijan tylyn ulkomuodon alla, olkoon se kuinka sydämetön tahansa, on aina hiukan ihmistä. Hän ilmoitti numero 34:n pyynnön kuvernöörille. Mutta tämä, viisaana kuin valtiomies, kuvitteli Dantèsin aikovan yllyttää vangit kapinaan tai auttavan jotakuta ystäväänsä pakopuuhissa, ja vastasi kieltävästi.

Dantèsin kävi nyt niin kuin olemme maininneet, hän kääntyi Jumalan puoleen. Kaikki hurskaat ajatukset, jotka muuten ovat hajallaan maailmassa ja yhdistävät kohtalon koettelemia, kokoontuivat nyt hänen sieluunsa sitä virkistämään. Hän muisti äitinsä opettamat rukoukset ja löysi niistä ennen

arvaamattomia ajatuksia, sillä onnellisen ihmisen rukous on vain yksitoikkoista ja sisällyksetöntä sanahelinää, kunnes onnettomuus jonakin päivänä tulee selittämään hänelle sitä juhlallista kieltä, jolla hän puhuu Jumalan kanssa.

Hän siis rukoili, ei hartaasti, vaan tavallaan raivokkaasti. Rukoillessaan ääneen ei hän enää pelännyt omaa ääntään. Hän joutui jonkinmoisen huumauksen valtaan. Hän piti nyt elämänsä tapauksia Jumalan tahtona, otti niistä oppia, asetti itselleen määrättyjä tehtäviä ja lopetti jokaisen rukouksen lauseella, jonka ihmiset paljon useammin lausuvat toisilleen kuin Jumalalle. Ja anna meille meidän syntimme anteeksi niin kuin mekin annamme anteeksi niille, jotka meitä vastaan ovat rikkoneet.

Näistä palavista rukouksistaan huolimatta Dantès jäi vankeuteen.

Silloin hänen mielensä tuli raskaaksi, pilvi painui hänen silmilleen. Dantès oli yksinkertainen mies, eikä ollut saanut nauttia mitään opetusta. Historia oli hänelle tuon verhon peitossa, jonka vain tiede pystyy nostamaan. Hän ei voinut tyrmänsä yksinäisyydessä ja ajatustensa erämaassa luoda uudestaan menneitä aikoja, herättää eloon sammuneita kansoja, rakentaa uudelleen hävinneitä kaupunkeja, jotka mielikuvitus suurentaa ja kaunistaa ja jotka kulkevat silmien ohitse satumaisen valon kirkastamina. Hänellä ei ollut muuta kuin lyhyt menneisyytensä, synkkä nykyisyytensä ja toivoton tulevaisuutensa. Ei mikään saattanut siis hänen mieltään virkistää. Hänen voimakkaan sielunsa, joka niin mielellään olisi tahtonut lentää kautta aikakausien, oli siis pakko pysyä vankina kuin haukka häkissään. Hän takertui silloin yhteen ainoaan ajatukseen, onneensa, jonka säälimätön kohtalo ilman todellista syytä oli särkenyt. Hän takertui tähän ajatukseen, mietti sitä joka puolelta ja ikään kuin repi sitä kauniilla hampaillaan niin kuin Danten helvetissä Ugolino kalvaa arkkipiispa Ruggieron pääkalloa. Dantèsin usko oli ollut vain pintapuolista, hän kadotti sen niin kuin muut sen kadottavat myötäkäymisen jälkeen, eikä se koskaan ollut kantanut mitään hedelmiä.

Uskonnollisuutta seurasi raivo. Edmond syyti kirouksia, jotka saivat vartijan kauhistuen peräytymään. Hän iski ruumistaan tyrmän seiniä vastaan. Hän tarttui raivoissaan kaikkeen, mikä sattui hänen käsiinsä. Hän raivosi varsinkin itseään vastaan, ja hänelle tuotti harmia pieni hiekanjyvä, oljenkorsi tai tuulen puuska. Sitten johtui hänen mieleensä tuo ilmiantokirje, jonka Villefort oli hänelle näyttänyt. Jokainen sen rivi loisti hänen silmiensä edessä aivan kuin "Mene Tekel Ufarsin" Belsazarin pidoissa. Hän sanoi itselleen, että hänet oli syössyt tähän kurjuuteen ihmisten viha eikä Jumalan rangaistus. Hän vannoi näille tuntemattomille kaikkea sitä kosta, minkä hänen kiihkeä mielikuvituksensa saattoi keksiä, ja hänen mielestään olivat kaikkein kamalimmatkin kärsimykset liian lieviä ja liian lyhytaikaisia, sillä kärsimyksen jälkeen tuli kuolema, ja kuolemassa oli, jollei rauha, niin ainakin tunnettomuus, joka oli rauhan kaltainen.

Tämän jälkeen hän vaipui itsemurhan ajatuksiin. Nämä ajatukset ovat kuin kuolleen meren upottava lieju, joka vetää uimarin yhä syvemmälle, tukahduttaa ja nielee. Kun kerran siihen on joutunut eikä taivaallinen apu saavu, niin kaikki on hukassa, ja jokaisella ponnistuksella vaipuu yhä syvemmälle.

Mutta tämä moraalinen kuolemankamppailu on helpompi kuin sen edellä käyvä kärsimys ja se rangaistus, joka sitä ehkä seuraa. Se on jonkinmoinen päätä huimaava lohdutusta, joka näyttää pelottavan syvän kuilun ja sen pohjalla tyhjyyden. Tultuaan näin pitkälle Dantès alkoi saada lohtua tästä ajatuksesta. Kaikki tuskat, kaikki kärsimykset, tuo kummitusten lauma, jonka ne tuovat mukanaan, näyttivät katoavan siitä vankilan kolkasta, jonne kuoleman enkeli laskee hiljaa jalkansa. Dantès katseli tyynesti mennyttä elämäänsä, kauhulla tulevaa, ja valitsi sen, mikä näytti lepopaikalta.

— Olen kadottanut kaiken, minkä vuoksi olisin elämää rakastanut, hän ajatteli. — Kuolema hymyilee minulle aivan kuin imettäjän lapselle, jonka hän tahtoo vaivuttaa uneen. Kuolen mielelläni ja nukahdan väsyneenä ja murtuneena, samoin kuin tuona iltana, jolloin epätoivoissani ja raivoissani olin astellut kolmetuhatta kertaa tyrmani ympäri, yhteensä kolmekymmentätuhatta askelta, lähes viisi peninkulmaa.

Kun tämä ajatus oli syntynyt nuoren miehen mielessä, hän tuli tyynemmäksi ja hymyilevämmäksi. Silloin hän oli tyytyväisempi kovaan vuoteeseensa ja mustaan leipäänsä, söi vähemmän, ei nukkunut enää laisinkaan ja piti melkein siedettävänä tätä elämän pientä murua, josta hän tiesi voivansa lähteä milloin itse tahtoi, aivan kuin ihminen heittää pois kuluneet vaatteet.

Kahdella tavalla hän saattoi kuolla. Toinen oli hyvin yksinkertainen, sitoa nenäliinansa ikkunan ristikkoon ja hirttää itsensä. Toinen oli se, että oli syövinään ja kuolikin nälkään. Edellinen tapa oli Dantèsille hyvin vastenmielinen. Hän oli tottunut inhoamaan merirosvoja, jotka hirtetään laivan raakapuhun. Hirttäminen oli siis hänen mielestään jonkinmoinen alentava rangaistus, jonka alaiseksi hän ei tahtonut joutua. Hän päätti kuolla nälkään.

Melkein neljä vuotta oli kulunut näiden mielialojen vaihdellessa. Toisen vuoden lopulla hän taukosi laskemasta ja vaipui taas tuohon tietämättömyyteen ajan kulusta, josta tarkastaja oli hänet herättänyt.

Dantès oli sanonut itselleen: "Minä kuolen", ja oli valinnut oman kuolintapansa. Hän oli sitä tarkoin miettinyt ja peläten rikkovansa päätöksensä vannoi kuolevansa sillä tavoin. "Kun minulle tuodaan aamiaiseni ja päivälliseni, heitänkin ne ikkunasta ulos ja olen siten syövinäni ne."

Hän teki niin. Kaksi kertaa päivässä hän heitti ristikolla varustetusta pienestä aukosta kaiken ruokansa, ensin iloisesti, sitten päättäväisesti ja lopuksi vastenmielisesti. Hänen täytyi muistella vannomaansa valaa voidakseen täyttää kamalan päätöksensä. Ruokia, jotka ennen tuntuivat hänestä vastenmielisiltä, piti terävähampainen nälkä verrattomina ja ne näyttivät kauniilta ja tuoksuivat hyviltä. Toisinaan hän kokonaisen tunnin piteli kädessään vatia, jossa oli mädännyttä lihaa tai pahentunutta kalaa ja mustaa, homeista leipää. Elämän viimeiset vaistot taistelivat vielä hänessä ja rikkoivat tuon tuostakin hänen päätöksensä. Silloin ei enää tyrmä tuntunutkaan kamalalta eikä hänen tilansa epätoivoiselta. Hän oli vielä nuori, hän oli vasta kahdenkymmenenviiden, -kuuden ikäinen, hän saattoi elää viisikymmentä vuotta vielä, siis kaksi kertaa sen, mitä tähän asti oli elänyt. Kuinka paljon saattoikaan tänä pitkänä aikana tapahtua sellaista, joka murtaa Ifin linnan portit, särkee muurit ja päästää hänet vapauteen! Hän vei jo ruoan lähelle suutaan. Mutta samassa johtui vala hänen mieleensä, ja rehellisenä miehenä hän pelkäsi liiaksi halveksivansa itseään, jos rikkoisi valansa. Hän käytti siis viimeisetkin voimansa heittääkseen ruoan ikkunasta, mutta eräänä päivänä hän oli niin heikko, ettei enää jaksanut nousta sitä tekemään.

Seuraavana päivänä hän ei enää nähnyt mitään, tuskin kuulikaan. Vartija luuli häntä arveluttavasti sairaaksi. Edmond toivoi pian kuolevansa.

Päivä kului umpeen. Edmond tunsu vaipuvansa puolinaiseen horrostilaan, joka tavallaan oli suloinenkin. Vatsan tuskalliset väenteet olivat tauonneet. Jano oli vähentynyt. Sulkiessaan silmänsä hän näki joukon pieniä liekkejä aivan kuin virvatulia soisilla seuduilla. Se oli tuon tuntemattoman seudun aamunnousua, jota sanotaan kuolemaksi. Äkkiä, kello yhdeksän aikaan illalla, hän kuuli kumeata jyskettä seinästä, jonka vieressä hän nukkui.

Niin monet inhoittavat eläimet olivat käyneet Edmondin vankilassa, että hän ei niiden aikaansaamasta melusta häiriintynyt. Mutta nyt olivat hänen aistimensa tulleet paastoamisesta herkemiksi taikka sitten oli ääni tavallista voimakkaampi ja kenties tänä kohtalokkaana hetkenä kaikki alkoi merkitä tavallista enemmän. Niinpä Edmond kohotti päätään ja kuunteli.

Se oli tasaista raapimista ja johtui joko siitä, että isoilla kynsillä raavittiin, voimakkailla hampailla kalvettiin tai jollakin aseella kaivettiin.

Nuoren miehen uupuneeseen mieleen välähti kaikkien vankien ajatus: vapaus! Tämä ääni alkoi kuulua juuri silloin, kun kaikki muut maailman äänet olivat sammumaisillaan ainiaaksi; siksi hän uskoi Jumalan lähettäneen sen hänelle varoittaakseen häntä astumasta hautaan, jonka partaalla hän jo oli. Kukapa tietää, ehkä joku hänen ystävänsä, ehkä joku noista rakastetuista olennoista, joita hän niin usein oli uuvuksiin asti ajatellut, toimi tällä hetkellä hänen hyväkseen ja koetti päästä hänen luokseen?

Ääntä kesti noin kolme tuntia, sitten Edmond kuuli jonkinmoista vierimistä, ja kaikki oli hiljaa.

Muutamaa tuntia myöhemmin ääni alkoi uudestaan lähempää ja voimakkaampana. Edmond alkoi jolla huvitettu tästä työstä, joka sai hänen aikansa nopeammin kulumaan.

Samassa astui vartija sisään.

Kahdeksan päivää oli kulunut siitä, kun Edmond päätti kuolla, ja neljä päivää siitä, kun hän oli alkanut panna tätä tuumaansa täytäntöön, ja sen ajan kuluessa hän ei ollut puhunut sanaakaan vartijalle, ei ollut vastannut, kun tämä oli kysynyt, mikä tauti häntä vaivasi, ja oli kääntynyt seinään päin, kun tämä oli liian tarkkaan häneen katsonut. Mutta tänään saattoi vartija kuulla tuon kumean äänen, tulla sen johdosta levottomaksi ja lopettaa senkin pienen toivon, joka hurmasi Edmondin viimeisiä hetkiä. Vartija toi aamiaisen.

Dantès nousi vuoteeltaan, koroitti äänensä ja alkoi puhua kaikenlaisista asioista, huonosta ruoasta, tyrmän kylmyydestä, torailien ja riidellen voidakseen huutaa kovemmin. Vartija, joka juuri tänään oli pyytänyt vangille lihalientä ja tuoretta leipää, oli jo menettämäisillään kärsivällisyytensä.

Kaikeksi onneksi hän luuli Dantèsin houraillevan. Hän laskei ruoat huonolle pöydälle, jolle hän ne aina ennenkin oli laskenut, ja poistui.

Ollessaan taas yksin alkoi Edmond riemuiten kuunnella.

Jyskyttäminen kävi niin selväksi, että sen saattoi helposti kuulla.

— Ei ole epäilemistäkään, ajatteli hän; — joku onneton vankiraukka siellä ponnistelee päästäkseen

vapaaksi. Jospa olisin hänen rinnallaan, niin kuinka häntä auttais!

Äkkiä verhosi synkkä pilvi tämän toivon aamuruskon hänen aivoissaan, jotka olivat tottuneet onnettomuuteen ja vain vaivoin saattoivat ajatella inhimillisiä iloja. Ehkäpä kuvernööri oli pannut jonkun työmiehen korjaamaan viereistä tyrmää.

Helpostihan siitä pääsisi selville, mutta kuinka uskaltaisi kysyä? Selvintä olisi odottaa vartijan tuloa, ja käskeä häntä kuuntelemaan. Mutta se vaarantaisi myös tämän salaisuuden. Edmond oli niin heikko, että hänen sielunsa häilyi sinne tänne voimatta kokoontua määrätyn ajatuksen ympärille. Hänen oli saatava voimia: hän loi katseensa vielä höyryävään lihaliemeen, jonka vartija oli laskenut pöydälle, nousi, horjui sen luo, tarttui astiaan, nosti sen huulilleen ja nautti tavattomasti juodessaan sen sisällyksen.

Mutta siihen hän lopetti, niin paljon mielenmalttia hänellä oli. Hän oli kuullut kerrottavan, että haaksirikosta pelastuneet, kauan nälkää nähneet ihmiset olivat kuolleet syötyään liian paljon. Edmond laski sen vuoksi jo melkein huulillaan olleen leipäpalan pöydälle ja meni vuoteelle lepäämään. Hän ei enää tahtonut kuolla.

Pian hän tunsi valon palaavan aivoihinsa. Kaikki häilyvät ja melkein epävarmat ajatukset löysivät varman paikkansa tällä ihmeellisellä shakkilaudalla, jossa ehkä yksi ruutu lisää riittää asettamaan ihmisen eläimen yläpuolelle.

Hän saattoi miettiä:

— Minun täytyy päästä selville tästä, mutta panematta ketään vaaraan. Jos hän on tavallinen työntekijä, ja minä lyön muuriin, niin hän heti lopettaa työnsä kuullakseen, kuka lyö ja missä tarkoituksessa. Mutta koska hänen työnsä on luvallista, niin hän ryhtyy piankin siihen uudelleen. Mutta jos hän on vanki, niin minun aikaansaamani jyske kauhistuttaa häntä, hän pelkää tulevansa ilmi, hän jättää työnsä eikä ryhdy siihen ennen kuin vasta illalla, jolloin hän uskoo kaikkien olevan levolla ja nukkuvan.

Hän nousi. Tällä kertaa hän ei enää horjunut eikä maailma pimennyt hänen silmissään. Hän meni tyrmänsä nurkkaan, otti seinästä irronneen kiven ja iski siihen kohtaan, missä ääni kuului selvimmin.

Heti ensimmäisen iskun jälkeen ääni taukosi.

Kului tunti, kului toinen, ei kuulunut enää mitään. Edmond oli saanut muurin toisella puolella aikaan täydellisen hiljaisuuden.

Toivorikkaana Edmond söi hiukan leipää ja joi muutaman siemauksen vettä, ja kun hän rakenteeltaan oli terve ja voimakas, oli hän melkein yhtä hyvissä voimissa kuin ennenkin.

Päivä kului, kaikki oli hiljaista.

Tuli yö, eikä ääntä kuulunut.

— Hän on vanki, ajatteli Edmond sanomattoman iloisena.

Siitä hetkestä alkaen hän oikein paloi innosta, elämä palasi voimakkaana häneen ja pakotti hänet toimimaan.

Yö kului, eikä pienintäkään ääntä kuulunut.

Edmond ei koko yönä ummistanut silmiään.

Päivä koitti. Vartija saapui tuomaan ruokaa. Edmond ahmi ja kuulosti ääntä, jota ei kuulunut; hän pelkäsi sen ainiaaksi vaienneen, kulki viisi tai kuusi kilometriä tyrmässään, ravisti tyrmänsä ristikoita, teki ruumiinsa jänteväksi harjoituksilla, jotka kauan oli lyönyt laimin. Hän päätti vahvistaa ruumiinsa kestämiään tulevia vaikeuksia. Ja kesken kuumeisen toimimishalun hän kuunteli, eikö ääni alkaisi uudelleen, suuttui vangin varovaisuudesta, tämä kun ei ollut ymmärtänyt, että hänen työtään oli häirinnyt toinen vanki, jolla oli yhtä palava toivo päästä vapaaksi kuin hänelläkin.

Kului kolme päivää, seitsemänkymmentäkaksi kuolettavan tuskan vallassa laskettua tuntia.

Vihdoin eräänä iltana, kun vartija oli käynyt tyrmässä, Dantès painoi sadannen kerran korvansa seinään, ja silloin hän oli tuntevinaan korvassaan hienoa väräjämistä.

Dantès astui muutaman askelen loitommalle tyyntyäkseen taas, käveli muutamaan kertaan huoneensa ympäri ja painoi korvansa samalle kohtaa seinää.

Ei ollut enää epäilemistäkään, seinän takana tehtiin jotakin. Vanki oli huomannut, kuinka vaarallinen hänen työtapansa saattoi olla, ja oli valinnut toisen, oli ottanut taltan sijaan vivun.

Tämän huomion rohkaisemana Edmond päätti ryhtyä väsymätöntä työntekijää auttamaan. Hän siirsi syrjään vuoteensa, jonka takana tuota näkymätöntä pelastustyötä tehtiin, ja etsi silmillään esinettä, jonka avulla saattoi ryhtyä kaivamaan seinää, irroittamaan kosteata rappausta ja kiskomaan kiviä irti.

Hän ei keksinyt mitään. Hänellä ei ollut veistä eikä mitään muutakaan terävää esinettä. Vain ristikossa oli rautoja, mutta hän oli niin monta kertaa jo koettanut niitä irroittaa, että tiesi sen mahdottomaksi; hän ei saanut niitä hievahtamaankaan.

Tyrmän kalustuksena oli vuode, rahi, pöytä, korvo ja saviruukku.

Vuoteessa oli kyllä rautaiset sinkilät, mutta ne oli ruuvattu puuhun kiinni. Hän olisi tarvinnut ruuvitaltan irroittaakseen ruuvit ja sitten sinkilät.

Pöydässä ja rahissa ei ollut mitään sopivaa. Korvossa oli ennen ollut sanko, mutta sekin oli otettu pois.

Dantèsilla ei enää ollut muuta keinoa kuin rikkoa vesiruukku ja sen terävillä sirpaleilla ryhtyä työhön.

Hän pudotti ruukun lattialle, ja se meni sirpaleiksi.

Dantès valikoi pari kolme terävää sirua ja kätki ne vuoteensa olkiin jättäen muut lattialle. Ruukun särkyminen oli siksi luonnollinen tapaus, ettei se voinut herättää epäluuloja.

Edmondilla oli koko yö aikaa tehdä työtään. Mutta pimeässä oli vaikea työskennellä, täytyi hapuilla, ja hän huomasi piankin särkeväsä ruukunsirun liian kovaa kohtaa vastaan. Hän lykkäsi sen vuoksi vuoteen paikoilleen ja odotti aamua. Toivon mukana oli kärsivällisyyskin palannut.

Koko yön hän kuunteli ja kuuli tuntemattoman kaivajan jatkavan työtään.

Päivä koitti, vartija tuli tyrmään. Dantès sanoi, että vesiruukku oli juodessa pudonnut hänen käsistään ja mennyt rikki. Vartija meni mutisten etsimään toista ruukkuja viitsimättä edes koota särkyneen siruja.

Hän palasi vähän ajan päästä, käski vankia olemaan varovaisempi ja poistui.

Sanomattomalla ilolla Dantès kuunteli sulkeutuvan lukon kitinää, joka ennen oli aina kouristanut hänen sydäntään. Hän kuuli askelten loittonevan. Kun ne olivat häipyneet, hän syöksyi vuoteensa luo ja siirsi sen syrjään.

Kosteus oli tehnyt rappauksen hauraaksi, ja Dantès näki sydän ilosta sykkien, miten se palasittain irtaantui. Puolen tunnin päästä hän oli irroittanut siitä kourallisen. Matemaatikko olisi tämän perusteella voinut laskea, että noin kahden vuoden työllä voi kaivaa kahden neliöjalan laajuisen ja kaksikymmentä jalkaa pitkän käytävän, ellei kallio satu tielle.

Vanki soimasi itseään siitä, ettei ollut käyttänyt pitkää aikaansa työhön, vaan oli tuhlannut sen toivomiseen, rukoilemiseen ja epätoivoon.

Kun hän kohta tuli olleeksi vankilassa kuusi vuotta, niin minkä työn hän olisikaan saanut aikaan, vaikka hitaastikin edistyen.

Ja tämä ajatus lisäsi hänen intoaan.

Kolmen päivän kuluessa hänen onnistui raapia kaikki rappaus erään kiven ympäriltä. Seinä oli rakennettu muurikivistä ja sinne tänne oli lujitteeksi pantu hakattu kivi. Tällainen hakattu kivi oli nyt paljaana; nyt se olisi ollut saatava paikoiltaan pois.

Dantès koetti kynsillään, mutta ne olivat liian heikot.

Ruukunkappaleet särkyivät, kun hän työnsi ne koloon ja koetti niiden avulla vääntää.

Tuskan hiki kihosi hänen otsalleen. Täytyikö hänen jäädä toimeettomana ja hyödyttömänä odottamaan, kunnes naapuri oli tehnyt kaiken tai kenties väsynyt työhönsä!

Silloin heräsi hänessä ajatus.

Vartija toi joka päivä Dantèsin keitoksen tinatulla rautakasarilla. Siinä oli jonkun toisenkin vangin keitos, sillä Dantès oli huomannut, että tämä kasari oli joko aivan täynnä tai puolillaan, riippuen siitä, kummasta vartija aloitti jakelunsa.

Kasarissa oli rautainen varsi. Tätä vartta Dantèsin teki mieli, ja hän olisi maksanut siitä kymmenen vuotta elämästään.

Vartija kaasi kasarın sisällyksen Dantèsin vatiin. Syötyään puulusikalla keitoksen Dantès pesi vadin, jota sitten joka päivä käytettiin.

Illalla Dantès asetti vadin oven ja pöydän puoliväliin lattialle. Tullessaan vartija astui sen päälle, ja se meni tuhansiksi kappaleiksi.

Tällä kertaa hän ei voinut mistään soimata Dantèsia. Tämä oli kyllä tehnyt väärin jättäessään vatinsa lattialle, mutta vartija ei myöskään ollut katsonut minne astui.

Vartija mutisi äreästi ja silmäili ympärilleen, minne kaataisi keitoksen. Dantèsin tyrmässä ei ollut muita astioita.

— Jättäkää kasari tänne, sanoi Dantès, — saatte sen huomenna takaisin tuodessanne aamiaista.

Tämä ehdotus miellytti laiskaa vartijaa. Näinhän hänen ei tarvitsisi turhaan kavuta portaita.

Hän jätti kasarın.

Dantès vapisi ilosta.

Tällä kertaa hän söi nopeasti liemen ja lihan, joka vankilan tavan mukaan oli pantu liemen sekaan. Odotettuaan sitten tunnin ajan ja ollessaan varma, ettei vartija enää tulisi, hän siirsi vuoteensa syrjään, tarttui kasariin, työnsi sen varren puhdistamansa kiven ja muurikiven väliin ja alkoi vääntää.

Kivi liikahti, ja Dantès huomasi, että työ sujui hyvin.

Tunnin päästä oli kivi irroitettu muurista, johon jäi puolentoista jalan levyinen aukko.

Dantès kokoili huolellisesti kaiken laastin, vei sen tyrmänsä nurkkaan, kaivoi ruukkunsa kappaleella harmahtavaan multaun kolon ja peitti laastin mullalla.

Koko yön hän jatkoi kiihkeästi työtään, asetti aamun koittaessa kiven paikoilleen, veti vuoteen sen eteen ja laskeutui levolle.

Aamiaiseksi oli palanen leipää. Vartija tuli ja laski sen pöydälle.

— No, ettekö tuo minulle uutta vatia? kysyi Dantès.

— En, vastasi vartija. — Te särjette kaiken, ruukkunne rikoitte ja olette syypää siihen, että vatinne särkyi. Jos kaikki vangit saisivat niin paljon vahinkoa aikaan, ei hallituksella olisi siihen varoja. Saatte pitää kasarın, keitoksenne kaadetaan siihen. Tällä tavoin ehkä ette riko astioita enää.

Dantès nosti silmänsä taivaaseen ja pani peitteen alla kätensä ristiin. Hän kiitti tästä rautaesineestä Jumalaa hartaammin kuin oli aikaisemmassa elämässään mistään suuresta armolahjasta kiittänyt.

Mutta hän oli huomannut, että siitä alkaen, kun hän oli ryhtynyt työhön, ei tuo toinen vanki enää jatkanutkaan.

Eihän hänen silti tarvinnut tauota työstään. Ellei hänen naapurinsa tullut hänen luokseen, niin hän meni naapurinsa luo.

Koko päivän hän teki työtä. Illalla hän oli uuden työaseensa avulla irroittanut muurista toistakymmentä kourallista muurikiviä, laastia ja sementtiä.

Vartijan tullessa hän oikoi parhaansa mukaan varren ja laski kasarın tavalliselle paikalleen. Vartija kaatoi siihen tavallisen annoksensa liha- tai kalakeitosta, jälkimmäistä paastopäivinä, joita pidettiin kolme kertaa viikossa. Senkin avulla Dantès olisi voinut laskea ajan, ellei hän jo aikoja sitten olisi luopunut tästä toimesta.

Keitoksen tuotuaan vartija poistui.

Tällä kertaa Dantès tahtoi päästä selville siitä, oliko naapuri todellakin lakannut tekemästä työtä.

Hän kuunteli.

Kaikki oli yhtä hiljaista kuin noina kolmena päivänä, jona työ oli ollut seisauksissa.

Dantès huokasi, naapuri varmaankin epäili häntä.

Hänen rohkeutensa ei kuitenkaan lannistunut, ja hän teki koko yön työtä. Mutta parin kolmen tunnin työn jälkeen hän kohtasi esteen. Rauta ei enää mennyt sisään, vaan liukui sileätä pintaa pitkin.

Dantès kosketti käsillään estettä ja huomasi sen hirreksi.

Tämä hirsi oli aivan Dantèsin kaivaman aukon edessä.

Nyt hänen täytyi kaivaa joko sen ylä- tai alapuolelta.

Onneton nuori mies ei ollut odottanut tällaista estettä.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, huudahti hän, — olinhan rukoillut sinua, olinhan toivonut sinun kuulevan rukoukseni. Jumala, kun riistit minulta vapauden, Jumala, kun otit minulta kuoleman rauhan, Jumala, kun palautit minut elämään, Jumala, armahda minua nyt äläkä salli minun sortua epätoivoon!

— Kuka puhuu Jumalasta ja epätoivosta samalla kertaa? sanoi ääni, joka tuntui tulevan maan alta ja kaikui paksun muurin läpi aivan kuin haudasta.

Edmond vaipui polvilleen.

— Ah! huudahti hän. — Minä kuulen ihmisen puhuvan.

Neljään viiteen vuoteen ei Edmond ollut kuullut kenenkään muun kuin vartijansa puhuvan, ja vangin mielestä vartija ei ollut mikään ihminen, vaan tammioveen lisätty elävä portti.

— Taivaan nimessä, huudahti Dantès, — te, joka olette minulle puhunut, puhukaa vielä, vaikka äänenne minua kauhistuttaakin! Kuka olette?

— Kuka olette itse? kysyi ääni.

— Onneton vanki, sanoi Dantès, joka ei pelännyt ilmaista itseään.

— Nimenne?

— Edmond Dantès.

— Ammattinne?

— Merimies.

— Kauanko olette ollut täällä?

— Helmikuun 28. päivästä 1815.

— Rikoksenne?

— Olen viaton.

— Mutta mistä teitä syytetään?

— Että olin salaliitossa, joka valmisti keisarin paluuta.

— Mitä? Keisarin paluuta! Eikö keisari olekaan enää valtaistuimella?

— Hän luopui kruunusta Fontainebleaussa vuonna 1814 ja siirrettiin Elban saarelle. Mutta milloin te olette tänne tullut, koska ette tiedä tästä mitään?

— Vuonna 1811.

Dantèsia värisytti. Mies oli ollut vankilassa neljä vuotta kauemmin kuin hän.

— Hyvä on, sanoi ääni puhuen hyvin nopeasti, — älkää kaivako enää. Sanokaa ainoastaan, kuinka korkealla on tekemänne reikä?

— Lattian tasalla.

— Miten se on kätketty?

— Se on vuoteeni takana.

— Onko vuodettanne siirretty sen jälkeen kun olette tullut vankilaan?

— Ei koskaan.

— Minne päin on huoneenne?

— Käytävään päin.

— Ja minne käytävä vie?

— Se päättyy pihaan.

— Mikä onnettomuus! lausui ääni.

— Hyvä Jumala, mitä nyt on tapahtunut? huudahti Dantès.

— Olen erehtynyt. Piirustusteni epätäydellisyys on vienyt minut harhaan, kompassin puutteessa olen joutunut väärään, kartassani oleva virheellinen viiva vastaa viittätoista jalkaa todellisuudessa. Olen pitänyt murtamaanne muuria linnoituksen ulkomuurina.

— Mutta silloinhan olisitte joutunut mereen?

— Sitä tahdoinkin.

— Ja jos olisitte onnistunut!

— Olisin lähtenyt uimaan, olisin päässyt jollekin saarelle, joka on Ifin linnan lähistöllä, joko Daumen ja Tiboulenin saarelle, tai rannikolle, ja silloin olisin ollut vapaa.

— Olisitteko jaksanut uida niin pitkän matkan?

— Jumala olisi antanut minulle voimia. Ja nyt kaikki on hukassa.

— Kaikkiko?

— Niin. Tukkikaa aukkonne varovaisesti, älkää enää jatkako työtänne, älkää tehkö mitään ja odottakaa minulta uutisia.

— Kuka te olette ... sanokaa edes, kuka olette?

— Olen ... olen ... numero 27.

— Ettekö siis luota minuun? kysyi Dantès.

Edmond oli kuulevinaan katkeran naurun, joka kaikui muurin läpi.

— Olen hyvä kristitty, sanoi hän peläten, että tämä mies hylkäisi hänet. Vannon Kristuksen kautta, että mieluummin annan surmata itseni kuin annan pyövelemme aavistaakaan, miten asioiden laita oikeastaan on. Mutta taivaan nimessä älkää riistäkö minulta seuraanne, älkää riistäkö minulta ääntänne, taikka vannon, sillä olen loppuun asti uupunut, että murskaan pääni seinää vastaan ja kuolemani on teidän syynne.

— Vanhako olette? Äänenne kuuluu aivan nuoren miehen ääneltä.

— En tiedä sitä, sillä en ole laskenut aikaa sen jälkeen kun tulín tänne. Ainoa, mitä tiedän, on se, että olin täyttänyt yhdeksäntoista vuotta tullessani vangituksi helmikuun 28. päivänä 1815.

— Ette siis ole kahtakymmentäviittä vuotta vielä, sanoi ääni. — Sillä iällä ei ihminen ole vielä petturi.

— En olekaan petturi, en ole, vakuutti Dantès. — Sanon uudestaan, että mieluummin annan silpoa itseni kappaleiksi kuin petän teidät.

— Hyvä on, että puhutte minulle. Hyvä on, että pyydätte, sillä aioin laatia uuden suunnitelman ja jättää teidät. Mutta ikänne rauhoittaa minua ja minä tulen luoksenne, odottakaa.

— Milloin?

— Minun täytyy punnita kaikki mahdollisuudet. Odottakaa siksi, kunnes annan merkin.

— Mutta ettehan hylkää minua, ettehan jätä minua yksin, tulettehan luokseni tai sallitte minun tulla teidän luoksenne? Me pakenemme yhdessä, ja ellemme voi paeta, niin puhelemme, te niistä ihmisistä, joita rakastatte, ja minä niistä, joita rakastan. Rakastattehan jotakuta?

— Olen ypöyksin maailmassa.

— Silloin rakastatte minua. Jos olette nuori, tahdon olla toverinne, jos olette vanha, olen poikanne.



Minulla on isä, joka on nyt seitsemänkymmentävuotias, jos hän vielä elää. En rakastanut ketään muuta kuin häntä ja nuorta tyttöä, jonka nimi oli Mercedes. Isäni ei ole minua unohtanut, siitä olen varma. Mutta Jumala yksin tietää, ajatteleeko Mercedes vielä minua. Minä rakastan teitä niin kuin isääni.

— Hyvä on, sanoi vanki, — huomiseen.

Nämä muutamat sanat lausuttiin sellaisella äänellä, että Dantès rauhoittui. Hän ei enää muuta kysellyt, hän peitti aukon yhtä varovasti kuin ennenkin ja lykkäsi vuoteensa muurin viereen.

Sen jälkeen Dantès vaipui nauttimaan onnestaan. Hän ei enää ollut yksin, ja ehkä hän pääsisi vapaaksikin. Ja jos hänen täytyi pysyä vankina, niin olihan hänellä toveri, ja kahden kesken vankilassa oleminen oli vain puolinaista vankeutta. Yhteinen valitus on melkein sama kuin rukous. Yhteinen rukous on melkein kiitosuhri.

Koko päivän Dantès käveli tyrmässään sydän ilosta sykkien. Kuullessaan pienintäkin kolinaa käytävästä hän ryntäsi ovea kohden. Pari kertaa hänen mieleensä välähti ajatus, että hänen täytyisi erota tuosta miehestä, jota hän ei laisinkaan vielä tuntenut, mutta jota hän jo rakasti ystävänään. Silloin hän teki päätöksensä. Sinä hetkenä, kun vartija kumartuu ja siirtää vuoteen syrjään tarkastaakseen aukkoa, hän lyö tämän kuoliaaksi sillä kivellä, jonka päällä vesiruukku oli.

Hänet tuomitaan silloin kuolemaan, sen hän kyllä tiesi. Mutta olihan hän ollut kuolemaisillaan suruun ja epätoivoon jo silloin, kun tuo ihmeellinen ääni oli herättänyt hänet jälleen eloon.

Illalla vartija tuli. Dantès istui vuoteellaan, sillä hän arveli tällä tavoin paremmin vartioivansa kaivamaansa aukkoa. Nähtävästi hän katseli vastenmielistä tulijaa kummallisesti, koska tämä sanoi:

— Kas niin, aiotteko tulla hulluksi?

Dantès ei vastannut, sillä hän pelkäsi äänensä ilmaisevan kaiken.

Vartija poistui päätään pudistaen.

Tuli yö. Dantès luuli naapurinsa käyttävän hyväkseen yötä ja hiljaisuutta jatkaakseen keskustelua hänen kanssaan. Mutta hän erehtyi. Yö kului, eikä mitään ääntä kuulunut hänen kuumeisesti odottaessaan. Mutta seuraavana aamuna, kun vartija oli tehnyt aamukäyntinsä ja hän oli siirtänyt syrjään vuoteen, lyötiin muuriin kolme kertaa. Hän painui polvilleen.

— Tekö siellä olette? kysyi hän. — Täällä olen!

— Joko vartijananne on poistunut? kysyi ääni.

— Jo, vastasi Dantès, — hän ei palaa ennen kuin illalla. Saamme olla kaksitoista tuntia vapaina.

— Voinko siis toimia? kysyi ääni.

— Voitte, voitte, minä rukoilen teitä, toimikaa heti!

Samassa se osa seinää, johon Dantès nojasi käsiään puoliksi kumarassa kaivamansa kolon sisällä, tuntui alkavan painua. Hän heittäytyi taapäin, ja samassa putosi multaa ja kiviä aukkoon, joka syntyi hänen kaivamansa kolon pohjaan. Tämän aukon pohjalta, jonka syvyyttä hän ei voinut mitata, nousi näkyviin pää, hartiat ja lopulta mies, joka vikkellästi kiipesi ylös.

## 16. Italialainen tiedemies

Dantès sulki tuon kauan ja kiihkeästi odotetun ystävän syliinsä ja vei hänet ikkunan luo nähdäkseen hänet päivän himmeässä valossa.

Hän oli lyhyenlöntä mies, jonka tukan oli enemmän suru kuin ikä harmaannuttanut. Terävät silmät välkkyivät tuuheiden, harmahtavien kulmakarvojen alta, musta parta ulottui rinnalle asti. Hänen syvien ryppyjen uurtamat kasvonsa ja voimakkaat piirteensä puhuivat miehestä, joka on tottunut käyttämään enemmän henkisiä kuin ruumiillisia voimiaan. Hänen otsaltaan virtasi hiki.

Hän näytti olevan noin kuudenkymmenenviiden korvilla, vaikka hänen vilkkaista liikkeistään saattoi päätätä, että hän olikin nuorempi, vaikka pitkällinen vankeus oli hänet vanhentanut. Hänen pukunsa oli riekaleina.

Jonkinmoisella nautinnolla hän otti vastaan nuoren miehen innostuneet ystävyden osoitukset. Hänen

jäänyt mielensä näytti hetkiseksi lämpenevän ja sulavan tämän kiihkeän luonteen kosketuksesta. Lämpimästi hän kiitteli Dantèsia hänen sydämellisyydestään, vaikka hän olikin suuresti pettynyt kohdatessaan uuden tyrmän siellä, missä odotti löytävänsä vapauden.

— Katsokaammehan ensiksikin, sanoi hän, — voimmeko salata vartijalta käytävän aukon. Koko rauhamme tulevaisuudessa riippuu siitä, etteivät he huomaa, mitä on tapahtunut.

Hän kumartui aukon puoleen, nosti vaivatta raskaan kiven ja asetti sen paikoilleen.

— Kivi on hyvin huolimattomasti irroitettu, sanoi hän päätään pudistaen. — Eikö teillä ole työaseita?

— Onko teillä niitä? kysyi Dantès kummastuneena.

— Olen tehnyt muutamia. Paitsi viilaa on minulla kaikki mitä tarvitsen, taltta, pihdit, vipu.

— Olisinpa halukas näkemään nuo kärsivällisyytenne ja kekseliäisyytenne aikaansaamat työkalut, sanoi Dantès.

— Tässä on ensiksikin taltta.

Ja hän näytti terävää ja pitkää rautaa, joka oli kiinnitetty pyökkipuuseen varteen.

— Mistä te tämän olette valmistanut? kysyi Dantès.

— Vuoteeni sinkilästä. Tämän avulla olen kaivanut koko sen käytävän, joka on minut tänne tuonut, noin viisikymmentä jalkaa.

— Viisikymmentä jalkaa! huudahti Dantès melkein kauhistuen.

— Puhukaa hiljempaa, nuori mies. Toisinaan kuunnellaan vankiloiden ovilla.

— Tietäväthän he minun olevan yksin.

— Vaikkakin.

— Sanoitteko puhkaisseenne muuria viisikymmentä jalkaa tullessanne tänne?

— Niin olen tehnyt, kammioni on jokseenkin sen matkan päässä teidän kammioistanne. Mutta minä laskin väärin suunnan, sillä minulla ei ollut geometrisiä kojeita enkä voinut arvioida suhteita oikein. Neljäkymmenen jalan sijaan onkin tullut viisikymmentä. Uskoin saapuvani, niin kuin teille jo kerroin, ulkomuuriin ja puhkaisevani sen paetakseni sen kautta. Olen kulkenut sen käytävän viertä, jonka varrella huoneenne on, sen sijaan että olisin mennyt sen alitse. Koko työni on mennyt hukkaan, sillä käytävä päättyy pihaan, joka on täynnä sotilaita.

— Se on kyllä totta, sanoi Dantès, — mutta käytävä kulkee vain huoneeni yhden seinän kanssa yhdensuuntaisesti ja tässähän on neljä seinää.

— On kyllä, mutta yhtenä on ensiksikin kallio. Kymmenen kaivosmiestä tarvitsisi kymmenen vuotta voidakseen kaikkine työaseineen sen puhkaista. Tämä toinen seinä nojaa varmaankin kuvernöörin asunnon perustaan; joutuisimme kellariin ja sieltä kiinni. Mutta minne päin on viimeinen seinä?

Tämä seinä oli se, josta pienen aukon kautta tuli valo tyrmään. Aukko, joka suippeni ulkoseinää kohden, oli suljettu kolminkertaisella rautaristikolla, joten pakeneminen sen kautta oli täysin mahdotonta.

Äskentullut veti tätä kysyessään pöydän ikkunan luo.

— Nouskaa pöydälle, sanoi hän Dantèsille.

Dantès totteli, nousi pöydälle ja, arvaten vieraansa tarkoituksen, nojasi selkensä muuriin ja ojensi hänelle molemmat kätensä.

Ketterämmin kuin olisi voinut hänen ikäiseltään odottaa mies nousi ensin pöydälle, sitten pöydältä Dantèsin käsille, sitten hänen olkapäilleen. Selkä köyryssä, sillä tyrmän katto esti hänen oikaisemasta itseään, hän pisti päänsä ensimmäisen ristikon ruutujen välistä ja saattoi tässä asennossa katsoa alas.

Vähän ajan päästä hän veti nopeasti päänsä sisään.

— Niin, niin, sanoi hän, — niin arvelinkin.

Ja hän kiipesi Dantèsin avulla takaisin pöydälle ja siitä lattialle.

— Mitä te arvelitte? kysyi nuori mies levottomana hypäten vuorostaan pöydältä.

Vanha vanki mietti.

— Niin, sanoi hän. — Tyrmänne neljäs seinä on ulkokäytävän puolella, se on jonkinmoinen vartijoiden kiertotie, jolla liikkuu aina sotilaita.

— Oletteko siitä varma?

— Näin sotilaan lakin ja hänen kiväärinsä pistimen ja vetäydyin niin pian kuin mahdollista pois, ettei hän näkisi minua.

— Entä sitten? kysyi Dantès.

— Huomaattehan, että teidän tyrmänne kautta on mahdoton paeta.

— Siis? kysyi nuori mies.

— Siis, sanoi vanha vanki, — tapahtukoon Jumalan tahto.

Ja suuren alistumisen ilme tuli vanhuksen kasvoille.

Dantès katseli tuota miestä, joka niin tynesti luopui vuosikausia kestäneestä toivostaan, kummastellen ja samalla ihailien.

— Tahdotteko nyt sanoa kuka olette? kysyi Dantès.

— Kyllä, jos se teitä vielä voi huvittaa, nyt kun en voi teitä millään tavoin hyödyttää.

— Te voisitte minua lohduttaa ja tukea, sillä te näytätte olevan voimakkaista voimakkain.

Apotti hymyili alakuloisesti.

— Olen apotti Faria, sanoi hän, — olen ollut vankina vuodesta 1811 asti Ifin linnassa, niin kuin tiedätte. Olin kolme vuotta vankina Fenesterellen linnassa. Vuonna 1811 siirrettiin minut Piemontista Ranskaan. Sain silloin kuulla, että Napoleon, jota onni oli suosinut, sai pojan, joka jo kehdoissaan sai nimekseen Rooman kuningas. Silloin en voinut aavistaakaan sitä, mitä minulle kerroitte, että neljä vuotta myöhemmin tuo jättiläinen olisi kukistettu. Kuka hallitsee Ranskaa nyt? Napoleon II:ko?

— Ludvig XVIII.

— Ludvig XVIII, Ludvig XVI:n veli. Taivaan tahto on kummallinen ja salaperäinen. Mitä onkaan Sallimus tarkoittanut kukistaessaan miehen, jonka oli nostanut, ja nostaessaan miehen, jonka oli kukistanut?

Dantès katsoi pitkään tähän mieheen, joka näin saattoi hetkeksi unohtaa oman kohtalonsa ajatellakseen maailman kohtaloa.

— Niin, niin, samoinhan kävi Englannissa. Kaarle I:n jälkeen Cromwell, Cromwellin jälkeen Kaarle II, ja ehkä Jaakko II:n jälkeen joku vävy, joka nousee kuninkaaksi, ja silloin tehdään kansalle uusia myönnytyksiä, silloin annetaan perustuslaki, silloin koittaa vapaus! Saattepahan nähdä, nuori mies, sanoi hän kääntyen Dantèsin puoleen ja katsoen häneen loistavin silmin, jotka saivat nuorukaisen ajattelemaan profeettoja. — Olette vielä niin nuori, että voisitte sen nähdä.

— Niin, jos pääsen täältä pois.

— Sehän on totta, sanoi apotti Faria. — Olemmehan vankeja. Toisinaan unohdan sen, ja silloin, koska silmäni voivat unohtaa muurit, luulen olevani vapaa.

— Mutta miksi te olette vankilaan joutunut?

— Minäkö? Siksi, että vuonna 1807 uneksin sitä, minkä Napoleon aikoi toteuttaa vuonna 1811; siksi, että samoin kuin Machiavelli tahdoin noiden pikku ruhtinaskuntien sijaan, jotka Italiasta tekevät pienten ja heikkojen tyranniin pesän, luoda yhtenäisen voimakkaan valtakunnan; siksi, että eräessä typerässä kruunupäässä luulin löytäväni uuden Cesare Borgian, joka näytti minua ymmärtävän pettäöksensä minut sitten sitä helpommin. Se oli Alexander VI:n ja Clemens VII:n tuuma, mutta se kai aina jää sikseen, koska he eivät sitä voineet toteuttaa ja koska Napoleonkaan ei voinut sitä saada aikaan. Italia on todellakin kirottu maa!

Ja vanhus painoi päänsä kumaraan.

Dantès ei käsittänyt, kuinka ihminen voi panna henkensä alttiiksi sellaisten asioiden tähden. Hän tiesi kyllä Napoleonista, sillä hän oli hänet nähnyt ja hänen kanssaan puhunut, mutta hänellä ei ollut tietoaakaan siitä, keitä olivat Alexander VI ja Clemens VII.

— Ettekö ole, sanoi Dantès alkaen uskoa samaa kuin vartijansa ja koko Ifin linna, — pappi, jota pidetään ... sairaana?

— Jota pidetään hulluna, eikö niin?

— En uskaltanut sitä sanoa, lausui Dantès hymyillen.

— Niin, niin, jatkoi Faria katkerasti nauraen, — niin, minua pidetään hulluna. Minähän jo kauan aikaa olen huvittanut tässä linnassa kävijöitä, ja hauskuttaisin pikku lapsiakin, jos niitä olisi tässä toivottoman tuskan talossa.

Dantès seiso hetkisen vaiti paikallaan.

— Te siis luovutte pakoaikeistanne? sanoi hän.

— Huomaan pakenemisen mahdottomaksi. Ihminen kapinoi Jumalaa vastaan yrittäessään sellaista, minkä Jumala ei salli tapahtuvan.

— Miksi vaivutte epätoivoon? Ettekö voi aloittaa toiseen suuntaan kuin tähän asti?

— Mutta tiedättekö mitä olen tehnyt, puhuessanne tuolla tavoin aloittamisesta? Tiedättekö, että tarvitsin neljä vuotta valmistakseni työkaluni? Tiedättekö, että kaksi vuotta olen kaivanut maata, joka on ollut kovaa kuin graniitti? Tiedättekö, että minun on täytyntä siirtää syrjään kiviä, joita ennen en olisi luullut voivani liikuttaakaan, että toisinaan olen tehnyt koko päiviä tätä jättiläismäistä työtä, että toisinaan olin illalla onnellinen, kun olin voinut saada irti tuuman verran vanhaa sementtiä, joka ajan mittaan tulee yhtä kovaksi kuin graniitti? Tiedättekö, että voidakseni jonnekin ajaa kaiken tämän mullan ja kaikki nämä kivet sain puhkaista erään porraskäytävän, jonne vähitellen olen kaiken tämän kätkenyt? Nyt käytävä on täynnä, enkä tiedä enää minne panisin kourallisen multaa. Tiedättekö, että juuri sen vuoksi, että uskoin pääseväni tuumani perille, jaksoin tämän kaiken tehdä, ja nyt Jumala siirtääkin tämän päämäärän pois ja muuttaa sen tiesi minne? Sanon sen teille kerta vielä, etten tästä lähin tee enää yhtään mitään päästäkseni vapaaksi, koska Jumalan tahto on, etten enää koskaan saa vapautta maistaa.

Edmond painoi päänsä kumaraan, jotta ei näyttäisi, kuinka hän iloitsi vain siitä, että oli saanut toverin. Hän ei jaksanut nyt tätä sääliä.

Apotti Faria meni istumaan Dantèsin vuoteelle.

Edmond jäi seisomaan. Nuori mies ei koskaan ollut ajatellut pakoa. Se näytti niin mahdottomalta, ettei hän tahtonut sitä yrittääkään, vaan vaistomaisesti vältti pelkkää ajatustakin. Kaivaa viisikymmentä jalkaa maan alla, uhrata tähän työhön kaksi vuotta päästäksensä jyrkkänä mereen laskeutuvalla kalliolla, syöksyä viisikymmentä, kuusikymmentä, ehkä sata jalkaa syvyyteen pudotakseen päänsä murskaksi kallioon, ellei vartijan kuula jo sitä ennen ole tappanut, joutua uimaan puoli peninkulmaa, jos muista vaaroista on päässyt, — ei, mieluummin alistui kohtaloonsa, ja olemmehan nähneet, että Dantèsissa tämä alistuminen oli mennyt niin pitkälle, että hän halusi kuolla.

Mutta nyt, kun nuori mies oli nähnyt vanhuksen takertuvan elämäänsä niin kiihkeästi ja esimerkillään näyttävän, kuinka pitkälle epätoivoinen päättäväisyys voi mennä, hän alkoi miettiä ja mitailla omaa rohkeuttaan. Joku muu oli yrittänyt sitä, mitä hän ei ollut ajatellutkaan tehdä. Eräs toinen, häntä vanhempi, heikompi, kömpelömpi, oli kekseliäisyydellä ja kärsivällisyydellä hankkinut itselleen kaikki työaseet, joita oli tarvinnut tätä uskomatonta työtänsä varten; toinen oli kaiken sen tehnyt, se ei siis ollut mahdotonta Dantèsille. Faria oli kaivanut viisikymmentä jalkaa, hän kaivaa sata. Faria oli viidenkymmenen vuoden ikäisenä tarvinnut tähän työhön kolme vuotta, hän oli puolta nuorempi, hän oli valmis käyttämään siihen kuusi. Faria, apotti, tiedemies, kirkonmies, ei ollut pelännyt uida Ifin linnasta Daumen, Ratonneau tai Lemairen saareen. Hän, Edmond, merimies, hän, Dantès, uskalias sukeltaja, joka niin usein oli ollut etsimässä korallioksaa meren pohjasta, pelkäisikö hän uida niin pitkää matkaa? Olihan hän uinut meressä tuntikausia astumattakaan rantaan välillä. Ei, ei, Dantès ei tarvinnut rohkaistua muuta kuin esimerkin. Kaiken sen, minkä toinen oli tehnyt tai saattanut tehdä, tekee Dantès.

Nuori mies mietti hetkisen.

— Olen keksinyt keinon, sanoi hän vanhukselle.

Faria vavahti.

— Tekö? sanoi hän kohottaen päätään, ja kaikesta huomasi, että jos Dantès puhui totta, ei hänen toivottomuutensa kestäisi kauankaan. — Te, te, mitä olette keksinyt!

— Se käytävä, jonka olette kaivanut tullaksenne tänne minun luokseni, on yhdensuuntainen ulomman käytävän kanssa, eikö olekin?

— On.

— Se ei siis voi olla siitä muuta kuin noin viidentoista jalan päässä?

— Enintään.

— No niin, käytävän keskikohdalle teemme uuden käytävän, joka lähtee siitä aivan kuin ristin poikkipuuh. Tällä kertaa mittaillette tarkemmin. Tulemme ulomman käytävän alle. Surmaamme vartijan ja pakenemme. Tämän tuuman onnistumiseen ei tarvita muuta kuin rohkeutta, jota teillä on, ja voimaa, jota on minulla. En puhukaan kärsivällisyydestä, te olette antanut siitä todistuksen, ja minä teen parhaani.

— Odottakaahan hetkinen, sanoi apotti. — Ette tiedä, minkälatuinen on rohkeuteni ja miten olen aikonut käyttää voimaani. Mutta kuulkaahan minua tarkoin, nuori ystäväni, palvelin mielestäni Jumalaa vapauttamalla hänen luomansa olennon, joka syyttömästi oli tuomittu.

— No, kysyi Dantès, — eikö asian laita ole yhä vielä sama, ja oletteko tuntenut olevanne syyllinen sen jälkeen kuin minut kohtasitte?

— En, mutta en tahdo tullakaan syylliseksi. Tähän asti luulin olevani tekemisissä ainoastaan kuolleen aineen kanssa, nyt te tahdotte minun ryhtyvän tekemisiin ihmisten kanssa. Olen voinut puhkaista muurin ja hävittää portaat, mutta en voi puhkaista ihmisrintaa ja hävittää ihmisen olemusta.

Dantès teki pienen hämmästyä osoittavan liikkeen.

— Mutta jos sillä tavalla pääsisitte vapaaksi, sanoi hän, — niin kuinka sellaiset seikat voivat teitä estää?

— Miksi te ette jonakin iltana ole pöytänne jalalla surmannut vartijaanne, pukeutunut hänen pukuunsa ja koettanut paeta?

— Siksi, että se ajatus ei ole tullut mieleeni, vastasi Dantès.

— Siksi, että vaistomaisesti kammoatte sellaista rikosta niin suuresti, ettette ole sitä tullut edes ajatelleeksi, sanoi vanhus. — Kaikissa yksinkertaisissa ja luvallisissa asioissa varoittaa omatuntomme meitä väistymästä oikealta tieltä. Tiikeri, jota luonto ja kohtalon määräys vaatii vuodattamaan verta, ei tarvitse muuta kuin että sen hajuaisi ilmoittaa saaliin olevan lähellä, heti se syöksyy tuon saaliin kimppuun ja repii sen. Se tottelee vaistoaan. Mutta ihminen sitä vastoin kauhistuu verta. Yhteiskunnalliset lait eivät kiellä vuodattamista, vaan luonnon lait.

Dantès oli hämillään. Se selitti, mitä hänen tietämättään oli tapahtunut hänen aivoissaan tai oikeammin sanoen hänen sielussaan, sillä muutamat ajatukset saavat alkunsa aivoista ja toiset sydämestä.

— Ja sitä paitsi, jatkoi Faria, — olen niinä kahtenatoista vuotena, jotka olen vankilassa viettänyt, muistellut kaikkia kuuluisia pakoyrityksiä. Ne ovat hyvin harvoin onnistuneet. Tuollainen onnistunut pako on tarkkaan mietitty ja huolellisesti pantu toimeen. Siten herttua Beaufort pakeni Vincennes'in vankilasta, apotti Dubuquoi For-l'Évéquesta, Latude Bastillesta. Toisinaan tarjoaa sattuma pakotilaisuuden ja se onkin parasta. Odottakaamme sattumaa, uskokaa minua, ja kun tuo sattuma tulee, niin käyttäkäämme sitä hyväksemme.

— Te olette kyllä voinut odottaa, sanoi Dantès huoaten. — Tuo pitkä työ piti mielenne aina vireessä, ja kun teillä ei ollut työtä hupinanne, niin oli teillä toivo lohdutuksenne.

— En minä tehnyt yksinomaan sitä, sanoi apotti.

— Mitä sitten teitte?

— Kirjoitin ja tutkin.

— Teille annetaan siis paperia, kyniä ja mustetta?

— Ei, vastasi apotti, — mutta olen ne valmistanut.

— Valmistatteko paperia, kyniä ja mustetta? huudahti Dantès.

— Valmistan.

Dantès katsoi ihailien vieraaseensa. Hänen oli vielä kuitenkin vaikea uskoa tämän sanoja. Faria huomasi hänen hienoisen epäilynsä.

— Kun tulette minun luokseni, sanoi Faria, — niin näytän teille kokonaisen teoksen, joka on tulos ajatuksistani, tutkimuksistani ja mietelmistäni. Olen niitä ajatellut Roomassa Colosseumin varjossa, Venetsiassa Pyhän Markuksen pylvästössä, Firenzessä Arnon rannalla, eikä johtunut mieleenikään, että vartijani antaisi minulle tilaisuuden kirjoittaa ne muistiin Ifin linnan muurien suojassa. Se on *Tutkimus Italian yhtenäisen kuningaskunnan mahdollisuuksista*. Siitä tulee paksu nidos.

— Oletteko sellaisen kirjoittanut?

— Kahdelle paidalle. Olen keksinyt keinon, jonka avulla saan kankaan yhtä tasaiseksi ja sileäksi kuin pergamentin.

— Olette siis kemisti?

— Hiukan. Olen tuntenut Lavoisier'n ja ollut hyvä ystävä Cabanisin kanssa.

— Mutta sellaista teosta varten on teidän tarvinnut tehdä historiallisia tutkimuksia. Onko teillä kirjoja?

— Roomassa oli kirjastossani lähes viisituhatta nidosta. Kun ne olin moneen kertaan lukenut, huomasin, että sataviisikymmentä hyvin valittua teosta sisältää, ellei juuri kaiken inhimillisen tietämyksen summaa, niin ainakin kaiken sen, mikä ihmisen on hyödyllistä tietää. Uhrasin kolme vuotta näiden teosten oppimiseen, niin että osasin ne melkein ulkoa sinä hetkenä, kun minut vangittiin. Vankilassa terästin muistiani, ja nyt ne ovat kaikki täydellisesti mieleissäni. Voin lukea ulkoa teille kohtia teoksista, jotka ovat kirjoittaneet sellaiset miehet kuin Thukydidēs, Ksenophon, Plutarkhos, Titus Livius, Tacitus, Strada, Jornandes, Dante, Montaigne, Shakespeare, Spinoza, Machiavelli ja Bossuet. Mainitsen ainoastaan tärkeimmät.

— Tehän osaatte siis useita kieliä?

— Puhun viittä elävää kieltä: saksaa, ranskaa, italiaa, englantia ja espanjaa. Muinaiskreikan avulla ymmärrän uuskreikkaa. Puhun sitä huonosti, mutta opiskelen sitä par'aikaa.

— Opiskelette? sanoi Dantès.

— Niin, olen muodostanut sanaston kaikista niistä sanoista, jotka osaan, olen ne järjestänyt, yhdistänyt, kääntänyt ja muodostanut niin, että niiden avulla voin ilmaista ajatukseni. Osaan lähes tuhat sanaa, niillä tulen toimeen, vaikka sanakirjassa on luullakseni satatuhatta. En voi siis olla kaunopuheinen, mutta osaan esittää ajatukseni, ja se riittää.

Yhä ihastuneempana Dantès piti tätä miestä melkein yliluonnollisena.

— Mutta eihän teille ole annettu kyniä, hän ihmetteli. — Miten olette voineet kirjoittaa tuon laajan teoksen?

— Olen valmistanut suorastaan verrattomia kyniä niiden isojen valkoturskien pääruodoista, joita meille annetaan toisinaan paastopäivinä. Sen vuoksi odotankin keskiviikkoa, perjantaita ja sunnuntaita aina suurella ilolla, sillä silloin voin lisätä kynävarastoani, ja historialliset työni ovat, sen tunnustan, rakkain ajanviettoni. Menneisyyteen vaipuessani unohdan nykyisyyden. Vaeltaessani vapaana ja riippumattomana historiassa en muista olevani vanki.

— Mutta entä muste? sanoi Dantès. — Mistä teette mustetta?

— Tyrmässäni on ennen muinoin ollut liesi, sanoi Faria. — Se on tukittu vähää ennen tuloani, mutta kauan on siinä pidetty tulta, sen koko sisäpuoli on aivan mustunut. Otan tätä karstaa, sulatan sunnuntaina saamaani viiniin, ja siitä saan verratonta mustetta. Muistutuksia varten, joiden täytyy erityisesti pistää silmään, otan sormestani verta.

— Ja milloin saan tämän kaiken nähdä? kysyi Dantès.

— Milloin vain tahdotte, vastasi Faria.

— Heti paikalla! huudahti nuori mies.

— Seuratkaa siis minua, sanoi apotti.

Hän meni maanalaiseen käytävään. Dantès seurasi häntä.

## 17. Apotin huone

Kuljettuaan kumarassa, mutta silti jokseenkin mukavasti, Dantès saapui maanalaista käytävää pitkin apotin huoneeseen. Täällä käytävä suippeni niin, että mies pääsi juuri ja juuri ryömimällä eteenpäin. Apotin huoneen lattia oli kivilaatoista; irroittamalla huoneen pimeimmässä nurkassa olevan laatan hän oli aloittanut vaivalloisen työnsä, jonka lopun Dantès oli nähnyt.

Päästyään sisään ja noustuaan seisomaan alkoi nuori mies tarkkaan silmäillä huonetta. Ensinäkemällä ei siinä ollut mitään erikoista.

— Hyvä, sanoi apotti, — kello on vasta neljänneksen yli kahdentoista, ja saamme olla vielä moniaita tunteja rauhassa.

Dantès silmäili ympärilleen etsien kelloa, josta apotti oli niin tarkoin voinut sanoa ajan.

— Katsokaahan tätä ikkunastani tulevaa päiväsädettä, sanoi apotti, — ja katsokaa noita seinään vetämiäni viivoja. Näiden viivojen avulla, jotka olen laatinut ottamalla varteen maapallon kaksinaisen liikkeen ja sen ellipsiradan, joka kiertää aurinkoa, voin määrätä ajan tarkemmin, kuin jos minulla olisi kello, sillä sen käynti voi vaihdella, jota vastoin auringon ja maan liike ei koskaan vaihtele.

Dantès ei ymmärtänyt mitään näistä selityksistä; nähdessään auringon nousevan vuorien takaa ja laskevan Välimereen hän oli aina luullut, että se liikkui eikä maa. Maapallon kaksinainen liike, jota hän ei huomannut, tuntui hänestä melkein mahdottomalta; hänen puhetoverinsa jokaisen sanan takaa väikkyy tieteen salaisuuksia, joita oli yhtä ihana kaivaa kuin niitä kulta- ja jalokivikaivoksia, jotka hän lapsena oli nähnyt Guzaratessa ja Golcondassa.

— Minun tekisi kovin mieli tarkastaa teidän aarteitanne, sanoi hän apotille.

Apotti meni lieden luo, irroitti taltalla kiven, joka ennen oli ollut lieden pohjustana ja jonka alla oli jokseenkin syvä kolo; tähän koloon hän oli kätkenyt kaikki Dantèsille mainitseman esineet.

— Mitä tahdotte ensin nähdä? kysyi hän.

— Näyttäkää minulle Italian kuningaskuntaa käsittelevä teoksenne.

Faria otti aarrekaapistansa kaksi tai kolme kangaskääröä, jotka oli kierretty kokoon kuin papyruslehdet; ne olivat neljän tuuman levyisiä ja melkein kahdeksantoista tuuman pituisia kangasliuskoja. Näillä numeroiduilla liuskoilla oli kirjoitusta, jota Dantès osasi lukea, sillä se oli tehty apotin äidinkielellä, siis italiankielellä, jota Dantès provencelaisena täydellisesti ymmärsi.

— Katsokaahan, sanoi hän, — tässä on kaikki; noin viikko sitten kirjoitin sanan *loppu* kuudennenkymmenennen liuskan alareunaan. Kaksi paitaani ja kaikki nenäliinani olen käyttänyt siihen; jos joskus pääsen vapaaksi, ja jos Italiassa on ainoatakaan kirjanpainajaa, joka uskaltaa sen julkaista, niin olen kuuluisa.

— Niin olette, vastasi Dantès, — sen käsitän. Ja nyt näyttäkää minulle kynät, joilla olette sen kirjoittanut.

— Tässä, sanoi Faria.

Ja hän näytti nuorelle miehelle kuuden tuuman pituista puikkoa, joka oli siveltimen varren paksuinen; sen päähän oli langalla sidottu apotin mainitsema ruoto, jossa näkyi musteen jälkiä; se oli veistetty suipoksi ja halkaistu aivan kuin tavallinen kynä.

Dantès tarkasti sitä etsien katseillaan asetta, jolla se oli voitu niin hyvin muodostaa.

— Niin, sanoi Faria, — kynäveitsi, sitähan etsitte? Se onkin minun mestariteokseni; olen tehnyt sen samoin kuin tämän puukonkin vanhasta rautaisesta kynttilänjalasta.

Veitsi oli terävä kuin partaveitsi. Sen etu oli siinä, että sitä voi samalla käyttää sekä puukkona että tikarina.

Dantès tarkasti näitä esineitä yhtä tarkkaan kuin aikoinaan oli Marseillen kaupoissa katsellut villien

tekemiä esineitä, joita merimiehet olivat tuoneet pitkien matkojen takaa.

— Nyt ihmettelen ainoastaan yhtä asiaa, sanoi Dantès, — kuinka päivät ovat riittäneet tähän kaikkeen.

— Otin yöt lisäksi, vastasi Faria.

— Yöt! Oletteko siis kissan sukua ja näette pimeässäkin?

— En, mutta Jumala on antanut ihmiselle ymmärryksen, jotta hän voi auttaa puutteellisia aistejaan; minä hankin itselleni valoa.

— Mitenkä?

— Minulle tuodusta lihasta erotan rasvan, sulatan sen ja saan siitä sakeata öljyä. Katsokaahan, tässä on minun lamppuni.

Ja apotti näytti Dantèsille eräänlaatuista lamppua. Se muistutti niitä, joita käytetään ilotulituksissa.

— Tässä on kaksi palanutta piikiveä ja palttinaa.

— Mutta tulitikut?

— Valitin saaneeni ihottuman ja pyysin sitä varten rikkiä, jota sainkin.

Dantès laski esineet kädestään pöydälle ja ajatellessaan moista kestävyttä ja sielunlujuutta painoi päänsä kumaraan.

— Tässä ei ole kaikki, sanoi Faria, — sillä kaikkia aarteitaan ei saa panna samaan kätköön; sulkekaamme tämä.

He panivat laatan paikoilleen; apotti sirotti hiukan tuhkaa sen päälle, tasoitti sen jalallaan peittääkseen siten kaikki laatan irroittamisen jäljet, meni vuoteensa luo ja siirsi sen syrjään.

Vuoteen pääpuolen kohdalla, kiven takana, joka sulki sen melkein täydellisesti, oli kolo ja siinä kahdenkymmenenviiden tai kolmenkymmenen jalan pituiset köysitikkaat.

Dantès tarkasti niitä; ne olivat täysin kestävä.

— Mistä olette saanut köyttä tähän verrattomaan työhön? kysyi hän.

— Ensiksi käytin siihen muutamia paitojani, sitten revin siekaleita lakanoistani niinä kolmena vuotena, jotka olin Fenestrellessä vankina. Kun minut siirrettiin Ifiin, onnistui minun tuoda ne mukani, ja täällä jatkoin työtäni.

— Mutta eikö huomattu, että teidän lakanoissanne ei ollut enää palteita?

— Minä ompelin ne uudelleen.

— Millä?

— Tällä neulalla.

Ja avaten erään siekaleen vaatteistaan näytti Faria pitkää, terävää ruotoa, jossa vielä oli lanka.

— Niin, jatkoi Faria, — aioin ensin irroittaa ristikon ikkunastani, joka on hiukan laajempi kuin teidän, niin kuin näette, ja jota olisin laajentanut vielä lisää pakohetkelläni, mutta kun huomasin sen olevan sisäpuolella, niin luovuin aikeestani, sillä pidin sitä liian vaarallisena. Olen kuitenkin säilyttänyt köysitikkaat voidakseni käyttää niitä, jos sattuma tarjoaa pakokeinon.

Dantès vaipui mietteisiin. Tämä mies, joka oli niin älykäs, niin kekseliäs, niin syvälinen, saattoi ehkä nähdä selvemmin hänen onnettomuutensa kuin hän itse.

— Mitä mietitte? kysyi apotti hymyillen pitäen Dantèsin hajamielisyyttä korkeimman asteen ihailuna.

— Ajattelen ensiksikin tavatonta älyänne. Mitähän olisittekaan tehnyt vapaana?

— Ehkä en mitään. Tämä aivojeni liiallinen toiminta hupenisni kaikenlaisiin vähäpätöisyyksiin. Vain onnettomuus voi kaivaa esiin ihmisälyssä piilevät salaperäiset aarteet; tarvitaan painetta, jotta ruuti räjähtää. Vankeus on koonnut kaikki sinne tänne hajaantuneet sielulliset ominaisuuteni, ne ovat ahtaassa tilassa pakkautuneet yhteen; ja tiedättehän, että pilvien törmätessä toisiinsa syntyy sähköä, salaman sähköä ja valon sähköä.



— Ei, minä en tiedä mitään, sanoi Dantès alakuloisena tietojensa vajavuudesta, — enkä edes käsitä kaikkia sanojanne. Te olette onnellinen, kun tiedätte niin paljon!

Apotti hymyili.

— Sanoitte äsken ajatelleenne kahta asiaa.

— Niin.

— Olette maininnut toisen; mikä on toinen?

— Toinen on, että olette kertunut minulle elämäne, mutta ette tunne minun elämäni.

— Teidän elämäne, nuori mies, on siksi lyhyt, ettei siihen voi sisältyä mitään tärkeitä tapahtumia.

— Siihen sisältyy tavattoman suuri onnettomuus, sanoi Dantès, — onnettomuus, jota en ole ansainnut. Ja jotta en soimaisi Jumalaa, niin kuin usein olen tehnyt, tahtoisin syyttää ihmisiä onnettomuudestani.

— Te väitätte siis olevanne viaton rikokseen, josta teitä syytetään?

— Aivan syytön, vannon sen niiden kahden henkilön nimessä, jotka ovat minulle rakkaimmat maailmassa, isäni ja Mercedesen.

— Kertokaahan minulle elämäntarinanne, sanoi apotti sulkien kätkön ja lykäten vuoteen paikoilleen.

Dantès kertoi nyt elämäntarinansa, ja se rajoittui matkoihin, jotka hän oli tehnyt kerran Intiaan ja kaksi tai kolme kertaa Levanttiin; lopulta hän tuli viimeiseen matkaansa, kapteeni Leclèren kuolemaan, käärröön, joka hänen oli vietävä marsalkalle, marsalkan tapaamiseen, hänen antamaansa ja herra Noirtier'lle osoitettuun kirjeeseen. Sitten hän kertoi, miten saapui Marseilleen, tapasi isänsä, kertoi rakkaudestaan Mercedeseseen, kihlajaisateriasta, vangitsemisestaan, kuulustelusta, väliaikaisesta vankeudesta oikeuspalatsissa, lopulta vankeudesta Ifin linnassa. Tultuaan niin pitkälle ei Dantès edes tietänyt, kuinka kauan hän oli vankilassa ollut.

Kertomuksen päätyttyä apotti vaipui syviin mietteisiin.

— On olemassa, sanoi hän viimein, — syvälinen oikeusselviö, joka viittaa juuri siihen, mitä äsken sanoin, että ellei ole kysymys puutteellisesta organismista, niin ihmisolemus kammoo rikosta. Mutta hienostuminen on antanut meille tarpeita, paheita, teennäisiä pyyteitä, jotka saavat meidät tukahduttamaan hyvät vaistomme ja johdattavat meidät rikokseen. Tästä johtuu päätelmä: Jos tahdotte löytää syyllisen, niin etsikää ensiksi se, jolle rikos on ehkä tuottanut jotakin hyötyä. Kenelle oli hyötyä teidän katoamisestanne?

— Ei kenellekään. Olinhan minä niin vähäpätöinen.

— Älkää vastatko niin, sillä vastauksestanne puuttuu sekä logiikka että filosofia; kaikki on suhteellista, rakas ystäväni, kuninkaasta alkaen, joka on seuraajansa tiellä, virkamieheen asti, joka on ylimääräisen tiellä; jos kuningas kuolee, perii seuraaja kruunun; jos virkamies kuolee, perii ylimääräinen tuhannenkahdensadan livren palkan. Nuo tuhatkaksisataa livreä muodostavat hänen siviililistansa ja ovat hänelle yhtä välttämättömät kuin kaksitoista miljoonaa kuninkaalle. Jokainen, yhteiskunnan arvoasteikon alimmalta portaalta ylimmälle asti, muodostaa ympärilleen pienen etujen maailman, jolla on omat pyörteensä ja käyrät atominsa, niin kuin Descartesin maailmoilla. Mutta nämä maailmat suurenevat sen mukaan kuin ne nousevat arvoasteikossa. Ne muodostavat nurinkäännetyn spiraalin, joka tasapainon lain perustuksella pysyy kärkensä nojassa pystyssä. Palatkaamme teidän maailmaanne. Teidät aiottiin juuri nimittää Pharaonin kapteeniksi?

— Niin.

— Te aioitte juuri mennä naimisiin kauniin tytön kanssa?

— Niin.

— Kenelle oli etua siitä, ettei teistä tullut Pharaonin kapteenia?

Kenelle oli etua siitä, ettette menneet naimisiin Mercedesen kanssa?

Vastatkaa ensin ensimmäiseen kysymykseen, järjestys on kaikkien probleemien avain. Kenelle oli hyötyä siitä, ettei teistä tullut Pharaonin kapteenia?

— Ei kenellekään. Laivaväki piti minusta. Jos merimiehet olisivat saaneet valita päällikkönsä, niin olen varma siitä, että he olisivat valinneet minut. Yksi ainoa saattoi kadehtia sitä. Olin vähää ennen riidellyt hänen kanssaan ja olin vaatinut häntä kaksintaisteluun ja hän oli siitä kieltäytynyt.

— Vai niin! Mikä oli tuon miehen nimi?

— Danglars.

— Mikä virka hänellä oli laivassa?

— Hän oli tilinpitäjä.

— Jos olisitte tullut kapteeniksi, niin olisitteko pitänyt hänet siinä toimessa?

— En, jos se minusta olisi riippunut, sillä luulen huomanneeni hänen tileissään väärennyksiä.

— Hyvä. Entä oliko joku läsnä kun viimeistä kertaa keskustelitte kapteeni Leclèren kanssa?

— Ei, olimme kahden.

— Saattoiko kukaan kuulla keskusteluanne?

— Saattoi kyllä, sillä ovi oli auki, jopa ... odottakaahan ... niin, niin, Danglars kulki ohitse juuri sinä hetkenä, kun kapteeni Leclère ojensi minulle marsalkalle vietävän käärön.

— Hyvä, sanoi apotti, — nyt olemme oikeilla jäljillä. Otitteko ketään mukaanne laskeutuessanne maihin Elban luona?

— En ketään.

— Saitte kirjeen?

— Sain, marsalkalta.

— Minne panitte kirjeen?

— Lompakkooni.

— Teillä oli siis lompakko mukanaan? Mitenkä saattoi niin iso lompakko, johon voi panna virallisen kirjeen, mahtua merimiehen taskuun?

— Olette oikeassa, lompakkoni oli laivassa.

— Siis vasta laivassa panitte kirjeen lompakkoonne?

— Niin.

— Missä oli kirje astuessanne Porto-Ferrajosta laivaan?

— Se oli kädessäni.

— Kun palasitte Pharaoniin, saattoi siis jokainen nähdä, että teillä oli kirje?

— Niin saattoi.

— Danglars yhtä hyvin kuin muutkin?

— Danglars yhtä hyvin kuin muutkin.

— Kuulkaahan nyt, muistelkaahan tarkoin: muistatteko, millainen ilmianto oli?

— Kyllä muistan; luin sen kolmeen kertaan, ja jokainen sana painui mieleeni.

— Kerratkaahan ne.

Dantès mietti hetkisen.

— "Kuninkaalliselle prokuraattorille antaa eräs kuninkaan ja valtaistuimen ystävä tiedoksi, että Edmond Dantès -niminen mies, Pharaon-laivan perämies, saapuessaan tänä aamuna Smyrnasta, poikettuaan Napoliin ja Porto-Ferrajoon, on vienyt Murat'lta kirjeen kruununanastajalle ja häneltä saanut kirjeen vietäväksi Pariisiin bonapartelaiselle komitealle.

"Todistuksen hänen rikollisuudestaan saa vangitsemalla hänet, sillä kirje on joko hänellä tai hänen isällään tai Pharaon-laivassa."

Apotti kohautti olkapäitään.

— Se on päivänselvää, sanoi hän, — ja olette ollut liian lapsellinen ja liian hyvä, kun ette heti alussa ole arvannut kaikkea.

— Niinkö luulette? huudahti Dantès. — Sehän olisi suorastaan halpamaista!

— Millainen oli Danglars'in käsiala tavallisesti?

— Kaunis ja vino käsiala.

— Millainen oli tuon nimettömän kirjeen käsiala?

— Taaksepäin vino.

Apotti hymyili.

— Väärennetty, eikö niin?

— Se oli siksi liian selvä.

— Odottakaahan, sanoi hän.

Hän otti kynänsä tai pikemmin sanoen sen, mitä hän kynäksi sanoi, kastoi sen musteeseen ja kirjoitti vasemmalla kädellään tätä varten valmistetulle palttinalle ilmiannon pari kolme ensimmäistä riviä.

Dantès peräytyi ja katsoi melkein kauhuissaan apottiin.

— Kummallista, huudahti hän, — kuinka tämä käsiala muistuttaa sitä.

— Siksi, että tuo ilmianto oli kirjoitettu vasemmalla kädellä. Olen tullut huomaamaan erään asian, jatkoi apotti.

— Minkä?

— Että kaikki oikealla kädellä kirjoitetut käsialat ovat erilaisia ja kaikki vasemmalla kirjoitetut samanlaisia.

— Olettepa te kaiken nähnyt ja kaiken huomannut!

— Jatkakaamme. Kenelle oli etua siitä, ettette mennyt naimisiin Mercedeksen kanssa?

— Eräälle nuorelle miehelle, joka rakasti häntä.

— Hänen nimensä?

— Fernand.

— Sehän on espanjalainen nimi.

— Hän olikin kotoisin Catalansista.

— Luuletteko, että hän olisi voinut kirjoittaa tuon kirjeen?

— En! Hän olisi ennemmin pistänyt minua puukollaan.

— Niin, se on espanjalaisen luonteen mukaista, he voivat tappaa, mutta eivät menetellä raukkamaisesti.

— Sitä paitsi, jatkoi Dantès, — hän ei tietänyt mitään ilmiannossa mainituista yksityiskohdista.

— Ette siis ollut niitä ilmaissut kenellekään?

— En kenellekään.

— Ette edes rakastetullenne?

— En edes morsiamelleni.

— Kirjoittaja on siis Danglars.

— Nyt olen siitä varma.

— Odottakaahan ... tunsiko Danglars Fernandin?

— Ei ... tunki... Minä muistuttelen...

— Mitä?

— Kihlajaisteni edellisenä iltana näin heidät yhdessä ukko Pamphilen ravintolan lehtimajassa. Danglars oli ystävällinen ja laski leikkiä, Fernand oli kalpea ja rauhaton.

— Olivatko he kahden?

— Eivät, heidän seurassaan oli kolmaskin toveri, jonka hyvin tunsin ja joka epäilemättä oli tutustuttanut heidät toisiinsa, muudan räätäli Caderousse; mutta hän oli humalassa; odottakaahan ... odottakaahan... Kuinka en muistanut sitä? Viereisellä pöydällä oli mustepullo, paperia ja kyniä. (Dantès nosti kätensä otsalleen.) Oi, noita roistoja, noita roistoja!

— Tahdotteko vielä tietää lisää? sanoi apotti nauraen.

— Tahdon, tahdon, sillä te näette selvästi kaiken. Tahdon tietää, miksi minua ei kuulusteltu muuta kuin yksi ainoa kerta, miksi en joutunut tuomarin eteen ja miksi minut tuomittiin ilman tutkintoa.

— Tämä kohta on sotkuisempi, sanoi apotti, — oikeuslaitoksella on omat synkät ja salaperäiset tempunsa, joista on vaikea päästä selville. Se, mitä tähän asti olemme tehneet noiden molempien ystäviinne suhteen, on ollut vain lasten leikkiä; tässä kohdassa tarvitsen tarkempia tietoja.

— Kyselkää, sillä näettehän selvemmin elämäni kuin minä itse.

— Kuka teitä kuulusteli? Kuninkaallinen prokuraattoriko, hänen sijaisensa vai tutkintotuomari?

— Hänen sijaisensa.

— Nuori vai vanha?

— Nuori; kahdenkymmenenseitsemän tai -kahdeksan ikäinen.

— Hyvä! Ei vielä turmeltunut, mutta jo kunnianhimoinen, sanoi apotti.

— Millä tavoin hän teitä kohteli?

— Pikemmin lempeästi kuin ankarasti.

— Kerroitteko hänelle kaiken?

— Kerroin.

— Ja muuttuiko hänen menettelytapansa kuulustelun aikana?

— Muuttui hetkiseksi, kun hän oli lukenut kirjeen, joka oli syynä vangitsemiseeni. Onnettomuuteni näytti aivan musertavan hänet.

— Onnettomuutenneko?

— Niin.

— Oletteko aivan varma siitä, että hän sääliitteli teidän onnettomuuttanne?

— Hän todisti ainakin kauniilla tavalla ystävyyttään.

— Millä tavalla?

— Hän poltti sen ainoan paperin, joka oli minulle raskauttava.

— Minkä? Ilmiannonko?

— Ei, kirjeen.

— Oletteko siitä varma?

— Hän teki sen minun nähteni.

— Se on eri asia; tuo mies voi olla suurempi rikollinen kuin uskottekaan.

— Saatte minut vapisemaan, kautta kunniani! sanoi Dantès. — Onko maailma sitten täynnä tiikereitä ja krokotiileja?

— On. Mutta kaksijalkaiset tiikerit ja krokotiilit ovat vaarallisempia kuin nelijalkaiset.

— Jatkakaamme, jatkakaamme.

— Mielelläni. Sanoitte siis hänen polttaneen kirjeen?

— Niin, ja hän sanoi: "Näettehän, teitä vastaan ei ole muuta kuin tämä todistus, ja sen minä hävitän."

— Moinen teko on liian jalo ollakseen luonnollinen.

— Niinkö uskotte?

— Olen siitä varma. Kenelle tuo kirje oli osoitettu?

— Herra Noirtier'ille, Coq-Héron-katu n:o 13 Pariisissa.

— Voitteko otaksua, että prokuraattorin sijaisella oli jotakin hyötyä siitä, että tuo kirje hävisi?

— Ehkä; sillä hän sai minut lupaamaan pari kolme kertaa oman etuni vuoksi, etten puhu tästä kirjeestä kenellekään, ja hän vannotti minua olemaan lausumatta sen henkilön nimeä, jolle kirje oli osoitettu.

— Noirtier? sanoi apotti. — Noirtier? Tunsin erään Noirtier'n entisen Etrurian kuninkaan hovissa, Noirtier'n, joka vallankumouksen aikana oli ollut girondisti. Mikä oli tuon prokuraattorin sijaisen nimi?

— Villefort.

Apotti purskahti nauruun.

Dantès katsoi häneen kummastuneena.

— Mikä teitä vaivaa? kysyi hän.

— Näettekö tuon päivänsäteen? kysyi apotti.

— Näen.

— No niin; kaikki on minulle nyt selvempää ja kirkkaampaa kuin tuo säde. Lapsiraukka, nuori mies parka! Ja tuo virkamies oli teille ystävällinen?

— Oli.

— Tuo kunnon prokuraattorin sijainen poltti, hävitti kirjeen?

— Niin.

— Tuo Noirtier ... mikä sokea raukka olettekaan ... tiedätekö, mikä oli tuo Noirtier? — Tuo Noirtier oli hänen isänsä.

Jos salama olisi iskenyt Dantèsin eteen ja avannut kuilun, joka ulottui helvettiin asti, ei se olisi tehnyt niin äkillistä, niin sähköistä, niin murskaavaa vaikutusta kuin nämä odottamattomat sanat; hän nousi, tarttui molemmin käsin päähänsä aivan kuin estääkseen sitä halkeamasta.

— Hänen isänsä! Hänen isänsä! huudahti hän.

— Niin, hänen isänsä, jonka nimi on Noirtier de Villefort, jatkoi apotti.

Kaikki, mikä siihen asti oli ollut Dantèsille hämärää, tuli nyt äkkiä päivänselväksi. Villefort'in kummallinen käytös kuulustelun aikana, hävitetty kirje, vaadittu vala, virkamiehen melkein rukoileva ääni, kaikki se johtui hänen mieleensä; hän kiljahti, horjui aivan kuin humaltunut ja riensi käytävään, jonka kautta hän pääsi apotin huoneesta omaansa.

— Minun täytyy saada olla yksinäni, sanoi hän, — ajatellakseni tätä kaikkea.

Palattuun tyrmäänsä hän vaipui vuoteelleen, jossa vanginvartija illalla tullessaan tapasi hänet istumassa katse tuijottavana, kasvot vääntyneinä, mutta liikkumattomana ja mykkänä kuin kuvapatsas.

Hän oli tehnyt kamalan päätöksen ja vannonut pelottavan valan.

Dantèsin herätti tästä mietiskelystä Farian ääni. Kun vanginvartija oli käynyt hänenkin luonaan, niin hän tuli kutsumaan Dantèsia syömään illallista kanssaan. Fariaa kun pidettiin hulluna, huvittavana hulluna, oli hän saanut kaikenlaisia etuoikeuksia, niin kuin tavallista valkoisempaa leipää ja pienen pullon viiniä sunnuntaisin. Oli juuri nyt sunnuntai, ja apotti tuli kutsumaan nuorta toveriansa jakamaan hänen leipänsä ja viininsä.

Dantès seurasi häntä; hänen kasvonsa rypyt olivat kadonneet ja piirteet olivat tulleet entiselleen; mutta niihin oli ilmaantunut jäykkyyttä ja lujuuutta, josta voi arvata hänen tehneen lujan päätöksen. Apotti katsoi häneen terävästi.

— Olen pahoillani, että autoin teitä etsimisessänne ja sanoin mitä sanoin, lausui hän.

— Miksikä niin? kysyi Dantès.

— Siksi, että olen tuonut sieluunne tunteen, jota siellä ei tätä ennen ollut: kostonhimon.

Dantès hymyili.

— Puhukaamme jostakin muusta, sanoi hän.

Apotti katseli häntä hetkisen ja pudisti surullisena päätään; sitten he puhuivat muusta.

Vanha vanki kuului niihin paljon kärsineisiin ihmisiin, joiden keskustelussa on runsaasti hyviä tietoja ja jotka koko ajan pitävät toisen virkeänä; mutta hän ei ollut itsekäs eikä puhunut omista kärsimyksistään.

Dantès kuunteli ihastuneena hänen jokaista sanaansa; aivan kuin revontulet valaisevat pohjoisilla seuduilla purjehtivien merimiesten tietä, niin näyttivät ne hänelle uusia ihmeellisiä näköaloja, joita satumainen valaistus kirkasti. Dantès ymmärsi, kuinka onnellinen olisi älykäs ihminen saadessaan seurata tätä miestä niille moraalisena, filosofisena ja yhteiskunnallisen sivistyksen kukkuloille, joilla hän tavallisesti oleskeli.

— Teidän pitäisi opettaa minulle hiukan kaikkea sitä, mitä tiedätte, sanoi Dantès, — vaikkapa ei muun vuoksi kuin siksi, että teillä ei olisi ikävä minun seurassani. Luullakseni olisitte mieluummin yksin kuin minun kaltaiseni sivistymättömän ja kehittymättömän miehen seurassa. Jos suostutte pyyntöni, niin lupaan olla enää koskaan puhumatta teille pakenemisesta.

Apotti hymyili.

— Rakas lapsi, sanoi hän, — ihmistieto on hyvin rajoitettu, ja kun olisin opettanut teille matematiikkaa, fysiikkaa, historiaa ja pari kolme elävää kieltä, niin tietäisitte saman kuin minäkin, enkä tarvitsisi kuin pari vuotta opettaakseni kaiken tietoni teille.

>- Pari vuotta! sanoi Dantès. — Luuletteko minun oppivan kaiken tuon parissa vuodessa?

— Ette tietojen käyttämisestä, mutta niiden perusteet; oppiminen ei ole samaa kuin tietäminen. Maailmassa on sekä tietorikkaita että oppineita. Muistin avulla tullaan edellisiksi, filosofoimisen avulla jälkimmäiseksi.

— Mutta eikö filosofiaa voi oppia?

— Filosofiaa ei opi. Filosofia on kaiken tietämyksen määrä, tietojen omistajan kyky soveluttaa niitä. Filosofia on se säteilevä pilvi, jolle Kristus laski jalkansa noustessaan taivaaseen.

— Kertokaahan, sanoi Dantès, — mitä minulle ensiksi opetatte. Minussa on tiedon jano.

— Kaikki! sanoi apotti.

Samana iltana laativat vangit opetussuunnitelman, jota he alkoivat toteuttaa seuraavana päivänä. Dantèsilla oli suorastaan ihmeellinen muisti ja verraton käsittämiskyky. Hänellä oli oivallinen matemaattinen taju ja mielikuvitusta, joka auttoi häntä kuivien numeroiden ja jäykkien kaavojen yli. Hän osasi jo hiukan ennestään italiankieltä ja uuskreikkaa, jota oli oppinut matkaillessaan itämailla. Näiden kahden kielen avulla hän piankin oppi ymmärtämään muiden kielten rakenteen; hän alkoi puhua espanjan-, englannin- ja saksankieltä.

Niin kuin hän oli apotti Farialle luvannut, ei hän enää koskaan puhunut paosta, joko sitten siitä syystä, että opintojen tuottama huvitus korvasi vapaudenkaipuun, tai siksi, että hän tahtoi ehdottomasti pitää sanansa, ja päivät kuluivat nopeasti opinnoissa. Vuoden päästä hän oli aivan toinen mies.

Mitä tuli apotti Fariaan, niin Dantès huomasi, että tämä hänen seuransa tuottamasta virkistyksestä huolimatta alkoi päivä päivältä synkistyä. Jokin ajatus näytti taukoamatta ja alinomaa vainoavan häntä. Hän vaipui syviin mietteisiin, huokasi vasten tahtoaan, nousi äkkiä ja käveli synkkänä pitkin vankilaansa.

Eräänä päivänä hän pysähtyi kesken kävelynsä ja huudahti:

— Kunpa ei olisi vartijoita!

— Vartijaa ei olisi olemassa, jos vain tahdotte, sanoi Dantès, joka oli aivan kuin kristallin läpi nähnyt hänen ajatuksensa.

— Olenhan sanonut teille, sanoi apotti, — että kammoan murhaa.

— Mutta jos murha tapahtuu itsesäilytysvaistosta, itsepuolustuksen tarpeesta.

— Minä en sittenkään voisi sitä tehdä.

— Ajatteletteko sitä kuitenkin?

— Taukoamatta, taukoamatta, sanoi apotti.

— Ja olette keksinyt jonkin keinon, ettekö ole? sanoi Dantès kiihkeästi.

— Olen, jos ulommalle käytävälle asetetaan vahti, joka on kuuro ja sokea.

— Hän tulee kuuroksi ja sokeaksi, sanoi nuori mies jyrkästi, ja se kauhistutti apottia.

— Ei, ei, huudahti hän, — mahdotonta!

Dantès tahtoi jatkaa keskustelua tähän suuntaan, mutta apotti pudisti päätään ja kieltäytyi vastaamasta enempää.

Kului kolme kuukautta.

— Oletteko väkevä? kysyi eräänä päivänä apotti Dantèsilta.

Vastaamatta sanaakaan Dantès otti taltan, väänsi sen käyräksi kuin hevosenkengän ja oikaisi sen sitten.

— Lupaatteko, ettette tapa vahtia ennen kuin äärimmäisessä hätätilassa?

— Lupaan, kautta kunniani!

— Siinä tapauksessa, aloitti apotti, — voimme panna tuumamme täytäntöön.

— Ja paljonko tarvitsemme siihen aikaa?

— Vähintään vuoden.

— Mutta voimme kai ryhtyä työhön?

— Voimme heti.

— Nyt olemme menettäneet kokonaisen vuoden! huudahti Dantès.

— Pidätekö sitä vuotta hukkaan menneenä? sanoi apotti.

— Anteeksi, anteeksi, huudahti Edmond punastuen.

— Vaiti, sanoi apotti; — ihminen ei ole koskaan muuta kuin ihminen, ja te olette kuitenkin parhaimpia niiden joukossa, jotka olen tuntenut. Kas, tällainen on suunnitelmani.

Apotti näytti silloin Dantèsille laatimansa piirustuksen: se oli hänen kammionsa, Dantèsin kammion ja niitä yhdistävän käytävän asemakaava. Keskelle tätä käytävää hän oli laatinut sivukäytävän, samanlaisen kuin kaivoksissa. Tämä sivukäytävä vei sen ulomman käytävän alle, jolla vartija käveli. Päästyään kerran sinne he kaivavat ison kolon ja irrottavat laatan, josta käytävän permanto oli muodostettu. Sopivana hetkenä se sitten painuisi sotilaan alta, ja hän putoaisi kuoppaan. Dantèsin piti hyökätä hänen kimppuunsa hetkenä, jolloin hän olisi pökerryksissä putoamisestaan eikä voisi puolustautua, sitoa hänen kätensä, tukkia hänen suunsa, minkä jälkeen pakolaiset avattuaan käytävässä olevan ikkunan laskeutuisivat köysitikkaiden avulla linnoituksen ulkomuuria myöten ja pakenisivat.

Dantès taputti käsiään, ja hänen silmänsä loistivat ilosta; tuuma oli niin yksinkertainen, että sen täytyi onnistua!

Samana päivänä miehet ryhtyivät työhönsä sitä suuremmalla innolla, kun se tapahtui pitkän lepoajan jälkeen ja molemmat nähtävästi toteuttivat salaisia ajatuksiaan.

Heidän työnsä keskeytyi vain silloin, kun molempien täytyi olla omassa huoneessaan vartijan tullessa

sinne. He olivat sitä paitsi tottuneet erottamaan hänen askeltensa äänen, kun hän tuli portaita alas, eikä hän kertaakaan yllättänyt kumpaakaan. Uudesta käytävästä irroitettu hiekka olisi lopulta täyttänyt entisen käytävän kokonaan, mutta he heittivät sen vuoroin Dantèsin, vuoroin Farian kammion ikkunasta ulos, vähitellen ja tavattoman varovaisesti: he murensivat sen aivan hienoksi, ja yötuuli vei sen kauaksi jättämättä mitään jälkeä.

Toista vuotta kului tähän työhön, joka suoritettiin taltalla, veitsellä ja puukangella. Työn aikana Faria jatkoi Dantèsin opettamista, puhui hänen kanssaan eri kieliä, kertoi kansoista ja suurista miehistä. Apotti, joka oli kuulunut hienoon maailmaan, osoitti esiintymisessään eräänlaista alakuloista arvokkuutta, ja Dantès, jolla oli luontainen mukautumisen kyky, osasi omaksua itselleen tuon hienon kohteliaisuuden ja ylhäiset seurustelutavat, joita ei saavuta muuten kuin tottumuksen tietä, seurustelemalla ylhäisissä piireissä tai etevien henkilöiden kanssa.

Viidentoista kuukauden kuluttua käytävä oli valmis, kuoppa oli kaivettu ulomman käytävän alle; vartija kuului astelevan siellä edestakaisin, ja vangit, joiden oli pakko odottaa pimeää, kuutamotonta yötä voidakseen varmasti päästä pakoon, eivät pelänneet mitään muuta, kuin että maa pettää liian varhain sotilaan jalkojen alla. Tämä onnettomuus estettiin siten, että pantiin tueksi pölkky, joka oli löydetty käytävää tehtäessä. Dantès oli parhaillaan panemassa sitä paikoilleen, kun hän äkkiä kuuli apotti Farian, joka oli jäänyt Dantèsin kammioon hiomaan rautanaulaa köysitikkaiden kiinnittämistä varten, huutavan häntä hätääntyneellä äänellä. Dantès riensi hänen luokseen ja tapasi apotin keskellä huonetta kalpeana, kasvot hikeä valuen ja kädet nyrkissä.

— Hyvä Jumala, huudahti Dantès, — mitä on tapahtunut ja mikä teidän on?

— Joutuin, joutuin! sanoi apotti, — kuulkaa minua.

Dantès katseli apotin kalmankalpeita kasvoja, hänen silmiensä ympärille muodostuneita mustia renkaita, hänen kelmeitä huuliaan, hänen pystyyn noussutta tukkaansa, ja kauhistuneena hän pudotti kädessään olleen taltan.

— Mitä on tapahtunut! huudahti Edmond.

— Minä olen mennyttä miestä! sanoi apotti. — Kuulkaa minua. Kamala, ehkä kuolettavakin tauti valtaa kohta minut. Tunnen sen tulevan. Minulla oli samanlaatuinen jo vuotta ennen vangitsemistani. Tätä tautia vastaan on vain yksi ainoa lääke, ilmoitan sen teille; juoskaa nopeasti huoneeseeni, kohottakaa vuoteen jalkaa, se on ontto, siellä on pieni kristallipullo, joka on puolillaan punaista nestettä, tuokaa se tänne. Mutta, ei, ei, minut voitaisiin yllättää täällä; auttakaa minua pääsemään huoneeseeni niin kauan kuin minulla on vielä hiukankaan voimia. Kukapa tietää, mitä tapahtuu sinä aikana, jonka kohtausta kestää.

Dantès ei menettänyt malttiaan, vaikka häntä kohdannut onnettomuus oli tavattoman suuri; hän meni käytävään, veti onnettoman toverinsa perässään ja sai hänet vaivalloisesti viedyksi käytävän toiseen päähän, saapui apotin huoneeseen ja asetti hänet vuoteelle.

— Kiitos, sanoi apotti, ja koko hänen ruumiinsa värisi aivan kuin hän olisi noussut jääkylmästä vedestä. — Kohta tauti tulee, vaivun aivan kuin kuolleeksi. Ehkä en tee ainoatakaan liikettä, ehkä en äännähdäkään, mutta ehkä vaahto tulee suustani, jäykistyn ja huudan; koettakaa tukahduttaa huutoni, sillä muussa tapauksessa voidaan minut muuttaa toiseen huoneeseen, ja silloin olemme ainoaerottot. Kun tulen liikkumattomaksi, kylmäksi ja kuolleen näköiseksi, niin vasta silloin, ymmärrättekö, raotatte puukon avulla hampaani, kaadatte suuhuni kahdeksan tai kymmenen tippaa tuota nestettä, ja ehkä toinnun.

— Ehkähkö? lausui Dantès surullisesti.

— Auttakaa, auttakaa! huusi apotti, — minä ... minä kuo...

Taudinpuuska tuli niin äkkiä ja sellaisella voimalla, että onneton vanki ei ennättänyt lopettaa lausettaan; hänen otsansa yli kiiti pilvi, nopeasti ja uhkaavana kuin myrsky merellä; taudinpuuska laajensi hänen silmänsä, veti suun väärään ja nosti punan poskille: hän huitoi käsillään, kuola tuli hänen suustaan ja hän karjui; mutta Dantès tukahdutti hänen huutonsa peitteen alle. Tätä kesti kaksi tuntia. Sen jälkeen sairas, liikkumattomana kuin kuollut valkoisena ja kylmänä kuin marmori, veltttona kuin tallattu kaisla kaatui, jäykistyi viimeisen kohtauksen aikana kerta vielä ja tuli sitten siniseksi.

Edmond odotti siksi, kunnes tämä näennäinen kuolema oli vallannut koko ruumiin ja jäätänyt sen sydämeen asti; silloin hän tarttui veitseen, painoi sen terän hampaiden väliin, avasi suun tavattoman vaivalloisesti, kaatoi siihen kymmenen tippaa punaista nestettä ja odotti.

Kului tunti, eikä vanhus tehnyt ainoatakaan liikettä. Dantès pelkäsi odottaneensa liian kauan ja



katseli häntä epätoivoisena. Lopulta nousi heikko puna vanhuksen poskille, silmät, jotka koko ajan olivat olleet auki ja elottomina, saivat entisen katseensa, kuului heikko huokaus, ja sairas liikahti.

— Pelastettu, pelastettu! huudahti Dantès.

Sairas ei vielä voinut laisinkaan puhua, mutta hän viittasi kauhuissaan ovea kohden. Dantès kuunteli ja kuuli vartijan askelet, kello oli seitsemän.

Nuori mies hyökkäsi käytävän aukkoa kohden, pujahti sinne, siirsi laatan päänsä päällä paikoilleen ja palasi kammioonsa.

Hiukan sen jälkeen aukeni hänen kammionsa ovi vuorostaan, ja vartija näki vangin entiseen tapaansa istumassa vuoteella.

Tuskin hän oli mennyt, tuskin oli hänen askeltensa ääni lakannut kaikumasta, kun Dantès levottomana, ajattelemattakaan syömistä, palasi samaa tietä kuin oli tullut, nosti laatan ylös ja astui apotin huoneeseen.

Tämä oli tullut tajuihinsa, mutta makasi vielä liikkumattomana ja voimattomana vuoteellaan.

— En luullut enää saavani nähdä teitä, sanoi hän Dantèsille.

— Miksi ette? kysyi nuori mies; — luulitteko siis kuolevanne?

— Mutta onhan kaikki valmiina pakoa varten, ja odotin teidän pakenevan.

Suuttumuksen puna nousi Dantèsin poskille.

— Ilman teitä! huudahti hän. — Uskotteko todellakin, että olisin voinut niin tehdä?

— Nyt huomaan erehtyneeni, sanoi sairas. — Olen hyvin heikko, aivan murtunut, menehtynyt.

— Rohkeutta, voimanne palaavat kyllä, sanoi Dantès istuutuen vuoteen viereen ja tarttuen Farian käsiin.

Apotti pudisti päätään.

— Tätä edellisellä kerralla puuska kesti puolen tuntia, jonka jälkeen minun oli nälkä ja nousin omin voimin. Tänään en voi liikuttaa oikeata kättäni enkä jalkaani. Pääni on raskas, ja se ilmaisee aivoissa tapahtuneen sisäisen vuodon. Kolmannella kerralla jään aivan liikkumattomaksi tai kuolen heti.

— Ei, ei, olkaa varma siitä, te ette kuole; jos kolmas kohtaous tulee, niin olette silloin vapaa. Me pelastamme teidät samoin kuin tälläkin kertaa, ja paremmin kuin tällä kertaa, sillä meillä on silloin apua.

— Ei, ystäväiseni, sanoi vanhus, — älkää pettäkö itseänne. Äskeinen taudinpuuska on tuominut minut ikuisen vankeuteen. Paetakseen täytyy voida kävellä.

— No niin, me odotamme viikon, kuukauden, kaksi kuukautta, jos niin tarvitaan. Sinä aikana voimanne palaavat. Kaikki on valmiina pakoamme varten, ja voimmehan vapaasti valita ajan ja hetken. Sinä päivänä, kun tunnette jaksavanne uida, no niin, sinä päivänä panemme tuumamme täytäntöön.

— Minä en enää koskaan voi uida, sanoi Faria; — tämä käsi on herpaantunut ainiaaksi. Kohottakaahan sitä, niin näette, kuinka se painaa.

Nuori mies kohotti käsivartta, joka putosi hervottomana alas. Hän huokasi.

— Näettehän, Edmond? sanoi Faria. — Uskokaa minua, tiedän kyllä mitä sanon. Sen jälkeen kun ensi kerran sain tämän taudinpuuskan, en ole lakannut miettimästä. Odotin sitä, sillä se on sukuperintö; isäni kuoli kolmanteen puuskaan, isoisäni samoin. Lääkäri, joka valmisti minulle tämän lääkkeen, oli kuuluisa Cabanis, ja hän ennusti, että minulle käy aivan samoin.

— Lääkäri erehtyy, huudahti Dantès. — Ja mitä tuohon herpaantumiseen tulee, niin se ei haittaa; minä otan teidät selkääni ja uin sillä tavoin.

— Lapsi, sanoi apotti, — olette merimies, olette uimari, tiedätte, että moinen taakka selässään mies ei jaksaa uida enempää kuin viisikymmentä uintivetoa. Älkää hautoko unelmia, joita ei edes hyvä sydämenne voi pitää mahdollisina. Minä jään siis tänne siksi, kunnes koittaa vapauteni eli kuolema. Mitä teihin tulee, niin paetkaa, lähtekää! Te olette nuori, väkevä ja notkea, älkää välittäkö minusta, vapautan teidät lupauksestanne.

— Hyvä on! sanoi Dantès. — Hyvä on, siinä tapauksessa jään minäkin.

Sitten hän nousi ja ojensi kätensä juhlallisesti sairasta kohden:

— Jeesuksen veren kautta vannon, etten jätä teitä ennen kuin kuoltuanne!

Faria katseli tuota nuorta miestä, joka seiso i hänen edessään niin ylevänä ja niin yksinkertaisena, niin jalona, ja luki hänen uskollisista kasvoistaan, kuinka suuri hänen ystävyytensä oli ja kuinka pyhänä hän aikoi pitää valansa.

— Otan lupauksenne vastaan, sanoi sairas, — kiitos.

Sitten hän ojensi kätensä ja jatkoi:

— Ehkä saatte palkkanne tästä suuresta uhrautuvaisuudestanne. Mutta kun minä en voi ettekä te tahdo lähteä, niin meidän täytyy tukkia parvekkeen alainen käytävä. Sotilas voi huomata ontion kaiun jalkojensa alla, kutsua tarkastajan, silloin kaikki tulee ilmi ja meidät erotetaan. Menkää siihen työhön, jossa en pahaksi onneksi voi teitä auttaa. Käyttäkää siihen vaikka koko yö älkääkä palatko ennen kuin huomenna vartijan käytyä täällä. Minulla on teille jotakin tärkeätä kerrottavana.

Dantès tarttui apotin käteen, tämä rauhoitti häntä hymyilemällä hänelle, ja hän läksi työhön totellen ja kunnioittaen vanhaa ystäväänsä.

## 18. Aarre

Palatessaan seuraavana aamuna toverinsa huoneeseen Dantès tapasi Farian istumassa tyynenä vuoteellaan.

Tyrmän pienestä ikkunasta tulevassa valossa hän piteli vasemmassa kädessään, siinä, joka oli jäänyt liikuntakykyiseksi, paperipalaa, jota aina oli pidetty pieneen rullaan käärittynä ja joka sen vuoksi ei tahtonut pysyä suorana.

Sanaakaan sanomatta hän näytti tätä paperia Dantèsille.

— Mikä se on? kysyi tämä.

— Katsokaahan tarkkaan, sanoi apotti hymyillen.

— Minä katselen niin tarkkaan kuin voin, sanoi Dantès, — enkä näe muuta kuin puoliksi palaneen paperin, jolle on kirjoitettu goottilaisia kirjaimia kummallisella musteella.

— Tämä paperi, ystäväni, sanoi Faria, — voin sen myöntää teille nyt, kun olen teitä koetellut — tämä paperi on aarteeni, josta toinen puoli tästä päivästä laskien kuuluu teille.

Kylmä hiki nousi Dantèsin otsalle. Tähän päivään asti — siis kuinka pitkän ajan! — hän oli välttänyt ottamasta apotti Farian kanssa puheeksi tätä aarretta, jonka perusteella vanhusta pidettiin hulluna. Hienotunteisena ei Edmond ollut tahtonut koskea tähän arkaan kohtaan. Faria puolestaan ei ollut siitä maininnut. Edmond oli pitänyt vanhuksen vaitioloa järjen palaamisen merkinä. Kun hän tänään, tuollaisen ankaran kohtauksen jälkeen, lausui nuo muutamat sanat, niin ne ilmaisivat Dantèsin mielestä sielullista häiriötä.

— Aarteenneko? sopersi Dantès.

Faria hymyili.

— Niin, sanoi hän. — Olette, Edmond, joka suhteessa jalo luonne, ja kalpeudestanne ja vapiseemisestanne voin päättää, mitä mielessänne tällä hetkellä liikkuu. Ei, olkaa rauhassa, en ole hullu. Tämä aarre on todellakin olemassa, ja ellen minä ole saanut sitä omistaa, niin te ainakin saatte. Kukaan ei ole tahtonut kuulla eikä uskoa sanojani, sillä minua on pidetty hulluna. Mutta tähän tiedätte, etten ole hullu, kuunnelkaa siis minua ensin ja sitten uskokaa tai olkaa uskomatta.

— Voi minua, ajatteli Edmond, — hän on jälleen vaipunut tuohon onnettomaan tilaansa. Tämä onnettomuus minulta enää vain puuttui.

Sitten hän jatkoi ääneen:

— Ystäväni, taudinkohtaus on teitä ehkä uuvuttanut, ettekö tahdo ensin hiukan levätä? Huomenna

kyllä kuulen tarinanne, mutta tänään tahdon teitä hoidella. Sitä paitsi, sanoi hän hymyillen, — mitä aarteeseen tulee, onko tuo asia kovin kiireellinen?

— On, hyvin kiireellinen, Edmond, vastasi vanhus. — Kukapa tietää, eikö huomenna tai ylihuomenna tule jo uusi kohtaus? Ajatelkaa, että kaikki on silloin loppunut. Niin, totta on, usein olen katkeralla nautinnolla ajatellut tuota rikkautta, joka tekisi kymmenen perhettä pohatoiksi ja jota vainoojani eivät ole saaneet käsiinsä. Tämä ajatus on jonkinmoisena kostonajatuksena, ja nautin siitä yön yksinäisyydessä ja epätoivoissani istuessani vankilassa. Mutta kun nyt rakkaudesta teihin olen antanut maailmalle anteeksi, kun näen, mikä onnen määrä voi tulla osaksenne, niin tahtoisin niin pian kuin mahdollista antaa tuon rikkauden teidän arvoisellenne omistajalle.

Edmond käänsi päänsä hymyillen pois päin.

— Ette siis vieläkään usko, Edmond, jatkoi Faria, — eikö ääneni ole saanut teitä vakuutetuksi? Huomaan teidän kaipaavan todistuksia. No niin, lukekaa tämä paperi, jota en ole kenellekään näyttänyt.

— Huomenna, ystäväni, sanoi Edmond, joka ei millään muotoa tahtonut yhtyä vanhuksen hulluihin haaveisiin. — Minä luulin sopineemme, että vasta huomenna puhumme siitä.

— Emme puhu siitä ennen kuin vasta huomenna, mutta lukekaa tämä paperi tänään.

— En saa ärsyttää häntä, ajatteli Edmond.

Ja ottaen paperin, jonka toisen puolen tuli oli polttanut, hän luki sen.

— No? kysyi apotti Faria, kun nuori mies oli lopettanut lukemisensa.

— Enhän minä näe siinä muuta kuin katkonaisia rivejä, sanoi Dantès, — hajanaisia sanoja. Tuli on polttanut osan lauseista, ja niiden sisällys on tullut käsittämättömäksi.

— Niin teidän mielestänne, ystäväni, joka luette sen ensi kertaa, mutta ei minun, joka monta yötä olen niitä miettinyt, muodostanut kokonaiseksi jokaisen lauseen, täydentänyt jokaisen ajatuksen.

— Ja luuletteko saaneenne selville salatun sisällyksen?

— Olen siitä aivan varma, saattehan itse nähdä. Mutta ensiksi kuulkaa, miten olen saanut tämän paperin.

— Vaiti! huudahti Dantès. — Askelia...! Joku tulee ... minä lähdän...  
Hyvästi.

Ja Dantès, joka oli onnellinen päästessään kuulemasta kertomusta ja siten tulemasta vakuutetuksi ystävänsä mielenhäiriöstä, livahti kuin käärme ahtaaseen käytävään, ja Faria, joka pelon vaikutuksesta tuli hyvin toimintakykyiseksi, lykkäsi jalallaan kivilaatan paikoilleen, ja peitti sen mattopahasella, jotta liitteiden uurteita ei näkyisi.

Tulija oli kuvernööri, joka kuultuaan vartijalta, että Faria oli saanut taudinpuuskan, tuli kuulemaan, kuinka vaarallinen se oli.

Faria otti hänet istuallaan vastaan, vältti jokaista huomattavampaa liikettä ja salasi kuvernööritä halvauksen, joka oli jo jäykistänyt toisen puolen hänen ruumiistaan. Hän pelkäsi kuvernöörin säälivän häntä, siirtävän hänet toiseen, terveellisempään tyrmään ja siten erottavan hänet nuoresta ystävästään. Mutta kaikeksi onneksi ei niin käynyt, ja kuvernööri poistui varmana siitä, että hulluparka, jota kohtaan hän sydämensä syvyydessä tunsu jonkinmoista hellyyttä, olikin ainoastaan hiukan pahoinvoipa.

Tällä aikaa istui Edmond vuoteellaan, piteli käsillään päätään ja koetti koota ajatuksiaan. Farian puhe heidän tutustumisestaan alkaen oli ollut niin selvää, niin laaja-alaista ja loogillista, että hän ei voinut käsittää, miten mies voi olla niin tavattoman viisas jokaisessa muussa suhteessa ja hullu tässä yhdessä. Erehtyikö Faria aarteensa suhteen, vai erehtyivätkö kaikki muut hänen suhteensa?

Dantès pysytteli koko päivän tyrmässään uskaltamatta mennä ystävänsä luo. Hän koetti näin lykätä tuonemmaksi hetken, jolloin saisi varmuuden apotin hulluudesta. Jos hän tulisi siitä vakuutetuksi, olisi se kamalaa.

Mutta illalla, kun vartija oli tapansa mukaan käynyt, eikä Faria nähnyt nuoren miehen palaavan, hän koetti päästä tämän luo. Edmond vapisi kuullessaan, kuinka vaivalloisesti vanhus pääsi eteenpäin, olihan hänen toinen jalkansa aivan hervoton, eikä hän voinut käyttää molempia käsivarsiaan. Edmondin täytyi vetää hänet sisään, sillä hän ei omin voimin olisi päässyt Dantèsin huoneeseen käytävän ahtaasta aukosta.

— Minä aivan säälimättömästi ahdistan teitä, sanoi Faria hyväntahtoisesti hymyillen. — Luulitte pääseväne lahjoitustani pakoon; mutta se ei onnistu. Kuulkaa siis.

Edmond huomasi, ettei hän voinut keskustelua välttää. Hän vei vanhuksen istumaan vuoteelleen ja istui rahille hänen eteensä.

— Tiedättehän, että olin kardinaali Spadan, tämän ruutinassuvun viimeisen jäsenen sihteeri, uskottu ja ystävä. Saan kiittää tätä miestä kaikesta siitä onnesta, mitä olen elämässäni saanut nauttia. Hän ei ollut rikas, vaikka hänen sukunsa rikkaudet olivat tulleet sananparreksi, niin että usein olen kuullut sanottavan: rikas kuin Spada. Hän eli tämän rikkauden maineen avulla. Hänen palatsinsa oli paratiisini. Opetin hänen veljenpoikiaan, jotka nyt ovat kuolleet, ja kun hän oli yksin maailmassa, noudatin täydellisesti kaikkia hänen määräyksiään korvatakseni siten kaiken sen hyvän, mitä hän oli minulle tehnyt kymmenen vuoden aikana.

Kohta tiesin kaiken, mikä koski kardinaalin sukua. Usein olin nähnyt armollisen herran tutkivan vanhoja kirjoja ja etsivän tomuisten perhepapereiden joukosta jotakin. Eräänä päivänä, kun moitin häntä siitä, että hän sillä tavoin tarpeettomasti valvoi ja uuvutti itseään, hän katsoi minuun katkerasti hymyillen ja avasi eteeni Rooman kaupungin historian. Paavi Alexander VI:n elämäkerran kahdennessakymmenennessä luvussa oli seuraava kohta, jota en koskaan ole voinut unohtaa:

"Suuret romagnalaiset sodat olivat loppuneet. Cesare Borgia, joka oli päässyt voitolle, tarvitsi rahoja ostaaksensa koko Italian. Paavikin tarvitsi rahaa päästäksensä Ludvig XII:sta, joka kärsimistään tappioista huolimatta yhtä kaikki oli vielä pelottava. Oli siis keksittävä jokin tuottava yritys, ja se oli jokseenkin vaikeata tässä köyhtyneessä Italiassa.

"Hänen Pyhyytensä keksi keinon. Hän päätti valita kaksi uutta kardinaalia.

"Jos pyhä isä valitsi näiksi kaksi Rooman huomattavaa ja etenkin rikasta miestä, niin hän saattoi hyötyä tästä seuraavalla tavalla: ensiksi hän saattoi myydä kaikki ne tärkeät virat ja huomattavat toimet, joista näiden vastavalittujen täytyi luopua, ja toiseksi hän saattoi saada jokseenkin korkean hinnan näistä kahdesta kardinaalinhatusta.

"Laskelmassa oli kolmaskin puoli, joka kohta selviää.

"Paavi ja Cesare Borgia keksivät piankin nuo kaksi tulevaa kardinaalia. Ne olivat Giovanni Rospigliosi, jolla yksinään oli hoidettavanaan neljä pyhän istuimen tärkeintä virkaa, ja Cesare Spada, joka oli Rooman ylhäisin ja rikkain mies. Nämä molemmat miehet osasivat antaa arvon tälle paavin suosiolle. He olivat kunnianhimoisia. Kun heidät oli nimitetty, ilmestyi pian niitä, jotka ostivat heidän entiset virkansa.

"Seurauksena oli, että Rospigliosi ja Spada maksoivat päästäkseen kardinaaleiksi, ja kahdeksan muuta miestä maksoi päästäkseen siihen asemaan, missä nämä molemmat miehet olivat sitä ennen olleet. Keinottelijoiden kassaan tuli tällä tavoin kahdeksansataatuhatta scudoa.

"Jo on aika puhua keinottelun viimeisestä osasta. Kun paavi oli osoittanut ystävällisyyttään Rospigliosille ja Spadalle, oli ojentanut heille molemmille heidän uuden arvonsa merkit, oli hän varma siitä, että nämä korvataksaan kiitollisuudenvelkansa olivat muuttaneet kaiken rikkautensa rahaksi ja tuoneet sen Roomaan jäädäkseen sinne ainiaaksi asumaan. Paavi ja Cesare Borgia kutsuivat heidät molemmat illalliselle.

"Pyhä isä ja hänen poikansa olivat menettelytapaan nähden olleet eri mieltä. Cesare arveli käyttää jotakin niistä keinoista, joita hän aina piti valmiina ystäviään varten. Toinen oli tuo kuuluisa avain, joka ojennettiin asianomaiselle ja pyydettiin häntä avaamaan erään kaapin ovi. Avaimessa oli pieni piikki, kaapin lukko oli hyvin kireä, tuo pieni kärki pisti käteen, ja avaja kuoli seuraavana päivänä. Toinen keino oli leijonasormus, jonka Cesare pisti sormeensa silloin kun hän antoi muutamille kättä. Leijona raapaisi suosikin kättä, ja naarmu tuotti vuorokauden päästä kuoleman.

"Cesare ehdotti siis, että molemmat kardinaalit joko lähetettäisiin avaamaan kaappi tai annettaisiin heille kummallekin ystävällisesti kättä, mutta Alexander VI vastasi: 'Ei saa kitsailla päivällisen suhteen, kun on kysymys kahdesta kardinaalista, niin arvokkaasta kardinaalista kuin Rospigliosi ja Spada. Aavistus sanoo minulle, että saamme menomme runsaasti korvatuksi. Sitä paitsi unohdat, Cesare, että vatsanväänneet ilmaantuvat heti, jota vastoin pistos tai naarmu vasta seuraavana päivänä.'

"Cesare tunnusti tämän selityksen oikeaksi. Sen vuoksi molemmat kardinaalit kutsuttiin päivälliselle.

"Päivälliset pidettiin huvilassa, joka paavilla oli San Pietro di Catenen lähellä. Kardinaalit tunsivat tämän kuuluisaksi tulleen paikan hyvin.

"Rospigliosi, joka oli aivan huumaantunut uudesta arvostaan, valmistautui pidoissa runsaasti syömään ja ystävällisesti hymyilemään. Spada, joka oli varovainen mies ja rakasti ainoastaan veljenpoikaansa, nuorta kapteenia, jolla oli loistava tulevaisuus edessään, otti paperia ja kynän ja kirjoitti testamenttinsa.

"Hän käski sitten veljenpoikansa odottaa häntä huvilan lähistöllä. Mutta sanaa vievä palvelija ei kohdannut häntä.

"Spada tiesi, minkäläatuisia nämä kutsut olivat. Sen jälkeen kun kristinusko, tuo suuri sivistäjä, oli tuonut hienoja tapoja Roomaan, ei enää centurioni tullut hallitsijan puolesta lausumaan: 'Cesar käskee sinun kuolla', vaan nyt saapui hymyilevä kardinaali lausumaan paavin tervehdyksen: 'Hänen Pyhyytensä pyytää teitä ateriomaan kanssaan.'

"Spada läksi kello kahden aikaan San Pietro di Catenea kohden. Paavi odotti häntä siellä. Ensimmäinen henkilö, jonka hän siellä huomasi, oli hänen veljenpoikansa, joka juhlapukimissa iloisesti keskusteli Cesare Borgian kanssa. Tämä osoitti hänelle hyvin suurta ystävällisyyttä. Spada kalpeni, Cesare loi häneen ivallisen katseen, joka ilmaisi, että kaikkiin varokeinoihin oli ryhdytty ja että ansa oli hyvin viritetty.

"Syötiin päivällistä. Spada oli ennättänyt kysyä veljenpojaltaan ainoastaan: 'Oletko saanut terveiseni?' Veljenpoika vastasi kieltävästi ja ymmärsi täydellisesti, mitä kysymys tarkoitti. Mutta nyt oli jo liian myöhäistä, sillä hän oli jo juonut lasillisen mainiota viiniä, jonka paavin kamariherra oli hänelle erikoisesti tarjonnut. Samassa Spada näki häntä kohden tuotavan toista pulloa, josta hänelle runsaasti tarjottiin. Tuntia myöhemmin selitti lääkäri heidän sairastuneen myrkyllisten sienien syömisestä. Spada kuoli huvilan portailla, hänen veljenpoikansa kuoli oman talonsa portilla tehden vaimolleen viittauksen, jota tämä ei ymmärtänyt.

"Hetimitä paikalla riensivät paavi ja Cesare ottamaan perinnön haltuunsa tarkastaessaan muka vainajan papereita. Mutta koko perintö supistui paperipalaan, jolle Spada oli kirjoittanut:

"Täten testamenttaan rakkaalle veljenpojalleni huonekaluni ja kirjani, joiden joukossa on kaunis kultaisilla kulmilla koristettu rukouskirja, toivoen, että hän säilyttää sen muistona rakkaasta sedästään.'

"Perilliset etsivät kaikkialta, ihailivat rukouskirjaa, ottivat huonekalut haltuunsa ja kummastelivat, kuinka Spada, jota oli pidetty rikkaana miehenä, oikeastaan olikin tavattoman köyhä. Aarteita ei löydetty mistään, ellei niiksi lue hänen kirjastoaan ja laboratoriaan.

"Siinä oli kaikki. Cesare ja hänen isänsä etsivät kaikkialta ja vakoilivat, mutta löysivät vain noin tuhannen scudon arvosta jalokiviä ja melkein saman verran rahaksi lyötyä kultaa. Mutta veljenpoika oli ennättänyt kotiin tullessaan sanoa vaimolleen:

"Etsikää setäni papereiden joukosta, siellä on oikea testamentti.'

"Etsittiin entistä huolellisemmin, mutta turhaan. Omaisuus supistui kahteen palatsiin ja Palatinuksen takana olevaan huvilaan. Mutta siihen aikaan ei kiinteimistöllä ollut suurtakaan arvoa. Molemmat palatsit ja huvila jäivät perillisille, sillä paavi ja hänen poikansa eivät niistä välittäneet.

"Kului kuukausia ja vuosia. Alexander kuoli myrkkyn, tiedätte ehkä, minkä salaliiton uhrina. Cesaren oli pakko lähteä Roomasta ja hän kuoli yöllisessä kahakassa ja melkein historian unohtamana.

"Paavin kuoltua ja hänen poikansa jouduttua maanpakoon odotettiin Spadan perheen alkavan elää yhtä mahtavasti kuin kardinaalinkin aikana, mutta niin ei käynyt. Spadat pysyivät kummallisen varattomina, ikuinen salaisuus verhosi tämän synkän asian, ja juoruttiin, että Cesare, joka oli kavalampi kuin isänsä, oli paavilta anastanut molempien kardinaalien omaisuuden. Sanon molempien, sillä kardinaali Rospigliosi, joka ei ollut ryhtynyt mihinkään varokeinoihin, riistettiin aivan puhtaaksi."

— Eihän tämä, keskeytti Faria hymyillen, — tunnu teistä erikoisen järjettömältä, vai kuinka?

— Ystävänä, sanoi Dantès, — on kuin lukisin hyvin jännittävää kertomusta. Minä pyydän, jatkakaa.

— Minä jatkan. — Suku tottui tähän varattomuuteen. Vuosia kului, jälkeläisistä muutamat tulivat sotilaksi, toiset virkamiehiksi, toisista tuli kirkonmiehiä, toisista rahamiehiä, jotka rikastuivat, jotkut joutuivat rappiolle. Johdun nyt viimeiseen jälkeläiseen, siihen, jonka sihteerinä olin.

Olin usein kuullut hänen valittavan, ettei hänen varallisuutensa ollut oikeassa suhteessa hänen asemaansa; sen vuoksi kehotinkin häntä sijoittamaan viimeiset varansa elinkorkolaitokseen. Hän seurasi neuvoani, ja hänen tulonsa kasvoivat siten kaksinkertaisiksi.

Tuo kuuluisa rukouskirja säilyi suvussa, ja kreivi Spada omisti sen. Se oli kulkenut isältä pojalle, sillä kun ainoassa jäljellejääneessä testamentissa oli siitä kummallinen määräys, niin suku säilytti sitä

melkein taikauskaisella kunnioituksella. Se oli piirretty kauniilla goottilaisilla kirjaimilla ja oli niin runsaasti kullalla koristettu, että juhlapäivinä palvelijan täytyi kantaa sitä kardinaalin edellä.

Nähdessäni nuo monet paperit, välikirjat, kiinnityskirjat ja pergamenttikirjeet, joita säilytettiin perhearkistossa ja jotka olivat kuuluneet myrkytetyille kardinaalille, aloin vuorostani, samoin kuin kymmenet palvelijat, kymmenet taloudenhoitajat, kymmenet sihteeri ennen minua, penkoa näitä kasoja. Vaikka huolellisesti ja tarkkaan etsinkin, en löytänyt mitään. Olin lukenut, jopa kirjoittanutkin Borgia-suvusta laajan tutkimuksen, ainoastaan siinä tarkoituksessa, että olisin huomannut, oliko heidän varallisuutensa millään tavoin lisääntynyt kardinaali Cesare Spadan kuoleman jälkeen, mutta en keksinyt siinä muuta kuin hänen onnettomuustoverinsa kardinaali Rospigliosin omaisuuden tuottaman lisäyksen.

Olin siis jokseenkin varma, että ei paavi eikä suku ollut saanut perintöä käsiinsä, vaan että se oli jäänyt omistajatta ja oli aivan kuin nuo arabialaisen sadun aarteet, jotka nukkuvat maan alla haltian vartioimina. Tutkin, pengoin ja tein laskelmia suvun tuloista kolmensadan vuoden kuluessa. Kaikki oli turhaa, en saanut mitään tietää, ja kreivi Spada pysyi yhtä köyhänä kuin ennenkin.

Isäntäni kuoli. Maksaessaan elinkorkolaitokseen hän oli omaisuudestaan säilyttänyt ainoastaan perhepaperit, viisituhatta nidosta laajan kirjastonsa ja tuon kuuluisan rukouskirjan. Hän lahjoitti testamentissaan kaiken minulle sekä sen lisäksi tuhat scudoa, mitkä hänellä oli puhdasta rahaa, sillä ehdolla, että panisin toimeen kuolinmessun joku vuosi, laatisin perheen sukutaulun ja kirjoittaisin suvun historian.

Rauhoittukaa, Edmond, kohta tulemme loppuun.

Vuonna 1807, kuukautta ennen vangitsemistani ja kaksi viikkoa kreivi Spadan kuoleman jälkeen, joulukuun 25. päivänä lueskelin tuhannenteen kertaan papereita järjestäessäni niitä, sillä palatsi kuului nyt toiselle ja minä olin lähdössä Roomasta Firenzeen mukanani omaisuuteni, noin kymmentuhatta scudoa, kirjastoni ja kuuluisa rukouskirjani. Uupuneena työstäni ja koska voin hiukan pahoin liian raskaasta ateriasta, vaivuin pöytää vasten ja nukahdin. Kello oli kolme iltapäivällä.

Heräsin kun kello löi kuusi.

Avasin silmäni. Huone oli pilkkopimeä. Soitin, jotta minulle olisi tuotu valoa. Ei ketään tullut. Päätin silloin itse hankkia valoa. Toisella kädelläni tartuin kynttilään ja etsin paperinpalaa, jonka voisni sytyttää hiilloksen päällä tanssivissa viimeisissä liekeissä. Mutta etten vahingossa ottaisi mitään tärkeätä paperia, muistin vieressäni olevan rukouskirjan välissä säilyneen aivan kellastuneen tyhjän paperin, jota oli käytetty jonkinmoisena kirjanmerkinä. Etsin hapuillen tuota tarpeetonta paperia, löysin sen, käänsin sen kokoon ja pistin sen liekkiin sytyttääkseni sen avulla kynttilän.

Mutta sormieni alla, sitä mukaa kuin liekki nousi, näin paperille ilmestyvän kirjaimia. Silloin kauhistuin. Pusersin paperin käsiini ja sammutin tulen, sytytin kynttilän suorastaan lieden liekeissä. Jännittyneenä avasin paperin ja huomasin, että nuo kirjaimet oli kirjoitettu salamusteella ja että ne tulivat näkyviin vasta sitten, kun joutuivat kuumuuteen. Melkein kolmas osa oli palanut. Paperi on sama, jonka luitte tänä aamuna. Lukekaa se uudelleen, ja kun olette lukenut, niin täydennän katkonaiset rivit ja puolinaiset lauseet.

Ja Faria ojensi Dantèsille paperin, jolle oli kirjoitettu ruosteenpunaisella musteella seuraavaa:

Tänään huhtikuun 25. päivänä 1498 saa Alexander VI:n luo ja peläten, että hän tahtoo minut periä ja val ja Bentivoglion osaksi, jotka kuolivat myrkytettyinä, lailliselle perilliselleni, että olen kät hän on siellä käynyt kanssani, se on Monte-Criston saareen, kaiken, mitä omi kiviä, timantteja, arvoesineitä, että yksin voi nousta melkein kahteen mil voi sen löytää nostettuaan kahdennenkymmenennen kal eteläpuolisesta lahdesta suoraan. Kaksi aukko luolaan, aarre on kaukaisimmassa nur minkä aarteiden hänelle lahjoitan ja mää ainoana perillisenäni. Huhtikuun 25. päivänä 1498.

**CES.**

— Nyt, jatkoi apotti, lukekaa tämä toinen paperi.

Ja hän ojensi Dantèsille toisen paperin, jossa oli toisia katkonaisia rivejä. Dantès otti sen ja luki:

tuani päivälliskutsun Hänen pyhyytensä paavi annettuaan minun maksaa kardinaalinhatustani mistaa kohtalon, joka tuli kardinaali Craparan niin ilmoitan veljenpojalleni, Guido Spadalle, kenyt paikkaan, jonka hän tuntee, koska

luolaan, pieneen  
stan, kultatankoja, rahaksi lyötyä kultaa, jalo-  
minä tiedän tästä aarteesta, joka  
joonaan roomalaiseen scudoon, ja että hän  
liolohkareen, astuttuaan  
a on tehty tähän  
kassa toisesta,  
rään hänet sen omistajaksi.

#### **ARE SPADA.**

Kiiluvain silmin Faria seurasi hänen lukuaan.

— Ja nyt, sanoi hän huomattuaan Dantèsin päässeen viimeiseen riviin, — pankaa molemmat paperit rinnatusten ja päättäkää itse.

Dantès totteli. Papereista syntyi seuraava kirjoitus:

Tänään huhtikuun 25 p:nä 1498 saa... tuani päivälliskutsun Hänen Pyhyytensä paavi Alexander VI:n luo ja peläten, että... annettuaan minun maksaa kardinaalinhatustani hän tahtoo minut periä ja val... mistaa kohtalon, joka tuli kardinaali Craparan ja Bentivoglion osaksi, jotka kuolivat myrkyttyinä,... niin ilmoitan veljenpojalleni, Guido Spadalle, lailliselle perijälleni, että olen kät... kenyt paikkaan, jonka hän tuntee, koska hän on siellä käynyt kanssani, se on... luolaan, pieneen Monte-Criston saareen, kaiken, mitä omi... stan, kultatankoja, rahaksi lyötyä kultaa, jalokiviä, timantteja, arvoesineitä, että yksin... minä tiedän tästä aarteesta, joka voi nousta melkein kahteen mil... joonaan roomalaiseen scudoon, ja että hän voi sen löytää nostettuaan kahdenkymmenennen kal... liolohkareen, astuttuaan eteläpuolisesta lahdesta suoraan. Kaksi aukko... a on tehty tähän luolaan, aarre on kaukaisimmassa nur... kassa toisesta, minkä aarteen hänelle lahjoitan ja mää... rään hänet sen omistajaksi ainoana perillisenäni.

Huhtikuun 25. päivänä 1498.

#### **CES... ARE SPADA.**

— Ymmärrättekö nyt vihdoinkin? kysyi Faria.

— Onko tämä siis kardinaali Spadan laatima selitys ja testamentti, jota niin kauan oli etsitty? sanoi Dantès, joka ei vielääkään voinut asiaa oikein hyvin uskoa.

— On.

— Kuka on sen tällaiseksi uudelleen laatinut?

— Minä, joka jäljelläolevan kappaleen avulla olen arvannut lopun mittaamalla rivien pituuden paperin pituuden avulla ja tunkeutumalla salattuun sisällykseen jäljelläolevan sisällyksen avulla, aivan niin kuin maanalaisessa käytävässä löytää tien heikon päivänsäteen avulla, joka tulee ylhäältä.

— Ja mitä teitte silloin, kun luulitte olevanne asiasta varma?

— Päätin lähteä ja lähdinkin heti paikalla matkaan ottaen mukaani aloittamani Italian yhtenäisyyttä käsittelevän laajan teoksen. Mutta jo silloin oli minua pitänyt silmällä keisarillinen poliisi, joka siihen aikaan, ennen kuin Napoleonille oli syntynyt poika, kammoi maakunnan yhdistämistä. Kun lähdin äkkiä matkaan, heräsi heissä epäluuloja, ja juuri kun olin astumassa laivaan Piombinossa, otettiin minut kiinni. Nyt, sanoi Faria, katsoen melkein isällisen hellästi Dantèsiin, — nyt, ystävänä, tiedätte siitä yhtä paljon kuin minäkin. Jos joskus yhdessä pääsemme vapaaksi, niin on toinen puoli aarteesta teidän. Jos kuolen täällä ja te yksin pääsette pakoon, niin se on kokonaan teidän.

— Mutta, sanoi Dantès, — eikö maailmassa ole muita tämän aarteen laillisempia perillisiä kuin me?

— Ei, ei, olkaa huoleti, suku on täydellisesti sammunut. Sitä paitsi teki viimeinen kreivi Spada minut perillisekseen. Lahjoittaessaan minulle tuon salaperäisen rukouskirjan hän lahjoitti kaiken, mitä se sisälsi. Jos saamme tämän aarteen haltuumme, niin voimme aivan huoleti siitä nauttia.

— Ja te sanoitte tuon aarteen nousevan...

— Kahteen miljoonaan roomalaiseen scudoon, lähes kolmeentoista miljoonaan frangiin.

— Sehän on mahdotonta! sanoi Dantès kauhistuen summan suuruutta.

— Mahdotonta! Miksikä? jatkoi vanhus. — Spada-suku oli viidennentoista vuosisadan mahtavin ja rikkain suku. Sitä paitsi noina aikoina, jolloin ei mitään keinottelua eikä teollisuutta ollut, oli tuollainen kullan ja jalokivien kasaantuminen hyvinkin tavallista. Vielä nytkin on Roomassa perheitä nälkäkuoleman partaalla, vaikka he omistavat miljoonan arvosta jalokiviä. Mutta ne on säädetty sukuperinnöksi eivätkä he saa niitä myydä.

Edmond luuli näkevänsä unta, hän häilyi epäilyksen ja ilon välillä.

— Olin niin kauan ilmoittamatta salaisuuttani teille, sanoi Faria, — sen vuoksi, että tahdoin teitä koetella ja sitten äkkiä ilahduttaa teitä. Jos olisimme paenneet ennen taudinkohtausta, niin olisin vienyt teidät Monte-Criston saareen. Nyt, jatkoi hän hymyillen, — saatte te viedä minut sinne. No niin, Dantès, ette edes kiitä minua?

— Tuo aarre on teidän yksin, ystäväni, sanoi Dantès, — minulla ei ole siihen mitään oikeutta. Enhän minä ole sukulaisenne.

— Olette poikani, Dantès! huudahti vanhus. — Olettehan vankeuteni lapsi, kun pappisvirkeni kielsi minulta avioliiton. Jumala lähetti teidät lohduttamaan samalla kertaa miestä, joka ei voinut olla isä, ja ihmistä, joka ei voinut olla vapaa.

Ja Faria ojensi sen kätensä, jota hän voi vielä liikuttaa, nuorelle miehelle, joka itkien vaipui hänen syliinsä.

## 19. Kolmas taudinkohtaus

Aarre tuli nyt Farian silmissä entistä arvokkaammaksi, kun se voi hyödyttää sitä henkilöä, jota hän rakasti omana poikanaan. Joka päivä hän kuvaili aarteen suuruutta ja selitti Dantèsille, mitä nykyajan ihminen voi saada aikaan omistaessaan kolme- tai neljätoista miljoonaa ja käyttäessään sen ystäviensä hyväksi. Silloin Dantèsin kasvot synkistyivät, sillä hän muisti kostovalan, jonka oli vannonut, ja hän ajatteli, kuinka paljon nykyaikana mies, jolla on kolme- tai neljätoista miljoonaa, voi tehdä pahaa vihamiehilleen.

Apotti ei tuntenut Monte-Criston saarta, mutta Dantès tunsi. Hän oli monesti purjehtinut ohi tämän saaren, joka oli kahdenkymmenenviiden peninkulman päässä Pianosasta, Korsikan ja Elban saaren välillä, ja kerran hän oli sinne noussut maihinkin. Tämä saari oli aina ollut aivan asumaton. Se on melkein keilan muotoinen kallio, ja vulkaaninen voima oli nostanut sen meren pohjasta.

Dantès piirsi Farialle saaren kartan, ja apotti neuvoi, miten hänen tuli käyttää rikkauksiaan.

Mutta Dantès ei ollut läheskään niin innostunut ja luottavainen kuin vanhus. Hän oli kyllä aivan varma siitä, että apotti ei ollut hullu, ja se tapa, millä hän oli keksinyt salaisuuden, lisäsi vain hänen ihailuaan, mutta hän ei voinut uskoa, että tämä aarre vieläkin olisi koskematta.

Mutta aivan kuin kohtalo olisi tahtonut riistää vangeilta viimeisenkin toivon ja osoittaa, että heidän oli pakko jäädä ikuiseen vankeuteen, osui uusi onnettomuus heidän tielleen. Merenpuoleista käytävää, joka oli menemäisillään raunioiksi, alettiin korjata. Kivijalka uusittiin ja se kolo, jonka Dantès oli jo puoliksi luonut umpeen, täytettiin isoilla kivillä. Ellei hän olisi ryhtynyt tähän varokeinoon, johon apotti oli häntä kehottanut, niin heidän onnettomuutensa olisi ollut vieläkin suurempi, sillä heidän pakoyrityksensä olisi tullut ilmi ja heidät olisi ehdottomasti erotettu. Uusi, entistä jyrkempi ja paksumpi muuri olisi silloin noussut heidän väliinsä.

— Katsokaahan, sanoi nuori mies alakuloisesti hymyillen Farialle, — Jumala näyttää tahtovan riistää minulta senkin ansion, jota sanoitte uskollisuudekseni teitä kohtaan. Olin luvannut jäädä ainaiseksi luoksenne, enkä nyt edes voisi rikkoa lupaustani. Omistan yhtä vähän aarteita kuin tekin, eikä kumpikaan pääse täältä pois. Mutta, ystäväni, eihän todellinen aarteeni ole ollut se, joka odottaa minua Monte-Criston kallioiden sisällä, vaan teidän läsnäolonne, viiden kuuden tunnin päivittäinen seurustelumme vartijan tietämättä, nuo älyn säteet, jotka olette luonut aivoihini, nuo kielet, jotka olette mieleeni teroittanut ja jotka siellä nyt kehittyvät edelleen, nuo eri tieteet, jotka olette tehnyt minulle niin helpoiksi, koska itse ne perin pohjin omistatte — se on minun aarteeni, ystäväni, siten olette tehnyt minut onnelliseksi ja rikkaaksi. Uskokaa minua ja tyyntykää, ne merkitsevät minulle paljon enemmän kuin kultatynnyrit ja jalokivikiristut. Saada pitää teidät mahdollisimman kauan luonani rikastuttamassa älyäni, karaisemassa luonnettani, valmistaa sieluani ottamaan vastaan kaikki kauheat ja vaikeat tehtävät, jos kerran pääsen vapaaksi, ja täyttämään ne niin hyvin, että epätoivo, joka oli saamaisillaan minut valtaansa juuri sinä hetkenä, kun tutustuin teihin, ei enää löydä ajatuksissani sijaa, se on minun rikkauteni. Se ei ole haihtuvainen. Sen olen teiltä todellakin saanut, eivätkä kaikki maailman hallitsijat,



vaikka he olisivatkin Cesare Borgiaita, voisi sitä minulta riistää.

Näin kuluivat miesten päivät, elleivät suorastaan onnellisesti, niin kuitenkin tynesti. Faria, joka niin kauan oli ollut vaiti aarteesta, puhui siitä joka hetki. Aivan niin kuin hän oli odottanutkin, pysyivät hänen oikea käsivartensa ja jalkansa jäykkinä, ja hän oli melkein kadottanut kaiken toivon saada niitä koskaan enää liikkumaan. Mutta hän kuvitteli aina nuoren ystävänsä pääsevän pakoon ja iloitsi siitä hänen puolestaan. Siltä varalta, että kirje hukkuisi, hän pakotti Dantèsin oppimaan sen ulkoa. Sitten hän hävitti kirjeen jälkimmäisen puoliskon varmana siitä, että jos alkupuolen joku löytäisikin, niin ei voisi arvata siitä koko kirjeen sisällystä. Tuntikausia Faria neuvoi Dantèsia, miten hänen tuli toimia sinä hetkenä, jona hän pääsi vapaaksi. Heti, kun hän oli vapaa, samana päivänä, samana tuntina, samana minuuttina, hänen oli yritettävä päästä Monte-Cristoon millä keinolla tahansa, jäätävä sinne sellaisen syyn nojalla, joka ei herättäisi kenessäkään epäluuloja, ja kun hän kerran olisi siellä, niin hänen tuli koettaa löytää tuo kummallinen luola ja sen aarre.

Tätä odotellessa kuluivat päivät, elleivät juuri nopeasti, niin ainakin siedettävästi. Faria oli taas päässyt täysiin henkisiin voimiinsa, vaikka ei voinutkaan liikuttaa oikeata kättään ja jalkaansa, ja hän oli opettanut nuorelle toverilleen muun muassa tuota suurta kärsivällisyyttä, jonka avulla vanki voi tyhjästä luoda jotakin. He olivat siis aina puuhassa.

Mutta tästä ulkonaisesta rauhallisuudesta huolimatta oli nuoren miehen sydämessä, ja ehkä vanhuksenkin, salattuja ajatuksia, tukahdutettuja huokauksia jotka pääsivät ilmoille silloin, kun Faria oli tullut huoneeseensa ja Edmond oli palannut tyrmäänsä.

Eräänä yönä Edmond heräsi äkkiä unestaan. Hän oli kuulevinaan nimeään huudettavan.

Hän avasi silmänsä ja koetti nähdä pimeän halki.

Hänen nimensä, tai oikeammin sanoen valittava ääni, joka huusi hänen nimeään, kuului hänen korviinsa.

Hän nousi vuoteeltaan tuskanhien valuessa otsaltaan ja kuunteli. Hän ei voinut enää epäilläkään, valitus kuului hänen toverinsa tyrmästä.

— Hyvä Jumala, huudahti hän. — Olisikohan hän jälleen sairastunut?

Hän siirsi vuoteensa syrjään, irroitti kiven seinästä, syöksyi käytävään ja saapui sen toiseen päähän. Lattialaatta oli nostettu paikoiltaan.

Aikaisemmin mainitsemamme heikosti valaisevan lampun valossa Dantès näki vanhuksen seisovan kalpeana vuoteensa nojassa. Hänen vääntyneillä kasvoillaan oli samat kaameat taudin oireet, jotka Dantès jo tunsikin ja jotka ensi kerralla olivat häntä niin kauhistuttaneet.

— Ystäväni, sanoi Faria tynesti, — ymmärrättehän? Eihän minun tarvitse teille mitään selittää?

Dantès huudahti tuskasta ja menettäen kokonaan malttinsa juoksi ovea kohti huutaen:

— Auttakaa! Auttakaa!

Farialla oli vielä kylliksi voimia pidättääkseen häntä.

— Vaiti, sanoi hän, — tai olette hukassa. Älkäämme enää ajatelko muuta kuin teitä, miten teemme vankeutenne siedettäväksi ja millä tavoin voitte päästä pakoon. Te tarvitsisitte vuosikausia tehdäkseen uudestaan kaiken sen, mitä olemme täällä saaneet aikaan, ja se olisi tuhottu samana hetkenä, kun vartijamme saisivat tiedon toimistamme. Sitä paitsi, olkaa rauhassa, ystäväni, vankila, josta kohta lähdän, ei kauankaan pysy tyhjänä, toinen onneton tulee minun sijaani. Tuon toisen silmissä olette pelastuksen enkeli. Tuo toinen on ehkä nuori, voimakas ja kärsivällinen niin kuin tekin, hän voi auttaa teitä pakoretkellänne, jota vastoin minä sitä ainoastaan ehkäisisin. Jumala auttaa teitä todellakin. Hän antaa teille enemmän kuin riistää, ja minun aikani onkin jo kuolla.

Edmond ei voinut tehdä muuta kuin panna kätensä ristiin ja huudahtaa:

— Ystäväni, ystäväni, olkaa vaiti!

Sitten, kooten jälleen tarmonsia, joka oli tämän odottamattoman iskun ja vanhuksen sanojen vaikutuksesta hetkiseksi herpaantunut, hän sanoi:

— Olen kerran ennen jo pelastanut henkenne, pelastan sen toisenkin kerran.

Hän nosti vuoteen jalan ylös ja otti sen sisältä pienen pullon, jossa vielä oli kolmannes jäljellä punaista nestettä.

— Kas tässä se on, sanoi hän. — Tätä pelastavaa lääkettä on vielä jäljellä. Sukkelaan, sukkelaan, sanokaa, mitä minun tulee tehdä pelastaakseni teidät? Onko teillä mitään uusia määräyksiä annettavana? Sanokaa, ystäväni, minä kuuntelen.

— Kaikki toivo on mennyt, vastasi Faria päätään pudistaen, — mutta vähät siitä. Jumala, joka luomansa ihmisen rintaan on istuttanut voimakkaan rakkauden elämään, tahtoo, että ihminen tekee kaiken voitavansa säilyttääkseen tämän elämän, joka usein on niin tuskallinen, mutta aina rakas.

— Niin, niin, huudahti Dantès, — ja minä pelastan teidät, sen lupaan.

— Koettakaa siis. Ruumiini alkaa jo kylmetä, tunnen veren nousevan aivoihini, tuo kamala vapiseminen, joka saa hampaani kalisemaan ja tuntuu irroittavan kaikki jäseneni, alkaa jo puistattaa ruumistani. Viiden minuutin päästä puhkeaa puuska, neljännestunnin päästä ei minusta ole jäljellä muuta kuin eloton ruumis.

— Voi minua! sanoi Dantès tuskan vihloessa hänen sydäntään.

— Teette samoin kuin edelliselläkin kerralla, mutta ette odota niin kauan. Kaikki elinvoimat ovat jo kuluneet, eikä kuolemalla, sanoi hän osoittaen jäykkää kättään ja jalkaansa, — ole muuta kuin puolet työstään jäljellä. Jos kaadettuanne kaksitoista tippaa kymmenen sijasta suuhuni ette näe minun liikahtavan, silloin kaadatte loput. Nyt nostakaa minut vuoteelleni, sillä en jaksakaan enää seisoa.

Edmond nosti vanhuksen syliinsä ja laski hänet vuoteelle.

— Nyt, ystäväni, sanoi Faria, — te kurjan elämäni ainoa lohdutus, te jonka taivas antoi minulle hiukan liian myöhään, mutta antoi kuitenkin kalliina lahjana, josta sitä kiitän. Tänä hetkenä, kun ehkä ainiaaksi eroan teistä, toivotan teille kaikkea sitä onnea, minkä ansaitsette. Poikani, minä siunaan sinua!

Nuori mies laskeutui polvilleen painaen päänsä vanhuksen vuodetta vastaan.

— Mutta kuunnelkaa tarkoin mitä sanon teille tänä viimeisenä hetkenä. Spadan aarre on olemassa. Jumala siirtää kaikki esteet ja välimatkat pois. Minä näen sen toisen luolan perällä. Silmäni tunkeutuvat maan sisään ja lumottuina katselevat niin suurta rikkautta. Jos teidän onnistuu paeta, niin muistakaa, että apotti-parka, jota koko maailma piti hulluna, ei ollutkaan hullu. Rientäkää Monte-Cristoon, nauttikaa rikkaudestanne, nauttikaa siitä, olettehan jo niin paljon saanut kärsiä.

Kova puistatus esti vanhusta jatkamasta. Dantès kohotti hänen päätään ja näki silmien veristyvän. Näytti aivan siltä, kuin verilaine olisi noussut hänen rinnastaan otsaan.

— Hyvästi, hyvästi, sopersi vanhus puristaen suonenvedontapaisesti nuoren miehen kättä, — hyvästi!

— Ei vielä, ei vielä, huudahti tämä. — Älkää jättäkö minua! Oi, hyvä Jumala! Auttakaa ... apua ... tulkaa tänne...

— Hiljaa, hiljaa, sopersi vanhus, — ettei meitä erotettaisi, vaan että voisitte pelastaa minut.

— Olette oikeassa. Niin, niin, olkaa aivan rauhassa, minä pelastan teidät! Vaikka kärsittekin paljon, niin näytätte kärsivän vähemmän kuin edellisellä kerralla.

— Älkää erehtykö! Kärsin sen vuoksi vähemmän, että minulla ei ole voimia kärsiä. Teidän iällänne uskoo elämään, sillä onhan nuoruuden etuoikeus uskoa ja toivoa. Mutta vanhukset näkevät kuoleman selvemmin. Nyt ... se tulee ... kaikki on loppunut ... näköni himmenee ... järkeni sammuu... Kätenne, Dantès...! Hyvästi... Hyvästi!

Hän kokosi voimansa viimeiseen ponnistukseen ja suuntasi siihen kaiken henkisen voimansa:

— Monte-Cristo, sanoi hän, — älkää unohtako Monte-Cristoa! — ja vaipui jälleen vuoteelleen.

Taudinpuuska oli kamala. Sen jälkeen oli vuoteella koukistunut, liikkumaton olento; kaikki, mitä oli jäljellä vähän aikaa sitten sille laskeutuneesta älykkäästä miehestä.

Dantès otti lampun, asetti sen vuoteen pääpuoleen seinästä ulkonevalle kivelle, ja tuijottaen ruumista odotti hetkeä, jolloin voisi käyttää pelastavaa lääkettä.

Kun hän luuli oikean hetken tulleen, tarttui hän puukkoon, avasi hampaat, jotka eivät olleet niin kireästi yhdessä kuin edellisellä kerralla, kaatoi kaksitoista tippaa nestettä suuhun ja odotti. Pullossa oli vielä jäljellä kaksi kertaa niin paljon kuin hän oli kaatanut.

Hän odotti kymmenen minuuttia, neljänneksen, puolen tuntia, ruumis ei liikahtanut. Vavisten, kylmän hien valuessa otsaltaan hän laski sekunnit sydämensä sykkinnän perusteella.

Sitten hän arveli voivansa koettaa viimeistä keinoa. Hän vei pullon Farian sinisille huulille ja kaatoi sisällyksen suuhun.

Lääke vaikutti aivan kuin sähkövirta, vanhuksen jäsenet alkoivat kiivaasti vapista, silmät aukenivat kamalasti, hänen huudahduksensa muistutti kiljahdusta, sitten koko värjäjävä ruumis vähitellen jälleen jäykistyi liikkumattomaksi.

Hänen silmänsä vain jäivät auki.

Kului puoli tuntia, tunti, puolitoista tuntia. Tämän puolentoista tunnin aikana tunsivat Dantès, joka piteli kättään ystävänsä sydämellä, miten ruumis kylmeni ja miten sydämen sykintä vähitellen taikosi.

Vihdoin oli kaikki aivan liikkumattomana. Sydämen viimeinen sykähdytys sammui, kasvat tulivat sinisiksi, silmät jäivät auki, mutta katse oli eloton.

Kello oli kuusi aamulla, päivä alkoi koittaa, ja sen heikot, tyrmään tunkeutuvat säteet heikensivät lampun kituvan lieskan. Outoja välkkeitä väikkyi kuolleen kasvoilla saattaen ne ajoittain näyttämään eläviltä. Niin kauan kuin tätä yön ja päivän taistelua kesti, saattoi Dantès vielä epäillä. Mutta kun päivä oli noussut, silloin hän ymmärsi olevansa ruumiin kanssa kahden.

Kamala, voittamaton kauhu valtasi hänet. Hän ei enää uskaltanut puristaa vuoteen laidan ulkopuolella riippuvaa kättä, ei enää uskaltanut katsahtaa noihin elottomiin silmiin, joita hän monta kertaa oli turhaan koettanut sulkea ja jotka yhä uudelleen aukenivat. Hän sammutti lampun, kätki sen huolellisesti ja pakeni vetäen lattialaatan paikoilleen niin huolellisesti kuin voi. Jo oli aikakin, sillä vartija saapui.

Tällä kertaa hän tuli ensin Dantèsin tyrmään. Lähdettyään sieltä hän meni Farian luo, jolle hän toi aamiaisen ja puhtaita liinavaatteita.

Dantèsissa heräsi voittamaton uteliaisuus saada tietää, mitä tapahtui onnettoman naapurin huoneessa. Hän saapui juuri parahiksi maanalaisen käytävän päähän kuullakseen vartijan hätäantyneet sanat ja avunhuudot.

Kohta saapui muitakin vartijoita, sitten kuului tasaisia sotilaiden askelia. Sotilaitten jäljestä tuli kuvernööri.

Dantès kuuli vuoteen natisevan ruumista pudistettaessa. Hän kuuli kuvernöörin äänen, kun tämä käski kaatamaan vettä ruumiin kasvoille. Ja kun hän huomasi, ettei vanki tälläkään tavalla herännyt, lähetti hän noutamaan lääkäriä. Kuvernööri poistui, ja Dantèsin korviin kuului sääliviä sanoja, joihin yhtyi pilkkanauru.

— Nyt on hullu, sanoi joku, — mennyt hakemaan aarrettaan. Hauskaa matkaa!

— Miljoonistaan huolimatta ei hänellä ole varaa edes kustantaa itselleen kääreliinoja, sanoi toinen.

— Ifin linnan kääreliinat eivät maksa paljoakaan, sanoi kolmas.

— Ehkä, sanoi ensimmäinen, — hänelle annetaan hiukan hienommat, koska hän on kirkonmies.

— Silloin hän pääsee säkkiin.

Edmond kuunteli tarkkaan jokaista sanaa, mutta ei ymmärtänyt paljoakaan niistä. Pian äänet vaikenivat, ja hän kuuli kaikkien poistuvan kammioista.

Mutta hän ei uskaltanut mennä sinne. Ruumiin luo oli voitu jättää joku vartija.

Hän pysyi siis liikkumattomana paikallaan henkeään pidättäen.

Noin tunnin päästä kuului hiljaisuudessa hälinää, joka kasvoi yhä voimakkaammaksi.

Kuvernööri palasi lääkärin ja muutamien upseerien seurassa.

Hetkisen oli kaikki hiljaista. Lääkäri varmaankin lähestyi vuodetta ja tutki kuollutta.

Kohta alkoi kuulua kysymyksiä.

Lääkäri selitti potilaan kuolleen.

Kysymykset ja vastaukset olivat niin kylmäkiskoisia, että Dantèsia suututti. Hänen mielestään olisi kaikkien pitänyt tuntea hiukan samaa rakkautta vainajaa kohtaan, kuin hän oli tuntenut.

— Ilmoituksenne pahoittaa mieltäni, sanoi kuvernööri. — Hän oli lempeä ja hyväntahtoinen vanki, jota ei ollut vaikea vartioida, ja hän huvitti meitä hulluudellaan.

— Häntä ei olisi tarvinnut laisinkaan vartioida, vastasi vartija, — hän olisi jäänyt tänne vaikka viideksikymmeneksi vuodeksi koettamattakaan paeta, siitä vastaan.

— Mutta, jatkoi kuvernööri, — tiedättehän, että tällaisissa tapauksissa emme tyydy pelkkään tarkastukseen. Huolimatta kaikista kuoleman tuntomerkeistä täyttäkää siis lain määräämät muodot.

— Kuumentakaa rauta, sanoi lääkäri. — Onhan se toimenpide oikeastaan tarpeeton.

Kuullessaan raudan kuumentamisesta Dantès tunsu värityksen ruumiissaan.

Kuului kiireisiä askelia, oven narinaa, huoneessa käveltiin edestakaisin, ja vähän ajan päästä tuli vanginvartija sisään sanoen:

— Tässä on tuliastia ja rauta.

Hetkisen oli hiljaista. Sen jälkeen kuului poltetun lihan kärinää, ja sen tukahduttava, vastenmielinen käry tunkeutui paksun muurinkin läpi, jonka takana Dantès kuunteli.

Tämä palavan lihan käry sai hien nousemaan nuoren miehen otsalle, ja hän luuli pyörtyvänsä.

— Näettehän, sanoi lääkäri, — että hän on todellakin kuollut. Kantapään polttaminen todistaa sen täydellisesti. Hullu parka on parantunut hulluudesta ja päässyt vankeudesta.

— Eikö hänen nimensä ollut Faria? kysyi eräs kuvernööriä seurannut upseeri.

— Oli, omien väitteittensä mukaan. Suku on hyvin vanha. Hän oli hyvin viisas ja järkevä kaikissa asioissa, jotka eivät koskeneet hänen aarrettaan. Mutta siinä suhteessa hän oli aivan järjetön.

— Me nimitämme senlaatuista tautia monomaniaksi, sanoi lääkäri.

— Ei teidän kai ole tarvinnut tehdä mitään valituksia hänen suhteensa? kysyi kuvernööri vartijalta, jonka toimena oli ruoan tuominen vangille.

— Ei koskaan, herra kuvernööri, vastasi vartija, — ei koskaan, ei milloinkaan. Päinvastoin! Ennen hän huvitti minua kertomalla kaikenlaisia juttuja. Eräänä päivänä, kun vaimoni oli sairaana, hän määräsi lääkkeen, joka hänet paransi.

— En tietänytkään olevani tekemisissä virkaveljen kanssa, sanoi lääkäri. — Toivon, herra kuvernööri, jatkoi hän hymyillen, — että kohtelette häntä sen mukaisesti.

— Kyllä, kyllä, olkaa huoleti, hän tulee haudatuksi kaikkein uusimmassa säkissä. Oletteko tyytyväinen?

— Onko meidän tehtävä tämä viimeinen työ teidän läsnäollessanne? kysyi eräs vartija.

— Tietysti, mutta pitäkää kiirettä. Enhän voi jäädä tähän huoneeseen koko päiväksi.

Taas mentiin ja tultiin. Vähän sen jälkeen Dantès kuuli palttinaa pideltävän, vuode narisi, kuului kuinka joku nosti raskaan taakan, sitten vuode narisi uudestaan, kun sille laskettiin jotakin.

— Tänä iltana, sanoi kuvernööri.

— Pidetäänkö kuolinmessu? kysyi joku upseeri.

— Se on mahdotonta, vastasi kuvernööri. — Eilen pyysi linnan kappalainen vapautta matkustaakseen viikoksi Hyères'iin. Menin takuuseen kaikista vangeistani sinä aikana. Jos apottiparka ei olisi pitänyt sellaista kiirettä, niin hän olisi kyllä saanut kuolinmessunsa.

— Joutavia, sanoi lääkäri välinpitämättömästi, niin kuin hänen ammattiinsa kuului, — hän on kirkonmies. Jumala ottaa sen varteen eikä suo helvetille sitä iloa, että pappi sinne joutuisi.

Nauru seurasi tätä sopimatonta leikinlaskua.

Hautajaisvalmistuksia jatkettiin.

— Tänä iltana! sanoi kuvernööri niiden päätyttyä.

— Mihin aikaan? kysyi vanginvartija.

— Kello kymmenen tai yksitoista.

— Jääkö kukaan valvomaan ruumiin luo?

— Miksikä? Suljetaan vankila aivan kuin hän olisi elossa, siinä kaikki.

Askelet poistuivat sen jälkeen, kuului miten ovi narisi ja teljet paukkuivat. Hiljaisuus, täydellisempi kuin yksinäisyyden hiljaisuus, kuoleman hiljaisuus täytti kaiken, nuoren miehen jähmettyneen sydämenkin.

Sitten hän hitaasti nosti päällään lattialaatan ja loi huoneeseen tutkivan katseen.

Huone oli tyhjä. Dantès nousi käytävästä.

## 20. Ifin linnan hautausmaa

Vuoteella, ikkunasta tulevan hämärän valossa, näkyi karkeasta kankaasta tehty säkki, jonka laskoksien läpi epäselvästi erottautui pitkä, jäykkä muoto. Siinä oli apotti Farian viimeinen kääreliina, se, joka vartijan mielestä maksoi niin vähän. Kaikki oli siis lopussa. Toimielias Faria, ystävä, johon Dantès oli tottunut, ei siis ollut olemassa muualla kuin hänen muistossaan. Hän istahti tuon kamalan vuoteen jalkopäähän ja vaipui synkän ja katkeran alakuloisuuden valtaan.

Yksin! Jälleen yksin! Hän oli pudonnut hiljaisuuteen, hän oli jälleen tyhjyyden edessä.

Yksin! Hän ei enää saisi nähdä häntä, ei enää kuulla sen ainoan olennon ääntä, joka vielä oli kiinnittänyt hänet elämään. Eikö olisi viisaampaa mennä Farian lailla kysymään jumalilta selitystä elämän suureen arvoitukseen, vaikka sinne mennessään saisikin kulkea kärsimyksen suuren portin kautta?

Itsemurhan ajatus, jonka hänen ystävänsä oli ajanut pois ja läsnäolollaan pitänyt loitolla, nousi jälleen pelottavana kummituksena esiin.

— Jos voisin kuolla, ajatteli hän, — niin menisin sinne minne hänkin ja varmasti hänet löytäisin. Mutta miten kuolisin? Onhan se niin helppoa, sanoi hän hymyillen. — Jään tänne, syöksyn ensimmäisen tänne tulevan kimppuun, surmaan hänet, ja minut mestataan.

Mutta samassa tuli vastavaikutus.

— Kuolla! sanoi hän. — Miksi olisin elänyt niin kauan, kärsinyt niin paljon kuollakseni juuri nyt? Olisin kyllä voinut kuolla vuosia takaperin, jolloin olin päättänyt sen tehdä, mutta nyt auttaisin sillä todellakin liian paljon kurjaa kohtaloani. Ei, tahdon elää, tahdon taistella viimeiseen asti. Tahdon voittaa takaisin sen onnen, joka minulta riistettiin! Ennen kuin kuolen, unohtaisinko, että minun on kostettava pyöveleilleni, ja ehkä — kukapa tietää — minun on palkittava muutamia ystäviä. Mutta nyt minut unohdetaan tänne, eikä minua viedä pois siten kuin ystäväni Faria viedään.

Nämä sanat lausuttuaan Edmond jäi liikkumattomana seisomaan. Kauhistuttava ajatus syttyi hänen mieleensä. Hän tarttui kädellään otsaansa ikään kuin häntä pyörryttäisi, käveli pari kolme kertaa huoneen ympäri ja pysähtyi vuoteen eteen...

— Kuka herättää minussa tämän ajatuksen? mutisi hän. — Sinäkö, Jumala? Koska ainoastaan kuolleet vapaasti pääsevät täältä pois, niin astukaamme kuolleen sijaan.

Ja heti, miettimättä sen enempää, aivan kuin peläten ajatustensa hävittävän tämän tuuman, jos hän niille antaa aikaa, hän kumartui tuon kamalan säkin puoleen, ratkoi sen auki Farian tekemällä veitsellä, veti ruumiin sieltä pois, vei sen omaan tyrmäänsä, pani vuoteeseensa, laski sen pään päälle palttinapalan, jota hän tavallisesti piti öisin, verhosi peitteellään vainajan, suuteli viimeisen kerran kylmää otsaa, käänsi kasvot seinään päin, jotta vartija tullessaan illalla tuomaan ruokaa luulisi hänen menneen tapansa mukaan varhain levolle, meni käytävään, veti vuoteen seinään kiinni, palasi toiseen vankihuoneeseen, otti neulan ja lankaa, riisuutui alasti, jotta kankaan alla tuntuisi hänen paljas ruumiinsa, meni säkkiin, asettui samaan asentoon kuin kuollutkin ja ompeli säkin sisältäpäin kiinni. Dantès olisi voinut odottaa siihen asti, kunnes vartija oli tehnyt iltakäyntinsä, mutta hän pelkäsi kuvernöörin muuttavan päätöksensä ja määräävän hautauksen aikaisemmaksi.

Silloin hänen viimeinenkin toivonsa olisi mennyt hukkaan.

Joka tapauksessa oli nyt hänen tuumansa selvä.

Hän aikoi tehdä näin.

Jos haudankaivajat kantaessaan häntä huomaavatkin, että hän oli elävä olento, niin hän ei anna heille aikaa tointua hämmästyksestään, vaan avaa säkin voimakkaalla puukoniskulla ylhäältä alas asti, käyttäen hyväkseen heidän kauhuaan ja pakenee. Jos he aikovat ottaa hänet kiinni, niin hän turvautuu puukkoonsa.

Jos he vievät hänet hautausmaalle asti ja panevat hänet hautaan, niin hän antaa heidän luoda multaa päälleen. Kun he ovat lähteneet, hän kaivautuu pehmeän mullan läpi ja pakenee. Hän toivoi, että multakerros ei ollut kovin paksu.

Jos hän erehtyi, jos multakerros oli liian paksu, niin hän tukehtui ja kuoli, ja silloinhan kaikki oli lopussa.

Dantès ei ollut eilisestä asti syönyt, hän ei ollut syönyt aamulla eikä hän sitä vielääkään ajatellut. Ensimmäinen vaara, jonka alaiseksi hän saattoi joutua, oli siinä, että vartija tuodessaan hänen ruokansa huomaa vaihdon. Kaikeksi onneksi Dantès oli monta kymmentä kertaa vartijan tullessa ollut vuoteessa. Ja silloin mies tavallisesti oli laskenut leivän ja keitoksen pöydälle ja mennyt pois sanaakaan sanomatta.

Mutta tällä kertaa vartija saattoi poiketa tavoistaan, puhua Dantèsille ja kun ei kuullut hänen vastaavan, lähestyä vuodetta ja huomata kaiken.

Kun kello läheni seitsemää illalla, alkoi Dantès käydä levottomaksi. Toisella kädellään, joka oli hänen sydämellään, hän koetti hillitä sen sykintää, toisella hän kuivasi hikeä otsaltaan. Tuon tuostakin kävi väristys kautta koko ruumiin, ja sydän oli aivan kuin jäiseen ruuvipenkkiin puristettu. Tunnit kuluivat, eikä Ifin linnassa tapahtunut mitään muutosta, ja Dantès huomasi välttäneensä ensimmäisen vaaran; se ennusti hyvää. Kuvernöörin määräämän hetken lähestyessä kuului askelia portailta. Edmond ymmärsi nyt hetkensä tulleen. Hän kokosi kaiken rohkeutensa ja pidätti henkeään. Hän olisi ollut onnellinen, jos olisi voinut estää suonensa sykkimästä.

Tulijat pysähtyivät oven eteen. Heitä oli kaksi. Dantès arvasi heidät haudankaivajiksi, jotka tulivat häntä noutamaan. Tämä ajatus varmeni hänen kuullessaan heidän laskevan parit maahan.

Ovi aukeni, valo osui Dantèsin silmiin. Kankaan läpi hän näki kahden varjon lähestyvän häntä. Kolmas, joka seisoi oven luona, piti kädessään soihtua. Vuoteen luo tulleet miehet tarttuivat säkin kumpaankin päähän.

— Kylläpä hän vielä painaa, vaikka olikin niin laiha ukko, sanoi toinen nostaessaan häntä pääpuolesta.

— Sanotaan luiden painon lisääntyvän puoli naulaa vuodessa, sanoi toinen nostaessaan häntä jalkopäästä.

— Oletko sitonut köyden? kysyi ensimmäinen.

— Olisinhan hassu, jos tarpeettomasti ottaisain painoa lisää, vastasi toinen, — minä sidon sitten siellä.

— Olet oikeassa, lähdetään siis.

— Mitä he tuolla köydellä tarkoittavat? ajatteli Dantès.

Luultu kuollut kannettiin paareille. Edmond jäykisti ruumiinsa näytelläkseen paremmin kuollutta. Hänet laskettiin paareille, ja ukko, jota valaisi edellä kulkeva mies soihtuineen, läksi astumaan portaita ylös.

Äkkiä hän tunsu yön raikkaan ja voimakkaan ilman. Hän tunsu mistraltuulen. Häntä vihlaisi samalla äkkiä omituinen ilon ja tuskan tunne.

Kantajat astuivat parikymmentä askelta, sitten he laskivat parit maahan.

Toinen kantaja poistui, ja Dantès kuuli hänen kenkiensä kopinan kivityksellä.

— Missähän olen? ajatteli hän.

— Hän ei ole laisinkaan kevyt! sanoi toinen vartija ja istuutui Dantèsin viereen paareille.

Dantèsin ensimmäinen tunne oli koettaa päästä karkuun, mutta kaikeksi onneksi hän hillitsi itsensä.

— Näytähän valkeaa, senkin elukka, sanoi se, joka oli poistunut, — muuten en löydä mitään.

Soihtua kantava mies totteli käskyä.

— Mitä hän etsii? ajatteli Dantès. — Kai lapiota.

Tyytyväisyyden huudahdus osoitti, että haudankaivaja oli löytänyt etsimänsä.

— Vihdoinkin, sanoi toinen, — kylläpä se kesti kauan.

Samassa joku laski Edmondin viereen raskaan ja kumahtavan esineen. Ja köysi kietoutui lujaan hänen jalkojensa ympärille.

— No, onko solmu valmis? kysyi se haudankaivaja, joka oli pysynyt toimeettomana.

— On, ja hyvin onkin tehty, vastasi toinen, — sen minä takaan.

— Siinä tapauksessa matkaan.

Ja paareja alettiin kantaa eteenpäin.

Viidenkymmenen askelen päässä pysähdyttiin, avattiin portti ja jatkettiin matkaa. Mitä pitemmälle mentiin, sitä selvemmin Dantès kuuli linnan kalliomuuria vastaan lyövien laineiden loiskeen.

— Ruma ilma! sanoi toinen kantaja. — Tällaisena yönä ei ole hyvä olla merellä.

— Niin, apotti voi kastua pahasti, sanoi toinen, ja molemmat purskahtivat nauruun.

Dantès ei aivan hyvin ymmärtänyt tätä leikinlaskua, mutta hiukset nousivat yhtäkkiä hänen päässään pystyyn.

— Hyvä, nyt olemme perillä! sanoi ensimmäinen.

— Pitemmälle, pitemmälle, sanoi toinen, — tiedäthän, että viimekertainen jäi puolitiehen, meni kalliota vastaan, ja kuvernööri haukkui meitä seuraavana päivänä.

Astuttiin vielä pari kolme askelta ylöspäin, sitten Dantès tunsu, miten tartuttiin hänen päähänsä ja jalkoihinsa ja sitten heilutettiin.

— Yksi! sanoivat haudankaivajat.

— Kaksi!

— Kolme!

Samassa Dantès tunsu lentävänsä ilman halki aivan kuin haavoittunut lintu, putoavansa, yhä putoavansa niin nopeaan, että hänen sydämensä jäähmettyi kauhusta. Vaikka jokin paino, joka oli kiinnitetty hänen jalkoihinsa, veti häntä alaspäin huimaavaa vauhtia, kesti tätä putoamista ikuisuuden. Lopulta hän kamalalla loiskeella putosi aivan kuin nuoli kylmään veteen. Hän kiljahti, mutta vesi tukahdutti äänen.

Dantès oli heitetty mereen, jonka pohjaan häntä veti jalkoihin kiinnitetty kolmenkymmenen kahden naulan painoinen tykinkuula.

Meri oli Ifin linnan hautausmaa.

## 21. Tiboulenin saari

Dantès oli melkein pyörriksissä, tukehtumaisillaan, mutta hänellä oli kuitenkin niin paljon mielenmalttia, että pidätti henkeään. Oikeaan käteensä hän oli ottanut kaikkien mahdollisuuksien varalta puukon; sillä hän nyt nopeasti halkaisi säkin ja pisti siitä ulos ensin kätensä ja sitten päänsä. Hän koetti päästä nousemaan veden pinnalle, mutta tunsikin painuvansa yhä syvemmälle. Silloin hän koukisti ruumistaan, tarttui köyteen, jolla jalat oli sidottu, ja ponnistaen viimeiseen asti voimiaan leikkasi köyden poikki juuri samana hetkenä, kun oli tukehtumaisillaan. Sitten hän polkaisi kaikin voimin, nousi vapaana meren pinnalle, ja tykinkuula veti tuntemattomaan syvyyteen säkin, josta oli vähällä tulla hänen kääreliinansa.

Dantès ei muuta kuin hengähti syvään ja sukelsi uudelleen, sillä ensi työ oli välttää kaikkien katseet.

Kun hän uudelleen nousi veden pintaan, oli hän ainakin viidenkymmenen jalan päässä putoamispaikastaan. Hänen päänsä päällä oli musta ja myrskyinen taivas, jota myöten tuuli ajeli pilviä. Niiden välistä näkyi toisinaan taivaan sini ja kirkas tähti. Hänen edessään oli tumma ja pauhaava

ulappa, jonka aallot alkoivat kuohua aivan kuin myrskyn edellä. Mutta hänen takanaan, mustempana kuin taivas, mustempana kuin meri, kohosi pelottavana jättiläisenä graniittilinna, jonka varjo näytti saalistaan tavoittavalta käsivarrelta. Korkeimmalla kalliolla näkyi kaksi soihdun valaisemaa varjoa.

Hän oli näkevinään näiden varjojen levottomina kumarassa tarkastavan merta. Nuo omituiset haudankaivajat olivat varmaankin kuulleet, miten hän kiljaisi pudotessaan mereen. Dantès sukelsi siis uudelleen ja ui jokseenkin pitkän matkan veden alla. Hän oli sellaiseen tottunut ja hänen tempunsa olivat usein koonneet Pharo-lahdelle ihailijajoukon, joka oli julistanut hänet Marseillen taitavimmaksi sukeltajaksi.

Kun hän palasi meren pintaan, oli soihtu kadonnut.

Hänen täytyi nyt määrätä matkansa suunta. Ratonneau ja Pomègue olivat lähimmät saaret. Mutta ne olivat asuttuja, ja samoin oli pienen Daumen saarenkin laita. Turvallisin oli siis Tiboulenin tai Lemairen saari. Molemmat ovat puolen peninkulman päässä Ifin linnasta.

Dantès päätti joka tapauksessa pyrkiä jompaankumpaan näistä. Mutta miten hän löytäisi tien yön pimeydessä?

Samassa välähti Pharon majakka hänen silmiinsä kuin tähti.

Jos hän suunnistaisi suoraan tätä majakkaa kohden, jäisi Tiboulenin saari silloin hiukan hänen vasemmalle puolelleen. Uidessaan siis hiukan vasemmalle päin hän joutui varmasti tähän saareen.

Mutta matkaa oli vähintään puoli peninkulmaa.

Apotti oli monta kertaa sanonut Dantèsille, kun oli nähnyt tämän epätoivoisena:

— Dantès, älkää antako alakuloisuudelle valtaa. Hukutte uidessanne, ellette pidä voimianne yllä.

Painuessaan suolaisen aallon alle hän oli muistanut nämä sanat. Kiireesti hän silloin nousi pinnalle ja halkoi voimakkaasti käsivarsillaan vettä nähdäkseen, oliko hän menettänyt entiset voimansa. Ilokseen hän huomasi olevansa yhä vielä tämän elementin herra, jossa hän lapsena oli leikkinyt.

Sitä paitsi lisäsi pelko, tuo kiihkeä vainooja, Dantèsin voimia. Pysytellen paikallaan hän kuunteli, oliko vene tulossa häntä ajamaan takaa. Noustessaan korkean aallon harjalle hän aina loi ympärilleen nopean katseen. Jokainen muuta aaltoja korkeampi aalto tuntui hänestä takaa-ajavalta veneeltä, ja silloin hän ponnisti entistä enemmän voimiaan. Siten hän kyllä pääsi eteenpäin, mutta saattoi myös helposti kuluttaa voimansa loppuun.

Hän ui taukoamatta, ja linna alkoi jo hävitä yön pimeyteen. Hän ei sitä enää erottanut, mutta hän tunsu, missä se oli.

— Nyt olen uinut jo kokonaisen tunnin, mutta kun on vastatuuli, niin olen menettänyt neljänneksen nopeudestani, totesi hän jonkin ajan kuluttua. — Ellen vain ole suunnasta erehtynyt, niin en ole kaukana Tiboulenin saaresta... Mutta jos olisin erehtynyt?

Uimarin koko ruumis värisi. Hän koetti hetkisen kellua selällään levätäksään. Mutta meri kävi yhä levottomammaksi, ja hän huomasi, ettei hän voinut käyttää tätä lepokeinoa.

— Olkoon kuinka tahansa, ajatteli hän. — Minä uin niin kauan kuin jaksan, kunnes käteni herpaantuvat, kunnes vaivun pohjaan.

Ja hän alkoi epätoivon voimalla uida.

Äkkiä hän huomasi jo ennestäänkin tumman taivaan mustenevan yhä enemmän ja synkän pilven painuvan häntä kohden. Samassa hän tunsu kovan pistoksen polvessaan. Mielikuvitus sanoi silloin heti, että häneen oli ammuttu kuula ja että hän aivan kohta kuulee pyssyn pamahduksen. Mutta mitään laukausta ei kuulunut. Dantès ojensi kätensä ja tunsu sen koskettavan johonkin kiinteään; hän koukisti oikeata jalkaansa, ja se kosketti maahan. Silloin hän huomasi, mitä oli pitänyt pilvenä.

Kahdenkymmenen askelen päässä hänestä oli omituinen kallioryhmä, joka muistutti parhaimman palamisensa aikana kivettyntä nuotiota. Se oli Tiboulenin saari.

Dantès nousi vedestä ja vaipui Jumalaa kiittäen teräville kiville, jotka tänä hetkenä tuntuivat hänestä pehmeämmiltä kuin pehmein vuode.

Sitten hän välittämättä tuulesta ja myrskystä ja juuri alkavasta sateesta vaipui väsymyksen uuvuttamana uneen ja nukkui niin kuin mies, jonka ruumis herpaantuu, mutta jonka sielu valvoo odottamattoman suuren onnen vallassa.



Tunnin päästä Edmond heräsi kamalaan ukkosen jyrähdykseen. Myrsky oli päässyt valloilleen ja pieksi ilmaa täydellä raivolla. Toisinaan lensi salama taivaalta aivan kuin tulinen käärme valaisten laineet ja pilvet, jotka kiitivät toistensa tieltä.

Dantèsin merimiessilmä ei ollut häntä pettänyt. Hän oli noussut todellakin sille saarelle, jonka nimi on Tiboulen. Hän tiesi, että se oli autio, alaston, ja että siinä ei ollut missään suojaa. Mutta heti kun myrsky tyyntyisi, hän uisi Lemairen saareen, joka oli yhtä alaston, mutta isompi ja siis myös turvallisempi.

Pitkälle ulottuvan kallionkielekkeen alle Dantès pääsi toistaiseksi turvaan, sinne hän pakeni, ja melkein samalla hetkellä alkoi myrsky raivota täydellä voimallaan.

Edmond tunsi kallion vapisevan. Laineet löivät jättiläiskorkean pyramidin juurta vastaan, ja pärskeet osuivat häneen asti. Vaikka hän olikin aivan turvassa, niin hänet valtasi keskellä tätä myrskyn mylvintää ja salamoiden tulikieliä aivan kuin pyörryttävä huumaus. Hän oli tuntevinaan, miten koko saari vapisi hänen allaan ja miten se aivan kuin ankkuroitu alus katkoi köydet ja joutui keskelle myrskyn pyörteitä.

Hän muisti olleensa kokonaisen vuorokauden syömättä. Hänen oli nälkä ja jano.

Dantès ojensi kätensä ja päänsä ja joi kallion kolosta sadevettä.

Hänen noustessaan jälleen näytti salama avaavan taivaan aina Jumalan häikäisevään valtaistuimeen asti ja valaisevan koko avaruuden. Tämän salaman valossa Dantès näki Lemairen ja Croisille-niemen välille ilmestyvän haamun, joka liukui laineelta syvyyteen. Se oli pieni kalastajavene, joka oli joutunut myrskyn valtaan. Sekuntia myöhemmin se nousi toisen aallon harjalle ja lähestyi huimaavaa vauhtia. Dantès tahtoi huutaa ja etsi jotakin riepua heiluttaakseen sitä ja ilmaistakseen veneessäolijoille uhkaavasta vaarasta. Mutta he huomasivat sen itsekin. Toisen salaman valossa nuori mies näki neljän miehen takertuvan mastoihin ja tankoihin ja viidennen taittuneeseen ruoriin. Miehet olivat ehkä nähneet hänetkin, sillä epätoivoisia huutoja kaikui tuulen vinkunassa hänen korviinsa. Kaislan tavoin taipuneen maston päässä lepatti risainen purje, äkkiä katkesivat sen siteet ja se hukkuu taivaan pimeyteen, aivan kuin suuri valkoinen lintu.

Samassa kuului kamala pauke, kauhunhuudot yltivät Dantèsin korviin asti. Uuden salaman valossa hän näki pienen purren säpäleinä ja sirpaleitten keskellä kauhun väentämiä kasvoja ja taivasta kohti ojennettuja käsiä.

Sitten kaikki oli jälleen pimeätä, tuo kamala näky oli kestänyt salaman ajan.

Dantès riensi liukkaita kallioita alas, itse putoamaisillaan mereen. Hän katseli, kuunteli, mutta ei nähnyt eikä kuullut enää mitään. Ei kuulunut enää ihmishuutoja, ei näkynyt heidän ponnistuksiaan. Vain myrsky ulvoi ja kuohutti laineita.

Vähitellen tuuli tyyntyi. Aamu alkoi koittaa, ja tähdet kiiluivat kirkkaammin kuin koskaan ennen. Kohta sipaisi idän taivaan liepeellä pitkä punainen juova mustansinisiä laineita. Aallot hyökyivät, äkkiä välke nousi niiden harjalle, ja niiden kuohuvat kärjet muuttuivat kullanhohtaviksi.

Päivä nousi.

Liikkumattomana ja mykkänä Dantès tuijotti eteensä aivan kuin olisi ensi kertaa nähnyt tämän näyn. Hän oli sen todellakin unohtanut istuessaan Ifin linnassa. Hän kääntyi linnaan päin, tarkastaen samalla merta ja maata.

Synkkä rakennus kohosi laineiden keskeltä mahtavana ja liikkumattomana.

Oli viiden aika aamulla. Meri alkoi tyyntyä.

— Kahden tai kolmen tunnin päästä vartija menee koppiini, löytää onnettoman ystäväni ruumiin, tuntee hänet, etsii minua turhaan ja nostaa hälinän. Silloin löydetään reikä ja käytävä, kuulustellaan miehiä, jotka heittivät minut mereen ja epäilemättä kuulivat huutoni. Heti lähtevät aseelliset sotilaat etsimään pakolaisparkkaa, jonka tiedetään olevan lähettyvillä. Tykinlaukaus ilmoittaa, että ei saa antaa suojaa harhailevalle, alastomalle ja uupuneelle miehelle. Marseillen vakoilijat ja poliisit saavat tiedon ja etsivät rannikolta, kuvernööri mereltä. Kun merellä ahdistetaan ja maalla vainotaan, niin minne pääsen? Minun on nälkä ja jano, heitin pois puukonkin, joka uideissa minua haittasi. Olen ensimmäisen tielleni osuvan talonpojan armoilla, joka tahtoo ansaita kaksikymmentä frangia. Olen voimaton, en jaksa ajatella mitään, en keksi mitään. Jumala, hyvä Jumala, näethän, että olen jo kylliksi kärsinyt, tee minun puolestani enemmän kuin itse voin.

Samassa kun Edmond voimiensa loputtua ja ajatuksiensa uuvuttua aivan kuin kuumeen vallassa lausui tämän palavan rukouksen kääntyneenä Ifin linnaan päin, hän näki Pomègue-saaren kärjen

kohdalla valkoisen purjeen. Hänen merimiessilmänsä tunsivat puolihamarässäänkin sen genovalaiseksi tartaaniksi. Se tuli Marseillen satamasta ja kiiti ulappaa kohden avaten terävällä keulallaan välkkyvän tien leveille kyljilleen.

— Puolessa tunnissa, huudahti hän, — voisin saavuttaa tuon aluksen, ellen pelkäisi, että minua kuulustellaan, tunnetaan pakolaiseksi ja viedään Marseilleen! Mitä minun pitää tehdä, mitä minun pitää tehdä? Minkä tarinan keksin pettäökseni heitä? Nuo ovat tullikavaltajia, puoliksi merirosvoja. Rannikkopurjehduksen varjolla he ryöstelevät. He myyvät minut mieluummin kuin tekevät hyvän työn, josta heille ei ole mitään hyötyä. Odottakaamme. Mutta odottaminen on mahdotonta. Kuolen nälkään. Muutaman tunnin päästä ovat viimeisetkin voimani loppuneet. Vartijan käynnin hetki lähestyy. Vielä ei ole hälytetty, vielä ei epäillä mitään. Voinhan sanoa, että olen tuon murskaantuneen purren miehiä. Kukaan ei epäile minua.

Dantès kääntyi katsomaan sinnepäin, missä pieni vene oli murskaantunut, ja vavahti. Erään kallion kielekkeeseen oli jäänyt veneessä olleen merimiehen fryygalainen päähine, ja sen lähellä uiskenteli kölin palasia, joita laineet sysivät saaren kallioita vastaan aivan kuin voimattomia muurinmurtaajia.

Samassa Dantès oli tehnyt päätöksensä. Hän heittäytyi uudelleen mereen, ui päähineen luo, pani sen päähänsä, tarttui kölin kappaleeseen ja alkoi uida niin, että tuli saapuvan aluksen tielle.

— Nyt olen pelastettu, ajatteli hän.

Ja tämä varmuus vahvisti hänen voimiaan.

Pian hän näki tartaanin, joka melkein vastatuulella luovaili Ifin linnan ja Planier'n majan välillä. Hetkisen Dantès pelkäsi, että alus olisikin äkkiä kääntynyt ulapalle päin, jos se aikoi Korsikaan tai Sardiniaan. Mutta sen purjehtimistavasta uimari huomasi piankin, että se pyrki kulkemaan Jarrossaaren ja Caleseragne-saaren välitse, niin kuin ainakin Italiaan lähtevät laivat.

Vähitellen lähestyivät uimari ja alus toisiaan. Tehdessään luovauskäänteen alus kulki kerran noin puolen meripeninkulman päässä hänestä. Hän kohottautui silloin laineille ja heilutti lakkiaan apua pyytääkseen, mutta aluksessa ei kukaan häntä nähnyt, se teki käänteen ja aloitti uuden luovin. Dantès alkoi huutaa. Mutta laskettuaan matkan pituuden hän huomasi, ettei hänen äänensä kuuluisi alukseen asti, varsinkin kun tuulen viima ja laineiden loiske sen tukahduttivat.

Hän iloitsi, että oli ottanut tuekseen kölinpalasen. Heikko kun oli, hän tuskin olisi jaksanut pysyä veden pinnalla, kunnes oli päässyt aluksen luo. Ja jos alus olisi kulkenut hänen ohitse, niin hän ei olisi enää voinut palata maihin.

Vaikka Dantès olikin melkein varma aluksen kulkusuunnasta, niin hän kuitenkin pelokkaana seurasi sitä silmillään, kunnes näki sen tekevän käännöksen ja lähestyvän jälleen häntä.

Nyt Dantès ponnisti viimeiset voimansa, nousi melkein pystyyn laineille, heilutti lakkiaan ja päästi kaamean kiljahduksen, niin kuin merimiehet päästävät hädässä ollessaan.

Tällä kertaa hänet huomattiin ja kuultiin. Alus keskeytti aikomansa kaaren ja käänsi keulansa häntä kohden. Samassa hän näki, että siitä laskettiin pieni vene vesille. Se lähestyi häntä kahden miehen soutamana. Dantès jätti silloin hirren, jota hän ei enää arvellut tarvitsevänsä, ja ui voimakkaasti eteenpäin säästääkseen auttajiltaan puolet matkasta.

Mutta uimari oli liiaksi luottanut melkein loppuneisiin voimiinsa. Hän huomasi, kuinka hyödyllinen oli ollut tuo puunpalanen, joka uiskenteli sadan jalan päässä hänestä. Hänen käsivartensa alkoivat jäykistyä, jalat olivat menettäneet joustavuutensa, hänen liikkeensä olivat katkonaisia, ja hän läähätti.

Hän kiljaisi, soutajat ponnistivat voimiaan, ja toinen heistä huusi italiankielellä:

— Rohkeutta!

Samassa laine, jonka harjalle hän ei enää jaksanut nousta, löi hänen ylitseen ja peitti hänet kuohuunsa.

Vesi löi hänen päänsä ylitse, ja hän näki sen läpi taivaan sinen ja siinä mustia täpliä.

Suurilla voimaponnistuksilla hän pääsi jälleen veden pinnalle. Hän tunsivat jonkun tarttuvan tukkaansa, sitten hän ei enää nähnyt eikä kuullut mitään. Hän oli pyörtnyt.

Kun hän avasi silmänsä, makasi hän kannella. Alus jatkoi matkaansa. Ensimmäiseksi hän katsoi, mihin suuntaan mentiin, ja näki Ifin linnan jääneen kauas.

Dantès oli niin uupunut, että hänen riemuhuudahdustaan pidettiin valituksena.

Niin kuin jo mainitsimme, hän makasi kannella. Eräs merimies hieroi hänen jäseniään villakankaalla, toinen kaatoi pullosta juomaa hänen suuhunsa. Kolmas vanha merimies, joka samalla oli perämies ja laivan omistaja, katseli häntä itsekkään säälivästi, niin kuin yleensä ihmiset nähdessään tapaturman, josta he äskettäin ovat pelastuneet ja joka huomispäivänä voi heitä kohdata.

Muutama pisara rommia sai nuoren miehen sydämen jälleen sykkimään, ja kun merimies polvillaan hänen vieressään hieroi hänen jäseniään villaisella vaatteella, niin ne alkoivat saada entisen joustavuutensa.

— Kuka olette? kysyi huonolla ranskankielellä kapteeni.

— Olen maltalainen merimies, vastasi Dantès huonolla italiansankielellä. — Tulimme Syracusasta lastinamme viiniä ja viikunoita. Myrsky yllätti meidät tänä yönä Morgion-niemen kohdalla ja veneemme meni pirstaleiksi kallioita vastaan, jotka näette tuolla.

— Mistä tulette?

— Noilta kallioilta, joihin kaikeksi onneksi takerruin, jota vastoin laivuriparka löi päänsä niihin murskaksi. Muut kolme toveriani hukkuivat. Luulen olevani ainoa elossaoleva. Huomasin aluksenne, ja kun pelkäsin saavani kauankin odottaa tuolla autiolla ja alastomalla saarella, niin otin alleni veneemme kappaleen ja koetin uida teitä kohden. Kiitos, jatkoi Dantès, — te olette pelastanut henkeni. Olin jo hukkumaisillani, kun muuan merimiehenne tarttui tukkaani kiinni.

— Minä se olin, vastasi rehellisen ja avomielisen näköinen mustapartainen mies. — Jo oli aikakin, sillä olitte jo menossa.

— Niin olinkin, sanoi Dantès ojentaen hänelle kätensä, — niin, ystäväni, kiitän teitä kerran vielä.

— Kyllähän minä hiukan arkailin, sanoi merimies, — kun teillä on kuusi tuumaa pitkä parta ja pitkä tukka, sillä olitte enemmän rosvon kuin kunniallisen miehen näköinen.

Dantès muisti, että Ifin linnassa oleskelunsa aikana hän ei ollut leikannut tukkaansa eikä ajanut partaansa.

— Niin, eräänä vaaran hetkenä tein pyhälle madonnalle lupauksen, etten kymmeneen vuoteen aja partaani enkä leikkaa tukkaani. Tänään on aika kulunut umpeen, ja olin hukkaa juuri vuosipäivänä.

— Mihin nyt viemme teidät? kysyi laivuri.

— Mihin vain tahdotte, vastasi Dantès. — Se pursi, jossa olin, on hukkunut ja laivuri kuollut. Näettehän, että olen voinut välttää saman kohtalon, mutta aivan alasti. Kaikeksi onneksi olen jokseenkin hyvä merimies. Jättäkää minut ensimmäiseen satamaan, johon poikkeatte, kyllä minä aina saan paikan jossakin kauppalaivassa.

— Tunnetteko Välimeren?

— Olen purjehtinut täällä lapsuudestani asti.

— Tunnetteko ankkuroimispaikat hyvin?

— Tuskin on sellaista satamaa, jonne en voisi mennä ja tulla silmät sidottuina.

— Kuulkaahan, laivuri, sanoi se mies, joka oli huutanut Dantèsille "rohkeutta", — jos toveri puhuu totta, niin mikä estäisi häntä jäämästä seuraamme?

— Niin, jos hän puhuu totta, sanoi laivuri epäilevän näköisenä. — Tuossa tilassa luvataan vaikka mitä, välittämättä siitä, mitä voi pitää.

— Minä pidän enemmän kuin lupaan, sanoi Dantès.

— Oho, sanoi laivuri nauraen, — sen saamme nähdä.

— Milloin vain tahdotte, vastasi Dantès nousten. — Minne on matkanne?

— Livornoon.

— No niin, sen sijaan että purjehtisitte pitkin rantoja, miksi ette lähde suoraan tuulen mukaan?

— Siksi, että silloin joutuisimme suoraan Rion-saarelle.

— Sen ohi voitte päästä kahdenkymmenen kaapelinmitan päässä.

— Tarttukaa siis peräsimeen, niin saamme nähdä taitonne.

Nuori mies meni aluksen perään. Painellen hiukan peräsintä hän tunsu, että alus totteli hyvin.

— Prasseihin ja taljoihin! komensi hän.

Aluksen miehistöön kuului neljä matruusia. Nämä riensivät paikoilleen, ja laivuri seurasi hänen määräyksiään.

— Haalatkaa! huusi Dantès.

Merimiehet tottelivat jokseenkin täsmällisesti.

— Ja nyt, lujasti kiinni!

Tämä käsky pantiin täytäntöön samoin kuin edellinenkin, ja pieni alus, sen sijaan, että olisi kulkenut rantoja pitkin, lähestyi Rion-saarta, jonka ohi se kulki jättäen sen kahdenkymmenen kaapelinmitan päähän oikealle puolelleen, aivan niin kuin Dantès oli sanonut.

— Hyvä! sanoi laivuri.

— Hyvä! sanoivat merimiehet.

Ja kaikki katselivat ihailen tuota miestä, jonka katseeseen oli palannut terävyys ja ruumiiseen sellainen joustavuus, ettei hänessä olisi uskonut sitä olevankaan.

— Näettehän, sanoi Dantès heittäen ruorin kädestään, — että teillä voi olla minusta hyötyä, ainakin matkallanne. Ellette huoli minusta Livornossa, niin jätätte minut maihin, ja ensimmäisestä kuukausipalkastani maksan teille korvauksen ruoasta ja vaatteista, jotka lainaatte minulle.

— Hyvä on, hyvä on, sanoi laivuri, — kyllähän me asioista sovimme, jos olette järkevä.

— Mies kuin mies, sanoi Dantès. — Annatte minulle saman kuin tovereillekin, ja sillä hyvä.

— Ei se ole oikein kohtuullista, sanoi se, joka Dantèsin oli merestä vetänyt, — sillä te olette meitä taitavampi.

— Mitä hittoa siihen sekaannut? Kuuluuko se sinuun, Jacopo? kysyi laivuri. — Jokainen saa itse määrätä palkkansa.

— Se on totta, vastasi Jacopo. — Tein ainoastaan pienen huomautuksen.

— Tekisit vieläkin paremmin, jos lainaisit tälle miesraukalle housut ja puseron, jos sinulla on kahdet.

— Ei ole, vastasi Jacopo, — mutta housut ja paidan hän kyllä saa.

— En minä muuta tarvitsekaan, sanoi Dantès. — Kiitos, ystäväni!

Jacopo laskeutui aluksen luukusta alas ja palasi hetkisen kuluttua tuoden molemmat vaatekappaleet, jotka Dantès puki sanomattoman suurella nautinnolla ylleen.

— Mitä vielä tahdotte? kysyi laivan omistaja.

— Palasen leipää ja toisen siemauksen tuota mainiota rommia, jota jo äsken sain maistaa. Sillä en ole pitkään aikaan nauttinut mitään.

Dantèsille tuotiin palanen leipää, ja Jacopo ojensi hänelle pullonsa.

— Käännä vasemmalle! huusi laivuri peränpitäjälle.

Dantès katsahti samaan suuntaan nostaen pullon suulleen, mutta se jäikin puolitiehen.

— Kas, sanoi laivuri, — mitä Ifin linnassa on tapahtunut?

Pieni valkoinen pilvi, joka oli herättänyt Dantèsin huomiota, ilmestyi Ifin linnan eteläisen varustuksen huipulle.

Sekuntia myöhemmin kuului etäinen laukaus. Merimiehet kohottivat päätään ja katsoivat toinen toisiinsa.

— Mitä tämä tietää? kysyi laivuri.

— Joku vanki on tänä yönä päässyt karkuun, sanoi Dantès, — ja nyt laukaistaan hälytyslaukaus.

Laivuri loi tutkivan katseen nuoreen mieheen, joka tämän sanoessaan oli vienyt pullon suun huulilleen. Mutta hän näki miehen juovan rommia niin tyynesti ja tyytyväisesti, että epäily kuoli heti, kun oli syntynytkin.

— Tämä on perhanan hyvää rommia, sanoi Dantès kuivaten paidanhihalla hikistä otsaansa.

— Oli miten oli, ajatteli laivuri katsoen häneen, — jos hän se on, niin samapa tuo. Minä olen saanut hyvän merimiehen.

Väittäen muka olevansa uupunut pyysi Dantès lupaa saada mennä pitämään perää, että voisi istua. Peränpitäjä ilahtui ja loi kysyvän katseen laivan omistajaan. Tämä nyökkäsi hänelle merkiksi, että hän sai antaa peräsimen uudelle toverilleen.

Siinä istuessaan Dantès saattoi pitää silmällä Marseillen rantaa.

— Kuinka mones päivä tänään on? kysyi Dantès viereensä istumaan tulleelta Jacopolta, kun Ifin linna oli kadonnut näkyvistä.

— Helmikuun 28. päivä, vastasi tämä.

— Minä vuonna? kysyi taas Dantès.

— Minäkö vuonna? Kysyttekö vuosilukua?

— Kysyn, vastasi nuori mies, — kysyn vuosilukua.

— Oletteko unohtanut, mikä vuosi nyt on?

— Minkä sille voin, pelkäsin niin kovasti tänä yönä, vastasi Dantès nauraen, — että kadotin melkein järkeni. Muistini on vielä aivan sekaisin. Minkä vuoden 28. päivä helmikuuta nyt on?

— Vuoden 1829, vastasi Jacopo.

Dantèsin vangitsemisesta oli kulunut täsmälleen neljätoista vuotta.

Hän oli yhdeksäntoistavuotiaana joutunut Ifin linnaan. Hän läksi sieltä kolmenkymmenenkolmen vuoden ikäisenä.

Tuskainen hymy nousi hänen huulilleen. Mitenkähän Mercedeksen oli käynyt tänä aikana, jona hän oli luullut sulhasensa kuolleen?

Sitten syttyi vihan tuli hänen silmiinsä, kun hän ajatteli niitä kolmea miestä, jotka olivat hänet tähän pitkälliseen ja kamalaan vankeuteen saattaneet.

Ja hän uudisti vankilassa vannomansa valan kostaa julmasti Danglars'ille, Fernandille ja Villefort'ille.

Tämä vala ei enää ollut mikään turha uhkaus, sillä Välimeren paraskaan purjehtija ei enää olisi voinut saada kiinni pientä tartaania, joka täysin purjein kiiti Livornoa kohden.

## 22. Salakuljettajat

Dantès ei vielä ollut kokonaista päivääkään ollut laivassa, kun hän jo tiesi, millaisen väen kanssa oli tekemisissä. Vaikka ei ollutkaan käynyt apotti Farian koulua, osasi Jeune-Amélien omistaja melkein kaikkia niitä kieliä, joita puhutaan sen suuren ulapan rannalla, jonka nimi on Välimeri. Hän ei tarvinnut mitään tulkkeja, jotka aina ovat ikävystyttäviä ja usein liian lavertelevia, vaan saattoi helposti tulla toimeen sekä merellä kohtaamiensa alusten että rannikolla liikkuvien soutajien kanssa ja myös niiden nimettömien ja isänmaattomien ja näennäisesti toimeettomien ihmisten kanssa, joita aina on merenrantakaupunkien satamissa ja jotka saavat toimeentulonsa jollakin salaperäisellä tavalla. Kaikesta siitä Dantès arvasi olevansa salakuljettajan aluksessa.

Sen vuoksi laivuri ottikin hänet epäluuloisesti vastaan. Kaikki rannikon tullimiehet tunsivat hänet tarkoin, ja kun hänen ja noiden herrojen välisessä taistelussa käytettiin mitä ovelimpia keinoja, oli hän alussa luullut Dantèsia tullilaitoksen vakoojaksi. Mutta se loistava tapa, millä Dantès oli suoriutunut hänelle asetetusta kokeesta, oli hänet täydellisesti rauhoittanut. Kun hän sitten näki tuon valkoisen

savupilven leijailevan hatunsulan tavoin Ifin linnan harjalla ja kuuli kaukaisen laukauksen, niin hän ensi hetkessä ajatteli joutuneensa tekemisiin sellaisen herran kanssa, jonka tuloa ja lähtöä kunnioitettiin aivan kuin kuningastakin tykinlaukauksella. Se ei tehnyt häntä läheskään niin rauhattomaksi, kuin jos tulokas olisi ollut tullimies. Mutta tämä toinenkin epäluulo hävisi, kun hän näki tulokkaansa pysyvän aivan rauhallisena.

Edmondilla oli siis se etu, että hän tiesi, mikä hänen isäntänsä oli, mutta tämä ei tietänyt, kuka hän oli. Hän ei ilmaissut itseään laivurille eikä uusille tovereilleen. Hän antoi tarkkoja tietoja Napolista ja Maltasta, jotka hän tunsi yhtä hyvin kuin Marseillen, ja piti hämmästyttävän johdonmukaisesti kiinni ensimmäisestä kertomuksestaan. Niin viekas kuin genovalainen laivuri olikin, antoi hän Edmondin pettää itsensä. Hän oli samanlainen kuin monet muutkin älykkäät ihmiset: eivät koskaan tiedä sitä, mitä heidän tulisi tietää, eivätkä usko muuta kuin sitä, jonka uskomisesta on heille hyötyä.

Tällaiset siis olivat heidän suhteensa, kun saavuttiin Livornoon.

Edmond tahtoi kokeilla, tuntisiko hän oman itsensä vielä neljäntoista vuoden jälkeen, jona aikana hän ei ollut kuvaansa nähnyt. Hän muisti hyvin tarkoin, minkä näköinen oli ollut nuorena. Toveriensä silmissä hän oli jo täyttänyt pyhälle neitsyelle tekemänsä lupauksen. Hän tiesi, että Livornossa San Fernando -kadun varrella oli parturi ja meni tämän luokse leikkauttamaan tukkansa ja partansa.

Parturi katsoi kummissaan pitkätukkaista ja -partaista miestä, joka muistutti Tizianin maalausta. Tähän aikaan ei vielä kuulunut muotiin pitää tukkaansa ja partaansa niin tuuheana.

Kun parturi oli tehnyt tehtävänsä, kun Edmond tunsi leukansa taas sileäksi ja tukka oli leikattu tavallisen lyhyeksi, pyysi hän peiliä katsellakseen kuvaansa.

Hän oli siis 33-vuotias, ja neljätoista vankeusvuotta olivat suuresti muuttaneet hänen kasvojensa luonnetta. Nuorina ne olivat olleet pyöreät, hymyilevät ja tyytyväisen näköiset, niin kuin ainakin onnellisella ihmisellä, jonka ensimmäiset elämän askelet ovat olleet helppoja ja joka pitää tulevaisuutta luonnollisena menneisyyden jatkona. Kaikki oli nyt muuttunut.

Kasvot olivat tulleet pitemmiksi, hymyilevät huulet olivat saaneet varman ja jyrkän piirteen, joka ilmaisee päättäväisyyttä. Kulmakarvojen välissä oli syvä ryppy. Hänen silmissään oli alakuloinen ilme, ja niistä välkähti toisinaan ihmishalveksimisen ja vihan tummia salamoita. Kun hänen kasvonsa eivät niin pitkään aikaan olleet olleet auringonsäteitten vaikutuksen alaisina, olivat ne kalvakat, ikään kuin ylhäisellä tavalla kauniit, mitä kauneutta vielä lisäsi oppineisuuden luoma älykäs varmuus. Vaikka hän olikin jokseenkin pitkä mies, oli hän ainaisilla ponnistuksilla hankkinut itselleen lyhytkasvuisten keskitetyn voiman. Ääni oli rukousten, itkun ja kirousten vaikutuksesta muuttunut, se sointui vuoroin kuin omituinen kello, vuoroin oli siinä tily ja melkein karkea sävy.

Oleskeltuaan kauan puolihämärässä ja pimeässä hän oli saavuttanut merkillisen kyvyn nähdä esineet pimeässä aivan kuin hyeena ja susi.

Jeune-Amélien omistaja tahtoi kaikin keinoin pidättää palveluksessaan Edmondin ja oli luvannut tälle osan tulevasta voitosta. Edmond oli suostunut ehtoihin. Parturin luota hän kiiruhti kauppaan, josta hän osti itselleen valmiin merimiehenpuvun: siniset housut, raitaisen paidan ja fryygalaisen lakin.

Jeune-Amélien omistaja ei ollut tuntea tätä siroa ja hienoa merimiestä samaksi, jonka aivan hiljattain oli nähnyt puolikuolleena aluksensa kannella.

Ihastuen hänen oivalliseen ulkomuotoonsa hän uudisti palkkatarjouksensa. Mutta Dantès, jolla oli omat tuumansa, ei tahtonut sitoutua pitemmäksi aikaa kuin kolmeksi kuukaudeksi.

Jeune-Amélien väki oli hyvin toimesta ja sai totella ankaraa omistajaa, joka ei ollut tottunut heittämäänsä aikaansa hukkaan. Tuskin he olivat olleet viikon päivät Livornossa, kun aluksen pullea ruuma oli täynnä kuviollista musliinia, kiellettyä pumpulia, englantilaista ruutia ja tupakkaa, jotka tullilaitos oli unohtanut leimata. Tämä oli nyt vietävä Livornon vapaasatamasta Korsikaan, josta eräät liikemiehet aikoivat toimittaa lastin Ranskaan.

Lähdettiin matkaan. Jälleen kynti Edmond sinervää merta, lapsuutensa ensimmäistä näköpiiriä, jonka hän niin usein oli vankilassa unelmissaan nähnyt. Oikealle puolelle jäi Gorgona, vasemmalle puolelle Pianosa, ja he lähestyivät Paolin ja Napoleonin synnyinseutua.

Seuraavana aamuna noustessaan tapansa mukaan hyvin varhain kannelle laivuri näki Dantèsin nojautuvan laivan laitaan ja omituinen ilme kasvoillaan katselevan kummallista kalliosaarta, jonka nousevan auringon valo loi rusohohtavaksi. Se oli Monte-Criston saari.

Jeune-Amélie kulki sen ohitse noin neljännespeninkulman päässä ja jatkoi matkaansa Korsikaan.

Dantès ajatteli katsellessaan tuota hänelle niin merkityksellistä saarta, että hänen ei tarvitsisi muuta kuin heittäytyä mereen ja hän olisi puolen tunnin päästä siellä. Mutta mitä hän tekisi siellä ilman työkaluja, joilla voisi kaivaa, ja ilman aseita, joilla voisi itseään puolustaa? Ja mitä sanoisivat siitä merimiehet? Mitä sanoisi laivuri? Hänen täytyi odottaa.

Kaikeksi onneksi Dantès osasi odottaa. Hän oli neljätoista vuotta odottanut vapauttaan. Nyt hän oli vapaa ja saattoi varsin hyvin odottaa kuusi kuukautta tai vuoden tullakseen rikkaaksi.

Seuraavana päivänä he heräsivät Alerian kohdalla. Koko päivän he kuljeksivat rantoja, illalla sytytettiin tulia rannoille. Näiden tulien asemasta voi varmaankin päätätä, että saattoi laskea maihin, sillä lyhty nostettiin etumastoon lipun sijaan, ja alus lähestyi rantaa pyssyn kantomatkan päähän.

Dantès oli huomannut, että laivuri varmaankin juhlahetken kunniaksi oli asettanut laivan keulaan kaksi pientä tykkiä, jotka voivat lennättää tuhannen jalan päähän pieniä neljännesnaulan painoisia kuulia.

Mutta tänä iltana varokeinot olivat turhia. Kaikki tapahtui mahdollisimman rauhallisesti ja tasaisesti. Neljä venettä tuli kaikessa hiljaisuudessa aluksen viereen, joka epäilemättä kunnioittaakseen niitä laski omankin veneensä vesille. Nämä viisi venettä toimivat niin hyvin, että kello kaksi aamulla oli koko lasti viety aluksesta maihin.

Vielä samana yönä — niin suuri järjestyksen ihminen oli Jeune-Amélien omistaja — jaettiin palkkio miehille. Kukin sai osakseen sata Toscanan liiraa.

Mutta tähän ei matka loppunut. Keula käännettiin Sardiniaan päin. Sieltä oli otettava uusi lasti.

Toinen toimi onnistui yhtä hyvin kuin ensimmäinenkin. Jeune-Amélieta seurasi onni.

Uusi lasti oli vietävä Luccan herttuakuntaan. Siihen kuului melkein yksinomaan havanna-sikareja ja xeres- ja malaga-viinejä.

Täällä syntyi pieni kahakka tullilaitoksen, Jeune-Amélien omistajan ainaisen vihollisen kanssa. Eräs tullimies kuoli ja kaksi merimiestä haavoittui. Dantès oli toinen näistä merimiehistä, kuula oli lävistänyt oikean olkalihakseen.

Dantès oli melkein onnellinen tästä kahakasta ja melkein tyytyväinen haavaansa. Nämä molemmat kovat opettajat olivat näyttäneet hänelle, millä tavoin hän käyttäytyi vaaran hetkenä ja millä tavoin hän kesti tuskan. Hän oli hymyillen katsonut vaaraa vasten silmiä ja saadessaan haavan hän oli lausunut aivan kuin kreikkalainen filosofi: "Tuska, sinä et tee kipeää!"

Hän oli myöskin tarkastanut kuollutta tullimiestä, ja lieneekö se johtunut toiminnan kiihottaman veren vaikutuksesta vai olivatko hänen inhimilliset tunteensa jäähtyneet, mutta tämä näky ei tehnyt häneen mitään syvää vaikutusta. Dantès oli nyt astunut tielle, jota myöten hän tahtoi maalinsa saavuttaa. Sydän hänen rinnassaan oli melkein kivettynyt.

Jacopo oli nähnyt hänen kaatuvan ja luullut hänen kuolleen, mutta sitten hoitanut hänen haavaansa niin kuin oiva toveri ainakin.

Tämä maailma ei siis ollut niin hyvä kuin tohtori Pangloss väitti eikä niin huono kuin Dantès arveli, koska tämä mies, joka olisi voinut periä toverinsa voitto-osuuden, oli selvästi osoittanut surua luullessaan häntä kuolleeksi.

Sardinialaisten yrttien avulla haava parantui hyvinkin pian. Edmond tahtoi koetella Jacopoa. Hän tarjosi tälle hoitovaivojen korvaukseksi voitto-osuutensa, mutta Jacopo kieltäytyi loukkaantuneena sitä vastaanottamasta. Edmond alkoi tuntea jonkinmoista ystävyyttä tätä miestä kohtaan. Enempää ei Jacopo pyytänytäkään. Hän oli vaistomaisesti tuntenut, että Edmond oli korkeammalla tasolla kuin muut heistä, vaikka hän sen olikin osannut salata. Ja tuo kunnan merimies oli tyytyväinen siihen vähään, minkä Edmond hänelle antoi.

Pitkinä päivinä, kun laiva kiiti sinistä ulappaa eikä myötätuulessa tarvinnut muuta tehdä kuin hoitaa peräsintä, Edmond alkoi opettaa Jacopoa samoin kuin apotti Faria oli opettanut häntä. Hän näytti hänelle merikortista rannikkojen aseman, selitti kompassin virhenäyttämät ja opetti hänet lukemaan sitä kirjaa, jonka Jumala on timanttikirjaimilla kirjoittanut päämme päälle.

Ja kun Jacopo kysyi:

— Mitä hyötyä minulla, yksinkertaisella merimiehellä, on tästä kaikesta?

Edmond vastasi:

— Kukapa tietää, ehkä sinusta jonakin päivänä tulee laivan kapteeni: tulihan maanmiehestäsi Bonapartesta keisari!

Olemme unohtaneet mainita, että Jacopo oli korsikalainen.

Puoli kolmatta kuukautta oli jo kulunut näillä matkoilla. Dantèsista oli tullut yhtä taitava rannikkopurjehtija kuin hän ennen oli ollut uljas merimies pitkillä matkoilla. Hän oli tutustunut kaikkiin rannikoilla asuviin salakuljettajiin. Hän oli oppinut kaikki salamerkit, joiden avulla nämä puolirosvot antavat toisilleen tietoja.

Monet kymmenet kerrat hän oli kulkenut Monte-Criston saaren ohi, mutta kertaakaan hän ei ollut saanut tilaisuutta laskea sinne maihin.

Hän oli sen vuoksi tehnyt seuraavan päätöksen:

Heti, kun hänen ja Jeune-Amélien omistajan välinen sopimus loppuu, hän hankkii itselleen pienen purren (hän saattoi sen tehdä, sillä hän oli matkoillaan koonnut itselleen useita satoja piastereita), ja jonkin tekosyyin nojalla purjehtii Monte-Criston saarelle.

Siellä hän saisi aivan vapaasti tehdä tutkimuksiaan.

Ei kai sentään aivan vapaasti, sillä varmaankin ne, jotka olivat saattaneet hänet sinne, häntä vakoilisivat.

Mutta täytyyhän tässä maailmassa jotakin uskaltaa.

Eräänä päivänä laivan omistaja, joka oli alkanut luottaa häneen yhä enemmän ja kaikin tavoin koetti säilyttää hänet palveluksessaan, tarttui hänen käsivarteensa ja vei hänet Via del Oglion varrella olevaan kapakkaan, jonne Livornon parhaiden salakuljettajien oli tapana kokoontua.

Tällä kertaa oli kysymys hyvin suuresta asiasta. Eräs laiva oli lastattu turkkilaisilla matoilla, itämaisilla kankailla ja kashmirilla, ja oli löydettävä rauhallinen paikka, jossa tavarat voitaisiin vaihtaa ja josta ne sitten voitaisiin jollakin keinoin viedä Ranskan rannikolle.

Voitto olisi hyvin suuri, jos kaikki onnistuisi, noin viisikymmentä-kuusikymmentä piasteria miestä kohden.

Jeune-Amélien kapteeni ehdotti vaihtopaikaksi Monte-Criston saarta, sillä se oli aivan autio, siellä ei ollut sotilaita eikä tullimiehiä, ja sen oli Olympon jumalien aikana asettanut keskelle merta varmaankin itse Merkurius, kauppiaiden ja varkaiden jumala, noiden kahden ihmisluokan, jotka me olemme tarkoin erottaneet, mutta joita antiikin maailma näytti pitävän yhtenä.

Monte-Criston nimen kuullessaan Dantès vavahti ilosta. Hän nousi paikaltaan ja käveli muutamaan kertaan kapakan ympäri. Sitten hän sanoi käsityksensä, että saari oli kaikin tavoin turvallinen ja että suuriin puuhiin oli ryhdyttävä nopeasti, jos tahdottiin niiden onnistuvan.

Päätettiin lähteä liikkeelle seuraavana iltana, ja kun meri oli tyynenpuoleinen ja tuuli myötäinen, niin toivottiin hyvin pian päästävän tämän puolueettoman saaren vesille.

### 23. Monte-Criston saari

Sattuma, joka usein tulee ihmisen avuksi, kun kohtalo on väsynyt häntä vainoamaan, järjesti siis niin, että Dantès saattoi luonnollisella ja yksinkertaisella tavalla päästä toiveittensa perille ja mennä saareen herättämättä kenessäkään epäluuloja.

Yksi ainoa yö vielä, ja hän pääsee tuolle matkalle.

Tämä yö oli kuumeisin, minkä Dantès koskaan oli viettänyt. Toiveet ja pettymykset vaihtelivat hänen sielussaan. Jos hän sulki silmänsä, niin hän näki kardinaalin kirjeen tulikirjaimin edessään seinällä. Jos hän hetkeksikin vaipui uneen, niin mielettömät unet pyörivät hänen päässään. Hän laskeutui luoliin, joiden lattiat oli kivetty smaragdeilla, seinät olivat rubiineja ja katossa välkkyi timantteja. Helmiä putoili aivan kuin maanalaisissa luolissa vesipisarointa.

Lumottuna ja huumaantuneena Edmond täytti taskunsa jalokivillä. Sitten hän palasi päivänvaloon, ja kaikki kivet olivat muuttuneet sorakiviksi. Hän koetti palata taikaluolaan, mutta tiet kiertyivät



loppumattomiin, luolan aukkoa hän ei enää löytänyt. Turhaan hän etsi väsyneistä aivoistaan tuota taikasanaa, joka arabialaiselle kalastajalle avasi Ali-Baban välkkyvät luolat. Kadonnut aarre oli maahenkien omana.

Seuraava päivä oli melkein yhtä kuumeinen kuin yökin, mutta se toi mielikuvituksen avuksi järjen, ja Dantès saattoi laatia suunnitelman, jota hän tähän asti ei ollut keksinyt.

Vanha laivuri antoi Dantèsin huolehtia matkavalmisteluista. Hän oli tullut huomaamaan hänen etevämyytensä. Hän piti nuorta merimiestä luonnollisena seuraajanaan ja suri vain sitä, ettei hänellä ollut tytärtä voidakseen avioliiton siteillä paremmin kiinnittää itseensä Edmondin.

Kello seitsemän illalla oli kaikki valmiina. Kymmenen minuuttia yli seitsemän he purjehtivat majakan ohitse, joka samassa syttyi.

Meri oli tyyni, puhalsi raitis kaakkoistuuli. Siniselle taivaalle Jumala sytytti majakkansa, joista jokainen on kokonainen maailma. Dantès sanoi, että kaikki voivat mennä levolle, hän kyllä pitää laivan ohjaamisesta huolen.

Kun Maltalainen (siksi Dantèsia nimitettiin) oli antanut sellaisen määräyksen, niin se riitti, ja jokainen meni rauhassa nukkumaan.

Dantès, joka yksinäisyydestä oli äkkiä joutunut maailmaan, kaipasi toisinaan ehdottomasti yksinäisyyttä. Mikä yksinäisyys onkaan suurempi ja runollisempi kuin olo laivan kannella keskellä merta yön pimeydessä, keskellä ääretöntä hiljaisuutta, Jumalan silmien edessä?

Tällä kertaa ajatukset täyttivät hänen yksinäisyytensä, mielikuvat valaisivat yön, ja lupaukset kaikuivat hiljaisuudessa.

Kun laivan omistaja heräsi, kiiti alus täysin purjein eteenpäin. Tunnissa mentiin puolitoista peninkulmaa.

Taivaanrannalla alkoi näkyä Monte-Criston saari.

Edmond jätti aluksen omistajan huostaan ja meni vuorostaan kajuuttaan makaamaan. Mutta vaikka hän oli koko yön valvonut, ei hän saanut unta silmiinsä.

Kahden tunnin päästä hän nousi kannelle. Alus kiiti Elban saaren ohi. Oltiin Marecianan kohdalla, vastapäätä Pianosan matalaa ja vihertävää saarta. Taivaan sineä vastaan näkyi Monte-Criston loistava kärki.

Kello viiden aikaan illalla saari näkyi kokonaan. Edmond tuijotti kallioita, joissa iltaruskon värit vaihtelivat heleimmästä punaisesta tummimpaan siniseen asti. Toisinaan nousi verilaine hänen kasvoilleen, otsa kävi punaiseksi, punertava pilvi peitti katseen.

Tuli yö. Kello kymmeneltä illalla laskettiin maihin. Jeune-Amélie oli ensimmäisenä saapunut kohtaamispaikalle.

Vaikka Dantès osasikin hillitä itsensä, ei hän voinut olla ensimmäisenä hyppäämättä maihin. Jos hän olisi uskaltanut, olisi hän Brutuksen tavoin suudellut maata.

Oli pilkkopimeä yö, mutta kello yhdentoista aikaan nousi kuu merestä hopeoiden sen jokaisen värähdyksen.

Jeune-Amélien miehistö tunsu saaren hyvin, se oli usein siellä käynyt. Dantès oli sen nähnyt jokaisella matkallaan itään, mutta ei koskaan ollut poikennut siihen.

Hän kyseli Jacopolta:

— Missä olemme yötä?

— Tietysti aluksessa, vastasi merimies.

— Eikö luolissa olisi parempi olla?

— Missä luolissa?

— Saaren luolissa.

— En minä ole nähnyt saarella luolia, sanoi Jacopo.

Kylmä hiki nousi Dantèsin otsalle.

— Eikö Monte-Criston saarella ole luolia? kysyi hän.

— Ei.

Dantès oli hetkisen aivan neuvoton. Sitten hän ajatteli, että luolat ovat voineet mennä jonkin kallionvieremän johdosta umpeen, tai oli kardinaali Spada antanut tukkia niiden suun.

Pääasia oli siis löytää tuo tukittu luolan suu. Tarpeetonta oli etsiä sitä yöllä. Dantès jätti etsimisen seuraavaan aamuun. Sitä paitsi ilmaisi mereltä tullut merkki, johon Jeune-Amélie vastasi, että työhön oli ryhdyttävä.

Kun viivähtänyt alus sai aikaisemmin saapuneelta merkin, että kaikki oli hyvin, lähestyi se piankin valkoisena kuin haamu ja ankkuroi rannan poukamaan.

Lastia alettiin heti purkaa.

Dantès pelkäsi jo herättäneensä epäluuloja saarella liikkumisellaan, ainaisilla kysymyksillään ja taukoamatta tarkastelemalla seutua. Kaikeksi onneksi oli hänen kasvoilleen syöpynyt suuren surun alakuloinen leima, ja ilon välkkeet olivat siinä vain kuin salamoita pilvessä.

Kukaan ei siis aavistanut mitään, ja kun hän seuraavana aamuna otti pyssyn, kuulia ja ruutia ja sanoi menevänsä ampumaan villivuohia, joita hypperi kallioilla, niin arveltiin tämän retken johtuvan joko hänen metsästysinnostaan tai yksinäisyyden kaipuusta. Jacopo vain tahtoi kaikin mokomin seurata häntä. Dantès ei tahtonut sitä estää, sillä hän pelkäsi herättävänsä epäluuloja. Mutta jo hetkisen kuljettuaan hänen onnistui tappaa vuohi, ja hän lähetti Jacopon viemään sitä tovereilleen ja pyysi, että hänelle ilmoitettaisiin laukauksella, kun se oli valmiiksi keitetty. Kuivatut hedelmät ja pullollinen monte-pulcianoviiniä saivat täydentää aterian.

Dantès jatkoi matkaansa silloin tällöin kääntyen taakseen katsomaan. Saapuessaan erään kallion huipulle hän näki noin tuhannen jalan päässä alapuolellaan toveriensa, joiden luo Jacopo jo oli ennättänyt, valmistelevan aamiaista.

— Kahden tunnin päästä nuo miehet lähtevät täältä viisikymmentä piasteria rikkaampina koettaakseen henkensä uhalla ansaita toiset viisikymmentä, hän ajatteli. — Sitten he menevät johonkin kaupunkiin tuhlaamaan ne ylpeinä kuin sulttaanit ja itserakkaina kuin nabobit. Tänään minä toivoni vallassa pidän heidän rikkauttaan suurimpana kurjuutena, mutta ehkä jo huomenna pidän tuota halveksimaani kurjuutta suurimpana onnena... Niin ei saa tapahtua! Faria ei voinut erehtyä. Mieluummin kuolen kuin jatkan tätä kurjaa ja alakuloista elämää.

Dantès, joka kolme kuukautta sitten toivoi yksinomaan vapautta, ei enää tyytynyt vapauteen, vaan toivoi itselleen rikkauttakin. Syy ei ollut Dantèsin, vaan Jumalan, joka rajoittaessaan ihmisen kyvyt on antanut hänelle rajoittamattomat toiveet. Kahden kallioseinän välistä polkua myöten, jonka virta oli muodostanut, Dantès saapui sille kohtaa, jossa hän otaksui luolien olevan. Kulkiessaan meren rantaa myöten hän oli muutamissa kallioissa huomaavinaan ihmiskäden jälkiä.

Aika, joka fyysillisen maailman päälle heittää sammalverhonsa samoin kuin se moraalisin maailman yli laskee unohduksen, näytti tavallaan kunnioittaneen näitä merkkejä, joita ihmiskäsi säännöllisten matkojen päähän oli tehnyt tienviitoiksi. Toisinaan merkit peittyivät myrrtipensaiden alle, joiden tuuheat oksat olivat täynnä kukkia, tai sammalen suojaan. Dantèsin täytyi silloin taivuttaa syrjään myrrtipensa oksat tai irroittaa sammal löytääkseen opastavat merkit. Näiden merkkien näkeminen oli jälleen herättänyt toivon Edmondissa. Tällainen paikka oli sangen sopiva aarteen kätköpaikaksi. Mutta eiköhän joku muu ollut huomannut merkkejä kuin se, jota varten ne oli tehty, ja oliko saari säilyttänyt ihmeellisen aarteensa?

Noin kuudenkymmenen askelen päässä satamasta, josta kallioiden vuoksi ei voinut nähdä Dantèsia, näyttivät merkit loppuvan. Mutta luolaa ei näkynyt, vain iso, pyöreä, lujalla pohjalla lepäävä kivilohkare. Edmond arveli, että tämä olikin tien alku eikä loppu ja lähti kulkemaan vastakkaiseen suuntaan.

Tällä aikaa hänen toverinsa valmistivat aterian, toivat vettä lähteestä, leipää ja hedelmiä aluksesta ja paistoivat vuohen lihaa. Juuri kun he irroittivat sen tilapäisestä paistinartaasta, he näkivät Dantèsin kepeänä kuin vuorivuohen hyppelevän kalliolta toiselle. He ampuivat laukauksen ilmaan antaakseen hänelle merkin. Metsämies kääntyi silloin heti ja lähti tulemaan heitä kohden. Mutta samalla hetkellä hänen jalkansa luiskahti, hän horjahti, kiljaisi ja putosi syvyyteen.

Kaikki riensivät häntä auttamaan, sillä kaikki pitivät hänestä, vaikka hän olikin heitä etevämpi. Jacopo saapui ensimmäisenä perille.

Hän tapasi Edmondin verissään ja melkein tajuttomana. Hänen suuhunsa kaadettiin muutama pisara rommia, ja tämä lääke, joka jo kerran ennen oli tehoisesti vaikuttanut häneen, vaikutti nytkin.

Edmond avasi silmänsä, valitti, että hänen polviensa särki ja päänsä oli raskas ja sanoi tuntevansa kamalaa kipua kylkiluissaan. Toverit tahtoivat kantaa hänet rannalle asti, mutta kun häneen koskettiinkin, niin hän valitti tuskia ja sanoi, ettei kestä kantamista.

Kaikki ymmärsivät, ettei Dantès voinut lähteä aamiaiselle. Mutta hän vaati, että toverit, joilla ei ollut samaa syytä kuin hänellä olla syömättä, palaisivat aterialle. Omasta puolestaan hän sanoi tarvitsevansa ainoastaan hiukan lepoa ja olevansa heidän tullessaan taas voimissaan.

Merimiehille ei tätä tarvinnut sanoa moneen kertaan. Heidän oli nälkä, paistetun vuohen tuoksu ulottui sinne asti, eivätkä merikarhut liikoja surkeile toisiaan.

Tunnin kuluttua he palasivat. Sillä aikaa oli Edmond voinut laahautua kymmenkunta jalkaa ja päässyt nojaamaan sammaleiseen kiveen.

Mutta sen sijaan että tuskat olisivat vaimentuneet, ne olivatkin tulleet entistä kovemmiksi. Vanha laivuri, jonka täytyi vielä aamupäivän kuluessa lähteä viemään lastinsa Piemontiin ja Ranskan rajalle, Nizzan ja Frejuksen välille, kehotti kovasti Dantèsia nousemaan. Dantès ponnisti kaikki voimansa voidakseen noudattaa tätä kehotusta, mutta hän vaipui maahan valittaen ja kalpeana.

— Hänen kylkiluunsa ovat menneet poikki, sanoi laivuri hiljaa. —  
Mutta hän on kunnan toveri, emmekä saa häntä sillä tavoin jättää.  
Koettakaamme kantaa hänet alukseen asti.

Mutta Dantès sanoi mielummin kuolevansa siihen, missä oli, kuin kärsivänsä kantamisen kamalia tuskia, niin heikko hän oli.

— Käyköön kuinka tahansa, sanoi laivuri, — mutta kukaan ei voi syyttää, että olisimme jättäneet teidän kaltaisenne kunnan toverin pulaan. Lähdemme vasta illalla.

Mutta Dantès ei tahtonut, että hänen tähtensä poikettaisiin suunnitelmasta.

— Olen ollut varomaton, sanoi hän laivurille, — ja saan nyt kärsiä varomattomuudestani rangaistuksen. Jättäkää minulle laivakorppuja, pyssy, ruutia ja kuulia ampuakseni vuohia tai puolustaakseni itseäni ja kuokka laatiakseni sen avulla majan itselleni, jos satutte liian kauan viipymään.

Laivuri katsahti alukseen, joka kellui pienessä satamassa odottaen vain miehistöänsä lähteäkseen matkalleen heti.

— Mitä meidän tulee tehdä, Maltalainen, sanoi hän. — Emmehän voi sinua sillä tavoin jättää, mutta emmehän voi tännekään jäädä?

— Lähtekää, lähtekää, huudahti Dantès.

— Viivymme ainakin viikon poissa, sanoi laivuri, — ja meidän täytyy tehdä kierros tullaksemme sinut noutamaan.

— Kuulkaahan, sanoi Edmond, — jos parin kolmen päivän päästä tapaatte kalastajaveneen tai jonkin muun purren, joka on tulossa näille vesille, niin lähettäkää se minua noutamaan. Minä maksan kaksikymmentäviisi piasteria päästäkseni takaisin Livornoon. Ellette sellaista kohtaa, niin palatkaa silloin.

Laivuri pudisti päätään.

— Kuulkaahan, laivuri Baldi, sanoi Jacopo, — yhdellä tapaa voi tämän asian järjestää. Lähtekää te, ja minä jään loukkaantunutta hoitamaan.

— Luopuisitko voitto-osuudestasi hoitaaksesi minua? sanoi Edmond.

— Luovun, vastasi Jacopo arvelematta.

— Sinä olet kunnan poika, Jacopo, sanoi Edmond. — Jumala sinulle hyvyytesi palkitkoon, mutta minä en tarvitse ketään. Parin kolmen päivän lepo palauttaa voimani, ja toivon näiden kallioiden koloista löytäväni yrttejä, jotka parantavat haavoja.

Omituinen hymy väikkyi Edmondin huulilla. Hän puristi hellästi Jacopon kättä, mutta tahtoi aivan horjumattomasti jäädä saareen yksin.

Salakuljettajat toivat Edmondille kaiken, mitä hän pyysi, ja poistuivat viitaten hänelle sydämellisesti hyvästiksi. Edmond vastasi heiluttamalla ainoastaan kättään, ikään kuin ei voisi muuta ruumistaan liikuttaa.

Kun he olivat kadonneet, sanoi Dantès:

— Kummallista, että tuollaisten ihmisten seurassa saa osakseen ystävyyttä ja uskollisuutta.

Sitten hän hiipi erään kallion taakse, näki aluksen nostavan purjeensa ja ankkurinsa, keinuvan sirosti kuin lentoon lähtevä lokki ja kiitävän ulapalle.

Tunnin kuluttua se oli kokonaan kadonnut. Ainakaan siitä paikasta, jonne haavoittunut oli jäänyt, ei sitä enää voinut nähdä.

Silloin Dantès nousi ketterämpänä kuin vuohet, otti pyssyn toiseen ja kuokan toiseen käteensä ja riensi sen kallion luo, jonka lähelle vuoreen hakatut merkit loppuivat.

— Ja nyt, sanoi hän, muistaen Farian hänelle kertomaa arabialaista satua, — Sesam, aukene!

## 24. Lumouksen vallassa

Toukokuun aurinko oli kulkenut noin neljänneksen rataansa, ja sen lämpimät, eloa antavat säteet paistoivat kaikkialle. Kalliotkin näyttivät iloitsevan niistä. Tuhannet heinäsirokot sirittivät ruohikossa. Myrtti- ja oliivipensaiden lehdet värisivät synnyttäen aivan kuin metallisen soinnun. Edmondin astellessa kuumaa kalliota livahteli kaikkialla smaragdinvärisiä sisiliskoja. Etäällä vuoren rinteellä hyppeli viljejä vuohia, jotka toisinaan houkuttelivat tänne metsämiehiä. Sanalla sanoen, saarella oli elämää ja liikettä, ja kuitenkin Edmond tunsikin olevansa siellä yksinään Jumalan huomassa.

Hänen sielussaan vallitsi jonkinmoinen pelonkaltainen tunne. Se johtui siitä, että me pelkäämme päivänvaloa ja uskomme, että erämaassakin meitä vaanitaan.

Tämä tunne oli niin voimakas, että juuri silloin, kun hänen piti ryhtyä työhön, hän laski kuokan maahan, tarttui pyssyynsä, kiipesi saaren korkeimmalle kalliolle ja katseli sieltä tarkkaan joka suuntaan.

Mutta meidän on sanottava, että hänen huomiotaan ei kiinnittänyt runollinen Korsika, jonka talot hän melkein saattoi erottaa, ei sen lähellä oleva melkein tuntematon Sardinia, ei jättiläismuotoinen Elba eikä tuo tuskin huomattava viiva taivaanrannassa, josta tottunut silmä erotti komean Genovan ja kauppaikäyvän Livornon, ei, vaan aamulla lähtenyt priki ja äsken lähtenyt tartaani.

Edellinen oli katoamaisillaan Bonifacio-salmeen, ja jälkimmäinen kulki Korsikan sivua aikoen purjehtia sen niemen ympäri.

Tämä näky rauhoitti Edmondia.

Hän suuntasi silloin katseensa lähempänä oleviin esineisiin. Hän näki itsensä kartiomaisen saaren korkeimmalla kohdalla aivan kuin pienenä patsaana jättiläismäisellä jalustalla. Hänen alapuolellaan ei näkynyt ketään ihmisolentoa, ympärillä ei ainoatakaan alusta. Ei muuta kuin sininen ulappa, jonka laineet loiskuivat saarta vastaan ja ikuisesti liikkuen koristelivat sen rannat hopeahetaleillaan.

Silloin hän asteli alas nopeasti mutta samalla varovaisesti. Hän tahtoi välttää semmoista tapaturmaa, jota äsken niin taitavasti ja onnellisesti oli teeskennellyt.

Sanoimme Dantèsin seuranneen kallioon hakattuja merkkejä. Hän näki näiden merkkien johtavan pieneen lahdelmaan, joka oli aivan kuin muinaisajan merenneitojen kylpypaikka. Tämän lahden suu oli kyllin suuri ja sen keskusta kyllin syvä, jotta siellä voi olla piilossa pieni purjealus. Hän arveli nyt, että kardinaali Spada, jotta häntä ei kukaan näkisi, oli laskenut veneensä tähän lahdelmaan, kätkenyt sinne purtensa, seurannut näiden merkkien osoittamaa tietä ja kätkenyt aarteensa sinne, missä ne loppuivat.

Tämä otaksuma oli johdattanut Dantèsin pyöreän kallion luo.

Mutta eräs seikka teki hänet rauhattomaksi ja kumosi kaikki hänen ajatuksensa painolaista. Millä tavoin tämä kallio, joka painoi ainakin viisikymmentä sentneriä ja jonka kuljettamiseen olisi tarvittu tavattoman suuria voimia, oli saatu sille jalustalle, jossa se oli?

Äkkiä heräsi Dantèsin sielussa ajatus. Sen sijaan että kivi olisi vyörytetty ylöspäin, sen olikin annettu vyöryä alaspäin.

Ja hän kiipesi kallion yläpuolelle nähdäkseen paikan, jossa se oli tätä ennen ollut.

Pian hän huomasi, että kallio oli saanut liukua loivaa pintaa myöten, kunnes se oli pysähtynyt määrätylle paikalle. Se oli asettunut tavallista hakatun kiven suuruista lohkareta vastaan. Pieniä kiviä ja soraa oli pantu rakojen täytteeksi. Tämä pieni muuraustyö oli peitetty mullalla, johon oli kasvanut ruohoja, sammalta ja myrttiä, ja vanha kalliolohkare näytti olevan yhtä muun kallion kanssa.

Varovasti Dantès kaivoi kaiken mullan pois ja huomasi, tai oli huomaavinaan, miten tämä lohkare oli paikoilleen asetettu.

Sitten hän alkoi kuokallaan iskeä tähän ajan lujittamaan muuriin.

Tehtyään kymmenen minuuttia työtä hän oli saanut aikaan käsivarren mentävän aukon.

Dantès katkaisi vahvimman oliivipuun, karsi siitä oksat, työnsi sen reikään ja käytti sitä vipuna.

Mutta lohkare oli liian suuri ja sitä tukeva kivi liian paksu, jotta ihmisvoima olisi voinut sitä liikuttaa.

Silloin Dantès arveli, että hänen tuli iskeä voimansa tuohon tukikiveen. Mutta millä keinoin?

Dantès katseli ympärilleen niin kuin pulassa olevat ihmiset tavallisesti katsovat. Hänen silmänsä osuivat Jacopon hänelle jättämään sarveen, joka oli täynnä ruutia.

Hän hymyili tyytyväisenä. Nyt oli turvauduttava tähän hornan keksintöön. Kuokkansa avulla Dantès laati lohkareen ja sitä tukevan kiven väliin räjähdysreiän, täytti sen ruudilla, repi nenäliinansa siekaleiksi, kastoi ne rikkiin ja teki niistä sytytyslangan.

Sytytettyään langan palamaan hän vetäytyi loitommalle. Kohta kuului räjähdys. Päälimmäinen lohkare kohosi aivan kuin näkymättömän voiman nostamana, alla oleva kivi mureni tuhansiksi sirpaleiksi, pienestä reiästä, jonka Dantès ensin oli laatinut, syöksyi esiin kihisevä hyönteisparvi, ja iso käärme, joka oli aivan kuin vartioinut tätä käytävää, luikerteli sinivihreinä kiemuroina kalliota pitkin ja katosi.

Dantès siirtyi lähemmäksi. Päälimmäinen lohkare, jota ei nyt enää mikään ollut tukemassa, kallistui kuilua kohden. Uskalias aartenetsijä kiersi kiven, etsi sen paikan, jossa lohkareen asema oli epävarmin, työnsi tangon sen alle ja aivan kuin uusi Sisyfos ponnisti kaikki voimansa.

Ennestään jo häilyvä kivi liikahti. Dantès oli aivan kuin titaani, joka irroittaa kallioita käydäkseen sotaa jumalia vastaan. Lopulta lohkare pääsi irti, vyöryi, hyppeli ja syöksyi mereen kadoten sinne.

Sen alta tuli näkyviin pyöreä laatta, johon oli kiinnitetty rautarengas. Dantès huudahti hämmästyksestä ja ilosta. Ensimmäisen yrityksen tulos oli suorastaan odottamaton.

Hän aikoi jatkaa, mutta hänen polvensa vapisivat kovasti, sydän tykytti kiivaasti, ja silmissä hämärsi. Hänen täytyi tauota työstään.

Mutta hän malttoi levähtää vain lyhyen hetken. Sitten hän asetti tangon renkaaseen, nosti kaikin voimin, kivi irtaantui, ja näkyviin tulivat jonkinmoiset portaat, jotka näyttivät katoavan synkkään luolaan.

Toinen olisi rientänyt portaita alas, olisi riemusta huudahtanut. Dantès pysähtyi, kalpeni ja epäili.

— Nyt minun on oltava mies, ajatteli hän. — Kun olen tottunut vastoinkäymiseen, niin en saa antaa pettymyksen painaa minua maahan. Ellen sitä ole oppinut, niin olen aivan turhaan kärsinyt! Kun sydän toivon lämmössä on liian paljon laajentunut ja pettymyksen kylmä henkäys sen sitten jälleen supistaa, niin se voi haljeta. Faria on uneksunut, kardinaali Spada ei ole mitään tänne kätkenyt, ehkä ei ole täällä käynytäkään, ja jos onkin käynyt, niin Cesare Borgia, tuo uhkarohkea seikkailija, väsymätön ja uljas rosvo, on tullut hänen jälkeensä, on löytänyt jäljet, on seurannut samoja teitä kuin minäkin, nostanut tämän kiven samoin kuin minäkin, on käynyt luolassa eikä ole jättänyt minulle mitään.

Hetkisen hän seisoj liikkumattomana, katsellen mieltävästi pimeään aukkoon.

— Nyt, kun en enää mitään odota, kun olen sanonut itselleni, että kaikki toivo on mieletöntä, niin tämän seikkailun jatkaminen tyydyttää ainoastaan uteliaisuuttani.

Hän seisoj vielä hetkisen liikkumattomana mietteisiinsä vaipuneena.

— Niin, tämä on todellakin seikkailu, joka sopii tuon kuninkaallisen rosvon elämäntarinaansa. Niin, Borgia oli tullut tänne jonakin yönä, toisessa kädessään soihtu, toisessa miekka, ja kahdenkymmenen

askelen päässä hänestä seisoivat kaksi synkkää sbirriä, jotka tarkastivat maata, vettä ja taivasta sillä aikaa kuin heidän valtiaansa astui luolaan, aivan samoin kuin minäkin nyt aion tehdä. Niin, mutta miten Cesare menetteli noiden sbirrien suhteen, jotka tiesivät hänen salaisuutensa? ajatteli Dantès. — Samoin kuin tehtiin Alarikin hautaajille, jotka kuopattiin yhdessä vainajan kanssa. Mutta, jatkoi Dantès, — jos hän kävi täällä, niin hän löysi aarteen. Borgia, joka vertasi Italiaa artisokkaan, jonka hän söi lehti lehdeltä, Borgia tiesi kyllä, kuinka kallis hänen aikansa oli, eikä olisi viitsinyt vyöryttää kiveä takaisin paikoilleen. Menkäämme siis etsimään.

Hän alkoi laskeutua portaita alas hymy huulillaan ja mutisten tuota ihmisviisauden viimeistä sanaa: Ehkä...!

Luola ei ollut pimeä, vaan hohti sinertävää valoa. Ilmaa ja valoa ei tullut ainoastaan siitä aukosta, jonka hän oli tehnyt, vaan kallionraoista, joita ei ulkopuolelta huomannut, mutta joiden läpi näki taivaan sinisen sekä tammien vihreitä oksia ja puiden juuria.

Kun Dantès oli muutamia sekunteja ollut tässä luolassa, jonka viileäkö ja tuoksuva ilma oli samassa suhteessa saarella vallitsevaan ilmaan kuin sininen valo auringon valoon, alkoivat hänen silmänsä, jotka olivat tottuneet näkemään pimeässä, tarkastaa luolan perimmäisiä soppia. Luola oli graniittia, ja sen särmit välkkyivät aivan kuin timantit.

— Tässä onkin ehkä koko se aarre, jonka kardinaali on jättänyt, ajatteli Dantès hymyillen. — Ja apotti-parka, nähdessään unelmissaan tämän luolan loistavat seinät, oli kuvitellut niitä suuriksi rikkauksiksi.

Mutta Dantès muisti testamentin sanat: "Kaukaisimmassa nurkassa toisesta aukosta", lausuttiin siinä.

Dantès oli tullut vasta ensimmäiseen luolaan, hänen täytyi etsiä nyt toiseen vievä aukko.

Hän alkoi tutkia. Toisen luolan täytyi olla saaren keskustaan päin. Hän tutki kalliota, hän iski erääseen kohtaan, jossa arveli olevan hyvin huolellisesti peitetyn aukon.

Mutta siinä oli luja kiviseinä, ja hiki nousi hänen otsalleen. Hän siirtyi eteenpäin ja oli eräässä kohdassa kuulevinaan seinän vastaavan kumeammin kuin muualla. Hän alkoi tarkastaa kalliota ja huomasi sen, minkä ehkä vain vankilassa ollut saattoi huomata, että sillä kohtaa oli aukko.

Mutta jotta ei tekisi turhaa työtä, Dantès tutki kuokallaan luolan kaikki muutkin seinät, kaiveli maata niistä kohdin, jotka hänestä tuntuivat epäilyttäviltä, ja kun ei muualta mitään löytänyt, ei mitään huomannut, niin hän palasi tuohon kohtaan, jonka kaiku oli niin lohduttavan kumea. Hän iski toisen kerran ja suuremmalla voimalla.

Silloin hän huomasi kummallisen seikan. Kappale rappausta, samanlaista kuin freskomaalausten pohja, irtaantui ja putosi maahan. Sen alta tuli näkyviin vuolukiven kaltainen vaaleahko kivi. Kalliossa oleva aukko oli suljettu toisenlaatuisilla kivillä, näiden päälle oli tehty rappaus ja sen päälle oli matkittu graniitin kristallikiteitä.

Dantès iski kuokalla oikein olan takaa, ja kuokka painui tuuman verran kiveen.

Tältä kohtaa hänen siis piti kaivaa.

Niin kummallinen on ihmisluonne, että mitä useammat seikat todistivat, että Faria ei ollut erehtynyt ja että Dantès siis sai uskoa kaiken todeksi, sitä enemmän hän alkoi epäillä ja tuli melkein toivottomaksi. Tämä uusi huomio, jonka olisi pitänyt lisätä hänen voimiaan, uuvuttikin hänet täysin. Kuokka melkein kirposi hänen käsistään. Hän laski sen maahan ja palasi päivänvaloon selittäen tekoaan itselleen sillä, että hän tahtoi nähdä, oliko ketään vakoilemassa. Mutta itse asiassa hän tarvitsi raitista ilmaa, koska oli pyörtymäisillään.

Saari oli autio, ja aurinko näytti keskitaivaaltaan katsovan siihen tulisilmällään. Etäällä näkyi kalastajaveneiden valkoisia purjeita safiirinvärisellä ulapalla.

Dantès ei ollut vielä syönyt mitään. Mutta hän ryyppäsi vain hiukan rommia ja palasi rohkeampana luolaan.

Kuokka, joka äsken oli tuntunut kovin raskaalta, olikin taas kepeä. Hän ryhtyi reippaasti työhön.

Muutaman kerran iskettyään hän huomasi, että kiviä ei ollutkaan muurattu toisiinsa, vaan että ne oli irrallaan ladottu toistensa päälle ja peitetty äskenmainitsemaamme rappauksella. Hän työnsi kuokan kärjen kivien väliin ja väänsi, ja hänen ilokseen vierähti kivi hänen jalkoihinsa.

Sen jälkeen ei Dantèsin tarvinnut tehdä muuta kuin kuokan terävällä kärjellä vetää kivet toisensa jälkeen pois, ja ne putosivat vierä viereen.

Jo ensimmäisen kiven irroitettuaan Dantès olisi voinut ryömiä sisään, mutta viivyttämällä ryöymistään hän samalla viivytti varmuuteen pääsemistään ja takertui toivoon.

Hetkisen vielä epäröityään Dantès meni toiseen luolaan. Se oli edellistä matalampi, synkempi ja pelottavampi. Sinne ei päässyt raitista ilmaa muualta kuin Edmondin puhkaisemasta aukosta, ja se löyhkäsi ummehtuneelta.

Dantès odotti, kunnes raitis ilma oli täyttänyt luolan, ja astui sisään.

Aukon vasemmalla puolella oli syvä ja pimeä kolo.

Mutta olemmehan jo sanoneet, että Dantès näki pimeässäkin.

Hän tarkasti luolaa. Se oli yhtä tyhjä kuin ensimmäinenkin.

Jos aarre oli olemassa, niin se oli kätkeyty tuohon pimeään koloon.

Tuskan hetki oli tullut.

Hän lähestyi pimeätä koloa ja tehden äkillisen päätöksen alkoi reippaasti kaivaa maata.

Iskettyään kuokallaan viidennen tai kuudennen kerran hän tunsu sen kalskahtavan rautaan.

Ei koskaan kuolinkello ole tehnyt niin valtavaa vaikutusta kuulijaan kuin tämä. Hän valahti kalmankalpeaksi.

Uusi isku osui sekin johonkin kiinteään, mutta ei antanut samanlaista ääntä.

— Siellä on raudoitettu puukirstu, arveli hän.

Samassa varjo pimensi päivän.

Dantès heitti kuokkansa maahan, tarttui pyssyynsä ja riensi ulkoilmaan.

Villivuohi oli hypännyt ensimmäisen luolan aukon ylitse ja söi sen vieressä ruohoa.

Hän olisi helposti voinut hankkia itselleen aterian, mutta hän pelkäsi pyssyn pamauksen kuuluvan kauas.

Hän mietti hetkisen, otti kuivan oksan, sytytti sen ja palasi luolaan.

Hän tahtoi nähdä kaikki yksityiskohtia myöten.

Hän valaisi soihdullaan puoliksi kaivamaansa aukkoa. Hän ei ollut erehtynyt. Hän oli kuokallaan iskenyt vuoroin puuhun ja rautaan.

Hän pani soihdun maahan pystyyn ja ryhtyi työhönsä.

Pian hän oli kaivanut kolme jalkaa pitkän ja kaksi jalkaa leveän kuopan ja näki tammisen kirstun, joka oli koristettu siselöidyillä rautaheloilla. Kannen keskellä oli hopealevyssä, jota aika ei ollut voinut tummentaa, Spada-suvun vaakuna, miekka pystyssä keskellä soikeata kilpeä, jommoisia italialaiset vaakunat tavallisesti ovat, ja sen yläpuolella kardinaalinhattu.

Dantès tunsu sen helposti, sillä apotti Faria oli monta kertaa kuvaillut sen hänelle.

Nyt ei enää tarvinnut epäilläkään, aarre oli todellakin olemassa. Jos kirstu olisi ollut tyhjä, ei olisi ryhdytty niin monenkertaisiin varokeinoihin.

Nopeasti hän loi maan pois kirstun ympäriltä ja näki piankin lukon, joka oli kahden riippulukon välissä, ja arkun päissä olevat kädensijat. Kaikki oli sinelöityä, niin kuin oli tapana aikana, jolloin taide teki halvimmankin metallin kallisarvoiseksi.

Dantès tarttui kädensijoihin ja koetti nostaa. Se oli mahdotonta.

Hän koetti avata kirstun. Lukot oli suljettu. Nuo uskolliset vartijat eivät näyttäneet haluavan antaa aarrettaan.

Dantès pisti kuokkansa terävän puolen kirstun ja kannen väliseen ragoon, painoi vartta alaspäin ja kansi aukeni paukahtaen. Iso halkeama teki lukot tarpeettomiksi, mutta ne pysyivät yhä kiinni laudoissa, jotka putosivat alas. Kirstu oli auki.

Päätä huimaava kuume valtasi Dantèsin. Hän tarttui pyssyynsä, veti hanan vireeseen ja asetti sen

viereensä. Ensin hän sulki silmänsä kuin lapsi ja näki mielikuvituksensa taivaalla enemmän tähtiä kuin todellisella; sitten hän ne aukaisi ja sokaistui.

Kirstussa oli kolme osastoa.

Ensimmäisessä kimalteli rahaksi lyötyä kultaa.

Toisessa oli järjestyksessä himmeitä kultaharkkoja, joilla oli vain kullan arvo ja paino.

Kolmannessa, joka oli puolillaan, oli timantteja, helmiä, rubiineja.

Tunnusteltuaan vapisevilla käsillään kultaa ja jalokiviä Edmond nousi ja juoksi luolien halki vapisten aivan kuin mies, joka on tulemaisillaan hulluksi. Hän hyppäsi kalliolle, josta saattoi nähdä koko meren, missä ei näkynyt ketään. Hän oli yksinään mittaamattoman, satumaisen, suunnattoman suuren aarteensa kanssa. Mutta näkikö hän unta vai oliko hän valveilla?

Hän tahtoi katsella tuota kultaa, mutta samalla hän tunsu, että hänen voimansa eivät siihen riittäisi. Hetkisen hän piteli käsillään päätänsä aivan kuin estääkseen järkeään haihtumasta. Sitten hän läksi kulkemaan pitkin saarta, ei tietä pitkin, sillä niitä ei Monte-Criston saarella ollut, vaan vuorivuohien astelemia polkuja pitkin, ja pelästytty vuorivuohet ja merilinnut huudoillaan ja kiihkeillä liikkeillään. Sitten hän teki kierroksen, palasi ensimmäiseen luolaan ja siitä toiseen ja seisoi kulta- ja jalokiviaarteensa edessä.

Tällä kertaa hän vaipui polvilleen, painoi molemmin käsin kiivaasti sykkivää sydäntään ja lausui rukouksen, jonka Jumala yksin ymmärsi.

Kohta hän rauhoittui ja tunsu itsensä onnelliseksi, sillä vasta nyt hän käsitti, minkä aarteen omistaja hän oli.

Hän alkoi laskea omaisuuttaan. Kultatankoja oli tuhat, ja jokainen painoi kolme naulaa. Sitten hän kokosi kaksikymmentäviisituhatta kultarahaa, joista jokainen oli kahdeksankymmenen frangin arvoinen, kaikissa niissä oli paavi Alexander VI:n ja hänen edeltäjiensä kuva, ja hän huomasi, että kirstu oli vielä puolillaan. Sen jälkeen hän kymmenen kertaa otti kahmalollisen jalokiviä, helmiä ja timantteja, joista monet olivat entisajan kultaseppien tekemissä kehyksissä ja joilla siis sen johdosta oli vielä suurempi arvo kuin pelkän kiven.

Dantès huomasi päivän vähitellen painuvan mailleen. Hän luuli jonkun yllättävän hänet, jos hän jäisi luolaan, ja hän poistui sieltä pyssy olallaan. Illalliseksi hän nautti muutaman korpun ja muutaman siemauksen rommia. Sitten hän laski kiven paikoilleen, asettui sen päälle pitkälleen ja nukkui ainoastaan muutaman tunnin suojellen ruumiillaan luolan suuta.

## 25. Tuntematon

Päivä koitti. Dantès odotteli jo kauan sitä silmät auki. Sen ensimmäisten säteiden loistaessa hän nousi saaren korkeimmalle kohdalle ja tähyteli. Kaikki oli autiota.

Hän laskeutui alas, nosti kiven paikoiltaan, täytti taskunsa jalokivillä, asetteli parhaimpansa mukaan kirstun laudat ja raudat paikoilleen, peitti sen maalla, polki sen kovaksi, heitti päälle hiekkaa, jotta äsken kaivettu kohta tulisi samanlaiseksi kuin muukin osa luolaa. Hän poistui luolasta, pani laatan paikoilleen luolan suulle, kokosi sen päälle erikokoisia kiviä, kantoi multaa niiden väliin, istutti siihen myrtejä ja sanajalkoja, kasteli niitä, jotta ne näyttäisivät tuoreilta, lakaisi kaikki jäljet umpeen ja odotti kärsimättömänä toveriensa tuloa. Nyt hän ei enää tahtonut kuluttaa aikaansa katselemalla rikkauksiansa ja jäämällä Monte-Criston saareen suojelemaan aarteitaan kuin lohikäärme. Nyt hänen täytyi palata elämään, ihmisten seuraan, ja ottaa itselleen se asema, vaikutus ja valta, joka rikkauden avulla on saavutettavissa, sillä rikkaus on suurin valtavoiima, minkä ihmislapsi voi omistaa.

Kuudentena päivänä salakuljettajat palasivat. Jo etäältä Dantès tunsu Jeune-Amélien sen muodosta ja kulusta. Hän ryömi aivan kuin haavoittunut Philoktetes satamaan, ja kun hänen toverinsa laskivat maihin, niin hän sanoi yhä vaikeroiden voivansa paremmin. Sitten hän kuunteli heidän matkakertomustaan. He olivat kyllä onnistuneet, mutta olivat tuskin purkaneet lastin, kun saivat tietää tullilaivan lähteneen Toulonin satamasta ja purjehtivan heitä kohden. Silloin he läksivät täyttä kyytiä pakoon ja surivat sitä, että Dantès, joka osasi saada aluksen kiitämään niin tavatonta vauhtia, ei ollut matkassa. Pian he huomasivat takaa-ajavan laivan, mutta yön pimeydessä ja purjehtimalla Korsikan niemen ohitse he olivat päässeet pakoon.

Matka oli ollut hyvin edullinen. Kaikki, varsinkin Jacopo, surivat sitä, että Dantès ei ollut mukana



osallisena voitonjaossa, joka nousi viiteenkymmeneen piasteriin miestä kohden. Edmond oli umpimielinen. Hän ei edes hymyillyt kuullessaan, mitä etuja hän olisi saanut nauttia, jos olisi voinut lähteä saaresta. Kun Jeune-Amélie oli tullut Monte-Cristoon yksinomaan häntä noutamaan, niin hän meni vielä samana päivänä alukseen ja seurasi laivuria Livornoon.

Livornossa hän meni erään juutalaisen luo ja myi hänelle neljä pienehköä timanttia viidestä tuhannesta frangista kappale.

Seuraavana päivänä hän osti aivan uuden aluksen ja lahjoitti sen Jacopolle liittäen tähän lahjaan vielä sata piasteria, jotta Jacopo voisi palkata miehistön. Tämän hän teki sillä ehdolla, että Jacopo purjehtisi Marseilleen ja kyselisi tietoja vanhuksesta, jonka nimi oli Louis Dantès ja joka asui Meilhan-puistokadun varrella, ja eräästä nuoresta tytöstä, joka asui Catalansin kylässä ja jonka nimi oli Mercedes.

Jacopo luuli näkevänsä unta. Edmond kertoi silloin ruvenneensa merimieheksi oikusta, koska hänen sukunsa ei antanut hänelle kylliksi rahaa. Mutta Livornoon tullessaan hän oli perinyt setänsä, joka oli tehnyt hänet ainoaksi perilliseksi. Kun Dantès oli niin sivistynyt, ei Jacopo hetkeäkään epäillyt hänen puhettaan.

Kun Edmondin tekemä palvelussopimus oli loppunut Jeune-Améliessa, sanoi hän jäähyväiset laivurille, joka ensin koetti pidätellä häntä, mutta kuultuaan saman perintöjutun kuin Jacopokin huomasi toivonsa turhaksi.

Seuraavana päivänä Jacopo läksi purjehtimaan Marseillea kohden. Hänen piti tavata Dantès Monte-Criston saarella.

Samana päivänä Dantès läksi, ilmoittamatta minne, sanoi hyvästi Jeune-Amélien miehistölle annettuaan heille runsaat lahjat ja lupasi antaa laivurille joskus tietoja itsestään.

Dantès läksi Genovaan.

Hänen sinne tullessaan koeteltiin parhaillaan erästä huvipurttia, jonka muudan englantilainen oli tilannut. Tämä oli kuullut, että genovalaisia pidettiin maailman parhaina laivanrakentajina ja oli tahtonut saada itselleen heidän valmistamansa purren. Englantilainen oli luvannut maksaa neljäkymmentätuhatta frangia, Dantès tarjosi kuusikymmentätuhatta sillä ehdolla, että pursi vielä samana päivänä luovutetaan hänelle. Englantilainen oli matkustanut Sveitsiin odottamaan purtensa valmistumista. Hänen piti palata kolmen viikon tai kuukauden päästä. Laivanrakentaja arveli, että hän saisi sinä aikana toisen purren valmiiksi. Dantès meni laivanrakentajan kanssa erään juutalaisen luo, pistäytyi juutalaisen kanssa kaupan perähuoneeseen, ja juutalainen maksoi kuusikymmentätuhatta frangia laivanrakentajalle.

Laivanrakentaja tarjoutui hankkimaan Dantèsille miehistön, mutta Dantès kiitti sanoen, että hänen tapansa oli purjehtia yksinään ja että ainoa, mitä hän pyysi, oli, että purren kajuuttaan tehdään vuoteen pääpuolen kohdalle salakaappi, jossa on kolme salalokeroa. Hän antoi näiden lokeroiden mitat, ja kaappi valmistettiin seuraavana päivänä.

Kaksi tuntia myöhemmin Dantès läksi Genovan satamasta, ja utelias joukko oli kerääntynyt katsomaan tuota kummallista espanjalaista ylimystä, joka purjehti yksinään.

Dantès suoriutui purjehduksesta mainiosti. Peräsimen avulla hän sai purtensa tottelemaan täydellisesti. Olisi luullut purtta järkiolennoksi, niin herkästi se totteli kaikkia määräyksiä, ja Dantès tunnusti, että genovalaiset olivat todellakin maailman parhaat laivanrakentajat.

Uteliaat katselijat näkivät purren häipyvän taivaanrannan taa ja väittelivät, minne se oli matkalla. Toiset arvelivat Korsikaan, toiset Elban saarelle. Muutamat olivat valmiita lyömään vetoa siitä, että se läksi Espanjaan, ja toiset taas väittivät sen menevän Afrikkaan. Ei ainoakaan mieleen juolahtanut mainita Monte-Criston saarta.

Juuri Monte-Cristoon Dantès purjehti.

Hän saapui sinne toisen päivän iltana. Pursi oli nopeakulkuinen ja oli suorittanut matkan kolmessakymmenessä viidessä tunnissa. Dantès tunsu tarkalleen rannikon. Sen sijaan että olisi laskenut tavalliseen satamaan, hän purjehtikin pieneen lahteen.

Saari oli autio. Kukaan ei näyttänyt siellä käyneen Dantèsin lähdön jälkeen. Hän meni katsomaan aarrettaan, kaikki oli siinä kunnossa, mihin hän oli sen jättänyt.

Seuraavana päivänä koko hänen suuri aarteensa oli kannettu purteen ja suljettu salakaapin lokeroihin.

Dantès odotti vielä viikon. Sillä aikaa hän purjehti saaren ympäri, koetellen purttaan aivan samoin kuin ratsastaja koettelee hevostaan. Hän pääsi selville sen eduista ja vioista ja suunnitteli eräitä parannuksia.

Kahdeksantena päivänä Dantès näki aluksen tulevan täysin purjein saarta kohden ja tunki sen Jacopon purreksi. Hän antoi Jacopolle merkin, johon tämä vastasi, ja kahden tunnin päästä olivat purret vieretysten.

Jacopo toi surullisen vastauksen Edmondin molempiin kysymyksiin.

Vanha Dantès oli kuollut.

Mercedes oli kadonnut.

Edmond otti nämä molemmat uutiset vastaan tynnen näköisenä. Mutta heti sen jälkeen hän meni maihin ja kielsi ketään seuraamasta.

Kahden tunnin päästä hän palasi. Jacopon aluksesta tuli kaksi miestä Dantèsin purteen auttamaan, ja hän määräsi keulan käännettäväksi Marseillen satamaa kohden. Hän oli aavistanut isänsä kuolleen. Mutta miten oli käynyt Mercedesen?

Ilmaisematta salaisuuttaan Dantès ei voinut turvautua minkään agentin apuun. Sitä paitsi hän tahtoi saada tietoja muistakin asioista, joissa luotti ainoastaan itseensä. Tarkastellessaan itseään peilistä hän oli aivan varma siitä, ettei kukaan häntä tuntenut. Olihan hänellä sitä paitsi nyt käytettävänä kaikki keinot salatakseen itsensä. Eräänä aamuna hänen purtensa saapui siis Marseillen satamaan ja pysähtyi juuri siihen paikkaan, jossa hän tuona kamalana iltana oli astunut veneeseen lähteäkseen Ifin linnaan.

Dantès vapisi hiukan nähdessään santarmin tulevan tarkastusveneessä häntä kohden. Mutta hän oli saavuttanut jo suuren varmuuden käytöksessään ja näytti passia, jonka oli Livornossa ostanut. Tämän muukalaisen passin suojassa, jota Ranskassa kunnioitettiin enemmän kuin ranskalaista, hän saattoi aivan turvassa astua maihin.

Laskiessaan jalkansa Cannebièrelle hän näki ensimmäiseksi erään Pharaonin miehen. Mies oli ollut hänen komennuksensa alaisena, ja nyt Dantès saattoi tutkia, kuinka suuressa määrin hänen ulkomuotonsa oli muuttunut. Hän meni suoraan miehen luo ja teki hänelle muutamia kysymyksiä, joihin mies vastasi osoittamatta sanoillaan tai ilmeillään mitään tuntemisen merkkiä.

Dantès ojensi miehelle rahan kiittäen häntä tiedonannoista. Vähän ajan kuluttua hän kuuli tuon kunnan miehen juoksevan jäljestään.

Dantès kääntyi.

— Anteeksi, sanoi merimies, — mutta olette varmaankin erehtynyt. Luulitte antaneenne minulle kahden frangin rahan ja annoittekin kahdenkymmenen frangin kultarahan.

— Erehdyin todellakin, ystäväni, sanoi Dantès. — Mutta kun rehellisyytenne ansaitsee palkinnon, niin tässä on toinen, jonka pyydän teitä vastaanottamaan. Juokaa tovereittenne kanssa minun terveydekseni.

Merimies katsoi niin ällistyneenä Dantèsiin, että ei muistanut kiittääkään.

— Hän on varmaan joku Intiasta saapunut pohatta, tuumi merimies.

Dantès jatkoi matkaansa. Joka askelella uusi muisto ahdisti hänen sydäntään. Kaikki lapsuuden muistot, joita ei milloinkaan voi hävittää, heräsivät eloon. Tullessaan Noailles-kadulle ja nähdessään Meilhan-puistokadun hän tunki jalkansa hervottomiksi ja oli vähällä joutua hevosten jalkoihin. Viimein hän saapui sen talon kohdalle, jossa hänen isänsä oli asunut. Köynnökset olivat kadonneet ikkunasta, jossa vanhus oli niitä uskollisesti hoidellut.

Hän nojasi puuta vastaan ja katseli mietteissään kauan tämän pienen talon ylimmäisiä kerroksia. Vihdoin hän lähestyi ovea, kysyi, oliko talossa asuntoja vapaana, ja vaikka viidennen kerroksen huoneistossa olikin asukkaita, niin hän vaatimalla vaati saada nähdä sen, ja portinvartija meni kysymään saisiko eräs ulkomaalainen tulla katsomaan niitä kahta huonetta, jotka kuuluivat tähän asuntoon. Huoneistossa asui nuori mies ja nainen, jotka vasta viikko sitten olivat menneet naimisiin.

Nähdessään nämä nuoret ihmiset Dantès huokasi syvään. Ei mikään enää muistuttanut entistä asuntoa. Seinäpaperit olivat toiset, vanhat huonekalut, Edmondin lapsuuden ystävät, jotka hän muisti pienimpiä yksityiskohtiaan myöten, olivat kadonneet. Vain seinät olivat entiset.

Dantès kääntyi vuoteeseen päin, se oli samalla paikalla kuin ennenkin. Kyynelet nousivat väkisinkin

hänen silmiinsä. Siinä vanhus varmaankin oli kuollut poikansa nimi huulillaan.

Nuori pari katseli ihmeissään outoa miestä, jonka poskia pitkin valuivat suuret kyynelet, vaikka hänen kasvonsa eivät hiukkaakaan värähtäneet. Mutta kun suru on pyhä, niin nuori pari ei kysellyt mitään. He väistyivät syrjään, jotta hän saisi rauhassa itkeä. Ja kun hän lähti, niin he sanoivat hänelle, että hän voisi palata niin usein kuin tahtoi ja että heidän pieni majansa olisi aina hänelle avoinna. Kulkiessaan alempana olevan oven ohitse Dantès kysyi, asuiko räätäli Caderousse yhä siinä. Mutta portinvartija kertoi, että räätäli oli köyhtynyt ja piti nyt pientä kapakkaa Bellegarden ja Beaucairen välisen tien varrella.

Dantès astui portaita alas, kysyi, kuka omisti talon, meni hänen luokseen sanoen olevansa lordi Wilmore (tämä nimi oli hänen passissaan) ja osti häneltä talon kahdestakymmenestäviidestätuhanesta frangista. Hän maksoi ainakin kymmentuhatta frangia liikaa, mutta olisi ostanut sen, vaikka siitä olisi pyydetty puoli miljoonaa.

Samana päivänä notaari, joka oli tehnyt kauppakirjat, ilmoitti viidennessä kerroksessa asuvalle nuorelle pariskunnalle, että he saivat vapaasti valita minkä muun talossa olevan huoneiston tahansa tarvitsematta maksaa suurempaa vuokraa, jos he vain muuttavat pois entisistä kahdesta huoneestaan.

Tämä kummallinen tapaus oli viikon ajan kaikkien Meilhan-kadun asukkaiden keskustelun aiheena.

Mutta vielä enemmän joutuivat ihmiset ihmeisiinsä nähdessään saman miehen, joka oli käynyt Meilhan-kadun varrella olevassa talossa, kuljeskelevan Catalansin kylässä, viipyvän tunnin ajan eräässä pienessä majassa ja tiedustelevan ihmisistä, jotka viisitoista tai kuusitoista vuotta sitten olivat joko kuolleet tai kadonneet.

Seuraavana päivänä saivat kaikki ne, joilta hän oli kysellyt, aivan uuden katalonialaisen veneen ja siinä kaksi uutta verkkoa ja uuden nuotan.

Nämä kunnon ihmiset olisivat mielellään kiittäneet jalomielistä antajaa, mutta hänen oli nähty nousevan hevosen selkään, antavan erälle merimiehelle määräyksiä ja ratsastavan Marseillestä Aixin portin kautta.

## 26. Gardin sillan majatalo

Ne, jotka niin kuin minäkin ovat jalkaisin liikkuneet Etelä-Ranskassa, ovat varmaankin Bellegarden ja Beaucairen välillä, noin puolitiessä kylästä kaupunkiin, mutta kuitenkin lähempänä Beaucairea kuin Bellegardea, nähneet pienen majatalon ja sen seinällä tangosta riippuvan rautapeltisen, pienimmästäkin tuulenpuuskasta narisevan kyltin, kömpelön kuvan Gardin sillasta. Kun seuraa Rhône-joen juoksua, niin tämä majatalo on sen vasemmalla puolella, rakennuksen takaosa rantaan päin. Majataloon kuuluu alue, jota Languedocissa sanotaan puutarhaksi; toisin sanoen rakennukseen liittyy aitaus, jossa kasvaa muutamia käyriä ja vaivaiskasvuisia oliivipuita ja tomuttuneita viikunapuita. Näiden välissä kasvaa vihanneksia, nimittäin valkosipulia ja espanjanpippuria. Aivan kuin unohtuneena nurkkaansa on aitauksen kulmassa pinja, jonka viuhkamainen latva kohoaa ilmaan kolmenkymmenen asteen kuumuudessa.

Kaikki nämä puut ovat tietysti taipuneet mistraltuulen suuntaan, joka tuuli on yksi Provencen kolmesta vitsauksesta. Muut kaksi, niin kuin tiedetään tai ei tiedetä, ovat Durance-joki ja parlamentti.

Siellä täällä tasangolla on harvoja vehnäpalstoja, joita tässä tomun erämaassa muutamit maanviljelyksen ystävät viljelevät, epäilemättä ainoastaan hivin vuoksi. Kaikissa niissä istuu sirkka vainoten yksitoikkoisella laulullaan jokaista tänne eksynyttä matkustajaa.

Seitsemän tai kahdeksan vuotta olivat tätä majataloa pitäneet mies ja vaimo, joiden ainoana palvelusväkenä oli Trinetteniminen piika ja tallirenki Pacaud. Nämä molemmat riittivät tekemään kaiken tarvittavan työn, sen jälkeen kun Beaucairen ja Aiguemorten välille kaivettu kanava oli syrjäyttänyt veneillään rattaat ja postipursillaan postivaunut.

Tämä kanava, joka saattoi majatalon isäntä raukan aivan rappiolle, kulki ikään kuin tehdäkseen vielä enemmän hänelle kiusaa — rikastuttamansa Rhône-virran ja köyhdyttämänsä maantien välillä noin sadan askelen päässä majatalosta.

Majatalon isäntä saattoi olla noin neljänkymmenen tai neljänkymmenenviiden ikäinen. Hän oli pitkä, kuiva ja jäntevä, oikea etelämaalainen tyyppi. Hänen silmänsä olivat syvällä ja loistavat, hänellä oli kotkannenä ja valkoisenhohtavat hampaat aivan kuin villipedolla. Vaikka hän jo alkoikin vanheta, ei

tukka ottanut harmaantuakseen, ja hänen kähärässä parrassaan, jonka hän antoi vapaasti kasvaa, oli vain siellä täällä valkoinen karva. Hänen kasvojensa väri oli luonnostaankin tumma, mutta vielä enemmän tummentunut siitä, että miesparka tavallisesti seisoj majatalonsa ovelta aamusta iltaan nähdäkseen jonkun jalankulkijan tai ajajan lähestyvän taloan. Odotus oli melkein turhaa. Hän ei suojannut kasvojaan auringon polttavilta säteiltä muulla kuin punaisella huivilla, jonka hän sitoi päänsä ympäri espanjalaisten häränajajien tavoin. Tämä mies oli entinen tuttavamme Gaspard Caderousse.

Hänen vaimonsa, jonka tyttönimi oli Madeleine Radelle, oli kalpea, laiha ja sairaaloinen. Hän oli syntynyt Arles'issa, ja vaikka hänen kasvonsa vielä olivatkin kauniit, olivat ne alkaneet surkastua vilutaudin vaikutuksesta. Se vaivaa melkein kaikkia, jotka asustavat Aiguemorten lampien ja Camarguen soiden lähistöllä. Hän istuikin aina kyyryssä ja väristen omassa huoneessaan toisessa kerroksessa miehen seisoskellessa ulko-ovella. Mies viipyy ovelta niin paljon kuin mahdollista, sillä joka kerta, kun hän tapasi katkeran vaimonsa, tämä ruikutti hänelle kohtalon kovuutta. Mies vastasi valituksiin enintään:

— Pidä suusi kiinni, carcontelainen! Se on Jumalan tahto.

Madeleine Radelle oli syntynyt Carconten kylässä, ja seudun tavan mukaan mies oli alkanut käyttää tällaista nimeä liian hellän ja sointuvan Madeleinein sijasta, joka ei sopinut hänen karkeaan puhetapaansa.

Vaikka majatalon isäntä näköjään alistuikin kohtaloonsa, niin hän tajusi erinomaisen hyvin, mihin kurjuuteen Beaucairen kanava oli hänet syössyt, ja kärsi vaimonsa ainaisista valituksista. Hän oli niin kuin kaikki etelämaalaiset tavallaan hyvin vaatimaton, mutta kaikissa ulkonaisissa asioissa turhamainen. Varallisuutensa aikana hän kaikissa juhlatilaisuuksissa esiintyikin carcontelaisensa kanssa yhdessä, yllään kaunis etelämainen puku, puoliksi katalonialainen ja puoliksi andalusialainen. Vaimolla puolestaan oli arlesilaisten puku, joka on aivan kuin lainattu Kreikasta ja Arabiasta. Mutta vähitellen olivat kellonvitjat, helminauhat, moniväriset vyöt, samettiliivit, koristellut sukat, värikkäät säärkykset ja hopeasolkiset kengät kadonneet. Kun Gaspard Caderousse ei enää voinut esiintyä entisessä loistossaan, luopui hän kaikista juhlatilaisuuksista ja kuunteli katkerin mielin iloista hälinää, joka kaikui etäältä hänen majataloonsa asti. Hän piti taloan pikemmin turvapaikkanaan kuin varsinaisena tulolähteenään.

Caderousse oli siis tapansa mukaan pysytellyt suurimman osan aamupäivää ovensa edustalla silmäillen kuivunutta pihamaata, jossa pari kanaa kuopi ruokaa itselleen, ja pohjoiseen ja etelään vieviä teitä, kun vaimon huuto pakotti hänet poistumaan paikaltaan. Hän läksi siis muristen sisään, kiipesi toiseen kerrokseen jättäen oven yhtä kaikki selkoselälleen, aivan kuin siten pyytäen matkustajia poikkeamaan taloon.

Tie, jota hän oli pitänyt silmällä, oli autio ja yksinäinen kuin erämaa keskipäivällä. Se eteni kahden laihan puurivin välissä harmaana ja loppumattomana. Sitä katsellessaan ymmärsi varsin hyvin, miksi ei kukaan matkustaja vapaaehtoisesti lähtenyt keskipäivällä kulkemaan tätä pelottavaa Saharaa.

Mutta jos Caderousse olisi pysynyt paikallaan, olisi hän vastoin kaikkia otaksumiaan nähnyt Bellegarden puolelta lähestyvän ratsastajan ja hevosen tynesti ja rauhallisesti, hyvässä sovussa keskenään. Ratsu oli unkarilainen ja asteli voimakkaan tasaisesti, ja ratsastaja oli pappi, jolla keskipäivän paahteesta huolimatta oli yllään musta pukunsa ja kolmikulmainen hattunsa. He lähestyivät tasaista vauhtia.

Päästyään oven eteen he pysähtyivät. Vaikeata olisi ollut sanoa, pysähdyttikö ratsastaja hevosen vai hevonen ratsastajan. Joka tapauksessa mies laskeutui hevosen selästä, veti ratsua suitsista jäljestään ja sitoi sen kiinni rikkinäiseen ikkunaluukkuun. Ovelta pappi löi rautapäisellä kepillään kolme kertaa kynnykseen kuivaten samalla punaisella pumpulinenäliinalla hikeä otsaltaan.

Heti nousi lattialta musta koira, astui muutaman askelen eteenpäin ja näytti valkoisia teräviä hampaitaan. Koiran vihamielisyys osoitti, kuinka vähän se oli tottunut näkemään matkustajia.

Seinänvierä nousevilta puuportailta kuului raskasta astuntaa, ja kurjan majatalon isäntä tuli ottamaan vastaan ovelta seisovaa matkustajaa.

— Tässä minä olen! sanoi Caderousse aivan kummastuneena, — tässä minä olen. Oletko siinä alallasi, Margottin! Älkää pelätkö, se haukkuu, mutta ei pure. Tahdotte varmaankin viiniä, sillä nyt on pelottavan kuuma ilma... Anteeksi, sanoi Caderousse nähdessään minkälaatuisen matkustajan kanssa hän oli tekemisissä, — anteeksi, en huomannut, kenen kanssa minulla oli kunnia puhua. Mitä tahdotte, mitä tarvitsette, herra apotti? Olen valmis täyttämään kaikki pyyntönne.

Pappi katseli pari kolme sekuntia miestä omituisen tarkkaan; hän näytti omasta puolestaan haluavan herättää majatalon isännän huomiota. Mutta kun tämän kasvot eivät ilmaisseet mitään muuta kuin

hämmästyistä sen johdosta, ettei kysymykseen tullut vastausta, sanoi hän hyvin italianvoittoisella kielellä:

— Tehän olette herra Caderousse?

— Olen, vastasi Caderousse, joka hämmästyivät vieläkin enemmän tätä kysymystä kuin äskeistä vaihteloa, — minä se olen. Gaspard Caderousse.

— Gaspard Caderousse ... niin, ne ovat muistaakseni ristikä- ja sukunimenne. Asuittehan ennen Meilhan-kadun varrella neljännessä kerroksessa.

— Asuin.

— Ja harjoititte siihen aikaan räätälin ammattia?

— Niin, mutta se ei luonnistanut. Tuossa kiroituksessa Marseillessa alkaa tulla niin kuuma, että luulen ihmisten lopulta siirtyvän sieltä kokonaan pois. Mutta kuumuudesta johtuu mieleeni, ettekö tahdo mitään virkistykseksi?

— Tahdon kyllä. Antakaa minulle pullo parasta viiniänne, ja jos teitä miellyttää, niin jatkamme sitten keskusteluaamme siitä, mihin lopetimme.

— Niin kuin suvaitsette, herra apotti, sanoi Caderousse.

Ja voidakseen myydä viimeisen jäljellä olevan pullon cahors-viiniä Caderousse nosti kiireimmän kautta huoneen — joka oli samalla keittiö ja ruokailuhuone — permantoon tehdyn luukun.

Kun hän viiden minuutin kuluttua palasi, näki hän apotin istuvan rahilla nojaten kyynärpäitään pitkään pöytään. Margottin näytti tehneen rauhan tämän erikoisen matkustajan kanssa, joka kummallista kyllä tilasi jotakin. Se oli laskenut raukeasilmäisen päänsä hänen polvelleen.

— Oletteko yksin? kysyi apotti isännältään, kun tämä asetti hänen eteensä pullon ja lasin.

— Olen, Jumala paratkoon, olen, melkein yksin, herra apotti; onhan minulla vaimo, mutta hän ei voi auttaa juuri missään, sillä hän on melkein aina sairas.

— Olette siis naimisissa, sanoi pappi osaaottavasti ja loi katseen ympärilleen arvioiden oikeaan hintaan avioparin puutteellisen kaluston.

— Huomaatte kai, etten ole rikas, herra apotti, huokasi Caderousse. — Mutta minkä sille mahtaa, pelkällä rehellisyydellä ei pääse rikkaaksi tässä maailmassa.

Apotti loi häneen terävän katseen.

— Niin, minä olen rehellinen mies. Siitä voin kerskailla, sanoi isäntä kestäen apotin katseen käsi sydämellä. — Tähän maailman aikaan ei kaikista voi sanoa samaa.

— Sitä parempi teille, jos väitteenne on tosi, sanoi pappi, — sillä ennemmin tai myöhemmin saa rehellinen mies palkkansa ja epärehellinen rangaistuksensa.

— Asemanne pakottaa teidät noin sanomaan, herra apotti, tuumi Caderousse katkerasti. — Mutta toisen ei tarvitse uskoa teidän sanojanne.

— Teidän ei pitäisi puhua tuolla tavoin, sanoi apotti, — sillä ehkä juuri minä voin kohta todistaa sanani oikeiksi.

— Mitä tarkoitatte? kysyi Caderousse aivan kummastuneena.

— Minun täytyy ensiksikin tietää ehdottoman varmasti, oletteko se, jonka kanssa tahdon olla tekemisissä.

— Mitä todistuksia minun pitää antaa?

— Tunsitteko vuonna 1814 tai 1815 merimiehen, jonka nimi oli Dantès?

— Dantès...! Totta kai minä Edmond-raukan tunsin! Tottahan toki. Hän oli parhaimpia ystäviäni! huudahti Caderousse, jonka kasvoille nousi kirkas puna, samalla kun apotin tyyni ja tutkiva katse laajeni aivan kuin sulkeakseen miehen sen sisään.

— Niin, hänen nimensä oli todellakin muistaakseni Edmond.

— Hänenkö nimensä Edmond? Tietysti se oli Edmond, yhtä varmasti kuin minun nimeni on Gaspard Caderousse. Ja miten tuon Edmond-raukan on käynyt? jatkoi majatalon isäntä. — Tunsitteko hänet? Elääkö hän vielä? Onko hän vapaa? Onko hän onnellinen?

— Hän kuoli vankina, kurjempana ja synkempänä kuin pakkotyöhön tuomitut raukat, jotka Toulonissa laahaavat jalkaansa kiinnitettyä kuulaa.

Caderoussen äsken punaiset kasvot valahtivat kalmankalpeiksi. Hän kääntyi pois päin, ja apotti näki hänen kuivaavan kyynelen silmästään päähuivinsa kulmalla.

— Poikaparka! mutisi Caderousse. — Siinäkin on taas todistus siitä, mitä äsken sanoin, että Jumala on hyvä ainoastaan pahoille. Ah, huudahti hän sitten etelämaalaisen vuolaaseen tyyliin, — maailma tulee päivä päivältä yhä huonommaksi. Taivaasta saisi sataa kaksi päivää ruutia ja tunti tulta, niin että kaikki häviäisi.

— Te näytätte sydämestänne rakastaneen tuota poikaa, sanoi apotti.

— Niin, minä rakastin häntä, sanoi Caderousse, — vaikka myönnänkin hetkisen kadehtineeni hänen onneaan. Mutta sittemmin, sen vakuutan, olen kovasti surrut hänen onnetonta kohtaloaan.

Hetkisen olivat molemmat vaiti, ja sill'aikaa apotti tarkasti majatalon isännän ilmeikkäitä kasvoja.

— Tunsitteko hänet, tuon poikaraukan? jatkoi Caderousse.

— Minut kutsuttiin hänen kuolinvuoteelleen antaakseni hänelle viimeisen sakramentin, vastasi pappi.

— Ja mihin tautiin hän kuoli? kysyi Caderousse.

— Mihinkä kolmikymmenvuotiaana vankilassa kuolisi muuhun kuin siihen, että on ollut vankilassa!

Caderousse kuivasi hikeä otsaltaan.

— Kummallisinta kaikesta on, jatkoi apotti, — että Dantès kuolinvuoteellaan suudellen Kristuksen jalkoja vannoi, ettei hän tietänyt, mistä syystä oli joutunut vankilaan.

— Se on totta, se on totta, sanoi Caderousse, — eihän hän sitä voinut tietää. Ei, herra apotti, tuo poika ei valehdellut.

— Hän pyysi minua ottamaan selkoa siitä, mistä hän ei itse ollut selkoa saanut ja puhdistamaan hänen maineensa, jos se jollakin tavoin oli tahriintunut.

Apotin katse tuli yhä terävämmäksi, ja hän tarkkasi Caderoussen kasvoille nousevaa melkein synkkää ilmettä.

— Muuan rikas englantilainen, jatkoi apotti, — joka oli hänen onnettomuustoverinsa ja joka kuninkaan palatessa toistamiseen valtaan pääsi vapaaksi, omisti hyvin kallisarvoisen timantin. Vankilasta päästessään hän tahtoi antaa palkinnon Dantèsille, joka erään sairauden aikana oli hoitanut häntä uskollisena kuin veli. Hän lahjoitti nuorukaiselle timantin. Sen sijaan että Dantès olisi sen avulla koettanut lahjoa vartijansa, jotka olisivat voineet ottaa timantin ja sitten hänet pettää, säilytti hän tätä timanttia sitä hetkeä varten, jolloin jälleen pääsisi pois vankilasta. Myymällä sitten sormuksen hän tulisi rikkaaksi.

— Tuo timantti oli siis hyvin kallisarvoinen, kysyi Caderousse kiiluvin silmin.

— Kaikki on suhteellista, sanoi apotti, — ainakin Edmondin mielestä se oli kallisarvoinen. Tätä timanttia pidettiin viidenkymmentuhannen frangin arvoisena.

— Viidenkymmentuhannen! huudahti Caderousse. — Mutta silloinhan se oli pähkinän kokoinen?

— Ei juuri, sanoi apotti. — Mutta saattehan itse arvostella, sillä se on mukanani.

Caderousse näytti silmillään etsivän apotin puvun alta paikkaa, jossa tämä sitä säilytti.

Apotti otti taskustaan mustan nahkalippaan, avasi sen ja antoi Caderoussen ihailla jalokiveä, joka oli kiinnitetty taidokkaasti valmistettuun sormukseen.

— Onko tuo viidenkymmentuhannen arvoinen?

— Ilman sormusta, joka sellaisenaan on myöskin jonkin arvoinen, sanoi apotti.

Hän sulki lippaan ja pisti taskuunsa timantin, joka yhä vielä välkkyi

Caderoussen ajatuksissa.

— Mutta kuinka timantti on teidän hallussanne? kysyi Caderousse. — Edmond määräsi siis teidät perillisekseen?

— Ei muuta kuin testamenttinsa toimeenpanijaksi. "Minulla oli kolme hyvää ystävää ja morsian", sanoi hän minulle. "Nuo neljä kaipaavat minua varmaankin syvästi. Yhden ystävän nimi oli Caderousse."

Caderousse vavahti.

— "Toinen", jatkoi apotti ollen muka huomaamatta Caderoussen mielenliikutusta, — "oli Danglars. Kolmas, vaikkakin oli kilpailijani, rakasti minua suuresti."

Pirullinen hymy nousi Caderoussen huulille, ja hän teki liikkeen keskeytykseen apotin puheen.

— Odottakaahan, sanoi apotti, — antakaa minun lopettaa, ja jos teillä on huomautuksia tehtävänä, niin saatte kohta ne sanoa. "Kolmas, vaikkakin oli kilpailijani, rakasti minua suuresti, hänen nimensä oli Fernand. Morsiameni nimi oli..." En muista enää hänen morsiamensa nimeä.

— Mercedes, sanoi Caderousse.

— Aivan oikein, sanoi apotti tukahduttaen huokauksen. — Mercedes.

— No, entä sitten? kysyi Caderousse.

— Antakaahan minulle vettä, sanoi apotti.

Caderousse kiiruhti noutamaan sitä.

Apotti täytti lasin ja joi muutamia siemauksia.

— Minne jäimmekään? sanoi hän laskien lasin pöydälle.

— Morsiamen nimi oli Mercedes.

— Niin, juuri siihen. "Lähtekää Marseilleen..." Kertaan koko ajan Dantèsin sanoja, ymmärrättehän?

— Ymmärrän.

— "Myykää tämä timantti, jakakaa hinta viiteen osaan ja antakaa ne noille ainoille ystäväilleni maailmassa!"

— Miksikä viiteen osaan? kysyi Caderousse. — Ettehän ole maininnut muita kuin neljä.

— Siksi, että viides on kuollut, sikäli kuin olen kuullut... Viides oli ukko Dantès.

— Niin kyllä, sanoi Caderousse liikuttuneena. Monenlaiset tunteet myllersivät hänen sielussaan. — Niin, miesparka on kuollut.

— Sain sen kuulla Marseillessa, sanoi apotti koettaen pysyä rauhallisena, mutta tästä kuolemantapauksesta on kulunut niin pitkä aika, etten ole saanut siitä tarkempia tietoja... Tiedättekö mitään tuon vanhuksen viimeisistä hetkistä?

— Kukapa niistä paremmin tietäisi kuin minä? sanoi Caderousse. — Minähän asuin aivan vastapäätä tuon kunnon miehen ovea... Niin, hyvä Jumala sentään, vuosi poikansa katoamisen jälkeen vanhus raukka kuoli.

— Mutta mihin tautiin hän kuoli?

— Lääkärit sanoivat sitä vatsataulehdukseksi, luullakseni. Tuttavat sanoivat hänen kuolleen suruun ... mutta minä, joka melkein näin hänen kuolevan, väitän hänen kuolleen...

Caderousse vaikenä.

— Kuolleen mihin? kysyi apotti levottomana.

— No niin, kuolleen nälkään!

— Nälkääkö? huudahti apotti syöksyen penkiltä seisoalleen. — Nälkään! Eiväthän kurjimmat elukatkaan kuole nälkään. Kadulla kuljeksivat koiratkin kohtaavat jonkun, joka heittää niille säälistä leivänpalasen. Ja ihminen, kristitty, on kuollut nälkään toisten ihmisten keskellä, jotka sanovat itseään

kristityiksi! Mahdotonta! Sehän on mahdotonta!

— Minä sanon mitä sanon, väitti Caderousse.

— Ja siinä teet väärin, kuului ääni portailta. — Mitä sinä siihen sekaannut?

Miehet vaikenivat. Kaidepuiden välistä kurkistivat carcontelaisen kivulloiset kasvot. Hän oli ryöminyt sinne asti ja istui ylimmällä askelmalla kuunnellen keskustelua, pää polvien varassa.

— Mitä sinä tähän sekaannut, vaimo? sanoi Caderousse. — Herra kyselee, ja kohteliaisuudesta on hänelle vastattava.

— Mutta jos olet viisas, niin et vastaa. Kukapa tietää, missä tarkoituksessa hän niitä utelee, senkin tyhmeliini.

— Hyvässä tarkoituksessa, vastasi apotti, — sen takaan. Miehenne ei tarvitse mitään pelätä, jos hän vastaa kysymyksiini suoraan.

— Ei tarvitse mitään pelätä! Kyllä kai! Ensin aloitetaan kauniilla lupauksilla, sitten sanotaan, ettei tarvitse mitään pelätä, sitten lähdetään pois eikä pidetä lupauksia, ja eräänä kauniina päivänä onnettomuus sitten iskee aivan odottamattomalta taholta.

— Olkaa rauhassa, hyvä nainen, onnettomuus ei tule minun taholtani, siitä vastaan.

Vaimo mutisi jotakin, painoi päänsä jälleen polvia vastaan ja vapisi kuumeesta. Hän antoi nyt miehensä rauhassa jatkaa keskustelua, mutta istui niin, että saattoi kuulla jokaisen sanan.

Tällä välin apotti oli juonut muutaman kerran vettä ja oli jälleen tyyntynyt.

— Oliko tuo onneton vanhus siis niin perin yksinäinen, jatkoi hän, — koska hän saattoi sillä tavoin kuolla?

— Eiväthän Mercedes ja herra Morrel olleet häntä hylänneet, sanoi Caderousse, — mutta vanhus tunsu tavattoman suurta vastenmielisyyttä Fernandia, samaa miestä kohtaan, jota Dantès oli sanonut ystäväkseen.

— Eikö hän sitten ollutkaan ystävä? kysyi apotti.

— Gaspard, Gaspard, sanoi vaimo portailta, — varo vastaamasta.

Caderousse kuittasi vaimonsa puheen kärsimättömällä liikkeellä.

— Voiko olla sen miehen ystävä, jonka vaimon houkuttelee itselleen? vastasi hän apotille. — Dantès, jolla oli hyvä sydän, sanoi noita kaikkia ystävikseen... Edmond-parka...! Parastahan oli, ettei hän saanut mitään tietää. Hänen olisi ollut vaikea antaa heille kuolinhetkellään anteeksi... Ja sanottakoon mitä tahansa, jatkoi Caderousse käyttäen hieman runollista puhetapaa, — minä pelkään enemmän kuolleitten kirousta kuin elävien vihaa.

— Tyhmeliini! sanoi hänen vaimonsa.

— Tiedättekö siis, millä tavoin Fernand vahingoitti Dantèsia.

— Totta kai minä sen tiedän.

— Kertokaa.

— Gaspard, tee mitä tahdot, sillä sinähän olet talon isäntä, sanoi vaimo, mutta jos uskoisit minua, niin et sanoisi sanaakaan.

— Tällä kertaa olet luultavasti oikeassa, lausui Caderousse.

— Ette siis tahdo kertoa mitään? kysyi apotti.

— Minkä tähden? sanoi Caderousse. — Jos tuo nuori mies olisi elossa ja tulisi luokseni saadakseen tietää, ketkä ovat olleet hänen ystäviään ja vihamiehiään niin kyllä sanoisin. Mutta hänhän on mullassa, niin kuin kerroitte, hän ei enää voi vihata, ei voi enää kostaa. Jättäkäämme siis tämä.

— Tahdotte siis, sanoi apotti, — että minä annan noille uskottomille ja väärille ystäville sen palkinnon, joka on määrätty uskollisille?

— Se on kyllä totta, olette siinä aivan oikeassa, sanoi Caderousse. — Mitä he nyt enää tekisivät



Edmond-raukan perinnöllä, sehän olisi samaa kuin heittäisi pisaran mereen?

— Lukuun ottamatta sitä, että nuo miehet voivat sinut hyvin helposti tuhota, sanoi nainen.

— Kuinka niin? Ovatko he tulleet rikkaiksi ja mahtaviksi?

— Ettekö siis tiedä, miten heidän on käynyt?

— En, kertokaahan.

Caderousse näytti miettivän hetkisen.

— Siitä tulisi liian pitkä kertomus, sanoi hän.

— Olkaa kertomatta, jos tahdotte, sanoi apotti näköjään aivan välinpitämättömänä. — Minä ymmärrän aivan hyvin arkailunne. Todistaahan se, että olette hyvä mies. Älkäämme siis enää puhuko siitä. Mikä oli minun tehtäväni? Puhdas muodollisuus. Minä myyn siis timantin.

Hän otti taskustaan lippaan, avasi sen ja välkytti timanttia lumoutuneen Caderoussen silmien edessä.

— Tulehan katsomaan, vaimo, sanoi tämä käheällä äänellä.

— Timantti! sanoi carcontelainen nousten ja tullen jokseenkin nopeasti portaita alas. — Mikä timantti tuo on?

— Etkö kuullut siitä mitään? sanoi Caderousse. — Se on timantti, jonka tuo poika on määrännyt meille, isälleen, kolmelle ystävälleen, Fernandille, Danglars'ille ja minulle, ja sitten morsiamelleen. Timantti on viidenkymmentuhannen frangin arvoinen.

— Oh, kuinka kaunis! sanoi vaimo.

— Viides osa tästä hinnasta on siis meidän? sanoi Caderousse.

— Niin on, vastasi apotti. — Ja sen lisäksi luulen, että minulla on oikeus jakaa vanhan Dantèsin osuus teidän neljän kesken.

— Miksi meidän neljän kesken? kysyi Caderousse.

— Siksi, että te neljä olette Edmondin ystäviä.

— Ystäviä eivät ole ne, jotka pettävät, mutisi vuorostaan vaimo.

— Niin, niin, sanoi Caderousse, — sitä minäkin sanon. Sehän on suorastaan rikos, pyhän solvaus, jos palkitsee petoksen, jopa rikoksenkin.

— Tehän itse olette niin tahtonut, jatkoi apotti rauhallisesti pistäen timantin taskuunsa. — Antakaa nyt minulle Edmondin ystävien osoitteet, jotta voin täyttää hänen viimeisen tahtonsa.

Raskaina pisaroina virtasi hiki Caderoussen otsalta. Hän näki apotin nousevan paikaltaan, menevän ovelle ikään kuin tarkastaakseen hevostaan, ja palaavan.

Caderousse ja hänen vaimonsa katsoivat toisiinsa.

— Timantti voisi olla yksinomaan meidän, sanoi Caderousse.

— Niinkö luulet? vastasi vaimo.

— Kirkonmies ei petä meitä.

— Tee niin kuin tahdot, sanoi vaimo, — minä en sekaannu asiaan.

Ja hän alkoi väristen nousta portaita. Hänen hampaansa kalisivat, vaikka oli paahtavan kuuma ilma.

Viimeisellä askelmalla hän pysähtyi hetkiseksi.

— Mieti tarkoin, Gaspard, sanoi hän.

— Minä olen jo tehnyt päätökseni, vastasi Caderousse.

Huoaten meni carcontelainen huoneeseensa.

— Mitä olette päättänyt? kysyi apotti.

— Kertoa teille kaikki, vastasi toinen.

— Luullakseni teette siinä viisaasti, sanoi apotti. — Minä en välttämättömästi tahdo tietää, mitä haluatte salata, mutta jos autatte minua jakamaan rahat vainajan toivomuksen mukaan, niin sitä parempi.

— Luulen kyllä voivani, vastasi Caderousse, ja toivon ja ahneuden puna nousi hänen poskilleen.

— Minä kuuntelen, sanoi apotti.

— Odottakaahan, joku voisi keskeyttää meidät juuri tärkeimmässä kohdassa, sanoi Caderousse, — ja se olisi ikävä asia. Ja parempihan on, ettei kukaan tiedä teidän tulleen tänne.

Hän meni majatalonsa ovelle, sulki sen ja varmuuden vuoksi telkesi sen vielä yökangellakin.

Tällä välin apotti oli valinnut paikan, missä hän parhaiten saattoi kuunnella. Hän istui nurkassa, jolloin itse jäi varjoon, mutta valo lankesi sitä kirkaammin toisen kasvoille. Pää kumarassa ja kädet ristissä tai oikeammin sanoen puristaen niitä yhteen hän valmistautui kuuntelemaan kertomusta. Caderousse siirsi rahin häntä vastapäätä ja istui sille.

— Muista, etten minä kehota sinua mihinkään, sanoi carcontelaisen väräjävä ääni permannon läpi, aivan kuin hän olisi nähnyt, mitä alhaalla tapahtui.

— Hyvä on, sanoi Caderousse, — ei puhuta siitä enää. Minä otan kaiken vastuun.

Ja hän aloitti.

## 27. Kertomus.

— Ennen kuin aloitan, sanoi Caderousse, — täytyy teidän luvata minulle jotakin.

— Mitä? kysyi apotti.

— Että jos joskus jollakin tavoin käytätte minulta saamianne tietoja, ette mainitse minua, sillä ne, joista nyt teille aion puhua, ovat rikkaita ja mahtavia, ja jos he koskevat minuun vain pikkusormensa päälläkin, menen rikki kuin lasi.

— Olkaa rauhassa, ystäväni, sanoi apotti, — olenhan pappi, ja tunnustus kuolee minun poveeni. Muistakaa, että meidän ainoana tehtävänämme on arvokkaalla tavalla täyttää ystävävainajamme viimeinen tahto. Puhukaa siis peittelemättä ja ilman vihaa. Ilmaiskaa totuus, puhdas totuus. En tunne enkä luultavasti koskaan tutustukaan niihin henkilöihin, joista aiotte minulle puhua. Sitä paitsi olen italialainen enkä ranskalainen. Toimeni kuuluvat Jumalalle eivätkä ihmisille. Palaan luostariini, josta lähdin ainoastaan täyttääkseni kuolevan viimeisen tahdon.

Nämä lauseet näyttivät suuresti rauhoittavan Caderoussea.

— Siinä tapauksessa, sanoi Caderousse, — minä tahdon ja minun pitääkin ilmaista, millaisia olivat ne ihmiset, joita Edmond-parka luuli ystävikseen.

— Aloittakaamme hänen isästään, sanoi apotti. — Edmond puhui paljon tästä miehestä, jota hän näytti suuresti rakastaneen.

— Tarina on surullinen, sanoi Caderousse pudistaen päätään. — Ette kai tunne sen alkuakaan.

— Edmond kertoi kyllä minulle kaikki siihen asti, kun hänet vangittiin eräässä Marseillen lähellä olevassa ravintolassa, sanoi apotti.

— Réservessä! Muistan vielä koko tapauksen, aivan kuin näkisin sen edessäni.

— Eikö silloin vietetty hänen kihlajaisiaan?

— Vietettiin, kemuja, jotka alkoivat perin iloisesti, mutta päättyivät perin surullisesti. Komissaari ja neljä sotilasta hänen seurassaan astuivat sisään ja Dantès vangittiin.

— Siihen minun tietoni loppuvat, sanoi pappi. — Ei Dantèskaan tietänyt asiasta sen enempää eikä koskaan sen koommin nähnyt ainoatakaan noista viidestä mainitsemastani henkilöstä eikä kuullut

heistä puhuttavan.

— No niin! Kun Dantès oli vangittu, riensi herra Morrel heti hankkimaan tietoja. Ne olivat hyvin surullisia. Vanha Dantès palasi yksinään asuntoonsa, kääri hääpukunsa itkien kokoon, käveli koko päivän huoneessaan edestakaisin eikä mennyt illallakaan levolle, sillä asuin hänen alapuolellaan ja kuulin hänen askelensa läpi koko yön. En minäkään nukkunut, sillä vanhuksen tuska koski kipeästi minuun ja jokainen hänen askelensa särki sydäntäni, aivan kuin hän olisi jalallaan astunut sydämelleni. — Seuraavana päivänä Mercedes tuli Marseilleen pyytämään Villefort'ia suojelemaan Dantèsia. Hän ei käynnillään saavuttanut mitään. Samalla matkalla hän meni vanhuksen luo. Kun hän näki vanhuksen alakuloisena ja masentuneena, sai kuulla, ettei hän ollut nukkunut eikä syönyt, tahtoi hän viedä vanhuksen mukanaan hoitaakseen häntä, mutta vanhus ei siihen suostunut. "Ei", sanoi hän. "Minä en tahdo lähteä asunnostani, sillä poikani rakastaa minua enemmän kuin ketään muuta. Ja jos hän pääsee vankilasta, niin hän tulee ensiksi minun luokseni. Mitä hän sanoisikaan, ellen olisi täällä häntä odottamassa?" — Kuulin koko keskustelun eteiseen ja olisin suonut, että Mercedes olisi saanut vanhuksen lähtemään seurassaan. Minä en saanut rauhaa, kun askelet kaikuivat kaiken päivää pääni päällä.

— Mutta ettekö itse mennyt vanhusta lohduttamaan? kysyi pappi.

— Ei voi lohduttaa muita kuin niitä, jotka tahtovat lohdutusta, sanoi Caderousse, — eikä hän tahtonut. En tiedä miksi, mutta hän ei mielellään nähnyt minua. Eräänä yönä, kun kuulin nyyhkytyksiä, en voinut olla menemättä hänen luokseen. Mutta kun pääsin ovelle, ei hän enää nyyhkyttänyt, hän rukoili. En osaa teille kuvaillakaan, kuinka kauniisti hän rukoili ja kuinka surullisesti valitti. Se oli jo enemmän kuin hurskautta, se oli enemmän kuin tuskaa. Minä, joka en ole tekopyhä enkä kärsi jesuiittoja, sanoinkin sinä päivänä: Olen onnellinen, kun olen yksin eikä Jumala ole minulle lapsia antanut, sillä jos olisin isä ja kärsisin noin kuin tuo vanhus-raukka, eikä minulla olisi sydämessäni eikä muistissani niin kauniita sanoja kuin hänellä kääntyäkseni Jumalan puoleen, niin heittäytyisin suoraa päätä mereen, ettei minun tarvitsisi niin paljon kärsiä.

— Isä parka! mutisi pappi.

— Päivä päivältä hän eli yhä enemmän yksinään ja muista erillään. Monesti Mercedes ja herra Morrel tulivat häntä katsomaan, mutta ovi oli aina lukossa, ja vaikka olin aivan varma siitä, että hän oli kotona, ei hän avannut. Eräänä päivänä, kun hän vastoin tapaansa otti vastaan Mercedesen, joka oli aivan epätoivoissaan, koetti hän tätä lohduttaa:

"Usko minua, tyttäreni", sanoi hän, "hän on kuollut. Ja sen sijaan että me häntä odotamme, hän odottaakin meitä. Olen iloinen siitä, että minä olen vanhempi ja siis ensimmäisenä saan hänet kohdata." — Katsokaahan, olkoon ihminen kuinka hyvä tahansa, niin aikaa myöten väsy käymään sellaisten luona, jotka tekevät meidät murheellisiksi. Lopulta oli vanha Dantès aivan yksinään. En nähnyt hänen luokseen enää tulevan muita kuin outoja ihmisiä, ja kun he poistuivat, kuljettivat he mukanaan kääröjä. Minä arvasin heti, mitä nuo kääröt olivat. Hän myi vähitellen kaikki tavaransa elääkseen. Lopulta vanhusparka oli aivan putipuhdas, hän oli kolmen kuukauden vuokran velkaa, ja hänet uhattiin häätää talosta. Hän pyysi viikon armonaikaa ja saikin sen. Tiedän tämän, koska talon omistaja poikkesi minun luokseni tullessaan hänen luotaan.

Ensimmäisten kolmen päivän aikana kuulin hänen tapansa mukaan kävelevän. Mutta neljäntenä en kuullut enää mitään. Uskalsin pyrkiä hänen luokseen. Ovi oli lukossa. Mutta ovenraosta näin hänen makaavan vuoteessaan kalpeana ja heikkona ja aavistin, että hän oli hyvin sairas. Lähetin silloin sanan herra Morrelille ja juoksin noutamaan Mercedesä. Molemmat tulivat kiireimmän kautta. Herra Morrel toi mukanaan lääkärin. Lääkäri sanoi hänen sairastavan vatsataulehdusta ja määräsi hänet olemaan syömättä. Olin silloin saapuvilla enkä unohda koskaan vanhuksen hymyä, kun hän kuuli tämän määräyksen. Tästä lähin hän päästi sisään. Hänellä oli syy, minkä vuoksi hän ei syönyt. Olihan lääkäri kieltänyt.

Apotti huokasi syvään.

— Herättäähän tämä kertomus mielenkiintoanne? kysyi Caderousse.

— Kyllä, vastasi apotti. — Se vaikuttaa hyvin järkyttävästi.

— Mercedes tuli uudestaan. Hän näki vanhuksen muuttuneen ja tahtoi taas viedä hänet luokseen. Se oli herra Morrelinkin mielipide, hän tahtoi järjestää muuton ihan väkisinkin. Mutta vanhus huusi niin, että heitä alkoi pelottaa. Mercedes jäi vuoteen ääreen. Herra Morrel poistui, mutta viittasi Mercedeselle jättäneensä kukkaron uunin reunalle. Mutta lääkärin määräykseen vedoten vanhus ei tahtonut nauttia mitään. Nähtyään nälkää yhdeksän päivää vanhus kuoli, kiroten niitä, jotka olivat aiheuttaneet hänen onnettomuutensa. Mercedeselle hän sanoi: "Jos näet vielä poikani, niin sano, että

kuolin siunaten häntä."

Apotti käveli kahteen kertaan huoneen poikki painaen kädellään kuivaa kurkkuaan.

— Ja te luulette siis hänen kuolleen...

— Nälkään ... nälkään, sanoi Caderousse. — Olen siitä yhtä varma, kuin että meitä tässä on kaksi kunnon kristittyä.

Apotti tarttui suonenvedontapaisesti puolillansa olevaan vesilasiin, tyhjensi sen yhdellä siemauksella ja istuutui paikalleen silmät punaisina ja posket kalpeina.

— Se oli toden totta kamala onnettomuus, sanoi hän käheällä äänellä.

— Sitäkin kamalampi, kun Jumalalla ei ole mitään syytä siihen, vaan kaikki on ihmisten aikaansaamaa.

— Puhukaamme siis näistä ihmisistä, sanoi apotti. — Mutta, sanoi hän melkein uhkaavalla äänellä, — muistakaa, että olette sitoutunut kertomaan minulle kaikki. Kutka siis saivat pojan kuolemaan epätoivoon ja isän nälkään?

— Kaksi miestä, jotka molemmat kadehtivat häntä, toinen hänen rakastettuaan, toinen hänen menestystään: Fernand ja Danglars.

— Ja millä tavoin tuo kateus tuli ilmi?

— He antoivat Edmondin ilmi bonapartelaisena kätyrinä.

— Mutta kumpi antoi hänet ilmi, kumpi heistä oli oikeastaan syyllinen?

— Molemmat. Toinen kirjoitti kirjeen, toinen vei sen postiin.

— Ja missä tämä kirje kirjoitettiin?

— Réservessä, häiden edellisenä päivänä.

— Hyvä on, hyvä on, sanoi apotti. — Oi Faria, Faria, kuinka hyvin sinä tunsit ihmiset ja elämän!

— Mitä sanoitte? kysyi Caderousse.

— En mitään, vastasi pappi. — Jatkakaa!

— Danglars kirjoitti kirjeen vasemmalla kädellään, jotta käsialaa ei kukaan tuntisi, ja Fernand lähetti sen.

— Mutta, huudahti apotti äkkiä, — tehän olitte läsnä.

— Minä! sanoi Caderousse kummastuneena. — Kuka teille on ilmoittanut, että minä olin läsnä?

Apotti huomasi menneensä liian pitkälle.

— Ei kukaan, sanoi hän, — mutta voidaksenne tietää ja tuntea asiat noin tarkoin on teidän täytynyt olla läsnä.

— Se on totta, sanoi Caderousse hiljaa, — minä olin läsnä.

— Ettekä noussut tällaista halpamaisuutta vastaan? sanoi apotti. — Olette siis heidän kanssarikollisensa.

— He juottivat minua niin paljon, että olin aivan sekaisin, sanoi Caderousse. — En nähnyt enää mitään muuten kuin usvan läpi. Sanoin kaiken mitä mies sellaisessa tilassa voi sanoa. Mutta he vastasivat laskeneensa ainoastaan leikkiä ja että tästä leikistä ei ole mitään seurauksia.

— Mutta näittehän seuraavana päivänä, että siitä oli seurauksia. Ette silloin sanonut mitään. Ja kuitenkin olitte läsnä silloin, kun hänet vangittiin.

— Niin olinkin ja aioin puhua, aioin sanoa kaikki, mutta Danglars pidätti minua. "Jos hän sattumalta on syyllinen", sanoi hän minulle, "jos hän todellakin on poikennut Elban saareen, jos hänellä todellakin on kirje vietävänä Pariisiin bonapartelaiselle komitealle, niin niitä, jotka ovat häntä puolustaneet, pidetään hänen rikoskumppaneinaan". — Minä pelkäsin politiikkaa, sellaista kuin se siihen aikaan oli. Vaikenin, se oli raukkamaista, sen myönnän, mutta rikos se ei ollut.

— Kyllä ymmärrän, te annoitte asioiden olla sinänsä, siinä kaikki.

— Niin, vastasi Caderousse, — ja se on yöt päivät kalvanut omaatuntoani. Olen monesti pyytänyt Jumalalta sitä anteeksi, sen vannon ja vakuutan, sitäkin hartaammin, kun tämä teko on ollut syynä kaikkiin vastoinkäymisiini. Saan nyt maksaa siitä, että sinä hetkenä olin liian itsekäs. Sen vuoksi sanonkin carcontelaiselle aina, kun hän ruikuttaa: "Pidä suusi kiinni, se on Jumalan tahto."

Ja Caderousse painoi päänsä hyvin katuvaivana alas.

— Olette puhunut suoraan, sanoi apotti. — Kun sillä tavoin syyttää itseään, niin ansaitsee anteeksiannon.

— Surukseni, sanoi Caderousse, — on Edmond kuollut eikä ole antanut minulle anteeksi.

— Hän ei siitä tietänyt mitään...

— Mutta hän tietää sen ehkä nyt, jatkoi Caderousse. — Sanotaanhan kuolleiden tietävän kaikki.

Hetkisen olivat molemmat vaihi. Apotti oli noussut ja käveli miettiväisenä ympäri huonetta. Sitten hän palasi paikalleen ja istuutui.

— Olette jo parikin kertaa maininnut erään herra Morrelin nimen. Kuka hän oli?

— Hän oli Pharaon-laivan omistaja ja Dantèsin isäntä.

— Ja miten hän tässä surullisessa asiassa toimi? kysyi apotti.

— Niin kuin rohkea, hyvänsuopa ja kunnan mies ainakin. Parikymmentä kertaa hän yritti toimia Edmondin hyväksi. Keisarin palattua hän kirjoitti, rukoili, uhkasi, niin että häntä kuninkaan taas päästyä valtaan kovasti vainottiin bonapartelaisena. Kymmenet kerrat hän kävi vanhan Dantèsin luona, niin kuin olen kertonut, viedäkseen hänet luokseen asumaan, ja päivää ennen hänen kuolemaansa hän jätti uunin reunalle kukkaron, ja niin voitiin maksaa ukon velat ja suorittaa hautauskulut. Sillä tavoin vanhus saattoi edes kuolla niin kuin oli elänytkin tekemättä kenellekään vääryyttä. Tuo kukkaro on vieläkin minulla, punaisesta silkistä kudottu iso kukkaro.

— Ja elääkö herra Morrel vieläkin? kysyi apotti.

— Elää, vastasi Caderousse.

— Siinä tapauksessa, jatkoi apotti, — Jumala on häntä varmaankin siunannut, hän on rikas ... onnellinen...?

Caderousse hymyili katkerasti.

— Niin, yhtä onnellinen kuin minäkin, sanoi hän.

— Onko herra Morrel onneton? huudahti apotti.

— Hän on aivan kurjuuden ja, mikä vieläkin pahempaa, häpeän partaalla.

— Kuinka niin?

— Niin hänen on käynyt, sanoi Caderousse. — Hän on kaksikymmentäviisi vuotta tehnyt työtä ja saanut kunnioitetun aseman Marseillen kauppamaailmassa, mutta nyt hän on joutunut aivan rappiolle. Hän on kahdessa vuodessa menettänyt viisi laivaa, joutunut kärsimään kolmen suuren vararikon takia, ja nyt on hänen ainoa toivonsa tuo Pharaon, jota Dantès-parka komensi ja jonka pitäisi palata Intiasta lastinaan kokenillia ja indigoa. Jos laiva joutuu haaksirikoon samoin kuin edellisinkin, niin hän on hukassa.

— Ja onko tuolla onnettomalla vaimo ja lapsia? kysyi apotti.

— On. Hänen vaimonsa on tämän kaiken keskellä käyttäytynyt aivan kuin pyhimys. Hänen tyttärensä piti mennä naimisiin rakastamansa miehen kanssa, mutta tämän suku ei päästä poikaa naimisiin köyhtyneen miehen tyttären kanssa. Hänen poikansa on luutnanttina armeijassa. Mutta ymmärrättehän, että tämä kaikki vain lisää herra Morrelin tuskaa. Jos hän olisi yksin, niin hän ampuisi kuulan otsaansa ja kaikki olisi lopussa.

— Sehän on kamalaa! mutisi apotti.

— Sillä lailla Jumala kunnollisuuden palkitsee, sanoi Caderousse. — Katsokaahan, kuinka minäkin kärsin puutetta. Enkä kuitenkaan ole tehnyt mitään muuta rikosta kuin tuon äsken mainitsemani. Kun

ensin olen saanut nähdä vaimoni kuolevan kuumetautiin voimatta auttaa häntä, kuolen nälkään samoin kuin vanha Dantèskin, jota vastoin Fernand ja Danglars oikein kieriskelevät kullassa.

— Kuinka niin?

— Siksi, että onni on heitä suosinut, jota vastoin kunnan ihmisten on käynyt huonosti.

— Miten on käynyt Danglars'in, joka on suurin syyllinen, nimittäin ilmiantaja, eikö niin?

— Mitenkä hänen on käynyt? Hän läksi Marseillesta. Herra Morrel, joka ei tuntenut hänen rikostaan, suositteli häntä erään espanjalaisen pankkiirin kirjanpitäjäksi. Espanjan sodan aikana hän hankki muonavarvoja Ranskan armeijalle ja rikastui siitä. Sen jälkeen hän pelasi pörssissä näillä ensimmäisillä rahoillaan ja tuli kolme neljä kertaa rikkaammaksi. Hän oli mennyt naimisiin tuon saman pankkiirin tyttären kanssa, tämän kuoltua hän meni naimisiin leskirouva Narbonnen, nykyisen kuninkaan kamariherran ja vaikutusvaltaisen henkilön tyttären kanssa. Danglars teki itsensä miljoonamieheksi, ja muut tekivät hänestä paronin, joten hän nyt on paroni Danglars ja asuu talossaan Mont-Blanc-kadun varrella. Hänellä on kymmenen hevosta tallissaan, kymmenen lakeijaa eteisessään ja ties kuinka monta miljoonaa kassakaapissaan.

— Vai niin, lausui apotti hyvin omituisella äänellä. — Ja onko hän onnellinen?

— Kukapahan tässä onnesta tietää? Onnettomuus ja onni, ne jäävät seinien sisään salaisuudeksi. Seinät kuulevat, mutta eivät osaa puhua. Jos rikkaus tekee onnelliseksi, niin Danglars on onnellinen.

— Ja Fernand?

— Fernandin on käynyt vieläkin ihmeellisemmin.

— Mutta miten voi katalonialainen kalastaja, jolla ei ole mitään pääomaa eikä sivistystä, tulla rikkaaksi? Sitä minä en voi ymmärtää.

— Ei sitä voi kukaan muukaan. Hänen elämässään täytyy olla jokin kummallinen salaisuus, jota ei kukaan tiedä.

— Mutta mitä tietä hän sitten pääsi tähän korkeaan asemaan tai rikkauteen?

— Molempiin, molempiin. Hänellä on sekä korkea asema että rikkautta.

— Aivanhan te kerrotte minulle satua.

— Siltä kyllä kaikki ensimmältä näyttääkin. Mutta kuulkaahan, niin ymmärrätte. Vähän ennen keisarin paluuta oli Fernandille langennut arpa astua sotapalvelukseen. Bourbonit antoivat hänen olla rauhassa Catalansissa, mutta Napoleon palasi, ylimääräinen sotaväennosto pantiin toimeen, ja Fernandin oli pakko lähteä. Minäkin jouduin sotaväkeen, mutta kun olin Fernandia vanhempi ja olin mennyt vaimoraukkani kanssa naimisiin, niin minut lähetettiin ainoastaan rannikkoa vartioimaan. Fernand määrättiin toimivaan armeijaan. Hän joutui rykmenttinsä mukana rajalle ja otti osaa Lignyn taisteluun. Seuraavana yönä hän oli vartijana erään kenraalin teltan edustalla. Kenraali oli salaisissa väleissä vihollisen kanssa, ja hänen piti samana yönä mennä englantilaisten puolelle. Hän kehotti Fernandia seuraamaan häntä. Fernand suostui, jätti paikkansa ja seurasi kenraalia. Jos Napoleon olisi pysynyt vallassa, niin Fernand olisi siitä hyvästä joutunut sota-oikeuteen, mutta bourbonien palatessa valtaan oli tämä sama seikka hänelle suosituksena. Hän palasi Ranskaan aliupseerina. Kenraali pysyi huomattavassa asemassa ja suosi häntä edelleen. Hänestä tuli kapteeni vuonna 1823, juuri silloin kun Espanjan sota alkoi, samaan aikaan, jolloin Danglars teki ensimmäiset liikeyrityksensä. Fernand oli espanjalainen, hänet lähetettiin Madridiin tutkimaan maanmiestensä mielialaa. Siellä hän tapasi Danglars'in, liittyi häneen, lupasi kenraalilleen apua pääkaupungin ja maaseudun kuningasmielisiltä, sai lupauksia, teki omasta puolestaan sitoumuksia, johti joukot pitkin teitä, jotka hän yksin tunsu, läpi solien, joita kuningasmieliset vartioivat, ja teki tämän lyhyen sodan aikana niin suuria palveluksia, että Trocadéron taistelun jälkeen hänet nimitettiin everstiksi, hän sai kunnialegioonan upseerin ristin ja kreivin arvonimen.

— Oi kohtaloa, kohtaloa! huudahti apotti.

— Mutta siinä ei vielä ole kaikki. Kun Espanjan sota oli loppunut, näytti Euroopalle koittavan rauhan aika ja Fernand huomasi sen hidastuttavan hänen ylenemistään. Mutta Kreikka oli noussut kapinaan Turkkiä vastaan ja alkoi käydä vapaustaisteluaan. Kaikkien katseet kääntyivät Ateenaan. Kreikan sääliminen ja auttaminen alkoi olla muotina. Vaikka Ranskan hallitus, niin kuin tiedätte, ei suoranaisesti tukenutkaan Kreikkaa, salli se yksityisten mennä sen palvelukseen. Fernand pyysi ja saikin luvan astua Kreikan sotaväkeen, vaikka hän yhä pysyi Ranskan armeijan listoissa. Vähän sen jälkeen kuultiin, että kreivi Morcerf — se on hänen aatelisnimensä — oli astunut Ali-pashan palvelukseen opastajakenraalina.

Ali-pasha sai surmansa, niin kuin tiedätte, mutta ennen kuolemaansa hän antoi Fernandille palkaksi suurehkon rahasumman. Fernand palasi Ranskaan, jossa hänen kenraalinarvonsa vahvistettiin.

— Se on siis hänen asemansa tätä nykyä? kysyi apotti.

— Niin on, jatkoi Caderousse. — Hänellä on komea palatsi Pariisissa, Helder-katu 27.

Apotti avasi suunsa, näytti arkailevan hetkisen, mutta sitten tekevän päätöksen.

— Entä Mercedes? sanoi hän. — Minulle kerrottiin hänen kadonneen.

— Kyllä hän katosi, sanoi Caderousse, — niin kuin aurinko katoaa, noustakseen seuraavana aamuna entistä kirkkaampana.

— Onko hänkin siis tullut rikkaaksi? kysyi apotti ivallisesti hymyillen.

— Mercedes on tällä hetkellä Pariisin hienoin nainen, sanoi Caderousse.

— Jatkakaa, lausui apotti, — olen kuulevinani aivan kuin jännittävää satua. Mutta olen itsekin nähnyt niin kummallisia tapahtumia, että kertomuksenne ei minua hämmästytä.

— Mercedes oli alussa aivan epätoivoissaan Edmondin katoamisesta. Olenhan kertonut, kuinka hän kävi herra Villefort'n luona ja kuinka hän hoiteli vanhaa Dantèsia. Kaiken epätoivon keskellä häntä kohtasi uusi suru, Fernand läksi pois, Fernand, jonka rikoksesta hän ei tietänyt mitään ja jota hän rakasti aivan kuin omaa veljeään. — Kun Fernand oli lähtenyt, jäi Mercedes yksin. Kolme kuukautta hän itki. Hän ei saanut mitään tietoja Edmondista eikä Fernandista. Hän ei nähnyt muuta kuin vanhuksen, joka oli kuolemaisillaan epätoivoon. Eräänä iltana istuttuaan tapansa mukaan koko päivän paikallaan niiden teiden risteyksessä, jotka Marseillesta vievät Catalansiin, hän palasi kotiinsa entistä alakuloisempana. Ei sulhanen eikä ystävä palannut kumpaakaan tietä, eikä hän ollut saanut heistä mitään tietoja. Äkkiä hän oli kuulevinaan tuttujen askelten ääntä. Hän kääntyi levottomana, ovi aukeni, hän näki Fernandin astuvan aliupseerinpuvussa sisään. — Puolet hänen kyynelistään eivät olleet virranneet Fernandin takia, mutta osa hänen entistä elämäänsä palasi kuitenkin tämän mukana takaisin. Hän tarttui niin suurella ilolla Fernandin käsiin, että tämä piti sitä rakkautena, vaikka Mercedes iloitsi ainoastaan siitä, ettei hänen enää tarvinnut olla yksin maailmassa ja että hän tapasi taas ystävän oltuaan niin pitkät ajat aivan orpona. Hän ei koskaan ollut vihannut Fernandia, mutta ei myöskään rakastanut, siinä kaikki. Toinen oli Mercedesksen sydämessä, tämä toinen oli poissa ... oli kadonnut ... oli ehkä kuollut. Ajatellessaan tätä viimeistä mahdollisuutta Mercedes purskahti itkuun ja väänteli käsiään. Toiset olivat jo ennen koettaneet tyrkyttää hänelle tätä ajatusta, mutta hän oli sen karkottanut; nyt se tuli itsestään hänen mieleensä. Vanha Dantès oli sitä paitsi taukoamatta sanonut hänelle: "Edmondimme on kuollut, sillä ellei hän olisi kuollut, hän palaisi."

Vanhus kuoli, niin kuin olen teille kertonut. Jos hän olisi elänyt, niin epäilemättä Mercedes ei koskaan olisi suostunut tuon toisen vaimoksi, sillä vanhus olisi tavallaan aina ollut muistuttamassa häntä uskottomuudesta. Fernand ymmärsi sen. Kuultuaan vanhuksen kuolleen hän palasi. Tällä kertaa hän oli luutnantti. Ensimmäisellä kerralla hän ei ollut lausunut Mercedeskelle ainoatakaan rakkauden sanaa, toisella matkallaan hän sanoi rakastavansa häntä. Mercedes pyysi vielä kuusi kuukautta odottaakseen ja itkeäkseen Edmondia.

— Siitähän tuli yhteensä kahdeksantoista kuukautta, sanoi apotti katkerasti hymyillen. — Eihän kaikkein jumaloiduinkaan rakastaja voi sen enempää pyytää.

Sitten hän lausui hiljaa itsekseen englantilaisen runoilijan sanat: *Frailty, thy name is woman!*[9] — Kuusi kuukautta myöhemmin, jatkoi Caderousse, — heidät vihittiin Accoules-kirkossa.

— Se oli sama kirkko, jossa hänen piti mennä vihille Edmondin kanssa, lausui pappi hiljaa. — Sulhanen vain oli toinen, siinä koko erotus.

— Mercedes meni naimisiin, jatkoi Caderousse. — Mutta vaikka hän kaikkien mielestä näyttikin tyyneltä, oli hän yhtä kaikki pyörtymäisillään mennessään Réserveen ohitse, jossa hän kahdeksantoista kuukautta aikaisemmin oli viettänyt kihlajaisia sen miehen kanssa, jota hän vieläkin rakasti, jos vain olisi uskaltanut katsahtaa sydämensä syvyyteen. Fernand oli onnellinen, mutta ei rauhallinen, sillä näin hänet siihen aikaan. Hän pelkäsi taukoamatta Edmondin palaavan. Sen vuoksi hän heti paikalla tahtoi muuttaa toisaanne. Catalansissa uhkasivat häntä liian monet muistot ja liian monet vaarat. — Kahdeksan kuukautta häiden jälkeen he läksivät pois.

— Oletteko nähnyt Mercedesksen sittemmin? kysyi pappi.

— Näin kyllä Espanjan sodan aikana Perpignanissa, jonne Fernand oli hänet jättänyt. Hän kasvatti silloin poikaansa.

Apotti vavahti.

— Poikaansako? kysyi hän.

— Niin, vastasi Caderousse, — pikku Albertia.

— Mutta voidakseen häntä kasvattaa, sanoi apotti, — oli hän siis itse saanut nauttia opetusta. Muistan Edmondin sanoneen, että hän oli tavallinen kalastajatyttö, kaunis mutta vailla koulusivistystä.

— Tunsiko hän siis niin huonosti oman morsiamensa! huudahti Caderousse. — Mercedes olisi voinut tulla kuningattareksi, jos kruunu olisi pantu kauneimman ja viisaimman naisen päähän. Hänen rikkautensa oli jo silloin lisääntymässä, ja hän kehittyi sen mukaan. Hän oppi piirustamaan, hän oppi soittamaan, hän oppi kaikkea. Näin meidän kesken sanoen luulen hänen tehneen tuon kaiken vain aikansa kuluksi, unohtaakseen; luulen, että hän ajoi niin paljon oppia päähänsä karkottaakseen sen, mikä hänellä oli sydämessään. Mutta nyt kaikki on hyvin, sanoi Caderousse, — rikkaus ja kunnia ovat epäilemättä tuottaneet hänelle lohdutusta. Hän on rikas, on kreivitär, ja kuitenkin...

Caderousse vaikenä.

— Kuitenkin, mitä? kysyi apotti.

— Yhtä kaikki olen varma siitä, ettei hän ole onnellinen, sanoi Caderousse.

— Mistä sen päätätte?

— Kun tulin kovin onnettomaksi, niin arvelin entisten ystäväni auttavan minua. Menin Danglars'in luo, hän ei edes ottanut minua vastaan. Menin Fernandin luo, hän lähetti kamaripalvelijansa välityksellä minulle sata frangia.

— Ette siis nähnyt kumpaakaan?

— En. Mutta kreivitär Morcerf näki minut.

— Miten?

— Lähtiessäni putosi kukkaro jalkojeni juureen. Siinä oli kaksikymmentäviisi kultarahaa. Kun nostin pääni, näin Mercedesen sulkevan ikkunan.

— Ja miten on käynyt herra Villefort'in? kysyi apotti.

— Hän ei ole ollut ystäväni. Häntä en tuntenut. Hänen apuunsa en voinut turvautua.

— Mutta ettekö tiedä, miten hänen on käynyt ja millä tavoin hän vaikutti Edmondin kohtaloon?

— En. Tiedän ainoastaan, että vähän sen jälkeen, kun Edmond vangittiin, hän meni naimisiin neiti Saint-Méranin kanssa ja läksi pian sen jälkeen Marseillesta. Ehkä onni on häntäkin suosinut samoin kuin noita toisia, epäilemättä hän on rikas niin kuin Danglars ja kunnioitettu niin kuin Fernand. Minä yksin, niin kuin näette, olen jäänyt köyhäksi, ja Jumala on minut unohtanut.

— Erehdytte, ystäväni, sanoi apotti. — Jumala näyttää toisinaan unohtavan meidät, vaikka hänen oikeutensa vain lepää, mutta tulee hetki, jolloin hän meitä muistaa. Ja tässä on todistus siitä.

Näin sanoen apotti otti taskustaan timantin ja ojensi sen Caderousselle.

— Tässä, ystäväni, ottakaa tämä, se kuuluu teille.

— Kuinka, minulle yksin! huudahti Caderousse. — Ettehän laske leikkiä?

— Tämä timantti oli jaettava hänen ystäviensä kesken. Edmondilla oli yksi ainoa ystävä, joko on siis turha. Ottakaa tämä timantti ja myykää se. Sen arvo on viisikymmentätuhatta frangia, vakuutan kerran vielä, ja tämän summan avulla varmaankin puutteenne on karkotettu.

— Voi, hyvä herra, sanoi Caderousse ojentaen arkana toisen kätensä ja kuivaten toisella hikeä otsaltaan. — Voi, hyvä herra, älkää laskeko leikkiä miesraukan onnen ja epätoivon kustannuksella!

— Minä tiedän kyllä, mitä on onni ja mitä epätoivo, enkä koskaan laske leikkiä tunteiden



kustannuksella. Ottakaa siis tämä, mutta vastalahjaksi...

Caderousse kosketti jo timanttia, mutta veti kätensä takaisin.

Apotti hymyili.

— Antakaa minulle vastalahjaksi, jatkoi hän, — se punainen silkkikukkaro, jonka herra Morrel jätti vanhan Dantèsin uunin reunalle. Sanoittehan, että se on vielä teillä.

Yhä enemmän hämmästyen Caderousse meni ison tammikaapin oven luo, avasi sen ja antoi apotille pitkän, haalistuneen, punaisen silkkikukkaron, jonka ympärillä oli kaksi aikoinaan kullattua messinkirengasta.

Apotti otti sen ja antoi timantin Caderousselle.

— Te olette todellakin Jumalan mies, huudahti Caderousse, — sillä kukaan ei tietänyt Edmondin antaneen teille timantin, ja te olisitte voineet pitää sen.

— Hyvä, sanoi apotti itsekseen, — sinä olisit kaikesta päättäen sen tehnyt.

Apotti nousi, otti hattunsa ja hansikkaansa.

— Kaikki, mitä olette minulle kertonut, on siis aivan totta, ja minä voin joka suhteessa siihen luottaa?

— Katsokaahan, apotti, sanoi Caderousse, — tuolla nurkassa on siunattu puinen Kristuksen kuva, tuolla kaapin päällä on vaimoni evankeliumikirja, avatkaa se, ja minä vannon, toinen käsi kirjalla ja toinen Kristusta kohden ojennettuna, vannon sieluni autuuden kautta, kristinuskoni kautta, että olen kertonut teille kaikki asiat niin kuin ne ovat tapahtuneet ja niin kuin enkeli viimeisenä tuomiopäivänä ne kuiskaa Jumalan korvaan!

— Hyvä on, sanoi apotti vakuuttuneena, — hyvä on. Tuottakoot rahat teille onnea! Hyvästi, pakenen loitolle ihmisistä, jotka saavat niin paljon pahaa toisilleen aikaan.

Vaivoin pääsi apotti vapaaksi Caderoussin innokkaista kiitollisuuden osoituksista, nosti itse teljen ovesta, nousi hevosen selkään, tervehti viimeisen kerran majatalon isäntää, joka puhkesi myrskyisiin jähkyväisiin, ja ajoi pois samaa tietä kuin oli tullutkin.

Kääntyessään Caderousse näki takanaan vaimonsa entistä kalpeampana ja vapisevampana.

— Onko se totta, mitä kuulin? sanoi hän.

— Mikä? Sekö, että hän antaa tämän sormuksen meille? huusi Caderousse melkein hulluna ilosta.

— Niin.

— Se on toden totta. Tässä se on.

Vaimo katseli sitä hetkisen ja sanoi sitten hiljaa:

— Entä jos se onkin väärä?

Caderousse kalpeni ja horjui.

— Väärä, mutisi hän, — väärä ... ja miksi tuo mies olisi antanut minulle väärän jalokiven?

— Saadaksean kuulla salaisuutesi maksamatta siitä mitään, senkin tyhmeliini!

Caderousse seiso tyrmistyneenä.

— Sen saamme kohta nähdä, sanoi hän laskien hattunsa punaisen huivin päälle päähänsä.

— Millä tavoin?

— Beaucairessa on tänään markkinat. Siellä on pariisilaisia jalokivikauppiaita. Minä menen näyttämään sormusta heille. Sinä saat sillä aikaa varjella taloa. Kahden tunnin päästä palaan.

Ja Caderousse syöksyi talostaan ja läksi päinvastaiseen suuntaan kuin tuntematon oli mennyt.

— Viisikymmentätuhatta frangia! mutisi carcontelainen jäätyään yksin.

— Se on kyllä suuri summa ... mutta mikään rikkaus se ei ole.

Seuraavana päivänä sen kohtauksen jälkeen, joka tapahtui Bellegardesta Beaucaireen johtavan tien varrella, tuli noin kolmikymmenvuotias tai hiukan vanhempi herra Marseillen määrin luo. Hänellä oli yllään sininen hännystakki, nankinihousut ja valkoinen liivi, ja sekä ulkoasu että puhetapa ilmaisi hänet englantilaiseksi.

— Hyvä herra, sanoi hän, — olen Thomson & Frenchin kauppahuoneen ensimmäinen kirjanpitäjä Roomasta. Olemme jo kymmenen vuoden ajan olleet liikeasioissa marseillelaisen toiminimen Morrelin & pojan kanssa. Olemme kiinnittäneet tähän liikkeeseen lähes satatuhatta frangia ja olemme hiukan levottomia, koska olemme saaneet kuulla, että liike on rappion partaalla. Tulen siis Roomasta nimenomaan saamaan teiltä tietoja tämän liikkeen tilasta.

— Tiedän kyllä, sanoi määri, — että neljän viiden vuoden ajan on onnettomuus seurannut Morrelia. Hän on menettänyt neljä tai viisi laivaa ja hävinnyt kolmessa neljässä vararikossa suuret summat, mutta minun ei sovi millään tavoin antaa tietoja liikkeen tilasta, vaikka itsellenikin on heiltä saamista kymmentuhatta frangia. Jos kysytte minulta määrinä, mikä on ajatukseni herra Morrelista, niin vastaan, että hän on harvinaisen kunnollinen mies aivan viimeiseen asti ja on suorittanut sitoumuksensa. Siinä kaikki, mitä voin teille sanoa. Jos tahdotte saada lisätietoja, niin kääntykää herra Bovillen puoleen, joka on vankiloiden tarkastaja ja asuu Noailles-kadun varrella, numerossa 15. Hänellä on herra Morrelilta saatavaa luullakseni kaksisataatuhatta frangia, ja hänellä on siis suurempi syy pelätä kuin minulla, koska hänen summansa on paljon suurempi kuin minun. Ehkä hän voi antaa teille tarkempia tietoja kuin minä.

Englantilaista näytti tämä suuri hienotunteisuus miellyttävän, hän kumarsi, poistui ja asteli englantilaisille ominaisella tavalla äskenmainittua katua kohden.

Herra Boville oli työhuoneessaan. Hänet nähdessään englantilainen teki hämmästyttäviä kuvaavan liikkeen, ja siitä saattoi päätellä, että hän ei ensi kertaa nähnyt tätä miestä. Mitä herra Bovilleen tulee, niin hän oli tänä hetkenä niin epätoivoissaan, ja kaikki hänen henkiset voimansa olivat niin tyyten suunnatut yhteen ainoaan ajatukseen, että hänen muistinsa ja mielikuvituksensa eivät joutaneet harhailemaan menneisytydessä.

Tyynesti, niin kuin englantilaisten on tapana, vieras teki hänelle melkein sanasta sanaan samat kysymykset kuin Marseillen määrillekin.

— Hyvä herra, sanoi herra Boville, — pelkonne on valitettavasti aivan perusteltu, ja minussa näette suorastaan epätoivoisen miehen. Olin sijoittanut kaksisataatuhatta frangia Morrelin liikkeeseen. Nämä kaksisataatuhatta oli tarkoitettu myötäjäisiksi tyttärelleni, jonka aion naittaa kahden viikon päästä. Näistä kahdestasadastuhannesta frangista piti maksettaman puolet tämän kuun 15. päivänä ja puolet ensi kuun 15. päivänä. Ilmoitin herra Morrelille, että toivoin tämän suorituksen tapahtuvan määräaikaana, ja hän kävi noin puoli tuntia sitten täällä ilmoittamassa, että ellei hänen laivansa Pharaon 15:nneksi päiväksi saavu Marseilleen, ei hän voi summaa suorittaa.

— Tämähän merkitsee maksunlykkäystä, sanoi englantilainen.

— Sanokaa pikemmin vararikkoa! huudahti herra Boville aivan epätoivoissaan.

Englantilainen näytti miettivän hetkisen ja sanoi sitten:

— Olette siis levoton saatavienne puolesta?

— Uskon, etten saa niitä koskaan.

— No niin, minä ostan ne teiltä.

— Tekö?

— Niin, minä.

— Mutta epäilemättä hyvin suurella alennuksella?

— En, kahdestasadastuhannesta frangista. Meidän liikkeemme, sanoi englantilainen hymyillen, — ei tee senlaatuksia kauppvoja.

— Ja miten maksatte?

— Käteisellä rahalla.

Ja englantilainen otti taskustaan setelitukun, jossa näytti olevan kaksi kertaa niin paljon kuin herra Boville pelkäsi menettävänsä.

Ilon välähdys näkyi herra Bovillen kasvoilla. Hän hillitsi kuitenkin itsensä ja lausui:

— Minun täytyy ilmoittaa teille, että otaksuttavasti ette saa muuta kuin kuusi prosenttia näistä rahoistanne.

— Se ei kuulu minuun, sanoi englantilainen. — Se asia on Thomson & Frenchin, jonka nimessä toimin. Ehkä he tahtovat jouduttaa kilpailevan liikkeen häviötä. Olen valmis maksamaan summan käteisellä, jos velkakirja siirretään minulle, mutta välittäjäpalkkio tulee minun hyväkseni.

— Sehän on oikeus ja kohtuus! huudahti herra Boville. — Välittäjäpalkkio on tavallisesti puolitoista prosenttia. Tahdotteko kaksi? Tahdotteko kolme? Tahdotteko viisi? Tahdotteko enemmän? Sanokaa.

— Hyvä herra, sanoi englantilainen nauraen, — minä olen samanlainen kuin kauppahuoneenikin, minä en tee senlaatuksia kauppvoja. Palkkioni on aivan toisenlainen.

— Sanokaa se.

— Olette vankiloiden tarkastaja?

— Olen ollut jo neljätoista vuotta.

— Teillä on vankien tulo- ja lähtöluettelot?

— Tietysti.

— Näihin luetteloihin on liitetty vankeja koskevia tiedonantoja?

— Jokaisella vangilla on omat asiapaperinsa.

— No niin, minulla oli opettajana Roomassa eräs apotti-parka, joka äkkiä katosi. Olen sittemmin saanut tietää, että hän on ollut vankina Ifin linnassa, ja tahtoisin saada tietää, onko hän ehkä kuollut.

— Mikä hänen nimensä oli?

— Apotti Faria.

— Muistan hänet aivan hyvin! huudahti herra Boville. — Hän oli hullu.

— Niin väitettiin.

— Hän oli aivan varmasti hullu.

— Se on mahdollista. Ja minkälainen oli hänen hulluutensa?

— Hän väitti tietävänsä erään suunnattoman suuren aarteen säilytyspaikan ja tarjosi hallitukselle mielettömiä summia päästäkseen vapaaksi.

— Miesparka! Onko hän kuollut?

— On, neljättä kuukautta sitten, helmikuun viimeisenä päivänä.

— Teillä on verrattoman hyvä muisti, kun tuolla tavoin muistatte päivämäärät.

— Muistan tämän päivän siksi, että puheenaolevan miesraukan kuolema oli yhteydessä erään sangen omituisen tapauksen kanssa.

— Saisinko kuulla tämän tapauksen? kysyi englantilainen niin uteliaan näköisenä, että ihmistuntija olisi ihmetellyt sellaista ilmettä hänen tyynillä kasvoillaan.

— Kyllä, varsin hyvin. Apotin tyrmästä oli neljänkymmenenviiden tai viidenkymmenen jalan päässä erään bonapartelaisen kätyrin koppi. Hän oli ottanut osaa kruununanastajan paluuseen vuonna 1815 ja oli hyvin tarmokas ja vaarallinen mies.

— Todellako? sanoi englantilainen.

— Oli kyllä, sanoi herra Boville. — Satuun näkemään tämän miehen vuonna 1816 tai 1817, eikä hänen koppiinsa uskaltanut mennä ilman sotilasvartiota. Hän teki minuun hyvin syvän vaikutuksen, enkä koskaan unohda hänen kasvojaan.

Englantilainen hymyili tuskin huomattavasti.

— Sanoitte, että nuo molemmat tyrmät olivat...

— Viidenkymmenen jalan päässä toisistaan. Edmond Dantès näyttää...

— Vaarallinen miehen nimi oli...

— Edmond Dantès. Niin oli. Tuo Edmond Dantès näyttää joko hankkineen itselleen tai valmistaneen työaseet, joiden avulla hän oli kaivanut käytävän molempien koppien välille.

— Pakenemisen tarkoituksessako?

— Aivan oikein. Mutta vankien onnettomuudeksi apotti Faria sai halvauskohtauksen ja kuoli.

— Minä ymmärrän, kaikki pakoyritykset loppuivat heti siihen.

— Niin, vainajan puolelta, vastasi herra Boville, — mutta ei eloonjääneen puolelta. Päinvastoin Dantès sai siitä keinon päästä pakoon. Hän nähtävästi luuli, että Ifin vankilassa kuolleet vangit haudataan tavalliseen hautausmaahan. Hän kantoi vainajan omaan koppiinsa, meni hänen sijastaan säkkiin, jonne tämä oli pistetty, ja odotti hautaamishetkeä.

— Sepäs oli rohkea yritys, sanoi englantilainen.

— Sanoinhan minä, että hän oli hyvin vaarallinen mies. Kaikeksi onneksi hän on nyt itse syyppä siihen, ettei hallituksen tarvitse enää pelätä häntä.

— Kuinka niin?

— Kuinka niin? Ettekö ymmärrä?

— En.

— Ei Ifin linnassa ole hautausmaata. Kuolleet heitetään aivan yksinkertaisesti mereen, kun heidän jalkoihinsa ensin on sidottu kolmenkymmenenkuuden naulan painoinen tykinkuula.

— Niinkö? sanoi englantilainen, ikään kuin hänen olisi ollut vaikea ymmärtää.

— Niin, hänen jalkoihinsa sidottiin kolmenkymmenenkuuden naulan painoinen kuula ja hänet heitettiin mereen.

— Todellako? huudahti englantilainen.

— Niin, jatkoi tarkastaja. — Arvaattehan, kuinka pakolainen mahtoi hämmästyä, kun hänet heitettiin kalliolta alas. Olisin tahtonut sinä hetkenä nähdä hänen kasvonsa.

— Se olisi ollut vaikeata.

— Samapa se, sanoi herra Boville, joka oli hyvällä tuulella tietäessään pelastavansa kaksisataatuhatta frangiaan. — Samapa se! Minä kuvittelen ainakin näkeväni ne.

Ja hän purskahti nauruun.

— Niin minäkin, sanoi englantilainen.

Ja hänkin alkoi vuorostaan nauraa, mutta englantilaisten tavoin hampaat yhdessä.

— Siis, jatkoi englantilainen, joka ensimmäisenä taukosi nauramasta, — pakolainen siis hukkuu?

— Niin, upposi pohjaan asti.

— Joten vankilan kuvernööri pääsi samalla kertaa vapaaksi raivoisasta ja hullusta vangista?

— Juuri niin.

— Mutta jonkinmoinen pöytäkirja kai laadittiin tämän tapauksen johdosta? kysyi englantilainen.

— Tietysti, kuolinkertomus. Ymmärrättehän, siltä varalta, että Dantèsin omaiset olisivat tahtoneet tietää, elikö hän vai oliko kuollut.

— Nyt he siis voivat olla rauhassa, jos hänellä jotakin perittävää oli. Hän on siis todellakin kuollut?

— On, on. Ja he saavat todistuksen milloin tahansa.

— Hyvä on, sanoi englantilainen, — mutta palatkaamme nyt vankiluetteloihin.

— Se on totta. Jouduimme aivan toisaanne tämän kertomuksen johdosta.  
Anteeksi.

— Anteeksi, minkä vuoksi? Ei laisinkaan. Tuo kertomus huvitti minua suuresti.

— Se on todellakin huvittava. Halusitte siis nähdä kaikki apottia koskevat paperit. Hän oli itse lempeys.

— Näkisin ne mielelläni.

— Suvaitkaa tulla työhuoneeseeni, niin näytän ne teille.

Herra Bovillen työhuoneessa oli tavattoman hyvä järjestys, jokaisella luettelolla oli numeronsa, jokainen asiapaperikimppu oli omassa lokerossaan. Tarkastaja pyysi englantilaista istumaan pöydän ääreen, laski hänen eteensä Ifin linnan luettelot ja asiakirjat antaen hänen mielin määrin selailta niitä. Itse hän istahti erääseen nurkkaan lukemaan sanomalehteä.

Helposti englantilainen löysi apotti Fariaa käsittelevät paperit. Mutta herra Bovillen kertoma juttu näytti herättäneen hänessä suurta mielenkiintoa, koska hän tarkastettuaan apottia koskevat paperit etsi myös käsiinsä Edmond Dantèsin paperit. Kaikki oli siellä paikoillaan: ilmianto, kuulustelu, Morrelin anomus, Villefort'in suositus. Hän kääri ilmiannon kokoon ja pisti sen taskuunsa, luki kuulustelun ja huomasi, että Noirtier'n nimeä ei siinä mainittu, tarkasti Morrelin anomuksen, joka oli päivätty huhtikuun 10. päivänä 1815. Siinä Morrel prokuraattorin sijaisen neuvosta, koska Napoleon silloin hallitsi, liioitteli Dantèsin keisarille tekemiä palveluksia, jotka Villefort'in suositus varmensi. Nyt hän ymmärsi kaiken. Tämä Napoleonin aikana kirjoitettu anomus, jonka Villefort oli jättänyt lähettämättä, tuli kuninkaan paluun jälkeen pelottavaksi aseeksi kuninkaallisen prokuraattorin käsissä. Hän ei sen vuoksi hämmästynyt nähdessään seuraavan huomautuksen vankiluettelossa nimensä vieressä:

#### **EDMOND DANTÈS.**

Hurja bonapartelainen. On ottanut aktiivisesti osaa Elban saarelta palaamiseen. Pidettävä salaisessa säilössä ja hyvin huolellisesti vartioitava.

Näiden rivien alle oli kirjoitettu toisella käsialalla:

Lukenut yllä olevat muistutukset. *Ei voi mitään tehdä.*

Vertaamalla ensin mainittua käsialaa Morrelin anomukseen liitetyn suosituksen käsialaan huomasi hän molemmat saman miehen kirjoittamiksi. Ne olivat Villefort'in käsialaa.

Huomautuksen alla oleva muistutus taas oli tarkastajan laatima. Hän oli ilmeisesti sattumalta ottanut selkoa Dantèsin asiasta, mutta luettuaan todistukset ei katsonut voivansa tehdä mitään häntä auttaakseen.

Niin kuin olemme maininneet, oli tarkastaja, jotta ei häiritsisi apotti Farian oppilasta hänen tutkimuksissaan, hienotunteisesti väistynyt syrjään lukemaan *Drapeau Blanc* -lehteä.

Hän ei siis nähnyt, miten englantilainen kääri kokoon ja pisti taskuunsa ilmiannon, jonka Danglars oli kirjoittanut Réserven lehtimajassa ja jossa oli Marseillen postileima, 27. p. helmikuuta, klo 6 illalla.

Mutta sanottakoon suoraan, vaikka hän sen olisikin huomannut, niin hän pani siksi vähän painoa tuolle paperille ja siksi paljon noille kahdellesadalletuhannelle frangille, ettei hän olisi estänyt englantilaista, vaikka tämä menettelikin laittomasti.

— Kiitos, sanoi tämä paukauttaen luettelon kiinni. — Olen saanut kaikki haluamani tiedot. Nyt on minun vuoroni pitää lupaukseni. Antakaa minulle yksinkertainen velansiirtopaperi, kuitatkaa siihen saaneenne rahat, ja minä lasken ne eteenne.

Hän jätti paikkansa herra Bovillelle. Tämä kirjoitti kyseessäolevan siirron, jona aikana englantilainen laski rahat pöydän reunalle.

#### 29. Morrelin kauppahuone

Jokainen, joka tunsu Morrelin kauppahuoneen olot eikä muutamaan vuoteen olisi siellä käynyt, olisi nyt sinne palatessaan pannut merkille suuria muutoksia.

Entinen eloisuus, hyvinvointi ja onni, joka aivan kuin huokuu kukoistavan kauppahuoneen seinistä, oli poissa. Ikkunaverhojen takaa ei näkynyt loistavia kasvoja, kirjurit eivät kiireisesti juosseet käytävissä kynä korvan takana, piha ei ollut täynnä tavarakääröjä, eikä sieltä kuulunut kantajien huutoja ja naurua. Kaikki näytti alakuloiselta ja kuolleelta. Autiossa käytävässä ja laajassa pihassa, jossa ennen oli paljon liikeapulaisia, oli nyt enää vain kaksi. Toinen oli kaksikymmentäkolme- tai -neljävuotias mies, Emmanuel Raymond, joka oli rakastunut herra Morrelin tyttäreeseen ja oli jäänyt liikkeen palvelukseen, vaikka hänen omaisensa olivat tehneet kaiken voitavansa saadaakseen hänet lähtemään pois. Toinen oli vanha silmäpuoli kassanhoitaja, jolle tässä suuressa mehiläispesässä ennen hyörineet liikeapulaiset olivat antaneet nimen Cocles (roomalaisen silmäpuolen sankarin Horatius Cocleksen mukaan). Hän oli niin tottunut tähän nimeen, että olisi tuskin hievahtanutkaan, jos häntä olisi jollakin muulla nimellä kutsuttu.

Cocles oli jäänyt Morrelin palvelukseen, ja tämän kunnan miehen asemassa oli tapahtunut merkittävä muutos. Hän oli noussut kassanhoitajaksi ja alentunut palvelijaksi.

Yhtä kaikki hän pysyi samana Cocleksena, hyvänä, kärsivällisenä, uskollisena, mutta tuiki itsepäisenä, jos tuli kysymykseen laskeminen. Siinä hän oli valmis taistelemaan vaikka koko maailmaa ja herra Morreliakin vastaan. Hän ei osannut muuta kuin kertomataulunsa, mutta sen täydellisesti. Siinä ei häntä kerta kaikkiaan voinut johdattaa harhaan.

Tähän mainioon mieheen ei vähääkään näyttänyt tarttuneen Morrelin kauppahuoneen alakuloinen tunnelma. Se ei liikuttanut häntä hiukkaakaan. Mutta tämä välinpitämättömyys ei suinkaan johtunut puuttuvasta rakkaudesta liikettä kohtaan, ei, sen perustana oli horjumaton vakaumus. Niin kuin rotat, nuo itsekkäät vieraat, lähtevät laivasta, jonka kohtalo on määrännyt hukkumaan, ja katoavat jo ennen kuin ankkuri on nostettukaan, samoin olivat Morrelin lukuisat kirjanpitäjät ja työmiehet vähitellen kadonneet konttorista ja varastohuoneista. Cocles ei nähnyt heidän poistuvan eikä edes kysynyt itseltään, mikä mahtoi olla syynä heidän lähtöönsä. Hän piti kiinni vain laskuistaan, ja niinä kahtenakymmenenä vuotena, jotka hän oli ollut Morrelin liikkeen palveluksessa, hän oli nähnyt maksusuoritusten tapahtuvan niin säännöllisesti, ettei voinut kuvitellakaan niiden koskaan lakkaavan. Eihän myllärikään, jonka myllyä vuolas virta käyttää, voi kuvitella, että tämä virta voisi kuivua. Ja olihan vielä viime kuun lopussa maksut suoritettu aivan täsmällisesti. Cocles oli huomannut herra Morrelin erehtyneen laskuissaan seitsemänkymmentä centimea vahingokseen, ja samana päivänä hän oli vienyt nämä rahat herra Morrelille, joka alakuloisesti oli pudottanut ne melkein tyhjiin laatikkoon sanoen:

— Hyvä on, Cocles, te olette mallikelpoinen kassanhoitaja.

Ja Cocles oli poistunut tavattoman tyytyväisenä, sillä herra Morrelin, tämän Marseillen kunnollisimman miehen kiitos miellytti häntä enemmän kuin jos hän olisi saanut 50 écun palkkion.

Mutta tämän kilvoituksen jälkeen herra Morrel oli elänyt vaikeita hetkiä. Suorittaakseen kuukauden viimeisenä päivänä kaikki maksuerät hän oli koonnut kaikki säästönsä, ja peläten, että Marseillessa leviäisi tieto hänen vaikeasta asemastaan, hän oli itse mennyt Beaucairen markkinoille ja siellä myynyt muutamia vaimonsa jalokiviä ja osan talon hopeaesineistä. Tämän uhrauksen johdosta oli Morrelin kauppahuoneen kunnia vielä tällä erää pelastettu. Mutta nyt oli kassa aivan tyhjä. Voidakseen suorittaa tämän kuun 15. päivänä herra Bovillelle satatuhatta frangia ja seuraavan kuun viidentenätoista päivänä yhtä paljon herra Morrel kohdisti kaiken toivonsa Pharaonin saapumiseen. Eräs laiva, joka oli lähtenyt samaan aikaan kuin Pharaon ja oli onnellisesti saapunut perille, oli ilmoittanut sen olevan tulossa.

Mutta tuo laiva, joka samoin kuin Pharaonkin oli lähtenyt Kalkuttasta, oli ollut perillä kaksi viikkoa, ja Pharaonista ei ollut saapunut mitään tietoja.

Näin olivat asiat, kun Thomson & Frenchin edustaja, päivää sen jälkeen kun oli tehnyt suuren kauppansa herra Bovillen luona, saapui herra Morrelin luo.

Emmanuel otti hänet vastaan. Nuori mies pelkäsi jokaista uutta tulokasta, koska he tavallisesti olivat vain uusia velkojia ja tahtoivat keskustella liikkeen päämiehen kanssa peläten menettävänsä rahansa. Emmanuel tahtoi säästää isännältään tämän ikävyyden ja kyseli itse, mitä vieras tahtoi. Mutta tämä selitti, ettei hänellä ollut mitään sanottavana Emmanuelille, vaan että hän tahtoi puhutella herra Morrelia itseään. Emmanuel huokasi ja huusi Coclesta. Cocles saapui, ja nuori mies pyysi häntä viemään vieraan herra Morrelin luo.

Cocles astui edeltä, ja vieras seurasi häntä.

Portailla he kohtasivat kauniin, nuoren, noin kuusitoista- tai seitsentoistavuotiaan tytön, joka levottomana katsoi tulijaan.

Cocles ei huomannut tätä ilmettä, mutta vieras näytti huomanneen.

— Onkohan herra Morrel työhuoneessaan, Julie-neiti? kysyi kassanhoitaja.

— Luullakseni on, vastasi tyttö arkaillen. — Menkäähän Cocles ensin katsomaan, onko isäni siellä, ja jos hän on, niin ilmoittakaa sitten vieras.

— Turha minua on ilmoittaa, neiti, vastasi englantilainen. — Herra Morrel ei tunne minua. Parasta vain sanoa, että olen Thomson & Frenchin ensimmäinen kirjanpitäjä Roomasta, jonka liikkeen kanssa isänne on kauppasuhteissa.

Tyttö kalpeni ja läksi portaita alas, Cocleksen ja muukalaisen noustessa ylös.

Tyttö meni Emmanuelin luo. Cocles, joka nautti isäntänsä erikoista suosiota, avasi omalla avaimellaan kolmannen kerroksen portaiden viereisen oven. Hän vei vieraan odotushuoneeseen, avasi toisen oven, sulki sen jälkeensä ja jätettyään Thomson & Frenchin edustajan hetkiseksi yksinään palasi ja viittasi häntä astumaan toiseen huoneeseen.

Englantilainen astui sisään. Morrel istui pöytänsä ääressä kalpeana katsellen kirjaa, johon hänen velkojensa pelottava luettelo oli merkitty.

Nähdessään vieraan Morrel sulki kirjan, nousi ja ojensi hänelle tuolin. Kun vieras oli istunut, niin hän istui itsekin.

Neljätoista vuotta oli suuresti vanhentanut tätä arvokasta liikemiestä, joka kertomuksemme alussa lähene viittäkymmentä. Hänen tukkansa oli muuttunut valkoiseksi, ja huolet olivat uurtaneet vakonsa otsaan. Ennen niin terävä ja luja katse oli tullut epävarmaksi ja aivan kuin pelkäsi kohdistua tiettyyn ajatukseen tai ihmiseen.

Englantilainen loi häneen uteliaan katseen, johon samalla sisältyi sääliä.

— Hyvä herra, sanoi Morrel, joka tämän tutkivan katseen edessä meni yhä enemmän hämilleen, — olette halunnut puhua kanssani.

— Niin. Tiedättehän, kenen nimessä saavun?

— Thomson & Frenchin nimessä, sen mukaan mitä kassanhoitajani ilmoitti.

— Hän puhui totta. Thomson & Frenchin kauppahuoneen piti maksaa tämän ja ensi kuun kuluessa Ranskassa neljäsataatuhatta frangia. Tuntien teidän täsmällisyytenne se on ostanut teidän nimellänne varustettuja papereita niin paljon kuin mahdollista ja on antanut minun toimekseni periä teiltä rahat, sen mukaan kuin nämä paperit lankeavat maksettaviksi. Niillä rahoilla suoritamme maksumme Ranskassa.

Morrel huokasi syvään ja pyyhkäisi kädellään hikistä otsaansa.

— Teillä on siis hallussanne minun hyväksymiäni vekseleitä? kysyi Morrel.

— On, jokseenkin suuria.

— Kuinka suuria? kysyi Morrel äänellä, jonka hän koetti tehdä tyyneksi.

Englantilainen otti esiin paksun pinkan.

— Tässä on ensinnäkin kahdensadantuhannen frangin saatava, jonka herra Boville, vankiloiden tarkastaja, on siirtänyt meille. Tunnustatteko olevanne tämän summan velkaa herra Bovillelle?

— Tunnustan. Hän sijoitti tämän summan viisi vuotta sitten liikkeeseemme neljän ja puolen prosentin korolla.

— Ja se lankeaa maksettavaksi...

— Puolet tämän kuun viidentenätoista ja puolet ensi kuun viidentenätoista päivänä.

— Aivan oikein. Sen lisäksi on tässä kolmenkymmenenkahdentuhannen viidensadan frangin arvosta vekseleitä, jotka lankeavat maksettaviksi tämän kuun viimeisenä päivänä. Ne ovat teidän hyväksymiänne ja ovat joutuneet meidän käsiimme kolmannen henkilön välityksellä.

— Minä tunnustan ne oikeiksi, sanoi Morrel.

Hän punastui häpeästä ajatellessaan, että hän kenties ensi kerran elämässään ei voisikaan lunastaa nimikirjoitustaan.

— Ja siinäkö on kaikki?

— Ei. Tässä on vielä ensi kuun viimeisenä päivänä maksettavia vekseleitä, jotka meille ovat luovuttaneet kauppahuoneet Pascal sekä Wild & Turner Marseillessa, yhteensä noin viisikymmentätuhatta frangia. Kaikki yhteensä siis on kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia.

On mahdotonta kuvata, kuinka onneton Morrel tämän luettelemisen aikana kärsi.

— Kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia, kertasi hän koneellisesti.

— Niin, jatkoi englantilainen. — En voi olla salaamatta teiltä, jatkoi hän hetken kuluttua, — että vaikkakin olette tähän asti moitteettomasti hoitanut kaikki asianne, huhutaan Marseillessa, ettette nyt enää voisikaan niistä suoriutua.

Kuullessaan nämä melkein tylyt sanat Morrel kalpeni pelottavasti.

— Hyvä herra, sanoi hän, — niinä kahtenakymmenenän neljänä vuotena, joina olen hoitanut liikettä isäni jälkeen, ja niinä kolmenakymmenenä viitenä vuotena, joita hän sitä hoiti, ei ainoakaan Morrel & pojan hyväksymä vekseli ole jäänyt maksamatta.

— Tiedän sen kyllä, sanoi englantilainen. — Mutta puhukaa kunnan miehenä toiselle kunnan miehelle suoraan. Maksatteko nämäkin kaikki yhtä täsmällisesti?

Morrel vavahti, mutta katsoi kysyjään rauhallisemmin kuin tähän asti.

— Kun kysymys tehdään noin suoraan, sanoi hän, — on minun siihen suoraan vastattavakin. Minä maksan, jos, niin kuin toivon, laivani saapuu satamaan, sillä sen tulo palauttaa luottoni, jonka olen monien vastoin käymisten vuoksi menettänyt. Mutta ellei Pharaon, viimeinen apuni ja turvani, saavukaan...

Kyönelet nousivat miesraukan silmiin.

— No niin, kysyi hänen vieraansa, — ellei tuo viimeinen apu ja turva saavu...?

— Silloin, jatkoi Morrel, — sitä on vaikea sanoa ... mutta kun olen jo kerran tottunut onnettomuuteen, saan tottua häpeääinkin; no niin, silloin minun kai täytyy lakkauttaa maksuni.

— Eikö teillä ole ystäviä, jotka voisivat teitä tällaisessa tapauksessa auttaa?

Morrel hymyili alakuloisesti.

— Tiedättehän, sanoi hän, — kauppa-asioissa ei ole ystäviä, on vain kauppatuttavia.

— Se on kyllä totta, sanoi englantilainen hiljaa. — Teillä on siis yksi ainoa toivo?

— Yksi ainoa.

— Viimeinen?

— Viimeinen.

— Joten, jos se pettää...

— Olen hukassa, aivan hukassa.

— Tullessani tänne saapui laiva satamaan.

— Tiedän kyllä. Eräs nuori mies, joka on pysynyt keskellä onnettomuuttani minulle uskollisena, viettää suurimman osan aikaansa taloni katolle rakennetussa lasikopissa toivoen voivansa ensimmäisenä ilmoittaa minulle iloisen uutisen. Hän kertoi minulle laivan tulosta.

— Se ei siis ollut teidän laivanne?

— Ei, se on bordeauxlainen laiva, La Gironde. Sekin saapui Intiasta, mutta ei ole minun.

— Ehkä se tietää jotakin Pharaonista ja tuo teille tietoja?

— Sanoakseni suoraan pelkään yhtä paljon tietoja kuin sitä, etten niitä saa. Epävarmuus on aina tavallaan toivoa.

Hän jatkoi hiljaa:



— Tämä viipyminen ei ole luonnollista. Pharaon läksi Kalkuttasta helmikuun viidentenä päivänä. Sen olisi jo kuukausi sitten pitänyt saapua tänne.

— Mitä tämä on? sanoi englantilainen samassa. — Mitä tämä merkitsee?

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, huudahti Morrel kalveten, — mitä taas on tapahtunut?

Portailta kuului kolinaa ja hälinää, siellä juostiin edestakaisin, kuului tuskanhuudahduskin.

Morrel nousi mennäkseen ovea kohden, mutta hänen voimansa pettivät ja hän vaipui jälleen istumaan.

Vieras katseli häntä tavattoman sääliäisesti. Hälinä oli tauonnut, mutta Morrel näytti kuitenkin odottavan vielä jotakin. Hälinällä oli syynsä, sillä täytyi olla seurauksensakin.

Vieras oli kuulevinaan, miten hiljaa noustiin portaita ja miten monet askelet pysähtyivät kolmanteen kerrokseen.

Avain pistettiin ulomman oven lukkoon, ja sen saranat narisivat.

— Vain kahdella ihmisellä on tämän oven avain, mutisi Morrel, — Cocleksella ja Juliella.

Samassa aukeni ovi, ja nuori tyttö astui sisään kalpeana ja kyynelsilmin. Morrel nousi, tuki itseään tuolin käsipuuhun, sillä hän ei muuten olisi pysynyt pystyssä. Hän tahtoi kysyä, mutta ei saanut sanaakaan suustaan.

— Isä, sanoi nuori tyttö pannen kätensä ristiin, — antakaa tyttärelle anteeksi, kun hän tuo teille huonoja uutisia.

Morrel tuli kalmankalpeaksi. Julie heittäytyi hänen syliinsä.

— Isä, isä, sanoi hän. — Rohkeutta!

— Pharaon on siis hukkunut? kysyi Morrel tukahtuneella äänellä.

Nuori tyttö ei vastannut mitään, hän nyökäytti päätään, jonka oli painanut isänsä rintaan.

— Entä miehistö? kysyi Morrel.

— Pelastunut, sanoi tyttö. — He ovat saapuneet bordeauxlaisessa laivassa, joka juuri äsken tuli satamaan.

Morrel nosti kätensä taivasta kohti alistuen kohtaloonsa ja samalla kiittäen Jumalaa.

— Kiitos, Jumalani, sanoi Morrel. — Sinä et ole iskenyt kehenkään muuhun kuin minuun.

Tyynen englantilaisen silmästä vierähti kyynel.

— Tulkaa sisään, sanoi Morrel, — tulkaa sisään, otaksun, että kaikki olette oven takana.

Tuskin hän oli tämän sanonut kun ovi avautui ja rouva Morrel tuli itkien huoneeseen. Emmanuel seurasi häntä. Odotushuoneessa näkyi seitsemän tai kahdeksan melkein alastonta merimiestä. Nähdessään nämä miehet englantilainen vavahti. Hän astui askelen aivan kuin mennäkseen heidän luokseen, mutta siirtyikin huoneen hämärimpään nurkkaan.

Rouva Morrel istahti tuolille ja tarttui miehensä toiseen käteen, Julien nojatessa päätään isänsä povea vastaan. Emmanuel seiso i keskellä huonetta aivan kuin yhdyssiteenä Morrelin perheen ja merimiesten välillä.

— Mitenkä se tapahtui? kysyi Morrel.

— Astukaa lähemmäksi, Penelon, sanoi nuori mies, — ja kertokaa.

Vanha merimies, jonka kasvot päiväntasaajan aurinko oli polttanut pronssinruskeiksi, lähestyi hypistellen käsissään lakinreuhkaa.

— Hyvää päivää, herra Morrel, sanoi hän aivan kuin olisi eilen lähtenyt Marseillesta ja käynyt ainoastaan Aixissa tai Toulonissa.

— Hyvää päivää, ystäväni, sanoi laivanisäntä voimatta olla hymyilemättä kesken kyyneliään. — Mutta missä on kapteeninne?

— Kapteeni jäi sairaana makaamaan Palmaan. Mutta jos Jumala sallii, niin ei hänen sairautensa ole vaarallista, ja hän palaa muutaman päivän päästä.

— Hyvä on ... kertokaa nyt, Penelon, sanoi Morrel.

Penelon siirsi mällin oikeasta poskestaan vasempaan, pani käden suunsa eteen, kääntyi, ruiskautti pitkälle odotushuoneeseen mustahkon syljen, siirsi toisen jalkansa eteenpäin ja keikutti lanteitaan:

— Se on sillä lailla, herra Morrel, sanoi hän, — että me olimme noin Cap Blancin ja Cap Boyadorin keskivälillä, ja oli hyvä etelälounainen, viikon kestäneen tyvenen jälkeen. Minä pidin perää, kun kapteeni Gaumard lähestyi minua ja sanoi: "Vaari Penelon, mitä te ajattelette noista pilvistä, jotka nousevat taivaanrantaan?" Minä katselin niitä juuri samalla hetkellä. — "Mitäkö ajattelen, kapteeni? Sitä, että ne nousevat hiukan nopeammin, kuin niillä olisi oikeus, ja että ne ovat mustemmat kuin mikä sopii pilville, joilla ei ole pahoja aikeita." — "Se on minunkin ajatukseni", sanoi kapteeni, "ja taidanpa ryhtyä varokeinoihin. Meillä on liikaa purjeita... Hohoi! Laskekaa alas isoprämmipurjeet ja halkaisija." Se tapahtui aivan viime hetkenä, sillä samassa oli myrsky kintereillämme ja laiva meni kallelleen. "Meillä on vieläkin liian paljon purjeita ylhäällä. Laskekaa isopurje alas!" Viiden minuutin kuluttua oli isopurje laskettu alas, ja meillä oli enää vain keula-, märssy- ja prämmipurje ylhäällä. "No", sanoi kapteeni minulle, "mitä te, Penelon, yhä pudistatte päätänne?" — "Jos minä olisin teidän sijassanne, niin en pysähtyisi keskitielle." — "Luulenpa, että olet oikeassa", sanoi hän. "Taidamme saada aika puuskan." — "Se on oikein kunnollinen myrsky, tai sitten en ymmärrä näitä asioita ollenkaan!" Samassa tuli tuuli aivan kuin hiekka Montredonissa. Kaikeksi onneksi se oli tekemisissä vanhojen tuttujen kanssa. "Valmiina ottamaan kaksi reiviä sisään märssypurjeesta!" huusi kapteeni. "Hilatkaa prässit! Hellittäkää märssyköydet! Hilatkaa reivitaljat!"

— Se ei riitä niillä vesillä, sanoi englantilainen. — Minä olisin ottanut neljä reiviä sisään ja keulapurjeen alas.

Tämä varma, sointuva ääni, joka äkkiä puuttui puheeseen, sai kaikki läsnäolijat säpsähtämään. Penelon varjosti kädellään silmiään ja katsoi, kuka niin rohkeasti arvosteli hänen kapteeninsa määräyksiä.

— Me teimme vieläkin enemmän, sanoi vanha merimies sitten kunnioittavasti, — me käänsimme aluksen menemään myötätuuleen päästäksemme myrskyä pakoon. Kymmenen minuutin päästä laskimme märssypurjeen alas ja annoimme mennä ilman purjeita.

— Ei vanha laiva kestä sellaista temppua, sanoi englantilainen.

— Juuri niin, siinä olikin turmiomme syy. Kaksitoista tuntia heiteltiin meitä, aivan kuin piru olisi saanut meidät haltuunsa, ja laivaan tuli vuoto. "Penelon", sanoi kapteeni, "luulenpa, vaari, meidän painuvan pohjaan. Anna ruori minulle ja mene ruumaan." Annoin hänelle ruorin ja menin ruumaan. Siellä oli jo kolme jalkaa vettä. Nousin kannelle ja huusin: "Pumppuamaan, pumppuamaan!" Se oli jo liian myöhäistä! Ryhdyimme toimeen, mutta mitä enemmän pumppusimme, sitä enemmän tuli vettä. "Koska me kerran hukumme", sanoin minä, kun oli tehty työtä neljä tuntia, "niin annetaan periksi, kerranhan ihminen ainoastaan kuolee". — "Vai sellaista esimerkkiä sinä näytät?" sanoi kapteeni. "Odotahan!" Hän meni hytistään noutamaan parin pistooleja. "Ensimmäisen, joka jättää pumput, minä ammun", sanoi hän.

— Hyvä, lausui englantilainen.

— Rohkeus on aina paras esimerkki, jatkoi merimies, — ja sillä välin taivas olikin alkanut seljetä ja tuuli tyyntyä. Vesi kyllä nousi, ei paljoa, pari tuumaa tunnissa, mutta se nousi kuitenkin. Kaksi tuumaa tunnissa, eihän se ole paljoakaan, mutta kahdessatoista tunnissa se on kaksikymmentäneljä tuumaa, ja kaksikymmentä tuumaa on kaksi jalkaa. Ennestään oli kolme jalkaa, sen lisäksi kaksi, siitä tulee yhteensä viisi. Kun laivan vatsassa on viisi jalkaa vettä, niin sitä voi pitää jo vesitautisena. "Nyt olemme jo kylliksi tehneet", sanoi kapteeni, "eikä herra Morrel voi meitä mistään moittia. Olemme tehneet kaiken voitavamme pelastaaksemme laivan. Nyt on koetettava pelastaa ihmiset. Kaikki veneeseen niin pian kuin mahdollista!" — Kuulkaahan, herra Morrel, sanoi Penelon, — me rakastimme kaikki Pharaonia, mutta vaikka merimies rakastaakin laivaansa, niin hän rakastaa vielä enemmän omaa nahkaansa. Meitä ei tarvinnutkaan käskää kahta kertaa. Silloin laiva näytti huokaavan ja sanovan meille: "Menkää, menkää!" Eikä Pharaon-parka ollutkaan siinä väärässä, me tunsimme sen suorastaan vajoavan jalkojemme alla. Kädenkäänteessä vene oli vesillä ja me kaikki kahdeksan siinä. Kapteeni astui siihen viimeisenä tai oikeammin sanoen hän ei siihen astunut, sillä hän ei tahtonut jättää laivaa, minä otin hänet syliini ja heitin hänet tovereille ja sitten hyppäsin vuorostani. Juuri kun sen olin tehnyt, halkesi kansi kovalla paukkeella, kuin olisi neljänkymmenenkahdeksannalaisella kanuunalla ammuttu. Kymmenen minuutin päästä keula painui veden alle, sitten se alkoi pyöriä ympäri aivan kuin koira, joka koettaa saada häntäänsä suuhunsa. Ja sitten se meni... Pharaon oli kadonnut! — Kolme päivää olimme

syömättä ja juomatta. Olimme jo vähällä heittää arpaa siitä, kuka saisi olla toisten ruokana, kun näimme Gironden. Annoimme sille merkkejä, se käänsi keulansa meitä kohden, laski veneensä vesille ja otti meidät. Näin on kaikki tapahtunut, herra Morrel, kautta kunniani. Eikö totta? Vastatkaa te toiset.

Yleinen mutina osoitti, että kertoja oli kuvannut kaikki haaksirikon yksityiskohdat tarkoin.

— Hyvä on, ystäväni, sanoi Morrel, — olette kaikki kunnan miehiä, ja tiesin jo edeltäpäin, etten voi syyttää onnettomuudesta muuta kuin kohtaloa. Kaikki johtuu Jumalan tahdosta eikä ihmisten laiminlyönnistä. Nöyrytkäämme Jumalan tahdon alle. Kuinka paljon palkkaanne on nostamatta?

— Ei puhuta siitä, herra Morrel.

— Päinvastoin, puhutaan siitä, sanoi laivanisäntä alakuloisesti hymyillen.

— No niin, meillä on kolmen kuukauden palkka saamatta, sanoi Penelon.

— Cocles, maksakaa näille kunnan miehille jokaiselle kaksisataa frangia. Toisessa tilanteessa olisin lisännyt: "Antakaa heille jokaiselle kahdensadan frangin lisäpalkkio." Mutta nyt ajat ovat huonot, ystäväni, ja ne vähät rahat, mitkä minulla vielä on jäljellä, eivät ole minun. Antakaa se siis minulle anteeksi.

Penelonin kasvoilla näkyi liikutuksen ilme, hän kääntyi tovereihinsa, vaihtoi muutaman sanan heidän kanssaan ja palasi.

— Mitä siihen tulee, herra Morrel, sanoi hän, siirtäen mällin suunsa toiselle puolelle ja ruiskauttaen odotushuoneeseen toisen kerran sylkeä, — mitä siihen tulee...

— Mihin?

— Rahaan...

— No niin?

— Toverit sanovat, että he kyllä tyytyvät nyt viiteenkymmeneen frangiin ja ovat valmiit odottamaan loppua.

— Kiitos, ystäväni, kiitos, sanoi herra Morrel syvästi liikuttuneena. — Te olette kaikki hyviä ihmisiä. Ottakaa palkkanne, ja jos löydätte hyvän paikan, niin menkää toisen palvelukseen. Olette vapaita.

Tämä viimeinen lause teki kummallisen vaikutuksen merimiehiin. He katsoivat kauhistuneina toisiinsa. Penelon, jolta henki tuntui salpaantuvan, oli vähällä niellä mällinsä. Kaikeksi onneksi hän ajoissa tarttui kurkkuunsa.

— Mitä, herra Morrel, sanoi hän käheällä äänellä, — ajatteko meidät pois palveluksestanne? Oletteko siis tyytymätön meihin?

— En, lapset, sanoi laivanisäntä. — En, en ole teihin tyytymätön, päinvastoin. Ei, en aja teitä pois. Mutta eihän minulla ole enää laivoja, en siis tarvitse merimiehiäkään.

— Eikö teillä ole enää laivoja! sanoi Penelon. — Silloinhan rakennatte uusia, kyllä me odotamme. Olemmehan me tottuneet luovailemaan.

— Minulla ei ole enää rahaa, millä rakentaisin laivoja, Penelon, sanoi laivanisäntä, — en voi siis ottaa tarjoustanne vastaan, niin kaunis kuin se onkin.

— Ellei teillä ole rahaa, niin ei meille tarvitse maksaakaan. Teemme samoin kuin Pharaon-raukka, vaivumme pohjaan. Siinä kaikki!

— Jo riittää, jo riittää, sanoi Morrel tukahduttaen liikutustaan. — Pyydän teitä lähtemään. Tapaamme toisemme parempaan aikaan. Emmanuel, jatkoi hän, — seuratkaa heitä ja pitäkää huolta siitä, että määräykseni täytetään.

— Me sanomme siis ainakin: näkemiin, lausui Penelon.

— Niin, ystäväni, sitä ainakin toivon. Menkää.

Hän viittasi Coclesta menemään edeltä. Merimiehet seurasivat kassanhoitajaa, ja Emmanuel lähti heidän mukanaan.

— Nyt, sanoi laivanisäntä vaimolleen ja tyttärelleen, — jättäkää minut hetkiseksi, minun täytyy puhua tämän herran kanssa.

Ja hän loi katseen Thomson & Frenchin edustajaan, joka koko kohtauksen ajan oli pysytellyt nurkassaan ottamatta keskusteluun osaa muulla kuin mainitsemillamme parilla lauseella. Molemmat naiset katsahivat vieraaseen, jonka he olivat aivan unohtaneet, ja poistuivat. Mutta mennessään loi tyttö häneen rukoilevan katseen. Tuntematon vastasi siihen hymyllä, jonka ilmestymistä hänen kasvoilleen tarkka ihmistuntija olisi ihmetellyt. Miehet jäivät kahden.

— Olette nyt kaiken nähnyt, kaiken kuullut, sanoi Morrel vaipuen tuoliin, minulla ei ole mitään lisättävänä.

— Olen nähnyt, sanoi englantilainen, — että teitä on kohdannut uusi onnettomuus, jota ette ole laisinkaan ansainnut, ja siksi tahdon entistä mieluummin auttaa teitä.

— Oi, hyvä herra! sanoi Morrel.

— Puhukaamme asiasta, sanoi englantilainen. — Olen kai suurin velkojanne?

— Teillä on ainakin ne velkakirjat, jotka lankeavat lyhyimmän ajan kuluessa maksettaviksi.

— Tahdotteko maksuajan lykkäystä?

— Lykkäys voisi pelastaa kunniani ja siis henkeni.

— Paljonko tahdotte?

Morrel epäröi.

— Kaksi kuukautta, sanoi hän.

— Hyvä, sanoi vieras, — annan teille kolme.

— Mutta luuletteko, että Thomson & French...

— Olkaa huoleti, minä vastaan kaikesta. Nyt on kesäkuun viides päivä.

— Niin on.

— Uusikaa kaikki nämä vekselit maksettaviksi syyskuun viidentenä. Ja sinä päivänä kello yksitoista aamupäivällä (kello oli sinä hetkenä täsmälleen yksitoista) tulen teidän luoksenne.

— Minä odotan teitä, sanoi Morrel. — Ja silloin maksan tai olen kuollut.

Nämä viimeiset sanat hän lausui niin hiljaa, että vieras ei voinut niitä kuulla.

Vekselit uudistettiin, entiset revittiin, ja laivanvarustajalla oli ainakin kolme kuukautta aikaa koota viimeisetkin varansa.

Englantilainen otti hänen kiitöksensä vastaan tynesti, niin kuin heikäläisten tapa on, ja sanoi herra Morrelille hyvästi. Morrel saattoi häntä ovelle asti siunaten häntä.

Portailla hän kohtasi Julien. Tyttö oli astuvinaan portaita alas, mutta oikeastaan hän odotti.

— Hyvä herra, sanoi hän pannen kätensä ristiin.

— Neiti, sanoi vieras. — Jonakin päivänä saatte kirjeen, jonka alla on nimi... Merenkulkija Sindbad ... toimikaa tarkoin sen mukaan, mitä kirjeessä määrätään, vaikka se tuntuisi teistä kuinka kummalliselta.

— Hyvä on, vastasi Julie.

— Lupaatteko?

— Vannon.

— Hyvä! Hyvästi, neiti. Pysykää aina hellänä ja hyvänä tyttärenä niin kuin tähänkin asti, ja olen varma siitä, että taivas palkitsee teidät antamalla teille Emmanuelin mieheksenne.

Julie sävähti, kävi tulipunaiseksi ja tarttui kaidepuuhun.

Vieras jatkoi tietään viitaten hänelle hyvästiksi.

Pihalla hän kohtasi Penelonin, joka piti käsissään kahta sadan frangin kääröä tietämättä mitä niillä tehdä.

— Tulkaahan, ystäväni, sanoi vieras hänelle, — tahdon puhua kanssanne.

### 30. Syyskuun viides päivä

Kun Thomson & Frenchin edustaja ehdotti maksuajan lykkäystä hetkenä, jolloin Morrel sitä kaikkein vähimmin uskalsi toivoa, tuntui hänestä aivan kuin onni jälleen palaisi ja kohtalo lakkaisi häntä vainoamasta. Samana päivänä hän kertoi kaiken vaimolleen, tyttarelleen ja Emmanuelille, ja toivo ja rauhallisuus palasi jälleen perheeseen. Mutta pahaksi onneksi Morrel oli tekemisissä muidenkin kuin Thomson & Frenchin kanssa. Aivan niin kuin hän oli sanonut, ei liikemaailmassa ole ystäviä, vain kauppatuttavia. Kun hän oikein mietti, ei hän voinut käsittää, miksi Thomson & French olivat sillä tavoin menetelleet hänen suhteensa. Hän ei voinut selittää sitä muulla tavoin kuin että tämä kauppaliike oli ajatellut näin: Viisaampaa on tukea kauppahuonetta, joka on meille velkaa lähes kolmesataatuhatta frangia, ja saada rahansa kolmen kuukauden päästä kuin jouduttaa vararikkoa ja saada silloin ainoastaan viisi tai kuusi prosenttia.

Pahaksi onneksi eivät kaikki Morrelin kanssa asioissa olevat liikkeet ajatelleet sillä tavoin, ajattelivatpa muutamat aivan päinvastoin. Morrelin hyväksymät vekselit tuotiin siis määräpäivinä maksettaviksi, ja kun englantilainen oli lykännyt maksuaikansa tuonemmaksi, saattoi Cocles suorittaa kaikki maksut ajallansa. Cocles pysyi siis yhtä tyynenä kuin ennenkin. Mutta Morrel ajatteli kauhulla, että jos hänen kuukauden viidentenätoista päivänä olisi täytynyt maksaa satatuhatta Bovillelle ja saman kuun viimeisenä päivänä nuo kolmekymmentäkaksituhatta viisisataa, niin hän olisi jo sen kuukauden kuluessa ollut myyty mies.

Marseillen kauppamaailmassa oltiin varmoja siitä, että Morrel ei voisi pysyä näiden ainaisten vastoinkäymisten aikana pystyssä. Ihmetys oli siis suuri, kun nähtiin hänen kuukauden lopulla suorittavan kaikki maksunsa aivan säännöllisesti. Luottamus ei kuitenkaan palannut, ja kaikki arvelivat yksimielisesti, että seuraavan kuun lopussa täytyi onnetoman laivanvarustajan tehdä vararikko.

Koko kuukauden Morrel ponnisti tavattomasti voimiaan kootakseen kaikki tulolähteensä. Ennen otettiin hänen vekseleitään luottamuksella vastaan, niitä jopa haluttiinkin, vaikka ne olisi asetettu kuinka pitkäksi aikaa tahansa. Nyt Morrel koetti myydä kolmeksi kuukaudeksi asetettua vekseliä, mutta kaikki pankit kieltäytyivät sitä ostamasta. Onneksi Morrelilla oli muutamia saatavia perittävinä. Hänen onnistui periä ne, ja heinäkuun lopulla hän saattoi jälleen suorittaa kaikki sitoumuksensa.

Marseillessa ei ollut sittemmin nähty Thomson & Frenchin edustajaa. Käytyään Morrelin luona hän oli kadonnut. Kun hän ei ollut Marseillessa ollut tekemisissä kenenkään muun kuin määrin, vankilan tarkastajan ja herra Morrelin kanssa, niin ei hänen käyntinsä ollut jättänyt muita jälkiä kuin erilaatuiset muistot näiden kolmen miehen mieleen. Mitä Pharaonin miehistöön tulee, niin se oli varmaankin saanut itselleen uuden paikan, sillä se oli kadonnut aivan kokonaan.

Kun kapteeni Gaumard parani sairaudestaan, joka oli häntä pidättänyt Palmassa, hän palasi Marseilleen. Hän arkaili mennä herra Morrelin luo, mutta kun tämä sai kuulla hänen palanneen, niin hän läksikin itse kapteeninsa luo. Penelonin kertomuksesta hän tiesi, kuinka rohkeasti kapteeni oli haaksirikon aikana käyttäytynyt, ja nyt hän saikin vuorostaan lohduttaa kapteenia. Hän toi Gaumard'ille hänen palkkansa, jota tämä ei ollut uskaltanut tulla noutamaan. Astuessaan portaita alas Morrel näki Penelonin nousevan niitä ylös. Penelon näytti oivalla tavalla käyttäneen rahansa, sillä hän oli aivan uudessa puvussa. Nähdessään entisen isäntänsä kunnan merimies näytti joutuvan hyvin hämilleen. Hän vetäytyi niin kauas kuin voi, siirsi mälliä oikeasta poskestaan vasempaan ja vasemmasta oikeaan, mulkoili häneen säikähtyneenä ja puristi hyvin varovaisesti kättä, jonka Morrel tapansa mukaan sydämellisesti oli hänelle ojentanut. Morrel arveli tämän hämilläolon johtuvan hänen komeasta puvustaan: tuo kunnan mies ei varmaankaan omilla rahoillaan ollut hankkinut itselleen sellaista pukua. Hänellä oli siis uusi paikka, ja nyt hän häpesi entisen isäntänsä edessä, kun ei kauemmin ollut surrut Pharaonin hukkumista. Ehkä hän tuli ilmoittamaan kapteeni Gaumard'ille uudesta onnestaan ja tekemään uuden isäntänsä puolesta tarjouksia hänellekin.

— Rakastakoon uusi isäntänne teitä niin kuin minä olen rakastanut ja olkoon hän onnellisempi kuin minä olen ollut, sanoi Morrel.

Koko elokuun ajan Morrel koetti saavuttaa entisen luottonsa tai hankkia varoja. Elokuun 20. päivänä tiedettiin hänen lähteneen postivaunuilla jonnekin, ja arveltiin silloin, että kun vararikkoilmoitus varmaankin tapahtuisi kuukauden viimeisenä päivänä, hän ei ollut tahtonut olla läsnä tässä tuskallisessa toimituksessa, vaan oli uskonut sen Emmanuelin ja Cocleksen huostaan. Mutta vastoin kaikkia otaksumisia avattiinkin kassa tavalliseen tapaan elokuun 31. päivänä. Cocles ilmestyi ristikon taakse, tarkasti yhtä huolellisesti kuin ennenkin hänelle ojennetut vekselit ja maksoi ne yhtä täsmällisesti kuin ennenkin. Kasaan tuotiin kaksi laskuakin, joita Morrel oli odottanut, ja ne

suoritettiin aivan yhtä täsmällisesti kuin vekselitkin. Tätä ei kukaan enää voinut ymmärtää, ja kun onnettomuuden ennustajat ovat hyvin itsepintaisia, niin he väittivät vararikon tapahtuvan syyskuun viimeisenä päivänä.

Syyskuun 1. päivänä saapui Morrel. Koko perhe odotti häntä hyvin levottomana. Tämä Morrelin Pariisin-matka oli viimeinen pelastuksen toivo. Morrel oli ajatellut Danglars'ia, joka nyt oli miljoonamies ja joka sai aikaisemmasta menestyksestään kiittää häntä, sillä Morrelinhan suosituksesta Danglars oli päässyt tuon espanjalaisen pankkiirin palvelukseen, jossa hänen suunnattoman suuri omaisuutensa oli saanut alkunsa. Nyt sanottiin Danglars'illa olevan kuusi tai kahdeksan miljoonaa ja loppumaton luotto. Danglars voisi pelastaa Morrelin ottamatta taskustaan kolikkoakaan. Hänen ei tarvinnut muuta kuin mennä lainan takuuseen, ja Morrel oli pelastettu. Morrel oli kauan ajatellut Danglars'ia, mutta ei ollut voinut voittaa erinäistä vastenmielisyyttään ja oli siksi niin kauan kuin mahdollista ollut turvautumatta tähän viimeiseen keinoon. Hän oli ollut oikeassa, sillä hän palasi aivan murtuneena matkaltaan saatuaan pyyntöönsä nöyryyttävän kiellon.

Kotiin tultuaan hän ei valittanut, ei lausunut ainoatakaan moitteen sanaa, hän syleili itkien vaimoaan ja tytärtään, ojensi kätensä ystävällisesti Emmanuelille, sulkeutui sisimpään työhuoneeseensa ja käski lähettämään Cocleksen luokseen.

— Nyt olemme hukassa, sanoivat naiset Emmanuelille.

Kun he sitten olivat neuvotelleet keskenään, päätettiin, että Julie kirjoittaa veljelleen, joka oli Nîmes'issa kasarmissaan ja pyytää häntä heti saapumaan.

Naisraukat tunsivat vaistomaisesti, että he tarvitsivat kaiken voimansa kestääkseen heitä uhkaavan iskun.

Sitä paitsi oli Maximilien Morrelilla, vaikkakin hän oli vasta kahdenkymmenen kahden vuoden ikäinen, suuri vaikutusvalta isäänsä.

Hän oli vakava ja suoraluonteinen mies. Kun hänen piti valita elämänuransa, ei hänen isänsä ollut tahtonut millään tavoin määrätä hänen tulevaisuuttaan, vaan oli tutkinut, minne hänen taipumuksensa viittasivat. Poika oli silloin ilmoittanut haluavansa antautua sotilasalalle. Hän oli hankkinut itselleen mainiot koulutiedot, oli loistavalla tavalla suorittanut pääsyttutkinnon polyteknilliseen kouluun ja päässyt sieltä 53:nneen linjan aliupseerina. Hän oli vuoden ajan ollut toimessaan, ja hänet oli luvattu ensi tilassa nimittää luutnantiksi. Rykmentissään Maximilien tiedettiin velvollisuudentuntoiseksi sotilaaksi ja ihmiseksi, ja häntä sanottiinkin yleisesti stoalaiseksi. Tietysti useimmat, jotka käyttävät tätä sanaa, matkivat vain muita eivätkä tiedä, mitä koko sana merkitsee.

Tämän nuoren miehen kutsuivat äiti ja sisar luokseen tukemaan heitä edessäolevina vaikeina hetkinä.

He eivät olleet erehtyneet. Asema oli todellakin hyvin vakava, sillä vähän sen jälkeen, kun Morrel oli mennyt työhuoneeseensa Cocleksen kanssa, Julie näki jälkimmäisen tulevan sieltä kalpeana, vapisten ja aivan onnettoman näköisenä.

— Voi, hyvä neiti, hyvä neiti! huusi hän. — Mikä kamala onnettomuus! Kukaan ei olisi tätä uskonut!

Vähän sen jälkeen Julie näki hänen palaavan mukanaan kaksi suurta tilikirjaa, salkku ja pussillinen rahaa.

Morrel tarkasti kirjat, avasi salkun ja laski rahat.

Hänen rahavaransa supistuivat kuuteen- tai kahdeksaantuhanteen frangiin, kuukauden viidenteen päivään asti perittävät saatavansa viiteen- tai kuuteentuhanteen. Parhaimmassa tapauksessa tuli niistä yhteensä neljätoistatuhatta frangia, joilla hänen olisi pitänyt suorittaa kahdensadan kahdeksankymmenenseitsemäntuhannen viidensadan frangin sitoumus. Hän ei voinut edes tarjota tällaista summaa lyhennykseksi.

Mutta tullessaan päivälliselle hän oli rauhallisen näköinen. Tämä tyyneys kauhistutti naisia enemmän kuin syvin toivottomuus.

Päivällisen jälkeen Morrelin oli tapana lähteä kävelemään. Hän meni Les Phocéens -nimiseen yhdistykseen ja luki siellä *Le Séaphore* -lehteä. Tänäpäin hän ei lähtenyt minnekään, vaan palasi työhuoneeseensa.

Cocles puolestaan näytti olevan aivan sekaisin. Hän istui suuren osan päivää pihalla eräällä kivellä avopäin kolmenkymmenen asteen kuumuudessa.

Emmanuel koetti lohduttaa naisia, mutta oli huono puhuja. Hän tunsu siksi hyvin liikehuoneen tilan, että oli huomannut, mikä suuri onnettomuus uhkasi Morrelin perhettä.

Tuli yö. Naiset olivat pysytelleet valveilla toivoen Morrelin lähtiessään työhuoneestaan poikkeavan heidän luokseen. Mutta hän hiipikin vain hiljaa heidän huoneensa oven ohitse, epäilemättä peläten heidän häntä kutsuvan.

Naiset kuulostivat. Hän meni omaan huoneeseensa ja lukitsi oven.

Rouva Morrel lähetti tyttärensä nukkumaan. Puoli tuntia sen jälkeen, kun Julie oli lähtenyt, rouva Morrel riisui kenkänsä ja hiipi käytävään nähdäkseen avaimenreiästä, mitä hänen miehensä teki.

Käytävässä hän tapasi varjon: Julie oli yhtä levoton kuin äitinsäkin ja oli lähtenyt ottamaan selkoa isänsä puuhista.

Tyttö meni rouva Morrelin luo.

— Hän kirjoittaa, kuiskasi hän.

Rouva Morrel kumartui avaimenreiän kohdalle. Morrel kirjoitti todellakin. Mutta rouva Morrel huomasi sen, mitä tytär ei ollut huomannut, nimittäin, että hänen miehensä kirjoitti leimapaperille.

Hänessä heräsi kamala ajatus: mies kirjoitti testamenttiaan. Koko hänen ruumiinsa vapisi, mutta hänellä oli kuitenkin siksi paljon voimia, että hän jaksoi olla virkkamatta mitään.

Seuraavana päivänä herra Morrel näytti aivan tyyneltä. Hän oli tavalliseen tapaan työhuoneessaan, tuli aamiaiselle niin kuin ennenkin, mutta päivällisen jälkeen hän veti tyttärensä viereensä istumaan, tarttui molemmin käsin hänen päähänsä ja painoi sitä kauan rintaansa vastaan.

Sinä iltana Julie sanoi äidilleen, että vaikka isä olikin näennäisesti tyyni, niin hän oli huomannut, että isän sydän sykki kiivaasti.

Kaksi seuraavaa päivää kului melkein samalla tapaa. Syyskuun 4. päivän iltana herra Morrel pyysi tyttäreltään työhuoneensa avainta.

Julie säikähti, sillä tämä pyyntö ennusti hänen mielestään onnettomuutta. Miksi isä pyysi häneltä pois avaimen, joka hänellä aina oli ollut ja jota ei häneltä lapsena ollut otettu pois muuten kuin rangaistukseksi?

— Mitä pahaa olenkaan tehnyt, hän kysyi, — kun otatte minulta tämän avaimen pois?

— Et mitään, rakas lapsi, vastasi Morrel, jonka silmiin kysymys nosti kyyneliä. — Et mitään, mutta minä tarvitsen sen.

Julie oli etsivinä avainta.

— Olen kai jättänyt sen huoneeseeni, sanoi hän.

Hän poistui. Mutta sen sijaan että olisi mennyt omaan huoneeseensa, hän riensikin Emmanuelin luo neuvotellakseen hänen kanssaan.

— Älä anna avainta isällesi, sanoi tämä. — Ja jos suinkin on mahdollista, niin älä lähde hänen luotaan pois.

Koko syyskuun 4. ja 5. päivien välisen yön rouva Morrel vietti korva seinää vasten painettuna. Kello kolmeen asti aamulla hän kuuli miehensä kiihkeästi astelevan huoneessaan.

Vasta kello kolmelta hän heittäytyi vuoteelle.

Naiset viettivät yön yhdessä. Edellisestä illasta asti he olivat odottaneet Maximilienia.

Kello kahdeksan tuli herra Morrel heidän huoneeseensa. Hän oli tyyni, mutta yöllinen levottomuus oli jättänyt jälkensä hänen kalpeille kasvoilleen.

Naiset eivät tohtineet kysyä häneltä, oliko hän nukkunut hyvin.

Morrel oli vaimoaan kohtaan hellempi ja tytärtään kohtaan isällisempi kuin koskaan ennen. Taukoamatta hän katseli ja suuteli tytärtään.

Julie muisti Emmanuelin määräyksen ja tahtoi seurata isäänsä, kun tämä lähti huoneeseensa. Mutta Morrel esti häntä hellästi:

— Jää äitisi luo, sanoi hän.

Mutta Julie oli itsepintainen.

— Minä käsken! sanoi Morrel.

Ensimmäisen kerran herra Morrel sanoi tyttärelleen: Minä käsken! Mutta hänen äänessään oli sitä sanoessaan niin isällisen hellä sointu, että Julie ei uskaltanut astua askeltakaan eteenpäin.

Hän jäi mykkänä ja liikkumattomana paikalleen. Vähän ajan päästä aukeni ovi, käsivarret kiertyivät hänen ympärilleen ja huulet painautuivat hänen otsalleen.

Hän kohotti päänsä ja huudahti ilosta.

— Maximilien! sanoi hän.

Kuultuaan tämän huudon rouva Morrel riensi sisään ja vaipui poikansa syliin.

— Äiti, sanoi nuori mies katsellen vuoroin äitiään ja sisartaan, — mitä on tapahtunut? Minä aivan kauhistuin saadessani kirjeenne ja riensin tänne.

— Julie, sanoi rouva Morrel samalla antaen merkin nuorelle miehelle, — menhän ilmoittamaan isällesi, että Maximilien on saapunut.

Tyttö riensi pois huoneesta, mutta portaitten ensimmäisellä askelmalla häntä vastaan tuli mies, jolla oli kädessään kirje.

— Oletteko neiti Julie Morrel? kysyi mies hyvin italianvoittoisella murteella.

— Olen, änkytti Julie. — Mutta mitä tahdotte minusta, enhän tunne teitä laisinkaan.

— Lukekaa tämä, sanoi mies ja ojensi hänelle kirjeen.

Julie arkaili.

— Siitä riippuu isänne pelastus, sanoi kirjeen tuoja.

Tyttö tarttui molemmin käsin kirjeeseen, avasi sen nopeasti ja luki:

Lähtekää heti paikalla Meilhan-kadun varrelle, menkää taloon numero 15. pyytäkää portinvartijalta viidennen kerroksen avain, astukaa sisään, ottakaa uunin kulmalta punainen silkkikukkaro ja tuokaa se isällemme.

Tämän täytyy välttämättömästi tapahtua ennen kello yhtätoista.

Olette luvannut totella minua sokeasti, vetoan lupaukseenne.

Merenkulkija Sindbad.

Nuori tyttö kiljahti ilosta, nosti silmänsä kirjeestä tehdäkseen kysymyksiä miehelle, joka oli hänelle kirjeen tuonut, mutta tämä oli jo kadonnut.

Hän alkoi silloin lukea kirjettä toistamiseen ja huomasi siinä jälkikirjoituksen:

Teidän täytyy ehdottomasti toimittaa tämä asia itse. Jos tulette toisen seurassa tai jos toinen tulee teidän sijastanne, niin portinvartija vastaa, ettei hän tiedä, mistä on kysymys.

Tämä jälkikirjoitus hillitsi suuresti tytön iloa. Ehkä tässä pillikin ansa, johon häntä koetettiin houkutella? Viaton kun oli, ei hän tietänyt, minkä vaarojen alaiseksi hänen ikäisensä nuori tyttö voi joutua, mutta eihän tarvitse tuntea vaaraa pelätäkseen sitä. Tuntelemattomat vaarat herättävätkin eniten pelkoa.

Julie arkaili, hän päätti neuvotella asiasta.

Mutta epämääräinen tunne, jota hän ei voinut itselleenkaan selittää, pakotti hänet kääntymään Emmanuelin eikä äitinsä tai veljensä puoleen.

Hän juoksi portaita alas, kertoi, mitä hänelle oli tapahtunut sinä päivänä, jolloin Thomson & Frenchin edustaja kävi heillä, kertoi kohtauksesta portailta ja lupauksestaan, ja näytti kirjettä.

— Sinne on mentävä, sanoi Emmanuel.



— Mentäväkö? sopersi Julie.

— Niin, minä saatan sinua.

— Mutta etkö lukenut, että minun täytyy mennä sinne yksin? sanoi Julie.

— Sinä menetkin sinne yksin, vastasi nuori mies. — Minä odotan sinua Musée-kadun kulmassa, ja jos viivyt niin kauan, että arvelen vaaran uhkaavan, niin tulen sinua etsimään, ja voi silloin sitä miestä, joka on antanut sinulle valittamisen aihetta.

— Olet siis sitä mieltä, Emmanuel, sanoi tyttö arkaillen, — että minun pitää mennä sinne?

— Olen. Sanoihan kirjeentuoja, että isäsi pelastus riippuu siitä.

— Mikä vaara häntä sitten uhkaa? kysyi nuori tyttö.

Emmanuel epäröi hetkisen, mutta hän tahtoi saada tytön noudattamaan kirjeen määräystä ja sen vuoksi hän iski suoraan asiaan.

— Kuulehan, sanoi hän. — Tänään on syyskuun viides päivä, eikö niin?

— On.

— Tänään kello yksitoista täytyy isäsi suorittaa kolmesataatuhatta frangia.

— Niin, tiedän sen.

— Kassassa on vain viisitoistatuhatta.

— Mitä siis tapahtuu?

— Jos ennen yhtätoista ei kukaan tule isääsi auttamaan, täytyy hänen kello kaksitoista julistaa itsensä vararikkotilaan.

— Tule, tule, sanoi tyttö ja veti nuoren miehen mukaansa.

Tällä välin rouva Morrel oli kertonut kaiken pojalleen.

Nuori mies oli kyllä tietänyt, että monet vastoinkäymiset olivat kohdanneet isää ja että liikkeellä oli ollut suuria menoja, mutta hän ei tietänyt, että asiat olivat näin pitkällä.

Hän oli aivan kuin lamautunut.

Äkkiä hän syöksyi ulos, juoksi portaita ylös, sillä hän luuli isänsä olevan työhuoneessa, ja kolkutti sen oveen, mutta turhaan.

Siinä seisoessaan hän kuuli asuinhuoneisiin vievän oven aukenevan, kääntyi ja näki isänsä. Sen sijaan että olisi mennyt suoraan työhuoneeseensa, herra Morrel olikin mennyt asuinhuoneisiin ja tuli nyt sieltä.

Morrel huudahti hämmästyksestä nähdessään Maximilienin, hän ei tietänyt nuoren miehen tulosta mitään. Hän jäi liikkumattomana paikalleen ja painoi vasemmalla kädellään esinettä, jonka oli kätkenyt takkinsa alle.

Maximilien heittäytyi isänsä kaulaan. Mutta äkkiä hän väistyi kauemmaksi ja jätti vain oikean kätensä isänsä povelle.

— Isä, sanoi hän kalmankalpeana, — miksi teillä on pistooleita taskussanne?

— Juuri sitä minä pelkäsin, sanoi Morrel.

— Isä, isä, huudahti nuori mies. — Miksi nämä aseet?

— Maximilien, sanoi Morrel katsoen terävästi poikaansa, — sinä olet mies ja sinulla on kunniantuntoa. Tule, minä selitän sinulle kaikki.

Ja tyyneä Morrel astui työhuoneeseensa Maximilienin seuratessa häntä horjuvin askelin.

Morrel avasi oven ja sulki sen poikansa astuttua sisään. Sitten hän meni työhuoneeseensa, laski pistoolit pöytänsä reunalle ja osoitti sormellaan pojalleen avoinna olevaa tilikirjaa.

Siihen oli liikkeen tila tarkkaan merkitty.

Morrelin oli suoritettava puolen tunnin kuluttua kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia.

Hänellä ei ollut muuta kuin viisitoistatuhatta kaksisataa viisikymmentäseitsemän frangia.

— Lue, sanoi Morrel.

Nuori mies luki ja jäi seisomaan paikalleen aivan murtuneena.

Morrel oli vaiti. Mitä hän olisikaan voinut lisätä numeroiden murhaavaan todistukseen!

— Ja oletteko tehnyt kaiken isä, välttääksenne tämän onnettomuuden?

— Olen, vastasi Morrel.

— Mitään tuloja ei ole tiedossa?

— Ei mitään.

— Ja puolen tunnin päästä on nimemme häpäisty!

— Veri pesee häpeän pois, sanoi Morrel.

— Olette oikeassa, isä, ja minä ymmärrän teitä.

Sitten hän ojensi kätensä pistooleita kohden sanoen:

— Toinen on teitä ja toinen minua varten.

Morrel pidätti hänen kättään.

— Ja äitisi ... sisaresi ... kuka heitä elättää?

Nuoren miehen koko ruumis alkoi väristä.

— Isä, sanoi hän, — vaaditteko minua jäämään elämään?

— Vaadin, sanoi Morrel, — sillä se on velvollisuutesi. Sinulla on tyyni, voimakas luonne, Maximilien... Maximilien, sinä et ole mikään tavallinen luonne. Minä en käske sinua, en vaadi sinulta mitään, sanon ainoastaan: Tutki asemaa, aivan kuin olisit vieras, ja tuomitse sitten.

Nuori mies mietti hetkisen, sitten tuli hänen silmiinsä syvä alistumisen ilme. Mutta hän irroitti hitaasti ja alakuloisesti olkalappunsa, jotka olivat hänen upseeriarvonsa merkit.

— Kuolkaa rauhassa, isä, sanoi hän, — minä jään elämään!

Morrel aikoi heittäytyä poikansa eteen polvilleen, mutta Maximilien sulki hänet syliinsä, ja hetkisen sykkivät nämä jalot sydämet toisiansa vastaan.

— Tiedäthän, etten ole itse syypää tuhooni? sanoi Morrel.

Maximilien hymyili.

— Olette kunniallisin mies, minkä koskaan olen tuntenut.

— Nyt olemme sanoneet kaiken. Palaa nyt äitisi ja sisaresi luo.

— Isä, sanoi nuori mies laskeutuen polvilleen, — siunatkaa minua!

Morrel otti poikansa pään käsiensä väliin, suuteli häntä useaan kertaan ja sanoi:

— Niin, niin, minä siunaan sinua omassa ja kahden moitteettoman esi-isäni nimessä. Kuule siis, mitä he sanovat minun ääneni kautta. Rakenna uudelleen se, minkä onnettomuus on hävittänyt, kohtalo voi muuttaa kaiken jälleen hyväksi. Nähdessään minun sillä tavoin kuolevan tylyimmätkin säälivät sinua. Sinulle ehkä myönnetään odotusaika, joka minulta kiellettiin. Koeta silloin estää, ettei nimeäni häväistä. Ryhdy toimeen, tee työtä, ponnistele kiihkeästi ja rohkeasti. Elä äitisi ja sisaresi kanssa yksinkertaisesti, jotta se rahamäärä, jonka olen muille velkaa, ei päivä päivältä käsissäsi lisääntyisi. Muista, kuinka kaunis ja juhlallinen on se päivä, jolloin kaikki on hyvitetty, se päivä, jolloin tämän saman pöydän ääressä lausut: "Isäni kuoli, koska ei voinut tehdä sitä, minkä minä olen tehnyt. Mutta hän kuoli tyynenä ja rauhallisena, sillä hän tiesi kuollessaan, mitä minä teen."

— Isä, isä, huudahti nuori mies, — jospa te kuitenkin voisitte elää!

— Jos jään eloon, niin kaikki muuttuu. Jos elän, niin suosio muuttuu vihaksi, sääli vainoksi. Jos elän, niin en ole muuta kuin sanansa syöjä, vararikon tehnyt mies. Jos kuolen, niin olen vain onnettoman, kunniallisen miehen ruumis. Jos jään elämään, niin parhaat ystäväni karttavat taloani; kuoltuani seuraava koko Marseille minua viimeiseen leposijaani. Jos jään elämään, niin sinä häpeät nimeäni, mutta kuoltuani voit pää pystyssä sanoa: "Olen sen miehen poika, joka surmasi itsensä, kun ei voinut vastata nimestään."

Nuori mies huokasi syvään, mutta näytti alistuvan kohtaloonsa. Hänen järkensä oli vakuuttunut, vaikka ei sydämensä.

— Ja nyt, sanoi Morrel, — jätä minut yksin ja koeta pitää naiset loitolla.

— Ettekö tahdo nähdä sisartani enää? kysyi Maximilien.

Nuori mies toivoi vielä heikosti, että tämä kohtaaminen muuttaisi isän päätöksen. Herra Morrel pudisti päätään.

— Minä näin hänet tänä aamuna, sanoi hän, — ja lausuin silloin hänelle jäähyväiset.

— Eikö teillä, isä, ole annettavana minulle mitään erikoisia tehtäviä? kysyi Maximilien väräjäväällä äänellä.

— On kyllä, poikani, pyhä tehtävä.

— Mikä se on, isä?

— Thomson & Frenchin kauppahuone on ollut ainoa, joka on säälinyt minua joko puhtaasta ihmisyydestä tai itsekkyydestä, vaikka enhän minä voi nähdä ihmisten sydämiin. Heidän edustajansa, joka kymmenen minuutin kuluttua tulee nostamaan kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia, tarjosi vapaaehtoisesti minulle kolmen kuukauden lykkäyksen. Tälle kauppaliikkeelle on ensimmäisenä kaikki suoritettava, poikani, ja tuo mies olkoon sinulle pyhä.

— Kyllä, isä, sanoi Maximilien.

— Ja nyt kerta vielä hyvästi, sanoi Morrel. — Mene, mene, minun täytyy saada olla yksin. Testamenttini löydät makuuhuoneeni kirjoituspöydän laatikosta.

Nuori mies seisoi liikkumattomana paikallaan. Hän tahtoi, mutta ei jaksanut täyttää isänsä tahtoa.

— Kuulehan, Maximilien, sanoi hänen isänsä, — kuvittele, että olen sotilas, niin kuin sinäkin ja että minua käsketään valloittamaan vallitus; jos tiedät, että se merkitsee kuolemaa, niin etkö silloin sanoisi minulle samaa mitä äsken: "Menkää, isäni, sillä jäämällä tuotatte itsellenne häpeää, ja kuolema on parempi kuin häpeä!"

— Sanoisin, vastasi nuori mies, — sanoisin kyllä.

Ja sulkien kiihkeästi isänsä syliinsä hän sanoi:

— Menkää, isäni!

Ja hän syöksyi pois työhuoneesta.

Poikansa mentyä Morrel seisoi hetkisen paikallaan tuijottaen oveen. Sitten hän ojensi kätensä soittokellon nuoraan ja veti.

Vähän ajan päästä tuli Cocles.

Hän ei ollut enää sama mies kuin ennen. Nämä viimeiset kolme päivää olivat murtaneet hänen voimansa. Ajatus: "Kauppahuone Morrel lakkauttaa maksunsa", painoi hänet syvempään kumaraan kuin olisi tehnyt kaksikymmentä vuotta lisää ikävuosia.

— Hyvä Cocles, sanoi Morrel äänellä, jonka sävyä on mahdoton kuvata, sinä jäät odotushuoneeseen. Kun tuo herra, joka jo kolme kuukautta sitten kävi täällä, Thomson & Frenchin edustaja, saapuu, niin ilmoitat minulle hänen tulonsa.

Cocles ei vastannut, nyökkäsi vain ja meni odotushuoneeseen istumaan.

Morrel vaipui tuoliinsa. Hänen silmänsä kääntyivät kelloon. Hänellä ei ollut enää aikaa enempää kuin seitsemän minuuttia. Viisari liikkui tuskattoman nopeasti. Hän luuli näkevänsä, miten se siirtyi.

Mahdotonta on kuvailla, mitä tuona hetkenä liikkui miehen mielessä. Hän oli vielä täysissä voimissaan ja tahtoi ehkä väärrien päätelmien nojalla erota kaikesta siitä, mitä maailmassa rakasti, ja jättää elämän, joka tarjosi hänelle runsaasti perheonnea. Ennen kuin häntä olisi voinut ymmärtää, olisi täytynyt nähdä hänen hikeähelmeilevä otsansa, jonka hän kuitenkin kohotti taivasta kohden.

Kellon viisari liikkui yhä, pistoolit oli ladattu. Hän tarttui toiseen niistä ja lausui hiljaa tyttärensä nimen. Sitten hän laski aseensa pois, tarttui kynään ja kirjoitti muutaman sanan.

Hän ei mielestään ollut sanonut kyllin helliä jäähyväisiä rakkaalle lapselleen. Sitten hän kääntyi katsomaan kelloon. Hän ei enää laskenut minuuksia vaan sekunteja.

Hän tarttui jälleen pistooliin, avasi puoliksi suunsa ja piti silmällä kellon viisaria. Hän sävähti itse vetäessään hanan vireeseen.

Sitten nousi kylmä hiki hänen otsalleen, kuolettava tuska kouristi hänen sydäntään.

Hän kuuli portaille vievän oven narisevan saranoillaan.

Työhuoneeseen vievä ovi aukeni.

Kello alkoi kohta lyödä yhtätoista.

Morrel ei kääntynyt, hän odotti Cocleksen ilmoittavan:

"Thomson & Frenchin edustaja."

Hän nosti pistoolin suunsa kohdalle...

Samassa hän kuuli kiljahduksen. Se oli hänen tyttärensä ääni.

— Isä! huusi nuori tyttö aivan hengästyneenä ja melkein tukehtumisillaan ilosta, — pelastettu, te olette pelastettu!

Ja hän heittäytyi isänsä syliin heiluttaen korkealla silkkistä, punaista kukkaroa.

— Pelastettu! Mitä sanotkaan, lapseni! huudahti Morrel. — Mitä tämä merkitsee?

— Niin, pelastettu, pelastettu, katsokaa, katsokaa! sanoi tyttö.

Morrel otti kukkaron ja vavahti, sillä hän muisti hämärästi, että se oli kerran ollut hänen omansa.

Sen toisessa osastossa oli kahdensadan kahdeksankymmenenseitsemäntuhannen viidensadan frangin vekseli.

Se oli kuitattu.

Toisessa oli pienen pätkinän kokoinen timantti ja paperiliuskalle kirjoitettuna nämä kaksi sanaa:

*Julien myötäjäiset.*

Morrel nosti kätensä otsalleen. Hän luuli näkevänsä unta.

Samassa kello löi yksitoista.

Jokainen vasaran lyönti kaikui hänen korvissaan, aivan kuin ne olisivat osuneet hänen omaan sydämeensä.

— Selitähän, lapsi, sanoi hän. — Mistä olet tämän kukkaron löytänyt?

— Meilhan-kadun varrelta, numerosta viisitoista, viidennessä kerroksessa pienen huoneen lieden reunalta.

— Mutta eihän tämä kukkaro ole sinun.

Julie ojensi hänelle aamulla saamansa kirjeen.

— Kävitkö yksin tuossa talossa? kysyi Morrel.

— Emmanuel seurasi minua, isä. Hänen piti odottaa minua Musée-kadun kulmassa. Mutta hän ei kylläkään palatessani ollutkaan enää siellä.

— Herra Morrel! kuului huuto portailta. — Herra Morrel!

— Se on hänen äänensä, sanoi Julie.

Samassa Emmanuel astui sisään. Hänen kasvoillaan kuvastui ilo ja mielenliikutus.

— Pharaon! huusi hän. — Pharaon!

— Mitä! Pharaon! Oletko hullu, Emmanuel! Tiedäthän, että se on hukkunut.

— Pharaon, herra Morrel. Sataman suulta on ilmoitettu, että Pharaon on tulossa.

Morrel vaipui tuoliin, hänen voimansa pettivät. Hän ei voinut millään selittää näitä uskomattomia, ennenkuulumattomia, satumaisia tapauksia.

— Isä, huudahti Maximilien, — miksi sanoitte Pharaonin hukkuneen?  
Sataman suulta ilmoitetaan Pharaonin tulevan.

— Ystäväni, sanoi Morrel, — ennen kuin se voi tapahtua, täytyy uskoa ihmeisiin. Mahdotonta! Mahdotonta!

Mutta olivathan kukkaro, kuitti ja kallisarvoinen timanttikin todellisia ja yhtä kaikki uskomattomia.

— Hyvä herra, sanoi Cocles vuorostaan, — mitä tämä tietää, Pharaon?

— Menkäämme katsomaan, sanoi Morrel nousten paikaltaan, — ja Jumala meitä armahtakoon, jos se on väärä uutinen.

He laskeutuivat portaita alas. Portailta odotti rouva Morrel. Hän ei ollut uskaltanut astua sisään.

Vähän ajan päästä he olivat Cannebièrèlla.

Satamassa oli suuri joukko kansaa koolla.

Tämä joukko antoi Morrelille tietä.

— Pharaon, Pharaon! huusivat kaikki.

Kaikkien ihmeeksi laski Saint-Jeanin tornin edustalle laiva, jonka keulassa oli valkoisin kirjaimin "Pharaon (Morrel & poika, Marseille)", aivan samanlainen kuin toinenkin Pharaon ja lastinaan kokenillia ja indigoa. Se laski ankkurinsa ja purjeensa. Kannella komensi kapteeni Gaumard, ja Penelon viitto Morrelille.

Enää ei voinut epäilläkään, omat silmät olivat todistamassa, ja kymmenentuhatta ihmistä todistusta tukemassa.

Kun Morrel ja hänen poikansa syleilivät kaikkien nähden toisiaan rannalla nähdessään tämän ihmeen, niin eräs mies, jonka kasvoja puoliksi peitti musta parta, katseli tätä kohtausta aivan heltyneenä lähellä olevan ristikkoikkunan takaa ja sanoi itsekseen:

— Ole onnellinen, jalo mies. Siunattu ollos kaiken sen hyvän tähden, mitä olet tehnyt ja tulet tekemään. Ja pysyköön kiitollisuuteni yhtä salassa kuin hyvä työsikin.

Ja huulillaan hymy, jossa kuvastui ilo ja onni, hän lähti kätkestään kenenkään näkemättä, sillä kaikkien huomio oli kohdistunut päivän tärkeimpään tapaukseen. Hän astui alas portaita, jotka ovat satamalaiturin reunassa, ja huusi kolme kertaa:

— Jacopo, Jacopo, Jacopo!

Pieni vene tuli hänen luokseen, hän hyppäsi siihen, soudatti itsensä komeaan purteen ja nousi sen kannelle kepeästi kuin merimies. Sieltä hän katseli, miten Morrel ilosta itkien kätteli kaikkia ja näytti etsivän tuota tuntematonta hyväntekijäänsä laivasta.

— Ja nyt, sanoi tuntematon, — hyvästi, hyvyys, ihmisyys, kiitollisuus... Hyvästi kaikki tunteet, jotka sydämen tekevät onnelliseksi...! Kohtalo on valinnut minut puolestaan palkitsemaan hyviä ihmisiä ... koston jumala jättäköön nyt minulle paikkansa rangaistakseni rikolliset!

Nämä sanat sanottuaan hän viittasi, ja aivan kuin pursi olisi odottanut vain tätä merkkiä, se läksi kiitämään ulappaa kohden.

Vuoden 1838 alussa oli Firenzessä kaksi nuorta miestä, jotka molemmat kuuluivat Pariisin hienoimpaan seurapiiriin; toinen oli vicomte Albert de Morcerf, toinen paroni Franz d'Epinau. He olivat päättäneet viettää karnevaalin Roomassa, jossa Franzin tuli olla Albertin oppaana, sillä hän oli jo kaksi vuotta oleskellut Italiassa.

Mutta asuinpaikan saaminen Roomassa karnevaalin aikana ei ole suinkaan helppoa, ellei tahdo maata Piazza del Popololla tai Forum Romanumilla. Niinpä nuorukaiset kirjoittivat Pastrinille, joka omisti London-hotellin Piazza di Spagnan varrella, ja tilasivat itselleen hauskan asunnon.

Pastrini vastasi, ettei hänellä ollut enää vapaina muuta kuin kaksi huonetta ja pieni kabinetti kolmannessa kerroksessa. Ne hän oli valmis vuokraamaan kohtuullisesta hinnasta, lousdorista päivässä. Nuoret miehet suostuivat tähän. Sillä välillä Albert läksi Napoliin ja Franz jäi Firenzeen.

Nautittuaan kaikista niistä huveista, jotka Medicien kaupunki voi tarjota, käveltyään kyllikseen siinä maallisessa paratiisissa, jonka nimi on Carcine, Franz halusi nähdä Elban, Napoleonin merkillisen oleskelupaikan. Hän oli jo sitä ennen nähnyt Korsikan, Napoleonin kehdon.

Eräänä iltana hän siis irroitti Livornon satamassa purjeveneeseen, laskeutui sen pohjalle viittaansa kietoutuneena ja sanoi merimiehille ainoastaan: "Elban saarelle!"

Vene läksi satamasta aivan kuin merilintu pesästään, ja seuraavana päivänä Franz saapui Porto-Ferrajoon.

Franz kulki keisarillisen saaren halki kaikkia niitä teitä, joita jättiläinen oli astunut, ja palasi purteen Marcianassa.

Kaksi tuntia myöhemmin hän laski maihin Pianosan saarelle, jossa kerrottiin olevan tavattoman paljon pyitä.

Metsästys ei onnistunut hyvin. Franz sai ammutuksi ainoastaan pari vaivaista pyytä, ja uuvutettuaan siten itsensä aivan turhan tähden hän meni jokseenkin huonolla tuulella veneeseen.

— Jos teidän ylhäisyytenne vain tahtoo, sanoi laivuri, — niin voin neuvoa verrattoman metsästyspaikan.

— Missä?

— Näettekö tuon saaren? sanoi laivuri ja osoitti sormellaan etelään päin erästä keilanmuotoista, kallioista saarta, joka kohosi aivan tummansinisen meren keskeltä.

— Mikä tuo saari on? kysyi Franz.

— Monte-Criston saari, vastasi livornolainen.

— Mutta eihän minulla ole lupaa metsästää tuolla saarella.

— Sitä ei teidän ylhäisyytenne tarvitsekaan, saari on aivan autio.

— Autio saari keskellä Välimeren, sepä omituista.

— Ja luonnollista, teidän ylhäisyytenne. Saari on kauttaaltaan kallioinen, eikä siellä ole tilkkuakaan viljelyskelpoista maata.

— Minne saari kuuluu?

— Tosinaan.

— Millaista riistaa siellä on?

— Tuhansittain villivuohia.

— Ja ne elävät nuoleskelemalla kallioita, sanoi Franz epäuskoisena hymyillen.

— Ei, pureskelemalla sanajalkoja, myrttipensaita ja mastiksipuita, joita kasvaa kaikissa kallionkoloissa.

— Mutta missä siellä voi nukkua?

— Joko saarella olevissa luolissa tai veneessä viittaen kietoutuneena. Voisimmehan sitä paitsi lähteä pois heti metsästyksen päätyttyä, purjehdimmehan me yhtä hyvin yöllä kuin päivälläkin, ja jos tyyntyy,

niin voimmehan soutaa.

Franz suostui kuin suostuikin tähän ehdotukseen korvatakseen tähän asti epäonnistuneen metsästyksensä.

Hänen myönnettyään keskustelivat merimiehet vähän aikaa hiljaa keskenään.

— No, kysyi Franz, — mikä nyt on taas? Onko tullut este?

— Ei, sanoi laivuri, — mutta meidän täytyy ilmoittaa teidän ylhäisyydellenne, että saari on julistettu epäiltävien seutujen joukkoon.

— Mitä se merkitsee?

— Se merkitsee sitä, että kun Monte-Criston saari on asumaton, niin siellä oleksii merirosvoja ja salakuljettajia, jotka saapuvat Korsikasta, Sardiniaasta ja Afrikasta. Jos joku ilmoittaa meidän poikenneen sinne, täytyy meidän Livornoon palatessamme jäädä kuudeksi päiväksi tarkastuksen alaiseksi.

— Hitto vieköön, sehän muuttaa koko asian! Kuudeksi päiväksi! Juuri niin moneksi, kuin Jumala tarvitsi luodakseen maailman. Se on aivan liian pitkä aika.

— Mutta eihän kukaan ilmoita teidän ylhäisyytenne olleen Monte-Criston saarella.

— En minä ainakaan, huudahti Franz.

— Emme mekään, sanoivat merimiehet.

— Siinä tapauksessa lähtekäämme Monte-Cristoa kohden.

Laivuri antoi määräyksensä. Keula käännettiin saareen päin, ja vene alkoi kiittää sitä kohden.

Tuuli pullisti purjeita, ja kun merimiehet olivat asettuneet paikoilleen, kolme keulaan ja neljäs perää pitämään, ryhtyi Franz jatkamaan keskustelua.

— Hyvä Gaetano, sanoi hän laivurille, — muistaakseni sanoitte, että saari on merirosvojen tyyssija, ja mielestäni se on aivan toisenlaista riistaa kuin vuohet.

— Se on aivan totta, teidän ylhäisyytenne.

— Tiesin kyllä, että salakuljettajia oli olemassa, mutta Algerian valloituksen jälkeen ja muhamettilaisen hallituksen kukistuttua en luullut, että niitä enää olisi muualla kuin Cooperin ja kapteeni Marrayatin romaaneissa.

— Teidän ylhäisyytenne erehtyi, merirosvoja on yhä olemassa kuten maantierosvojakin, jotka muka paavi Leo XII hävitti sukupuuttoon, mutta jotka yhtä kaikki pidättävät ihmisiä aivan Rooman porttien edustalla. Ettekö ole kuullut, miten paavin luona oleva Ranskan lähettiläs ryöstettiin putipuhtaaksi viidensadan askelen päässä Velletristä?

— Olen kyllä kuullut.

— Jos teidän ylhäisyytenne asuisi Livornossa, saisitte tuon tuostakin kuulla, että kauppalaiwa, jota kovasti odotettiin, tai englantilainen jahti, jonka piti saapua Bastiaan, Porto-Ferrajoon tai Civita-Vecchiaan, ei olekaan tullut perille, vaan luultavasti murskaantunut kalliota vasten. No niin, tämä kallio onkin pieni ja kapea kuuden tai kahdeksan miehen soutama vene, joka on sen yllättänyt ja ryöstänyt pimeänä tai myrskyisenä yönä asumattoman saaren tienoilla, aivan samoin kuin rosvot ryöstävät postivaunut metsän laidassa.

— Mutta, sanoi Franz maatessaan siinä veneen pohjalla, — miksi eivät ryöstetyt tee valitusta, miksi he eivät vaadi Ranskan, Sardinian tai Toscanan hallitusta kostamaan?

— Siksi, että laivasta tai jahdistä viedään veneeseen ensin kaikki, mikä suinkin on arvokasta, sitten laivaväen kädet ja jalat kytketään yhteen, jokaisen kaulaan sidotaan neljänkolmatta naulan painoinen kuula, laivan pohjaan tehdään tynnyrin suuruinen reikä, noustaan kannelle, suljetaan luukut ja mennään veneeseen. Kymmenen minuutin päästä laiva alkaa valittaa ja huoata, ja sitten se uppoaa. Ensin vaipuu toinen puoli veden alle, sitten toinen, sitten se nousee, painuu taas ja vajoaa yhä enemmän. Äkkiä kuuluu aivan kuin kanuunan laukaus, ilma halkaisee kannen. Sitten laiva liikahtelee kuin hukkuva ja vaipuu yhä syvemmälle. Vesi, joka laivan sisällä on ollut kovassa puristuksessa, purskahtaa esiin kaikista aukoista, aivan kuin iso valaskala purskuttaisi sieraimistaan jättiläismäisiä vesisuihkuja. Sitten kuuluu viimeinen korina ja laiva vaipuu syvyyteen muodostaen veteen ison

suppilon, joka pyörii hetkisen, täyttyy vähitellen ja häviää. Viiden minuutin kuluttua vain Jumalan silmä voi meren pohjasta löytää hukkuneen laivan. — Ymmärrättekö nyt, jatkoi laivuri hymyillen, miksi laiva ei tule satamaan ja miksi miehistö ei tee valitusta?

Jos Gaetano olisi kertonut tämän kaiken ennen matkalle lähtöä, olisi Franz luultavasti miettinyt kauemmin, ennen kuin läksi. Mutta he olivat jo matkalla, ja peräytyminen olisi näyttänyt pelkuruudelta. Hän oli niitä miehiä, jotka eivät etsi vaarallisia tilanteita, mutta jotka kyllä tarpeen tullen kylmäverisesti taistelevat vaaraa vastaan, katselevat sitä aivan samoin kuin vastustajaa kaksintaistelussa, tarkkaavat hänen liikkeitään, arvioivat hänen voimansa; pysähtyvät niin paljon, että voivat hengittää, mutta eivät niin paljoa, että näyttäisivät pelkureilta. He huomaavat ensi katseella, millaiset ovat voittamisen mahdollisuudet, ja surmaavat yhdellä iskulla.

— Mitä vielä, sanoi hän. — Olen kulkenut Sisilian ja Calabrian halki, olen purjehtinut kaksi kuukautta Arkipelagissa enkä kertaakaan ole nähnyt rosvon tai ryövärin varjoakaan.

— En minä tätä kertonutkaan saadakseni teidän ylhäisyyttäenne luopumaan aikeestaan, sanoi Gaetano, — vastasin vain kysymykseenne, siinä kaikki.

— Se on totta, Gaetano, ja kertomuksenne oli hyvin huvittava. Kun tahdon nauttia siitä mahdollisimman kauan, niin menkäämme Monte-Criston saarelle.

Nopeasti lähestyttiin matkan päämäärää. Oli hyvä tuuli, ja vene kiiti kuuden tai seitsemän solmun nopeudella. Sitä mukaa kuin tultiin lähemmäksi, näytti saari nousevan merestä yhä korkeammaksi, ja illan kirkkaassa valossa näki, miten kalliolohkareet olivat päällekkäin aivan kuin asevarastossa kanuunan kuulat, ja niiden koloissa näkyi punertavaa kanervaa ja viheriäisiä pensaita. Vaikka merimiehet näyttivätkin aivan rauhallisilta, tarkastelivat he kuitenkin valppaina kuultavaa ulappaa. Etäällä näkyi ainoastaan muutamia kalastajaveneitä, joiden valkoiset purjeet keinuivat aivan kuin kalalokkien siivet.

Vene oli enää parin peninkulman päässä saaresta, kun aurinko alkoi laskea Korsikan taakse, jonka terävät kalliohuiput kohosivat korkealle taivasta kohden. Tämä kiviröykkiö nousi uhkaavana kuin jättiläinen Adamastor veneen eteen ja peitti auringon, vaikka säteet vielä kultasivat sen huippuja. Mutta yhä voitokkaampana nousi merestä varjo, valloitti huiputkin, ja lopulta saari oli kuin harmaa röykkiö, joka tummenemistaan tummeni. Puolen tunnin päästä oli pilkkoen pimeää.

Kaikeksi onneksi merimiehet liikkuivat tutuilla vesillä, sillä Franz ei tuntenut itseään aivan rauhalliseksi siinä veneessä keskellä pimeää yötä. Korsika oli kokonaan kadonnut. Monte-Cristoakaan ei näkynyt. Mutta merimiehet ilmeisesti näkivät pimeässä kuin ilveskissat, eikä peränpitäjä epäröinyt vähääkään.

Noin tunti auringonlaskun jälkeen Franz arveli huomaavansa veneen vasemmalla puolella noin neljännespeninkulman päässä jotakin mustaa, mutta hän ei voinut erottaa, mitä se oikeastaan oli. Hän oli vaiti, koska pelkäsi merimiesten nauravan hänelle, jos hän pitäisi mustaa pilveä maana. Mutta äkkiä näkyi kirkas liekki saarelta. Maa saattoi olla pilven näköinen, mutta tuli ei ollut mikään meteori.

— Mikä tuo valo on? kysyi hän.

— Hiljaa! sanoi laivuri. — Se on nuotio.

— Mutta sanoittehan, että saari on asumaton!

— Sanoinhan, että siellä ei ole varsinaisia asukkaita, mutta että se on salakuljettajien turvapaikkana.

— Ja merirosvojen, toisti Gaetano. — Sen vuoksi olenkin käskenyt purjehtia saaren ohitse, sillä, niin kuin näette, nuotio on takanamme.

— Mutta nuotiohan pikemmin rauhoittaa kuin tekee levottomaksi, sanoi Franz. — Piileskelijät eivät olisi sytyttäneet tulta.

— Se ei merkitse mitään, sanoi Gaetano. — Jos pimeässä voisitte laskea saaren aseman, niin huomaisitte, että tulta ei näe mantereelle, ei Pianosaan, vaan ainoastaan aavalle merelle.

— Te pelkäätte, että tuli merkitsee huonoa seuraa?

— Siitä olisi otettava selko, sanoi Gaetano pitäen valoa silmällä.

— Ja millä tavoin siitä voi ottaa selkoa?

— Saattepahan nähdä.



Tämän lausuttuaan Gaetano neuvotteli merimiestensä kanssa ja hetken kuluttua vene oli kääntynyt. Palattiin samaa tietä kuin oli tultukin, ja muutaman minuutin päästä tuli katosi, luultavasti kallionkielekkeen suojaan.

Silloin peränpitäjä antoi veneelle uuden suunnan, se lähestyi saarta tuntuvasti ja oli vähän ajan päästä siitä ainoastaan viidenkymmenen askelen päässä.

Gaetano laski purjeen ja vene seisahtui.

Kaikki tämä tehtiin aivan hiljaa, sanaakaan vaihtamatta.

Gaetano, joka oli ehdottanut matkaa, oli ottanut kaiken vastuun itselleen. Nuo neljä merimiestä pitivät häntä silmällä, ottivat airot esille ja olivat ilmeisesti valmiit pakenemaan soutamalla, mikä ei pimeässä olisikaan ollut mahdotonta.

Franz puolestaan tarkasti aseitaan kylmäverisenä. Hänellä oli kaksi kaksipiippuista pyssyä ja karbiini; hän latasi ne, tarkasti lukot ja odotti.

Tällä välin laivuri riisui takkinsa ja paitansa, satoi housunsa tiukempaan vyölleen, ja kun hän oli avojaloin, hänen ei tarvinnut riisua jalkineita eikä sukkiä. Tässä puvussa tai oikeammin sanoen ilman pukua hän pani sormensa suulleen varoittaakseen kaikkia olemaan aivan hiljaa, laskeutui mereen ja alkoi uida rantaa kohden niin varovaisesti, että ei kuulunut hiiskahdustakaan. Fosforivälke laineilla vain ilmaisi, missä hän ui.

Kohta tämä juovakin katosi. Hän oli epäilemättä päässyt maihin.

Puolen tunnin ajan pysyttelivät veneessä olijat aivan liikkumattomina paikoillaan. Sitten lähestyi rannasta venettä kohden sama valoisa juova. Vähän ajan päästä Gaetano oli veneessä.

— No? kysyivät Franz ja kaikki merimiehet yht'aikaa.

— Siellä on espanjalaisia salakuljettajia. Heidän mukanaan on kaksi korsikalaista rosvoa.

— Ja mitä tekemistä korsikalaisilla rosvoilla on espanjalaisten salakuljettajien kanssa?

— Hyvä Jumala, teidän armonne, täytyyhän rosvojen auttaa toisiaan. Toisinaan santarmit tai sotilaat ahdistavat maalla rosvoja. Nämä kohtaavat silloin veneen ja siinä kunnon tovereita, sellaisia kuin me. He tulevat uivaan taloomme pyytäen saada nauttia vieraanvaraisuuttamme. Eihän voi olla auttamatta takaa-ajettua miesparkaa! Otamme hänet vastaan ja varmuuden vuoksi lähdemme ulapalle. Se ei maksa meille mitään ja pelastaa lähimmäisemme hengen tai ainakin vapauden. Hän muistaa tämän hyväntyön ja osoittaa meille varman paikan, jossa voimme viedä maihin tavaramme, uteliaitten häiritsemättä meitä.

— Vai niin! sanoi Franz. — Te olette siis hiukan salakuljettajia tekin, Gaetano?

— Minkä sille voi, sanoi mies huulillaan hymy, jota on mahdoton kuvata, ihminen tekee yhtä ja toista. Täytyyhän elää.

— Tunnette siis ne, jotka tänä hetkenä asustavat Monte-Criston saarella?

— Melkein. Me merimiehet olemme aivan kuin vapaamuurareita, me tunnemme toisemme tietyistä merkeistä.

— Oletteko varma, ettei meidän tarvitse pelätä mitään, jos laskemme maihin?

— Ei kerrassaan mitään. Salakuljettajat eivät ole varkaita.

— Mutta nuo kaksi korsikalaista rosvoa..., jatkoi Franz ottaen edeltäpäin kaiken varteen.

— Hyvä Jumala, sanoi Gaetano, — eihän se ole heidän syynsä, että he ovat rosvoja, vaan esivallan.

— Kuinka niin?

— Heitähän vainotaan siksi, että ovat nylkeneet toisen miehen nahan, ikään kuin korsikalaisen luonteeseen ei kuuluisi kosto.

— Mitä tarkoitatte tuolla nylkemisellä? Murhaamistako? sanoi Franz jatkaen kyselyjään.

— Minä tarkoitan vihollisen tappamista, se on aivan eri asia, sanoi laivuri.

— Menkäämme siis pyytämään vieraanvaraisuutta salakuljettajilta ja rosvoilta. Luuletteko heidän

suostuvan siihen?

— Varmasti.

— Montako heitä on?

— Neljä, teidän ylhäisyytenne, ja nuo kaksi rosvoa niiden lisäksi, siis yhteensä kuusi.

— Meitä on yhtä monta. Jos nuo herrat ryhtyvät vihamielisyyksiin, niin pystymme ainakin vastustamaan heitä. Siis kerta vielä, menkäämme Monte-Cristoni saarelle.

— Menkäämme, teidän ylhäisyytenne. Mutta sallittehan minun kuitenkin ryhtyä varokeinoihin?

— Tietysti, olkaa viisas kuin Nestor ja varovainen kuin Odysseus. En ainoastaan salli, vaan kehotankin teitä siihen.

— Siis, kaikki hiljaa! sanoi Gaetano.

Kaikki vaikenivat.

Franz, joka aina näki asiat oikeassa valossaan, huomasi, että hänen asemansa oli, ellei suorastaan vaarallinen, niin kuitenkin arveluttava. Hän oli pilkkopimeässä, erillään muusta maailmasta, keskellä merta, merimiesten seurassa, jotka eivät häntä laisinkaan tunteneet ja joilla ei ollut mitään syytä olla hänelle uskollisia. He tiesivät, että hänen vyöhönsä oli kätkeyty muutamia tuhansia frangeja, ja he olivat usein, elleivät suorastaan kadehtien, niin ainakin uteliaina, tarkastelleet hänen oivallisia aseitaan. Toiselta puolen hän oli menossa näiden samojen miesten kanssa saarelle, jolla kyllä oli hyvin raamatullinen nimi, mutta joka salakuljettajiensa ja rosvojensa vuoksi ei tarjonnut hänelle sen suurempaa turvaa kuin Golgata Kristukselle. Sitä paitsi tuntuivat nuo kertomukset mereen upotetuista laivoista näin yöllä todenmukaisemmilta kuin päivällä. Hän saattoi siis olla kahden vaaran välillä, ja siksi hän piti tarkkaan silmällä merimiehiä eikä heittänyt pyssyä kädestään.

Merimiehet olivat uudelleen nostaneet purjeet ja olivat lähteneet samaa tietä kuin olivat tulleetkin. Franzin silmät jo olivat ennättäneet tottua pimeään, ja hän näki heidän purjehtivan jylhien kallioiden ohi. Hetken kuluttua tuli nuotio taas näkyviin. Tulen ympärillä istui viisi tai kuusi miestä.

Nuotion kajastus ulottui noin sadan askelen päähän merelle. Gaetano kulki nuotiota kohden, mutta kuitenkin sillä tavoin, että hän koko ajan piti venettä kajastuksen ulkopuolella. Kun hän oli aivan nuotion kohdalla, hän käänsi rohkeasti keulan valoisan piirin sisään ja alkoi laulaa merimieslaulua, jonka loppusäkeistöön toiset yhtyivät.

Nuotion ääressä olevat miehet hyppäsivät pystyyn ja juoksivat rantaan katsomaan venettä ja arvailemaan, missä aikeissa se lähestyi. Pian he näyttivät rauhoittuneen ja palasivat nuotion ääreen, jolla paistui kokonainen vuohi. Vain yksi heistä jäi rannalle.

Kun vene oli noin kahdenkymmenen askelen päässä maasta, tähtäsi rannalla oleva mies pyssyllään tyynesti tulijoihin ja kysyi Sardinian murteella:

— Kuka siellä?

Franz veti pyssynsä molemmat hanat vireeseen.

Gaetano vaihtoi silloin miehen kanssa muutamia sanoja, joita Franz ei ymmärtänyt, mutta jotka epäilemättä koskivat häntä.

— Tahtooko teidän ylhäisyytenne lausua nimensä vai pysyä tuntemattomana?

— Minun nimeni on heille aivan tuntematon. Sanokaa siis heille ainoastaan, että olen ranskalainen ja matkustan huvikseni, lausui Franz.

Kun Gaetano oli vastannut, antoi vartija eräälle tulen ääressä olevalle määräyksen, ja tämä nousi heti ja hävisi kallioiden keskeen.

Oltiin vaihi. Jokainen näytti pitävän huolta omista asioistaan, Franz maihinmenosta, merimiehet purjeista ja salakuljettajat vuohesta. Mutta vaikka kaikki olivatkin näennäisesti huolettomia, pitivät he kuitenkin toisiaan silmällä.

Äsken poistunut mies ilmestyi näkyviin aivan vastakkaiselta puolelta. Hän nyökkäsi vartijalle, joka heti kääntyi veneeseen päin ja sanoi: *S'accomodi*.

Italialaista sanaa *s'accomodi* on mahdoton kääntää. Se merkitsee samalla kertaa: tulkaa, astukaa

sisään, olkaa tervetullut, olkaa aivan kuin kotonanne, te olette täällä isäntä.

Merimiehille ei tarvinnut tätä kahdesti sanoa. Muutama aironveto ja vene oli rannassa. Gaetano hyppäsi rantahiekalle ja kuiskasi vielä muutaman sanan vartijalle. Hänen toverinsa astuivat yksitellen maihin. Lopulta tuli Franzin vuoro.

Hänellä oli toinen pyssynsä olallaan, Gaetanolla oli toinen, ja eräällä merimiehellä oli hänen karbiininsa. Hänen pukunsa oli samalla kertaa taiteilijan ja keikarin puku. Se ei herättänyt salakuljettajissa epäluuloja eikä siis levottomuuttakaan.

Vene vedettiin rantaan, etsittiin muutaman askelen päästä sopivaa nuotiopaikkaa. Mutta se suunta, jonne he menivät, ei kai ollut vartijan mieleen, koska hän huusi Gaetanolle:

— Ei sinnepäin.

Gaetano sopersi muutaman sanan anteeksipyyntöksi ja läksi päinvastaiseen suuntaan. Kaksi merimiestä sytytti nuotiossa soihdut valaistakseen tietä.

He astuivat noin kolmekymmentä askelta eteenpäin ja pysähtyivät tasaiselle, kallioiden saartamalle paikalle. Sen ympärille oli kallioon hakattu istuimia. Kallionkoloissa kasvoi muutamia vaivaisia tammia ja tuuheita myrttipensaita. Franz valaisi soihdullaan maata ja huomasi tuhkaläjystä, etteivät he olleet ainoita, jotka olivat huomanneet tämän paikan sopivaksi oleskelupaikaksi, ja että Monte-Criston saarelle tulleet tavallisesti asustivat siinä.

Hän ei enää odottanut mitään erikoista seikkailua. Kun hän kerran oli astunut maihin ja huomannut saarelaiset ellei juuri ystävällisiksi, niin ainakin välinpitämättömiksi, hävisi hänen levottomuutensa kokonaan, ja tuntiessaan paistetun vuohen hajun hän alkoi rauhattomuuden sijasta tuntea nälkää.

Hän mainitsi siitä Gaetanolle, joka vastasi, että illallisen valmistaminen oli helppoa, kun oli viiniä, leipää ja kuusi pyytä veneessä sekä iso nuotio aivan lähellä.

— Sitä paitsi, sanoi hän, — jos teidän ylhäisyyttänne miellyttää paistetun vuohen tuoksu, niin voinhan mennä naapureille tarjoamaan pari pyytä saadaksemme viipaleen paistia.

— Tehkää se, Gaetano, tehkää se, sanoi Franz. — Te olette todellakin syntynyt välittäjäksi.

Merimiehet kokosivat kanervia, myrttipensaan ja tammen oksia, sytyttivät ne tuleen ja saivat siitä syntymään jokseenkin komean nuotio.

Paistetun vuohen tuoksu sai Franzin kärsimättömänä odottamaan laivurin tuloa. Lopulta tämä saapui.

— No, kysyi Franz, — mitä uutta? Eikö pyyntöömme suostuta?

— Päinvastoin, sanoi Gaetano. — Heidän päällikkönsä, jolle on ilmoitettu tulostanne, kutsuu teidät aterioimaan kanssaan.

— Tuo heidän päällikkönsä näyttää olevan kohtelias mies. Miksi en siis menisi hänen kanssaan aterioimaan, varsinkin kun tuon oman osuuteni ruokaa mukamani.

— Hänellä on ruokaa kylliksi, liikaakin, mutta hän ottaa teidät asuntoonsa ainoastaan yhdellä kummallisella ehdolla.

— Asuntoonsako? kysyi nuori mies. — Onko hän siis rakennuttanut tänne talon?

— Ei, mutta hänellä on kuitenkin hyvin komea asunto, sikäli kuin olen kuullut.

— Tunnetteko siis päällikön?

— Olen kuullut hänestä puhuttavan.

— Hyvää vai pahaa?

— Molempia.

— Hitto vieköön! Ja mikä tuo ehto on?

— Teidän tulee antaa sitoa silmänne, ettekä saa ottaa sidettä pois, ennen kuin hän itse käskee.

Franz katsoi terävästi Gaetanoon nähdäkseen, mitä tämän ehdotuksen takana piili.

— Kyllä minä ymmärrän, sanoi tämä arvaten Franzin ajatukset, — että sitä kannattaa miettiä.

— Mitä te tekisitte minun sijassani? kysyi nuori mies.

— Minulla ei ole mitään menetettävissä, minä menisin.

— Suostuisitte siis?

— Suostuisin, vaikkapa vain uteliaisuudesta.

— Tässä miehessä on siis jotain merkillistä.

— Kuulkaahan, sanoi Gaetano hiljaa, — en tiedä onko kaikki, mitä kerrotaan, totta...

Hän vaikenen katsahtaen ympärilleen.

— Mitä kerrotaan?

— Kerrotaan, että päällikön luolan rinnalla Pitti-palatsi on vähäpätöinen.

— Pelkkää unta! sanoi Franz istuutuen jälleen.

— Eikä olekaan. Cama, San Fernandon perämies, kävi siellä kerran ja kertoi, että sellaista loistoa ei ole muualla kuin saduissa.

— Tuollahan tavoin puhuen voisitte houkutellessa minut Ali-Baban luolaan, sanoi Franz.

— Kerron vain, mitä olen kuullut, teidän ylhäisyytenne.

— Te neuvotte siis minua suostumaan?

— Sitä en sano. Teidän ylhäisyytenne saa tehdä aivan niin kuin tahtoo.

Minä en tahdo tällaisessa tapauksessa neuvoa mitään.

Franz mietti hetkisen ja ymmärsi, että upporikas mies ei voinut aikoa pahaa hänelle, jolla ei ollut muuta kuin muutamat tuhat frangia. Ja koska tämä siis ilmeisesti oli vain kutsu oivallisille päivällisille, niin hän suostui. Gaetano meni ilmoittamaan siitä.

Mutta Franz oli, niin kuin olemme maininneet, hyvin varovainen. Hän tahtoi saada lisää tietoja omituisesta isännästä. Hän kysyi sen vuoksi merimiestä, joka äskeisen keskustelun aikana oli kyninyt pyytää juhlallisesti — yleensä hänelle uskotusta toimesta —, tiesikö tämä, miten tuo kummallinen herra oli tullut maihin, koska missään ei näkynyt venettä, ei speronaaria eikä tartaania.

— Kyllä minä hänen purjeveneensä tunnen, sanoi mies.

— Onko se komeakin?

— Toivoisin, että teidän ylhäisyydellänne olisi sellainen, niin voisitte tehdä matkan maapallon ympäri.

— Kuinka suuri se on?

— Se kantaa noin sata tonnia. Se onkin vain huvipursi, jahti, niin kuin englantilaiset sanovat, mutta rakennettu niin, että se kestää minkä tuulen tahansa.

— Missä se on rakennettu?

— En tiedä. Luultavasti Genovassa.

— Mutta kuinka salakuljettajien päällikkö uskaltaisi rakennuttaa sellaiseen toimeen tarvittavan jahdin Genovassa?

— En minä sanonut jahdin omistajaa salakuljettajaksi.

— Ette sanonutkaan, mutta Gaetano väitti muistaakseni sitä.

— Gaetano on nähnyt purren kaukaa, mutta hän ei ole ollut puheissa sen miehistön kanssa.

— Mutta ellei tämä mies ole salakuljettajien päällikkö, niin mikä hän sitten on?

— Rikas englantilainen, joka matkustelee huvikseen.

— Ja mikä hänen nimensä on? kysyi hän.

— Kun sitä häneltä kysyy, vastaa hän olevansa merenkulkija Sindbad, mutta se ei taida olla hänen oikea nimensä.

— Merenkulkija Sindbad?

— Niin.

— Ja missä tämä ylhäinen herra asuu?

— En tiedä.

— Oletteko nähnyt hänet?

— Olen muutaman kerran.

— Minkä näköinen hän on?

— Sen teidän ylhäisyytenne saa kohta itse nähdä.

— Ja missä hän ottaa minut vastaan?

— Luultavasti tuossa maanalaisessa palatsissa, josta Gaetano puhui.

— Eikö koskaan ole tehnyt mielenne etsiä tuota palatsia silloin, kun olette joutunut tänne ja saari on ollut tyhjä?

— On kyllä, montakin kertaa, mutta aina olemme etsineet suotta. Sanotaankin, että sen luolan ovea ei avata avaimella, vaan taikasanalla.

— Silloin olen todellakin tullut Tuhannen ja yhden yön satujen maahan.

— Hänen ylhäisyytensä odottaa teitä, kuului hänen takanaan vartijan ääni.

Tämän seurassa oli kaksi jahdin miehistöön kuuluvaa merimiestä.

Vastaamatta mitään Franz otti taskustaan nenäliinansa ja ojensi sen miehelle, joka oli häntä puhutellut.

Hänen silmänsä sidottiin erittäin huolellisesti. Sen jälkeen hänen täytyi vanhoa, ettei hän millään tavoin koettaisi ottaa sidettä silmiltään.

Hän vannoi.

Sitten merimiehet tarttuivat hänen käsiinsä ja taluttivat häntä vartijan astellessa edeltä.

Kuljettuaan noin kolmekymmentä askelta tunsu hän vuohenpaistin hajusta, että jälleen kuljettiin nuotion ohi. Sitten hän sai astua jälleen noin viisikymmentä askelta luultavasti siihen suuntaan, jonne Gaetanoa oli kielletty menemästä. Pian hän huomasi ilmanmuutoksesta tulleen maan alle. Hetken kuluttua ilma muuttui lämpöiseksi ja tuoksuvaksi, ja hän tunsu astuvansa pehmoiselle matolle. Kuljettajat väistyivät. Hetkisen oli kaikki hiljaa, sitten kuului ääni:

— Tervetuloa luokseni, nyt voitte ottaa nenäliinan silmiltänne.

Franzille ei tarvinnut tätä kahdesti sanoa. Hän otti nenäliinan silmiltään ja näki edessään kolmenkymmenen kahdeksan tai neljäkymmenen vuoden ikäisen miehen, yllään tunisialainen puku, päässä punainen lakki, jossa riippui pitkä sininen silkkitupsu, takki musta ja kokonaan kullalla kirjailtu, leveät housut verenväriset, säärykset samoin ja runsaasti kullalla kirjailtut niin kuin takkikin, jalassa keltaiset kengät. Komea kashmir-huivi oli hänen vyönään, ja siihen oli pistetty pieni käyrä tikari.

Vaikka tämä mies olikin hyvin kalpea, oli hän huomattavan kaunis. Hänen silmänsä olivat kirkkaat ja läpitukevut, nenä kreikkalainen, ja mustien viiksien alta näkyivät helmenvalkoiset hampaat.

Hänen kalpeutensa kummastutti Franzia: olisi luullut, että mies oli noussut haudasta eikä vielä ennättänyt saada elävien väriä.

Mutta eniten kummastutti Franzia, joka oli pitänyt Gaetanon kertomusta unena, huoneen ylellisyys.

Seinät oli verhottu kultakukkaisilla karminpunaisilla turkkilaisilla kankailla. Eräessä syvennyksessä oli jonkinmoinen divaani, sen yläpuolella oli joukko aseita, joiden tupet olivat kullattua hopeaa ja kahvat koristettu jalokivillä. Katossa riippui venetsialaisesta lasista valmistettu harvinaisen kaunis lamppu, ja jalat painuivat melkein nilkkaa myöten turkkilaiseen mattoon. Upeat verhot reunustivat ovea, jonka kautta Franz oli tullut, ja samoin toista ovea, joka vei komeasti valaistuun huoneeseen.

Isäntä antoi vieraansa hetkisen rauhassa katsella ympärilleen ja tarkasteli vuorostaan tutkivasti

häntä.

— Pyydän tuhannesti anteeksi, sanoi hän viimein, — että ryhdyin niin moninaiisiin varovaisuustoimenpiteisiin, ennen kuin annoin teidän tulla tänne, mutta kun tämä saari on suurimman osan vuotta autiona, niin jos asuntoni tulisi tunnetuksi, tapaisin lepopaikkani varmaankin hyvinkin huonossa kunnossa, ja se olisi hyvin ikävää, ei niinkään aineellisen tappion vuoksi, vaan sen tähden, ettei minulla enää olisi paikkaa, minne vetäytyä pois maailmasta. Nyt koetan saada teidät unohtamaan tämän pienen ikävyyden tarjoamalla teille sellaista, mitä ette ehkä uskonut täällä saavanne: kohtalaisen aterian ja hyvän vuoteen.

— Teidän ei tarvitse laisinkaan pyydellä anteeksi. Tietysti niiden ihmisten silmät sidotaan, jotka pääsevät lumottuun linnaan. Ajatelkaahan Raoulia Hugenoteissa, ja totta puhuen tämä kaikki on vain jatkoa Tuhannen ja yhden yön tarinoihin.

— Minä vastaan kuin Lucullus: Jos olisin tietänyt teidän tulevan, olisin valmistautunut teitä vastaanottamaan. Mutta jätän erakkomajani käytettäväksenne ja tarjoan teille ateriani sellaisena kuin se on. Ali, onko pöytä katettu?

Melkein samassa nostettiin oviverho syrjään, ja nubialainen, aivan musta orja, jolla oli yllään valkoinen tunika, viittasi herraansa astumaan ruokasaliin.

— En tiedä, oletteko samaa mieltä kuin minäkin, sanoi tuntematon Franzille, — mutta minusta ei mikään ole ikävämpää kuin olla tuntikausia toisen kanssa kahden kesken tietämättä, millä nimellä häntä puhuttelee. Pidän vieraanvaraisuuden lakeja kuitenkin siksi pyhinä, etten tahdo tietää oikeata nimeänne ja arvoanne, pyydän vain teitä sanomaan, miten voin teitä puhutella. Omasta puolestani ilmoitan, että minua tavallisesti sanotaan merenkulkija Sindbadiksi.

— Ja minä, lausui Franz, — koska minulta ei puutu mitään muuta kuin kuuluisa lamppu ollakseni Aladdin, pyydän teitä toistaiseksi sanomaan minua Aladdiniksi. Näin pysymme itämailla, jonne luulen jonkun hyvän haltian minut siirtäneen.

— No niin, herra Aladdin, virkkoi omituinen isäntä, — kuulittehan, että pöytä on katettu. Olkaa siis hyvä ja astukaa ruokasaliin. Teidän nöyryin palvelijanne astuu edeltä näyttääkseen teille tietä.

Sindbad nosti verhoa ja astui vieraansa edellä.

Franz joutui uuden lumouksen valtaan. Todettuaan ensin sen tärkeän seikan, että pöytä oli ylellisesti katettu, hän loi silmänsä ympärilleen. Ruokasali oli yhtä komea kuin äskeinenkin huone. Se oli kokonaan valkoista marmoria, ja seinillä oli kallisarvoisia antiikkisia korkokuvia. Pitkulaisen salin toisessa päässä oli kaksi kuvapatsasta, päänsä päällä vasut. Näissä vasuissa oli korkeat kasat hedelmiä, sisilialaisia ananaksia, malagalaisia grenadeja, balearilaisia appelsiineja, ranskalaisia persikoita ja tunisialaisia taateleita.

Aterian muodostivat paistettu fasaani, jonka ympärille oli asetettu korsikalaisia rastaita, villisian kinkku, neljännes vuolta, iso kampela ja jättiläiskokoinen merirapu. Näiden herkkujen välillä tarjottiin kepeämpiä ruokia.

Vadit olivat hopeaa, lautaset japanilaista posliinia.

Franz hieroi silmiään ollakseen varma siitä, ettei nähnyt unta.

Ali yksinään oli palvelemassa heitä ja teki tehtävänsä oivallisesti. Vieras lausui tämän johdosta isännälleen kohteliaisuuksia.

— Niin, lausui tämä hoitaen isännäntehtävänsä niin kuin hieno maailmanmies ainakin, — tuo miesparka on minuun kovasti kiintynyt ja tekee parhaansa. Hän muistaa, että olen pelastanut hänen henkensä, ja kun hän piti päätään jokseenkin suuressa arvossa, niin hän osoittaa minulle kiitollisuuttaan, kun olen sen hänelle pelastanut.

Ali lähestyi herraansa, tarttui hänen käteensä ja suuteli sitä.

— Ja rohkenenko kysyä, herra Sindbad, missä tilaisuudessa teitte tämän hyväntuon?

— Hyvä Jumala, asia on hyvinkin yksinkertainen, vastasi isäntä. — Tuo miesparka näyttää liikuskelleen lähempänä Tunisin beyn haaremia kuin hänenväriselleen on sallittu. Bey tuomitsi hänet menettämään kielensä, kätensä ja päänsä. Ensimmäisenä päivänä kieli, toisena käsi ja kolmantena pää. Olin aina halunnut saada mykän palvelijan. Odotin siksi, kunnes hänen kielensä oli leikattu, ja pyysin beytä lahjoittamaan hänet minulle luvaten vastalahjaksi kaksipiippuisen komean pyssyn, joka edellisenä päivänä näytti herättäneen hänen ylhäisyytensä huomiota. Hän tuumi hetkisen, koska olisi niin

mielellään tappanut tuon miesraukan. Mutta kun lupasin lisäksi englantilaisen metsästyspuukon, jolla olin lyönyt loven hänen ylhäisyytensä käyrään tikariin, hän päätti antaa anteeksi loput rangaistuksesta ja pani ehdoksi vain, ettei mies koskaan jalallaan astu Tunisiin. Tämä määräys oli aivan tarpeeton. Niin pian kuin tuo miesraukka näkee kaukaakin Afrikan rannat, hän piiloutuu purren pimeimpään soppeen, eikä häntä saa sieltä lähtemään, ennen kuin kolmas maanosa on kadonnut näkyvistä.

Franz vaipui hetkiseksi mietteisiinsä tietämättä, mitä hänen tuli ajatella isäntänsä kertomatavan säälimättömästä iloisuudesta.

— Ja samoin kuin kunnioitettava merenkulkija, jonka nimen olette lainannut, vietätte tekin aikaanne matkustelemalla? kysyi hän.

— Niin. Lupasin sen itselleni eräänä hetkenä, jolloin en osannut ajatellakaan, että voisin sen toteuttaa, vastasi tuntematon hymyillen. — Olen tehnyt useita sellaisia lupauksia ja toivon voivani ne ajan mittaan täyttää.

Vaikkakin Sindbad lausui nämä sanat aivan tyynesti, välähti hänen silmistään omituinen julmuus.

— Olette varmaankin paljon kärsinyt? sanoi Franz.

Sindbad vavahti ja katsoi häneen terävästi.

— Mistä sen päätätte? kysyi hän.

— Kaikesta, jatkoi Franz, — äänestänne, katseestanne, kalpeudestanne, jopa elintavoistannekin.

— Minä vietän mitä onnellisinta elämää, oikeata pashan elämää. Olen luomakunnan herra. Jos jokin paikka minua miellyttää, jään sinne. Jos alan ikävystyä, lähden. Olen vapaa kuin lintu, minulla on siivet niin kuin silläkin. Ympäristöni tottelee pienintäkin viittaustani. Toisinaan kiusaan maallista oikeutta riistämällä siltä rikollisen, jota se vainoo, jota se etsii. Minulla on oma oikeusistuimeni, josta ei voi mihinkään vedota, joka tuomitsee tai vapauttaa ja johon ei kukaan voi sekaantua. Jos olisitte maistanut minun elämäni, ette välittäisi toisenlaisesta ettekä palaisi hienon seurapiiriin yhteyteen muuten kuin siinä tapauksessa, että teillä on suuria aikeita toteutettavana.

— Kostettava esimerkiksi! sanoi Franz.

Tuntematon loi nuoreen mieheen katseen, joka tunkee sydämen ja ajatuksen syvyyteen.

— Miksi juuri kostettava? kysyi hän.

— Siksi, vastasi nuori mies, — että teistä saa sen vaikutelman, että yhteiskunta on teitä vainonnut ja että teillä on kamala tili suorittamatta sen kanssa.

— Erehdytte, sanoi Sindbad nauraen niin että hänen valkoiset ja terävät hampaansa näkyivät. — Olen tavallani yhteiskunnan hyväntekijä ja jonakin päivänä kai tulen Pariisiin kilpailemaan muiden hyväntekijöiden kanssa.

— Ensimmäisenkö kerran silloin tulette sinne?

— Niin. Minä en kaiketi vaikuta uteliaalta, vai mitä? Mutta vakuutan teille, ettei ole ollut minun syyni, etten ennemmin ole siellä käynyt.

— Aiotteko nyt piakkoinkin lähteä sinne?

— En tiedä, kaikki riippuu olosuhteista, ja ne taas hyvin epävarmoista laskelmista.

— Tahtoisin olla siellä teidän tulonne aikana voidakseni parhaani mukaan korvata vieraanvaraisuuden, jota olette minulle niin suurella määrällä osoittanut Monte-Criston saarella.

— Ottaisin tarjouksenne mielihyvin vastaan. Mutta pahaksi onneksi, jos tulen Pariisiin, tulen incognito.

Ateria jatkui, ja näytti kuin se olisi valmistettu yksinomaan Franzia varten, sillä tuntematon tuskin maistoi palaakaan.

Lopulta Ali toi jälkiruoan, tai oikeammin sanoen otti patsaitten päässä olevat vasut ja laski ne pöydälle.

Näiden vasujen väliin hän asetti pienen, kullatusta hopeasta valmistetun rasian, jolla oli samasta aineesta tehty kansi.

Nähdessään, kuinka varovaisesti Ali käsitteli tätä rasiaa, Franz tuli uteliaaksi. Hän nosti kannen ja näki vihertävää taikinaa, joka näytti vihannessäilykkeeltä, mutta hän ei tietänyt, mitä se oli.

Hän laski kannen paikoilleen ja luodessaan katseensa isäntäänsä hän näki tämän hymyilevän hänen pettymykselleen.

— Ette voi arvatakaan, mitä tuossa pienessä rasiassa on, ja se tekee teidät uteliaaksi, eikö niin?

— Sen myönnän.

— No niin, tämä vihertävä aine ei ole mitään muuta kuin ambrosiaa, jota Hebe tarjoili Jupiterin pöydässä.

— Mutta tämä ambrosia, sanoi Franz, — jouduttuaan jumalien käsistä ihmisten käsiin on kadottanut taivaisen nimensä ja saanut maallisen. Miksi tavallisella kielellä nimitetään tuota ainetta, joka, suoraan sanoen, ei herätä lainkaan ruokahaluani?

— Juuri tuo todistaa meidän materialistista katsantokantaamme, sanoi Sindbad. — Usein kuljemme onnen ohitse näkemättä sitä, katsomattakaan siihen, ja jos siihen katsomme, emme sitä tunne. Jos olette toiminnan ihminen ja kulta on jumalanne, niin maistakaa tätä, ja näette Perun, Guzaratin ja Golcondan aarteet. Jos olette runoilija, niin maistakaa tätä, ja mahdollisen ja mahdollottoman rajat häipyvät, ikuisuus aukenee teille, kuljette sydän vapaana, ajatus vapaana unelmien äärettömillä mailla. Jos olette kunnianhimoinen ja tavoittelette maailman kunniaa, niin maistakaa tätä, ja tunnin kuluttua olette kuningas, ette minkään pienen, johonkin Euroopan kolkkaan kyyristyneen valtakunnan, kuten Ranskan, Espanjan tai Englannin, vaan maailman kuningas, kaikkeuden kuningas, luomakunnan kuningas. Valtaistuimenne on rakennettu sille vuorelle, missä saatana kiusasi Jeesusta. Ja vaikkette polvistuisikaan hänen eteensä ja suutelisi hänen kypäläänsä, olette maailman herra. Eikö tarjoukseni ole houkutteleva? Teidän tarvitsee tehdä vain näin. Katsokaa.

Hän aukaisi rasian, otti lusikallisen ihmeellistä säilykettä, pisti sen suuhunsa ja antoi sen hitaasti sulaa suussaan pitäen silmiään puoliksi suljettuina ja päättään taaksepäin kumarassa.

Franz antoi hänen rauhassa nauttia lempiruokaansa. Kun hän näki tämän nielleen sen, hän kysyi:

— Mutta mistä tuo kallisarvoinen aine on valmistettu?

— Oletteko kuullut puhuttavan Vuoren Vanhuksesta, samasta, joka tahtoi surmata kuningas Filip Augustin?

— Olen.

— Tiedätte, että hän hallitsi laaksoa, jonka vieressä oli vuori — siitähän hän oli saanut omituisen nimensä. Tässä laaksossa oli Hassen-ben-Sabahin istuttamia puutarhoja ja niissä huvimajoja. Näihin huvimajoihin — niin kertoo Marco Polo — hän päästi harvat valittunsa ja syötti heille erästä yrttiä, siirsi sen avulla heidät paratiisiin, ikikukkivien kasvien, aina kypsien hedelmien ja yhäti neitseellisten naisten keskelle. Se, mitä nuo onnelliset nuorukaiset pitivät todellisuutena, olikin vain unelmaa, mutta niin ihanaa, niin suloista unelmaa, että he myivät sielunsa ja ruumiinsa sille, joka sen heille antoi, ja tottelivat hänen määräyksiään, aivan kuin hän olisi ollut jumala. He menivät maailman ääriin surmaamaan ihmisen, jos hän käski, ja kärsivät mitä kamalimpia kidutuksia valittamatta vähääkään, ajatellen, että kuoleman jälkeen seuraa tuo ihana elämä, josta he yrttiä nauttimalla olivat tunteneet esimakua.

— Se on siis hashishia! huudahti Franz. — Niin, tunnen sen, ainakin nimeltään.

— Aivan oikein, herra Aladdin, se on hashishia, parhainta ja puhtainta hashishia, mitä Aleksandriassa valmistaa Abu-Gor, tuo suuri mies, jolle olisi rakennettava palatsi ja siihen kirjoitus: *Onnen kauppiaille kiitollinen maailma*.

— Tekisi mieleni koettaa, kuinka paljon ylistyksissänne on totta, kuinka paljon liioittelua, sanoi Franz.

— Päättäkää itse, vieraani, päättäkää itse. Mutta älkää arvostelko ensimmäisen kokeen mukaan. Niin kuin kaikessa muussakin, täytyy totuttaa aistimensa uuteen vaikutelmaan, olkoon se sitten suloinen tai kiihkeä, surullinen tai iloinen. Luonto taistelee tavallaan tätä jumalaista ainetta vastaan; luonto ei harrasta iloa, vaan takertuu tuskaan. Luonnon täytyy sortua tässä taistelussa, unelman astua todellisuuden sijaan. Ja silloin unelma muuttuu elämäksi ja elämä unelmaksi. Kun sitten vertaatte todellisen elämän huolia unelmaelämän nautintoihin, niin ette enää tahtoisi elää, unelmoida vain. Kun palaatte tästä omasta maailmastanne muiden maailmaan, niin lähdette Napolin keväästä Lapinmaan pakkaseen, vaihdatte paratiisin maahan, taivaan helvettiin. Maistakaa hashishia, vieraani, maistakaa!



Vastauksen asemesta Franz otti lusikalla tätä kummallista ainetta yhtä paljon kuin hänen isäntänsä oli ottanut ja pisti suuhunsa.

— Hitto vieköön, sanoi hän nieltyään taivaallisen herkkunsa, — en tiedä, seuraako tästä, mitä olette kuvailut, mutta niin maukasta se ei ainakaan ole kuin olette vakuuttanut.

— Siksi, että makuhermonne eivät ole vielä tottuneet tähän taivaalliseen aineeseen. Sanokaa, oletteko ensimmäisellä kerralla pitänyt ostereista, teestä, portterista, tryffeleistä ja monista muista herkuista, joista sittemmin olette nauttinut? Ymmärrätekö roomalaisia, jotka höystivät fasaaneja pirunpihkalla, tai kiinalaisia, jotka syövät pääskysenpesiä? Ette. Samoin on hashishin laita. Syökäähän viikon päivät sitä, niin ei mikään maailmassa ole teidän mielestänne sen maukaampaa. Menkäämme viereiseen huoneeseen, teidän huoneeseenne, ja Ali tuo meille kahvia ja piiput.

He nousivat, ja sillä aikaa kun isäntä, joka sanoi itseään Sindbadiksi ja jota mekin olemme toisinaan sillä nimellä maininneet, antoi Alille muutamia määräyksiä, Franz astui viereiseen huoneeseen.

Se oli yksinkertaisemmin vaikka yhtä kallisarvoisesti kalustettu. Se oli muodoltaan pyöreä, ja sitä kiersi leveä divaani. Mutta divaani, seinät, katto ja permanto oli peitetty komeilla taljoilla, pehmeämmillä kuin pehmeimmät matot. Siellä oli Atlas-vuoren tuuheaharjaisten leijonain taljoja, loistavanviiruisia bengalilaisia tiikerintaljoja, Kapmaan pilkullisten panttereitten nahkoja — samanlaisten kuin se, joka ilmestyi Dantelle —, siperialaisten karhujen, norjalaisten kettujen taljoja, ja niitä oli heitelty toinen toisensa päälle niin paljon, että olisi luullut astelevansa nurmella ja lepäävänsä silkkiä pehmeämmällä vuoteella.

Miehet laskeutuivat divaanille. Itämaisia piippuja, joiden varret olivat jasmiinia ja imukkeet meripihkaa, oli niin runsaasti, ettei tarvinnut uudelleen täyttää samaa piippua. Ali syytti piiput ja poistui noutamaan kahvia.

Miehet olivat hetken vaiti, Sindbad syventyneenä ajatuksiinsa, jotka eivät vilkkaimmankaan keskustelun aikana näyttäneet häntä jättävän, ja Franz vaipuneena mykkään unelmoimiseen, mihin mies melkein aina joutuu polttaessaan hyvää tupakkaa: savu tuntuu karkottavan kaikki huolet ja täyttävän tupakoitsijan mielen onnellisilla haaveilla.

Ali toi kahvia.

— Millä tavoin tahdotte juoda sitä? kysyi tuntematon. — Ranskalaiseen vai turkkilaiseen tapaan, väkevänä vai mietona, sokeroituna vai ilman sokeria, haudottuna vai keitettynä? Saatte itse valita. Sitä on valmistettu kaikilla eri tavoilla.

— Otan turkkilaiseen tapaan valmistettuna, vastasi Franz.

— Ja siinä olette oikeassa, sanoi isäntä. — Siitä huomaa, että teillä on taipumuksia itämaiseen elämään. Itämaalaiset ovat ainoita, jotka osaavat elää! Mitä minuun tulee, sanoi hän hymyillen omalla omituisella tavallaan, — vetäydyn itämaille asumaan, kun olen toimittanut asiani Pariisissa. Ja jos silloin tahdotte tavata minua, niin saatte etsiä minua Kairosta, Bagdadista tai Ispahanista.

— Toden totta, eiköhän se ole minulle hyvin helppoa, sanoi Franz, — sillä tunnen saavani kotkan siivet, ja voin lentää maailman ympäri vuorokaudessa.

— Ahaa, hashish alkaa jo vaikuttaa. Levittäkää siis siipenne ja lentäkää yliluonnolliseen maailmaan. Älkää pelätkö, teistä pidetään huolta, ja jos siipenne sulavat auringossa niin kuin Ikaroksen siivet, olemme täällä ottamassa teidät vastaan.

Sitten hän sanoi muutaman sanan arabiankielellä Alille, joka vetäytyi nöyränä syrjään, mutta ei poistunut.

Franzissa tapahtui kummallinen muutos. Ruumiillinen uupumus, kaikki illan tapausten herättämät ajatukset haihtuivat aivan kuin levon ensimmäisenä hetkenä, jolloin ihminen on vielä kylliksi hereillä tunteakseen unen tulon. Hänen ruumiinsa muuttui yliluonnollisen kepeäksi, sielu kirkastui ihmeellisellä tavalla ja aistimet saivat moninkertaisen voiman. Hänen eteensä aukeni sininen, kuultava, laaja näköpiiri, meren täyteläinen sini, auringon heloittava kirkkaus ja tuulen suloinen tuoksu. Hän kuuli merimiesten laulavan lauluja, ihania kuin taivaallinen musiikki, hän näki edessään Monte-Criston saaren, ei enää uhkaavana kiviröykkiönä erämaassa. Mitä lähemmäksi vene saarta tuli, sitä voimakkaammaksi laulu paisui, sillä lumoavaa ja salaperäistä laulua ja soittoa kaikui saareltakin, aivan kuin Loreley olisi tahtonut houkutella hänet sinne tai Amfion saanut soitollaan sen kivetkin liikkumaan.

Lopulta vene ennätti rantaan, mutta aivan hiljaa kuin huuli kohtaa toisen huulen, ja hän astui luolaan soiton kaikuessa. Hän laskeutui, tai oikeammin oli laskeutuvinaan, portaita alas. Ilma oli raitis ja

tuoksuva kuin voisi kuvitella olleen Kirken luolassa ja tuoksu oli niin voimakas, että se pakotti ihmisen unelmoimaan, niin kiihkeä, että se sai aistimet palamaan, ja hän näki kaiken, minkä hän oli nähnyt ennen nukkumistaan, Sindbadin, kummallisen isäntänsä, ja Alin, mykän palvelijan. Sitten kaikki näytti sulautuvan yhteen, aivan samoin kuin sammuvan taikalyhdyn kuvat liittyvät toisiinsa, ja hän näki olevansa patsassalissa, jota valaisi himmeä antiikkinen lamppu, levon ja nautinnon valo.

Kuvapatsaat olivat yhä vielä samat, rikasmuotoiset ja runolliset, mutta niiden silmät olivat säihkyvät, hymy irstas ja tukka tuuhea. Ne olivat Fryne, Kleopatra, Messalina, nuo kolme kevytmielistä naista. Sitten näiden irstaiden varjojen joukkoon näytti hiipivän kirkkaana säteenä, aivan kuin kristittyinä enkelinä, puhdas olento, tyyni varjo, suloinen näky, joka peitti otsansa tuon marmorisen irstauden edessä.

Silloin hänestä tuntui, että nuo kolme patsasta olivat yhdistäneet rakkautensa yhtä ainoata miestä, häntä, Franzia varten ja lähestyivät vuodetta, jolla hän uneksi. Heidän jalkansa peittyivät pitkien valkoisten tunikoiden laskoksiin, hiukset lainehtivat vapaina, ja he yrittivät kietoa häntä pauloihinsa tavalla, joka jumalat langetti, mutta jota pyhimykset saattoivat vastustaa.

Franz tunsu sulkevansa silmänsä, mutta hänen viimeinen katseensa kohdistui tuohon siveään patsaaseen, joka nyt oli kokonaan verhoutunut. Sitten hänen silmänsä lakkasivat näkemästä todellisuutta ja hänen aistimensa aukenivat ottamaan epätodellisen vastaan.

Alkoi rajaton nautinto, loppumaton rakkaus, jommoista profeetta lupaa valituilleen. Kivihuulet tulivat eläviksi, ja Franzista, joka ensi kertaa oli hashishin vaikutuksen alaisena, oli tämä rakkaus melkein tuskaa, tämä nautinto melkein kidutusta, ja hän tunsu näiden patsaiden huulten painuvan huulilleen pehmeinä ja kylminä kuin käärmeen renkaat. Mutta mitä enemmän hänen kätensä koettivat työntää luotaan tämän kummallisen rakkauden, sitä enemmän hänen aistimensa nauttivat oudosta unelmasta. Uupumuksen polttamana, nautinnon väsyttämänä hän lopulta antautui marmoristen rakastettujensa suudelmiin ja vaipui kokonaan satumaisen unelmansa valtaan.

## 32. Herääminen

Kun Franz heräsi, tuntuivat kaikki esineet hänen ympärillään jatkavan hänen unelmaansa. Hän luuli olevansa haudassa, jonne aivan kuin säälistä tunkeutui päivän säde. Hän ojensi kätensä ja kosketti kiveä. Hän nousi istualleen ja tunsu maanneensa viittaansa verhottuna pehmeällä, väkevästi tuoksuvalla kanervavuoteella.

Kaikki näyt olivat kadonneet, ja nuo patsaat, jotka olivat aivan kuin nousseet haudastaan hänen uneensa, olivat poissa.

Hän astui muutaman askelen auringonvaloa kohti. Unen kiihkeyttä seurasi todellisuuden rauha. Hän huomasi olevansa luolassa, astui sen aukkoa kohden ja näki sen kaarevasta portista taivaan ja meren sinen. Taivas ja meri loistivat aamuaurion valossa. Rannalla istuivat merimiehet naureskellen. Kymmenen askelen päässä kiikkui vene merellä.

Miettimättä, mitään ajattelematta Franz nautti siitä taivaallisesta suloudesta, joka luonnosta uhkuu silloin, kun ihminen herää kummallisesta unesta. Tyyni, puhdas, loistava ulkoilma sai unelmat vaikuttamaan sitäkin epätodellisimmilta, ja muistot alkoivat palata hänen mieleensä.

Hän muisti saarelle tulonsa, tutustumisensa salakuljettajien päällikköön, loistavan maanalaisen palatsin, erinomaisen illallisen ja hashishin.

Mutta tuntui kuin tuosta kaikesta olisi kulunut ainakin vuosi. Hänen päänsä oli aivan viileä ja ruumiinsa levännyt. Aivoissa ei tuntunut mitään raskautta, vaan jonkinmoista hyvinvointia; hän tunsu nauttivansa ilmasta ja auringosta voimakkaammin kuin koskaan ennen.

Hän meni sen vuoksi iloisena merimiesten luo.

Hänen lähestyessään he nousivat ja laivuri tuli hänen luokseen.

— Herra Sindbad lähettää terveisensä ja pyytää anteeksi, ettei voinut jäädä sanomaan hyvästi. Mutta hyvin tärkeä asia pakotti hänet lähtemään Malagaan.

— Tämä kaikki, rakas Gaetano, on siis todellakin ollut olemassa? Eräs mies on siis ottanut minut vastaan tällä saarella, on ollut minua kohtaan ruhtinaallisen vieraanvarainen ja lähtenyt nukkuessani pois?

— Hän on todellakin olemassa, sillä tuolla kiittää hänen pieni jahtinsa täysin purjein, ja jos katsotte kaukoputkella, niin epäilemättä tunnette hänet laivaväen joukosta.

Näin sanoen Gaetano osoitti pientä alusta, joka oli matkalla Korsikan eteläistä rientä kohden.

Franz otti kaukoputkensa ja suuntasi sen laivaa kohden.

Gaetano ei ollut erehtynyt. Laivan perässä seisoivat tuo kummallinen mies katsoen saareen päin ja pitäen niin kuin hänkin kaukoputkea kädessään. Hän oli samassa asussa kuin edellisenä iltana ja heilutti nenäliinaansa jäähyväisiksi.

Franz vastasi ottamalla nenäliinansa taskustaan ja heiluttamalla puolestaan sitä.

Sekunnin kuluttua näkyi purren keulassa pieni valkoinen pilvi ja sitten kuului heikko pamahdus saarelle asti.

— Kuuletteko, sanoi Gaetano, — hän sanoo teille hyvästi.

Nuori mies otti pyssynsä ja laukaisi sen ilmaan toivomattakaan, että se kuuluisi purteen asti.

— Mitä teidän ylhäisyytenne käskee? kysyi Gaetano.

— Sytyttäkää ensiksikin soihtu.

— Ahaa, minä ymmärrän, sanoi laivuri, — haluatte etsiä lumotun asunnon ovea. Annan kyllä soihdun teille, jos se teidän ylhäisyyttänne huvittaa. Minuakin on aikoinaan tuo sama ajatus vaivannut, ja kolme neljä kertaa olen etsinyt tuota aukkoa. Mutta lopulta luovuin siitä. Giovanni, sanoi hän, — sytytä soihtu ja anna se hänen ylhäisyydelleen.

Giovanni totteli. Franz otti soihdun ja läksi Gaetanon seurassa luolaan.

Hän tunsi paikan, jossa oli levännyt kanervavuoteellaan. Turhaan hän valaisi soihdullaan luolan kaikkia seiniä, hän ei nähnyt mitään aukkoa, ei muuta kuin savun jälkiä, joista hän huomasi, että muutkin olivat ennen häntä turhaan koettaneet etsiä luolan suuta.

Graniittiseinän joka kohta oli läpituokematon kuin tulevaisuus. Franz työnsi joka rakoon metsästyspuukonsa, painoi jokaista ulkonevaa kohtaa, mutta tuloksetta, ja hän kulutti kaksi tuntia löytämättä aukkoa.

Sitten hän luopui yrityksestään. Gaetano riemuitsi.

Hänen palatessa rannalle näkyi jahti ainoastaan pienenä valkoisena pilkkuna taivaanrannalla. Hän otti kaukoputkensa, mutta senkään avulla hän ei erottanut enää mitään.

Gaetano muistutti hänen mieleensä, että hän oli tullut ampumaan vuohia, jonka seikan hän oli kokonaan unohtanut. Hän tarttui pyssyynsä ja samoin saarta aivan kuin täyttääksensä velvollisuutensa eikä huvitellakseen, ja tunnin kuluttua hän oli ampunut kaksi naarasta ja yhden koiraksen. Mutta vaikka nämä vuohet olivatkin viljejä ja nokkelia kuin vuorikauriit, niin ne muistuttivat siksi paljon kesyjä vuohia, että Franz ei pitänyt niitä minään riistana.

Muut ajatukset täyttivät kokonaan hänen mielensä. Hän oli edellisenä päivänä ollut Tuhannen ja yhden yön satujen sankarina, ja vasten tahtoaan hän yhä uudelleen kulki luolaa kohden.

Hän aloitti uuden etsinnän käskettyään Gaetanoa sitä ennen paistamaan vuohen. Tämä hänen toinen etsintänsä kesti jokseenkin kauan, sillä kun hän palasi, oli vuohi jo paistettu.

Franz istui samalle paikalle, mistä häntä edellisenä iltana oli tultu noutamaan tuon salaperäisen miehen luo. Jahti näkyi vielä pienen pienenä. Se lähestyi Korsikaa.

— Tehän ilmoittitte herra Sindbadin lähteneen Malagaan, sanoi hän Gaetanolle. — Minun mielestäni hän purjehtii suoraan Porto-Vecchioon.

— Ettekö muista, että hänen miehistönsä joukossa oli kaksi korsikalaista rosvoa?

— Se on totta! Ja viekö hän heidät maihin? kysyi hän.

— Tietysti. Hän ei kuulemma pelkää jumalaa eikä paholaista, huudahti Gaetano, — ja olisi valmis tekemään viidenkymmenen peninkulman kierroksen auttaakseen hädässä olevaa miesparkaa.

— Mutta hänhän voi joutua rettelöihin sen maan esivallan kanssa, jossa hän harjoittaa tuollaista hyväntekeväisyyttä, sanoi Franz.

— Mitä hän esivalloista piittaa! Koettakootpa vain ajaa häntä takaa. Ensiksikin ei hänen jahtinsa ole mikään laiva, vaan lintu, joka kahdentoista peninkulman matkalla pääsee kolme peninkulmaa fregatista edelle. Eikä hänen sitä paitsi tarvitse muuta kuin poiketa rannikolle, niin hän tapaa kaikkialla ystäviä.

Herra Sindbadilla, Franzin isännällä, oli ilmeisesti kunnia olla tekemisissä kaikkien Välimeren salakuljettajien ja rosvojen kanssa. Hänen asemansa tuli jokseenkin omituiseksi.

Mikään ei enää pidättänyt Franzia Monte-Criston saarella; hän ei enää toivonutkaan löytävänsä luolaa, vaan kiirehti ateriomaan ja käski miehistöä pitämään veneen lähtövalmiina.

Puoli tuntia myöhemmin hän oli veneessä.

Hän loi viimeisen katseensa jahtiin. Se oli juuri katoamassa Porto-Vecchion satamaan.

Samassa kun vene lähti liikkeelle, katosi jahti.

Sen mukana katosi viimeinen kiintopiste edellisen yön kokemuksista, illallinen, Sindbad, hashish ja kuvapatsaat, kaikki alkoi Franzin mielessä sulaa unelmaksi.

Hän purjehti koko päivän ja koko yön. Seuraavana päivänä auringon noustessa oli Monte-Criston saari vuorostaan kadonnut.

Päästyään maihin Franz unohti ainakin toistaiseksi kokemansa seikkailut järjestäessään asioitaan ja käydessään vierailuilla Firenzessä. Hän valmistautui matkustamaan Roomaan tavatakseen siellä toverinsa.

Hän läksi matkaan ja saapui lauantai-iltana postivaunuilla Piazza della Doganalle.

Hän oli jo edeltäpäin tilannut huoneen, niin kuin olemme maininneet, hänen tarvitsi siis vain mennä Pastrinin hotelliin. Se ei ollut helppoa, sillä kadut olivat täynnä kansaa ja Roomassa vallitsi kuumeinen kohina, niin kuin aina suurten tapausten edellä. Siellä on neljä suurta juhlaa: karnevaali, pyhä viikko, Kristuksen ruumiin juhla ja Pyhän Pietarin juhla.

Kaiken muun osan vuotta kaupunki nukkuu kuin elämän ja kuoleman välillä. Se on vain kuin tämän ja tulevan elämän välinen pysähdyspaikka, juhllainen pysähdyspaikka, runollinen ja erikoinen. Franz oli ollut siellä jo viisi kuusi kertaa ja joka kerta se hänen mielestään oli yhä ihanampi ja erikoisempi.

Hän tunkeutui yhä kasvavan ja yhä kiihtyvän ihmisjoukon läpi ja saapui hotelliin. Hänen ensimmäiseen kysymykseensä vastattiin hävyttömästi, niin kuin tilattujen ajurien ja täysinäisten hotellien isäntien tapa on. Hän lähetti silloin käyntikorttinsa Pastrinille ja käski sanoa terveisiä Albert de Morcerfille. Tämä keino auttoi, ja Pastrini itse riensi hänen luokseen pyytäen anteeksi, että oli antanut hänen ylhäisyytensä odottaa, soimasi palvelijoita, otti oppaan kädestä kynttilän ja läksi saattamaan häntä Albertin luo, kun tämä samassa tuli häntä vastaan.

Heidän huoneistoonsa kuului kaksi pientä makuuhuonetta ja vastaanottohuone. Makuuhuoneet olivat kadulle päin, mitä seikkaa Pastrini korosti erikoisena etuna. Kerroksen muut huoneet oli vuokrattu eräälle rikkaalle herralle, jota Pastrini luuli sisilialaiseksi tai maltalaiseksi. Hän ei voinut varmasti sanoa, kumpaan kansakuntaan matkustaja kuului.

— Hyvä on, signor Pastrini, sanoi Franz, — mutta nyt meidän täytyy aivan ensiksi saada jonkinmoinen illallinen ja huomiseksi ja seuraaviksi päiviksi vaunut.

— Illallisen saatte tuossa tuokiossa, sanoi hotellin isäntä, — mutta mitä vaunuihin tulee...

— Mitä! Emmekö saisikaan vaunuja! huudahti Albert. — Älkää laskeko leikkiä, signor Pastrini, meidän täytyy saada vaunut.

— Minä teen kaiken voitavani hankkiakseni teille vaunut. Muuta en voi luvata, sanoi hotellin isäntä.

— Ja milloin saamme vastauksen? kysyi Franz.

— Huomisaamuna, vastasi hotellin isäntä.

— Hitto vieköön, sanoi Franz, — me saamme maksaa hiukan kalliimman hinnan, siinä kaikki. Kyllähän minä tuon tunnen. Drake tai Aaron ottavat vaununvuokraa tavallisina päivinä kaksikymmentäviisi frangia ja kolmekymmentä tai kolmekymmentäviisi frangia pyhä- ja juhlapäivinä. Lisätkää siihen viisi frangia päivältä omaksi hyödyksenne, niin se on yhteensä neljäkymmentä, ja sillä hyvä.

— Luullakseni nämä herrat eivät voi hankkia teille vaunuja, vaikka maksaisitte kaksinkertaisen hinnan.

— Valjastettakoon hevoset sitten minun vaunujeni eteen. Ne ovat kyllä matkalla hyvin kuluneet, mutta vähät siitä.

— Hevosia ei saa mistään.

Albert katsoi Franzin aivan kuin olisi kuullut käsittämättömän vastauksen.

— Ymmärrätkö te tätä, Franz, hevosia ei saa mistään, sanoo hän?  
Mutta eikö saa postihevosia?

— Ne on jo kaikki varattu kaksi viikkoa sitten, eikä vapaina ole muita kuin kaksi, jotka ovat aivan välttämättömät postinkuljettamiseen.

— Mitä te tästä sanotte? kysyi Franz.

— Minä sanon, että kun jokin asia käy yli ymmärrykseni, niin en vaivaa sillä päätäni, vaan siirryn toiseen. Onko illallinen valmiina, signor Pastrini?

— On, teidän ylhäisyytenne.

— Syökäämme siis ensiksi.

— Mutta entä vaunut ja hevoset? sanoi Franz.

— Olkaa rauhassa, ystäväiseni, ne tulevat aivan itsestään. Kysymys on varmasti vain hinnasta.

Ja Morcerf, joka verrattomassa filosofiassaan ei pitänyt mitään mahdottomana, niin kauan kuin hänen kukkaronsa oli täynnä ja lompakkonsa pulleana, meni levolle ja nukkui uneksien ajavansa karnevaalissa kuuden hevosen vetämissä vaunuissa.

### 33. Roomalaisia rosvoja

Seuraavana aamuna Franz heräsi ensimmäisenä ja herättyään soitti kelloa. Kellon heiluri vielä värähteli, kun Pastrini itse saapui paikalle.

— No, sanoi hotellin isäntä odottamattakaan Franzin kysymystä, — arvasinhan. Olette tilannut aivan liian myöhään, Roomassa ei ole ollut vaunuja saatavana kolmena viimeisenä päivänä.

— Siis juuri niinä päivinä, jolloin niitä aivan välttämättömästi tarvitsisi, sanoi Franz.

— Mistä nyt on kysymys? kysyi Albert astuen huoneeseen. — Ei suinkaan vaunuista?

— Juuri niistä, hyvä ystävä, sanoi Franz.

— Teidän ikuinen kaupunkinne on todellakin verraton kaupunki!

— Se tahtoo sanoa, teidän ylhäisyytenne, väitti Pastrini, joka halusi pitää kristikunnan pääkaupungin kunniaa yllä matkustavaisten hyökkäyksiä vastaan, — se tahtoo sanoa, että vaunuja ei voi saada sunnuntaiaamusta tiistai-iltaan, mutta siihen asti voitte vuokrata vaikka viisikymmentä.

— Hyvä niinkin, sanoi Albert. — Tänään on torstai, kukapa tietää, mitä sunnuntaiksi ennättää tapahtua?

— Kaupunkiin saapuu kymmenen- tai kaksitoistatuhatta matkustajaa, vastasi Franz, — joten vaunujen saaminen tulee yhä vaikeammaksi.

— Hyvä ystävä, sanoi Morcerf, — nauttikaamme nykyisyydestä, älkäämme maalatko tulevaisuutta turhan synkäksi.

— Voimme kai saada vuokratuksi edes ikkunan? kysyi Franz.

— Mistäpäin?

— Tietysti Corson varrelta.

— Ikkunan! huudahti Pastrini. — Sehän on mahdotonta, kerrassaan mahdotonta. Doria-palatsin

viidennessä kerroksessa oli yksi vapaana, ja siitä maksoi eräs venäläinen ruhtinas kaksikymmentä sekiiniä päivässä.

Molemmat nuoret miehet katsahtivat ällistyneinä toisiinsa.

— Hyvä ystävä, sanoi Franz Albertille, — tiedättekö, mikä on viisainta? Mennään viettämään karnevaalia Venetsiaan. Ellemme sieltä saa vaunuja, niin saamme ainakin gondolin.

— Ei mitenkään, ei, huudahti Albert. — Olen päättänyt nähdä Rooman karnevaalin, ja näen sen, vaikka minun sitten täytyisi kävellä puujaloilla.

— Hyvä! huudahti Franz. — Se on verraton keksintö varsinkin karnevaalin loppuvaiheessa. Me pukeudumme vampyyri-narreiksi tai arojen asukkaiksi ja herätämme tavatonta huomiota.

— Tahtooko teidän ylhäisyytenne yhä vielä saada vaunut sunnuntaihin asti?

— Luuletteko meidän sitten jalkaisin juoksevan pitkin Rooman katuja kuin ulosottomiehet? sanoi Albert.

— Riennän täyttämään teidän ylhäisyytenne määräyksiä, sanoi Pastrini, — mutta ilmoitan jo edeltä käsin, että ajoneuvot tulevat maksamaan kuusi piasteria päivässä.

— Ja minä, rakas herra Pastrini, sanoi Franz, — minä, joka en ole miljoonikko niin kuin naapurimme, minä puolestani ilmoitan teille, että koska jo neljännen kerran olen Roomassa, tiedän, mikä on vaunujen vuokra arkipäivinä, sunnuntaina ja juhlapäivinä. Me maksamme teille kaksitoista piasteria tästä päivästä, huomisesta ja ylihuomisesta, ja te hyödytte sittenkin kelpo lailla.

— Mutta teidän ylhäisyytenne..., koetti Pastrini väittää vastaan.

— Menkää, rakas isäntä, menkää, sanoi Franz, — tai menen itse sopimaan hinnoista ajurinne kanssa, joka on minunkin ajurini. Me olemme vanhoja tuttuja, ja hän on jo siksi monta kertaa puijannut minulta suuria summia, että toivoo saavansa puijata vielä enemmän ja tyytyy tällä kertaa vähempään kuin mitä teille olen tarjonnut. Niinpä te vain menetätte erotuksen.

— Älkää suotta nähkö vaivaa, teidän ylhäisyytenne, sanoi Pastrini, ja hänen hymynsä ilmaisi italialaisen keinottelijan tunnustavan joutuneensa tappiolle. — Teen kaiken, minkä voin, ja toivon, että olette minuun tyytyväisiä.

— Hyvä on. Se on järkevää puhetta.

— Milloin tahdotte saada vaunut?

— Tunnin kuluttua.

— Tunnin kuluttua ne ovat oven edessä.

Tunnin kuluttua vaunut todellakin odottivat nuorukaisia. Ne olivat vaatimattomat ajurinrattaat, jotka juhla-ajaksi oli koroitettu vaunujen arvoon. Mutta vaikka ne olivatkin yksinkertaiset, niin nuoret olisivat olleet onnellisia, jos heillä olisi ollut sellaiset ajoneuvot käytettävinaan juhlan kolmena viimeisenä päivänä.

— Teidän ylhäisyytenne, huusi opas nähdessään Franzin kurkistavan ikkunasta, — ajetaanko vaunut palatsin eteen?

Vaikka Franz olikin tottunut italialaiseen suurellisuuteen, niin hän vaistomaisesti vilkaisi ympärilleen. Mutta nuo sanat lausuttiin todellakin hänelle.

Franz oli hänen ylhäisyytensä, rattaat olivat vaunut, ja hotelli oli palatsi.

Koko kansan kerskaileva luonne tuli ilmi yhdessä ainoassa lauseessa.

Franz ja Albert astuivat portaita alas. Vaunut ajoivat palatsin eteen. Heidän ylhäisyytensä nostivat jalkansa etuistuimelle, ja opas hyppäsi vaunun takana olevalle istuimelle.

— Minne teidän ylhäisyytenne tahtovat ensiksi ajettavan?

— Ensiksi Pyhän Pietarin kirkkoon ja sitten Colosseumiin, vastasi Albert niin kuin aito pariisilainen ainakin.

Mutta Albert ei vielä tietänyt, että Pyhän Pietarin kirkon katselemiseen kuuluu kokonainen päivä ja sen tutkimiseen kokonainen kuukausi. Koko päivä kului siis Pyhän Pietarin kirkon katselemiseen.

Äkkiä ystävykset huomasiivat, että alkoi jo hämärtää.

Franz katsoi kelloaan, se oli neljä.

He palasivat heti hotelliin. Ovella Franz käski ajuria olemaan valmiina kello kahdeksalta. Hän tahtoi näyttää Colosseumin Albertille kuutamossa, samoin kuin hän oli näyttänyt Pietarinkirkon päivänvalossa. Kun ystävälleen näyttää kaupunkia, jossa jo aikaisemmin on ollut, niin on yhtä turhamainen kuin näyttäessään naista, jonka rakastajana on ollut.

Franz määräsi ajurille tien. Hänen piti ajaa Porta del Popolon kautta, seurata ulkomuurin vieressä kulkevaa tietä ja palata Porta San Giovannin kautta. Sillä tavoin Colosseum tuli heidän eteensä aivan äkkiä eivätkä Capitolium, Forum, Septimius Severuksen kaariportti, Antoniuksen ja Faustinan temppeli sekä Via Sacra päässeet asteittain vähentämään sen suuruutta.

He istuivat pöydän ääreen. Pastrini oli luvannut heille juhla-aterian ja antoi heille kohtalaisen päivällisen, joten siitä ei ollut mitään sanottavaa.

Päivällisen jälkeen hän astui itse sisään. Franz arveli hänen saapuvan kuulemaan heidän kiitoksiaan ja valmistautui jo lausumaan ne, kun isäntä keskeytti hänet:

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi hän, — olen mielissäni nähdessäni teidät tyytyväisinä, mutta sitä varten en tullut...

— Tulitteko siis sanomaan, että olette keksinyt meille vaunut? kysyi Albert syyttäen sikarin.

— En sitäkään varten, teidän ylhäisyytenne, ja viisaimmin teette, kun ette sitä enää ajattelekaan. Roomassa asiat ovat joko mahdollisia tai mahdottomia. Kun teille sanotaan, ettei se ole mahdollista, niin ei maksa vaivaa enää puhua siitä.

— Pariisissa on asian laita aivan toinen. Kun sanotaan, että jotakin ei ole, niin maksan kaksinkertaisen hinnan, ja saan heti mitä tahdon.

— Olen kuullut kaikkien ranskalaisten sanovan samaa, lausui Pastrini hiukan loukkaantuneena, — ja minä ihmettelen, miksi he laisinkaan matkustelevat.

— Sitä minäkin ihmettelen, sanoi Albert puhaltaen veltona sikarinsa sauhun kattoa kohden ja nojautuen tuolinsa selkänojaa vastaan niin, että kiikkui tuolinsa takajalkojen varassa. — Hullut ja narrit, sellaiset kuin me, vain matkustavatkin. Vakavat ihmiset pysyvät asunnoissaan Helder-kadun varrella, Grand-bulevardilla ja Café de Paris'ssa.

Tietysti Albert asui mainitun kadun varrella, käveli bulevardilla joka päivä ja söi siinä ainoassa ravintolassa, jossa voi saada hyvän aterian, jos on hyvässä sovussa tarjoilijoiden kanssa.

Pastrini oli hetkisen vaiti. Hän näytti mietiskelevän tätä vastausta, joka ei tuntunut hänen mielestään oikein selvältä.

— No niin, sanoi Franz vuorostaan lopettaen isännän maantieteelliset mietiskelyt, — te tulitte ilmoittamaan jotakin. Suvaitsetteko kertoa meille käyntinne tarkoituksen?

— Niin oikein. Sehän on totta. Olette käsenyt vaunujen tulla kello kahdeksalta?

— Niin olemme.

— Aiotte mennä katsomaan Il Colosseota?

— Niin.

— Olette käsenyt ajurin ajaa Porta del Popolon kautta, kulkemaan pitkin muurin viertä vievää tietä ja palaamaan Porta San Giovannin kautta?

— Ne ovat minun omat sanani.

— No niin. Tuo tie on mahdoton.

— Mahdoton!

— Tai ainakin hyvin vaarallinen.

— Vaarallinen? Ja miksi?

— Kuuluisan Luigi Vampan vuoksi.

— Ensiksikin, rakas isäntämme, kuka on tuo kuuluisa Luigi Vampa? kysyi Albert. — Hän voi kyllä olla kuuluisa Roomassa, mutta Pariisissa hän on aivan tuntematon.

— Ettekö koskaan ole kuullut puhuttavan tuosta miehestä?

— En koskaan.

— Hän on rosvo, jonka rinnalla sellaiset kuin Deserari ja Gasparone ovat pelkkiä kuoripoikia.

— Kuulehan, Albert! huudahti Franz. — Nyt saamme kuulla kerrottavan oikeasta rosvosta!

— Minä sanon jo edeltäpäin, etten usko sanaakaan teidän puheistanne. Kun se asia on selvä, niin puhukaa niin paljon kuin tahdotte, kyllä minä kuuntelen. "Oli kerran..." No, jatkakaahan!

Pastrini kääntyi Franzin puoleen, joka näytti noista kahdesta vakavammalta. Pastrini oli nähnyt hotellissaan monta ranskalaista, mutta ei ollut koskaan ymmärtänyt erästä puolta heidän luonteessaan.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi hän hyvin vakavasti kääntyen siis Franzin puoleen, — jos arvelette minun valehtelevan, niin suottahan kerron mitä aioin kertoa. Mutta vakuutan, että olen katsonut teidän ylhäisyytenne parasta.

— Ei Albert sanonut teitä valehtelijaksi, rakas signor Pastrini, vakuutti Franz. — Hän väitti ainoastaan, ettei hän teitä usko, siinä kaikki. Mutta minä uskon, olkaa siitä varma. Puhukaa siis.

— Mutta ymmärrättehän, teidän ylhäisyytenne, että jos minun sanojani epäillään...

— Rakas signor Pastrini, sanoi Franz, — tehän olette epäluuloisempi kuin Cassandra, ja hän oli kuitenkin ennustajatar, jota ei kukaan uskonut. Te sitä vastoin saatte olla varma, että puolet kuulijakunnastanne uskoo sanojanne. Istukaahan ja kertokaa meille, kuka on Luigi Vampa.

— Johan sanoin, teidän ylhäisyytenne, että hän on rosvo, jonka kaltaista ei ole nähty kuuluisan Mastrillan ajoista asti.

— No, mitä yhteyttä on tällä rosvolla ja sillä, että olen käskenyt ajurini ajaa Porta del Popolon kautta ja palata Porta San Giovannin kautta?

— Se, sanoi Pastrini, — että voitte kyllä mennä ulos toisesta portista, mutta ette palaa toisesta.

— Miksi emme?

— Koska yön tultua ei enää kukaan ole turvassa kaupungin porttien ulkopuolella.

— Kautta kunnianneko? huudahti Albert.

— Herra vicomte, sanoi Pastrini, joka yhä vielä oli syvästi loukkaantunut siitä, ettei hänen sanojansa uskottu, — en sanonut tätä teille, vaan matkatoverillenne, joka tuntee Rooman ja tietää, ettei tällaisten asioiden kanssa leikitä.

— Rakas ystävä, sanoi Albert kääntyen Franzin puoleen, — siinähan tarjoutuu meille verraton seikkailu. Me ahdamme vaunumme täyteen pistooleja, kaksipiippuisia pyssyjä ja musketteja. Luigi tulee vangitsemaan meitä, ja me vangitsemmekin hänet. Me tuomme hänet Roomaan, lahjoitamme hänet pyhälle isälle, joka kysyy, millä tavoin hän voi palkita tämän suuren palveluksen. Me pyydämme silloin vaunut ja kaksi hevosta hänen tallistaan ja saamme nähdä karnevaalin. Ehkä kaiken lisäksi Rooman kiitollinen kansa seppelöi meidät Capitoliumilla ja julistaa meidät isänmaan pelastajiksi, niin kuin Curtiuksen ja Horatius Cocleksen.

Oli mahdotonta kuvata Pastrinin ilmettä Albertin näin puhuessa.

— Ensiksikin, kysyi Franz Albertilta, — mistä ottaisimme nuo pistoolit, kaksipiippuiset pyssyt ja musketit, joilla aiotte täyttää vaunumme?

— Ei ainakaan minun omasta asevarastostani, sillä Terracinassa otettiin minulta kaikki pois, jopa puukkonikin. Miten teidän on käynyt?

— Minun kävi samoin Aqua-Pendentessä.

— Vai niin, sanoi Albert ja sytytti toisen sikarin edellisen loppupätkällä, — tiedättekö, tällä tavoin suorastaan autetaan rosvoja, ja ehkä hallitus saakin puolet voitosta palkakseen.



Pastrini piti varmaankin tätä vastausta loukkaavana, sillä hän kääntyi Franzin puoleen, ikään kuin tämä olisi ollut ainoa järkevä ihminen, jonka kanssa hän saattoi puhua.

— Teidän ylhäisyytenne tietää, että rosvoja ei ole tapana vastustaa.

— Mitä! huudahti Albert, jonka sisu nousi kapinaan, kun hän ajatteli, että vastustamatta täytyisi antaa ryöstää itsensä putipuhtaaksi. — Mitä! Eikö se ole tapana?

— Ei, sillä puolustautuminen olisi mahdotonta. Millä te voitte vastustaa kymmenkuntaa rosvoa, jotka äkkiä hyökkäävät jostain maankolosta, raunioista tai vesijohdon pylväiden alta esiin tähdäten kaikki yht'aikaa?

— Minä antaisin tappaa itseni! huudahti Albert.

Hotellin isäntä kääntyi Franzin puoleen aivan kuin sanoakseen: Teidän ylhäisyytenne, ystävänne on toden totta hullu.

— Rakas Albert, sanoi Franz, — lauseenne on kyllä loistava. Mutta kun Horatius vastasi sillä tapaa, niin oli kysymyksessä Rooman pelastus, ja sen puolesta kannatti jotakin uhrata. Mutta me tahdomme vain tyydyttää oikkuamme, ja onhan naurettavaa panna henkensä vaaraan oikun vuoksi.

— Per Bacco, huudahti Pastrini, — tuo on järkevää puhetta.

Albert kaatoi lasiinsa Lacryma Christi -viiniä ja joi sen pienin siemauksin mutisten käsittämättömiä sanoja.

— Kas niin, signor Pastrini, jatkoi Franz, — kun näette toverini tyyntyneen ja olette päässyt selville minun rauhallisista mielipiteistäni, sanokaahan meille, mikä tuo Luigi Vampa oikeastaan on. Onko hän paimen vai ylimys? Onko hän nuori vai vanha? Onko hän lyhyt vai pitkä? Selittäkäähän meille hänen ulkomuotonsa, että tuntisimme hänet, jos sattuisimme hänet tapaamaan.

— Minä voin siinä suhteessa antaa teille paremmat tiedot kuin kukaan muu, sillä olen tuntenut Luigi Vampan jo lapsena. Ja kun eräänä päivänä jouduin hänen käsiinsä tullessani Ferentinosta Alatriin, niin hän onneksi muisti entisen tuttavuutemme ja päästi minut menemään vaatimatta mitään lunnaita. Hän jopa lahjoitti minulle komean kellon ja kertoi minulle elämänsä tarinan.

— Näyttäkäähän tuota kelloa, sanoi Albert.

Pastrini otti taskustaan komean Breguet-kellon, jossa oli tekijän nimi, Pariisin leima ja kreivillinen kruunu.

— Tässä se on, sanoi hän.

— Onnittelen teitä, sanoi Albert. — Minulla on melkein samanlainen, — hän otti liivinsä taskusta kellonsa, — ja se on maksanut minulle kolmetuhatta frangia.

— Kertokaahan nyt hänen elämäntarinansa, sanoi Franz vetäen nojatuolin lähemmäksi ja viitaten Pastrinia istumaan siihen.

— Jos teidän ylhäisyytenne sen sallivat? sanoi isäntä.

— Hyvänen aika, sanoi Albert, — ettehän ole saarnamies, jonka tarvitsee puhua seisoaltaan.

Hotellin isäntä istuutui kumarrettuaan ensin syvään molemmille kuulijoilleen.

— Tehän sanoitte, huomautti Franz estäen Pastrinia aloittamasta, — tunteneenne Luigi Vampan jo lapsena. Hän on siis vielä nuori mies?

— Nuori mies, totta kai. Hänhän on tuskin kahdenkymmenen kahden ikäinen! Se poika menee vielä pitkälle, siitä voitte olla varmoja!

— Mitä siihen sanotte, Albert, eikö ole suurenmoista, kun kaksikymmentäkaksivuotiaana jo on kuuluisa, sanoi Franz.

— Niin, Aleksanteri, Caesar, Napoleon, jotka ovat maailmassa herättäneet huomiota, eivät siinä iässä vielä olleet yhtä pitkällä kuin hän.

— No entä onko hän pitkä vai lyhyt? kysyi Franz.

— Keskipokoinen. Melkein teidän ylhäisyytenne pituinen, sanoi isäntä osoittaen Albertia.

— Kiitos vertailusta, sanoi tämä kumartaen.

— Jatkaa, sanoi Franz nauraen ystävänsä loukkaantumiselle. — Ja mihin yhteiskuntaluokkaan hän kuuluu?

— Hän oli tavallinen paimenpoika kreivi San Felicen maatilalla Palestrinan ja Gabri-järven välillä. Hän oli syntynyt Pampinarassa ja oli viisivuotiaana tullut kreivin palvelukseen. Hänen isänsä, joka niinkään oli paimen, kaitsi omaa pientä laumaansa Anagnin lähistöllä, eli lampaittensa villoista sekä kaupittelemalla vuohiensa maitoa Roomaan.

Jo lapsena oli pikku Vampa kummallinen. Seitsemän vuoden vanhana hän tuli Palestrinan pastorin luo ja pyysi tätä opettamaan häntä lukemaan. Asia oli vaikea, sillä poika ei voinut lähteä laumansa luota pois. Pastori kävi joka päivä lukemassa messun eräässä pienessä kylässä, jolla ei ollut varoja palkata omaa pappia ja joka oli niin vähäpätöinen, ettei sillä ollut varsinaista nimeäkään. Hän kehotti Luigia kohtaamaan hänet paluumatkalla ja lupasi silloin opettaa häntä, ilmoittaen samalla, että hän ei joutanut kauan viipymään ja että pojan siis täytyi olla sitä ahkerampi.

Poika suostui ilomielin tähän.

Joka päivä Luigi vei laumansa Palestrinan ja kyläpahaisen väliselle tielle. Joka päivä pastori kulki kello yhdeksän aamulla siitä ohitse. Pappi ja poika istahtivat ojan reunalle, ja pikku paimen sai oppia papin rukouskirjasta lukemaan.

Kolmen kuukauden kuluttua hän osasi lukea.

Mutta siihen hän ei tyytynyt, hän tahtoi oppia kirjoittamaankin. Pappi antoi erään kirjoituksenopettajan Roomassa kirjoittaa isot, keskikokoiset ja pienet kirjaimet pojalle malliksi ja neuvoi poikaa jäljentämään niitä terävällä naulalla liuskakivelle.

Kolmen kuukauden päästä hän osasi kirjoittaa.

Pappi tuli liikutetuksi nähdessään pojan lahjakkuuden ja tavattoman innon ja lahjoitti hänelle vihkoja, kyniä ja veitsen.

Kirjoittaminen oli nyt toisenlaista, mutta helpompaa kuin edellisessä muodossaan. Viikon päästä poika käytti kynää yhtä helposti kuin piirrintäkin.

Pappi kertoi tästä kreivi San Felicelle, joka halusi nähdä pienen paimenen, pani hänet lukemaan ja kirjoittamaan ja käski taloudenhoitajansa antaa hänen syödä yhdessä palvelijoiden kanssa sekä antoi hänelle joka kuukausi kaksi piasteria.

Näillä rahoilla Luigi osti kirjoja ja kyniä.

Hän koetti nyt piirtää kaikkia ympärillään olevia esineitä ja piirteli liuskakivelle taloja, puita ja lampaita, niin kuin Giotto lapsena.

Sitten hän alkoi veistellä puunkappaleita kaikenmuotoisiksi. Samalla tavalla oli kuuluisa kuvanveistäjä Pinelli aloittanut.

Naapurikartanon vuohia paimensi pieni orpotyttö Teresa, joka oli hiukan nuorempi Luigia. Lapset tapasivat usein toisensa, antoivat laumojen käydä yhdessä laitumella ja leikkivät.

Aika kului, ja Vampa tuli kaksitoistavuotiaaksi ja pikku Teresa yksitoistavuotiaaksi.

Luigi oli kehittänyt taiteellisia lahjojaan niin pitkälle kuin yksinäisyydessään oli voinut, mutta hän oli ajoittain alakuloinen, toisinaan kiukkuinen, oikkujensa mukaan väkivaltainen ja aina pilkallinen. Hän ei ystäväystynyt kenenkään muun kuin Teresan kanssa.

Teresa puolestaan oli vilkas, pirteä, iloinen, mutta äärimmäisyyteen asti turhamainen. Kaikki rahat, mitkä Luigi sai kreivi San Felicen taloudenhoitajalta myymällä pieniä veistotöitään Rooman lelukauppiaille, menivät korvarenkaitten, helminauhojen ja kultaisten neulojen ostamiseen. Nuoren ystävänsä tuhlaavaisuuden vuoksi Teresa olikin Rooman lähistön kaunein ja komein talonpoikaistyttö.

Lapset kasvoivat, viettivät kaikki päivät yhdessä ja haaveilivat tulevaisuudesta. Vampa näki itsensä laivan kapteenina, armeijan kenraalina tai maakunnan kuvernöörinä. Teresa taas itsensä rikkaana rouvana, livreepukuisen palvelijan saattamana. Kun he olivat koko päivän viettäneet pilvilinnoissaan, veivät he laumansa karsinoihin ja palasivat unelmiensa kukkuloilta todelliseen alhaiseen asemaansa.

Eräänä päivänä Vampa kertoi kreivin taloudenhoitajalle nähneensä suden Sabinilaisvuoristosta käsin vaanivan hänen laumaansa. Taloudenhoitaja antoi hänelle pyssyn. Sitä Vampa oli tahtonutkin.

Sattumalta oli tämä ampuma-ase oivallinen brescialainen pyssy, yhtä kauaskantava kuin englantilainen karbiini. Eräänä päivänä oli kreivi tappaessaan haavoitetun ketun lyönyt pyssynperän halki, ja silloin se oli heitetty syrjään.

Pyssynperän korjaaminen ei ollut vaikeata Vampan kaltaiselle veistäjälle, ja hän valmistikin siihen niin aistikkaan koristellun perän, että olisi pelkästä puuosasta saanut viisitoista tai kaksikymmentä piasteria, jos olisi sen myynyt kaupungissa.

Mutta hän ei suinkaan sitä myynyt. Nuori mies oli jo pitkät ajat toivonut pyssyä. Kaikissa maissa, joissa riippumattomuus on astunut vapauden sijaan, kaipaa uljassydäminen, voimakasluonteinen mies asetta, jonka avulla voi sekä hyökätä että puolustautua ja joka usein tekee käyttäjänsä pelätyksi.

Tästä alkaen Vampa käytti kaiken joutoaikansa ampumarajoituksiin. Hän osti ruutia ja kuulia, ja kaikki kelpasi hänelle maaliksi: oliivipuun runko, joka käppyräisenä ja heikkona kasvaa Sabinilaisvuorten rinteellä, kettu, joka illalla lähtee maakuopastaan öisille metsästysretkilleen, ja kotka, joka leijaillee ilmassa. Eräänä iltana tuli susi todellakin siitä kuusimetsästä, jonka lähellä nuoret tavallisesti istuivat. Susi ei ollut astunut kymmentäkään askelta tasangolle päin, kun se jo makasi kuolleena.

Ylpeänä tästä ensimmäisestä saaliistaan Vampa nosti sen harteilleen ja vei kartanoon.

Kaiken tämän johdosta Luigi saavutti jonkinmoisen huomattavan aseman kartanon ympäristössä. Etevä mies kerää aina ympärilleen ihailijajoukon. Häntä pidettiin seudun uljaimpana, taitavimpana ja rohkeimpana nuorena miehenä. Ja vaikka Teresaa puolestaan pidettiin seudun kauneimpana tyttönä, ei kukaan uskaltanut sanoa rakkauden sanaa, sillä kaikki tiesivät Vampan häntä rakastavan.

Nuoret eivät tosin koskaan olleet puhuneet toisilleen tunteistaan, mutta he olivat kasvaneet yhdessä aivan kuin kaksi puuta, joiden juuret liittyvät ristiin, oksat ojentuvat toistensa puoleen ja latvat kohoavat rinnakkain taivasta kohden. He olisivat mieluummin kuolleet kuin olleet päivänkään erossa.

Teresa oli kuudentoista, Vampa seitsemäntoista ikäinen.

Tähän aikaan alettiin paljon puhua rosvojoukosta, joka oli kokoontunut Lepini-vuoristoon. Rosvoaminen ei koskaan ole täydellisesti hävinnyt Rooman lähistöltä. Kun johtaja ilmestyy, niin harvoin häneltä joukkoa puuttuu.

Kuuluu Cucumetto oli asettunut Amasinen rannoille. Hän kokoili itselleen joukkoa ja seurasi Deserarin ja Gasparonen jälkiä, aikoen heidät voittaakin kuuluisuudessa. Monta nuorta miestä Palestrinasta, Frascatista ja Pampinarasta katosi. Ensin oltiin levottomia heidän katoamisestaan, mutta pian tiedettiin heidän liittyneen Cucumetton rosvojoukkoon.

Cucumettosta kerrottiin tavatonta huimapäisyyttä ja pöyristyttävää raakuutta osoittavia tekoja.

Eräänä päivänä hän ryösti nuoren tytön, joka oli Frosinonen maanmittarin tytär. Rosvojen lait ovat yksinkertaiset: nuori tyttö on ensiksi sen oma, joka hänet on ryöstänyt, sitten toiset heittävät hänestä arpaa ja hän on vuoron perään koko joukon oma, kunnes rosvot hänet hylkäävät tai hän kuolee.

Kun vanhemmat ovat kyllin rikkaita, lähettävät rosvot jonkun keskustelemaan lunnaiden maksamisesta. Vangitun pää on lähetin turvallisuuden takeena. Jos lunnaita ei makseta, on tyttö ehdottomasti tuomittu.

Nuoren tytön rakastaja oli rosvojoukossa. Hänen nimensä oli Carlini. Tuntiessaan nuoren miehen rosvojoukossa tyttö ojensi kätensä häntä kohden ja uskoi olevansa pelastettu. Mutta nuori mies tunsy sydäntään kouristavan nähdessään hänet, sillä hän arvasi, mikä kohtalo tyttöä odotti.

Mutta kun hän oli Cucumetton suosikki, oli jakanut kaikki vaarat hänen kanssaan kolmen vuoden aikana, jopa pelastanut hänen henkensä ampumalla erään sotilaan, uskoi hän Cucumetton jollakin tavoin häntä säälivän. Hän kertoi päällikölle rakkaudestaan nuorta tyttöä kohtaan, uskollisuudenvalastaan, ja miten he usein olivat tavanneet toisensa eräiden raunioiden suojassa. Sitten hän rukoili päällikköä tekemään poikkeuksen hänen tähtensä ja armahtamaan Ritaa, ilmoittaen, että tytön isä oli hyvin rikas ja varmaankin oli valmis maksamaan lunnaat.

Cucumetto näytti myöntävän ystävänsä pyyntöön ja lähetti Carlinin hakemaan muuatta paimenta lähettäkseen hänet Frosinoneen Ritan isän luo.

Isälle annettiin aikaa kaksitoista tuntia, siis seuraavaan aamuun kello yhdeksään asti.

Kun Carlini palasi, oli rosvojoukko metsän aukeaman keskellä koolla syöden iloisesti niitä

ruokavaroja, joita he pakottivat talonpojat heille tuomaan. Näiden iloisten olentojen joukosta hän etsi turhaan Cucumettoa ja Ritaa.

Hän kysyi, missä he olivat. Vastaukseksi rosvot purskahtivat äänekkääseen nauruun. Kylmä hiki nousi Carlinin otsalle, ja hän tunsi kauhun valtaavan mielensä.

Hän kysyi uudelleen. Eräs rosvo täytti lasin orvieto-viinillä ja ojensi sen hänelle sanoen:

"Reippaan Cucumetton ja kauniin Ritan onneksi!"

Samassa Carlini kuuli naisen kirkaisevan. Hän arvasi kaiken. Hän otti lasin, paiskasi sen tarjoijan otsaan pirstaleiksi ja syöksyi siihen suuntaan, josta oli huudon kuullut.

Sadan askelen päästä, erään pensaan takaa, hän löysi Ritan pyörtyneenä Cucumetton syliin.

Nähdessään Carlinin nousi Cucumetto pitäen pistoolia kummassakin kädessään.

Hetkisen molemmat rosvot katsoivat terävästi toistensa silmiin, mutta sitten Carlinin käsi, jolla hän oli tarttunut vyössä olevaan pistooliin, vaipui alas.

Rita makasi maassa heidän molempien välissä.

"No", sanoi Cucumetto hänelle, "oletko toimittanut sinulle annetun tehtävän?"

"Olen", vastasi Carlini, "ja huomenna ennen kello yhdeksää tuo Ritan isä tänne rahat."

"Hyvä on. Odottaessamme sitä saamme viettää hauskan yön. Tämä nuori tyttö on todellakin hurmaava, ja sinulla, Carlini, on hyvä maku. Kun en ole itsekäs, niin palaamme toverien luo ja heitämme arpaa siitä, kenelle hän nyt kuuluu."

"Olette siis päättänyt luovuttaa hänet yleisen lain alaiseksi?" kysyi Carlini.

"Miksi tekisin poikkeuksen juuri hänen suhteensa?"

"Minä luulin pyyntöni..."

"Oletko sinä muita arvokkaampi?"

"Olette oikeassa."

Carlini puri hampaansa lujasti yhteen.

"Mennään", sanoi Cucumetto, "tuletko toisten luo?"

Cucumetto lähti, pitäen Carlinia silmällä, sillä hän pelkäsi tämän takaapäin iskevän häneen. Mutta rosvo ei mitenkään ilmaissut vihamielisiä tunteitaan.

Hän seisoi käsivarret rinnalla ristissä pyörtyneenä makaavan Ritan vieressä.

Cucumetto asteli hitaasti miesjoukkoa kohti ja hänen suureksi hämmästykseksensä Carlini saapui perille melkein samassa kuin hänkin.

"Heitetään arpaa! Heitetään arpaa!" huusivat kaikki rosvot nähdessään päällikkönsä.

He vetosivat entiseen oikeuteensa. Päällikkö nyökkäsi suostumisen merkiksi. Kaikkien nimilaput pantiin hattuun, Carlinin samoin kuin muidenkin, ja joukon nuorin veti tästä tilapäisestä äänestysuurnasta lipun.

Tässä lipussa oli Diabolaccion nimi.

Hän oli sama mies, joka oli kehottanut Carlinia juomaan päällikön onneksi ja jonka otsaan Carlini oli vastaukseksi paiskannut lasin.

Kun Diabolaccio näki onnen sillä tavoin häntä suosivan, hän purskahti äänekkääseen nauruun.

"Päällikkö", sanoi hän, "äsketi ei Carlini tahtonut juoda teidän onneksenne; käskekäähän häntä nyt juomaan minun onnekseni, ehkä hän on suopeampi minua kohtaan."

Jokainen odotti Carlinin raivostuvan. Mutta kaikkien hämmästykseksi hän otti lasin toiseen ja pullon toiseen käteensä ja täyttäen lasin sanoi aivan tyynesti:

"Onneksesi, Diavolaccio!"

Hän tyhjensi lasin kätensä laisinkaan vapisematta. Sitten hän istahti nuotion ääreen. Diavolaccio poistui.

Rosvot katsoivat kummissaan häneen voimatta vähääkään ymmärtää tätä hänen välinpitämättömyyttään. Silloin he kuuluivat takaansa askelten ääntä.

He kääntyivät ja näkivät Diavolaccion kantavan nuorta tyttöä sylissään.

Tytön pää roikkui taaksepäin, ja hänen tukkansa ulottui maahan asti.

Mitä lähemmäksi he tulivat nuotiota, sitä selvemmin huomasi, kuinka kalpea oli tyttö ja kuinka kalpea rosvo.

Diavolaccio astui täydellisen hiljaisuuden vallitessa eteenpäin ja laski tytön päällikön jalkojen juureen.

Silloin kaikki tajusivat, miksi tyttö ja rosvo olivat niin kalpeat. Ritan vasemman rinnan alapuolelle oli puukko pistetty kahvaansa myöten.

Kaikkien katseet kääntyivät Carliniin. Hänen puukontuppensa oli tyhjä.

"Ahaa, nyt minä ymmärrän", sanoi päällikkö, "miksi Carlini jäi hiukan jäljelle minusta."

"No", sanoi Carlini vuorostaan lähestyen ruumista ja laskien kätensä pistoolinsa kahvaan, "tahtooko vielä joku riistää tämän naisen minulta?"

"Ei, hän kuuluu sinulle", sanoi päällikkö.

Silloin Carlini otti hänet vuorostaan syliinsä ja kantoi hänet nuotion valopiirin ulkopuolelle.

Cucumetto asetti tavan mukaan vahdit, ja rosivot laskeutuivat viittoihinsa kietoutuneina nukkumaan nuotion ympärille.

Keskiyön aikaan vartija herätti nukkuvat, ja samassa olivat päällikkö ja rosivot jalkeilla.

Ritan isä tuli itse tuomaan lunnaat.

Ottamatta rahaa päällikkö viittasi häntä tulemaan mukaansa. Vanhus totteli. Miehet menivät metsään astellen puiden suojassa, joiden oksien läpi kuu loi säteitään. Lopulta Cucumetto seisahtui ja osoitti sormellaan kahta olentoa puun juurella.

"Tiedustele tyttäresi Carlinilta", sanoi hän. "Hän kyllä tekee tilin sinulle."

Ja hän palasi toveriensa luo.

Nainen makasi maassa, hänen päänsä lepäsi miehen polvella, ja mies oli kumartuneena hänen puoleensa. Kun hän kohotti päätänsä, näkyivät naisen kasvot, jotka hän oli painanut rintaansa vastaan.

Vanhus tunsu tyttärensä ja Carlini tunsu vanhuksen.

"Minä odotin sinua", sanoi rosvo Ritan isälle.

"Konna", sanoi vanhus, "mitä olet tehnyt!"

Ja kauhuissaan hän katseli kalmankalpeata Ritaa, joka makasi siinä puukko rinnassaan.

"Cucumetto raikasi tyttäresi", sanoi rosvo, "ja kun minä rakastin häntä, niin surmasin hänet, sillä päällikön jälkeen hänen piti tulla koko joukon leikkikaluksi."

Vanhus ei lausunut sanaakaan, hän tuli vain kalmankalpeaksi.

"Jos olen ollut väärässä", sanoi Carlini, "kosta hänen puolestaan."

Ja hän veti nuoren tytön rinnasta puukon, ojensi sen vanhukselle ja paljasti rintansa.

"Olet tehnyt oikein", sanoi vanhus hiljaa. "Syleile minua, poikani."

Carlini heittäytyi itkien rakastettunsa isän syliin. Ensi kerran tämä verenhimoinen mies vuodatti kyyneliä.

"Nyt", sanoi vanhus Carlinille, "auta minua hautaamaan tyttäreni."

Kun hauta oli luotu umpeen, sanoi vanhus:

"Minä kiitän sinua, poikani. Ja nyt jätä minut yksin."

Carlini totteli, meni tovereittensa luo, kietoutui viittaansa ja näytti kohta nukkuvan yhtä syvää unta kuin toisetkin.

Tuntia ennen päivänkoittoa Cucumetto herätti miehensä ja käski lähtemään liikkeelle.

Mutta Carlini ei tahtonut lähteä metsästä ottamatta ensin selkoa, miten Ritan isän laita oli.

Hän tapasi vanhuksen hirttäytyneenä tammen oksaan, joka varjosti tyttären hautaa.

Hän vannoi silloin tämän ruumiin ja tytön haudan ääressä kostavansa tämän kaiken.

Mutta hän ei voinutkaan pitää valaansa, sillä kaksi päivää myöhemmin eräässä kahakassa roomalaisten sotilaitten kanssa hän sai surmansa.

Sitä vain ihmeteltiin, että hän seisoessaan suoraan vihollista vastaan oli saanut kuulan selkäänsä. Mutta ihmettely lakkasi, kun eräs rosvo huomautti tovereilleen, että Cucumetto oli Carlinin kaatuessa ollut kymmenen askelen päässä hänen takanaan.

Sen vuoksi kaikki Fondista aina Perugiaan asti vapisivat kuullessaan Cucumetton nimen.

Luigi ja Teresa olivat usein keskustelleet näistä tarinoista.

Nuori tyttö vapisi kertomuksia kuullessaan, mutta Vampa rauhoitti häntä, osoittaen hymyillen hyvää pyssyään, jolla hän osui oivallisesti maaliin.

Aika vieri eteenpäin. Nuoret olivat päättäneet mennä naimisiin, kun Vampa oli täyttänyt kaksikymmentä ja Teresa yhdeksäntoista.

Eräänä päivänä keskustellessaan tulevaisuudentuumistaan he kuulivat pari laukausta. Äkkiä tuli mies metsästä, jonka lähistöllä molemmat nuoret tavallisesti pitivät laumansa laitumella, ja juoksi heitä kohden.

Tultuaan äänenkantaman päähän hän huusi:

"Minua ajetaan takaa. Voitteko piilottaa minut?"

Nuoret huomasivat piankin, että pakolainen oli rosvo. Mutta roomalaisen talonpojan ja rosvon välillä vallitsee jonkinmoinen ystävyys, jonka vuoksi edellinen aina on valmis auttamaan jälkimmäistä.

Sanaakaan sanomatta Vampa juoksi heidän luolansa suulle, avasi sen aukon vetämällä sen suulla olevan kiven pois, viittasi pakolaista piiloutumaan tähän kaikille tuntemattomaan piilopaikkaan, pani kiven paikoilleen ja riensi istumaan Teresan viereen.

Samassa ilmestyi neljä ratsastavaa karabinieeria metsän reunaan. Kolme näytti etsivän pakolaista, neljäs veti kaulan ympäri kiedotusta nuorasta vangittua rosvoa.

Karabinieerit tarkastivat seutua, näkivät nuoret, ajoivat heidän luokseen ja alkoivat kuulustella.

He eivät olleet nähneet mitään.

"Sepä on harmillista", sanoi korpraali, "sillä etsimämme mies on heidän päällikkönsä."

"Cucumettoko?" huudahtivat molemmat nuoret aivan vastoin tahtoansa.

"Niin", vastasi korpraali. "Ja kun hänen vangitsemisestaan on luvattu tuhat scudoa, niin saatte viisisataa, jos autatte minua ottamaan hänet kiinni."

Nuoret katsoivat toisiinsa kysyvästi. Korpraali alkoi jo toivoa. Viisisataa scudoa on suuri summa kahdelle nuorelle ihmiselle, jotka aikovat mennä naimisiin.

"Ikävä kyllä emme ole häntä nähneet", sanoi Vampa.

Silloin karabinieerit poistuivat.

Vampa siirsi kiven syrjään, ja Cucumetto astui esiin.

Hän oli kivioven aukoista nähnyt nuorten keskustelevan karabiniereiden kanssa ja ymmärtänyt, mistä oli kysymys, ja kun hän oli Luigin ja Teresan kasvoista lukenut, että he olivat päättäneet olla häntä ilmaisematta, antoi hän heille kukkaron, joka oli täynnä kultaa.

Mutta Vampa nosti ylpeänä päänsä pystyyn. Teresa puolestaan ajatteli, kuinka paljon koristuksia ja kauniita pukuja hän voisi ostaa kukkarossa olevalla kullalla.

Cucumetto oli oikea saatana, hän oli ottanut rosvon muodon käärmeen muodon sijasta. Hän huomasi tuon katseen, tajusi, että Teresa oli oikea Eevan tytär, palasi metsään ja tuli sieltä usein muka tervehtimään pelastajiaan.

Karnevaalin aika lähestyi. Kreivi San Felice pani toimeen suuret naamiaistanssiaiset, joihin oli kutsuttu kaikki Rooman ylhäiset.

Teresan teki kovasti mieli päästä näitä tanssiaisia näkemään. Luigi pyysi suosijaltaan taloudenhoitajalta lupaa saada päästä katsomaan tanssiaisia talon palvelijoiden joukossa. Hän sai luvan.

Kreivi pani nämä tanssiaiset toimeen tuottaakseen iloa jumaloimalleen tyttärelleen Carmelalle.

Carmela oli samanikäinen ja samankokoinen kuin Teresa, ja Teresa oli ainakin yhtä kaunis kuin Carmela.

Tanssiaisiltana Teresa otti ylleen kauneimman pukunsa, kalleimmat neulansa ja kirkkaimmat helynsä. Hänellä oli frascatilainen kansallispuku ja Luigilla roomalaisten talonpoikien juhlapuku.

Juhlat olivat suurenmoiset. Talo ja puisto oli komeasti valaistu. Puiston jokaisessa tienristeyksessä oli soittokunta ja pöytiä virvokkeineen. Vieraat tanssivat myös puistossa.

Carmela oli puettu sonninolaiseksi talonpoikaistytöksi. Hänen päähineensä oli kokonaan helmillä koristettu, hänen hiusneulansa olivat kultaa ja timantteja, hänen vyönsä oli turkkilaista silkkiä, johon oli kudottu isoja kukkia, hänen jakkunsa ja hameensa olivat kashmiria, esiliina intialaista silkkiä, liivin nappeina oli timantteja.

Kaksi hänen toveriaan oli niin ikään pukeutunut talonpoikaispukuihin mutta nekin kimaltelivat kultaa ja jalokiviä. Neljä Rooman rikkaimpiin ja ylhäisimpiin perheisiin kuuluvaa nuorukaista seurasi heitä tuolla italialaisella vapaudella, jonka vertaista ei ole missään muualla maailmassa.

Carmelan mieleen juolahti muodostaa sopusuhtainen kadrilli, mutta neljäs nainen puuttui.

Carmela katseli ympärilleen; ei kellään hänen vieraistaan ollut samanlaista pukua kuin heillä.

Kreivi San Felice osoitti hänelle Teresaa, joka seisoi joukon keskellä nojaten Luigin käsivarteen.

"Sallitteko, isä?" kysyi Carmela.

"Tietysti", vastasi kreivi, "onhan nyt karnevaali!"

Carmela kumartui erään häntä seuranneen nuoren herran puoleen ja lausui hänelle muutaman sanan osoittaen Teresaa.

Nuori mies katsoi siihen suuntaan, jonne kaunis käsi viittasi, kumarsi tottelevaisuutensa merkiksi ja meni kutsumaan Teresaa ottamaan osaa kadrilliin, jota kreivin tytär johti.

Teresa tunsi aivan kuin liekin leimahtavan kasvoilleen. Hän loi kysyvän katseen Luigiin; tämä ei voinut kieltää. Luigi päästi kainalossaan olevan Teresan käden vapaaksi, ja Teresa läksi ylhäisen kavaljeerinsa taluttamana aivan vapisten ottamaan osaa ylhäiseen kadrilliin.

Taiteilija olisi tietysti antanut paljon suuremman arvon Teresan oikealle puvulle kuin Carmelan ja hänen toveriensa puvuille, mutta Teresa oli turhamainen ja keikaileva tyttö, musliinin ompelukset, vyön palmunoksat, kashmirin loisto sokaisivat hänet, safiirien ja timanttien säihky sai hänet aivan päästä pyörälle.

Luigi tunsi sielussaan heräävän tähän asti hänelle aivan oudon tunteen. Se oli kalvavaa tuskaa. Hän seurasi katseillaan Teresan ja hänen tanssitoverinsa pienintäkin liikettä. Kun heidän kätensä koskettivat toisiaan, niin häntä aivan kuin pyörrytti, valtimot tykkivät kiivaasti, ja hänen korvansa humisivat. Kun he puhelivat — vaikkakin Teresa kuunteli silmät maahan luotuina — olivat hänen tanssitoverinsa sanat mairittelua, sen näki tuon nuoren, kauniin miehen välkkyivistä silmistä. Luigi tunsi maan huojuvan allaan, ja helvetillinen ääni käski häntä iskemään ja tappamaan. Hän puristi toisella kädellään lujasti valkopyökin runkoa, jota vastaan hän nojasi, ja toinen käsi tarttui

suonenvedontapaisesti vyöhön unohtuneen tikarin sirosti veisteltiin päähän.

Teresa, joka alussa oli ollut arka ja peloissaan, rauhoittui pianikin. Hän oli kaunis, hän oli suloinen, ja luontainen sulo teki suuremman vaikutuksen kuin säätyhenkilöiden teeskentely ja äitelä sirous.

Hän voitti kaikki muut kadrillissa, ja jos hän kadehti kreivi San Felicen tyttären rikkautta, niin tämä puolestaan oli hänelle mustasukkainen.

Ylisterlelevin kiitoslausein hänen tanssitoverinsa saattoi hänet sille paikalle, josta oli hänet noutanutkin ja jossa Luigi häntä odotti.

Tyttö oli tanssin aikana pari kolme kertaa vilkaissut häneen ja nähnyt Luigin tuijottaneen häntä kalpeana ja synkkänä. Kerran oli hänen tikarinsa terä, joka puoliksi näkyi tupesta, välähtänyt kuin uhkaava salama.

Kadrillilla oli ollut tavattoman suuri menestys, ja se tahdottiin nähdä toistamiseen. Carmela yksinään vastusti sitä. Mutta kreivi San Felice pyysi niin kauniisti tytärtään, että tämä lopulta suostui.

Heti tuli eräs ylhäinen herra etsimään Teresaa, sillä ilman häntä ei tanssia voitu esittää. Mutta tyttö oli kadonnut.

Luigista tuntui, ettei hän jaksaisi katsoa sitä uudestaan ja siksi hän oli puoliväkisin vienyt Teresan puutarhan toiseen osaan. Teresa seurasi vastenmielisesti, mutta hän oli nähnyt Luigin kasvoista, että jotakin merkillistä tapahtui hänessä. Hänen omakin mielensä oli rauhaton, ja vaikka hän ei ollutkaan tehnyt mitään pahaa, tiesi hän kuitenkin ansainneensa moitteita.

Teresan suureksi hämmästykseksi Luigi oli koko illan vaiti. Vasta kun illan viileys oli karkottanut vieraat puistosta ja kun talon ovet suljettiin, jotta vieraat sisällä saisivat jatkaa juhlaa, hän saattoi Teresan kotiin. Hyvästellessään hän kysyi:

"Teresa, mitä sanoit, kun tanssit vastapäätä kaunista kreivitär San Feliceä?"

"Minä sanoin", vastasi tyttö aivan avomielisesti, "että antaisin puolet elämäni, jos saisin samanlaisen puvun kuin hänellä oli."

"Ja mitä tanssitoverisi sanoi sinulle?"

"Että minun tarvitsi sanoa vain sana, niin saisin sellaisen."

"Hän oli oikeassa", vastasi Luigi. "Haluatko sitä yhtä kiihkeästi kuin sanot?"

"Haluan."

"Hyvä on, sinä saat sen."

Tyttö hämmästytti ja alkoi tehdä kysymyksiä, mutta Luigin kasvot olivat niin synkät ja niin pelottavat, että sanat kuolivat hänen huulilleen.

Sitä paitsi Luigi poistui heti nämä sanat sanottuaan.

Samana yönä sattui kamala tapaus, joka johtui varmaankin siitä, että joku palvelija oli unohtanut sammuttaa kynttilät; tuli pääsi irti juuri siinä osassa taloa, jossa kauniin Carmelan huoneet olivat. Kun hän keskellä yötä heräsi liekin loimuun, kietoi hän yleen aamuviittansa ja koetti paeta portaiden kautta, mutta käytävä olikin jo liekkien vallassa. Silloin hän palasi omaan huoneeseensa ja alkoi huutaa apua. Äkkiä huoneen ikkuna, joka oli kahdenkymmenen jalan korkeudella maasta, aukeni ja eräs nuori talonpoika kiipesi huoneeseen, sieppasi hänet syliinsä ja tavattoman notkeasti vei hänet ulos ja laski hänet nurmelle. Carmela oli pyörtynyt, mutta kun hän tointui, seisoivat isä hänen vieressään, ja palvelijat olivat hänen ympärillään auttamassa. Talon siipirakennus oli kokonaan palanut, mutta mitä siitä, kun Carmela oli elossa.

Hänen pelastajaansa etsittiin turhaan, hän oli kadonnut. Carmela oli ollut niin säikähtynyt, että ei ollut häntä tuntenut.

Seuraavana päivänä nuoret tapasivat toisensa tavalliseen aikaan metsän laidassa. Luigi oli saapunut kohtaukseen ensimmäisenä. Hän tuli hyvin iloisena nuorta tyttöä vastaan ja näytti kokonaan unohtaneen eilisen. Teresa oli odottamattoman vakava. Mutta kun hän näki Luigin iloisena, niin hän teeskenteli huolettomuutta.

Luigi otti Teresan käsivarren kainaloonsa ja vei hänet luolan ovelle asti. Siinä hän pysähtyi. Tyttö



huomasi, että hänellä oli mielessä jotain erikoista, ja katsoi terävästi häneen.

"Teresa", sanoi Luigi, "eilen väitit antavasi mitä tahansa maailmassa, jos saisit samanlaisen puvun kuin oli kreivin tyttärellä."

"Niin sanoin", lausui Teresa kummastuneena, "mutta olin hullu toivoessani sellaista."

"Ja minä vastasin: hyvä on, sinä saat sen."

"Niin sanoit", lausui nuori tyttö, jonka kummastus kasvoi Luigin puhuessa. "Mutta tietysti vastasit niin vain tehdäksesi minun mielikseni."

"En koskaan ole luvannut sinulle sellaista, mitä en ole pitänyt, Teresa", vastasi Luigi ylpeästi. "Mene luolaan ja ota puku yllesi."

Näin sanoen hän siirsi kiven syrjään ja näytti Teresalle luolaa, jossa paloi kynttilä komean peilin kummallakin puolella. Luigin tekemällä yksinkertaisella pöydällä oli helminauha ja timanttineulat. Vieressä olevalla tuolilla oli puku.

Teresa huudahti riemusta ja kysymättäkään, mistä tämä puku oli tullut, joutamatta edes kiittämään Luigia hän riensi luolaan.

Luigi pani kiven paikoilleen, sillä hän näki ratsastajan ilmestyneen jonkin matkan päässä olevalle kunnaalle ja pysähtyvän aivan kuin etsien tietä.

Huomatessaan Luigin matkamies läksi täyttä laukkaa hänen luokseen.

Luigi ei ollut erehtynyt; matkamies, joka Palestrinasta matkusti Tivoliin, oli eksynyt tieltä.

Nuori mies neuvoi hänelle tien. Mutta kun virstan päässä olisi taas kolmen tien risteys, pyysi ratsastaja Luigia oppaakseen.

Luigi riisui viittansa, heitti pyssynsä olalleen, ja läksi sitten astumaan matkamiehen edellä niin nopeasti, että hevosen on vaikea pysyä heidän matkassaan.

Kymmenen minuutin kuluttua he olivat Luigin mainitsemassa tienhaarassa.

Sinne tultuaan hän ojensi kätensä mahtavasti kuin keisari sen tien suuntaan, jota myöten matkamiehen tuli kulkea, ja sanoi:

"Tuolla on tie, teidän ylhäisyytenne, nyt ette enää voi erehtyä."

"Ja tässä on palkkasi", sanoi matkamies antaen paimenelle muutamia pikkurahoja.

"Kiitos", sanoi Luigi vetäen kätensä pois. "Minä lahjoitan palvelukseni, mutta en sitä myy."

"Mutta", sanoi matkamies, joka näytti tottuneen käsittämään, mikä ero oli kaupunkilaisten suurella palvelusinnolla ja maalaisten ylpeydellä, "jos hylkää maksun, niin otat varmaankin lahjan vastaan."

"Se on aivan eri asia."

"Ota siis nämä kaksi venetsialaista sekiiniä ja anna ne rakastetullesi, jotta hän voi niistä teettää itselleen korvakoristeet."

"Ja ottakaa te tämä tikari", sanoi nuori paimen. "Albanon ja Civita-Castellanan väliltä ette mistään löydä paremmin veistettyä päätä."

"Otan sen vastaan", sanoi matkamies, "mutta nyt jään sinulle velkaa, sillä tikari on enemmän kuin kahden sekiinin arvoinen."

"Ehkä kauppiaan mielestä, mutta minulle, joka sen itse olen veistänyt, se tuskin on piasterin arvoinen."

"Mikä on nimesi?" kysyi matkamies.

"Luigi Vampa", vastasi paimen yhtä ylpeästi kuin olisi sanonut: Aleksander, Makedonian kuningas. "Entä teidän?"

"Minun nimeni", vastasi matkustaja, "on merenkulkija Sindbad."

Franz d'Epiny huudahti hämmästyksestä.

— Merenkulkija Sindbad! sanoi hän.

— Niin, lausui kertoja, — sen mainitsi matkamies Vampalle nimenään.

— Mitä teillä on tuota nimeä vastaan? keskeytti Albert. — Se on hyvin kaunis nimi, ja lapsena sadun merenkulkija Sindbadin seikkailut huvittivat minua suuresti.

Franz ei sanonut enempää.

— Jatkakaa.

— Vampa pisti halveksivasti sekiinit taskuunsa ja palasi samaa tietä kuin oli tullutkin. Päästyään kahden- tai kolmensadan jalan päähän luolasta hän oli kuulevinaan huutoa.

Hän seisahtui ja kuulosti. Huuto tuli luolasta päin.

Hän riensi kuin vuorivuohi paikalle. Joku huusi: "Auttakaa! Auttakaa!"  
Eräs mies kantoi Teresaa metsään.

Vampa laski välimatkan. Mies oli ainakin kaksisataa askelta hänen edellään. Hän ei ehtisi saada miestä kiinni, ennen kuin tämä pääsisi metsään.

Nuori paimen jäi paikalleen, aivan kuin jalkansa olisivat kasvaneet maahan kiinni. Hän painoi pyssyn perän olkaansa vastaan, nosti hitaasti piipun ryöstäjää kohden, tähtäsi hetkisen ja laukaisi.

Ryöstäjä pysähtyi heti, hänen polvensa horjuivat ja hän kaatui maahan vetäen Teresan mukanaan.

Pian Teresa kuitenkin nousi. Vampa riensi heti häntä kohden, sillä kymmenen askelen päässä kuolevasta hän oli vaipunut maahan. Vampa pelkäsi ensi aluksi, että kuula, joka oli surmannut hänen vihollisensa, oli samalla haavoittanut hänen rakastettuansakin.

Kaikeksi onneksi ei niin ollut tapahtunut; Teresan voimat olivat vain pelosta herpautuneet. Kun Luigi oli varma siitä, että Teresa oli terve ja haavoittumaton, hän kääntyi haavoitetun puoleen.

Tämä oli jo kuollut, hänen kätensä olivat nyrkissä, suu tuskan vääristämä ja hiukset märkinä kuoleman hiestä.

Auki jääneissä silmissä oli uhkaava katse.

Vampa lähestyi ruumista. Mies oli Cucumetto.

Siitä päivästä alkaen, jolloin nuoret pelastivat rosvon, oli tämä ollut rakastunut Teresaan ja oli vannonut, että tyttö vielä kerran olisi hänen omansa. Siitä päivästä alkaen hän oli vaavinut sopivaa tilaisuutta. Ja käyttäen hyväkseen hetkeä, jolloin tytön rakastaja oli mennyt näyttämään matkamiehelle tietä, hän oli ryöstänyt Teresan ja oli jo varma siitä, että tyttö oli hänen omansa, kun Vampan kuula oli lävistänyt hänen sydämensä.

Vampa katseli häntä hetkisen, eikä hänen kasvoillaan kuvastunut pienintäkään mielenliikutusta, jota vastoin Teresa vapisi yhä vielä ja uskalsi vain vähitellen lähestyä rosvoa ja katsoa häntä rakastettunsa olan ylitse.

Vähän ajan päästä Vampa kääntyi Teresan puoleen.

"Ahaa", sanoi hän, "hyvä on, sinä olet jo pukeutunut. Nyt on minun vuoroni vaihtaa asua."

Teresa oli todellakin pukeutunut kiireestä kantapäähän kreivi San Felicen tyttären pukuun.

Vampa kantoi Cucumetton ruumiin luolaan, ja Teresa jäi vuorostaan sen ulkopuolelle.

Jos joku toinen matkamies olisi sattunut kulkemaan ohitse, olisi hän nähnyt kummallisen näyn: vuohiaan paimentavan tytön, jolla oli kashmir-hame, helmistä tehdyt korvarenkaat ja kaulanauhat, timanttiset tukkaneulat ja safiiriset, smaragdiset ja rubiiniset napit.

Hän olisi ehdottomasti luullut siirtyneensä Florianin aikaan ja olisi Pariisiin tullessaan kertonut nähneensä alppipaimentytön Sabinilaisvuorten rinteellä.

Neljännestunnin päästä Vampa vuorostaan palasi luolasta. Hänen pukunsa oli omalla tavallaan yhtä komea kuin Teresankin.

Hänellä oli granaatinvärinen takki, jossa oli kultanapit, kultakirjailulla koristettu liivi, roomalainen

huivi kaulassaan, amussäiliö, joka oli kirjaittu kullalla ja punaisella sekä vihreällä silkillä. Taivaansinisestä sametista ommellut polvihousut oli timanttisoljilla sidottu polven alapuolelta, hirvennahkaiset säärykset oli koristettu tuhansilla kiemuroilla, päässä hänellä oli hattu, jossa liehui kaikenvärisiä nauhoja. Kaksi kelloa riippui hänen vyössään, ja komea tikari oli pistetty ammuslaukun kupeeseen.

Teresa huudahti ihastuksesta. Vampa oli ottanut ylleen Cucumetton koko puvun ja oli kuin jokin Leopold Robertin tai Schnetzin maalaus.

Nuori mies huomasi, minkä vaikutuksen hän teki rakastettuunsa, ja ylpeyden hymy nousi hänen huulilleen.

"Nyt", sanoi hän Teresalle, "oletko valmis jakamaan kohtalon minun kanssani, olkoon se millainen tahansa?"

"Olen, olen", huudahti nuori tyttö aivan innoissaan.

"Seuraamaan minua, minne tahansa menen?"

"Vaikka maailman ääriin."

"Tartu sitten käsivarteeni ja menkäämme, sillä meillä ei ole varaa hukata aikaa."

Nuori tyttö tarttui rakastettunsa käsivarteen kysymättäkään, minne tämä hänet vei, sillä tänä hetkenä Luigi oli hänen mielestään kaunis, ylpeä ja kaikkivoipa kuin Jumala.

Ja molemmat lähestyivät metsää, jonka rajan yli he muutaman minuutin päästä olivat astuneet.

Vampa tunsi kaikki vuoriston polut. Jonkin ajan kuluttua he saapuivat metsän tiheimmälle paikalle. Kuivuneen vuoripuron uoma vei laaksoon. Vampa kulki tätä merkittävää tietä pitkin, joka rantatöyräillä kasvavien tuuheitten pinjain suojassa muistutti Vergiliuksen kuvaamaa Avernukseen johtavaa tietä, paitsi että tällä oli helpompi astella.

Teresa alkoi pelätä jylhää ja synkkää seutua ja puristautui lähemmäksi opastaan sanomatta sanaakaan. Mutta kun hän näki Vampan astelevan tasaisesti ja tyyneen näköisenä, niin hän osasi salata levottomuutensa.

Äkkiä kymmenen askelen päässä heistä astui mies puun takaa esiin ja tähtäsi Vampaa.

"Ei askeltakaan eteenpäin", huusi hän, "tai olet kuoleman oma."

"Joutavia", sanoi Vampa kohottaen halveksivasti kätensä. Teresa ei enää voinut salata pelkoaan, vaan painautui yhä lujemmin häntä vastaan. "Joko sudet repivät toisiaan?"

"Kuka olet?" kysyi vahti.

"Olen Luigi Vampa, San Felicen paimen."

"Mitä tahdot?"

"Puhua tovereittesi kanssa, jotka ovat Rocca Biancan metsänaukeamassa."

"Astu edellä", sanoi vartija.

Vampa hymyili huomatessaan rosvo varovaisuuden ja käveli Teresan kanssa edellä yhtä tyyneesti ja tasaisesti kuin tähänkin asti.

Viiden minuutin päästä rosvo käski heitä pysähtymään, ja matki kolme kertaa korpin ääntä.

Samanlainen räyhtä kuuluu vastaukseksi.

"Hyvä on", sanoi rosvo, "nyt voit jatkaa matkaasi."

Luigi ja Teresa lähtivät taas eteenpäin.

Rocca Biancan metsänaukeama oli pienen vuoren huipulla, joka aikoinaan oli varmaankin ollut tulivuori. Tämä tulivuori oli sammunut jo aikoja ennen kuin Romulus ja Remus lähtivät Albasta ja alkoivat rakentaa Roomaa.

Teresa ja Luigi saapuivat kukkulalle ja näkivät samassa parikymmentä rosvoa.

"Tämä nuori mies tahtoo tavata teitä ja puhella kanssanne", sanoi vahti.

"Mitä asiaa hänellä on meille?" kysyi se, joka päällikön poissa ollessa hoiti hänen tehtäviään.

"Minulla on sitä asiaa, että olen väsynyt paimenen ammattiin", sanoi Vampa.

"Vai niin", sanoi päällikkö, "ymmärrän, sinä tahdot päästä meidän joukkoomme?"

"Olkoon hän tervetullut", huusivat useat Ferrusinosta, Pampinarasta ja Anagnista kotoisin olevat rosvot, jotka tunsivat Luigi Vampan.

"Niin kyllä, mutta minä tahdon muutakin kuin olla toverinne."

"Mitä sinä sitten tahdot?" kysyivät rosvot kummissaan.

"Minä tahdon tulla päälliköksenne", sanoi nuori mies.

Rosvot purskahtivat nauruun.

"Millä mielestäsi olet tämän kunnian ansainnut?" kysyi alipäällikkö.

"Olen tappanut päällikkönne Cucumetton, jonka puku nyt on ylläni", sanoi Luigi, "ja olen sytyttänyt San Felicen kartanon antaakseni juhlapuvun morsiamelleni."

Tuntia myöhemmin oli Luigi Vampa valittu kuolleen Cucumetton sijaan päälliköksi.

— No, rakas Albert, sanoi Franz kääntyen ystävänsä puoleen, — mitä nyt arvelette Luigi Vampasta?

— Sitä, että tuo kaikki on tarua, sanoi Albert, — ja että häntä ei ole koskaan ollut olemassakaan.

— Ja te siis sanotte, että Vampa harjoittaa tätä nykyä ammattiaan Rooman lähistöllä? kysyi Franz Pastrinilta.

— Ja niin uhkarohkeasti, ettei moista ole ennen nähty.

— Poliisi on siis turhaan koettanut vangita häntä?

— Sehän on mahdotonta! Hän on liitossa tasangon paimenten, Tiberin kalastajien ja rannikon salakuljettajien kanssa. Kun häntä etsitään vuoristosta, niin hän onkin virralla, häntä ajetaan takaa virralla, hän onkin merellä; kun sitten luullaan hänen paenneen Giglion, Guanoutin tai Monte-Criston saarelle, niin hän ilmestyykin yht'äkkiä Albanoon, Tivoliin tai Ricciaan.

— Ja miten hän menettelee matkustajien suhteen?

— Hyvin yksinkertaisesti. Sen mukaan, kuinka kaukana ollaan kaupungista, he antavat matkustajalle aikaa kahdeksan tuntia, kaksitoista tuntia, vuorokauden, että hän ehtisi maksaa lunnaat. Kun tämä aika on kulunut umpeen, annetaan vielä tunti armonaikaa. Ellei tämän tunnin viimeisenä minuuttina lunnaita ole suoritettu, ampuu hän kuulun vangin otsaan tai pistää tikarin hänen sydämeensä. Siinä kaikki.

— No, Albert, kysyi Franz toveriltaan, — vieläkö nytkin tekee mielenne ajaa Colosseumiin ulommaisista bulevardeja pitkin?

— Tietysti, jos se tie on hausempi, vastasi Albert.

Samassa kello löi kahdeksan, ovi aukeni ja ajuri astui sisään.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi hän, — vaunut odottavat.

— Siinä tapauksessa, sanoi Franz, — Colosseumiin.

— Porta del Popolon kautta vai katuja pitkin?

— Katuja pitkin, hitto vieköön, katuja pitkin! huudahti Franz.

— Rakas ystävä, sanoi Albert nousten ja sytyttäen kolmannen sikarin, — luulin teitä toden totta urhoollisemmaksi.

Franz oli keksinyt keinon, miten Albert joutuisi Colosseumiin kulkematta minkään antiikkisen raunion ohitse, niin ettei mikään asteittainen valmistautuminen riistäisi tältä jättiläisrakennukselta tuumaakaan sen mahtavuudesta. Se kävi päinsä ajamalla ensin Via Sistiniaa, kääntymällä Santa Maria Maggiorin edustalla ja saapumalla Via Urbanaa ja San Pietro in Vincolia pitkin Via del Colosseolle.

Tällä tiellä oli sekin etu, että se ei millään tavoin haihduttanut Pastrinin kertomuksen vaikutusta, johon tarinaan oli liittynyt Franzin kummallinen isäntä Monte-Criston saarelta.

Eräs toinenkin seikka oli johdattanut Franzin mieleen ystävänsä merenkulkija Sindbadin, nimittäin nuo hänen kummalliset suhteensa rosvoihin ja salakuljettajiin. Kun Pastrini oli kertonut, miten Vampa saattoi paeta kalastajien ja salakuljettajien veneisiin, niin Franz muisti noita kahta korsikalaista rosvoa, jotka olivat aterioineet jahdin miehistön seurassa, ja jotka oli viety Porto-Vecchioon. Ilmeisesti merenkulkija Sindbad harjoitti samaa hyväntekeväisyysintoaan yhtä hyvin Piombinon, Civita-Vecchian, Ostian ja Gaetan rannoilla kuin Korsikan, Toscanan ja Espanjan rannoillakin. Ja kun Franz muisti hänen itse puhuneen Tunisista ja Palermosta, oli hänellä ilmeisesti hyvin laaja vaikutuspiiri.

Mutta niin voimakkaan vaikutuksen kuin nämä mietelmät tekivätkin nuoreen mieheen, katosivat ne heti, kun hän näki edessään Colosseumin synkän jättiläisrakennuksen, jonka aukkojen läpi kuu loi kalpeita säteitään, aivan kuin ne olisivat paistaneet kummituksen silmistä. Vaunut pysähtyivät muutaman askelen päähän Mesa Sudansista. Kuski hyppäsi istuimeltaan alas, avasi vaunun oven, ja nuoret miehet laskeutuivat maahan. Samassa oli heidän edessään opas, joka näytti ilmestyneen maan alta.

Hotellin puolesta oli jo opas seurannut heitä, joten heillä oli nyt kaksi opasta.

Roomassa onkin aivan mahdotonta karttaa oppaita. Lukuun ottamatta yleistä opasta, joka ottaa teidät haltuunsa niin pian kuin tulette hotelliin ja joka ei luovu teistä, ennen kuin olette päässyt kaupungin ulkopuolelle, on jokaisella muistomerkilläkin oma oppaansa, jopa muistomerkin jokaisella osallakin. Kuinka niitä siis ei olisi Colosseumilla, tuolla kuuluisimmalla muistomerkillä, josta Martialis on sanonut:

"Lakatkoon Memphis ylistelemästä pyramidien raakalaiskauneutta, älköön ylistettäkö enää Babylonian ihmeitä, kaikki saavat väistyä tämän Caesarien jättiläistyön edessä, kaikkien tulee yhtyä ylistämään tätä muistomerkkiä."

Franz ja Albert eivät koettaneetkaan päästä oppaiden tyranniudesta. Se olisi ollut sitäkin vaikeampaa, kun vain oppailla on oikeus kulkea rakennuksessa soihtu käsissään. He eivät siis vastustelleet, vaan antautuivat kokonaan näiden valtaan.

Franz tunsu rakennuksen, sillä hän oli jo kymmenen kertaa ollut siellä. Mutta kun hänen toverinsa ensi kertaa astui jalallaan Flavius Vespasianuksen jättiläisrakennukseen, teki muistomerkki oppaan lörpöttelystä huolimatta syvän vaikutuksen häneen. Näkemättä ei voi aavistaa, kuinka mahtava tämä rakennus on, ja se tulee entistä kauniimmaksi etelän kuutamossa, joka muistuttaa lännen iltahämärää.

Tuskin oli Franz astunut satasen askelta raunioiden sisällä, kun hän jätti Albertin oppaiden seuraan katsomaan leijonien luolaa, gladiaattorien suojaa ja caesarien aitiota, ja läksi omin päin kulkemaan puoliksi raunioituneita portaita myöten. Hän antoi muiden tehdä tavanmukaisen kiertokulkunsa ja istahti erään pylvään suojaan aukon kohdalle, josta hän saattoi nähdä rakennuksen koko majesteetillisessa suuruudessaan.

Franz oli istunut noin neljänneksen aikaa paikallaan ja näki, miten Albert soihtuja kantavien oppaiden seurassa tuli esiin Colosseumin toisessa päässä eräästä vomitoriumista ja miten he aivan kuin virvatulia seuraavat varjot laskeutuivat porras portaalta sitä paikkaa kohden, joka oli varattu Vestan neitsyille, kun hän kuuli kiven putoavan alas niiltä portailta, joita myöten hän oli äsken kulkenut. Useinhan kivi tuolla tavoin putoaa ajan askelten alta ja vyöryy syvyyteen. Mutta tällä kertaa hänestä tuntui, että ihmisjalka oli sen irroittanut, ja että joku tuli häntä kohden, vaikkakin astuja koetti liikkua niin hiljaa kuin mahdollista.

Vähän ajan kuluttua tuli näkyviin mies, joka nousi varjosta sitä mukaa kuin astui ylemmäksi portaita. Mies saattoi olla niin kuin Franzkin sellainen matkailija, joka mieluummin mietiskeli yksinäisyydessä kuin kuunteli oppaan lörpötyksiä, eikä hänen ilmestymisessään siis ollut mitään kummallista. Mutta hänen ylen varovainen liikehtimisensä ja kuulostamisensa ilmaisi, että hän oli saapunut tiettyssä tarkoituksessa ja odotti jotakuta.

Vaistomaisesti Franz hiipi piiloon pylvään taakse.

Kymmenen askelen päässä heistä oli holvi sortunut ja aukon ympärillä kasvoi pensaita ja pitkiä huojuvia köynnöskasveja, joiden vihannat oksat selvästi näkyivät taivaan tummaa kantta vastaan.

Mies, jonka salaperäinen ilmestyminen oli herättänyt Franzin huomiota, seiso i varjossa, joten hänen kasvopiirteitään ei voinut erottaa, mutta hänen pukunsa näkyi. Hän oli kietoutunut laajaan, ruskeaan viittaan, jonka vasemman olan yli heitetty kulma suojasi hänen kasvojensa alapuolen. Leveälierinen hattu peitti kasvojen yläosan. Hänen pukunsa alaosaa valaisi aukosta viistoon tuleva säde, ja silloin saattoi erottaa mustat housut ja hienot kiiltonahkaiset kengät. Mies kuului ilmeisesti hienoihin seurapiireihin.

Seisottuaan paikallaan muutaman minuutin hän alkoi käydä kärsimättömäksi. Silloin kuului ylemmältä terassilta heikkoa kolinaa.

Samassa ilmestyi mies aukon suulle, loi tutkivan katseensa pimeyteen ja huomasi viittaan kietoutuneen miehen. Hän tarttui heti riippuviin köynnöksiin ja laskeutui niitä myöten. Hänellä oli trasteverelainen puku yllään.

— Anteeksi, teidän ylhäisyytenne, sanoi hän Rooman murteella, — olen antanut teidän odottaa. Mutta olen myöhästynyt vain muutaman minuutin. San Giovanni di Lateranon kello löi vasta juuri äsken kymmenen.

— Minä tulin liian varhain ettekä te liian myöhään, vastasi tuntematon selvällä Toscanan murteella. — Jättäkäämme siis turhat anteeksipyyntöt. Tiedän joka tapauksessa, ettei saapumisenne riippunut teidän tahdostanne.

— Siinä olettekin oikeassa, teidän ylhäisyytenne. Tulen Sant' Angelon linnasta, ja minun oli hyvin vaikea päästä Beppon puheille.

— Kuka on Beppo?

— Beppo on eräs vankilan palvelija, jolle maksan vuosittain pienen summan saadakseni tietää, mitä pyhän isän vankilassa tapahtuu.

— Ahaa, minä huomaan, että olette varovainen.

— Täytyy, teidän ylhäisyytenne, eihän tiedä, mitä sattuu tapahtumaan. Ehkä minäkin kerran joudun ansaan, aivan kuin Peppino-parka, ja tarvitsen hiiren puremaan verkon silmut poikki.

— Lyhyesti, mitä olette saanut tietää?

— Tiistaina pannaan toimeen kaksi teloitusta kello kahden aikaan, niin kuin Roomassa on tapana ennen suuria juhlia. Toinen on *mazzolato*, konna, joka tappoi kasvattajansa, erään papin, eikä siis ansaitse mitään sääliä. Toinen on *decapitato*, ja se on onneton Peppino.

— Minkä sille voi, tehän herätätte sellaista kauhua sekä paavillisessa hallituksessa että viereisissä kuningaskunnissakin, joten rangaistus on pantava toimeen pelottavaksi esimerkiksi.

— Mutta eihän Peppino kuulu edes joukkooni. Hän on paimenparka, joka ei ole tehnyt muuta rikosta kuin että on hankkinut meille ruokavaroja.

— Ja tullut siten täydellisesti rikostoveriksenne. Häntä kohtaan ollaan kuitenkin hienotunteisia, häntä ei murskata kuoliaaksi niin kuin teille kävisi, jos kerran joutuisitte heidän käsiinsä, vaan mestataan. Tämä tuottaa vaihtelua kansanhuveihin, joten jokainen saa siellä nähdä mielensä mukaisen näytännön.

— Lukuun ottamatta sitä odottamatonta näytäntöä, jonka minä järjestän.

— Näytte aikovan tehdä tyhmyyksiä, huomautti viittaniekka.

— Olen valmis tekemään mitä tahansa pelastaakseni miehen, joka minua palvelemalla on joutunut ahdinkoon. Kautta Madonnan, pitäisin itseäni pelkurina, ellen tekisi mitään auttaakseni tuota kunnan miestä.

— Ja mitä aiotte tehdä?

— Asetan parikymmentä miestä mestauslavan ympärille, ja kun hänet tuodaan ja minä olen antanut merkin, hyökkäämme kaikki tikarit kädessä saattueen kimppuun ja vapautamme hänet.

— Tuuma tuntuu hyvin arveluttavalta, ja minun keinoni on ehdottomasti parempi.

— Ja mikä on teidän ylhäisyytenne keino?

— Annan eräälle tuntemalleni miehelle kymmentuhatta piasteria, ja Peppinon mestaus lykätään seuraavaan vuoteen. Sitten annan tämän vuoden kuluessa tuhat piasteria eräälle toiselle, joka auttaa

hänet pääsemään pakoon.

— Oletteko varma onnistumisestanne?

— Olen. Teen enemmän yksinäni kullan avulla kuin te kaikki yhteensä tikareillanne, pistooleillanne, karbiineillanne ja musketeillanne. Antakaa minun toimia.

— Hyvä on. Mutta jos epäonnistutte, niin olemme valmiina.

— Olkaa vain valmiina, jos mielenne tekee, mutta luottakaa siihen, että minä hankin armahduksen.

— Ylihuomenna on tiistai, muistakaa se. Teillä on aikaa vain huomispäivä.

— Mutta vuorokaudessa on kaksikymmentäneljä tuntia, tunnissa kuusikymmentä minuuttia ja minuutissa kuusikymmentä sekuntia. Ja kahdeksankymmenenkuudentuhannen neljänsadan sekunnin kuluessa ennättää saada paljon aikaan.

— Jos onnistutte, niin miten saamme sen tietää?

— Asia on hyvin yksinkertainen. Olen vuokrannut kahvila Rospolin kolme viimeistä ikkunaa. Jos saan lykkäyksen aikaan, niin sivuilla olevissa ikkunoissa on keltaiset silkkiverhot, mutta keskimmaisessä valkoiset, ja niissä punainen risti.

— Mainiota. Ja kenen välityksellä toimitatte armahduksen?

— Lähettäkää luokseni joku joukostanne katujamunkin puvussa. Pukunsa avulla hän pääsee aivan mestauslavan ääreen, antaa armahduskirjan munkkikunnan esimiehelle, joka taas antaa sen pyövelille. Ilmoittakaa tämä sitä ennen Peppinolle, ettei hän kuole pelosta tai tule hulluksi.

— Kuulkaahan, teidän ylhäisyytenne, sanoi talonpoika, — olettehan varma siitä, että olen teille uskollinen?

— Ainakin toivon.

— Jos pelastatte Peppinon, niin vastaisuudessa en ole ainoastaan uskollinen, vaan tottelen kaikkia määräyksiänne.

— Ajatelkaa tarkoin mitä sanotte, ystäväni. Jonakin päivänä ehkä vetoan siihen, sillä ehkä minäkin jonakin päivänä tarvitsen teidän apuanne...

— No niin, silloin näette, että olen yhtä valmis auttamaan teitä kuin te nyt minua. Vaikka olisitte maailman toisessa ääressä, niin teidän ei tarvitse muuta kuin kirjoittaa minulle: Tee niin, ja minä teen, kautta...

— Vaiti, sanoi tuntematon, — kuulen askeleita.

— Ne ovat matkustajia, jotka käyvät katsomassa Colosseumia soihtujen valossa.

— Heidän ei sovi nähdä meitä täällä yhdessä. Nuo vakoilevat oppaat voisivat tuntea meidät. Ja niin suuressa kunniaassa kuin pidänkin ystävyystänne, voisin turmella hiukan asemaani, jos tiedettäisiin meidän olevan läheisissä tekemisissä toistemme kanssa.

— Siis, jos saatte lykkäyksen aikaan?

— On keskimmaisessä ikkunassa valkoiset silkkiverhot ja niissä punainen risti.

— Ellette saa sitä aikaan?

— Kaikissa kolmessa on keltaiset verhot.

— Ja silloin?

— Silloin, hyvä ystävä, käyttäkää tikarejanne mielenne mukaan; minä sallin sen ja olen sitä katsomassa.

— Hyvä, teidän ylhäisyytenne, luotan teihin, luottakaa te minuun.

Tämän sanottuaan talonpoika katosi portaita myöten, ja tuntematon, käärittyään viittansa vieläkin enemmän kasvojensa suojaksi, kulki parin askelen päässä Franzin ohitse ja astui ulompia portaita myöten areenalle.

Pian sen jälkeen Franz kuuli nimeään huudettavan holvikäytävässä.

Albert kutsui häntä.

Kymmenen minuuttia myöhemmin Franz ajoi hotellia kohden kuunnellen anteeksiantamattoman hajamielisesti Albertia, joka Pliniuksen ja Calpurniuksen mukaan esitelmöi oppineesti rautapiikkisistä verkoista, joiden avulla estettiin petoja hyökkäämästä katsojien joukkoon.

Hän antoi toisen rauhassa jatkaa selityksiään. Hänellä oli kiire päästä niin pian kuin mahdollista yksinäisyyteen voidakseen rauhassa miettiä kaikkea, mitä hänelle oli tapahtunut.

Toinen miehistä oli hänelle ehdottomasti vieras, mutta toisen ääni oli tuttu.

Lauseitten hieman pilkallisissa käänteissä oli jotakin terävää ja metallista, joka sai hänet sävähtämään Colosseumissa aivan samoin kuin Monte-Criston saarellakin.

Hän oli aivan varma siitä, että tämä mies oli merenkulkija Sindbad. Jokaisessa muussa tilanteessa Franz olisi mennyt hänen luokseen. Mutta hänen kuulemansa keskustelu oli ollut niin arkaluonteinen, ettei hän tohtinut ilmaista itseään. Hän oli siis antanut tuon kummallisen miehen poistua seuraamatta häntä, mutta hän päätti pyhästi, ettei seuraavalla kerralla päästäisi tilaisuutta käsistään.

Ajatukset vaivasivat Franzia niin, ettei hän saanut unta. Vasta päivän koittaessa hän nukahti; siitä syystä hän nousikin hyvin myöhään. Oikeana pariisilaisena oli Albert jo pitänyt huolta illan huvituksista ja lähettänyt ostamaan aition Argentina-teatteriin.

Franzilla oli useita kirjoja kirjoitettavana Ranskaan; hän jätti sen vuoksi vaunut koko päiväksi Albertin haltuun.

Kello viideltä Albert palasi hotelliin. Hän oli vienyt perille suosituskirjeensä ja oli saanut kutsuja kaikiksi illoiksi ja oli nähnyt Rooman. Yhdessä päivässä Albert oli ennättänyt kaiken.

Sitä paitsi hän oli ennättänyt tiedustella, millainen oli ooppera ja ketkä siinä esiintyivät.

Oopperan nimi oli "Parisina", ja siinä esiintyivät Coselli, Moriani ja Spech.

Onni siis suosi nuoria ystäviämme: he pääsivät kuulemaan "Lucia di Lammermoorin" säveltäjän oopperaa, jossa esiintyi kolme Italian parasta taiteilijaa.

Albert ei ollut voinut tottua italialaisiin teattereihin, niissä kun ei ollut orkesteripaikkoja yleisölle, ei ollut parvia eikä avonaisia aitioita. Se tuntui hankalalta hänestä, jolla oli oma orkesterituolinsa Bouffes'issa ja osansa loge infernalea Suuressa oopperassa.

Se ei estänyt Albertia pukeutumasta tavattoman huolellisesti joka kerta, kun hän meni oopperaan Franzin seurassa. Se oli turhaa vaivaa. Ranskalaisen muodin hienoimman edustajan häpeäksi on mainittava, että niinä neljänä kuukautena, joina hän Franzin kanssa oli samoillut Italian halki, hänelle ei ollut sattunut ainoatakaan seikkailua.

Albert koetti toisinaan laskea leikkiä tästä asiasta. Mutta oikeastaan hän oli siitä harmissaan. Hän, Albert de Morcerf, Pariisin suosituimpia nuoria miehiä, ei saavuttanut mitään ponnistustensa palkaksi. Koko juttu oli sitä tuskallisempi, kun hän oli lähtenyt Pariisista varmassa vakaumuksessa, että hänellä olisi aivan tavaton menestys ja että hän saisi tuttavansa Pariisissa riemuitsemaan kertoessaan seikkailuistaan.

Mitään ei ollut tapahtunut. Kauniit genovalaiset, firenzeläiset ja napolilaiset kreivittäret olivat pysyneet uskollisina, eivät suinkaan miehilleen vaan rakastajilleen, ja Albert tuli siihen harmilliseen vakaumukseen, että italialaiset naiset ovat uskottomuudessaankin uskollisempia kuin ranskalaiset.

Tällä en tahdo sanoa, ettei Italiassa, niin kuin kaikkialla, olisi poikkeuksia.

Albert ei ollut ainoastaan komea seuramies, vaan hän oli myös henkevä. Hän oli sitä paitsi vicomte, tosin uutta aatelia, mutta kun ei nykyaikana enää kysytä todistuksia, niin samahan oli, laskettiin aateluus vuodesta 1399 vai 1815! Kaiken muun lisäksi oli hänellä viidenkymmentuhannen livren vuotuiset korot. Se riitti jo yllin kyllin tekemään miehen tavoitelluksi Pariisissa. Nöyryyttävään sen vuoksi oli, ettei kukaan nainen todenteolla ollut häntä huomannut, vaikka hän oli liikkunut niin monessa Italian kaupungissa.

Hän arvelikin saavansa korvauksen Roomassa, sillä onhan karnevaali vapauden aikaa ja panee jäykimmätkin hulluttelemaan. Ja koska karnevaali alkaisi seuraavana päivänä, täytyi Albertin sitä ennen tehdä voitavansa herättääkseen huomiota.

Hän olikin sen vuoksi ostanut liput teatterin kaikkein silmiinpistävämpään aitioon ja oli sinne



mennessään pukeutunut hyvin huolellisesti. Aitio oli ensimmäisellä rivillä, joka vastaa pariisilaisen teatterin galleriaa. Ensimmäiset kolme riviä olivat kaikki yhtä hienoja, ja niitä sanotaankin sen vuoksi ylhäisön riveiksi.

Tämä aitio, jossa kaksitoista henkeä saattoi mukavasti istua, oli maksanut ystävyksille hiukan vähemmän kuin neljän hengen aitio Ambigu-teatterissa Pariisissa.

Albert toivoi vielä senkin vuoksi valloittavansa jonkun kauniin roomattaren, että voisi saada paikan tämän vaunuissa ja nähdä karnevaalin ylhäisistä ajoneuvoista tai jonkun prinssin palatsin parvekkeelta.

Toiveikas mieliala teki hänet vielä entistä eloisammaksi. Hän käänsi selkensä näyttämöön, kumartui puoliksi ulos aitiostaan ja katseli kuuden tuuman pituisella kaukoputkella kaikkia kauniita naisia.

Mutta ei ainoakaan nainen edes uteliaisuudesta kiittänyt katseellansa Albertia kaikkien hänen vaivannäköjensä palkaksi.

Jokainen puheli omista asioistaan, rakkaudestaan, nautinnoistaan, seuraavana päivänä alkavasta karnevaalista, välittämättä esiintyjistä tai oopperasta muuta kuin määrähetkinä, jolloin jokainen kääntyi, joko kuullakseen osan Cosellin resitatiivista, taputtaakseen käsiään Morianin loistavalle laululle tai huutaakseen "hyvä" Spechille. Sen jälkeen yksityiset keskustelut alkoivat uudelleen.

Ensimmäisen näytöksen lopulla aukeni erään siihen asti tyhjänä olleen aition ovi, ja Franz näki naisen, jolle hänet oli esitelty Pariisissa ja jonka hän luuli vieläkin olevan Ranskassa. Albert huomasi toverinsa liikahtavan naisen ilmestyessä aitioon ja kysyi heti:

— Tunnetteko tuon naisen?

— Tunnen. Mitä pidätte hänestä?

— Hurmaava, hyvä ystävä, ja vaalea. Oh, kuinka ihanat hiukset! Onko hän ranskalainen?

— Hän on venetsialainen.

— Ja hänen nimensä on?

— Kreivitär G...

— Minä tunnen hänet nimeltä, sanoi Albert. — Sanotaan, että hän on yhtä sukkela kuin kauniskin. Minähän olisin voinut tulla esitellyksi hänelle rouva Villefort'in viime tanssiaisissa, mutta löin ne laimin. Mikä tyhmeliini olenkaan!

— Jos tahdotte, niin korjaan tämän tyhmyyden? kysyi Franz.

— Tunnetteko hänet niin hyvin, että voitte viedä minut hänen aitioonsa?

— Minulla on ollut kunnia puhella hänen kanssaan kolme tai neljä kertaa eläissäni. Mutta tiedättehän, että silloin voin mennä hänen aitioonsa käyttäytymättä sopimattomasti.

Tällä hetkellä kreivitär huomasi Franzin ja viittasi siroasti hänelle, mihin Franz vastasi kunnioittavasti kumartamalla.

— Kas vain, teidän näytätte olevan hyvissä väleissä hänen kanssaan! sanoi Albert.

— Siinä erehdytte, ja me ranskalaiset teemme ulkomailla niin paljon tyhmyyksiä sen vuoksi, että näemme kaiken ranskalaiselta näkökannalta. Espanjassa ja varsinkaan Italiassa ei pidä arvostella ihmisten keskinäisten suhteiden läheisyyttä sen perusteella, kuinka vapaasti he seurustelevat keskenään. Me olemme tunteneet sympatiamme kohtaan, kreivitär ja minä, siinä kaikki.

— Sydämenkö sympatiamme? kysyi Albert nauraen.

— Ei, vaan järjen, siinä kaikki, vastasi Franz vakavasti.

— Missä tilaisuudessa?

— Kävellessämme Colosseumissa samalla tapaa kuin mekin kaksi.

— Kuutamollako?

— Niin.

— Kahdenko?

— Melkein.

— Ja mistä puhuitte?

— Vainajista.

— Sepä oli todellakin hyvin virkistävä, huudahti Albert. — Jos minulla on onni päästä hänen seurakseen tuollaiselle kävelymatkalle, lupaan puhua yksinomaan elävistä.

— Ja teette siinä ehkä väärin.

— Sitä odottaessamme esitelkää minut hänelle, niin kuin olette luvannut.

— Heti, kun näytös on loppunut.

— Kuinka kirotun pitkä tämä ensimmäinen näytös onkaan!

— Kuunnelkaa finaalia, se on hyvin kaunis, ja Coselli laulaa sen verrattomasti.

— Niin kyllä, mutta millainen asento hänellä on!

— Spech on niin draamallinen kuin suinkin voi vaatia.

— Ymmärrättehän, että kun on kuullut Sontagin ja Malibrinin...

— Eikö Morianin metodi ole teistä verraton?

— Minä en pidä tummista tenorilaulajista.

— Rakas ystävä, te olette todellakin liian vaativainen, sanoi Franz kääntyessään näyttämölle päin Albertin yhä jatkaessa yleisön tarkastamista.

Väliverho laskeutui vihdoinkin vicomte de Morcerfin suureksi iloksi; hän tarttui hattuunsa, silitti nopeasti hiuksiaan, korjaili kalvosimiaan ja kaulanauhaansa ja huomautti Franzille odottavansa häntä.

Kun kreivitär, jolta Franz katseellaan kysyi lupaa, viittasi hänelle merkiksi, että hän oli tervetullut, kiirehti Franz täyttämään Albertin toivomuksen. Kulkiessaan pitkin käytävää Albert vielä silitteli paitansa edustasta ja takistaan pois istumaryppyjä, ja he naputtivat aitio 4:n oveen, jonka takana kreivitär istui.

Heti nousi nuori mies, joka oli istunut hänen rinnallaan aition etummaisella tuolirivillä, ja luovutti italialaiseen tapaan paikkansa vastatulleelle, joka vuorostaan luovuttaa sen seuraavalle vieraille.

Franz esitteli Albertin kreivittärelle Pariisin eräänä suosituimpana seuramiehenä. Hän lisäsi, että Albert oli aivan onneton, kun ei Pariisissa ollut osannut käyttää hyväkseen tilaisuutta tulla esitellyksi kreivittärelle, ja oli pyytänyt häntä korjaamaan tämän erehdyksen. Hän oli nyt toimittanut tehtävänsä ja toivoi, että kreivitär, jolle hänenkin oikeastaan olisi pitänyt tulla uudestaan esitellyksi, antaa anteeksi hänen epähienon menettelynsä.

Kreivitär vastasi tervehtimällä hurmaavasti Albertia ja ojentamalla kätensä Franzille.

Kreivittären viittauksesta Albert istui eturivissä vapaana olevalle tuolille, ja Franz kreivittären taakse.

Albert oli löytänyt verrattoman keskustelunaiheen: Pariisin. Hän puheli kreivittären kanssa yhteisistä tuttavista. Franz huomasi hänen päässeensä hyvään keskustelun alkuun. Hän antoi heidän jatkaa ja pyysi Albertilta lainaksi hänen pitkää kaukoputkeaan alkaen vuorostaan tarkastaa katsomoa.

Vastapäätä heitä, kolmannen rivin aition etummaisella tuolilla, istui ihmeen kaunis nainen. Hänellä oli yllään kreikkalainen puku ja hän esiintyi siinä niin luontevasti, että huomasi hänen tottuneen sitä käyttämään.

Varjossa hänen takanaan oli herra, jonka kasvoja ei voinut erottaa.

Franz keskeytti kreivittären ja Albertin keskustelun kysyen kreivittäreltä, tunsiko tämä kuka oli tuo albanialainen nainen, jonka luulisi herättävän sekä miesten että naistenkin huomiota.

— En, vastasi hän. — Tiedän ainoastaan, että hän on ollut Roomassa talven alusta alkaen, sillä teatterin aloittaessa näytäntönsä näin hänet tuolla samalla paikalla. Kuukauden kuluessa hän ei ole ollut poissa ainoastakaan näytännöstä. Toisinaan on hänen seurassaan ollut tuo herra, toisinaan on häntä saattanut ainoastaan musta palvelija.

— Mitä pidätte hänestä, kreivitär?

— Hän on harvinaisen kaunis. Medora oli varmaankin tuon naisen näköinen.

Franz ja kreivitär hymyilivät toisilleen. Kreivitär jatkoi keskusteluaan Albertin kanssa, ja Franz alkoi uudelleen tarkastaa albanialaista naista.

Esirippu nousi ja baletti alkoi. Se oli eräs noista italialaisista baleteista, jotka kuuluisa Henri oli näyttämölle asettanut. Hän saavutti tanssitaiteilijana Italiassa tavattoman suuren maineen, jonka hän sitten onnettomuudekseen menetti vesiteatterillaan. Näissä baleteissa kaikki pienimmästä suurimpaan asti ottavat niin vilkkaasti osaa toimintaan, että sataviisikymmentä ihmistä tekee yht'aikaa saman liikkeen, nostaa saman käden tai saman jalan.

Baletin nimi oli "Poliska".

Franzin huomio oli niin kokonaan kohdistunut kauniiseen kreikattareen, että hän ei katsonutkaan balettiin. Kaunis nainen sitä vastoin nautti tavattomasti baletista. Seuralainen puolestaan vaikutti täysin välinpitämättömältä. Hän ei liikahtanutkaan koko esityksen aikana ja näytti orkesterin torvien, symbaalien ja kilistimien helvetillisestä melusta huolimatta vaipuneen rauhalliseen uneen.

Baletti päättyi, ja väliverho laskeutui permanttoyleisön taputtaessa hurjasti käsiään.

Toisen näytöksen alkusoitto alkoi. Heti ensimmäisten sävelten kaikuessa Franz näki nukkuneen miehen nousevan paikaltaan ja lähestyvän kreikatarta, joka kääntyi lausuakseen hänelle muutaman sanan ja nojautuakseen uudelleen aition kaidepuuta vastaan.

Hänen seuralaisensa kasvot olivat yhä vielä varjossa, eikä Franz voinut erottaa miehen piirteitä.

Esirippu nousi, Franzin huomio kohdistui esiintyjiin, ja hän siirsi katseensa hetkiseksi kauniin kreikattaren aitiosta näyttämölle.

Näytös alkaa uniduetolla. Parisina nukkuu ja ilmaisee unissaan Azzolle rakastavansa Ugoa. Petetty aviomies kärsii kaikki mustasukkaisuuden tuskat. Kun hän on varma vaimonsa uskottomuudesta, herättää hän tämän ja ilmoittaa kostavansa.

Tämä duetto on kaunein, vaikuttavin ja pöyristyttävin, mikä koskaan on lähtenyt Donizettin tuotteliaasta kynästä. Franz kuuli sen jo kolmannen kerran, ja vaikka hän ei ollutkaan mikään tavattoman suuri musiikinhailija, teki se häneen valtavan vaikutuksen. Hän aikoi siis yhtyä yleisön kättentaputuksiin, mutta hänen kätensä jäivät levälleen, ja hyvä-huuto kuoli hänen huulilleen.

Mies kreikattaren aitiassa oli noussut, ja kun hänen kasvoilleen osui valo, tunsi Franz hänet Monte-Criston salaperäiseksi asukkaaksi, samaksi, jonka hahmon ja äänen hän oli ollut tuntevinaan Colosseumin raunioilla.

Franzin kasvoilla kuvastui niin selvästi hänen sielunsa hämminki, että kreivitär katsahti häneen, purskahti nauruun ja kysyi, mikä häntä vaivasi.

— Rouva kreivitär, sanoi Franz, — kysyin äsken teiltä, tunsitteko tuon albanialaisen naisen. Nyt kysyn tunnetteko hänen miehensä?

— Yhtä vähän, vastasi kreivitär.

— Ettekö koskaan ole huomannut häntä?

— Tuopa on oikea ranskalainen kysymys. Tiedättehän, että me italialaiset naiset emme huomaa ketään muuta kuin sen, jota rakastamme.

— Se on totta, vastasi Franz.

— Joka tapauksessa, sanoi kreivitär nostaen Albertin kaukoputken silmilleen ja suunnaten sen aitiota kohden, — hän on ilmeisesti juuri haudastaan kaivettu, haudankaivajan luvalla liikkeelle lähtenyt vainaja, sillä hän on aivan pelottavan kalpea.

— Hän on aina saman näköinen, sanoi Franz.

— Tunnetteko siis hänet? kysyi kreivitär. — Siinä tapauksessa minä kysyn teiltä, kuka hän on.

— Luulen nähneeni hänet jo ennen ja arvelen tuntevani hänet.

— Toden totta, sanoi kreivitär, ja hänen kauniita olkapäitään puistatti väristys, — ymmärrän kyllä, että kun kerran on hänet nähnyt, ei voi häntä unohtaa.

— No, sanoi Franz kreivittärelle, kun tämä toistamiseen alkoi tarkastaa tuota miestä, — mitä ajattelette hänestä?

— Että hän näyttää olevan lordi Ruthwen ilmielävänä.

Tämä Byroniin vertaaminen oli Franzin mielestä hyvin sattuva. Mies sai katsojan ehdottomasti ajattelemaan vampyyria.

— Minun täytyy saada tietää, kuka hän on, sanoi Franz ja nousi.

— Älkää menkö, huudahti kreivitär. — Älkää jättäkö minua. Olin aikonut pyytää teitä saattamaan minua kotiin, ja pidän teidät luonani.

— Mitä? Todellako? kuiskasi Franz hänen korvaansa. — Pelkäätekö häntä?

— Kuulkaahan, kun kerron, sanoi kreivitär. — Byron vakuutti minulle, että vampyyreja on, hän kertoi nähneensäkin sellaisen. Hän selitti minulle, minkä näköisiä ne ovat. Juuri tuollaisia: musta tukka, kummallisesti säihkyvät silmät, kalmankalpea. Sitä paitsi huomatkkaa, että hän ei ole kenenkään tavallisen naisen seurassa, vaan ulkomaalaisen ... kreikkalaisen, vääräoppisen ... joka ehkä on noita niin kuin mieskin. Minä pyydän teitä, älkää menkö. Etsikää häntä huomenna niin paljon kuin tahdotte, mutta tänä iltana pidätän teidät luonani.

Franz uhkasi lähteä.

— Kuulkaahan, sanoi kreivitär, — minä lähden pois. En voi jäädä näytännön loppuun asti, minun luonani on vieraita. Olisitteko niin epäkohtelias, että kieltäytyisitte saattamasta minua kotiin?

Franzilla ei ollut muuta neuvoa kuin ottaa hattunsa, avata aition ovi ja tarjota käsivartensa kreivittärelle.

Kreivitär oli todellakin hyvin levoton. Franzkaan ei voinut vapautua jonkinmoisesta taikauskaisesta kauhusta; se oli sitäkin luonnollisempi, kun se, mikä kreivittäressä oli vaistomaista, johtui hänessä omakohtaisista kokemuksista.

Hän tunsu kreivittären vapisevan vaunuihin astuessaan. Hän saattoi hänet kotiin asti. Siellä ei ollut ketään. Franz moitti häntä hellästi siitä.

— En todellakaan voi hyvin, sanoi kreivitär, — minun täytyy saada olla yksin. Minä aivan säikähdin nähdessäni tuon miehen.

Franz yritti nauraa.

— Älkää naurako, sanoi kreivitär, — sitä paitsi eihän teidän tee mielennekään nauraa. Luvatkaa minulle jotakin.

— Mitä?

— Luvatkaa se minulle.

— Lupaan mitä tahansa, paitsi olla ottamatta selkoa siitä, kuka tuo mies on. Minulla on omat syyni, miksi tahdon tietää kuka hän on, mistä hän tulee ja minne menee.

— Mistä hän tulee, sitä en tiedä. Mutta minne hän menee, sen tiedän: suoraa päätä helvettiin.

— Palatkaamme lupaukseen, jonka aioitte minulta vaatia, sanoi Franz.

— Se on se, että menette suoraa päätä hotelliinne ettekä tänä iltana koeta saada tietää, kuka tuo mies on. Me muodostamme itse kukin yhdysiteen niiden välille, joiden luota lähdemme ja joiden seuraan menemme. Älkää olko yhdysiteenä minun ja tuon miehen välillä. Huomenna juoskaa hänen jäljestään niin paljon kuin tahdotte, mutta älkää koskaan esitelkö häntä minulle, ellette tahdo minun kuolevan säikähdyksestä. Hyvää yötä. Koettakaa nukkua; minä tiedän etten itse saa unta.

Näin sanoen kreivitär lausui Franzille hyvästi, eikä tämä tietänyt, oliko hän laskenut leikkiä vai oliko hän todella noin kauhuissaan.

Palatessaan hotelliin Franz tapasi Albertin aamuviittaan verhoutuneena mukavassa asennossa nojatuolissa polttamassa sikaria.

— Siinähan te olette! sanoi hän. — Minä en odottanut teitä ennen kuin vasta huomenna.

— Rakas Albert, vastasi Franz, — olen onnellinen saadessani sanoa teille kerta kaikkiaan, että teillä

on aivan väärät käsitykset Italian naisista. Olisin luullut, että monet epäonnistuneet yrityksenne sen jo olisivat teille osoittaneet.

— Minkä sille mahtaa! Kuka noista kirotuista naisista pääsee koskaan selville! He tarjoavat teille kätensä, puristavat sitä, he kuiskivat teille, antavat saattaa kotiin. Jos pariisitar tekisi neljännekään osan tuosta kaikesta, menettäisi hän maineensa.

— Juuri sen vuoksi, että heillä ei ole mitään salattavaa, siksi, että he elävät kirkkaassa päivänvalossa, he käyttäytyvät täällä niin vapaasti. Näittehän sitä paitsi, että kreivitär todellakin pelkäsi.

— Mitä hän pelkäsi? Tuota miestäkö, joka istui vastapäisessä aitiassa kauniin kreikkalaisen naisen kanssa? Minä tahdoin nähdä tuon miehen aivan läheltä ja järjestin niin, että kohtasin heidät käytävässä. En tiedä, mistä olette saanut nuo haudantakaiset ajatuksenne! Hän on hyvin komea ja hieno mies, näyttää tilaavan pukunsa Pariisista joko Bliniltä tai Humannilta. Hän on kyllä hiukan kalpea, mutta tiedättehän, että kalpeus on hienouden merkki.

Franz hymyili, Alberthan halusi niin mielellään olla kalpea.

— Omasta puolestani myönnän kyllä, sanoi Franz, — että kreivittären puheissa tuosta miehestä ei ollut mitään järkeä. Kuulitteko, mitä kieltä hän käytti?

— Uuskreikkaa. Tunsin sen muutamista vanhan kreikan sanoista, jotka olivat saaneet uuden muodon. Tiedättehän, että koulussa osasin erinomaisen hyvin kreikkaa.

— Se on varmasti hän, sanoi Franz.

— Mitä sanoitte?

— En mitään. Mitä te täällä puuhasitte poissa ollessani?

— Valmistin teille iloisen yllätyksen.

— Minkä?

— Tiedättehän, että vaunuja on mahdoton saada.

— Totta kai, koska olemme jo tehneet kaiken voitavamme.

— No, minä olen keksinyt oivallisen tuuman.

Franz loi häneen katseen, joka ilmaisi, ettei hän paljoakaan luottanut toverinsa mielikuvitukseen.

— Rakas ystävä, sanoi Albert, — katsotte minua sillä tavoin, että oikeastaan minun tulisi vaatia teiltä hyvitystä.

— Sen olen valmis teille antamaan, rakas ystävä, jos tuumanne on niin oivallinen kuin sanotte.

— Kuulkaahan nyt. Emme millään keinoilla voi hankkia itsellemme vaunuja?

— Emme.

— Emmekä hevosia?

— Yhtä vähän.

— Mutta kärryt voimme saada?

— Ehkä.

— Ja härkäparin.

— Luultavasti.

— No, silloin on kaikki hyvin. Minä koristutan kärryt, ja me pukeudumme napolilaisiksi elonkorjuumiehiksi ja esitämme Leopold Robertin taulua. Jos kreivitär tulee kanssamme ja pukeutuu Pozzuolin tai Sorrenton naisten pukuun, niin on naamioitus täydellinen.

— Tällä kertaa olette todellakin oikeassa, huudahti Franz, — ja tuumanne on oivallinen. Oletteko jo maininnut siitä kenellekään?

— Olen, isännällemme. Palattuani kotiin pyysin häntä tulemaan tänne ja selitin hänelle tuumani. Hän sanoi, että se käy helposti laatuun. Minä tahdoin kullata härkien sarvet, mutta hän sanoi, että siihen

kuluu kolme päivää. Meidän täytyy siis luopua tästä ylellisyydestä.

— Ja missä hän on?

— Kuka?

— Isäntämme.

— Etsimässä meille kaikkea, mitä tarvitsemme. Huomenna voi jo olla liian myöhäistä.

— Hän antaa siis vastauksen meille vielä tänä iltana?

— Minä odotan häntä.

Samassa ovi aukeni ja Pastrini pisti päänsä sisään.

— *Pernesso?* sanoi hän.

— Olkaa hyvä! sanoi Franz.

— No, kysyi Albert, — oletteko löytänyt pyytämämme kärret ja härät?

— Paljon parempaa, vastasi Pastrini hyvin tyytyväisenä itseensä.

— Hyvä isäntä, varokaa sanojanne, lausui Albert, — parempi on hyvän vihollinen.

— Teidän ylhäisyytenne voivat luottaa täydellisesti minuun, sanoi Pastrini varmasti.

— Mitä teillä siis on ilmoitettavana? kysyi Franz vuorostaan.

— Tiedättehän, sanoi hotellin isäntä, — että kreivi Monte-Cristo asuu samassa kerroksessa kuin tekin?

— Totta toki sen tiedämme, sanoi Albert, — koska juuri hänen tähtensä saamme asua aivan kuin kaksi köyhää ylioppilasta.

— No niin, hän tietää, missä pulassa olette, ja hän tarjoaa teille kaksi paikkaa vaunuissaan ja kaksi paikkaa ikkunassaan palatsi Rospolissa.

Albert ja Franz katsoivat toisiinsa.

— Mutta, sanoi Albert, — voimmeko ottaa tällaisen tarjouksen vastaan? Hänhän on meille vieras, emmehän tunnekaan häntä.

— Mikä mies tuo kreivi Monte-Cristo on? kysyi Franz isännältä.

— Hieno ylimys, sisilialainen tai maltalainen, en tiedä varmaan, mutta jalosukuinen kuin Borghese ja rikas kuin kultakaivos.

— Jos tuo mies on niin hienokäyttöksinen kuin isäntämme väittää, sanoi Franz Albertille, — niin hän olisi ilmoittanut tarjouksensa meille toisella tavoin, joko kirjoittamalla tai...

Samassa kolkutettiin oveen.

— Sisään! sanoi Franz.

Komeapukuinen palvelija astui huoneen kynnykselle.

— Kreivi Monte-Cristo lähettää nämä herroille Franz d'Epina ja vicomte Albert de Morcerf, sanoi hän.

Ja hän ojensi isännälle kaksi käyntikorttia, jotka tämä antoi nuorille miehille.

— Herra kreivi pyytää lupaa saada huomisaamuna käydä naapurina herrojen luona, jatkoi palvelija, — ja hän pyytää siinä tapauksessa saada tietää, mihin aikaan herrat ottavat vastaan.

— Minulla ei ole mitään muistuttamista, sanoi Albert hiljaa Franzille.

— Hän tekee kaiken mitä voi toivoa.

— Vastatkaa herra kreiville, sanoi Franz, — että meillä on kunnia tulla hänen luokseen.

Palvelija poistui.

— Tätä voi sanoa todellakin kohteliaisuuksilla valloittamiseksi, sanoi Albert. — Olette ehdottomasti oikeassa, signor Pastrini, kreivi Monte-Cristo on todellakin hieno mies.

— Otatte siis hänen tarjouksensa vastaan? kysyi isäntä.

— Tietysti otamme, sanoi Albert. — Sanon kuitenkin suoraan, että olen pahoillani, kun noista härkärattaista ja elonkorjaajista ei tulekaan mitään. Ellei hän voisi tarjota meille paikkaa palatsi Rospolin ikkunoissa, palaisin äskeiseen tuumaani. Vai mitä te, Franz, sanotte?

— Palatsi Rospolin ikkunoiden tähden minäkin suostun, vastasi Franz.

Kuullessaan mainittavan palatsi Rospolin ikkunoista Franz muisti tuntemattoman miehen ja talonpojan keskustelun Colosseumissa. Viittaniekka herrasmieshän oli luvannut hankkia kuolemaantuomitulle armahduksen. Jos hän todella oli sama mies, jonka Franz oli nähnyt Argentina-teatterissa, niin hän epäilemättä heti tuntee hänet ja saa uteliaisuutensa tyydytetyksi.

Franz ajatteli yön mittaan paljon näitä kahta tapausta ja odotti huomista päivää. Ellei hänen Monte-Criston saarella kohtaamallaan miehellä ollut Gygeen sormusta, jonka avulla hän voi tehdä itsensä näkymättömäksi, niin hänen täytyi vihdoinkin astua esiin. Franz heräsi jo ennen kello kahdeksaa aamulla.

Albert sitä vastoin, jolla ei ollut mitään syytä nousta niin varhain, nukkui vielä sikeässä unessa.

Franz kutsutti luokseen hotellin isännän, joka saapui yhtä matelevana kuin ennenkin.

— Signor Pastrini, sanoi hän isännälle, — eikö tänään pitänyt tapahtua teloitus?

— Kyllä, teidän ylhäisyytenne. Mutta jos kysytte sitä siinä mielessä, että hankkisin teille ikkunan katsellaksenne sitä, niin se on liian myöhäistä.

— En kysy, vastasi Franz. — Jos ehdottomasti tahtoisin sen nähdä, niin löytäisinhän luullakseni paikan Monte Pinciolta.

— Oh! Ei suinkaan teidän ylhäisyytenne aio liittyä siihen roskajoukkoon, joka tavallisesti oleilee siellä.

— Luultavasti en mene sinne, sanoi Franz, — mutta tahtoisin saada hiukan tietoja.

— Mitä tietoja?

— Tahtoisin tietää kuinka monta kuolemaantuomittuja on, mitkä ovat heidän nimensä ja minkälaisuuden rangaistuksen he saavat.

— Sehän sopii mainiosti, teidän ylhäisyytenne, tänne tuotiin juuri äsken tavoletti.

— Mitä tavoletti on?

— Ne ovat pieniä puutauluja, joita ripustetaan teloituksen edellisenä päivänä kaikkiin kadunkulmiin ja joihin kiinnitettyissä papereissa on tuomittujen nimet, heidän rikoksensa laatu ja minkä rangaistuksen he saavat. Näiden tarkoituksena on kehottaa ihmisiä rukoilemaan, jotta rikolliset katuisivat pahoja tekojaan.

— Ja tuodaanko teille tavoletti, jotta tekin rukoilisitte yhdessä toisten kanssa? kysyi Franz.

— Ei, teidän ylhäisyytenne. Minä olen tehnyt sopimuksen niiden jakajan kanssa, ja hän tuo ne minulle samoin kuin tuodaan teattereiden ohjelmat. Jos joku hotellivieraistani haluaa nähdä teloituksen, hän saa siitä tällä tavoin ajoissa tiedon.

— Te olette todellakin huomaavainen! huudahti Franz.

— Oo, sanoi Pastrini, — uskallan vakuuttaa, että teen kaiken voitavani tyydyttääkseni niitä ulkomaalaisia, jotka kunnioittavat hotelliani käynnillään.

— Sen kyllä huomaan, ja kerron sen jokaiselle, joka tahtoo kuulla, siitä voitte olla varma. Nyt tahtoisin nähdä tavoletin.

— Se on helppoa, sanoi isäntä avaten oven, — olen ripustanut sen tänne eteiseen.

Hän meni, otti sen seinältä ja ojensi Franzille. Ilmoitus oli sanasta sanaan käännettynä seuraava:

Kaikkien tiettäväksi tehdään, että helmikuun 22. päivänä, karnevaalin ensimmäisenä

päivänä, teloitetaan Rota-istuimen päätöksen mukaan Piazza del Popololla Andrea Rondolo, joka on surmannut San Giovanni di Lateranon kunnianarvoisen kanonikuksen Cesare Terlinin, sekä Peppino, kutsuttu Rocca Prioriksi, jonka on todistettu pitäneen yhtä halveksittavan rosvon Luigi Vampan ja hänen joukkonsa kanssa.

Edellinen tulee olemaan *mazzolato*.

Jälkimmäinen *decapitato*.

Armeliaita ihmisiä pyydetään rukoilemaan Jumalaa, jotta nämä molemmat tuomitut tulisivat synnintuntoon.

Franz oli kaksi päivää aikaisemmin kuullut tämän kaiken Colosseumin raunioilla, eikä mitään ollut muuttunut ohjelmassa. Tuomittujen nimet, heidän rikoksensa ja rangaistuksen laatu olivat aivan samat.

Otaksuttavasti tuo talonpoika ei ollut kukaan muu kuin rosvo Luigi Vampa, ja viittaniekka merenkulkija Sindbad, joka Roomassa, Porto-Vecchiossa ja Tunisissa harjoitti armeliasuustyötä.

Mutta aika kului, kello oli jo yhdeksän, ja Franz aikoi mennä herättämään Albertin, kun tämä hänen suureksi hämmästyksensä tuli valmiiksi pukeutuneena huoneestaan. Karnevaali pyöri hänen päässään, ja hän oli herännyt aikaisemmin kuin hänen ystävänsä odottikaan.

— Kun me nyt olemme valmiita, sanoi Franz isännälle, — niin luuletteko, signor Pastrini, että kreivi Monte-Cristo voi ottaa meidät vastaan?

— Varmasti, sanoi hän. — Herra kreivi nousee hyvin varhain aamulla, ja on jo ollut pari tuntia ylhäällä.

— Ettekä luule, että on epähienoa mennä jo nyt hänen luokseen?

— En luule.

— Siinä tapauksessa, Albert, jos olette valmis...

— Aivan valmis, vastasi Albert.

— Menkäämme kiittämään naapuriamme hänen kohteliaisuudestaan.

Franzin ja Albertin ei tarvinnut mennä kauemmaksi kuin eteisen toiselle puolelle. Hotellin isäntä kulki heidän edellään ja soitti ovikelloa. Palvelija tuli avaamaan.

— Ranskalaiset herrat, ilmoitti hotellin isäntä.

Palvelija kumarsi ja viittasi heitä astumaan sisään.

He kulkivat kahden niin loistavasti kalustetun huoneen halki, etteivät he olisi voineet kuvitellakaan näkevänsä sellaista Pastrinin hotellissa, ja saapuivat lopulta hyvin komeaan salonkiin. Turkkilainen matto oli levitetty permannolle, ja mukavat tuolit tarjosivat pehmeitä tyynyjä ja kaltevia selkänojiaan vieraille. Kuuluisien mestarien taulut ja kallisarvoiset aseet koristivat seiniä, ja raskaat verhot riippuivat ovien edessä.

— Teidän ylhäisyytenne suvaitsevat istua, sanoi palvelija, — menen ilmoittamaan herra kreiville.

Ja hän poistui erästä ovesta.

Oven auetessa tulvehti saliin hetken ajan gusli-soittimen sulosointuja.

Franz ja Albert katsahivat toisiinsa ja katselivat sitten uudelleen huonekaluja, tauluja ja aseita. Ne tuntuivat heistä vieläkin komeammilta kuin ensi kerralla.

— No, kysyi Franz ystävältään, — mitä sanotte tästä kaikesta?

— Hyvä ystävä, vastasi Albert, — naapurimme on joko välittäjä, joka on rikastunut siihen aikaan, jolloin espanjalaiset arvopaperit olivat laskeneet, tai hän on prinssi, joka matkustaa incognito.

— Vaiti, sanoi Franz. — Sen saamme kohta tietää, sillä tuossa hän on.

Ovi kääntyi saranoillaan, verho työnnettiin syrjään, ja tämän kaiken rikkauden omistaja astui sisään.

Albert astui häntä vastaan, mutta Franz jäi aivan kuin naulattuna paikoilleen.



Tulija oli sama mies, jonka hän oli nähnyt Colosseumissa ja teatterin aitiassa. Se oli hänen isäntänsä Monte-Criston saarelta.

### 35. La Mazzolata

— Hyvät herrat, sanoi kreivi Monte-Cristo astuessaan sisään, — pyydän anteeksi, että olette ennättäneet käydä luonani ennen kuin minä teidän luonanne. Mutta jos olisin tullut aikaisemmin luoksenne, olisin ehkä häirinnyt. Heti kun sain kuulla, että aioitte tulla luokseni, olen ollut valmiina kaikin tavoin palvelemaan teitä.

— Pyydämme, Franz ja minä, kiittää teitä tuhannesti, herra kreivi, sanoi Albert. — Pelastatte meidät hyvin suuresta pulasta. Olimme juuri suunnittelemassa mitä merkellisimpiä ajoneuvoja itsellemme, kun teidän ystävällinen tarjouksenne ilmoitettiin meille.

— Niin, syy on kokonaan typerän Pastrinin, sanoi kreivi viitaten molempia nuoria miehiä istumaan erälle divaanille. — Hän ei sanallakaan maininnut minulle, mitä teiltä puuttui. Yksinäni ja erilläni kun täällä olen, etsin ainoastaan tilaisuutta saadakseni tutustua naapureihini. Heti kun sain tietää, että jollakin tavoin saatoin teitä auttaa, riensin kiireimmän kautta teille siitä ilmoittamaan.

Nuorukaiset kumarsivat. Franz ei vielä osannut sanoa sanaakaan. Hän ei tiennyt, miten menetellä. Kreivi ei millään tavoin osoittanut, että tahtoi tuntea Franzin tai että tämä mahdollisesti tuntisi hänet. Franz oli varma siitä, että kreivi oli sama mies, jonka hän edellisenä päivänä oli nähnyt aitiassa, mutta ei ollut yhtä varma siitä, oliko hän ollut Colosseumissa. Hän päätti siis antaa asioiden kehittyä itsestään huomauttamatta kreiville suoranaisesti mistään. Hän oli sitä paitsi siinä kohden paremmassa asemassa kuin kreivi, että hän tunsu tämän salaisuuden, mutta tämä taas ei tiennyt hänestä mitään.

Hän päätti kuitenkin johdattaa keskustelun sellaiselle tolalle, että saisi edes jonkinmoista valaistusta asiaan.

— Herra kreivi, sanoi hän, — olette tarjonnut meille paikat vaunuissanne ja palatsi Rospolista vuokraamissanne ikkunoissa. Mutta osaatteko sanoa, miten voisimme hankkia itsellemme jonkinmoisen paikan nähdäksemme Piazza del Popololle?

— Sehän on totta, sanoi kreivi hajamielisesti katsoen koko ajan terävästi Morcerfiin, — torilla kai tapahtuu jonkinmoinen teloitus?

— Tapahtuu, vastasi Franz huomattessaan kreivin itse ryhtyvän puhumaan siitä, mistä hän tahtoi.

— Odottakaahan, odottakaahan, muistaakseni käskin eilen taloudenhoitajaani pitämään siitä huolen. Ehkä voin tehdä teille vielä tämänkin pienen palveluksen.

Hän tarttui kädellään soittokellon nauhaan ja veti kolme kertaa.

— Olen tehnyt palvelijoiden kutsumisen yksinkertaisemmaksi, sanoi hän Franzille. — Kun soitan kerran, tulee kamaripalvelijani, kaksi kertaa, tulee hovimestarini, kolme kertaa, niin tarkoitan taloudenhoitajaani. Tällä tavoin minun ei tarvitse tuhata aikaa eikä sanoja. Kas, tuossa hän on.

Sisään astui noin neljäkymmenenviiden tai viidenkymmenen ikäinen mies. Hän muistutti täsmälleen sitä salakuljettajaa, joka oli vienyt Franzin luolaan, mutta ei nyt näyttänyt häntä laisinkaan tuntevan. Mies oli ilmeisesti saanut erityiset määräyksensä.

— Herra Bertuccio, sanoi kreivi, — oletteko niin kuin eilen määräsin hankkinut minulle torille päin avautuvan ikkunan?

— Olen, teidän ylhäisyytenne, sanoi taloudenhoitaja, — mutta se tapahtui viime hetkessä.

— Mitä! sanoi kreivi rypistäen silmäkulmiaan. — Enkö käskenyt teitä hankkimaan sitä minulle?

— Ja teidän ylhäisyytenne on sen saanut. Prinssi Lobanjev oli vuokrannut saman ikkunan. Mutta minun oli pakko maksaa siitä sata...

— Hyvä on, hyvä on, herra Bertuccio, näiden herrojen ei tarvitse kuulla talousasioista. Olette vuokrannut ikkunan, se on pääasia. Antakaa määräys kuskille ja olkaa portailta valmiina seurataksenne meitä. Se riittää. Saatte mennä.

Taloudenhoitaja kumarsi ja astui askelen poistuakseen.

— Olkaa niin hyvä, sanoi kreivi, — ja kysykää Pastrinilta, onko tänne tuotu tavoletti, ja pyytäkää häntä lähettämään minulle teloituksen ohjelma.

— Se on tarpeetonta, sanoi Franz ottaen taskustaan muistikirjansa. — Minä näin tuon taulun ja kopioin siitä kaikki. Tässä se on.

— Hyvä on. Voitte siis poistua, herra Bertuccio. En enää tarvitse teitä. Kun aamiainen on valmis, ilmoitettakoon siitä meille. Nämä herrat, sanoi hän kääntyen molempien ystävien puoleen, — kunnioittavat kai minua syömällä aamiaista kanssani?

— Olette aivan liian ystävällinen, herra kreivi, sanoi Albert.

— En suinkaan, päinvastoin, tuotatte sillä minulle suuren ilon ja voitte korvata minulle kaiken Pariisissa, joko toinen tai molemmat yhdessä. Herra Bertuccio, kattakaa kolmelle hengelle.

Hän otti muistikirjan Franzin kädestä.

— Siis, sanoi hän lukien aivan kuin teatteriohjelmaa, — "teloitetaan tänään helmikuun 22. päivänä Andrea Rondolo, joka on surmannut San Giovanni di Lateranon kunnianarvoisan kanonikuksen Cesare Terlinin, sekä Peppino, kutsuttu Rocca Prioriksi, jonka on todistettu pitäneen yhtä halveksittavan rosvon Luigi Vampan ja hänen joukkonsa kanssa." Hm! "Edellinen tulee olemaan *mazzolato*, jälkimmäinen *decapitato*." Niin, näin piti kaiken aluksi tapahtua. Mutta eilisen jälkeen on asioiden kulussa tapahtunut muutos.

— Mitä? sanoi Franz.

— Niin, kun eilen vietin iltaani kardinaali Rospigliosin luona, kuulin puhuttavan jostakin lykkäyksestä, joka tulisi toisen tuomitun osaksi.

— Andrea Rondolon? kysyi Franz.

— Ei..., lausui kreivi välinpitämättömästi, — vaan tuon toisen... (hän katsahti muistikirjaan etsiäkseen hänen nimeään) Peppinon, jota sanotaan Rocca Prioriksi. Siten ette saa nähdä mestausta, mutta jäähän teille *mazzolata*; sitä rangaistusta katselee mielellään ensi kerralla, jopa toisellakin kertaa, jota vastoin mestaus, jonka epäilemättä olette nähnyt, on liian yksinkertainen, liian tavallinen. Giljotiini ei erehdy, ei iske väärään, ei lyö kolmeatoista kertaa uudelleen niin kuin tuo sotilas, joka löi kreivi Chalais'n pään poikki ja jonka erikoiseen huomaan Richelieu varmaankin oli potilaan uskonut. Eurooppalaisista ei kannata puhua, sanoi kreivi halveksivasti, — mitä rangaistuksiin tulee. He eivät ymmärrä koko asiaa ja elävät julmuuksien lapsuus- tai oikeammin vanhuusaikaa.

— Luulisi teidän, herra kreivi, tehneen vertailevia tutkimuksia eri kansojen kidutustavoista, sanoi Franz.

— Olen nähnyt melkein kaikki eri tavat, lausui kreivi kylmästi.

— Ja olette nauttinut katsellessanne näitä hirveitä tekoja?

— Aluksi tunsin inhoa, sitten tulin välinpitämättömäksi ja lopulta uteliaaksi.

— Uteliaaksi! Sehän on kauhea sana.

— Miksi? Maailmassa on vain yksi ainoa vakava asia, kuolema. No, eikö uteliaisuus pakota meitä tutkimaan, millä eri tavoilla sielu voi erota ruumiista, ja mitenkä, riippuen luonteista, mielenlaadusta, jopa kansan erikoisista tavoistakin, eri olennot astuvat tuon viimeisen askelen olemassaolosta tyhjyyteen? Mitä minuun tulee, voin vakuuttaa teille erään asian: mitä useammin näkee ihmisten kuolevan, sitä helpommalta kuolema tuntuu. Minun mielestäni kuolema kyllä on jonkinmoinen rangaistus, mutta se ei ole sovitus.

— En ymmärrä teitä oikein, sanoi Franz, — selittäkää, sillä en voi sanoin kuvata, kuinka suuressa määrin sananne herättävät mielenkiintoani.

— Kuulkaa siis, sanoi kreivi, ja hänen kasvonsa muuttuivat sapenkarvaisiksi niin kuin muiden kasvoille nousee veri. — Jos joku mies on kamalia kidutuskeinoja käyttäen hitaasti surmannut isänne, äitinne, rakastettunne, sanalla sanoen ihmisen, jota ei voi repiä sydämestänne pois muuten kuin että jää jälkeen tyhjä paikka ja kirvelevä haava, niin luuletteko, että yhteiskunnan tarjoama sovitus riittää? Riittääkö mielestänne se, että giljotiinin rauta kulkee murhaajan niskaluun ja selkänikamien välistä ja että mies, joka on saanut teidät kärsimään vuosikausia henkisiä tuskia, tuntee muutaman sekunnin ajan ruumiillista kipua?

— Tiedän kyllä, sanoi Franz, — että lohduttajaksi inhimillinen oikeus on puutteellinen; se voi

vuodattaa verta veren korvaukseksi, siinä kaikki. Mutta siltä ei pidä vaatia muuta kuin se voi antaa.

— Olen ottanut esimerkiksi ainoastaan sen tapauksen, että yhteiskunta tuntee uhattavan perustaansa ja kosta kuoleman kuoleamalla. Mutta onhan olemassa tuhansia muunlaisia tuskia, jotka voivat ihmisen henkisesti tappaa yhteiskunnan välittämättä siitä vähääkään, tarjoamatta pienintäkään koston tilaisuutta. On olemassa rikoksia, joiden rankaisemiseen ei riitä turkkilaisten tapa seivästä, persialaisten tapa puristaa uhri kaukaloon ja irokeesien tapa kiristää hermoja, ja jotka kuitenkin yhteiskunta välinpitämättömänä jättää rankaisematta... Vastatkaa, eikö sellaisia rikoksia ole?

— On, vastasi Franz, — ja niiden rankaisemiseksi on kaksintaistelu sallittu.

— Kaksintaistelu, huudahti kreivi, — todellakin hupaisa keino, kun tarkoituksena on kosto! Kun mies on riistänyt rakastettunne, vietellyt vaimonne, häväissyt tyttärenne, tehnyt tuskaksi, kurjuudeksi, häpeäksi kokonaisen ihmiselämän, jolla oli oikeus vaatia Jumalalta osuutensa onnea, jonka hän on luvannut jokaiselle olennolle hänet luodessaan! Tämän kostaaksenne pistätte miekan miehen rintaan tai ammutte kuulun hänen otsaansa. Joutavia! Puhumattakaan siitä, että usein juuri hän lähtee tuosta taistelusta haavoittumattomana, puhtaaksi pestynä maailman edessä ja sovitettuaan tavallaan rikoksensa Jumalankin edessä. Ei, ei, — jos minun täytyisi kosta, en kostaisi niin.

— Ette siis hyväksy kaksintaistelua? Ette siis suostuisi taistelemaan? kysyi Albert vuorostaan kuullessaan kreivin omituisia päätelmiä.

— Suostun tietenkin, sanoi kreivi. — Ymmärtäkäämme toisiamme oikein. Ryhtyisin kaksintaisteluun vähäpätöisten seikkojen vuoksi, loukkauksen, vastustuksen, korvapuustin vuoksi, ja tekisin sen sitäkin huolettomammin, kun olen hyvin taitava kaikissa ruumiinharjoituksissa ja olen vähitellen tottunut vaaroihin. Kaiken tuon vuoksi ryhtyisin kyllä kaksintaisteluun. Mutta hitaan, syvän, loppumattoman, ikuisen tuskan maksaisin sillä, että tuottaisin sen aiheuttajalle samanlaisen. Silmä silmästä, hampaasta, sanovat itämaalaiset, jotka ovat meille kaiken opettaneet ja jotka ovat osanneet luoda unelmista elämän ja todellisuudesta paratiisin.

— Mutta, väitti Franz, — kun te tuon päätelmän mukaan olette tuomari ja pyöveli omassa asiassanne, niin luuletteko, että voisitte aina pysyä sellaisten rajojen sisällä, että vältätte lain rangaistuksen? Viha on sokea, suuttumus mieletön, ja se, joka kaataa itselleen koston suloisen juoman, voikin saada tyhjentää katkeran kalkin.

— Kyllä, jos hän on köyhä ja menettelee tyhmästi, ei, jos hän on rikas ja menettelee taitavasti. Pahimmassa tapauksessa tulee hänen osakseen tuo äärimmäinen rangaistus, josta äsken puhuimme ja jonka Ranskan ihmisystävällinen vallankumous on asettanut silpomisen ja ruhjomisen sijaan. No niin, mitä merkitsee tämä kärsimys, jos hän on saavuttanut kostonsa? Olen melkein pahoillani siitä, ettei Peppino-raukan mestaamisesta tulekaan luultavasti mitään; silloinhan näkisitte, kuinka lyhyen ajan se kestää ja kannattaako siitä puhua. Mutta toden totta, mehän keskustelemme hyvin kummallisesta asiasta karnevaalipäivänä. Mitenkä siihen jouduimmekaan? Nyt muistan! Tehän pyysitte saada paikan ikkunassani. No niin, te saatte. Mutta menkäämme ensin aterialle, sillä tuossa tullaan ilmoittamaan meille, että pöytä on katettu.

Palvelija avasi yhden salonkiin johtavista neljästä oviparista ja ilmoitti:

— Pöytä on katettu!

Aamiaisen aikana, joka oli maukas ja hienosti valmistettu, Franz etsi silmillään Albertin katsetta nähdäkseen, minkä vaikutuksen tämä kummallinen keskustelu oli häneen tehnyt. Mutta Albert ei huolettomaan tapaansa näyttänyt panneen sille mitään erikoista painoa. Hän söi suurella mielihyvällä kreivin tarjoamaa ruokaa saatuaan viisi tai kuusi kuukautta tyytyä italialaiseen ruokaan, joka on maailman huonointa. Kreivi maistoi vain hiukkasen jokaista ruokalajia. Hän näytti syövän ainoastaan kohteliaisuudesta ja odottavan vieraiden lähtöä voidakseen ruveta nauttimaan jotain omaa kummallista ruokaansa.

Franz muisti, minkä kauhun kreivi oli herättänyt kreivitär G...ssä ja kuinka hän oli ollut varma siitä, että vastapäisessä aitiassa istuva mies oli vampyyri.

Aamiaisen päätyttyä Albert katsoi kelloaan.

— Suokaa anteeksi, herra kreivi, hän sanoi, — mutta meillä on vielä tuhansia hommia.

— Mitä?

— Meillä ei ole valepukuja, ja tänä päivänähän ne ovat aivan välttämättömät.

— Älkää huolehtiko siitä. Luullakseni on torin varrella meidän käytettävänäme erityinen huone.

Minä käsken viedä sinne haluamanne puvut, ja voimme siellä ottaa ne yllemme.

— Teloituksen päätyttyäkö? huudahti Franz.

— Tietysti, sen jälkeen, sen aikana tai sitä ennen, aivan kuten itse haluatte.

— Vastapäätä mestauslavaa?

— Mestauslavahan kuuluu juhlaan.

— Herra kreivi, sanoi Franz, — olen ajatellut asiaa tarkemmin. Minä kiitän teitä ystävällisyydestänne, mutta en voi tulla vaunuihinne enkä ikkunaanne palatsi Rospoliin.

— Mutta sittenhän teiltä jää näkemättä hyvin erikoinen tapaus, vastasi kreivi.

— Te kerrotte sen, jatkoi Franz, — ja olen varma siitä, että teidän kertomananne se tekee minuun yhtä voimakkaan vaikutuksen kuin jos olisin sen nähnyt. Monesti olen jo ennen päättänyt mennä katsomaan mestausta, mutta en ole koskaan voinut sitä tehdä. Entä te, Albert?

— Näin Castaingin mestauksen, mutta luulen olleeni sinä päivänä hiukan humalassa. Olin juuri päässyt koulusta ja olin viettänyt yöni jossakin ravintolassa.

— Jos ette olekaan nähnyt teloitusta Pariisissa, niin ei mikään estä teitä katsomasta sitä ulkomailla. Ihminen matkustaa oppiakseen, muuttaa olinpaikkaa nähdäkseen jotakin. Tuomittu on suuri roisto, hän löi rautakangella kuoliaaksi papin, joka oli kasvattanut hänet aivan kuin oman poikansa. Kun kerran tappaa kirkonmiehen, niin tarttukoon sopivampaan aseeseen kuin rautakankeen, varsinkin kun tämä kirkonmies mahdollisesti on oma isä. Jos olisitte Espanjassa, niin menisitte katsomaan härkätaisteluja, eikö niin? No niin, ajatelkaa, että tämäkin on taistelu, muistelkaa entisajan roomalaisia sirkuksessa, taisteluja, joissa surmattiin kolmesataa leijonaa ja sata miestä. Muistelkaahan noita kahdeksaakymmentätuhatta katsojaa, noita säädyllisiä vallasnaisia, jotka veivät sinne naimaiässä olevat tyttärensä, ja noita ihania vestaaleja, jotka kauniilla peukaloillaan antoivat merkin: "Älkää laiskotelko! Tappakaa tuo mies, joka on jo melkein kuollut."

— Lähdettekö te, Albert, katsomaan? kysyi Franz.

— Tietysti, hyvä ystävä! Ajattelin ensin samoin kuin tekin, mutta kreivin sanat ovat muuttaneet mielipiteeni.

— Lähdetään siis, koska niin tahdotte, sanoi Franz. — Mutta mennessämme torille tahtoisin kulkea Corson kautta. Käykö se päinsä, herra kreivi?

— Jalan kyllä, vaunuilla ei.

— No, siis menen jalan.

— Täytyykö teidän välttämättömästi mennä sen kautta?

— Täytyy, minun täytyy nähdä siellä jotakin.

— Mennään siis Corson kautta. Lähetämme vaunut Piazza del Popololle Strada del Babuinon kautta. Minäkin menen mielelläni Corson kautta nähdäkseni, onko määräksiäni noudatettu.

— Teidän ylhäisyytenne, eräs katujamunkki haluaa puhutella teitä, sanoi palvelija avaten oven.

— Tiedän, mistä on kysymys. Hyvät herrat, suvaitsetteko mennä salonkiin, siellä on pöydällä mainioita havanna-sikareja; minä tulen heti jäljestänne.

Nuoret miehet nousivat ja poistuivat ovesta kreivin pyydettyä kerran vielä anteeksi ja poistuessa toisesta. Albert, joka oli suuri tupakantuntija ja joka Italiassa-olonsa aikana oli kaivannut Café de Paris'n sikareja, lähestyi pöytää ja huudahti ilosta nähdessään oikeita havanna-sikareja.

— No, kysyi Franz häneltä, — mitä ajattelette kreivi Monte-Cristosta?

— Mitäkö ajattelen! vastasi Albert hämmästyneenä. — Hän on miellyttävä mies, aivan verraton isäntä kodissaan, paljon nähnyt, paljon tutkinut, paljon miettinyt. Hän on aivan kuin Brutus stoalainen, ja kaiken lisäksi hänellä on oivallisia sikareja, lisäsi hän puhaltaen suurella nautinnolla savua kattoa kohden.

Sellainen oli Albertin mielipide kreivistä. Kun Franz tiesi, että Albert väitti muodostavansa mielipiteensä ihmisistä tarkoin punnittuaan heidän ominaisuuksiaan, ei hän koettanutkaan muuttaa hänen käsitystään.

— Mutta, sanoi hän, — oletteko huomannut erästä kummallista asiaa?

— Mitä?

— Kuinka tarkkaan hän teitä silmäilee.

— Minuako?

— Niin, teitä.

Albert mietti.

— Eihän siinä ole mitään kummallista, sanoi hän huoaten. — Olen ollut toista vuotta poissa Pariisista ja pukuni on kaiketi vanhanaikainen. Kreivi on varmaankin pitänyt minua maalaisena. Rakas ystävä, sanokaa ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa, että niin ei ole asian laita.

Franz hymyili. Hetken kuluttua tuli kreivi.

— Hyvät herrat, sanoi hän. — Tässä olen, ja kokonaan käytettävänäne. Olen antanut määräykseni. Vaunut menevät omaa tietään torille, ja me astumme omaa tietämme Corson kautta. Ottakaahan muutamia sikareita mukaanne, herra Morcerf.

— Hyvin mielelläni, sanoi Albert, — sillä italialaiset sikarit ovat vielä huonompia kuin kuninkaalliset ranskalaiset. Kun tulette Pariisiin, niin korvaan kaiken teille.

— Kiitoksia. Aion kyllä tulla sinne. Ja koska sallitte, niin tulen kolkuttamaan oveanne. Lähtekäämme, sillä meillä ei ole aikaa hukattavaksi. Kello on puoli yksi.

He laskeutuivat kolmisiin portaita alas. Kuski sai viimeiset määräyksensä herraltaan ja läksi ajamaan Via del Babuinoa pitkin jalkamiesten astellessa Piazza di Spagnan poikki Via Frattinalle, jonka varrella ovat Fianon ja Rospolin palatsit.

Franz tarkasti viimeksi mainitun talon kaikkia ikkunoita. Hän ei ollut unohtanut Colosseumissa sovittua merkkiä.

— Mitkä ovat teidän ikkunanne? kysyi hän kreiviltä mahdollisimman luontevasti.

— Nuo kolme viimeistä, vastasi tämä aivan huolettomasti, sillä hän ei voinut aavistaakaan, miksi kysymys tehtiin.

Franz katsahti nopeasti ikkunoihin. Sivuilla olevissa ikkunoissa oli keltaiset silkkiverhot, keskimmaisessa valkoiset ja niissä punainen risti.

Viittaniekka oli pitänyt talonpojalle antamansa lupauksen. Ei tarvinnut enää epäilläkään; hän oli kreivi.

Ikkunoissa ei vielä näkynyt ketään.

Kaikkialla tehtiin valmistuksia, aseteltiin tuoleja, rakenneltiin lavoja ja koristeltiin ikkunoita. Naamioidut eivät saaneet lähteä liikkeelle eivätkä ajaa vaunuilla ennen kuin määrätyllä hetkellä. Mutta kaikkien ikkunoiden takana oli varmaan naamioituja ja kaikkien porttien takana vaunuja odottamassa.

Franz, Albert ja kreivi jatkoivat matkaansa pitkin Corsoa. Mitä lähemmäksi he tulivat Piazza del Popoloa, sitä sankemmaksi tuli joukko, ja ihmisten päiden ylitse kohosi obeliski, jonka päässä oli risti. Obeliskin edessä paikalla, jonka Babuino-, Corso- ja Ripetta-kadulta saattoi nähdä, olivat giljotiinin sivuhirret, ja niiden välissä väikkyi kaareva terä.

Kadunkulmassa oli kreivin taloudenhoitaja odottamassa herraansa.

Ikkuna, jonka vuokraaminen oli maksanut niin huimaavan summan, että kreivi ei tahtonut sitä vierailleen ilmoittaa, oli Via del Bambinon ja Monte Pincion välissä olevan suuren palatsin toisessa kerroksessa. Ikkuna kuului pukeutumishuoneeseen, josta menttiin makuuhuoneeseen. Kun sulki makuuhuoneen oven, olivat vuokralaiset aivan kuin kotonaan. Tuoleille oli laskettu hyvin komeita silkkisiä pajatsonpukuja.

— Koska olette antanut minun valita pukunne, sanoi kreivi, — olen valinnut nämä, sillä niitä tänä vuonna eniten käytetään. Ne ovat sitä paitsi mukavimmat konfettisodassa, sillä jauho ei niissä näy.

Franz kuuli vain puoliksi kreivin sanat eikä ehkä osannut antaa kyllin suurta arvoa tälle hänen uudelle huomaavaisuudelleen, sillä hänen huomionsa oli kokonaan kohdistunut torilla vallitsevaan hälinään ja sen keskellä olevaan kammottavaan telineeseen, joka tällä hetkellä oli sen pääkoristuksena.

Franz näki ensi kertaa giljotiinin. Nimitämme sitä giljotiiniksi, sillä roomalainen *mandata* on melkein samalla tapaa valmistettu kuin ranskalainen teloituskone. Veitsi on kuunsirpin muotoinen ja leikkaa kuperalla puolellaan, siinä ainoa erotus.

Kaksi miestä istui laudalla, jolle mestattava pannaan, ja söi odottaessaan rauhallisesti aamiaiseksi leipää ja makkaraa. Toinen heistä nosti hiukan lautaa ja otti sen alta viinipullon, ryyppäsi kulauksen ja ojensi sitten pullon toverilleen. Miehet olivat pyövelin apulaisia.

Heidän pelkkä näkemisensäkin vaikutti Franzin niin, että hän tunsu hien helmeilevän hiuksiansa juurista.

Kuolemaantuomitut oli edellisenä iltana siirretty Carceri Nuovesta Santa Maria del Popolon kirkkoon. Siellä he olivat viettäneet yönsä kumpikin kahden papin seurassa rautaristikolla suljetussa hautakappelissa. Sen edessä kuljivat vartijat, jotka joka tunti vaihdettiin.

Kaksinkertainen rivi karabinieereja oli asetettu kirkon ovelta mestauslavalle asti, jossa he muodostivat kehän. Näin syntyi noin kymmenen jalan levyinen tie ja mestauslavan ympärille noin sadan jalan pituinen kehä. Muu osa toria oli aivan täynnä kansaa. Monet olivat nostaneet lapsensa olkapäälleen, että nämä näkisivät hyvin kaiken.

Monte Pincio oli aivan kuin suuri amfiteatteri, jonka kaikki istuimet olivat täynnä katsojia. Via del Babuinin ja Via di Ripettan kulmissa olevien molempien kirkkojen parvekkeet olivat täpötäynnä sinne erikoisella luvalla päässeitä henkilöitä. Pylväistön edessä olevat portaat olivat aivan kuin kirjava, hyökyvä aallokko, jonka vuorovesi yhä uudelleen heitti pylväitä vastaan. Jokaisessa muurin kulmauksessa, missä vain hiukankin oli tilaa, oli elävä kuvapatsas.

Kreivi oli siis oikeassa sanoessaan, että elämässä ilmeisesti on mielenkiintoisinta kuoleman näkeminen.

Olisi luullut, että hetken juhmallisuus olisi tehnyt ihmiset hiljaisiksi, mutta joukosta kaikuikin kova melu, kuului naurua, vihellyksiä ja iloisia huutoja. Kreivi oli siinäkin ollut oikeassa, että teloitus ilmeisesti oli kansalle ainoastaan merkinä karnevaalin alkamisesta.

Äkkiä melu taukosi aivan kuin taikaiskusta. Kirkon ovet aukenivat.

Osa katujamunkkien veljeskuntaa, yllään harmaat säkit, joissa oli reiät silmiä varten, astui ensiksi kirkosta käsissään palavat kynttilät. Heidän edellään kulki veljeskunnan esimies. Katujamunkkien jäljestä tuli pitkä mies, muuten alasti, paitsi että jalassa oli housut ja kupeella riippui tupessa iso puukko. Olallaan hän kantoi raskasta rautanuijaa. Se oli pyöveli.

Pyövelin jäljessä astuivat, siinä järjestyksessä kuin heidät oli teloitettava, ensin Peppino ja sitten Andrea.

Kummankin rinnalla kulki kaksi pappia.

Peppino asteli jokseenkin varmasti. Hän oli epäilemättä saanut tietää, mikä häntä odotti.

Pappi tuki kummaltakin puolen Andreaa.

Kumpikin suuteli tuon tuostakin ristiä, jonka rippi-isä heille ojensi.

Franz tunsu jo tätäkin katsellessaan jalkojensa herpaantuvan. Hän katsahti Albertiin. Tämä oli kalpea kuin palttina ja heitti konemaisella liikkeellä kauas luotaan sikarin, jonka oli vasta puoliksi polttanut.

Kreivi näytti rauhalliselta; heikko punakin nousi hänen kalpeille poskilleen. Hänen sieraimensa laajenivat aivan kuin pedon, joka tuntee veren tuoksun, ja hänen hiukan raollaan olevien huuliensa välistä näkyivät terävät, valkoiset hampaat. Ja yhtä kaikki oli hänen kasvoillaan hymyilevä lempeys, jota Franz ei ollut niillä koskaan nähnyt. Varsinkin hänen silmissään oli tavattoman kaunis nöyryyden ja hellyyden ilme.

Tuomitut jatkoivat matkaansa mestauslavaa kohden, ja mitä lähemmäksi he tulivat, sitä selvemmin saattoi erottaa heidän kasvonsa. Peppino oli kahdenkymmenen neljän tai kahdenkymmenen kuuden vuoden ikäinen, kaunis mies, jonka kasvot päivä oli ruskettanut ja jonka katse oli kirkas ja hurja. Hän piti päätään pystyssä ja näytti vainuavan, mistäpäin hänen pelastajansa tulee.

Andrea oli tanakka ja lyhyt. Hänen kasvonsa, joissa kuvastui halpamainen julmuus, eivät paljastaneet hänen ikäänsä, mutta hän saattoi olla noin kolmikymmenvuotias. Vankilassa hän oli antanut partansa kasvaa. Hänen päänsä retkahteli, ja polvet horjuivat. Hän näytti tekevän kaikki liikkeensä aivan konemaisesti, eikä hänen tahdollaan näyttänyt olevan mitään tekemistä liikkeiden kanssa.

— Muistan teidän sanoneen, lausui Franz kreiville, — että tapahtuu vain yksi teloitus.

— Siinä puhuin totta, vastasi kreivi kylmästi.

— Mutta tuollahan on kaksi tuomittua.

— On kyllä, mutta heistä toinen on aivan kuoleman partaalla ja toisella on vielä monta vuotta elettäväänään.

— Jos armahdus tapahtuu, niin sen pitäisi minun mielestäni jo tulla, sillä aika on jo täpäällä.

— Tuolla se tuleekin, katsokaahan, sanoi kreivi.

Samassa kun Peppino laski jalkansa mestauslavan portaille, riensi muuan katujamunkki, joka näytti jääneen muista jälkeen, sotilasrivin läpi esimiehen luo ojentaen hänelle neljään osaan taivutetun paperin.

Peppinon terävä katse oli huomannut tämän kaiken. Munkkikunnan esimies avasi paperin, luki sen ja kohotti kätensä.

— Herra olkoon kiitetty ja hänen pyhyytensä ylistetty! sanoi hän selvällä kauas kuuluvalla äänellään.  
— Toinen tuomittu on saanut armon.

— Armon! huusi koko kansanjoukko yhteen ääneen. — Toinen on saanut armon!

Tämän armo-sanan kuullessaan Andrea näytti ponnahtavan ylös ja kohottavan päätään.

— Armo kenelle? huusi hän.

Peppino seiso i liikkumattomana, myökkänä ja läähätti.

— Armon on saanut Peppino, kutsuttu Rocca Prioriksi, sanoi munkkikunnan esimies.

Ja hän ojensi paperin karabiniereereja komentavalle kapteenille, joka luki sen ja antoi takaisin.

— Armo Peppinolle, huusi Andrea heräten täydellisesti äskeisestä hervottomuudentilasta. — Miksi hän saa armon enkä minä? Meidänhän piti kuolla yhdessä. Minulle luvattiin, että hän kuolee ensiksi; ei ole oikein antaa minun kuolla yksin. Minä en tahdo kuolla yksinäni, minä en tahdo!

Ja hän riistäytyi pappien käsistä irti, väanteli ruumistaan, ulvoi, karjui ja ponnisti mielettömästi voimiaan katkoakseen köydet, joilla hänen kätensä olivat sidotut.

— Mitä nyt on tapahtunut? kysyi Franz kreiviltä.

Kun kaikki puhuivat Rooman murretta, ei hän ollut oikein ymmärtänyt.

— Mitäkö on tapahtunut? sanoi kreivi. — Ettekö ymmärrä? Tuon ihmisolennon täytyy kuolla yksin, ja hän on raivoissaan siitä, ettei hänen kanssaihmisensä kuole hänen kerallaan. Jos hän saisi vapaasti toimia, niin hän repisi kynsillään ja hampaillaan tuon toisen kappaleiksi mieluummin kuin antaisi hänen nauttia elämästä, joka häneltä itseltään riistetään. Oi ihmiset, ihmiset, krokotiilien suku! niin kuin sanoo Karl Moor, huudahti kreivi ojentaen molemmat nyrkkinsä joukkoa kohden, — kuinka hyvin minä teidät tuosta tunnen, ja kuinka te kaikkina aikoina olette olleet oman itsenne arvoisia!

Andrea ja molemmat pyövelin apulaiset kieriskelivät maassa. Tuomittu huusi koko ajan: "Hänen täytyy kuolla, minä tahdon sen! Teillä ei ole oikeutta tappaa minua yksin."

— Katsokaa, katsokaa, sanoi kreivi ja tarttui nuorten miesten käsiin, — *toden* totta tämä on mielenkiintoista. Tuo mies oli alistunut kohtaloonsa, astui mestauslavaa kohden, olisi kuitenkin kuollut vastustelematta ja kapinoimatta. Tiedättekö, mikä antoi hänelle voimia? Tiedättekö, mikä häntä lohdutti? Tiedättekö, mikä sai hänet kärsivällisenä ottamaan rangaistuksen vastaan? Se, että toisella oli sama edessä kuin hänelläkin. Se, että toinen kuolisi samoin kuin hänkin, se, että toisen piti kuolla ennen häntä! Viekkää kaksi lammasta tai kaksi härkää teurastettavaksi ja saakaa ne käsittämään, että toinen heistä ei kuole niin lammas määki ilosta ja härkä mylvii tyytyväisyydestä. Mutta ihminen, jonka Jumala on luonut kuvakseen, ihminen, jolle Jumala on antanut korkeimmaksi, ainoaksi ja pyhimmäksi laiksi rakkauden lähimmäiseensä, mikä on ihmisen ensimmäinen sana, kun hän kuulee, että toveri on pelastunut? Kirous. Kunnia ihmiselle, tuolle luonnon kruunulle, tuolle luomakunnan kuninkaalle!

Ja kreivi purskahti nauruun, mutta niin kamalaan nauruun, että sen täytyi kummuta pelottavista kärsimyksistä.

Taistelu jatkui, ja kaksikymmentätuhatta ääntä huusi yht'aikaa:

"Kuolemaan! Kuolemaan!"

Franz aikoi vetäytyä pois, mutta kreivi tarttui hänen käsivarteensa ja pidätti hänet ikkunan luona.

— Mikä teidän on? kysyi hän. — Tunnetteko sääliä? Sepä kohdistuisi oikeaan olentoon! Jos kuulisitte hullun koiran ulvovan, tarttuisitte pyssyyne, juoksisitte kadulle ja ampuisitte heti paikalla kuoliaaksi sen, vaikka itse asiassa toinen koira on purrut sitä ja se tekee vain samoin kuin sillekin on tehty. Ja nyt te tunnette sääliä miestä kohtaan, jota ei toinen mies ole purrut ja joka kuitenkin on surmannut oman hyvän tekijänsä. Ja kun hän ei nyt voi tappaa enää ketään, sillä hänen kätensä ovat sidotut, tahtoo hän kaikin mokomin nähdä vankeustoverinsa, onnettomuustoverinsa kuolevan! Ei, katsokaa, katsokaa!

Tämä käsky oli melkein tarpeeton, sillä kamala näytelmä aivan kuin lumosi Franzin. Tuomittu oli saatu mestauslavalle, pyöveli asettui hänen viereensä ja kohotti nuijansa. Se osui miehen vasempaan ohimoon. Kuului kumea tärähdys, tuomittu kaatui aivan kuin härkä, ensin kasvot maata vastaan ja siitä kääntyen selälleen. Silloin pyöveli laski nuijansa syrjään, veti puukon tupestaan, avasi yhdellä vedolla hänen kurkkunsa ja sitten astuen jaloillaan hänen vatsansa päälle alkoi sitä polkea.

Joka kerta, kun hän painoi, ruiskahti veri mestatun kurkusta.

Silloin Franz ei enää voinut kauempaa katsella, hän peräytyi ja vaipui tuoliin puolipyörtyneenä.

Albert jäi seisomaan paikalleen, mutta hänen kätensä tarttuivat suonenvedontapaisesti verhoihin, ja hänen silmänsä olivat ummessa.

Kreivi seiso suorana ja riemuitsi aivan kuin pahuuden enkeli.

### 36. Rooman karnevaali

Kun Franz tointui, näki hän Albertin juovan suurin siemauksin lasista vettä, jota hän kalpeudestaan päättäen hyvin tarvitsikin. Kreivi puki jo ylleen pajatsonpukua. Hän katsahti konemaisesti torille, kaikki oli kadonnut, mestauslava, pyövelit ja ruumis, jäljellä oli vain meluava, puuhaileva, iloinen kansanjoukko, ja Monte Citorion kello, joka ei soinut muulloin kuin paavin kuollessa ja karnevaalin alkaessa, kaikui nyt täydellä voimalla.

— Mitä on tapahtunut? kysyi hän kreiviltä.

— Ei mitään, ei kerrassaan mitään, vastasi tämä, — niin kuin näette. Karnevaali vain on alkanut, pukekaamme nopeasti yllemme.

— Tästä kamalasta näytelmästä ei ole todellakaan jäljellä muuta kuin hämärä unikuva, sanoi Franz.

— Te olettekin nähnyt vain kamalan unen, painajaisen.

— Niin, minä; mutta tuomittu!

— Unta se hänellekin on ollut. Hän on vaipunut ikuiseen uneen, te sitä vastoin olette heränneet. Ja kukapa voi sanoa, kumpi teistä on onnellisempi?

— Mutta Peppino, miten hänen on käynyt?!

— Peppino on järkevä poika. Hän ei ole hiukkaakaan itserakas. Hän ei ole ollut vähääkään raivoissaan siitä, ettei ole herättänyt yleistä huomiota, vaan päinvastoin ihastuksissaan, kun kaikkien katseet olivat kääntyneet hänen toveriinsa. Hän käytti siis tätä sekamelskaa hyväkseen ja pujahti kansan joukkoon sekä katosi ehtimättä edes kiittää noita kunnianarvoisia pappeja, jotka saattoivat häntä. Ihminen on todellakin hyvin kiittämätön ja itsekäs olento... Mutta pukeutukaa. Näettehän, että herra Morcerf näyttää hyvää esimerkkiä.

Albert veti silkkihousut mustien housujensa ja kiiltonahkaisten saappaittensa päälle.

— No, Albert, kysyi Franz, — tekeekö mielenne todellakin hullutella? Vastatkaahan suoraan.

— Ei, vastasi hän, — mutta olen tyytyväinen, että olen tuon kaiken nähnyt, ja nyt ymmärrän kreivin sanat: kun on tottunut tuollaisiin näytelmiin, niin vain se voi enää herättää mielenkiintoa.

— Lukuun ottamatta sitä, että vain noina hetkinä voi tutkia ihmisluonteita, sanoi kreivi. — Mestauslavan ensimmäisellä portaalla kuolema repäisee ihmiseltä naamion, jota tämä on pitänyt



kasvoillaan koko elämänsä ajan, ja oikea muoto tulee näkyviin. Myöntää täytyy, että Andrean kasvot eivät olleet kauniit... Iljettävä konna! Pukeutukaamme, herrat, pukeutukaamme.

Franz olisi näyttänyt raukkamaiselta, ellei olisi noudattanut toisten esimerkkiä. Hän veti siis ylleen puvun ja otti naamion, joka oli varmaankin yhtä valkoinen kuin hänen kasvonsakin.

Pukeuduttuaan he läksivät torille. Alhaalla odottivat vaunut täynnä kukkia ja konfetteja.

Vaunut yhtyivät riviin.

Kuoleman synkän näytelmän sijaan oli nyt tullut vallaton riemujuhla. Naamioituja parveili suurina laumoina, niitä pujahti porteista, niitä laskeutui ikkunoista, jokaisesta kadunnurkasta ajoi vaunuja, täynnä narreja, pajatsoja, dominoita, markiiseja, trasteverelaisia, kaikenlaisia kummituksia, ritareita, talonpoikia. Kaikki huusivat ja huitoivat käsillään, heittelivät munia, jotka olivat täynnä jauhoja, konfettia, kukkia, ahdistelivat sanoilla ja esineillä ystäviä ja vieraita, tuttuja ja tuntemattomia, eikä kellään ollut oikeutta suuttua, kaikki vain nauroivat.

Franzista ja Albertista tuntui, että heidät vietiin hurjiin pitoihin, jotta he unohtaisivat suuren surun. Yhä vielä he näkivät tai oikeammin sanoen tunsivat sielussaan kajastuksen siitä, mitä olivat nähneet. Mutta vähitellen yleinen huumaus valtasi heidät, he tunsivat, miten häilyvä järki alkoi kadota, heissä heräsi kumma halu ottaa osaa tähän meluun, hälinään ja hullutukseen. Kun viereisistä vaunuista Morcerfin päälle heitettiin kourallinen konfettia, ja he kaikki peittyivät jauhoihin ja alkoivat tuntea kaulassaan ja niissä kasvojen osissa, joita naamio ei suojannut, kuin nuppineulojen pistoja, yllytti se heidät ottamaan osaa yleiseen taisteluun. Albert nousi seisoaalleen ja heitti kahmalokaupalla munia ja konfettia naapureittensa päälle.

Nyt oli sota alkanut. Nuoret unohtivat kokonaan sen, mitä olivat puoli tuntia aikaisemmin nähneet, niin voimakkaasti vaikutti heihin ympärillä riehuva kirjava, hurja ja mieletön näytelmä. Kreivi Monte-Cristo puolestaan näytti pysyvän välinpitämättömänä.

Suuren ja leveän Corson varrella on neli- ja viisikerroksisia palatseja, ja niiden kaikkien parvekkeet oli verhottu komeilla matoilla. Näillä parvekkeilla oli kolmesataatuhatta katsojaa, roomalaisia, italialaisia, kaikista maailman ääristä tulleita ulkomaalaisia. Suku-, raha- ja neroylimystö oli koolla. Kauniit naiset, jotka tämä riemu oli huumannut, kumartuivat parvekkeilta, heittelivät ikkunoista kadulla kulkeviin vaunuihin oikean konfettisateen ja saivat kukkia takaisin. Ilma oli aivan sakeana konfetista ja kukista. Kaduilla liikkui iloinen, vallaton ihmisvirta: jättiläiskokoisia käveleviä kaalinkupuja, ihmisen vartaloon liitettyjä mylviviä häränpäitä, takajaloillaan käveleviä koiria. Kesken tätä kaikkea joku nainen paljastaa kasvonsa ja on kuin Callot'n maalaama Pyhän Antoniuksen kiusaus; toinen on ihana Astarte, joka näyttää lumoavat kasvonsa; häntä tahdotaan seurata, mutta sen estää joukko peikkoja, kuin unipainajaisia. Kuvitelkaa mielessänne tätä kaikkea, niin saatte heikon kuvan Rooman karnevaalista.

Ajaessaan toista kertaa Corsoa pitkin kreivi pysähtyi vaunut ja pyysi anteeksi sitä, että aikoi jättää seuralaisensa. Vaununsa hän luovutti heidän käytettäväkseen. Franz katsahti ylös. He olivat Rospoli-palatsin edustalla. Keskimmäisessä ikkunassa, siinä, jonka valkoisissa verhoissa oli punainen risti, näkyi sininen domino. Franz kuvitteli häntä Argentina-teatterissa näkemäkseen kauniiksi kreikattareksi.

— Hyvät herrat, sanoi kreivi hypätessään vaunuista pois, — kun olette väsyneet olemaan näyttelijöitä ja tahdotte tulla katselijoiksi, niin tiedätte, että teille on varattu paikat minun ikkunoissani. Siihen asti käyttäkää kuskiani, vaunujani ja palvelijoitani.

Olemme unohtaneet mainita, että kreivin kuski oli pukeutunut karhunaljoihin, aivan samoin kuin Odry näytelmässä "Karhu ja pasha", ja että lakeijat vaunujen takana olivat vartalonmukaisissa vihreiden apinoiden puvuissa, ja irvistelivät ohikulkijoille naamioillaan, joita vieterit liikuttivat.

Franz kiitti kreiviä hänen ystävällisestä tarjouksestaan. Albert ilvehti parhaillaan roomalaisten talonpoikaistyttöjen kanssa, joiden vaunut olivat samoin kuin kreivinkin pysähtyneet, ja heitteli heidän päälleen kukkakimppuja.

Pahaksi onneksi vaunut lähtivät jälleen liikkeelle, ja kun hänen vaununsa ajoivat Piazza del Popoloa kohden, suuntautuivat tyttöjen vaunut Venetsian palatsia kohden.

— Hyvä ystävä, sanoi hän Franzille, — ettekö nähnyt...?

— Mitä?

— Noita vaunuja, jotka ovat täynnä roomalaisia talonpoikaistyttöjä.

— En.

— Minä olen varma siitä, että he olivat hurmaavan kauniita naisia.

— Mikä vahinko, Albert, että olitte naamioitu, sanoi Franz, — muuten olisitte saanut korvauksen kaikista pettymyksistänne.

— Oh, lausui tämä puoliksi nauraen, — ennen kuin karnevaali on loppunut, olen varmaankin saanut jonkinmoisen korvauksen.

Koko päivänä ei kuitenkaan tapahtunut muuta kuin että Albert pari kolme kertaa kohtasi nuo roomalaisten talonpoikaistyttöjen vaunut. Tällöin Albertin naamio kerran irtaantui joko sattumalta tai hänen tahdostaan.

Hän otti silloin viimeiset kukkasensa ja heitti ne vaunuihin.

Eräs niistä kaunottarista, joiden Albert luuli piiloutuvan talonpoikaistyttöjen naamioon, ihastui tästä hänen kohteliaisuudesta, ja kun vaunut seuraavalla kerralla kulkivat ystäväysten vaunujen ohitse, tyttö heitti niihin orvokkikimpun.

Albert otti sen kiireesti käteensä ja pisti sen voitonriemuisena napinreikänsä.

— Siinähan nyt on seikkailun alku, sanoi Franz Albertille.

— Naurakaa niin paljon kuin tahdotte, vastasi Albert, — mutta luulen todellakin, että tämä merkitsee seikkailun alkua. Sen vuoksi en enää luovukaan tästä kukkavihosta.

— Ette suinkaan, sanoi Franz nauraen, — sehän on tuntomerkkinä, kun jälleen tapaatte toisenne.

Tämä leikinlasku tuntui muuttuvan todeksi, kun vaunujen tullessa uudelleen roomalaisten talonpoikaistyttöjen vaunujen kohdalle, tyttö, joka kukkavihon oli heittänyt, taputti käsiään nähdessään kukat Albertin napinreiässä.

— Hyvä, sanoi Franz hänelle, — hyvä, alku on aivan verraton. Tahdotteko, että jätän teidät, ja haluatteko mieluummin olla yksinänne?

— En, sanoi Albert, — älkäämme hätiköikö. En aio olla mikään tyhmeliini, joka ensimmäisestä viittauksesta on valmis menemään lemmenkohtaukseen. Jos tuo kaunis talonpoikaistyttö haluaa mennä pitemmälle, tapaamme hänet huomenna tai oikeammin hän tapaa meidät. Silloin hän antaa merkin, ja sittenhän saamme nähdä, mitä minun tulee tehdä.

— Te, rakas Albert, olette todellakin viisas kuin Nestor ja varovainen kuin Odysseus, sanoi Franz. — Jos teidän Kirkenne onnistuu loiehta teidät eläimeksi, niin hän on silloin hyvin taitava tai hyvin voimakas.

Albert oli oikeassa. Tuo kaunis tuntematon oli varmaankin päättänyt olla sinä päivänä menemättä sen pitemmälle, sillä vaikka nuoret miehet ajoivatkin useaan kertaan katua pitkin, eivät he enää nähneet tyttöjen vaunuja. Ne olivat varmaankin poikenneet jollekin sivukadulle.

Silloin he palasivat Rospoli-palatsiin, mutta kreivikin oli kadonnut sinipukuisen dominon seurassa. Keltaverhoisissa ikkunoissa istui vieraita, jotka hän epäilemättä oli kutsunut.

Samassa kirkonkello, joka oli ilmaissut karnevaalin alkaneen, ilmoitti sen loppuvankin. Corsolla ajeleva vaunurivi hajaantui, ja kohta katosivat kaikki vaunut sivukaduille.

Franz ja Albert olivat sinä hetkenä Via delle Maratten kohdalla.

Kuski kääntyi sille sanaakaan sanomatta, ajoi Piazza di Spagnan halki ja Poli-palatsin ohitse ja saapui hotellin eteen.

Pastrini tuli ottamaan hotellinsa asukkaita vastaan ovelle asti.

Franz tiedusteli kreiviä ja oli pahoillaan, kun ei ollut ajoissa tullut häntä noutamaan, mutta Pastrini rauhoitti häntä ilmoittamalla, että kreivi Monte-Cristo oli tilannut itselleen toiset vaunut ja nämä olivat kello neljä menneet häntä noutamaan palatsi Rospolista. Hän oli sitä paitsi pyytänyt hotellin isäntää jättämään molemmille ystävilleen Argentina-teatterista vuokraamansa aition avaimen.

Franz tiedusteli Albertilta, tekikö hänen mielensä mennä teatteriin, mutta Albertilla oli suuria tuumia päässään ja hän tahtoi toteuttaa ne, ennen kuin ajattelikaan teatteriin menoa. Hän ei sen vuoksi vastannutkaan tähän kysymykseen, vaan kysyi Pastrinilta, voisiko tämä hankkia hänelle räätälin.

— Räätälin, kysyi hotellin isäntä, — mihin te räätäliä tarvitsette?

— Valmistamaan meille huomiseksi mahdollisimman komeat roomalaiset talonpoikaispuvut, vastasi Albert.

Pastrini pudisti päätään.

— Valmistamaan teille huomiseksi puvut! huudahti hän. — Teidän ylhäisyytenne suokoon anteeksi, mutta tuo pyyntö on aito ranskalainen pyyntö. Kaksi pukua! Tämän viikon aikana ette saisi käsiinne ainoatakaan räättäliä, joka olisi valmis neulomaan kuusi nappia liiviin, vaikka maksaisitte jokaisesta napista kultarahan.

— Meidän täytyy siis luopua haluamistamme puvuista?

— Ei, sillä voimmehan hankkia valmiita pukuja. Antakaa minun toimia, ja huomenna herätessänne saatte kokoelman hattuja, liivejä ja housuja ja olette; tyytyväinen.

— Hyvä ystävä, sanoi Franz Albertille, — luottakaamme isäntäämme, hän on jo ennenkin osoittanut suoriutuvansa kuinka vaikeasta asiasta tahansa. Syödään kaikessa rauhassa päivällistä ja mennään sitten oopperaan.

— Mennään oopperaan, sanoi Albert. — Mutta muistakaa, signor Pastrini, että minä ja tämä herra tahdomme kaikin mokomin huomenna saada nuo puvut.

Hotellin isäntä vakuutti vielä viimeisen kerran, että heidän ei tarvitsisi olla levottomia ja että he saisivat kaiken, mitä haluavat. Sen jälkeen Franz ja Albert menivät riisumaan pajatsonpuvut yltään, mutta Albert otti huolellisesti talteen orvokkikimpun. Olihan se tuntomerkki seuraavan päivän varalle.

Herrat istuivat aterialle, mutta syödessään ei Albert voinut olla huomauttamatta, mikä tuntuva erotus oli Pastrinin ja kreivi Monte-Criston kokien välillä. Vaikka Franz olikin hieman ennakkoluuloinen kreiviä kohtaan, niin hänen täytyi myöntää, että vertailu ei ollut edullinen Pastrinin kokille.

Jälkiruoan aikana palvelija kysyi, milloin herrat halusivat käyttää vaunuja. Albert ja Franz katsoivat toisiinsa; he pelkäsivät todenteolla olevansa epähienoja. Palvelija ymmärsi heidän ajatuksensa.

— Hänen ylhäisyytensä kreivi Monte-Cristo on nimenomaan määrännyt, että vaunut ovat koko päivän teidän armonne käytettävänä.

Nuorukaiset päättivät loppuun asti käyttää hyväkseen kreivin kohteliaisuutta ja ajoivat puvun vaihdettuaan Argentina-teatteriin ja astuivat kreivin aitioon. Ensimmäisen näytöksen aikana tuli kreivitär G... omaan aitioonsa. Hän suuntasi heti katseensa siihen aitioon, jossa oli eilen nähnyt kreivin istuvan. Hän näki Franzin ja Albertin sen miehen aitiossa, josta vuorokautta aikaisemmin oli Franzille lausunut kummallisen arvostelunsa.

Kreivitär katseli lornjettinsa läpi niin tiukasti Franzia, että tästä tuntui julmalta olla tyydyttämättä hänen uteliaisuuttaan. Kun italialaisissa teattereissa on tapana käydä kesken näytäntöäkin tervehtimässä tuttuja, jättivät molemmat ystävykset paikkansa ja menivät kreivittären aitioon.

Heti kun he olivat tulleet aitioon, viittasi kreivitär Franzia istumaan viereensä kunniapaikalle.

Albert istahti heidän taakseen.

— No, sanoi hän, ennen kuin Franz oli ennättänyt istuakaan, — tähän olette kiireimmän kautta tutustuneet tuohon uuteen lordi Ruthweniin ja olette kai hänen kanssaan parhaat ystävät.

— Vaikka emme olekaan tulleet läheisiksi tuttaviksi, niin myönnän kyllä, että olemme koko päivän käyttäneet hyväksemme hänen ystävällisyyttään.

— Kuinka niin, koko päivänkö?

— Niin juuri. Aamulla söimme aamiaista hänen luonaan, koko naamiohuvien ajan ajoimme hänen vaunuissaan pitkin Corsoa, ja nyt illalla tulemme teatteriin hänen aitioonsa.

— Tunnetteko siis hänet?

— Sekä tunnemme että emme.

— Kuinka niin?

— Se on pitkä juttu.

— Kerrotteko sen minulle?

— Te pelästyitte siitä.

— Sitä suurempi syy kertoa.

— Odottakaahan edes siksi, kunnes juttu on jotenkin päättynyt.

— Olkoon, minä pidän täydellisistä tarinoista. Mutta kertokaa, miten olette tulleet tekemisiin hänen kanssaan. Kuka teidät on esitellyt hänelle?

— Ei kukaan. Hän on esitellyt itsensä meille.

— Milloin?

— Eililsiltana, lähdettyäni teidän luotanne.

— Kenen välityksellä?

— Sangen tavallisen henkilön, hotellimme isännän välityksellä.

— Hänkin asuu siis London-hotellissa?

— Ei ainoastaan samassa hotellissa, vaan samassa kerroksessakin.

— Mikä on hänen nimensä? Epäilemättä tiedätte hänen nimensä?

— Tiedämme. Kreivi Monte-Cristo.

— Mikä nimi se on? Eihän se ole mikään sukunimi.

— Ei, se on hänen ostamansa saaren nimi.

— Ja onko hän kreivi?

— Toscanalainen kreivi.

— No, saamme kai pitää hänet hyvänämmen noiden kaikkien muiden ohella, sanoi kreivitär, joka kuului erääseen Venetsian vanhimmista suvuista. — Ja millainen hän on muuten?

— Kysykää vicomte Morcerfilta.

— Kuulittehan, että minua käskettiin kääntymään teidän puoleenne, sanoi kreivitär.

— Olisimme jokseenkin vaativaisia, ellemme pitäisi häntä miellyttävänä, vastasi Albert. — Vaikka hän olisi ollut kymmenen vuotta ystävämme, ei hän olisi tehnyt hyväksemme sen enempää kuin on nyt tehnyt. Ja kaikessa hän on ollut hyvin hienotunteinen, huomaavainen ja kohtelias, mistä huomaa, että hän on todellakin hienon maailman mies.

— Saammepahan nähdä, lausui kreivitär nauraen, — että vampyyrini ei olekaan mitään muuta kuin äskettäin rikastunut mies, joka tahtoo saada meidät unohtamaan miljoonansa ja on lainannut Laran ulkomuodon, ettei häntä sekoitettaisi Rothschildiin. Entä oletteko nähnyt naisen?

— Minkä naisen? kysyi Franz hymyillen.

— Tuon kauniin kreikattaren?

— Emme. Luulemme kuullemme hänen guslinsa äänen, mutta hän itse on ollut näkymätön.

— Kun käytätte tuota sanaa näkymätön, rakas Franz, sanoi Albert, — niin tahdotte tehdä asian salaperäiseksi. Kuka sitten oli tuo sininen domino, joka oli valkoverhoisessa ikkunassa?

— Ja missä oli valkoverhoinen ikkuna? kysyi kreivitär.

— Rospoli-palatsissa.

— Kreivi oli siis vuokrannut itselleen ikkunat Rospoli-palatsista?

— Niin oli. Ajoitteko tänään pitkin Corsoa?

— Tietysti.

— Näittekö kaksi ikkunaa, joissa oli keltaiset verhot, ja niiden välissä kolmannen, joissa oli valkoiset ja niissä punainen risti? Nuo kolme ikkunaa olivat kreivin.

— Mieshän on täydellinen pohatta. Tiedättekö, mitä tuollaiset ikkunat maksavat karnevaalin aikana ja Rospoli-palatsissa, joka on Corson parhaimmalla paikalla?

— Kaksi- tai kolmesataa scudoa.

— Sanokaa kaksi- tai kolmetuhatta.

— Sepä on jotakin!

— Hänen saarensako tuottaa hänelle sellaiset tulot?

— Hänen saarensa? Se ei tuota ropoakaan.

— Miksi hän sen siis on ostanut?

— Oikusta.

— Hän on ilmeisesti originelli ihminen?

— Hän tuntui minusta todellakin hyvin erikoiselta, sanoi Albert. — Jos hän asuisi Pariisissa ja kävisi meidän teattereissamme, sanoisin, että hän on huimapää, joka tahtoo herättää huomiota, tai miespoloinen, jonka pään kirjallisuus on vääntänyt vähän vinoon. Hän lausui tänään pari ajatusta, jotka olivat aivan kuin Didier'n tai Antony'n suusta lähteneet.

Samassa tuli aitioon uusi vieras, ja vallitsevaa tapaa noudattaen Franz luovutti paikkansa hänelle. Tämä seikka ja paikkojen vaihtaminen pakotti valitsemaan toisen keskusteluaiheen.

Tunnin päästä ystävät palasivat hotelliin. Pastrini oli pitänyt huolta seuraavan päivän puvuista ja vakuutti, että herrat olisivat tyytyväisiä hänen toimenpiteisiinsä.

Aamulla hän tuli kello yhdeksältä Franzin huoneeseen seurassaan räätäli, jolla oli kahdeksan tai kymmenen erilaista talonpoikaispukua. Ystävykset valitsivat samanlaiset puvut ja antoivat isännän toimeksi ommella heidän hattuihinsa parikymmentä metriä nauhoja ja hankkia heille heleänväriset poikkiraitaiset silkkivyöt, jollaisia talonpojat käyttävät juhlapäivinä.

Albert tahtoi kiireimmän kautta nähdä, miten puku sopi hänelle. Siihen kuului siniset samettihousut ja takki, kirjailuilla kiiloilla somistetut sukat, solkikengät ja silkkiliivi. Puku sopi mainiosti, ja kun vyö oli sidottu hänen vartalonsa ympäri ja hiukan kallellaan oleva hattu koristettu liehuvilla nauhoilla, täytyi Franzin myöntää, että puvun vuoksi me pidämme toisia kansakuntia kauniimpina kuin toisia. Turkkilaiset, jotka ennen näyttivät niin hauskoilta kirkasvärisissä pitkissä puvuissaan, ovat nykyään rumia kaulaan asti napitetuissa sinisissä puvuissaan ja kreikkalaisissa myssyissään: he ovat kuin punaisella tulpalla suljettuja pulloja.

Franz lausui tunnustuksen sanoja Albertille, joka seisossaan peilin edessä hymyili itselleen. Silloin astui kreivi Monte-Cristo sisään.

— Hyvät herrat, sanoi hän, — niin hauskaa kuin onkin huvitella yhdessä muiden kanssa, on vapaus kuitenkin rakkaampi, ja sen vuoksi jätän vaununi koko päiväksi teidän käytettäviksenne. Hotellin isäntä on varmaankin maininnut teille, että hänen tallissaan on kolmet tai neljät vaunut, joten ette millään tavoin häiritse minua. Jos meillä on jotakin toisillemme sanottavaa, on yhtymäpaikkanamme Rospoli-palatsi.

Nuoret herrat yrittivät esittää vastaväitteitä, mutta eihän heillä ollut mitään pätevää syytä hylätä tätä mieluisaa tarjousta. He siis ottivat sen vastaan.

Kreivi Monte-Cristo oli noin neljännestunnin heidän luonaan keskustellen tavattoman sulavasti kaikenlaisista asioista. Niin kuin jo olemme huomanneet, hän tunsikin erinomaisen hyvin eri maiden kirjallisuuden. Luotuaan silmäyksen hänen salonkinsa seinille olivat Franz ja Albert nähneet, että hän oli maalaustaiteen ihailija. Muutamien muiden asioiden yhteydessä vaatimattomasti lausutut sanat ilmaisivat, että tieteet eivät olleet hänelle vieraita. Hän näytti harrastavan erityisesti kemiaa.

Ystävykset eivät rohjenneet tarjota kreiville aamiaista, sillä epäkohteliaistahan olisi ollut tarjota hänen verrattoman ateriansa jälkeen Pastrinin jokseenkin keskinkertaista ruokaa. He sanoivat sen hänelle suoraan, ja kreivi näytti ymmärtävän heidän hienotunteisuutensa.

Albert oli aivan ihastunut kreiviin, ja ellei tämä olisi ollut niin oppinut, olisi hän pitänyt häntä täydellisenä aatelismiehenä. Hän riemuitsi erityisesti siitä, että saisi vapaasti käyttää vaunuja. Hänellä oli omat tuumansa noiden talonpoikaistyttöjen suhteen, ja kun he edellisenä päivänä olivat ajaneet hyvin komeissa vaunuissa, oli hän tyytyväinen voidessaan siinä suhteessa olla heidän vertaisensa.

Kello puoli kaksi läksivät nuoret miehet liikkeelle. Kuski ja lakeijat olivat vetäneet livreetakit eilisten pukujensa päälle, joten he tulivat vielä hullunkurisemman näköisiksi kuin eilen, ja siitä Franz ja Albert heitä erikoisesti kiittivät.

Albert oli pistänyt eilisen orvokkikimppunsa takkinsa napinreikään.

Heti kirkonkellon alkaessa soida he riensivät Via Vittorian kautta Corsolle.

Toisella kierroksella putosi vaunuista, joissa oli joukko pajatsotyttöjä, kreivin vaunuihin tuore orvokkikimppu, ja siitä Albert huomasi, että eiliset talonpoikaistyöt olivat muuttaneet pukua ja joko sattumalta tai varta vasten ottaneet puolestaan mallia hänen eilisestä puvustaan.

Albert pani tuoreen kimpun kuihtuneen paikalle, mutta piti tämän kädessään. Ja kun he toisen kerran tulivat vaunuja vastaan, hän nosti sen huulilleen. Tämä liike näytti suuresti huvittavan sekä kukkien heittäjää että hänen tovereitaan.

Päivä oli yhtä vilkas kuin eilinenkin, ellei vielä vilkkaampi. Kerran he näkivät kreivin ikkunassaan, mutta kun he uudelleen ajoivat ohitse, oli hän kadonnut.

Albertin ja kukkavihon heittäneen pajatsotyön välistä keikailua jatkui tietenkin koko päivän.

Illalla hotelliin palatessaan oli Franzin pöydällä Ranskan lähettilään kirje, jossa ilmoitettiin, että hänellä oli kunnia päästä seuraavana päivänä paavin puheille. Jokaisella edellisellä Rooman-matkallaan hän oli pyytänyt ja saanut tämän armonosoituksen. Sekä kiitollisuudesta että uskonnollisista syistä hän ei tahtonut käydä kristityn maailman pääkaupungissa osoittamatta kunnioitustaan pyhän Pietarin seuraajalle, joka oli ollut kaikkien hyveitten esikuvana.

Hänen ei siis sinä päivänä sopinut ottaa enää osaa karnevaaliin, sillä vaikkakin hurskas, vanha Gregorius XVI vaatimattomuudella verhosi suuruuttaan, valmistui jokainen lähestymään häntä kunnioituksen ja syvän liikutuksen vallassa.

Vatikaanista palatessaan Franz meni suoraan hotelliin välttämättä Corsoa. Hänen mielensä oli täynnä hurskaita ajatuksia ja karnevaalin hurjan ilon näkeminen olisi tuntunut hänestä niiden loukkaamiselta.

Kymmenen minuuttia yli viiden Albert palasi. Hän oli tavattoman iloinen. Pajatsotyttö oli jälleen ottanut ylleen talonpoikaispukunsa, ja ajaessaan Albertin vaunujen ohitse hän oli poistanut naamion kasvoiltaan. Hän oli hurmaavan kaunis.

Franz onnitteli Albertia sydämestään, ja tämä otti onnitteletut vastaan niin kuin ainakin mies, joka ne ansaitsee. Hän sanoi olevansa varma, että kaunotar kuului hienoimpaan ylhäisöön. Albert oli päättänyt kirjoittaa hänelle seuraavana päivänä.

Kuullessaan näitä tunnustuksia Franz huomasi, että Albert halusi pyytää häneltä jotakin, mutta ei tohtinut. Franz kyseli ja vakuutti jo edeltäpäin olevansa valmis toverin onnen tähden tekemään mitä uhrauksia tahansa. Lopulta Albert tunnusti, että Franz tekisi hänelle suuren palveluksen, jos luovuttaisi seuraavana päivänä vaunut hänen yksin käytettäväkseen.

Albert arveli talonpoikaistyön nostaneen naamionsa sen tähden, että Franz oli poissa.

Franz ei tietenkään tahtonut katkaista kesken ystävänsä seikkailua, joka näytti niin suurella määrällä ärsyttävän tämän uteliaisuutta ja hivelevän turhamaisuutta. Hän tunsikin hyvin ystävänsä avomielisyyden, että tiesi saavansa kuulla häneltä kaikki lemmenseikkailun yksityiskohdat. Ja kun hän niinä parina kolmena vuotena, jotka oli samoillut pitkin Italiaa, ei omasta puolestaan ollut joutunut vastaavaan seikkailuun, halusi hän tietää, miten sellainen oikeastaan kehittyi.

Hän lupasi siis seuraavana päivänä tyytyä katselemaan karnevaalia Rospoli-palatsin ikkunoista.

Hän näki Albertin ajavan moneen kertaan palatsin ohitse kädessään tavattoman iso kukkavihko, jonne hän varmaankin oli kätkenyt rakkauskirjeen. Tämä arvelu muuttui varmuudeksi, kun hän näki saman kukkavihon erään vaaleanpunapukuisen pajatsotyön käsissä.

Illalla Albert ei enää ollut vain iloinen, hän oli jo aivan riemua täynnä. Hän oli varma siitä, että tuntematon kaunotar vastaisi hänelle. Franz täytti hänen toiveensa, ennen kuin hän ne oli lausunutkaan, ilmoittamalla, että hän oli väsynyt meluun ja aikoi käyttää seuraavan päivän muistiinpanojen tekemiseen.

Albert ei ollut erehtynyt. Seuraavan päivän iltana Franz näki hänen syöksyvän huoneeseen heiluttaen kädessään kirjettä.

— Lukekaahan!

Tiistai-iltana kello seitsemän laskeutukaa vaunuistanne Via dei Ponteficin kohdalla ja seuratkaa roomalaista talonpoikaistyttöä, joka riistää kädestänne *moccoletton*. Kun olette tullut San Giacomon kirkon ensimmäiselle porrasaskelmalle, sitokaa vaaleanpunainen nauha pajatsonpukunne olalle, jotta teidät paremmin tunnetaan.

Siihen asti ette näe minua.

Uskollisuutta ja vaitioloa.

— No, sanoi Albert Franzille, kun tämä oli lopettanut lukemisen, — mitä tästä ajattelette, hyvä ystävä?

— Minä ajattelen, vastasi Franz, — että juttu näyttää saavan mieluisan seikkailun muodon.

— Siltä minustakin tuntuu, sanoi Albert, — ja pahoin pelkään, että saatte mennä yksinänne herttua Braccianon tanssiaisiin.

Franz ja Albert olivat kumpikin saaneet samana aamuna kutsun tämän kuuluisan pankkiirin luo.

— Mutta muistakaa, vastasi Franz, — että koko ylhäisö on herttuan luona. Ja jos kaunis tuntematon todellakin kuuluu ylhäisöön, niin hänen täytyy tulla sinne.

— Pysyn joka tapauksessa väitteessäni, sanoi Albert. — Luittehan kirjeen?

— Luin.

— Tiedättehän, kuinka vaillinaisen kasvatuksen Rooman keskisäädyn naiset saavat?

— Tiedän, vastasi Franz.

— Lukekaahan tämä kirje uudelleen, tarkastakaa käsialaa ja etsikää, löydättekö ainoatakaan oikeinkirjoitusvirhettä.

— Olette onnen lempilapsi, sanoi Franz ojentaen toisen kerran kirjeen Albertille.

— Naurakaa niin paljon kuin tahdotte, tehkää pilkkaa mielenne mukaan, sanoi Albert, — mutta minä olen rakastunut.

— Hyvä Jumala, aivan minä kauhistun, huudahti Franz. — Kaikesta huomaan, että en ainoastaan mene yksin herttua Braccianon tanssiaisiin, vaan saan luultavasti palata yksin Firenzeenkin.

— Jos tuo tuntematon nainen on yhtä suloinen kuin hän on kaunis, niin jään Roomaan ainakin kuudeksi viikoksi. Minä rakastan Roomaa ja olen aina ollut mieltynyt muinaismuistojen tutkimiseen.

— Jos vielä tulee pari tällaista seikkailua, olen varma siitä, että pian olette muinaismuistoakatemian jäsen.

Albert olisi varmaankin ryhtynyt oikein todenteolla väittelemään siitä, että hänellä olisi oikeus päästä akatemian jäseneksi, kun nuorille miehille tultiin ilmoittamaan, että päivällispöytä oli katettu. Albertilla ei rakkaus sotinut vähääkään ruokahalua vastaan. Hän riensi siis ystävänsä kanssa päivälliselle valmiina jatkamaan väittelyä aterian päätyttyä.

Päivällisen jälkeen palvelija ilmoitti kreivi Monte-Criston. Kahteen päivään eivät nuoret olleet häntä nähneet. Pastrini oli kertonut, että hänen oli täytynyt lähteä tärkeiden asioiden vuoksi Civita-Vecchiaan. Hän oli lähtenyt edellisen päivän iltana ja palannut vasta tunti sitten.

Kreivi oli hyvin herttainen. Joko hän hillitsi itseään tai sitten eivät tällä kertaa mitkään ulkonaiset seikat herättäneet hänessä katkeruutta, joka oli pari kertaa pannut hänet puhumaan hiukan kummallisesti. Hän oli nyt melkein samanlainen kuin kaikki muutkin. Mies oli Franzille täydellinen arvoitus. Kreivi tiesi varmasti, että Franz tunsu hänet, eikä hän kuitenkaan nyt ollut sanallakaan huomauttanut heidän aikaisemmasta kohtaamisestaan. Vaikka Franzin kovasti tekikin mieli viitata siihen, pelkäsi hän loukkaavansa miestä, joka oli osoittanut hänelle ja hänen toverilleen niin paljon ystävällisyyttä ja huomaavaisuutta. Siksi hän pysyi vaiti.

Kreivi oli kuullut, että ystävykset olivat halunneet vuokrata aition Argentina-teatterista, mutta että

kaikki paikat oli jo myyty. Sen vuoksi hän toi heille oman aitionsa avaimen.

Franz ja Albert kieltäytyivät ensin ottamasta hänen tarjoustaan vastaan, mutta kun kreivi kertoi, että aitio siinä tapauksessa jäisi käyttämättä, koska hän itse aikoi mennä Palli-teatteriin, suostuivat ystävykset hänen tarjoukseensa.

Franz oli vähitellen tottunut kreivin kalpeuteen, joka ensi näkemältä oli tehnyt häneen niin omituisen vaikutuksen. Hän ei voinut olla ihailematta noita kauniita kasvoja, joiden ainoana vikana ja samalla suurimpana viehätystenä oli juuri tuo kalpeus. Franz rakasti Byronin runoutta, ja hänen oli helppo kuvitella tuota päätä Manfredin hartioidella tai Laran kaavun alla. Otsan syvä uurre ilmaisi kreivin taukoamatta ajattelevan jotakin synkkää asiaa. Hänen katseensa tunki sielun syvyyteen. Huulien ylpeä ja pilkallinen piirto antoi hänen sanoilleen niin erikoisen sävyn, että se, joka ne kerran oli kuullut, ei voinut niitä koskaan unohtaa.

Kreivi ei enää ollut nuori. Hän oli ainakin neljänkymmenen ikäinen, ja kuitenkin oli ilmeistä, että hän voisi lumousvoimallaan helposti voittaa kaikki nuoret miehet, jos joutuisi kilpailemaan heidän kanssaan.

Albert puhui taukoamatta, kuinka suuri onni heitä oli kohdannut, kun he olivat tutustuneet kreiviin. Franz ei ollut yhtä intoileva, ja hän tunsu joutuneensa sen vaikutuksen valtaan, joka jokaisella lahjakkaalla miehellä on ympäristönsä.

Hän muisti, että kreivi jo pari kolme kertaa oli maininnut aikovansa matkustaa Pariisiin ja oli varma siitä, että kreivi herättäisi siellä aivan suunnatonta huomiota. Eikä hän kuitenkaan olisi tahtonut olla Pariisissa samaan aikaan kuin kreivi.

Ilta kului niin kuin illat kuluvat italialaisissa oopperoissa, ei musiikin kuuntelemiseen vaan puhelemiseen ja aitioissa vierailamiseen. Kreivitär G... tahtoi johdattaa keskustelun kreiviin, mutta Franz ilmoitti, että hänellä on paljon hauskeempaa kerrottavaa, ja vaikka Albert koettikin teeskennellyn vaatimattomasti ehkäistä ystävänsä, niin tämä kertoi, mikä juttu näinä viimeisinä kolmena päivänä oli ollut ystävien välisen keskustelun aiheena.

Kun tällaiset tapaukset ovat jokseenkin tavallisia Italiassa, ainakin matkustajien kertomuksista päättäen, uskoi kreivitär kaiken ja onnitteli Albertia tämän seikkailun johdosta, joka näytti päättyvän perin tyydyttävällä tavalla.

He erosivat luvaten tavata toisensa herttua Braccianon tanssiaisissa, joihin Rooman koko ylhäisö oli kutsuttu.

Albertin salaperäinen nainen piti lupauksensa; hän ei antanut kahtena seuraavana päivänä mitään elonmerkkiä itsestään.

Tuli tiistai, karnevaalin viimeinen ja meluisin päivä. Tiistaina teatterit aloittivat näytäntönsä kello kymmenen aamulla, sillä kello kahdeksalta illalla alkaa paastoviikko. Tiistaina jokainen, joka rahan, ajan tai innostuksen puutteessa ei ole ottanut osaa edellisten päivien juhliin, yhtyy yleiseen pyörteeseen ja on mukana yhteisessä melussa ja hyörinässä.

Kello kahdesta viiteen asti Franz ja Albert heittelivät konfettia vastakkaiseen suuntaan kulkeviin vaunuihin tai jalan-astujiin, joita liikkui vaunurivien välissä, hevosten jaloissa, pyörien keskellä — ilman, että sattui ainoatakaan tapaturmaa, ainoatakaan riitaa tai rähinää. Tässä suhteessa italialaiset ovat maailman ensimmäinen kansa. Juhlat ovat heille todellisia juhlia.

Albert riemuitsi pajatsonpuvussaan. Hänen olkapäillään oli vaaleanpunainen nauha, joka ulottui aivan polviin asti. Ettei mitään erehdystä syntyisi hänen ja toverinsa välillä, oli Franz ottanut ylleen talonpoikaispukunsa.

Mitä pitemmälle päivä kului, sitä kovemmaksi kävi melu. Kaikki huusivat ja heiluttivat minkä jaksoivat: pauhasi oikea ihmismyrsky, jossa huudot olivat ukkosenjyrinöitä ja kukkavihot, konfetti, munat, appelsiinit ja kukat rakeita.

Kello kolme ammuttiin kanuunoilla yht'aikaa sekä Piazza del Popololla että Venetsian palatsin luona kilpa-ajojen alkamismerkiksi, mutta se tuskin kuului tämän kamalan mellakan keskellä.

Kilpa-ajot samoin kuin mocolot muodostavat erikoisen osan karnevaalin viimeistä päivää. Tykinlaukauksen jälkeen vaunut heti rikkovat jonon ja poikkeavat lähimmälle poikkikadulle.

Kaikki tapahtuu tavattoman nopeasti, eikä poliisin tarvitse vähääkään sekaantua asiaan ilmoittaakseen, missä kunkin paikka on tai minne kunkin on mentävä.

Jalkamiehet painautuivat palatsien seiniä vastaan, ja kohta kuului hevosten hirnuntaa ja



miekantuppien läiskettä.

Viisitoista yhdessä rivissä karauttavaa ratsumiestä lakaisi koko leveydeltään Corson puhtaaksi valmistaakseen tietä barberille. Kun ratsujoukko oli saapunut Venetsian palatsin luo, ilmoitti uusi tykinlaukaus, että katu oli tyhjä.

Melkein samassa ilmestyi kadulle seitsemän tai kahdeksan hevosta, jotka kiitivät eteenpäin kuin varjot suuren, yleisen, pelottavan huudon kaikuessa. Kolmensadantuhannen hengen huuto ja selkään sidotut rautaiset piikkikuulat ajoivat hevosia eteenpäin. Sant' Angelon linnasta ammuttiin kolme tykinlaukausta merkiksi, että numero kolme oli voittanut.

Samassa, odottamatta mitään muuta merkkiä, ajoneuvot lähtivät taas liikkeelle, täyttivät Corson, syöksyen kaikilta kaduilta aivan kuin hetkiseksi padotut virrat kiitävät entiseen uomaansa, ja virta jatkoi entistä vuolaampana kulkuaan graniittirantojensa välissä.

Uusi melun ja hälinän aiheuttaja oli liittynyt tähän joukkoon; mocoloiden kauppiaat astuivat esiin.

Mocolo tai mocolletto on kaikenkoinen kynttilä, paksuista pääsiäiskynttilöistä alkaen pieniin, rotanhäntämäisiin asti. Niiden käyttäjillä on karnevaalin aikana kaksi tehtävää: säilyttää oma mocollettonsa sytytettynä ja sammuttaa muiden mocolletto.

Mocolletto on siinä suhteessa samanlainen kuin ihmiselämä: ihmiset voivat ainoastaan yhdellä tavoin sen sytyttää, ja tämän keinon he ovat saaneet Jumalalta.

Mutta ne ovat keksineet tuhansia keinoja sammuttaakseen sen. Totta kyllä on, että paholainen on neuvonut heille tässä suhteessa keinojaan.

Mocolletton saa syttymään tulen avulla.

Mutta kuka voi kuvatakaan ne tuhannet keinot, joiden avulla se voidaan sammuttaa! Siihen käytetään mahdottoman suuria palkeita, jättiläiskokoisia kynttilänsammuttajia, pelottavan kokoisia viuhkoja.

Jokainen siis riensi ostamaan itselleen mocollettoja, Franz ja Albert yhtä hyvin kuin muutkin.

Yö tuli nopeasti. Ja tuhansien kauppiaitten kimeästi huutaessa: *Mocoli!* alkoi pari kolme liekkiä välkkyä joukon keskellä. Se oli odotettu merkki.

Kymmenen minuutin kuluttua paloi viisikymmentätuhatta liekkiä Venetsian palatsista Piazza del Popololle asti. Olisi luullut virvatulien viettävän juhlaa.

Ajatelkaa taivaan kaikkien tähtien laskeutuvan alas maan päälle ja yhtyvän hurjaan tanssiin.

Kaikki yhteiskunnalliset rajat katoavat tänä hetkenä. Katupoika ahdistaa prinssiä, prinssi talonpoikaa, talonpoika porvaria, jokainen puhalttaa, sammuttaa ja sytyttää kynttilöitä. Jos vanha Aiolos ilmestyisi, niin hänet julistettaisiin mocolin kuninkaaksi, ja Akvilon hänen kruununperijäkseen.

Tätä hurjaa, liekehtivää juhlaa kesti noin kaksi tuntia. Corso oli valoisa aivan kuin päivällä, katsojien kasvat erotti selvästi kolmanteen ja neljänteen kerrokseen asti.

Albert katsoi kelloaan joka viiden minuutin kuluttua; viimein se oli seitsemän.

Ystävykset olivat juuri sinä hetkenä Via dei Ponteficin kohdalla. Albert hyppäsi vaunuista mocolletto kädessään.

Pari kolme naamioitua tahtoi lähestyä häntä sammuttaakseen sen tai riistääkseen sen hänen kädestään. Mutta taitavana nyrkkeilijänä Albert heitti heidät toinen toisensa jälkeen kymmenen jalan päähän ja jatkoi matkaansa San Giacomon kirkkoa kohden.

Portaat olivat aivan täynnä katsojia, jotka koettivat riistää toistensa käsistä kynttilöitä. Franz seurasi katseillaan Albertia ja näki hänen astuvan ensimmäiselle askelmalle. Samassa eräs naamioitu, jolla oli samanlainen puku kuin tuolla kukkakimpun heittäneellä työllä, sieppasi hänen kädestään kynttilän, eikä Albert enää vähääkään vastustellut.

Franz oli liian kaukana kuullakseen, mitä he sanoivat toisilleen, mutta mitään vihamielistä se ei ilmeisesti ollut, koska Albert poistui käsikoukkua tytön kanssa.

Jonkin aikaa Franz seurasi heitä katseillaan, mutta Via Macellon kohdalla he katosivat hänen näkyvistään.

Äkkiä alkoi kellonsoitto, joka ilmoittaa karnevaalin loppuneen. Samassa kaikki kynttilät sammuiivat

kuin taikavoimasta. Olisi luullut rajun tuulenpuuskan sammuttaneen ne yht'aikaa.

Franz oli keskellä pimeyttä.

Huudot vaikenivat, aivan kuin sama voimakas tuulenpuuska olisi puhaltanut hälinänkin pois. Ei kuulunut enää muuta kuin vaunujen kolinaa naamioitujen ajaessa kotiin. Vain ikkunoiden takaa näkyi siellä täällä kynttilöitä.

Karnevaali oli loppunut.

### 37. San Sebastianon katakombit

Tuskin koskaan elämässään Franz oli tuntenut niin äkillistä vaihdosta, ilon muuttumista alakuloisuudeksi. Aivan kuin pelottavan kummituksen henkäisystä Rooma muuttui suureksi haudaksi. Pimeyttä lisäsi vielä se, että kuu nousi vasta kello yhdentoista aikaan illalla. Mutta Franzilla oli lyhyt matka kuljettavanaan, ja kymmenen minuutin päästä hänen vaununsa, tai oikeammin sanoen kreivin vaunut, pysähtyivät London-hotellin eteen.

Päivällinen odotti. Franz tiesi, ettei Albertia tarvinnut vielä odottaa ja istui yksinään pöytään.

Pastrini, joka oli tottunut näkemään heidät yhdessä, kysyi, missä Albert viipyi. Franz vastasi vain, että Albert oli edellisenä päivänä saanut kutsun ja mennyt tapaamaan erästä henkilöä. Moccoletton äkillinen sammuminen, pimeys, melua seurannut hiljaisuus, kaikki se herätti Franzissa alakuloisuuden, johon liittyi levottomuuttakin. Hän söi siis virkkamatta sanaakaan, vaikka hotellin isäntä tulikin pari kertaa kysymään, tarvitsiko hän mitään.

Franz oli päättänyt odottaa Albertia niin myöhäiseen kuin mahdollista. Hän käski siis vaunujen olla valmiina vasta kello yhdeltätoista ja pyysi Pastrinia ilmoittamaan hänelle heti, kun Albert saapui hotelliin. Kello yksitoista Albert ei vielä ollut saapunut. Franz pukeutui ja läksi matkaan ilmoittaen hotellin isännälle menevänsä herttua Braccianon luo.

Herttua Braccianon palatsi on Rooman kaunein. Hänen rouvansa, joka on Colonna-sukua, esiintyy siellä herttaisena valtiattarena. Siitä syystä ovatkin hänen juhlanga kuuluisia kautta Euroopan. Franzilla ja Albertilla oli Roomaan tullessaan suosituskirjeet hänelle. Niinpä herttuatar ensimmäiseksi kysyikin Franzilta, minne hänen matkatoverinsa oli jäänyt. Franz mainitsi eronneensa hänen seurastaan sinä hetkenä, jolloin moccoletot sammutetaan, ja viimeisen kerran nähneensä hänet Via Macellon kulmassa.

— Hän ei siis ole palannut? kysyi herttua.

— Olen odottanut häntä tähän asti, vastasi Franz.

— Tiedättekö, minne hän meni?

— En aivan tarkoin. Luulen kuitenkin, että kysymyksessä oli jonkinmoinen lemmenkohtaus.

— Tällaisena päivänä tai oikeammin yönä ei pitäisi viipyä ulkona, sanoi herttua. — Eikö totta, kreivitär?

Nämä viimeiset sanat hän lausui kreivitär G...lle, joka juuri astui sisään herttuan veljen, signor Torlonian taluttamana.

— Minun mielestäni nyt on ihana yö, vastasi kreivitär. — Ja täällä olijat surevat ainoastaan sitä, että se loppuu niin pian.

— Minä en puhukaan läsnä olevista, sanoi herttua hymyillen. — Täällä ei ole miehillä muuta vaaraa kuin että rakastuvat teihin, eikä naisilla muuta kuin että tulevat mustasukkaisiksi nähdessään teidät niin kauniina. Minä puhun niistä, jotka liikkuvat Rooman kaduilla.

— Hyvä Jumala, huudahti kreivitär, — kuka tähän aikaan liikkuu Rooman kaduilla muuten kuin mennäkseen tanssiaisiin?

— Ystävämme Albert de Morcerf, rouva kreivitär, jonka jätin ajamaan takaa tuntematonta kaunotarta kello seitsemän aikaan, vastasi Franz, — ja joka ei vielääkään ole palannut.

— Ettekö siis tiedä, minne hän on mennyt?

— En laisinkaan.

— Onko hänellä aseita?

— Hän on pajatson puvussa.

— Teidän ei olisi pitänyt antaa hänen mennä sillä tavoin, sanoi herttua Franzille, — tehän tunnette Rooman paremmin kuin hän.

— Yhtä hyvin olisin voinut pidättää kilpa-ajoissa hevosen numero kolme, joka voitti ensimmäisen palkinnon, sanoi Franz. — Ja sitä paitsi, mitä pahaa hänelle saattaisi tapahtua?

— Kukapa tietää, yö on synkkä, ja Tiber-virta on hyvin lähellä Via Macelloa.

Franz tunsi kylmät väreet ruumiissaan huomattessaan, että herttua ja kreivitär olivat yhtä levottomia kuin hänkin oli.

— Sen vuoksi ilmoitinkin hotellissa, että olen tullut tänne, sanoi Franz, — ja käskin tuomaan sanan heti, kun hän saapuu.

— Kas, sanoi herttua, — luulen palvelijan juuri parhaillaan etsivän teitä.

Herttua ei erehtynyt. Nähdessään Franzin tuli palvelija häntä kohden.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi hän. — London-hotellin isäntä käskee ilmoittamaan, että hänen luonaan odottaa eräs mies, jolla on vicomte de Morcerfin lähettämä kirje.

— Vicomten lähettämä! huudahti Franz.

— Niin.

— Ja kuka tuo mies on?

— En tiedä.

— Miksi hän ei ole tuonut kirjettä tänne?

— Sanantuoja ei sitä selittänyt.

— Ja missä sanantuoja on?

— Hän läksi heti, kun näki minun menevän tanssisaliin etsimään teitä.

— Hyvä Jumala, sanoi kreivitär Franzille, — lähtekää heti paikalla. Miesraukalle on varmaankin tapahtunut onnettomuus.

— Minä riennän, sanoi Franz.

— Palaatteko antamaan meille tietoja? kysyi kreivitär.

— Palaan, ellei asia ole vakavaa laatua. Jos se on, en takaa, miten itseni käy.

— Joka tapauksessa olkaa varovainen, sanoi kreivitär.

— Olkaa huolehti!

Franz otti hattunsa ja läksi kiireimmän kautta. Hän oli lähettänyt vaunut pois ja käsenyt niiden palata kahden tunnin kuluttua. Kaikeksi onneksi oli Bracciano-palatsi, jonka toinen pääty on Corsolle päin ja toinen Piazza di Santi Apostolille, vajaan kymmenen minuutin matkan päässä London-hotellista. Lähestyessään hotellia Franz näki erään miehen seisovan keskellä katua. Hän arvasi heti paikalla, että mies oli Albertin kirjeen tuoja. Miehellä oli yllään pitkä viitta. Franz meni häntä kohden, mutta tämä puhuttelikin ensin häntä.

— Mitä teidän ylhäisyytenne tahtoo? sanoi hän astuen askelen taaksepäin aivan kuin olisi varuillaan.

— Tehän tuotte minulle vicomte de Morcerfin kirjeen, sanoi Franz.

— Teidän ylhäisyytenne asuu Pastrinin hotellissa?

— Asun.

— Teidän ylhäisyytenne on vicomten matkatoveri?

— Olen.

- Mikä on teidän ylhäisyytenne nimi?
- Paroni Franz d'Epinau.
- Siinä tapauksessa tämä kirje on osoitettu teidän ylhäisyydellenne.
- Odotatteko vastausta? kysyi Franz ottaen kirjeen hänen kädestään.
- Odotan; ainakin ystävänne sitä toivoo.
- Seuratkaa minua, niin annan sen teille.
- Odotan mieluummin täällä, sanoi sanantuoja nauraen.
- Miksi?
- Teidän ylhäisyytenne ymmärtää syyn luettuaan kirjeen.
- Tapaan siis teidät täällä?
- Epäilemättä.

Franz astui sisään. Portailla hän kohtasi Pastrinin.

— No? kysyi tämä.

— No, mitä? vastasi Franz.

— Näittekö miehen, jolla on teille asiaa ystävältänne? kysyi hän Franzilta.

— Näin, vastasi tämä, — ja hän antoi minulle kirjeen. Olkaa hyvä ja tuokaa huoneeseeni valoa.

Hotellinomistaja käski palvelijaa astumaan Franzin edellä kynttilä kädessään. Nuori mies oli nähnyt Pastrinin kasvoilla kauhun ilmeen, ja sen vuoksi hän tahtoi mitä kiireimmiten päästä lukemaan Albertin kirjettä. Heti kun kynttilä oli sytytetty, hän avasi kirjeen. Kirje oli Albertin käsialaa ja sen alla oli hänen nimensä. Franz luki sen kahteen kertaan, niin suuresti hän hämmästyi sen sisällystä.

Kirje oli seuraava:

Rakas ystävä, heti kun olette tämän saanut, ottakaa matkakreditiivini, joka on salkussa kirjoituspöydän keskimmaisessa laatikossa. Ellei se riitä, niin liittäkää siihen omanne. Juoskaa Torlonian luo, nostakaa häneltä neljätuhatta piasteria ja antakaa ne tämän kirjeen tuojalle. Minun täytyy saada tämä rahamäärä heti paikalla.

Tiedän voivani luottaa teihin niin kuin tekin minuun.

P.S. Uskon nyt, että Italiassa on rosvoja. (Tämä lause oli kirjoitettu englannin kielellä.)

Ystävänne

Albert de Morcerf.

Kirjeen alareunaan oli toisella käsialalla kirjoitettu seuraavat sanat italiankielellä:

Elleivät nuo neljätuhatta piasteria ole hallussani huomisaamuna kello kuusi, on vicomte Albert kadonnut elävien joukosta kello seitsemän. Luigi Vampa.

Tämä toinen allekirjoitus selitti Franzille kaikki, ja hän ymmärsi, miksi kirjeen tuoja ei tahtonut tulla hänen huoneeseensa. Katu oli hänen mielestään varmempi kuin Franzin huone. Albert oli joutunut juuri tuon kuuluisan rosvon käsiin, jonka olemassaoloon hän ei ollut tahtonut uskoa.

Aikaa ei saanut hukata. Franz juoksi kirjoituspöydän luo, avasi laatikon, löysi sieltä salkun ja salkusta matkakreditiivin. Se oli asetettu kuudelletuhannelle piasterille, mutta niistä Albert oli jo kuluttanut kolme. Franzilla ei ollut matkakreditiiviä. Koska hän asui Firenzessä ja oli tullut Roomaan vain viettääkseen siellä seitsemän kahdeksan päivää, oli hän ottanut taskuunsa satakunta louista ja niistä hänellä oli jäljellä enintään viisikymmentä.

Hän tarvitsi siis seitsemän-, kahdeksansataa piasteria saadakseen kokoon vaaditun summan. Franz oli varma, että hän tällaisessa tapauksessa saattoi luottaa pankkiiri Torlonian apuun.

Hän aikoi siis palata palatsi Braccianoon, kun hänessä heräsi loistava ajatus; Monte-Criston kreivi. Hän aikoi lähettää hakemaan Pastrinia, kun tämä samassa ilmestyi ovelle.

— Hyvä signor Pastrini, sanoi hän kiihkeästi, — tiedättekö onko kreivi kotona?

— On, teidän ylhäisyytenne, hän palasi juuri äsken.

— Joko hän on ennättänyt mennä levolle?

— En usko.

— Soittakaa hänen ovelle ja kysykää, ottaako hän minut vastaan.

Pastrini kiirehti täyttämään nämä määräykset. Viiden minuutin kuluttua hän palasi.

— Kreivi odottaa teidän ylhäisyyttänne, sanoi hän.

Kreivi istui pienessä työhuoneessa, jota Franz ei vielä ollut nähnyt ja jonka seinillä oli divaanit. Kreivi tuli häntä vastaan.

— Mikä hyvä tuuli teidät tuo tällaisena hetkenä minun luokseni? sanoi hän. — Tuletteko ehkä kutsumaan minut illalliselle? Siinä tekisitte todellakin hyvin rakastettavasti.

— En, tulen puhumaan kanssanne hyvin vakavasta asiasta.

— Vakavasta asiasta! sanoi kreivi luoden Franzin tavallisen terävän katseensa. — Mistä asiasta?

— Olemmeko kahden?

Kreivi meni ovelle katsomaan ja palasi.

— Aivan kahden, hän sanoi.

Franz ojensi hänelle Albertin kirjeen.

— Lukekaa, sanoi hän.

Kreivi luki kirjeen.

— Ahaa! sanoi hän.

— Oletteko lukenut jälkikirjoituksenkin?

— Olen, siinähan sanotaan: "Elleivät nuo neljätuhatta piasteria ole hallussani huomisaamuna kello kuusi, on vicomte Albert kadonnut elävien joukosta kello seitsemän. Luigi Vampa."

— Mitä tästä sanotte? kysyi Franz.

— Onko teillä vaadittu rahamäärä?

— On, puuttuu ainoastaan kahdeksansataa piasteria.

Kreivi meni kirjoituspöytänsä luo ja avasi laatikon, joka oli täynnä kultarahoja.

— Toivottavasti, hän sanoi Franzille, — ette loukkaa minua kääntymällä jonkun toisen puoleen?

— Näettehän, että olen tullut suoraan teidän luoksenne, sanoi Franz.

— Ja minä kiitän teitä siitä, ottakaa.

Hän viittasi Franzia ottamaan laatikosta.

— Täytyykö Luigi Vampalle ehdottomasti lähettää tuo rahamäärä? sanoi Franz katsoen vuorostaan terävästi kreiviin.

— Päättäkää itse, onhan jälkikirjoitus siksi selvä.

— Minä arvelen, että jos te vain tahtoisitte tuumia, löytäisitte helposti toisenkin pelastuskeinon, sanoi Franz.

— Minkä? kysyi kreivi kummastuneena.

— Jos me esimerkiksi yhdessä menisimme Luigi Vampan luo, niin eikö hän päästäisi teidän

pyynnöstänne Albertin heti vapaaksi?

— Minunko pyynnöstäni? Mikä vaikutusvalta minulla olisi tuohon rosvoon?

— Ettekö ole tehnyt hänelle sellaista palvelusta, jota ei unohdeta?

— Mitä?

— Ettekö pelastanut Peppinon hengen?

— Vai niin, kuka sen on teille kertonut?

— Yhdentekevää. Minä tiedän sen.

Kreivi oli hetkisen vaiti rypistäen kulmiaan.

— Ja jos menen Vampan luo, niin seuraatteko minua?

— Ellei seurani ole teille vastenmielinen.

— Lähtekäämme! Ilma on kaunis, pienoinen kävely campagnalle päin tekee hyvää.

— Pitääkö meidän ottaa aseet mukaan?

— Miksi?

— Rahaa?

— Tarpeetonta. Missä on mies, joka toi tuon kirjeen?

— Kadulla.

— Odottaako hän vastausta?

— Odottaa.

— Meidän täytyy tietää, minnepäin menemme. Minä kutsun hänet tänne.

— Tarpeetonta; hän ei tule sisään.

— Ehkä ei teidän luoksenne. Minun luokseni hän ei kieltäydy tulemasta.

Kreivi meni työhuoneen kadunpuoleiseen ikkunaan ja vihelsi erikoisella tavalla. Viittapukuinen mies astui seinän luota esiin ja tuli keskelle katua.

— *Salite!* sanoi kreivi, aivan kuin olisi antanut määräyksen palvelijalle. Kirjeentuoja totteli viivyttelemättä, epäröimättä, jopa nopeastikin, astui ulko-oven edessä olevat neljä porrasaskelmaa ja tuli hotelliin. Viittä sekuntia myöhemmin hän oli työhuoneen ovella.

— Ahaa, sinäkö siinä oletkin, Peppino! sanoi kreivi.

Mutta Peppino ei vastannut, hän heittäytyi polvilleen kreivin eteen, tarttui hänen käteensä ja suuteli sitä useaan kertaan.

— Ahaa, sanoi kreivi, — et ole vielä unohtanut, että pelastin henkesi! Kummallista, onhan siitä kulunut jo viikko.

— Ei, teidän ylhäisyytenne, en unohda sitä koskaan, vastasi Peppino, ja hänen äänessään sointui syvä kiitollisuus.

— Et koskaan, se on pitkä aika. Mutta siinäkin on jo paljon, kun itse uskot sen. Nouse ja vastaa.

Peppino loi levottoman katseen Franziiin.

— Sinä voit puhua hänen ylhäisyytensä läsnä ollessa, sanoi kreivi, — hän on ystäväni.

— Sallitte kai, että annan teille tämän nimityksen, sanoi kreivi ranskaksi kääntyen Franzin puoleen. — Se on välttämätöntä, jos on mieli saavuttaa tämän miehen luottamus.

— Te voitte puhua minun läsnä ollessani, sanoi Franz, — olen kreivin ystävä.

— Hyvä on, sanoi Peppino kääntyen kreivin puoleen. — Teidän ylhäisyytenne kysyy vain, kyllä minä vastaan.

— Mitenkä vicomte Albert on joutunut Luigin käsiin?

— Ranskalaisen vaunut kohtasivat usean kerran vaunut, joissa oli Teresa.

— Päällikkönne rakastajatar?

— Niin. Ranskalainen loi häneen helliä silmäyksiä. Teresa vastasi niihin huvikseen. Ranskalainen heitti hänelle kukkavihkon, Teresa teki samoin. Kaikki tämä tapahtui tietysti päällikön suostumuksella, sillä hän istui samoissa vaunuissa.

— Mitä? huudahti Franz. — Istuiko Luigi Vampa noissa roomalaistytöjen vaunuissa?

— Hän oli kuski, vastasi Peppino.

— Entä sitten? kysyi kreivi.

— No, lopulta ranskalainen otti naamion kasvoiltaan. Teresa teki päällikön suostumuksella samoin. Ranskalainen pyysi saada tavata hänet, Teresa suostui siihen. Teresan sijasta olikin Beppo San Giacomon kirkon portailla.

— Mitä! keskeytti jälleen Franz. — Tuo talonpoikaistyttö, joka riisti hänen kädestään moccoletton...?

— Oli viisitoistavuotias poika, vastasi Peppino. — Mutta ei teidän ystävänne tarvitse hävetä sitä, että joutui hänen ansaansa, Beppo on napannut hyvin monta tätä ennen.

— Ja Beppo vei hänet muurien ulkopuolelle? sanoi kreivi.

— Juuri niin. Vaunut odottivat Via Macellon päässä. Beppo nousi niihin ja pyysi ranskalaista seuraamaan. Sitä ei hänelle tarvinnut kahdesti sanoa. Hän auttoi kohteliaasti Beppon vaunuihin ja istui hänen viereensä. Beppo sanoi silloin vievänsä hänet erääseen huvilaan, joka oli puolen peninkulman päässä kaupungin ulkopuolella. Ranskalainen vakuutti Beppolle, että hän oli valmis seuraamaan häntä maailman ääriin asti. Ajettiin pitkin Via di Ripettaa ja tultiin Porta San Paololle. Kun oli päästy pari sataa askelta campagnalle, alkoi ranskalainen käyttäytyä tungettelevästi Beppoa kohtaan, jolloin tämä otti pistoolin ja uhkasi sillä häntä. Samassa ajaja pysäytti hevoset, kääntyi ja teki samoin. Neljä meikäläistä oli piilossa Almon rannalla, he hyökkäsivät esiin ja asettuivat vaununovien eteen. Ranskalaisen teki kovasti mieli puolustautua, hän jo hiukan kuristikin Beppoa, mikäli kuulin, mutta mitä hän mahtoi viidelle aseistetulle! Hänen täytyi lopulta antautua. Hän sai laskeutua vaunuista, kulkea pitkin rantaa ja astua Luigin ja Teresan eteen, jotka odottivat häntä San Sebastianon katakombeissa.

— Tämä juttu on todellakin oikein hupaisa, sanoi kreivi kääntyen Franzin puoleen. — Vai mitä te asiantuntijana sanotte?

— Minä sanon, että se olisi hyvin huvittava, vastasi Franz, — jos se olisi tapahtunut jollekulle muulle kuin Albert-raukalle.

— Ellette olisi tavannut minua kotona, niin tämä lemmenseikkailu olisi tullut ystävällenne jokseenkin kalliiksi. Mutta rauhoittukaa, hän pääsee koko jutusta pelkällä säikähdyksellä.

— Menemmekö siis todellakin hänen luokseen? kysyi Franz.

— Totta toki, sitä suuremmalla syyllä, kun paikka, missä hän on, on hyvin erikoinen. Tunnetteko San Sebastianon katakombit?

— En, en ole koskaan niissä käynyt, mutta olen kyllä aikonut pistäytyä niihin.

— Nythän teille tarjoutuu tilaisuus. Ovatko vaununne valmiina?

— Eivät.

— Ei se tee mitään. Minua varten pidetään hevoset valjaissa yötä päivää.

— Valjaissako?

— Niin, olen hyvin oikullinen ihminen. Toisinaan tekee mieleni keskellä yötä lähteä jonnekin maailman toiseen ääreen, ja minä lähden.

Kreivi soitti, palvelija astui sisään.

— Ajakaa vaunut esiin, sanoi hän. — Ja ottakaa siellä olevat pistoolit pois. Kuski ei tarvitse herättää. Ali ajaa.

Hetken kuluttua vaunut pysähtyivät hotellin ulko-oven eteen.

Kreivi katsoi kelloaan.

— Puoli yksi, sanoi hän. — Olisimme voineet lähteä täältä kello viiden aikaan ja olisimme sittenkin tulleet ajoissa. Mutta ehkä toverinne olisi tämän viivyttyämme johdosta viettänyt levottoman yön. Parasta siis on, että heti lähdemme vapauttamaan hänet uskottomien käsistä.

Franz ja kreivi lähtivät Peppinon seuratessa heitä.

Hotellin edessä olivat vaunut. Ali istui kuskipukilla. Franz tunsi mykän ajajan, jonka hän oli nähnyt Monte-Criston saaren luolassa.

Franz ja kreivi istuivat umpinaisiin vaunuihin. Peppino meni istumaan Alin rinnalle, ja lähdettiin täyttä laukkaa ajamaan. Ali oli saanut määräyksensä jo edeltäpäin, sillä hän ajoi ensin Corsolle, sen jälkeen Campo Vaccinon poikki, pitkin Strada San Gregoriotta Porta San Sebastianolle. Vartija aikoi tehdä vaikeuksia, mutta kreivi Monte-Cristo näytti hänelle Rooman kuvernöörin allekirjoittaman lupakirjan, jonka nojalla hänellä oli oikeus poistua kaupungista mihin aikaan tahansa, yöllä tai päivällä. Portin ristikko nostettiin, vartija sai kultarahan vaivoistaan, ja matkaa jatkettiin.

Tie oli Via Appia, jonka molemmiin puolin on hautoja. Nousevan kuun valossa Franz oli toisinaan näkevinään vartijan astuvan esiin raunioiden suojasta. Mutta Peppino viittasi, ja heti hän vetäytyi varjoon ja katosi.

Vähää ennen Caracallan sirkusta vaunut pysähtyivät, Peppino riensi avaamaan oven, ja Franz ja kreivi astuivat alas.

— Kymmenen minuutin kuluttua olemme perillä, sanoi kreivi seuralaiselleen.

Sitten hän vei Peppinon hiukan syrjään, antoi kuiskaamalla hänelle määräyksiä, ja Peppino läksi matkaan otettuaan vaunun laatikosta soihdun.

Viisi minuuttia kului. Franz näki paimenen kulkevan pitkin tietä, loittonevan campagnan aaltomaisessa maastossa ja katoavan punertavaan ruohistoon, joka muistutti jättiläiskokoista leijonan harjaa.

— Nyt, sanoi kreivi, — seuratkaamme häntä.

Franz ja kreivi läksivät astelemaan samaa polkua, joka sadan askelen päässä laskeutui pieneen laaksoon.

Kohta he näkivät kahden miehen keskustelevan varjossa. Toinen oli Peppino, toinen vartioimaan asetettu rosvo.

Franz ja kreivi lähestyivät. Rosvo tervehti.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino kreiville, — suvaitkaa seurata minua. Katakombin aukko on parin askelen päässä.

— Hyvä on, sanoi kreivi, — astu edeltä.

Pensaikon takana oli kalliolohkareiden keskellä aukko, josta mies töin tuskin mahtui sisään.

Peppino pujahti ensimmäisenä tähän koloon. Hän oli astunut muutaman askelen eteenpäin, kun käytävä laajeni. Hän pysähtyi, sytytti soihdun ja kääntyi katsomaan, seurattiinko häntä.

Kreivi ja Franz kulkivat hänen jäljessään perätysten.

Käytävä aleni loivasti ja tuli sitä laajemmaksi, mitä syvemmälle he saapuivat. Kreivin ja Franzin täytyi kuitenkin kulkea kumarassa, ja rinnakkain olisi kaksi tuskin voinut astua. He kulkivat siten noin sataviisikymmentä askelta, kunnes kuului ääni: "Kuka siellä?"

Samassa he näkivät soihdun valossa kimaltelevan pyssynpiipun.

— Ystävä! vastasi Peppino.

Hän astui yksinään eteenpäin ja sanoi muutaman sanan tälle toiselle vartijalle, joka samoin kuin ensimmäinenkin tervehti ja viittasi heitä jatkamaan matkaansa.

Vartijan takana oli portaat, joissa oli noin kaksikymmentä astinta. Franz ja kreivi astuivat portaita alas ja tulivat jonkinmoiseen risteykseen. Tästä lähti viisi tietä eri suuntiin. Seiniin oli kaivettu arkkujen



muotoisia koloja toinen toisensa päälle, mistä päätellen he olivat tulleet varsinaiseen katakomiin. Eräissä tällaisessa käytävässä näkyi heikko valon kajastus.

Kreivi laski kätensä Franzin olalle.

— Tahdotteko nähdä nukkuvan rosvoleirin? sanoi hän.

— Tietysti, vastasi Franz.

— Tulkaa siis seurassani... Peppino, sammuta soihtu.

Peppino totteli, ja Franz ja kreivi jäivät pimeään. Viidenkymmenen askelen päässä heistä tanssi pitkin käytävän seinää punertavia varjoja, jotka olivat tulleet entistään selvemmiksi Peppinon sammutettua soihtunsa.

He astuivat eteenpäin, ja kreivi talutti Franzia aivan kuin olisi nähnyt pimeässä. Franz erotti tien sitä selvemmin, mitä lähemmäksi he tulivat opastavia valonvälkkeitä.

He tulivat kolmen holvikaaren eteen, joista keskimmäisen kautta pääsi kulkemaan.

Tästä holvikaaresta päästiin käytävään, jossa kreivi ja Franz olivat, ja isoon neliskulmaiseen huoneeseen, jonka seinillä niin ikään oli koloja. Huoneen keskellä oli neljä kiveä, joita entisinä aikoina oli käytetty alttarina. Niiden yläpuolella oli vieläkin risti.

Yksi ainoa pieni lamppu, joka oli asetettu pilarin jalustalle, valaisi heikolla lepattavalla valollaan seuraavaa näkyä.

Eräs mies istui selin tulijoihin ja luki jotakin kirjaa nojaten pylväaseen. Hän oli joukon päällikkö Luigi Vampa.

Hänen ympärillään, joko pitkällään tai nojaten päätään columbariumia kiertävään kivipenkkiin, lojui noin kaksikymmentä viittaansa kietoutunutta rosvoa. Jokaisen vieressä oli pyssy.

Huoneen perällä, hämärässä, asteli vartija edestakaisin jonkinmoisen aukon edessä, jonka saattoi huomata siitä, että varjo sillä kohtaa oli tummempi.

Kun kreivi oli arvellut Franzin kylliksi katselleen tätä erikoista näkyä, nosti hän sormensa huulilleen vaitipysymisen merkiksi, laskeutui käytävästä columbariumiin vieviä matalia portaita alas ja astui keskimmäisen holvikaaren kautta huoneeseen. Hän lähestyi Vampaa, joka oli lukemiseensa niin kiintynyt, ettei kuullut hänen askeltensa ääntä.

— Kuka siellä? huusi vartija, joka näki jonkinmoisen varjon lampun heikossa valossa ilmestyvän päällikkönsä taakse.

Samassa Vampa nousi nopeasti ja veti pistoolin vyöstään esiin. Heti olivat kaikki rosvot jalkeilla, ja kaksikymmentä pyssynpiippua ojentui kreiviä kohden.

— No, sanoi tämä aivan tyyneällä äänellä, eivätkä hänen kasvonsa vähääkään värähtäneet, — no, rakas Vampa, te näette todellakin liian paljon vaivaa ottaessanne ystävän vastaan!

— Aseet alas! huusi päällikkö tehden toisella kädellään käskevän liikkeen ja ottaen toisella hatun kunnioittavasti päästään.

— Anteeksi, herra kreivi, mutta en voinut odottaakaan teidän kunnioittavan minua käynnillänne, siksi en teitä heti tuntenut.

— Teillä näyttää olevan lyhyt muisti monessa asiassa, Vampa, sanoi kreivi. — Ette ainoastaan unohda toisten ulkomuotoa, vaan vieläpä ehdotkin, joista teidän kanssanne on sovittu.

— Mitkä ehdot olen unohtanut, herra kreivi? sanoi rosvo niin kuin ainakin mies, joka on valmis hyvittämään tekemänsä erehdyksen.

— Emmekö ole sopineet, ettei ainoastaan minun persoonani, vaan ystäväniakin persoonat ovat teille pyhät? sanoi kreivi.

— Miten olen tämän sopimuksen rikkonut, teidän ylhäisyytenne?

— Olette tänä iltana ryöstänyt ja tänne kuljettanut vicomte Albert de Morcerfin. No niin, jatkoi kreivi äänellä, joka sai kylmät väreet kulkemaan pitkin Franzin selkää, — tämä nuori mies on ystäväni, hän asuu samassa hotellissa kuin minäkin, hän on ajanut pitkin Corsoa minun vaunuissani, ja kuitenkin, sanon sen kerta vielä, olette ryöstänyt hänet ja kuljettanut hänet tänne, ja, lisäsi kreivi ottaen kirjeen

taskustaan, — olette vaatinut hänestä lunnait, aivan kuin hän olisi ollut minulle outo.

— Miksi ette ole ilmoittaneet siitä minulle mitään, te muut? sanoi päällikkö miehilleen, jotka väistyivät hänen leimuavan katseensa edessä. — Miksi olette panneet minut rikkomaan lupaukseni kreiville, jonka käsissä on meidän kaikkien henki ja elämä? Kautta Kristuksen veren, jos kuulen, että jokikin teistä on tietänyt, että tämä nuori mies oli kreivin ystävä, ammun kuulan hänen otsaansa.

— Sanoinhan minä, huomautti kreivi kääntyen Franzin puoleen, — että tässä on tapahtunut erehdys.

— Ettekö olekaan yksin? sanoi Vampa levottomana.

— Seurassani on se herra, jolle kirje oli osoitettu ja jolle olen tahtonut todistaa, että Luigi Vampa pitää sanansa. Teidän ylhäisyytenne, sanoi hän Franzille, — tässä on Luigi Vampa, ja hän sanoo teille itsellenne, että hän on aivan epätoivoinen tapahtuneen erehdyksen johdosta.

Franz lähestyi. Päällikkö astui muutaman askelen Franzia kohden.

— Olkaa tervetullut seuraamme, teidän ylhäisyytenne, sanoi hän. — Kuulittehan mitä kreivi sanoi ja mitä siihen olen vastannut. Ja minä lisään, että mielelläni maksaisin neljätuhatta piasteria, jotka vaadin ystäväanne lunnaina, jos tätä ikävää juttua ei olisi tapahtunut.

— Mutta, sanoi Franz katsellen levottomana ympärilleen, — missä vanki on? En näe häntä.

— Toivottavasti ei hänelle ole tapahtunut mitään pahaa, sanoi kreivi rypistäen kulmiaan.

— Vanki on tuolla, sanoi Vampa osoittaen aukkoa, jonka edessä vartija käveli, — menen itse ilmoittamaan hänelle, että hän on vapaa.

Päällikkö meni vankilana käytettyä huonetta kohden, ja Franz ja kreivi seurasivat häntä.

— Mitä vanki tekee? kysyi Vampa vartijalta.

— Sitä en todellakaan tiedä, sanoi tämä. — En ole kuullut hänen liikkuvan tuntikausiin.

— Tulkaa, teidän ylhäisyytenne! sanoi Vampa.

Kreivi ja Franz astuivat seitsemän, kahdeksan porrasaskelmaa ylöspäin. Päällikkö kulki heidän edellään, työnsi teljen syrjään ja avasi oven.

Heikon lampun valossa Franz näki Albertin makaavan nurkassa rosvon lainaamaan viittaaan verhottuna ja syvään uneen vaipuneena.

— Kas, sanoi kreivi ja hymyili hänelle ominaisella erikoisella tavalla, — hän on jokseenkin rauhallinen, vaikka hänet piti ammuttaman kello seitsemän aikaan.

Vampa katseli jonkinmoisella ihailulla nukkuvaa Albertia. Tuollainen uljuus näytti vaikuttavan häneen.

— Olette oikeassa, kreivi, sanoi hän, — tuollainen mies voi todellakin olla ystäväanne.

Sitten hän lähestyi Albertia ja kosketti hänen olkapäähänsä sanoen:

— Teidän ylhäisyytenne, suvaitkaa herätä.

Albert ojensi käsivartensa, hieroi silmiään ja avasi ne.

— Ahaa, tekö siinä olettekin, kapteeni, sanoi hän. — Teidän olisi pitänyt antaa minun nukkua. Näin ihanaa unta. Olin tanssinani galoppia Torlonian luona kreivitär G...n kanssa.

Hän otti kellonsa, jonka oli saanut pitää nähdäksensä ajan kulun.

— Puoli kaksi aamulla! sanoi hän. — Mutta miksi hitossa herätätte minut tähän aikaan?

— Sanoakseni, että olette vapaa.

— Hyvä ystävä, sanoi Albert aivan tyynesti, — muistakaa nämä Napoleonin sanat: "Älkää herättäkö minua muuta kuin huonoja uutisia kuulemaan." Jos olisitte antanut minun nukkua, olisin saanut tanssia galopin loppuun asti ja olisin siitä ollut teille elinaikani kiitollinen... Lunnait on siis suoritettu?

— Ei, teidän ylhäisyytenne.

— Minkä vuoksi minä siis olen vapaa?

— Eräs, jolta en voi mitään kieltää, on tullut vaatimaan teidän vapauttamistanne.

— Tänne asti?

— Tänne asti.

— Tuo ihminen on todellakin ollut hyvin rakastettava.

Albert katsoi ympärilleen ja näki Franzin.

— Tekö, rakas Franz, olette ollut siinä määrin uskollinen? sanoi hän.

— En minä, vastasi Franz, — vaan naapurimme, kreivi Monte-Cristo.

— Te olette todellakin kallisarvoinen mies, herra kreivi, sanoi Albert korjailien kaulustaan ja kalvosimiaan, — ja muistakaa, että olen teille ikuisesti velallinen sekä vaunujutun että tämän seikan vuoksi! — Ja hän ojensi kätensä kreiville, joka sävähti ojentaessaan omansa, mutta ojensi kuitenkin.

Rosvo katseli tätä kohtausta hämmästyneenä. Hän oli epäilemättä tottunut näkemään vankiensa vapisevan edessään ja nyt hän näki miehen, jonka leikillinen mieli ei hituistakaan ollut muuttunut. Franz puolestaan oli iloinen siitä, että Albert piti ranskalaisen rohkeuden mainetta yllä.

— Rakas Albert, sanoi hän, — jos pidätte kiirettä, niin ennätämme vielä mennä tanssimaan Torlonian luo. Saatte jatkaa galoppianne siitä, mihin sen lopetitte, ettekä siis millään tavoin ole pahoillanne signor Vampalle, joka tässä asiassa on käyttäytynyt niin kuin kohtelias mies ainakin.

— Se on totta, olette oikeassa, ennätämme sinne kello kahdeksi. Signor Luigi, onko minun otettava vielä joitakin muodollisuuksia varteen, ennen kuin voin jättää hyvästi teidän ylhäisyydellenne?

— Ei mitään, vastasi rosvo, — olette vapaa kuin ilma.

— Siinä tapauksessa, eläkää hauskasti ja onnellisesti! Tulkaa, hyvät herrat, tulkaa!

Ja Albert astui Franzin ja kreivin seuraamana portaita alas isoon saliin, jossa kaikki rosivot seisoivat paljain päin.

— Peppino, sanoi päällikkö, — anna minulle soihtu.

— No, mitä nyt aiotte tehdä? kysyi kreivi.

— Valaista tietänne, sanoi päällikkö. — Onhan minun ainakin sillä tavoin kunnioitettava teidän ylhäisyyttä.

Ja ottaen soihdun paimenen kädestä hän kulki vieraittensa edellä, ei minään palvelijana, joka täyttää halvan tehtävän, vaan kuninkaana, joka astuu lähettiläitensä edellä.

Ulommalle aukolle tultuaan hän kumarsi.

— Ja nyt, herra kreivi, sanoi hän, — pyydän vielä kerran anteeksi ja toivon, ettette ole millään tavoin pahoillanne tämän tapahtuman johdosta.

— En, rakas Vampa, sanoi kreivi. — Sovitattehan te sitä paitsi erehdyksenne niin miellyttävällä tavalla, että melkein olen kiitollinen teille siitä, mitä on tapahtunut.

— Hyvät herrat, jatkoi rosvo kääntyen molempien nuorten miesten puoleen, — tarjoukseni ei ehkä tunnu oikein houkuttelevalta, mutta jos mielenne tekee toiste käydä luonani vieraisilla, niin olette aina tervetulleet kaikkialle, missä oleksin.

Franz ja Albert kumarsivat. Kreivi meni ensimmäiseksi, Albert sitten, Franz jäi viimeiseksi.

— Haluaako teidän ylhäisyytenne kysyä minulta jotakin? sanoi Vampa hymyillen.

— Haluan, vastasi Franz. — Tahtoisin tietää, mitä teosta äsken luitte niin suurella mielenkiinnolla.

— Caesarin kommentaarioita, vastasi rosvo, — se on lempikirjani.

— No, ettekö tule? kysyi Albert.

— Tulen, sanoi Franz, — tässä olen!

He astuivat muutaman askelen eteenpäin.

— Anteeksi, sanoi Albert palaten takaisin. — Sallitteko?

Ja hän sytytti sikarinsa Vampan soihdusta.

— Nyt, herra kreivi, sanoi hän, — kiirehtikäämme, sillä tahdon ehdottomasti lopettaa tämän yön herttua Braccianon luona.

Vaunut olivat siellä, minne he olivat ne jättäneet. Kreivi sanoi yhden ainoan sanan arabiankielellä Alille, ja hevoset läksivät kiitämään eteenpäin.

Albertin kello oli juuri kaksi kun he astuivat tanssisaliin.

Heidän paluunsa herätti suurta huomiota. Mutta kukaan ei enää ollut levoton Albertin suhteen, kun nähtiin ystäväysten tulevan yhdessä.

— Rouva kreivitär, sanoi Albert astuessaan hänen luokseen, — eilen lupasitte ystävällisesti minulle galopin. Tulen hiukan liian myöhään vetoamaan tähän herttaiseen lupaukseenne, mutta ystäväni voi vakuuttaa, että en ole itse syypää viipymiseeni.

Ja kun samalla alettiin soittaa valssia, laski Albert kätensä kreivittären vyötäisille ja häipyi hänen kanssaan tanssin pyörteisiin.

Mutta Franz muisti samassa, kuinka omituisesti kreivi oli sävähtänyt, kun hänen oli täytynyt ojentaa kätensä Albertille.

### 38. Sovittu tapaaminen

Seuraavana aamuna Albert heti noustuaan ehdotti Franzille, että he menisivät kreivin luo. Hän oli jo edellisenä päivänä lausunut kiitoksensa, mutta ymmärsi että niin suuresta palveluksesta kannattaa kiittää kahdestikin.

Franz, joka tunsu samalla sekä pelkoa että vetoa kreiviä kohtaan, ei tahtonut antaa Albertin mennä yksin, vaan seurasi häntä. Palvelija johdatti heidät salonkiin, jonne kreivi tuli viiden minuutin kuluttua.

— Herra kreivi, sanoi Albert mennen häntä kohden, — sallikaa minun vielä kerran lausua teille kiitokseni. En koskaan unohda, missä tilanteessa autoitte minua, ja tulen aina muistamaan, että saan kiittää teitä melkein hengestäni.

— Rakas naapuri, sanoi kreivi nauraen, — älkää liioitelko palveluksiani. Olen pelastanut matkakassallenne parinkymmenentuhannen frangin menoerän, siinä kaikki, mistä voitte minua kiittää. Huomaattehan, ettei siitä kannata puhua. Sallikaa minun puolestani onnitella teitä, olitte aivan ihailtavan huoleton ja kylmäverinen.

— Mitä muuta saatoin? vastasi Albert. — Kuvittelin joutuneeni pahaan riitaan, josta seuraisi kaksintaistelu, ja tahdoin saada nuo rosvot ymmärtämään, että kaikkialla maailmassa ollaan valmiita kaksintaisteluun, mutta että vain ranskalaiset sen aikana nauravat. Kun kiitollisuuteni siitä huolimatta on yhtä suuri, niin kysyn, enkö voisi itse tai ystäväni ja tuttavieni kautta tehdä teille jotakin palvelusta? Isäni, kreivi Morcerf, on syntyjään espanjalainen, hänellä on huomattava asema Ranskassa ja Espanjassa, ja asetan teidän käytettäväksenne itseni ja kaikki ne henkilöt, jotka minua rakastavat.

— No, myönnän kyllä, että odotin tarjoustanne, sanoi kreivi, — ja että ilomielin otan sen vastaan. Olin jo aikonut pyytää teiltä suurta palvelusta.

— Mitä?

— En ole koskaan ollut Pariisissa. En tunne Pariisia...

— Todellako! huudahti Albert, — oletteko voinut elää tähän asti näkemättä Pariisia? Sehän on uskomatonta!

— Ja kuitenkin totta. Mutta ajattelen kuten tekin, että minun jo täytyy tutustua maailman henkisten rientojen pääkaupunkiin. Olisin ehkä jo aikoja sitten tehnyt sinne matkan, jos olisin tuntenut jonkun, joka voi esitellä minut seurapiireissä. Mutta en tunne siellä ketään.

— Teidän kaltaisenne mies! huudahti Albert.

— Olette aivan liian kohtelias! Mutta kun en tiedä omistavani muita etuja kuin että voin rikkaudessa kilpailla Aguadon tai Rothschildin kanssa, ja kun en mene Pariisiin pelatakseni pörssissä, niin tämä pieni seikka on pidättänyt minua. Tarjouksenne saa minut nyt tekemään päätökseni. Te lupaatte siis, herra Morcerf (kreivi lausui hänen nimensä omituisesti hymyillen), Pariisiin tultuani avata minulle ovet tuohon maailmaan, jossa olen yhtä vieras kuin kuka tahansa huroni tai kotshinkiinalainen?

— Sen teen mielelläni ja koko sydämestäni! vastasi Albert. — Sitäkin mieluummin (rakas Franz, älkää nyt tehkö liian paljon minusta pilkkaa!), kun tänä aamuna olen saanut kirjeen, jossa minua pyydetään tulemaan Pariisiin, sillä on kysymyksessä avioliittoni erään neidin kanssa, jonka suvulla on vaikuttava asema pariisilaisessa hienostossa.

— Vai naimahommissa? sanoi Franz nauraen.

— Hyvä Jumala, niin! Kun siis tulette Pariisiin, näette minut vakiintuneena, ehkä perheenisänä. Se sopii mainiosti luontaiseen vakavuuteeni, eikö niin? Joka tapauksessa, herra kreivi, sanon kerta vielä, minä ja omaiseni kuulumme sieluinemme ja ruumiinemme teille.

— Otan tarjouksen vastaan, sanoi kreivi, — sillä suoraan sanoen minulta puuttui juuri tämä tilaisuus toteuttaakseni eräitä jo kauan hautomiani tuumia.

Franz arvasi heti, että nämä tuumat olivat yhteydessä siihen, mistä kreivi huomaamattaan oli tullut puhuneeksi Monte-Criston saarella, ja hän katseli kreiviä lukeakseen hänen kasvojensa ilmeistä, mitä varten hän läksi Pariisiin. Mutta vaikeata oli päästä näkemään tämän miehen sieluun, varsinkin silloin, kun hän peitti kaiken hymyyn.

— Mutta, herra kreivi, sanoi Albert ihastuneena ajatuksesta, että saisi opastaa hienoon seurapiiriin kreivi Monte-Criston kaltaisen miehen, — nämähän ovat kaikki kai vain tuulentupia?

— Ei, kautta kunniani, sanoi kreivi. — Minä tahdon mennä Pariisiin, minun täytyy sinne mennä.

— Ja milloin?

— Milloin itse olette siellä?

— Minäkö, sanoi Albert, — kahden viikon kuluttua, kolmen viikon viimeistään, kun vain olen ennättänyt päästä sinne.

— No, sanoi kreivi, — sanokaamme, että tulen sinne kolmen kuukauden kuluttua. Näettehän, että annan teille runsaasti aikaa.

— Ja tulette siis portilleni kolkuttamaan? huudahti Albert iloissaan.

— Tahdotteko, että määrään päivän ja tunnin? sanoi kreivi. — Ilmoitan jo edeltäpäin, että olen tuskastuttavan täsmällinen.

— Määrätkää päivä ja tunti, sanoi Albert. — Sehän sopii mainiosti.

— Olkoon siis niin, sanoi kreivi ja otti käteensä peilin vieressä riippuvan seinäkalenterin. — Tänään on helmikuun 21. päivä (hän otti kellon taskustaan), puoli yksitoista aamulla. Suvaitsetteko odottaa minua ensi toukokuun 21. päivänä puoli yksitoista aamulla?

— Mainiota! sanoi Albert. — Aamiainen on silloin valmiina.

— Osoitteenne?

— Helder-katu 27.

— Asutteko yksinänne, enkö siis millään tavoin häiritse teitä?

— Asun isäni talossa, mutta puiston perällä, ja kokonaan erillään olevassa paviljongissa.

— Hyvä.

Kreivi kirjoitti muistikirjaansa: "Helder-katu 27, toukokuun 21. päivänä, puoli yksitoista aamulla."

— Ja nyt, sanoi kreivi pistäen muistikirjansa taskuunsa, — olkaa rauhassa, kellonne viisari ei voi olla täsmällisempi kuin minä olen.

— Näenkö teidät ennen lähtöäni? kysyi Albert.

— Riippuu siitä, milloin lähdette.

— Huomenna kello viisi iltapäivällä.

— Siinä tapauksessa sanon teille hyvästi. Minulla on asioita Napolissa, en palaa tänne ennen kuin lauantai-iltana tai sunnuntiaamuna. Entä lähdettekö tekin? kysyi kreivi Franzilta.

— Lähdän.

— Ranskaanko?

— En, Venetsiaan. Oleskelen vielä vuoden tai pari Italiassa.

— Emme siis näe toisiamme Pariisissa?

— Epäilemättä minun täytyy luopua siitä kunniaista.

— Siis, hauskaa matkaa, sanoi kreivi ojentaen heille molemmille kätensä.

Ensi kerran Franz kosketti tämän miehen kättä. Hän vavahti, se oli kylmä kuin kuolleen käsi.

— Viimeisen kerran, sanoi Albert, — asia on siis päätetty kunniasanallanne, eikö niin? Helder-katu 27, toukokuun 21. päivänä kello puoli yksitoista aamulla?

— Toukokuun 21. päivänä, kello puoli yksitoista aamulla, Helder-katu 27, kertasi kreivi.

Nuorukaiset sanoivat kreiville hyvästi ja poistuivat.

— Mikä teitä vaivaa? sanoi Albert Franzille heidän palattuaan huoneisiinsa, — olette niin perin mieltiväisen näköinen.

— Se on totta, sanoi Franz, — kreivi on merkillinen mies, ja ajattelen levottomana teidän tapaamistanne Pariisissa.

— Tapaamistamme ... ajattelette levottomana! Joutavia! Oletteko hullu, rakas Franz! huudahti Albert.

— Hullu tai en, sanoi Franz, — en voi sille mitään.

— Kuulkaahan, jatkoi Albert, — olen iloinen saadessani tilaisuuden sanoa teille muutamia sanoja. Olette aina ollut kreiviä kohtaan kylmäkiskoinen, jota vastoin hän on ollut teitä kohtaan hyvin ystävällinen. Onko teillä jotakin häntä vastaan?

— Ehkä on.

— Oletteko tavannut hänet jossakin ennen kuin näitte hänet täällä?

— Olen.

— Missä?

— Lupaatteko olla puhumatta sanaakaan kaikesta siitä, mitä nyt teille kerron?

— Sen lupaan.

— Kunniasanallanne?

— Kunniasanallani.

— Hyvä. Kuulkaa siis.

Ja Franz kertoi, miten hän oli lähtenyt Monte-Criston saarelle ja tavannut joukon salakuljettajia ja näiden keskellä kaksi korsikalaista rosvoa. Hän pani erityisen painon sille satumaiselle vieraanvaraisuudelle, jota kreivi oli osoittanut tuossa Tuhannen ja yhden yön luolassaan. Hän kertoi illallisesta, hashishista, kuvapatsaista, todellisuudesta ja unelmasta, ja miten hänellä herätessään ei ollut mitään muuta todistusta kokemastaan kuin pieni jahti, joka täysin purjein kiiti Porto-Vecchia kohti.

Sitten hän kertoi, miten oli kuullut kreivin ja Vampan keskustelevan Colosseumin raunioilla ja kuinka kreivi oli luvannut hankkia Peppinolle armahduksen.

Lopulta hän tuli edellisen yön seikkailuun, kertoi mihin pulaan oli joutunut, kun tuosta vaaditusta rahamäärästä puuttui kuusi-seitsemänsataa piasteria, miten oli päättänyt kääntyä kreivin puoleen, ja miten kaikki oli päättynyt niin erikoisella ja samalla tyydyttävällä tavalla.

Albert kuunteli Franzia hyvin tarkkaavasti.

— No, sanoi hän Franzin lopetettua, — mitä moitittavaa tässä kaikessa on? Kreivi matkustelee, hänellä on oma laivansa, sillä hän on rikas. Menkää Portsmouthiin tai Southamptoniin, niin näette sataman aivan täynnä purjealuksia, joiden omistajat ovat samanlaisia rikkaita englantilaisia. Saadakseen varman oleskelupaikan, jonne voi poiketa matkoillaan, päästäkseen tuosta inhottavasta ruoasta joka neljän kuukauden aikana on minua ja neljän vuoden aikana teitä myrkyttänyt, hän on valinnut itselleen oleskelupaikan Monte-Criston saarelta. Kun hänen lepopaikkansa on kalustettu ja hän pelkää Toscanan hallituksen voivan karkottaa hänet pois, ostaa hän koko saaren ja ottaa sen nimen itselleen. Muistelkaahan, kuinka monet teidän tuttavistanne ovat ottaneet itselleen sellaistenkin tilusten nimen, joita heillä ei koskaan ole ollutkaan hallussaan.

— Mutta entä korsikalaiset rosvot, jotka olivat hänen seurassaan? sanoi Franz.

— Mitä kummallista siinä on? Tiedättehän paremmin kuin kukaan muu, että korsikalaiset rosvot eivät ole mitään varkaita, vaan aivan yksinkertaisesti pakolaisia, jotka verikosto on karkottanut kotiseuduiltaan. Heidän kanssaan voi siis seurustella mainettaan pilaamatta. Mitä minuun tulee, niin sanon suoraan, että jos kerran menen Korsikaan, en tee ensiksi tuttavuutta kuvernöörin tai prefektin kanssa, vaan Colomban rosvojen kanssa, jos heidät vain saan käsiini, sillä he ovat minun mielestäni hyvin miellyttäviä.

— Mutta entä Vampa ja hänen joukkonsa, sanoi Franz, — he ovat suorastaan rosvoja, jotka ottavat ihmisiä kiinni ryöstääkseen heidät puhtaiksi. Toivottavasti ette väitä sitä vastaan. Mitä arvelette siitä, että kreivillä on vaikutusvaltaa sellaisiin ihmisiin?

— Minä sanon, että kun epäilemättä saan juuri tätä vaikutusta kiittää hengestäni, niin ei minun sovi ruveta sitä liian ankarasti arvostelemaan. Olen valmis puolustamaan häntä tässäkin suhteessa, sillä vaikka hän ei olekaan suorastaan pelastanut henkeäni, niin hän on kuitenkin pelastanut neljätuhatta piasteria, se on kaksikymmentäneljätuhatta livreä meidän rahassa. Minua ei koskaan Ranskassa olisi arvioitu niin kalliiksi; siitä näkee, ettei kukaan ole profeetta omassa maassaan.

— Mitä omaan maahan tulee, niin mistä maasta kreivi on kotoisin? Mikä on hänen äidinkieltensä? Mistä johtuvat hänen tulonsa? Mistä hän on saanut suuren rikkautensa? Millainen on ollut hänen salaperäisen ja tuntemattoman elämänsä alkupuoli, koska se on luonut hänen nykyiseen elämäänsä niin synkän ja katkeran värityksen? Teidän sijassanne tahtoisin tietää tuon kaiken.

— Rakas Franz, sanoi Albert, — kun saatuanne kirjeeni tarvitsitte kreivin luottoa, sanoitte hänelle: Albert de Morcerf, ystäväni, on joutunut vaaraan, auttakaa minua pelastamaan hänet siitä! Niinhän sanoitte?

— Sanoin.

— Kysyikö hän silloin: Kuka on tuo Albert de Morcerf? Mistä hän on saanut nimensä? Mistä hän on saanut rikkautensa? Mistä johtuvat hänen tulonsa? Mistä maasta hän on? Missä hän on syntynyt? Kysyikö hän sitä teiltä?

— Ei, sen myönnän.

— Hän tuli, siinä kaikki. Hän pelasti minut Vampan vallasta, jonka käsiin jouduttuani yhtä kaikki olin jokseenkin nolossa asemassa, kiittelemästänne kylmäverisyydestäni huolimatta. Hyvä ystävä, jos hän palkaksi kaikesta siitä pyytää minua tekemään saman palveluksen, minkä teemme kenelle venäläiselle tai italialaiselle ruhtinaalle tahansa hänen tullessaan Pariisiin, niin kuinka voisin kieltäytyä tekemästä sitä! Te olette suorastaan hullu.

Franzin täytyi myöntää, että kaikki järkisyöt olivat Albertin puolella.

— Tehkää siis niin kuin tahdotte, rakas vicomte, huokasi Franz. — Olette aivan oikeassa kaikessa tuossa, sen myönnän. Mutta yhtä kaikki Monte-Criston kreivi on hyvin kummallinen mies.

— Monte-Criston kreivi on suuri hyväntekijä. Hän ei ole sanonut teille, minkä vuoksi hän tulee Pariisiin. Ehkä hän tulee kilpailemaan Monryon-palkinnosta, ja ellei hän sen saamiseksi tarvitse muuta kuin minun ääneni ja tuon ruman herran äänen, joka palkinnon antaa, niin lupaan hänelle molemmat. Ja nyt, rakas Franz, älkäämme enää puhuko tästä. Mennään aterioimaan ja sen jälkeen viimeisen kerran Pietarinkirkkoon.

Seuraavana päivänä kello viisi iltapäivällä nuoret herrat erosivat toisistaan, Albert de Morcerf palatakseen Pariisiin, Franz d'Epina viettääkseen pari viikkoa Venetsiassa.

Mutta ennen lähtöään Albert vielä jätti hotellin palvelijalle käyntikorttinsa jätettäväksi kreivi Monte-Cristolle — niin suuresti hän pelkäsi, että kreivi ei saapuisikaan Pariisiin. Hän oli siihen nimensä alle kirjoittanut lyijykynällä:

Toukokuun 21. p., puoli yksitoista aamulla, Helder-katu 27.

### 39. Pöytätoverit

Helder-kadun varrella olevassa talossa, jonne Albert de Morcerf Roomassa ollessaan oli pyytänyt kreivi Monte-Cristoa saapumaan, oli toukokuun 21. päivänä ryhdytty laajoihin valmistuksiin nuoren herran vieraan vastaanottamiseksi.

Albert de Morcerf asui paviljongissa, avaran pihan kulmauksessa, vastapäätä palvelusväenrakennusta. Ikkunoista oli ainoastaan kaksi kadun puolella, kolme ikkunaa oli pihan puolella ja kaksi päätyikkunaa puutarhaan päin.

Pihan ja puutarhan välillä oli kreivi ja kreivitär Morcerfin hieno ja avara asumus, joka oli rakennettu toisen keisarikunnan mauttomaan tyyliin.

Koko aluetta rajoitti kadun puolella korkea muuri, jossa säännöllisten välimatkojen päässä oli kukkamaljakolta ja keskellä ristikkoportti, jonka yläreunaa koristivat kullatut keihäänkärjet. Aivan portinvartijan asumuksen vieressä oli pieni portti palvelusväkeä varten. Myös herrasväki käytti sitä silloin, kun he tulivat tai menivät jalan.

Albertin äiti oli hienotunteisesti järjestänyt poikansa asunnoksi piharakennuksen. Hän halusi pitää poikansa luonaan, mutta ymmärsi, että vicomten ikäisen nuoren miehen täytyi saada tuntee itsensä täysin vapaaksi. Rikkaiden perheitten poikien tavoin Albert rakasti vapaata ja toimetonta elämää ja samalla hänellä oli aivan kuin linnulla kullattu häkkinsä.

Kadunpuoleisista ikkunoista Albert de Morcerf saattoi tarkata ulkomaailmaa. Nuorten miesten täytyy aina saada nähdä kadulle, sillä he tahtovat liikettä ja elämää näköpiiriinsä, vaikka tämä ei ulottuisikaan katua laajemmalle. Kun hän halusi lähemmin tarkastaa jotakin, saattoi hän mennä kadulle pienestä portista, joka oli samanlainen kuin portinvartijan asunnon lähellä oleva portti. Meidän on mainittava erityisesti se.

Näytti siltä, kuin tätä porttia ei olisi koskaan käytetty, mutta huolellisesti voidellusta lukosta ja saranoista saattoi päätellä, että siitä kuljettiin salaa ja usein. Tämä pieni portti välitti vähät portinvartijasta, sillä hän ei voinut sitä pitää silmällä, koska se aukeni aivan kuin Tuhannen ja yhden yön sadun taikaportti, aivan kuin Ali-Baban salainen Sesam siten, että lausuttiin muutama salaperäinen sana tai naputettiin määrätyllä tavalla. Nuo sanat kuiskattiin maailman kauneimmalla äänellä, ja naputtajina olivat maailman siroimmat sormet.

Avaran ja kalustamattoman eteisen päässä, joka päättyi tähän oveen, oli oikealla, pihan puolella, Albertin ruokasali ja vasemmalla puutarhan puolella hänen pieni salonkinsa. Tiheät pensaikot ja köynnöskasvit estivät näkemästä näihin huoneisiin, ja muihin ei utelias ihminen olisi ylettynytkään kurkistamaan. Ne olivat salonki, makuuhuone ja budoaari.

Alakerran salonki oli oikeastaan vain algerialainen divaanihuone, jossa herrat saattoivat tupakoida.

Toisen kerroksen budoaari oli yhteydessä makuuhuoneeseen, ja siitä pääsi salaoven kautta portaille. Kaikkiin varokeinoihin oli siis ryhdytty.

Kolmannessa kerroksessa oli avara ateljee, jota varten kaikki väliseinät oli otettu pois; se oli pandemonium, jossa taiteilija ja keikari taistelivat keskenään. Sinne joutuivat ja kokoontuivat kaikki ne esineet, jotka Albertin vaihtelevien oikkujen mukaan olivat tulleet hänelle rakkaiksi. Siellä oli torvia, bassoviuluja, huiluja, täydellinen orkesteri, sillä aikoinaan oli Albertilla ollut, ellei juuri lahjoja, niin ainakin innostusta musiikkiin; maalaustelineitä, paketteja, pastellivärejä, sillä musiikki-innon jälkeen hänessä oli herännyt maalausvimma; siellä oli myöskin floretteja, miekkailu- ja nyrkkeilyhansikkaita ja kaikenlaisia keppejä, sillä tämän ajan muodin mukaan Albert de Morcerf harrasti innokkaasti niitä kolmea alaa, jotka tekevät keikarin kasvatuksen täydelliseksi: miekkailua, nyrkkeilyä ja kepillä taistelemista. Grisier, Cooks ja Charles Leboucher kävivät vuoron perään antamassa hänelle opetusta.

Tämän erikoisen huoneen muina koristuksina olivat Frans I:n aikuiset kaapit, täynnä kiinalaista posliinia, japanilaisia maljakoita, Luca della Robbian fajansseja ja Bernard de Palissyn vateja. Siellä oli vanhoja tuoleja, joissa oli ehkä istunut Henrik IV tai Sully, Ludvig XIII tai Richelieu, sillä kaksi



nojatuolia, joita koristi puuhun leikattu vaakuna — sinisellä pohjalla kolme Ranskan liljaa — olivat kotoisin Louvren huonekaluvarastosta tai jostakin muusta kuninkaallisesta linnasta. Näille tummilla kankailla päällystetyille tuoleille oli heitetty kirkasvärisiä kankaita, jotka oli värjätty Persian taivaan alla tai jotka Kalkuttan tai Chandernagorin naiset olivat kutoneet. Ei kukaan tiennyt, mistä nämä kankaat oli sinne tuotu; silmiä virkistävine väreineen ne odottivat tarkoitusta ja koristivat sillä välin huonetta silkin ja kullan välkkeellä.

Kaikkein huomattavimmalla paikalla oli Rollerin ja Blanchet'n ruusupuinen pianiino. Se oli pienikokoinen, mutta sen kuoreen mahtui kokonainen orkesteri, joka soi Weberin, Mozartin, Haydnin, Grétryn ja Porporan säveliä.

Kaikkialla pitkin seiniä, ovien yläpuolella, katossa, oli miekkoja, tikareita, sotakirveitä, nuijia, kullattuja, damaskoituja ja kirjaittuja sosisopia; kasvikoelmia, kivennäisiä, täytettyjä lintuja.

Tämä huone oli tietysti Albertin mieluisin olinpaikka.

Mutta tänä päivänä nuori mies oli aamupukimissaan asettunut alakerran saliin. Pöydällä, jota jonkin matkan päässä ympäröi pehmeä divaani, oli kaikenlaista tupakkaa, keltaista pietarilaista, mustaa sinailaista sekä marylandilaista, portoricoa ja latakiaa, kaikki pienissä pilkullisissa kupeissa, sellaisissa, joista hollantilaiset pitävät. Niiden vieressä oli tuoksuvista puulajeista valmistetuissa laatikoissa sikareita, puros-, regalia-, havanna- ja manila-lajeja. Avonaisessa kaapissa oli saksalaisia piippuja, tshibukkeja, joiden imukkeet olivat ambraa ja jotka olivat koralleilla koristettuja, kultakoristeisia nargileita, joiden pitkät sahviaanivarret kiemurtelivat kuin käärmeet ja näyttivät vain odottavan, minkä niistä tupakoitsija oikkunsa tai tottumuksensa mukaan valitsee. Albert oli itse pitänyt huolta niiden järjestyksestä tai oikeammin sanoen säännöllisestä epäjärjestyksestä, jollaista ihmiset mielellään katselevat puhallellessaan aamiaisen jälkeen oikullisia savukiemuroita kattoa kohden.

Neljännestä vailla kymmenen tuli kamaripalvelija. Hän oli Albertin ainoa palvelija. Talon kokki oli tietysti joka päivä hänen käytettävänä ja erikoisina juhlapäivinä isän lakeija.

Kamaripalvelija laski pöydälle pinkan sanomalehtiä ja ojensi Albertille joukon kirjeitä.

Hajamielisesti Albert silmäili kirjeitä, valikoi niistä kaksi, jotka oli kirjoitettu hienolla naisen käsialalla ja tuoksuivat hajuvesiltä, avasi ne ja luki ne tarkkaavasti.

— Mitenkä nämä kirjeet ovat saapuneet? kysyi hän.

— Toinen tuli postissa, toisen toi rouva Danglars'in kamaripalvelija.

— Ilmoittakaa rouva Danglars'ille, että otan vastaan hänen tarjoamansa paikan hänen aitiiossaan... Odottakaahan... Päivän kuluessa menette Rosan luo. Sanotte hänelle, että oopperan jälkeen tulen syömään illallista hänen kanssaan, ja viette hänelle kuusi pulloa eri viinejä, kyprolaista, sherryä ja malagaa sekä ostendelaisia ostereja ... ottakaa osterit Borelilta ja sanokaa, että ne tulevat minulle.

— Milloin aamiaispöytä on katettava?

— Paljonko kello on nyt?

— Neljännestä vailla kymmenen.

— Kattakaa pöytä täsmälleen puoli yhdeksitoista. Debrayn täytyy kai mennä ministeriöönsä... Ja sitä paitsi, Albert katsahti muistikirjaansa, — juuri sen ajan määräsin kreiville, toukokuun 21. päivä kello puoli yksitoista aamulla, ja vaikka en paljon luotakaan hänen lupaukseensa, tahdon kuitenkin olla täsmällinen. Tiedättekö, onko rouva kreivitär jo nousnut?

— Jos herra vicomte tahtoo, niin menen kysymään.

— Tehkää se ... ja pyytäkää häneltä liköörejä. Varastoni on epätäydellinen. Sanokaa myös, että tulen hänen luokseen kello kolme ja esittelen silloin erään henkilön hänelle.

Palvelijan mentyä Albert heittäytyi divaanille, avasi parin kolmen sanomalehden siteet, katsoi, mitä teattereissa näyteltiin, rypisti kulmiaan huomattessaan, että esitettiin oopperaa eikä balettia, etsi hajuvesi-ilmoitusten joukosta tietoja eräästä hampaanpuhdistusaineesta, jota hänelle oli kiitetty, heitti syrjään kolme siihen aikaan eniten luettua sanomalehteä ja mutisi haukotellen:

— Sanomalehdet käyvät päivä päivältä yhä ikävämmiksi.

Samassa pysähtyivät kepeät ajoneuvot portin eteen, ja vähän sen jälkeen palvelija ilmoitti herra Lucien Debrayn saapuneen. Hän oli pitkä, nuori, vaaleatukkainen, kalpea mies, silmät harmaat ja katse terävä, huulet kapeat ja tiukat. Hänen yllään oli sininen hännystakki, kaulahuivi oli valkoinen, hienossa

silkkinauhassa riippui monokkeli, jota hän tuon tuostakin piti oikeassa silmässään. Hän astui sisään hymyilemättä ja puoliksi juhlallisen näköisenä.

— Päivää, Lucien ... päivää, sanoi Albert. — Te aivan kauhistutatte minua täsmällisyydellänne! Mitä sanonkaan? Täsmällisyydellänne! Odotin, että tulisitte aivan viimeisenä, ja saavuttekkin viittä minuuttia vaille kymmenen, vaikka aika oli määrätty puoli yhdeksitoista! Tämäpä on ihmeellistä! Onko ministeristö ehkä kukistettu!

— Ei, hyvä ystävä, sanoi nuori mies heittäytyen divaanille. — Olkaa rauhassa, me horjumme aina, mutta emme kaadu, ja alan jo uskoa, että jäämme ainaseksi paikoillemme. Niemimaan asiat varmentavat ilmeisesti meidän asemaamme.

— Niin, sehän on totta, tehän karkotatte Don Carloksen Espanjasta.

— Emme suinkaan, älkää sekoittako asioita. Me viemme hänet ainoastaan rajan yli Ranskan puolelle ja tarjoamme hänelle turvapaikan Bourges'issa.

— Bourges'issako?

— Niin, hänellä ei ole mitään valittamisen syytä. Bourges on Kaarle VII:n pääkaupunki. Mitä, ettekö sitä tietänyt? Eilen sen tiesi jo koko Pariisi, ja toissa päivänä oli tieto siitä jo levinnyt pörssiin, sillä herra Danglars (en tiedä, mistä tuo mies saa tiedot samalla kuin mekin), herra Danglars luotti arvopaperien nousemiseen ja voitti kokonaisen miljoonan.

— Ja te uuden ritarimerkin, siltä näyttää, sillä olette pannut sinipunaisen nauhan napinreikäänne.

— He lähettivät minulle Carlos III:n ritarikunnan merkin, vastasi Debray välinpitämättömästi.

— Älkää suotta olko olevinanne välinpitämätön, vaan myöntäkää, että se miellytti teitä.

— Miellytti kyllä, sillä se täydentää pukuani. Ritarimerkki näyttää kauniilta mustan takin rinnuksessa.

— Ja, sanoi Morcerf, — näyttää aivan siltä, kuin olisi Walesin prinssi tai Reichstadtin herttua.

— Mutta minulla on omat syyntä siihen, miksi näette minut luonanne näin varhain aamulla.

— Olette saanut Carlos III:n ritarimerkin ja tahdoitte rientää ilmoittamaan minulle tätä hauskaa uutista?

— Ei, vaan sen vuoksi, että olen viettänyt yöni lähettämällä kirjeitä: kaksikymmentäviisi diplomaattista kirjelmää. Kun päivän koittaessa saavuin asuntooni ja aioin mennä levolle, alkoi päätäni kivittää, ja lähdin tunniksi ratsastamaan. Boulognen metsässä valtasi minut ikävä ja nälkä, jotka kaksi vihollista harvoin kulkevat yhdessä, mutta nyt ovat liittoutuneet minua vastaan, muodostaneet jonkinmoisen karlistilais-tasavaltaisen liiton. Muistin silloin, että teillä on pidot tänä aamuna, ja siksi saavuin: minun on nälkä, antakaa minulle ruokaa; minun on ikävä, hauskuttakaa minua.

— Se onkin isännänvelvollisuuteni, sanoi Albert ja soitti heti kelloa kutsuakseen palvelijan luokseen Lucienin sillä aikaa heitellessä sanomalehtiä ilmaan kepillään, jonka kultainen nuppi oli koristettu turkooseilla. — Germain, sherryä ja leivoksia! Sitä odottaessanne, rakas Lucien, maistakaahan näitä sikareja, salakuljetustavaraa tietenkin. Pyydän, että maistatte niitä ja kehotatte ministerejä myymään meille tällaisia niiden kaalikääryleiden sijasta, joita he pakottavat kunnon kansalaisen polttamaan.

— Enkä kehota. Jos valtio myisi teille tällaisia, niin pitäisitte niitä suorastaan kelvottomina. Sitä paitsi se ei kuulu sisäasiain ministerille, vaan raha-asiain. Kääntykää herra Humannin puoleen, välillisten verojen osasto, käytävä A, numero 26.

— Tietojenne laajuus todella hämmästyttää minua, sanoi Albert. — Mutta ottakaahan sikari!

— Rakas vicomte, sanoi Lucien syyttäen manila-sikarin ruusunpunaisessa kynttilässä, joka paloi kullatussa hopeajalustassa, ja heittäytyen divaanille lojumaan, — rakas vicomte, olette onnellinen, kun teidän ei tarvitse mitään tehdä. Ette toden totta osaa onneanne oikein arvioida!

— Ja miten te luulisitte viihtyvänne toimeettomana, te kuningaskuntien rauhoittaja, sanoi Albert hienon ivallisesti. — Tehän olette ministerin erikoissihteeri, olette samalla kertaa keskellä suuria poliittisia selkkauksia ja pieniä pariisilaisia juonia; tehän suojelette kuninkaita ja kuningattaria, mikä jälkimmäinen on mieluisa tehtävä, yhdistätte puolueita, johdatte vaaleja, saatte kynänne ja lennättimen avulla aikaan sen, minkä Napoleon sai taistelutanterella miekallaan ja voitoillaan; teillähän on kahdenkymmenenviidentuhannen livren korot vuodessa, puhumatta siitä, minkä virkanne tuottaa; teillä

on hevonen, josta Château-Renaud tarjosi teille neljäsataa louista, mutta jota ette tahtonut myydä; teillä on räätäli, joka ei kertaakaan pilaa housujanne; teillä on ooppera, jockey-klubi, varietee-teatteri, ettekä sittenkään osaa huvitella. Siinä tapauksessa minä huvitan teitä.

— Mitenkä?

— Toimittamalla teille uuden tuttavan.

— Onko hän mies vai nainen?

— Mies.

— Minä tunnen jo liian paljon miehiä.

— Mutta ette sellaista, josta minä puhun.

— Mistä hän siis tulee? Maailman toisesta äärestäkö?

— Ehkä vieläkin kauempaa.

— Hitto vieköön! Ei hän suinkaan tuo aamiaistamme mukanaan?

— Ei, olkaa rauhassa, aamiaistamme valmistetaan äitini keittiössä.

Mutta teidänhän on nälkä.

— Niin on, sen myönnän, niin alentavaa kuin se onkin. Mutta minä söin eilen päivällistä Villefort'in luona. Oletteko huomannut, että asianajajien luona saa aina huonoa ruokaa. Tuntuu aina siltä, kuin heillä olisi omantunnonvaivoja.

— Älkää moittiko muiden päivällisiä, aivan kuin teidän ministerinne tarjoaisivat erikoisen hyviä.

— Mutta me emme kutsukaan luoksemme hienoston jäseniä. Ellei meidän täytyisi tarjota ruokaa luonamme ihmisille, jotka ovat meille suosiollisia ja ennen kaikkea äänestävät hyvin, niin karttaisimme kotipäivällisiä aivan kuin ruttoa.

— Ottakaa siis toinen leivos ja toinen lasi sherryä.

— Mielelläni. Teidän espanjalainen viininne on verratonta.

Huomaattehan, että teimme viisaasti rauhoittaessamme sen maan?

— Niin kyllä, mutta miten käy Don Carloksen?

— No, Don Carlos saa juoda bordeauxlaista viiniä, ja kymmenen vuoden päästä naitamme hänen poikansa ja pikku kuningattaren.

— Jolloin saatte Kultaisen Taljan ritarimerkin, jos silloin vielä olette ministeriössä.

— Minusta tuntuu kuin olisitte päättänyt tänä aamuna tarjota minulle pelkkää suitsutusta.

— Sehän eniten miellyttää vatsaa, eikö niin. Mutta kuulen Beauchampin äänen eteisessä. Saatte väitellä, niin aikanne kuluu.

— Mistä?

— Sanomalehdistä.

— Rakas ystävä, sanoi Lucien ylimielisesti hymyillen, — luuletteko, että minä luen sanomalehtiä?

— Sitä suuremmalla syyllä väittelettekin.

— Herra Beauchamp! ilmoitti palvelija.

— Astukaa sisään, astukaa sisään, te pelottava kynä! sanoi Albert nousten ja mennen nuorta miestä vastaan. — Katsokaahan, tuossa on Debray, joka halveksii teitä, vaikka ei luekaan kirjoituksianne, ainakin hän niin väittää.

— Siinä hän tekee aivan oikein, sanoi Beauchamp, — hän tekee samoin kuin minäkin. Minäkin arvostelen häntä tietämättä mitä hän tekee. Hyvää päivää, komentaja.

— Ahaa, te tiedätte sen jo siis, vastasi erikoissihteeri puristaen hänen kättään ja hymyillen hänelle.

— Tottahan toki! sanoi Beauchamp.

— Mitä siitä sanotaan seurapiirissä?

— Missä seurapiirissä? Meillä on niin monta seurapiiriä armon vuonna 1838.

— Arvostelijapiireissä ja poliittisessa seurapiirissä, joissa esiinnytte leijonana?

— Sanotaan, että olette sen todellakin ansainnut: olette niin kauan kylvänyt punaista, että on jo aika niittää sinistä.

— Sukkeluus on jokseenkin hyvä, sanoi Lucien. — Miksi ette kuulu meikäläisiin, rakas Beauchamp? Olettehan niin sukkela, että onnenne olisi kolmessa neljässä vuodessa taattu.

— Aionkin seurata neuvoanne heti, kun ilmestyy ministeristö, joka pysyy vallassa pitemmän aikaa kuin kuusi kuukautta. Nyt sananen, rakas Albert, sillä täytyyhän minun antaa Lucien-raukan hiukan hengittää. Syömmekö aamiaista vai päivällistä? Minun täytyy mennä edustajakamariin. Meidän ammattimme ei ole mitään ruusuilla tanssimista, niin kuin huomaatte.

— Syömmekö aamiaista. Odotan vielä kahta vierasta, ja istumme pöytään heti, kun he ovat tulleet.

— Ja keitä odotatte aamiaiselle? kysyi Beauchamp.

— Erästä aatelismiestä ja erästä diplomaattia, vastasi Albert.

— Siinä tapauksessa saamme odottaa vähän vaille kaksi tuntia edellistä ja yli kaksi tuntia jälkimmäistä. Minä palaan syömään jälkiruokaa. Säästäkää minulle mansikoita, kahvia ja sikareja. Syön kyljyksen edustajakamarissa.

— Älkää menkö, Beauchamp, sillä vaikka aatelismies olisikin joku Montmorency ja valtiomies joku Metternich, syömmekö täsmälleen puoli yhdeltätoista. Odottaessanne tehkää samoin kuin Debray, maistakaa viiniä ja leivoksiani.

— Samapa tuo, minä jään. Minun täytyy ehdottomasti päästä tänä aamuna hyvälle tuulelle.

— Silloin olette aivan samassa tilassa kuin Debray! Mutta kun hallitus on alakuloinen, niin tulisi vastustuspuolueen iloita.

— Rakas ystävä, te ette tiedä mikä minua uhkaa. Tänä aamuna saan edustajakamarissa kuulla herra Danglars'in puheen ja illalla hänen rouvansa salongissa ranskalaisen päärin kirjoittaman murhenäytelmän. Hitto vieköön perustuslaillisen hallitusmuodon! Sanotaan, että meillä oli vapaa äänioikeus; miksi me sitten valitsimme tämän?

— Minä ymmärrän, teidän täytyy koota iloisuutta varastoon.

— Älkää sanoko pahaa sanaa herra Danglars'in puheista, lausui Debray.

— Hänhän äänestää teidän puolellanne, hän kuuluu vastustuspuolueeseen.

— Siinäpä juuri onnettomuus onkin! Minä odotan vain, että lähetätte hänet Luxembourg'in palatsin yläkamariin, saadakseni mielin määrin nauraa hänelle.

— Hyvä ystävä, sanoi Albert Beauchampille, — kyllä huomaa, että Espanjan asiat ovat järjestyneet, te olette tänään tavattoman huonolla tuulella. Muistakaahan, että Pariisin juorut väittävät minun aikovan mennä naimisiin neiti Eugénie Danglars'in kanssa. Älkää arvostelko sen miehen kaunopuheisuutta, joka jonakin kauniina päivänä sanoo minulle: "Hyvä herra, te tiedätte, että annan tyttärelle myötäjäisiksi kaksi miljoonaa."

— Joutavia, sanoi Beauchamp, — siitä avioliitosta ei tule mitään. Kuningas on kyllä voinut tehdä hänet paroniksi ja voi tehdä hänet pääriksikin, mutta aatelismieheksi ei hän koskaan voi häntä tehdä, ja kreivi Morcerf on siksi hienoa aatelia, ettei hän kahden miljoonan tähden suostu epäsäätyiseen avioliittoon. Vicomte de Morcerfin ei sovi mennä naimisiin muun kuin markiisittaren kanssa.

— Kaksi miljoonaa on kuitenkin kaunis summa, sanoi Albert.

— Se on kyllin suuri pääoma, jos tahtoo perustaa teatterin tai rakentaa rautatienpätkän.

— Antakaa hänen puhua mitä tahtoo, lausui Debray veltosti, — ja menkää naimisiin. Te menette naimisiin rahapussin arvolipun kanssa; parempihan on, että siinä on kilpi vähemmän, mutta nolla enemmän. Vaakunassanne on seitsemän rastasta; annatte vaimollenne niistä kolme, silloin itsellenne jää vielä neljä. Teillä on silloin yksi enemmän kuin Guisen herttualla, josta oli vähällä tulla Ranskan kuningas ja jonka saksalainen serkku oli Saksan keisarina.

— Taidatte olla todellakin oikeassa, vastasi Albert hajamielisesti.

— Tietysti olen. Sitä paitsi jokainen miljoonanomistaja on yhtä ylhäinen kuin äpärä, toisin sanoen: hän voi olla ylhäisen herran äpärä.

— Älkää sanoko niin, Debray, nauroi Beauchamp, — sillä tuossa tulee Château-Renaud, joka parantaakseen teidät sukkeluuksistanne voi lävistää teidät esi-isänsä Renaud de Montaubanin miekalla.

— Silloin hän menettäisi aateluutensa, sillä minä olen halpasukuinen, kerrassaan halpasukuinen, vastasi Lucien.

— Mainiota, sanoi Beauchamp, — ministeriö, joka kerskailee halpasäätöisyydellään. Mihinkä me tällä tavoin joudummekaan!

— Herra de Château-Renaud! Herra Maximilien Morrel! kamaripalvelija ilmoitti.

— Olemme siis täysilukuiset, sanoi Beauchamp, — ja voimme aloittaa aamiaisen. Sillä tähän odotitte enää ainoastaan kahta henkilöä, Albert.

— Morrel! sanoi Albert hämmästyneenä. — Morrel, mitä tämä tietää?

Mutta ennen kuin hän ennätti sanoa enempää, oli Château-Renaud, kolmikymmenvuotias, kaunis mies, aatelismies kiireestä kantapäähän, tarttunut hänen käteensä sanoen:

— Sallikaa, hyvä ystävä, minun esitellä teille spahiratsuväen kapteenin Maximilien Morrelin. Hän on ystäväni, vieläpä pelastajanikin. Sitä pätsi hän on mies, joka puhuu kyllä omasta puolestaan. Ottakaa tämä sankari ystävällisesti vastaan, vicomte.

Ja hän väistyi syrjään antaakseen tietä kookkaalle nuorelle miehelle, jolla oli leveä otsa, terävä katse, mustat viikset, ja jonka lukijat muistavat tavanneensa Marseillessa siksi järkyttävässä tilanteessa, että eivät varmaankaan ole häntä unohtaneet. Komea, puoliksi ranskalainen, puoliksi itämainen univormu sai hänen leveään rintansa, jossa oli kunnialegioonan risti, ja hänen sorjan vartalonsa esiintymään hyvin edukseen. Nuori upseeri kumarsi kohteliaan sirosti. Jokainen Morrelin liike oli siro, sillä hän oli voimakas.

— Hyvä herra, sanoi Albert erinomaisen kohteliaasti, — paroni de Château-Renaud tiesi jo edeltäpäin, minkä ilon hän tuottaa minulle esitellessään teidät, olette hänen ystävänsä, olkaa silloin meidänkin.

— Hyvä, sanoi Château-Renaud, — ja toivokaa, rakas vicomte, että hän tarvittaessa tekee teille saman, minkä hän on minullekin tehnyt.

— Mitä hän siis on tehnyt? kysyi Albert.

— Siitä ei kannata puhuakaan, ja herra paroni liioittelee, sanoi Morrel.

— Mitä! huudahti Château-Renaud, — eikö siitä kannattaisi puhua! Eikö ihmishengestä kannattaisi puhua...! Te voitte niin sanoa, joka panette joka päivä henkenne vaaraan, mutta minä, joka ainoastaan kerran...

— Herra Morrel on siis pelastanut henkenne.

— Niin, hän on todellakin pelastanut minut, sanoi Château-Renaud.

— Missä tilanteessa? kysyi Beauchamp.

— Beauchamp, hyvä ystävä, tiedättehän, että minä kuolen nälkään, sanoi Debray, — älkää siis pyytäkö kertomaan juttuja.

— Enhän minä estä istumasta pöytään..., sanoi Beauchamp, — Château-Renaud saa kertoa sen meille ruokapöydässä.

— Hyvät herrat, sanoi Morcerf, — kello on vasta kymmenen minuuttia yli kymmenen, huomatkaa se, ja me odotamme viimeistä vierasta.

— Sehän on totta, diplomaattia, sanoi Debray.

— En tiedä, onko hän diplomaatti, mutta hän on minun puolestani toimittanut erään asian niin verrattomalla tavalla, että jos olisin kuningas, olisin heti paikalla antanut hänelle kaikkien ritarikuntieni merkit, ja olisin toivonut, että olisin samalla kertaa voinut antaa sekä Kultaisen Taljan että Sukkanauhan.

— Koska emme siis vielä aterioi, sanoi Debray, — niin kaatakaa itsellenne lasillinen sherryä, niin kuin mekin, ja kertokaa meille tuo tapaus, paroni.

— Tiedättehän kaikki, että päähäni pisti lähteä Afrikkaan?

— Esi-isänne ovat sen tien teille viitoittaneet, vastasi Morcerf kohteliaasti.

— Mutta ette suinkaan lähtenyt samassa tarkoituksessa kuin he, vapauttamaan Kristuksen hautaa.

— Olette oikeassa, Beauchamp, sanoi nuori mies. — Läksin ampumaan huvikseni pistooleilla. Kaksintaistelu on minulle vastenmielinen, tiedättehän, sen jälkeen kun todistajani pakottivat minut lävistämään parhaan ystäväni käsivarren... Muistattehan Franz d'Epinau raukan.

— Niin, sehän on totta, te olitte joku aika sitten kaksintaistelussa... Minkä vuoksi?

— Sitä en, hitto vieköön, todellakaan enää muista! sanoi Château-Renaud. Muistan vain, että kun häpesin jättää käyttämättä taituruuttani, päätin koettaa uusia, äskettäin lahjaksi saamiani pistooleja arabialaisiin. Läksin siis Oraniin ja Oranista tulin Constantineen juuri silloin, kun piiritys oli tauonnut. Läksin siis toisten mukana paluumatkalle. Kestin erinomaisen hyvin päivin sadetta ja öisin lunta. Kolmantena päivänä kuoli hevoseni viluun. Ratsu raukka! Se oli tottunut tallin peitteisiin ja lämpöön ... se oli arabialainen ratsu, joka hiukan hämmästyti tavatessaan kymmenen asteen pakkasen kotimaassaan.

— Senkö vuoksi tahdotte ostaa englantilaisen ratsuni? sanoi Debray. — Otaksutte kai, että se kestää paremmin Afrikan pakkasta kuin arabialainen hevosenne.

— Erehdytte, sillä olen vannonut, etten enää koskaan palaa Afrikkaan.

— Pelästyittekö niin kovasti? kysyi Beauchamp.

— Pelästyin, sen myönnän, vastasi Château-Renaud, — ja syystäkin! Hevoseni siis oli kuollut ja sain palata jalan. Kuusi arabialaista laukkasi täyttä kyytiä kimppuuni, katkaistakseen pääni, kaksi surmasin kiväärilläni, kaksi pistoolillani, mutta kaksi oli vielä jäljellä, eikä minulla ollut aseita. Toinen tarttui tukkaani, sen vuoksi olenkin leikkauttanut sen lyhyeksi, sillä eihän tiedä, mitä voi tapahtua; toinen tavoitti jo kaulaani käyräsapelillaan, ja minä tunsin sen kylmän terän kosketuksen juuri silloin, kun tämä herra tähtäsi heihin, surmasi pistoolinlaukauksella toisen ja halkaisi pään toiselta. Hän oli vannonut sinä päivänä pelastavansa jonkun, ja sattuma järjesti niin, että se olin minä. Jos olisin rikas, niin antaisin Klagmannin tai Marochettin muovailta Sattuman kuvapatsaan.

— Niin, sanoi Morrel hymyillen, — silloin oli syyskuun viides päivä; sinä vuoden päivänä isäni pelastui aivan kuin ihmeen kautta. Olen päättänyt juhlia aina sitä päivää jollakin vastaavalla teolla, mikäli voin...

— Sankarillisella teolla, niinkö? keskeytti Château-Renaud. — Hän pelasti siis minut, mutta ei siinä vielä kaikki. Kun hän ensin oli pelastanut minut kaatumasta kalpaan, pelasti hän minut kuolemasta viluun ja antoi minulle, ei niin kuin pyhä Martti, puolet viitastaan, vaan viittansa kokonaan; sitten nälkäkuolemasta, sillä hän jakoi kanssani, arvatkaahan minkä?

— Ehkä Félixin leipomon leivoksen? arvasi Beauchamp.

— Ei, vaan hevoseni, jonka lihaa me kumpikin söimme kappaleen. Se oli vaikea teko.

— Hevosenlihan syöminenkö? kysyi Morcerf nauraen.

— Ei, vaan uhraus, vastasi Château-Renaud. — Kysykäähän Debrayltä, uhraisiko hän englantilaisen ratsunsa auttaakseen ventovierasta?

— En auttaakseni ventovierasta, vastasi Debray, — mutta ehkä ystävää.

— Minä aavistin, että teistä tulisi ystäväni, herra paroni, sanoi Morrel. — Sitä paitsi, niin kuin jo äsken mainitsin, minun täytyi sinä päivänä tehdä jotakin kiitokseksi siitä, mitä onni samana päivänä oli meille tehnyt.

— Tämä seikka, johon herra Morrel viittaa, jatkoi Château-Renaud, — on hyvin erikoinen, ja hän kertoo sen kyllä teille joskus, kun ensin olette ennättänyt häneen lähemmin tutustua. Mutta kuormittakaamme nyt vatsaamme, älkäämme muistiamme. Mihin aikaan syötte aamiaista, Albert?

— Puoli yksitoista.

— Täsmälleenkö? kysyi Debray katsoen kelloaan.

— Annattehan kai viisi minuuttia armonaikaa, sanoi Morcerf, — sillä minäkin odotan pelastajaa.

— Kenet hän on pelastanut?

— Minut tietysti, vastasi Morcerf. — Ettekö usko, että minut voi pelastaa yhtä hyvin kuin kenet tahansa, ja luuletteko että ainoastaan arabialaiset katkovat kauloja! Meidän aamiaisemme on ihmisrakkauden ateria, ja pöydässämme on ainakin kaksi yhteiskunnan hyväntekijää.

— Miten meidän sitten käy, kun meillä ei ole muuta kuin yksi Monryon-palkinto annettavana? sanoi Debray.

— Annetaan se jollekulle, joka ei ole tehnyt mitään ansaitakseen sen, sanoi Beauchamp, — sillähän tempulla akatemia tavallisesti pelastuu pulasta.

— Entä mistä hän saapuu? kysyi Debray. — Suokaa anteeksi uteliaisuuteni. Olettehan jo kerran vastannut siihen, mutta siksi epämääräisesti, että minun täytyy uudelleen kysyä.

— Sitä en todellakaan tiedä, vastasi Albert. — Kutsuessani hänet kolme kuukautta sitten olimme Roomassa. Mutta kuka tietää, missä hän sen jälkeen on liikkunut.

— Ja uskotteko, että hän voi olla täsmällinen? kysyi Debray.

— Uskon, että hän voi mitä tahansa, vastasi Morcerf.

— Huomatkaahan, että vaikka ottaisitte nuo viisi minuuttia armonaikaa varteen, ei hänellä ole enää jäljellä muuta kuin kymmenen minuuttia.

— Käytän sen ajan kertoakseni muutamalla sanalla vieraastani.

— Anteeksi, sanoi Beauchamp, — voiko siitä kirjoittaa sanomalehtiartikkelia?

— Voi, vastasi Morcerf, — ja siitä tuleekin hyvin erikoinen artikkeli.

— Kertokaa se siis, sillä huomaan, etten tänään ehdi ollenkaan edustajakamariin ja minun täytyy jollakin tavalla korvata tappioni.

— Olin viime karnevaalin aikana Roomassa.

— Me tiedämme sen, sanoi Beauchamp.

— Mutta ette tiedä, että jouduin rosvojen käsiin.

— Rosvoja ei ole olemassakaan, sanoi Debray.

— On kyllä, vieläpä todella pelottavia.

— Myöntäkähän, rakas Albert, sanoi Debray, — että kokkinne on myöhästynyt, että osterit eivät ole saapuneet Marennes'ista tai Ostendesta, ja että madame de Maintenonin esimerkkiä seuraten tahdotte korvata ruokalajin kaskulla. Me olemme siksi hyviä tovereitanne, että voimme sen antaa teille anteeksi ja kuunnella kertomustanne, vaikka siitä kaikesta päättäen tuleekin hyvin satumainen.

— Se on satumainen, mutta vannon, että se alusta loppuun asti on tosi. Rosvot olivat siis ryöstäneet minut ja vieneet hyvin pelottavaan paikkaan, jonka nimi on Pyhän Sebastianin katakombit.

— Minä tunnen ne, sanoi Château-Renaud, — olin vähällä saada siellä kuumeen.

— Minun kävi vielä paremmin, sanoi Morcerf, — minä todellakin sain siellä kuumeen. Sain kuulla, että olin vanki, ellen maksa lunnaita, pientä summaa, neljätuhatta roomalaista scudoa, joka on kaksikymmentäkuusituhatta frangia. Pahaksi onneksi ei minulla ollut muuta kuin tuhatviisisataa. Matkani oli päättymäisillään ja varani loppumaisillaan. Kirjoitin Franzille. Niin, Franz oli siellä, ja voitte kysyä häneltä, valehtelenko hituistakaan. Kirjoitin siis Franzille, että ellei hän ennen kello kuutta aamulla tuo noita neljätuhatta scudoa, niin olen kymmenen minuuttia yli kuuden muuttanut niiden pyhien ja marttyyrien seuraan, joiden hautakammiossa minulla oli kunnia majailla. Ja Luigi Vampa, se oli tuon rosvon nimi, olisi aivan varmasti pitänyt minulle antamansa lupauksen.

— Mutta Franz toi siis nuo neljätuhatta scudoa? sanoi Château-Renaud. — Eihän mies, jonka nimi on Franz d'Épinay tai Albert de Morcerf, joudu pulaan neljäntuhannen scudon tähden.

— Mutta Franz ei tuonut mukanaan rahaa, vaan sen miehen, jota odotan ja joka minulla on kunnia teille esitellä.

— Mies on siis oikea Herkules, joka surmaa Kakoksen, Perseus, joka vapauttaa Andromedan?

— Hän on minun kokoiseni mies.

— Aseissa hampaisiin asti?

— Hänellä ei ollut edes sukkavarrasta.

— Mutta hän hieroi kauppa lunnastanne?

— Hän lausui pari sanaa päällikön korvaan, ja minä olin vapaa.

— He pyysivät kai vielä anteeksikin, että olivat teidät vanginneet, sanoi Beauchamp.

— Juuri niin, vastasi Morcerf.

— Hän oli siis Ariosto?

— Ei, hän oli aivan yksinkertaisesti kreivi Monte-Cristo.

— Ei kenenkään nimi ole kreivi Monte-Cristo, sanoi Debray.

— Samaa mieltä olen minäkin, lisäsi Château-Renaud tyynesti niin kuin ainakin mies, joka tuntee tarkoin koko Euroopan aateliston. — Kuka on koskaan kuullut puhuttavan jostakin Monte-Criston kreivistä?

— Ehkä hän saapuu Pyhästä maasta, sanoi Beauchamp. — Hänen esi-isänsä ovat ehkä aikoinaan omistaneet Golgatan, samoin kuin Mortemart'it Kuolleen meren.

— Anteeksi, sanoi Morrel, — luulen voivani pelastaa herrat pulasta. Monte-Cristo on pieni saari, josta olen usein kuullut merimiesten puhuvan. Se on hiekkajyvä Välimeressä, atomi avaruudessa.

— Aivan oikein, sanoi Albert. — Tämän hiekkajyvän, tämän atomin herra ja kuningas on juuri Monte-Criston kreivi. Hän kuuluu ostaneen aateliskirjansa Toscanasta.

— Teidän kreivinne on siis rikas?

— Luullakseni.

— Sen luulisin huomaavan.

— Siinä erehdytte, Debray.

— En enää ymmärrä teitä.

— Oletteko lukenut Tuhannen ja yhden yön sadut?

— Mikä kysymys!

— No niin, tiedätkö ovatko noiden tarinoiden sankarit rikkaita vai köyhiä? Ovatko heidän vehnänyvänsä rubiineja vai timantteja? He ovat aivan kuin köyhiä kalastajia, kohtelette heitä sellaisina, ja eräänä päivänä he avaavat eteenne ihmeellisen luolan, jossa näette niin suuren aarteen, että sillä voisi ostaa koko Intian.

— Entä sitten?

— Monte-Criston kreivi on tuollainen kalastaja. Hän sanookin itseään merenkulkija Sindbadiksi, ja hänellä on luola, joka on täynnä kultaa.

— Oletteko nähnyt tuon luolan, Morcerf? kysyi Beauchamp.

— En minä, mutta Franz. Mutta siitä ei saa mainita hänelle sanaakaan. Franz vietiin sinne silmät sidottuina, häntä palvelivat mykät ja naiset, joiden rinnalla Kleopatra näyttää olleen mitätön olento. Naisten suhteen ei hän ole aivan varma, sillä ne astuivat sisään vasta sen jälkeen kun hän oli maistanut hashishia. Sen vuoksi hän on tainnut yksinkertaisesti luulla naisiksi kuvapatsaita.

Nuoret herrat katsoivat Morcerfiin aivan kuin olisivat tahtoneet sanoa:

— Oletteko tulemaisillanne hulluksi vai teettekö meistä pilkkaa?

— Minäkin olen kuullut erään vanhan merimiehen, jonka nimi on Penelon, kertoneen samantapaista, sanoi Morrel.



— Kaikeksi onneksi herra Morrel tukee minua, sanoi Albert. — Teitä kai harmittaa, kun hän heittää langan minun labyrinttiini?

— Anteeksi, rakas ystävä, sanoi Debray, — tähän kerrotte meille niin perin uskomattomia asioita...

— Siksi että teidän lähettiläenne ja konsulinne eivät sellaisia kerro. Heillä ei ole aikaa siihen, he asettavat vain vastuksia matkustavien maanmiestenne tielle.

— Kas niin, nyt te suututte ja iskette noihin raukkoihin. Edustajakamari vähentää joka päivä heidän palkkaansa. Sen vuoksi onkin niin vaikea enää saada ketään siihen toimeen ryhtymään. Tahdotteko tulla lähettilääksi, Albert, minä nimitän teidät Konstantinopoliin.

— En suinkaan. Heti kun tukisin Mehemet-Ali raukkaa, lähettäisi sulttaani minulle köyden ja sihteerit kuristaisivat minut.

— Siinä näette, sanoi Debray.

— Mutta eihän se estä Monte-Criston kreiviä olemasta olemassa.

— Kaikkihan ovat olemassa, mikä ihme se on!

— Kaikki ovat kyllä olemassa, mutta eivät sellaisissa olosuhteissa. Kaikilla ei ole mustia orjia, ruhtinaallisia taulukokoelmia, ihmeellisiä asevarastoja, kuudentuhannen frangin hevosia ja kreikkalaisia rakastajattaria.

— Oletteko nähnyt tuon kreikkalaisen rakastajattaren?

— Olen nähnyt ja kuullut. Nähnyt teatterissa, kuullut eräänä päivänä, jolloin söin aamiaista kreivin luona.

— Tuo teidän ihmeellinen ihmisenne siis syö?

— Hän syö kyllä, mutta niin vähän, että siitä ei kannata puhuakaan.

— Saattepahan nähdä, että hän on vampyyri.

— Naurakaa vain, jos mielenne tekee. Samaa sanoi kreivitär G..., joka tunsi lordi Ruthwenin.

— Verratonta, lausui Beauchamp. — Kaikkien muiden paitsi sanomalehtimiesten mielestä tämä herra on yhtä merkillinen kuin *Constitutionnel*-lehden mainitsema merikäärme. Vampyyri, sehän on mainiota!

— Pedon silmät, ulkonevat poskipäät, leveä otsa, kalpea iho, musta tukka, valkoiset terävät hampaat, purevan kohtelias, luutteli Debray.

— Juuri niin, Lucien, sanoi Morcerf, — tuo kuva on aivan täydellinen.

— Eikö hän ole vienyt teitä Colosseumiin imeäkseen siellä teistä verta, Morcerf? kysyi Beauchamp.

— Niin, kun hän oli vapauttanut teidät, niin eikö hän antanut teidän kirjoittaa nimeänne verenpunaiseen paperiin, jossa sitouduitte luovuttamaan hänelle sielunne.

— Naurakaa vain, naurakaa niin paljon kuin tahdotte, sanoi Morcerf hiukan loukkaantuneena. — Kun katselen teitä, hienoja pariisilaisia, jotka kävelette Grand-bulevardilla ja ajelette Boulognen metsässä, ja muistelen tuota miestä, niin minusta tuntuu, kuin emme kuuluisikaan samaan ihmisrotuun.

— Se ilahduttaa minua, sanoi Beauchamp.

— Näyttää siltä, sanoi Château-Renaud, — kuin kreivinne olisi kunnon mies paitsi milloin hän on yhteisissä puuhissa roomalaisten rosvojen kanssa.

— Roomalaisia rosvoja ei ole olemassa! sanoi Debray.

— Eikä vampyyreja! lisäsi Beauchamp.

— Eikä Monte-Cristoa, jatkoi Debray. — Kas, Albert, kello lyö puoli yksitoista.

— Tunnustakaa, että teitä on vaivannut painajainen unessanne, ja lähtekäämme aamiaiselle, sanoi Beauchamp.

Mutta kellon lyönti ei ollut vielä lakannut kaikumasta, kun Germain avasi oven ja ilmoitti:

— Hänen ylhäisyytensä kreivi Monte-Cristo!

Vasten tahtoon jokainen säpsähti. Albertkaan ei voinut estää äkillistä mielenliikutusta.

Kadulta ei ollut kuulunut vaunujen kolinaa eikä eteisestä askelia. Ovikin oli auennut hiljaa.

Kreivi ilmestyi kynnykselle. Hän oli hyvin yksinkertaisesti pukeutunut, mutta suurinkaan keikari ei olisi huomannut hänen puvussaan mitään moitittavaa. Kaikki oli tavattoman aistikasta, hienoimpien ammattilaisten valmistamaa, puku, hattu, liinavaatteet. Hän näytti tuskin kolmenkymmenenviiden ikäiseltä, ja kaikkia hämmästytti, kuinka tavattomasti hän muistutti Debrayn luomaa kuvaa.

Kreivi astui hymyillen suoraan Albertia kohden, joka tullen häntä vastaan ojensi hyvin ystävällisesti hänelle kätensä.

— Täsmällisyys on kuninkaitten kohteliaisuus, sanoi kreivi Monte-Cristo, — niin kuin muistaakseni joku hallitsijamme on lausunut. Mutta vaikka matkustaja kuinkakin koettaisi, niin hän ei aina voi noudattaa samaa kohteliaisuutta. Toivon kuitenkin, rakas vicomte, teidän antavan minulle anteeksi ne pari kolme sekuntia, jotka olen myöhästynyt. Parinsadan peninkulman matkalla voi sattua kaikenlaisia esteitä, varsinkin Ranskassa, jossa näemmä ei saa piestä kyytimiehiä.

— Herra kreivi, sanoi Albert, — juuri äsken ilmoitin tulostanne muutamille ystävilleni, jotka olen kutsunut tänne antamanne lupauksen johdosta ja jotka minulla on kunnia teille esitellä. He ovat kreivi Château-Renaud, jonka suku ulottuu kahteentoista pääriin asti ja jonka esi-isät ovat istuneet pyöreän pöydän ääressä; Lucien Debray, sisäasiainministerin yksityissihteeri; herra Beauchamp, pelottava sanomalehtimies, Ranskan hallituksen kauhistus, josta ette kai kuitenkaan ole kuullut puhuttavan Italiassa, sillä hänen lehtensä ei leviä sinne; lopuksi kapteeni Maximilien Morrel, spahiratsuväen kapteeni.

Tämän nimen kuullessaan kreivi, joka tähän asti oli tervehtinyt kylmästi ja kohteliaasti niin kuin englantilaiset ainakin, astui vaistomaisesti askelen eteenpäin, ja hieno puna nousi hänen kalpeille kasvoilleen.

— Te kannatte Ranskan uusien sankarien univormua, sanoi hän, — se on kaunis univormu.

Jokin selittämätön tunne loi hänen ääneensä lempeän soinnun ja hänen kauniisiin, kylmiin ja kirkkaisiin silmiinsä loisteen, jota hän ei koettanutkaan salata.

— Ettekö koskaan ole nähnyt meidän afrikkalaisia sotilaitamme? sanoi Albert.

— En koskaan, vastasi kreivi, joka jälleen hillitsi itsensä täydellisesti. — Tämän univormun alla sykkii armeijan urhoollisin ja jaloin sydän.

— Herra kreivi! keskeytti Morrel.

— Antakaa minun puhua, kapteeni... Olemme tänään saaneet kuulla hänen tehneen niin jalon työn, jatkoi Albert, — että vaikkakin vasta tänään ensi kertaa olen hänet nähnyt, pyydän häneltä kuitenkin oikeutta saada sanoa häntä ystäväkseni.

Näiden sanojen aikana olisi jälleen voinut huomata, miten kreivi Monte-Criston katseeseen tuli kirkas välke; hänen poskilleen nousi heikko puna, ja silmäluomet värisivät, mikä hänessä ilmaisi mielenliikutusta.

— Te olette jalo, herra kapteeni, sitä parempi, sanoi kreivi.

Tämä huudahdus, joka oli pikemminkin vastaus kreivin omiin ajatuksiin kuin Albertin sanoihin, kummastutti kaikkia, varsinkin Morrelia, joka hämmästyneenä katsoi Monte-Cristoon.

Château-Renaud, joka oli tottunut liikkumaan suurissa seuroissa ja tekemään tarkkoja huomioita, oli nähnyt terävästi kaiken, mitä kreivistä saattoi vieras nähdä.

— Albert ei ole todellakaan pettänyt meitä, hän huomautti hiljaa toisille, kreivi on todellakin omituinen henkilö. Vai mitä sanotte, Morrel?

— Hänellä on suora katse ja miellyttävä ääni, jonka vuoksi hän miellyttääkin minua, vaikka hän puhuikin hiukan kummallisesti.

— Hyvät herrat, sanoi Albert. — Germain ilmoittaa, että pöytä on katettu. Rakas kreivi, sallikaa minun näyttää teille tietä.

Vaiti he astuivat ruokasaliin. Jokainen istui paikalleen.

— Hyvät herra, sanoi kreivi istuutuessaan, — sallikaa minun tehdä teille tunnustus puolustaakseni kaikkia mahdollisia hairahduksiani: olen muukalainen, muukalainen niin suuressa määrässä, että vasta ensi kertaa olen Pariisissa, ranskalaisten elämä ja tavat ovat siis minulle aivan vieraita, ja tähän asti olen elellyt pääasiallisesti itämailla. Sikäläiset tavat ovat oikealle pariisilaiselle suorastaan vastenmielisiä. Pyydän sen vuoksi teitä antamaan minulle anteeksi, jos huomaatte minussa jotakin liian turkkilaista, liiaksi napolilaista tai liiaksi arabialaista. Se siitä, hyvät herrat, aloittakaamme aamiainen.

— Kuinka hienosti hän tuon kaiken sanookaan! huomautti Beauchamp — Hän on varmaankin ylhäinen herra.

— Ylhäinen herra, lisäsi Debray.

— Ylhäinen herra tulkoon mistä tahansa, herra Debray, lausui Château-Renaud.

#### 40. Aamiainen

Niin kuin muistamme, oli kreivi aterioidessaan hyvin kohtuullinen. Albert huomautti tästä ja totesi, että Pariisin elämän aineellinen, mutta samalla tärkeä puoli saattoi jo heti alussa tuntua hänestä vastenmieliseltä.

— Rakas kreivi, sanoi hän, — huomaattehan, kuinka pelkään, että Helder-kadun ruoka ei miellytä teitä yhtä paljon kuin Piazza di Spagnan. Minun olisi pitänyt kysyä, mitä mieluummin syötte, ja valmistaa ruokalajit teidän makunne mukaan.

— Jos tuntisitte minut tarkemmin, hymyili kreivi, — ette olisi noin huolissanne, sillä sehän melkein nöyryyttää minunkaltaiseni matkamiehen, joka vuoroin on syönyt makaronia Napolissa, polentaa Milanossa, olla podrikaa Valenciassa, pilkuta Konstantinopolissa, karrikkia Intiassa ja pääskysenpesiä Kiinassa. Minunlaisellani kosmopoliitilla ei ole mitään lempiruokia. Syön mitä tahansa ja kaikkialla; erikoista on vain, että syön vähän. Ja vaikka soimaatte huonoa ruokahaluani, olen tänään oikein nälissäni, sillä en ole eilisaamusta lähtien syönyt mitään.

— Eilisaamusta lähtien! huudahtivat toiset. — Ettekö ole vuorokauteen syönyt mitään?

— En, vastasi Monte-Cristo. — Minun täytyi poiketa tiestäni syrjään ja hankkia eräitä tietoja Nîmes'istä, joten viivästyin hiukan enkä tahtonut tulla myöhään perille.

— Olette siis syönyt vaunuissanne? kysyi Morcerf.

— En, minä nukuin. Nukun aina, kun minun on ikävä, enkä voi huvitella tai kun minun on nälkä, mutta ruoka ei maita.

— Teillä on siis uni täydellisesti vallassanne? kysyi Morrel.

— Melkein.

— Sehän olisi verraton taito meille Afrikassa oleskeleville, joilla ei aina ole ruokaa eikä aina juotavaakaan, sanoi Morrel.

— Olisi kyllä, sanoi Monte-Cristo. — Pahaksi onneksi on keinoni erinomainen sellaiselle kuin minä, joka elän aivan erikoista elämää, mutta vaarallinen koko armeijalle, joka ehkä ei heräisikään silloin, kun sitä tarvittaisiin.

— Saisiko tietää, mikä tuo keino on? kysyi Debray.

— Kyllä, varsin kernaasti, sanoi Monte-Cristo, — minä en sitä suinkaan salaa. Se on sekoitus, mihin pannaan parasta oopiumia, jota itse olen käynyt Kantonista hakemassa saadakseni luotettavan puhdasta, sekä parasta hashishia, mitä itämailta saadaan, nimittäin Tigris- ja Eufrat-virran tienoilta. Nämä molemmat ainekset yhdistetään ja niistä valmistetaan pieniä pillereitä, joita nautitaan tarpeen vaatiessa. Kymmenen minuutin päästä tuntee vaikutuksen. Kysykää paroni Franz d'Epinaylta; luulen, että hän on kerran sitä maistanut.

— Niin onkin, sanoi Morcerf, — hän kertoi siitä minulle hiukan, ja hänellä on siitä erinomaisen kauniit muistot.

— Mutta, sanoi Beauchamp, joka sanomalehtimiehen tavoin oli kovin epäilevä, — onko teillä aina

noita pillereitä mukanaan?

— Aina, vastasi Monte-Cristo.

— Olenko epähieno pyytäessäni nähdä noita kallisarvoisia pillereitä? jatkoi Beauchamp toivoen saavansa vieraan valheesta kiinni.

— Ette laisinkaan, vastasi kreivi.

Ja hän otti taskustaan pienen siron rasian. Se oli valmistettu yhdestä ainoasta kaiverretusta smaragdista, joka oli kultaruuvilla suljettu. Kun tämän ruuvin aukaisi, tuli näkyviin pieniä vihertäviä, herneen kokoisia pillereitä, jotka tuoksuivat voimakkaasti. Niitä oli rasiassa neljä viisi kappaletta, ja niitä mahtui sinne tusinan verta.

Rasia kiersi pöytää, mutta aterioijat ihailivat enemmän smaragdia kuin haistelivat pillereitä.

— Kokkinneko teille tämän herkun valmistaa? kysyi Beauchamp.

— Ei suinkaan, vastasi Monte-Cristo, — minä en uskoisi todellisia nautintojani arvottomien käsiin. Olen itse jokseenkin taitava kemisti ja valmistan pillerini itse.

— Tämä on ihmeellinen smaragdi, suurin mitä olen nähnyt, vaikka äidilläni onkin arvokkaita perhekalleuksia, sanoi Château-Renaud.

— Minulla oli kolme tällaista, sanoi Monte-Cristo. — Yhden annoin sulttaanille, joka kiinnitytti sen miekkansa kahvaan; toinen on Pyhällä isällä, joka kiinnitytti sen tiaraansa, toisen melkein yhtä suuren mutta ei niin loistavan smaragdin viereen, minkä keisari Napoleon oli antanut hänen edeltäjälleen Pius VII:lle. Kolmannen pidin itse ja koverrutin sen ontoksi, joten se menetti puolet arvostaan, mutta tuli hyvin sopivaksi tähän tarkoitukseen.

Herrat katsoivat kummastuneina Monte-Cristoon. Hän puhui niin koruttomasti, että hän epäilemättä puhui totta tai oli hullu. Mutta smaragdi, joka oli ollut jokaisen käsissä, pakotti heidät uskomaan edellistä olettamusta.

— Ja mitä nämä hallitsijat antoivat vastalahjaksi? kysyi Debray.

— Sulttaani päästi erään naisen vapaaksi, Pyhä isä lahjoitti erälle miehelle hengen, joten olen joskus elämässäni ollut yhtä voimakas, kuin jos Jumala olisi asettanut minut valtaistuimelle.

— Herra kreivi, ette voi ajatellakaan, kuinka iloitsen kuullessani teidän puhuvan noin! sanoi Morcerf. — Olen jo edeltäpäin kertonut tovereilleni, että olette kummallinen ihminen, Tuhannen ja yhden yön loihtija, keskiajan taikuri, mutta pariisilaiset ovat niin ihastuneita paradokseihin, että pidämme eittämättömiä tosiseikkoja mielikuvituksen tuotteina, elleivät nämä tosiasiat ole sopusoinnussa jokapäiväisen elämän kanssa. Tässä esimerkiksi Debray ja Beauchamp hyvin tietävät, että boulevardilla on vangittu ja ryövätty jockey-klubin jäsen, että neljä henkeä on surmattu Saint-Denis-kadun varrella, että kymmenen, viisitoista, kaksikymmentä varasta on vangittu jossakin Temple-bulevardin kahvilassa tai Julianuksen termeissä. Mutta siitä huolimatta he väittävät, ettei Maremmessa, Rooman campagnalla tai pontilaisilla nevoilla ole rosvoja. Minä pyydän, olkaa niin hyvä ja sanokaa heille, että rosvot vangitsivat minut ja että ilman teidän jalomielistä apuani odottaisin viimeistä tuomiota San Sebastianon katakombeissa, sen sijaan että tarjoan heille aamiaista vähäpätöisessä asunnossani Helder-kadun varrella.

— Joutavia, sanoi Monte-Cristo, — olettehan luvannut olla mainitsematta tuosta vähäpätöisestä tapauksesta.

— En ole, herra kreivi, huudahti Morcerf, — olette jollekulle toiselle tehnyt samanlaisen palveluksen ja nyt sekoitatte minut häneen. Suostukaa puhumaan siitä!

— Mutta olettehan te näytellyt tässä asiassa siksi huomattavaa osaa, sanoi kreivi hymyillen, — että tiedätte yhtä hyvin kuin minäkin, mitä on tapahtunut.

— Jos minä nyt kerron kaiken minkä tiedän, sanoi Morcerf, — niin lupaatteko te puolestanne kertoa sen, mitä en tiedä.

— Sehän on oikeus ja kohtuus, vastasi Monte-Cristo.

— No niin, alkoi Morcerf, — puhun, vaikka itserakkauteni siitä saakin kovan kolauksen. Kuvittelin kolmen päivän ajan, että muuan nainen, jota luulin Tullian tai Poppean jälkeläiseksi, oli minuun ihastunut. Mutta olinkin vain joutunut tavallisen maalaistytön härnäilyn esineeksi; huomatkaa: minä käytin sanaa maalaistyttö enkä talonpoikaistyttö. Meninpä vielä niin pitkälle typeryydessäni, että pidin

viisitoistavuotiasta rosvopoikaa tänä samana maalaistyttonä. Ja kun sitten aion painaa suudelman hänen viattomille olkapäilleen, pani hän pistoolin kurkkuni eteen ja viiden kuuden toverinsa avulla kuljetti tai oikeammin sanoen laahasi minut San Sebastianon katakombien perimmäiseen sopukkaan. Siellä tapasin kirjallisesti sivistyneen rosvon, joka luki Caesarin kommentaarioita, mutta suvaitsi keskeyttää lukemisensa sanoakseen minulle, että ellen ennen kello kuutta seuraavana aamuna toimita hänen rahastoonsa neljäätuhatta scudoa, lakkaan kymmentä minuuttia yli kuusi elämästä. Siinä kaikki, mitä tiedän, mutta sitä en tiedä, millä tavoin te, herra kreivi, olette roomalaisissa rosvoissa herättänyt niin suurta kunnioitusta, he kun yleensä eivät kunnioita mitään.

— Se on aivan yksinkertaista, vastasi kreivi. — Olen tuntenut Luigi Vampan jo toistakymmentä vuotta. Aivan nuorena hän oli vain paimen, ja minä annoin hänelle kultarahan palkaksi siitä, että hän näytti minulle tietä. Ja kun hän ei tahtonut jäädä minulle velkaa, antoi hän vastineeksi sirosti koristellun tikarin, jonka varmaankin olette nähnyt asekokoomissani. Myöhemmin hän oli joko unohtanut tämän pienen lahjojen vaihdon tai ei tuntenut minua enää, sillä hän aikoi vangita minut. Mutta minä päinvastoin vangitsinkin hänet ja kymmenkunta hänen miehistään. Olisin voinut jättää hänet Rooman oikeuden käsiin, joka ei yleensäkään hidastele ja olisi hänen suhteensa pitänyt tavallista suurempaa kiirettä, mutta en tehnyt mitään. Päästin sekä hänet että hänen miehensä vapaiksi.

— Sillä ehdolla, että hän ei enää tekisi syntiä, sanoi sanomalehtimies nauraen. — Ilokseni näen, että he tarkkaan pitivät lupauksensa.

— En, vastasi Monte-Cristo, — vaan sillä ehdolla, että he aina pitäisivät kunniaa minua ja ystäviäni. Ehkä nämä sanani tuntuvat teistä kummallisilta, te herrat sosialistit, progressistit ja humanistit, mutta minä en koskaan pidä huolta lähimmäisistäni enkä suojele yhteiskuntaa, joka ei ole suojellut minua ja joka — sanon sen ylimalkaisena väitteenä — ei välitä minusta, vaan on tahtonut minua vahingoittaa. Ja vaikka minä en kunnioita yhteiskuntaa enkä lähimmäisiäni, niin jäävät yhteiskunta ja lähimmäiseni kuitenkin minulle kiitollisuudenvelkaan.

— Verratonta! huudahti Château-Renaud, — siinä on ensimmäinen mies, jonka kuulen suoraan ja häikäilemättömästi ylistävän itsekkyyttä. Siitä minä pidän! Hyvä, herra kreivi!

— Se on ainakin suoraa puhetta, sanoi Morrel. — Mutta olen varma siitä, että kreivi ei ole katunut sitä, että hän kerran on rikkonut nämä jyrkät periaatteensa.

— Millä tavoin olen rikkonut periaatteeni? kysyi Monte-Cristo, joka tuon tuostakin oli katsonut Maximilieniin niin terävästi, että nuori mies pari kolme kertaa oli painanut silmänsä alas hänen kirkkaan ja läpätunkevan katseensa edessä.

— Pelastaessanne herra Morcerfin, joka oli teille melkein outo, teitte mielestäni palveluksen lähimmäisellenne ja yhteiskunnalle.

— Jonka kaunein koristus hän on, sanoi Beauchamp vakavasti tyhjentäen yhteen vetoon lasillisen samppanjaa.

— Herra kreivi, sanoi Morcerf, — tämä lause panee teidät ahtaalle, teidät, joka kuitenkin olette loogillisin mies, minkä olen tuntenut; ja kohta todistetaan teille että ette ole itsekäs, vaan suuri hyväntekijä. Herra kreivi, te sanotte itseänne itämaalaiseksi, levanttilaiseksi, malaijilaiseksi, intialaiseksi, kiinalaiseksi villi-ihmiseksi; teidän sukunimenne on Monte-Cristo, ja ristimänimenänne käytätte Sindbadia, ja samana päivänä, kun astutte jalallanne Pariisiin, omaksutte vaistomaisesti meidän pariisilaisten suurimmat ansiot ja suurimmat viat: teeskentelette vikoja, joita teillä ei olekaan, ja salaatte hyveitä, joita teillä on.

— Rakas vicomte, vastasi Monte-Cristo, — kaikessa siinä, mitä olen sanonut tai tehnyt, ei ole hituistakaan aihetta moiseen ylistykseen. Te ette ollut minulle vieras, sillä tunsinhan teidät, olinhan luovuttanut teille kaksi huonetta, kutsunut teidät aamiaiselle, antanut vaununi käytettäväksenne, olimmehan yhdessä Corson varrella katselleet naamioitujen ohikulkua, olimmehan yhdessä katselleet mestausta, joka teki niin syvän vaikutuksen teihin, että olitte pyörtymäisillänne. Minä kysyn kaikilta näiltä herroilta, saatoinko jättää vieraani noiden kauheiden rosvojen käsiin, joiksi te heitä sanotte. Tiedättehän sitä paitsi, että teidät pelastaessani minulla oli salaisia tuumia; tahdoin käyttää teitä hyväkseni tullessani kerran Pariisiin, antaakseni teidän esitellä minut salongeissa. Ja teidän täytyy pitää lupauksenne.

— Tietysti pidän, sanoi Morcerf. — Mutta pelkään, että petytte odotuksissanne. Tehän olette tottunut erikoisiin seikkailuihin ja jännittäviin tapauksiin. Täällä ette saa kokea mitään sellaista. Meidän Chimborazomme on Montmartre, meidän Himalajamme Mont-Valerien, meidän suuri erämaamme Grenellen tasanko, jonka keskelle parhaillaan porataan vuorikaivoa, jotta karavaanarit saisivat siitä vettä. Täällä on paljon varkaita, vaikka ei niin paljon kuin väitetään, mutta nämä rosvot kunnioittavat

paljon enemmän vähäpätöistä poliisia kuin arvokkainta aatelismiestä. Ranska on niin proosallinen maa ja Pariisi niin sivistynyt kaupunki, ettette etsimälläkään löytäisi meidän kahdestakymmenestäviidestä maakunnastamme — sanon kahdestakymmenestäviidestä, sillä en laske Korsikaa Ranskaan — ainoatakaan vuorta, jolla ei olisi lennätintä, ettekä ainoatakaan hämäränpuoleista luolaa, jonne poliisi ei ole asettanut kaasulyhtyä. Voin siis teille, rakas kreivi, tehdä vain sen palveluksen, että esittelen teidät seurapiireissä tai annan ystävieni esitellä teidät. Mutta sitäköän varten ette tarvitsisi ketään. Kun teillä on nimi, rikkautta ja älyä (Monte-Cristo kumarsi ivallisesti), voitte esitellä itsenne missä tahansa ja teidät otetaan kaikkialla hyvin vastaan. Oikeastaan ei minusta siis ole hyötyä muuta kuin yhdessä suhteessa. Jos tottumuksestani pariisilaiseen elämään ja kauppahuoneitten tuntemisesta voi olla teille hyötyä, niin autan mielelläni teitä löytämään itsellenne mukavan asunnon. En rohkene pyytää teitä asumaan luonani, niin kuin te pyysitte Roomassa, sillä, minä en saarnaa itsekkyyttä, vaan olen todella itseks, eikä minun luokseni saa tulla varjoakaan, ellei tämä varjo ole nainen.

— Sehän on totta: mainitsitte Roomassa, että aiotte avioliittoon.  
Saanko jo onnitella teitä?

— Koko asia on vielä valmistelun asteella, herra kreivi.

— Ja kun puhuu valmistelusta, lausui Debray, — niin tarkoittaa mahdollisuutta.

— Ei, ei, sanoi Morcerf. — Isäni haluaa sitä, ja toivon kohta voivani esitellä teille morsiameni, neiti Eugénie Danglars'in.

— Eugénie Danglars! huudahti Monte-Cristo. — Odottakaahan eikö hänen isänsä ole paroni Danglars?

— On, vastasi Morcerf, — mutta aivan äskettäin siksi korotettu.

— Vähät siitä, sanoi Monte-Cristo, — jos hän on valtiolle tehnyt sellaisia palveluksia, että hän on tämän kunnianosoituksen ansainnut.

— Hän on tehnyt tavattoman suuria palveluksia, sanoi Beauchamp. — Vaikka hän on koko sielultaan liberaali, hankki hän Kaarle X:lle kuuden miljoonan lainan, ja tämä teki hänet siitä hyvästä paroniksi ja kunnialegioonan ritariksi, joten hänellä ei suinkaan ole, niin kuin saattaisi luulla, nauhaa taskussaan, vaan koreasti napinreiässään.

— Haha, nauroi Morcerf. — Beauchamp, Beauchamp, jättäkää tuo asia pilalehtien huomaan, mutta säästäkää minun läsnä ollessani tulevaa appeani.

Sitten hän jatkoi kääntyen Monte-Criston puoleen:

— Mutta mainitsitte hänen nimensä äsken aivan kuin tuntisitte paronin.

— En tunne häntä, sanoi Monte-Cristo välinpitämättömästi, — mutta minun täytyy kohta tutustua häneen, sillä pankkiliikkeet Richard & Blount Lontoossa, Arstein & Eskeles Wienissä ja Thomson & French Roomassa ovat antaneet minulle avoimen luoton hänen liikkeessään.

Lausuessaan viimeisen nimen Monte-Cristo vilkaisi Maximilien Morreliin. Jos hän oli aikonut tehdä vaikutuksen Maximilien Morreliin, niin hän oli osunut oikeaan. Maximilien vavahti, aivan kuin olisi saanut sähköiskun.

— Thomson & French, sanoi hän. — Tunnetteko sen liikkeen?

— He ovat minun pankkiirejani Roomassa, vastasi kreivi tynnosti. — Voinko heidän liikkeessään tehdä teille palveluksen?

— Herra kreivi, te voisitte ehkä auttaa meitä etsimisessä, joka tähän asti on ollut tulokseton. Tämä liike on kerran tehnyt meille palveluksen, mutta on jostakin syystä kieltänyt tehneensä sen meille.

— Olen käytettävänäanne, vastasi Monte-Cristo kumartaen.

— Mutta, sanoi Morcerf, — meidänhän piti löytää sovelias asunto herra kreiville. Pankaamme päämme yhteen. Minne majoitamme tämän kuuluisan vieraan?

— Saint-Germainin esikaupunkiin, sanoi Château-Renaud. — Herra kreivi voi sieltä löytää komean pienen rakennuksen, jossa on oma puistonsa.

— Mitä vielä, Château-Renaud, sanoi Debray, — te ette tunne muuta kuin ikävän Saint-Germaininne. Älkää kuunnelko häntä, herra kreivi, ottakaa asuntonne Chaussée-d'Antinin varrelta. Se on Pariisin keskus.

— Boulevard de l'Opéran varrelta, sanoi Beauchamp, — toisesta kerroksesta, talosta, jossa on parveke. Herra kreivi voi tuottaa sinne kultakankaiset tyynynsä, ja tupakoidessaan tai niellessään pillereitään hän voi nähdä koko Pariisin kulkevan ohitse.

— Eikö teillä ole mitään ehdotusta, Morrel, sanoi Château-Renaud, — koska ette sano mitään?

— On kyllä, sanoi nuori mies hymyillen. — Minullakin on ehdotukseni, mutta odotin, että herra kreivi suostuisi loistaviin tarjouksiinne. Nyt, kun hän ei ole vastannut mitään, luulen voivani tarjota hänelle huoneiston eräässä pienessä Pompadour-tyylisessä rakennuksessa, jonka sisareni vuosi sitten vuokrasi Meslay-kadun varrelta.

— Teillä on siis sisar? kysyi Monte-Cristo.

— On, aivan verraton sisar.

— Onko hän naimisissa?

— Hän on ollut jo kohta yhdeksän vuotta naimisissa.

— Onko hän onnellinen? kysyi kreivi.

— Niin onnellinen kuin ihminen saattaa olla, sanoi Maximilien. — Hänen miehensä on se mies, jota hän aina on rakastanut ja joka onnettomuutemme aikana pysyi meille uskollisena: Emmanuel Herbault.

Tuskin huomattava hymy väikkyy Monte-Criston huulilla.

— Asun heidän luonaan loma-aikanani, jatkoi Maximilien, — ja yhdessä lankoni Emmanuelin kanssa olemme valmiit antamaan herra kreiville tarvitsemanne tiedot.

— Odottakaahan hiukkasen! huudahti Albert, ennen kuin Monte-Cristolla oli aikaa vastata. — Ajatelkaa hiukan mitä teette, herra Morrel; aiotte sulkea perheen keskuuteen merenkulkija Sindbadin, aiotte tehdä patriarkan miehestä, joka on tullut katsomaan Pariisia.

— En suinkaan, vastasi Morrel nauraen. — Sisareni on kahdenkymmenen vuoden ikäinen, lankoni kolmenkymmenen. He ovat nuoria, iloisia ja onnellisia. Sitä paitsi herra kreivi voi olla aivan rauhassa omassa kerroksessaan eikä hänen tarvitse tavata talon omistajia muulloin kuin silloin, kun hän nimenomaan suvaitsee poiketa heidän asuntoonsa.

— Kiitos, herra kapteeni, kiitos, sanoi Monte-Cristo, — olen iloinen jos suotte minulle sen kunnian, että esittelette minut sisarelle ja langolleen. Mutta en voi ottaa vastaan tarjoustanne, sillä minulla on jo asunto.

— Mitä? huudahti Morcerf. — Olette siis majoittunut hotelliin? Se käy teille ajan mittaan hyvin ikäväksi.

— Asuinko siis niin perin epämukavasti Roomassa? kysyi Monte-Cristo,

— Mutta se olikin Roomassa! sanoi Morcerf. — Olitte tuhlannut viisikymmentätuhatta piasteria kalustaaksenne huoneistonne. Mutta ette suinkaan halua tuhlata joka päivä niin paljoa.

— Se seikka ei suinkaan minua pidätä, vastasi Monte-Cristo. — Mutta olin päättänyt hankkia oman asunnon Pariisissa, talon, joka on kokonaan minun. Lähetin kamaripalvelijani edeltäpäin, ja hän on varmaankin jo ostanut talon ja kalustanut sen.

— Miksi ette ilmoittanut meille, että teillä on kamaripalvelija, joka tuntee Pariisin! sanoi Beauchamp.

— Hän on ensi kertaa Pariisissa, samoin kuin minäkin, hän on neekeri ja mykkä, sanoi Monte-Cristo.

— Onko se Ali? kysyi Albert keskellä yleistä hämmästyä.

— On, se on Ali, minun nubialainen mykkä palvelijani, jonka luullakseni näitte Roomassa.

— Näin kyllä, vastasi Morcerf, — muistan hänet erinomaisen hyvin. Mutta kuinka olette pannut nubialaisen ostamaan teille talon Pariisissa ja mykän sen kalustamaan? Miesparkahan tekee kaikki nurinpäin.

— Erehdytte, siitä olen varma. Päinvastoin hän on kaikessa toiminut makuni mukaan, sillä tiedättehän, että minun makuni ei ole samanlainen kuin muiden. Hän saapui tänne viikko sitten. Hän on tietysti juossut pitkin kaupunkia vaistomaisesti aivan kuin hyvä metsästyskoira, joka ajaa yksinään riistaa takaa. Hän tuntee oikkuni, tarpeeni ja makuni. Hän on varmasti järjestänyt kaikki makuni mukaan. Hän tiesi, että tulen tänään kello kymmenen. Kello yhdeksästä asti hän odotti minua

Fontainebleau tulin luona. Hän pisti käteeni tämän paperin. Siinä on uusi osoitteeni. Lukekaa.

Ja Monte-Cristo ojensi paperin Albertille.

— Champs-Élysées 30, luki Morcerf.

— Tämähän on toden totta kummallista, huudahti Beauchamp aivan vaistomaisesti.

— Ja melkein ruhtinaallista, lisäsi Château-Renaud.

— Ettekö tunne omaa taloanne? kysyi Debray.

— En, sanoi Monte-Cristo, — sanoinhan jo teille, etten tahtonut myöhästyä. Muutin vaunuissani pukua ja astuin niistä vicomten portin edessä.

Nuoret herrat katsoivat toisiaan. He eivät tietäneet, ilveilikö Monte-Cristo heidän kanssaan. Mutta vaikka tämä mies puhui kovin kummallisesti, niin hänen puheensa tuntui kuitenkin niin rehelliseltä, ettei sitä voinut pitää valheena. Minkä vuoksi hän olisikaan valehdellut?

— Meidän täytyy siis tyytyä tekemään herra kreiville kaikki ne pienet palvelukset, jotka voimme, sanoi Beauchamp. — Sanomalehtimiehenä avaan hänelle kaikkien Pariisin teattereiden ovet.

— Kiitos, sanoi Monte-Cristo hymyillen. — Taloudenhoitajani on jo saanut määräyksen hankkia minulle aition jokaiseen.

— Ja onko taloudenhoitajannekin nubialainen, mykkä? kysyi Debray.

— Ei, hän on teidän maamiehenne, jos korsikalainen voi olla kenenkään maanmies. Tehän tunnette hänet, herra Morcerf.

— Onko hän ehkä sattumalta kunnan signor Bertuccio, joka niin erinomaisella tavalla osasi vuokrata ikkunoita?

— Juuri sama. Hän on kunnan mies, ollut aikoinaan hiukan sotilas, hiukan salakuljettaja, hiukan kaikkea mitä olla saattaa. Voinpa melkein vannoa, että hän on ollut hiukan tekemisissä poliisinkin kanssa erään vähäpätöisen seikan, tikarinpiston, vuoksi.

— Ja te olette valinnut tämän kunnan miehen taloudenhoitajaksenne, herra kreivi? sanoi Debray. — Paljonko hän varastaa teiltä vuosittain?

— Kautta kunniani, sanoi kreivi, — hän ei varasta sen enempää kuin muutkaan, siitä olen varma. Mutta hän miellyttää minua, hän ei tunne mitään vaikeuksia, ja siksi pidän hänet palveluksessani.

— Teillä on siis täydellinen talous, sanoi Château-Renaud, — oma talo Champs-Élysées'n varrella, palvelijat ja taloudenhoitaja. Ei puutu muuta kuin rakastajatar.

Albert hymyili. Hän muisteli kaunista kreikkalaista naista, jonka oli nähnyt kreivin aitiassa Argentina-teatterissa.

— Minulla on sitäkin parempi, sanoi Monte-Cristo, — minulla on orjatar. Te vuokraatte rakastajattarenne oopperasta ja teatterista. Minä olen ostanut omani Konstantinopolista. Hän on kyllä maksanut minulle enemmän, mutta sitten ei minulla olekaan enää muita huolia hänen suhteensa.

— Mutta teidän unohdatte, sanoi Debray nauraen, — että me olemme vapaita, ja että samalla hetkellä, kun hän astuu jalallaan Ranskan maahan, hän on vapaa.

— Kuka sen hänelle ilmoittaa? kysyi Monte-Cristo.

— Kuka tahansa, joka ensimmäiseksi osuu hänen tielleen.

— Hän puhuu ainoastaan uskreikkaa.

— Siinä tapauksessa se on aivan eri asia.

— Saammeko edes nähdä häntä? kysyi Beauchamp, — vai onko teillä mykkien palvelijoiden lisäksi vielä eunukkejakin?

— Ei suinkaan, sanoi Monte-Cristo, — niin pitkälle en mene itämaisyydessä. Väkeni voi lähteä vapaasti luotani ja jättää minut, ja jos joku jättää, ei hän enää tarvitse minua. Sen vuoksi ei kai kukaan jätäkään minua.



Jo kauan sitten oli päästy jälkiruokaan ja sikareihin.

— Hyvä ystävä, sanoi Debray, — kello on puoli kolme, kemunne olivat hauskat, mutta hauskimmastakin seurasta on kerran luovuttava ja usein mentävä ikävään seuraan. Minun täytyy palata ministeriöön. Puhun kreivistä ministerille, meidän täytyy saada tietää, kuka hän on.

— Olkaa varuillanne, sanoi Morcerf, — nerokkaimpienkaan ei ole onnistunut päästä siitä selville.

— Onhan meillä poliisiamme varten käytettävänä kolme miljoonaa. Tosinhan rahat aina on jo etukäteen käytetty, mutta mitä siitä, ainahan jostakin voi saada viisikymmentätuhatta frangia siihen tarkoitukseen.

— Ja kun olette saanut tietää, kuka hän on, niin ilmoittatthan sen minulle?

— Sen lupaan. Näkemiin asti, Albert. Hyvät herrat, hyvästi.

— Minä en siis menekään eduskuntaan, sanoi Beauchamp Albertille, — mutta minulla onkin lukijoilleni tarjottavana parempaa kuin Danglars'in puhe.

— Herran tähden, sanoi Morcerf, — älkää kertoko sanaakaan. Älkää riistäkö minulta sitä kunniaa, että minä ensimmäisenä esittelen hänet ihmisille. Eikö totta, hän on merkillinen?

— Hän on todellakin erikoisin ihminen, minkä olen nähnyt eläissäni, sanoi Château-Renaud. — Tuletteko, Morrel?

— Heti kun olen antanut käyntikorttini kreiville, joka lupasi käydä minua tervehtimässä asunnossani, Meslay-kadun 14:ssä.

— Olkaa varma siitä, että tulen, sanoi kreivi kumartaen.

Ja Maximilien lähti paroni Château-Renaud'n kanssa jättäen Monte-Criston Albertin seuraan.

#### 41. Esittely

Kun Albert oli jäänyt Monte-Criston kanssa kahden, sanoi hän:

— Herra kreivi, sallikaa minun olla oppaanne ja näyttää teille asuntoani. Te, joka olette tottunut italialaisiin palatseihin, voitte laskea, kuinka monta neliöjalkaa tarvitsee pariisilainen nuori mies, jonka asuntoa ei suinkaan pidetä ahtaana. Sitä mukaa kuin kuljemme huoneesta toiseen, avaamme ikkunat, että teidän on helpompi hengittää.

Monte-Cristo tunsi jo ruokasalin ja alakerran salongin. Albert vei hänet ensin ateljeehensa, joka, niin kuin muistamme, oli hänen mieluisin olinpaikkansa.

Monte-Cristo katseli asiantuntijana kaikkia niitä esineitä, joita Albert oli tähän huoneeseen koonnut. Morcerf luuli, että hän joutuisi esittelemään näitä aarteitaan, mutta hänpä saikin kreiviltä kuulla niistä lisää arkeologisia, mineralogisia ja luonnontieteellisiä selityksiä. He tulivat toiseen kerrokseen. Morcerf vei vieraansa salonkiin. Tämän salongin seinillä oli nykyajan mestareiden tauluja: Duprén maisemia, joissa on korkeata kaislikkoa, tuuheita puita, ammuvia lehmiä ja kirkas taivas; Delacroix'n arabialaisia ratsumiehiä, yllään pitkät valkoiset kauhtanat, loistavat vyöt, koristellut aseet: hevoset purivat raivoissaan toisiaan, ihmiset iskivät toisiaan rautanuijilla; Boulanger'n akvarelleja, jotka kaikki kuvasivat Pariisin Notre-Damea niin voimakkaasti, että maalari oli siinä astunut runoilijan rinnalle; Diazin tauluja, jotka tekivät kukat kauniimmiksi kuin luonnossa ja auringon kirkkaammaksi kuin todellisuudessa; Decampsin piirustuksia, väreiltään yhtä kirkkaat kuin Salvator Rosan taulut, mutta runollisempia; Giraud'n ja Müllerin pastelleja, jotka esittivät enkelinkauniita lapsia ja neitseellisen ihania neitosa; Dauzatsin itämaanmatkallaan tekemästä albumista irroitettuja lehtiä, jotka hän oli muutamassa sekunnissa piirtänyt istuessaan kamelin selässä tai moskeijan kupukaton alla; sitä paitsi kaikkea sitä, minkä nykyajan taide voi antaa korvaukseksi siitä, mikä vuosisatojen kuluessa on hävinnyt ja haihtunut.

Albert luuli, että hän ainakin täällä voisi näyttää vieraalleen jotakin uutta, mutta hänen suureksi hämmästyksensä ei tämän tarvinnut etsiäkään taiteilijan nimikirjoitusta, jona muutamissa tauluissa olivatkin ainoastaan nimikirjaimet, vaan hän sanoi heti, kuka kunkin taideteoksen oli tehnyt. Hän tunsi ilmeisesti jokaisen taiteilijan ja oli myös tutkinut ja ymmärtänyt kunkin omalaatuisen tekotavan.

Salongista he menivät makuuhuoneeseen, joka oli samalla sekä tavattoman komea että aistikas. Siellä oli yksi ainoa Leopold Robert'in maalaama taulu himmeissä kultakehyksissään.

Tämä muotokuva veti heti Monte-Criston huomion puoleensa, sillä hän astui pari kolme askelta eteenpäin ja pysähtyi sen eteen.

Taulu kuvasi nuorta, kahdenkymmenenviiden tai -kuuden ikäistä, tummaihoista naista, jonka välkkyvät silmät loistivat raskaiden silmäluomien alta. Hänellä oli katalonialaisten kalastajatyttöjen kaunis puku, punainen ja musta miehusta sekä kultaiset neulat tukassaan. Hän katseli merta, ja hänen kauniit piirteensä kuvastuivat taivaan ja meren sineä vastaan.

Huoneessa oli hämärä, muuten Albert olisi huomannut, miten kreivi tuli kalmankalpeaksi ja miten hänen hartiansa vapisivat.

Hetkisen oli aivan hiljaista. Kreivi katsoi kiinteästi taulua.

— Teillä on kaunis rakastajatar, vicomte, sanoi Monte-Cristo sitten aivan rauhallisella äänellä. — Ja tuo puku, naamiaispuku epäilemättä, sopii hänelle mainiosti.

— Herra kreivi, sanoi Albert, — en antaisi teille koskaan tätä loukkausta anteeksi, jos olisitte nähnyt naisen, jota taulu esittää. Ette tunne äitiäni. Tämä on hänen kuvansa. Hän maalautti tuon kuvansa kuusi tai kahdeksan vuotta sitten. Tämä puku on jonkinmoinen fantasiapuku, ja näköisyys on niin suuri, että olen vielä näkevinäni äitini sellaisena kuin hän oli vuonna 1810. Kreivitär teetti tämän kuvan kreivin poissa ollessa. Hän arveli varmaankin siten valmistavansa hänelle suuren ilon. Mutta kummallista kyllä tämä taulu ei laisinkaan miellyttänyt isääni. Vaikka taulu onkin arvokas, näettehän, että se on Leopold Robert'in parhaimpia, ei hän voinut voittaa vastenmielisyyttään sitä kohtaan. Meidän kesken sanoen, isäni, kreivi Morcerf on pääri, joka käy ahkerasti Luxembourg'issa, kenraali, jolla on hyvin laajat tiedot, mutta joka on huono taiteentuntija. Äitini on aivan toisenlainen, hän maalaa itse jokseenkin hyvin ja hän piti tällaista taideteosta siksi suuressa arvossa, ettei tahtonut siitä kokonaan luopua, vaan antoi sen minulle. Täällä se ei häiritse isääni, jonka Gros'n maalaaman muotokuvan kohta näytän teille. Suokaa anteeksi, että tällä tavoin puhun teille perheasioista, mutta kun kohta esittelen teidät isälleni, niin tahdoin puhua tästä, ettette hänen läsnä ollessaan tulisi ylistäneeksi äitini muotokuvaa. Tällä kuvalla on hyvin turmiollinen vaikutus, sillä melkein aina, kun äitini käy luonani, hän tulee tätä katsomaan ja silloin hän aina itkee. Tämä taulu on ainoa pilvi, mikä sumentaa isäni ja äitini välejä. Vaikka he ovat olleet yli kaksikymmentä vuotta naimisissa, ovat he yhtä rakkaita toisilleen kuin ensimmäisenä päivänä.

Monte-Cristo vilkaisi Albertiin aivan kuin tarkatakseen, sisältyikö hänen sanoihinsa jokin vihje. Mutta nuori mies oli epäilemättä lausunut ne aivan viattomasti.

— Kun nyt olette nähnyt kaikki vaatimattomat rikkauteni, sanoi Albert, — niin sallikaa minun tarjota ne käytettäväksenne. Olkaa täällä aivan kuin kotonanne, ja jotta tuntisitte itsenne vielä kotiutuneemmaksi, sallikaa minun viedä teidät isäni luo. Kirjoitin hänelle jo Roomasta, minkä palveluksen minulle teitte, ja olen ilmoittanut hänelle teidän tulostanne. Ja vakuutan teille, että kreivi ja kreivitär odottavat teitä kiihkeästi saadakseen teitä kiittää. Olette hiukan kyllästynyt kaikkeen, herra kreivi, sen tiedän, eikä perheidylli voi juuri innostaa merenkulkija Sindbadia. Mutta suostukaa ehdotukseeni aloittaaksenne siten pariisilaiselämänne, johon kuuluu kohteliaisuuksia, käyntejä ja esittelyjä.

Monte-Cristo kumarsi vastaamatta mitään. Albert kutsui kamaripalvelijansa ja käski hänen mennä ilmoittamaan herra ja rouva Morcerfille, että kreivi Monte-Cristo kohta saapuu heidän luokseen.

Albert lähti kreivin mukana.

Tullessaan kreivin huoneeseen Monte-Cristo näki salonkiin vievän oven yläpuolella vaakunakilven, jota ympäröi runsas koristelu, tosin huoneen muun koristelun kanssa sopusointuinen. Tästä kaikesta huomasi, että talon herra piti vaakunaa suuressa arvossa.

Monte-Cristo pysähtyi vaakunan eteen ja tarkasti sitä.

— Sinisellä pohjalla seitsemän kultaista rastasta rivissä. Se on varmaankin sukuvaakunanne? kysyi hän. — Tunnen kyllä vaakunoiden yksityiskohdat, mutta olen muuten vaakunaopissa hyvin heikko, sillä olenhan ainoastaan tusina-aatelia, leivottu Toscanassa aateliseksi San Stefanon ritarikunnan komentajan arvonimen avulla. Olisin vähät välittänyt koko aatelisarvosta, ellei minulle olisi vakuutettu, että se on välttämätön matkoilla. Onhan siitä ainakin se hyöty, että tullimiehet eivät nuuski tavaroita, kun vaunun ovelta on vaakuna. Suokaa siis anteeksi, kun kysyn tällaista.

— Kysymyksenne ei ole laisinkaan epähieno, vakuutti Morcerf. — Olette arvannut aivan oikein. Se on meidän vaakunamme, nimittäin isäni. Mutta näettehän, että se on yhdistetty toiseen vaakunaan, jossa

punaista pohjaa rajoittaa hopea: äitini vaakunaan. Äidin puolelta olen espanjalainen, mutta Morcerf-suku on ranskalainen ja kuulemani mukaan vanhimpia Etelä-Ranskan aatelissukujen joukossa.

— Sitä rastaat todistavatkin, sanoi Monte-Cristo. — Melkein kaikki aseelliset pyhiinvaeltajat, jotka koettivat valloittaa tai valloittivat Pyhän maan ottivat vaakunaansa joko ristin, joka ilmaisi, mitä varten he olivat lähteneet, tai muuttolintuja, jotka merkitsivät sitä, että he lähtivät pitkälle retkelle ja aikoivat suoriutua siitä uskon siivillä. Joku esi-isistänne on ottanut osaa ristiretkeen ja vaikka hän olisikin ollut vasta Ludvig Pyhän retkellä, niin on sukunne kuitenkin jo kolmanneltatoista vuosisadalta peräisin.

— Se on mahdollista, sanoi Morcerf. — Isällä on jossakin sukupuu, josta sen saa tietää ja josta minä aikoinani olen ammentanut sellaisia tietoja, että Hozier ja Jaucourt olisivat niistä ihastuneet. Nyt en enää niitä ajattele. Sanon kuitenkin — se kuuluu opastajatoimeeni — että näitä asioita on alettu paljon tutkia kansanvaltaisen hallituksemme aikana.

— No, siinä tapauksessa olisi teidän hallituksenne pitänyt valita menneisyydestä paremmat tunnuksset kuin nuo kaksi kilpeä, jotka ovat kaikissa julkisissa rakennuksissamme, sillä niillä ei ole mitään heraldista merkitystä. Mitä teihin, vicomte, tulee, niin olette onnellisempi kuin hallituksenne, sillä teidän vaakunanne on vanha ja kiihottaa mielikuvitusta. Olette sekä provencelainen että espanjalainen. Se selittää, miksi äidillänne kuvassa on katalonialaisten kaunis tumma ihonväri.

Kuulijan olisi täytynyt olla itse Oidipus tai sfinksi aavistaakseen, mikä iva piili näissä kreivin sanoissa, vaikka ne tuntuivatkin hyvin kohteliailta. Morcerf kiittikin häntä hymyillen. Näyttääkseen tietä hän ensimmäisenä avasi vaakunan alla olevan oven, ja he astuivat salooniin.

Tämän salongin huomattavimmalla paikalla oli myöskin muotokuva. Se esitti noin kolmenkymmenenviiden tai -kahdeksan vuoden ikäistä miestä, jolla oli kenraalin univormu sekä arvoa osoittavat kaksinkertaiset olkalaput, kunnialegioonan nauha kaulassa, mikä osoitti komentajanarvoa, oikealla puolen rintaa Vapahtajan ritarikunnan yliupseerin merkki ja vasemmalla Carlos II:n ritarikunnan risti. Tästä huomasi, että asianomainen oli käynyt sotaa Kreikassa ja Espanjassa tai oli suorittanut jonkin diplomaattisen tehtävän näissä maissa.

Monte-Cristo tarkasti yksityiskohtaisesti tätä taulua samoin kuin aikaisemmin näkemäänsäkin, kun sivuovi aukeni ja hän näki edessään kreivi Morcerfin.

Tämä oli noin neljänkymmenen tai neljänkymmenenviiden ikäinen mies, mutta näytti ainakin viisikymmenvuotiaalta. Hänen mustat kulmakarvansa erottuivat jyrkästi melkein valkoisesta tukasta, joka sotilaan tapaan oli leikattu lyhyeksi. Hänellä oli yllään siviilipuku, ja monivärinen nauha napinreiässä ilmaisi, mitkä kaikki kunniamerkit hänellä oli. Hän astui sisään jokseenkin mahtavasti ja samalla kiireisesti. Monte-Cristo näki hänen lähestyvän, mutta ei astunut askeltakaan eteenpäin. Olisi luullut, että hänen jalkansa oli naulittu kiinni lattiaan samoin kuin hänen katseensa Morcerfin kasvoihin.

— Isä, sanoi nuori mies, — minulla on kunnia esitellä teille kreivi Monte-Cristo, jalomielinen ystävä, joka minulla oli onni kohdata, kun olin joutunut vaikeaan tilanteeseen, niin kuin olen teille kertonut.

— Olette tervetullut luoksemme, hymyili kreivi Morcerf kumartaen kreiville, — ja olette pelastaessanne sukumme ainoan perillisen tehnyt meille palveluksen, joka velvoittaa meidät ikuisen kiitollisuuteen.

Näin sanoen kreivi Morcerf osoitti Monte-Cristolle tuolia, samalla kun itse istuutui vastapäätä ikkunaa.

Monte-Cristo istui kreivin osoittamalle tuolille ja käänsi sen niin, että jäi itse raskaiden samettiverhojen varjoon, mutta saattoi nähdä toisen kasvot. Hän näki niissä väsymystä ja huolta ja luki ennenaikaisista rypyistä salaisten tuskien koko tarinan.

— Rouva kreivitär oli parhaillaan pukeutumassa, sanoi Morcerf, — kun hänelle ilmoitettiin, kenet hänellä on onni nähdä luonaan. Hän saapuu kohta ja on kymmenen minuutin päästä täällä.

— Mikä kunnia minulle, sanoi Monte-Cristo, — saada heti ensimmäisenä päivänä Pariisissa kohdata mies, jonka ansiot ovat hänen maineensa arvoiset ja jota onni on aivan ansiosta suosinut. Mutta eikö Mitidjan tasangoilla ja Atlasvuorilla ole enää tarjottavana teille marsalkansauvaa?

— Olen jättänyt sotapalveluksen, sanoi Morcerf hiukan punastuen. — Sain nimitykseni restauraation aikana, otin osaa ensimmäiseen sotaretkeen ja palvelin marsalkka Bourmont'in johdolla. Saatoin siis odottaa korkeampaakin johtoasemaa, ja kukapa tietää, mitä olisikaan tapahtunut, jos nuorempi haara olisi pysynyt valtaistuimella. Mutta heinäkuun vallankumous oli siksi kunniakas, että se saattoi olla kiittämätön. Se ei palkinnut muita palveluksia kuin niitä, jotka oli tehty keisarikunnan aikana. Jätin siis

erohakemuksen, sillä kun on ansainnut olkalappunsa taistelutanterella, ei enää osaa liikehtiä salonkien liukkaalla permannolla. Olen jättänyt miekan ja antautunut politiikkaan, harrastan teollisuutta ja tutkin elinkeinojamme. Niinä kahtenakymmenenä vuotena, jotka olin sotapalveluksessa, olin jo niistä asioista kiinnostunut, mutta minulla ei ollut aikaa.

— Tuollaisilla aatteilla Ranskan kansa osoittaa olevansa muiden yläpuolella, totesi Monte-Cristo. — Vaikka olettekin vanhan aatelissuvun jälkeläinen ja rikas, olette kuitenkin mennyt armeijaan halvaksi sotamieheksi ja olette aste aseelta hankkinut itsellenne arvoaseman, se on hyvin harvinaista. Kun teistä sitten on tullut kenraali, pääri ja kunnialegioonan komentaja, suostutte opiskelemaan uutta alaa ettekä toivo muuta palkintoa kuin että voisitte jonakin päivänä hyödyttää kansalaisianne... Se on todellakin kaunista, sanon suorastaan ylevää.

Albert katseli ja kuunteli kummastuneena Monte-Cristoa. Hän ei ollut tottunut näkemään tätä näin innostuneena.

— Ikävä kyllä, jatkoi vieras, epäilemättä poistaakseen tuskin huomattavan pilven, joka oli noussut Morcerfin otsalle, — me italialaiset emme tee sillä tavoin; me pysymme omassa säädyssämme ja omassa oloissamme, meissä säilyy sama elintapa, sama ajatuskanta, jopa sama hyödyttömyyskin kautta koko elämämme.

— Mutta, hyvä herra, vastasi kreivi Morcerf, — teidän arvoisellenne miehelle ei Italia ole sopiva isänmaa. Ranska avaa teille sylinsä. Kuulkaa sen kutsua, Ranska ei varmaankaan ole kaikille kiittämätön. Se kohtelee pahoin omia lapsiaan, mutta tavallisesti ottaa vieraat suurenmoisesti vastaan.

— Isä, sanoi Albert hymyillen, — kaikesta huomaa, ettette tunne kreivi Monte-Cristoa. Kreivi ei kaipaa maallisia kunnianosoituksia, ja arvonimiä hän ottaa vain sen verran vastaan kuin tarvitsee matkapassiaan varten.

— Tämä on todellakin sattuvin arvostelu, minkä koskaan olen itsestäni kuullut, sanoi Monte-Cristo.

— Olette saanut määrätä oman tulevaisuutenne, sanoi kreivi Morcerf huoaten, — ja olette ilmeisesti kulkenut kukkastietä elämässänne.

— Juuri niin, sanoi Monte-Cristo, ja hänen huulillaan oli hymy, jota mikään maalari ei olisi pystynyt jäljentämään eikä mikään ihmistuntija selittämään.

— Ellen olisi pelännyt väsyttäväni herra kreiviä, sanoi kreivi Morcerf, joka näytti ihastuneen Monte-Criston hienoon käytökseen, — olisin vienyt teidät eduskuntaan. Tämänpäiväinen istunto tuntuu omituiselta jokaisesta, joka ei tunne päärejäme.

— Olen teille kiitollinen, jos uusitte joskus toiste tämän tarjouksenne. Mutta tänään on minussa herätetty toivo tulla esitellyksi rouva kreivittärelle.

— Tuossa äiti onkin! huudahti Albert.

Monte-Cristo kääntyi nopeasti ja näki kreivittären seisovan salongin ovella, vastapäätä sitä ovea, mistä hänen miehensä oli tullut sisään. Hän seiso siinä liikkumattomana ja kalpeana, ja kun kreivi Monte-Cristo kääntyi, antoi hän käsivartensa, joka jostakin syystä oli nojannut kullattuun pihtipieleen, vaipua alas. Hän oli seisonut ovella jo jonkin aikaa ja kuullut kaukaisen vieraan viimeiset sanat.

Kreivi Monte-Cristo nousi ja kumarsi syvään kreivittärelle, joka vuorostaan vastasi siihen ääneti ja juhlallisesti.

— Hyvä Jumala, mikä teitä vaivaa? kysyi Morcerf. — Onko täällä ehkä niin kuuma, että voitte pahoin?

— Onko äiti sairas? huudahti Albert ja riensi Mercedeksen luo.

Hymyillen tämä kiitti heitä molempia.

— En, sanoi kreivitär, — mutta tunsin voimakasta mielenliikutusta nähdessäni sen miehen, jonka ansiosta meidän ei nyt tarvitse itkeä ja surra. Hyvä herra, jatkoi hän lähestyksen juhlallisena kuin kuningatar, — olen teille kiitollinen poikani hengestä ja sen vuoksi siunaan teitä. Olen erittäin iloinen siitä, että minulle tarjoutuu tilaisuus kiittää teitä, ja tämä kiitos tulee sydämeistäni samoin kuin siunauksenikin.

Kreivi kumarsi uudelleen, mutta syvempään kuin edellisellä kerralla. Hän oli vieläkin kalpeampi kuin Mercedes.

— Armollinen rouva, sanoi hän, — herra kreivi ja te maksatte liian runsaan palkan vähäpätöisestä palveluksesta. Kun pelastaa pojan ja säästää isältä huolet ja äidiltä kärsimykset, niin eihän siinä tee

varsinaisesti hyvää työtä, täyttää vain inhimillisyyden vaatimukset.

Näihin sanoihin, jotka lausuttiin hellästi ja tavattoman kohteliaasti, kreivitär Morcerf vastasi liikuttuneena:

— Olen onnellinen poikani puolesta, kun hän on saanut teidät ystäväkseen, ja kiitän Jumalaa tästä johdatuksesta.

Ja kreivi oli näkevinään kyynelen välkkyvän Mercedeksen silmissä.

Morcerf lähestyi häntä.

— Olen jo pyytänyt anteeksi kreiviltä kun minun täytyy jättää hänet, sanoi hän, — ja toivon, että yhdytte anteeksipyyntööni. Mutta istunto alkaa kello kaksi, ja kello kolmelta pitäisi minun puhua.

— Lähtekää, koetan saada vieraamme unohtamaan poissaolonne, sanoi Mercedes. — Herra kreivi, sanoi hän kääntyen Monte-Criston puoleen, — suotteko meille sen kunnian, että jätte täksi päiväksi luoksemme?

— Kiitos, armollinen rouva, voitte olla varma siitä, että tunnen mitä suurinta kiitollisuutta kutsustanne, mutta olen tänä aamuna noussut porttinne edessä suoraan matkavaunuistani. En tiedä vielä, millainen on asuntoni Pariisissa; tuskin edes tiedän, missä asun. Levottomuuteni on tosin vähäpätöinen, mutta kuitenkin ymmärrettävä.

— Toivoaksemme saamme kuitenkin ilon nähdä teidät toiste täällä? kysyi kreivitär.

Monte-Cristo kumarsi sanaakaan virkkamatta.

— En siis pidätä teitä kauempaa, sanoi kreivitär, — sillä en tahdo kiitollisuuteni muuttuvan epähienoksi enkä haitalliseksi.

— Rakas kreivi, sanoi Albert, — jos sallitte, niin tahdon korvata teille Roomassa osoittamanne kohteliaisuuden ja annan vaununi käytettäväksenne siksi, kunnes ennätätte hankkia itsellenne omat.

— Tuhannet kiitokset ystävällisyydestänne, sanoi Monte-Cristo, — mutta otaksun, että Bertuccio on oikealla tavalla käyttänyt ne neljä tuntia, jotka olen antanut hänelle aikaa, ja että täältä lähtiessäni löydän jonkinmoiset ajoneuvot ovenne edestä.

Albert oli jo tottunut odottamaan kreiviltä tällaista eikä enää hämmästynyt. Hän tahtoi vain tietää, millä tavalla nuo määräykset oli pantu täytäntöön. Hän seurasi sen vuoksi kreiviä ulko-ovelle asti.

Monte-Cristo ei ollut erehtynyt. Heti kun hän astui kreivi Morcerfin eteiseen, riensi Roomasta tullut palvelija ulos, ja kuuluisa matkamies näki todellakin vaunujen odottavan portaitten edessä.

Vaunut olivat Kellerin tehtaasta, ja hevospari oli sama, josta — niin kuin kaikki keikarit tiesivät — vielä edellisenä päivänä oli tarjottu Drakelle kahdeksantoistatuhatta frangia.

— Hyvä herra, sanoi kreivi Albertille, — en voi kehottaa teitä saattamaan minua asuntooni, koska se todennäköisesti on vielä tilapäisessä kunnossa. Antakaa siis minulle yksi päivä aikaa ja sallikaa minun sitten kutsua teidät luokseni. Silloin olen varma, etten loukkaa vieraanvaraisuuden lakeja.

— Jos pyydätte päivän aikaa, herra kreivi, niin tiedän, ettette näytä minulle enää taloa, vaan palatsin. Teillä on varmaankin joku hyvä haltia auttajananne.

— Antakaa ihmisten niin uskoa, sanoi Monte-Cristo laskien jalkansa komeiden ajoneuvojensa samettiselle astinlaudalle, — niin minulla on menestystä naismaailmassa.

Hän hyppäsi vaunuihinsa, ovi sulkeutui, ja ajoneuvot läksivät kiitämään eteenpäin, mutta eivät kuitenkaan niin nopeasti, ettei hän olisi huomannut, miten sen huoneen ikkunaverhot, jonne hän oli Mercedeksen jättänyt, heikosti liikahivat.

Kun Albert palasi äitinsä luo, tapasi hän tämän budoaarissaan samettisessa nojatuolissa istumassa; verhot oli laskettu alas, niin ettei huoneesta erottanut muuta kuin jonkin maljakon välkkyvän sivun tai kultakehyksen kulman.

Albert ei voinut nähdä äitinsä kasvoja, sillä tämä oli kietonut päänsä ympärille harson. Mutta hänen äänensä tuntui värisevän. Albert erotti myöskin ruusujen ja heliotrooppien tuoksun keskeltä hajusuolan kirpeän hajun.

— Oletteko sairas, äiti? huudahti hän astuessaan sisään. — Ja oletteko ehkä poissa ollessani voinut

pahoin?

— Minäkö? En suinkaan, Albert. Mutta ymmärräthän, noista ruusuista, tuberooseista ja oranssinkukista leviää näinä ensimmäisinä lämpiminä päivinä tavattoman voimakas tuoksu.

— Siis, äiti, sanoi Albert tarttuen soittokellon nuoraan, — täytyy maljakot viedä etuhuoneeseen. Voitte todellakin huonosti. Jo äsken astuessanne sisään olitte tavattoman kalpea.

— Olinko kalpea, Albert?

— Kalpeutenne kaunistaa teitä erinomaisesti, äiti, mutta isä ja minä olimme yhtä kaikki levottomia.

— Huomauttikko isä siitä? kysyi Mercedes kiihkeästi.

— Ei minulle, mutta sanoihan hän teille itsellenne siitä.

— Sitä en muista, sanoi kreivitär.

Palvelija astui sisään. Alberthan oli soittanut.

— Viekää nämä kukat etuhuoneeseen tai pukuhuoneeseen, sanoi Albert. — Rouva kreivitär voi niiden tuoksusta pahoin.

Palvelija totteli. Syntyä äänettömyys, jota jatkui niin kauan kuin palvelija siirsi kukkia.

— Mistä tuo nimi Monte-Cristo on tullut? kysyi kreivitär, kun palvelija oli mennyt. — Onko se sukunimi, tiluksen nimi vai jonkinmoinen arvonimi?

— Se on luullakseni arvonimi. Kreivi on ostanut itselleen saaren Toscanan saaristosta, ja sitä seuraa jonkinmoinen komentajanarvo, niin kuin hän tänä aamuna itse mainitsi. Tiedättehän, että sellainen on tapana San Stefanossa Firenzessä ja San Giorgio Constantinianossa Parmassa, jopa Maltraritaristossakin. Hän ei sitä paitsi pane mitään erityistä arvoa aateluudelle ja sanoo itseään tusinakreiviksi, vaikka yleinen mielipide Roomassa onkin, että kreivi on täydellinen hienon maailman mies.

— Hän käyttäytyy hienosti, sanoi kreivitär, — ainakin siitä vähästä päättäen, minkä huomasin hänen seurassaan.

— Erinomaisen hienosti, äiti, jopa niin hienosti, että hän voittaa monet kaikkein ylhäisimmätkin aatelliset, joita olen tullut tuntemaan kolmessa maassa, Englannissa, Espanjassa ja Saksassa.

Kreivitär mietti hetkisen ja sanoi sitten:

— Rakas Albert, kysyn tätä sinulta nyt äitinä; olet nähnyt kreivin hänen omassa kodissaan, sinulla on terävä silmä, seurustelutapoja ja hienoutta enemmän kuin on tavallista: uskotko, että kreivi on todellakin se, miltä hän näyttää?

— Miltä hän siis näyttää?

— Sanoithan juuri äsken itse: hienon maailman mieheltä.

— Sanoin, että häntä pidetään sellaisena.

— Mutta mitä sinä, Albert, itse ajattelet?

— Myönnän, että minulla ei ole selvää käsitystä hänestä. Luulen häntä maltalaiseksi.

— En kysy hänen syntyperäänsä, vaan mikä hän on.

— Olen nähnyt niin monta erikoista piirrettä hänen elämässään, että jos sanon suoraan ajatukseni, pidän häntä byronmaisena miehenä, jonka onnettomuus on leimannut kohtalokkaalla merkillään; hän on toinen Manfred, toinen Lara, toinen Werner. Hän on vanhan suvun viimeinen jälkeläinen, joka on kadottanut isiensä perinnön ja sitten seikkailuneroudellaan osannut hankkia itselleen omaisuuden ja päässyt sen avulla yhteiskuntalakien yläpuolelle.

— Mitä sillä tarkoitat...?

— Sitä, että Monte-Criston saari on keskellä Välimeren, siellä ei ole asukkaita, ei sotilaita, vaan se on kaikkien maiden salakuljettajien ja rosvojen olinpaikkana. Kukapa tietää, ehkä nämä ammattilaiset maksavat herralleen veroa.

— Se on mahdollista, sanoi kreivitär mietteisiinsä vaipuneena.

— Samapa tuo, jatkoi nuori mies, — olkoon hän salakuljettaja tai ei, myönnättehän äiti, että kreivi Monte-Cristo on erikoinen ja huomattava mies. Hänellä tulee varmasti olemaan suuri menestys Pariisin salongeissa. Tänä aamuna hän astui ensimmäiset askelensa hienossa seurapiirissä hämmästyttäen sellaistaakin miestä kuin Château-Renaud.

— Ja minkä ikäinen kreivi mahtaa olla? kysyi Mercedes pannen erikoisen suurta painoa tähän kysymykseen.

— Hän on kolmekymmentäviisi- tai -kuusivuotias, äiti.

— Niinkö nuori! Se on mahdotonta, sanoi Mercedes vastaten samalla omiin ajatuksiinsa.

— Se on aivan totta. Pari kolme kertaa hän on huomauttanut jossakin yhteydessä: olin silloin viisivuotias, tai: kymmenen, tai: viidentoista. Uteliaana miehenä minä tein niiden mukaan päätelmäni ja ne pitävät kaikki yhtä: hän on kolmekymmentäviisivuotias. Sitä paitsi, muistakaahan, kuinka eloisa katse hänellä on, kuinka musta tukka, kuinka hänen otsansa on rypytön, vaikka hän onkin kalpea. Hän ei ole ainoastaan voimakas, vaan nuorikin.

Kreivitär painoi päänsä kumaraan, aivan kuin liian raskaitten ajatusten painosta.

— Ja tuo mies on siis tuntenut ystävyyttä sinua kohtaan? sanoi hän hermostuneesti väristen.

— Siltä näyttää.

— Entä ... pidätkö sinäkin hänestä?

— Hän miellyttää minua, sanokoon Franz d'Epinau mitä tahansa. Franz näet väittää, että hän on tullut haudantakaisesta maailmasta.

Kreivitär teki kauhua ilmaisevan liikkeen.

— Albert, sanoi hän vapisevalla äänellä, — olenhan aina varoittanut sinua huonoista tuttavuuksista. Nyt olet mies ja voisit puolestasi neuvoa minua. Yhtä kaikki sanon vielä kerran: Ole varovainen, Albert.

— Rakas äiti, jotta voisin noudattaa neuvoanne, täytyisi minun tietää mitä pitää varoa. Kreivi ei pelaa, ei juo muuta kuin vettä, johon on pantu muutama pisara espanjalaista viiniä. Kreivi on osoittautunut niin rikkaaksi, että hän ei voisi lainata minulta rahaa tulematta naurunalaiseksi. Mikä vaara siis minua uhkasi kreivin puolelta?

— Olet oikeassa, sanoi kreivitär, — ja pelkoni on aivan aiheeton, varsinkin kun se kohdistuu mieheen, joka on pelastanut henkesi. Ottiko isäsi hänet ystävällisesti vastaan, Albert? Meidän pitää olla kreiville enemmän kuin kohteliaita. Isäsi on usein ajatuksiinsa vaipunut, monet asiat painavat hänen mieltään, ja hän saattaisi vasten tahtoaan...

— Isäni on ollut moitteeton, keskeytti Albert. — Hän näytti ihastuneenkin niistä hienoista kohteliaisuuksista, jotka kreivi ovelasti liitti keskusteluun, aivan kuin hän olisi tuntenut isän kolmekymmentä vuotta. Se hiveli isän mieltä, jatkoi Albert nauraen, — ja he erosivat mitä parhaimpina ystävinä, isä tahtoi jopa viedä hänet eduskuntaan kuulemaan puhettaan.

Kreivitär ei vastannut. Hän oli vaipunut niin syviin mietteisiin, että hänen silmänsä vähitellen olivat menneet umpeen. Nuori mies seisoi hänen edessään ja katsoi hellästi ja sydämellisesti häneen, niin kuin pojat katsovat nuorta ja kaunista äitiä. Hän kuuli äidin hengittävän tasaisesti, luuli hänen nukahtaneen ja hiipi varpaillaan pois.

— Kummallinen mies, sanoi hän itsekseen; — ennustin jo Italiassa, että hän tulee täällä herättämään huomiota. Äitini on varma mittapuu, ja hän on selvästi kiinnostunut kreivistä. Siispä tämän täytyy olla hyvin huomattava mies.

Hän meni talliin hiukan kadehtien sitä, että kreivi oli saanut haltuunsa vaunuhevokset, joiden rinnalla hänen hevosensa jäivät jälkeen hevostuntijoiden silmissä.

— Ihmiset eivät toden totta ole yhdenvertaisia, ajatteli hän. — Minun täytyy pyytää isääni kehittämään tätä ajatusta eduskunnassa.

Tällä välin kreivi oli tullut asuntoonsa. Hän oli tarvinnut matkaan kuusi minuuttia, mutta näiden kuuden minuutin aikana oli kuitenkin parikymmentä nuorta miestä huomannut hänen vaunuhevosensa, joita heidän ei ollut kannattanut ostaa. Kuka oli tuo ylhäinen herra, jonka kannatti hankkia itselleen kahdenkymmentuhannen frangin vaunuhevoset?

Alin valitsema talo, jossa Monte-Criston oli aikomus asua kaupungissa ollessaan, oli Champs-Elysées'n varrella. Talon toisella puolella oli piha ja toisella puutarha. Keskellä pihaa oli tuuhea puuryhmä, joka osaksi peitti talon päätyä, tämän ryhmän molemmin puolin kulkivat aivan kuin leveinä käsivarsina tiet portilta portaitten eteen. Portaiden joka askelmalla oli kukkia kasvavia posliinimaljakkoja. Paitsi pääkäytävää vei taloon toinenkin käytävä, Ponthieu-kadun puolella.

Ajaja ei ollut vielä ennättänyt antaa merkkiä portinvartijalle, kun ison ristikkoportin puoliskot jo kääntyivät saranoillaan. Kreivin oli nähty saapuvan, ja täällä samoin kuin Roomassakin palveltiin häntä salaman nopeudella. Vaunut ajoivat siis sisään, tekivät puolikaaren hidastamatta vauhtiaan, ja portti oli jo suljettu, kun vaunujen pyörät vielä pyörivät pitkin soraista käytävää.

Vaunut pysähtyivät portaitten vasemmalle puolelle, ja niiden ovelle ilmestyi kaksi miestä. Toinen oli Ali, joka hymyili rehellisen iloisesti isäntänsä nähdessään ja joka oli tyytyväinen, kun Monte-Cristo katsoikin häntä. Toinen miehistä kumarsi nöyrästi kreiville ja ojensi hänelle käsivartensa auttaakseen häntä astumaan vaunuista.

— Kiitos, herra Bertuccio, sanoi kreivi astuen notkeasti alas. — Entä notaari?

— Hän on pienessä salongissa, teidän ylhäisyytenne, vastasi Bertuccio.

— Ja käyntikortit, jotka käskin teidän toimittaa heti, kun tiedätte talon numeron?

— Herra kreivi, ne ovat jo valmiit. Olin Palais-Royalin parhaimman kaivertajan luona, ja hän valmisti levyn minun läsnä ollessani. Ensimmäinen käyntikortti vietiin heti määräyksenne mukaan paroni Danglars'ille, Chaussée-d'Antinkatu 7. Muut ovat teidän ylhäisyytenne makuuhuoneen uunin reunalla.

— Hyvä on. Paljonko kello on?

— Kello on neljä.

Monte-Cristo antoi hansikkaansa, hattunsa ja keppinsä samalle lakeijalle, joka Morcerfin eteisessä oli rientänyt noutamaan vaunuja; sitten hän meni pieneen salonkiin herra Bertuccion näyttäessä hänelle tietä.

Niin kuin taloudenhoitaja oli sanonut, odotti notaari pienessä salongissa.

Hän oli vähäpätöinen pariisilainen kirjuri, joka oli korotettu piirinotaariksi.

— Oletteko notaari, joka on saanut tuon maatalon myymisen toimekseen? kysyi Monte-Cristo.

— Olen, herra kreivi, vastasi notaari.

— Kauppakirjat ovat valmiina?

— Ovat, teidän ylhäisyytenne.

— Oletteko tuonut ne mukanaan?

— Ne ovat tässä.

— Hyvä on. Ja missä ostamani talo on? kysyi Monte-Cristo aivan kuin ohimennen, kääntyen puoliksi Bertuccion, puoliksi notaarin puoleen.

Taloudenhoitaja vastasi liikkeellä, joka ilmaisi: Minä en tiedä!

Notaari katsoi kummastuneena Monte-Cristoon.

— Kuinka, sanoi hän, — ettekö tiedä, herra kreivi, missä teidän ostamanne talo on?

— En todellakaan, vastasi kreivi. — Tulen tänä aamuna Cadixista. En ole koskaan ennen ollut Pariisissa, astun ensi kertaa jalallani Ranskanmaalle.

— Se on aivan eri asia, sanoi notaari. — Herra kreivin ostama talo on Auteuilissa.

Tämän kuullessaan Bertuccio kalpeni silminnähtävästi.



— Entä missä on Auteuil? kysyi Monte-Cristo.

— Tässä aivan lähellä, herra kreivi, sanoi notaari, — heti Passyn vieressä, ihanalla paikalla, aivan Boulognen metsän keskellä.

— Niinkö lähellä, sanoi Monte-Cristo, — mutta eihän se ole maalla. Miksi ihmeessä olette valinnut minulle asunnon aivan Pariisin porttien ulkopuolelta?

— Minäkö? huudahti taloudenhoitaja omituisen kiihkeästi. — Eihän herra kreivi ole antanut minun toimekseni talon valitsemista. Herra kreivi suvaitsee muistella.

— Sehän on totta, sanoi Monte-Cristo. — Nyt minä muistan. Luin ilmoituksen sanomalehdestä, ja tuo pettävä otsake *talo maalla* houkutteli minua.

— Vielä on aikaa valita toinen, sanoi Bertuccio, — ja jos teidän ylhäisyytenne antaa minun etsiä jostakin muualta, niin löydän kyllä sopivan Enghienista, Fontenay-aux-Roses'ista tai Bellevuesta.

— Ei tarvitse, sanoi Monte-Cristo huolettomasti, — koska minulla nyt on tämä, voin sen pitää.

— Siinä teette oikein, herra kreivi, sanoi notaari vilkkaasti peläten menettävänsä palkkionsa. — Tila on hurmaava, virta, tuuheat puut, mukava asunto vaikka onkin muutaman vuoden ollut käyttämättä. Huonekalusto on arvokas vaikka onkin vanha, mutta nykyäänhän aletaan etsiä antikiviteetteja.

— Älkäämme jättäkö sellaista tilaisuutta käyttämättä, sanoi Monte-Cristo, — Olkaa hyvä ja antakaa välikirja.

Hän kirjoitti nopeasti paperin alle luotuaan silmäyksen siihen kohtaan, jossa oli mainittu tiluksen paikka ja sen omistajien nimi.

— Bertuccio, sanoi hän, — antakaa viisikymmentäviisituhatta frangia tälle herralle.

Taloudenhoitaja poistui horjuvin askelin ja palasi tuoden pinkan seteleitä, jotka notaari luki, niin kuin ainakin mies, joka ei ole tottunut saamaan rahoja ennen kuin kaikki kiinnityslainat on suoritettu.

— Ja nyt, kysyi kreivi, — onko kaikki lailliset muodot otettu varteen?

— On, kaikki, herra kreivi.

— Onko teillä avaimet?

— Ne ovat talon portinvartijan hallussa, mutta tässä on kirje, jossa käsken häntä luovuttamaan talon uudelle omistajalle.

— Hyvä on.

Ja Monte-Cristo nyökkäsi notaarille aivan kuin olisi tahtonut sanoa: "Menkää, en tarvitse teitä enää."

— Mutta, huomautti kunnon notaari, — herra kreivi on erehtynyt. Hinta oli ainoastaan viisikymmentätuhatta frangia kaiken kaikkiaan.

— Entä teidän palkkionne?

— Se sisältyy mainittuun summaan.

— Mutta olettehan tullut tänne Auteuilista asti?

— Olen kyllä.

— Täytyyhän minun korvata teidän vaivannäköenne.

Ja hän viittasi häntä poistumaan.

Notaari poistui selkä edellä ja kumartaen maahan asti. Ensimmäisen kerran virkaurallaan hän tapasi tällaisen miehen.

— Saattakaa herra notaaria, herra Bertuccio, sanoi kreivi.

Ja taloudenhoitaja meni notaarin jäljestä.

Kreivi oli tuskin jäänyt yksin, kun hän otti povestaan lukollisen salkun ja aukaisi sen avaimella, jota aina kantoi kaulassaan.

Hetkisen etsittyään hän löysi paperin, jossa oli muistiinpanoja, vertasi niitä pöydällä olevaan kauppakirjaan ja terästi muistiaan:

— Auteuil, Fontaine-katu n:o 28, se se on, sanoi hän. — Voinkohan nyt luottaa tunnustukseen, jonka on saanut aikaan sielullinen tai ruumiillinen kauhu? Samapa tuo, tunnin päästä saan tietää kaiken. Bertuccio, huusi hän lyöden pienellä vasaralla soittokelloon, jolloin kuului terävä, kauan kaikuva helähdys aivan kuin gong-gongista. — Bertuccio!

Taloudenhoitaja ilmestyi kynnykselle.

— Herra Bertuccio, sanoi Monte-Cristo, — mainitsittehan kerran matkustaneenne aikaisemmin Ranskassa?

— Muutamissa osissa Ranskaa, teidän ylhäisyytenne.

— Tunnette epäilemättä Pariisin ympäristöt?

— En, teidän ylhäisyytenne, en, vastasi taloudenhoitaja hermostuneesti vapisten, ja Monte-Cristo huomasi, että hän oli hyvin levoton.

— Ikävää, ettette ole nähnyt Pariisin ympäristöä, sillä aion vielä tänään lähteä katsomaan uutta tilustani, ja koska haluan teidät mukaani, olisitte varmaankin antanut minulle tärkeitä tietoja.

— Auteuiliinko? huudahti Bertuccio ja valahti kalmankalpeaksi. — Täytyykö minun mennä Auteuiliin?

— Mitä kummaa siinä on? Kun kerran asetun asumaan Auteuiliin, niin tulette tietysti mukaan, sillä kuuluttehan palveluskuntaani.

Bertuccio painoi päänsä isäntänsä käskevän katseen edessä kumaraan ja oli vaiti.

— Mutta mikä teidän on? Pitääkö minun soittaa toinen kerta saadakseni vaununi? sanoi Monte-Cristo samalla äänellä kuin Ludvig XIV tuon kuuluisan lauseensa: "Sain melkein odottaa!"

Bertuccio oli yhdellä hyppäyksellä salongista etuhuoneessa ja huusi käheällä äänellä:

— Hänen ylhäisyytensä vaunut!

Monte-Cristo kirjoitti pari kolme kirjettä. Hänen sulkiessaan viimeistä taloudenhoitaja palasi.

— Teidän ylhäisyytenne vaunut ovat portaitten edessä, sanoi hän.

— Hyvä on. Ottakaa hansikkaanne ja hattunne, sanoi Monte-Cristo.

— Täytyykö minun seurata teidän ylhäisyyttäanne? huudahti Bertuccio.

— Tietysti, pitäähän teidän antaa määräyksiänne, koska aion asettua tuohon taloon asumaan.

Kreivin käskyjä vastaan ei mukistu. Vastustelematta taloudenhoitaja siis seurasi herraansa ja istui kunnioittavasti vaunujen etuistuimelle.

#### 43. Talo Auteuilissa

Monte-Cristo oli huomannut, että Bertuccio oli portaita laskeutuessaan siunannut itsensä korsikalaisen tapaan tekemällä peukalolla eteensä ristinmerkin, ja vaunuihin istuessaan mutissut lyhyen rukouksen. Jokainen muu paitsi utelias ihminen olisi tuntenut sääliä kunnon taloudenhoitajaa kohtaan nähdessään, kuinka kauhuissaan hän läksi matkaan. Mutta kreivi näytti olevan siksi utelias, ettei tahtonut säästää Bertuccioa tältä matkalta.

Kahdenkymmenen minuutin päästä he saapuivat Auteuiliin. Bertuccion mielenliikutus oli vain kasvanut. Hän kyyhötti vaunujen nurkassa ja tarkasti kuumeentapaisesti jokaista taloa, minkä ohitse he ajoivat.

— Käskekää vaunujen pysähtyä Fontaine-kadun numero 28:n kohdalla, sanoi kreivi luoden säälimättömän katseen taloudenhoitajaan.

Hiki valui Bertuccion kasvoilta. Hän noudatti kuitenkin määräystä, kumartui vaunujen ikkunasta ja huusi ajajalle:

— Fontaine-katu 28.

Numero 28 oli kylän laidassa. Matkan aikana oli ilta alkanut pimetä tai oikeammin sanoen synkkä ukkospilvi verhonnut maiseman kaameaan, tuhoennustavaan hämärään.

Vaunut pysähtyivät, ja palvelija riensi avaamaan vaunujen oven.

— No, sanoi kreivi, — ettekö astu vaunuista, herra Bertuccio? Mikä kumma teitä tänä iltana vaivaa?

Bertuccio riensi ulos, tarjosi olkansa kreiville tueksi, ja tämä nojasi siihen astuessaan hitaasti astimia alas.

— Kolkuttakaa, sanoi kreivi, — ja ilmoittakaa, että olen tullut.

Bertuccio kolkutti porttia, se aukeni, ja portinvartija astui esiin.

— Kuka siellä on? kysyi hän.

— Talon uusi isäntä, sanoi palvelija.

Hän ojensi portinvartijalle notaarin laatiman ilmoituksen.

— Talo on siis myyty? sanoi portinvartija. — Ja herra tulee asumaan täällä?

— Niin, ystäväiseni, sanoi kreivi, — ja minä koetan olla sellainen, että teidän ei tarvitse ikävöiden muistella entistä isäntänne.

— Minä en häntä ikävöi, sanoi portinvartija, — sillä sain nähdä hänet niin kovin harvoin. Hän ei ole käynyt täällä viiteen vuoteen, ja viisaasti hän tekikin myydessään talon, joka ei hänelle tuottanut yhtään mitään.

— Ja mikä oli entisen isäntänne nimi? kysyi Monte-Cristo.

— Markiisi Saint-Méran. Hän ei varmaankaan ole saanut talostaan sitä hintaa minkä se hänelle tuli maksamaan.

— Markiisi Saint-Méran! sanoi Monte-Cristo. — Nimi tuntuu minusta tutulta. Markiisi Saint-Méran...

Ja hän näytti pinnistävän muistiaan.

— Vanha aatelismies, jatkoi portinvartija, — Bourbonien uskollinen palvelija. Hänellä oli yksi ainoa tytär, naimisissa herra Villefort'in kanssa, joka oli kuninkaallisena prokuraattorina ensiksi Nîmes'issa ja sitten Versailles'issa.

Monte-Cristo katsoi Bertuccioon, joka nojautui kalmankalpeana seinää vastaan.

— Tuo tytärhän on kuollut, sanoi Monte-Cristo. — Muistan kuulleen niin kerrottavan.

— Niin onkin, kaksikymmentäyksi vuotta sitten. Ja sen jälkeen olemme saaneet nähdä markiisi-raukan ainoastaan pari kolme kertaa.

— Kiitos, kiitos, sanoi Monte-Cristo, joka taloudenhoitajansa ilmeistä päätti, ettei voinut kiristää joustu enempää. — Kiitos! Näyttäkäähän meille tulta, kunnon mies.

— Seuraanko armollista herraa?

— Se on tarpeetonta. Bertuccio valaisee kyllä minulle tietä.

Ja Monte-Cristo antoi portinvartijalle kaksi kultarahaa, jolloin tämä puhkesi siunailemaan ja huokailemaan.

— Oi, armollinen herra, sanoi portinvartija etsittyään lieden reunalta ja sen vieressä olevalta hyllyltä, — pahaksi onneksi ei minulla ole täällä kynttilöitä.

— Ottakaa vaununlyhty, Bertuccio, ja näyttäkää minulle huoneet, sanoi kreivi.

Taloudenhoitaja totteli sanaakaan sanomatta, mutta hänen vapisevat kätensä kielivät, kuinka vaikea hänen oli tätä määräystä noudattaa.

Alakerta oli jokseenkin avara. Toisessa kerroksessa oli iso sali, kylpyhuone ja kaksi makuuhuonetta. Toisesta makuuhuoneesta tultiin kiertoportaille, jotka päättyivät puutarhaan.

— Kas, tuossa on takaportaat, sanoi kreivi, — sehän on mukavaa. Valaiskaa minulle tietä, astukaa edeltä, herra Bertuccio. Katsotaan, minne nämä portaat vievät.

— Herra kreivi, sanoi Bertuccio, — ne vievät puutarhaan.

— Mistä sen tiedätte, sanokaa?

— Minne muuallekaan ne veisivät?

— Tarkastakaamme siis.

Bertuccio huokasi syvään ja läksi astumaan edeltä. Portaat päättyivät todellakin puutarhaan.

Ulko-ovella taloudenhoitaja seisahtui.

— Eteenpäin, herra Bertuccio, sanoi kreivi.

Mutta taloudenhoitaja oli menehtymäisillään. Hänen harhailevat silmänsä etsivät menneiden tapausten jälkiä, ja kouristuneilla käsillään hän näytti karkottavan luotaan kamalia muistoja.

— No? lausui kreivi.

— Ei, ei! sanoi Bertuccio ja nojasi kädellään seinään. — Minä en astu askeltakaan kauemmaksi, se on aivan mahdotonta!

— Mitä tämä tietää? kuului Monte-Criston käskevä ääni.

— Mutta huomaattehan itsekin, armollinen herra, ettei tämä ole luonnollista. Kun ostate talon Pariisista, niin ostate toisen Auteuilista. Ja kun ostate Auteuilista, niin ostate Fontaine-kadun numero 28:n. Miksi ette ilmoittanut siitä minulle aikaisemmin? Silloin ette olisi voinut vaatia minua tulemaan tänne. Onhan Auteuilissa muitakin taloja kuin tämä, sellaisia, missä ei ole tapahtunut murhaa!

— Oho, sanoi kreivi keskeyttäen hänet äkkiä. — Minkä kamalan sanan lausuittekaan! Älkää nyt hautoko salaisuuksia ja olko taikauskoinen! Kas niin, ottakaa lyhty ja tarkastakaamme puutarhaa. Toivottavasti ette minun seurassani pelkää?

Bertuccio tarttui lyhtyyn ja totteli.

Oven avautuessa tuli näkyviin synkkä taivas, missä kuu turhaan koetti taistella pilvimerta vastaan.

Taloudenhoitaja aikoi kääntyä vasemmalle.

— Ei, ei, sanoi kreivi, — miksi suotta kulkisimme pitkin käytäviä?  
Onhan edessämme kaunis nurmikenttä.

Bertuccio kuivasi hikeä otsaltaan, mutta totteli. Yhtä kaikki hän asteli vasemmalle päin.

Monte-Cristo sitä vastoin kulki oikealle. Tultuaan tuuhean puuryhmän luo hän pysähtyi.

Taloudenhoitaja ei enää voinut hillitä itseään.

— Menkää pois, armollinen herra, menkää pois! huudahti hän. — Te seisotte juuri sillä paikalla!

— Millä paikalla?

— Sillä paikalla, johon hän kaatui.

— Rakas herra Bertuccio, sanoi Monte-Cristo nauraen, — tointukaa, rauhoittukaa. Emme ole nyt Sardiniassa emmekä Korsikassa. Tämä ei ole mikään ansa, vaan puutarha, joka tosin on huonosti hoidettu, mutta jota silti ei saa halveksia.

— Armollinen herra, älkää seisoko tuolla kohtaa, älkää seisoko, rukoilen teitä.

— Olette varmaan tulossa hulluksi, herra Bertuccio, vastasi kreivi kylmästi. — Jos niin on asian laita, niin ilmoittakaa minulle ajoissa, että voin sulkea teidät hullujenhuoneeseen, ennen kuin mitään vahinkoa tapahtuu.

— Armollinen herra, sanoi Bertuccio pudistaen päätään ja pannen kätensä ristiin niin hullunkurisen näköisenä, että kreivi olisi purskahtanut nauruun, elleivät hänen ajatuksensa olisi kohdistuneet paljon tärkeämpiin seikkoihin ja pakottaneet häntä pitämään tarkkaan silmällä tämän säikähtyneen miehen kasvojen ilmettä. — Armollinen herra, onnettomuus on jo tapahtunut!

— Herra Bertuccio, sanoi kreivi, — minun täytyy sanoa teille, että tuolla lailla esiintyessänne ja väännellessänne käsiänne olette aivan kuin raivohullu, jonka ruumiista ei paholainen tahdo lähteä. Olen aina huomannut, että se paholainen, joka itsepintaisimmin pysyy paikoillaan, on salaisuus. Tiesin, että olette synkkä korsikalainen ja haudotte aina kosta. Italiassa en siitä välittänyt, sillä siellä se on tavallista, mutta Ranskassa ei murhaa pidetä sopivana. Poliisit ottavat siitä selon, tuomarit tuomitsevat ja pyövelit rankaisevat.

Bertuccio pani kätensä ristiin. Monte-Cristo tarkasti häntä lyhdyn valossa yhtä tiukasti kuin oli Roomassa katsellut raivoavaa Andreaa. Sitten hän lausui äänellä, joka sai kylmät väreet kulkemaan pitkin taloudenhoitaja-raukan selkää:

— Apotti Busoni siis valehteli minulle Roomassa, kun hän matkustettuaan Ranskassa lähetti teidät minun luokseni ja ylisti suosituskirjeessään teidän ominaisuuksianne. Kirjoitan apotille ja teen hänet vastuunalaiseksi suosikistaan, ja silloin saan kai kuulla, mitä tämä murhajuttu oikeastaan on. Ilmoitan teille vain edeltä käsin, että kun asetun asumaan maahan, alistun sen lakien alaiseksi, eikä mieleni tee joutua teidän tähtenne rettelöihin Ranskan lain kanssa.

— Mutta armollinen herra, olenhan minä uskollisesti teitä palvellut! huudahti Bertuccio epätoivoissaan. — Olenhan aina ollut kunnan mies ja parhaani mukaan tehnyt hyviä töitä.

— En väitä vastaan, sanoi kreivi, — mutta miksi hiidessä olette noin kiihtynyt? Se tietää pahaa. Puhdas omatunto ei tee ihmistä noin kalpeaksi eikä saa miehen käsiä tuolla lailla vapisemaan...

— Mutta, herra kreivi, kuiskasi taloudenhoitaja arasti, — ilmoittihan apotti Busoni, joka ripitti minut Nîmes'in vankilassa, että minulla on suuri rikos omallatunnollani.

— Ilmoitti kyllä, mutta kun hän lähetti teidät luokseni, luulin, että rikoksenne oli varkaus.

— Oh, herra kreivi! lausui Bertuccio halveksivasti.

— Tai että korsikalaisena olitte tehnyt itsenne syypääksi veririkokseen.

— Se on totta, armollinen herra, se on totta, huudahti Bertuccio heittäytyen kreivin jalkojen juureen.  
— Se oli kosto, sen vannon, ei mitään muuta kuin kosto.

— Mutta kuinka juuri tämä talo herättää teissä tuollaista kauhua?

— Onhan se aivan luonnollista, armollinen herra, sillä juuri tässä talossa tuo kosto tapahtui.

— Mitä! Minun talossani!

— Armollinen herra, sanoi Bertuccio, — eihän se silloin vielä ollut teidän.

— Kenen se siis oli? Markiisi Saint-Méranin, sanoi portinvartija muistaakseni. Mitä kostamista teillä oli markiisi Saint-Méranille?

— Ei hänelle, mutta eräälle toiselle.

— Tämöpä kummallinen juttu, sanoi Monte-Cristo ja oli vaipuvinaan syviin mietteisiin. — Joudutte siis juuri siihen taloon, joka herättää teissä tuollaisia kovia omantunnonvaivoja.

— Armollinen herra, kohtalo varmaankin on kaiken näin johdattanut. Te ostate talon Auteuilissa ja se on juuri se talo, jossa olen tehnyt murhan. Te astutte samoja portaita alas kuin hänkin astui. Pysähdytte juuri sille kohtaa, missä iskin häneen. Kahden askelen päässä tuosta, tuon plataanin alla, on kuoppa, johon hän aikoi kätkeä lapsen. Tämä ei ole sattumaa, sillä siinä tapauksessa sattuma olisi aivan kohtalon kaltainen.

— Otaksukaamme, että kohtalo on kaiken näin järjestänyt. Henkisesti sairaiden mielijohteita täytyy noudattaa. Kertokaa nyt minulle kaikki.

— Olen kertonut sen ainoastaan kerran, apotti Busonille nimittäin. Tällaisia asioita ei kerrota muulloin kuin ripissä.

— Siinä tapauksessa, sanoi kreivi, — saatte mukautua siihen, että lähetän teidät rippi-isänne luo. Saatte ruveta munkiksi ja keskustella hänen kanssaan salaisuuksistanne. Mutta minä pelkään palvelijaa, joka säikähtyy kummituksia. En pidä siitä, että väkeni ei uskalla illalla kävellä puutarhassani. Ja tunnustan suoraan, etten mielelläni näkisi poliisia talossani, sillä tietäkää, herra Bertuccio, Italiassa maksetaan oikeuslaitokselle silloin, kun se on vaiti, ja Ranskassa silloin, kun se puhuu. Tiesin kyllä, että olitte hiukan korsikalainen, suuri salakuljettaja, taitava taloudenhoitaja, mutta huomaan, että teidän karessanne on muitakin jänteitä. Herra Bertuccio, ette ole enää palveluksessani!

— Armollinen herra, armollinen herra! huudahti taloudenhoitaja kauhistuen tätä uhkausta. — Jos saan jäädä palvelukseenne, kerron kaikki. Ja jos joudun lähtemään luotanne, saan astua mestauslavalle.

— Se muuttaa asian, sanoi Monte-Cristo. — Mutta jos aiotte valehdella, niin parempi on silloin pysyä vaii.

— Vannon sieluni autuuden kautta, että puhun teille totta, sillä apotti Busoni sai tietää ainoastaan osan salaisuuttani. Mutta ensiksi pyydän, siirtykää tuon plataanin luota pois. Kun kuu pilkistaa pilvien lomasta ja te seisotte tuossa viittaanne kiedottuna, muistutatte herra Villefort'ia.

— Mitä! huudahti Monte-Cristo. — Villefort'ia...

— Tunteeko teidän ylhäisyytenne hänet?

— Nîmes'in entisen kuninkaallisen prokuraattorin?

— Niin.

— Joka oli mennyt naimisiin markiisi Saint-Méranin tyttären kanssa?

— Niin.

— Ja joka oli tunnettu mitä kunniallisimmaksi mieheksi, ankaraksi ja jyrkäksi virkamieheksi.

— Niin, huudahti Bertuccio, — tuo mies, jolla oli moitteeton maine ... hän olikin konna.

— Sehän on mahdotonta, sanoi Monte-Cristo.

— Asian laita on kuitenkin niin.

— Todellako? sanoi Monte-Cristo. — Ja teillä on todistus siihen?

— Minulla oli ainakin.

— Olette sen hukannut, niinkö?

— Olen, mutta kun oikein etsii, voi sen löytää.

— Kertokaa minulle kaikki, sillä tämä alkaa herättää mielenkiintoani, sanoi kreivi ja meni istumaan penkille.

Bertuccio jäi hänen eteensä seisomaan.

#### 44. Vendetta.

— Mistä herra kreivi haluaa minun aloittavan kertomukseni? kysyi Bertuccio.

— Siitä, mistä itse tahdotte, sanoi Monte-Cristo, — sillä enhän minä tiedä kerrassaan mitään.

— Luulin apotti Busonin sanoneen yhtä ja toista teidän ylhäisyydellenne...

— Niin kyllä, kaikenlaisia yksityisseikkoja, mutta siitähän on kulunut seitsemän, kahdeksan vuotta, joten olen kaiken unohtanut.

— Voin siis aloittaa alusta tarvitsematta pelätä ikävystyttäväni teidän ylhäisyyttänne...

— Alkaka, Bertuccio, kertokaa kaikki aivan tarkoin.

— Kaikki tapahtui vuonna 1815.

— Vuonna 1815, toisti Monte-Cristo, — se ei siis ole eilispäivän asioita.

— Ei olekaan, ja kuitenkin on jokainen pieninkin yksityiskohta painunut mieleeni, niin kuin kaikki olisi tapahtunut vasta eilen. Minulla oli veli, vanhempi veli, keisarin palveluksessa. Hän oli kohonnut luutnantiksi eräässä rykmentissä, joka oli melkein kokonaan muodostettu korsikalaisista. Tämä veli oli ainoa ystäväni. Olimme jääneet orvoiksi, minä viiden, hän kahdeksantoista vuoden ikäisenä. Hän oli kasvattanut minut aivan kuin olisin ollut hänen poikansa. Vuonna 1814 bourbonien hallitessa hän oli mennyt naimisiin. Keisari palasi Elban saarelta, veljeni palasi heti sotapalvelukseen, haavoittui lievästi

Waterloon taistelussa ja peräytyi armeijan mukana Loiren toiselle puolelle.

— Mutta teidän, herra Bertuccio, kerrotte minulle satapäiväisen keisarikunnan historiaa, sanoi kreivi, — ja ellen erehdy, niin se on jo laadittu.

— Anteeksi teidän ylhäisyytenne, mutta nämä ensimmäiset yksityiskohdat ovat välttämättömiä, ja olette luvannut olla kärsivällinen.

— Jatkakaa, jatkakaa! Minä pidän aina sanani.

— Eräänä päivänä saimme kirjeen. Minun täytyy mainita, että asuimme Cap Corsen pohjoisimmassa kärjessä. Tämän kirjeen lähetti veljeni. Hän kertoi, että armeija oli päästetty vapaaksi ja että hän palaisi Châteauroux'n, Clermont-Ferrandin, Puyn ja Nîmes'in kautta. Jos minulla oli rahoja, niin hän käski minun toimittaa ne Nîmes'iin eräälle tutulle ravintolanpitäjälle, jonka kanssa olin hiukan tekemisissä.

— Salakuljettajana, totesi Monte-Cristo.

— Hyvä Jumala, herra kreivi, täytyyhän ihmisen saada elää.

— Täytyy kyllä, jatkakaa siis.

— Rakastin hellästi veljeäni, olenhan sen jo teidän ylhäisyydellenne maininnut. Päätinkin sen vuoksi mennä itse viemään hänelle rahat. Minulla oli tuhat frangia, jätin viisisataa Assuntalle, kälylleni. Otin jäljellä olevat viisisataa mukaani ja läksin Nîmes'iin. Se oli helppoa, olihan minulla purteni ja pieni lasti otettavana mereltä. Kaikki näytti suotuisalta. Mutta kun olin lastin ottanut, niin tuuli kääntyiikin vastaiseksi, joten emme viiteen kuuteen päivään voineet päästä Rhône-joen suuhun. Lopulta pääsimme sinne. Kuljimme virtaa ylös Arles'iin asti. Jätin purteni Bellegarden ja Beaucairen välille ja läksin maitse Nîmes'iin.

— Nyt tulemme itse asiaan, eikö niin?

— Niin tulemmekin. Antakaa minulle anteeksi, mutta teidän ylhäisyytenne huomaa kyllä kohta, etten ole kertonut mitään muuta kuin sen, mikä on aivan ehdottomasti välttämätöntä. Tähän aikaan tapahtuivat nuo kuuluisat Etelä-Ranskan joukkomurhat. Kolme konnaa, Trestailon, Truphemy ja Graffan, surmasivat kaduilla jokaisen, jota epäiltiin bonapartelaiseksi. Epäilemättä herra kreivi on kuullut näistä murhista puhuttavan?

— Olen hiukan. Olin siihen aikaan hyvin kaukana Ranskasta. Jatkakaa.

— Nîmes'iin tullessaan sai suorastaan kävellä veressä. Joka askelella kohtasi ruumiita. Murhaajat liikkuivat joukoittain, surmasivat, ryöstivät ja polttivat.

Nähdessäni tämän verilöylyn valtasi minut kauhu. En pelännyt oman itseni puolesta, sillä olinhan ainoastaan vähäpätöinen korsikalainen kalastaja. Päinvastoin: se oli itse asiassa meidän salakuljettajien kulta-aikaa. Mutta pelkäsin veljeni puolesta, joka oli keisarikunnan aikuinen sotilas ja palasi armeijastaan Loiren luota univormussaan ja olkalappuineen.

Riensin tuttavani ravintoloitsijan luo. Aavistukseni oli oikea. Veljeni oli edellisenä päivänä saapunut kaupunkiin, ja juuri ravintoloitsijan oven edessä hänet oli surmattu.

Tein kaiken voitavani saadakseni tietää, kuka oli murhaaja, mutta kukaan ei maininnut minulle heidän nimeään, siksi paljon heitä pelättiin. Ajattelin silloin ranskalaista oikeuslaitosta, josta olin kuullut niin paljon puhuttavan ja joka ei muka mitään säiky ja käännyn kuninkaallisen prokuraattorin puoleen.

— Ja tuon kuninkaallisen prokuraattorin nimi oli Villefort? kysyi Monte-Cristo aivan kuin ohimennen.

— Niin oli, teidän ylhäisyytenne. Hän tuli Marseillesta, jossa oli ollut prokuraattorin apulaisena. Suuren toimeliaisuutensa ansiosta hän oli saanut virkaylennyksen. Hän kuului ensimmäisenä ilmoittaneen hallitukselle keisarin paluun Elban saarelta.

— Te menitte siis hänen luokseen, sanoi Monte-Cristo.

— "Veljeni on eilen surmattu Nîmes'in kadulla", sanoin hänelle. "En tiedä kuka sen on tehnyt, mutta teidän on otettava siitä selko. Te olette täällä korkein oikeudenvälvoja, ja oikeuden on kostettava niiden puolesta, joita se ei ole voinut turvata." — "Ja kuka oli veljenne?" kysyi kuninkaallinen prokuraattori. — "Korsikalaisen pataljoonan upseeri." — "Siis kruununanastajan sotilas?" — "Ranskan armeijan sotilas." — "No, hänhän on käyttänyt miekkaa ja sortunut miekkaan." — "Erehdytte. Hän on kaatunut tikarin iskuun." — "Mitä minä tässä asiassa voin tehdä?" sanoi hän. — "Sanoinhan jo teille. Teidän pitää kostaa hänen puolestaan." — "Kenelle?" — "Murhaajille." — "Enhän minä tiedä, keitä he ovat." — "Ottakaa siitä

selko." — "Minkä tähden? Veljenne on varmaankin joutunut johonkin riitaan ja kaatunut kaksintaistelussa. Keisarikunnan aikaiset sotilaat ryhtyvät aina kaikenlaisiin uhkatekoihin, joissa he onnistuivat keisarikunnan aikana, mutta jotka nyt päättyvät huonosti. Täällä ei rakasteta sotilaita eikä uhkatekoja." — "En rukoile omasta puolestani", sanoin minä. "Itse joko itken tai kostan. Mutta veljelläni oli vaimo. Jos onnettomuus kohtaisi minua, niin tuo vaimoparka kuolisi nälkään, sillä veljeni elätti hänet työllään. Hankkikaa hänelle edes pieni eläke valtiolta." — "Jokaista vallankumousta seuraa turmatekoja", vastasi herra Villefort. "Veljenne on ollut tämän vallankumouksen uhri, siinä kaikki. Se on ollut onnettomuus, eikä hallituksella ole sen vuoksi mitään tekemistä perheenne kanssa. Jos meidän pitäisi tuomita kaikki kostoteot, joita kruununanastajan puoluelaiset tekivät kuninkaan puoluelaisille, kun valta oli heidän käsissään, niin veljenne olisi ehkä tänään ollut tuomittu kuolemaan. Hänen kohdallaan on nyt vain täyttynyt luonnollinen rangaistuksen laki." — "Kuinka", huudahdin minä, "te, virkamies, voitte puhua tuolla tavoin minulle!" — "Kaikki korsikalaiset ovat hulluja, kautta kunniani", sanoi Villefort, "ja he luulevat, että heidän maanmiehensä on vieläkin keisarina. Teidän olisi pitänyt tulla puhumaan tästä kaksi kuukautta sitten. Nyt se on liian myöhäistä. Menkää, ja ellette mene, niin annan viedä teidät pois." — Katsoin häneen nähdäkseni, voisiko häntä hellyttää rukoilemalla. Tuolla miehellä oli kivisydän. Lähestyin häntä ja sanoin: "No niin, koska näytätte tuntevan korsikalaiset, niin kai tiedätte, millä tavoin he pitävät sanansa. Pidätte veljeni surmaamista oikeutettuna siksi, että hän oli bonapartelainen ja te olette kuningasmielinen. Mutta minäkin olen bonapartelainen ja ilmoitan teille yhden asian: sen, että surmaan teidät. Tästä hetkestä alkaen olette vendettan alainen. Suojelkaa itseänne, sillä kun ensi kerran seisomme vastatusten, on teidän viimeinen hetkenne tullut." — Sen sanottuani, ennen kuin hän oli hämmästyksestään tointunut, avasin oven ja pakenin.

— Vai niin, sanoi Monte-Cristo, — näytätte kunnan mieheltä, herra Bertuccio ja kuitenkin ryhdytte uhkailemaan kuninkaallista prokuraattoria. Hyi! Ja tiesikö hän edes, mitä tuo sana *vendetta* merkitsi?

— Hän tiesi sen niin hyvin, että siitä hetkestä alkaen hän ei koskaan lähtenyt yksinään liikkeelle, vaan sulkeutui asuntoonsa ja etsitytti minua kaikkialta. Kaikeksi onneksi olin niin hyvässä kätkössä, että hän ei minua löytänyt. Silloin hän alkoi pelätä. Hän ei tohtinut jäädä Nîmes'iin. Hän pyysi päästä pääkaupunkiin, ja kun hän oli vaikutusvaltainen henkilö, niin hänet siirrettiin Versailles'iin. Mutta tiedättehän, että kun korsikalainen on päättänyt kostaa, ei hän välitä pitkästä matkoista, ja vaikka Villefort'illa olikin hyvät ajoneuvot, niin ei hän koskaan ollut enempää kuin puolen päivän matkan edelläni, vaikka seurasinkin häntä jalan.

Pääasia ei ollut hänen surmaamisensa — sata kertaa olisi minulla ollut siihen tilaisuus —, vaan tehdä se niin, etten tulisi ilmi enkä joutuisi kiinni. Eihän elämäni enää kuulunut vain minulle. Täytyihän minun suojata ja elättää kälyäni. Kolmen kuukauden ajan vainosin Villefort'ia. Kolmeen kuukauteen hän ei astunut askeltakaan, ei käynyt missään minun tietämättäni. Lopulta sain tietää, että hän salavihkaa kävi Auteuilissa. Seurasin häntä ja näin hänen tulevan tähän taloon. Mutta hän ei tullut muiden tavoin pääovesta, hän jätti ratsunsa tai vaununsa majataloon ja tuli tänne tuosta pienestä portista.

Monte-Cristo nyökkäsi huomauttaakseen nähneensä pimeässä Bertuccion mainitseman portin.

— Minun ei enää tarvinnut olla Versailles'issa, asetuin asumaan Auteuiliin ja hankin itselleni kaikenlaisia tietoja. Jos tahdoin saada hänet valtaani, oli minun viritettävä ansani tänne.

Talon omisti, niin kuin portinvartija teidän ylhäisyydellenne mainitsi, markiisi Saint-Méran, Villefort'in appi. Saint-Méran asui Marseillessa eikä tarvinnut tätä taloa, vaan vuokrasi sen eräälle nuorelle leskelle, jota sanottiin paronittareksi.

Eräänä iltana katsoessani muurin yli näin nuoren, kauniin naisen kävelevän puutarhassa, jonne ei läheisistä taloista voinut nähdä. Hän katsoi tuon tuostakin pieneen porttiin, ja siitä huomasin hänen odottavan herra Villefort'ia. Kun hän oli niin lähellä minua, että hämärästä huolimatta saatoin erottaa hänen kasvonsa, näin noin kahdeksan- tai yhdeksäntoistavuotiaan, kauniin, pitkän ja vaaleatukkaisen naisen. Hänellä oli aamupuku yllään ja huomasin, että hän oli raskaana ja että hänen tilansa oli jo jokseenkin pitkälle kehittynyt.

Vähän ajan kuluttua pieni portti aukeni. Mies astui sisään. Nuori nainen juoksi häntä vastaan. He suutelivat hellästi toisiaan ja menivät yhdessä taloon.

Mies oli Villefort. Päätelin, että kun hän myöhään yöllä poistuu, täytyy hänen yksinään mennä puutarhan poikki.

— Ja oletteko sittemmin saanut tietää, mikä oli tuon naisen nimi? kysyi kreivi.

— En, teidän ylhäisyytenne, vastasi Bertuccio. — Kohta saatte nähdä, että minulla ei ollut aikaa ottaa siitä selkoa.

— Jatkakaa.



— Sinä iltana, jatkoi Bertuccio, — olisin epäilemättä voinut surmata prokuraattorin, mutta en vielä tuntenut kyllin tarkoin puutarhaa. Pelkäsin, etten voisi häntä heti surmata, vaan että hän ehtisi huutaa, joku voisi tulla enkä pääsisi pakoon. Jätin siis surmatyöni seuraavaan kertaan, ja ettei mikään jäisi minulta huomaamatta, vuokrasin pienen huoneen, jonka ikkuna oli sille kadulle, minkä varrella puutarhan muuri oli.

Kolme päivää myöhemmin kello seitsemän illalla näin palvelijan ratsain lähtevän talosta ja ajavan laukkaa Sèveres'iin päin. Otaksuin hänen menevän Versailles'iin. En erehtynytäkään. Kolmen tunnin kuluttua mies palasi aivan pölyisenä. Hän oli vienyt sanan perille.

Kymmenen minuuttia myöhemmin näin viittaan verhoutuneen miehen menevän puutarhan portista sisään.

Nopeasti riensin huoneestani. Vaikka en ollutkaan nähnyt Villefort'in kasvoja, olin varma, että mies oli hän. Menin kadun toiselle puolelle ja nousin muurin kulmauksessa olevalle kivipatsaalle, josta ennenkin olin voinut nähdä puutarhaan.

Tällä kertaa en tyytynyt enää katselemaan: otin puukon taskustani, tarkastin, oliko sen kärki kylliksi terävä, ja hyppäsin muurin yli.

Ensi työkseni juoksin portille. Avain oli jätetty sisäpuolelle, mies oli vain vääntänyt portin lukkoon.

Mikään ei siis estänyt minua pakenemasta sitä tietä. Aloin tarkastaa ympäristöäni. Puutarha oli suorakaiteen muotoinen; tasainen nurmikenttä keskellä, kentän kulmissa tuuheat puuryhmät ja niiden ympärillä syksykukkia.

Mennäkseen pieneltä portilta taloon tai talosta portille täytyi Villefort'in kulkea tällaisen puuryhmän ohi.

Oli syyskuun loppu. Tuuli puhalsi tuimasti. Kuu, jonka tavan takaa peittivät taivaalla ajelehtivat synkät pilvet, valaisi taloon johtavan tien, mutta puuryhmien varjossa voi olla piilossa kenenkään huomaamatta.

Piilouduin siihen, jonka ohitse Villefort'in täytyi kulkea. Tuskin olin ennättänyt sinne, kun olin kuulevinani valitusta. Mutta tiedättehän, tai ehkä ette tiedä, herra kreivi, että se, joka aikoo tehdä murhan, aina on kuulevinaan valitusta. Kului kaksi tuntia, ja sinä aikana olin kuulevinani monta kertaa valitusta. Kello löi kaksitoista.

Kun sen viimeinen lyönti vielä kaikui ilmassa, näin takaportaitten ikkunoihin ilmestyvän valoa.

Ovi aukeni, ja viittaan kääriytynyt mies astui puutarhaan. Nyt oli hetki tullut. Olin niin kauan tätä suunnitellut, että pysyin aivan tyynenä. Otin puukkonni esiin ja olin valmiina.

Mies tuli suoraan minua kohden. Mitä lähemmäksi hän saapui, sitä selvemmin voin nähdä, että hänen oikeassa kädessään oli jonkinmoinen ase. En pelännyt taistelua, vaan sitä, etten onnistuisi hankkeissani. Kun hän oli muutaman askelen päässä minusta, huomasin, että se, mitä luulin aseeksi, olikin lapio.

En vielä voinut aavistaa, miksi Villefort'illa oli lapio kädessään. Puuryhmän luo tultuaan hän vilkaisi ympärilleen ja alkoi kaivaa kuoppaa maahan. Silloin vasta huomasin, että hänen viittansa alla oli jotakin, jonka hän laski maahan voidakseen paremmin kaivaa.

Myönnän, että vihaani liittyi silloin hiukan uteliaisuutta. Halusin nähdä, mitä Villefort puuhasi. Pysyin henkeäni pidättäen paikoillani. Odotin.

Eräs ajatus oli herännyt minussa, ja se varmeni nähdessäni kuninkaallisen prokuraattorin ottavan laatikon, joka oli kahden jalan pituinen ja kuuden tai kahdeksan tuuman levyinen.

Annoin hänen rauhassa laskea kuoppaan laatikon ja ajaa sen päälle multaa. Sitten hän tallasi multaa peittääkseen työnsä jäljet. Syöksyin silloin häntä kohden ja pistin puukkonni hänen rintaansa huutaen: "Olen Giovanni Bertuccio! Sinun kuolemasi veljeni kuolemasta ja aarrearkkusi hänen leskelleen. Näethän, että kostoni on täydellisempi kuin odotinkaan."

En usko, että hän kuuli sanani, sillä hän kaatui maahan päästämättä ääntäkään. Tunsin veren roiskahtavan käsilleni ja kasvoilleni. Olin huumaantunut ja innoissani. Veri vain virkisti minua. Siinä samassa olin kaivanut lapiolla arkun maasta. Ja ettei huomattaisi minun ottaneen sen mukaani, täytin kuopan, heitin lapion muurin yli, riensin portille, suljin sen ulkoapäin ja otin avaimen tukaani.

— Hyvä, sanoi Monte-Cristo, — huomaan, että murhaan liittyi siis vielä varkaus.

— Ei, teidän ylhäisyytenne, vastasi Bertuccio, — se oli vendetta, johon tuli lisäksi asianomainen korvaus.

— Entä oliko rahamäärä edes kylliksi suuri?

— Arkussa ei ollut rahaa.

— Nythän muistan, sanoi Monte-Cristo. — Tehän puhuitte jostakin lapsesta.

— Juuri niin, teidän ylhäisyytenne. Juoksin rannalle asti, istuin äyräälle, ja kun halusin kiihkeästi tietää, mitä arkussa oli, särjin lukon veitselläni.

Hienoon palttinaan käärittynä oli arkussa äskensyntynyt lapsi. Punaisista kasvoista ja sinisistä käsistä päättäen huomasi, että se oli kuollut siksi, että napanuora oli kiedottu kireälle sen kaulaan. Mutta kun sen ruumis ei vielä ollut kylmä, en tohtinut heittää sitä virtaan. Vähän ajan kuluttua olin tuntevinani, miten sen sydän heikosti sykki. Irrotin kaulasta napanuoran, ja kun olen ollut Bastian sairashuoneessa hoitajana, tein mitä lääkäri vastaavassa tilanteessa olisi tehnyt, hengitin ilmaa sen keuhkoihin. Neljännestunnin kestäneitten ponnistusten jälkeen huomasin lapsen hengittävän, ja kirahdus pääsi sen huulilta. Minäkin huudahdin, mutta ilosta. "Jumala ei siis vihaa minua, koska hän sallii minun antaa hengen ihmisolennolle korvatakseni sen, minkä riistin toiselta!"

— Ja miten menettelitte lapsen suhteen, kysyi Monte-Cristo, — sillä olihan sellainen hyvin haitallinen miehelle, jonka täytyi paeta?

— En hetkeäkään aikonut pitää sitä luonani. Mutta tiesinhän, että Pariisissa on turvakoti, jonne otettiin suojattomia lapsia. Mennessäni tulliportin kautta kaupunkiin kerroin löytäneeni lapsen tieltä ja kysyin, miten minun oli meneteltävä. Arkku todisti sanani tosiksi, hieno palttina todisti, että lapsi oli rikkaitten ihmisten, veripisarat kasvoillani saattoivat hyvin olla lapsen verta. Minulta ei tiedusteltu mitään. Minulle neuvottiin tie turvakotiin, joka oli Enfer-kadun päässä. Leikkasin palttinan kahtia niin, että sain itselleni palan, jossa oli toinen siihen ommelluista kirjaimista. Sitten laskin lapsen oven luona olevaan laatikkoon, soitin ovikelloa ja pakenin kiireimmän kautta. Kaksi viikkoa myöhemmin olin palannut Roglianoon ja sanoin kälylleni:

"Ole lohdutettu, sisareni. Israel on kuollut, mutta olen kostanut."

Hän pyysi minua selittämään, mitä noilla sanoilla tarkoitin, ja minä kerroin hänelle kaikki.

"Giovanni", sanoi Assunta, "sinun olisi pitänyt tuoda lapsi tänne; olisimme olleet hänelle vanhempien sijassa, olisimme ristineet hänet Benedettoksi, ja Jumala olisi meitä varmasti siunannut tämän hyväntyömme tähden."

Vastaamatta hänelle mitään annoin hänelle puolet palttinasta, jotta hän voisi ottaa lapsen huostaansa, jos rikastuisimme.

— Ja mitkä kirjaimet olivat tuossa palttinassa? kysyi Monte-Cristo.

— H ja N, ja niiden yläpuolella paronin kruunu.

— Näytätte käyttävän vaakunaopillisia sanoja, herra Bertuccio. Missä kummassa olette oppinut vaakunoita tuntemaan?

— Teidän palveluksessanne, herra kreivi, jossa oppii yhtä ja toista.

— Jatkaa, haluan tietää kaksi asiaa.

— Mitkä, armollinen herra?

— Minne tuo pikku poika joutui? Sanoittehan minulle, että lapsi oli poika?

— En, teidän ylhäisyytenne. Sitä en muista maininneeni.

— Luulin kuulleenii niin. Olen siis erehtynyt.

— Ette, ette erehtynyt, sillä lapsi oli todellakin poika. Mutta teidän ylhäisyytenne halusi tietää kaksi asiaa. Mikä oli toinen?

— Toinen oli: mistä rikoksesta teitä syytettiin silloin, kun pyysitte saada rippi-isän ja apotti Busoni tuli luoksenne Nîmes'in vankilaan.

— Siitä voi syntyä liian pitkä kertomus.

— Vähät siitä. Kello on vasta kymmenen, tiedättehän, etten nuku varhain, ja otaksun, ettei teidänkään mielenne tee mennä levolle.

Bertuccio kumarsi ja jatkoi kertomustaan:

— Osaksi karkottaakseni tuskalliset muistot, osaksi hankkiakseni elatusta leskiraukalle aloin hyvin innokkaasti hoitaa salakuljettajan tehtävää, joka olikin tullut entistään helpommaksi, sillä vallankumouksen jälkeen lait aina höltyvät. Varsinkin etelärantoja vartioitiin huonosti, sillä siellä tapahtui taukoamatta kapinoita, milloin Avignonissa, milloin Nîmes'issa, milloin Uzèsissa. Käytimme hyväksemme tätä hallituksen meille suomaa aselepoa ja solmimme liittoja koko rannikkoväestön kanssa. Veljeni kuoleman jälkeen en ollut tahtonut käydä Nîmes'issa. Siitä oli seurauksena, että ravintoloitsija, jonka kanssa olimme asioissa, perusti toisen kapakan Bellegarden ja Beaucairen välisen tien varrelle, ja nimitti sitä Gardin sillan majataloksi. Meillä oli siis Aigues-Mortes'in, Martigues'in ja Boucin puolella kymmenkunta paikkaa, jonne voimme kätkeä tavaramme ja tarpeen tullen paeta tullimiehiä ja poliiseja. Salakuljettajan ammatti on hyvin tuottava, jos vain on ovela ja nokkela. Minulla oli kahta suurempi syy pelätä tullimiehiä ja poliiseja, sillä jos joutuisin oikeuden eteen, niin alettaisiin tutkia, ja tutkimus johdattaisi aina menneisyyteen, ja menneisyydessäni oli nyt paljon vaarallisempia asioita kuin tullilta tuodut sikarit tai viinalekkerit. Pidin sen vuoksi kuolemaa vangitsemista edullisempänä ja suoritin kerrassaan ihmeteltäviä tekoja. Monesti sain huomata, että jos liikaa varjelemme henkeämme, emme onnistu aikeissamme, jotka vaativat nopeita päätöksiä ja voimakasta ja uhkarohkeata toimintaa. Kun ei anna hengelleen enää mitään arvoa, huomaa voimainsa karttuvan ja näköpiirinsä laajenevan.

— Te filosofoitte, keskeytti kreivi. — Olette siis tehnyt vaikka mitä elämässänne.

— Anteeksi, teidän ylhäisyytenne.

— Puoli yhdentoista aika illalla on liian myöhäinen filosofoinnille. Muuta huomautusta ei minulla ole tehtävänä, sillä pidän väitettänne oikeana, mitä ei voi sanoa kaikesta filosofoinnista.

— Retkeni tulivat siis entistään laajemmiksi ja tuottavammiksi. Assunta oli säästäväinen, ja varallisuutemme karttui. Eräänä päivänä lähtiessäni matkalle hän sanoi:

"Kun palaat, on minulla sinulle iloinen yllätys."

Matka kesti kuusi viikkoa. Olimme olleet Luccassa ottamassa ruokaöljyä ja Livornossa englantilaista pumpulia. Matkalla ei sattunut mitään esteitä, ja palasimme iloisina takaisin.

Kotia tullessani näin asunnossamme huomattavalla paikalla ja muuhun kalustoon verrattuna loisteliaassa kehdoms kuuden tai seitsemän kuukauden ikäisen lapsen. Huudahdin ilosta. Prokuraattorin surmattuani olin tuntenut omantunnonvaivoja vain siksi, että olin heittänyt tuon lapsen oman onnensa nojaan. Murhan suhteen ei minulla tietystikään ollut omantunnontuskia.

Assunta-parka oli kaiken aavistanut. Hän oli käyttänyt hyväkseen matkaani ja mukanaan palttinanpala, jolle varmuuden vuoksi olin kirjoittanut päivän ja tunnin, milloin lapsi oli jätetty turvakotiin, hän oli mennyt Pariisiin ja noutanut lapsen. Lapsi luovutettiin heti hänelle muitta mutkitta.

Myönnän, herra kreivi, että nähdessäni tuon lapsen nukkuvan kehdomsaan kihosivat kynelet silmiini. "Olet todellakin kunnan nainen, Assunta, ja sallim sinut kerran vielä palkitsee", huudahdin minä.

— Tässä ette ole yhtä oikeassa kuin filosofiassanne, sanoi Monte-Cristo. — Mutta sehän riippuu siitä, miten kukin uskoo.

— Teidän armonne on aivan oikeassa, sanoi Bertuccio. — Juuri tuon saman pojan oli Jumala määrännyt rangaistuksekseni. Jo varhain alkoi hänen turmeltunut luontonsa tulla näkyviin, eikä häntä suinkaan huonosti kasvatettu, sillä kälyni piti häntä aivan kuin prinssiä. Hän oli sorjavartaloinen poika, silmät siniset kuin kiinalaisessa posliinissa, mikä väri niin hyvin sointuu posliinin omaan maitomaiseen väriin. Hänen tukkansa oli niin vaalea, että se teki hänet hyvin erikoisen näköiseksi, ja tätä lisäsivät vielä hänen vilkkaat silmänsä ja ilkimielinen hymynsä. Pahaksi onneksi sanoo sananlasku, että vaaleatukkaiset ovat joko läpeensä hyviä tai läpeensä pahoja. Sananlasku ei erehtynyt ainakaan Benedetton suhteen, sillä hän oli lapsuudestaan asti hyvin huonoluonteinen. Poika, jota varten kälyraukkani meni torilta parin peninkulman päästä ostamaan ensimmäiset hedelmät ja parhaat makeiset, väheksi palmalaisia appelsiineja ja genovalaisia makeisia ja söi mieluummin kastanjoita, joita varasti naapurin puutarhasta kiipeämällä muurin yli, tai hänen aitassaan olevia kuivia omenoita, vaikka omassakin puutarhassamme olisi ollut kastanjoita ja omenia. Eräänä päivänä, kun Benedetto oli viisi- tai kuusivuotias, naapurimme Vasilio, joka maamme tavan mukaan ei pitänyt rahoja eikä kalleuksiaan lukon takana — sillä tietäähän herra kreivi, että Korsikassa ei ole varkaita — naapurimme Vasilio valitti, että hänen kukkarostaan oli kadonnut kultaraha. Arvelimme hänen erehtyneen laskuissaan, mutta hän

väitti asian todeksi. Sinä päivänä oli Benedetto lähtenyt talosta hyvin varhain, ja olimme hyvin levottomia, kun hän illalla tuli kotiin kuljettaen apinaa, jonka sanoi löytäneensä erääseen puuhun sidottuna.

Tuo paha lapsi, joka tahtoi saada milloin mitäkin itselleen, oli kokonaisen kuukauden ajan kättänyt apinaa. Eräs taikatempujen tekijä oli poikennut Roglianoon, hänellä oli ollut useita apinoita, ja näiden huvittavat temput olivat varmaankin herättäneet pojassa tuon onnettoman halun.

"Ei meidän metsissämme ole apinoita, eikä ainakaan puihin sidottuja apinoita", sanoin minä. "Tunnusta siis suoraan, mistä olet tuon saanut."

Benedetto pysyi väitteessään ja lisäsi juttuunsa kaikenlaisia yksityiskohtia, jotka tuottivat enemmän kunniaa hänen kekseliäisyydelleen kuin hänen rehellisyydelleen. Kiivastuin, hän alkoi nauraa. Uhkasin, hän astui pari askelta taaksepäin sanoen:

"Sinä et saa minua lyödä, sinulla ei ole siihen oikeutta, sillä ethän ole isäni."

Emme vieläkään tiedä, kuka hänelle oli ilmoittanut tämän salaisuuden, jota huolellisesti olimme varjelleet. Olkoon kuinka tahansa, mutta pojan vastaus, joka paljasti koko hänen luonteensa, melkein kauhistutti minua ja kohotettu käteni vaipui alas. Poika oli saanut voiton, ja hän tuli niin rohkeaksi, että tästä lähin sai Assunta — joka näytti rakastavan häntä sitä enemmän, mitä huonommaksi poika tuli — antaa kaikki rahansa pojan oikkujen ja päähänpistojen tyydyttämiseen. Niin kauan kuin minä olin Roglianossa, sujui kaikki vielä jotenkuten, mutta kun lähtisin pois, tulisi Benedettosta talon isäntä, ja kaikki menisi hullusti. Kun hän oli noin yksitoistavuotias, olivat kaikki hänen toverinsa kahdeksan- ja yhdeksäntoistavuotiaita, Bastian ja Corten pahinta joukkoa, ja oikeuslaitos oli jo antanut meille varoituksia.

Minä kauhistuin. Jokainen kuulustelu saattoi tuoda mukanaan turmiollisia seurauksia. Minun täytyi juuri siihen aikaan lähteä Korsikasta tärkeälle matkalle. Mietin kauan ja aavistaen pahinta tahdoin ottaa hänet mukaani. Toivoin, että salakuljettajien toimielias ja karu elämä ja laivalla vallitseva ankara kuri muuttaisivat tämän luonteen, joka ei vielä ollut ennättänyt kokonaan turmeltua.

Kerroin siis Benedettolle tuumani ja kuvailin matkaamme tavalla, jonka olisi pitänyt riemastuttaa kaksitoistavuotiaista poikaa.

Hän antoi minun puhua rauhassa, ja kun olin lopettanut, purskahti hän nauruun ja sanoi:

"Oletko hullu, setä?" Hän käytti tätä nimitystä ollessaan hyvällä tuulella. "Minäkö vaihtaisin elämäni teidän elämäänne, ihanan laiskuuteni teidän ankaraan ja vaivalloiseen työhönne, viettäisin yöni kylmässä ja päiväni helteessä, piileskelisin ja saisin kuulan ruumiiseeni, ja kaiken vain ansaitakseni hiukan rahaa! Rahaa minulla on niin paljon kuin tahdon, Assunta-äiti antaa sitä minulle kun vain pyydän. Huomaattehan, että olisin typerä, jos noudattaisin kehotustanne."

Allistuin totisesti hänen uhkarohkeata puhettaan. Benedetto meni leikkimään tovereittensa kanssa, ja minä näin etäältä, miten hän naureskeli heille minun typeryyttäni.

— Ihana lapsi! mutisi Monte-Cristo.

— Jos hän olisi ollut oma poikani, sanoi Bertuccio, — tai edes veljenpoikani, niin kyllä olisin johdattanut hänet oikealle tielle, sillä hyvä omatunto antaa voimia. Mutta en voinut lyödä poikaa, jonka isän olin surmannut. Annoin hyviä neuvoja kälylleni, joka aina puolusti tuota onnetonta lasta, ja kun hän kertoi, että hänen kukkarostaan oli usein hävinnyt suurehkojakin summia, neuvoin hänelle varman paikan, jonne hän voi kätkeä pienet aarteemme. Omasta puolestani olin tehnyt päätökseni. Benedetto osasi hyvin lukea, kirjoittaa ja laskea, sillä kun hän joskus ryhtyi työhön, niin hän oppi päivässä sen, mihin toiset tarvitsivat viikon. Olin päättänyt toimittaa hänet johonkin pitkälle matkalle lähtevään laivaan kirjuriksi ja aioin kuljettaa hänet sinne väkisin ilmoittamatta hänelle edeltäpäin mitään. Tällä tavoin ja sulkemalla hänet kapteenin suosioon saisin hänen tulevaisuutensa riippumaan hänestä itsestään. Päätökseni tehtyäni lähdin Ranskaan.

Tällä kertaa piti meidän toimittaa kaikki tehtävämme Lionin lahdessa, ja puuhamme olivat vuosi vuodelta tulleet yhä vaikeammiksi. Oli vuosi 1829. Rauha oli palannut maahan, ja rantoja vartioitiin siis säännöllisemmin ja ankarammin kuin ennen. Beaucairen markkinoiden tähden oli vartioimista entisestään lisätty.

Matkamme alkupuoli sujui ilman mitään vaurioita. Kiinnitimme veneemme rantaan niiden monien muiden veneiden joukkoon, joita oli Rhône'n varrella Beaucairesta Arles'iin asti. Veneen kaksinkertainen pohja oli tavarakätkömme, ja yöllä aloimme kuljettaa tavaroita maihin ja toimittaa niitä kaupunkiin. Mutta onnistumisemme oli tehnyt meidät varomattomiksi tai sitten oli joku meidät pettänyt, sillä eräänä

päivänä kello viiden aikaan iltapäivällä, juuri kun aioimme ryhtyä syömään, juoksi laivapoika hätääntyneenä luoksemme ja kertoi nähneensä suuren joukon tullisotilaita hiipivän meitä kohden. Samassa olimme jalkeilla, mutta se oli liian myöhäistä. Purtemme saarrettiin. Tullimiesten joukossa huomasin muutamia poliiseja. Vaikka olinkin aina urhoollinen nähdessäni sotilaita, niin poliisien edessä uljuuteni hävisi. Hiivin ruumaan ja kiipesin eräästä aukosta veteen, uin veden alla pitkät matkat ja nousin vain silloin tällöin hengittämään. Tällä tavoin pääsin onnellisesti kaivantoon, joka yhdisti Rhône-joen kanavaan, joka Beaucairesta on johdettu Aigues-Mortes'iin. En valinnut tätä paikkaa sattumalta enkä edeltäpäin miettimättä. Olenhan jo maininnut teidän ylhäisyydellenne majatalonomistajasta, joka oli asettunut Bellegarden ja Beaucairen välisen tien varrelle.

— Olette kyllä, sanoi Monte-Cristo. — Mies oli jopa liittolaisennekin.

— Niin olikin, vastasi Bertuccio, — mutta seitsemän kahdeksan vuotta sitten hän oli luovuttanut majatalonsa erälle marseililaiselle räätäliille, joka jouduttuaan rappiolle entisessä ammatissaan koetti onneaan uudessa. Hyvät suhteemme majataloon tietenkin jatkuivat, ja aioin nyt etsiä turvaa tämän miehen luota.

— Ja mikä oli tuon miehen nimi? kysyi kreivi, joka oli alkanut yhä kiinnostuneempana seurata Bertuccion kertomusta.

— Hänen nimensä oli Gaspard Caderousse. Hän oli mennyt naimisiin erään Carconten kylästä kotoisin olevan naisen kanssa, jota emme tunteneet muuta kuin hänen kylänimellään. Vaimoparka oli saanut suokuumeen ja kuihtui vähitellen. Mies oli roteva, noin neljäkymmenen tai neljäkymmenenviiden ikäinen, ja oli monena vaaran hetkenä osoittautunut uskaliaaksi ja neuvokkaaksi.

— Ja tämä kaikki tapahtui siis vuonna...

— Vuonna 1829, herra kreivi.

— Missä kuussa?

— Kesäkuun kolmannen päivän iltana.

— Kolmannen päivän iltana! toisti Monte-Cristo. — Hyvä on, jatkakaa.

— Aioin siis pyytää Caderousselta suojaa. Mutta koska emme yleensääkään tulleet hänen luokseen pääöven kautta, hyppäsin nytkin puutarhan aidan yli, hiivin kuihtuneiden oliivipuiden ja villien viikunapuiden välitse ja, peläten Caderoussella olevan matkustavaisia talossaan, menin eräeseen vajaan, jossa ennenkin olin viettänyt yöni. Tämän vajan erotti alakerrassa olevasta tuvasta ainoastaan lautaseinä, ja siihen oli meitä varten tehty reikiä, jotta sopivana hetkenä voisimme ilmoittaa tulostamme. Hiivin siis vajaan ja teinkin siinä viisaasti, sillä samassa tuli Caderousse tupaan erään vieraan miehen seurassa.

Pysyin piilossa ja odotin. Aikomukseni ei ollut urkkia isännän salaisuuksia, mutta enhän voinut olla kuulematta, mitä tuvassa puhuttiin. Ja olihan senkin seitsemän kertaa ennenkin niin käynyt.

Caderousse seuraava mies oli varmaankin paikkakunnalla vieras. Hän oli kauppias ja tullut Beaucairen markkinoille myymään jalokiviä. Näille markkinoille tulee ihmisiä kaikista Euroopan maista. Ne kestävät kuukauden, ja siinä ajassa he voivat tehdä kauppoja sadan- ja sadanviidenkymmentuhannen frangin arvosta.

Caderousse astui nopeasti sisään. Kun hän näki, että huone oli tyhjä, kuten tavallisestikin, huusi hän vaimonsa luokseen.

"Hei, carcontelainen", sanoi hän. "Tuo kunnon pappi ei meitä pettänyt. Jalokivi on todellakin oikea."

Kuului ilonhuudahdus ja samassa alkoivat portaat narista. "Mitä sanotkaan?" huusi vaimo aivan kalmankalpeana. "Sanon, että jalokivi on oikea, ja että tässä on eräs tunnettu pariisilainen jalokivikauppias, joka on valmis maksamaan siitä meille viisikymmentätuhatta frangia. Mutta ollakseen aivan varma siitä, että se todella on meidän omamme, hän pyytää sinua kertomaan kuinka ihmeellisellä tavalla se on joutunut haltuumme. Minä olen sen jo kertaalleen kertonut. Odottaessanne istukaahan, hyvä herra, menen etsimään jotakin virkistykseksemme."

Jalokivikauppias tarkasti huonetta ja ihmetteli varmaan, kuinka näin köyhät ihmiset kauppasivat hänelle jalokiveä, joka näytti kuuluneen prinssin aarrekirjastoon.

"Kertokaahan", sanoi hän haluten ilmeisesti käyttää aviomiehen poissaoloa hyväkseen, ettei tämä

voisi antaa merkkejä vaimolleen, vaan että kauppias todella pääsisi selville siitä, olivatko kertomukset yhtäpitäviä.

"Hyvä Jumala", sanoi vaimo, "tämä on taivaan siunaus, jota emme suinkaan osanneet odottaa. Ajatelkaahan, että mieheni oli vuonna 1814 tai 1815 erään Edmond Dantès -nimisen miehen seurassa. Tämä poikaparka, jonka Caderousse oli kokonaan unohtanut, ei ollut häntä unohtanut ja jätti kuollessaan hänelle tuon jalokiven."

"Mutta mistä hän sai jalokiven?" kysyi jalokivikauppias. "Hänellä täytyi olla se siis jo ennen kuin hän joutui vankilaan."

"Ei ollut", vastasi vaimo, "mutta vankilassa hän näyttää tutustuneen erääseen hyvin rikkaaseen englantilaiseen. Hän oli Dantèsin koppitoveri, ja kun hän sairastui, hoiteli Dantès häntä aivan kuin omaa veljeään. Vankilasta päästessään englantilainen antoi Dantès'ille tämän timantin. Mutta Dantès kuoli vankilassa ja ehti ennen kuolemaansa testamentata timantin meille. Apotti, jolle hän oli sen antanut meille toimitettavaksi, kävi täällä tänä aamuna."

"Te kerrotte aivan samalla tavalla kuin miehellenne", sanoi jalokivikauppias, "ja kertomus voi olla tosi, vaikka se alussa kuulostaakin uskomattomalta. Vain hinnasta emme siis vielä ole sopineet."

"Mitä, emmekö sopineet?" sanoi Caderousse. "Minä luulin, että suostuitte maksamaan sen, minkä pyysin."

"Se tietää, että olen tarjonnut siitä neljäkymmentätuhatta frangia", sanoi jalokivikauppias.

"Neljäkymmentätuhatta", huudahti Caderousse. "Emme mitenkään myy sitä siihen hintaan. Apotti sanoi, että se on viidenkymmentuhannen arvoinen, ja kehyksen arvo tulee siihen vielä lisää."

"Ja mikä oli tuon apotin nimi?" kysyi uupumaton tiedustelija.

"Apotti Busoni", vastasi vaimo.

"Hän oli siis ulkomaalainen!"

"Italialainen, Mantovan tienoilta kotoisin luullakseni."

"Näyttäkää minulle tuo timantti", pyysi jalokivikauppias, "että näen sen vielä kerran. Toisinaan arvostelee jalokiviä väärin ensinäkemällä."

Caderousse otti taskustaan pienen mustan sahviaanilippaan ja ojensi sen jalokivikauppiaalle. Muistan vieläkin, kuinka carcontelaisen silmät kiiluvivat ahneudesta, kun hän katseli pähkinän kokoista jalokiveä.

— Ja mitä tästä kaikesta arvelitte, te ovenraossa kuuntelija? kysyi Monte-Cristo. — Uskoitteko te tuota tarinaa?

— Uskoin, teidän ylhäisyytenne.

— Väitteenne johtuu enemmän sydämestänne kuin kokemuksesta, herra Bertuccio. Olitteko te aikoinanne tuntenut tuon Edmond Dantèsin, josta oli kysymys?

— En, teidän ylhäisyytenne, en ollut koskaan sitä ennen kuullut hänestä puhuttavankaan, enkä ole kuullut hänen nimeään jälkeensä muuta kuin kerran, apotti Busonilta Nîmes'in vankilassa.

— Hyvä, jatkakaa!

— Jalokivikauppias otti sormuksen Caderoussin kädestä ja veti taskustaan pienet teräspihdit ja kuparisen vaa'an. Sitten hän erotti ne pienet kultasinkilät, joilla kivi oli sormukseen kiinnitetty, nosti jalokiven kolostaan ja laski sen varovaisesti vaakaan.

"Kohotan summan neljäänkymmeneenviiteen", sanoi hän, "mutta en anna ropoakaan enempää. Ja koska jalokivi oli juuri sen arvoinen, en ole ottanut sen enempää mukaankaan."

"Minä voin kyllä tulla kanssanne Beaucaireen noutamaan jäljellä olevat viisituhatta", sanoi Caderousse.

"Ei", väitti jalokivikauppias ojentaen sormuksen ja jalokiven Caderousselle, "se ei ole sen arvokkaampi. Kadun jo, että tarjosin niinkin paljon, sillä kivessä on vika, jota en ollut huomannut. Mutta pysyn sanassani, lupasin neljäkymmentäviisituhatta, sitä en peruuta."

"Kiinnittäkää kivi edes takaisin sormukseen", sanoi carcontelainen terävästi.

"Hyvä on", sanoi jalokivikauppias.

Ja hän kiinnitti jälleen kiven sormukseen.

"No niin", sanoi Caderousse pistäen lippaan taskuunsa, "myymme sen sitten toiselle."

"Yrittäkää vain", sanoi jalokivikauppias, "mutta toinen ei suostu yhtä helpolla kauppaan kuin minä. Toinen ei tyydy teidän antamiinne tietoihin. Onhan merkkillistä, että teidän kaltaisellanne miehellä on neljäkymmenenviidentuhannen frangin arvoinen jalokivi. Hän ilmoittaa poliisilaitokselle, aletaan etsiä apotti Busonia, ja sellaiset apotit, jotka lahjoittelevat niin kalliita jalokiviä, ovat harvinaisia. Oikeuslaitos ryhtyy toimimaan, teidät pannaan vankilaan, ja jos teidät huomataan syyttömäksi, niin pääsette kolmen neljän kuukauden kuluttua vapaaksi, ja sormus on hävinnyt. Jos saatte sen takaisin, on kivi väärä, ja viidenkymmentuhannen frangin jalokiven sijasta onkin siinä kolmen frangin kivi. Tuon jalokiven arvo on ehkä viisikymmentätuhatta, ehkä viisikymmentäviisikin, mutta ymmärrättehän, että sitä on vaikea saada myydyksi."

Caderousse ja hänen vaimonsa loivat toisiinsa kysyvän katseen.

"Ei, emme ole niin rikkaita, että meillä olisi varaa menettää viisituhatta frangia", sanoi Caderousse.

"Niin kuin itse tahdotte, hyvä ystävä", sanoi jalokivikauppias; "olin yhtä kaikki tuonut rahasumman mukani."

Ja hän otti taskustaan kourallisen kultarahoja välkytellen niitä majatalon omistajan ja hänen vaimonsa silmien edessä, ja veti toisella kädellään esiin tukun setelirahoja.

Caderousse kävi ankaraa kamppailua sielussaan. Hän kääntyi vaimonsa puoleen.

"Mitä sinä sanot?" kysyi hän aivan hiljaa tältä.

"Anna se, anna se", sanoi vaimo. "Hän palaa muuten Beaucaireen ja antaa meidät ilmi. Ja kukapa tietää, löydämmekö koskaan apotti Busonia."

"Ottakaa siis jalokivi neljästäkymmenestäviidestästuhannesta", sanoi Caderousse, "mutta vaimoni tahtoo saada kaupanpäällisiksi kultakäädyt ja minä hopeiset korvarenkaat."

Jalokivikauppias otti taskustaan soikean laatikon, jossa oli runsaasti sentapaisia koruja.

"Tuossa on", sanoi hän. "Tahdon olla kaupoissa aulis. Valikoikaa itse."

Vaimo valitsi ketjut, jotka olivat ehkä viiden louisdorin arvoiset, ja mies korvarenkaat, jotka maksoivat ehkä viisitoista frangia.

"Toivottavasti nyt olette tyytyväiset?" sanoi jalokivikauppias.

"Apotti sanoi, että se oli viidenkymmentuhannen arvoinen", mutisi Caderousse.

"Joutavia, antakaahan se tänne! Olettepa te kamala mies", sanoi jalokivikauppias ja otti hänen kädestään jalokiven. "Minä maksan teille neljäkymmentäviisituhatta frangia, se tuottaa kaksituhatta viisisataa livreä korkoja, siis sellaisen summan, että minä olisin tyytyväinen, jos minulla olisi niin paljon rahaa, mutta te olette yhä vielä tyytymätön."

"Entä nuo neljäkymmentäviisituhatta frangia", sanoi Caderousse käheällä äänellä. "Missä ne ovat?"

"Tässä", sanoi jalokivikauppias.

Ja hän laski pöydälle viisitoistatuhatta frangia kultarahoina ja kolmekymmentätuhatta seteleinä.

"Odottakaahan", sanoi carcontelainen, "kunnes sytytän lampun. On jo hämärää, eikä täällä näe enää oikein selvästi."

Keskustelun aikana oli tullut pimeä ja noussut myrsky, joka jo puolen tunnin ajan oli tehnyt tuloaan. Etäältä kuului ukkosen jyrinää, mutta jalokivikauppias, Caderousse ja hänen vaimonsa eivät näyttäneet sitä huomaavan, sillä he olivat voitonhimon paholaisen vallassa. Itsekin tunsin kummallista lumousta katsellessani tuota kullan ja setelien määrää. Olin näkevinäni unta ja olin aivan kuin kivettynyt paikoilleni.

Caderousse laski rahat kahteen kertaan ja antoi ne sitten vaimolleen, joka vielä laski ne.

Sill'aikaa välkytteli jalokivikauppias sormusta lampun valossa, ja jalokivestä iski salamoita, jotka

saivat hänet unohtamaan ikkunan takana leimuavat salammat. "No", kysyi jalokivikauppias, "onko summa oikea?" — "On", sanoi Caderousse. "Tuo salkku, carcontelainen, ja hae pussi." Vaimo meni kaapin luo ja toi sieltä vanhan nahkasalkun, johon he panivat setelit, ja pussin, jossa oli pari kolme kuuden livren écuta: luultavasti koko heidän omaisuutensa.

"Kas niin", sanoi Caderousse, "vaikka olettekin voittanut kymmenkunta tuhatta frangia, niin ehkä suvaitsette syödä illallista kanssamme? Tarjoan sen hyvästä sydäimestä."

"Kiitos", sanoi jalokivikauppias. "Aika on jo pitkälle kulunut, ja minun täytyy ennättää Beaucaireen, muuten vaimoni käy levottomaksi. Hitto vieköön", sanoi hän ottaen kellon taskustaan, "kohta yhdeksän. En pääse ennen puoltayötä Beaucaireen. Hyvästi, ystävieni. Jos luoksenne toiste tulee apotti Busoneja, niin muistakaa minua."

"Viikon päästä ette ole enää Beaucaireessa", sanoi Caderousse, "sillä markkinat loppuvat ensi viikolla."

"En olekaan, mutta ei se tee mitään. Kirjoittakaa minulle Pariisiin osoitteella: Herra Joannes, Palais-Royal, jalokivikauppa numero 45, niin matkustan luoksenne, jos tarvitaan."

Kuului ukkosen jyrähdys, ja kohta välähti niin kirkas salama, että lampun valo sen rinnalla himmeni.

"Aiotteko lähteä tällaisella ilmalla?" kysyi Caderousse.

"Minä en pelkää ukkosilmaa", sanoi jalokivikauppias.

"Entä varkaita?" kysyi vaimo. "Tiet eivät koskaan ole markkinoiden aikaan turvallisia."

"Mitä varkaksiin tulee, niin tässä on heitä varten", sanoi Joannes ja otti taskustaan kaksi pientä pistoolia, jotka oli ladattu aivan suuhun asti.

"Tässä on koirat, jotka sekä haukkuvat että purevat", sanoi hän. "Tässä on niiden varalle, jotka tahtovat anastaa timanttinne, ukko Caderousse."

Caderousse ja hänen vaimonsa loivat toisiinsa synkän katseen. Heissä molemmissa näytti samalla kertaa syntyneen kamala ajatus.

"Hauskaa matkaa siis!" sanoi Caderousse.

"Kiitos", vastasi jalokivikauppias.

Hän otti keppinsä, jonka oli pannut vanhan kaapin nojaan, ja poistui. Kun hän avasi oven, puhalsi tuuli niin voimakkaasti sisään, että lamppu oli sammumaisillaan.

"Kylläpä siellä on kamala ilma", sanoi hän. "Ja minulla on peninkulman matka."

"Jääkää", sanoi Caderousse, "ja nukkukaa yönnne täällä". — "Niin, jääkää", sanoi carcontelainen väräjäväällä äänellä, "kyllä me teitä hyvin hoitelemme."

"Ei, minun täytyy päästä yöksi Beaucaireen", sanoi kauppias. "Hyvästi." Caderousse meni hitaasti kynnykselle asti.

"Ei näy taivasta eikä maata", totesi jalokivikauppias, joka jo oli ulkona. "Pitääkö minun kääntyä oikealle vai vasemmalle?"

"Oikealle", sanoi Caderousse. "Kyllä tietä osaa kulkea, sen molemmin puolin on puita."

"Hyvä, nyt jo näen", sanoi ääni kaukaa.

"Sulje ovi", sanoi vaimo. "Ei se saa olla auki ukkosilmalla."

"Ja kun on rahoja talossa, eikö niin?" sanoi Caderousse vääntäen oven lukkoon.

Hän tuli sisään, meni kaapille, otti salkun ja pussin, ja molemmat alkoivat taas laskea rahoja. Heidän ahneutensa oli hirveän näköistä, varsinkin vaimon. Hän vapisi tavallista enemmän, kalpeat kasvot sinersivät ja syvälle painuneet silmät kiiluivat.

"Miksi pyysit häntä jäämään tänne yöksi?" kysyi hän hiljaa.

Caderousse vavahti.

"Tietysti siksi, että ... että hänen ei olisi tarvinnut palata Beaucaireen."



"Vai niin", sanoi vaimo, ja hänen äänensä sointua on mahdoton kuvata.  
"Minä luulin, että sinulla oli muita syitä."

"Vaimo, vaimo!" huudahti Caderousse. "Pidä moiset ajatukset omana tietonasi!"

"Samapa tuo", sanoi vaimo vähän ajan päästä. "Ethän sinä ole mikään mies."

"Kuinka niin?" kysyi Caderousse.

"Jos olisit ollut mies, niin hän ei olisi täältä lähtenyt."

"Vaimo!"

"Tai ei pääsisi Beaucaireen..."

"Vaimo!"

"Tie tekee mutkan, ja hänen on pakko kulkea tietä pitkin, jota vastoin kanavan vartta pääsee oikotietä."

"Vaimo, sinä kiusaat Jumalaa. Kuule..."

Samassa kuului kamala ukkosen jyrähdys, ja sinertävä liekki valaisi huoneen.

"Jeesus!" sanoi vaimo tehden ristinmerkin.

Samassa, keskellä sitä kamalaa hiljaisuutta, joka tavallisesti seuraa salamaa, kolkutettiin oveen.

Caderousse ja hänen vaimonsa vavahtivat ja katsoivat kauhistuneina toisiinsa.

"Kuka siellä?" huusi Caderousse peittäen molemmin käsin pöydällä olevat rahat.

"Minä!" kuului ääni.

"Kuka?"

"Hitto vieköön! Joannes, jalokivikauppias."

"Mitä sinä sanoitkaan", lausui vaimo, "että minä muka kiusaan Jumalaa!... Jumala lähettää hänet meidän luoksemme."

Caderousse vaipui läähättäen ja kalpeana tuolilleen. Vaimo sitä vastoin nousi ja meni varmoin askelin ovea kohden ja avasi sen.

"Astukaahan sisään, hyvä herra Joannes", sanoi hän.

"Näyttää toden totta siltä, että paholainen ei salli minun palaavan Beaucaireen tänä iltana. Umpimähkään lausutut tyhmyydet ovat suurta viisautta, herra Caderousse. Te tarjositte äsken minulle vieraanvaraisuuttanne; otan sen vastaan ja palaan luoksenne yöksi."

Caderousse kuivasi otsaltaan valuvaa hikeä. Vaimo väänsi oven jalokivikauppiiaan takana lukkoon.

#### 45. Verisade

Astuessaan sisään jalokivikauppias loi tutkivan katseen ympärilleen, mutta mikään ei herättänyt hänen epäluuloaan.

Caderousse suojeli yhä vielä molemmin käsin kultaansa ja seteleitään. Vaimo hymyili vieraalleen niin suloisesti kuin suinkin saattoi.

"Ahaa", sanoi jalokivikauppias, "näytätte pelänneen, ettette saanutkaan kylliksi, koska olette alkanut uudelleen laskea rahoja."

"Ei suinkaan sen vuoksi", sanoi Caderousse, "mutta koko tämä tapaus on ollut niin odottamaton, että ellei meillä ole siitä selvää todistusta edessämme, niin luulemme näkevämme unta."

Jalokivikauppias hymyili.

"Onko majatalossanne matkustajia?" kysyi hän.

"Ei ole", vastasi Caderousse, "me emme anna matkustaville yösjää. Olemmehan niin lähellä kaupunkia, ettei kukaan jää tänne yöksi."

"Tuotan siis teille tavattoman paljon hankaluuksia."

"Ette suinkaan, ette laisinkaan!" huudahti emäntä.

"Minne saan mennä nukkumaan?"

"Yläkerran huoneeseen."

"Mutta eikö se ole teidän huoneenne?"

"Vähät siitä. Täällä alhaalla on toinen vuode."

Caderousse katsoi kummastuneena vaimoonsa. Jalokivikauppias lämmitteli selkäänsä tulen ääressä, vaimo kantoi päivällisaterian tähteet pöydänkulmalle, jolle oli levittänyt liinan, sekä toi lisäksi pari tuoretta munaa.

Caderousse oli jälleen pannut setelit salkkuun, kultarahat pussiin ja kaiken kaappiin. Hän käveli pitkin permanttoa synkkänä ja miettiväisenä luoden silloin tällöin katseen jalokivikauppiaseen, joka yhä kuivatteli vaatteitaan.

"Kun mielenne tekee maistaa ruokaa", sanoi vaimo pannen viinipullon pöydälle, "niin täällä olisi."

"Entä te itse?" kysyi Joannes.

"Minä en syö illallista", vastasi Caderousse.

"Me söimme päivällistä hyvin myöhään", riensi vaimo vastaamaan. "Mutta me palvelemme teitä pöydässä", selitti hän ystävällisemmin kuin koskaan puhutteli maksaviakaan matkustajia.

Tuon tuostakin Caderousse loi vaimoonsa salamannopean katseen.

Ukkosilmaa jatkui.

"Kuuletteko, kuuletteko?" sanoi vaimo. "Teitte todellakin viisaasti palatessanne."

"Mutta jos ateriani aikana myrsky talttuu", sanoi jalokivikauppias, "niin lähden matkaan."

"Se on mistral-tuuli", sanoi Caderousse, "sitä kestää huomiseen asti."

Ja hän huokasi syvään.

"Sitä ikävämpää niille, jotka ovat ulkosalla", sanoi jalokivikauppias.

"Niin kyllä", sanoi vaimo, "he saavat viettää ikävän yön."

Jalokivikauppias kävi aterialle, ja vaimo tarjoi hänelle ruokia huolellisena talonemäntänä. Hän oli tavallisesti ärtyisä ja kiukkuinen, mutta oli nyt muuttunut tavattoman huomaavaiseksi ja kohteliaaksi. Jos jalokivikauppias olisi tuntenut hänet aikaisemmin, olisi tällainen äkillinen muutos tehnyt hänet levottomaksi ja herättänyt epäluuloja. Caderousse puolestaan ei virkkanut sanaakaan, vaan käveli lakkaamatta edestakaisin tohtimatta edes katsahtaa vieraaseensa.

Kun ateria oli loppunut, meni Caderousse itse avaamaan oven ja sanoi:  
"Myrsky on tainnut tyyntyä."

Mutta samassa tärisytti kamala ukkosenjyrähdys koko taloa, ja ovesta puhaltava tuulenpuuska sammutti lampun.

Caderousse sulki oven. Hänen vaimonsa sytytti lampun hiipuvassa hiilloksessa.

"Olette varmaankin väsynyt", sanoi hän. "Olen pannut vuoteeseenne puhtaat lakanat. Menkää yläkertaan ja nukkukaa makeasti."

Joannes viipyi vielä hetkisen, mutta kun hän oli varma siitä, että salamet ja sade vain kiihtyivät, toivotti hän isäntäväelleen hyvää yötä ja nousi portaita ylös.

Hän astui minun yläpuolellani, ja kuulin hänen jokaisen askelensa. Ahnain silmin seurasi vaimo häntä, jota vastoin Caderousse käänsi hänelle selkäänsä eikä katsahtanutkaan häneen.

Kaikki nämä yksityiskohdat eivät sinä hetkenä herättäneet erikoista huomiota; vain tuo jalokivijuttu

oli mielestäni uskomaton. Mutta kun olin väsynyt, päätin nukkua, kunnes myrsky olisi tyyntynyt ja lähteä sitten keskellä yötä pois.

Kuulin, miten vuode narisi jalokivikauppiiaan alla: hän oli mennyt levolle.

Loin viimeisen katseen huoneeseen, Caderousse istui pöydän ääressä pitkällä penkillä, jota majatalossa käytetään tuolien sijasta. Hän oli selin minuun ja oli peittänyt käsillään kasvonsa.

Vaimo katseli häntä hetkisen, kohautti olkapäitään ja meni hänen viereensä istumaan.

Tänä hetkenä syttyi tuli muutamiin kuiviin puihin ja valaisi kirkkaasti synkän huoneen. Vaimo katsoi terävästi mieheensä, ja kun tämä yhä pysyi entisessä asennossaan, ojensi vaimo häntä kohden luisevan kätensä ja kosketti hänen otsaansa.

Caderousse vavahti. Olin näkevinäni vaimon liikuttavan huuliaan, mutta joko hän puhui hyvin hiljaa tai aistimeni olivat jo unen vaikutuksesta tylstyneet, mutta minä en kuullut sanaakaan. Näin kaiken aivan kuin usvan läpi ja käsitin kaiken vain puolittain. Silmäni sulkeutuivat ja vaivuin uneen.

Nukuin aivan sikeästi, kun kuulin pistoolinlaukauksen ja sitä seuraavan kamalan kiljahduksen. Huoneesta pääni päältä kuului horjuvia askelia, ja sitten joku kaatui raskaasti portaitten yläpäähän, aivan minun yläpuolelleni.

En ollut vielä aivan valveilla. Kuulin huokauksia, sitten tukahdutettuja huutoja, aivan kuin olisi taisteltu.

Viimeinen kiljahdus, joka oli pitempi kuin edelliset ja päättyi valitukseen, herätti minut täydellisesti tajuntaani.

Nousin kyynärpäitteni varaan, avasin silmäni, jotka eivät pimeässä nähneet mitään, ja pyyhkäisin kädelläni otsaani, jolle tippui ylhäältä lämmin ja runsas sade.

Syvä hiljaisuus oli seurannut tätä kamalaa huutoa. Kuulin miehen astelevan pääni päällä, portaat narisivat. Mies tuli alakertaan ja syytti liedessä kynttilän.

Tuo mies oli Caderousse. Hänen kasvonsa olivat kalpeat ja paitansa veressä.

Sytytettyään kynttilän hän meni nopeasti portaita ylös, ja palasi taas vähän ajan päästä alakertaan. Hänen kädessään oli lipas. Hän tarkasti, oliko jalokivi siellä, ja tuumi, mihin taskuunsa sen panisi; sitten hän varmaan arveli, ettei tasku ollut kyllin varma piilopaikka, sillä hän kääri sen punaiseen huiviinsa ja satoi huivin kaulansa ympäri.

Sitten hän juoksi kaapille, otti sieltä setelit ja kullat, pisti edelliset housutaskuunsa ja jälkimmäiset takkinsa povitaskuun, otti pari kolme paitaa, syöksyi ovelle ja katosi pimeään. Silloin kaikki selvisi minulle. Syytin itseäni siitä, mitä oli tapahtunut, aivan kuin olisin ollut siihen syyppää. Olin kuulevinani valituksia. Onneton jalokivikauppias saattoi vielä elää. Painoin hartioillani lautaan, joka erotti tämän vajan asuinhuoneesta. Laudat irtaantuivat, ja olin tuvassa.

Riensin ottamaan kynttilän ja juoksin portaita ylös. Ruumis virui tielläni, Se oli vaimon ruumis.

Pistoolinlaukaus oli johtunut siitä, että häntä oli ammuttu. Hänen kurkkunsa oli aivan puhki, ja paitsi haavasta valui verta virtanaan hänen suustaan. Hän oli kuollut. Hyppäsin hänen ruumiinsa yli.

Huoneessa vallitsi mitä kamalin sekasorto. Pari kolme huonekalua oli kumossa, lakanat, joihin onneton jalokivikauppias oli takertunut, olivat pitkin permanttoa. Hän itse makasi lattialla pää seinää vasten, uiden veressä, joka valui hänen rinnastaan kolmesta isosta haavasta.

Neljänteen oli jäänyt pitkä keittiöveitsi, josta ei näkynyt muuta kuin pää.

Tämä kamala näky oli tehnyt minut melkein mielipuoleksi. Kun en enää voinut auttaa ketään, tahdoin kaikin mokomin päästä pakoon. Riensin portaita alas repien käsilläni tukkaani ja karjuen kauhusta.

Alakerran huoneessa oli viisi tai kuusi tullimiestä ja pari kolme sotilasta, siis kokonainen aseellinen joukko.

He vangitsivat minut. En edes koettanut tehdä vastarintaa, en ollut enää aistimieni herra. Koetin puhua, en saanut suustani muuta kuin joitakin luonnottomia ääniä, siinä kaikki.

Näin tullivartijoiden ja sotilaiden osoittavan minua sormellaan, kumarruin katsomaan itseäni, olin aivan veressä. Tuo lämmin sade, jonka tunsin portaitten läpi tippuvan päälleni, olikin ollut vaimon verta.

Osoitin sormellani paikkaa, missä olin ollut piilossa.

"Mitä hän tarkoittaa?" kysyi eräs sotilas.

Muudan tullivartija meni katsomaan.

"Hän tarkoittaa, että hän on tullut sitä tietä", vastasi tämä.

Ja hän osoitti reikää, josta olin tullut huoneeseen.

Silloin tajusin, että minua pidettiin murhaajana. Sain jälleen puhekykyni, voimani palasivat. Riistäydyin irti minua pitelevien miesten käsistä ja huusin:

"Minä en ole sitä tehnyt, minä en ole sitä tehnyt!"

Kaksi sotilasta uhkasi minua pyssyillään.

"Jos liikahdatkaan", sanoivat he, "niin olet kuoleman oma."

"Sanoinhan, etten ole sitä tehnyt", huusin minä.

"Saat kertoa juttusi tuomarille Nîmes'issa", vastasivat he. "Nyt seuraat meitä. Ja annamme sinulle hyvän neuvon: älä tee vastarintaa."

En aikonutkaan tehdä vastarintaa, kauhu ja kummastus oli aivan murtanut minut. Minulle pantiin käsiraudat, minut sidottiin hevosen häntään ja vietiin Nîmes'iin.

Eräs tullivartija oli seurannut minua. Olin kadonnut hänen näkyvistään talon luona, ja hän oli arvellut minun jääneen sinne yöksi. Hän oli mennyt ilmoittamaan tovereilleen, he olivat kuulleet pistoolinlaukauksen ja olivat ottaneet minut kiinni sellaisissa olosuhteissa, että ehdottomasti näytin rikolliselta. Huomasin heti, kuinka vaikeata minun olisi todistaa syyttömyyteni.

Panin pääpainon vain yhdelle asialle. Pyysin tutkintotuomaria kaikkialta etsimään erästä apotti Busonia, joka samana päivänä oli poikennut Gardin sillan majataloon. Jos Caderousse oli keksinyt koko tuon tarinansa, jos mitään apotti Busonia ei ollut olemassakaan, niin olin mennyttä miestä, paitsi jos Caderousse vuorostaan joutuisi kiinni ja tunnustaisi kaiken.

Kului kaksi kuukautta, jona aikana, se minun täytyy myöntää tuomarieni kunniaksi, tehtiin kaikki voitava, jotta apotti löytyisi. Olin jo menettänyt kaiken toivoni. Caderousse ei ollut joutunut kiinni. Minut piti tuomittaman seuraavassa oikeuden täysi-istunnossa, kun syyskuun 8. päivänä, kolme kuukautta ja viisi päivää tuon tapauksen jälkeen, apotti Busoni ilmestyi vankilaan. Hän sanoi kuulleensa asian Marseillessa ja oli rientänyt minua auttamaan.

Arvaattehan, kuinka iloinen olin hänen tulostaan. Kerroin hänelle kaiken, mitä olin nähnyt, ja otin levottomana esiin jalokivijutun. Vastoin luuloani se olikin kohta kohdalta tosi. Vastoin luuloani hän uskoi myöskin kaiken, mitä kerroin. Hänen lempeä ja suuri ihmisrakkautensa lumosi minut, huomasin, että hän tunsu tarkoin kotiseutuni olot ja tavat, ja toivoen anteeksiantoa kerroin hänelle ripin muodossa Auteuilin seikkailun yksityiskohtiaan myöten. Välittömyydelläni oli hyvä vaikutus: kun tunnustin ensimmäisen rikokseni, jota ei mikään pakottanut minua ilmaisemaan, ymmärsi hän, etten ollut tehnyt toista, ja hän lähti luotani luvaten tehdä kaiken voitavansa todistaakseen tuomareilleni viattomuuteni.

Tämän jälkeen vankeuteni tuli lievemmäksi ja sain kuulla, että asia oli lykätty seuraavaan istuntoon.

Tällä välin Caderousse saatiinkin ulkomailla kiinni ja tuotiin Ranskaan. Hän tunnusti kaiken ja syytti vaimonsa herättäneen murha-ajatuksen hänessä ja yllyttäneen hänet rikokseen. Hän joutui elinkautiseen kaleeriorjuuteen, ja minä pääsin vapaaksi.

— Ja silloinko tulitte luokseni mukanaan apotti Busonin antama suosituskirje? kysyi Monte-Cristo.

— Niin, teidän ylhäisyytenne, hän oli minua kohtaan erikoisen ystävällinen. "Salakuljettajan ammattinne vie teidät turmioon", sanoi hän. "Kun täältä pääsette, niin jättäkää se." — "Mutta, isä", sanoin minä, "miten elän ja miten elätän kälyni?" — "Eräällä rippilapsellani on suuri kunnioitus minua kohtaan", sanoi hän, "ja hän on pyytänyt minua toimittamaan hänelle luotettavan miehen. Tahdotteko olla tuo mies? Minä suosittelen teitä hänelle." — "Isä, kuinka hyvä te olette", huudahdin minä. — "Mutta vannottehan, ettei minun tarvitse sitä koskaan katua." — Ojensin käteni vannaokseni. — "Se on tarpeetonta", sanoi hän. "Tunnen korsikalaiset ja rakastan heitä. Kas tässä on suositukseni." Ja hän kirjoitti nuo muutamat teille tuomani rivit, jotka luettuaan teidän ylhäisyytenne suvaisi ottaa minut palvelukseensa. Ylpeänä nyt kysyn, onko teidän ylhäisyytenne koskaan tarvinnut soimata minua mistään?

— Ei ole, vastasi kreivi. — Tunnustan suoraan, että olette ollut hyvä palvelija, Bertuccio, vaikka ette olekaan luottanut minuun.

— Minäkö, teidän ylhäisyytenne?

— Niin, te. Miksette ole koskaan puhunut kälystäenne ja ottopojastanne?

— Minulla on vielä teidän ylhäisyydellenne kertomatta elämäni surullisin puoli. Läksin Korsikaan. Ymmärrättehän, että kiireimmän kautta tahdoin mennä lohduttamaan kälyäni. Mutta kun saavuin Roglianoon, kohtasi minua kauhea suru. Poissa ollessani oli tapahtunut kamalia. Käly-raukkani oli määräysteni mukaan kieltäytynyt antamasta Benedettolle rahaa, vaikka tämä joka päivä vaatimalla vaati sitä. Eräänä aamuna hän uhkaili kälyäni ja läksi pois koko päiväksi. Kälyni itki, sillä hän rakasti tuota konnaa aivan kuin äiti. Tuli ilta ja hän odotti poikaa menemättä levolle. Kun Benedetto yhdentoista aikaan saapui tavallisten tovereittensa seurassa, niin Assunta avasi hänelle sylinsä. Mutta he ottivat hänet kiinni, ja eräs heistä, pelkään, että se oli tuo helvetillinen lapsi, huusi:

"Leikitään kuulustelua, kyllä hän lopulta tunnustaa, missä rahat ovat."

Naapurini Vasilio oli juuri silloin Bastiassa, ja hänen vaimonsa oli yksinään kotona. Ei kukaan muu kuin hän voinut nähdä ja kuulla, mitä asunnossani tapahtui. Kaksi piteli kiinni Assuntasta, joka hymyili heille, sillä hän ei voinut kuvitellakaan, että he tekisivät mitään rikollista. Kolmas meni sulkemaan ovet ja ikkunat. Tämän jälkeen he kolmisin ja tukahduttaen Assuntan huudot pistivät hänen jalkansa liedessä palavaan tuleen saadakseen hänet siten tunnustamaan, missä meidän pieni aarteemme oli. Mutta siinä riuhtoessa tarttuikin tuli hänen vaatteisiinsa. Pojat päästivät silloin vaimoraukan käsistään, ettei tuli tarttuisi heihinkin. Vaatteet ilmiliäkissä Assunta juoksi ovelle, mutta se oli lukossa. Hän juoksi ikkunaan, mutta se oli luukuilla suljettu. Silloin naapurit kuulivat Assuntan kamalat avunhuudot, jotka pian muuttuivat vaikerruksiksi. Kun Vasilion vaimo seuraavana aamuna, kauhuisen ja tuskaisen yön jälkeen, tohti tulla talomme lähelle ja tuomarin avulla avautti oven, niin he tapasivat Assuntan puoliksi palaneena, mutta vielä elossa. Kaapit oli murrettu auki ja rahat kadonneet. Mitä Benedettoon tulee, niin hän oli lähtenyt Roglianosta eikä koskaan enää palannut sinne. Siitä lähtien en ole häntä nähnyt enkä kuullut hänestä puhuttavankaan.

Saatuani kuulla nämä surulliset tapahtumat tulini teidän ylhäisyytenne luo. En ole puhunut Benedettosta, koska hän on kadonnut, enkä kälystäni, koska hän on kuollut.

— Ja mitä olette itse ajatellut tästä tapauksesta? kysyi Monte-Cristo.

— Että taivas on rangaissut rikokseni, vastasi Bertuccio. — Nuo Villefort'it olivat kirottua sukua!

— Niin minäkin uskon, sanoi kreivi kumealla äänellä.

— Ymmärtäähän teidän ylhäisyytenne nyt, jatkoi Bertuccio, — että tämä talo, jota en sen koommin ole nähnyt, tämä puutarha, jossa olen surmannut miehen, ovat herättäneet minussa synkkiä tunteita. Onhan mahdollista, että tuossa jalkojeni edessä makaa Villefort haudassa, jonka hän kaivoi omalle lapselleen.

— Kaikkihan on mahdollista, sanoi Monte-Cristo nousten penkiltä, — sekin voi olla mahdollista, jatkoi hän hiljaa, — että kuninkaallinen prokuraattori elää. Apotti Busoni teki oikein lähettäessään teidät minun luokseni. Tekin teitte oikein kertoessanne kaikki minulle, sillä nyt en ajattele teistä mitään pahaa. Mitä tuohon huonomaineiseen Benedettoon tulee, niin ettekö koskaan ole koettanut saada tietoja hänestä?

— En koskaan. Jos olisin tietänyt, missä hän oli, niin en suinkaan olisi etsinyt häntä, vaan välttänyt kuin hirviötä. Ei, en ole kuullut kenenkään hänestä puhuvan; toivottavasti hän on kuollut.

— Älkää toivoko, sanoi kreivi. — Pahat ihmiset eivät niin vain kuole, sillä Jumala näyttää suojaavan heitä käyttäkseen heitä kostonsa välikappaleena.

— Amen, sanoi Bertuccio. — Pyydän taivaalta vain sitä, ettei minun tarvitse häntä koskaan nähdä. Nyt, jatkoi taloudenhoitaja painaen päänsä alas, — tiedätte kaikki. Olette tuomarini täällä maan päällä, niin kuin Jumala on oleva taivaassa. Ettekö lausu minulle muutamia lohdutuksen sanoja?

— Olette oikeassa, ja minä voin teille sanoa samaa kuin apotti Busonikin: surmaamanne mies, tuo Villefort, ansaitsi rangaistuksen siitä, mitä hän oli teitä vastaan rikkonut, ja ehkä muustakin syystä. Benedettosta, jos hän vielä elää, tulee taivaallisen koston välikappale, ja sitten hän vuorostaan saa rangaistuksensa. Teidän ei tarvitse soimata itseänne mistään muusta kuin tästä: kysykää itseltänne, miksi ette antanut lasta takaisin hänen äidilleen. Se on rikos, Bertuccio.

— Niin, se on rikos, oikea rikos, sillä siinä suhteessa olen ollut pelkuri. Heti kun olin herättänyt lapsen eloon, olisi minun pitänyt viedä hänet äidilleen. Mutta ennen kuin olisin voinut sen tehdä, olisi minun täytynyt panna toimeen tutkimuksia, olisin herättänyt huomiota, ehkä joutunut kiinnikin. En tahtonut kuolla, tahdoin elää kälyni tähden, ja itserakkaana niin kuin kaikki meikäläiset halusin pysyä kostossani täydellisesti voittajana. Ja rakastin elämää vain elämänkin vuoksi. Minä en ole mikään sankari, niin kuin velivainajani oli!

Bertuccio peitti molemmin käsin kasvonsa, ja Monte-Cristo loi häneen sanoinkuvaamattoman katseen.

— Lopettaaksemme arvokkaasti tämän keskustelun, herra Bertuccio, — ja kreivin äänessä oli oudon alakuloinen sointu, — painakaa lujasti mieleenne sanani, sillä olen kuullut apotti Busonin usein ne lausuvan: Kaikki tuskat parantaa aika ja vaitiolo. Nyt, herra Bertuccio, sallikaa minun hetkinen kävellä täällä puutarhassa. Se, mikä on täriseyttävänä muistona jäänyt teidän mieleenne, tekee tämän talon minulle kahta arvokkaammaksi. Puut, näettehän, saavat arvonsa siitä, että ne luovat varjoa, ja varjot siitä, että ne luovat unelmia ja näkyjä. Ostaessani tämän talon luulin ostavani aidatun puutarhan, en mitään muuta, ja nyt äkkiä tämä aitaus näyttääkin olevan täynnä haamuja, joita ei ole välikirjassa mainittu. Rakastan haamuja, sillä ne eivät ole kuudessatuhannessa vuodessa saaneet niin paljon pahaa aikaa kuin elossaolevat saavat vuodessa. Menkää siis sisään ja nukkukaa rauhassa. Jos rippi-isänne kuolinhetkellänne ei ole yhtä suvaitsevainen kuin apotti Busoni oli, niin kutsukaa luoksenne minut, jos vielä olen elävien joukossa. Minä kyllä löydän sanoja, jotka suloisesti viihdyttävät sieluanne sinä hetkenä, kun se on valmis jättämään tämän maailman lähteäkseen sille pitkälle matkalle, jonka nimi on iankaikkisuus.

Bertuccio kumarsi kunnioittavasti kreiville ja poistui huoaten.

Monte-Cristo jäi yksin. Astuen muutaman askelen eteenpäin hän sanoi:

— Tuossa, tämän plataanin lähellä, on kuoppa, johon lapsi pantiin. Tuolla on pieni portti, josta tultiin puutarhaan. Tuolla nurkassa on portaat, joista päästään makuuhuoneeseen. Minun ei luullakseni tarvitse kirjoittaa tätä muistikirjaani, sillä tässä edessäni, ympärilläni, jalkojeni alla, on tuumani elävänä ja selvänä.

Ja käveltyään vielä kerran puutarhan ympäri kreivi meni vaunuihinsa. Bertuccio, nähdessään hänen mieltäväisenä kulkevan, nousi ajajan viereen istumaan.

Vaunut läksivät ajamaan Pariisia kohden.

Samana iltana, tultuaan Champs-Élysées'n varrella olevaan asuntoonsa, Monte-Cristo tarkasti koko talon aivan kuin olisi asunut siellä jo monta vuotta. Hän ei kertaakaan erehtynyt ovista eikä astunut portaita tai käytävää pitkin muualle kuin minne tahtoi tulla. Ali seurasi häntä tällä öisellä matkalla. Kreivi antoi Bertucciolle kaikenlaisia määräyksiä, miten huoneet oli kaunistettava ja järjestettävä, ja katsoen kelloaan hän sanoi odottavalle nubialaiselle:

— Kello on puoli kaksitoista. Haydée saapuu kohta. Onko ilmoitettu hänen ranskalaisille kamarineidoilleen?

Ali ojensi kätensä huoneistoa kohden, joka oli määrätty nuoren kreikattaren asunnoksi. Se oli niin erillään, että kun peitti oven verhon taakse, saattoi tarkastaa koko talon aavistamattakaan, että vielä oli jäljellä salonki ja kaksi asuttua huonetta. Ali ojensi siis kätensä huoneistoa kohden ja nosti kolme vasemman kätensä sormeja ylös, painoi päänsä saman käden kämmentä vastaan ja sulki silmänsä.

— Ahaa, sanoi Monte-Cristo, joka oli tottunut tämänlaatuisen kieleen, — he odottavat kaikki kolme makuuhuoneessa, eikö niin?

— Niin, vastasi Ali päännyökkäyksellä.

— Armollinen rouva on tultuaan varmaankin hyvin väsynyt ja tahtoo mennä levolle, jatkoi Monte-Cristo. — Häntä ei siis saa pakottaa puhumaan. Ranskalaiset kamarineidit saavat ainoastaan tervehtiä uutta emäntäänsä ja sitten poistua. Te valvotte, ettei kreikkalainen kamarineiti ryhdy puheisiin ranskalaisten kanssa.

Ali kumarsi.

Pian kuului porttikellon soitto. Portti aukeni, vaunut ajoivat niistä sisään ja pysähtyivät portaitten eteen. Kreivi astui portaita alas. Vaunun ovi oli jo auki. Hän ojensi kätensä nuorelle naiselle, joka oli kauttaaltaan verhoutunut viheriäiseen, kullalla kirjailtuun viittaan.

Nuori nainen tarttui hänelle ojennettuun käteen ja suuteli sitä rakkaudella, johon liittyi syvä kunnioitus. He vaihtoivat muutaman sanan. Nainen puhui hellästi ja kreivi lempeän arvokkaasti. He

käyttivät sitä kieltä, jonka Homeros on pannut jumaliensa suuhun.

Ali astui edeltä kantaen ruusunpunaista vahakynttilää, ja nuori kreikatar johdatettiin omiin huoneisiinsa. Kreivi vetäytyi siihen paviljonkiin, jonka oli pidättänyt omaksi asunnokseen.

Puoli yhdeltä kaikki valot oli sammutettu, ja olisi voinut luulla koko talon nukkuvan.

#### 46. Rajaton luotto

Seuraavana päivänä kello kaksi pysähtyivät upeat, kahden komean englantilaisen hevosen vetämät vaunut Monte-Criston asunnon eteen. Vaunuissa istui mies, jolla oli yllään sininen takki, ja siinä samanväriset silkkinaudit, valkoiset liivit, jonka päällä välkyivät paksut kultavitjat, ja pähkinänruskeat housut. Kasvojen uurteita ei tuuhea, musta, lähelle silmäkulmia vedetty tukka kyennyt peittämään, ja siksi se ei vaikuttanutkaan luonnolliselta. Hän oli noin viidenkymmenen tai viidenkymmenenviiden vuoden ikäinen, mutta koetti näyttää nelikymmenvuotiaalta. Hän pisti päänsä vaunujen ovi-ikkunasta, jonka alapuolella oli maalattu paronin kruunu, ja lähetti palvelijapoikansa kysymään, ottaako kreivi Monte-Cristo vastaan.

Odottaessaan vastausta mies katseli melkein hävyttömän tarkkaavasti taloa, puutarhaa ja livreepukuisia palvelijoita. Hänen katseensa oli terävä, mutta ilmaisi pikemmin kavaluutta kuin nerokkuutta. Hänen huulensa olivat niin kapeat, että ne kääntyivät suun sisään. Korkeat poskipäät, matala otsa, hyvin leveä takaraivo, joka ulkoni paljon rumien korvien ohitse, kaikki tämä teki miehen ihmistuntijan silmissä vastenmieliseksi, vaikkakin suuri yleisö piti häntä arvossa hänen komeitten hevosiensa, hänen paidassaan olevan suuren jalokiven ja sen punaisen nauhan vuoksi, joka ulottui hänen takkinsa napinreistä toiseen. Palvelijapoika naputti portinvartijan asunnon ikkunaan ja kysyi:

— Täällähän asuu kreivi Monte-Cristo?

— Täällä hänen ylhäisyytensä asuu, vastasi portinvartija, — mutta...  
Hän loi kysyvän katseen Aliin.

Ali pudisti päätään.

— Mutta...? kysyi palvelijapoika.

— Mutta hänen ylhäisyytensä ei ota vastaan, vastasi portinvartija.

— Siinä tapauksessa annan herrani, paroni Danglars'in käyntikortin. Ojentakaa se hänelle ja sanokaa, että mennessään edustajakamariin herrani poikkesi tänne tervehtimään herra kreiviä.

— Minä en puhuttele hänen ylhäisyyttään, sanoi portinvartija. —  
Kamaripalvelija toimittaa asianne.

Palvelijapoika palasi vaunujen luo.

— No? kysyi Danglars.

Poika oli häpeissään saamastaan vastauksesta, mutta toisti Danglars'ille portinvartijan sanat.

— Ohoo, lausui tämä. — Tuo mies, jota sanotaan hänen ylhäisyydekseen, on siis oikea ruhtinas, koska ainoastaan hänen kamaripalvelijallaan on oikeus puhutella häntä. Samapa tuo, koska hänellä on luotto minun liikkeessäni, niin täytyyhän minun saada nähdä hänet, kun hän tarvitsee rahaa.

Ja Danglars asettui mukavasti vaunuihinsa ja huusi niin kovaa ajajalleen, että sanat saattoivat kuulua kadun toiselle puolelle:

— Edustajakamariin!

Paviljongin ikkunan verhojen takaa oli Monte-Cristo, jolle ajoissa oli ilmoitettu vieraan tulosta, tarkastanut paronia oivallisen kaukoputken avulla yhtä huolellisesti kuin Danglars'kin oli katsellut taloa, puutarhaa ja palvelijoita.

— Kylläpä tuo mies on iljettävän näköinen, totesi hän pistäessään kaukoputken norsunluiseen koteloon. — Kuinka ei jokainen heti huomaa hänen matalasta otsastaan häntä käärmeeksi, takaraivosta haaskalinnuksi ja terävästä nenästä hiirihaukaksi.

— Ali, huusi hän lyöden vaskiseen kelloon. — Kutsukaa Bertuccio tänne, sanoi hän.

— Teidän ylhäisyytenne lähetti minua hakemaan? sanoi Bertuccio, joka heti saapui.

— Näittekö hevoset, jotka pysähtyivät porttini edustalle?

— Näin kyllä, teidän ylhäisyytenne, — ne ovat hyvin kauniit.

— Mistä johtuu, sanoi Monte-Cristo rypistäen silmäkulmiaan, — että vaikka käskin hankkimaan minulle Pariisiin kauneimmat hevoset, Pariisissa on toinen hevospari, joka on yhtä kaunis kuin minunkin, eivätkä nämä hevoset ole minun tallissani?

Ali painoi päänsä kumaraan herransa ilmeen edessä.

— Ei se ole sinun syysi, Ali, sanoi kreivi arabiankielellä ja niin lempeällä äänellä ja ilmeellä, ettei moista olisi hänestä uskonutkaan. — Sinä et tunne englantilaisia hevosia.

— Herra kreivi, vastasi Bertuccio, — nuo hevoset eivät olleet myytävänä.

Monte-Cristo kohautti olkapäitään.

— Kaikki on myytävänä, kun vain osaa tarjota oikean hinnan.

— Herra Danglars on maksanut niistä kuusitoistatuhatta frangia, herra kreivi.

— Hyvä, teidän olisi pitänyt tarjota hänelle kolmekymmentäkaksituhatta. Hän on pankkiiri, eikä pankkiiri koskaan jätä tilaisuutta käyttämättä, kun saa pääomastaan kaksinkertaisen voiton.

— Tarkoittaako herra kreivi täyttä totta? kysyi Bertuccio.

Monte-Cristo katsoi taloudenhoitajaansa kummastellen, kuinka häneltä voitiin sellaista kysyä.

— Tänä iltana minun täytyy lähteä vierailulle. Tahdon, että nuo hevoset ovat silloin vaunujeni edessä ja että niillä silloin on uudet valjaat.

Bertuccio kumartui ja aikoi mennä. Ovella hän kääntyi ja kysyi:

— Mihin aikaan teidän ylhäisyytenne aikoo lähteä tuolle vierailulle?

— Kello viisi, vastasi Monte-Cristo.

— Rohkenen huomauttaa teidän ylhäisyydellenne, että kello on nyt kaksi, lausui taloudenhoitaja.

— Tiedän kyllä, vastasi Monte-Cristo.

Sitten kääntyen Alin puoleen hän sanoi:

— Taluttakaa kaikki hevoset armollisen rouvan nähtäväksi, että hän saisi valita niistä mieleisensä vaunuhevoset, ja kysykää, syökö hän kanssani päivällistä. Tarjoilkaa se siinä tapauksessa hänen huoneistossaan. Lähettäkää kamaripalvelija luokseni.

Ali oli tuskin ennättänyt poistua, kun kamaripalvelija astui sisään.

— Herra Baptistin, sanoi kreivi, — olette ollut palveluksessani vuoden ajan. Palvelijoitteni suhteen on minulla tavallisesti näin pitkä koeaika. Te tyydytätte minua.

Baptistin kumarsi.

— Nyt on vain päästävä siitä selville, tyydytänkö minä teitä.

— Oh, herra kreivi, ehätti Baptistin sanomaan.

— Kuunnelkaa loppuun asti, sanoi kreivi. — Ansaitsette vuodessa tuhatviisisataa frangia eli saman summan minkä kunnon upseeri, joka panee joka päivä henkensä vaaraan. Ruokanne on sellaista kuin monella virastopäälliköllä. Vaikka olette palvelija, niin teillä on omat palvelijanne, jotka pitävät huolen liinavaatteistanne ja tavaroistanne. Noiden tuhannenviidensadan frangin lisäksi varastatte saman verran ostaessanne minulle pukutarpeita.

— Oh, teidän ylhäisyytenne!

— Minä en siitä soimaa, herra Baptistin, se on luonnollista. Mutta tahdon, että sitä pitemmälle ette mene. Ette siis mistään voisi löytää paikkaa, joka vastaisi sitä, minkä onnellinen sattuma on teille



tarjonnut. En lyö koskaan palvelijoitani, en kiroile, en suutu, annan anteeksi erehdyksen, mutta en laiminlyöntiä enkä huolimattomuutta. Määräykseni ovat tavallisesti lyhyitä, mutta selviä ja varmoja. Lausun ne mieluummin kaksi tai kolmekin kertaa kuin näen ne huonosti täytettävän. Olen kyllin rikas saadakseni tietää kaiken, mitä haluan, ja olen hyvin utelias, sen myönnän. Jos siis olen saanut kuulla, että olette puhunut minusta joko hyvää tai pahaa, selitellyt tekojani, urkkanut käytöstäni, niin saatte heti paikalla lähteä. En anna palvelijoilleni muuta kuin kerran varoituksen. Nyt olette sen saanut, menkää.

Baptistin kumarsi ja astui pari kolme askelta poistua kseen.

— Odottakaahan, sanoi kreivi, — unohdin sanoa, että joka vuosi panen määrätyn rahasumman erikseen jokaista palvelijaani varten. Ne, jotka erotan, menettävät nämä rahat, ja ne tulevat jäljellä olevien hyväksi, jotka saavat niistä nauttia kuolemani jälkeen. Olette ollut nyt vuoden luonani, onnenne on alkanut, pitäkää huolta sen jatkumisesta.

Tämä puhe teki Baptistiniin vaikutuksen, minkä ymmärtää jokainen, joka on tutkinut ranskalaisten palvelijoiden sielunelämää.

— Koetan kaikessa noudattaa teidän ylhäisyytenne toivomuksia, sanoi hän.

Kreivi viittasi häntä poistumaan. Kello viideltä kreivi löi kolmasti kelloon. Yksi lyönti kutsui Alin, kaksi Baptistinin, kolme Bertuccion. Taloudenhoitaja astui sisään.

— Hevoseni! sanoi Monte-Cristo.

— Ne ovat vaunujen edessä, teidän ylhäisyytenne, vastasi Bertuccio. — Seuraanko herra kreiviä?

— Ette. Ajaja, Baptistin ja Ali, ei muita.

Kreivi astui portaita alas ja näki vaunujensa eteen valjastettuina ne hevoset, joita hän aamupäivällä oli ihailnut Danglars'in ajoneuvojen edessä. Kulkiessaan niiden ohitse hän vilkaisi niihin.

— Ne ovat todellakin hyvin kauniit, sanoi hän, — ja teitte oikein ostaessanne ne minulle. Mutta se tapahtuikin aivan viime tingassa.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi Bertuccio, — minun oli niitä hyvin vaikea saada, ja ne maksoivatkin hyvin paljon.

— Ovathan hevoset siitä huolimatta yhtä kauniit, sanoi kreivi kohauttaen olkapäitään.

— Jos teidän ylhäisyytenne on tyytyväinen, sanoi Bertuccio, — niin silloin kaikki on hyvin. Minne teidän ylhäisyytenne lähtee?

— Chaussée-d'Antin-kadun varrelle, paroni Danglars'in luo.

Bertuccio aikoi lähteä.

— Odottakaahan, sanoi Monte-Cristo pysähdyttäen hänet. — Tarvitsen maatilan, joka on meren rannalla, Normandiassa, esimerkiksi Havren ja Boulognen välillä. Annan siis teille jokseenkin laajan alueen. Tällä tiluksella täytyy olla pieni satama, lahti, poukama, jonne purteni voi päästä. Se kulkee vain viisitoista jalkaa syvässä. Pursi on pidettävä lähtövalmiina aina, olkoon mikä vuorokauden hetki tahansa, yöllä tai päivällä, milloin vain tahdon lähteä. Tiedustelette kaikilta notaareilta tämänlaatuista maatilaa. Kun olette sellaisen löytänyt, niin menette sitä katsomaan, ja jos se teitä miellyttää, ostatte sen omassa nimessänne. Pursi on matkalla Fécampiin, eikö niin?

— Samana iltana, kun jätimme Marseillen, näin sen lähtevän ulapalle.

— Entä jahti?

— Jahdin on määrä olla Martigues'issa.

— Hyvä. Tuon tuostakin kirjoitatte molempien alusten kapteeneille, että he pysyisivät valppaina.

— Entä höyrylaiva Châlonsissa?

— Antakaa sille samat määräykset kuin molemmille purjealuksillekin.

— Hyvä!

— Heti maatilan ostettuanne järjestäkää, että minua varten pidetään vaihtohevosia joka kolmen

peninkulman päässä sekä pohjoiseen että etelään vievällä tiellä.

— Teidän ylhäisyytenne voi luottaa minuun.

Kreivi teki tyytyväisyyttä kuvaavan liikkeen ja hyppäsi vaunuihin, jotka komeiden hevosten vetäminä pysähtyivät vasta pankkiirin oven edessä.

Danglars oli erään rautatiekomitean puheenjohtajana, kun palvelija ilmoitti kreivi Monte-Criston saapuneen. Kokous oli juuri päättymäisillään.

Kreivin nimen kuullessaan Danglars nousi.

— Hyvät herrat, sanoi hän kääntyen virkaveljiensä puoleen, joista useimmat olivat eduskunnan jommankumman kamarin kunnianarvoisia jäseniä, — suokaa anteeksi, että poistun seurastanne. Mutta ajatelkaahan, että Thomson & French Roomassa lähettävät luokseni erään kreivi Monte-Criston ja antavat hänelle rajattoman luoton liikkeessäni. Tämä on merkillisintä pilaa, mitä ulkomaiset liiketuttavani ovat tohtineet minulle tehdä. Arvaattehan, että tulin uteliaaksi. Kävin aamulla hänen luonaan, mutta herra ei ottanut vastaan. Mitä te siitä arvelette? Eikö hän käyttäydy aivan kuin ylhäinen herra tai kaunis nainen? Se talo, missä hän asuu Champs-Elysées'n varrella, näytti jokseenkin siistiltä, siitä olen ottanut selkoa. Mutta rajaton luotto, jatkoi Danglars nauraen ilkeätä nauruaan, — asettaa suuria vaatimuksia sille pankkiirille, jonka on pakko antaa rahat. Haluan siis niin pian kuin mahdollista nähdä, millainen tuo mies on. Luultavasti minua yritetään petkuttaa. Mutta nuo italialaiset eivät tiedä, kenen kanssa ovat tekemisissä. Joka viimeksi nauraa, se parhaiten nauraa.

Niin sanoen hän jätti komitean jäsenet ja astui kullalla ja valkoisella koristettuun salonkiin, joka oli tullut komeudestaan kuuluisaksi.

Hän oli käskenyt saattaa vieraan sinne hämmästyttääkseen häntä heti alussa.

Kreivi seisoi katselemassa muutamia Albanen ja Fattoren taulujen kopioita, jotka paroni oli ostanut muka alkuperäisinä. Ne eivät olleet sopusoinnussa katon kaikenlaisten kultakoristeitten kanssa.

Danglars'in askelet kuullessaan kreivi kääntyi.

Danglars kumarsi hiukan ja viittasi kreiviä istumaan kullattuun puutuoliin, joka oli päällystetty valkoisella kultabrokadilla.

Kreivi istuutui.

— Minulla on siis kunnia puhua herra Monte-Criston kanssa?

— Ja minulla, vastasi kreivi, — paroni Danglars'in, kunnialegioonan ritarin ja eduskunnan jäsenen kanssa?

Monte-Cristo lausui kaikki ne arvonimet, jotka oli lukenut paronin käyntikortista.

Danglars ymmärsi pistoksen ja puri huuleensa.

— Anteeksi, sanoi hän, — etten heti käyttänyt sitä arvonimeä, jolla teidät ilmoitettiin. Mutta niin kuin tiedätte, elämme vapaamielisen hallituksen alaisina, ja minä olen kansan oikeuksien valvoja.

— Joten siis, sanoi Monte-Cristo, — antaessanne muiden sanoa itseänne paroniksi olette unohtanut puhutella muita kreiviksi.

— Itse en pane sille mitään painoa, sanoi Danglars välinpitämättömästi, — olen saanut paronin arvonimen ja kunnialegioonan ristin tekemistäni palveluksista, mutta...

— Mutta olette luopunut arvonimistänne, niin kuin ennen muinoin Montmorency ja Lafayette? Olette siinä antanut muille hyvän esimerkin.

— En ole sitä tehnyt aivan kokonaan, sanoi Danglars hämillään, — sillä ymmärrättehän, palvelijoitten tähden...

— Kyllä, palvelijoittenne annatte puhutella itseänne teidän ylhäisyydeksenne, sanomalehtimiesten herraksi ja valitsijoittenne kansalaiseksi. Ne ovat vivahduksia, jotka sopivat erinomaisen hyvin perustuslailliselle hallitukselle. Ymmärrän aivan erinomaisesti.

Danglars puri huuleensa. Hän päätti palata sellaiseen keskustelunaiheeseen, jossa oli paremmin kotonaan.

— Herra kreivi, sanoi hän kumartaen Monte-Cristolle, — olen saanut kirjeen Thomson & Frenchiltä.

— Se on hauska kuulla, herra paroni. Sallikaa minun puhutella teitä samoin kuin palvelijanne. Olen tottunut siihen tapaan niissä maissa, missä vielä on paroneja juuri sen vuoksi, että uusia ei nimitetä. Hauskaa kuulla, niin kuin sanoin. Minun ei siis tarvitsekaan esitellä itseäni, sillä se tuntuisi aina hiukan hankalalta. Olette siis saanut kirjeen.

— Olen kyllä, sanoi Danglars, — mutta suoraan tunnustaen en oikein käsitä sen sisällystä.

— Kuinka niin?

— Ja minulla olikin kunnia tulla luoksenne pyytämään muutamia selityksiä.

— Kysykää, olenhan tässä, kuuntelen ja olen valmis vastaamaan.

— Tämä kirje, sanoi Danglars, — on taskussani luullakseni (hän etsi taskustaan). Niin, tässä se on. Tällä kirjeellä annetaan herra kreiville rajaton luotto pankkiliikkeessäni.

— Niin, herra paroni. Mitä hämärää siinä on?

— Ei mitään, ei muuta kuin tuo sana *rajaton*...

— Ettekö ymmärrä sitä sanaa?

— Kyllä, sanan kyllä, sitä vastaan ei minulla ole mitään sanottavana, mutta vastaako se tarkoitustaan, se on eri asia.

— Eikö siis Thomson & Frenchin liike olekaan aivan luotettava? kysyi Monte-Cristo niin viattomalla äänellä kuin mahdollista. — Sepä olisi ikävää, sillä olen sijoittanut heidän liikkeeseensä hiukan rahoja.

— Se on kyllä luotettava, vastasi Danglars melkein pilkallisesti hymyillen. — Mutta raha-asioissa on tuolla sanalla "rajaton" niin perin epämääräinen merkitys...

— Että se on melkein rajaton, niinkö? sanoi Monte-Cristo.

— Juuri niin aioin sanoa. Se, mikä on epämääräistä, on epäilyttävää, ja epäilyttävästä pysyy viisas loitolla.

— Se tietää siis, sanoi Monte-Cristo, — että jos Thomson & French tekevät tyhmyyksiä, niin Danglars ei aio noudattaa heidän esimerkkiään.

— Kuinka niin voitte sanoa, herra kreivi?

— Tietysti. Thomson & French'ia eivät numerot rajoita, mutta Danglars'ia kyllä. Hän on viisas mies, niin kuin hän itse äsken sanoi.

— Hyvä herra, sanoi pankkiiri ylpeästi, — tähän asti ei vielä kukaan ole kassaani laskenut.

— Kaikesta päättäen, sanoi Monte-Cristo, — minä siis sen ensimmäisenä joudun laskemaan.

— Kuka sen teille sanoo?

— Nuo itse kysymänne selitykset, jotka hyvin suuressa määrässä muistuttavat epäilyksiä...

Danglars puri huuleensa. Toisen kerran tuo mies oli saanut hänestä voiton, vieläpä sillä alalla, jolla hän oli kotonaan. Danglars'in pilkallinen kohteliaisuus oli vain teeskenneltyä ja läheni suuresti hävyttömyyttä.

Monte-Cristo sitä vastoin hymyili niin herttaisesti kuin mahdollista, ja otti kasvoilleen viattoman ilmeen, joka oli hänelle hyvin edullinen.

— Koetan siis saada teidät ymmärtämään tarkoitukseni, lausui Danglars oltuaan hetkisen vaiti, — pyytämällä teitä itse määräämään, minkä summan haluatte nostaa liikkeestäni.

— Mutta, vastasi Monte-Cristo, joka oli päättänyt olla tuumaakaan väistymättä, — jos kerran tahdoin saada rajattoman luoton, niin tein sen juuri sen vuoksi, etten tiedä, kuinka paljon tarvitsen.

Pankkiiri luuli otollisen hetken tulleen, jolloin hän vuorostaan saattoi iskeä vastustajaansa. Hän nojautui tuolinsa selkänojaa vastaan ja sanoi ylimielisesti hymyillen:

— Älkää pelätkö lausua toivomuksianne. Saatte silloin nähdä, että vaikka liikkeeni rahavarat ovatkin rajoitetut, se yhtä kaikki voi tyydyttää mitä suurimpia vaatimuksia, vaikkapa pyytäisittekin miljoonan...

— Mitä tarkoitatte? sanoi Monte-Cristo.

— Sanoin miljoonan, lausui Danglars tyhmän itsetietoisesti.

— Mitä minä miljoonalla teen? lausui kreivi. — Hyvä Jumala, jos olisin tarvinnut ainoastaan miljoonan, niin en suinkaan mokoman pikkusumman tähden olisi hankkinut luottoa. Miljoona? Ainahan minulla on miljoona lompakossani tai matkalaukussani.

Ja Monte-Cristo otti taskustaan pienestä lompakosta, jossa oli hänen käyntikorttejaan, kaksi omistajalleen osoitettua valtiorahaston maksumääräystä, jotka kumpikin oli asetettu puolelle miljoonalle.

Danglars'in kaltaisia miehiä ei saanut pistellä, heihin täytyi iskeä oikein lujasti. Isku osui. Pankkiiri horjui ja häntä pyörrytti. Hän katsoi ällistyneenä Monte-Cristoon, ja hänen silmäteränsä laajenivat tavattomasti.

— Tunnustakaahan suoraan, että epäilitte Thomson & Frenchin pankkiliikettä. Sehän on aivan luonnollista. Olenkin ottanut tämän varteen, ja vaikka en olekaan tottunut raha-asioita hoitamaan, niin ryhdyin varokeinoiniin. Tässä on kaksi samanlaista kirjettä kuin se, minkä te olette saanut. Toisen ovat lähettäneet Arstein ja Erkeles Wienissä paroni Rothschildille, toisen Baring Lontoossa Lafittelle. Sana vain ja minä vapautan teidät kaikista huolista ja menen jompaankumpaan näistä toisista pankkiliikkeistä.

Danglars oli lopullisesti voitettu. Vapisevin sormin hän avasi Wienistä ja Lontoosta lähetetyt kirjeet, jotka kreivi sormiensa päällä hänelle ojensi, tarkasti niin huolellisesti allekirjoituksia, että se olisi ollut loukkaavaa Monte-Cristolle, ellei tämä olisi ottanut pankkiirin hämmästyttä varteen.

— Tässä on kolme nimikirjoitusta, joista jokainen on monen miljoonan arvoinen, sanoi Danglars nousten aivan kuin tervehtiäkseen kullan voimaa, joka tämän miehen hahmossa oli ilmestynyt hänen eteensä. — Kolme rajatonta luottoa kolmessa pankkiliikkeessämme! Anteeksi, herra kreivi! Vaikka en enää epäilekään, niin olen ainakin hämmästyntynyt.

— Ei suinkaan teidän kaltaisenne pankkiiri hämmästy niin vähästä, sanoi kreivi kohteliaasti. — Voitte siis lähettää minulle hiukan rahaa?

— Määrätkää summa, herra kreivi. Olen valmis täyttämään tahtonne.

— No, sanoi Monte-Cristo, — koska me siis ymmärrämme toisiamme..., sillä ymmärrämmehän me toisiamme?

Danglars nyökkäsi vakuuttavasti.

— Ettekä enää vähääkään epäile minua? jatkoi Monte-Cristo.

— Oh, herra kreivi, huudahti pankkiiri, — en ole hetkeäkään epäillyt.

— Ette, mutta halusitte saada todistuksen. No niin, jatkoi kreivi, — kun siis ymmärrämme toisiamme, kun ette enää epäile minua, niin määrätäkääme summa ensi vuotta varten. Esimerkiksi kuusi miljoonaa.

— Kuusi miljoonaa, hyvä, sanoi Danglars tukehtumisillaan.

— Jos tarvitsen enemmän, niin lisäämme summaa, sanoi Monte-Cristo. — Mutta en aio jäädä vuotta kauemmaksi Ranskaan enkä tuhlata tätä enempää ... saamme pahan sittemmin nähdä... Lähettäkää aluksi huomenna minulle viisisataatuhatta frangia, olen kotona kello kahteentoista asti; ellen ole kotona, niin jätän kuitin taloudenhoitajalleni.

— Rahat ovat luonanne kello kymmenen aamulla, herra kreivi, sanoi Danglars. — Tahdotteko kultaa, seteleitä vai hopeaa?

— Puoliksi kultaa ja puoliksi seteleinä, jos suvaitsette.

Ja kreivi nousi.

— Minun täytyy tunnustaa teille suoraan, sanoi Danglars vuorostaan, — että luulin tarkoin tietäväni, keiden hallussa olivat Euroopan suurimmat rikkaudet, ja yhtä kaikki teidän omaisuutenne, joka näyttää olevan hyvin suuri, oli minulle tuntematon. Oletteko sen äskettäin hankkinut?

— En, vastasi Monte-Cristo, — se on päinvastoin hyvinkin vanha. Se oli jonkinmoinen perheearre, johon ei saatu koskea ja jonka käyttämättömät korot ovat tehneet pääoman kahden- ja kolminkertaiseksi. Testamentin tekijän määräämä aika kului vasta muutama vuosi sitten umpeen. Se on siis ollut hallussani vasta muutamia vuosia, ja tietämättömyytenne on sen vuoksi aivan luonnollinen.

Jonkin ajan kuluttua tulette sen lähemmin tuntemaan.

Tätä sanoessaan kreivi hymyili tuolla omituisella tavallaan, joka Franz d'Epinaussa oli herättänyt kauhua.

— Hienon makunne ja omaisuutenne turvin, herra kreivi, tulette pääkaupungissamme elämään niin loisteliaasti, että me muut miljoonamiesraukat jäämme aivan varjoon. Mutta koska olette taiteentuntija, sillä huoneeseen astuessani näytitte tarkastavan taulujani, sallikaa minun näyttää teille taidekokoelmani. Kaikki taulut ovat alkuperäisiä, kaikki ovat kuuluisien vanhojen mestareitten tekemiä. En rakasta nykyajan taiteilijoita.

— Olette oikeassa, sillä heillä on yleensä se paha vika, että he eivät ole vielä ennättäneet tulla vanhoiksi.

— Saanko luvan näyttää teille muutamia kuvapatsaita, joiden tekijät ovat Thorvaldsen, Bartoloni ja Canova, kaikki ulkomaisia taiteilijoita. Niin kuin näette, en rakasta ranskalaisia taiteilijoita.

— Onhan teillä oikeus kohdella heitä väärin, sillä ovathan he maanmiehiänne.

— Mutta kaiken sen säästän siksi, kun olemme lähemmin tutustuneet. Tänään, jos sen sallitte, esittelen teidät paronitar Danglars'ille. Antakaa tämä kiirehtimiseni anteeksi, mutta sellainen liiketuttava kuin te kuuluu melkein perheeseen.

Monte-Cristo kumarsi ilmaisten siten suostuvansa ottamaan vastaan kunnian, jonka rahamies tahtoi hänelle suoda.

Danglars soitti. Loistavasti puettu palvelija astui sisään.

— Onko rouva paronitar kotona? kysyi Danglars.

— On, herra paroni, vastasi palvelija.

— Onko hän yksin?

— Ei, rouva paronittaren luona on vieras.

— Enhän ole epähieno, jos esittelen teidät muutamien vieraitten läsnä ollessa, herra kreivi? Ette kai tahdo liikkua tuntemattomana?

— En, herra paroni, vastasi Monte-Cristo hymyillen, — sitä oikeutta ei minulla ole.

— Ja kuka on paronittaren luona? Herra Debrayko? kysyi Danglars niin viattomasti, että Monte-Cristo hengessään nauroi, sillä hän oli jo ennättänyt saada tietää yhtä ja toista rahamiehen kotioloista.

— Herra Debray, niin on, herra paroni, vastasi palvelija.

Danglars nyökkäsi. Sitten hän kääntyi Monte-Criston puoleen.

— Herra Lucien Debray on perheen vanha ystävä, sisäasiainministeriön sihteeri. Mitä rouvaani tulee, niin hän ottaessaan minut miehekseen aleni säädysään, sillä hän kuuluu vanhaan aatelistoon, on syntyisin neiti de Servières ja on entisen everstin, markiisi Nargonnen leski.

— Minulla ei ole ollut kunniaa tutustua rouva paronittareen, mutta herra Debrayn olen tavannut jo.

— Missä? kysyi Danglars.

— Herra de Morcerfin luona.

— Tunnette siis pikku vicomten? kysyi Danglars.

— Olimme yht'aikaa Roomassa karnevaalin aikaan.

— Sehän on totta, sanoi Danglars. — Muistelen kuulleen jostakin kummallisesta seikkailusta rosvojen kanssa, jotka asustivat keskellä raunioita. Hän pelastui aivan kuin ihmeen kautta. Muistelen hänen kertoneen siitä vaimolleni ja tyttärelleni Italiasta palattuaan.

— Rouva paronitar odottaa herroja, lausui palvelija palatessaan huoneeseen.

— Kuljen edeltä näyttääkseni teille tietä, sanoi Danglars kumartaen.

— Ja minä seuraan teitä, sanoi Monte-Cristo.

Paronin astuessa edellä he kulkivat muhkeiden huoneiden läpi, joissa vallitsi aivan liian ylellinen loisto ja mauton komeus, ja saapuivat vihdoinkin paronitar Danglars'in kahdeksankulmaiseen budoaariin, jonka seiniä verhosi ruusunpunainen silkki ja ovia reunustivat valkoiset intialaiset musliiniverhot. Nojatuolit olivat antiikkisia ja kullattuja. Ovisia oli Boucher'n tyyliin maalattuja paimenkuvia. Kaksi kalustoon hyvin sointuvaa soikeata pastellimaalausta oli seinillä, ja yhdessä kalustuksen kanssa ne tekivät tämän huoneen kaikkia muita aistikkaammaksi. Tätä huonetta ei ollut järjestänyt Danglars yhdessä sen ajan kuuluisimman arkkitehdin kanssa, joka oli määrännyt kaikkien muiden huoneiden sisustuksen, vaan paronitar yhdessä herra Debrayn kanssa. Danglars, joka rakasti kaikkea antiikkia samalla lailla kuin direktorio-aika, halveksi tätä sopukkaa, jonne hän ei yleensä saanutkaan tulla muulloin kuin silloin, kun toi jonkun vieraan mukanaan. Danglars ei siis oikeastaan tuonut toista rouvansa luo vieraaksi, vaan toinen toi hänet, ja häntä kohdeltiin sen mukaan, oliko tulijan ulkomuoto paronittarelle mieluinen vai vastenmielinen.

Rouva Danglars, joka oli vielä hyvin kaunis, vaikka oli jo kolmekymmentäkuusivuotias, istui siron pianon ääressä, ja Lucien Debray selaili jotakin kirjaa erään työpöydän ääressä.

Lucien oli jo ennättänyt kertoa paronittarelle yhtä ja toista kreivistä. Olihan Monte-Cristo aamiaisella Albertin luona tehnyt kaikkiin aivan erikoisen vaikutuksen. Vaikka Debray ei ollutkaan herkimpiä vaikutuksille, oli hänen kuvauksensa kuitenkin tehnyt paronittaren suunnattoman uteliaaksi. Tuo pianon ääressä istuminen ja kirjan selaileminen olikin vain asetelma, jonka tarkoitus oli salata suuri jännitys. Paronitar otti sen vuoksi miehensä hymyillen vastaan, mitä hän ei tavallisesti tehnyt. Kreivin tervehdykseen hän vastasi syvällä ja samalla sirolla kumarruksella.

Lucien tervehti kreiviä puolittavallisesti ja Danglars'ia niin kuin vanhaa tuttavaa ainakin.

— Rouva paronitar, sanoi Danglars, — sallikaa minun esitellä teille kreivi Monte-Cristo, jota roomalaiset liikututtavani ovat mitä lämpimimminkin minulle suositelleet. Minun tarvitsee lausua vain sana, ja kreivi tulee kaikkien hienon maailman naisten kultapojaksi. Kreivi on päättänyt viipyä Pariisissa vuoden ja sinä aikana kuluttaa kuusi miljoonaa. Hän panee siis toimeen joukon hienoja tanssiaisista, päivällisiä ja illallisia, joissa toivon herra kreivin muistavan meitä niin kuin mekin aiomme kutsua hänet kaikkiin pikku kutsuihimme.

Vaikka esittely olikin karkea, niin harvoinhan kukaan tulee Pariisiin tuhlaamaan vuodessa kuutta miljoonaa. Paronitar loikin kreiviin katseen, jossa kuvastui jokseenkin suuri mielenkiinto.

— Olen kuullut kerrottavan, että tulette tapanne mukaan maailman toisesta äärestä? kysyi paronitar.

— Tällä kertaa vain Cadixista.

— Saavutte huonoon aikaan. Pariisi on kesällä inhottava. Ei ole tanssiaisista, ei kutsuja, ei juhlia. Italialainen ooppera on Lontoossa, ranskalainen kaikkialla muualla paitsi Pariisissa. Ja mitä Théâtre-Français'hen tulee, niin tiedättehän, ettei se ole missään. Huvitukseksemme jäävät siis ainoastaan muutamat kilpa-ajot Mars-kentällä ja Satoryssa. Pidättekö kilpa-ajohevosia, herra kreivi?

— Minä teen kaikkea, mitä Pariisissa tehdään, vastasi Monte-Cristo, — jos vain tapaan jonkun, joka opastaa minua pariisilaisissa tavoissa.

— Oletteko siis hevosten ihailija, herra kreivi?

— Olen viettänyt osan ikääni itämailla, ja tiedättehän, että itämaalaiset ihailevat ainoastaan jalosukuisia hevosia ja kauniita naisia.

— Herra kreivi, sanoi paronitar, — teidän olisi tullut kohteliaisuudesta panna naiset etusijalle.

— Huomaattehan, että tarvitsen jonkun, joka opastaa minua pariisilaisissa kohteliaisuuksissa.

Tällä hetkellä saapui paronittaren suosikkikamarineiti ja kuiskasi muutaman sanan hänen korvaansa. Rouva Danglars kalpeni.

— Mahdotonta! sanoi hän.

— Se on aivan totta, armollinen rouva, sanoi kamarineiti.

Rouva Danglars kääntyi miehensä puoleen.

— Onko se totta?

— Mikä? kysyi Danglars huomattavan levottomana.

— Mitä tuo tyttö sanoo...

— Ja mitä hän sanoo?

— Hän sanoo, että juuri kun ajajani aikoi valjastaa hevoseni vaunujeni eteen, hän ei löytänytään niitä tallista. Mitä tämä tietää?

— Kuulkaahan minua, sanoi Danglars.

— Kuuntelen kyllä, sillä tahdon tietää, mitä teillä on minulle sanottavaa. Nämä herrat saavat olla tuomareinamme, ja aloitan siis kertomalla heille, mitä on tapahtunut. Hyvät herrat, jatkoi paronitar, — paroni Danglars'in tallissa on kymmenen hevosta. Näiden hevosten joukossa on kaksi, jotka kuuluvat minulle, kaksi komeata hevosta, Pariisin kauneimmat. Tunnettehan, herra Debray, minun hiirakkoni? No niin, juuri kun rouva Villefort pyytää saada lainaksi hevoseni ja minä olen luvannut huomenna mennä hänen kanssaan ajelemaan Boulognen metsään, ne ovatkin kadonneet. Herra Danglars on kai voittanut muutaman tuhannen ja on ne myynyt. Oh, kuinka inhottava joukkio onkaan tuo keinottelijoiden joukko!

— Hevoset olivat liian rajut, sanoi Danglars, — nehän olivat tuskin neljän vuoden vanhat, pelkäsin aina, kun lähditte niillä ajelemaan.

— Tiedättehän, että kuukauden ajan on palveluksessani ollut Pariisin paras ajaja, sanoi paronitar, — ellette ole häntäkin myynyt yhdessä hevosten kanssa.

— Rakas ystävä, hankin teille toiset ja näitä kauniimmat, jos suinkin on mahdollista, mutta lauhkeat, niin ettei minun tarvitse pelätä puolestanne.

Paronitar kohautti olkapäitään hyvin halveksivasti.

Danglars ei ollut huomaavinaan tätä aviopuolisolleen tyypillistä liikettä. Hän kääntyi Monte-Criston puoleen sanoen:

— Valitettavasti en tuntenut teitä aikaisemmin, herra kreivi. Tehän juuri järjestätte talouttanne?

— Niin järjestän, sanoi kreivi.

— Olisin silloin tarjonnut ne teille. Myin ne melkein ilmaiseksi. Mutta, niin kuin lausuin, tahdoin niistä päästä. Ne ovat hevosia, jotka sopivat naimattomalle miehelle.

— Herra paroni, kiitän teitä, vastasi kreivi. — Ostin tänä aamuna jokseenkin hyvät ja jokseenkin huokeaan hintaan. Katsokaahan, herra Debray, tähän olette varmaankin hevosten tuntija.

Debrayn mennessä ikkunaan lähestyi paroni vaimoan.

— Ajatelkaahan, sanoi hän, — että minulle tarjottiin niistä huimaavan korkea hinta. En tiedä, kuka häviötään valmistava hullu lähetti tänä aamuna taloudenhoitajansa luokseni, pääasia on, että voitoin niistä kuusitoistatuhatta frangia. Älkää olko minulle suutuksissa, annan niistä teille neljä tuhatta ja Eugénielle kaksi.

Rouva Danglars loi mieheensä murhaavan katseen.

— Hyvä Jumala! huudahti Debray.

— Mikä nyt on? kysyi paronitar.

— Teidän hevosenne, teidän omat hevosenne on valjastettu kreivin vaunujen eteen.

— Minun hiirakkoni! huudahti rouva Danglars.

Hän riensi ikkunaan.

— Ne ovat todellakin samat, sanoi hän.

Danglars oli ällistynyt.

— Onko se mahdollista? oli Monte-Cristo hämmästyvinään.

— Sehän on uskomatonta, mutisi pankkiiri.

Paronitar lausui pari sanaa Debraylle, joka lähestyi Monte-Cristoa.

— Paronitar pyytää kysyä, mistä hinnasta hänen miehensä myi teille hevoset.

— En tiedä täsmälleen, vastasi Monte-Cristo. — Tämän yllätyksen on minulle tuottanut taloudenhoitajani, ja ... ne maksoivat luullakseni kolmekymmentätuhatta frangia.

Debray vei vastauksen paronittarelle.

Danglars oli niin hämillään ja niin kalpea, että kreivi oli tuntevinaan sääliä häntä kohtaan.

— Näettehän, sanoi hän, — kuinka naiset ovat kiittämättömiä. Tämä huomaavaisuutenne ei ole vaikuttanut mitään rouva paronittareen. Kiittämätön ei ole oikea sana, hullu aioin sanoa. Mutta minkä sille voi, ihminen rakastaa aina sitä, mikä on vaarallista. Viisainta onkin siis antaa heidän tehdä oman mielensä mukaan. Jos he murskaavat päänsä, niin he eivät ainakaan voi silloin soimata ketään muuta kuin itseään.

Danglars ei vastannut mitään, hän arvasi, että häntä pian odotti kauhea perhekohtaus. Paronitar oli jo rypistänyt kulmiaan, ja se ennusti aina myrskyä. Debray, joka aavisti sen tulevan, teki asiaa kaupungille ja poistui. Monte-Cristo, joka ei tahtonut viipymisellään pilata asemaansa, kumarsi rouva Danglars'ille ja poistui jättäen aviomiehen vaimonsa vihan valtaan.

— Hyvä, tuumi Monte-Cristo poistuessaan, — olen päässyt siihen, mihin tahdoinkin. Tämän perheen rauha on nyt minun vallassani, ja yhdellä iskulla voitan sekä herran että rouvan sydämen. Mikä onni! Mutta vielä en ole tullut esitellyksi neiti Eugénie Danglars'ille, ja olisin ollut hyvin utelias näkemään hänet. Mutta, jatkoi hän ja hänen huulilleen tuli tuo hänelle ominainen hymy, — olemmehan Pariisissa ja meillä on aikaa... Lykätäkäämme se toistaiseksi...!

Näissä mietteissä kreivi nousi vaunuihin ja ajoi asuntoonsa.

Kaksi tuntia myöhemmin rouva Danglars sai herttaisen kirjeen, jossa kreivi Monte-Cristo selitti, ettei hän tahtonut aloittaa Pariisissa-oleskeluaan saattamalla kaunista naista epätoivoon, ja hän pyysi paronitarta ottamaan hevosensa takaisin.

Niillä oli samat valjaat, jotka paronitar oli nähnyt niillä aamulla, mutta korvien nauharuusuihin oli jokaiseen kiinnitetty jalokivi.

Danglars'kin sai kirjeen.

Kreivi pyysi siinä, että hän saisi tehdä tämän lahjoituksen paronittarelle, pyytäen anteeksi, että itämaisen tavan mukaan lähetti hevoset takaisin.

Iltapäivällä Monte-Cristo läksi Alin seurassa Auteuiliin.

Seuraavana päivänä kello kolmen aikaan tuli Ali kreivin soitettua herransa huoneeseen.

— Ali, sanoi kreivi, — olet usein kertonut minulle, miten taitava olet heittämään lassoa.

Ali nyökkäsi ja kohotti ylpeänä vartaloaan.

— Hyvä...! Lasson avulla voit siis pysäyttää härän?

Ali nyökkäsi.

— Leijonankin?

Ali kuvasi liikkeellä lasso heittämistä ja matki vihaista karjuntaa.

— Hyvä, sanoi Monte-Cristo, — ymmärrän sinun pyytäneen leijonia.

Ali nyökkäsi ylpeänä.

— Mutta voisitko pysäyttää kaksi täyttä laukkaa juoksevaa hevosta?

Ali hymyili.

— Hyvä, kuule siis, sanoi Monte-Cristo. — Kohta ajavat tästä ohitse vaunut kahden hevosen vetäminä, samojen, jotka minulla oli eilen. Sinun täytyy pysäyttää nuo hevoset taloni edustalle.

Ali meni kadulle ja veti portin eteen suoran viivan. Sitten hän palasi sisään ja näytti viivaa kreiville, joka koko ajan oli katseillaan seurannut häntä.



Kreivi taputti häntä hellästi olalle. Sillä tavoin hän kiitti Alia. Sitten nubialainen meni polttamaan piippuaan talon ja kadun kulmassa olevalle kivelle. Monte-Cristo vetäytyi huoneeseensa välittämättä asiasta sen enempää.

Mutta kello viiden aikaan, jolloin kreivi odotti ajoneuvoja, näkyi hänessä heikkoja levottomuuden oireita. Hän käveli eräässä kadunpuoleisessa huoneessa ja pysähtyi tuon tuostakin kuuntelemaan, ja silloin tällöin hän lähestyi ikkunaa ja näki nubialaisen säännöllisesti puhaltelevan savupilviä, mistä voi päätellä hänen kokonaan vaipuneen tähän toimeen.

Äkkiä kuului etäältä vaunujen jyrinää, joka lähestyi ukkosen nopeudella. Näkyviin tulivat vaunut, joiden ajaja turhaan koetti hillitä hevosia, sillä ne kiitivät hurjina, villeinä eteenpäin.

Vaunuissa istui nuori nainen ja seitsemän- tai kahdeksanvuotias lapsi, jotka syleilivät toisiaan ja kauhun vallassa eivät osanneet edes huutaakaan. Jos pyörän alle olisi sattunut kivi tai vaunut törmänneet puuta vastaan, olisivat ne menneet sirpaleiksi. Vaunut kiitivät keskellä katua, ja kaikki, jotka näkivät niiden tulevan, huusivat kauhusta.

Äkkiä Ali laski piippunsa syrjään, otti taskustaan lasson, heitti sen niin että se kietoutui kolmin kerroin vasemmanpuoleisen hevosen jalkojen ympärille. Parin kolmen askelen päässä hevonen kaatui, taittoi aisan ja kaatuessaan esti toista hevosta kiitämästä eteenpäin. Ajaja käytti tätä hetkeä hyväkseen hypätäksään alas. Mutta Ali oli jo tarttunut rautaisilla sormillaan toisen hevosen sieraimiin, ja tuskasta hirnuen tämä vaipui toisen viereen kadulle.

Tähän kului aikaa vain sen verran kuin kuula tarvitsee osuakseen maaliin.

Mutta vastapäätä olevasta talosta riensi paikalle mies palvelijoitten seuraamana. Samassa kun ajaja avasi vaunun oven, mies nosti syliinsä naisen, joka toisella kädellään oli takertunut vaunun tyynyihin ja toisella painoi rintaansa vastaan pyörtynyttä poikaansa. Monte-Cristo kantoi heidät molemmat salonkiin ja laski heidät leposohvalle.

— Älkää pelätkö enää, sanoi hän. — Olette pelastunut.

Nainen tointui ja osoitti mitään puhumatta poikaansa, ja hänen katseensa ilmaisi paljon enemmän kuin kaikki rukoukset. Lapsi oli yhä vielä pyörreksissä.

— Minä ymmärrän, sanoi kreivi tarkastaen lasta. — Mutta olkaa rauhassa, hänelle ei ole tapahtunut mitään pahaa. Hän on vain säikähtänyt.

— Sanotte sen varmaankin ainoastaan rauhoittaaksenne minua. Katsokaa, kuinka kalpea hän on! Poikani, lapseni, Edouardini, vastaa äidillesi. Hyvä herra, lähettäkää noutamaan lääkäriä. Annan kaiken rikkauteni sille, joka pelastaa poikani!

Monte-Cristo viittasi epätoivoista äitiä rauhoittumaan. Hän otti erästä laatikosta böömiläisestä lasista tehdyn kullalla koristetun pullon, jossa oli verenspunaista nestettä, ja kaasi siitä pisaran lapsen kielelle.

Lapsi, vaikka olikin vielä aivan kalpea, avasi heti silmänsä.

Tämän nähdessään äiti oli melkein huumaantunut ilosta.

— Missä olen, huudahti hän, — ja ketä saan kiittää siitä, että olemme pelastuneet kamalasta tapaturmasta?

— Olette miehen luona, joka on onnellinen saadessaan poistaa teiltä suuren surun.

— Kirottu uteliaisuus, sanoi nainen. — Koko Pariisi puhui rouva Danglars'in erinomaisista hevosista, ja mieleni teki niitä koettaa.

— Mitä! huudahti kreivi verrattomasti teeskennellen hämmästyttä. — Ovatko nuo hevoset rouva paronittaren?

— Ovat. Tunnette siis hänet?

— Rouva Danglars'in? Minulla on kunnia tuntea hänet, ja olen kaksin verroin onnellinen pelastettuani teidät noiden hevosten aiheuttamasta vaarasta. Sillä minua saatte syyttää tuosta vaarasta. Ostin eilen hevoset paronilta. Mutta paronitar näytti olevan siitä niin pahoillaan, että eilen lähetin ne hänelle lahjaksi.

— Olette siis kreivi Monte-Cristo, josta Hermine eilen kertoi minulle hyvin paljon?

— Olen, vastasi kreivi.

— Minä olen Héloïse de Villefort.

Kreivi kumarsi kuin mies, joka kuulee aivan vieraan nimen.

— Herra Villefort tulee olemaan teille äärettömän kiitollinen! jatkoi Héloïse.

— Olette pelastanut hänen vaimonsa ja poikansa. Ilman jalomielistä palvelijaanne minä ja lapseni olisimme varmasti kuolleet.

— Vapisen vieläkin ajatellessani, missä vaarassa olitte.

— Sallitte varmaankin minun runsaasti palkita tuota miestä.

— Älkää pilatko Alia palkinnoillanne ja kiitoksillanne, sanoi Monte-Cristo. — En tahtoisi hänen tottuvan sellaiseen. Ali on orjani. Pelastaessaan henkenne palvelee hän minua, ja hänen velvollisuutensa on palvella minua.

— Mutta hänhän pani henkensä vaaraan, sanoi rouva Villefort, johon kreivin käskevä ääni oli tehnyt syvän vaikutuksen.

— Olen kerran pelastanut hänen henkensä, vastasi Monte-Cristo, — se kuuluu siis minulle.

Rouva Villefort vaiken.

Tänä lyhyen äänettömyyden aikana oli kreivillä tilaisuus tarkastaa lasta. Poika oli pieni ja hento, kalpeaihoinen, niin kuin punatukkaiset tavallisesti ovat, ja hänen tuuhea kapinallinen tukkansa peitti kuperaa otsaa ja laskeutui suurina kiharina olkapäille asti. Silmät olivat vilkkaat, ja niistä näkyi salaista pahuutta ja nuorekasta ilkimielisyyttä. Suu oli iso, mutta huulet kapeat. Tätä seitsenvuotiaista olisi piirteistään päättäen luullut ainakin kaksitoistavuotiaaksi. Ensitöikseen hän äkillisellä liikkeellä irrottautui äitinsä syleilystä ja meni avaamaan sen laatikon, josta kreivi oli ottanut lääkkeen. Kysymättä lupaa keneltäkään, tottuneena täyttämään kaikki oikkunsa, hän alkoi ottaa korkkeja pois kaikista pulloista.

— Älkää koskeko niihin, sanoi kreivi, — sillä muutamat noista aineista ovat vaarallisia hengittääkin.

Rouva Villefort kalpeni ja tarttui poikansa käsivarteen vetäen hänet luokseen. Kun hänen pelkonsa oli talttunut, loi hän laatikkoon nopean mutta ilmeikkään katseen, jonka kreivi heti ymmärsi.

Samassa astui Ali sisään.

Rouva Villefort teki iloa ilmaisevan liikkeen ja painaen lapsen entistä lujemmin rintaansa vastaan sanoi:

— Edouard, näetkö tuon uljaan palvelijan; hän pani henkensä vaaraan pidättääkseen hevoset. Kiitä häntä, sillä ilman häntä olisimme epäilemättä tänä hetkenä molemmat kuolleet.

Poika suipensi huuliaan ja käänsi halveksivaisesti päänsä pois päin.

— Hän oli liian ruma, sanoi hän.

Kreivi hymyili, aivan kuin lapsi olisi täyttänyt hänen toivomuksensa. Rouva Villefort soimasi poikaansa niin lievästi, että Jean-Jacques Rousseau ei suinkaan olisi siitä pitänyt, jos pojan nimi olisi ollut Emile.

— Tämä nainen, sanoi kreivi arabiankielellä Alille, — käskää poikaansa kiittämään sinua heidän henkensä pelastamisesta, ja lapsi vastaa, että olet liian ruma.

Ali käänsi hetkiseksi älykkään katseensa lapseen. Sieraimien värähtelystä Monte-Cristo huomasi, että Ali oli loukkaantunut sydänjuuriansa myöten.

— Herra kreivi, sanoi rouva Villefort nousten, — asutteko tavallisesti täällä?

— En, vastasi kreivi. — Olen ostanut tämän talon jonkinmoiseksi tilapäisasunnoksi. Asun Champs-Elysées 30:ssa. Mutta huomaa, että olette jo täysin toipunut ja haluatte varmaan lähteä. Käsken valjastamaan nämä samat hevoset vaunujeni eteen, ja Ali, tuo niin ruma mies, sanoi hän hymyillen pojalle, — saa kunnian saattaa teidät kotinne, jotta oma ajajanne saa jäädä tänne panemaan vaunut

kuntoon. Kun ne ovat kunnossa, vievät minun omat hevoseni vaunut suoraan paronitar Danglars'in luo.

— Mutta, sanoi rouva Villefort, — enhän minä mitenkään tohdi lähteä noiden samojen hevosten kyytiin.

— Saattepahan nähdä, sanoi Monte-Cristo, — että Alin ollessa ohjaksissa ne muuttuvat lauhkeiksi kuin lampaat.

Ali oli lähestynyt hevosiä, jotka suurella vaivalla oli saatu pystyyn. Hänen kädessään oli tuoksuvaan nesteeseen kastettu pieni sieni. Sillä hän hieroi hevosten kuonoa ja ohimoita, ja heti sen jälkeen ne alkoivat purskua ja vapista.

Suuren ihmisparven katsellessa Ali sitten valjasti hevoset kreivin vaunujen eteen, tarttui ohjaksiin ja nousi ajajan paikalle. Ja kaikkien läsnä olevien suureksi ihmeeksi nuo kuuluisat ja äsken niin hurjat harmaat hevoset astelivat nyt niin veltosti ja horjuen, että kului lähes kaksi tuntia, ennen kuin rouva Villefort saapui asuntoonsa Saint-Honorén esikaupunkiin.

Saavuttuaan asuntoonsa ja kotiväen tunteiden hiukan lauhduttua hän kirjoitti seuraavan kirjeen rouva Danglars'ille:

Rakas Hermine.

Tuo sama kreivi Monte-Cristo, josta niin paljon eilen puhuimme, on aivan kuin ihmeen kautta pelastanut tänään minut ja poikani. Kun eilen hänestä puhuimme, en otaksunut, että niin pian hänet näkisin. Eilen puhuitte hänestä niin suurella innostuksella, että pikku älyni ei voinut olla Teitä pilkkaamatta, mutta tänään huomaan, että tuo innostuksenne ei ollut edes kylliksi suuri. Ranelaghin luona hevoseni pillastuivat kiitämään sellaista hurjaa vauhtia, että Edouard ja minä olisimme varmaankin menneet murskaksi ensimmäistä puuta tai kylän kaivoa vastaan, ellei eräs arabialainen tai nubialainen, musta hän ainakin oli ja kreivin palvelija, olisi — epäilemättä kreivin viittauksesta — seisauttanut hevosiä, vaikka oli vaarassa joutua kuoleman omaksi, ja ihme olikin, ettei hänen käynyt niin hullusti. Silloin kreivi kantoi minut ja Edouardin luokseen ja herätti poikani eloon. Tulin hänen omissa vaunuissaan kotiin. Huomenna lähetetään Teidän vaununne. Saatte nähdä, että hevosenne ovat tämän tapauksen jälkeen ihmeellisesti heikontuneet. Ne ovat aivan kuin hölmistyneet. Näyttää aivan siltä, kuin ne eivät voisi antaa itselleen sitä anteeksi, että mies on heidät kesyttänyt. Kreivi pyysi minua sanomaan Teille, että kun ne kaksi päivää saavat maata oljilla ja niitä ruokitaan vain kauroilla, tulevat ne yhtä kukoistaviksi kuin ennenkin, siis yhtä vaarallisiksi.

Hyvästi! En kiitä Teitä tästä ajelustani, mutta kun asiaa oikein mietin, niin väärinhän tekisin, jos jollakin tavoin olisin Teille pahoillani hevostenne oikun johdosta, sillä tätä oikkuä saan kiittää tutustumisestani kreivi Monte-Cristoon. Tuo kummallinen mies on niin merkillinen ja mieltäkiinnittävä arvoitus, että aion häntä kaikin mokomin lähemmin tutkia, vaikkakin minun täytyisi lähteä uudelleen ajelemaan Boulognen metsään Teidän hevosillanne.

Edouard kesti tapauksen ihmeellisen rohkeasti. Hän kyllä pyörtyi, mutta sitä ennen hän ei kertaakaan parkaissut eikä jälkeensä itkenyt. Sanotte kai taaskin, että äidinrakkauteni tekee minut sokeaksi. Mutta tässä hennossa ja heikossa ruumiissa on rautainen sielu.

Meidän rakas Valentinemme lähettää paljon terveisiä Eugénielle.  
Suutelen Teitä sydämellisesti.

Héloïse de Villefort.

P.S. Järjestäkää niin, että jotenkin tapaan kreivi Monte-Criston Teidän luonanne, tahdon hänet ehdottomasti nähdä. Olen saanut herra Villefort'in lupaamaan, että hän käy kreivin luona. Toivon, että hän pitää lupauksensa.

Samana iltana puhuttiin kaikkialla Auteuilin tapauksesta. Albert kertoi sen äidilleen, Château-Renaud Jockey-klubissa, Debray ministeriössä. Beauchamp lausui kreiville lehdessään sekalaisten uutisten joukossa kahdellakymmenellä rivillä muutamia kohteliaisuuksia, mikä teki tämän ulkomaalaisen aatelismiehen ylhäisönaisten silmissä sankariksi.

Monet jättivät käyntikorttinsa rouva Villefort'in asuntoon saadakseen siten tilaisuuden tulla toistamiseen ja kuullakseen hänen omasta suustaan koko kertomuksen tästä kummallisesta seikkailusta.

Niin kuin Héloïse oli maininnut, Villefort pukeutui mustaan pukuunsa, otti valkoiset hansikkaat, valikoi komeimmat vaununsa, määräsi parhaat puvut palvelijoilleen ja pysähtyi samana iltana Champs-Élysées'n varrella olevan talon n:o 30:n eteen.

#### 48. Ideologiaa

Jos kreivi Monte-Cristo olisi kauemmin oleskellut Pariisissa, niin hän olisi antanut täyden arvon herra Villefort'in käynnille.

Villefort oli hovin suosiossa, hallitsipa sitten kuningassuvun vanhempi tai nuorempi haara, olivatpa ministerit vanhoillisia tai vapaamielisiä. Kaikki pitivät häntä hyvin etevänä, niin kuin ihmiset aina pitävät sitä, joka ei ole tehnyt poliittista haaksirikkoa. Monet vihasivat häntä, mutta toiset suosivat, vaikka ei kukaan häntä rakastanut. Villefort'illa oli ylhäinen asema oikeusalalla, ja hän pysyi siinä aivan kuin Harlay tai Molé. Hänen salonkinsa, jonka tekivät vilkkaaksi nuori vaimo ja ensimmäisestä avioliitosta syntynyt tuskin kahdeksantoistavuotias tytär, oli yhtä kaikki tuollainen jäykkä pariisilainen salonki, jossa noudatetaan traditioita ja kunnioitetaan suuresti hovitapoja. Kylmä kohteliaisuus, ehdoton luottamus hallituksen periaatteisiin, täydellinen filosofisten järjestelmien ja niiden luojien halveksiminen, ne olivat pääosana herra Villefort'in yksityisessä ja julkisessa elämässä.

Herra Villefort ei ollut ainoastaan virkamies, hän oli melkein valtiomies. Koska hän oli ollut hyvissä väleissä edellisen hovin kanssa, josta hän aina puhui mitä suurimmalla kunnioituksella ja arvonnolla, piti uusi hovi häntä suurella kunnialla, ja hän tiesi niin paljon, että monessa asiassa otettiin hänen mielipiteensä aina varteen ja kysyttiin häneltä neuvoakin. Hän asui aivan kuin kuninkaalleen kapinalliset läänitysherrat valloittamattomassa linnoituksessa. Tämä linnoitus oli kuninkaallisen prokuraattorin virka, jonka etuja hän verrattomasti käytti hyväkseen ja josta hän ei olisi luopunut muuten kuin antaakseen valita itsensä eduskuntaan ja muuttuakseen hallitusmielisestä opposition mieheksi.

Yleensä Villefort kävi harvoin muiden luona. Hänen rouvansa kävi hänen puolestaan. Seurapiireissä oli siihen niin totuttu, että puolustettiin sitä hänen runsaalla työtaakallaan, vaikka se johtuikin oikeastaan ylpeistä laskelmista, aatelisesta ylimielisyydestä, hän kun noudatti periaatetta: "Kunnioita itseäsi, niin toiset sinua kunnioittavat", mikä ohje on paljon edullisempi meidän yhteiskunnassamme kuin kreikkalaisten: "Tunne itsesi." Viimeksi mainitun sijaanhan on nykyään tullut tuo paljon helpompi ja mukavampi toisten tunteminen.

Ystävilleen Villefort oli voimakas suojelija, vihollisilleen salainen mutta kiivas vastustaja, kaikille muille hän oli lain kuvapatsas, joka oli saanut ihmisen muodon. Sitä paitsi hän oli korskean näköinen, hänen kasvonsa olivat liikkumattomat, katseensa milloin himmeä, milloin hävyttömän läpitunkeva ja tutkiva. Sellainen oli mies, jonka jalustan oli neljä peräkkäistä vallankumousta ensin muodostanut ja sitten lujittanut.

Herra Villefort'ia pidettiin Ranskan vähimmin uteliaana, vähimmin jokapäiväisenä miehenä. Hän piti tanssiaisesta kerran vuodessa ja näyttäytyi niissä ainoastaan neljännestantunnin, toisin sanoen neljäkymmentäviisi minuuttia lyhyemmän ajan kuin kuningas tanssiaisissaan. Koskaan ei häntä nähty teattereissa, ei konserteissa eikä missään yleisissä paikoissa. Toisinaan hän pelasi whistiä, ja silloin valittiin hänen arvolleen sopivat vastapelaajat: joku lähettiläs, arkkipiispa, prinssi, presidentti tai joku leskiherttuatar.

Sellainen oli mies, jonka vaunut pysähtyivät kreivi Monte-Criston oven eteen.

Kamaripalvelija ilmoitti herra Villefort'in saapumisen juuri sinä hetkenä, kun kreivi kartan yli kumartuneena tutki tietä Pietarista Kiinaan.

Kuninkaallinen prokuraattori astui yhtä juhlallisesti sisään kuin astuessaan oikeussaliin. Hän oli kaikessa sama mies, jonka näimme Marseillessa prokuraattorin sijaisena. Luonto, joka aina on johdonmukainen, ei ollut tehnyt mitään muutoksia hänen kehityksessään. Hänen syvällä olevat silmänsä vaikuttivat miltei ontoilta, ja hänen kultasankaiset silmälasinsa olivat niin kiinni silmäkuopassa, että olisi voinut luulla niiden kuuluvan hänen kasvoihinsa. Kaulusta lukuun ottamatta oli hänen pukunsa aivan musta, eikä tässä synkässä värissä ollut muuta poikkeusta kuin napinreiän punainen nauha, joka näytti siveltimellä vedetyltä veriviurulta.

Vaikka Monte-Cristo osasikin hillitä itsensä, tarkasti hän tavallista terävämmin tätä vierastaan vastatessaan hänen kumarrukseensa. Ja Villefort, joka luonteeltaan oli epäluuloinen eikä uskonut sosiaalisiin ihmeisiin, piti tuota ulkomaista aatelismiestä — sen nimen oli Monte-Cristo jo saanut —

pikemmin jonakuna teollisuudenharjoittajana, joka oli tullut etsimään uutta toimialaa, tai karanneena rangaistusvankina kuin Kirkkovaltion ritarina tai Tuhannen ja yhden yön sulttaanina.

— Hyvä herra, sanoi Villefort sillä yksitoikkoisella äänellä, jota virkamiehet käyttävät puheissaan ja josta he eivät tahdo tai eivät voi vapautua tavallisessa keskustelussakaan, — kuultuani, minkä palveluksen eilen teitte vaimolleni ja pojalleni, katson olevani velvollinen kiittämään teitä. Olen siis saapunut täyttämään tämän velvollisuuden ja lausumaan kiitokseni.

Virkamiehen ankara katse ei hänen puhuessaan kadottanut hituistakaan tavallisesta terävyydestään. Hän oli lausunut sanansa yliprokuraattorin äänellä, ja hänen niskansa ja olkapäänsä olivat koko ajan pysyneet liikkumattomina, minkä seikan tähden hänen imartelijansa sanoivat häntä lain kuvapatsaaksi, niin kuin olemme maininneet.

— Hyvä herra, vastasi Monte-Cristo vuorostaan jääkylmän kohteliaasti, olen iloinen, kun olen voinut pelastaa pojan äidilleen, sillä sanotaanhan, että äidin tunne on kaikkein pyhin, ja tämä osakseni tullut onni olisi voinut vapauttaa teidät velvollisuudestanne. Mutta epäilemättä tuotatte minulle suuren kunnian, sillä tiedänhän, että herra Villefort ei tällaista suosiota tuhlaa. Mutta niin kallisarvoinen kuin se onkin, ei se vastaa sitä iloa, minkä sisäinen tyydytys minulle antaa.

Villefort, joka kummastui tätä odottamatonta puheen käännettä, vavahti aivan kuin sotilas, joka tuntee saaneensa iskun haarniskan lävitse. Halveksiva piirre hänen suupieleessään ilmaisi, että hän tästä lähin ei pitänyt kreivi Monte-Cristoa hienona aatelismiehenä.

Hän loi silmänsä ympärilleen etsiäkseen uutta keskustelunaihetta ja näki kartan, jota Monte-Cristo oli hänen tullessaan tarkastanut.

— Tutkitte maantiedettä? Se on tyhjentyvätön aine, varsinkin teille, jonka sanotaan nähneen yhtä monta maata kuin tuolle kartalle on piirretty.

— Niin, olen tahtonut sovittaa ihmiskuntaan kokonaisuudessaan sen, mitä te yksilöihin, nimittäin psykologiset tutkimukset. Olen ajatellut, että minun on helpompi kulkea kokonaisuudesta yksityiskohtiin kuin yksityiskohtista kokonaisuuteen. Algebrallinen selviö sanoo, että tunnetusta on johdettava tuntematon, eikä tuntemattomasta tunnettu... Mutta olkaa hyvä ja istukaa.

Monte-Cristo viittasi häntä istumaan nojatuoliin, joka kuninkaallisen prokuraattorin täytyi itse vetää esiin. Kreivi asettui entiseen tuoliinsa pöydän taakse. Näin hän oli puoliksi kääntyneenä vieraaseensa päin, selkä ikkunaan ja kyynärpää kartalla, joka tänä hetkenä oli keskustelun aiheena, vaikka keskustelu kohta samoin kuin Morcerfin ja Danglars'in luona kääntyi asianomaiseen vieraaseen.

— Ahaa, te filosofoitte, sanoi Villefort oltuaan hetkisen vaiti kootakseen voimansa aivan kuin painija, joka tapaa vastustajan. — Kautta kunniani, jos minulla teidän tavallanne ei olisi mitään tehtävää, etsisin itselleni hauskemman toimialan.

— Se on kyllä totta, sanoi Monte-Cristo, — ja ihminen onkin ruma linnunpelätti jokaisen silmissä, joka häntä lähemmin tutkii auringon mikroskoopin alla. Mutta kuulin teidän sanovan, ettei minulla ole mitään tehtävää. Luuletteko sitten ehkä, että teillä on jotakin tehtävää? Tai, puhuaksemme suurempaan luuletteko, että työnne on sen arvoista, että sitä voi joksikin sanoa?

Villefort'in kummastus tuli entistä suuremmaksi, kun hän sai tämän toisen ankaran iskun. Pitkään aikaan hän ei ollut kuullut näin voimakasta paradoksia tai, sanoaksemme suoraan, hän kuuli sellaisen ensimmäisen kerran.

Kuninkaallinen prokuraattori ryhtyi vastaamaan.

— Hyvä herra, sanoi hän, — olette ulkomaalainen ja sanotte itsekin viettäneenne osan elämäanne itämailla. Ette siis tiedä, kuinka inhimillinen oikeus, joka siellä iskee nopeasti, on meillä varovainen ja varma.

— Tiedän kyllä, tiedän kyllä. Se kulkee ontuen, niin kuin antiikin maailmassa sanottiin. Tiedän tuon kaiken, sillä olen tutkinut eri maiden oikeuslaitosta, ja olen verrannut eri kansojen rikoslakeja luonnonoikeuteen. Ja sen sanon suoraan, että mielestäni alkeellisten kansojen laki, kostolaki, on lähimpänä Jumalan sydäntä.

— Jos tämä laki tulisi käytäntöön, sanoi kuninkaallinen prokuraattori, — niin se kyllä suuresti yksinkertaistaisi rikoslakiamme, eikä meidän virkamiehillämme olisi silloin paljoakaan tehtävää, niin kuin äsken sanoitte.

— Ehkä vielä niin käy, sanoi Monte-Cristo. — Tiedättehän, että kaikki inhimilliset järjestelmät kehittyvät monimutkaisesta yksinkertaiseen, ja että yksinkertainen on samalla täydellistä.

— Mutta ennen kuin olemme siihen päässeet, sanoi prokuraattori, — on meidän laissamme ristiriitaisia määräyksiä, jotka johtuvat gallialaisista tavoista, roomalaisesta laista ja ranskalaisista tottumuksista. Ymmärrättehän, että tähän kaikkeen ei niinkään helposti voi syventyä, ja siihen tarvitaan pitkälistä työtä ja hyvää muistia, jotta kerran sen opittuaan ei sitä unohda.

— Se on minunkin mielipiteeni. Mutta kaiken sen, mitä te tiedätte asioista Ranskan lain kannalta katsottuna, sen minä tiedän kaikkien kansojen lain kannalta. Tunnen yhtä tarkoin englantilaiset, turkkilaiset, japanilaiset ja hindulaiset lait kuin ranskalaisetkin. Olin siis oikeassa sanoessani, että teillä on suhteellisesti (tiedättehän, että kaikki on suhteellista) hyvin vähän lisättävää siihen, mitä olen tutkinut, ja verrattuna siihen, mitä olen oppinut, on teillä hyvin paljon vielä opittavaa.

— Mutta missä tarkoituksessa olette tätä kaikkea tutkinut? kysyi Villefort kummastuneena.

Monte-Cristo hymyili.

— Huomaan kyllä, sanoi hän, — että vaikka tiedänkin teidät lahjakkaaksi mieheksi, otatte kuitenkin yhteiskunnan jokapäiväiseltä ja materiaaliselta kannalta, alatte ihmisestä ja lopetatte ihmiseen, liikutte toisin sanoen ahtaimmalla ja puutteellisimmalla alalla, millä ihmisäly voi liikkua.

— Selittäkäähän, sanoi Villefort yhä kummastuneempana, — en oikein käsitä teitä...

— Tarkoitan, että kiinnittäessänne huomiota kansojen sosiaaliseen muodostumiseen ette näe muuta kuin koneen osat, ettekä sitä suurta mestaria, joka sen panee liikkeelle. Tarkoitan, että ympärillänne ette tunnusta muuta kuin virkailijat, joiden valtakirjat ovat ministerien tai kuninkaiden allekirjoittamat, ettekä huomaakaan niitä henkilöitä, jotka Jumala on asettanut virkamiesten, ministerien ja kuninkaitten yläpuolelle antamalla heille tehtävän eikä vain virkaa. Tämä on ominaista heikolle ihmisluonteelle, puutteelliselle ja epätäydelliselle. Tobias luuli enkeliä, joka tuli tekemään hänet jälleen näkeväksi, tavalliseksi nuoreksi mieheksi. Kansakunnat pitivät Attilaa, joka tuli heidät hävittämään, tavallisena muiden voittajien kaltaisena voittajana. Ja vasta kun he ilmaisivat suuren tehtävänsä, heidät tunnettiin ja heidän jumalainen alkunsa huomattiin. Toinen sanoi: "Minä olen Herran enkeli" ja toinen: "Minä olen Jumalan vitsa."

— Siis, sanoi Villefort yhä enemmän kummastuen, koska hänen puhetoverinsa ilmeisesti oli joko harvinaisen viisas tai hullu, — pidätte itseänne tuollaisena erikoisena olentona?

— Miksi en voisi olla sellainen? vastasi Monte-Cristo.

— Anteeksi, sanoi Villefort aivan ällistyneenä, — antakaa minulle anteeksi, että en tänne tullessani tietänyt teitä mieheksi, jonka tiedot ja äly ovat tavallisten mittojen yläpuolella. Meidän piirissämme — sivistyksen turmelemassa — ei niin rikas aatelismies kuin te kuulemma olette — huomatkkaa, en kysele mitään, matkin ainoastaan toisten puheita — kuluta aikaansa sosiaalisten pulmien miettimiseen ja filosofisten pilvilinnojen luomiseen. Sellaisista etsivät lohdutuksensa ne, joille kohtalo ei ole antanut maallista rikkautta.

— Oletteko siis päässyt korkeaan asemaan olettamatta, jopa kohtaamattakaan poikkeuksia, kysyi kreivi. — Katseeltanne vaaditaan suurta terävyyttä: ettekö ole harjaannuttanut sitä niin, että heti tietäisitte, millainen mies osuu eteenne? Eikö virkamiehen tulisi, samalla kun hän on lain paras sovelluttaja, lain hämärimpien kohtien ovelin selvittäjä, eikö hänen tulisi tietää, mitä jokaisen ihmisen sydämessä liikkuu?

— Saatatte minut aivan hämilleni, sanoi Villefort. — En ole koskaan kuullut kenenkään puhuvan tuolla tavoin.

— Siksi, että koko ajan olette pysytellyt suljettuna olosuhteittenne kehään, ettekä ole tohtinut lentää niihin korkeuksiin, jonne Jumala on asettanut näkymättömät ja erikoiset olentonsa.

— Ja te otaksutte, että siis nuo korkeudet ovat olemassa ja että niissä on olentoja, jotka sekaantuvat meidän tekoihimme?

— Miksi se ei olisi mahdollista? Näettekö ilman, jota hengitätte ja jota vailla ette kuitenkaan voi elää?

— Me emme siis näe noita olentoja?

— Näette kyllä silloin, kun Jumala sallii niiden ottavan näkyvän muodon. Koskette niihin, tartutte niihin, puhutte niille, ja ne vastaavat.

— Haluaisinpa tietää, sanoi Villefort hymyillen, — milloin tuollainen olento tulee minun lähelleni.

— Tahtonne on täyttynyt.

— Siis te itsekö olette sellainen?

— Niin olen. Enkä luule, että tähän päivään asti on kukaan ihminen ollut sellaisessa asemassa kuin minä. Kuninkaitten valtakunnat ovat rajoitettuja, minun valtakuntani on suuri kuin maailma, sillä en ole italialainen, en ranskalainen, en hindulainen, en amerikkalainen, en espanjalainen. Kuulun kaikkiin kansoihin. Ei mikään maa voi kerskailla nähneensä minun syntyvän. Jumala yksin tietää, mikä seutu näkee minun kuolevan. Voin omaksua kaikki tavat, puhua kaikkia kieliä. Te luulette minua ranskalaiseksi, sillä puhun ranskaa yhtä helposti ja yhtä puhtaasti kuin tekin. No niin, Ali, nubialaiseni, luulee minua arabialaiseksi, Bertuccio, taloudenhoitajani, luulee roomalaiseksi, Haydéé, orjattareni, luulee minua kreikkalaiseksi. Ymmärrättehän siis, että kun en kuulu mihinkään kansakuntaan, en pyydä minkään hallituksen suojelusta, en tunnusta ketään veljekseni, ei minua pidätä mikään noista arveluista, joita mahtavat tuntevat, eikä minulla ole sellaisia esteitä kuin heikoilla. Minun ainoat vastustajani ovat välimatkat ja aika. Kolmas on pelottavin, se, että olen kuolevainen olento. Vain se voi pysäyttää minut tielläni jo ennen päämaaliani; kaiken muun — nimittäin sen, mitä ihmiset sanovat kohtalon muuttumiseksi — olen ottanut varteen laskelmissani. Ja vaikka jokin noista muista esteistä voikin minut tavoittaa, niin ei mikään voi minua kukistaa. Sen vuoksi uskallan puhua teille sellaista, mitä ette ole koskaan kuullut edes kuninkaitten suusta, sillä kuninkaas tarvitsevat teitä ja muut pelkäävät. Kukapa ei tässä naurettavasti järjestetyssä yhteiskunnassa ajattelisi: "Ehkä jonakin päivänä joudun tekemisiin kuninkaallisen prokuraattorin kanssa!"

— Mutta ettekö itse ajattele samalla lailla? Sillä siitä hetkestä asti, kun asutte Ranskassa, olette Ranskan lakien alainen.

— Sen tiedän kyllä, vastasi Monte-Cristo. — Mutta kun aion mennä johonkin maahan, tutkin omalla tavallani kaikkia niitä ihmisiä, joiden taholta minulla on syytä jotakin toivoa tai pelätä, ja lopulta tunnen heidät ehkä paremmin kuin he itse. Tuloksena on, että se kuninkaallinen prokuraattori, jonka kanssa joudun tekemisiin, on pahemmassa asemassa kuin minä, oli hän kuka hyvänsä.

— Tarkoitatteko, kysyi Villefort hidastellen, — että kun ihmisluonne on heikko niin jokainen on tehnyt ... erehdyksiä?

— Erehdyksiä ... tai rikoksia, vastasi Monte-Cristo aivan kuin ohimennen.

— Ja että vain te ihmisten joukossa, joita ette siis tunnusta veljiksenne, vain te olette täydellinen, jatkoi Villefort hiukan vapisevalla äänellä.

— En suinkaan täydellinen, vastasi kreivi, — ainoastaan tutkimaton. Mutta lopettakaamme jo, jos keskustelu ei teitä miellytä. Eihän minun tarvitse sen pahemmin pelätä teidän lakejanne kuin teidän minun ennustustaitoani.

— Ei, ei, sanoi Villefort vilkkaasti, peläten, että toinen luulisi hänen haluavan karttaa keskustelua, — ei! Teidän loistava ja melkein suurenmoinen keskustelunne on kohottanut minut jokapäiväisyyden yläpuolelle. Emmehän enää keskustele, vaan väittelemme. Tiedättehän, kuinka paljon teologit luennoillaan yliopistossa ja filosofit väittelyissään lausuvat pelottavia totuuksia. Otaksukaamme siis, että harrastamme sosiaalista teologiaa ja teologista filosofiaa ja että minä lausun, niin tyylyltä kuin se kuuluukin: Veljeni, te uhraatte ylpeydelle; vaikka olettekin toisten yläpuolella, niin teidän yläpuolellanne on Jumala.

— Kaikkien yläpuolella, vastasi Monte-Cristo niin juhlallisesti, että Villefort vasten tahtoaan värisi. — Olen ylpeä ihmisten edessä, noiden käärmien, jotka aina nousevat niitä vastaan, jotka kulkevat niiden ohitse musertamatta jalallaan niiden päätä. Mutta ylpeyteni heidän pois Jumalan edessä, joka on kohottanut minut alhaisesta asemastani ja tehnyt minut siksi, mikä olen.

— Siinä tapauksessa ihailen teitä, herra kreivi, sanoi Villefort, joka tämän omituisen keskustelun aikana ensi kertaa käytti tuota ylhäistä puhuttelua. — Niin, sen sanon teille, jos olette todellakin voimakas, todellakin nerokas, todellakin pyhä tai tutkimaton, mikä on melkein sama asia, niin olkaa ylpeä, se on voimakkaan oikeus. Mutta onhan teillä toki jonkinmoista kunnianhimoakin?

— On yksi.

— Mikä?

— Minutkin vei saatana, niin kuin kerran tapahtuu jokaiselle ihmiselle, korkealle vuorelle. Sinne tultuamme hän näytti minulle koko maailman ja sanoi minulle samaa kuin kerran Kristukselle: "Tämän kaiken saat, ihmislapsi, jos palvelet minua!" Silloin mietin kauan, sillä jo pitkät ajat oli voimakas kunnianhimo kalvanut mieltäni, ja vastasin: "Kuule minua, olen aina kuullut puhuttavan sallimuksesta,

mutta en koskaan ole sitä nähnyt, enkä mitään sen kaltaistakaan, ja siksi olen päättänyt, ettei sitä ole olemassakaan. Minä tahdon olla sallimus, sillä kauneinta, suurinta ja ylevintä maailmassa on palkita ja rangaista." Mutta saatana painoi päänsä alas ja huokasi. "Sinä erehdyt", sanoi hän, "sallimus on olemassa, mutta sinä et häntä näe, sillä taivaan tyttärenä hän on näkymätön niin kuin isänsäkin. Et ole nähnyt mitään sen kaltaista, sillä hän käyttää näkymättömiä keinoja ja kulkee salaisia teitä. Ainoa, mitä voin sinulle tehdä, on asettaa sinut tämän sallimuksen palvelijaksi." Kauppa oli päätetty. Menetän sen kautta ehkä sieluni autuuden, mutta mitä siitä, jatkoi Monte-Cristo. — Jos kauppa olisi uudelleen solmittava, niin tekisin samoin.

Villefort katsoi tavattoman hämmästyneenä Monte-Cristoon.

— Herra kreivi, sanoi hän, — onko teillä vanhempia?

— Ei, olen yksin maailmassa.

— Sitä ikävämpi.

— Kuinka niin? kysyi Monte-Cristo.

— Sillä silloin olisi aina voinut sattua tapauksia, jotka olisivat murtaneet ylpeytenne. Sanoittehan, ettette pelkää mitään muuta kuin kuolemaa?

— En sanonut sitä pelkääväni, vaan sanoin, että ainoastaan se voi ehkäistä minua.

— Entä vanhuus?

— Tehtäväni on täytetty, ennen kuin tulen vanhaksi.

— Entä hulluus?

— Olen kerran ollut tulemaisillani hulluksi. Ja tunnettehan vanhan lauseen: paha ei uusiinnu kahta kertaa. Tämä lause kuuluu rikostieteeseen ja siis teidän alaanne.

— Mutta teillä on muutakin pelättävää kuin kuolema, vanhuus ja hulluus. Esimerkiksi halvaus voi iskeä teihin tuhoamatta teitä kokonaan, ja silloin on kuitenkin kaikki lopussa. Olette sama kuin ennenkin, ettekä kuitenkaan sama. Te, joka olitte melkein Ariel, enkeli, ette enää olekaan muuta kuin eloton möhkäle, Caliban, joka on maahan kahlehdittu. Juuri tätä sanotaan tavallisella kielellä halvaukseksi. Tulkaa jonakin päivänä jatkamaan tätä keskustelua luokseni, silloin nimittäin, kun haluatte tavata vastustajan, joka teitä ymmärtää ja haluaa teidät kumota, ja minä näytän teille isäni Noirtier de Villefort'in, Ranskan vallankumouksen kiivaimman jakobiinin, miehen, jossa mitä loistavin rohkeus oli liittynyt mitä voimakkaimpaan ruumiiseen, miehen, joka ehkä ei ole nähnyt kaikkia kuningaskuntia niin kuin te, mutta on ollut suurinta kukistamassa: miehen, joka samoin kuin tekin väitti olevansa ellei juuri Jumalan lähettiläs, niin ainakin tavallista korkeampi olento, ellei sallimus, niin ainakin kohtalo. Verisuoni puhkesi hänen aivoissaan, ja kaikki loppui, ei yhtenä päivänä, ei yhtenä tuntina, vaan yhtenä sekuntina. Edellisenä päivänä herra Noirtier, entinen jakobiini, entinen senaattori, entinen carbonaro, ei pelännyt mestauslavia, ei tykkeitä, ei tikaria, herra Noirtier leikki vallankumouksilla, herra Noirtier piti Ranskaa suurena shakkilautana, jossa talonpojat, tornit, hevoset ja kuningatar saivat mennä, jotta kuningas saataisiin kukistetuksi, sama pelottava herra Noirtier olikin seuraavana päivänä *herra Noirtier parka*, liikkumaton vanhus, joka oli talon heikoimman olennon, poikansa tyttären Valentinin vallassa; hän on liikkumaton ja kangistunut ruumis, joka elää tuskaa tunteematta ja vain viivyttää aineen vähittäistä mädäntymistä.

— Tuollainen näky, sanoi Monte-Cristo, — ei ole vieras ajatuksilleni eikä silmilleni. Olen hiukan lääkäri ja olen virkaveljieni tavoin etsinyt sielua sekä elävästä että kuolleesta aineesta. Silmäni eivät ole sitä nähneet, vaikkakin sydämeni sen tuntee. Sadat kirjailijat, alkaen Sokrateesta, alkaen Senecasta, pyhästä Augustinuksesta ja Gallista, ovat puhuneet siitä. Ymmärrän kuitenkin, että isän kärsimykset voivat saada suuren muutoksen aikaan pojan sielussa. Tulen, koska kutsutte, katselemaan omaksi nöyryytyksekseni tuota surullista näkyä, joka varmaankin tuottaa taloonne suurta surua.

— Niin olisi varmaankin asian laita, ellei taivas olisi antanut minulle runsasta korvausta. Vanhuksen ohella, joka hitaasti laahaa itseään hautaa kohden, on elämässäni kaksi lasta: Valentine, tyttäreni ensimmäisestä avioliitostani Renée de Méranin kanssa, ja Edouard, jonka hengen pelastitte.

— Ja minkä johtopäätöksen olette tehnyt tästä kaikesta? kysyi Monte-Cristo.

— Sen, vastasi Villefort, — että isäni intohimojensa vallassa on tehnyt jonkin tuollaisen rikoksen, joka ei joudu inhimillisen oikeuden rangaistavaksi, mutta jonka Jumala tietää, ja että Jumala ei ole tahtonut rangaista muuta kuin yhtä ja on silloin iskenyt häneen.



Monte-Criston huulilla oli hymy, mutta hänen sielussaan kaikui karjahdus, joka olisi ajanut Villefort'in pakoon, jos hän olisi voinut sen kuulla.

— Hyvästi, jatkoi prokuraattori, joka jo vähän aikaa sitten oli noussut ja puhui seisoaltaan. — Lähden luotanne tuntien teitä kohtaan syvää kunnioitusta, joka voi olla teille mieluinen, kun ensin tutustutte minuun lähemmin, sillä en ole mikään aivan tavallinen ihminen. Olette sitä paitsi rouva Villefort'ista saanut ikuisen ystävän.

Kreivi kumarsi ja saattoi Villefort'ia vain huoneensa ovelle.

Kun kuninkaallinen prokuraattori oli poistunut, sanoi Monte-Cristo koettaen hymyillä, vaikkakin sydämässä tuntui ahdistus:

— Jo riittää, jo riittää tämänlaatuinen myrky. Ja kun sydämeni nyt on sitä täynnä, niin lähtekäämme etsimään vastamyrkyä.

Ja lyötyään kelloon hän sanoi Alille:

— Menen rouvan luo. Puolen tunnin päästä täytyy vaunujen olla valmiina.

#### 49. Haydée

Muistammehan, mitkä olivat kreivi Monte-Criston uudet tai oikeammin sanoen vanhat tuttavat, jotka asuivat Meslay-kadun varrella. He olivat Maximilien, Julie ja Emmanuel.

Villefort'in hävittyä näkyvistä kirkastuivat Monte-Criston kasvot, sillä hän tiesi saavansa viettää muutamia onnellisia hetkiä, näkevänsä paratiisin loiston tulvehtivan siihen helvettiin, jonka vapaaehtoisesti oli itselleen valinnut. Ali, joka kellonsoiton kuullessaan oli rientänyt herransa luo ja näki hänen kasvojensa säteilevän iloa, vetäytyi varpaillaan ja henkeään pidättäen pois, jottei häiritsisi niitä kauniita ajatuksia, joiden hän uskoi näkevänsä leijailevan herransa ympärillä.

Kello oli kaksitoista. Kreivi oli varannut tunnin ajan ollakseen Haydéen seurassa. Näytti siltä, ettei ilo voinut äkkiä tunkeutua tähän kauan kidutettuun sieluun ja että sen täytyi valmistautua ottamaan vastaan suloisia mielenliikutuksia, niin kuin toisten täytyi valmistautua vastaanottamaan tärisyttäviä.

Nuori kreikatar oleskeli, niin kuin olemme maininneet, huoneistossa, joka oli aivan erillään kreivin asunnosta. Tämä huoneisto oli kokonaan kalustettu itämaiseen tapaan. Permannoilla oli paksuja turkkilaisia mattoja, seinillä riippui silkkikankaita, huoneen seinustoilla oli divaaneja ja niillä suuret määrät tyynejä, joita niiden käyttäjä voi mielin määrin siirrellä.

Haydéella oli kolme ranskalaista ja yksi kreikkalainen nainen palveluksessaan. Nuo kolme ranskalaista naista asuivat etummaisessa huoneessa ja olivat valmiit rientämään palvelemaan heti, kun kuulivat pienen kultaisen kellon äänen. Määräykset heille antoi kreikkalainen orjatar, joka osasi sen verran ranskaa, että saattoi ilmoittaa valtiattarensa käskyt. Monte-Cristo oli määrännyt heidät palvelemaan valtiatartaan aivan kuin kuningatarta.

Nuori nainen oli asuntonsa perimmäisessä huoneessa, pyöreässä budoaarissa, johon tuli valoa ainoastaan katosta, ruusunpunaisten ruutujen läpi. Hän lojui maassa sinisillä, kullalla kirjailluilla tyyneillä nojautuen divaania vastaan. Oikea käsivarsi oli pään nojana, ja vasemmassa hän piteli korallimuketta, johon oli kiinnitetty nargilen taipuisa varsi. Savu tuli hänen suuhunsa tuoksuen bengoe-nesteeltä, jonka lävitse hän sitä imi.

Hänen asentonsa, joka itämaiselle naiselle oli aivan luonnollinen, olisi ehkä ranskalaisen mielestä ollut keikaileva ja hieman teennäinen.

Yllään oli hänellä Epeiroksen naisten puku, ruusukukilla kirjaillut valkoiset silkkihousut, joiden lahkeitten alta tulivat näkyviin lapsimaisen pienet jalat. Olisi luullut, että ne oli veistetty Paros-saaren marmorista, ellei olisi nähnyt niiden leikkivän käyräkärkisillä sandaaleilla, jotka olivat koristetut kullalla ja helmillä. Liivi oli valko- ja siniraitainen, ja siinä oli leveät halkinaiset hihat, joista käsivarret näkyivät; napit olivat hopeaa ja helmiä. Tämän päällä oli jonkinmoinen pusero, joka oli kaulan kohdalta avonainen, niin että kaula ja osa rintaa näkyi, ja joka napitettiin rinnan alapuolelta kolmella jalokivinapilla. Puseron alaosa ja housujen yläosa peittyivät leveän, kirkasvärisen huivivyön alle, jossa oli pitkät silkkirisut.

Hänen päässään oli pieni, kultainen, helmillä kirjailtu myssy, joka oli hiukan toisella korvalla. Punainen ruusu oli pistetty hiuksiin, jotka olivat niin mustat, että vivahtivat siniseen.

Kasvot olivat puhtaasti kreikkalaispiirteiset, silmät säihkyvän mustat, nenä suora, huulet korallinpunaiset ja hampaat helmenvalkoiset.

Tätä suurta kauneutta lisäsi nuoruuden koko sulous. Haydée saattoi olla kahdeksantoista- tai kaksikymmenvuotias.

Monte-Criston astuessa sisään Haydée nousi sen käsivarren nojaan, jolla hän piteli nargile-imuketta, ja ojensi toisen kätensä hymyillen kreiville.

— Miksi, sanoi hän Spartan ja Ateenan naisten sointuvalla kielellä, — pyydät minulta lupaa saada tulla luokseni? Etkö enää ole herrani ja enkö ole sinun orjattaresi?

Monte-Cristo hymyili vuorostaan.

— Haydée, sanoi hän, — tiedättehän...

— Miksi et sinuttele minua niin kuin ennen? keskeytti tyttö. — Olenko jollakin tavoin rikkonut sinua vastaan? Siinä tapauksessa rankaise minua, mutta älä teitittele.

— Haydée, jatkoi kreivi, — tiedäthän, että olemme Ranskassa ja että siis olet vapaa.

— Vapaa tekemään mitä? kysyi nuori tyttö.

— Vapaa jättämään minut.

— Jättämään sinut!... Ja miksi sinut jättäisin?

— Enhän minä sitä tiedä. Me tapaamme pian paljon ihmisiä.

— En tahdo nähdä ketään.

— Ja jos niiden nuorten miesten joukosta, jotka joudut kohtaamaan, joku sinua erikoisesti miellyttää, niin en ole niin julma...

— En ole koskaan nähnyt sinua kauniimpaa miestä enkä ole koskaan rakastanut ketään muuta kuin isääni ja sinua.

— Lapsi parka, sanoi Monte-Cristo, — ethän ole puhunutkaan kenenkään muun kuin minun ja isäni kanssa.

— Eihän minun tarvitsekaan puhua muiden kanssa. Isäni kutsui minua *ilokseen*, sinä *rakkaudeksesi*, ja molemmat sanotte minua *lapseksi*.

— Muistatko isäsi, Haydée?

Tyttö hymyili.

— Hän on täällä ja täällä, sanoi hän laskien kätensä silmilleen ja sydämelleen.

— Ja minä, missä minä olen? kysyi Monte-Cristo hymyillen.

— Sinä olet kaikkialla, sanoi hän.

Monte-Cristo tarttui Haydéen käteen suudellakseen sitä, mutta neito veti kätensä pois ja ojensi hänelle otsansa suudeltavaksi.

— Nyt, sanoi kreivi, — tiedät, että olet vapaa, olet valtiatar, olet kuningatar. Saat pitää pukusi tai luopua siitä oman mielesi mukaan. Saat jäädä tänne niin kauaksi aikaa kuin tahdot ja saat mennä silloin kun haluat. Vaunut ovat aina valmiina sinua varten. Ali ja Myrtho seuraavat sinua kaikkialle ja noudattavat määräyksiäsi. Pyydän sinulta vain yhtä asiaa.

— Sano.

— Pidä syntyperäsi salassa, älä kerro sanaakaan menneisyydestäsi. Älä missään tilaisuudessa lausu kuuluisan isäsi tai äitiraukkasi nimeä.

— Johan sanoin sinulle, valtiaani, etten aio tavata ketään.

— Ehkä tuo itämainen elintapa käy sinulle Pariisissa mahdottomaksi. Opi tuntemaan tämän pohjoisen maan olot, niin kuin olet oppinut Rooman, Firenzen, Milanon ja Madridin. Sinulla on aina siitä hyötyä, joko sitten jäät tänne tai palaat itämaille.

Nuori tyttö loi kosteat silmänsä kreiviin ja sanoi:

— Tai me palaamme itämaille, sitähan tarkoittit, valtiaani?

— Niin, tyttäreni, sanoi Monte-Cristo. — Tiedäthän, etten minä koskaan sinua hylkää. Puu ei koskaan jätä kukkaa, mutta kukka jättää puun.

— Minä en koskaan sinua jätä, valtiaani, sanoi Haydée, — sillä olen varma siitä, etten voisi elää ilman sinua.

— Lapsi parka, kymmenen vuoden päästä olen vanha, ja kymmenen vuoden päästä sinä olet vielä nuori.

— Isälläni oli pitkä valkoinen parta, eikä se estänyt minua häntä rakastamasta. Isäni oli kuusikymmenvuotias, ja hän oli mielestäni kauniimpi kuin kaikki ne nuoret miehet, jotka näin.

— Mutta kuule, sanohan, luuletko tottuvasi elämään täällä?

— Näenkö sinut?

— Joka päivä.

— No, miksi sitten kysyt sitä minulta?

— Minä pelkään ikävystyttäväni sinua.

— Et, sillä aamulla ajattelen tuloasi ja illalla muistelen käyntiäsi. Kun olen yksinäni, niin elän suurissa muistoissa, näen laajat maisemat ja etäällä Pindoksen ja Olympoksen. Sitä paitsi on sydämessäni kolme tunnetta, jotka eivät koskaan ikävystytä: suru, rakkaus ja kiitollisuus.

— Sinä olet oikea Epeiroksen tytär, Haydée, suloinen ja runollinen. Huomaa, että sinä polveudut jumalista, jotka siinä maassa syntyivät. Ole siis rauhassa, tyttäreni; teen kaiken, ettei nuoruutesi kulu hukkaan. Jos sinä rakastat minua kuin isääsi, niin minä rakastan sinua kuin tytärtäni.

— Sinä erehdyt, valtiaani, en rakastanut isääni niin kuin sinua rakastan. Rakkauteni sinua kohtaan on aivan toisenlainen. Isäni kuoli, enkä minä kuollut, mutta jos sinä kuolisit, niin minä kuolisin.

Kreivi ojensi sanomattoman hellästi hymyillen kätensä tytölle. Haydée painoi tapansa mukaan huulensa hänen kädelleen.

Ja valmistuttuansa näin menemään Morrelin perheen luo, kreivi poistui hyräillen näitä Pindaroksen säkeitä:

"Nuoruus on kukka, jonka hedelmä on rakkaus... Onnekas se viljankorjaaja, joka sen kokoaa nähtyään sen hitaasti kypsyvän."

Vaunut olivat hänen määräystensä mukaan valmiina. Hän nousi niihin ja vaunut läksivät tapansa mukaan kiitämään kovaa vauhtia eteenpäin.

## 50. Morrelin perhe

Muutaman minuutin päästä kreivi saapui Meslay-kadun 14:n kohdalle.

Talo oli valkoinen, hauskan näköinen, ja sen edessä oli pieni piha, jossa oli pensaita ja kauniita kukkia.

Portinvartijan kreivi tuns vanhaksi Coclekseksi. Mutta kun tällä, niin kuin muistamme, oli vain toinen silmä ja sekin yhdeksässä vuodessa suuresti heikontunut, hän ei tuntenut kreiviä.

Päästäksensä talon pääoven eteen täytyi vaunujen kiertää kaunis suihkulähde. Tämä ylellisyys oli herättänyt naapureissa kateutta, ja siksi sanottiinkin taloa Pikku-Versailles'iksi.

Tarpeetonta on sanoakaan, että suihkulähteen säiliössä uiskenteli suuri joukko punaisia ja keltaisia kaloja.

Talon kellarikerroksessa oli keittiö ja kellarit, ja paitsi varsinaista alakertaa talossa oli vielä kaksi muuta kerrosta ja ullakkohuoneet. Nuoret olivat ostaneet talon kaikkineensa, mitä siihen kuului: suuri tehdasrakennus, kaksi puutarhan perällä olevaa piharakennusta sekä itse puutarha. Emmanuel oli heti

ensi silmäyksellä huomannut, että hän saattoi tästä ostosta hyötyä. Hän oli pidättänyt talon itselleen ja vetänyt viivan, toisin sanoen, rakentanut muurin puutarhan poikki ja antanut vuokralle tehtaan sekä molemmat piharakennukset ynnä niihin kuuluvan osan puutarhaa. Sillä tavoin hän itse asui jokseenkin huokealla, ja hänen asuntonsa oli niin erillään, että vaativaisinkaan Saint-Germainin palatsin omistaja ei olisi parempaa voinut itselleen toivoa.

Ruokasalin sisustus oli tammea, salongin mahonkia ja sinistä samettia, makuuhuoneen sitruunapuuta ja viheriäistä silkkiä. Näiden lisäksi oli työhuone Emmanuelia varten, joka oli tehnyt työtä, ja musiikkisali Julietä varten, joka oli harjoittanut musiikkia.

Seuraava kerros oli kokonaan Maximilienin hallussa. Se oli aivan samanlainen kuin sisarenkin huoneisto, sillä erotuksella vain, että ruokasali oli muutettu biljardisaliksi, jonne hän toi tovereitansa.

Hän tarkasti puutarhan portilla hevosensa sukimista ja poltteli sikaria juuri silloin, kun kreivin vaunut ajoivat portin eteen.

Cocles avasi portin, niin kuin olemme maininneet, ja Baptistin hyppäsi istuimeltaan ja kysyi, ottavatko herra ja rouva Herbault sekä herra Maximilien Morrel kreivi Monte-Criston vastaan.

— Kreivi Monte-Cristo! huudahti Maximilien, heitti sikarinsa pois ja riensi tulijaa vastaan. — Tietysti me otamme hänet vastaan. Kiitos, tuhannet kiitokset herra kreivi, kun ette unohtanut lupaustanne!

Ja nuori upseeri pudisti niin sydämellisesti kreivin kättä, että tämän täytyi uskoa hänen tarkoittaneen sanoillaan täyttä totta. Hän huomasi, että häntä oli todella odotettu ja että hänet otettiin sydämellisesti vastaan.

— Tulkaa, tulkaa, sanoi Maximilien, — tahdon saattaa teidät sisään, sillä teidän kaltaistanne miestä ei palvelija saa ilmoittaa. Sisareni on puutarhassa katkomassa kuihtuneita ruusunoksia, ja langollani on käsissään sanomalehtensä, joita hän lukee muutaman askelen päässä vaimostaan, sillä Emmanuel pysyttelee aina enintään neljän metrin päässä rouva Herbaultista ja päinvastoin.

Nuori, noin kaksikymmenviisivuotias nainen, joka silkkinen aamupuku yllään leikkeli pähkinänruskeata ruusupensasta, kohotti päätään kuullessaan askelten äänen.

Tämä nuori nainen oli pikku Julie, josta oli tullut rouva Herbault, niin kuin Thomson & Frenchin edustaja oli ennustanut.

Hän kirkaisi nähdessään vieraan. Maximilien alkoi nauraa.

— Älä säikähdä, sisar, sanoi hän, — kreivi on vasta pari kolme päivää ollut Pariisissa, mutta hän tietää jo, mitä maraisilaisen koroillaaneläjän elämä on, ja ellei hän sitä tiedä, niin sinä saat sen hänelle selittää.

— Hyvä herra, sanoi Julie, — tuodessaan teidät tänne veljeni suorastaan petti minut, hän kun ei vähääkään välitä siitä, millaisessa puvussa hänen sisarensa on... Penelon!... Penelon!...

Ukko, joka lapio kädessä kaiveli nurmikkoa, mihin oli istutettu bengalilaisia ruusuja, pisti lapionsa maahan ja lähestyi lakki kädessään ja salaten parhaansa mukaan mälliä, jonka hän oli painanut poskensa syvyyteen. Hänen vielä tuuheassa tukassaan näkyi jokunen harmaa suortuva, ja hänen ruskettuneesta naamastaan ja kirkkaista, vilkkaista silmistään saattoi päätätä, että siinä oli entinen merimies, päiväntasaajan helteen ruskettama, tuimien tuulien ahavoittama.

— Huusitte minua, neiti Julie, tässä olen, sanoi hän.

Penelon oli tottunut sanomaan entisen isäntänsä tytärtä neiti Julieksi, eikä koskaan oppinut sanomaan häntä rouva Herbaultiksi.

— Penelon, sanoi Julie, — menkää ilmoittamaan herra Emmanuelille, mikä vieras on tullut taloomme. Sillä aikaa Maximilien saa saattaa herran salonkiin.

Hän jatkoi kääntyen Monte-Criston puoleen:

— Sallitte kai minun paeta muutamaksi minuutiksi?

Ja odottamatta kreivin suostumusta hän riensi pensaikon taakse ja juoksi taloon sivukäytävää myöten.

— Hyvä herra Morrel, sanoi Monte-Cristo, — huomaan saavani kodissanne täydellisen mullistuksen aikaan.

— Katsokaa, katsokaa, sanoi Maximilien nauraen, — tuolla luikkii aviomies taloon vaihtaakseen

nuttunsa pitkäntakkiin. Kyllä teidät tunnetaan Meslay-kadun varrella, siitä voitte olla varma.

— Ympärilläni näyttää olevan onnellinen perhe, sanoi kreivi, vastaten ääneen omiin ajatuksiinsa.

— Niin onkin, herra kreivi. Ei heidän onnestaan puutu mitään. He ovat nuoria, rakastavat toisiaan, ovat iloisia, ja kun heillä on kahdenkymmenenviidentuhannen frangin korkotulot vuodessa ja he aikoinaan ovat kokeneet kovaakin, kuvittelevat he nyt olevansa yhtä rikkaita kuin Rothschild.

— Kaksikymmentäviisituhatta vuodessa ei ole paljon, sanoi kreivi niin lempeällä äänellä, että se hiveli Maximilienä kuin isän ääni. — Mutta eiväthän heidän tulonsa siihen supistu, he tulevat vielä miljoonien omistajaksi. Mikä lankonne on, asianajajako ... lääkärikö?...

— Hän on ollut kauppias, herra kreivi, ja otti isävainajani liikkeen huostaansa. Isäni jätti kuollessaan perinnöksi viisisataatuhatta frangia. Niistä sai sisareni toisen puolen ja minä toisen, sillä meitä oli ainoastaan kaksi lasta. Lankoni, joka meni naimisiin sisareni kanssa omistamatta mitään muuta kuin kunnollisuutensa, erinomaisen älykkyytensä ja rehellisen nimensä, tahtoi saada yhtä suuren omaisuuden kuin vaimollaankin oli. Hän teki työtä, kunnes sai säästetyksi kaksisataaviisikymmentätuhatta frangia. Kuusi vuotta hän tarvitsi siihen. Vannon teille, herra kreivi, että oli liikuttavaa katsella noita kahta lasta, jotka olivat niin ahkeria ja niin perin yksimielisiä. Älynsä avulla he olisivat voineet hankkia itselleen kuinka suuren omaisuuden tahansa, mutta koska he tahtoivat pysyä uskollisina vanhan kauppahuoneen tavoille, tarvitsivat he kuusi vuotta hankkiakseen sen summan, minkä kauppatapojen uudistajat olivat koonneet parissa kolmessa. Marseillessa ylistetäänkin vielä heidän suurta vaatimattomuuttansa. Eräänä päivänä tuli Emmanuel vaimonsa luo, joka oli suorittamassa maksuja ja sanoi:

"Julie, tässä on viimeinen Cocleksen tuoma sadan frangin erä. Nyt meillä on koossa ne kaksisataaviisikymmentätuhatta frangia, jotka olemme asettaneet varallisuutemme määräksi. Oletko tyytyväinen siihen? Kuule, liike myy vuosittain miljoonalla ja tuottaa voittoa neljäkymmentätuhatta. Me voisimme myydä kauppaliikkeemme kolmestasadastatuhannesta frangista, sillä tässä on kirje herra Delaunaylta, joka tahtoo lunastaa sen ja liittää omaansa. Mitä siitä arvellet?"

"Ystäväni", sanoi sisareni. "Morrelin kauppaliikettä ei voi pitää hallussaan kukaan muu kuin Morrel. Kun voimme pelastaa isämme nimen ainaisista vaaroista, niin eikö se ole kolmestadantuhannen frangin arvoinen voitto?"

"Sitä minäkin arvelin", sanoi Emmanuel, "mutta tahdoin kuulla sinun mielipiteesi."

"Nyt sen kuulit. Olemme saaneet kaikki saatavamme ja suorittaneet kaikki maksumme. Voimme tämän kuun viidentenätoista päivänä vetää loppuviivan tilin alle ja sulkea liikkeen. Vetäkäämme tuo viiva ja sulkekaamme liike."

Niin tehtiinkin heti. Kello oli kolme. Neljännestä yli kolmen tuli eräs mies vakuuttamaan kaksi laivaansa. Liike olisi hyötynyt siitä viisitoistatuhatta frangia.

"Hyvä herra", sanoi Emmanuel, "olkaa niin hyvä ja kääntykää tässä asiassa herra Delaunayn puoleen. Me olemme nimittäin lopettaneet liikkeemme."

"Milloin?" kysyi vakuutuskenottaja kummastuneena.

"Neljännestunti sitten."

Tästä kaikesta johtuu, että sisarellani ja langollani ei ole muuta kuin kahdenkymmenenviidentuhannen frangin vuotuiset korot.

Maximilien oli tuskin ennättänyt lopettaa tämän kertomuksensa, jota kuunnelleessaan kreivi tunsu sydämensä lämpenevän, kun Emmanuel saapui paikalle yllään pitkätakki ja päässään silkkihattu. Hän tervehti kohteliaasti niin kuin ainakin mies, joka tietää, kuinka arvokas vieras on hänen edessään. Tehtyään kreivin kanssa kierroksen puutarhassa hän vei hänet taloa kohden.

Salongin täyttivät tuoksullaan kukat, joita oli iso japanilainen maljakko täynnä. Julie, arvokkaasti pukeutuneena ja tukka hienosti järjestettynä (hän oli tämän kaiken ennättänyt tehdä kymmenessä minuutissa), tuli ovelle kreiviä vastaanottamaan.

Linnut lauloivat ja hyppelivät häkissään, kultasade ja akaasiat reunustivat terttuineen sinisiä samettiverhoja. Kaikki tässä hurmaavassa asunnossa ilmaisi rauhaa ja iloa lintujen laulusta isäntäväen hymyyn asti.

Kreivi oli heti tuntenut tämän onnellisuuden. Hän oli sen vuoksi vaiti ja vaipui unelmiinsa, eikä huomannut, että kaikki odottivat hänen sanovan jotakin, jotta voitaisiin jatkaa keskustelua.

Vaitiolo alkoi jo tuntua melkein loukkaavalta, ja niinpä kreivi miltei väkipakolla tempautui irti unelmistaan.

— Hyvä rouva, sanoi hän, — suokaa anteeksi mielenliikutus, joka teitä varmaankin kummastuttaa, teitä, joka olette tottunut täällä vallitsevaan rauhaan ja onneen. Mutta teidän tyytyväisyytenne on minulle niin perin uutta, etten voi olla katselematta teitä ja miestänne.

— Me olemme todellakin hyvin onnellisia, sanoi Julie. — Mutta olemme me saaneet kärsiäkin, ja harva on saanut ostaa onnensa niin kalliista hinnasta kuin me.

Uteliaisuus kuvastui kreivin kasvoilla.

— Se on kokonainen perhetarina, niin kuin Château-Renaud teille mainitsi muutama päivä sitten, sanoi Maximilien. — Teitä, herra kreivi, joka olette tottunut näkemään pelottavan suuria suruja ja häikäisevää onnea, ei tämä pienoinen perhetarina taida paljontaan huvittaa. Olemme kuitenkin todella saaneet kärsiä mekin, vaikka surumme ovatkin sisältyneet tähän ahtaaseen piiriin...

— Ja Jumala on siis antanut lohdutuksen kärsimyksen jälkeen, niin kuin hän kaikille antaa, totesi Monte-Cristo.

— Niin on, herra kreivi, myönsi Julie. — Niin voimme todellakin sanoa, sillä hän on tehnyt meille sen, minkä hän tekee ainoastaan valituilleen. Hän on lähettänyt luoksemme enkelinsä.

Puna nousi kreivin poskille, ja hän yskähti voidakseen salata liikutustaan ja saadakseen syyn viedä nenäliinansa suulle.

— Ne, jotka ovat syntyneet purppurakehdossa eivätkä koskaan ole voineet toivoa mitään, eivät tiedä, mitä on elämisen onni, sanoi Emmanuel. — Samoin eivät myöskään ne, joiden henki ei ole myrskyisellä merellä häilynyt muutaman laudankappaleen varassa, eivät oikein tiedä, kuinka kaunis on sininen taivas.

Monte-Cristo nousi ja alkoi kävellä salongissa edestakaisin. Hän ei vastannut mitään, sillä hän ei olisi voinut salata voimakasta mielenliikutustaan.

— Hymyilette varmaankin meidän komeudellemme, sanoi Maximilien, joka katseillaan seurasi Monte-Cristoa.

— En, en, sanoi Monte-Cristo hyvin kalpeana. Hän koetti toisella kädellään hillitä sydämensä kiivasta sykintää ja osoitti toisella kristallikupua, jonka alla oli silkinen kukkaro mustalla samettitynyllä. — Kysyn vain, mitä tuo kukkaro merkitsee, jonka toisessa osassa näkyy paperi ja toisessa jokseenkin kaunis timantti.

Maximilien tuli hyvin vakavaksi ja vastasi:

— Tämä, herra kreivi, on kallein perheaarteemme.

— Timantti on todellakin jokseenkin kaunis, lausui Monte-Cristo.

— Veljeni ei tarkoita jalokiven arvoa, vaikka se onkin arvioitu sadaksituhanneksi frangiksi. Hän tarkoitti, että nuo esineet ovat muistoja siitä enkelistä, josta juuri äsken puhuimme.

— Minulla ei ole oikeutta udella enempää, sanoi kreivi kumartaen. — Suokaa anteeksi epähienouteni.

— Epähienoutenne, sanoitte! Te teette meidät onnellisiksi tarjotessanne meille tilaisuuden saada puhua tästä asiasta. Jos tahtoisimme säilyttää sen salaisuutena, emme kai silloin pitäisi kukkaroa tuolla tavoin esillä. Tahtoisimme kertoa sen koko maailmalle, jotta näkisimme tuntemattoman hyväntekijämme vavahtavan ja tietäisimme, kuka hän on.

— Todellako? sanoi Monte-Cristo tukahtuneella äänellä.

— Herra kreivi, sanoi Maximilien nostaen kristallikuvun ja hartaana suudellen silkkikukkaroa, — tätä kukkaroa on käsitelty se mies, joka pelasti isäni kuolemasta, meidät vararikosta ja nimemme häpeästä; mies, jonka hyväntuon tähden me lapsiraukat, jotka olimme tuomitut häpeään ja kyyneliin, tänään näemme ihmisten ihailevan meidän onneamme. Tämä kirje — ja Maximilien otti kukkarosta paperin ojentaen sen kreiville — tämä kirje on hänen kirjoittamansa sinä päivänä, jolloin isäni teki epätoivoisen päätöksensä, ja tämän timantin tuo jalomielinen tuntematon mies antoi sisarelleni häälahjaksi.

Monte-Cristo avasi kirjeen ja luki sen sanomattoman onnellisena. Tunnettiin kirjeen: se oli osoitettu neiti Julielle ja alla oli merenkulkija Sindbadin nimi.

— Tunteimatonta, sanoitte? Siis tuo mies, joka teki teille palveluksen, on pysynyt tunteimattomana?

— On. Meillä ei koskaan ole ollut onnea saada puristaa hänen kättään. Jumalalta kyllä olemme sitä iloa rukoilleet, jatkoi Maximilien. — Koko tämä seikkailu on niin salaperäinen, että vielääkään emme sitä ymmärrä. Kaikkea on johtanut näkymätön, voimakas, loihtijan tapainen käsi.

— Minä en vielä ole kadottanut kaikkea toivoani saada kerran suudella hänen kättään, samoin kuin nyt suutelen tätä kukkaroa, sanoi Julie. — Neljä vuotta sitten Penelon oli Triestissä. Penelon on se kunnan mies, jonka näitte puutarhassa lapio kädessään ja joka perämiehestä on tullut puutarhuriksi. Penelon oli Triestissä ja näki silloin jahtiinsa astuvan saman englantilaisen, joka tuli isäni luo kesäkuun viidentenä päivänä vuonna 1829 ja joka kirjoitti tämän kirjeen minulle syyskuun viidentenä päivänä. Hän oli varma, että mies oli sama, mutta hän ei uskaltanut tätä puhutella.

— Tuo mies oli siis englantilainen! sanoi Monte-Cristo, joka Julien katsoessa häneen alkoi käydä yhä levottomammaksi. — Sanoitteko englantilainen?

— Niin, sanoi Maximilien, — hän oli englantilainen ja tuli luoksemme Thomson & Frenchin edustajana. Siksi näitte minun vavahtavan, kun herra Morcerfin luona mainitsitte, että Thomson & French olivat teidän pankkiirejanne. Taivaan nimessä, herra kreivi, tämä tapahtui vuonna 1829, niin kuin olemme maininneet; oletteko tuntenut tuon englantilaisen?

— Mutta sanoittehan itse, että Thomson & French ovat aina kieltäneet tehneensä teille tämän palveluksen.

— Sanoin.

— Eikö silloin tämä englantilainen voi olla joku, joka tahtoi maksaa isällemme tämän tekemän hyväntuon, ja käytti Thomson & Frenchin nimeä tekosyynä.

— Kaikki on mahdollista sellaisessa tapauksessa, ihmekin.

— Mikä oli hänen nimensä? kysyi Monte-Cristo.

— Hän ei maininnut mitään muuta nimeä kuin sen, joka on kirjeen alla: Merenkulkija Sindbad, sanoi Julie katsellen hyvin tarkkaavasti kreiviä.

Kun kreivi huomasi, että Julie näytti myös koettavan kuunnella hänen äänensä eri sävyjä, sanoi hän nopeasti:

— Eikö hän ollut jokseenkin minun kokoiseni mies, ehkä hiukan pitempi, hiukan laihempi, kaulassaan korkea kaulus, takki aina tiukka napitettu ja kynä kädessään?

— Te tunnette siis hänet? huudahti Julie ilosta säihkyvin silmin.

— En, sanoi Monte-Cristo, — otaksun ainoastaan. Olen tuntenut erään lordi Wilmoren, joka sillä tavoin sirotteli hyviä töitä ympärilleen.

— Ilmaisematta itseään!

— Hän oli kummallinen mies eikä uskonut kiitollisuutta olevan olemassakaan.

— Oi, huudahti Julie juhlallisella äänellä ja pannen kätensä ristiin, — mitä tuo onneton sitten uskoi?

— Hän ei ainakaan uskonut sitä siihen aikaan, kun minä hänet tunsin, sanoi Monte-Cristo, jonka sielun viimeisimmätkin kielet tämä ääni oli saanut väräjämään. — Mutta ehkä hän sittemmin on tullut huomaamaan, että kiitollisuutta on olemassa.

— Tunnetteko tämän miehen? kysyi Emmanuel.

— Jos hänet tunnette, sanoi Julie, — niin sanokaa, sanokaa, voitteko johdattaa meidät hänen luokseen, osoittaa hänet meille, sanoa, missä hän on? Eikö niin, Maximilien, jos vain kerran tapaisimme hänet, niin hänen täytyisi uskoa, että kiitollisuutta on olemassa.

Monte-Cristo tunsikin kyynelten kihoavan silmiinsä. Hän astui vielä muutaman askelen salongissa edestakaisin.

— Jos lordi Wilmore on hyväntekijänne, sanoi hän koettaen hillitä äänensä väräjämistä, — niin en usko, että koskaan häntä tapaatte. Näin hänet viimeksi kaksi tai kolme vuotta sitten Palermossa, ja hän läksi kaukaisille maille ja hävisi luultavasti sille tielle.

— Te olette julma, huudahti Julie kauhistuneena.

Ja kyynelät nousivat hänen silmiinsä.

— Hyvä rouva, sanoi Monte-Cristo katsellen heltyneenä kyyneliä, jotka valuivat Julien poskille, — jos lordi Wilmore olisi saanut nähdä sen, mitä minä olen täällä nähnyt, niin hän rakastaisi vielä elämää, sillä teidän kyynelenne sovittaisivat hänet koko ihmiskunnan kanssa.

Ja hän ojensi kätensä Julielle, joka tarttui siihen. Kreivin katse ja hänen sanansa olivat hänet kokonaan lumonneet.

— Mutta tuo lordi Wilmore, intti Julie takertuen viimeiseen toivonkipinään — oli jostakin maasta kotoisin, hänellä oli suku ja omaiset, hän oli tunnettu? Emmekö siis voisi...?

— Hyvä rouva, sanoi kreivi, — älkää etsikö, älkää rakennelko mitään tuulentupia. Ei, lordi Wilmore ei luultavasti ollenkaan ole etsimänne mies. Hän oli ystäväni, tunsin kaikki hänen salaisuutensa, hän olisi varmaankin kertonut tämänkin minulle.

— Eikö hän ole maininnut teille mitään? huudahti Julie.

— Ei.

— Mutta tehän mainitsitte hänen nimensä heti.

— Tiedättehän ... sellaisissa tapauksissa otaksuu.

— Sisko, sisko, sanoi Maximilien tullen kreivin avuksi, — hän on oikeassa. Muista, mitä isämme usein sanoi meille: mikään englantilainen ei ole meille tuottanut tätä onnea.

Monte-Cristo vavahti.

— Mitä teidän isänne sanoi teille ... herra Morrel? kysyi hän kiihkeästi.

— Isä piti tätä tekoa ihmeenä. Hän luuli hyväntekijäksemme miestä, joka oli noussut haudastaan. Tämä taikausko oli liikuttava, ja vaikka en ollutkaan hänen kanssaan samaa mieltä, en tahtonut riistää tätä uskoa hänen jalosta sydämestään. Kuinka monta kertaa hän siitä uneksikaan lausuen hiljaa erään kadonneen nuoruudenystävän nimen. Ja kun hän oli kuolemaisillaan, kun ikuisuuden lähestyminen oli tehnyt hänen aistimensa aivan kuin kirkkaammiksi, niin tämä ajatus, joka siihen asti oli ollut ainoastaan epäily, muuttui vakaumukseksi, ja hänen viimeiset sanansa kuollessaan olivat nämä: "Maximilien, hän on Edmond Dantès!"

Kreivi oli viimeisten sekuntien aikana kalpenemistaan kalvennut, ja näiden sanojen aikana hän tuli aivan pelottavan näköiseksi. Kaikki veri virtasi sydämeen, hän ei voinut puhua, hän otti kellon taskustaan ja katsoi siihen, aivan kuin hänellä olisi kiire jonnekin, otti hattunsa, sopersi rouva Herbaultille muutaman sanan jäähyväisiksi ja sanoi pusertaen Emmanuelin ja Maximilienin kättä:

— Hyvä rouva, sallikaa minun joskus käydä luonanne. Rakastan taloanne, ja kiitän teitä ystävällisestä vastaanotostanne, sillä ensi kerran moneen vuoteen olen unohtanut ajan kulun.

Ja hän poistui pitkin askelin.

— Tuo kreivi Monte-Cristo on kummallinen ihminen, sanoi Emmanuel.

— On kyllä vastasi Maximilien, — mutta hänellä on verraton sydän, ja olen varma siitä, että hän rakastaa meitä.

— Ja minä, sanoi Julie, — tunsin hänen äänensä tunkeutuvan sydämeeni, ja pari kolme kertaa minusta tuntui, etten ensi kertaa sitä kuullut.

## 51. Pyramus ja Tisbe

Kun on ennättänyt kulkea kaksi kolmannesta Saint-Honorén esikaupungista, näkyy erään komean rakennuksen takana, joka tässä muutenkin ylellisessä kaupunginosassa herättää erikoista huomiota, laaja puutarha. Tuuheat kastanjapuut levittävät oksiaan vallinkorkuisten muurien yli ja pudottavat keväällä kukkia kahteen hiotusta kivistä tehtyyn maljakkoon, jotka ovat Ludvig XIII:n aikaisen ristikkoportin sivupylväitten päässä.



Tätä käytävää ei enää käytetä, vaikka maljakoiden komeat geraniumit liehuttavatkin tuulessa täplikkäitä lehtiään ja heleänpunaisia kukkia, sillä rakennuksen omistaja on jo kauan sitten tyytynyt rakennukseen, sen kadunpuoleiseen pihaan ja tuon portin takana olevaan puutarhaan. Ennen tästä portista tultiin keittiökasvitarhaan, joka oli tynnyrinalan laajuinen ja kuului talon yhteyteen. Mutta keinottelun demoni oli vetänyt viivan — nimittäin kadun — tämän kasvitarhan toiseen päähän, ja katu oli jo ennen olemassaoloaankin saanut nimen ja nyttemmin ruostuneen nimikilven. Alueen omistaja oli aikonut saada tämän kasvitarhan myydyksi, jotta sille voitaisiin rakentaa talo tulevan kadun varrelle, joka kilpailisi tuon komean pariisilaisen kulkuväylän Saint-Honoré-kadun kanssa.

Mutta keinotteluissa ihminen päättää ja raha määrää. Ristitty katu kuoli kehdoissaan. Keittiökasvitarhan ostaja ei voinutkaan sitä myydä niin kalliista hinnasta kuin oli toivonut. Hän jäi odottamaan hintojen nousua saadakseen korvauksen kärsimistään tappioista ja koroitta jääneestä rahasummastaan, ja sillä välin hän vuokrasi tämän palstan erälle puutarhurille viidestäsadasta frangista vuodessa.

Hän sai näin rahoilleen korkoa puoli prosenttia, mikä ei suinkaan ollut paljon siihen aikaan, jolloin ihmiset pitivät viittäkymmentä prosenttia liian vähänä.

Niin kuin jo äsken mainitsimme, ei kasvitarhaan johtavaa porttia käytetty ja sen saranat ruostuivat. Jotta puutarhurit eivät alhaisilla katseillaan likaisi aatelista puistoa, oli ristikkoon naulattu kuuden jalan korkuinen laudoitus. Tosin laudat eivät liity niin tiiviisti toisiinsa, ettei niiden raosta olisi voinut pilkistää puutarhaan, mutta talon asukkaat ovat siksi vakavia henkilöitä, että heidän ei tarvitse pelätä uteliaita katseita.

Kasvitarhassa kasvoi kaalien, porkkanoiden, retiisien, herneitten ja melonien siasta korkeita mailasia, mistä saattoi päätellä, että sitä ei ollut jätetty aivan kokonaan kesannoksi. Pienestä matalasta portista päästiin tälle aidatulle alueelle, jonka sen vuokraajat olivat viikko sitten jättäneet sen hedelmättömyyden tähden ja joka ei nyt tuottanut enää puoltakaan prosenttia omistajalleen.

Rakennuksen puolella ulottavat kastanjat oksansa muurin yli, mutta se ei estä muita valolle ahneita puistopuita pistämästä oksiaan niiden lomitse. Eräässä puiston nurkassa, jossa lehvistö on niin tiheää, että valo tuskin pääsee sen lävitse, on leveä kivipenkki ja puutarhatuoleja. Siitä voi päätellä, että tämä on jonkun rakennuksessa asujan lempipaikka. Sadan askelen päässä siitä on rakennus, joka tuskin näkyy tiheän puiston keskeltä. Tämä paikka on viisaasti valittu, sillä aurinko ei sinne paista ja se on viileä kaikkein kuumimpinakin päivinä; siellä linnut laulavat, ja paikka on loitolla talosta ja kadusta, siis asioista ja melusta.

Eräänä harvinaisen kuumen kevätpäivän iltana oli tällä penkillä kirja, päivänvarjo, työkori ja palttinanenäliina, jonka ompelus oli aloitettu. Ja portin luona silmät lautojen raosta tähystämässä seisoi nuori nainen katselemassa äsken mainitsemaamme autioon puutarhaan.

Melkein samalla hetkellä avautui tämän alueen portti hiljaa, ja siitä tuli nuori, pitkä, harteikas mies, jolla oli yllään karkeasta palttinasta tehty työtakki ja samettilakki, mutta jonka mustat ja hyvin hoidetut hiukset, viikset ja parta sotivat tätä halpaa pukua vastaan. Hän vilkaisi nopeasti ympärilleen nähdäkseen, vakoiliko kukaan häntä, pujahti portista, sulki sen jäljestään ja astui kiireesti ristikkoporttia kohden.

Nähdessään miehen, jota hän epäilemättä odotti, mutta jonka asu oli outo, nuori tyttö pelästyi ja peräytyi.

Mutta portin rakojen välistä oli nuori mies, joka niin kuin rakastavaiset ainakin oli tarkka huomaamaan, nähnyt valkoisen hameen ja sinisen vyön vilahtavan. Hän lähestyi laudoitusta ja painaen suunsa erääseen rakoön sanoi:

— Älkää pelätkö, Valentine, minä täällä olen.

Nuori tyttö lähestyi.

— Miksi tulitte niin myöhään tänään? Me syömme aivan kohta päivällistä, ja minun täytyi keksiä jos joitakin tekosyitä päästäkseni äitipuolestani, joka minua vaanii, kamarineidostani, joka minua vakoilee, ja veljestäni, joka minua kiusaa. Tulin tänne muka tekemään käsityötä, mutta se ei taida pitkään aikaan valmistua. Kun olette pyytännyt anteeksi viipymistänne, niin selittäkää, miksi olette valinnut tuon uuden valepuvun. En ollut teitä tuntea.

— Rakas Valentine, sanoi nuori mies, — te olette niin paljon korkeammalla minua, etten uskalla puhua rakkaudestani, ja kuitenkin joka kerta, kun teidät näen, minun täytyy sanoa, että jumaloin teitä. Minun täytyy puhua, että omien sanojeni kaiku hiveltäisi suloisesti sydäntäni silloin, kun en saa teitä nähdä. Nyt kiitän teitä nuhteistanne, ne kuuluvat suloisilta, sillä ne todistavat, että ajattelitte minua.

Tahdoitte tietää, miksi viivyn ja miksi minulla on nämä pukimet. Kerron sen teille ja toivon, että annatte sen minulle anteeksi. Olen valinnut uuden toimen.

— Toimen...! Mitä sillä tarkoitatte, Maximilien? Ja olemmeko niin onnellisia, että teillä on varaa laskea leikkiä asioistamme.

— Jumala varjelkoon minua laskemasta leikkiä siitä, mikä on elämäni. Kun olin väsynyt juoksemaan pitkin kenttiä ja kiipeilemään muurien yli ja kun te vielä eilen pelotitte minua sillä, että isänne jonakin päivänä voi ottaa minut kiinni varkaana ja minä sillä tavoin häpäisisin koko armeijan kunniaa, olen nyt muuttunut ratsumestarista puutarhuriksi ja ottanut ylleni uuden toimeni mukaisen puvun.

— Kuinka ajattelematonta!

— Päinvastoin, viisain teko, minkä eläissäni olen tehnyt, sillä nyt olemme turvassa.

— Selittäkäähän tarkemmin.

— Menin tämän puutarhan omistajan luo. Sopimus edellisten vuokraajien kanssa oli loppunut, ja minä vuokrasin puutarhan. Nämä keittiökasvit ovat nyt minun, Valentine. Ei mikään estä nyt minua rakentamasta vajaa tähän puutarhaan ja elämästä muutaman askelen päässä teistä. En voi enää hillitä iloani ja onneani. Tiedättekö, kuinka paljon tällainen onni maksaa? Sitä tietysti ette tiedä. No niin, tämä onni, tämä autuus, tämä ilo maksaa minulle, arvatkaahan kuinka paljon?... Viisisataa frangia, joka on maksettava vuosineljänneksittäin. Huomaattehan, että tästä lähtien ei meidän tarvitse mitään pelätä. Olen täällä omalla alueellani, voin nostaa tikapuut muuria vastaan ja katsoa sen yli, ja tarvitsematta pelätä vartijan tulevan minua häiritsemään on minulla oikeus sanoa, että rakastan teitä, mikäli ei ylpeyttänne loukkaa se, että tunnustus tulee työpukuisen puutarhurin suusta.

Valentine huudahti ilosta. Mutta sitten hän äkkiä sanoi murheellisesti, aivan kuin synkkä pilvi olisi peittänyt auringon:

— Oi Maximilien, olemme nyt liiaksikin vapaita, onnemme kiusaa Jumalaa, me käytämme väärin vapauttamme, ja jonakin päivänä syöksymme turmioon.

— Kuinka voitte sanoa sellaista minulle, ystäväni, minulle, joka joka päivä olen teille todistanut, että ajatukseni ja tunteeni ovat teidän ajatustenne ja tunteittenne vallassa? Mikä teissä on herättänyt luottamuksen minuun? Kunniantuntoni, eikö niin? Kun sanoitte minulle, että epämääräinen vaisto varoitti teitä vaarasta, tarjouduin minä palvelemaan teitä pyytämättä muuta palkkaa kuin onnen saada palvella teitä. Olenko sanoin tai töin antanut teille aihetta katua sitä, että valitsitte minut kaikkien niiden joukosta, jotka olivat valmiit kuolemaan puolestanne? Sanoitte minulle olevanne kihloissa Franz d'Epinayn kanssa ja että isänne oli päättänyt tämän avioliiton. Se oli siis varma, koska kaikki, mitä Herra Villefort tahtoo, ehdottomasti tapahtuukin. No niin, olen pysynyt syrjässä ja odottanut, että kohtalo puuttuisi asiaan. Te rakastatte minua, säälitte minua, Valentine, ja olette sen minulle tunnustanutkin. Kiitos niistä suloisista sanoista, sanokaa ne uudelleen, ja kaikki huoleni haihtuvat.

— Juuri se onkin tehnyt teidät uskaliaammaksi, Maximilien, ja se tekee elämäni samalla niin suloiseksi ja onnettomaksi, että monesti kysyn itseltäni, kumpi on parempi, murheko, jonka äitipuoleni ankaruus ja velipuoleni liiallinen suosiminen saa aikaan, vai tämä onni, joka on vaaroja täynnä.

— Vaaroja! huudahti Maximilien. — Kuinka voitte lausua niin julman ja samalla väärän sanan! Oletteko koskaan nähnyt minua nöyrympää orjaa? Olette toisinaan sallinut minun lausua teille muutaman sanan, Valentine, mutta olette kieltänyt minua seuraamasta teitä. Olen noudattanut määräystä. Siitä asti, kun tulin tähän puutarhaan, kun olen puhutellut teitä tämän portin läpi, kun olen näin lähellä teitä, sanokaa, olenko kertaakaan koettanut koskettaa hameenne lievettä portin läpi, olenko yrittänyt kiivetä muurin yli, vaikka se minulle, nuorelle ja voimakkaalle miehelle, olisi helppoa? En koskaan ole soimannut kylmäkiskoisuuttanne. Olen ollut sidottu sanaani aivan kuin entisajan ritari. Myöntäkää edes tämä.

— Se on totta, sanoi Valentine pistäen lautojen välistä hienot sormenpänsä, joita Maximilien suuteli. — Se on totta, olette todellakin oikea ystävä. Mutta olette toiminut vain omaa etuanne silmällä pitäen, sillä sinä päivänä, jona orja tulee vaativaiseksi, hän menettää kaiken. Olette luvannut veljen ystävyyttä minulle, jota isä lyö laimin, äitipuoli vainooa ja jolla ei ole muuta lohduttajaa kuin mykkä, liikkumaton vanhus. Hänen kätensä ei voi kättäni pusertaa, vain hänen silmänsä puhuvat minulle ja hänen sydämensä epäilemättä sykkii ainoastaan minua varten. Kuinka kohtalo onkaan ilkkunut tehdessään vihollisikseni ja vainoojikseni kaikki ne, jotka ovat minua voimakkaammat, ja antaessaan puolikuolleen miehen tuekseni! Oi Maximilien, sanon vielä kerran, että olen hyvin onneton ja että teette oikein rakastaessanne minua minun tähteni ettekä oman itsenne tähden.

— Valentine, sanoi nuori mies syvästi liikuttettuna, — en voi sanoa rakastavani teitä, sillä rakastan

myöskin sisartani ja lankoani, mutta tunteeni heitä kohtaan on tyyni ja rauhallinen eikä vähääkään muistuta sitä, mitä tunnen teitä kohtaan. Ajatellessani teitä vereni kiehuu, rintani nousee ja sydämeni pääsee valloilleen. Mutta tätä voimaa, tätä tulta, tätä yliluonnollista tarmoa käytän rakkauteni hallitsemiseen vain siihen asti, kunnes sanotte, että saan sitä käyttää teidän palvelemiseen. Franz d'Epinayn sanotaan viipyvän vielä vuoden ajan poissa, ja kuinka monella tavalla voikaan sattuma meitä sinä aikana auttaa! Toivokaamme siis, toivominen on niin suloista ja armasta! Mutta te, Valentine, joka soimaatte itsekkyyttäni, mitä olette tänä aikana ollut minulle? Kaunis ja kylmä kuvapatsas. Puhutte minulle sulhasestanne Franz d'Epinaystä ja huokaillette ajatellessanne, että jonakin päivänä voitte olla hänen omansa. Siinäkö kaikki, Valentine, mitä tunnette minua kohtaan? Pyhitän teille elämäni, annan teille sieluni, teille kuuluu sydämeni jokainen sykähdyks, ja kun kokonaan olen omanne, kun itselleni tunnustan, että kuolen, jos teidät kadotan, niin te ette edes kauhistu ajatellessanne joutuvan toisen omaksi! Oi Valentine, Valentine, jos olisin teidän sijassanne, jos olisin tuntenut, että minua rakastetaan niin kuin minä teitä rakastan, olisin sata kertaa jo pistänyt käteni ristikon raosta, puristanut Maximilien raukan kättä ja sanonut: "Olen teidän omanne tässä ja tulevassa elämässä!"

Valentine ei vastannut mitään, mutta nuori mies kuuli hänen huokaavan ja nyhyttävän.

Maximilienin mielessä tapahtui nopea muutos.

— Valentine, oi Valentine, huudahti hän, — unohtakaa sanani, jos niissä on ollut jotakin loukkaavaa!

— Ei, sanoi Valentine, — olette oikeassa. Mutta ettekö näe, että olen onneton ihminen, yksinäni melkein vieraassa talossa. Jo siitä asti, kun olin kymmenvuotias, ovat tahtoani joka hetki taivuttaneet rautaisen lujat luonteet, jotka ovat minua vainonneet. Kukaan ei näe mitä kärsin, enkä ole puhunut siitä muille kuin teille. Muiden nähden kaikki ovat minulle hyviä ja helliä, vaikka todellisuudessa ovatkin minulle vihamielisiä. Ihmiset sanovat: herra Villefort on niin ankara mies, että hän ei voi tytärtään kohtaan olla erityisen hellä, mutta tytär on onnekseen saanut äitipuolestaan uuden äidin. No niin, kaikki erehtyvät; isäni ei välitä minusta, äitipuoleni vihaa minua, ja tämä viha on sitäkin pelottavampi, kun se aina kätkeytyy hymyilyyn.

— Vihaa teitä, Valentine! Kuinka hän saattaa teitä vihata?

— Ystäväni, sanoi Valentine, — minun täytyy myöntää, että tämä hänen vihansa minua kohtaan johtuu melkein luonnollisesta tunteesta. Hän jumaloi poikaansa, veljeäni Edouardia.

— Entä sitten?

— Onhan outoa sekoittaa raha-asioita keskusteluihimme, mutta uskon, että hänen vihansa johtuu siitä. Hän ei ole rikas, mutta minä olen jo saanut äitini perinnön, ja se tulee herra ja rouva Saint-Méranin kuoltua melkein kahta vertaa suuremmaksi. Siksi pelkään, että hän kadehtii minua. Hyvä Jumala, jos lahjoittamalla hänelle puolet omaisuudestani olisin herra Villefort'in luona siinä asemassa kuin tytär on isänsä talossa, niin luovuttaisin sen heti paikalla hänelle.

— Valentine parka!

— Niin, olen kahleisiin sidottu, mutta samalla tunnen itseni niin heikoksi että nämä siteet sittenkin minua tukevat, enkä tohdi niitä katkaista. Isäni on sitä paitsi mies, jonka määräyksiä ei rankaisematta voi rikkoa. Hän on voimakas minun suhteeni, teidän suhteenne ja kuninkaankin suhteen, sillä häntä suojaa moitteeton menneisyys ja melkein loukkaamaton arvoasema. Oi Maximilien, vannotan teitä, älkää taistelko, sillä tässä taistelussa pelkään sekä teidän että itseni joutuvan tuhoon.

— Mutta, Valentine, miksi olette noin epätoivoissanne ja näette tulevaisuuden niin perin synkkänä?

— Oi ystäväni, siksi, että arvostelen sitä menneisyyden perusteella.

— Mutta ajatelkaahan, että vaikka en olekaan kyllin arvokas aviomieheksenne aateliston kannalta katsottuna, niin olen kuitenkin monella tavalla suhteissa siihen seurapiiriin, jossa te liikutte. Se aika on jo mennyt, jolloin Ranskassa oli kaksi Ranskaa. Kuningaskunnan aikaiset perheet ovat sulautuneet keisarikunnan aikaisiin. Peitsiaatelisto on liittynyt kanuunaylhäisöön. Minä kuulun tähän jälkimmäiseen. Minulla on hyvä tulevaisuus armeijassa, omaisuuteni on pienehkö mutta varma. Isäni muistoa kunnioitetaan kotiseudullamme ja häntä pidetään rehellisimpänä kauppiana, mitä on koskaan ollut. Sanoin kotiseudullamme, Valentine, sillä te olette melkein marseillalainen.

— Älkää puhuko minulle Marseillesta, Maximilien; se tuo mieleeni äitini, enkelin, joka kuoli kaikkien kaipaamana ja joka lyhyen elonsa aikana suojasi lastaan. Ehkä hän vieläkin suojaa minua ikuisesta asunnostaan taivaasta. Oi, jos äitiraukkani vielä eläisi, ei minun tarvitsisi mitään pelätä. Kertoisin hänelle, että rakastan teitä, ja hän kyllä meitä suojelisi.

— Oi Valentine, sanoi Maximilien, — jos hän eläisi, ehkä en silloin teitä tuntisikaan, sillä sanoittehan, että silloin olisitte onnellinen, ja onnellinen Valentine tuskin katsahtaisi minuun muuten kuin halveksien.

— Ystäväni, huudahti Valentine, — nyt te vuorostanne arvostelette minua väärin... Mutta sanokaahan...

— Mitä minun pitäisi sanoa? kysyi Maximilien nähdessään nuoren tytön arkailevan.

— Sanokaahan, jatkoi nuori tyttö, — eikö ennen muinoin Marseillessa ollut teidän isänne ja minun isäni välillä joitakin riitaisuuksia?

— Ei minun tietääkseni, vastasi Maximilien, — ellei sen vuoksi, että isänne oli Bourbonien innokas puoltaja ja minun isäni keisarin puoluelainen. En usko, että heidän välillään mitään muuta epäsopeaa oli. Mutta miksi tätä kysytte, Valentine?

— Kerron sen teille, sanoi nuori tyttö, — sillä teidän pitää saada tietää kaikki. Se tapahtui sinä päivänä, jolloin teidän nimittämisenne kunnialegioonan ritariksi oli sanomalehdessä. Olimme kaikki isoisäni, herra Noirtier'n luona ja läsnä oli myöskin herra Danglars, tiedättehän, tuo pankkiiri, jonka hevoset äskettäin olivat surmata äitini ja veljeni. Luin ääneen sanomalehteä isoisälleni, herrojen keskustellessa neiti Danglars'in avioliitosta. Kun tulin siihen kohtaan, jossa teistä mainittiin ja jonka jo tiesin, sillä edellisenä aamuna olitte maininnut minulle tuon iloisen uutisen, — kun siis tulin siihen kohtaan, olin hyvin onnellinen ... mutta samalla pelkäsin lausua ääneen teidän nimeänne, ja olisinkin jättänyt nimenne lukematta, ellei sitä olisi voitu käsittää väärin; rohkaisin siis mieleni ja luin.

— Rakas Valentine?

— No niin, heti kun mainitsin nimenne, käänsi isäni päänsä minuun. Olin niin varma siitä (huomaattehan kuinka typerä olen!), että nimenne mainitseminen vaikuttaisi aivan kuin salaman isku kaikkiin, ja olinkin näkevinäni isäni vavahtavan ja (siinä ainakin varmasti erehdyin) herra Danglars'inkin. "Morrel", sanoi isäni, "odottakaahan!" (Hän rypisti silmäkulmiaan.) "Onkohan hän noita Marseillen Morreleja, noita vimmattuja bonapartisteja, jotka vuonna 1815 tuottivat meille niin paljon huolta?" — "On", sanoi herra Danglars. "Luulen, että hän on entisen laivanvarustajan poika."

— Todellako! sanoi Maximilien. — Entä mitä isänne siihen vastasi? Kertokaahan, Valentine!

— Jotain niin kauheaa, etten tohdi sitä teille sanoa.

— Sanokaa se kuitenkin, kehotti Maximilien hymyillen.

— "Heidän keisarinsa", sanoi hän, "osasi panna nuo intoilijat oikealle paikalleen. Hän sanoi heitä kanuunanruoaksi, ja nimi sopiinkin heille. Ilokseni huomaa, että uusi hallitus noudattaa samaa terveellistä järjestelmää. Vaikka hallitus pitäisi vain tämän tähden Algeriaa hallussaan, niin se olisi viisas teko, vaikkakin se tulee meille maksamaan liian paljon."

— Tuo on todella jokseenkin raakaa politiikkaa, sanoi Maximilien. — Mutta älkää, rakas ystävä, punastuko herra Villefort'in puheita. Kunnan isäni ei siinä suhteessa ollut hiukkaakaan parempi, ja hän sanoi usein: "Miksi ei keisari, joka saa niin paljon hyvää aikaan, muodosta rykmenttiä tuomareista ja asianajajista ja lähetä sitä aina ensimmäisenä tuleen?" Näettehän, rakas ystävä, että puolueet vetävät toisilleen vertoja ajatusten lempeydessä. Mutta mitä herra Danglars sanoi kuullessaan nämä kuninkaallisen prokuraattorin sanat?

— Hän alkoi nauraa tuota pilkallista nauruaan, joka aina on mielestäni tuntunut petomaiselta. Heti sen jälkeen he nousivat ja poistuivat. Mutta silloin näin, että isoisäni oli tavattoman kuohuksissaan. Minun täytyy selittää, Maximilien, että minä yksinäni huomaa, milloin hän on kuohuksissaan, ja minä luulen, että keskustelu, joka tapahtui hänen kuultensa — sillä isoisä raukkaa ei enää oteta lainkaan huomioon — oli tehnyt häneen syvän vaikutuksen. Olihan puhuttu pahaa hänen keisaristaan, ja hänhän on kaikesta päättäen ollut kiivas keisarin kannattaja.

— Hän olikin keisarikunnan aikana kuuluisa, sanoi Maximilien. — Hän oli senaattori, ja tiedätte ehkä, että hän otti osaa kaikkiin niihin salaliittoihin, joita kuningaskunnan aikana tehtiin.

— Olen kuullut toisinaan kuiskattavan, että isoisä olisi bonapartisti, isä kuningasmielinen. Mutta minkä minä sille voin?... Käännyin siis hänen puoleensa. Hän loi katseen sanomalehteen. "Mikä teidän on?" kysyin minä. "Oletteko tyytyväinen?" Hän nyökkäsi vastaukseksi. — "Siihenkö, mitä isä sanoi?" kysyin minä. — Hän pudisti päätään. — "Siihenkö, mitä herra Danglars sanoi?" — Hän pudisti uudelleen päätään. — "Siis siihen, että herra Morrel", en tohtinut sanoa Maximilien, "on nimitetty

kunnialegioonan upseeriksi?" — Hän nyökkäsi. Voitteko uskoa: hän oli siis tyytyväinen siihen, että te, jota hän ei tunnekaan, tulitte nimitetyksi kunnialegioonan upseeriksi. Tämä on varmaankin järjetöntä minun puoleltani, sillä sanotaan, että hän tulee uudelleen lapseksi. Mutta rakastan häntä entistä enemmän tuon nyökkäämisen vuoksi.

— Kummallista, sanoi Maximilien. — Isänne siis vihaa minua, jota vastoin isoisänne... Puolueiden viha ja rakkaus on kummallista!

— Vaiti! huudahti äkkiä Valentine. — Piiloutukaa, paetkaa, joku tulee!

Maximilien tarttui heti lapioonsa ja alkoi kiivaasti kääntää maata.

— Neiti! Neiti! huusi ääni puiden takaa. — Rouva Villefort etsii teitä kaikkialta. Salongissa on vieras.

— Vieras, sanoi Valentine levottomana. — Kuka on tullut vieraisiin?

— Joku ylhäinen herra, prinssi, en tiedä, kreivi Monte-Cristo.

— Minä tulen, sanoi Valentine äänekkäästi.

Mies ristikon toisella puolella vavahti, sillä hän tiesi, että sen päivän kohtaaminen oli nyt lopussa.

— Mitenkä kreivi Monte-Cristo tuntee herra Villefort'in, mietti Maximilien nojaten lapioonsa.

## 52. Myrkkyoppi

Kreivi Monte-Cristo tuli todellakin rouva Villefort'in luo vastatakseen siten kuninkaallisen prokuraattorin vierailuun, ja hänen nimensä oli pannut koko talon ylösalaisin.

Rouva Villefort oli parhaillaan salongissa ja lähetti heti noutamaan poikaansa, jotta tämä vielä kerran kiittäisi kreiviä. Edouard, joka kahden päivän ajan oli taukoamatta kuullut puhuttavan tästä merkillisestä miehestä, riensi saapuville. Hän ei tehnyt sitä suinkaan totellakseen äitiään tai kiittääkseen kreiviä, vaan uteliaisuudesta ja hankkiakseen itselleen tilaisuuden lausua sutkauksia, jotka kuullessaan hänen äitinsä tavallisesti sanoi: "Voi tuota pahaa lasta; mutta täytyyhän hänelle antaa anteeksi, sillä hän on niin kovin sukkela!"

Kun ensimmäiset kohteliaisuudet oli lausuttu, kysyi kreivi, miten herra Villefort voi.

— Puolisoni on kanslerin luona päivällisellä, vastasi nuori rouva. — Hän läksi aivan äsken, ja olen varma siitä, että hän on hyvin pahoillaan kuullessaan, ettei ole saanut nauttia seurastanne.

Kaksi vierasta oli salongissa ennen kreivin tuloa, ja nämä poistuivat viivytyään niin kauan kuin kohteliaisuus ja uteliaisuus sallivat.

— Mitä sisaresi Valentine tekee? sanoi rouva Villefort Edouardille. — Pyydä häntä tulemaan tänne, että saan esitellä hänet herra kreiville.

— Onko teillä tytär? kysyi kreivi. — Hän on siinä tapauksessa varmaankin lapsi?

— Hän on herra Villefort'in tytär, sanoi nuori rouva. — Hän on mieheni ensimmäisen puolison tytär, täysikasvuinen kaunis tyttö.

— Mutta alakuloinen, keskeytti Edouard, joka nyki sulkia hattunsa töyhdeksi ison papukaijan pyrstöstä linnun kirkuessa tuskasta.

Rouva Villefort sanoi vain:

— Ole hiljaa, Edouard!

Sitten hän jatkoi:

— Lapsi on tavallaan oikeassa ja toistaa vain minun puheitani. Se on minulle todellakin suuri suru. Vaikka teemme kaiken voitavamme huvittaaksemme neiti Villefort'ia, niin hän on alakuloinen ja vaitelias, eikä se suinkaan ole hänen kauneudelleen edullista. Mutta häntä ei kuulu, Edouard; menehän katsomaan, mikä siihen on synä.

— Siksi, että häntä etsitään sieltä, missä hän ei ole.

— Mistä häntä siis etsitään?

— Isoisä Noirtier'n luota.

— Eikö hän siis ole siellä?

— Ei, ei, ei, ei, ei, ei, hän ei siellä ole, lauloi Edouard.

— Missä hän on? Jos sen tiedät, niin sano.

— Hän on ison kastanjapuun alla, jatkoi paha poika ja syötti äitinsä kiellosta huolimatta eläviä karpäsiä papukaijalle, joka suuresti näytti nauttivan näistä herkuista.

Rouva Villefort ojensi kätensä soittokelloa kohden kutsuakseen kamarineitinsä ja ilmoittaakseen hänelle, mistä Valentinea on etsittävä, kun tämä samassa astui sisään. Hän näytti todellakin alakuloiselta, ja jos tarkkaan olisi katsonut, niin olisi hänen silmissään nähnyt kyynelten jäljet.

Olemme lukijalle esitelleet Valentinin, mutta kertomuksen vauhdin tähden emme ole antaneet varsinaista kuvaa hänestä. Hän oli solakka, kahdeksantoistavuotias tyttö, jolla oli tummanruskea tukka, tummansiniset silmät ja äitinsä arvokas käynti, kapeat, valkoiset kädet, helmiäishohtoinen kaula, marmorinväriset, heikosti punertavat posket saivat hänet muistuttamaan kauniita englantilaisia naisia, joita on verrattu vedenkalvossa kuvaansa etsiviin joutseniin.

Hän astui siis sisään ja nähdessään äitinsä luona vieraan, josta oli jo paljon kuullut puhuttavan, hän kumarsi hiukkaakaan teeskentelemättä, huomatta silmiään alas, niin siroasti, että hän herätti entistä enemmän kreivin huomiota.

Tämä nousi.

— Neiti Villefort, tytärpuoleni, sanoi rouva Villefort kumartuen sohvalla istuessaan eteenpäin ja viitaten kädellään kreiville tytärtään.

— Ja herra kreivi Monte-Cristo, Kiinan kuningas ja Kotshinkiinan keisari, sanoi poika luoden sisarensa ilkimielisen katseen.

Tällä kertaa rouva Villefort kalpeni ja oli suuttumaisillaan tuohon perheen ruttoon, jonka nimi oli Edouard. Mutta kreivi hymyili ja näytti mielihyvällä katselevan lasta, minkä johdosta äiti entistä enemmän ihastui ja innostui.

— Mutta armollinen rouva, sanoi kreivi jatkaen keskustelua ja katsahtaen vuoroin rouva Villefort'iin ja Valentineen, — eikö minulla ole jo aikaisemmin ollut kunnia tavata teidät jossakin, teidät ja armollinen neiti? Muistuttelin sitä jo ennen mieleeni. Ja kun neiti äsken astui sisään, kirkastui muistikuva yhä,

— Se ei ole mahdollista. Neiti Villefort ei pidä seuraelämästä, ja me liikumme harvoin ulkona, sanoi nuori rouva.

— En olekaan nähnyt seurapiirin keskellä teitä, armollista neitiä ja tuota hurmaavaa pilkkakirvestä. Pariisin seuraelämä on minulle outo, sillä minulla on kai jo ollut kunnia mainita teille, että olen Pariisissa ollut vasta muutaman päivän. Ei, sallikaahan minun muistella ... odottakaahan...

Kreivi laski kätensä otsalleen aivan kuin kootakseen kaikki muistonsa:

— Ei, se on tapahtunut muualla ... en muista missä ... mutta siihen liittyy kirkas päivänpaiste ja kirkkojuhla... Neidillä oli kädessään kukkia, poika ajoi takaa kaunista riikinkukkoa puutarhassa, ja te, armollinen rouva, istuitte lehtimajassa... Auttakaahan muistiani. Eivätkö nämä seikat tuo mitään mieleenne?

— Eivät laisinkaan, vastasi rouva Villefort. — Ja minusta tuntuu, että jos olisin teidät kohdannut tätä ennen, olisi kuvanne jäänyt mieleeni.

— Herra kreivi on ehkä nähnyt meidät Italiassa, sanoi Valentine arasti.

— Se on totta, Italiassa ... se on mahdollista, sanoi Monte-Cristo. — Neiti on siis ollut Italiassa?

— Olimme molemmat siellä kaksi vuotta sitten. Lääkärit pelkäsivät keuhkojeni puolesta ja määräsivät minut oleskelemaan Napolissa. Matkustimme Bolognan, Perugian ja Rooman kautta.

— Sehän on totta, huudahti Monte-Cristo, aivan kuin tämä yksi ainoa huomautus olisi riittänyt kirkastamaan hänen muistoaan. — Perugiassa, pyhän ruumiin juhlan aikaan postihotellissa, siellä minulla oli kunnia nähdä teidät.

— Muistan erinomaisen hyvin Perugian, postihotellin ja juhlan, sanoi rouva Villefort. — Mutta vaikka kuinka ajatuksiani pinnistäisin, en häpeäkseni voi muistaa tavanneeni teitä siellä.

— Kummallista kyllä en minäkään muista, sanoi Valentine katsoen kauniilla silmillään Monte-Cristoon.

— Mutta minä muistan, sanoi Edouard.

— Minä autan muistianne, sanoi kreivi. — Päivä oli ollut helteinen, odotitte hevosia, jotka eivät juhlan tähden saapuneetkaan. Neiti katosi puistoon, poikanne juoksi linnun jäljestä.

— Minä sain sen kiinni, sanoi Edouard. — Muistathan, että repäisin kolme sulkaa sen pyrstöstä.

— Te, armollinen rouva, jätitte viiniköynnösmajaan. Ettekö enää muista, että kun neiti Villefort oli lähtenyt ja poikanne oli loitolla, te keskustelitte jokseenkin kauan erään henkilön kanssa?

— Muistan kyllä, sanoi nuori nainen punastuen, — muistan keskustelleeni erään miehen kanssa, jolla oli pitkä viitta yllään ... luulin häntä lääkäriksi.

— Juuri niin, armollinen rouva. Tuo mies olin minä. Olin kaksi viikkoa asunut samassa hotellissa, olin parantanut palvelijani kuumeesta ja hotellin isännän keltataudista, minkä vuoksi minua pidettiin etevänä lääkärinä. Me keskustelimme monesta asiasta, Perugiasta, Rafaelista, tavoista, puvuista ja tuosta kuuluisasta aqua tofanasta. Olitte kuullut, että jotkut ihmiset Perugiassa tunsivat sen valmistamisen salaisuuden,

— Se on totta, sanoi rouva Villefort vilkkaasti mutta samalla hiukan levottomasti, — muistan varsin hyvin keskustelumme.

— En muista enää kaikkia yksityiskohtia, jatkoi kreivi aivan rauhallisesti, — mutta sen muistan, että erehdyitte minun suhteeni niin kuin kaikki muutkin ja puhelitte kanssani neiti Villefort'in taudista.

— Mutta, hyvä herra, olittehan te todellakin lääkäri, sanoi rouva Villefort, — koska olitte parantanut sairaita.

— Molière tai Beaumarchais voisivat vastata teille, armollinen rouva, että juuri siksi, etten ollut lääkäri, en parantanut sairaitani, vaan sairaani parantuivat itsestään. Sen vain voin teille tunnustaa, että olen tutkinut jokseenkin paljon kemiaa ja luonnontieteitä, mutta ainoastaan tieteenharrastuksesta ... ymmärrättehän.

Samassa kello löi kuusi.

— Kello on kuusi, sanoi rouva Villefort huomattavan levottomasti. — Valentine, etkö mene katsomaan, onko isoisä valmis syömään päivällistään?

Valentine nousi, kumarsi kreiville ja poistui sanaakaan sanomatta.

— Hyvä Jumala, minunko tähteni lähetätte neiti Villefort'in pois? sanoi kreivi Valentinen mentyä.

— En suinkaan, vastasi rouva Villefort viekkaasti, — mutta tähän aikaan annamme herra Noirtier'lle sen aterian, jonka avulla hän pysyy elossa. Tiedätte kai, kuinka kurjassa tilassa mieheni isä on?

— Tiedän, herra Villefort on siitä minulle kertonut. Hän on saanut halvauksen.

— Niin on. Vanhus raukka ei laisinkaan voi liikkua, vain sielu elää tuossa ihmishahmossa, ja sekin on heikko ja vaivainen ja voi minä hetkenä tahansa sammua kuin lamppu. Mutta anteeksi, alan kertoa teille perhesurujamme ja keskeytin teidät juuri sinä hetkenä, kun sanoitte olevanne taitava kemisti.

— Sitä en sanonut, vastasi kreivi hymyillen. — Päinvastoin. Mutta kun olen päättänyt elää suurimman osan ikääni itämailla, niin olen tahtonut seurata kuningas Mithridateen esimerkkiä.

— *Mithridates, rex Ponticus*, sanoi Edouard leikellen kuvia eräästä isosta albumista. — Sehän on se, joka söi joka aamu aterian päättäjaisiksi kupillisen myrkyä.

— Edouard, paha poika! huudahti rouva Villefort siepaten silvotun kirjan Edouardin käsistä. — Sinä olet sietämätön, häiritset meitä. Mene sisäsi Valentine luoksesi Noirtier'n huoneeseen.

— Kirja..., sanoi Edouard.

— Mitä, kirjako?

— Niin, minä tahdon kirjan...

— Miksi leikkasit kuvat irti?

— Siksi, että se huvitti minua.

— Mene pois, mene!

— Minä en mene, ellen saa kirjaa, sanoi lapsi, asettui isoon nojatuoliin istumaan eikä tapansa mukaan antanut vähääkään periksi.

— Tuossa on, ja jätä meidät rauhaan, sanoi rouva Villefort.

Ja hän antoi kirjan Edouardille ja vei hänet pois.

Kreivi seurasi katseillaan rouva Villefort'ia.

— Saammepahan nähdä, sulkeeko hän oven, mutisi hän.

Rouva Villefort sulki oven poikansa jälkeen hyvin huolellisesti. Kreivi ei ollut sitä huomaavinaan.

Sitten, luotuaan vielä katseen ympärilleen, nuori nainen tuli istumaan sohvaansa.

— Sallikaa minun huomauttaa, sanoi kreivi hyväntahtoisesti, niin kuin hän saattoi toisinaan puhua, — sallikaa minun huomauttaa, että kohtelette tuota suloista pilkkakirvestä aivan liian ankarasti.

— Se on välttämätöntä, sanoi rouva Villefort varmasti niin kuin äiti ainakin.

— Hän toisti vain mitä Cornelius Nepos lausuu Mithridateesta, sanoi kreivi, — ja keskeytitte hänet juuri silloin, kun hän olisi voinut todistaa opettajansa etevyyden puolesta ja näyttää olevansa ikäisekseen hyvin kehittynyt.

— Totta on, vastasi äiti mielissään kiitoksista, — että hänellä on hyvin hyvä pää ja hän oppii helposti mitä vain tahtoo. Hänellä on kuitenkin eräs vika, hän on nimittäin hyvin itsepäinen. Mutta mitä hänen puheisiinsa tulee, niin uskotteko, herra kreivi, että kuningas Mithridates todellakin käytti tuollaisia varokeinoja ja että siitä on hyötyä?

— Ehdottomasti. Olen itse käyttänyt samaa keinoa ja olen välttänyt myrkkynuoleman Napolissa, Palermossa ja Smyrnassa, siis kolmessa eri tapauksessa, jolloin ilman tätä varokeinoa olisin kuollut.

— Ja keino siis onnistui?

— Täydellisesti.

— Niin, muistan teidän kertoneen samaa jo Perugiassa.

— Todellakin! sanoi kreivi teeskennellen hämmästyttä. — Sitä en muista laisinkaan.

— Kysyin teiltä, vaikuttavatko myrkyt yhtä nopeasti ja yhtä voimakkaasti Pohjois-Ranskassa syntyneisiin, ja te vastasitte, että Pohjois-Ranskan kylmät ja tasaiset luonteet eivät ole yhtä vastaanottavaisia kuin etelän kuumat ja kiihkeät.

— Se on totta, sanoi Monte-Cristo. — Olen nähnyt venäläisten juovan sellaisia määriä myrkkyä, että napolilainen ja arabialainen olisi niistä heti kuollut.

— Uskotte siis, että ihminen on paremmassa turvassa täällä kuin itämailla ja että meidän sumuisessa ja sateisessa ilmanalassamme voi helpommin tottua yhä suurempiin myrkkyyksiin kuin lämpimämmässä maissa?

— Varmasti, mutta tietenkin sillä rajoituksella, että ihminen silloin on suojattu ainoastaan sitä myrkkyä vastaan, johon hän on totuttautunut.

— Sen ymmärrän. Ja miten te totuttautuisitte tai oikeammin totuttauduite?

— Keino on helppo. Ajatelkaahan, että jo edeltäpäin tietäisitte, mitä myrkkyä aiotaan teille antaa ... otaksukaa, että tuo myrkkö on esimerkiksi ... strykniniä...

— Strykniniä saadaan erästä kasvista, jonka nimi on Brucea ferruginea, jos oikein muistan, sanoi rouva Villefort.



— Niin saadaan, vastasi Monte-Cristo. — Huomaan, että minun ei tarvitse teille paljoakaan opettaa. Tämähän on ihailtavaa, tuollaiset tiedot eivät naisissa ole tavallisia.

— Tunnustan aivan suoraan, sanoi rouva Villefort, — että olen kovin kiinnostunut salaisiin tieteisiin. Ne vaikuttavat yhtä voimakkaasti mielikuvitukseeni kuin runouskin ja supistuvat numeroihin aivan kuin algebralliset yhtälöt. Mutta jatkakaahan. Asia on hyvin mielenkiintoinen.

— No niin, jatkoi Monte-Cristo, — otaksukaa siis, että tuo myrkkyy on strykniniä ja että otatte sitä ensimmäisenä päivänä milligramman, toisena kaksi, ja siten kymmenen päivän päästä senttigramman. Kahdenkymmenen päivän päästä olette nostonut annoksen kolmeen senttigrammaan. Voitte nauttia sen huoletta, mutta sellaiselle, joka ei ole ryhtynyt samoihin varokeinoihin kuin te, annos olisi jo hyvin vaarallinen. No niin, kun kuukauden päästä joisitte samasta astiasta vettä kuin joku toinen, niin tämä toinen kuolisi ja te tuntisitte ainoastaan hiukan pahoinvointia, jos veteen nimittäin on sekoitettu myrkkyyä.

— Olen monta kertaa lukenut tuon kertomuksen Mithridateesta, sanoi rouva Villefort mietteisiinsä vaipuneena, — mutta olen pitänyt sitä taruna.

— Ei, poikkeuksena monista historian kertomuksista on tämä tosi. Mutta, hyvä rouva, tiedustelunne ei johdu mistään äkillisestä mielihohteesta, sillä kolme vuotta sitten teitte minulle samat kysymykset, ja silloinkin sanoitte, että mielessänne oli tämä kertomus Mithridateesta.

— Se on totta, jo nuorena olen mieluummin tutkinut kasvioppia ja kivennäisoppia. Ja kun sittemmin sain tietää, että tällaisten aineiden käyttäminen selitti itämaiden kansojen ja yksilöiden koko elämän, aivan samoin kuin kukat selittävät rakastuneitten ajatukset, niin surin sitä, etten ollut mies. Olisin tahtonut olla uusi Flamel, Fontana tai Cabanis.

— Sitäkin suuremmalla syyllä, sanoi Monte-Cristo, — kun itämaalaiset eivät tyytyneet käyttämään näitä keinoja ainoastaan suojakseen, vaan aseekseenkin. Tiede tulee heidän käsissään hyökkäysaseeksi vihollisia vastaan. Käyttämällä oopiumia, belladonnaa, strykniniä, villikaalia ja sudenmarjaa he voivat nukuttaa sen, joka aikoi heidät surmata. Jokainen egyptiläinen, turkkilainen tai kreikkalainen nainen, joita täällä sanotte noita-akoiksi, tuntee kemiaa niin paljon, että lääkäri siitä hämmästyä, ja sielutiedettä niin paljon, että rippi-isä voisi kauhistua.

— Todellakin, sanoi rouva Villefort, ja hänen silmänsä kiiluivat omituisesti.

— Niin, jatkoi Monte-Cristo, — itämaiset salaiset draamat selviävät ja loppuvat sen mukaan, mitä kasvia on käytetty herättämään rakkautta tai tuottamaan kuolemaa. Heillä on juomia, jotka avaavat taivaan, ja toisia, jotka vaivuttavat ihmisen helvettiin. Näissä on yhtä paljon eri vivahduksia kuin ihmisen sielullisessa ja moraalisessa elämässä. Sanon suoraan, että kemia osaa erinomaisesti valmistaa ne keinot, joilla ihminen saavuttaa rakkautensa tai kostonsa.

— Mutta, sanoi rouva Villefort, — nuo itämaiset seurapiirit, joiden kesässä olette viettänyt osan elämäenne, ovat siis yhtä merkittäviä kuin ne sadutkin, jotka sieltä tulevat tänne? Ihminen voidaan siis rankaisematta poistaa elämästä? Suluttaanit ja visiirit, jotka muodostavat näissä maissa sen, mitä Ranskassa sanotaan hallitukseksi, ovat siis Harun-al-Rashideja ja Giaffareja ja antavat anteeksi myrkyttäjälle, jopa tekevät hänet pääministerikseenkin, jos teko on ollut nerokas, ja kirjoittavat kertomuksen kultakirjaimilla muistiin lukeakseen sitä joutohetkinään huvikseen?

— Ei, armollinen rouva, niin erikoisia oloja ei enää ole itämaillakaan. Sielläkin on omat poliisinsa, tutkintotuomarinsa, kuninkaalliset prokuraattorinsa ja erikoistutkijansa. Siellä hirtetään, mestataan ja seivästetään rikollisia hyvin usein, mutta nämä ovat taitavia ja osaavat usein eksyttää tutkijoita. Kun Ranskassa jonkun tyhmeliinin valtaa koston- ja perimisenhimon paholainen ja hän haluaa syrjäyttää vihollisen tai surmata rikkaan sukulaisen, niin hän menee rohdoskauppiiaan luo, käyttää väärää nimeä — ja tulee näin helpommin ilmi kuin jos olisi käyttänyt omaansa — ja ostaa viisi tai kuusi grammaa arsenikkia, muka tappaakseen hiiriä ja rottia. Toisinaan hän menee samassa asiassa viiteen kuuteen eri paikkaan, hänet nähdään siis samoissa puuhissa monessa eri paikassa ja hänet tunnetaan viisi kuusi kertaa selvemmin. Kun hän sitten on saanut myrkyt, niin hän antaa viholliselleen tai sukulaiselleen niin suuren annoksen, että siitä kuolisi mumminkin tai mastodontti, ja sen nautittuaan uhri alkaa päästä sellaisia valitushuutoja, että koko kaupunginosa ne kuulee. Silloin saapuu joukko poliiseja, lähetetään noutamaan lääkäriä, joka avaa uhrin vatsan ja löytää sieltä lusikallisittain arsenikkia. Seuraavana päivänä sadat sanomalehdet kertovat uhrista ja myrkytystä. Samana iltana rohdoskauppias tai rohdoskauppiat tulevat ilmoittamaan: "Minä myin arsenikin tälle herralle." Typerä rikollinen joutuu kiinni, pannaan vankilaan, joutuu kuulusteltavaksi, huomataan syylliseksi, tuomitaan ja teloitetaan. Jos hän on ylhäinen nainen, niin hän joutuu elinajakseen vankilaan. Sillä tavoin pohjoismaalaiset kemiaa ymmärtävät.

— Minkä sille voi, sanoi nuori nainen nauraen, — kukin tekee parhaansa mukaan. Ei jokaisen hallussa ole Medici- ja Borgia-suvun myrkkijä.

— Sallitteko minun nyt selittää, mikä aiheuttaa kaikki nämä tyhmyydet? sanoi kreivi kohauttaen olkapäitään. — Näyttämöillämme, sen mukaan mitä olen voinut päätellä lukemalla näytelmiä, ihmiset nauttivat pullollisen myrkkyä tai purevat sormuksen kantaa ja kaatuvat kuolleina maahan. Viisi minuuttia sen jälkeen laskeutuu väliverho, ja yleisö poistuu. Ei koskaan näe, mitkä ovat murhan seuraukset, ei nähdä poliiseja, ei vangitsijoita, ja monet luulevat siksi, että tavallisessa elämässä tapahtuu samoin kuin näyttämöllä. Mutta menkäähän hiukan Ranskan ulkopuolelle, Aleppoon, Kairoon tai vaikkapa ainoastaan Roomaan tai Napoliin, niin näette kadulla kulkevan reippaita ja punaposkisia miehiä, joista ontuva paholainen, jos hän suojaisi teitä viitallaan, voisi sanoa: "Tuo mies sai kolme kuukautta sitten myrkkyä, ja kuukauden päästä hän on kuollut!"

— Mutta, sanoi rouva Villefort, — he ovat siis löytäneet tuon aqua tofanan salaisuuden, josta puhelimme Perugiassa.

— Eihän ihmisten keskuudessa mitään katoa! Taiteet muuttavat kotiseutuaan ja kiertävät maailmaa; asiat muuttavat nimeä, siinä kaikki. Jokainen myrkkä vaikuttaa erikoisesti johonkin elimeen, toinen vatsaan, toinen aivoihin, toinen taas suolistoon. Myrkkä saa ehkä aikaan yskän, yskä rintataudin ja jonkin muun taudin, joka on mainittu tieteen luettelossa, mutta joka ei estä sitä olemasta tappava ja tulemasta tappavaksi niiden lääkkeiden vaikutuksesta, joita taitamattomat lääkärit käyttävät, he kun tavallisesti ovat hyvin huonoja kemistejä. Siten voidaan mies surmata kaikkien taiteen sääntöjen mukaan, eikä oikeuslaitoksella ole mitään sanottavaa. Eräs ystäväni, kuuluisa apotti Adelmonte Taorminassa Sisiliassa, mies, joka oli tutkinut näitä eri kansojen keskuudessa esiintyviä ilmiöitä, on kertonut minulle paljon tästä.

— Se on kamalaa, mutta se on ihmeellistä, sanoi nuori nainen, joka oli kuunnellut aivan liikkumattomana. — Myönnän, että olen pitänyt noita juttuja keskiajan keksintöinä.

— Semmoisia ne ehkä ovat alkujaan, mutta ovat aikojen kuluessa tulleet täydellisemmiksi. Mitä muuta varten olisivat olemassa aika, kehotukset, kunniamerkit, ristit, palkinnot, ellei sitä varten, että yhteiskunta tulisi yhä täydellisemmäksi? Mutta ihminen ei ole täydellinen ennen kuin vasta silloin, kun hän osaa luoda ja hävittää samalla tavoin kuin Jumalakin. Hän osaa jo hävittää, puolet on siis jo saavutettu.

Mutta rouva Villefort palasi entiseen puheenaiheeseen.

— Ovatko siis teidän mielestänne ne myrkyt, joita käyttivät Borgiat, Medicit, Renét, Ruggierit, ja myöhemmin ehkä paroni Trenk...

— Ne olivat vain tieteen korkein tulos, ei muuta, vastasi kreivi. — Luuletteko, että oppinut sillä tavoin kohdistaa voimansa uhriinsa? Ei suinkaan. Ei, hän rakastaa monimutkaisia selkkauksia, voimannäytteitä, mielikuvitusta, jos niin voi sanoa. Apotti Adelmonte, jonka äsken mainitsin, oli tässä suhteessa tehnyt suorastaan ihmeellisiä kokeita.

— Todellakin!

— Niin, kerron teille vain yhden. Hänellä oli hyvin kaunis puutarha, jossa kasvoi vihanneksia, kukkia ja hedelmiä. Näiden vihannesten joukosta hän valitsi kaikkein viattomimman, kaalin. Kolmen päivän ajan hän kasteli tätä kaalia arsenikkiliuoksella. Kolmantena päivänä kaali alkoi käydä keltaiseksi ja kuihtua, silloin se oli otettava maasta. Kaikkien muiden mielestä se oli täysin kehittynyt kaali, joka näytti aivan viattomalta, mutta apotti tiesi, että se oli myrkyllinen. Hän vei kaalin asuntoonsa, otti kaniinin — apotti Adelmontella oli kokoelma kaniineja, kissoja ja marsuja, ja se oli yhtä suuri kuin hänen kukka- ja hedelmävarastonsakin —, apotti otti siis kaniinin ja syöti sille kaalin lehden; kaniini kuoli. Mikä tutkintotuomari uskaltaisi tämän johdosta jotakin huomauttaa, ja kuka kuninkaallinen prokuraattori on koskaan nostanut syytettä Magendieta tai Flourensia vastaan niiden kaniinien, kissojen ja marsujen tähden, jotka he ovat tappaneet? Ei kukaan. Kaniini on siis kuollut oikeuslaitoksen siitä vähääkään välittämättä. Adelmonte antaa keittäjänsä ottaa kaniinin sisälmykset pois ja heittää ne tunkiolle. Tällä tunkiolla on kana, joka nokkii näitä sisälmyksiä ja kuolee seuraavana päivänä vuorostaan. Juuri kun se on kuolinkamppailussaan, lentää haukka ohitse — Adelmonten kotimaassa on paljon haaskahaukkoja, — vie sen kalliolle ja syö sen. Kolme päivää myöhemmin haukka, joka tämän aterian jälkeen on voinut pahoin, tuntee ilmassa päätään huimaavan ja putoaa kalalammikkoonne. Hauki ja ankerias ovat ahneita syömään, ne käyvät haukan kimppuun. Otaksukaa, että seuraavana päivänä tuodaan pöytäanne hauki tai ankerias, joka on neljännessä asteessa myrkytetty, vieraanne on silloin kahdennessä asteessa myrkytetty ja kuolee kahdeksan tai kymmenen päivän päästä vatsanväänneisiin, sydämen kouristuksiin ja mahalaukun pöhötykseen. Toimitetaan ruumiinavaus, ja lääkärit sanovat: Potilas on kuollut sapessa olleeseen kasvannaiseen tai lavantautiin.

— Mutta, sanoi rouva Villefort, — tuo mainitsemanne sarja voi milloin tahansa katketa. Haukka ehkä ei lennäkään juuri tuona hetkenä ohitse, ja se voi pudota sadan askelen päähän lammikosta.

— Siinähan koko taito piilee. Jos itämailla tahtoo olla etevä kemisti, täytyy osata ohjata sattumaa. Ja se onnistuu.

Rouva Villefort näytti miettiväiseltä ja kuunteli.

— Mutta, sanoi hän, — arsenikki ei sula. Vaikka sitä nauttii millä tavoin tahansa, niin sitä on ruumiissa suuri määrä sinä hetkenä, jona asianomainen on saanut kuolettavan annoksen,

— Hyvä, huudahti Monte-Cristo, — juuri tuota samaa minäkin sanoin Adelmontelle. Hän mietti ja vastasi sisilialaisella sananlaskulla: "Poikani, maailmaa ei luotu yhtenä päivänä vaan seitsemänä, palatkaa sunnuntaina." Seuraavana sunnuntaina palasin. Arsenikin sijasta hän olikin kastellut kaalia strykniiniliuoksella. Tällä kertaa ei kaali millään tavoin näyttänyt kituvalta. Kaniini ei sen vuoksi epäillyt sitä hiukkaakaan. Viiden minuutin päästä kaniini kuoli. Kana söi kaniinin sisälmyksiä ja oli seuraavana päivänä kuollut. Nyt astuimme haukan sijaan, otimme kanan ja avasimme sen. Tällä kertaa olivat kaikki erikoiset merkit kadonneet, eikä jäljellä ollut muuta kuin aivan yleisiä tuntomerkkejä. Ei missään elimessä ollut myrkytyksen merkkiä, ei näkynyt muuta kuin kiihottunut hermosto, siinä kaikki, ja aivohalvaus, ei muuta. Kana ei ollut myrkytetty, se oli kuollut halvaukseen. Se ei ole tavallista kanoissa, mutta sitä tavallisempaa ihmisissä.

Rouva Villefort näytti vaipuvan yhä syvempiin mietteisiin.

— Mikä onni, sanoi hän, — että tuollaisia aineita eivät voi valmistaa muut kuin kemistit, sillä varmasti toinen puoli maailmaa myrkyttäisi toisen.

— Kemistit tai henkilöt, jotka osaavat kemiaa, sanoi Monte-Cristo aivan kuin ohimennen.

— Ja sitä paitsi, sanoi rouva Villefort karkottaen väkivaltaisesti ajatuksensa — olkoon rikos kuinka huolellisesti tahansa valmistettu, niin se on aina kuitenkin rikos. Ja vaikka se voikin välttää ihmisten silmät, niin Jumala sen näkee. Itämaalaiset ovat omantunnonasioissa meitä kylmemmät ja he ovat viisaasti kyllä poistaneet helvetin. Siinä kaikki.

— Tuollaiset arviot voivat kyllä herätä teidänkaltaisessanne rehellisessä sielussa, mutta järkeily ne piankin kukistaa. Ihmisajatuksen huonon puolen voi aina keskittää tuohon Jean-Jacques Rousseauin lauseeseen: "Mandariini surmaa kolmensadan peninkulman päästä nostamalla sormensa." Ihmisen elämä kuuluu tällaisten tekojen suorittamiseen, ja hän käyttää älyään niiden keksimiseen. Harvat pistävät puukon toisen rintaan tai antavat mainitsemanne määrän arsenikkia toiselle: he ovat kiivasluonteisia tai tyhmiä. Mutta jos vaihdatte ruman sanan lievempään, niin ette tee inhottavaa murhaa, syrjäytätte vain tieltänne haitallisen olennon ja teette sen ilman väkivaltaa, ilman suurta melua. Uhrista ei tule marttyyriä eikä teistä pyöveliä: ei vuoda verta, ei kuulu tuskanhuutoja, ei näy kouristuksia, kuolema ei tule äkkiä ettekä te joudu tekemisiin inhimillisen lain kanssa, joka sanoo: "Älä häiritse yhteiskuntaa!" Sillä tavoin toimivat ja myöskin onnistuvat itämaalaiset, nuo tynnet ja veltot ihmiset, joille aika merkitsee vähän, kun he tahtovat jotakin tärkeää toteuttaa.

— Mutta omatunto, huokasi rouva Villefort väräjäväällä äänellä.

— Niin, kaikeksi onneksi on omatunto olemassa, sanoi Monte-Cristo, muuten olisimme tavattoman onnettomia. Tuollaisen voimakkaan teon jälkeen omatunto meidät pelastaa, sillä se tarjoaa meille tuhat puolustusta. Ja nämä puolustukset, niin hyvin kuin ne viihdyttävätkin meidät uneen, eivät suinkaan olisi yhtä päteviä pelastamaan henkeämme tuomarin edessä. Richard III:11a mahtoi todellakin olla suuri apu omastatunnostaan, kun hän oli surmannut Edvard IV:n molemmat pojat. Hän saattoi todellakin sanoa itselleen: "Nämä molemmat lapset olivat julman vainoojakuninkaan jälkeläisiä ja olivat perineet isältään kaikki hänen paheensa. Minä huomasin ne jo alussa. Nämä molemmat pojat estivät minua tekemästä onnelliseksi Englannin kansan, jonka he epäilemättä olisivat tehneet hyvin onnettomaksi." Samalla tavoin auttoi omatunto lady Macbethia, joka ei tahtonut hankkia valtaistuinta miehelleen, niin kuin Shakespeare väittää, vaan pojalleen. Äidinrakkaus on niin suuri hyve ja niin voimakas kiihottaja, että sille täytyy paljon antaa anteeksi. Duncanin kuoleman jälkeen lady Macbeth olisikin ollut hyvin onneton, ellei hänellä olisi ollut omaatuntoaan.

Rouva Villefort kuunteli ahneesti näitä kamalia lauseita ja hirveitä paradokseja, joita kreivi lausui omalla ironisella tavallaan.

Lyhyen vaitiolon jälkeen rouva Villefort sanoi:

— Tiedättekö, herra kreivi, te olette pelottava todistelija ja näette maailman hiukan liian synkässä valossa. Oletteko tullut arvostelleeksi maailmaa tällä tavoin katsellessanne sitä keittopullojenne ja

lasienne läpi? Sillä te olette todellakin suuri kemisti, ja tuo rohto, jota annoitte pojalleni ja joka nopeasti herätti hänet eloon...

— Älkää luottako siihen, sanoi Monte-Cristo. — Yksi tippa riitti herättämään eloon tämän kuolemaisillaan olevan lapsen, mutta kolme tippaa olisi ajanut veren sellaisella voimalla hänen keuhkoihinsa, että hän olisi saanut ankaran sydämentykytyksen, kuusi olisi tukehduuttanut hänet ja vaivuttanut paljon syvempään tainnostilaan kuin se oli, mistä hän heräsi, ja kymmenen olisi hänet heti paikalla surmannut. Muistattehan, kuinka kiireesti otin hänen käsistään pullo, kun hän yritti niihin tarttua?

— Se on siis kamalaa myrkkyä?

— Hyvä Jumala, ei suinkaan! Otaksukaamme ensiksikin, ettei myrkky-sanaa ole olemassa, koska lääketieteessä käytetään mitä voimakkaimpia myrkkyjä, jotka sopiviin annoksiin jaettuina tulevat terveyttä tuottaviksi lääkkeiksi.

— Mitä se siis oli?

— Se oli nestettä, jonka on valmistanut ystäväni apotti Adelmonte ja jota hän on opettanut minut käyttämään.

— Se mahtaa olla oivallinen lääke kouristuksia vastaan, sanoi rouva Villefort.

— Aivan verraton. Olettehan sen itsekin nähnyt, sanoi kreivi, — ja olenkin sitä usein käyttänyt, vaikka mahdollisimman varovaisesti, lisäsi hän nauraen.

— Sen uskon, vastasi rouva Villefort samalla tapaa. — Mitä minuun tulee, olen hyvin hermostunut ja helposti pyörryn; jonkun apotti Adelmonten pitäisi määrätä minulle lääkettä, jonka avulla voisin helposti hengittää ja saada mieleni rauhoittumaan, sillä pelkään jonakin päivänä kuolevani hengenahdistukseen. Mutta kun sellaista lääkäriä ei helpolla löydy Ranskasta, eikä apottinne kai minun tähteni matkusta Ranskaan, niin täytyy minun tyytyä Planchen kouristuslääkkeisiin, joiden lisäksi käytän paljon piparminttua ja Hoffmannin tippoja. Tässä on pastilleja, joita olen erityisesti valmistuttanut ja joita otan aina kaksi kerrallaan.

Monte-Cristo avasi kilpikonnanluisen rasian, jonka nuori nainen hänelle ojensi, ja hengitti pastillien tuoksua niin kuin ainakin mies, joka tuntee sellaisten valmistustavat.

— Ne ovat oivallisia, sanoi hän, — mutta ne on nieltävä, ja se on mahdotonta, kun asianomainen on pyörtynyt. Niinpä on minun lääkkeeni parempi.

— Minäkin pitäisin siitä enemmän, varsinkin kun olen nähnyt, millaisen vaikutuksen se saa aikaan. Mutta sen valmistus on varmaankin salaisuus, enkä tahdo olla epähieno ja udella sitä.

— Mutta minä rohkenen tarjota sitä teille, sanoi Monte-Cristo nousten.

— Todellakin!

— Mutta muistakaa vain se, että pieninä annoksina se on lääke, mutta suurina myrkky. Yksi tippa herättää eloon, niin kuin itse näitte, mutta viisi tai kuusi surmaa ehdottomasti ja tekee sen sitäkin kamalammalla tavalla, kun se esimerkiksi viiniin tiputettuna ei vähääkään muuta viinin makua. Mutta nyt lopetan, sillä muuten näyttää siltä kuin haluaisin antaa teille neuvoja.

Kello löi puoli seitsemän. Palvelija ilmoitti erään rouva Villefort'in ystävän, joka tuli hänen luokseen päivälliselle.

— Jos minulla olisi ilo saada nähdä teidät kolmannen tai neljännen kerran, herra kreivi, sen sijaan että nyt näen teidät vasta toisen kerran, ja jos minulla olisi kunnia olla ystäväne, sen sijaan että nyt olen ainoastaan tuttavanne, niin pyytäisin teitä jäämään päivälliselle.

— Tuhannet kiitokset, sanoi kreivi. — Olen itse lupautunut muualle. Olen luvannut viedä erään, tuttavani kreikkalaisen prinsessan, oopperaan, jossa hän ei ole vielä ollut, ja hän odottaa minua.

— Menkää siis, mutta älkää unohtako reseptiäni.

— Kuinka voisin! Silloinhan minun täytyisi unohtaa keskustelummekin. Ja sehän on mahdotonta.

Monte-Cristo kumarsi ja poistui. Rouva Villefort jäi mietteisiinsä.

— Hän on kummallinen mies, sanoi hän, — ja hän näyttää aivan siltä, kuin hänen ristimänimensä voisi olla Adelmonte.

Monte-Cristo oli saavuttanut enemmän kuin oli odottanutkaan.

— Tässä on hyvä maaperä, sanoi hän mennessään. — Ja olen varma siitä, että siihen laskettu siemen ei jää itämättä.

Seuraavana päivänä hän lupauksensa mukaan lähetti pyydetyn reseptin.

### 53. Robert Paholainen

Oopperaan meno oli sitäkin pätevämpi syy, kun sinä iltana oli juhlanäytäntö. Levasseur oli pitkän aikaa ollut sairaana ja lauloi taas Bertramin osan, ja ooppera oli kuten tavallista houkutellut Pariisin hienoston koolle.

Morcerfilla, niin kuin muillakin rikkailla nuorukaisilla, oli oma orkesteripaikkansa; sitä paitsi hän saattoi mennä kymmenen tuttavansa aitioon ja tietenkin vielä omalle paikalleen muotileijonien aitioon. Château-Renaud'n paikka oli hänen vieressään.

Beauchampilla, joka oli sanomalehtimies, oli koko katsomo hallussaan, ja hän saattoi mennä minne halusi.

Sinä iltana oli ministerin aitio Lucien Debrayn käytettävänä. Hän oli tarjonnut sen Morcerfille, mutta kun Mercedes oli kieltäytynyt tulemasta, oli Morcerf lähettänyt sen Danglars'ille käskien sanomaan, että hän mahdollisesti illan kuluessa tulee tervehtimään paronitarta ja hänen tytärtään, jos nämä suvaitsevat ottaa aition vastaan. Naiset olivat tietenkin heti valmiit. Ei kukaan ole niin ahne vapaapaikoille kuin miljoonien omistajat.

Danglars oli selittänyt, että hänen poliittiset mielipiteensä ja kuulumisensa vastustuspuolueeseen estivät häntä menemästä ministerin aitioon. Paronitar oli sen vuoksi kirjoittanut Lucienille ja pyytänyt tätä tulemaan heitä noutamaan, sillä hän ei voinut mennä oopperaan Eugénien kanssa kahden.

Jos naiset olisivat menneet kahden, olisi sitä pidetty hyvin sopimattomana, mutta kun neiti Danglars meni oopperaan yhdessä äitinsä ja tämän rakastajan kanssa, niin ei kellään ollut mitään muistuttamista sitä vastaan. Elämä on otettava sellaisena kuin se on.

Väliverhon noustessa katsomo oli melkein tyhjä. Pariisilaisen hienoston tapoihin kuuluu saapua oopperaan vasta näytännön aikana. Siitä on seurauksena, että ennen näytännön alkua tulleet eivät ensimmäisen näytöksen aikana katsele näyttämölle, vaan tarkastelevat saapuvia eivätkä kuule muuta kuin ovien pauketta ja keskusteluja.

— Kas, sanoi Albert äkkiä nähdessään erään ensi rivin aition oven aukeavan, — kas, kreivitär G...!

— Kuka on kreivitär G...? kysyi Château-Renaud.

— Tuota kysymystä en toden totta anna teille anteeksi. Kysytte, kuka on kreivitär G...?

— Sehän on totta, hänhän oli tuo hurmaava venetsialainen kaunotar, sanoi Château-Renaud.

Samassa kreivitär huomasi Albertin ja nyökkäsi hänelle hymyillen.

— Tunnette siis hänet? sanoi Château-Renaud.

— Tunnen kyllä, sanoi Albert. — Franz esitteli hänet minulle Roomassa.

— Tahdotteko tehdä minulle saman palveluksen Pariisissa, minkä Franz teki teille Roomassa?

— Mielelläni.

— Hiljaa! huusi yleisö.

Nuorukaiset jatkoivat keskusteluaan välittämättä vähääkään siitä, että permantoyleisö halusi kuulla musiikkia.

— Hän on Mars-kentän kilpa-ajoissa, sanoi Château-Renaud.

— Tänäänkö?

— Niin.

— Sehän on totta. Tänään oli kilpa-ajot. Löittekö vetoa?

— Aivan vähän, viisikymmentä louista.

— Ja mikä hevonen voitti?

— Nautilus. Löin vetoa sen voitosta.

— Mutta olihan kolme kilpailua.

— Niin olikin. Kilpailtiin Jockey-klubin palkinnosta, kultamaljasta. Silloin sattui omituinen tapaus.

— Mikä?

— Hiljaa! huusi yleisö.

— Voittajina olivat aivan tuntematon hevonen ja tuntematon jockey.

— Todellako?

— Niin. Kukaan ei ollut kiinnittänyt huomiota hevoseen, jonka nimi oli Vampa, ja jockeyhin, jonka nimi oli Job, kun äkkiä ajoi esiin komea raudikko ja sen selässä pikkuinen jockey. Hän oli niin kevyt, että hänen taskuihinsa täytyi panna kaksikymmentä naulaa lyijyä, mikä ei estänyt häntä tulemasta perille kolme hevosenpituutta ennen kuin Ariel ja Barbaro, joiden kanssa hän kilpaili.

— Eikö saatu tietää, kenen oli hevonen ja jockey?

— Ei.

— Sanoitte, että hevosen nimi oli...

— Vampa.

— Siinä tapauksessa tiedän enemmän kuin te, tiedän kenen se on.

— Olkaa hiljaa! huusi permantoyleisö kolmannen kerran.

Tällä kertaa huuto oli niin kiivas, että nuoret miehet viimeinkin huomasivat sen tarkoittavan heitä. He kääntyivät katsomaan yleisöä nähdäkseen, kuka olisi valmis ottamaan edesvastuun tästä heidän mielestään suuresta hävyttömyydestä. Mutta kukaan ei vastannut heidän haasteeseensa, ja he kääntyivät näyttämölle päin.

Silloin aukeni ministerin aitio, ja rouva Danglars, hänen tyttärensä ja Lucien Debray asettuivat paikoilleen.

— Ahaa, sanoi Château-Renaud, — tuolla on teidän tuttavianne, vicomte. Mitä hittoa katsotte oikealle? Teitä etsitään.

Albert kääntyi, ja kohtasi paronittaren katseen. Tämä viittasi hänelle viuhkallaan. Mitä neiti Eugéniehen tulee, niin hänen suuret, tummat silmänsä tuskin suvaisivat luoda katsetta orkesteriin päin.

— Kuulkaahan, hyvä ystävä, sanoi Château-Renaud, — minä en pane erikoista painoa sille, että neiti Eugénie ei muka olisi kylliksi arvokas vaimoksenne, eikä se taida teidänkään ajatuksianne sanottavasti vaivata. En sen vuoksi voi käsittää, mitä teillä on neiti Danglars'ia vastaan. Hän on hyvin kaunis nainen.

— Niin on, sanoi Albert. — Mutta minä puolestani rakastaisin mieluummin lempeämpää, vienompaa, naisellisempää kauneutta.

— Sellaisia te nuoret olette, sanoi Château-Renaud, joka puhutteli Albertia isällisesti, niin kuin kolmikymmenvuotiaalta voi odottaakin.

— Ette ole koskaan tyytyväisiä. Teille tarjotaan morsianta, joka on uljas kuin metsästävä Diana, ettekä ole tyytyväinen!

— Siinäpä se juuri onkin; olisin rakastanut enemmän Milon tai Capuan Venusta. Tuo metsästävä, aina neitostensa ympäröimä Diana kauhistuttaa minua. Pelkään, että hän kohtelee minua samoin kuin

Aktaionia.

Tyttöä katsellessa saattoi kyllä ymmärtää Morcerfia. Neiti Danglars oli kaunis, mutta, niin kuin Albert oli sanonut, hänen kauneutensa oli hiukan kylmää. Tukka oli musta, mutta sen laineissa huomasi aivan kuin hiusten kapinoivan kättä vastaan, joka tahtoi niitä järjestää. Hänen silmänsä olivat samoin kuin tukkakin aivan mustat, ja niitä kaarsivat komeat kulmakarvat, joilla oli vain se vika, että ne toisinaan rypistyivät ja katseessa välkähti naiselle harvinainen lujuus. Vartalo oli jäntevä kuin Junon. Suu vain oli liian iso, ja hampaat hohtavan valkoiset, joten huulten heleä puna erottui vieläkin enemmän apeasta ihosta. Suun pielessä oli musta luomi, hiukan isompi kuin tällaiset luonnonoikut tavallisesti ovat, ja kaikki tämä yhdessä antoi hänen olemukselleen ilmeen, joka hiukan kammotti Morcerfia. Jos hänen esiintymistään joku moitti, johtui se siitä, että siinä oli aivan samoin kuin hänen kasvoissaankin jotakin liian miehekästä. Hän puhui paria kolmea kieltä, piirsi hyvin, kirjoitteli runoja ja sävelsi. Varsinkin viimeksi mainittuun hän oli suuresti ihastunut ja tutki musiikkia yhdessä erään koulutoverinsa kanssa, joka oli varaton, mutta jolla oli kaikki edellytykset tulla suureksi laulajattareksi. Eräs kuuluisa säveltäjä suosi melkein isällisesti tätä tyttöä ja vakuutti, että hän vielä voisi äänellään koota rikkauksia.

Kun oli mahdollista, että neiti Louise d'Armilly joutuisi esiintymään näyttämöllä, ei neiti Danglars koskaan näyttäytynyt hänen seurassaan yleisön nähden, vaikkakin kodissaan otti hänet vastaan. Louisella ei ollut pankkiirin talossa ystävän riippumatonta asemaa, mutta häntä pidettiin kuitenkin paljon parempana kuin tavallista opettajatarta.

Muutama sekunti paronittaren tulon jälkeen laskevä välivero, orkesteripalkat tyhjenivät melkein kokonaan, ja puoli tuntia kestävä väliajan kuluessa oli katsojilla tilaisuus kävellä lämpiössä tai mennä tervehtimään tuttaviaan aitioihin.

Morcerf ja Château-Renaud olivat ensimmäisinä lähteneet liikkeelle. Ensi hetkessä rouva Danglars luuli Albertin kiiruhtavan tervehtimään häntä ja kumartuikin tyttärensä puoleen sanoakseen, ketä hän odotti. Mutta tyttö pudisti hymyillen päätään. Ja aivan kuin todistukseksi siitä, kuinka oikeutettu Eugénien arvostelu oli, Albert ilmestyi kreivitär G...n aitioon.

— Siinähan te olette, herra matkamies, sanoi kreivitär ojentaen hänelle kätensä sydämellisesti, niin kuin vanhalle tuttavalle ainakin. — Olette hyvin ystävällinen, kun tunsitte minut heti ja tulitte luokseni ensimmäiseksi.

— Olkaa varma siitä, että jos olisin tietänyt, että te olitte Pariisissa ja tietänyt missä asuitte, en olisi näin kauan odottanut. Mutta sallikaa minun esitellä teille paroni Château-Renaud, ystäväni, eräs niistä harvoista aatelismiehistä, joita vielä on Ranskassa, ja joka kertoi minulle nähneensä teidät Mars-kentän kilpa-ajoissa.

Château-Renaud kumarsi.

— Olitte siis kilpa-ajoja katsomassa? sanoi kreivitär vilkkaasti.

— Olin, rouva kreivitär.

— Voitteko siis sanoa minulle, jatkoi kreivitär G..., — kenen hevonen voitti Jockey-klubin palkinnon?

— En, vastasi Château-Renaud, — ja kysyinkin juuri samaa äsken Albertilta.

— Tahdotteko sen ehdottomasti tietää, rouva kreivitär? kysyi Albert.

— Tavattoman mielelläni. Mutta ajatelkaahan... Niin, tiedättekö hänen nimensä?

— Aiotte kertoa jotakin, sillä aloitte jo sanomalla: ajatelkaahan.

— Niin, ajatelkaahan, että tuo raudikko ja tuo punatukkainen jockey herättivät heti alussa niin suurta myötätuntoani, että rukoilin heidän puolestaan, aivan kuin olisin lyönyt vetoa ja pannut puolet omaisuudestani vaaraan. Kun sitten näin, että he todella tulivat perille ensimmäisinä ja voittivat kolmella hevosenpituudella toiset, ilahduin niin kovasti, että aloin taputtaa käsiäni aivan kuin hullu. Ajatelkaahan kummastustani, kun kotiin palatessani tapasin portaissa tuon punapukuisen jockeyn. Arvelin ensin, että voittaja sattumalta asui samassa talossa, mutta avatessani oven salonkiini näin pöydällä palkintona olleen kultamaljan. Maljassa oli pieni paperiliuska ja siihen kirjoitettuna: "Kreivitär G...lle lordi Ruthwen."

— Hän se juuri on, sanoi Morcerf.

— Mitä! Kuinka niin juuri hän? Mitä sillä tarkoitatte?

— Tarkoitin sitä, että hän on lordi Ruthwen itse.

— Mikä lordi Ruthwen? — Meidän lordimme, vampyyri, joka oli Argentina-teatterissa.

— Todellako? huudahti kreivitär. — Hän on siis täällä?

— On.

— Ja te tapaatte hänet? Seurustelette hänen kanssaan? Menette hänen luokseen?

— Hän on paras ystäväni, ja herra Château-Renaud'llakin on kunnia tuntea hänet.

— Mistä otaksutte, että hän on voittaja?

— Hänen hevosensa nimi oli Vampa.

— No niin, entä sitten?

— Ettekö muista sen kuuluisan rosvon nimeä, joka vangitsi minut?

— Sehän on totta!

— Ja jonka vallasta kreivi minut ihmeellisellä tavalla pelasti.

— Aivan oikein.

— Hänen nimensä oli Vampa. Näettehän siitä, että hän on hevosen omistaja.

— Mutta miksi hän lähetti minulle tuon maljan?

— Ensiksikin sen vuoksi, että olin, niin kuin varsin hyvin arvaatte, puhunut paljon teistä hänelle. Toiseksi siksi, että hän iloitsi tavatessaan maalaisensa ja oli onnellinen, kun tämä oli iloinen hänen menestyksestään.

— Toivoakseni ette koskaan ole kertonut hänelle, mitä tyhmyyksiä hänestä puhuimme.

— Sitä en voi varmasti vanna, ja päättäen siitä, että hän lähettää teille maljan käyttäen nimeä lordi Ruthwen...

— Sehän on kauheata. Hän mahtaa aivan kuolettavasti vihata minua.

— Käyttäytyykö hän kuin vihollinen?

— Ei, sen myönnän.

— No niin!

— Hän on siis Pariisissa?

— On.

— Entä minkä vaikutuksen hän on tehnyt?

— Ensimmäisen viikon aikana, sanoi Albert, — puhuttiin vain hänestä, mutta sitten tuli Englannin kuningattaren kruunaus ja neiti Marsin jalokivien ryöstö, eikä puhuttu enää muusta kuin niistä.

— Kyllä kaikesta huomaa, rakas ystävä, sanoi Château-Renaud, — että kreivi on ystäväanne, te kohtelette häntä sen mukaan. Älkää uskoko, mitä Albert sanoo, rouva kreivitär. Pariisissa ei puhuta mistään muusta kuin kreivi Monte-Cristosta. Hän aloitti lahjoittamalla rouva Danglars'ille kolmenkymmentuhannen frangin arvoiset hevoset, sitten hän pelasti rouva Villefort'in hengen, sitten hän kaikesta päättäen voitti Jockey-klubin palkinnon. Väitän, että tällä hetkellä ei puhuta mistään muusta kuin kreivi Monte-Cristosta, ja että hänestä puhutaan vielä kuukaudenkin päästä, jos hän yhä tekee tällaisia odottamattomia tekoja, jotka näyttävät kuuluvan hänen tyyliinsä.

— Se on kyllä mahdollista, sanoi Morcerf. — Odottaessamme sitä sanokaahan, kuka on ottanut Venäjän lähettilään aition.

— Minkä? kysyi kreivitär.

— Ensi rivillä pilareitten välissä. Se on kokonaan uudestaan kalustettu.

— Se on totta, sanoi Château-Renaud. — Oliko siellä ketään ensimmäisen näytöksen aikana?



— Missä?

— Tuossa aitiassa.

— Ei ollut, vastasi kreivitär, — minä en nähnyt siellä ketään. Uskotte siis, jatkoi hän palaten äskeisen keskustelun aiheeseen, — että kreivi Monte-Cristo voitti palkinnon?

— Siitä olen varma.

— Ja että hän lähetti minulle tuon maljan?

— Epäilemättä.

— Mutta enhän minä tunne häntä, sanoi kreivitär, — ja tahtoisin kovin mielelläni lähettää sen hänelle takaisin.

— Älkää lähettäkö. Hän lähettää silloin toisen, joka on kaiverrettu safiiriin tai rubiiniin. Minkä sille mahtaa, hänet on otettava sellaisena kuin hän on.

Samassa kuului kellonsoitto ilmaisten toisen näytöksen alkavan. Albert nousi mennäkseen paikalleen.

— Tapaanko teidät vielä? kysyi kreivitär.

— Väliajalla tulen kysymään, jos sallitte, voinko jollakin tavoin auttaa teitä Pariisissa.

— Hyvät herrat, sanoi kreivitär, — joka lauantai-ilta olen ystäväni tavattavissa asunnossani Rivoli-kadun 22:ssa. Nyt sen tiedätte.

Nuoret miehet kumarsivat ja poistuivat.

Tullessaan katsomoon he näkivät permantoyleisön tuijottavan entiseen Venäjän lähettilään aitioon. Sinne oli juuri äsken tullut mustapukuinen, kolmenkymmenenviiden tai neljäkymmenen ikäinen herra seurassaan nainen, jolla oli yllään itämainen puku. Nainen oli tavattoman kaunis ja hänen pukunsa niin kallisarvoinen, että kaikkien katseet olivat suuntautuneet häneen.

— Sehän on Monte-Cristo ja hänen kreikattarensa, sanoi Albert.

Siinä olivat todellakin kreivi ja Haydée.

Vähän ajan päästä nuori nainen oli kaikkien huomion esineenä. Naiset kumartuivat aitioistaan katselemaan kruunujen valossa kimaltelevia jalokiviä.

Koko toisen näytöksen ajan kuului suihketta, joka suuressa seurassa ilmaisee, että jotakin erikoista on tapahtunut. Ei kenenkään mieleenkään juolahtanut kärkeä toisia olemaan hiljaa. Tuo harvinaisen kaunis, nuori ja säihkyvän upea nainen oli kaikille ihmeellinen näky.

Morcerf oli siksi hieno mies, ettei odottanut, kunnes saisi huomautuksen, vaan riensi näytöksen loputtua ministerin aitioon. Hän kumarsi molemmille naisille ja ojensi kätensä Debraylle.

Paronitar hymyili hänelle herttaisesti, Eugénie oli tapansa mukaan kylmäkiskoinen.

— Rakas ystäväni, sanoi Debray, — tässä näette miehen, joka on pahassa pulassa, ja pyydän teidän apuunne. Rouva paronitar ahdistaa minua kysymyksillään ja tahtoo tietää, mistä kreivi on kotoisin, mistä hän tulee ja minne hän on matkalla. En ole mikään Cagliostro ja pelastuakseni pulasta sanoin: "Kysykää Morcerfilta, hän tuntee kreivin aivan tarkoin", ja silloin teitä viitattiin tulemaan tänne.

— Tämähän on aivan merkillistä, sanoi paronitar, — kun on puoli miljoonaa valtion rahoja käytettävänä eikä tiedä sen enempää?

— Hyvä rouva, sanoi Lucien, — jos käytettävänäni olisi puoli miljoonaa, niin kuluttaisin ne muuhun kuin ottaakseni selkoa kreivi Monte-Cristosta, jolla ei minun silmissäni ole muuta arvoa kuin se, että hän on kahta vertaa rikkaampi kuin nabob. Mutta olenhan antanut puheenvuoron ystävälleni Morcerfille, kyselkää häneltä, asia ei kuulu minuun.

— Nabob ei suinkaan olisi lähettänyt minulle hevosia, jotka ovat maksaneet kolmekymmentätuhatta frangia, eikä olisi niiden korvanjuureen kiinnittänyt timantteja, jotka ovat viidentuhannen frangin arvoiset jokainen.

— Timantit, nauroi Morcerf, — ovat hänen heikko kohtansa. Luulen, että hänellä kuten Potemkinilla on niitä aina taskussaan ja että hän sirottelee niitä tielleen kuin Peukaloinen.

— Hän on varmaankin löytänyt jalokivikaivoksen, sanoi rouva Danglars

— Mainitsitte, että hänellä on rajaton luotto mieheni liikkeessä.

— En, sitä en tietänyt, sanoi Albert, — mutta otaksun niin.

— Ja hän ilmoitti miehelleni, että hän aikoo jäädä vuodeksi Pariisiin ja sinä aikana tuhлата kuusi miljoonaa.

— Hän on kuin Persian shaahi, joka matkustaa tuntemattomana.

— Entä kuka tuo nainen on, sanoi Eugénie, — oletteko huomannut, kuinka kaunis hän on?

— En, neiti, sitä sanaa voin käyttää vain teistä.

Lucien nosti lornjettinsa silmilleen.

— Hän on hurmaava! sanoi hän.

— Ja tietääkö herra Morcerf, kuka tuo nainen on?

— Hyvä neiti, sanoi Albert vastaten melkein heti tähän kysymykseen, — tiedän hänestä vain hiukan, kuten kaikesta muustakin, mikä koskee tätä kummallista olentoa. Nainen on kreikkalainen.

— Sen huomaa helposti hänen puvustaan, ja siksi sen tietää varmasti jo koko katsomo.

— Olen pahoillani, että olen niin huono tiedonantaja, sanoi Morcerf, — mutta siihen tietoni melkein rajoittuvat. Tiedän vielä, että hän on musikaalinen, sillä eräänä päivänä tullessani kreivin luo kuulin guslin äänen, ja vain tuo nainen saattoi sitä soitella.

— Tuo teidän kreivinne ottaa siis vieraita vastaan? kysyi rouva Danglars.

— Suorastaan suurenmoisella tavalla, sen vakuutan.

— Minun täytyy kehottaa Danglars'ia kutsumaan hänet päivälliselle tai tanssiaisiin, että hän vuorostaan kutsuisi meidät.

— Mitä, menisitkö hänen luokseen? kysyi Debray nauraen.

— Miksi en menisi? Mieheni seurassa.

— Mutta tuo salaperäinen kreivihän on naimaton.

— Näettehän itse, että hän ei ole, sanoi paronitar nauraen, osoittaen kaunista kreikatarta.

— Tuo nainen on hänen orjattarensa, niinhän hän itse sanoi meille teidän luonanne. Muistattehan sen, Morcerf?

— Myöntäkää, rakas Lucien, että hän näyttää aivan prinsessalta.

— Tuhannen ja yhden yön saduista.

— Mutta mikä tekee naisen prinsessaksi? Jalokivet, ja niitä on hänellä äärettömän paljon.

— Liiankin paljon, sanoi Eugénie. — Ilman niitä hän olisi kauniimpi, sillä silloin näkyisivät hänen kaulansa ja hänen ranteensa, joiden muoto on hyvin kaunis.

— Oh, taiteilija! Kas, sanoi rouva Danglars, — kuinka hän innostuu!

— Minä rakastan kaikkea, mikä on kaunista, sanoi Eugénie.

— Mitä siis sanotte kreivistä, sillä ei hänkään näytä rumalta? sanoi Debray.

— Kreivistäkö? sanoi Eugénie, aivan kuin hän tähän asti ei olisikaan vielä huomannut kreiviä. — Kreivi on hyvin kalpea.

— Niin onkin, sanoi Morcerf, — ja tuosta kalpeudesta me etsimme selityksen kaikkeen. Tiedättehän, että kreivitär G... väittää häntä vampyyriksi?

— Kreivitär G... on siis palannut? kysyi paronitar.

— Hän on tuolla sivuaitiossa, melkein vastapäätä meitä, äiti, sanoi Eugénie. — Tuo nainen, jolla on

ihmeellisen kaunis vaalea tukka, se on hän.

— Niin onkin, sanoi rouva Danglars. — Tiedättekö, herra Morcerf, mitä teidän pitäisi tehdä?

— Käskekää.

— Teidän pitäisi mennä kreivin luo ja tuoda hänet tänne.

— Miksikä? kysyi Eugénie.

— Saadaksemme puhella hänen kanssaan. Etkö ole utelias näkemään häntä?

— En vähääkään.

— Kummallinen lapsi, mutisi paronitar.

— Oh, sanoi Morcerf, — hän luultavasti tulee itsestäänkin. Katsokaa, hän on nähnyt teidät ja kumartaa teille.

Paronitar vastasi kreivin kumarrukseen hymyillen hänelle herttaisesti.

— Minä siis uhraudun, sanoi Morcerf. — Lähdän ja koetan keksiä jonkin keinon saadakseni puhutella häntä.

— Menkää hänen aitioonsa, sehän on yksinkertaisinta.

— Mutta eihän minua ole esitelty kreikattarelle.

— Hänhän on orja, niin kuin itse sanoitte.

— Niin kyllä, mutta tehän väitätte häntä prinsessaksi... Ei. Toivon, että kreivi lähtee aitiostaan nähdessään minun lähtevän täältä.

— Se on mahdollista. Menkää!

— Minä menen.

Morcerf kumarsi ja poistui. Juuri kun hän meni kreivin aition oven ohitse, se aukeni, ja kreivi sanoi muutaman sanan arabiankielellä käytävässä olevalle Alille ja tarttui Morcerfin käsivarteen.

Ali sulki oven ja jäi sen eteen seisomaan. Nubialaisen ympärille kokoontui paljon ihmisiä.

— Pariisinne on toden totta kummallinen kaupunki, sanoi Monte-Cristo, — ja pariisilaisenne merkillistä kansaa. Luulisi, että he näkevät ensi kertaa nubialaisen. Katsokaahan, kuinka he kokoontuvat Ali-raukan ympärille, joka ei tiedä mitä he tarkoittavat. Olen aivan varma siitä, että pariisilainen voi mennä Tunisiin, Konstantinopoliin, Bagdadiin tai Kairoon, eikä hänen ympärilleen kokoonnu väkeä.

— Itämaalaiset ovat järkeviä ihmisiä, eivätkä katsele muuta kuin sitä, mikä on näkemisen arvoista. Mutta uskokaa minua. Ali on tämän huomion esineenä vain siksi, että hän on teidän palveluksessanne, ja te olette tällä hetkellä Pariisin tunnetuin henkilö.

— Todellakin! Ja mistä saan kiittää tätä suosiota?

— Itseänne. Te lahjoittelette tuhannen louis'n arvoisia valjakkoja, pelastatte kuninkaallisen prokuraattorin rouvan hengen, majuri Blackin nimellä lähetätte kilpa-ajoihin puhdasverisen hevosen ja kolibrin kokoisen jockeyn; ja kun voitatte kultaisen maljan, niin lähetätte sen kauniille naiselle.

— Ja kuka on kertonut teille kaikista näistä hullutuksista?

— Etupäässä rouva Danglars, joka toivomalla toivoo saavansa nähdä teidät aitiossaan tai oikeammin sanoen, että yleisö näkisi teidät siellä. Toiseksi Beauchampin sanomalehti ja kolmanneksi oma mielikuvitukseni. Miksi annatte hevosellenne nimeksi Vampa, jos tahdotte pysyä tuntemattomana?

— Sehän on totta, sanoi kreivi, — siinä menettelin ajattele mattomasti. Mutta sanokaahan, eikö kreivi Morcerf koskaan käy oopperassa? Olen katsomalla katsellut, mutta en ole häntä nähnyt.

— Hän tulee tänä iltana.

— Minne?

— Paronittaren aitioon luullakseni.

— Onko tuo paronittaren seurassa oleva hurmaava olento hänen tyttärensä?

— On.

— Toivotan teille onnea.

Morcerf hymyili.

— Me puhumme siitä myöhemmin ja tarkemmin, sanoi hän. — Mitä pidätte musiikista?

— Mistä musiikista?

— Siitä tietysti, jota olette kuullut tänä iltana.

— Sanon, että se on hyvin kaunista musiikkia ollakseen kuolevaisen olennon säveltämää ja kaksijalkaisten höyhenettömien lintujen laulamaa, niin kuin Diogenes-vainaja sanoi.

— Mutta, hyvä herra kreivi, sanoistanne päättäen voisi luulla, että teillä on milloin hyvänsä tilaisuus kuunnella taivaan seitsemää kuoroa?

— Osutte jokseenkin oikeaan. Kun tahdon kuulla soittoa, sellaista, että kukaan kuolevainen ei ole moista kuullut, niin nukahdan.

— Silloinhan te olette täällä aivan sopivassa paikassa, herra kreivi; nukkukaa, ooppera on varmasti keksitty nukkumista varten.

— Teidän orkesterinne pitää kuitenkin liian suurta ääntä. Päästäkseni mainitsemaani uneen tarvitsen tyyntä ja hiljaisuutta ja sen lisäksi vielä erikoisia valmistuksia...

— Ahaa, tuota kuuluisaa hashishiako?

— Juuri niin, vicomte. Kun tahdotte joskus kuulla soittoa, niin tulkaa aterialle minun luokseni.

— Minä jo kuulin sitä ollessani aamiaisella luonanne, sanoi Morcerf.

— Roomassako?

— Niin.

— Kuulitte siellä Haydéen guslin äänen. Niin, tuo maanpakolaisraukka huvittaa minua toisinaan soittamalla minulle synnyinseutunsa säveliä.

Morcerf ei sen enempää tiedustellut, kreivi vaikeni. Samassa kello soi.

— Suottehan anteeksi? sanoi kreivi mennessään aitiotaan kohden.

— Tietysti!

— Viekää kreivitär G...lle paljon terveisiä hänen vampyyriltaan.

— Entä paronittarelle?

— Sanokaa, että minulla on kunnia, jos hän sen sallii, käydä häntä tervehtimässä vielä illan kuluessa.

Kolmas näytös alkoi. Sen aikana tuli kreivi Morcerf lupauksensa mukaan paronittaren aitioon.

Kreivi ei ollut niitä henkilöitä, joiden ilmestyminen teatteriin herättää suurta huomiota. Sen vuoksi eivät muut kuin aitiassa olijat huomanneet hänen tuloaan.

Monte-Cristo näki hänet kuitenkin, ja hieno hymy nousi hänen huulilleen.

Haydée ei nähnyt väliverhon ylhäällä ollessa muuta kuin näyttämön.

Kolmannen näytöksen aikana ei tapahtunut mitään erikoista. Neidit Noblet, Mia ja Leroux tanssivat tavalliset tanssinsa; Robert-Mario haastoi Granadan Prinssin kaksintaisteluun, majesteettinen kuningas kulki näyttämöllä näytellen samettista vaippaansa ja taluttaen tytärtään. Sitten väliverho laskeutui ja yleisö hajaantui lämpiöön ja käytäviin.

Kreivi lähti aitiostaan ja ilmestyi vähän sen jälkeen paronitar Danglars'in aitioon.

Paronitar ei voinut olla huudahtamatta hämmästyksestä ja ilosta.

— Astukaahan sisään, herra kreivi, huudahti hän, — sillä minun täytyy saada liittää suulliset kiitokset niihin sanoihin, jotka jo teille kirjoitin.

— Hyvä rouva paronitar, sanoi kreivi, — vieläkö muistatte tuon pikkuseikan? Minä olen sen jo aivan unohtanut.

— Mutta sitä ei kukaan voi unohtaa, että seuraavana päivänä pelastitte ystäväni rouva Villefort'in vaarasta, jonka nuo samat hevoset saivat aikaan.

— En tälläkään kertaa ansaitse kiitoksianne, sillä Ali, nubialainen orjani, sai tilaisuuden tehdä tämän suuren palveluksen rouva Villefort'ille.

— Sama orjako pelasti poikani roomalaisten rosvojen käsistä? kysyi kreivi Morcerf.

— Ei, herra kreivi, sanoi Monte-Cristo tarttuen käteen, jonka kenraali hänelle ojensi. — Tällä kertaa otan kiitokset itselleni. Mutta olettehan ne jo lausunut, ja minä olen jo ne ottanut vastaan, ja minua suorastaan hävettää suuri kiitollisuutenne. Suokaahan, rouva paronitar, minulle kunnia tulla esitellyksi tyttärellenne.

— Nimenne on hänelle jo aivan tuttu, sillä pariin kolmeen päivään ei meillä ole puhuttu mistään muusta kuin teistä. Eugénie, jatkoi paronitar kääntyen tyttärensä puoleen, — kreivi Monte-Cristo!

Kreivi kumarsi, neiti Danglars taivutti hieman päätään.

— Olette täällä hurmaavan olennon seurassa, herra kreivi, sanoi Eugénie. — Onko hän tyttärenne?

— Ei, neiti, vastasi Monte-Cristo hämmästyen tätä tavattoman suurta suoruutta tai rohkeutta. — Hän on orpo, kreikkalainen tyttö, jonka holhooja olen.

— Ja mikä hänen nimensä on?

— Haydée, vastasi Monte-Cristo.

— Kreikkalainen! mutisi kreivi Morcerf.

— Niin, sanoi rouva Danglars. — Ja sanokaa, oletteko koskaan Ali-pashan hovissa, jota niin kunniakkaasti puolustitte, nähnyt niin ihanaa pukua kuin tuo.

— Vai niin, sanoi Monte-Cristo, — te olette siis palvellut Janinassa, herra kreivi?

— Olin pashan sotajoukkojen ylitarkastajana, vastasi Morcerf. — Ja tunnustan suoraan, että pieni omaisuuteni on saanut alkunsa albanialaisen päällikköni jalomielisistä lahjoituksista.

— Katsokaahan häntä! pyyteli rouva Danglars.

— Missä hän on? sopersi Morcerf.

— Tuolla! sanoi Monte-Cristo.

Näin sanoen hän laski käsivartensa kenraalin olkapäälle ja kumartui yhdessä hänen kanssaan aition kaiteen yli.

Tänä hetkenä Haydée, joka katseillaan etsi kreiviä, näki hänen kalpeat kasvonsa kreivi Morcerfin kasvojen vieressä.

Vaikutus oli järkyttävä: tuntui kuin tyttö olisi nähnyt Medusan pään. Hän kumartui eteenpäin aivan kuin ahmiakseen häntä silmillään. Samassa hän heittäytyi taaksepäin, ja hänen suustaan kuului heikko kirahdus, joka kuitenkin oli niin voimakas, että sen kuulivat lähinnä olevat ja Ali, joka heti avasi aition oven.

— Kas, sanoi Eugénie, — mitä teidän holhokillenne on tapahtunut, herra kreivi? Hän näyttää voivan pahoin.

— Se on totta, sanoi kreivi, — mutta älkää olko siitä huolissanne, neiti. Haydée on hermostunut ja hyvin herkkä kaikille tuoksuille. Jos hän vain tuntee vastenmielisen hajuveden tuoksun, hän pyörtyy. Mutta, jatkoi kreivi ottaen pienen pullon taskustaan, — minulla on tässä varma lääke.

Ja kumarreltuaan samalla kertaa paronittarelle ja tämän tyttarelle hän kätteli vielä kerran kreiviä ja herra Debrayta ja poistui paronitar Danglars'in aitiosta.

Kun hän tuli omaan aitoonsa, oli Haydée vielä hyvin kalpea, mutta heti nähtyään kreivin hän tarttui tämän käsiin. Monte-Cristo tunsikin, että tytön käsiä peitti kylmä hiki.

— Kenen kanssa äsken puhelit, valtiaani? kysyi tyttö.

— Kreivi Morcerfin kanssa, joka on ollut kuuluisan isäsi palveluksessa ja joka myönsi saavansa kiittää häntä rikkaudesta.

— Hän on konna! huudahti Haydée. — Hän meidät myi turkkilaisille. Ja tuo rikkaus on hänen petollisuutensa palkka. Etkö sitä tietänyt, rakas valtiaani?

— Olin jo Epeiroksessa kuullut osan tästä jutusta, sanoi Monte-Cristo, — mutta yksityiskohdat ovat minulle outoja. Tule, tyttäreni, mennään ja sinä kerrot ne minulle, sillä ne mahtavat olla hyvin mielenkiintoisia.

— Niin, niin, mennään, mennään. Minä kuolen, jos vielä kauemmin olen tuon miehen lähettyvillä.

Ja Haydée nousi äkkiä, kietoi ympärilleen valkoisen helmillä kirjaillun kashmir-burmusin ja poistui nopeasti väliverhon noustessa.

— Tuo mies ei tee mitään samalla tavalla kuin muut! sanoi kreivitär G... Albertille, joka oli palannut hänen luokseen. — Hän kuuntelee hartaasti Robert Paholaisen kolmatta näytöstä ja poistuu juuri silloin, kun neljäs alkaa.

#### 54. Kurssinoteerauksia

Muutamia päiviä tämän kohtauksen jälkeen tuli Albert de Morcerf tapaamaan kreivi Monte-Cristoa tämän asuntoon Champs-Élysées'n varrelle. Talo oli jo muuttunut aivan palatsin kaltaiseksi, sillä suunnattoman suuren rikkautensa avulla kreivi saattoi järjestää erikoisen loistaviksi nekin asunnot, joissa viipyi vain lyhyen ajan.

Albertia seurasi Lucien Debray. Hän lausui muutamia kohteliaisuuksia. Ne eivät millään tavoin olleet jokapäiväisiä, mutta kreivi arvasi heti, mistä ne olivat saaneet alkunsa.

Hän aavisti, että Lucien tuli häntä katsomaan osaksi uteliaisuudesta, osaksi paronittaren lähettämänä. Koska rouva Danglars ei omin silmin voinut katsella asuntoa, jonka haltija oli lahjoittanut hänelle kolmenkymmentuhannen frangin arvoiset hevoset ja kävi oopperassa jalokiviä säihkyvän orjattaren kanssa, oli hän lähettänyt miehen ottamaan puolestaan asioista selkoa.

Mutta kreivi ei näyttänyt millään tavoin epäilevän, että Lucienin tulo ja paronittaren uteliaisuus olisivat olleet yhteydessä keskenään.

— Te seurustellette joka päivä paroni Danglars'in perheessä? kysyi hän Albert de Morcerfilta.

— Seurustelen, herra kreivi. Olenhan maininnut teille syynkin siihen.

— Asia pysyy siis yhä vireillä?

— Entistä varmemmin, sanoi Lucien. — Se on päätetty asia.

Ja otettuaan tällä lauseella osaa keskusteluun, Lucien varmaankin arveli, että hänen täytyi pysyä siitä loitolla, ja hän nosti lornjettinsa silmilleen, puri keppinsä kultanuppia ja alkoi kävellä huoneessa tarkastaen tauluja ja aseita.

— Vai niin, sanoi Monte-Cristo. — Mutta puheistanne päättäen en olisi luullut sen kehittyvän niin nopeasti.

— Minkä sille voi. Asiat kehittyvät tahtomattammekin. Ellette itse niistä välitäkään, niin ne välittävät teistä, ja pian toteatte hämmästyneenä, kuinka pitkälle ne ovat kehittyneet. Isäni ja herra Danglars ovat yhdessä palvelleet Espanjassa, isäni armeijassa ja herra Danglars muonanhankkijana. Siellä isäni, joka vallankumouksen aikana oli köyhtynyt, ja herra Danglars, joka ei aikaisemmin ollut ollutkaan rikas, laskivat onnensa perustan, isäni poliittisen ja sotilaallisen onnensa, herra Danglars poliittisen ja rahallisen.

— Muistelen herra Danglars'in puhuneen siitä käydessäni hänen luonaan, sanoi Monte-Cristo. — Ja, jatkoi hän luoden katseen Lucieniin, joka selaili erästä albumia, — neiti Eugénie on hyvin kaunis.

Muistaakseni oli hänen nimensä Eugénie?

— Hyvin kaunis, tai pikemmin sanoen hyvin komea, vastasi Albert, — sillä en osaa sitä arvostella. En ole hänen arvoisensa.

— Aivanhan puhutte hänestä kuin jo olisitte hänen miehensä!

— Oh, sanoi Albert katsahtaen ympärilleen nähdäkseen hänkin vuorostaan, mitä Lucien teki.

— Kuulkaahan, sanoi Monte-Cristo hiljaa, — ette ole mielestäni laisinkaan ihastunut tuohon avioliittoon.

— Neiti Danglars on liian rikas, sanoi Morcerf, — se minua kauhistuttaa.

— Mitä vielä, sanoi Monte-Cristo, — tuo ei ole mikään pätevä syy. Olettehan itsekin rikas.

— Isälläni on noin viidenkymmentuhannen livren korot vuosittain, ja hän antaa niistä kai minulle naimisiin mennessäni kymmenen- tai kaksitoistatuhatta.

— Sehän on jokseenkin vaatimaton summa, sanoi Monte-Cristo, — varsinkin Pariisissa. Mutta eihän kaikki riipu varallisuudesta; hyvä nimi ja yhteiskunnallinen asemakin merkitsevät paljon. Nimenne on kuuluisa, asemanne verraton, sitä paitsi kreivi Morcerf on sotilas, ja ihmiset pitävät siitä, että Bayardien rikkaus liittyy Duguesclinien köyhyyteen. Vaatimattomuus on kaunein päivänpaiste, missä miekka voi välkkyä. Minun mielestäni tämä liitto on erinomaisen sopiva: neiti Danglars tekee teidät rikkaaksi, ja te aateloitte hänet!

Albert pudisti päätään ja vaipui mietteisiinsä.

— Eräs toinenkin seikka on esteenä.

— Tunnustan suoraan, sanoi Monte-Cristo, — etten voi käsittää, mistä johtuu vastenmielisyytenne rikasta ja kaunista tyttöä kohtaan.

— Tätä vastenmielisyyttä, sanoi Albert, — jos sitä nyt on, ei ole yksinomaan minun tahollani.

— Millä taholla sitten? Olettehan sanonut, että isänne toivoi tätä avioliittoa.

— Mutta äiti ei, ja äidilläni on tarkka ja varma silmä. En tiedä, mikä vastenmielisyyys hänellä on Danglars'ija kohtaan.

— Oh, sanoi kreivi hieman väkinäisen tynesti, — kyllähän sen ymmärtää. Kreivitär Morcerf on itse ylhäisyys, ja hänen on vaikea tarttua karkeaan, paksuun, moukkamaiseen käteen. Siinä syy.

— En tiedä, onko se syynä, sanoi Albert. — Tiedän vain, että jos tämä avioliitto toteutuu, niin hän tulee onnettomaksi. Jo kuusi viikkoa sitten piti meidän kokoontua keskustelemaan raha-asioista, mutta minua vaivasi niin kova päänkivistys...

— Oikeako? sanoi kreivi hymyillen.

— Aivan oikea, se johtui varmaankin pelosta ... niin että kokous lykättiin kahdella kuukaudella. Eihän asialla ole mitään kiirettä, en ole vielä kahtakymmentäyhtä täyttänyt, ja Eugénie on vasta kahdeksantoista. Mutta kahden viikon päästä nuo kaksi kuukautta ovat kuluneet umpeen. Silloin on tartuttava asioihin. Ette voi kuvitellakaan, rakas kreivi, kuinka pahassa pulassa olen... Kuinka onnellinen olettekaan, kun olette vapaa!

— Olkaa tekin vapaa. Mikä teitä siinä estää? täytyy minun kysyä.

— Ellen mene naimisiin neiti Danglars'in kanssa, tuotan isälleni tavattoman suuren pettymyksen.

— Menkää siis hänen kanssaan naimisiin, sanoi kreivi kohauttaen omituisesti olkapäitään.

— Niinpä niin, sanoi Morcerf. — Mutta äidilläni se ei ole pettymys, ja jos menen naimisiin, niin tuotan hänelle surua.

— Olkaa siis menemättä naimisiin, sanoi kreivi.

— Saammepahan nähdä, teen kaiken voitavani. Annattehan minulle hyviä neuvoja? Ja jos mahdollista, niin pelastattehan minut tästä pulasta. Mieluummin joudun riitaan kreivin kanssa kuin tuotan rakkaalle äidilläni surua.

Monte-Cristo kääntyi pois päin. Hän näytti heltyneeltä.

— No, sanoi hän Debraylle, joka istui salongin toisessa päässä isossa nojatuolissa, oikeassa kädessään kynä ja vasemmassa piirustusvihko, — mitä te teette? Kopioitteko Poussinin luonnoksia?

— Minäkö? vastasi Debray rauhallisesti. — En suinkaan! Rakastan maalaustaidetta siksi paljon, etten kopioi. Enkä ylipäänsä piirrä nyt mitään. Kirjoitan numeroita.

— Numeroita?

— Niin, teen laskelmiani. Tämä tavallaan koskee teitäkin. Lasken, mitä Danglars voitti Haitin arvopaperien nousussa. Ne nousivat kolmessa päivässä kahdestasadastakuudesta neljäänsataanyhdeksään. Tuo viisas pankkiiri osti niitä suuren joukon kahdestasadastakuudesta. Hän on siis voittanut noin kolmesataatuhatta frangia.

— Se ei ole hänen paras voittonsa, sanoi Morcerf. — Eikö hän tänä vuonna voittanut Espanjan arvopapereilla miljoonan?

— Kuulkaahan, ystäväni, sanoi Lucien, — kreivi Monte-Cristo voi sanoa teille aivan samoin kuin italialaiset:

Danaro e santità  
Metà della metà.[10]

Onhan siinäkin jo kylliksi. Minä kohautan aina olkapäitäni kuullessani moisista voitoista.

— Mutta puhuittehan Haitista? sanoi Monte-Cristo.

— Niin, Haitista, se on eri asia. Haiti on Ranskan pörssin écarté-peliä. Mies voi pitää bouillottesta, rakastaa whistiä, olla innostunut bostoniin, ja yhtä kaikki kyllästyä niihin, mutta palaa aina takaisin écarté-peliin, sillä se on jännittävin. Herra Danglars myi siis eilen neljästäsadastayhdeksästä arvopaperit ja korjasi omaan taskuunsa kolmesataatuhatta frangia. Jos hän olisi odottanut tähän päivään asti, kun arvopaperit laskivat kahteensataanviiteen, niin hän voittamiensa kolmensadantuhannen frangin sijasta olisikin menettänyt kaksikymmentäviisituhatta.

— Ja miksi nuo arvopaperit laskivat neljästäsadastayhdeksästä kahteensataanviiteen? kysyi Monte-Cristo. — Antakaa anteeksi kysymykseni, mutta minä en tunne laisinkaan pörssisalaisuuksia.

— Siksi, vastasi Albert nauraen, — että sieltä kuuluu joka päivä ristiriitaisia uutisia.

— Hitto vieköön, sanoi Monte-Cristo, — herra Danglars panee päivässä uhkapeliin kolmesataatuhatta frangia! Hän mahtaa olla tavattoman rikas?

— Hän ei pelaa pörssissä, sanoi Lucien, — vaan rouva Danglars. Hän on niissä asioissa hyvin uhkarohkea.

— Mutta kun te olette järkevä, Lucien, ja tiedätte miten epäluotettavia uutiset ovat, sillä tähän ne ensimmäisinä kuulette, niin voisittehan estää häntä tekemästä tuollaisia uhkarohkeita yrityksiä, sanoi Morcerf hymyillen.

— Kuinka minä voisin, kun hänen miehensäkään ei siinä onnistu? sanoi Lucien. — Tunnettehan paronittaren. Ei kukaan voi häneen vaikuttaa, ja hän tekee aivan niin kuin itse tahtoo.

— Jos minä olisin teidän sijassanne! huudahti Albert.

— Niin mitä tekisitte?

— Parantaisin hänet. Tekisin sillä tavoin palveluksen hänen tulevalle vävyllään.

— Kuinka niin?

— Sehän on hyvin helppoa. Antaisin hänelle pienen läksytyksen.

— Läksytyksenkö?

— Niin. Kun te olette ministerin sihteeri, niin tiedätte uutiset aivan tarkoin. Ette puhu mitään pörssimiehille. Antakaa hänen pari kertaa menettää satatuhatta frangia, niin kyllä hän parantuu.

— Minä en ymmärrä, sopersi Lucien.

— Onhan tämä aivan päivänselvää, vastasi nuori mies teeskentelemättömän suoraan. — Ilmoittakaa



hänelle jonakin päivänä aivan odottamaton lennätinuutinen, jonka vain te tiedätte. Että Henrik IV oli esimerkiksi eilen Gabrielinsa luona. Silloin kurssi nousee, rouva toimii pörssissä sen mukaan ja menettää epäilemättä paljon seuraavana päivänä, kun Beauchamp lehdessään ilmoittaa:

"Väitetään aivan väärin, että kuningas Henrik IV olisi toissa päivänä ollut Gabriellensa luona. Uutinen on väärä. Kuningas ei ole poistunut kuvapatsaansa jalustalta."

Lucien nauroi hiukan väkinäisesti. Monte-Cristo oli tarkkaan kuunnellut keskustelua, vaikka näyttikin aivan välinpitämättömältä, ja hän huomasi päässeensä erään salaisuuden perille nähdessään, miten ministerin sihteeri oli hämillään.

Lucien poistuikin jokseenkin pian. Hän näytti hieman pahoinvoivalta. Saattaessaan häntä kreivi kuiskasi hänen korvaansa muutaman sanan, joihin hän vastasi:

— Mielihyvin, herra kreivi.

Kreivi palasi nuoren Morcerfin luo.

— Ettekö myönnä, sanoi hän, — että puhuitte hieman ajattelemattomasti herra Debrayn läsnä ollessa tulevasta anopistanne?

— Herra kreivi, sanoi Morcerf, — minä pyydän: älkää käyttäkö liian aikaisin tuota nimitystä.

— Liioittelematta puhuen on äitinne siis kovasti tätä avioliittoa vastaan?

— Niin suuressa määrin, että paronitar käy hyvin harvoin meillä, ja äitini on eläessään ollut tuskin kahtakaan kertaa Danglars'ien luona.

— Rohkenen siis puhua teille aivan suoraan, sanoi kreivi. — Herra Danglars on minun pankkiirini, herra Villefort on ollut minulle tavattoman kohtelias sen palveluksen johdosta, jonka onnellisen sattuman kautta jouduin hänelle tekemään. Arvaan, että tästä seuraa suuri määrä päivällisiä ja pitoja. Ettei näyttäisi siltä, että haluan voittaa heidät loistossa ja komeudessa, ja myös ehättääkseni ennen heitä, olen aikonut kutsua herra ja rouva Danglars'in sekä herra ja rouva Villefort'in maatalooni Auteuiliin. Jos kutsun teidät näille päivällisille, samoin kuin kreivi ja kreivitär Morcerfin, niin tämä saattaa näyttää jonkinmoiselta myötäjaiskokoukselta; ainakin rouva Morcerf voi sen sillä tavoin käsittää — varsinkin jos herra Danglars tuottaa minulle kunnian ottamalla tyttärensä mukaansa. Äitinne alkaisi silloin kammota minua, ja sitä en mitenkään tahdo. Päinvastoin pyydän teitä mainitsemaan hänelle niin usein kuin tilaisuus siihen tarjoutuu, että toivon hänen ajattelevan mahdollisimman hyvää minusta.

— Herra kreivi, sanoi Morcerf, — kiitän teitä minulle osoittamastanne suoruudesta ja hyväksyn sen, että jätätte meidät kutsumatta. Sanotte haluavanne, että äitini ajattelisi teistä mahdollisimman hyvää. Tiedän, että hän ajattelee.

— Niinkö luulette? sanoi Monte-Cristo hyvillään.

— Siitä olen varma. Kun viimeksi lähditte luotamme, keskustelimme hänen kanssaan teistä kokonaisen tunnin ajan. Mutta palatkaamme äskeiseen. Jos äitini saa tietää, kuinka huomaavainen olette ollut häntä kohtaan, ja aionkin sen hänelle kertoa, niin hän varmaankin tulee olemaan teille tavattoman kiitollinen. Isäni kyllä joutuu tästä raivoihinsa.

Kreivi alkoi nauraa.

— No niin, sanoi hän Morcerfille, — nyt olette saanut varoituksen. Mutta kun asiaa tarkemmin ajattelee, niin ei ainoastaan isänne suutu minuun, vaan herra ja rouva Danglars pitävät minua hyvin sivistymättömänä. He tietävät, että seurustelen teidän kanssanne paljon, että olette ensimmäinen tuttavani Pariisissa. Kun he eivät siis tapaa teitä luonani, niin he kysyvät, miksi en ole teitä kutsunut. Koettakaa siis keksiä jokin este ja ilmoittakaa siitä minulle kirjelapulla. Tiedättehän, että pankkiirit uskovat vain kirjoitettuun sanaan.

— Teen kaiken voitavani tässä suhteessa, herra kreivi, sanoi Albert. — Äitini haluaa lähteä merenrannalle hengittämään raitista ilmaa. Minä päivänä ovat päivällisenne?

— Lauantaina.

— Nyt on tiistai, hyvä! Huomisiltana lähdemme. Ylihuomenna olemme Tréport'issa. Olette todellakin ihana ihminen, herra kreivi, kun tällä tavoin autatte toisia.

— Uskotte minusta parempaa kuin ansaitsenkaan. Tahdon täyttää toivomuksenne, siinä kaikki.

— Minä päivänä lähetätte kutsut?

— Vielä tänään.

— Hyvä! Riennän herra Danglars'in luo ja ilmoitan hänelle, että äitini ja minä lähdemme Pariisista huomenna. En tiedä siis mitään kutsuistanne.

— Ei, se ei käy. Näkihän herra Debray teidät luonani!

— Se on totta!

— Olen nimenomaan teidät suorastaan kutsunut, mutta olette vastannut, ettette voi tulla, sillä lähdette äitinne kanssa Tréport'iin.

— Asia on siis päätetty. Mutta tuletteko tapaamaan äitiäni ennen huomispäivää?

— Ennen huomista, se on vaikeaa. Tulenhan silloin juuri keskelle matkavalmistuksianne.

— Tehkää siis vielä enemmän! Tulkaa syömään päivällistä minun kanssani. Meitä on vain pieni seura koolla, te, äitini ja minä. Saatte tutustua äitiini lähemmin. Hän on hyvin lahjakas nainen, ja suren vain sitä, ettei hänen kaltaistaan ole toista, kahtakymmentä vuotta nuorempaa. Jos olisi, niin vannon, että pian tulisi maailmaan lisää uusi kreivi ja kreivitär Morcerf. Mitä isääni tulee niin häntä ette tapaa, hän on tänä iltana kokouksessa ja syö päivällistä yliesittelijän luona. Puhumme matkoista. Te, joka olette nähnyt koko maailman, kerrotte meille seikkailuistanne. Kerrotte tuon kauniin kreikattaren elämäkerran, joka oli oopperassa seurassanne ja jota sanotte orjaksenne, mutta jota kohtelette aivan kuin prinsessaa. Puhumme italian- ja espanjankieltä. Suostukaa, äitini olisi siitä kovin kiitollinen.

— Tuhannet kiitokset, sanoi kreivi. — Kutsunne on hyvin houkutteleva, ja mielelläni sitä noudattaisin. En ole kuitenkaan vapaa niin kuin otaksuitte, vaan minun on välttämättömästi kohdattava eräs henkilö.

— Olkaa varuillanne. Äsken juuri näytitte, millä keinoin ikävästä kutsusta päästään vapaaksi. Teidän täytyy antaa minulle todistus. En ole kaikeksi onneksi pankkiiri, niin kuin herra Danglars, mutta olen aivan yhtä epäuskoinen.

— Siksi annankin teille tuon todistuksen, sanoi kreivi.

Ja hän soitti.

— Hm, sanoi Morcerf, — kieltäydytte jo toisen kerran syömästä päivällistä äitini kanssa. Olette varmaankin tehnyt ennakkopäätöksen siinä suhteessa.

Kreivi sävähti.

— Älkää sellaista luulko, sanoi hän. — Sitä paitsi tulee tuossa todistajani.

Baptistin astui sisään ja jäi odottavana seisomaan oven eteen.

— Kuulkaa, Baptistin!... Mitä sanoin teille tänä aamuna kutsuessani teidät työhuoneeseeni?

— Että pitäisin talon oven suljettuna heti kello viiden jälkeen.

— Entä sitten?

— Oh, herra kreivi..., sanoi Albert.

— Ei, ei, sanoi Monte-Cristo, — tahdon täydellisesti puhdistautua tuosta äsken lausumastanne epäilyksestä. Liian vaikeaksi käy näytellä aina Manfredia. Tahdon elää talossa, jonka seinät ovat lasia. Sitten ... jatkakaa, Baptistin.

— Sitten, etten päästäisi sisään muita kuin majuri Bartolomeo Cavalcantin ja hänen poikansa.

— Kuulettehan. Majuri Cavalcanti kuuluu erääseen Italian vanhimpaan aatelissukuun, ja Dante mainitsee hänen esi-isänsä. Muistatte sen ehkä, Infernon kymmenennessä laulussa. Hänen poikansa on miellyttävä nuori mies, melkein teidän ikäisenne, vicomte, käyttää samaa arvonimeä kuin tekin ja astuu Pariisin hienoston keskuuteen isänsä miljoonat käytettävänä. Majuri tuo tänään luokseni poikansa Andrean, *il continon*, niin kuin me Italiassa sanomme. Hän uskoo poikansa minun huostaani. Minä autan häntä eteenpäin, jos hän vain on jossakin määrin lahjakas. Ja autattehan tekin minua?

— Epäilemättä! Majuri Cavalcanti on siis vanha ystäväanne? kysyi Albert.

— Ei laisinkaan; hän on kunnianarvoisa herra, hyvin kohtelias, hyvin vaatimaton, hyvin

hienotunteinen, jommoisia Italiassa on suuri joukko, yleensä useimmat vanhojen sukujen jälkeläiset. Olen tavannut hänet monta kertaa Firenzessä, Bolognassa, Luccassa, ja hän on edeltäpäin ilmoittanut tulostaan. Matkatuttavuudet ovat hyvin vaativaisia. He vaativat, että aina ja kaikkialla tulee heille osoittaa samaa ystävällisyyttä, jota kerran sattumalta jossakin on osoittanut, aivan kuin ei sivistyneellä ihmisellä, joka voi tulla neljänneštunnin ajan toimeen kenen kanssa tahansa, olisi aina omat sivutarkoituksensa. Majuri Cavalcanti tahtoo nähdä Pariisin, jossa hän tätä ennen on ollut vain läpikulkumatalla, keisarikunnan aikana, ennen kuin hän läksi Moskovaan kärsimään vilua. Tarjoan hänelle hyvän illallisen, hän jättää poikansa huostaani. Olen luvannut pitää poikaa silmällä. Annan hänen tehdä kaikki ne tyhmyydet, jotka hän tahtoo tehdä, ja siten olemme kuitit.

— Mainiota, sanoi Albert. — Ja minä huomaan, että te olette verraton opastaja. Hyvästi siis, sunnuntaina palaamme. Unohdin mainita, että olen saanut tietoja Franzista.

— Todellako? sanoi Monte-Cristo. — Ja viihtyykö hän yhä vielä Italiassa?

— Luullakseni. Mutta hän kaipaa seuraanne. Hän sanoo, että te olitte Rooman aurinko ja että ilman teitä siellä on pilvistä. En muista varmaan, sanooko hän, että sataakin.

— Hän on siis muuttanut mielipiteitään minun suhteeni.

— Päinvastoin, hän pitää teitä tavattoman erikoisena. Sen vuoksi hän kaipaa seuraanne.

— Miellyttävä nuori mies! sanoi Monte-Cristo. — Tunsin mieltymystä häntä kohtaan heti ensimmäisestä illasta alkaen, jolloin hän suostui syömään illallista minun luonani. Hän on luullakseni kenraali Epinayn poika?

— Niin on.

— Saman, joka sai surkean surmansa vuonna 1815?

— Niin, bonapartelaisten jouduttua valtaan.

— Juuri niin! Hän miellyttää minua suuresti. Eikö hänkin aio mennä naimisiin?

— Aikoo, neiti Villefort'in kanssa.

— Se on siis totta?

— Yhtä totta kuin että minun pitäisi mennä naimisiin neiti Danglars'in kanssa, vastasi Albert nauraen.

— Miksi nauratte?

— Siksi, että silläkin taholla on aivan yhtä vähän halua mennä naimisiin kuin neiti Danglars'illa ja minulla. Mutta, herra kreivi, mehän keskustelemme naisista aivan kuin naiset keskustelevat miehistä. Se on anteeksiantamatonta.

Albert nousi.

— Joko lähdette?

— Verraton kysymys! Olen tässä jo kaksi tuntia väsyttänyt teitä, ja kohteliaana kysytte, joko aion lähteä. Olette todellakin maailman kohteliain mies, herra kreivi! Ja kuinka hyvin olette palvelijanne kasvattanut! Varsinkin Baptistinin! En ole koskaan nähnyt sellaista. Minun palvelijani pitävät esikuvinaan Théâtre-Français'n palvelijoita, joilla on vain yksi ainoa lause sanottavana ja jotka juuri sen vuoksi tulevat sen sanomaan aivan etualalle. Jos kerran luovutte Baptistinista, niin pyydän saada hänet palvelukseeni.

— Sovittu asia, sanoi kreivi.

— Vielä yksi asia. Sanokaa terveisiä minulta tuolle hienotunteiselle luccalaiselle, signor Cavalcante dei Cavalcantille. Ja jos hän sattumalta haluaa näittää poikansa, niin hankkikaa hänelle rikas rouva, aatelinen äidin puolelta ainakin ja paronitar isän puolelta. Minä kyllä autan teitä etsimisessä.

— Ohoo, sanoi Monte-Cristo. — Onko se todellakin mielipiteenne?

— On.

— Vannomatta paras.

— Kreivi, huudahti Albert, — minkä palveluksen minulle tekisittekään ja kuinka teitä rakastaisinkaan

sata kertaa enemmän, jos teidän avullanne voisin pysyä vielä kymmenen vuotta naimattomana!

— Kaikkihan voi olla mahdollista, sanoi Monte-Cristo vakavasti.

Ja sanottuaan jäähyväiset Albertille hän palasi huoneeseensa ja soitti kolme kertaa kelloa.

Bertuccio astui sisään.

— Herra Bertuccio, sanoi hän, — ilmoitan panevani ensi lauantaina toimeen vastaanoton Auteuilissa talossani.

Bertuccio värisi hiukan.

— Hyvä, armollinen herra, sanoi hän.

— Tarvitsen teitä, että kaikki olisi kunnossa, jatkoi kreivi. — Talo on hyvin kaunis tai ainakin voisi olla hyvin kaunis.

— Täytyy järjestää kaikki uudestaan, ennen kuin siihen tulokseen pääsee, herra kreivi, sillä kaikki seinäverhot ovat vanhentuneet.

— Verhotkaa siis kaikkien huoneiden seinät uudelleen, paitsi yhden, makuuhuoneen, jossa on punaiset silkkiset seinäverhot. Sen jätätte aivan siihen kuntoon, missä se on.

Bertuccio kumarsi.

— Puutarhaan ette myöskään koske, mutta pihan suhteen saatte tehdä mitä vain tahdotte. Olisin hyvin tyytyväinen, ellei sitä tuntisi enää entiseksi.

— Teen kaiken voitavani, että herra kreivi olisi tyytyväinen. Olisin rauhallisempi, jos herra kreivi lausuisi toivomuksensa päivällisen suhteen.

— Toden totta, hyvä Bertuccio, sen jälkeen kun olemme tulleet Pariisiin, olette aivan kuin toinen mies: tähän arkaillette. Ettekö enää tunne minun makuanikaan?

— Mutta voisihan teidän ylhäisyytenne edes mainita, keitä tulee vieraksi!

— Sitä en vielä tiedä, eikä teidän sitä tarvitsekaan tietää. Lucullus aterioi Luculluksen luona, siinä kaikki.

Bertuccio kumarsi ja poistui.

## 55. Majuri Cavalcanti

Kreivi ja Baptistin eivät olleet valehdelleet Albertille. Luccalainen majuri, jonka tähden kreivi ei voinut ottaa vastaan päivälliskutsua, oli todellakin tulossa. Kello oli seitsemän, ja Bertuccio oli saamiensa käskyjä noudattaen jo kaksi tuntia aikaisemmin mennyt Auteuiliin, kun portin eteen pysähtyivät ajoneuvot ja poistuivat aivan kuin häpeissään heti, kun niistä oli noussut noin viisikymmentäkaksivuotias mies. Hänellä oli yllään nauhakoristeinen pitkä takki; housut olivat sinistä verkaa, saappaat vielä jokseenkin hienot, vaikka kiilloitus olikin puutteellinen ja anturat liian paksut; hänellä oli säämiskähansikkaat, hiukan sotilasmallinen hattu ja musta, valkoisilla reunuksilla koristettu kaulahuivi, joka olisi voinut näyttää kaularaudalta, ellei sen omistaja olisi pitänyt sitä vapaasta tahdosta. Näin omituisesti oli pukeutunut mies, joka soitti portin kelloa ja kysyi, eikö talo ollut Champs-Elysées n:o 30 ja eikö siellä asunut kreivi Monte-Cristo. Kun portinvartija oli vastannut myöntävästi, astui hän sisään, sulki portin ja lähestyi pääovea.

Baptistin odotteli eteisessä ja hänelle oli annettu tarkka kuvaus tulijan ulkomuodosta. Niinpä hän tunsu miehen heti hänen pienestä ja kulmikkaasta päästään, harmaista ja tuuheista viiksistään. Vieras oli tuskin sanonut nimensä älykkäälle palvelijalle, kun tämä jo oli ilmoittanut hänet kreiville.

Vieras vietiin talon yksinkertaisimpaan salonkiin, ja kreivi tuli hymyillen häntä vastaan.

— Rakas herra, sanoi hän, — olkaa tervetullut. Odotin teitä.

— Todellako, sanoi luccalainen. — Odottiko teidän ylhäisyytenne minua?

— Minulle ilmoitettiin, että saavutte luokseni tänään kello seitsemän.

— Tiesitte siis tuloni jo edeltäpäin?

— Tiesin.

— Sitä parempi! Pelkäsin jo, että tätä pientä seikkaa ei ollut muistettukaan.

— Mitä seikkaa?

— Ilmoittaa teille tulostani.

— Ei suinkaan.

— Mutta olettehan varma siitä, ettette erehdy?

— Aivan varma.

— Teidän ylhäisyytenne odotti siis todellakin minua kello seitsemän?

— Juuri teitä.

Luccalainen näytti tulevan hiukan levottomaksi.

— Olettehan markiisi Bartolomeo Cavalcanti?

— Bartolomeo Cavalcanti, vastasi luccalainen iloissaan, — olen kyllä.

— Entinen majuri Itävallan armeijassa?

— Olinko minä majuri? kysyi vanha sotilas arkaillen.

— Olitte, sanoi Monte-Cristo, — te olitte majuri. Ranskassa se nimi vastaa sitä arvoa, mikä teillä oli Italiassa.

— Hyvä, sanoi luccalainen, — olen siihen aivan tyytyväinen, ymmärrättehän...

— Sitä paitsi ette tule tänne omasta tahdostanne, jatkoi Monte-Cristo.

— En suinkaan.

— Eräs henkilö on teidät lähettänyt.

— Niin on.

— Kunnon apotti Busoni?

— Juuri hän, huudahti majuri iloissaan.

— Ja teillä on kirje?

— Tässä se on.

— Näettehän, että kaikki on niin kuin olla pitääkin. Antakaa se tänne.

Ja Monte-Cristo otti kirjeen, avasi sen ja luki.

Majuri katsoi kummastuneena kreiviin, hänen silmänsä kiintyivät hetkiseksi huoneessa oleviin esineisiin, mutta palasivat aina vähän päästä talon omistajaan.

— Tämä on todellakin rakkaan apotin kirje... "Majuri Cavalcanti, luccalainen ylimys, joka polveutuu firenzelaïsistä Cavalcanteista", jatkoi Monte-Cristo lukien kirjettä, "ja jolla on puolen miljoonan vuotuiset tulot".

Monte-Cristo katsahti ylös kirjeestä ja kumarsi.

— Puoli miljoonaa, sanoi hän. — Toden totta, se on kaunis summa, rakas herra Cavalcanti.

— Sanotaanko siellä puolen miljoonan tulot? kysyi luccalainen.

— Kirjaimilla kirjoitettuna. Ja se on varmaa, sillä apotti Busoni tuntee tarkoin kaikki Euroopan rikkaat perheet.

— Olkoon siis puoli miljoonaa, sanoi luccalainen, — mutta toden totta en uskonut summaa niin suureksi.

— Siksi, että teillä on taloudenhoitaja, joka teiltä varastaa.

Sellaista voi tapahtua, rakas herra Cavalcanti!

— Kun nyt olette minua varoittanut, sanoi Cavalcanti vakavasti, — niin ajan hänet ulos.

— "Ja jolta puuttuu vain yksi seikka ollakseen onnellinen", jatkoi kreivi.

— Niin, hyvä Jumala, niin, yksi ainoa seikka, huokasi luccalainen.

— "Hänen pitäisi löytää jumaloitu poikansa."

— Jumaloitu poikani!

— "Jonka lapsena ryöstivät joko hänen sukunsa vihamiehet tai mustalaiset."

— Viiden vuoden vanhana, sanoi luccalainen huoaten syvään ja luoden silmänsä taivaaseen.

— Isä parka! sanoi Monte-Cristo.

Kreivi jatkoi:

— "Teen hänet onnelliseksi, herätän hänet uudelleen eloon ilmoittamalla, että te voitte tuoda hänen luokseen hänen poikansa, jota hän turhaan on etsinyt viidentoista vuoden ajan."

Luccalainen katsoi Monte-Cristoon tavattoman rauhattoman näköisenä.

— Minä voin sen tehdä, sanoi Monte-Cristo.

Majuri nousi.

— Kirje puhui siis totta alusta loppuun asti? sanoi hän.

— Epäilittekö sitä, rakas herra Bartolomeo?

— En koskaan! Kuinka olisin voinut epäillä. Apotti Busoni, hurskas kirkonmies, ei olisi voinut sillä tavoin ilveillä kanssani. Mutta vielä ette ole lukenut kaikkea, teidän ylhäisyytenne.

— Sehän on totta, sanoi Monte-Cristo, — täällä on vielä jälkikirjoituskin.

— Niin, sanoi luccalainen, — siellä ... on ... vielä ... jälkikirjoitus.

— "Jotta majuri Cavalcantin ei tarvitsisi siirrellä rahojaan toisten pankkiirien huostaan, annan hänelle kahdentuhannen frangin maksuosoituksen matkakulujen korvaamiseksi, ja sen lisäksi saa hän nostaa ne neljäkymmentäkahdeksantuhatta frangia, jotka teillä on vielä minun rahojeni hallussanne."

Majuri seurasi huomattavan levottomana jälkikirjoituksen lukemista.

— Hyvä! sanoi vain kreivi.

— Hän sanoi: hyvä! sopersi luccalainen. — Siis ... herra kreivi..., jatkoi hän.

— Siis mitä? kysyi Monte-Cristo.

— Siis, jälkikirjoitus ... on yhtä luotettava kuin kirjeen muukin osa?

— Tietysti. Apotti Busonilla ja minulla on yhteisiä asioita. En tosin muista varmaan, onko hänen saatavansa minulta juuri täsmälleen neljäkymmentäkahdeksantuhatta, sillä me emme pidä niin turhantarkkaa lukua seteleistä. Tämä jälkikirjoitus merkitsi siis teille hyvin paljon?

— Tunnustan suoraan, sanoi luccalainen, — että luotin niin täydellisesti apotti Busonin nimikirjoitukseen, etten ottanut rahoja matkaani. Ellen siis olisi näitä rahoja saanut, olisin Pariisissa ollut hyvin pahassa pulassa.

— Voiko teidän kaltaisenne mies olla pahassa pulassa? sanoi Monte-Cristo. — Te liioittelette.

— En suinkaan! Enhän tunne täällä ketään, sanoi luccalainen.

— Mutta toiset tuntevat teidät.

— Niin, toiset kyllä tuntevat, joten...

— Jatkakaa, rakas herra Cavalcanti!

— Joten kai annatte minulle nuo neljäkymmentäkahdeksantuhatta?

— Heti kun vain pyydätte.

Majurin silmät lensivät selälleen.

— Mutta istukaahan, sanoi Monte-Cristo, — olen toden totta epäkohtelias ... annan teidän neljännestunnin ajan seisoa.

— Ei se mitään tee.

Majuri veti esiin nojatuolin ja istui.

— Tahdotteko nyt nauttia jotakin? Lasillisen sherryä tai porto- tai alicante-viiniä?

— Alicante-viiniä, jos kerran saan valita, sillä se on lempijuomaani.

— Minulla on aivan erinomaista lajia. Syötte kai leivoksen sen keralla?

— Syön, koska suvaitsette tarjota.

Monte-Cristo soitti. Baptistin tuli. Kreivi meni hänen luokseen.

— No?... kysyi hän hiljaa.

— Nuori mies on täällä, vastasi palvelija samoin.

— Hyvä. Minne viette hänet?

— Siniseen salonkiin, niin kuin teidän ylhäisyytenne oli määrännyt.

— Mainiota. Tuokaa alicante-viiniä ja leivoksia.

Baptistin poistui.

— Tuotan teille niin paljon vaivaa, sanoi luccalainen, — että olen aivan pahoillani.

— Aivan suotta! sanoi Monte-Cristo.

Baptistin palasi tuoden viiniä ja leivoksia.

Kreivi täytti toisen lasin ja kaasi omaan lasiinsa muutaman pisaran punahehkuvaa juomaa pullosta, jonka kyljessä oleva tomu osoitti sen ikää selvemmin kuin ihmisen kasvojen rypyt.

Majuri ei erehtynyt, kumpi lasi oli hänelle aiottu; hän otti täysinäisen ja leivoksen.

Kreivi käski Baptistinin laskemaan tarjottimen lähelle vierasta, joka maisteli viiniä ja tyytyväisenä muikisti suutaan ja kastoi sitten leivoksen viiniin.

— Siis, sanoi Monte-Cristo, — asuitte Luccassa, olitte rikas, aatelissukuinen, nautitte yleistä kunnioitusta, teillä oli kaikki, mikä voi tehdä ihmisen onnelliseksi.

— Kaikki, teidän ylhäisyytenne, sanoi majuri pistäen leivoksen kokonaisena suuhunsa, — aivan kaikki.

— Ja onnestanne puuttui vain yksi seikka?

— Yksi ainoa, sanoi luccalainen.

— Se, että löytäisitte kadonneen poikanne?

— Ah, sanoi majuri ottaen toisen leivoksen. — Se minulta juuri puuttui.

Kunnianarvoisa luccalainen nosti silmänsä taivasta kohden ja yritti huoata.

— Sanokaahan, rakas herra Cavalcanti, mikä tuo kaivattu poika oli, sillä olen kuullut, että olette pysynyt naimattomana.

— Niinhän ihmiset yleensä luulivat, sanoi majuri, — minäkin itse...

— Niin, ja tekin olitte itse uskonut tuota juttua. Se oli siis nuoruuden synti, jonka olitte tahtonut kaikilta salata.

Majuri nousi, hänen kasvoilleen tuli mahdollisimman tyyni ja arvokas ilme, samalla kun hän loi

silmänsä vaatimattomana alas, siten pysyäkseen varmana ja auttaakseen mielikuvitustaan. Hän katsoi kulmainsa alta kreiviä, joka näytti kuuntelevan häntä hymyillen ja suojean uteliaana.

— Niin, sanoi hän, — tahdoin salata tämän hairahduksen kaikilta.

— Se ei ollut mikään hairahdus, sanoi Monte-Cristo, — sillä mies asettuu aina sellaisten seikkojen yläpuolelle.

— Niin, eihän se minulle mikään häpeä ollut, sanoi majuri kohottaen päätään ja hymyillen.

— Mutta hänen äidilleen, sanoi kreivi.

— Niin, hänen äidilleen! huudahti luccalainen ottaen kolmannen leivoksen. — Hänen äitiraukalleen!

— Juokaahan, rakas herra Cavalcanti, sanoi Monte-Cristo kaataen hänen lasinsa täyteen alicantea. — Liikutus tukahduttaa äänenne.

— Ajatellessani hänen äitiraukkaansa, sanoi luccalainen koettaen tahdonvoimallaan vaikuttaa kyynelrauhasiin niin paljon, että valheellinen kyynel heruisi hänen silmäkulmastaan.

— Joka luullakseni kuului erääseen Italian kuuluisimpaan sukuun?

— Fiesolelaiseen ylimystöön, herra kreivi, fiesolelaiseen ylimystöön!

— Ja mikä oli hänen nimensä?

— Oliva Corsinari!

— Markiisitar?

— Markiisitar.

— Ja te menitte lopulta hänen kanssaan naimisiin sukunne tahdosta välittämättä?

— Niin menin.

— Ja teillä on kaikki paperinne kunnossa?

— Mitkä paperit? kysyi luccalainen.

— Todistus siitä, että olette vihitty Oliva Corsinarin kanssa, ja lapsen syntymätodistus?

— Lapsen syntymätodistuskko?

— Niin, Andrea Cavalcantin, poikanne. Onhan hänen nimensä Andrea?

— On, luullakseni, sanoi luccalainen.

— Kuinka niin? Te vain luulette?

— En voi sitä varmasti vakuuttaa. Onhan siitä niin pitkä aika, kun hänet menetin.

— Sehän on totta, sanoi Monte-Cristo. — Mutta teillä on kaikki paperit kuitenkin?

— Herra kreivi, valitettavasti minun täytyy ilmoittaa, että kun en tietänyt tarvitsevani niitä, en ottanut niitä mukaani.

— Sepä on ikävää! sanoi Monte-Cristo.

— Olivatko ne siis aivan välttämättömiä?

— Ehdottomasti!

Majuri raapi otsaansa.

— Ah, *per Bacco!* Vai välttämättömät!

— Tietysti, jos täällä nimittäin alettaisiin epäillä, onko avioliittonne laillinen ja onko lapsi todella teidän.

— Se on totta, sanoi luccalainen. — Sitä voidaan todellakin epäillä.

— Ja siitä syntyisi tuolle nuorelle miehelle ikävykyksiä.



— Sehän olisi kauheaa.

— Siten voisi mennä tyhjäksi loistava naimaliitto.

— *O peccato!*

— Ranskassa ollaan ankaria, ymmärrättehän. Täällä ei riitä se, että menee papin luo ja sanoo: "Me rakastamme toisiamme, vihkikää meidät." Ranskassa on olemassa siviiliavioliitto kirkollisen ohella, ja sen vuoksi tarvitaan laillistuttamiseksi välttämättömät paperit.

— Mikä onnettomuus! Minulla ei ole noita papereita.

— Kaikeksi onneksi ne ovat minulla, sanoi Monte-Cristo.

— Teilläkö?

— Niin.

— Ovatko ne teillä?

— Ovat.

— Sepä jotakin, sanoi luccalainen, joka pelkäsi jo matkansa menneen hukkaan ja jäävänsä ilman neljäkymmentäkahdeksaatuhatta frangiaan. — Mikä onni! Niin, sepä on onni, jatkoi hän, — sillä sitä en olisi odottanut.

— Eihän ihminen tule kaikkea ajatelleeksi. Mutta kaikeksi onneksi apotti Busoni muisti sen teidän sijastanne.

— Kuinka apotti on ystävällinen!

— Hän on varovainen mies.

— Hän on ihmeellinen mies, sanoi luccalainen. — Ja hän on siis lähettänyt ne teille?

— Ne ovat tässä.

Luccalainen pani ihastuneena kätensä ristiin.

— Te olette vihitty Oliva Corsinarin kanssa San Paolon kirkossa Monte Cattinissa. Tässä on papin antama todistus.

— Niin, siinä se todellakin on, sanoi majuri katsellen kummastuneena paperia.

— Ja tässä on poikanne Andrea Cavalcantin kastetodistus. Sen on allekirjoittanut Saravezzan pastori.

— Kaikki on siis järjestyksessä, sanoi majuri.

— Ottakaa siis nämä paperit, joilla minä en tee mitään, ja antakaa ne pojallenne, että hän säilyttäisi ne huolellisesti.

— Sen kyllä uskon!... Jos hän ne kadottaisi...

— Mitä sitten? Jos hän ne kadottaisi? kysyi Monte-Cristo.

— Niin täytyisi kirjoittaa Italiaan, sanoi luccalainen, — ja uusien saaminen kestäisi jokseenkin kauan.

— Niiden saaminen tulisi todellakin hyvin vaikeaksi, sanoi Monte-Cristo.

— Melkein mahdottomaksi, totesi luccalainen.

— On hauskaa, että ymmärrätte, kuinka tärkeitä nämä paperit ovat.

— Minun mielestäni ne ovat suorastaan korvaamattomat.

— Ja nyt, sanoi Monte-Cristo, — mitä tulee nuorukaisen äitiin...

— Hyvä Jumala, sanoi majuri, jonka tielle alkoi ilmestyä vaikeuksia, — tarvitsenko minä häntäkin?

— Ette, sanoi Monte-Cristo. — Sitä paitsi, eikö hän ole...

— On kyllä, on kyllä, hän on...

— Maksanut veronsa luonnolle...?

— On kyllä, on, sanoi luccalainen nopeasti.

— Minä tiedän sen, totesi Monte-Cristo. — Hän kuoli kymmenen vuotta sitten.

— Ja minä suren vieläkin hänen kuolemaansa, sanoi majuri ottaen taskustaan raitaisen nenäliinan ja pyyhkien sillä vuoroin toista, vuoroin toista silmäänsä.

— Minkä sille mahtaa, sanoi Monte-Cristo, — olemmehan kaikki kuolevaisia. Ymmärrättehän, että täällä on tarpeetonta tietää, että olette olleet erossa pojastanne viisitoista vuotta. Tähän aikaan ei pidetä tuollaisista kertomuksista, kuinka muka mustalaiset varastavat lapsia. Olette lähettänyt hänet maaseutuluostariin kasvatettavaksi ja tahdotte, että hän päättää kasvatuksensa Pariisissa. Sen vuoksi olette lähtenyt Via Reggiosta, jossa olette asunut vaimonne kuoleman jälkeen. Se riittää.

— Niinkö luulette?

— Aivan varmasti.

— Hyvä on siis.

— Jos ihmiset saavat tietää jotakin tästä erosta...

— Niin mitä silloin sanon?

— Että eräs uskon opettaja ... jonka olivat lahjoneet sukunne viholliset...

— Corsinarit?

— Juuri niin ... ryösti lapsen, jotta nimenne sammuisi.

— Se on totta, sillä hänhän on ainoa poikani.

— No niin, nyt kun kaikki on päätetty, kun muistianne on virkistetty eikä se siis enää teitä petä, niin arvaatte kai, minkä yllätyksen olen teille valmistanut?

— Onko se iloinen yllätys? kysyi luccalainen.

— Ah! sanoi Monte-Cristo. — Kyllä huomaan, että isän silmää on yhtä vaikea pettää kuin isän sydäntäkin.

— Hm, sanoi majuri.

— Lapsenne, poikanne Andrea on täällä!

— Minä olen sen jo aavistanut, sanoi luccalainen hyvin rauhallisesti.

— Hän on siis täällä?

— On, sanoi Monte-Cristo. — Palvelijani, joka äsken kävi täällä, ilmoitti hänen saapuneen.

— Hyvä on, hyvä on, sanoi majuri kiristäen takkinsa mustia nauhoja.

— Hyvä herra, sanoi Monte-Cristo, — tajuan täydellisesti mielenliikutuksenne. Teidän täytyy saada valmistua kohtaamiseen. Tahdon myöskin valmistaa nuoren miehen tähän tapaamiseen, sillä hän on varmasti yhtä levoton kuin tekin.

— Sen uskon kyllä, sanoi Cavalcanti.

— No niin! Neljännestunnin päästä olemme luonanne.

— Te tuotte siis hänet tänne? Te olette siis niin ystävällinen, että itse esittelette hänet minulle?

— En, en tahdo astua isän ja pojan väliin, te saatte olla kahden, herra majuri. Mutta olkaa rauhassa; vaikka veren ääni pettäisikin, niin ette voi hänestä erehtyä; sillä hän tulee tuosta ovesta. Hän on vaaleatukkainen, melkein liiankin vaaleatukkainen, miellyttävä nuori mies. Saattepahan nähdä.

— Vielä yksi asia, sanoi majuri. — Tiedätte, että minulla ei ollut mukanani muuta kuin ne kaksituhatta frangia, jotka ystävällinen apotti oli minulle antanut. Niistä rahoista olen suorittanut matkakulut ja...

— Ja tarvitsette rahaa ... sen kyllä ymmärrän, herra Cavalcanti. Jotta summa tulisi tasaiseksi, niin tässä on kahdeksan tuhannen frangin seteliä.

Majurin silmät kiiluivat.

— Olen teille siis vielä velkaa neljäkymmentätuhatta, sanoi Monte-Cristo.

— Tahtooko teidän ylhäisyytenne kuitin? sanoi majuri pistäen setelit takkinsa sisätaskuun.

— Se on tarpeetonta, vastasi Monte-Cristo.

— Voidaksenne tehdä tilityksen apotti Busonille.

— Annatte kuitin koko summasta, kun saatte nuo neljäkymmentätuhatta. Muut varokeinot ovat tarpeettomia rehellisten ihmisten kesken.

— Niin, se on totta, sanoi majuri, — rehellisten ihmisten kesken.

— Nyt vielä viimeinen sana, herra markiisi. Sallittehan minun antaa teille pienen neuvon?

— Tietysti! Sanokaa!

— Ettekö suvaisisi luopua tuosta takistanne?

— Tästäkö? sanoi majuri katsellen tyytyväisenä pukuaan.

— Niin. Tuollaista voi kyllä vielä käyttää Via Reggiossa, mutta Pariisissa sellainen on jo aikoja sitten joutunut pois muodista.

— Sepä on ikävä asia, sanoi luccalainen.

— Jos se teille on niin rakas, niin voittehan ottaa sen yllenne lähtiessänne.

— Mutta mitä otan sen sijaan?

— Sen puvun, joka on matkakirstussanne.

— Mitä, matkakirstussaniko? Minulla ei ole muuta kuin käsilaukku.

— Ei kai olekaan muuta mukanne. Miksi suotta olisitte ottanut liikoja mukaanne? Vanha sotilas tahtoo astella kepeästi säilytettynä.

— Juuri sen vuoksi...

— Mutta olettehan varovainen mies ja olette lähettänyt matkakirstunne edeltäpäin. Ne saapuivat eilen Hôtel des Princes'iin, Richelieu-kadun varrelle. Sieltähän olette varannut itsellenne asunnon.

— Siellä on siis matkakirstuja?

— On, ja varovaisena miehenä olette luultavasti antanut kamaripalvelijanne panna sinne kaikki, mitä tarvitsette, kävelypukuja ja univormuja. Juhltilaisuuksissa otatte yllenne univormun, se tekee hyvän vaikutuksen. Älkää unohtako kunniaristiänne. Sille nauretaan Ranskassa, mutta sitä käytetään kuitenkin.

— Hyvä on, hyvä on, hyvä on! sanoi majuri yllättyen yllättymistään.

— Ja nyt, sanoi Monte-Cristo, — kun sydämenne on lujittunut liian voimakkaita mielenliikuttuksia vastaanottamaan, niin valmistautukaa kohtaamaan poikanne Andrea.

Kumarrettuaan kohteliaasti ihastuneelle luccalaiselle Monte-Cristo hävisi oviverhon taakse.

## 56. Andrea Cavalcanti

Kreivi Monte-Cristo astui viereiseen huoneeseen, jota Baptistin oli nimittänyt siniseksi salongiksi. Sinne oli tullut sulavaliikkeinen ja jokseenkin hienosti pukeutunut nuori mies, joka puoli tuntia sitten oli noussut ajurin vaunuista kreivin asunnon edustalla. Baptistin oli tuntenut hänet heti siksi vaaleatukkaiseksi mustasilmäiseksi, punaposkiseksi ja heleänväriseksi mieheksi, jonka tuntomerkit hänen herransa oli ilmoittanut.

Kreivin astuessa sisään lojui nuori mies veltona sohvalla lyöden hajamielisenä kultanuppisella kepillään kenkiään.

Huomatessaan Monte-Criston hän nousi äkkiä.

— Olette kreivi Monte-Cristo? kysyi hän.

— Olen, vastasi tämä, — ja luulen, että minulla on kunnia puhutella vicomte Andrea Cavalcantia?

— Olen vicomte Andrea Cavalcanti, sanoi nuori mies kumartaen sulavasti.

— Teillä on varmaankin suosituskirje minulle, sanoi Monte-Cristo.

— En maininnut teille siitä, sillä allekirjoitus tuntui minusta kummalliselta.

— Merenkulkija Sindbad, eikö niin?

— Juuri niin. Kun en ole koskaan kuullut puhuttavan muusta merenkulkija Sindbadista kuin siitä, joka mainitaan Tuhannen ja yhden yön saduissa...

— No niin, tämä on eräs hänen jälkeläisensä, muudan rikas ystäväni, hyvin erikoinen, melkein hullu englantilainen, jonka oikea nimi on lordi Wilmore...

— Se selittää kaiken, sanoi Andrea. — Sehän on mainio asia. Olen tuntenut tuon saman englantilaisen ... oikein hyvin... Herra kreivi, olen nöyrin palvelijanne.

— Jos se, mitä suvaitsette kertoa minulle, on totta, lausui Monte-Cristo hymyillen, — niin toivon, että ystävällisesti annatte minulle hiukan tietoja itsestänne ja suvustanne.

— Mielelläni, sanoi nuori mies, niin sulavasti, että heti huomasi hänen luottavan hyvään muistiinsa. — Olen, niin kuin sanoitte, Andrea Cavalcanti, isäni on majuri Cavalcanti, joka polveutuu Firenzen kultaiseen kirjaan kirjoitetusta Cavalcanti-suvusta. Meidän perheemme, vaikka se vieläkin on hyvin rikas, sillä isälläni on puolen miljoonan vuotuiset tulot, on kokenut suuria vastoinkäymisiä, ja minut ryösti jo viisi- tai kuusivuotiaana eräs uskonon kotiopettaja. Tämän vuoksi en ole viiteentoista vuoteen nähnyt isääni. Siitä asti, kun opin ajattelemaan, siitä asti, kun olen ollut vapaa ja oma herrani, olen häntä etsinyt, mutta turhaan. Tämä ystäväni Sindbadin kirje ilmoittaa vihdoin minulle, että hän on Pariisissa, ja käskee minua kääntymään puoleenne saadakseni tarkempia tietoja.

— Toden totta, kertomuksenne on hyvin mielenkiintoinen, sanoi kreivi katsellen synkän tyytyväisenä nuoren miehen sulavaa käyttäytymistä ja hänen kasvojaan, joissa oli langenneen enkelin kauneutta. — Teitte viisaasti noudattaessanne ystäväni Sindbadin viittausta, sillä isänne on todellakin täällä ja etsii teitä.

Salonkiin tultuaan oli kreivi koko ajan tarkannut nuorta miestä. Hän oli ihailnut tämän kirkasta katsetta ja äänen varmaa sointia. Mutta kuullessaan nuo luonnolliset sanat: "Isänne on todellakin täällä ja etsii teitä", nuori Andrea säpsähti ja huudahti:

— Isäni! Isäni täällä!

— Niin on, vastasi Monte-Cristo, — isänne on täällä, majuri Bartolomeo Cavalcanti.

Nuoren miehen kasvoille sävähtänyt kauhun ilme katosi melkein heti.

— Niin, sehän on totta, majuri Bartolomeo Cavalcanti, sanoi hän. — Ja te, herra kreivi, sanoitte, että hän on täällä.

— Niin sanoin. Voin vielä lisätä siihen, että juuri äsken läksin hänen luotaan ja että hänen kertomuksensa kadonneesta pojastaan liikutti minua suuresti. No niin, eräänä päivänä hän sai kuulla, että hänen poikansa ryöstäjä oli valmis luovuttamaan nuoren miehen tai ainakin ilmoittamaan, missä tämä on, jos hän saa suurehkon summan rahaa. Mikään ei pidättänyt kunnon isää. Rahat lähetettiin Piemontin rajalle ja niiden mukana matkapassi Italian kautta kulkemista varten. Olitte siihen aikaan, luullakseni, Etelä-Ranskassa.

— Niin olin, vastasi Andrea jokseenkin hämillään. — Niin, minä olin Etelä-Ranskassa.

— Vaunut kai odottivat teitä Nizzassa?

— Niin odottivatkin. Nizzasta matkustin Genovaan, Genovasta Torinon, Torinosta Chambéryhin, Chambérystä Pont-de-Beauvoisiniin ja Pont-de-Beauvoisinista Pariisiin.

— Aivan oikein. Hän toivoi koko ajan tapaavansa teidät matkalla, sillä hän matkusti samaa tietä. Sen vuoksi matkasuunnitelmanne oli sillä tavoin järjestetty.

— Mutta, sanoi Andrea, — vaikka rakas isäni olisikin minut tavannut, niin hän ei olisi ehkä tuntenut minua. Olen hiukan muuttunut siitä, kun hän minut viimeksi näki.

— Mutta veren ääni! sanoi Monte-Cristo.

— Sehän on totta, sanoi nuori mies, — en muistanut veren ääntä.

— Nyt, jatkoi Monte-Cristo, — on markiisi Cavalcanti huolissaan vain yhdestä asiasta, siitä, mitä olette tehnyt sinä aikana, jona olitte hänen luotaan poissa. Miten ryöstäjänne on teitä kohdellut? Onko teitä kohdeltu syntyperänne vaatimalla tavalla? Eivätkö henkiset kärsimyksenne, jotka ovat sata vertaa ruumiillisia pahemmat, ole vaurioittaneet suuria luonnonlahjojanne? Ja luuletteko voivanne arvokkaalla tavalla astua yhteiskunnalliseen asemaan ja pitää sitä yllä?

— Herra kreivi, sopersi nuori mies, — toivon, ettei mitään vääriä tietoja...

— Minulleko? Minullehan kertoi teistä ensi kertaa ystäväni Wilmore, tuo suuri hyväntekijä. Tiedän, että hän kohtasi teidät vaikeissa oloissa eikä kysynyt teiltä mitään; enkä minä ole utelias. Onnettomuutenne herätti hänen mielenkiintoaan, siis olette mieltäkiinnittävä. Hän kertoi minulle haluavansa antaa teille sen aseman yhteiskunnassa, minkä olitte kadottanut, etsivänsä isänne ja löytävänsä hänet. Hän on etsinyt ja löytänyt, kaikesta päättäen, sillä isänne on täällä. Eilen hän ilmoitti tulostanne ja antoi sitä paitsi minulle eräitä määräyksiä, jotka koskevat varallisuuttanne. Siinä kaikki. Tiedän, että ystäväni Wilmore on erikoinen ihminen, mutta tiedän myöskin, että hän on luotettava ja rikas kuin kultakaivos, että hän siis voi täyttää oikkunsa kärsimättä niiden johdosta aineellista vahinkoa, ja lupasin noudattaa hänen määräyksiään. Nyt, hyvä herra, älkää loukkaantuko kysymykseeni. Kun velvollisuuteni on hiukan suojella teitä, haluaisin tietää, eivätkö osaksenne tulleet vastoinkäymiset, joihin itse olette aivan syytön ja jotka eivät pienimmässäkään määrässä vähennä kunnioitustani teitä kohtaan, eivätkö ne ole hiukan vieroittaneet teitä siitä seurapiiristä, johon nimenne ja rikkautenne teidät määrää ja jossa teillä on loistava asema.

— Herra kreivi, sanoi nuori mies, joka kreivin puhuessa oli saanut entisen varmuutensa, — siinä suhteessa voitte olla aivan rauhassa. Ryöstäjäni, jotka erottivat minut isästäni ja jotka epäilemättä alun alkaen aikoivat myydä minut isälleni, laskivat aivan oikein hyötyvänsä enemmän, jos antaisivat minun säilyttää henkisen pääomani, vieläpä kartuttaakin sitä mahdollisuuden mukaan. Olen siis saanut jokseenkin hyvän kasvatuksen, ja nuo lapsenryöstäjät ovat kohdelleet minua melkein samoin kuin Vähän-Aasian orjakauppiat, jotka opettivat orjilleen lääketiedettä, kielioppia ja filosofiaa myydäkseen heidät sitten sitä suuremmasta hinnasta Roomassa.

Monte-Cristo hymyili tyytyväisenä. Hän ei näyttänyt odottaneen niin paljoa Andrea Cavalcantista.

— Sitä paitsi, jatkoi nuori mies, — jos kasvatuksessani tai pikemmin sanoen seurustelutavoissani onkin puutteita, niin ne varmaankin annetaan anteeksi, kun otetaan varteen, mitä kaikkea olen nuoruudessani saanut kärsiä.

— No niin, sanoi Monte-Cristo välinpitämättömästi, — siinä suhteessa teette aivan kuten haluatte, sillä tämä asia koskee yksinomaan teitä. Mutta teidän sijassanne en kertoisi muille sanaakaan noista seikkailuistanne. Elämäkertanne on suoranainen romaani, ja vaikka ihmiset rakastavatkin suppeita, kansiin sidottuja kuvauksia, niin he eivät välitä elävästä romaanista, vaikka se olisi kuinkakin kullattu, niin kuin teidän on. Rohkenen huomauttaa teille näistä seikoista. Tuskin olette ennättänyt kertoa liikuttavan tarinanne jollekulle, niin se jo kiertää maailmaa aivan vääristeltyinä. Teidän olisi pakko esiintyä uutena Antonyna, ja niiden aika on jo ollut ja mennyt. Ehkä teillä olisi alussa menestystä herättämänne uteliaisuuden vuoksi, mutta luultavasti väsyisitte alinomaisiin selittelyihin.

— Luultavasti olette oikeassa, herra kreivi, sanoi nuori mies kalveten vastoin tahtoaan Monte-Criston katsoessa häneen terävästi. — Joutuisin silloin hyvin ikävään asemaan.

— No, ei pidä liioitellakaan, sanoi Monte-Cristo. — Teidän on vain harkittava sopivaa esiintymismuotoa, ja koska olette älykäs mies, ei se ole teille vaikeaa, varsinkaan kun omat etunne siitä riippuvat. Todistuksilla ja arvokkaalla seuralla voitte hälventää kaikki varjot, mitkä liittyvät tähänastiseen elämäänne.

Andrea joutui silminnähtävästi aivan ymmälle.

— Tarjoutuisin kyllä menemään takuuseen teistä, sanoi Monte-Cristo, — mutta tapani on epäillä parhaita ystäviänikin ja ymmärtää, että hekin voivat epäillä minua. Näyttelisin siis tässä osaa, joka ei sovi minulle, niin kuin näyttelijät sanovat, ja voisin joutua pilkan esineeksi.

— Mutta, herra kreivi, sanoi Andrea uhkarohkeasti, — ottaen huomioon sen, että lordi Wilmore on minua teille suositellut...

— On kyllä, jatkoi Monte-Cristo, — mutta hän on viitannut siihen, rakas herra Andrea, että nuoruutenne on ollut jokseenkin myrskyinen. Älkää hämmentykö, en vaadi teiltä mitään tunnustusta. Juuri sen vuoksi, ettette tarvitsisi ketään muuta, on Luccasta tuotettu tänne markiisi Cavalcanti, isänne. Saatte nähdä hänet, hän on hiukan jäykkä, hiukan karu, mutta sehän johtuu vain univormusta, ja kun ihmiset saavat tietää, että hän on ollut kahdeksantoista vuota Itävallan armeijassa, niin hänelle annetaan kaikki anteeksi. Me emme yleensä vaadi liikoja itävaltalaisilta. Vakuutan teille, että hän on hyvin tyydyttävä isä.

— Rauhoitatte minua. Jouduin hänen luotaan pois niin varhain, etten muista hänestä mitään.

— Ja tiedättehän, että suuri rikkaus tasoittaa yhtä ja toista.

— Isäni on siis todellakin rikas?

— Miljoonien omistaja ... hänellä on viidensadantuhannen vuotuiset korot.

— Entä minä, kysyi nuori mies levottomana, — joudunko siis asemaan, joka on hyvin ... miellyttävä?

— Erinomaisen miellyttävä. Hän antaa teille vuosittain viisikymmentätuhatta frangia, niin kauan kuin olette Pariisissa.

— Siinä tapauksessa jään tänne ainaseksi.

— Eihän kukaan varmasti tiedä, miten käy. Ihminen päättää, Jumala säätää...

Andrea huokaisi.

— Isältänikö saan tuon summan? kysyi hän sitten levottomana.

— Niin, mutta lordi Wilmoren takuulla, joka isänne pyynnöstä on avannut teille viidentuhannen frangin tilin kuukausittain herra Danglars'in, Pariisin luotettavimman pankkiirin liikkeessä.

— Ja aikooko isäni kauankin viipyä Pariisissa? kysyi Andrea levottomana.

— Muutamia päiviä vain, vastasi Monte-Cristo. — Sotapalveluksensa vuoksi hän ei voi olla kahta tai kolmea viikkoa kauempaa poissa virantoimituksesta.

— Rakas isä! sanoi Andrea huomattavasti ihastuen tästä pikaisesta lähdöstä.

— Sen vuoksi, jatkoi Monte-Cristo ollen erehtyvinään tämän huudahduksen aiheesta, — sen vuoksi en tahdokaan kauemmin estää teitä tapaamasta toisianne. Oletteko valmis sulkemaan isänne syyliinne?

— Ette kai sitä epäilekään?

— No niin, astukaa siis salonkiin, kohtaatte isänne, joka teitä siellä odottaa.

Andrea kumarsi syvään kreiville ja astui salonkiin.

Kreivi seurasi häntä katseillaan ja nähtyään hänen poistuvan painoi erästä nappulaa. Tietty taulu siirtyi silloin paikaltaan taitavasti sovitetun reiän päältä, josta saattoi nähdä salonkiin.

Andrea sulki oven jälkeensä ja lähestyi majuria, joka nousi kuullessaan askelten äänen.

— Oi rakas isä, sanoi Andrea niin kovaa, että kreivi saattoi sen kuulla suljetun oven läpi. — Tekö siinä todellakin olette?

— Hyvää päivää, rakas poikani, sanoi majuri juhlallisesti.

— Kun olemme olleet niin monta vuotta erossa, niin kuinka onnellinen olenkaan saadessani teidät jälleen nähdä, jatkoi Andrea yhä katsellen oveen päin.

— Niin, ero on todellakin ollut pitkä.

— Emmekö syleile toisiamme? sanoi Andrea.

— Niin kuin tahdot, poikani.

Ja herrat syleilivät toisiaan niin kuin näyttämöllä painaen päänsä toisen olalle.

— Olemme siis kohdanneet toisemme, sanoi Andrea.

— Olemme kohdanneet toisemme, toisti majuri.

— Emmekä enää kai koskaan eroa toisistamme?

— Emme. Toivon, rakas poikani, että tästä lähin pidät Ranskaa uutena isänmaanasi.

— Joutuisin aivan epätoivoon, jos minun täytyisi jättää Pariisi, lausui nuori mies.

— Minä taas en voisi elää muualla kuin Luccassa. Ymmärrät siis, että palaan sinne niin pian kuin mahdollista.

— Mutta ennen lähtöänne luovutatte varmaankin minulle paperit, joiden avulla voin todistaa syntyperäni.

— Epäilemättä, juuri sitä varten tulinkin, ja olen saanut kokea niin paljon vaikeuksia tuodakseni ne sinulle, ettei mieleni tee ruveta etsimään sinua uudelleen, sillä se kuluttaisi voimani aivan loppuun.

— Ja missä nuo paperit ovat?

— Tässä.

Andrea tarttui ahneesti isänsä vihkimätodistukseen ja omaan syntymätodistukseensa, ja kun hän oli ne kiihkeästi avannut, niin kuin saattoikin odottaa kunnan pojan tekevän, hän silmäili ne lävitse nopeasti ja tottuneesti kuten ainakin ihminen, jolla on terävä huomiokyky ja suuri mielenkiinto asiaan.

Kun hän oli lukenut paperit, väikkyi hänen kasvoillaan tavaton ilo, ja katsoen majuriin omituisesti hän sanoi puhtaalla Toscanan murteella:

— Italiassa ei siis olekaan kaleereita...?

Majuri kohotti päätään.

— Kuinka niin? kysyi hän.

— Koska siellä tohditaan valmistaa tällaisia papereita rankaisematta? Puolta pienemmistä rikoksista, rakas isä, lähetetään Ranskassa viideksi vuodeksi Touloniin hengittämään raitista ilmaa.

— Mitä tämä tarkoittaa? kysyi luccalainen koettaen esiintyä majesteetillisesti.

— Rakas herra Cavalcanti, sanoi Andrea puristaen majurin käsivartta, — kuinka paljon saatte siitä, että esiinnytte isänäni?

Majuri aikoi puhua.

— Hiljaa, sanoi Andrea vaimentaen ääntään, — minä annan teille ensin luottamukseni. Minä saan vuodessa viisikymmentätuhatta frangia siitä, että olen poikanne. Siitä ymmärrätte, ettei minun tee mieleni siitä kieltäytyä.

Majuri katsahti levottomana ympärilleen.

— Olkaa rauhassa, olemme kahden kesken, sanoi Andrea. — Puhummehan sitä paitsi italiankieltä.

— No niin, sanoi luccalainen, — minä saan viisikymmentätuhatta, kerta kaikkiaan.

— Herra Cavalcanti, sanoi Andrea, — uskotteko satuihin?

— Sitä en tehnyt ennen, mutta nyt kai minun täytyy uskoa.

— Onko teillä siis todistuksia?

Majuri otti taskustaan kourallisen kultaa.

— Tuntuu todistuksia, niin kuin näette.

— Uskotte siis, että voin luottaa siihen, mitä minulle on luvattu?

— Uskon.

— Ja että tuo kunnan kreivi pitää lupauksensa?

— Varmasti. Mutta ymmärrättehän, että sitä varten meidän täytyy näytellä osaamme. Minun pitää

olla hellä isä...

- Ja minun kunnioittava poika... Koska he tahtovat minun polveutuvan teistä...
- Ketkä *he*?
- Mistä minä sen tiedän; ne, jotka kirjoittivat teille kirjeen. Ettekö ole saanut kirjettä?
- Olen kyllä.
- Keneltä?
- Eräältä apotti Busonilta.
- Jota ette tietysti tunne?
- En ole koskaan nähnytkään.
- Ja mitä tuossa kirjeessä oli?
- Ettehän vain petä minua?
- En suinkaan, asiammehan on yhteinen.
- Lukekaa siis.

Ja majuri ojensi kirjeen nuorelle miehelle. Andrea luki puoliääneen:

Olette köyhä, toivoton vanhuus odottaa teitä. Tahdotteko tulla riippumattomaksi, vaikkakaan ette rikkaaksi?

Menkää Pariisiin heti paikalla ja kysykää kreivi Monte-Cristolta, joka asuu Champs-Elysées n:o 30:ssa, poikaanne, joka teillä on markiisitar Corsinarin kanssa ja joka ryöstettiin teiltä viiden vuoden ikäisenä.

Tämän pojan nimi on Andrea Cavalcanti.

Jotta ette epäilisi kirjeen kirjoittajan hyviä tarkoituksia, on tämän oheen liitetty:

1:o Kahdentuhannen neljänsadan toscanalaisen liiran maksuosoitus, jonka lunastaa Gozzi Firenzessä.

2:o Suosituskirje kreivi Monte-Cristolle, joka antaa teille neljäkymmenen kahdeksantuhannen frangin luoton.

Olkaa kreivin luona toukokuun 26. päivänä, kello seitsemän iltapäivällä.

Apotti Busoni.

- Aivan oikein.
- Kuinka niin, aivan oikein? Mitä sillä tarkoitatte? kysyi majuri.
- Tarkoitan sitä, että minä olen saanut melkein samanlaisen.
- Apotti Busoniltako?
- En, vaan eräältä englantilaiselta, lordi Wilmorelta, joka sanoo itseään merenkulkija Sindbadiksi.
- Ja jonka tunnette yhtä vähän kuin minä apotti Busonin?
- Kyllä minä hänet tunnen. Olen siis pitemmällä kuin te.
- Oletteko nähnyt hänet?
- Olen kerran.
- Missä?
- Sitä en voi teille sanoa. Silloin tietäisitte yhtä paljon kuin minäkin, ja se olisi tarpeetonta.



— Entä mitä teidän kirjeessänne oli?

— Lukekaa.

Olette köyhä ja teillä on kurja tulevaisuus edessänne. Tahdotteko saada nimen, olla vapaa ja tulla rikkaaksi?

Nouskaa vaunuihin, jotka ovat odottamassa Nizzassa Genovan portin luona. Ajakaa Torinon, Chambéryn ja Pont-de-Beauvoisinin kautta. Menkää kreivi Monte-Criston luo Champs-Élysées 30:een toukokuun 26. päivänä ja tiedustelkaa isääänne.

Olette markiisi Bartolomeo Cavalcantin ja markiisitar Oliva Corsinarin poika, niin kuin todistavat ne paperit, jotka isänne markiisi teille antaa ja joiden avulla voitte astua Pariisin hienoston keskuuteen.

Voidaksenne ylläpitää arvoanne saatte vuosittain viisikymmentätuhatta frangia.

Tämän mukaan seuraa viidentuhannen frangin maksuosoitus, jonka lunastaa pankkiiri Ferrea Nizzassa, ja suosituskirje kreivi Monte-Cristolle, joka minun puolestani tulee pitämään huolta teistä.

Merenkulkija Sindbad.

— Hyvin kaunis kirje! sanoi majuri.

— Eikö olekin?

— Oletteko tavannut kreivin?

— Tulen juuri hänen luotaan.

— Ja hän on tunnustanut kirjeen sisällyksen oikeaksi?

— Kaikki.

— Ymmärrätkö tästä mitään?

— En todellakaan.

— Tässä harjoitetaan jonkinmoista petosta.

— Mutta ei suinkaan teitä eikä minua kohtaan?

— Ei suinkaan.

— Mitä se siis meihin kuuluu?

— Ei mitään, eikö niin?

— Mennään siis vain eteenpäin ja ollaan varovaisia.

— Oikein. Saattepaahan nähdä, minä olen sopivaa seuraa teille.

— Sitä en ole hetkeäkään epäillyt, rakas isäni.

— Te tuotate minulle kunniaa, rakas poikani.

Tänä hetkenä katsoi Monte-Cristo sopivimmaksi astua salonkiin. Kuullessaan hänen askelensa miehet heittäytyivät toistensa syliin.

— No, markiisi, sanoi Monte-Cristo, — kaikesta päättäen on poikanne ollut sellainen kuin olette toivonut.

— Oi, herra kreivi, minä aivan tukehdun ilosta.

— Entä te, nuori mies?

— Oi, herra kreivi, minä aivan menehdyn onnesta.

— Onnellinen isä! Onnellinen poika! sanoi kreivi.

— Yksi ainoa seikka tuottaa minulle surua, sanoi majuri. — Se nimittäin, että minun täytyy niin pian lähteä Pariisista.

— Oh, sanoi Monte-Cristo, — toivottavasti ette kuitenkaan lähde ennen kuin olen esitellyt teidät muutamille ystäväilleni.

— Olen valmis noudattamaan herra kreivin määräyksiä, sanoi majuri.

— Mutta nyt, nuori mies, ripittäkää itsenne.

— Kenelle?

— Isällemme tietysti. Kertokaa hänelle jotakin raha-asioistanne.

— Hitto vieköön, sanoi Andrea, — kosketatte arkaa kohtaa.

— Kuuletteko, majuri? sanoi Monte-Cristo. — Tuo rakas lapsi sanoo tarvitsevansa rahaa.

— Mitä minun pitää tehdä?

— Antaa hänelle tietysti.

— Minunko?

— Niin, teidän.

Monte-Cristo astui miesten väliin.

— Tuossa on, sanoi hän Andrealle pistäen hänen käteensä setelipinkan.

— Mitä tämä on?

— Isänne vastaus. Huomautittehan, että tarvitsette rahaa?

— Huomautin kyllä. Mutta...

— Hän pyytää minua antamaan nämä teille hänen puolestaan, ensimmäisiä ostoksianne varten.

— Oh, rakas isä!

— Vaiti, sanoi Monte-Cristo, — huomaattehan, ettei hän tahdo teidän tietävän, että rahat tulevat häneltä.

— Ymmärrän tämän hienotunteisuuden, sanoi Andrea pistäen setelitukun housuntaskuunsa.

— Hyvä on, sanoi Monte-Cristo. — Ja nyt, lähtekää!

— Ja milloin meillä on kunnia tavata jälleen herra kreivi? kysyi Cavalcanti.

— Niin, kysyi Andrea, — milloin meillä on se kunnia?

— Lauantaina, jos niin tahdotte. Talossani Auteuilissa, Fontaine-katu n:o 28, on luonani päivällisillä useita henkilöitä, niiden joukossa herra Danglars, pankkiirinne. Esittelen teidät molemmat hänelle, sillä täytyyhän hänen tutustua teihin maksaakseen teille rahanne.

— Juhlapuvussako? kysyi majuri puoliääneen.

— Juhlapuvussa? Univormussa, kunniaristit rinnassa, polvihousuissa.

— Entä minä? kysyi Andrea.

— Oh, te tulette aivan yksinkertaisessa asussa: mustat housut, kiiltonahkakengät, valkoinen liivi, musta tai sininen hännystakki, pitkä kaulahuivi. Hankkikaa pukunne Bliniltä tai Véroniquelta. Ellette tunne heidän osoitettaan, niin Baptistin ilmoittaa ne teille. Mitä vaatimattomammin esiinnytte, rikkaita kun olette, sitä suuremman vaikutuksen teette. Jos ostate hevoset, niin menkää Devedeux'n luo. Jos ostate vaunut, menkää Baptisten luo.

— Mihin aikaan voimme tulla? kysyi nuori mies.

— Puoli seitsemältä.

— Hyvä on, me tulemme, sanoi majuri tarttuen hattuunsa.

Molemmat Cavalcantit kumarsivat kreiville ja poistuivat.

Kreivi lähestyi ikkunaa ja näki heidän menevän pihan poikki käsitysten.

— Siinä on kaksi konnaa! mutisi hän. — Mikä vahinko, että he eivät todellakin ole isä ja poika!

Vaivuttuaan sitten hetkiseksi synkkiin mietteisiin hän sanoi:

— Menkäämme Morrelien luo, sillä inho näyttää vaikuttavan minuun vieläkin voimakkaammin kuin viha.

## 57. Aitaus

Meidän täytyy nyt viedä lukijamme takaisin aitaukseen herra Villefort'in talon luo. Kastanjapuiden suojaaman ristikkoportin takana tapaamme vanhoja tuttuja. Tällä kertaa Maximilien saapui ensimmäisenä. Hän tirkisti laudoituksen raosta nähdäkseen varjon liikkuvan puiden suojassa ja kuullakseen silkkikengän narskuvan hiekkakäytävällä.

Odotettu ääni kuului viimein, mutta yhden varjon sijasta lähestyikin kaksi. Valentinen viipyminen oli johtunut siitä, että rouva Danglars ja Eugénie olivat tulleet vieraisille ja olivat viipyneet yli sen ajan, jolloin Valentinen piti saapua. Valentine pyysi Eugénieta tulemaan kanssaan kävelemään voidakseen siten näyttää Maximilienille, ettei itse ollut syypää viipymiseensä.

Nuori mies tajusi tämän anteeksipyyntönsä ja tunsikin mielensä kepeämmäksi. Vaikka ei saapunutkaan äänenkantaman päähän, osasi Valentine kuitenkin sovittaa kävelynsä niin, että Maximilien näki hänen kävelevän edestakaisin, ja portin ohi kulkiessaan tyttö toverinsa huomaamatta loi aina nuoreen mieheen päin katseen, joka näytti sanovan:

"Odottakaa kärsivällisesti, näettehän, että minä olen syytön viipymiseen." Ja Maximilien odotti kärsivällisesti ihailien tyttöjen erilaista ulkomuotoa: toinen oli vaalea, haaveksivasilmäinen ja notkea kuin paju, toinen tumma, ylväskatseinen ja suora kuin poppeli. Selväähän on, että vertailussa etusija, ainakin Maximilienin mielestä, tuli Valentinellemme.

Puoli tuntia käveltyään tytöt poistuivat, ja Maximilien ymmärsi, että rouva Danglars'in vierailuaika oli loppunut.

Vähän sen jälkeen Valentine palasikin yksinään. Peläten jonkun vakoilevan hän asteli hitaasti eikä tullut suoraan portille, vaan istahti eräälle penkille tarkastettuaan sitä ennen aivan kuin ohimennen jokaista pensaikkoo ja tutkittaan jokaisen käytävän.

Sitten hän livahti portille.

— Päivää, Valentine, sanoi ääni.

— Päivää, Maximilien. Te saitte odottaa, mutta näittehän, että syy ei ollut minun?

— Näin, minä tunsin neiti Danglars'in. En luullut teitä niin hyväksi ystäväksi hänen kanssaan.

— Kuka teille on sanonut, että olemme hyviä ystäviä, Maximilien?

— Ei kukaan. Mutta näin teidän kävelevän käsitysten ja puhelevan. Oisi luullut kahden koulutoverin uskovan toisilleen salaisuuksiaan.

— Me kerroimme todellakin salaisuuksia toisillemme, sanoi Valentine.

— Hän myönsi, kuinka vastenmielisesti hän menee naimisiin herra Morcerfin kanssa ja minä tunnustin, että pidän avioliittoa Franz d'Epinayn kanssa suorastaan onnettomuutena.

— Rakas Valentine!

— Siinä syy, ystäväni, miksi näitte Eugénien ja minun seurustelevan niin hyvinä ystävinä. Puhuessani miehestä, jota en rakasta, ajattelin häntä, jota rakastan.

— Kuinka hyvä te olette kaikessa, Valentine, ja teillä on sitä mitä neiti Danglars'illa ei koskaan tule olemaan, ihmeellistä suloutta, joka naisessa on samaa kuin kukassa tuoksu, hedelmässä maku, sillä eihän se riitä, että kukka ja hedelmä ovat vain kauniita.

— Rakkautenne saa teidät näkemään kaiken siinä valossa, Maximilien.

— Se ei ole siihen syynä, Valentine, sen vannon. Äsken katselin teitä molempia, ja kautta kunniani, vaikka tunnustankin neiti Danglars'in kauniiksi, en voi käsittää, kuinka mies voisi häneen rakastua.

— Se käsitys on epäilemättä aivan väärä. Kun te miehet arvostelette meitä tyttöparkoja, niin emme voi odottaa erikoista sääliä.

— Sen vuoksi, että te naiset keskenänne arvostelette toisianne aivan säälimättömästi!

— Koska arvostelumme melkein aina sekaantuu intohimoa. Mutta palatkaamme tuohon kysymykseenne.

— Rakastaako neiti Danglars jotakuta toista, koska hän ei tahdo mennä naimisiin herra Morcerfin kanssa?

— Maximilien, johan sanoin, etten ole neiti Eugénien ystävä.

— Tytöt tunnustavat yhtä ja toista toisilleen, vaikkeivät olekaan ystäviä. Myöntäkää suoraan, että kysyitte häneltä sitä. Näin teidän hymyilevän.

— Jos sen näitte, Maximilien, niin tästä lautaseinästä ei ole mitään haittaa.

— No, mitä hän siis kertoi teille?

— Hän sanoi, ettei rakasta ketään, vastasi Valentine, — että avioliitto häntä kauhistutti ja että hän mieluummin viettäisi vapaata, riippumatonta elämää. Hän melkein toivoi, että hänen isänsä menettäisi omaisuutensa, niin hänkin voisi ruveta taiteilijaksi, niin kuin neiti Louise d'Armilly.

— Enkö sitä arvannut!

— No, entä sitten, mitä se todistaa? kysyi Valentine.

— Ei mitään, vastasi Maximilien hymyillen. — Mutta palatkaamme meihin.

— Niin, se on totta, sillä meillä on aikaa tuskin kymmentä minuuttia.

— Hyvä Jumala, huudahti Maximilien säikähtyneenä.

— Niin, Maximilien, olette oikeassa, sanoi Valentine alakuloisesti, — ja minä olen huono ystävänne. Millaiseksi teenkään elämänne, teidän, joka olette luotu olemaan onnellinen. Soimaan ankarasti itseäni, siitä voitte olla varma.

— Miksi olette huolissanne! Minä olen onnellinen, jos tämän odottamisen palkaksi saan sen, että näen teidät viiden minuutin ajan ja kuulen pari sanaa huuliltanne. Ja sitä paitsi minulla on luja ja ikuinen vakaumus, että Jumala ei ole voinut luoda kahta näin toisilleen sopivaa luonnetta ja näin ihmeellisellä tavalla heitä yhdistää vain erottaakseen heidät heti.

— Kiitän teitä siitä, että toivotte meidän molempien puolesta, Maximilien, sillä se tekee minut jo puolittain onnelliseksi.

— Mitä siis nyt taas on tapahtunut, koska lähдете niin pian luotani?

— En tiedä. Rouva Villefort on pyytänyt minua luokseen vähän ajan päästä ilmoittaakseen minulle uutisen, joka koskee omaisuuttani. Ottakoot rahani, olenhan aivan liian rikas, kunhan vain jättävät minut rauhaan. Rakastaisittehan te silloinkin minua yhtä paljon kuin tähänkin asti, Maximilien?

— Minä rakastaisin teitä aina. Vähät minä välitän rikkaudesta tai köyhyydestä, kun Valentine vain on rinnallani ja kun tiedän, ettei kukaan tahdo häntä minulta riistää. Mutta ettekö luule, että tämä uutinen on jossakin yhteydessä aiotun avioliittonne kanssa?

— Sitä en usko.

— Kuulkaahan kuitenkin minua, Valentine, älkääkä kauhistuko, sillä niin kauan kuin elän, en ota ketään toista omakseni.

— Luuletteko rauhoittavanne minua noilla sanoilla?

— Anteeksi, olette oikeassa, olen liian karkeasanainen. Aioin siis kertoa, että tapasin tässä eräänä päivänä herra Morcerfin.

— Entä sitten?

— No niin, hän on saanut kirjeen Franzilta, jossa tämä ilmoittaa kohdakkoin palaavansa.

Valentine kalpeni ja nojasi kädellään ristikkoon.

— Hyvä Jumala, jos se on totta! Mutta ei, rouva Villefort ei ilmoittaisi minulle sitä asiaa.

— Miksi ei?

— Siksi, että ... en tiedä mitään varmaa ... mutta minusta tuntuu, että vaikka rouva Villefort ei aivan suoraan tätä avioliittoa vastustakaan, niin ei hän sitä kuitenkaan katsele suopein silmin.

— Mutta, Valentine, kaikesta päättäen täytyy minun alkaa ihaila rouva Villefort'ia.

— Älkää pitäkö sillä kiirettä, sanoi Valentine surullisesti hymyillen.

— Mutta tehdäkseen tämän avioliiton tyhjäksi hän kenties voisi kallistaa korvansa toiselle avioliitolle.

— Älkää uskoko, Maximilien. Rouva Villefort ei ole minun sulhasiani vaan avioliittoa vastaan.

— Mitä? Avioliittoanne vastaan? Jos hän niin kovasti halveksii avioliittoa niin miksi hän itse on mennyt naimisiin?

— Ette ymmärrä minua, Maximilien. Kun vuosi sitten ilmoitin aikovani vetäytyä luostariin, hän suostui siihen ilomielin, vaikkakin hän piti velvollisuutenaan vastustaa sitä muodon vuoksi. Isänikin olisi hänen kehotuksestaan suostunut siihen, siitä olen varma. Vain isoisäni pidätti minua. Ette voi kuvitellakaan, millainen ilme on tuon vanhuksen silmissä, joka ei rakasta maailmassa ketään muuta kuin minua, ja — taivas antakoon anteeksi väitteeni — jota ei maailmassa rakasta kukaan muu kuin minä. Jospa tietäisitte, kuinka hän katsoi minuun kuullessaan päätökseni, millainen syvä moite oli hänen katseessaan ja mikä suuri epätoivo hänen kyynelissään, jotka virtasivat pitkin hänen liikkumattomia poskia, vaikk'ei valitusta tai huokausta kuulunut hänen huuliltaan. Oi Maximilien, silloin tunsin aivan kuin omantunnonvaivoja, heittäydyin polvilleni hänen eteensä ja sanoin: "Anteeksi, anteeksi isoisä, tehköt minulle mitä tahansa, minä en lähde teidän luotanne!" Silloin hän loi katseensa taivasta kohden!... Maximilien, minä voin joutua kärsimään paljon, mutta tuon vanhuksen katse antoi jo edeltäpäin minulle korvauksen kaikista kärsimyksistäni.

— Rakas Valentine! Te olette enkeli, enkä ymmärrä, kuinka olen voinut ansaita sen, että olette minulle ilmestynyt. Sillä eihän se ole voinut tapahtua palkaksi siitä, että surmasin taistelussa beduiineja, ellei Jumala pidä heitä epäuskoisina. Mutta, Valentine, mitä hyötyä voi rouva Villefort'illa olla siitä, ettette mene naimisiin?

— Ettekö kuullut, että sanoin olevani rikas, liian rikas? Äidiltäni olen saanut melkein viidenkymmentuhannen frangin vuotuiset korot. Äidinisäni ja äidinäitini, markiisi ja markiisitar Saint-Méran, jättävät minulle melkein yhtä suuren perinnön. Kaikesta päättäen aikoo herra Noirtier tehdä minut ainoaksi perilliseksi. Tästä on seurauksena, että veljeni Edouard, joka äidiltään ei saa periä mitään, on minun rinnallani köyhä. Rouva Villefort rakastaa tätä lasta aivan jumaloimiseen asti, ja jos olisin mennyt luostariin, olisi isäni perinyt minut, markiisittaren ja markiisin sekä herra Noirtier'n, ja koko tämä rikkaus olisi lopulta joutunut hänen pojalleen.

— Kuinka kummallista onkaan tuollainen ahneus niin kauniissa ja nuoressa naisessa!

— Muistakaa, että hän ei tavoittele rikkautta itselleen, Maximilien, vaan pojalleen, ja se, mistä häntä moititte, onkin äidinrakkauten kannalta katsottuna melkein hyve.

— Mutta, Valentine, jos te luovuttaisitte osan omaisuudestanne hänen pojalleen.

— Mutta miten voin ehdottaa sellaista naiselle, joka taukoamatta puhuu epäitsekkydestä? sanoi Valentine.

— Valentine, rakkauteni on aina ollut minulle pyhä, ja niin kuin kaiken pyhän, olen sen verhonnut kunnioitukseeni ja sulkenut sydämeeni. En ole puhunut siitä ainoallekaan ihmiselle koko maailmassa, en edes sisarelleni. Valentine, ettekö salli, että puhun siitä eräälle ystävälleni.

Valentine vavahti.

— Ystävällekö? sanoi hän. — Hyvä Jumala, Maximilien, aivan vapisen kuullessani teidän puhuvan tuolla tavoin. Ystävälle? Kuka tuo ystävä on?

— Kuulkaahan, Valentine. Ettekö koskaan ole tuntenut ketään kohtaan vastustamatonta mieltymystä? Vaikka näettekin tuon ihmisen vasta ensi kerran, uskotte tunteneenne hänet jo kauan ja kysytte

itseltänne, milloin ja missä olette hänet nähnyt, ja kun ette muista aikaa ettekä paikkaa, uskotte lopulta, että tuo kohtaaminen on tapahtunut toisessa maailmassa tätä ennen, ja että mieltymyksenne on vain muistona siitä?

— Olen kyllä.

— No niin, juuri sellaiselta minusta tuntui, kun näin tuon omituisen miehen ensi kerran.

— Omituisen miehen?

— Niin.

— Jonka siis olette tuntenut jo kauan?

— Kahdeksan tai kymmenen päivää enintään.

— Ja te sanotte ystäväksenne miestä, jonka olette tuntenut vasta kahdeksan päivää? Maximilien, luulin, että olisitte antanut ystävyiden kauniille sanalle suuremman arvon.

— Tavallaan olette oikeassa, Valentine, mutta sanokaa mitä tahansa, en voi kieltää, että tunnen vaistomaista mieltymystä häntä kohtaan. Minusta tuntuu aivan siltä, kuin tuo mies liittyisi kaikkeen siihen hyvään, mitä minulle saattaa elämässä tapahtua. On kuin hänen syvä katseensa jo edeltäpäin tietäisi kaiken ja johtaisi kaikkea.

— Hänellä on siis jumalainen aavistuksen lahja? sanoi Valentine hymyillen.

— Niin, vastasi Maximilien, — monesti luulen, että hän aavistaa kaiken ... varsinkin hyvän.

— Tehkää minut tutuksi tuon miehen kanssa, sanoi Valentine surullisesti, — että saisin tietää, saanko niin suurta rakkautta osakseni, että se korvaa kaiken mitä olen kärsinyt.

— Ystävä parka! Mutta tehän tunnette hänet.

— Minäkö?

— Niin. Hän on se mies, joka pelasti äitipuolenne ja veljenne hengen.

— Kreivi Monte-Cristoko?

— Juuri hän.

— Oh, sanoi Valentine, — hän ei koskaan voi olla minun ystäväni, sillä hän on liian hyvä ystävä äitipuoleni kanssa.

— Kreivikö äitipuolenne ystävä, Valentine? Vaistoni ei ole niin suuressa määrässä voinut erehtyä. Olette varmasti väärässä.

— Jospa tietäisitte kaikki, Maximilien. Nyt ei enää Edouard hallitsekaan talossamme, vaan kreivi. Äitini etsii hänen seuraansa ja pitää häntä kaiken inhimillisen tietämisen huippuna, isäni ihailee häntä ja sanoo, ettei hän ole koskaan kuullut kenenkään esittävän niin loistavasti mitä ylevimpiä ajatuksia, Edouard jumaloi häntä, ja vaikka pelkääkin kreivin suuria mustia silmiä, juoksee kuitenkin aina häntä vastaan ja ojentaa hänelle kätensä, johon saa ihmeellisiä leikkikaluja. Kreivi Monte-Cristo ei käy täällä rouva Villefort'in luona, kreivi Monte-Cristo on täällä kotonaan.

— No, jos asian laita on niin kuin sanotte, Valentine, niin saatte piankin tuntea seurauksen hänen täälläolostaan. Hän tapaa Albert de Morcerfin Italiassa ja vapauttaa hänet rosvojen käsistä; hän huomaa rouva Danglars'in ja antaa hänelle ruhtinaallisen lahjan; äitipuolenne ja hänen poikansa ajavat hänen porttinsa ohitse, ja hänen nubialainen orjansa pelastaa heidät. Tuo mies on varmaankin saanut erikoisen kyvyn vaikuttaa tapahtumiin. Kun hän hymyilee minulle, on hänen hymysä niin lempeä, että unohdan, kuinka toiset sanovat sitä katkeraksi. Sanokaa minulle, onko hän koskaan hymyillyt teille sillä tavoin? Jos hän on, olette tuntenut itsenne onnelliseksi.

— Minulleko? vastasi tyttö. — Hän ei minuun katsokaan, ja jos kuljen hänen ohitse, niin hän kääntää katseensa muualle. Hän ei ole jalomielinen eikä teräväkatseinen. Muuten hän olisi huomannut, kuinka alakuloinen ja yksinäinen olen muiden joukossa, ja hän olisi käyttänyt vaikutusvaltaansa minun hyväkseni. Jos hän esiintyisi aurinkona, niin hän olisi säteillään lämmittänyt minua. Mistä tiedätte, että hän pitää teistä? Miehet katsovat hymyillen sotilaaseen, joka on kuusi jalkaa pitkä, jolla on viikset ja iso miekka, mutta he uskovat arkailematta voivansa polkea jalkainsa alle itkevän tytön.

— Valentine, te erehdytte, sen vannon.

— Jos asian laita olisi toisin, Maximilien, jos hän vain valtioviisaasti — syystä tai toisesta — pyrkiisi perheemme suosioon, olisi hän edes kerran kunnioittanut minua tuolla hymyllä, josta niin paljon puhutte. Mutta ei, hän näkee, että olen onneton, hän tietää, etten mitenkään voi häntä hyödyttää, eikä hän minua edes huomaakaan. Kukapa tietää, eikö hän miellyttäkseen isääni, rouva Villefort'ia ja veljeäni ala vielä vainota minua? Antakaa anteeksi, sanoi nuori tyttö nähdessään, minkä vaikutuksen hänen puheensa teki Maximilieniin, minä olen ilkeä ja olen nyt sanonut tuosta miehestä sellaistaakin, jota en tietänyt edes olevan mielessänikään. En kiellä, että hän kykenee vaikuttamaan ihmisiin ja minuunkin, mutta jos hän käyttää kykyään minuun, niin näettehän, että se vain vahingoittaa hyviä ajatuksiani.

— Älkäämme siis enää puhuko tästä, Valentine, huokasi Morrel. — En kerro hänelle mitään.

— Ystäväni, sanoi Valentine, — huomaan pahoittaneeni mielenne. Miksi en voi puristaa kättänne pyytääkseni teiltä anteeksi! En toivo mitään sen hartaammin, kuin että voisitte muuttaa ajatukseni. Sanokaa, mitä hyvää Monte-Cristo on tehnyt teille.

— Tunnustan suoraan, että joudun pahaan pulaan, Valentine, kun kysytte minulta, mitä hyvää kreivi on tehnyt. Ei mitään erityisen huomattavaa, sen tiedän kyllä. Mutta niin kuin jo äsken sanoin, on tunteeni häntä kohtaan puhtaasti vaistomainen, eikä sillä ole mitään tekemistä järjen kanssa. Onko aurinko tehnyt minulle jotakin erikoista? Ei, se lämmittää minua ja sen valossa näen teidät, siinä kaikki. Onko kukan tuoksu tehnyt minulle jotakin erikoista? Ei, sen tuoksu virkistää suloisesti aistimiani. Ystävyyteni tuota miestä kohtaan on yhtä salaperäinen kuin hänen ystävyytensä minua kohtaan. Salainen ääni ilmoittaa minulle, että tässä äkillisessä ja molemminpuoleisessa ystävyydessä ei ole mitään satunnaista. Hänen kaikki pienimmätkin tekonsa ovat jossakin salaisessa yhteydessä minun tekojeni ja ajatusteni kanssa. Te nauratte taaskin minulle, Valentine, mutta siitä asti, kun tutustuin tuohon mieheen, on minussa herännyt se mieletön ajatus, että hän on kaiken sen hyvän aiheuttaja, mikä minulle tapahtuu. Olenhan kuitenkin elänyt kolmekymmentä vuotta tarvitsematta tuollaista suojelijaa, eikö niin? Olkoon kuinka tahansa, kerron teille erään esimerkin: hän on kutsunut minut luokseen päivälliselle ensi lauantaina, sillä onhan se luonnollista, kun kerran olemme hyvissä väleissä, eikö niin? Mitä olen myöhemmin saanut tietää? Isänne on kutsuttu noille päivällisille, ja äitinne tulee sinne. Tapaan heidät siellä, ja kukapa tietää, mitä hyvää tulevaisuudessa koituu tästä tapaamisesta? Väitän itselleni, että kreivi, joka aavistaa kaikki, on tahtonut tehdä minut tutuksi herra ja rouva Villefort'in kanssa, ja monesti koetan tutkia hänen katseistaan, aavistaako hän minun rakastavan teitä.

— Hyvä ystävä, sanoi Valentine, — jos aina puhuisitte noin, pitäisin teitä näkyjennäkijänä ja epäilisin todellakin tervettä järkeänne. Ajatelkaahan tarkemmin. Isäni, joka ei käy seurapiireissä, on monta monituista kertaa vastannut rouva Villefort'ille kieltävästi, kun on ollut kysymys näistä kutsuista, mutta rouva Villefort tahtoo kaikin mokomin nähdä tuon upporikkaan miehen hänen omassa asunnossaan ja on sen vuoksi viimein suurella vaivalla saanut isäni suostumaan. Ei, ei, uskokaa minua, lukuun ottamatta teitä, Maximilien, en voi turvautua kehenkään muuhun kuin isoisääni, joka on puolikuollut, ja äitiini, joka on vainaja.

— Tunnen kyllä sielussani, että järki on teidän puolellanne, Valentine, mutta suloinen äänenne, joka aina ennen on voinut saada minut vakuuttuneeksi, ei tänään vaikuta minuun.

— Ei teidänkään minuun, sanoi Valentine, — ja myönnän suoraan, että ellei teillä ole minulle mitään muuta esimerkkiä kerrottavana...

— On kyllä yksi, sanoi Maximilien arkailen, — mutta minun täytyy myöntää, että se on äskeistä vielä järjettömämpi.

— Sitä pahempi, hymyili Valentine.

— Ja yhtä kaikki, jatkoi Morrel, — se riittää vakuuttamaan minut, joka olen täydellisesti vaisto- ja tunneihminen. Kymmenenä sotapalvelusvuotena olen usein saanut kiittää pelastuksestani noita äkillisiä ajatuksen leimahduksia, jotka käskivät meitä astumaan askelen eteenpäin tai taaksepäin, niin että meihin suunnattu kuula lentää ohitse.

— Rakas Maximilien, miksi ette tunnusta, että se on ollut minun rukousteni ansiota? Kun olette täältä loitolla, en enää rukoile Jumalaa ja äitiäni omasta vaan teidän puolestanne.

— Niin, siitä asti, kun olette tuntenut minut, sanoi Morrel hymyillen, — mutta mitä sanotte siitä ajasta, jolloin ette minua tuntenut?

— Koska ette tahdo minua kiittää mistään, senkin ilkeä ihminen, niin kertokaa tuosta esimerkistä, jonka itsekin tunnustatte järjettömäksi.

— No niin, katsokaa portin raosta, niin näette tuolla puuhun sidotun hevosen, jolla olen ratsastanut

tänne.

— Voi kuinka kaunis hevonen! huudahti Valentine. — Miksi ette tuonut sitä tänne portin luo? Olisin puhunut sille, ja se olisi ymmärtänyt minua.

— Se on todellakin kallisarvoinen hevonen, sanoi Morrel. — No niin, tiedättehän, että varani ovat rajoitetut enkä sen vuoksi yleensä tee ajattelemattomia kauppvoja. Näin erään hevoskauppiaan luona tämän suurenmoisen Medeian ja sain kuulla, että se maksoi neljätuhattaviisisataa frangia. Ymmärrättehän, että sain luopua sitä ihailemasta ja läksin pois raskain mielin, sillä ratsu oli katsonut minuun hellästi, oli hyväillyt minua päällään ja iloisesti juossut noustuani sen satulaan. Samana iltana oli luonani muutamia ystäviä, Château-Renaud, Debray sekä viisi, kuusi muuta tyhjäntoimittajaa, joita ette tunne edes nimeltä. Alettiin pelata korttia. En pelaa koskaan, sillä en ole kylliksi rikas voidakseni menettää enkä kylliksi köyhä toivoakseni voittoa. Mutta olin omassa kodissani, ymmärrättehän, ja minun täytyi lähettää noutamaan kortit. Juuri kun istuimme pelipöytään, tuli kreivi Monte-Cristo. Hän istui pöydän ääreen, pelattiin, ja minä voitin; rohkenen tuskin teille mainita, että voitin viisituhatta frangia. Erosimme puoliyön aikaan. En voinut hillitä itseäni, otin vaunut ja ajoin hevoskauppiaan luo. Soitin kelloa kiihkeänä ja levottomana. Portinvartija luuli minua varmaankin hulluksi. Ryntäsin pihaan, juoksin talliin, katsoin pilttuuseen. Mikä onni! Medeia söi kaurojaan. Otan satulan, panen sen ratsun selkään, panen sen päähän suitset, Medeia mukautuu vastustelematta kaikkeen. Pantuani neljätuhattaviisisataa frangia hämmästyneen kauppiaan eteen pöydälle palasin, tai oikeammin sanoen vietin yöni ratsastamalla pitkin Champs-Elysées'ta. No niin, näin valoa kreivin ikkunasta ja olin huomaavinani hänen varjonsa liikkuvan verhon takana. Nyt olen valmis vannomaan, että kreivi tiesi minun haluavan hevosta ja hävisi tahallaan, että minä voisin voittaa.

— Rakas Maximilien, sanoi Valentine, — olette todellakin aivan liian suuri haaveksija ... te ette kauaakaan rakasta minua... Noin runoileva mies ei voi tyytyä niin yksitoikkoiseen rakkauteen kuin meidän on... Mutta, hyvä Jumala, kuulkaa, joku huutaa minua ... kuuletteko?

— Valentine, sanoi Maximilien, — pistäkää sormenne portin raosta, että voin sitä suudella.

— Maximilien, olemmehan luvanneet noudattaa toistemme toivomuksia.

— Niin kuin siis tahdotte, Valentine.

— Olisitteko onnellinen, jos täyttäisin toivomuksenne?

— Olisin!

Valentine nousi penkille eikä ojentanut hänelle sormeaan, vaan koko kätensä portin ylitse.

Maximilien huudahti, nousi vuorostaan portin kulmapylväälle, tarttui ojennettuun käteen ja painoi sille kiihkeän suudelman. Mutta pieni käsi irroittautui pian hänen kädestään, ja nuori mies kuuli Valentin pakenevan, ehkä kauhistuen tunnetta, jonka oli juuri kokenut.

## 58. Herra Noirtier de Villefort

Seuraavaa oli tapahtunut kuninkaallisen prokuraattorin talossa rouva Danglars'in ja hänen tyttärensä lähdettyä ja äsken kertomamme keskustelun aikana.

Herra Villefort oli rouva Villefort mukanaan tullut isänsä luo. Missä Valentine oli, sen tiedämme.

Kun he olivat sanoneet vanhukselle hyvää päivää ja olivat lähettäneet huoneesta pois Barrois'n, vanhan palvelijan, istuutuivat he hänen viereensä.

Herra Noirtier istui isossa pyörätuolissaan, johon hänet aamulla kannettiin ja josta hänet illalla nostettiin pois. Hänen edessään oli iso peili, johon kuvastui koko huone, niin että hän saattoi nähdä, kuka tuli huoneeseen, kuka sieltä läksi ja mitä hänen ympärillään puuhailtiin. Liikkumattomana kuin kuvapatsas katseli herra Noirtier älykkäillä ja vilkkailla silmillään lapsiaan, joiden juhallisesta esiintymisestä hän saattoi päätellä heidän ryhtyneen odottamattomiin puuhiin.

Näkö ja kuulo antoivat vielä eloa tälle ruumiille, joka jo suurimmaksi osaksi näytti olevan valmis hautaan. Ja näistäkin kahdesta aistista saattoi vain toisella antaa ulkomaailmalle tietoja siitä, mitä tämän kuvapatsaan sisällä liikkui. Mutta tämä sisäistä elämää ilmaiseva katse oli aivan kuin kaukainen valo, joka ilmaisee erämaahan eksyneelle matkustajalle, että joku vielä valvoo keskellä hiljaisuutta ja pimeyttä.



Vanhan Noirtier'n silmät olivat mustat ja niiden kulmakarvat mustat, mutta tukka, joka pitkinä suortuvina valui hänen hartioilleen, oli valkoinen. Hänen silmissään kuvastui koko se toimintakyky, vilkkaus, voima ja äly, joka ennen oli ilmennyt hänen olemuksessaan ja sielussaan. Käden liike, äänen sointu ja vartalon liikunta puuttui, mutta silmä korvasi tämän kaiken. Hän käski silmillään, hän kiitti silmillään, hän oli kuollut ruumis, jolla oli elävät silmät, eikä mikään ollut sen kamalampaa kuin nämä marmorikasvot, joiden silmistä säkenöi suuttumus tai loisti ilo. Vain kolme henkilöä ymmärsi tämän halvatus raukan katseiden kieltä: Villefort, Valentine ja vanha palvelija, jonka äsken mainitsimme. Mutta kun Villefort harvoin näki isänsä ja oikeastaan vain silloin, kun hän ei tätä tapaamista voinut välttää, kun hän silloinkaan ei koettanut vanhusta miellyttää tahtomalla häntä ymmärtää, riippui vanhuksen koko onni hänen pojantytystänsä. Valentine oli kiintymyksen, rakkauden ja kärsivällisyyden avulla päässyt niin pitkälle, että hän ymmärsi Noirtier'n katseista kaikki tämän ajatukset. Kaikille muille mykkään ja käsittämättömään kieleen vastasi Valentine koko äänellään, kaikilla ilmeillään ja koko sielullaan niin, että tytön ja melkein tuhkaksi muuttuneen miehen välillä syntyi vilkas keskustelu. Tällä miehellä oli näet yhä tavattoman suuret tiedot, erinomainen ajatusten terävyys ja niin voimakas tahto kuin ikinä saattaa olla sielussa, kun se on suljettu aineeseen, jota se ei enää voi hallita.

Palvelija taas, joka oli ollut herransa palveluksessa kaksikymmentäviisi vuotta, tunsikin tarkoin kaikki hänen toivomuksensa, että Noirtier'n hyvin harvoin tarvitsi häneltä mitään pyytää.

Villefort ei tarvinnut kummankaan apua aloittaakseen omituisen keskustelunsa isänsä kanssa. Hän osasi kyllä lukea isänsä ajatukset hänkin, ja syynä siihen, ettei hän useammin hänen kanssaan keskustellut, oli välinpitämättömyys ja kyllästyminen. Hän lähetti siis Valentine puutarhaan ja käski Barrois'n poistua, ja kun hän oli istunut isänsä oikealle puolelle ja rouva Villefort vasemmalle, sanoi hän:

— Älkää kummastuko, että Valentine ei ole tullut mukaan ja että olen lähettänyt Barrois'n pois, sillä tätä keskustelua ei saa kuulla nuori tyttö eikä palvelija. Rouva Villefort'illa ja minulla on eräs asia ilmoitettavana teille.

Tämän alkupuheen aikana pysyivät Noirtier'n kasvot liikkumattomina, jota vastoin Villefort'in katse näytti tahtovan tunkeutua vanhuksen sielun syvimpään sopukkaan asti.

— Mitä siihen asiaan tulee, sanoi Villefort jääkylmällä äänellään, joka ei näyttänyt sallivan mitään vastaväitteitä, — niin olemme varmat, rouva Villefort ja minä, että te siihen suostutte.

Vanhuksen katse pysyi ilmeettömänä. Hän kuunteli, siinä kaikki.

— Me aiomme näyttää Valentine, sanoi Villefort.

Vahakuva ei olisi voinut pysyä liikkumattomampana kuin Noirtier'n kasvot.

— Kolmen kuukauden kuluttua vietetään häät, jatkoi Villefort.

Vanhuksen katse pysyi elottomana. Rouva Villefort yhtyi vuorostaan puheeseen:

— Luulimme tämän uutisen herättävän mielenkiintoanne, sillä Valentine on aina näyttänyt olevan teidän suosiossanne. Meidän on siis vain enää ilmoitettava nuoren miehen nimi. Avioliitto on kunniakkain, mitä Valentine voi itselleen toivoa. Hänen tuleva miehensä on rikas, hänellä on kuuluisa nimi, ja hänen käytöksensä ja elämänsä ovat takeena siitä, että hän tekee vaimonsa onnelliseksi. Hänen nimensä ei ole teille tuntematon. Hän on herra Franz de Quesnel, paroni d'Epinau.

Vaimonsa lyhyen puheen aikana Villefort katseli entistä tarkkaavammin vanhusta. Kun rouva Villefort mainitsi Franzin nimen, värähtivät Noirtier'n silmät, minkä ilmeen hänen poikansa hyvin tunsikin, hänen silmäteränsä laajenivat ja niistä välähti salama.

Kuninkaallinen prokuraattori, joka tiesi, mikä poliittinen vihamielisyys oli vallinnut Noirtier'n ja Franzin isän välillä, ymmärsi hyvin tämän salaman merkityksen ja jatkoi heti vaimonsa lopetettua:

— Ymmärrättehän, kuinka tärkeätä on näyttää Valentine nyt, kun hän on tullut kahdeksantoistavuotiaaksi. Asiaa järjestäessämme olemme ottaneet teidätkin huomioon ja jo edeltäpäin sopineet siitä, että Valentine mies suostuu siihen, että te, jota Valentine erikoisesti rakastaa ja joka näyttätte rakastavan häntä, saatte asua heidän luonaan. Näin ei teidän tarvitse tehdä elintapoihinne mitään muutoksia ja saatte vaalijoiksenne yhden lapsen sijasta kaksi.

Noirtier'n katse muuttui hurjaksi.

Vanhuksen sielussa liikkui epäilemättä kamalia ajatuksia. Tuskan ja suuttumuksen parhaiden nousi hänen kurkkuunsa, ja kun se ei voinut purkautua, niin se tukahdutti häntä, sillä hänen kasvonsa tulivat

punaisiksi ja huulensa sinisiksi.

Villefort avasi rauhallisesti ikkunan sanoen:

— Täällä on hyvin kuuma, ja herra Noirtier voi siitä pahoin.

Sitten hän palasi, mutta ei istunut enää.

— Tämä avioliitto, sanoi rouva Villefort, — miellyttää Franz d'Epinaista ja hänen sukuaan, johon kuuluu vain setä ja täti. Kun hänen äitinsä kuoli lapsen syntyessä ja kun hänen isänsä surmattiin vuonna 1815, niin hän on aivan vapaa päättämään asioistaan oman tahtonsa mukaan.

— Isän kuolema on jäänyt salaperäiseksi, sanoi Villefort, — ja syylliset ovat pysyneet tuntemattomina, vaikka epäilykset ovat kohdistuneetkin moneen henkilöön.

Noirtier ponnisti niin paljon, että hänen huulilleen ilmestyi aivan kuin hymy.

— Sen vuoksi, sanoi Villefort, — todelliset syylliset, ne, jotka tietävät rikoksen tehneensä ja joita ihmisten tuomio voi kohdata heidän eläessään ja Jumalan heidän kuoltuaan, olisivat hyvin onnellisia, jos he olisivat meidän sijassamme ja voisivat tarjota tyttärensä Franz d'Epinaistalle, siten hävittääkseen kaiken epäilyksen osallisuudestaan murhaan.

Noirtier oli niin äkkiä tyyntynyt, että sellaista voimanponnistusta ei olisi voinut odottaakaan hänen kaltaiseltaan murtuneelta olennolta.

— Ymmärrän kyllä, lausui hänen katseensa Villefort'ille, ja tämä katse ilmaisi hänen syvän halveksimisensä ja suuttumuksensa.

Villefort, joka oli lukenut hänen katseensa sisällön, vastasi siihen kohauttamalla olkapäitään.

Sitten hän viittasi vaimoaan nousemaan.

— Nyt, sanoi rouva Villefort, — ottakaa vastaan meidän sydämellisimmät jäähyväisemme. Tahdotteko, että Edouard tulee teitä tervehtimään?

Oli sovittu, että vanhus ilmaisi myöntymyksensä sulkemalla silmänsä ja kieltäytymisensä räpyttämällä useaan kertaan silmiään, ja kun hän nosti katseensa taivasta kohden, niin hän toivoi jotakin.

Jos hän tahtoi tavata Valentinea, niin hän sulki vain oikean silmänsä.

Jos hän tahtoi Barrois'n luokseen, niin hän sulki vain vasemman silmänsä.

Kuullessaan rouva Villefort'in kysymyksen hän räpytti moneen kertaan silmiään.

Huomatessaan tämän selvän kiellon rouva Villefort puraisi huultaan.

— Lähetän siis Valentinea luoksenne, vai mitä? sanoi hän.

— Niin, vastasi vanhus sulkemalla silmänsä nopeasti.

Herra ja rouva Villefort poistuivat ja lähettivät noutamaan Valentinea, jolle jo aikaisemmin oli ilmoitettu, että herra Noirtier'illa oli hänelle asiaa.

Heidän mentyään saapui Valentine mielenliikutuksesta punaisena vanhuksen luo. Heti ensi silmäyksellä hän huomasi, että isoisa kärsi ja että hänellä oli paljon sanottavaa.

— Rakas isä, sanoi Valentine, — mitä on tapahtunut? Joku on suuttanut sinua, ja sinä olet vihoissasi, eikö niin?

— Niin, vastasi vanhus sulkemalla silmänsä.

— Kenelle olet vihoissasi? Isälleni? Et. Äidilleni? Et. Minulleko?

Vanhus vastasi myöntävästi.

— Minulleko? kysyi nuori tyttö kummastuneena.

Vanhus vastasi uudelleen myöntävästi.

— Mitä siis olenkaan tehnyt, rakas isä? huudahti Valentine. — Koko aamuna en ole sinua nähnyt. Sinulle on siis kerrottu jotakin pahaa minusta?

— Niin, ilmaisi vanhus vilkkaasti katseellaan.

— En toden totta tiedä, mistä on kysymys, sen vannon... Ahaa!... Herra ja rouva Villefort läksivät äsken luotasi, eikö niin?

— Niin.

— Ja he siis ovat puhuneet sellaista, mikä on sinua suuttanut? Mitä he ovat sanoneet? Tahdotko, että menen heiltä sitä kysymään ja tulen sitten pyytämään sinulta anteeksi?

— En, en, vastasi katse.

— Sinähän kauhistutat minua. Mitä he siis ovatkaan voineet sanoa!

Valentine mietti.

— Nyt minä tiedän, sanoi hän vaimentaen ääntään ja lähestyen vanhusta.

— He ovat varmaankin puhuneet avioliitostani?

— Niin, vastasi suuttunut katse.

— Minä ymmärrän. Sinä olet minulle vihoissasi, kun en ole siitä sinulle puhunut. Katsohan, he olivat ankarasti kieltäneet minua mainitsemasta siitä sinulle. He eivät sanoneet minulle mitään suoraan, vaan sain tietää kaiken sattumalta. Sen tähden olen tässä asiassa ollut niin vaitelias. Anna minulle anteeksi, vaari.

Vanhuksen terävä katse näytti vastaavan: "En ole pahoillani yksinomaan vaitiolosi vuoksi."

— Mikä sinulle sitten on tuottanut surua? ihmetteli tyttö. — Oletko luullut, että hylkäisin sinut, isä, ja että naimisiin mentyäni unohtaisin sinut?

— En, vastasi vanhus.

— He ovat siis kertoneet sinulle Franz d'Epinayn suostuneen siihen, että me saamme olla yhdessä?

— Ovat.

— Miksi siis olet suuttunut?

Vanhuksen silmiin tuli tavattoman syvää surua osoittava ilme.

— Niin, kyllä ymmärrän, sanoi Valentine; — siksi, että rakastat minua?

Vanhus teki myöntymyksen merkin.

— Pelkäätkö minun tulevan onnettomaksi?

— Pelkään.

— Etkö siis pidä Franzista?

Silmät vastasivat kolme tai neljä kertaa:

— En, en, en.

— Olet siis hyvin huolissasi?

— Olen.

— Kuule siis, sanoi Valentine laskeutuen polvilleen Noirtier'n eteen ja kietoen kätensä hänen kaulaansa. — Minäkin olen hyvin huolissani, sillä minäkään en rakasta Franz d'Epinayta.

Isoisän silmissä välähti ilon säde.

— Kun aion mennä luostariin, muistathan, kuinka sinä silloin suutuit siitä?

Kyynel välkkyi vanhuksen silmissä.

— Tein sen siksi, että pääsisin tästä avioliitosta.

Noirtier'n hengitys kävi läähättäväksi.

— Hyvä Jumala, jospa me yhdessä voisimme tehdä tyhjäksi heidän aikeensa, isoisä! Mutta sinä olet

voimaton, sinä, jonka sielu kuitenkin on jäntevä ja tahto luja. Mutta kun taistelemisen tulee kysymykseen, olet yhtä heikko, jopa heikompi kuin minä. Kun olit voimakas ja terve, olisit ollut erinomainen suojelijani, mutta nyt et voi muuta kuin ymmärtää minua ja joko iloita tai surra kanssani. Se on ainoa onni, minkä Jumala unohti riistää minulta ottaessaan muut.

Vanhuksen silmien ilme oli niin älykäs ja syvä, että nuori tyttö oli lukevinaan niistä tämän vastauksen:

— Sinä erehdyt, voin vielä paljon tehdä sinun hyväksesi.

— Voitko vielä tehdä jotakin hyväkseni? kysyi Valentine.

— Voin.

Noirtier nosti silmänsä taivasta kohden. Tämä merkki ilmaisi, että hän halusi jotakin.

— Mitä tahdot, rakas isä, ilmoitahan?

Valentine mietti miettimällä, lausui ääneen kaikki ajatuksensa sen mukaan, kuin ne tulivat hänen mieleensä, ja huomattessaan, että vanhus vastasi kieltävästi kaikkeen, mitä hän ehdotti, hän lopulta sanoi:

— Nyt minun täytyy turvautua viimeiseen keinoon, koska en vähemmällä ymmärrä.

Hän luetteli kaikki kirjaimet A:sta N:ään asti ja odotti hymyillen halvaantuneen vastausta. N:n kohdalla vanhus antoi myöntymyksen merkin.

— Siis se, mitä haluat, alkaa N-kirjaimella. Nyt on siis kysymys N:stä? Ottakaamme siis selko siitä, mikä alkaa N:llä. Na, ne, ni, no.

— Niin, niin, niin, vastasi vanhus.

— Ahaa, siis *no*?

— Niin.

Valentine meni noutamaan sanakirjan ja asetti sen pulpetille Noirtier'n eteen. Hän avasi sen ja alkoi nopeasti kuljettaa sormeaan pitkin sivua.

*Notaari*-sanan kohdalla Noirtier käski hänen pysähtymään.

— Notaari, sanoi Valentine. — Sinä tahdot siis tavata notaaria, isoisä?

Vanhus ilmaisi, että hän todellakin halusi puhutella notaaria.

— Saako isäni sen tietää?

— Saa.

— Tahdotko kiireimmän kautta notaarin luoksesi?

— Tahdon.

— Lähetän siis heti paikalla häntä noutamaan. Onko siinä kaikki, mitä tahdot?

— On.

Valentine meni soittamaan kelloa ja käski palvelijaa menemään noutamaa herra tai rouva Villefort'ia isoisän luo.

— Oletko nyt tyytyväinen? kysyi Valentine; — olet ... arvaan kyllä. Eipä ollut helppoa saada tästä selkoa, vai mitä arvelet?

Ja nuori tyttö hymyili vanhukselle aivan kuin lapselle.

Herra Villefort tuli Barrois'n seurassa.

— Isoisäni tahtoo puhutella notaaria, sanoi Valentine.

Kuullessaan tämän kummallisen ja odottamattoman pyynnön Villefort loi tutkivan katseen halvaantuneeseen.

— Niin, vastasi vanhus jyrkästi.

Kaikesta huomasi, että hän oli valmis ryhtymään taisteluun asiansa puolesta pojantyttäreensä ja vanhan palvelijansa avulla.

— Tahdotteko puhutella notaaria? kysyi Villefort.

— Tahdon.

— Miksi?

Noirtier ei vastannut.

— Mihinkä te notaaria tarvitsette? kysyi Villefort.

Vanhuksen katse pysyi liikkumattomana ja siis mykkänä ilmaisten vain: Minä pysyn päätöksessäni.

— Tehdäksennekö jollakin tavoin meille kiusaa? lausui Villefort. — Kannattaako se?

— Mutta, sanoi Barrois, joka niin kuin vanhat palvelijat ainakin oli tottunut itsepäisenä pitämään omat ajatuksensa, — jos herra tahtoo puhutella notaaria, niin hän varmaankin tarvitsee häntä. Minä menen noutamaan hänet.

Barrois ei tunnustanut ketään muuta herrakseen kuin Noirtier'n eikä sallinut, että hänen määräyksiään millään tavoin vastustettiin.

— Niin, tahdon puhutella notaaria, ilmaisi vanhus uhmaavasti sulkemalla silmänsä aivan kuin painostaen: Saammepahan nähdä, uskaltaako kukaan vastustaa minun tahtoani.

— Tuotakoon siis notaari, koska niin tahdotte ehdottomasti. Mutta minä pyydän häneltä anteeksi, ja sen saatte tekin tehdä, sillä tämä kohtaaminen muodostuu hyvin naurettavaksi.

— Samapa se, sanoi Barrois. — Joka tapauksessa menen noutamaan hänet.

Ja vanha palvelija poistui voitokkaana.

## 59. Testamentti

Barrois'n mennessä loi Noirtier pojantyttäreensä tuon älykkään katseensa, joka ilmaisi paljon. Tyttö ymmärsi katseen, samoin Villefort, sillä hänen otsansa synkkeni ja silmäkulmansa rypistyivät.

Hän otti tuolin, istui ja jäi halvaantuneen huoneeseen odottamaan.

Noirtier katseli hänen toimiaan aivan välinpitämättömänä. Mutta vilkaisten Valentineen hän käski tätä olemaan rauhassa ja jäämään huoneeseen.

Kolmen neljänneksen kuluttua palvelija palasi notaarin seurassa.

— Hyvä herra, sanoi Villefort tervehdittyään häntä, — tässä oleva herra Noirtier de Villefort on pyytänyt teitä saapumaan luokseen. Halvaus on riistänyt häneltä puhelahjan ja liikuntakyvyn, joten meidän onnistuu vain suurella vaivalla ymmärtää muutamia hänen ajatuksiaan.

Noirtier loi Valentineen niin vakavan ja käskevän katseen, että tämä heti paikalla vastasi:

— Minä ymmärrän kaikki, mitä isoisäni haluaa sanoa.

— Kaikki, lisäsi Barrois, — aivan kaikki, niin kuin jo tullessamme mainitsin.

— Sallikaa minun huomauttaa, hyvä herra, ja tekin, hyvä neiti, sanoi notaari kääntyen Villefort'in ja Valentineen puoleen, — tämä tapaus vaatii virkamieheltä suurta edesvastuuta. Jotta asiapapereilla olisi lain voima, on ensiksikin aivan välttämätöntä, että kaikki on laadittu täydellisesti asianomaisen tahdon mukaan. Minä en puolestani voi olla varma siitä, vastaako asianomainen kieltävästi vai myöntävästi kaikkeen, koska hän ei itse puhu. Ja koska siis en voi päästä selville, mitä hän hyväksyy, mitä vastustaa, on virkani toimittaminen täällä tarpeetonta, jopa laitontakin.

Notaari astui askelen poistuakseen. Tuskin huomattava riemun ilme tuli kuninkaallisen prokuraattorin huulille. Noirtier puolestaan katsoi niin tuskaisesti Valentineen, että tämä astui notaarin tielle ja sanoi:

— Hyvä herra, se kieli, jota puhun isoisäni kanssa, on hyvin helppoa. Voin opettaa teidät muutamassa minuutissa sitä ymmärtämään. Mitä vaaditte, ennen kuin omatuntonne on täysin rauhallinen?

— Sen, mikä on välttämätöntä, ennen kuin asiapaperit saavuttavat lain voiman, vastasi notaari; — tarkoitan, että minun täytyy selvästi tajuta, mitä hän hyväksyy ja mitä hylkää.

— No niin, kahden merkin avulla voitte päästä varmuuteen siitä, että isoisäni on täysissä hengen voimissa. Herra Noirtier, joka ei voi puhua eikä tehdä liikettä, sulkee silmänsä myöntymisen merkiksi ja räpyttää niitä useampaan kertaan vastatakseen kieltävästi. Nyt tiedätte kylliksi voidaksenne puhella herra Noirtier'n kanssa, koettakaa!

Vanhus loi Valentineen katseen, jossa oli niin paljon hellyyttä ja kiitollisuutta, että notaarikin sen ymmärsi.

— Oletteko kuullut ja ymmärtänyt, mitä poikanne tytär on sanonut? kysyi notaari.

Noirtier sulki silmänsä ja avasi ne vähän ajan kuluttua.

— Ja myönnätte hänen sanansa oikeiksi, tarkoitan, että hänen mainitsemansa merkit ovat todellakin ne, joiden avulla ilmaisette tahtonne?

— Ovat, vastasi taas vanhus.

— Tekö lähetitte minua noutamaan?

— Niin.

— Laatiaksenne asiakirjan?

— Niin.

— Enkä minä saa lähteä ennen kuin olen asiakirjan laatinut?

Vanhus räpytti nopeasti ja moneen kertaan silmiään.

— Ymmärrättekö nyt, kysyi nuori tyttö, — ja onko omatuntonne rauhoitettu?

Mutta ennen kuin notaari ennätti vastata, vei Villefort hänet syrjään ja sanoi:

— Hyvä herra, luuletteko, että ihminen voi kestää noin suurta ruumiin vauriota ilman että se vaikuttaa hänen henkisiin ominaisuuksiinsa?

— Sen suhteen en ole lainkaan levoton, vastasi notaari; — kummastelen vain, miten voimme arvata hänen ajatuksensa voidaksemme tehdä kysymyksiä?

— Teidän mielestänne se siis on mahdotonta? sanoi Villefort.

Valentine ja vanhus kuulivat tämän keskustelun. Noirtier loi Valentineen niin terävän ja käskevän katseen, että se vaati heti toimimaan.

— Älkää olko siitä huolissanne, sanoi Valentine. — Niin vaikealta kuin teistä näyttääkin arvata isoisäni ajatukset, lupaan tehdä teille ne niin selviksi, että kaikki epäilyksenne haihtuvat. Olen kuusi vuotta elänyt herra Noirtier'n seurassa, sanokoon hän itse, onko ainoakaan hänen toivomuksistaan hautaantunut hänen sydämeensä sen vuoksi, ettei hän ole voinut sitä minulle ilmaista?

— Ei, vastasi vanhus.

— Koettakaamme siis, sanoi notaari. — Hyväksyttekö neidin tulkiksenne?

Halvaantunut ilmaisi myöntymyksensä.

— Hyvä on. Mitä siis minusta tahdotte, ja minkä asiakirjan tahdotte minun teille laativan?

Valentine luetteli kaikki aakkosten kirjaimet T:hen asti.

Tämän kirjaimen kohdalla vanhuksen ilmeikäs katse käski häntä pysähtymään.

— Herra tarkoittaa T-kirjainta, sen huomaa aivan selvästi, sanoi notaari.

— Odottakaahan, sanoi Valentine; sitten kääntyen vanhuksen puoleen hän jatkoi: — Ja, te...

Tässä vanhus pysäytti hänet.

Silloin Valentine otti sanakirjan ja notaarin tarkastaessa alkoi selaillla sen lehtiä.

— Testamentti, ilmaisi hänen sormensa, kun se vanhuksen katseen vaatimuksesta pysähtyi.

— Testamentti, huudahti notaari. — Asia on selvä, herra tahtoo tehdä testamenttinsa.

— Niin, vastasi Noirtier useaan kertaan.

— Tämähän on aivan ihmeellistä, eikö olekin? sanoi notaari kääntyen hämmästyneen Villefort'in puoleen.

— On kyllä, ja vielä ihmeellisemmäksi muodostuu testamentti, sillä sitä ei varmaankaan voida kirjoittaa ilman tyttäreni apua. Mutta Valentine tulee ehkä niin suuressa määrässä osalliseksi tästä testamentista, ettei hän minun mielestäni ole oikein sopiva herra Noirtier de Villefort'in hämäreiden mielipiteiden tulkiksi.

— Ei, ei, vastasi halvattu.

— Mitä? huudahti Villefort. — Eikö Valentine saakaan teitä periä?

— Ei, vastasi Noirtier.

— Hyvä herra, sanoi notaari, joka oli aivan ihastunut näistä alkukokeista ja aikoi kaikkialla kertoa tästä omituisesta testamentin laatimisesta; — hyvä herra, se, mikä vielä äsken näytti aivan mahdottomalta, ei nyt tunnu laisinkaan vaikealta; tästä tulee niin sanottu mystillinen testamentti, joka lain mukaan on luettava ääneen seitsemän todistajan läsnä ollessa, testamentin laatijan hyväksyttävä ja notaarin sinetillä suljettava. Mitä aikaan tulee, niin tämän laatiminen tuskin kestää sen kauempaa kuin tavallisenkaan testamentin; onhan testamentissa aina ensiksi lain määräämät yleiset lausekset, ja yksityiskohdat taas riippuvat testamentin laatijan varallisuussuhteista, ja te, jotka olette hänen asioitaan hoitanut, voitte antaa tietoja niistä. Mutta tehkäämme testamentti alun alkaen mahdollisimman lailliseksi. Otan jonkun virkaveljeni avukseni, ja vaikka se sotiikin yleistä tapaa vastaan, saa hän olla läsnä testamenttia saneltaessa. Oletteko tyytyväinen? sanoi notaari kääntyen vanhuksen puoleen.

— Olen, vastasi vanhus riemuiten, kun hänen tahtonsa ymmärrettiin.

— Mitä hän aikoo tehdä? tuumi Villefort, joka korkeassa virassaan oli tottunut varovaiseksi eikä voinut arvata isänsä aikeita.

Hän kääntyi siis lähteäkseen noutamaan toista notaaria. Mutta Barrois, joka oli kuullut kaikki ja arvasi isäntänsä tahdon, oli jo lähtenyt.

Kuninkaallinen prokuraattori lähetti silloin sanan vaimolleen pyytäen myös häntä paikalle.

Neljännestunnin kuluttua olivat kaikki koolla halvaantuneen huoneessa ja toinen notaari oli saapunut.

Muutaman sanan vaihdettuaan virkamiehet olivat yhtä mieltä asioista. Luettiin Noirtier'lle tavallinen testamentin kaava. Sitten ensimmäinen notaari kääntyi hänen puoleensa, ikään kuin tutkiakseen hänen sieluntilaansa, ja sanoi:

— Kun testamentti laaditaan, niin se tehdään jonkun hyväksi.

— Niin, vastasi Noirtier.

— Onko teillä selvillä, kuinka suureksi nousee omaisuutenne?

— On.

— Luettelen teille numeroita, toisen toistaan suurempia. Pysäytätte minut silloin, kun mielestänne olen päässyt kylliksi korkealle.

— Niin.

Tämä kysely oli tavallaan juhlallinen. Harvoin lienee sielun taistelu aineen kahleita vastaan saanut näin selvästi näkyvän muodon. Tekisi mieli sanoa, että se oli suorastaan ylevää tai ainakin hyvin ihmeellistä.

Herra Noirtier'n ympärille muodostettiin piiri, toinen notaari istui pöydän ääreen valmiina kirjoittamaan. Ensimmäinen notaari seisoi hänen edessään ja kyseli.

— Omaisuutenne on kolmeasataatuhatta suurempi, eikö olekin? kysyi notaari.

Noirtier vastasi myöntävästi.

— Onko teillä neljäsataatuhatta? kysyi notaari.

Noirtier pysyi liikkumattomana.

— Viisisataatuhatta?

Hän oli yhä liikkumaton.

— Kuusisataatuhatta? Seitsemäsataatuhatta? Kahdeksansataatuhatta?  
Yhdeksänsataatuhatta?

Noirtier vastasi myöntävästi.

— Onko teillä yhdeksänsataatuhatta?

— On.

— Kiinteätä omaisuuttako? kysyi notaari.

Noirtier vastasi kieltävästi.

— Valtion arvopapereitako?

Noirtier vastasi myöntävästi.

— Ovatko nämä paperit hallussanne?

Noirtier loi katseen vanhaan palvelijaan, joka poistui huoneesta ja palasi hetken kuluttua tuoden pienen laatikon.

— Sallitteko, että avaamme tämän laatikon? kysyi notaari.

Noirtier vastasi myöntävästi.

Laatikko avattiin, ja siinä oli yhdeksänsataatuhatta frangia valtion arvopapereina.

Ensimmäinen notaari ojensi paperin toisensa jälkeen virkaveljelleen.  
Määrä oli sama, jonka Noirtier oli ilmoittanut.

— Hyvä on, sanoi hän. — Kaikesta päättäen järki on täydessä kunnossa.

Sitten kääntyen halvaantuneen puoleen hän sanoi:

— Teillä on siis yhdeksänsadantuhannen frangin arvosta varoja, ja sen mukaan, miten ne ovat sijoitetut, tuottavat ne teille vuosittain neljäkymmentätuhatta frangia korkoja?

— Niin, vastasi halvaantunut.

— Kenelle tahdotte tämän omaisuuden lahjoittaa?

— Siitä ei ole epäilystäkään, sanoi rouva Villefort. — Herra Noirtier rakastaa yksinomaan poikansa tytärtä neiti Valentine de Villefort'ia. Tyttö on hoitanut vanhusta kuusi vuotta ja on hellyydellään osannut voittaa isoisänsä rakkauden, sanon melkein kiitollisuuden. On vain oikein, että hän saa palkan uskollisuudestaan.

Noirtier'n silmissä välähti katse, joka selvästi osoitti, että hän varsin hyvin tiesi rouva Villefort'in puheen valheelliseksi.

— Lahjoitatteko siis neiti Valentine de Villefort'ille nämä yhdeksänsataatuhatta frangia? kysyi notaari, joka luuli asiaa selväksi, mutta katsoi kuitenkin tarpeelliseksi saada Noirtier'n suostumuksen siihen ja tahtoi, että kaikki läsnä olevat voisivat todistaa vanhuksen vastanneen myöntävästi.

Valentine oli peräytynyt askelen ja itki silmät maahan luotuina. Vanhus katseli häntä hetkisen sanomattoman hellästi. Sitten hän kääntyi notaarin puoleen ja räpytti hyvin varmasti silmiään.

— Ettekö? sanoi notaari. — Ette siis teekään neiti Valentine de Villefort'ia perilliseksenne?

Noirtier vastasi kieltävästi.

— Ette kai vain erehdy? huudahti notaari. — Vastaatteko todellakin kieltävästi?



Noirtier vakuutti kieltonsa.

Valentine katsahti ylös. Häntä ei niinkään hämmästyttänyt se, että hänet tehtiin perinnöttömäksi, kuin se, että hän oli käytöksellään saanut vanhuksessa aikaan sellaisen mielentilan, josta tällaiset päätökset tavallisesti johtuvat.

Mutta Noirtier katsoi häneen niin sanomattoman hellästi, että hän huudahti:

— Huomaan kyllä, isoisä, ettette riistä minulta muuta kuin omaisuutenne, ja että jätätte minulle sydämenne.

— Niin, niin, kyllä, vastasivat halvaantuneen silmät sulkeutuen niin varmasti, että Valentine ei voinut erehtyä hänen vastauksestaan.

— Kiitos, kiitos! sopersi nuori tyttö.

Mutta tämä kielto oli herättänyt rouva Villefort'in sielussa odottamattoman toivon. Hän lähestyi vanhusta.

— Siis annatte omaisuutenne poikanne pojalle, pikku Edouardille, rakas herra Noirtier? kysyi äiti.

Silmien räpytys oli pelottava, katse ilmaisi melkein vihaa.

— Ei, sanoi notaari. — Siis tässä läsnä olevalle pojallenne?

— En, vastasi Noirtier'n katse.

Notaarit katsoivat kummastuneina toisiinsa. Villefort ja hänen vaimonsa tunsivat punastuvansa, toinen häpeästä ja toinen suuttumuksesta.

— Mitä me olemme teille, isoisä, tehneet? sanoi Valentine. — Ettekö enää rakastakaan meitä?

Vanhuksen katse osui ensin miniään, sitten poikaan ja pysähtyi sanomattoman hellänä Valentineen.

— No niin, sanoi Valentine, — jos todellakin rakastat meitä, niin koeta toimia tunteesi mukaan. Tunnethan minut ja tiedät, etten koskaan ole ajatellut rikkauttasi. Sanotaanhan, että olen rikas, liiankin rikas äitini puolelta. Selitä siis meille.

Noirtier kiinnitti terävän katseensa Valentin kätteen.

— Minun käteni? sanoi Valentine.

— Niin, vastasi Noirtier.

— Hänen kätensä! kertasivat kaikki läsnä olevat.

— Hyvät herrat, näettehän, että kaikki on turhaa ja että isäraukkani on hullu, sanoi Villefort.

— Oh, huudahti äkkiä Valentine, — nyt ymmärrän! Tarkoitat avioliittoani; etkö tarkoitakin?

— Niin, niin, niin, vastasi vanhus, ja joka kerta, kun hänen silmäluomensa nousivat, välähti salama.

— Sinä olet suuttunut tuon avioliiton tähden.

— Niin.

— Tämähän on järjetöntä, sanoi Villefort.

— Anteeksi, sanoi notaari, — minun mielestäni tämä on päinvastoin aivan järkevää ja selviää epäilemättä kohta.

— Sinä et siis tahdo, että minä menen naimisiin herra Franz d'Epainay kanssa?

— En, en tahdo, vastasi vanhuksen katse.

— Ja te teette siis poikanne tyttären perinnöttömäksi sen vuoksi, että hän menee vastoin tahtoonne naimisiin? huudahti notaari.

— Niin, vastasi Noirtier.

— Mutta, ellei hän mene naimisiin, hän saa teidät periä?

— Niin.

Pitkällinen vaitiolo syntyi vanhuksen huoneessa.

Notaarit neuvottelivat keskenään. Valentine katseli kädet ristissä isoisäänsä kiitollisena hymyillen. Villefort puri kalpeita huuliaan. Rouva Villefort ei voinut hillitä kasvoillaan välähtävää ilon ilmettä.

— Mutta, sanoi Villefort katkaisten ensimmäisenä vaitiolon, — mielestäni vain minä voin tässä asiassa päättää, mikä on soveliasta, mikä ei. Minulla yksinäni on oikeus määrätä, kenen omaksi tyttärenti tulee. Ja minä tahdon, että hän menee naimisiin Franz d'Epinayn kanssa.

Valentine vaipui itkien tuoliinsa.

— Hyvä herra, sanoi notaari kääntyen vanhuksen puoleen, — mitä aiotte tehdä omaisuudellanne siinä tapauksessa, että neiti Valentine menee naimisiin herra Franzin kanssa.

Vanhus ei liikahtanutkaan.

— Aiotteko yhtä kaikki lahjoittaa omaisuutenne?

— Aion, vastasi Noirtier.

— Jollekulle sukulaisellenne?

— En.

— Köyhille siis?

— Niin.

— Mutta tiedättehän, että laki kieltää teitä riistämästä omaisuuttanne kokonaan sukulaisiltanne?

— Tiedän.

— Voitte siis lahjoittaa ainoastaan sen osan, minkä laki sallii.

Noirtier ei liikahtanut.

— Tahdotte siis lahjoittaa kaikki?

— Niin.

— Mutta kuoltuanne riidellään testamenttinne rikki.

— Ei.

— Isäni tuntee minut, sanoi herra Villefort, — ja tietää, että hänen tahtonsa on minulle pyhä. Sitä paitsi hän tietää, etten siinä asemassa, missä olen, voi ryhtyä taistelemaan köyhiä vastaan.

Noirtier'n katse ilmaisi voitonriemua.

— Mitä siis olette päättäneet? kysyi notaari Villefort'ilta.

— En mitään. Isäni on tehnyt päätöksensä, ja tiedän, ettei hän päätöksistään muuta. Alistun siis siihen. Nämä yhdeksänsataatuhatta frangia joutuvat siis perheen hallusta rikastuttamaan sairashuoneita. Mutta minä en taivu vanhuksen oikkuun ja teen oman tahtoni mukaan.

Ja Villefort poistui vaimonsa seurassa jättäen isänsä vapaasti päättämään, miten hän tahtoi testamenttinsa laatia.

Samana päivänä testamentti tehtiin. Mentiin noutamaan todistajia. Vanhus hyväksyi testamentin, se suljettiin hänen läsnä ollessaan ja talletettiin herra Deschampsin, perheen notaarin haltuun.

## 60. Lennätin

Palatessaan omalle puolelleen herra ja rouva Villefort saivat kuulla, että kreivi Monte-Cristo oli tullut käymään heidän luonaan ja odotti salongissa. Rouva Villefort'in mieli oli niin kuohuksissa, että hän ei heti voinut mennä vierastaan tapaamaan, vaan poikkesi makuuhuoneeseensa, mutta kuninkaallinen prokuraattori osasi siksi paljon hillitä itseään, että astui suoraan salonkia kohden.

Mutta niin suuresti kuin hän saattoikin hallita mielialojaan ja kasvojensa ilmettä, ei hän kuitenkaan voinut niin täydellisesti poistaa otsaltaan pilvää, ettei iloisesti hymyilevä kreivi olisi huomannut tätä synkkää ja mieltävää ilmettä.

— Hyvä Jumala, sanoi Monte-Cristo tervehdittyään, — mikä teitä vaivaa, herra Villefort? Olitteko juuri laatimassa suurta syytöskirjaa?

Villefort koetti hymyillä.

— En, herra kreivi, sanoi hän, — tällä kertaa olen minä uhri. Minä juttuni menetän, ja sattuma, itsepäisyys, hulluus on laatinut syytöskirjan.

— Mitä tarkoitatte? kysyi Monte-Cristo teeskennellen suurta osanottoa.

— Onko todellakin tapahtunut jokin suuri onnettomuus?

— Herra kreivi, sanoi Villefort tynesti mutta katkerasti, — siitä ei kannata puhuakaan. Kysymyksessä on vähäpätöinen seikka, rahanhukka ainoastaan.

— Niinpä niin, sanoi Monte-Cristo, — rahanhukka ei merkitse paljoakaan, teillä kun on suuri omaisuus ja mieleenne on ylevä ja filosofinen.

— Rahakysymys ei pahoitakaan mieltäni, sanoi Villefort, — vaikka yhdeksänsadantuhannen menettämistä voikin surra tai ainakin pahoitella. Mutta mieltäni kaivelee tuo isku, jonka kohtalo, sallimus, sattuma, en tiedä miten sitä nimittäisin, iskee minuun ja joka ehkä turmelee tyttäreni tulevaisuuden. Ja tähän kaikkeen on syynä uudelleen lapseksi tulleen vanhuksen oikku.

— Mutta mitä oikein on tapahtunut? kysyi Monte-Cristo. — Sanoitteko yhdeksänsataatuhatta? Sellaista summaa kannattaa tosiaan surra, niin kuin sanoitte, vaikka olisikin filosofi. Ja kuka tämän surun teille tuottaa?

— Isäni, josta olen teille puhunut.

— Herra Noirtier! Todellako? Mutta muistaakseni olette kertonut minulle, että hän on halvaantunut ja että hänen elimiensä toiminta on kokonaan lamassa?

— Ruumiillisten kyllä, sillä hän ei voi liikkua, ei puhua, mutta yhtä kaikki, hän ajattelee, tahtoo, toimii, niin kuin näette. Tulen hänen luotaan, ja hän parhaillaan sanelee testamenttiaan kahdelle notaarille.

— Hän on siis puhunut?

— Hän on saanut tahtonsa ilmaistuksi.

— Millä tavoin?

— Katseillaan. Hänen silmissään on säilynyt elo, ja niin kuin näette, ne surmaavat.

— Ystäväni, sanoi rouva Villefort, joka samassa astui huoneeseen, — ehkä liioittelette asiaa.

— Hyvä rouva..., kreivi kumarsi.

Rouva Villefort hymyili hänelle tavattoman herttaisesti.

— Mitä siis herra Villefort oikeastaan minulle kertoo? kysyi Monte-Cristo, ja mikä käsittämätön epäsuosio...?

— Käsittämätön on juuri oikea sana, toisti kuninkaallinen prokuraattori olkapäitään kohauttaen, — vanhuksen oikku!

— Eikä häntä siis voi mitenkään taivuttaa muuttamaan päätöstään?

— Kyllä, vastasi rouva Villefort, — ja minun miehestäni riippuu, tuleeko tämä testamentti muuttamaan Valentinin eduksi vai häviöksi.

Kreivi, joka huomasi tilanteen kärjistyvän, käänsi huomionsa Edouardiin, joka kaatoi mustetta lintujen juomakuppiin.

— Rakkaani, sanoi Villefort vaimolleen, — tiedättehän, etten millään tavoin ole tahtonut esiintyä kodissani patriarkkana, enkä koskaan ole luullut maailmankaikkeuden kohtalon riippuvan minun pääni nyökkäyksestä. Mutta en salli, että vanhuksen järjettömyys ja lapsen oikku pääsevät kukistamaan vuosikautiset tuumani. Paroni Epinay oli ystäväni, niin kuin tiedätte, ja ajatus saada hänen poikansa vävykseni miellytti minua suuresti.

— Luuletteko, sanoi rouva Villefort, — että Valentine on samassa juonessa hänen kanssaan?... Niin ... tyttöhän on aina vastustanut tätä avioliittoa, enkä ihmettelisi, vaikka koko äskeinen tapaus olisi vain lopputulos heidän yhteisistä päätöksistään.

— Uskokaa minua, sanoi Villefort, — ei kukaan sillä tavoin luovu yhdeksänsadantuhannen frangin suuruudesta omaisuudesta.

— Hän on valmis luopumaan vaikka koko maailmasta, sillä vuosi sitten hän sanoi haluavansa mennä luostariin.

— Olkoon kuinka tahansa, sanoi Villefort, — olen sanonut, että tämä avioliitto solmitaan.

— Vaikkapa vastoin isänne tahtoa? Se on hyvin arveluttavaa.

Monte-Cristo ei ollut kuuntelevinaan, mutta ei päästänyt ainoatakaan sanaa ohi korviensa.

— Minä voin sanoa, jatkoi Villefort, — että olen aina kunnioittanut isääni, sillä luontaiseen lapsen tunteeseen liittyi minussa tietoisuus hänen henkisestä etevämmyydestään. Onhan isä kahdessakin suhteessa pyhä, ensiksi luojaamme ja sitten valtiaanamme. Mutta tänään täytyy minun tunnustaa, ettei minusta vanhus, joka vainoaa poikaa siksi, että on vihannut isää, toimi älykkäästi. Olisinhan naurettava, jos mukautuisin hänen oikkuihinsa. Kunnioitan jatkuvasti herra Noirtier'ta, alistun nurkumatta siihen rahalliseen rangaistukseen, jonka hän on määrännyt, mutta päätöksessäni pysyn horjumatta, ja ihmiset saavat tuomita, kummalla puolella on ollut selvä järki. Minä siis naitan tyttäreni paroni Franz d'Epinaulle siksi, että tämä avioliitto on mielestäni kunniakas ja arvokas.

— Mitä, sanoi kreivi, jonka hyväksymistä kuninkaallinen prokuraattori koko ajan oli katseillaan kysellyt, — mitä? Tekeekö herra Noirtier neiti Valentinen perinnöttömäksi sen vuoksi, että hän menee naimisiin Franz d'Epinaun kanssa?

— Tekee. Siinä on syy, sanoi Villefort olkapäitään kohauttaen.

— Näennäinen syy ainakin, lisäsi rouva Villefort.

— Todellinen syy. Uskokaa minua, minä tunnen isäni.

— Mitenkä tämän voi käsittää? sanoi nuori rouva. — Kysynpä vain, minkä vuoksi herra d'Epinaun on herra Noirtier'ille vastenmielisempi kuin kuka muu tahansa?

— Minähän tunnen Franz d'Epinaun, sanoi kreivi, — eikö hänen isänsä ollut kenraali Quesnel, jonka kuningas Kaarle X teki paroni Epinauksi?

— Juuri sama, lausui Villefort.

— Mutta hänhän on minusta sangen miellyttävä nuori mies.

— Tämä onkin vain tekosyy, siitä olen varma, sanoi rouva Villefort. — Vanhukset ovat tyranneja tunteissaan. Herra Noirtier ei tahdo, että Valentine menee naimisiin.

— Mutta, sanoi Monte-Cristo, — ettekö tunne syytä tähän vihaan?

— Hyvä Jumala, kukapa kaikki syyt tietää?

— Ehkä se on poliittista vastenmielisyyttä?

— Isäni ja herra d'Epinaun isä elivät niinä myrskyisinä aikoina, joiden viimeiset päivät minä näin, sanoi Villefort.

— Eikö isänne ollut bonapartisti? kysyi Monte-Cristo. — Muistaakseni mainitsitte jotakin siihen suuntaan.

— Isäni oli ennen kaikkea jakobiini, jatkoi Villefort, — ja hänen intonsa vei hänet pitemmälle kuin selvä järki olisi edellyttänyt, eikä senaattorin viitta, jonka Napoleon heitti hänen hartioilleen, muuttanut vanhusta, se vain puki hänet valepukuun. Kun isäni oli salaliitossa, ei se tapahtunut keisarin hyväksi, mutta Bourboneja vastaan, sillä isäni on siinä suhteessa ollut pelottava, ettei hän koskaan ole taistellut mahdollisten haaveiden, vaan aina mahdollisten uudistusten puolesta. Hän omaksui saman pelottavan tunnuksen kuin Montaigne, nimittäin, ettei tule karttaa mitään keinoja.

— No niin, sanoi Monte-Cristo, — siinä näette, siinä on syy; herra Noirtier ja herra d'Epinaun kohtasivat toisensa poliittisessa taistelussa. Vaikka kenraali Epinaun palvelikin keisarin aikana, niin eikö

hän sydämensä syvyydessä ollut kuningasmielinen. Hänethän surmattiin eräänä iltana, kun hän oli lähtenyt napoleonilaisesta klubista, jonne hänet oli otettu vastaan aatetoverina.

Villefort katsoi kreiviin melkein kauhistuneena.

— Erehdynkö? kysyi Monte-Cristo.

— Ette, sanoi rouva Villefort, — päinvastoin, asian laita on juuri niin. Juuri sen vuoksi, että saataisiin vanhat vihat sammumaan, herra Villefort koetti yhdistää rakkaudessa kaksi lasta, joiden isät olivat vihanneet toisiaan.

— Ylevä ajatus! sanoi Monte-Cristo, — ihana ajatus, jonka koko maailma olisi hyväksynyt. Olisihan ollut kaunista, jos neiti Noirtier de Villefort'ista olisi tullut Franz d'Epinayn rouva.

Villefort vavahti ja katsahti Monte-Cristoon aivan kuin olisi tahtonut lukea hänen sielunsa syvyydestä, missä tarkoituksessa hän lausui nämä sanat. Mutta kreivin huulilla pysyi hyväntahtoinen hymy ja hänen silmiensä ilme oli tutkimaton.

— No niin, jatkoi herra Villefort, — vaikka Valentinea kohtaakin se onnettomuus, että hän menettää isoisänsä rikkauudet, en kuitenkaan luule tämän avioliiton jäävän sikseen. En usko, että herra d'Epinay säikähtää tällaista rahallista tappiota. Hän huomaa varmaankin, että suuremman arvoinen olen minä, kun uhraan sellaisen rahamäärän täyttääkseni lupaukseni. Hän havaitsee, että Valentine on rikas äitinsä perinnön nojalla, jota herra ja rouva Saint-Méran hoitavat. He rakastavat häntä hellästi.

— Ja Valentinen kannattaa rakastaa ja hoitaa heitä niin kuin hän on hoitanut herra Noirtier'ta, sanoi rouva Villefort. — He tulevat sitä paitsi kuukauden päästä tänne, eikä Valentinen tarvitse enää tällaisen loukkauksen jälkeen hautautua herra Noirtier'n luo, niin kuin tähän asti.

Kreivi kuunteli hyvillään tätä loukatun itserakkauden ja pettyneen ahneuden säräjäväää ääntä.

— Mutta minun mielestäni, sanoi Monte-Cristo hetkisen kuluttua, — ja pyydän jo edeltäpäin anteeksi sanojani, minun mielestäni, jos herra Noirtier tekee neiti Valentinen perinnöttömäksi sen vuoksi, että tämä tahtoo mennä naimisiin hänen vihaamansa miehen pojan kanssa, ei hän voi samasta seikasta moittia herttaista Edouardia.

— Eikö totta? huudahti rouva Villefort äänellä, jonka sävyä on mahdoton kuvata, — siinä hän tekee väärin, hirvittävän väärin. Edouard parka on yhtä hyvin hänen poikansa lapsi kuin Valentinekin, ja kuitenkin, ellei Valentine olisi nyt mennyt naimisiin herra d'Epinayn kanssa, olisi herra Noirtier antanut hänelle koko omaisuutensa. Sitä paitsi Edouard säilyttää suvun nimen, ja vaikkei Valentine saisikaan periä isoisäänsä, tulee hän kuitenkin kolme kertaa niin rikkaaksi kuin veljensä.

Isku oli osunut oikeaan kohtaan, eikä kreivi enää puhunut.

— Mutta, herra kreivi, sanoi Villefort, — lakatkaamme selittelemästä teille perheasioitamme. Niin, se on totta, oikeastaan minulle tuleva rikkaus lankeaakin köyhien hyväksi, jotka tähän aikaan ovat todellisia rikkaita. Niin, isäni on pettänyt minun oikeudet toiveeni ja aivan syyttä. Minä hänen sijassaan olisin toiminut niin kuin järkävä ja hyvä mies. Herra d'Epinay, jolle olin luvannut tämän pääoman korot, saa sen summan, vaikka minun täytyisi luopua hyvinkin paljosta elämässäni.

— Mutta, intti rouva Villefort palaten ajatukseen, joka taukoamatta eli hänen sielunsa pohjalla, — ehkä olisi viisainta ilmoittaa tämä pettymys herra d'Epinaylle. Jospa hän haluaa peruuttaa sanansa.

— Se olisi suuri onnettomuus! huudahti Villefort.

— Suuri onnettomuusko? lausui Monte-Cristo.

— Epäilemättä, sanoi Villefort hilliten mieltään; — suunnitellun avioliiton purkaminen, vaikkakin ainoastaan rahasyistä, luo nuoreen tyttöön epäedullisen valon. Sitä paitsi pääsisivät entiset huhut, joita olen koettanut tukahduttaa, uudelleen vauhtiin. Mutta niin ei käy. Jos herra d'Epinay on kunnon mies, niin Valentinen perinnöttömäksi joutuminen vain kiihottaa häntä; muussa tapauksessahan hän toimisi pelkästään ahneudesta; ei, sehän olisi mahdotonta.

— Minä ajattelen samoin kuin herra Villefort, sanoi Monte-Cristo katsoen rouva Villefort'iin. — Jos olisin niin hyvä ystävä herra d'Epinayn kanssa, että voisin antaa hänelle viisaita neuvoja, kehottaisin häntä solmimaan tämän suhteen niin lujaksi, ettei sitä enää millään voisi purkaa. Olen kuullut, että hänen pitäisi pian palata. Koettaisin jouduttaa avioliittoa, jonka solmiminen tuottaa herra Villefort'ille niin paljon kunniaa.

Herra Villefort nousi, ja hänen kasvoillaan kuvastui suuri riemu, jota vastoin hänen vaimonsa hieman

kalpeni.

— Mitään muuta en toivoisikaan, ja ehdottomasti noudattaisin teidän kaltaisenne miehen neuvoja, sanoi Villefort ja ojensi kätensä Monte-Cristolle. — Jääköön tämän päivän tapaus omaan arvoonsa. Mitään ei ole muuttunut meidän tuumissamme.

— Maailma on usein arvosteluissaan puutteellinen, mutta tälle teidän päätöksellenne se varmasti antaa arvoa. Ystävänne ovat ylpeitä teistä, ja herra d'Epinau, jos hän ottaa neiti Villefort'in vaimokseen myötäjaisittain — niin kun hän epäilemättä ottaa — on iloinen päästessään jäseneksi perheeseen, jossa osataan asettua tällaisten rahallisten uhrausten yläpuolelle, jotta lupaus säilyisi ja velvollisuus täytettäisiin.

Nämä sanat lausuttuaan kreivi nousi ja aikoi lähteä.

— Joko aiotte meidät jättää? sanoi rouva Villefort.

— Minun täytyy; tulin vain muistuttamaan, että olette luvanneet ensi lauantaina tulla luokseni.

— Luulitteko, että unohtaisimme sen?

— Olette aivan liian hyvä, armollinen rouva, mutta herra Villefort'illa on niin vakavia ja toisinaan niin kiireellisiäkin tehtäviä...

— Mieheni on antanut sanansa, sanoi rouva Villefort. — Näittehän, että hän pitää sen kaiken menetyksenkin uhalla; kuinka hän siis ei pitäisi sitä silloin, kun hän voi kaiken voittaa.

— Pidetäänkö nämä kutsut asunnossanne Champs-Elysées'n varrella? kysyi Villefort.

— Ei, vastasi Monte-Cristo, — ja juuri siksi ystävällinen tulonni saakin vielä suuremman arvon; ne pidetään maalla.

— Maallako?

— Niin. Kaupungin porttien lähellä, puolen tunnin matkan päässä tullirajasta, Auteuilissa.

— Auteuilissa! huudahti Villefort. — Sehän on totta, rouvani sanoi, että asuite Auteuilissa, sillä teidänhän asuntoonni hänet kannettiin. Missä päin Auteuilia?

— Fontaine-kadun varrella!

— Fontaine-kadun varrella! sanoi herra Villefort hieman tukahtuneella äänellä. — Entä mikä on talon numero?

— Kaksikymmentäkahdeksan.

— Siis teille, huudahti Villefort, — myytiin Saint-Méranin talo?

— Saint-Méraninko? kysyi Monte-Cristo. — Talo oli siis Saint-Méranin?

— Niin, vastasi rouva Villefort, — ja voitteko uskoa erästä asiaa, herra kreivi?

— Mitä asiaa?

— Onhan talo mielestänne kaunis?

— Hurmaava.

— No niin, mieheni ei ole koskaan tahtonut siellä asua.

— Oh, sanoi Monte-Cristo, — tätä vastenmielisyyttä en voi käsittää.

— En pidä Auteuilista, vastasi kuninkaallinen prokuraattori koettaen tynnyttää mieltään.

— Mutta ette suinkaan tämän vastenmielisyytenne tähden tuota minulle sitä surua, etten saakaan nähdä teitä luonani? kysyi Monte-Cristo.

— Ei, herra kreivi ... minä toivon ... uskokaa, että teen kaiken voitavani, sopersi Villefort.

— Niin, jatkoi Monte-Cristo, — minä en hyväksy mitään estelyjä. Lauantaina kello kuusi odotan teitä, ja ellette saavu, niin alan uskoa mitä tahansa ... että tähän kaksikymmentä vuotta asumattomana olleeseen taloon liittyy jokin tärisevä kertomus, jokin verinen tarina.

— Minä tulen, herra kreivi, sanoi Villefort, — minä tulen.

— Kiitos, sanoi Monte-Cristo. — Nyt sallikaa minun sanoa teille hyvästi.

— Sehän on totta, sanoitte todellakin, että teidän täytyi lähteä, herra kreivi, sanoi rouva Villefort, — ja luullakseni aioitte jo sanoa siihen syynkin, kun siirryitte toiseen asiaan.

— En toden totta tiedä, hyvä rouva, uskallanko sanoa minne menen.

— Joutavia, sanokaa vain suoraan.

— Menen aivan kuin mikäkin utelias ihminen katselemaan erästä kojetta, jota usein tuntikausia olen tuumiskellut.

— Mitä?

— Lennätintä. Siinä se sana nyt pujahti suustani.

— Lennätintä? toisti rouva Villefort.

— Juuri niin, lennätintä. Olen toisinaan nähnyt tien varrella, kukkulalla auringon valossa, mustia ja liikkuvia käsivarsia,[11] aivan kuin ison kuoriaisen raajoja, ja vakuutan, etten koskaan ole voinut niitä katsella tuntematta mielenliikutusta. Tiesin, että nämä omituiset merkit halkoivat ilmaa ja välittivät satojen peninkulmien päässä pöytänsä ääressä istuvan miehen tahdon toiselle miehelle, joka istui linjan toisessa päässä. Ne kuvastuivat harmaata taivasta vastaan vain tuon kaikkivoimaisen henkilön käskystä. Kun sitä ajattelin, uskoin haltioihin, keijukaisiin, kääpiöihin, salaisiin voimiin ja nauroin. Ei koskaan ollut tehnyt mieleni nähdä läheltä noita isoja valkovatsaisia hyönteisiä, joilla oli mustat ja laihat raajat, sillä pelkäsin aina, että näiden raskaitten siipien alla näkisin pienen ihmishengen kerskailevana, pöyhkeilevänä, saivartelevana, täynnä tietoja, loihduja ja taikoja. Mutta eräänä päivänä sainkin tietää, että jokaista lennätinasemaa hoiti virkamiesparka tuhannenkahdensadan frangin vuosipalkalla, eikä hän suinkaan saa katsella taivasta niin kuin tähtientutkija, ei vettä niin kuin kalastaja, ei maisemaa niin kuin tyhjäntoimittaja, vaan parin peninkulman päässä olevaa valkovatsaista ja mustakoipista hyönteistä, samanlaista kuin hänen hoidettavanaan oli. Silloin minut valtasi uteliaisuus ja tahdoin läheltä nähdä tuollaisen elävän hyönteisen ja katsella niiden keskeistä ilveilyä.

— Mille lennätinasemalle lähдете? Sisäasiainministeriön vai tähtitornin asemalle?

— En, sillä sellaisissa paikoissa aina tahdotaan pakottaa minut ymmärtämään asioita, joista en välitä, ja selittää sellaista, mitä he itsekään eivät ymmärrä. Ei, minä tahdon säilyttää ajatukseni noista hyönteisistä, onhan siinä jo kylliksi, että on kadottanut hyvät ajatuksensa ihmisistä. En siis mene sisäasiainministeriön enkä tähtitornin asemalle. Tahdon nähdä tornin keskellä maaseutua, tornin, jossa istuu homehtunut mies.

— Te olette merkillinen ihminen, sanoi Villefort.

— Mitä linjaa kehotatte minua tarkastamaan?

— Sitä tietysti, jota myöten tähän aikaan eniten lähetetään sanomia.

— Hyvä, siis Espanjan linjaa?

— Juuri niin. Tahdotteko saada ministeriltä kirjeen, jossa teille selitetään...

— En suinkaan, sanoi Monte-Cristo, — sillä sanoinhan jo äsken, etten tahdo mitään ymmärtää. Niin pian kuin jotakin ymmärtäisin, ei enää olisikaan lennätintä, olisi vain herra Durchätelin tai herra Montalivet'n antama määräys, joka lähetetään Bayonnen prefektille ja selitetään kahdella kreikkalaisella sanalla: *tele, grafein*. Minä tahdon säilyttää tuon mustakoipisen ja pelottavan eläimen sellaisena, kuin se on mielessäni, ja sitä kunnioittaa.

— Rientäkää siis, sillä kahden tunnin päästä tulee yö, ettekä silloin enää näe mitään.

— Tehän pelästyttätte minua. Mikä on lähin asema?

— Bayonnen tielläkö?

— Vaikkapa Bayonnen tiellä.

— Châtillonissa.

— Ja Châtillonin jälkeen?

— Luullakseni Montlhéryn tornin asema.

— Kiitos ja näkemiin! Lauantai-iltana kerron vaikutelmistani.

Portilla kreivi tapasi molemmat notaarit, jotka olivat tehneet Valentinen perinnöttömäksi. He poistuivat paikalta tyytyväisinä, kun olivat laatineet testamentin, jonka ehdottomasti täytyi tuottaa heille suurta kunniaa.

## 61. Kuinka puutarhuri pääsee persikoita nakertelevista hiiristä

Ei samana iltana, niin kuin oli sanonut, vaan seuraavana aamuna kreivi Monte-Cristo ajoi Enfer-tullin kautta Orléans'in tietä pitkin Linas-kylän ohi pysähtymättä lennätinlaitoksen luo, joka juuri kreivin ajaessa ohi liikutti pitkiä laihoja raajojaan, ja saapui Montlhéryn torniin, joka sijaitsee samannimisen tasangon korkeimmalla kohdalla.

Kukkulan juurella kreivi nousi vaunuistaan ja alkoi astua vuoren huippua kohden kehässä kiertävää kahdeksantoista tuuman levyistä polkua myöten. Päästyään huipulle hän näki edessään pensasaitauksen, jossa punertavien ja valkoisten kukkien tilalla oli nyt vihertäviä hedelmiä.

Monte-Cristo etsi pienen aitauksen veräjää ja löysikin. Se oli pieni puuveräjä, joka liikkui pajusaranoilla ja suljettiin nerokkaasti nuoran ja naulan avulla. Kreivi pääsi pian selville lukkolaitteesta, aukaisi veräjän ja astui puutarhaan, joka oli kaksikymmentä jalkaa pitkä ja kaksitoista leveä. Sen toisella puolella oli vanha torni, jota muratti ja muuriorvokki verhosivat.

Tuota vuosien uurtamaa ja kukkien koristamaa tornia olisi voinut pitää vanhana mummona, jolle lapsenlapset tulevat toimittamaan onnea. Se olisi varmasti voinut kertoa monta kamalaa tarinaa, jos sillä olisi ollut kieli niiden korvien lisäksi, jotka sananlasku väittää seinillä olevan.

Puutarhan poikki vei punainen hiekkakäytävä, ja sitä reunusti monen vuoden vanha saarniaitausta, jonka väri olisi ihastuttanut Delacroixta, meidän aikamme Rubensia. Käytävä oli kahdeksikon muotoinen ja kierteli niin, että kahdenkymmenen jalan pituiseen puutarhaan muodostui kuudenkymmenen jalan pituinen kävelytie. Floraa, entisajan latinalaisten hymyilevää ja tuoretta jumalatarta, on harvoin kunnioitettu yhtä huolellisella ja tarkalla palveluksella kuin tässä pienessä aitauksessa.

Nurmikon kahdessakymmenessä ruusupensaassa ei ollut ainoatakaan karpäsen jälkeä, ei lehtitain kihermää, kosteiden kasvipaikkojen vaivaa. Eikä tästä puutarhasta suinkaan puuttunut kosteutta, sitä todisti nokimusta maa ja puiden tumma vihanta. Ja ellei luonnollista kosteutta olisi ollut, olisi keinotekoinen heti astunut sen sijaan, sillä puutarhan nurkassa oli maahan kaivettu tynnyri ja siinä seisovaa vettä; sen vihertävällä pinnalla oleili kaksi sammakkoa, jotka ilmeisesti olivat riidassa, koska koko ajan istuivat selin toisiinsa.

Käytävillä ei kasvanut ainoatakaan ruohonkortta eikä nurmikolla ainuttakaan rikkaruohoa. Hieno nainen ei huolellisemmin hoitele ruusukasvejaan kuin tämän puutarhan tähän asti näkymätön omistaja tilkkuaan.

Monte-Cristo seisautui suljettuaan portin ja pistettyään nuoran naulaan ja loi katseen puutarhaan.

— Näyttää siltä, kuin lennättimen hoitajalla olisi oma puutarhurinsa tai kuin hän itse innokkaasti viljेलisi maata, tuumi hän.

Äkkiä hän törmäsi mieheen, joka oli kumarassa lehdillä kuormattujen työntökärryjen takana. Mies nousi ja huudahti hämmästyksestä. Monte-Cristo näki edessään noin viisikymmenvuotiaan miehen, joka oli ollut poimimassa mansikoita viiniköynnöksen lehdille. Hänellä oli lautasellaan kaksitoista lehteä ja melkein yhtä monta mansikkaa, ja ne olivat kaikki vähällä pudota hänen noustessaan.

— Näytätte olevan poimimassa marjoja, sanoi Monte-Cristo hymyillen.

— Anteeksi, herra, vastasi ukko tehden kädellään kunniaa, — en ole tornissa, se on kyllä totta, mutta tulin juuri sieltä.

— Älkää antako minun millään tavoin häiritä teitä, ystäväni, sanoi kreivi. — Poimikkaa mansikkanne, jos teillä niitä vielä on.

— On vielä kymmenen, sanoi mies, — sillä tässä on yksitoista, ja minulla oli kaksikymmentäyksi, viisi enemmän kuin viime vuonna. Mutta eihän se olekaan kummallista, kesä on tänä vuonna ollut kuuma, ja



mansikat tarvitsevat ennen kaikkea lämpöä. Viime vuonna minulla oli kaiken kaikkiaan kuusitoista, ja nyt on tässä jo yksitoista, ja tuossa kahdestoista, kolmastoista, neljästoista, viidestoista, kuudestoista, seitsemästoista, kahdeksastoista, yhdeksästoista. Hyvä Jumala, puuttuu kaksi, ne olivat vielä eilen täällä, olivat aivan varmaan, sillä laskin ne. Varmaankin muori Simonin poika on ne siepannut, näin hänen nimittäin maleksivan täällä tänä aamuna. Senkin roisto! Varastaa puutarhasta! Eikö hän tiedä, mitä seurauksia siitä voi olla.

— Rikos on todellakin kauhea, sanoi Monte-Cristo, — mutta ottakaa varteen pojan nuoruus ja hänen halunsa herkkuihin.

— Niinpä niin, sanoi puutarhuri, — mutta ikävää se on sittenkin. Mutta kerta vielä anteeksi, herra, varmaankin annan esimieheni tällä tavoin odottaa?

Ja hän loi aran katseen kreiviin ja hänen siniseen pukuunsa.

— Rauhoittukaa, sanoi kreivi, ja hymy hänen huulillaan oli tällä kertaa pelkästään herttainen, — en ole esimies enkä tule teitä tarkastamaan, vaan vain tavallinen matkailija. Tulen uteliaisuudesta ja olen pahoillani, kun huomaan vieväni teiltä aikaa.

— Minun aikani ei ole kallista, vastasi ukko alakuloisesti hymyillen. — Aikani kuuluu hallitukselle, enkä saisi sitä käyttää hukkaan, mutta sain merkin, joka ilmoitti minulle, että saan levätä tunnin ajan (hän loi silmänsä aurinkokelloon, sillä Montlhéryn tornin puutarhassa oli vaikka mitä, aurinkokellokin), ja näettehän, minulla oli vielä aikaa kymmenen minuuttia; mansikkani olivat kypsyneet, ja päivää myöhemmin... Luuletteko, herra, että hiiret niitä syövät?

— En uskoisi, sanoi Monte-Cristo vakavasti. — Mutta hiiret ovat kyllä huonoja naapureita meille, jotka emme niitä syö hunajalla höystettyinä, niin kuin roomalaiset.

— Söivätkö roomalaiset niitä? ihmetteli puutarhuri. — Söivätkö he hiiriä?

— Niin olen lukenut Petroniuksesta, sanoi kreivi.

— Oikeinko totta? Eivät ne mahda maistua hyviltä, vaikka sanotaankin: lihava kuin hiiri, ne kun nukkuvat koko Jumalan päivän ja heräävät vasta illalla nakertelemaan. Viime vuonna minulla oli neljä aprikoosia, niistä ne kalvoivat yhden. Ja sitten minulla oli sileäkuorinen persikka, ja se on harvinainen hedelmä, mutta siitä ne kalvoivat kokonaan pois muurinpuoleisen kyljen. Se oli ihana persikka, aivan erinomaisen makuinen. En ole koskaan sen parempaa syönyt.

— Söittekö sen? kysyi Monte-Cristo.

— Sen puolen tietysti, joka oli jäänyt jäljelle. Se oli erinomaisen hyvä. Nuo elukat eivät otakaan huonoimpia paloja. Ne ovat samanlaisia kuin muori Simonin poikakin; ei hänkään valinnut huonoimpia mansikoita. Mutta toiste se ei enää tapahdu, siitä voitte olla varma, vaikka kypsymisaikana saisinkin vartioida niitä yökaudet.

Monte-Cristo oli nähnyt kylliksi. Jokaisella ihmisellä on intohimonsa, joka kalvaa häntä sydänjuuria myöten. Tämä lennättimen hoitaja oli puutarhuri. Kreivi alkoi taitella lehtiä, jotka viiniköynnöksissä varjostivat hedelmiä ja estivät niitä kypsymästä, ja voitti näin puutarhurin sydämen.

— Herra oli siis tullut katsomaan lennätintä? kysyi hän.

— Tulin kyllä, elleivät ohjesäännöt sitä kiellä.

— Ei se ole laisinkaan kiellettyä, sanoi puutarhuri, — sillä eihän siinä ole mitään vaaraa, kun ei kukaan voi ymmärtää, mitä me toisillemme ilmoitamme.

— Olen kuullut kerrottavan, että te toistelette merkkejä, joita ette aina itsekään ymmärrä.

— Niinpä kyllä, ja siitä minä eniten pidänkin, sanoi ukko nauraen.

— Miksi siitä pidätte?

— Siksi, että silloin ei minulla ole mitään edesvastuuta. Olen kone, en mitään muuta, ja kun vain toimin, ei minulta vaadita mitään muuta.

— Olisinkohan sattunut kohtaamaan miehen, jolla ei ole kunnianhimoa, tuumi Monte-Cristo. — Sepä olisi harmillista.

— Hyvä herra, sanoi puutarhuri katsahtaen aurinkokelloon, — kymmenen minuuttia on kulunut, palaan toimeeni. Tahdotteko tulla torniin kanssani?

— Mielihyvin.

Monte-Cristo meni torniin, joka oli kolmikerroksinen. Alimmaisessa oli puutarhurin työkaluja, lapioita, rautaharavia ja vesikannuja seinän vieressä. Toinen kerros oli ukon varsinaisena asuntona tai oikeammin sanoen nukkumapaikkana. Siellä oli muutamia talouskapineita, vuode, pöytä, kaksi tuolia, iso savinen vesiruukku ja kuivia yrttejä, jotka kreivi tunsu hajuherneiksi ja salkopavuiksi. Ukko oli varustanut ne nimilapuilla niin huolellisesti, kuin olisi ollut Pariisin kasvitieteellisen puutarhan hoitaja.

— Täytyykö kauankin opetella, ennen kuin osaa käyttää lennätintä? kysyi Monte-Cristo.

— Varsinainen oppiaika ei ole pitkä, mutta ylimääräisenä oleminen...

— Entä paljonko saatte palkkaa?

— Tuhat frangia.

— Se ei ole paljoa.

— Ei, mutta saanhan samalla asunnon, niin kuin näette.

Monte-Cristo katseli huonetta.

— Kunhan hän vain ei olisi asuntoonsa liiaksi ihastunut, mutisi hän itsekseen.

He menivät kolmanteen kerrokseen. Se oli varsinainen lennätinhuone. Monte-Cristo katseli rautaisia kädensijoja, joihin tarttumalla lennätinkoneisto saatiin liikkeelle.

— Tämä on sangen mielenkiintoista, sanoi hän, — mutta ajan mittaan tällainen elämä tulee kai yksitoikkoiseksi?

— Kyllä, alussa niska aivan jäykistyy, kun täytyy aina tuijottaa. Mutta vuoden tai parin päästä siihen tottuu. Sitä paitsi on meillä lepopäivämme ja lupapäivämme.

— Lupapäivännekö?

— Niin.

— Milloin?

— Silloin kun on usvaa?

— Sehän on totta.

— Ne ovat minun juhlapäiviäni. Niinä päivinä menen puutarhaani ja istutan, leikkelen, puhdistan, poimin pois matoja, joten aika kuluu erinomaisen hyvin.

— Kuinka kauan olette ollut täällä?

— Kymmenen vuotta. Sen lisäksi viisi ylimääräisenä, siis yhteensä viisitoista.

— Kuinka vanha olette?

— Viidenkymmenenviiden.

— Kuinka kauan teidän täytyy olla palveluksessa saadaksenne eläkkeen?

— Kaksikymmentäviisi vuotta.

— Ja kuinka suuri on eläke?

— Sata écutä.

— Ihmisraukat! mutisi Monte-Cristo.

— Mitä sanoitte...? kysyi ukko.

— Sanoin, että se on hyvin mielenkiintoista.

— Kuinka niin?

— Kaikki, mitä minulle näytätte... Ettekä siis yleensä ymmärrä kerrassaan mitään niistä merkeistä, jotka annatte?

- En kerrassaan mitään.
- Ettekö koskaan ole koettanut niitä ymmärtää?
- En koskaan. Miksi niistä välittäisin?
- Mutta onhan merkkejä, jotka koskevat nimenomaan teitä?
- On kyllä.
- Ja ne te ymmärrätte?
- Ne ovat aina samat ja ilmoittavat vain: ... saatte tunnin levätä ... huomiseen...
- Nehän ovat aivan viattomia, sanoi kreivi. — Mutta katsokaahan, eikö naapurinne ala liikuttaa laitostaan.
- Se on totta, kiitos.
- Ymmärrätkö nyt, mitä hän sanoo teille?
- Ymmärrän. Hän kysyy, olenko valmis.
- Entä mitä vastaatte?
- Annan merkin, joka samalla ilmoittaa oikeanpuoleiselle toverilleni, että minä olen valmis, ja kehottaa vasemmanpuoleista valmistautumaan.
- Erinomaisen nerokasta, sanoi kreivi.
- Saattepahan nähdä, sanoi ukko ylpeänä, — viiden minuutin päästä hän alkaa puhua.
- Minulla on siis viisi minuuttia aikaa, sanoi Monte-Cristo. — Se riittää. Sallikaahan minun tehdä teille kysymys.
- Tehkää.
- Rakastatteko puutarhanviljelystä?
- Tavattomasti.
- Ja olisitte onnellinen, jos teillä kahdenkymmenen jalan pituisen alueen sijasta olisikin kahden tynnyrinalan suuruinen?
- Minä tekisin siitä maallisen paratiisin.
- Noilla tuhannella frangilla tulette huonosti toimeen.
- Jokseenkin huonosti, mutta elänhän kuitenkin.
- Niin kyllä, mutta teillä on vain kurjan pieni puutarha.
- Se on kyllä totta, puutarha ei ole suuri.
- Ja sitäkin hävittävät hiiret.
- Sehän se on minun suurin onnettomuuteni.
- Sanokaahan, mitä tapahtuisi, jos onnettomuudeksenne kääntäisitte päänne toisaanne silloin, kun oikeanpuoleinen toverinne alkaa antaa merkkejä?
- En voisi silloin toistaa hänen merkkejään.
- Entä sitten?
- Ja kun olen huolimattomuudessani jättänyt ne lähettämättä, saan sakkoa.
- Paljonko?
- Sata frangia.
- Kymmenennen osan palkkaanne. Suuri summa.
- On kyllä, sanoi ukko.

— Onko sellaista teille tapahtunut? kysyi Monte-Cristo.

— On kerran, kun olin ruskeata ruusupensasta oksastamassa.

— Hyvä. Mutta entä jos muuttaisitte hänen antamiaan merkkejä ja lähettäisitte toisia?

— Silloin saisin eron ja menettäisin eläkkeeni.

— Kolmesataa frangia?

— Sata écutä, niin. Ymmärrättehän, etten koskaan sellaista tekisikään.

— Vaikka saisitte viidentoista vuoden palkan? Eikö sitä kannata miettiä?

— Viisitoistatuhatta frangia?

— Niin.

— Yritättekö johdattaa minut kiusaukseen?

— Yritän! Viisitoistatuhatta frangia, ymmärrättekö?

— Antakaa minun katsoa oikeanpuoleista lähettäjää.

— Päinvastoin, älkää katsoko häneen, vaan katsokaa tähän.

— Mitä se on?

— Mitä! Ettekö tunne näitä papereita?

— Seteleitä!

— Tuhatlappusia. Niitä on viisitoista.

— Ja kenen ne ovat?

— Ne ovat teidän, jos tahdotte.

— Minunko? ukko oli tukehtumaisillaan.

— Hyvä Jumala, niin, teidän omaisuuttanne.

— Hyvä herra, oikeanpuoleinen lähettäjä alkaa sanella.

— Antakaa hänen sanella.

— Olette häirinnyt minua, saan siitä sakkoa.

— Se maksaa teille sata frangia. Näettehän, että teillä on täysi syy ottaa vastaan minun viisitoistatuhatta frangiani.

— Oikeanpuoleinen lähettäjä tulee kärsimättömäksi. Hän antaa merkit uudestaan.

— Antakaa hänen antaa, ottakaa rahat.

Kreivi pani setelit ukon käteen.

— Eikä siinä vielä kaikki. Viidellätoistatuhannella frangilla ette elä.

— Onhan minulla paikkani.

— Ei, sen te menetätte. Sillä te saatte antaa toiset merkit, kuin mitä naapurinne antaa.

— Mitä te ehdotatte minulle!

— Lapsenleikkiä.

— Ellei minua suorastaan pakoteta...

Ja Monte-Cristo otti taskustaan toisen käärön.

— Tässä on kymmentuhatta frangia lisää, sanoi hän. — Taskussanne olevien viidentoistatuhannen kanssa yhdessä tulee siitä kaksikymmentäviisi. Viidellätuhannella ostatte pienen kauniin talon ja kaksi tynnyrialaa maata. Kaksikymmentä jäljellä olevaa tuhatta tuottaa teille tuhat frangia korkoja.

— Kahden tynnyrinalan suuruisen puutarhanko?

— Ja tuhat frangia korkoja.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala!

— Ottakaahan toki!

Ja Monte-Cristo pani väkisin ukon käteen kymmentuhatta frangia.

— Mitä minun pitää tehdä?

— Lähettäkää nämä merkit.

Monte-Cristo otti taskustaan paperin, jolle oli piirretty kolme merkkiä ja niiden viereen numerot ilmoittamaan, missä järjestyksessä ne oli lähetettävä.

— Se ei kestä kauankaan, niin kuin näette.

— Niin kyllä, mutta...

— Sillä saatte itsellenne persikoita ynnä kaiken muun.

Isku osui. Posket hohtavina ja kasvot hiestä märkinä ukko lähetti kreivin antamat merkit toisen toisensa jälkeen, huolimatta oikeanpuoleisen työtoverinsa kauhistuneista merkeistä, tämä kun luuli, että hänen persikoita viljelevä toverinsa oli äkkiä tullut hulluksi.

Vasemmanpuoleinen lähettäjä kertasi uskollisesti merkit, ja ne saapuivat lopulta sisäasiainministeriöön.

— Nyt olette rikas, sanoi Monte-Cristo.

— Olen, vastasi ukko, — mutta millä hinnalla!

— Kuulkaahan, ystäväni, sanoi Monte-Cristo, — en tahtoisi, että teillä on omantunnonvaivoja. Uskokaa siis minua, kun vannon teille, ettette ole tehnyt kenellekään vääryyttä, vaan olette auttanut Jumalaa hänen tarkoituksissaan.

Ukko katseli seteleitä, tunnusteli niitä ja laski ne. Hän kalpeni ja punastui. Lopulta hän riensi huoneeseensa juodakseen vettä. Mutta hän ei ennättänyt ruukun luokse, kun jo pyörtyi kuivattujen papujensa keskelle.

Viisi minuuttia sen jälkeen kun uutinen oli saapunut ministeriöön, Debray valjastutti hevokset vaunujensa eteen ja riensi Danglars'in luo.

— Onhan miehellänne espanjalaisia arvopapereita? sanoi hän paronittarelle.

— On luullakseni. Kuuden miljoonan arvosta.

— Käskekää hänen myydä ne mistä hinnasta tahansa.

— Miksi?

— Siksi, että don Carlos on paennut Bourges'ista ja palannut Espanjaan.

— Mistä sen tiedätte?

— Samasta lähteestä, sanoi Debray kohauttaen olkapäitään, — kuin tiedän kaikki muutkin uutiset.

Paronitar ei odottanut lisäselityksiä, hän riensi miehensä luo, joka puolestaan kiiruhti pörssivälittäjänsä luo ja käski tämän myydä mistä hinnasta tahansa.

Kun nähtiin Danglars'in myyvän, laskivat espanjalaiset arvopaperit tavattomasti. Danglars menetti viisisataatuhatta frangia, mutta hän sai kaikki arvopaperinsa myydyiksi.

Illalla oli *Messenger*-lehdessä:

Lennätinsanoma.

Kuningas don Carlos on päässyt välttämään vartijansa Bourges'issa ja palannut Espanjaan Catalanian kautta. Barcelona on noussut kapinaan auttaakseen häntä.

Koko iltana ei puhuttu muusta kuin Danglars'in viisaudesta, hän kun oli myynyt kaikki arvopaperinsa, ja hänen onnestaan, kun hän ei niissä ollut menettänyt enempää kuin viisisataatuhatta.

Ne, jotka olivat säilyttäneet arvopaperinsa tai ostaneet Danglars'in papereita, luulivat joutuneensa vararikkoon ja viettivät hyvin levottoman yön. Seuraavana päivänä oli *Moniteur*-lehdessä uutinen:

*Messenger* on aivan perusteettomasti pannut liikkeelle uutisen, että don Carlos muka on paennut ja Barcelona noussut kapinaan.

Kuningas Carlos on Bourges'issa ja Espanjassa vallitsee täydellinen rauha.

Sumun tähden väärinkäsitetty lennätinmerkki on ollut syynä erehdykseen.

Arvopaperit nousivat kahta vertaa enemmän kuin olivat laskeneet. Tämän tappion huomioon ottaen Danglars menetti kokonaisen miljoonan.

— Hyvä, sanoi Monte-Cristo, joka oli asunnossaan, kun hänelle kerrottiin, kuinka äkillisiä muutoksia oli tapahtunut pörssissä, ja miten Danglars oli joutunut niiden uhriksi, — kahdenkymmenenviidentuhannen frangin avulla olen päässyt selville eräästä asiasta, josta olisin maksanut satatuhatta.

— Mistä olette päässyt selville? kysyi Maximilien.

— Olen päässyt selville keinosta, jolla erästä puutarhuria voidaan auttaa pääsemään persikoita nakertelevista hiiristä.

## 62. Kummitukset

Ensi silmäyksellä ei Auteuilin talo näyttänyt mitenkään loisteliaalta eikä siis sellaiselta, jonne olisi otaksunut upporikkaan kreivi Monte-Criston ottaneen asuntonsa. Kreivin määräyksestä tämä yksinkertaisuus säilytettiin, sillä hän oli nimenomaan sanonut, ettei rakennuksen ulkomuotoa saanut muuttaa. Mutta ei tarvinnut muuta kuin astua sisään, kun jo huomasi, että Monte-Criston kreivi se tässä talossa asui.

Bertuccio oli tehnyt ihmeitä. Samoin kuin Antinin herttua yhtenä yönä oli kaadattanut puistokäytävän, joka häiritsi Ludvig XIV:n näköalaa, samoin oli Bertuccio kolmessa päivässä istuttanut tyhjän pihan täyteen puita. Kauniit poppelit ja tuuheat sykomorit, jotka oli tuotu paikalle juurineen, varjostivat talon päätyä, jonka edessä puoleksi ruohottuneen kiveyksen sijalla nyt on nurmikko. Se oli muodostettu vielä samana aamuna tuoduista turpeista, joissa kasteluvesi vielä kimalteli.

Kreivi oli antanut määräyksensä. Hän oli itse laatinut Bertucciolle kartan, johon oli merkitty, mihin mikin puu oli istutettava ja kuinka laajaksi ja minkä muotoiseksi nurmikko oli tehtävä.

Talo näytti näin aivan toiselta, ja Bertucciokin väitti, ettei hän sitä enää olisi tuntenut entiseksi.

Taloudenhoitaja olisi mielellään kerran tällaiseen työhön ryhtyttyään muuttanut kaikenlaista puutarhassakin, mutta kreivi oli nimenomaan määrännyt, ettei siihen saanut koskea. Mutta eteinen, portaat ja uunien reunustat oli tuotettu täyteen tuoreita kukkia.

Taloudenhoitajan erinomaisen taitavuuden ja hänen herransa selvien käskyjen ansiosta tämä talo, joka kaksikymmentä vuotta oli ollut autiona ja vielä eilen vaikuttanut synkältä, painostavalta ja ummehtuneelta, oli äkkiä ikään kuin tullut täyteen eloa, raikasta tuoksua ja kauniita värejä. Kun kreivi tuli paikalle, näki hän huoneessaan ne kirjat ja aseet, joista piti, ne taulut, jotka hänelle olivat rakkaat, eteisessä ne koirat, joita hän tahtoi hyväillä, linnut, joiden laulua hän rakasti. Talo oli herännyt pitkästä unestaan aivan kuin Prinsessa Ruususen palatsi. Se oli kuin koti, jota kauan olemme rakastaneet ja jonne, jos meidän onnettomuudeksemme on täytynt sieltä lähteä, olemme jättäneet osan sieluumme.

Palvelijat liikkuvat iloisina tässä kauniissa pihassa. Keittiöpalvelijat juoksivat eilen korjattuja portaita myöten aivan kuin aina olisivat talossa asuneet, toiset olivat vaunuvajoissa, joissa ajoneuvot seisovivat järjestyksessä ja numeroituina aivan kuin olisivat viisikymmentä vuotta siellä olleet, toiset taas oleksivat tallissa, missä hevoset pilttuissaan hirtuivat tallirengeille, jotka puhuttelivat niitä suuremmalla kunnioituksella kuin moni palvelija herraansa.

Kirjasto oli sijoitettu kahdelle pitkälle seinälle, ja siihen kuului lähes kaksituhatta teosta. Kokonainen

osasto oli varattu nykyaikaiselle kaunokirjallisuudelle, ja eilen ilmestyneet komeilivat jo punaisiin ja kullalla koristettuihin kansiin sidottuina hyllyillään.

Talon toisella puolella, vastapäätä kirjastoa, oli kasvihuone, jossa kukat tuoksuivat korkeissa japanilaisissa maljakoissa, ja keskellä tätä kasvihuonetta, joka samalla hiveli sekä silmää että hajuai-astia, oli biljardipöytä sen näköisenä kuin pelaajat olisivat tunti sitten lähteneet sen äärestä ja jättäneet pallot pöydälle.

Yhteen ainoaan huoneeseen ei tuhlaileva Bertuccio ollut kajonnut. Huone oli toisen kerroksen vasemmassa kulmauksessa ja sinne päästiin pääportaista, mutta sieltä voi poistua myös salaportaiden kautta. Palvelijat kulkivat sen ohitse uteliaina ja Bertuccio kauhuissaan.

Täsmälleen kello viideltä kreivi saapui taloon Alin seurassa. Bertuccio odotti hänen tuloaan sekä kärsimättömänä että levottomana. Hän toivoi saavansa kiitosta ja pelkäsi, että kreivi rypistäisi kumia.

Monte-Cristo astui vaunuistaan pihalla, tarkasti koko talon ja teki kierroksen puutarhassa aivan vaiti, ilmailematta millään tavoin hyväksymistään tai moitettaan.

Vasta kun hän tuli makuuhuoneeseen, joka oli vastapäätä suljettua huonetta, ja ojensi kätensä pientä ruusu-putista kaappia kohden, jonka hän jo ensimmäisellä matkallaan oli huomannut, hän sanoi:

— Tätä ei voi käyttää muuhun kuin hansikkaita varten.

— Ei voikaan, teidän ylhäisyytenne, sanoi Bertuccio ihastuneena, — avatkaa, niin löydätte hansikkaita.

Muuallakin kreivi tapasi juuri sitä, mitä odotti: hajuvesipulloja, sikareja ja koruesineitä.

— Hyvä! sanoi hän.

Ja Bertuccio poistui aivan hurmaantuneena, niin suuri, voimakas ja täydellinen vaikutus oli kreivillä ympäristöön.

Kello kuusi kuului kavioiden kopsetta pääoven edestä. Ratsuväen kapteenimme saapui Medeiansa selässä.

Monte-Cristo odotti häntä hymyhuulin portailla.

— Olen ensimmäinen, siitä olen varma! huudahti Morrel. — Olen tullut tahallani hiukan aikaisemmin, jotta saisin olla hetkisen kahden seurassanne, ennen kuin muut tulevat. Julie ja Emmanuel lähettävät teille tuhannet terveiset. Täällähän on aivan suurenmoista! Sanokaahan, herra kreivi, pitävätkö palvelijanne hevosestani hyvää huolta?

— Olkaa rauhassa, rakas Maximilien, he ovat kyllä tottuneet sellaiseen.

— Se on oljilla suittava. Jospa tietäisitte, kuinka se kiiti! Aivan kuin ukkospilvi.

— Totta toki sen uskon, viidentuhannen frangin hevonen! sanoi Monte-Cristo äänellä, jota isä käyttää poikaansa puhutellessaan.

— Kadutteko, että menetitte nuo rahat? sanoi Morrel hymyillen hänelle avomielisellä tavallaan.

— Herra minua siitä varjelkoon? vastasi kreivi. — Katuisin ainoastaan siinä tapauksessa, ettei hevonen olisi hyvä!

— Hevonen on hyvä, rakas kreivi, koska herra Château-Renaud, joka on Ranskan paras hevostuntija, ja herra Debray, joka saa ratsastaa ministeriön arabialaisilla ratsuilla, ovat jääneet jälkeeni, niin kuin näette, ja heidän takanaan on paronitar Danglars'in hevoset, jotka kiitävät sellaista kyytiä, että helposti ennättää kolme peninkulmaa tunnissa.

— He seuraavat siis teitä? kysyi Monte-Cristo.

— Tuossa he ovat.

Todellakin saapuivat samassa kahden korskuvan hevosen vetämät vaunut ja kaksi ratsastajaa talon portin eteen, joka heti aukeni. Vaunut tekivät kaaren ja pysähtyivät portaitten eteen ratsastavien herrojen seurattessa niitä.

Samassa Debray oli hypännyt hevosen selästä ja riensi avaamaan vaunujen oven. Hän ojensi kätensä paronittarelle. Tarttuessaan siihen paronitar teki pienen liikkeen, jota ei kukaan muu huomannut kuin

Monte-Cristo.

Mutta kreiviltä ei mikään jäänyt huomaamatta, ja hän näki, että pieni kirjelippu ovelasti ja tottuneesti pujahti paronittaren kädestä ministerinsihteerin käteen.

Rouvansa jäljestä tuli pankkiiri niin kalpeana, kuin olisi astunut esiin haudastaan eikä vaunuistaan.

Rouva Danglars loi ympärilleen nopean, tutkivan katseen, jonka vain Monte-Cristo saattoi ymmärtää, ja tarkasti pihaa, pääportaita ja päätyä. Hilliten mielenliikutusta, joka varmasti olisi näkynyt hänen kasvoillaan, jos hänen kasvonsa olisivat voineet kalveta, hän sitten astui portaita ylös huomauttaen Morrelille:

— Hyvä herra, jos kuuluisitte ystäväieni joukkoon, kysyisin teiltä, myyttekö hevosenne.

Morrelin hymy näytti irvistykseltä; hän kääntyi Monte-Criston puoleen aivan kuin pyytäen tätä auttamaan häntä pulasta.

Kreivi ymmärsi hänen tarkoituksensa.

— Ah, rouva, miksi ette tee minulle sellaista kysymystä?

— Teiltä, herra kreivi, ei ole oikeutta mitään pyytää, sillä on liiankin varmaa, että saa mitä tahtoo. Siksi kysyinkin herra Morrelilta.

— Pahaksi onneksi, sanoi kreivi, — voin todistaa, että herra Morrel ei voi luovuttaa hevostaan, sillä hänen kunniansa vaatii häntä säilyttämään sen.

— Kuinka niin?

— Hän on lyönyt vetoa siitä, että hän kesyttää Medeian kuudessa kuukaudessa. Ymmärrättehän nyt, rouva paronitar, että jos hän luopuisi hevosesta ennen määräaikaa, hän ei ainoastaan menettäisi vetoaan, vaan häntä vielä sanottaisiin pelkuriksikin. Eikä ratsuväenkapteeni voi laskea sellaista huhua liikkeelle itsestään, edes tyydyttääkseen kauniin naisen oikkua, joka minun mielestäni on pyhä asia maailmassa.

— Siinä näette, hyvä rouva..., sanoi Morrel hymyillen kiitollisena kreiville.

— Minun mielestäni, sanoi Danglars vaimolleen äreällä äänellä, jota huonosti peitti hänen leveä hymynsä, — teillä on jo kyllin monta hevosta.

Rouva Danglars ei tavallisesti jättänyt vastaamatta sellaisiin hyökkäyksiin, mutta nyt hän nuorten herrojen ihmeeksi ei ollut kuulevinaan koko huomautusta eikä vastannut mitään.

Monte-Cristo pani hymyillen merkille tämän vaitiolon, joka ilmaisi paronittaren olevan tavallista nöyremmällä tuulella, ja osoitti paronittarelle kahta tavattoman suurta kiinalaista posliinimaljakkoo, joiden ympärillä kiemurteli merikasveja, niin reheviä, niin voimakkaita ja eriskummaisista, että vain luonto voi sellaisia synnyttää.

Paronitar oli ihastunut.

— Noihinhan voisi istuttaa kokonaisen kastanjapuun! sanoi hän. — Kuinka on milloinkaan voitu polttaa noin isoja maljakoita?

— Sellaista ei saa kysyä meiltä, jotka teemme pieniä patsaita ja musliinilasia, sanoi Monte-Cristo. — Tämän ovat muinaisena aikana valmistaneet meren ja maan haltijat yhdessä.

— Kuinka niin ja minä aikakautena?

— En tiedä, olen vain kuullut kerrottavan, että Kiinan keisari varta vasten rakennutti ison uunin ja että tässä uunissa poltettiin yhteensä kaksitoista tällaista maljakkoo. Kaksi meni kuumuudessa rikki, kymmenen jäljellejäänyttä laskettiin meren pohjaan sadan jalan syvyyteen. Meri, joka tiesi mitä siltä vaadittiin, kietoi niiden ympärille liaanejaan, antoi koralliensa kiemurrella niissä ja simpukoittensa imeytyä niihin kiinni. Kaksisataa vuotta nämä maljakot saivat rauhassa olla meren pohjassa, sillä vallankumous oli kukistanut kokeilunhaluisen keisarin, ja kokeesta oli jäljellä vain asiakirja, jossa puhuttiin maljakkojen valamisesta ja niiden upottamisesta mereen. Kahdensadan vuoden kuluttua löytyi tämä asiakirja ja maljakkoja alettiin nostaa syvyydestä. Sukeltajat läksivät erityisesti tätä tarkoitusta varten tehtyjen koneitten avulla etsimään maljakkoja lahdesta, jonne ne oli upotettu, mutta kymmenestä oli jäljellä vain kolme, kaikki muut oli aallokko särkenyt ja hajottanut. Rakastan näitä maljakkoja, kuvittelen, että epämuotoiset, pelottavat, salaperäiset merihirviöt — sellaiset, joita vain sukeltajat voivat nähdä — ovat tuijottaneet niitä kylmillä ja liikkumattomilla silmillään ja lukemattomat



kalat ovat levänneet niiden pohjalla vihollisiansa paetessaan.

Tällä välin Danglars, joka ei välittänyt muinaisesineistä, repi ajatuksissaan kukan toisensa jälkeen myrttipensaasta. Kun hän oli tyhjentänyt myrtin, tarttui hän kaktukseen, mutta tämä ei ollut yhtä taipuisa kuin myrtti, vaan pisti häntä piikeillään.

Hän sävähti silloin ja hieroi silmiään, aivan kuin olisi herännyt unesta.

— Hyvä herra, sanoi Monte-Cristo, — teille, suurelle taideteosten tuntijalle ja ihailijalle, en tahdo laajemmalti ruveta näyttämään taulujani. Tässä on kuitenkin kaksi, jotka on maalannut Hobbema, tämän Paul Potter, tämän Mieris, tämän Gerard Dow, tämän Rafael, tämän Van Dyck, tämän Zurbaran, ja tässä on pari kolme Murilloa, joita kannattaa teille näyttää.

— Kas, sanoi Debray, — tuon Hobbeman tunnen.

— Todellakin!

— Niin, sitä tarjottiin valtion museolle.

— Jolla ei luullakseni ole tämän mestarin tauluja? kysäisi Monte-Cristo.

— Ei olekaan, eikä sitä sittenkään ostettu.

— Miksi ei? kysyi Château-Renaud.

— Verraton kysymys. Valtio ei ole niin rikas.

— Ah, anteeksi, sanoi Château-Renaud. — Olen joka päivä kahdeksan vuoden ajan kuullut tätä samaa saarnattavan, mutta en ole siihen vielä tottunut.

— Kyllä vielä totutte, sanoi Debray.

— En usko, vastasi Château-Renaud.

— Majuri Cavalcanti, vicomte Andrea Cavalcanti! ilmoitti Baptistin.

Kaulassaan aivan uudenuutukainen musta silkkihuivi, parta siistittynä, viikset harmaina, katse varmana, majurinpuvun koristuksena kolme kunniamerkkiä ja viisi ristiä, siis aivan moitteettomassa vanhan sotilaan asussa, astui sisään ja ja majuri Bartolomeo Cavalcanti, sama hellä isä, johon olemme tutustuneet.

Hänen rinnallaan lähestyi uudessa puvussa hymyhuulin vicomte Andrea Cavalcanti, sama kunnioittava poika, johon myös olemme tutustuneet.

Debray, Morrel ja Château-Renaud puhelivat keskenään. Heidän katseensa siirtyivät isästä poikaan ja viivähtivät luonnollisesti kauemmin viimeksi mainitussa.

— Cavalcanti! sanoi Debray.

— Kaunis nimi, sanoi Morrel, — toden totta!

— Niin kyllä, sanoi Château-Renaud, — italialaisilla on kauniit nimet, mutta he pukeutuvat huonosti.

— Olette hirveän vaativainen, Château-Renaud, huomautti Debray, — puvut sopivat mainiosti ja ovat aivan uudet.

— Sitähän minä juuri moitinkin. Tuo herra näyttää siltä kuin olisi tänään ensi kerran saanut kelvolliset vaatteet ylleen.

— Keitä nuo herrat ovat? kysyi Danglars Monte-Cristolta.

— Kuulittehan itse, Cavalcanteja.

— Kuulin heidän nimensä, siinä kaikki.

— Tehän ette tunne italialaista aatelista. Kun sanoo nimen Cavalcanti, niin sanoo samalla ruhtinas.

— Ovatko he rikkaita? kysyi pankkiiri.

— Tavattoman rikkaita.

— Mitä he tekevät?

— Koettavat tuhлата rahojaan onnistumatta aikeissaan. Heillä on muuten luotto teidän pankissanne, kuulin heidän mainitsevan toissa päivänä tullessaan minua tervehtimään. Teidän tähtenne heidät kutsuinkin. Esittelen heidät teille.

— Minun mielestäni he puhuvat aivan puhtaasti ranskaa, sanoi Danglars.

— Poika on kasvatettu eräässä Etelä-Ranskan opistossa, Marseillessa tai sen lähistöllä, luullakseni. Saatte nähdä, että hän on ihastunut.

— Mihin? kysyi paronitar.

— Ranskattariin. Hän tahtoo ehdottomasti löytää rouvan Pariisista.

— Oivallinen ajatus, sanoi Danglars kohauttaen olkapäitään.

Rouva Danglars loi mieheensä katseen, joka milloin tahansa muulloin olisi ennustanut rajuilmaa. Mutta hän pysyi vaiti, jo toisen kerran.

— Paroni näyttää tänään hyvin synkältä, sanoi Monte-Cristo rouva Danglars'ille. — Aiotaanko ehkä hänestä tehdä ministeri?

— Ei vielä, ainakaan minun tietääkseni. Luulen pikemminkin, että hän on keinotellut pörssissä ja menettänyt eikä tiedä, keneen purkaisi vihansa.

— Herra ja rouva Villefort! ilmoitti Baptistin.

He astuivat sisään. Vaikka herra Villefort osasikin hillitä itsensä, oli hän huomattavan levoton. Tarttuessaan hänen käteensä Monte-Cristo tunsi hänet vapisevan.

— Toden totta, vain naiset osaavat teeskennellä, sanoi Monte-Cristo itsekseen katsellessaan rouva Danglars'ia, joka hymyili kuninkaalliselle prokuraattorille ja suuteli hänen rouvaansa.

Kun ensimmäiset tervehdykset oli vaihdettu, näki kreivi Bertuccion, joka siihen asti oli pitänyt huolta pöydän kattamisesta, tulevan pieneen salonkiin sen huoneen viereen, missä vieraat olivat.

Kreivi meni hänen luokseen.

— Mitä tahdotte, herra Bertuccio? kysyi hän.

— Teidän ylhäisyytenne ei ole ilmoittanut, kuinka monta vierasta tulee.

— Sehän on totta.

— Kuinka monelle katan?

— Laskekaa itse.

— Ovatko kaikki saapuneet, teidän ylhäisyytenne?

— Ovat.

Bertuccio katsahti sisään ovenraosta. Monte-Cristo piti häntä silmällä.

— Hyvä Jumala! huudahti Bertuccio.

— Mitä nyt? kysyi kreivi.

— Tuo nainen... tuo nainen!...

— Kuka?

— Tuo, jolla on valkoinen puku ja niin paljon jalokiviä ... tuo vaaleatukkainen...

— Rouva Danglars?

— En tiedä, mikä hänen nimensä nyt on. Mutta se on hän, se on hän!

— Kuka?

— Se nainen puutarhassa! Sama, joka oli raskaana! Se, joka käveli siellä ja odotti ... odotti!

Bertuccio jäi tuijottamaan liikkumattomana, suu auki, kalpeana ja tukka kauhusta pystyssä.

— Odotti ketä?

Mitään sanomatta Bertuccio osoitti sormellaan Villefort'ia, melkein samoin kuin Macbeth osoitti Bancoa.

— Oh!... Oh! ... sopersi hän, — näettekö?

— Kenet? Mitä?

— Hänet!

— Hänet ... kuninkaallisen prokuraattorin, herra Villefort'in, tietysti minä hänet näen!

— Minä en siis tappanutkaan häntä?

— Ettehän vain ole tulossa hulluksi, kunnan Bertuccio? sanoi kreivi.

— Hän ei siis olekaan kuollut?

— Ei ole, näettehän sen itsekin. Sen sijaan, että olisitte pistänyt häntä kuudennen ja seitsemännen kylkiluun väliin, niin kuin teidän seutunne miehillä on tapana, iskittekin liian ylös tai liian alas, ja lakimiehet ovat sitkeähenkisiä, tai sitten koko juttu on oman mielikuvituksenne tuotetta, kostotuumienne herättämä painajainen. Tyyntykäähän ja laskekaa: herra ja rouva Villefort, kaksi; herra ja rouva Danglars, neljä; herrat Château-Renaud, Debray, Morrel, seitsemän; majuri Bartolomeo Cavalcanti, kahdeksan.

— Kahdeksan, kertasi Bertuccio.

— Odottakaahan, odottakaahan, kylläpä teillä on kiire joutua matkoihinne, unohditte yhden vieraani. Kumartukaa hiukan vasemmalle... noin ... herra Andrea Cavalcanti, tuo mustapukuinen nuori mies, joka katselee Murillon madonnaa ja nyt kääntyy.

Tällä kertaa pääsi Bertuccion huulilta kirkaisu, joka sammui kreivin katsoessa häneen.

— Benedetto! sopersi hän. — Mikä kohtalon sallimus!

— Kello lyö puoli seitsemän, sanoi kreivi ankarasti. — Olen määrännyt, että silloin astumme pöytään. Tiedättehän, etten hyväksy viivyttelemistä.

Ja kreivi Monte-Cristo palasi salonkiin, jossa hänen vieraansa odottivat, Bertuccion mennessä ruokasaliin hoiperrellen pitkin seinänviertä.

Viittä minuuttia myöhemmin salongin ovet aukenivat, Bertuccio astui kynnykselle ja lausui ponnistaen viimeiset voimansa:

— Pöytä on katettu!

Monte-Cristo tarjosi käsivartensa rouva Villefort'ille.

— Herra Villefort, sanoi hän, — saattakaa rouva Danglars pöytään.

Villefort totteli, ja he menivät ruokasaliin.

### 63. Päivälliset

Ruokasaliin astuessaan vieraat tahtomattaan kysyivät itseltään, mikä salaperäinen seikka oli johdattanut heidät kaikki tähän taloon. He olivat kaikki jollakin tavoin levottomia sielläolostaan, eikä kukaan kuitenkaan olisi tahtonut olla sieltä poissa.

Liian lyhyt tuttavuus kreivin kanssa, hänen erikoisuutensa, yksinäisyytensä ja melkein satumaisen suuri rikkautensa, kaikki tämä pakotti miehet olemaan varovaisia ja kielsi naisia tulemasta tähän taloon, jossa ei ketään naista ollut heitä vastaanottamassa. Ja kuitenkin miehet olivat luopuneet varovaisuudestaan ja naiset hylänneet kaiken sovinnaisen, ja uteliaisuus, joka terävillä kannuksillaan oli heitä kiihottanut, oli voittanut kaikki arvelut.

Jopa isä ja poika Cavalcantikin, edellinen jäykkydestään ja jälkimmäinen huolettomasta

käytöksestään huolimatta, tunsivat itsensä levottomiksi tämän miehen luona, jonka tarkoitusta he eivät ymmärtäneet, ja joutuessaan näin tekemisiin ihmisten kanssa, jotka he näkivät ensi kertaa.

Rouva Danglars oli sävähtänyt, kun herra Villefort Monte-Criston kehotuksesta tuli tarjoamaan hänelle käsivartensa, ja Villefort'in katse himmeni kultasankaisten silmälasien takana, kun hän tunsii paronittaren käsivarren omallaan.

Kreivi pani kaiken merkille.

Villefort'in oikealla puolella oli rouva Danglars ja vasemmalla Morrel. Kreivi istui rouva Villefort'in ja Danglars'in välissä. Muut vieraat istuivat siten, että Debray oli molempien Cavalcantien välissä ja Château-Renaud rouva Villefort'in ja Morrelin välissä.

Ateria oli suurenmoinen. Monte-Cristo oli päättänyt kumota kaikki pariisilaiset tavat ja tyydyttää kutsuvieraittensa uteliaisuutta enemmän kuin heidän ruokahaluaan. Juhla oli arabialainen, mutta arabialainen sillä tavoin kuin saattoivat olla arabialaisten haltiattarien juhlat.

Kaikki ne hedelmät, joita neljä maanosaa voi kokonaisina ja mehukkaina laskea Euroopan runsaudenmaljaan, oli koottu pyramideiksi kiinalaisiin maljakoihin ja japanilaisiin vateihin. Harvinaisia lintuja, joiden höyhenpuvun loistavin osa oli säilytetty, tavattoman isoja kaloja hopeavadeissa, Kreikan saariston, Vähän-Aasian ja Afrikan kaikkia viinejä omituisen muotoisissa pulloissa, joiden pelkkä näkeminenkin tuntui lisäävän juoman arvoa, kulki kuin Apiciuksen pidoissa näiden pariisilaisten ohi, jotka ymmärsivät, että voi tuhлата kaksikymmentätuhatta frangia kymmenen hengen ateriaan, jos Kleopatran tavoin syö helmiä tai Lorenzo dei Medicin tavoin juo viiniin liutettua kultaa.

Monte-Cristo huomasi vieraittensa hämmästyksen ja alkoi ääneen nauraa ja laskea leikkiä.

— Hyvät herra, sanoi hän, — myönnättehän, että kun ihminen saavuttaa jonkinmoisen määrän rikkautta, ei mikään tule niin välttämättömäksi kuin ylellisyys, aivan samoin kuin te, naiset, myönnätte, että kun on päässyt määrättyyn innostuksen asteeseen, ei mikään muu ole tavoittelemisen arvoista kuin ihanne? Ja se on aarre, jota emme voi saavuttaa. Jatkaakseni tätä järkeilyä: mikä on ihmeellistä? Se, mitä emme ymmärrä. Mitä todellakin kannattaa tavoitella? Sitä, mitä emme voi saada. Koko elämäni tarkoitus on nähdä sellaista, mitä en voi ymmärtää, ja hankkia itselleni sellaista, mikä on mahdotonta. Kahdella keinolla saavutan tämän: rahan ja tahtoni avulla. Minä alan ajaa takaa mielijohdettani, aivan yhtä kiihkeästi kuin te, herra Danglars, ajatte jonkin rautatien rakentamista, te, herra Villefort, koetatte saada miehen tuomitukseksi kuolemaan, te, herra Debray, puuhaatte kuningaskunnan rauhoittamista, te, herra Château-Renaud, pyritte miellyttämään naista, ja te, herra Morrel, tahdotte kesyttää hevosen, jonka selkään ei vielä kukaan ole tohtinut nousta. Katsokaahan esimerkiksi näitä kahta kalaa, joista toinen on syntynyt viidenkymmenen peninkulman päässä Pietarista ja toinen viiden peninkulman päässä Napolista, eikö ole huvittavaa yhdistää ne samalle lautaselle?

— Mitä nuo kalat ovat? kysyi Danglars.

— Herra Château-Renaud, joka on asunut Venäjällä, tietää toisen nimen, vastasi Monte-Cristo, — ja majuri Cavalcanti, joka on italialainen, toisen.

— Tuo on luullakseni sterletti, sanoi Château-Renaud.

— Aivan oikein.

— Ja tuo, ellen erehdy, on järvinahkiainen, sanoi Cavalcanti.

— Niin onkin. Nyt, herra Danglars, kysykää noilta herroilta, mistä näitä kaloja saadaan.

— Eihän sterlettiä saa mistään muualta kuin Volgasta, sanoi Château-Renaud.

— En tiedä muuta kuin Fusaro-järven, josta saa näin isoja nahkiaisia, sanoi Cavalcanti.

— Aivan oikein, toinen on tuotu Volgasta, toinen Fusaro-järvestä.

— Mahdotonta, huudahtivat kaikki kutsuvieraat yht'aikaa.

— Kas, juuri tällainen minua huvittaa, sanoi Monte-Cristo. — Olen aivan samanlainen kuin Nero: *cupitor impossibilium*.<sup>[12]</sup> Sellainen miellyttää teitäkin, ja tämä kala, joka todellisuudessa ei liene maukkaampi kuin ahven tai lohi, tuntuu teistä erinomaiselta, koska ette olisi ikinä luullut saavanne sitä maistaa ja kuitenkin se on nyt tässä.

— Mutta miten nuo kalat on voitu tuoda Pariisiin?

— Hyvä Jumala, sehän on helppoa. Ne on tuotu isoissa tynnyreissä, toisessa oli virran kaisloja ja ruohoja, toisessa järven kasveja ja heiniä. Tällä tavoin sterletti eli kaksitoista päivää ja nahkiainen kahdeksan. Molemmat olivat aivan virkeitä, kun keittäjäni otti ne ja pani toisen kuolemaan maitoon ja toisen viiniin. Ettekö usko, herra Danglars?

— Yhtä kaikki epäilen, vastasi Danglars leveästi hymyillen.

— Baptistin! sanoi Monte-Cristo. — Tuokaa tänne toisia sterlettejä ja nahkiaisia. Tiedättehän, niitä, jotka tulivat toisissa tynnyreissä ja vieläkin ovat elossa.

Danglars'in silmät menivät kauhusta selälleen; muut vieraat taputtivat käsiään.

Neljä palvelijaa toi kaksi vesikasvien koristamaa tynnyriä, joissa kummassakin sätki samanlaisia kaloja kuin pöydässä oli tarjolla.

— Olette todellakin tavattoman merkillinen mies! sanoi Danglars. — Ja sanokoot filosofit mitä tahansa, rikkaana eläminen on sentään ihanaa.

— Varsinkin kun on kekseliäs, sanoi rouva Danglars.

— Älkää antako minulle sitä kunniaa, hyvä rouva, sanoi Monte-Cristo. — Tämän keinon tunsivat jo roomalaiset. Plinius kertoo, että Ostiasta kantoivat orjat päänsä päällä sammioissa Roomaan *mulus*-nimisiä kaloja, jotka hänen antamansa kuvauksen mukaan epäilemättä olivat kultakaloja. Ylellistähän on tuottaa ne elävinä ja hauskaa on nähdä niiden kuolevan, sillä kuollessaan ne muuttavat pari kolme kertaa väriään ja aivan kuin sateenkaari haihtuessaan vaihtelivat prisman väristä toiseen, minkä jälkeen ne lähetettiin keittiöön. Kalan kuolinkamppailu lisäsi sen arvoa. Ellei sitä nähnyt elävänä, niin sitä halveksi kuolleena.

— Niin, sanoi Debray, — mutta Ostiasta Roomaan oli vain kolme tai neljä peninkulmaa.

— Se on kyllä totta, sanoi Monte-Cristo. — Mutta mitä hyötyä olisi siitä, että on syntynyt kahdeksantoistasataa vuotta Luculluksen jälkeen, ellei pystyisi parempaan kuin hän?

Cavalcantit katsoivat kreiviä silmät selällään, mutta olivat siksi hienotunteisia, etteivät virkkaneet mitään.

— Tämä kaikki on kyllä merkillistä, sanoi Château-Renaud, — mutta suoraan tunnustaen ihailen eniten sitä täsmällisyyttä, millä teitä palvellaan. Onhan totta, herra kreivi, että ostitte tämän talon vasta viisi kuusi päivää sitten?

— Siitä on enintään niin pitkä aika, sanoi Monte-Cristo.

— No niin, olen varma siitä, että se on muuttunut aivan täydellisesti, sillä ellen väärin muista, oli siinä toinen sisäänkäytävä, ja piha oli kivillä laskettu, jota vastoin nyt piha on komeana ruohokenttänä ja siellä kasvaa puita, jotka näyttävät sadan vuoden vanhoilta.

— Mitä minä voin sille, että rakastan vihantaa ja varjoa, sanoi Monte-Cristo.

— Ennen tultiin taloon kadunpuoleisesta portista, sanoi rouva Villefort, sillä sinä päivänä, jolloin ihmeellisellä tavalla pelastuin, minut tuotiin taloon sitä tietä.

— Se on kyllä totta, sanoi Monte-Cristo, mutta sen jälkeen olen pitänyt enemmän pääkäytävästä, josta voi portin läpi nähdä Boulognen metsän.

— Neljässä päivässä sellainen muutos! sanoi Morrel. — Sehän on suoranainen ihme.

— Niin onkin, sanoi Château-Renaud. — Vanha talo on muuttunut aivan uudeksi, sillä tämä talo oli todellakin hyvin vanha ja ikävän näköinen. Muistan, että äitini lähetti minut sitä katsomaan silloin, kun Saint-Méran ilmoitti myyvänsä sen pari kolme vuotta sitten.

— Saint-Méran? sanoi rouva Villefort. — Tämä talo oli siis Saint-Méranin, ennen kuin te sen ostitte?

— Siltä näyttää, vastasi Monte-Cristo.

— Siltä näyttää, kuinka niin, ettekö tiedä, keneltä talon ostitte?

— En todellakaan, taloudenhoitajani pitää sellaisista asioista huolen.

— Talossa ei ainakaan kymmeneen vuoteen ollut asuttu, sanoi Château-Renaud, — ja ikävää oli sitä katsella, kun sen ikkunaluukut oli suljettu, ovet olivat kiinni ja piha ruohottunut. Ellei sen omistaja olisi ollut kuninkaallisen prokuraattorin appi, olisi sitä voinut luulla kirotuksi taloksi, jossa jokin rikos on tapahtunut.

Villefort, joka siihen asti ei ollut maistanut tippaakaan niistä viidestä kuudesta verrattomasta viinistä, joita oli kaadettu lasihin hänen eteensä, tarttui nyt lähimpään lasiin ja tyhjensi sen yhdellä siemauksella.

Château-Renaud'n puhetta seurasi yleinen äänettömyys. Sitten sanoi Monte-Cristo:

— Kummallista, herra paroni, mutta sama ajatus heräsi minussakin, kun ensimmäisen kerran astuin tähän taloon. Ja tämä talo tuntui niin synkältä, etten olisi koskaan sitä ostanut, ellei taloudenhoitajani olisi jo ehtinyt ostaa sitä minun nimessäni. Luultavasti hän oli saanut välittäjältä kelpo juomar rahat.

— Luultavasti, koetti Villefort hymyillä. — Mutta voisitte olla varma siitä, ette minä mitenkään ole tässä lahjomisessa ollut osallisena. Herra Saint-Méran tahtoi, että tämä talo, joka kuului hänen tyttärentyttäreensä perintöön, myytäisiin, koska se olisi mennyt aivan raunioiksi, jos se vielä olisi ollut pari kolme vuotta asumattomana.

Nyt kalpeni Morrel vuorostaan.

— Täällä oli eräs huone, sanoi Monte-Cristo, — aivan tavallisen näköinen huone, punaisella kankaalla verhottu, joka minun mielestäni oli erikoisen draamallisen tuntuinen.

— Kuinka niin? kysyi Debray. — Miksi se oli draamallisen tuntuinen?

— Eihän vaistomaisia tuntemuksia voi mitenkään selittää, sanoi Monte-Cristo. — Kyllähän moni paikka tekee ihmisen alakuloiseksi. Miksi? Sitä ei voi selittää. Muistot ja ajatukset oikuttelevat ja johdattavat meidät toiseen aikaan ja toisiin paikkoihin, joilla ei ole mitään yhteistä tämän ajan ja näiden paikkojen kanssa, missä nyt elämme. Tuo huone oli mielestäni kuin jonkun markiisitar de Granges'in tai Desdemonan huone. Mutta koska olemme lopettaneet aterian, täytyy minun näyttää se teille, sillä kohta menemme juomaan kahvia puutarhaan. Ensin ateria, sitten näytelmä.

Monte-Cristo katsoi kysyvästi läsnä oleviin. Rouva Villefort nousi, Monte-Cristo teki samoin. Toiset noudattivat heidän esimerkkiään.

Villefort ja rouva Danglars olivat hetkisen aivan kuin paikoilleen naulitut. Jähmettyneinä, mykkinä ja kauhistuneina he kysyivät katseillaan toisiltaan neuvoa.

— Kuulitteko? kysyi rouva Danglars.

— Meidän täytyy mennä sinne, vastasi Villefort nousten ja tarjoten käsivartensa rouva Danglars'ille.

Kaikki olivat jo hajaantuneet huoneisiin, uteliaisuus kun oli saanut heissä vallan, sillä he eivät luulleet tarkastuksen supistuvan vain tähän huoneeseen, vaan arvelivat, että yksin tein kuljettaisiin kautta koko rappedutuneen talon, josta kreivi Monte-Cristo oli tehnyt palatsin. Monte-Cristo jäi odottamaan noita kahta viivyttelijää. Kun he vuorostaan olivat kulkeneet hänen ohitse, lähti hän itse heidän jälkeensä, ja hänen huulillaan häivähti hymy, joka olisi kauhistuttanut vieraita enemmän kuin huone, jota aiottiin heille näyttää.

Ensiksi kuljettiin itämaiseen tapaan kalustettujen huoneiden kautta, joissa vuoteiden sijasta oli divaaneja ja tyynyjä ja huonekalujen asemesta piippuja ja aseita. Salongeissa oli vanhojen mestarien kauneimpia tauluja. Budoarin seinät oli verhottu kallisarvoisilla kiinalaisilla kankailla, joiden väri oli kirjava ja kuosit moninaiset. Lopulta saavuttiin kyseessäolevaan huoneeseen.

Se ei ollut mitenkään erikoinen, paitsi ettei se ollut valaistu, vaikka jo alkoi hämärtää, ja että se oli rappiolla, vaikka kaikki muut huoneet oli kokonaan uusittu. Mutta se riittikin antamaan sille synkän värityksen.

— Huu! huudahti rouva Villefort todenteolla kauhistuen.

Rouva Danglars koetti sopertaa sanoja, joita ei kukaan kuullut.

Läsnäolijat tekivät useita huomautuksia, ja loppuarveluna oli se, että punaisella silkillä verhottu huone teki synkän vaikutuksen.

— Tosiaan, sanoi Monte-Cristo. — Katsokaahan, kuinka vuode on omituisessa paikassa, kuinka sen verhot ovat synkät ja verenväriset. Entä nuo pastellimuotokuvat, jotka kosteus on vaalentanut, eivätkö

ne kalpeine huulineen ja kauhistuneine silmineen näytä sanovan: Minä olen nähnyt!

Villefort tuli kalmankalpeaksi, ja rouva Danglars vaipui uunin vieressä olevaan leposohvaan.

— Oh, sanoi rouva Villefort hymyillen, — uskallatteko todellakin istua tuolle leposohvalle, jossa ehkä on tapahtunut rikos?

Rouva Danglars nousi heti.

— Eikä siinä vielä kaikki! sanoi Monte-Cristo.

— Mitä vielä? kysyi Debray, joka kyllä oli huomannut rouva Danglars'in mielenliikutuksen.

— Niin, mitä vielä? kysyi Danglars, — sillä tähän asti en ole huomannut mitään erikoista, sen tunnustan suoraan. Oletteko te, herra Cavalcanti?

— Ah, vastasi tämä. — Pisassa on Ugolinon torni, Ferrarassa Tasson vankila, Riminissä Francescan ja Paolon huone.

— On kyllä, mutta siellä ei ole tätä pientä porraskäytävää, sanoi Monte-Cristo avaten seinään kätketyn oven. — Katsokaahan tätä ja sanokaa, mitä ajattelette tästä.

— Mikä pelottavan synkkä, ahdas porraskäytävä! sanoi Château-Renaud nauraen.

— En tiedä, sanoi Debray, — onko siihen syynä Khios-viini, joka tekee alakuloiseksi, mutta tämä kaikki tekee minuun ehdottomasti synkän vaikutuksen.

Morrel puolestaan oli tullut alakuloiseksi jo silloin, kun oli mainittu Valentinen myötäjaisistä, eikä ollut virkkanut sanaakaan.

— Kuvitelkaahan, jatkoi Monte-Cristo, — että Othello tai apotti Granges astuu hitaasti näitä portaita synkkänä ja myrskyisenä yönä, sylissään kamala taakka, jota hän koettaa salata ihmisiltä, jopa Jumalaltakin!

Rouva Danglars puoliksi pyörtyi Villefort'in syliin, ja Villefort'in itsekin täytyi nojautua seinään.

— Hyvä Jumala, huudahti Debray, — mikä teidän on? Kuinka kalpea te olette!

— Mikä hänen on? sanoi rouva Villefort. — Kyllähän sen ymmärtää. Kreivi Monte-Cristo kertoo meille tuollaisia kamalia juttuja yrittäen varmaankin tappaa meidät kauhuun.

— Se on totta, sanoi Villefort. — Te kauhistutatte todellakin naisia.

— Mikä teidän on? kysyi Debray uudelleen aivan hiljaa.

— Ei mikään, ei mikään, sanoi rouva Danglars koettaen ponnistaa voimiaan. — Kaipaan vain ilmaa, siinä kaikki.

— Tahdotteko tulla puutarhaan? kysyi Debray tarjoten hänelle käsivartensa ja menen salaportaita kohden.

— En, vastasi paronitar. — Jään mieluummin tänne.

— Totta puhuen, sanoi Monte-Cristo, — onko tuo kauhunne aivan todellinen?

— Ei, vastasi rouva Danglars. — Mutta teillä on niin voimakas tapa kuvailla, että kuulija joutuu saman tunnelman valtaan.

— Hyvä Jumala, sanoi Monte-Cristo hymyillen, — tämä kaikkihan on vain kuvittelua. Miksi ei yhtä hyvin voisi kuvitella, että tämä huone on kunnan perheenäidin suoja? Tuo purppuranpunaiseen verhottu vuode on aivan kuin se, jonka luo haltiatar Lucina tuli, ja noita salaperäisiä portaita myöten tulee hiljaa, jotta ei häiritä lapsivuoteessa makaavan äidin lepoa, lääkäri tai kättilö, tai itse isä, joka vie nukkuvan lapsen pois...

Tällä kertaa rouva Danglars, sen sijaan että olisi rauhoittunut, huokasi syvään ja vaipui tainnoksiin.

— Rouva Danglars voi pahoin, sopersi Villefort. — Hänet täytyy kai viedä vaunuihinsa.

— Hyvä Jumala, sanoi Monte-Cristo, — ja minä kun olen unohtanut pulloni!

— Minulla on omani, sanoi rouva Villefort.

Hän ojensi Monte-Cristolle pullon, jossa oli samanlaista punaista nestettä kuin se, jonka terveellistä vaikutusta Monte-Cristo oli koettanut Edouardiin.

— Ah! ... sanoi Monte-Cristo ottaen sen rouva Villefort'in kädestä.

— Niin, sanoi tämä hiljaa, — noudattaen teidän neuvojanne olen kokeillut.

— Ja oletteko onnistunut?

— Luultavasti.

Rouva Danglars oli viety viereiseen huoneeseen. Monte-Cristo tiputti muutaman pisaran punaista nestettä hänen huulilleen, ja hän heräsi.

— Oh, sanoi hän, — mikä kamala uni!

Villefort pusersi lujasti hänen rannettansa saadakseen hänet ymmärtämään, ettei hän ollut nähnyt unta.

Mentiin etsimään herra Danglars'ia. Hän ei ollut välittänyt runollisista selityksistä, vaan oli mennyt puutarhaan ja keskusteli vanhemman Cavalcantin kanssa Livornon-Firenzen rautatiestä.

Monte-Cristo näytti epätoivoiselta. Hän tarttui rouva Danglars'in käsivarteen ja talutti hänet puutarhaan, jossa herra Danglars joi kahvia molempien Cavalcantien seurassa.

— Totta puhuen, sanoi hän, — kauhistutinko todellakin teitä pahasti?

— Ette, mutta tiedättehän, että kaikki asiat vaikuttavat meihin sen mukaan, millainen on mielentilamme.

Villefort koetti hymyillä.

— Ja ymmärrättehän silloin, sanoi hän, — silloinhan riittää pelkkä mielikuva...

— No niin, sanoi Monte-Cristo, — uskokaa minua tai olkaa uskomatta, mutta vakaumukseni on, että tässä talossa on tapahtunut rikos.

— Olkaa varuillanne, sanoi rouva Villefort, — täällä on kuninkaallinen prokuraattori.

— Niin onkin, sanoi Monte-Cristo, — ja kun niin onnellisesti sattuu, käytän tilaisuutta selittääkseni asian.

— Selittääksenne? sanoi Villefort.

— Niin, ja todistajien kautta.

— Tämähän on kovin mielenkiintoista, sanoi Debray. — Ja jos täällä todellakin on tapahtunut rikos, niin se auttaa erinomaisesti ruoansulatustamme.

— Täällä on tapahtunut rikos, sanoi Monte-Cristo. — Tulkaahan tännepäin, hyvät herrat. Tulkaa, herra Villefort. Jotta ilmiantoni olisi täydellinen, täytyy sen tapahtua todistajien läsnä ollessa.

Monte-Cristo tarttui Villefort'in käsivarteen ja pidellen rouva Danglars'in kättä toisessa kainalossaan hän vei kuninkaallisen prokuraattorin plataanin suojaan, jossa varjo oli tummin.

Muut vieraat tulivat mukana.

— Katsokaahan, sanoi Monte-Cristo ja polki maata. — Tahdoin antaa voimaa näille jo liian vanhoille puille ja annoin kaivaa maata juuri tältä kohtaa ja panna uutta multaa maahan; no niin, kaivaessaan löysivät työmieheni tältä kohtaa arkun tai oikeammin sanoen arkun jätteet ja niiden keskeltä vastasyntyneen lapsen luurangon. Toivottavasti tätä ei sanota mielikuvitukseksi.

Monte-Cristo tunsi, miten rouva Danglars'in käsivarsi kangistui ja Villefort'in nyrkki vapisi.

— Vastasyntyneen lapsen luuranko? sanoi Debray. — Tämä alkaa jo näyttää vakavalta.

— No niin, sanoi Château-Renaud, — minä en siis erehtynytäkään, kun väitin äsken, että taloilla on sielu ja kasvot aivan samoin kuin ihmisillä, ja että niiden ulkomuodossa kuvastuu niiden sisin olemus. Talo oli synkän näköinen, koska sillä oli omantunnonvaivoja; sillä oli omantunnonvaivoja, koska siellä oli tehty rikos.



— Kuka voi väittää sitä rikokseksi? sanoi Villefort päättäen ponnistella viimeiseen asti.

— Kuinka niin! Eikö elävän lapsen hautaaminen puutarhaan ole rikos? huudahti Monte-Cristo. — Miksikä te, kuninkaallinen prokuraattori, nimitätte sellaista tekoa?

— Kuka väittää, että lapsi oli elävänä haudattu?

— Miksi se olisi siihen haudattu, jos se oli kuollut? Puutarha ei koskaan ole ollut hautausmaana.

— Minkä rangaistuksen lapsenmurhaajat saavat tässä maassa? kysyi majuri Cavalcanti viattomasti.

— Hyvä Jumala, heidän kaulansa leikataan poikki! vastasi Danglars.

— Vai leikataan heidän kaulansa poikki! sanoi Cavalcanti.

— Luullakseni... Eikö niin, herra Villefort? kysyi Monte-Cristo.

— Kyllä, herra kreivi, vastasi tämä soinnuttomalla äänellä.

Monte-Cristo huomasi, etteivät ne, joita varten hän tämän kaiken oli järjestänyt, enää kestäisi enempää. Hän ei tahtonut mennä pitemmälle.

— Mutta mehän näytämme unohtavan kahvin, sanoi hän.

Ja hän vei vieraansa pöydän luo, joka oli asetettu keskelle nurmikkaa.

— Minä todellakin häpeän tunnustaa heikkouttani, sanoi rouva Danglars, mutta nämä kamalat kertomukset ovat tärisyttäneet minua. Antakaa minun istua.

Ja hän vaipui tuoliin.

Monte-Cristo kumarsi hänelle ja lähestyi rouva Villefort'ia.

— Minä luulen, että rouva Danglars vielä tarvitsee pulloanne, sanoi hän.

Mutta ennen kuin rouva Villefort oli lähestynyt ystävätärtänsä, oli kuninkaallinen prokuraattori jo kuiskannut rouva Danglars'in korvaan:

— Minun täytyy puhua kanssanne.

— Milloin?

— Huomenna.

— Missä?

— Työhuoneessani ... prokuraattorinvirastossa, se on turvallisin paikka.

— Minä tulen.

Juuri silloin tuli rouva Villefort.

— Kiitos, rakas ystävä, sanoi rouva Danglars koettaen hymyillä. — Ei minua enää mikään vaivaa, tunnen jo voivani paremmin.

#### 64. Kerjäläinen

Ilta alkoi jo kulua pitkälle. Rouva Villefort sanoi haluavansa palata Pariisiin. Rouva Danglars ei ollut tohtinut tehdä aloitetta, vaikka hänen olonsa ilmeisesti tuntuikin kovin tuskalliselta.

Vaimonsa pyynnöstä herra Villefort siis antoi ensimmäisenä lähtömerkin. Hän tarjosi vaunuissaan paikan rouva Danglars'ille, jotta rouva Villefort voisi häntä hoidella. Danglars, joka oli innokkaasti keskustellut teollisuudesta Cavalcantin kanssa, ei ollut huomannut mitään.

Kun Monte-Cristo pyysi rouva Villefort'ilta hänen pulloaan, huomasi hän herra Villefort'in lähestyvän rouva Danglars'ia ja arvasi, mistä oli kysymys, vaikka Villefort puhui niin hiljaa, että rouva Danglars tuskin kuuli hänen sanansa.

Millään tavalla estelemättä hän salli Morrelin, Debrayn ja

Château-Renaud'n ratsastaa pois ja molempien naisten nousta herra Villefort'in vaunuihin. Danglars, joka oli yhä enemmän ihastunut isä Cavalcantiin, pyysi tätä vaunuihinsa.

Andrea Cavalcanti nousi omaan tilburyynsä, joka odotti portin edessä, ja kuskipoika, joka oli liioittelevalla tavalla puettu englantilaiseen kuosiin, piteli suitsista kookasta harmaata hevosta, vaikka hänen täytyikin seistä varpaillaan.

Andrea ei aterian aikana ollut paljoakaan puhunut, koska hän oli sangen älykäs poika ja pelkäsi paljastavansa tietämättömyytensä rikkaiden ja mahtavien pöytätovereittensa läsnä ollessa, joiden joukossa hänen säikähtyneet silmänsä näkivät kuninkaallisen prokuraattorinkin.

Lopulta oli hänet ottanut huostaansa herra Danglars, joka luotuaan silmäyksen jäykkään majuriin ja hänen vielä arkaan poikaansa ja ajatellessaan, että nämä olivat kreivi Monte-Criston vieraina, teki sen johtopäätöksen, että siinä oli joku pohatta ja hänen poikansa, jota isä oli tahtonut tutustuttaa Pariisin elämään.

Danglars oli sen vuoksi suurella ihastuksella katsellut majurin pikkusormessa kimaltelevaa tavattoman isoa jalokiveä, sillä majuri, joka oli viisas ja varovainen ja pelkäsi seteliensä jollakin tavoin katoavan, oli ne heti vaihtanut arvoesineeseen. Keskustellessaan sitten päivällisen jälkeen teollisuudesta ja matkoista Danglars oli tiedustellut isän ja pojan elintapoja. Ja kun isä ja poika olivat saaneet tietää, että heillä oli luotto juuri Danglars'in pankkiiriliikkeessä, toisella neljäkymmentäkahdeksantuhatta frangia kerta kaikkiaan, toisella viisikymmentätuhatta vuodessa, olivat he pankkiirille niin ystävällisiä, että olisivat olleet valmiita pusertamaan vaikka hänen palvelijoittensakin kättä, niin suuresti he kaipasivat tilaisuutta osoittaa kiitollisuuttaan.

Vielä eräs seikka lisäsi Danglars'in kunnioitusta, ellemmme sanoisi ihailua Cavalcantia kohtaan. Tämä oli uskollisesti noudattanut Horatiuksen neuvoa: *nil admirari*, ja oli tyytynyt pöydässä osoittamaan tietojaan sanomalla, mistä järvestä kala oli tuotu. Sitten hän oli syönyt siitä palan puhumatta mitään. Danglars oli siitä tehnyt sen johtopäätöksen, että tällaiset herkut olivat tavallisia kuuluisan Cavalcantin jälkeläisen pöydässä ja että hän kotonaan Luccassa ravitsi itseään sveitsiläisillä lohilla ja bretagnelaisilla meriravuilla, joita hän epäilemättä hankki itselleen samalla tapaa kuin kreivi oli tuottanut nahkiaiset Fusarosta ja sterletit Volgasta. Sen vuoksi hän huomattavan ystävällisesti otti vastaan Cavalcantin ilmoituksen:

— Huomenna minulla on kunnia tulla luoksenne raha-asioissa.

— Ja minä olen onnellinen, vastasi Danglars, — saadessani ottaa teidät vastaan.

Sitten hän oli pyytänyt saada saattaa Cavalcantin tämän asuntoon Hôtel des Princes'iin, ellei ero pojasta tuntuisi hänestä liian raskaalta.

Cavalcanti vastasi, että hänen poikansa oli jo kauan tottunut viettämään nuoren miehen elämää, minkä vuoksi hänellä olikin omat vaununsä ja hevosensa, ja koska he eivät yhdessä olleet tulleetkaan, ei hän nähnyt mitään vaikeuksia siinä, että he erikseen poistuiivatkin.

Majuri astui siis Danglars'in vaunuihin, ja pankkiiri oli yhä ihastuneempi nähdessään, kuinka suuri järjestyksen ihminen ja kuinka säästäväinen oli tämä mies, joka kuitenkin antoi pojalleen vuosittain viisikymmentätuhatta frangia. Hänen omaisuutensa täytyi ilmeisesti tuottaa viisi- tai kuusisataatuhatta frangia korkoja vuosittain.

Ollakseen hieno alkoi Andrea ensiksi soimata kuskipoikaansa siitä, ettei tämä ollut ajanut pääoven eteen, vaan odotti häntä portilla, minkä vuoksi hän oli saanut vaivautua astumaan kolmekymmentä askelta päästäkseen vaunujensa luo.

Kuskipoika otti nuhdesaarnan nöyränä vastaan, tarttui vasemmalla kädellään kuolaimiin pidättäkseen hevosta, joka levottomana kuopi jalallaan maata, ja ojensi oikealla kädellään ohjokset Andrealle, joka tarttui niihin ja laskeutui kepeästi jalkansa kiilloitetulle astinlaudalle.

Samassa laskeutui käsi hänen olalleen. Nuori mies kääntyi luullen, että siinä oli joko Danglars tai Monte-Cristo, jotka olivat unohtaneet ilmoittaa hänelle jotakin.

Mutta hän näkikin edessään kummallisen olennon, ruskettuneen, pitkäpartaisen miehen, jonka silmät kiiluivat kuin kiiltokivet ja jonka pilkallisesti hymyilevässä suussa loisti tasainen rivi valkoisia hampaita, teräviä kuin nälkäisen suden tai shakaalin.

Punaruutuinen huivi peitti harmaantunutta ja takkuista tukkaa, risainen ja likainen takki verhosi pitkää, laihaa ja luisevaa ruumista, jonka luiden olisi luullut joka liikkeellä kalisevan. Käsi, joka tarttui

nuoren miehen olkapäähän, tuntui tavattoman isolta. Tunsiko nuori mies nämä kasvot vaunulyhdyn valossa, vai kauhistuiko hän vain puhuttelijansa hirvittävää ulkomuotoa? Hän vavahti ja peräytyi nopeasti.

— Mitä minusta tahdotte? kysyi hän.

— Anteeksi, arvoisa kansalainen, sanoi mies kohottaen kätensä punaista huiviaan kohden, — häiritseen ehkä teitä, mutta minulla on teille puhuttavaa.

— Tähän aikaan ei saa kerjätä, sanoi kuskipoika astuen esiin, vapauttaakseen herransa tungetteliijasta.

— Minä en kerjää, kaunis poika, sanoi tuntematon hymyillen ivallisesti kuskipojalle, ja tämä hymy oli niin pelottava, että poika peräytyi. — Tahdon vain sanoa pari sanaa isännällesi, joka pari viikkoa sitten antoi minulle erään asian toimitettavakseni.

— Mitä te oikeastaan tahdotte? kysyi Andrea niin pontevasti, ettei kuskipoika huomannut, kuinka hätäntynyt hän oli. — Sanokaa, mitä te oikeastaan tahdotte. Sanokaa pian.

— Minä tahtoisin ... minä tahtoisin..., sanoi mies hiljaa, — että säästäisitte minulta paluumatkan jalkavaivat. Olen hyvin väsynyt, ja koska en ole saanut syödä yhtä hyvää ateriaa kuin sinä, niin pysyn tuskin jaloillani.

Nuori mies vavahti kuullessaan tämän tuttavallisen puhuttelun.

— Mutta sanokaahan, mitä te oikein tahdotte? lausui hän.

— No niin, minä tahdon, että sinä päästät minut kauniisiin ajoneuvoihisi ja viet minut Pariisiin.

Andrea kalpeni, mutta ei vastannut.

— Niin, katsos, sanoi mies pistäen kätensä taskuun ja silmäillen nuorta miestä hyvin röyhkeästi, — olen saanut päähäni sellaisen ajatuksen. Ymmärrätkö minua, pikku Benedetto?

Tämän nimen kuullessaan nuori mies varmaankin alkoi taipua, sillä hän lähestyi kuskipoikaansa ja sanoi hänelle:

— Minä olen todellakin antanut erään asian toimittamisen tämän miehen huoleksi, ja hänen on siitä tehtävä minulle tili, sanoi hän. — Menkää jalkaisin tulliportille asti. Siellä otatte ajurin, ettette tule kotiin liian myöhään.

Palvelija lähti hyvin hämmästyneenä kävelemään.

— Antakaa minun edes päästä jonnekin piiloon, sanoi Andrea.

— Mitä siihen tulee, niin minä itse johdatan sinut sopivaan paikkaan, sanoi mies. — Odotahan.

Hän tarttui hevosen suitsiin ja talutti sen sellaiseen paikkaan, jossa ei kukaan ihminen olisi voinut nähdä, minkä kunnian Andrea hänelle soi.

— Minä en tätä tee suinkaan sen vuoksi, että pääsisin komeihin vaunuihin vaan koska olen väsynyt ja koska minun täytyy hiukan puhella sinun kanssasi asioista.

— Astukaa siis pian ajoneuvoihin, sanoi nuori mies.

Valitettavasti ei ollut päivä, sillä olisi ollut hauska katsella, miten tämä ryysyläinen istui komeille tyynyille nuoren ja hienon, tilburyä ohjaavan miehen rinnalle.

Andrea ajoi hevostaan kylän viimeisen talon kohdalle virkkamatta sanaakaan seuralaiselleen, joka puolestaan hymyili ja oli vaiti, aivan kuin olisi ollut ihastuksissaan saadessaan ajaa hienoissa ajoneuvoissa.

Päästyään Auteuilin ulkopuolelle Andrea katsoi ympärilleen ollakseen varma, ettei kukaan ollut häntä kuulemassa, ja seisautti sitten hevosen, pani käsivartensa rinnalleen ristiin ja sanoi punahuiviselle miehelle:

— Kas niin! Miksi tulette häiritsemään minun rauhaani?

— Mutta sanohan sinä itse, poikani, miksi halveksit minua?

— Millä tavoin olen teitä halveksinut?

— Milläkö tavoin? Kysytkin sitä vielä. Me eroamme Varin sillan luona, sinä sanot meneväsi Piemontiin ja Toscanaan ja lähdetkin Pariisiin.

— Mitä se teitä haittaa?

— Ei haittaakaan. Päinvastoin, toivon, että se auttaa minua.

— Ahaa, sanoi Andrea, — te luulette hyötyvänne minusta?

— Miksi käytät suotta suuria sanoja!

— Sillä siinä tekisitte ajattelemattomasti, ukko Caderousse, sen ilmoitan jo edeltäpäin.

— Älähän suutu, poika. Tiedäthän sinä, mitä onnettomuus on. No niin, onnettomuus tekee kateelliseksi. Luulen sinun harhailevan Piemontissa tai Toscanassa *facchinona* tai *ciceronena*, suren kohtaloasi aivan niin kuin isä oman poikansa kohtaloa. Tiedäthän, että aina olen sanonut sinua pojakseni.

— Entä sitten? Entä sitten?

— Odotahan.

— Minä olen kärsivällinen, jatkakaa.

— Ja äkkiä näenkin sinun ajavan Bons-Hommes-tullin kautta kuskipoikinesi tilburyssä, ylläsi uudenuutukaiset vaatteet. Olet siis kai löytänyt kultakaivoksen tai ruvennut pörssikeinottelijaksi.

— Ta olette ilmeisesti kateellinen?

— En, olen tyytyväinen, niin tyytyväinen, että olen tahtonut sinua onnitella, mutta koska asuni ei ollut säädyllinen, olin varovainen, etten mitenkään häpäisisi sinua.

— Mikä verraton varovaisuus! sanoi Andrea. — Tehän häpäisette minua oman palvelijani läsnä ollessa.

— Minkä minä sille voin, poikani, minun täytyy puhutella sinua. Sinulla on hyvä hevonen ja kepeä tilbury. Sinä olet tietysti liukas kuin ankerias. Ja ellen olisi tänä iltana sinua puhutellut, olisin varmaankin kadottanut sinut näkyvistäni.

— Näettehän, etten piileskele.

— Siinä suhteessa olet onnellinen, ja minä toivoisin voivani sanoa itsestäni samaa. Minä piileskelen. Sitä paitsi pelkäsin, ettet minua tuntisikaan. Mutta sinä tunsitkin, lisäsi Caderousse ilkimielisesti hymyillen. — Sinä olet oikein hyvä poika.

— Sanokaahan mitä tahdotte? kysyi Andrea.

— Sinä et enää sinuttele minua, siinä teet väärin, Benedetto, sillä olethan entinen toverini. Ole varuillasi, taikka tulen vaativaiseksi.

Tämä uhkaus hälvensi äkkiä nuoren miehen suuttumuksen. Pakon viima sen karkotti.

Hän pani hevosensa jälleen juoksemaan.

— Sinä teet väärin itseäsi kohtaan, Caderousse, sanoi hän, — kun tällä tavoin suhtaudut vanhaan toveriisi, joksi minua äsken sanoit. Sinä olet marseilalainen, minä olen...

— Tiedätkö siis nyt, mikä olet?

— En, mutta minut on kasvatettu Korsikassa. Sinä olet vanha ja itsepäinen. Minä olen kiivas. Meidän ei kannata uhkailla toisiamme, vaan on paras pysyä sovussa. Minkä minä sille voin, että onni, joka sinun suhteesi on kiero, onkin minua suosinut?

— Onni on siis sinua suosinut? Kuskipoikasi ei siis olekaan lainattu, ei myöskään tilburysi eikä pukusi? Hyvä, sitä parempi, sanoi Caderousse, ja hänen silmänsä kiiluivat ahneudesta.

— Näethän ja tiedäthän sen, koska olet iskenyt minuun, sanoi Andrea, joka alkoi kiivastua. — Jos päässäni olisi nenäliina, hartioillani risainen takki ja jalassani hajanaiset kengät, et enää minua tuntisi.

— Huomaathan itsekin, poikani, kuinka minua halveksit, ja siinä teet väärin. Nyt kun olen sinut tavannut, ei mikään estä minua olemasta hieno niin kuin muutkin, jos nimittäin oikein tunnen sinun

hyvän sydämesi. Jos sinulla on kaksi pukua, niin annat minulle toisen. Jaoinhan minä keitokseni ja vihannekseni kanssasi silloin, kun sinun oli kova nälkä.

— Se on totta, sanoi Andrea.

— Millainen ruokahalu sinulla olikaan! Onko sinulla aina hyvä ruokahalu?

— On kyllä, sanoi Andrea nauraen.

— Kuinka mahdoitkaan syödä tuon prinssin luona, jonka talosta juuri läksit!

— Ei hän ole mikään prinssi vaan ainoastaan kreivi.

— Kreivi? Onko hän rikaskin?

— On kyllä, mutta varo häntä. Hän on mies, jonka kanssa ei ole hyvä leikkiä.

— Hyvä Jumala, ole rauhassa! Ei minulla ole mitään aikeita sinun kreivisi suhteen, ja sinä saat hänet rauhassa pitää. Mutta, lisäsi Caderousse, ja hänen huulilleen nousi tuo sama ilkeä hymy, joka niillä jo äsken oli väikkynyt, — siitä on maksettava jotakin.

— Vai niin, mitä siis tahdot?

— Arvelisin sata frangia kuukaudessa...

— No niin.

— Minä eläisin...

— Sadallako frangilla?

— Niin ja näin, ymmärräthän sen, mutta...

— Mutta?

— Sadallaviidelläkymmenellä olisin onnellinen.

— Tuossa on kaksisataa, sanoi Andrea.

Ja hän laski Caderoussen käteen kymmenen kultarahaa.

— Hyvä on, sanoi Caderousse.

— Tule joka kuun ensimmäisenä päivänä portinvartijani luo, niin saat yhtä paljon.

— Joko sinä tahdot taas minua nöyryyttää!

— Kuinka niin?

— Sinä saatat minut tekemisiin palvelusväen kanssa. Ei, katsohan, minä en tahdo olla tekemisissä muiden kuin sinun kanssasi.

— No niin, kysy siis minua, ja joka kuukauden ensimmäisenä päivänä, niin kauan kuin minä saan kuukausirahani, saat sinäkin omasi.

— Hyvä on, huomaaan kyllä, etten ollut sinun suhteesi erehtynyt ja että sinä olet hyvä poika. Taivas siunaa tuollaisia ihmisiä tuottaessaan heille onnea. Kerrohan minulle, mikä onni sinua on potkaissut.

## 65. Perheriita

Ludvig XV:n torilla nuoret miehet erosivat toisistaan, Morrel läksi bulevardia pitkin, Château-Renaud Vallankumoussillan yli, ja Debray pitkin Rantakatua.

Morrel ja Château-Renaud menivät luultavasti "kotilieden ääreen", niin kuin juhlallisissa puheissa ja hyvin kirjoitetuissa näytelmissä sanotaan. Mutta niin ei tehnyt Debray. Tultuaan Louvren portin kohdalle hän kääntyi vasemmalle, ajoi täyttä laukkaa Carrousel-torin poikki, pujahti Saint-Roch-kadulle, poikkesi Michodière-kadulle ja saapui Danglars'in portille juuri sinä hetkenä, jolloin Villefort'in vaunut, jotka olivat saattaneet isäntäväkensä Saint-Honoréhen, pysähtyivät tuodakseen paronittaren hänen kotiinsa.

Debray, joka oli talossa tuttu, ajoi ensimmäisenä pihaan, heitti ohjakset tallirengille ja meni sitten vaununovelle ottamaan vastaan rouva Danglars'ia. Hän tarjosi rouvalle käsivartensa saattaakseen hänet sisään.

Heti kun ovi oli sulkeutunut, kysyi Debray:

— Mikä teitä vaivaa, Hermine? Ja miksi voitte pahoin kreivin kertoessa tuota juttua tai pikemminkin satua?

— Siksi, että mieleni oli tänä iltana tavattoman herkkä, ystäväni, vastasi paronitar.

— Sitä ette voi saada minua uskomaan, Hermine, sanoi Debray. — Olitte tänään kreivin luotullessanne aivan erinomaisella tuulella. Herra Danglars oli kyllä hiukan äreä, mutta tiedänhän, kuinka vähän välitätte hänen huonotuulisuudestaan. Joku on tuottanut teille mielipahaa. Kertokaa se minulle. Tiedättehän, etten koskaan salli kenenkään käyttäytyä hävyttömästi teitä kohtaan.

— Erehdytte, Lucien, sanoi rouva Danglars, — vakuutan teille, asian laita on niin kuin sanoin: olin huonolla tuulella, vaikka ette sitä huomannut, enkä pitänyt tarpeellisena mainita siitä teille.

Nähtävästi rouva Danglars oli sellaisen hermostumisen vallassa, jota naiset monesti eivät itselleenkaan voi selittää, tai sitten häntä oli — niin kuin Debray oli arvannut — kohdannut salainen mielenliikutus, jota hän ei tahtonut tunnustaa kenellekään. Debrayn kaltainen mies oli tottunut pitämään hermokohtauksia naisille välttämättöminä, ja niinpä hän ei enempää kysellyt, vaan odotti sopivaa tilaisuutta, jolloin saisi kaiken tietää.

Makuuhuoneensa ovella paronitar tapasi neiti Cornélien, uskotun kamarineitinsä.

— Mitä tyttäreni tekee? kysyi rouva Danglars.

— Hän on koko illan harjoitellut, vastasi neiti Cornélie, — ja sen jälkeen hän meni levolle.

— Olin kuitenkin kuulevinani hänen pianonsa äänen?

— Neiti Louise d'Armilly soittelee.

— Hyvä on, sanoi rouva Danglars. — Tulkaa riisumaan yltäni.

He menivät makuuhuoneeseen. Debray heittäytyi leposohvalle, ja rouva Danglars meni neiti Cornélien kanssa pukeutumishuoneeseensa.

— Rakas herra Lucien, sanoi rouva Danglars oven läpi, — valitatte aina, ettei Eugénie koskaan suvaitse vastata teille mitään.

— Hyvä rouva, sanoi Debray leikkien paronittaren pienen koiran kanssa, joka tiesi hänet talon ystäväksi ja antoi hänen hyväillä itseään, — en ole ainoa, joka valittaa samaa. Muistan Morcerfin eräänä päivänä huomauttaneen, että hän ei saa sanaakaan lähtemään morsiamensa suusta.

— Se on kyllä totta, sanoi rouva Danglars, — mutta luulen, että kaikki vielä muuttuu ja Eugénie tulee teidän työhuoneeseen.

— Minunko työhuoneeseeni?

— Tarkoitan ministerin.

— Miksikä?

— Pyytääkseen päästä oopperaan! En toden totta ole koskaan nähnyt sellaista innostusta musiikkiin, se on hienon maailman naisessa suorastaan naurettavaa.

Debray hymyili.

— No niin, sanoi hän, — kun hän vain tulee paronin ja teidän suostumuksellanne, niin me kyllä hankimme hänelle arvonsa mukaisen paikan, vaikka olemmekin niin köyhiä, ettei meillä ole varoja maksaa kylliksi paljon hänen veroiselleen laulajattarelle.

— Saatte mennä, Cornélie, sanoi rouva Danglars, — en tarvitse teitä enää.

Cornélie poistui, ja vähän ajan päästä tuli rouva Danglars pukeutumishuoneestaan hurmaavassa aamupuvussa ja meni istumaan Lucienin viereen. Sitten hän alkoi miettiväisenä hyväillä koiraansa. Lucien katseli hetkisen häntä sanaakaan sanomatta.

— Kuulkaahan, sanoi hän vähän ajan kuluttua, — vastatkaahan, Hermine minulle aivan suoraan. Teitä vaivaa jokin asia, eikö vaivaakin?

— Ei minua mikään vaivaa, vastasi paronitar.

Mutta samassa hänestä tuntui kuin hän olisi tukehtumaisillaan, ja hän nousi, koetti hengittää syvään ja meni katsomaan kuvaansa peilistä.

— Olen tänä iltana pelottavan ruma, sanoi hän.

Debray nousi mennäkseen lohduttamaan paronitarta näiden viimeisten sanojen johdosta, kun ovi äkkiä aukeni.

Herra Danglars astui sisään. Debray istuutui uudelleen.

Kuullessaan oven käyvän rouva Danglars kääntyi ja katseli miestänsä yrittämättä edes salata kummastustaan.

— Hyvää iltaa, sanoi pankkiiri. — Hyvää, iltaa, Debray.

Paronitar luuli nähtävästi, että tämän käynnin tarkoituksena oli pyytää anteeksi niitä pistosanoja, joita hän päivän kuluessa oli saanut kuulla.

Hän kävi juhlalliseksi ja vastaamatta mitään miehelleen hän kääntyi Lucienin puoleen ja sanoi:

— Lukekaahan jotakin, herra Debray.

Debray, joka oli jo tullut hiukan levottomaksi, rauhoittui paronittaren levollisuudesta ja ojensi kätensä kirjaa kohden, jonka keskellä oli merkinä norsunluinen, kullalla koristettu veitsi.

— Anteeksi, sanoi paroni, — mutta te väsyttätte itseänne, paronitar, valvoessanne näin kauan. Kello on yksitoista, ja herra Debray asuu hyvin kaukana.

Debray oli aivan ällistynyt, sillä vaikka paronin ääni oli rauhallinen ja kohtelias, tunsikin hän kuitenkin, että paronilla oli illan suhteen aivan muita suunnitelmia kuin paronittarella.

Paronitarkin hämmästytti ja ilmaisi mielialansa luomalla paroniin katseen, joka olisi pannut tämän punnitsemaan sanojaan, elleivät hänen silmänsä olisi kiintyneet sanomalehden kurssinoteerauksiin.

Seurauksena tästä oli, että katse meni aivan hukkaan eikä tehnyt vaikutusta.

— Herra Lucien, sanoi paronitar, — sanon aivan suoraan, ettei mieleni tee laisinkaan mennä levolle, että minulla on teille paljon kerrottavaa, ja että saatte kuunnella minua, vaikka nukkuisitte seisaallanne.

— Alistun määräyksiinne, sanoi Lucien veltosti.

— Rakas herra Debray, sanoi pankkiiri, — älkää tappako itseänne kuuntelemalla tänä iltana paronittaren hullutuksia, sillä voisitte niitä kuunnella aivan yhtä hyvin huomenna. Tämä ilta kuuluu minulle, ja aion käyttää sen puhuakseni hyvin vakavista asioista vaimoni kanssa.

Tällä kertaa isku oli niin jyrkkä ja osui niin selvästi, että Lucien ja paronitar joutuivat hämilleen. He katsoivat toisiinsa ja näyttivät etsivän turvaa tätä hyökkäystä vastaan. Mutta talon isännän valta voitti, ja aviomies sai tahtonsa täytetyksi.

— Älkää suinkaan luulko, että ajan teidät pois, rakas herra Debray, jatkoi Danglars, — mutta eräs odottamaton seikka pakottaa minua vielä tänä iltana keskustelemaan paronittaren kanssa. Tapahtuuhan sellaista niin harvoin, että sen tähden ei tarvitse minuun suuttua.

Debray sopersi muutaman sanan, kumarsi ja poistui törmäten mennessään ovenpieleen.

— Uskomatonta, sanoi hän itsekseen suljettuaan oven, — kuinka aviomiehet, joita pidämme perin naurettavina, helposti saavat meistä voiton.

Lucienin mentyä Danglars asettui hänen paikalleen sohvaan, sulki avoinna olevan kirjan, otti tavattoman vaatimattoman asennon ja alkoi leikkiä koiran kanssa. Mutta kun koira, joka ei häntä kohtaan tuntenut samaa mieltymystä kuin Debraytä kohtaan, aikoi häntä purra, tarttui hän koiran niskaan ja heitti sen huoneen toiselle puolelle nojatuoliin.

Eläin parahti lentäessään huoneen halki, mutta päästyään määräpaikkaansa se piiloutui tyynyn

taakse ja hämmästyneenä tästä oudosta kohtelusta pysyi hiljaa ja liikkumattomana.

— Tehän edistytte, sanoi paronitar silmiään räpyttämättä. — Ennen olitte vain karkea, mutta nyt olette jo raakakin.

— Siksi, että tänä iltana olen tavallista huonommalla tuulella, vastasi Danglars.

Hermine katsoi pankkiiriin tavattoman halveksivasti. Tavallisesti nämä silmäykset saattoivat ylpeän Danglars'in aivan vimmoihinsa, mutta tänä iltana hän näytti niitä tuskin huomaavankaan.

— Ja mitä teidän huono tuulenne minuun kuuluu? sanoi paronitar ärtyen miehensä tyyneydestä. — Mitä minä välitän teidän huonosta tuulestanne? Jättäkää huono tuulenne omaan huoneeseenne tai viekää se työhuoneeseenne. Ja koska teillä on palvelijoita, joille maksatte palkan, niin purkakaa se heihin.

— En suinkaan, vastasi Danglars, — erehdytte neuvoissanne, enkä aio niitä seurata. Työhuoneeni on minun kultakaivokseni, niin kuin muistan Desmoutiers'n sanoneen, enkä aio häiritä sen tyyntä rauhaa. Palvelijani ovat kunnan miehiä, he hankkivat minulle rikkauteni ja maksan heille paljon pienemmän palkan kuin he ansaitsevat, jos nimittäin arvostelen heitä sen mukaan, mitä he minulle tuottavat. En siis pura suuttumustani sellaisiin, jotka syövät ruokaani, pilaavat hevoseni ja tuhlaavat rahojani.

— Ja ketkä tuhlaavat rahojanne? Olkaahan niin hyvä ja selittäkää tarkemmin.

— Olkaa rauhassa, jos puhunkin arvoituksia, niin ei teidän tarvitse kauan odottaa niiden ratkaisua, sanoi Danglars. — Rahojani tuhlaavat ne, jotka yhdessä tunnissa vievät minulta viisisataatuhatta.

— Minä en ymmärrä teitä, sanoi paronitar koettaen hillitä äänensä väreilyä ja punastumistaan.

— Te ymmärrätte aivan hyvin, sanoi Danglars, — mutta jos olette muka ymmärtämättä, niin sanon, että olen espanjalaisissa arvopapereissa menettänyt seitsemänsataatuhatta.

— Kaikkea sitä saakin kuulla, sanoi paronitar. — Ja te teette minut vastuulliseksi noista tappioistanne?

— Miksi en tekisi?

— Onko se minun syyntä, että olette menettänyt seitsemänsataatuhatta frangia?

— Ei ainakaan minun syytäni.

— Kerta kaikkiaan, jatkoi paronitar terävästi, — pyydän teitä olemaan puhumatta raha-asioista minun kanssani. Sellaiseen en ole tottunut kodissani enkä ensimmäisen mieheni luona.

— Sen kyllä uskon, sanoi Danglars, — sillä kummallakaan ei ollut ropoakaan.

— Sitä suuremmalla syyllä voin väittää, etten heidän luonaan ole oppinut käyttämään pankkikieltä, joka täällä aamusta iltaan soi korvissani. Tuo rahojen alinomainen laskeminen kuuluu inhoittavalta. Totisesti, en tiedä mitään sen inhoittavampaa — paitsi ehkä teidän äänenne.

— Todellakin, sanoi Danglars, — tämäpä kuulostaa kummalliselta. Minä kun luulin, että te mitä suurimmalla mielenkiinnolla seuraisitte minun rahapuhiani.

— Minäkö? Kuka on saanut teidät uskomaan sellaisia hullutuksia?

— Te itse.

— Jopa nyt jotakin!

— Ehdottomasti.

— Sanokaahan koska?

— Se on helppoa. Helmikuussa puhuitte minulle ensimmäisenä Haitin lainasta; olitte nähnyt unta, että laiva tuli Havren satamaan ja toi tiedon, että kohta tapahtuisi eräs maksun suoritus, jonka luultiin lykkääntyneen ikuisiksi ajoiksi. Tiesin, kuinka merkillisiä unenne olivat, ostin siis kaikki Haitin lainan kupongit, jotka vain sain käsiini, ja voitoin neljäsataatuhatta frangia, joista satatuhatta heti annoin teille. Te käytitte ne niin kuin itse tahdoitte, se ei kuulunut minuun. — Marraskuussa oli kysymys rautatien rakentamisluvan myöntämisestä. Kolme yhtiötä ilmaantui, kaikki tarjosivat yhtä suuret edut. Sanoitte, että vaistonne — ja vaikka väitättেকin, ettette tiedä mitään pörssi-asioista, on vaistonne kuitenkin muutamissa suhteissa erinomaisen kehittynyt — sanoitte, että vaistonne sai teidät uskomaan, että lupa myönnettäisiin Etelä-Ranskan yhtiölle. Minä merkitsin heti kaksi kolmasosaa kaikista



osakkeista. Yhtiö sai todellakin toimikuvan. Niin kuin olitte arvannut, nousi osakkeiden hinta kolminkertaiseksi, ja niinä voitin miljoonan, josta te saitte neularahoiksi kaksisataaviisikymmentätuhatta. Miten olette käyttänyt nämä kaksisataaviisikymmentätuhatta?

— Mihin tahdotte tällä kaikella tulla? huudahti paronitar vapisten inhosta ja levottomuudesta.

— Odottakaa, kohta saatte tietää.

— Sepä on hauskaa!

— Huhtikuussa olitte päivällisellä ministerin luona. Puhuttiin Espanjasta ja te saitte kuulla salaisen keskustelun. Kysymys oli Carlos-kuninkaan karkottamisesta. Ostin espanjalaisia arvopapereita. Hänet ajettiin todellakin maasta pois, ja minä voitin kuusisataatuhatta sinä päivänä, jolloin Carlos V kulki Bidassoan ohi. Näistä kuudestasadasta saitte sataviisikymmentä. Ne olivat teidän ja saitte käyttää ne oman mielenne mukaan, enkä ole teiltä vaatinut edes tilitystä. Pääasia on, että olette tänä vuonna saanut viisisataatuhatta.

— Hyvä, entä sitten?

— Entä sitten? No niin, juuri tämän jälkeen asiat ovat menneet hullusti.

— Teillä on toden totta omituinen tapa puhua asioista...

— Ne ilmaisevat ajatukseni ja se riittää... Kolme päivää sitten tapahtui muutos. Kolme päivää sitten puhuitte politiikkaa herra Debrayn kanssa ja luulitte huomaavanne hänen sanoistaan, että Carlos oli palannut Espanjaan. Minä myyn silloin paperini, uutinen leviää, syntyy myyntikauhu, en saa enää myydyksi, vaan minun on pakko melkein lahjoittaa. Seuraavana päivänä tulee ilmi, että uutinen oli väärä, ja tämän väärän uutisen takia olen menettänyt seitsemäsataatuhatta frangia.

— Entä sitten?

— No niin, koska annan teille neljäsosan siiloin, kun voitan, on teidän velvollisuutenne antaa minulle neljäsosa silloin, kun menetän. Neljäsosa seitsemästä sadastatuhannesta on sataseitsemänkymmentäviisituhatta frangia.

— Mutta tähän on aivan ennenkuulumatonta, enkä ymmärrä, miten voitte sekoittaa herra Debrayn nimen näihin asioihin.

— Ellei teillä sattumalta ole noita sataaseitsemääkymmentäviittätuhatta frangia, jotka vaadin, niin se johtuu siitä, että lainaatte rahoja ystäville, ja herra Debray kuuluu ystäviinne.

— Hyi! huudahti paronitar.

— Jättäkää kaikki liikkeet, huudahdukset ja draamalliset kohtaukset, muuten pakotatte minut sanomaan, että olen näkevinäni, miten herra Debray istuu noiden viidensadantuhannen ääressä, jotka te tänä vuonna olette hänelle antanut, ja sanoo itselleen, että hän viimeinkin on löytänyt kaikkien pelaajien toiveruletin, jossa voittaa panematta mitään vaaraan ja jossa ei menetä silloin kun menetetään.

Paronitar ei enää voinut hillitä raivoaan.

— Kurja raukka, huusi hän, — tohditteko väittää, ettette tietäneet sitä, mistä rohkenette moittia minua?

— Minä en sano, myönnä enkä kiellä, sanon vain: ajatelkaa käytöstäni näinä neljänä vuotena, joiden aikana ette ole ollut vaimoni enkä minä teidän miehenne, niin näette, että koko ajan olen toiminut johdonmukaisesti. Vähän jälkeen riitaantumisenne halusitte ottaa laulutunteja kuuluisalta baritonilta joka suurella menestyksellä esiintyi italialaisessa oopperassa, ja minä halusin ottaa tanssitunteja tanssijattarelta, joka herätti suurta huomiota Lontoossa. Tämä tuli minulle maksamaan yhteensä satatuhatta frangia. Minä en sanonut mitään, sillä perheessä vallitsi sopu. Satatuhatta frangia siitä, että mies ja vaimo oppivat perinpohjin tanssia ja musiikkia, se ei ole suinkaan liikaa. Pian te väsyitte musiikkiin, ja teissä heräsi halu tutkia diplomatiaa ministerinsihteerin kanssa. Minä annoin teidän tutkia. Ymmärrättehän, että vähät minä siitä välitän, niin kauan kuin maksatte menot omasta kukkarostanne. Mutta nyt huomaan, että alatte käyttää minun kukkaroani ja että tämä opetuksenne voi maksaa minulle seitsemäsataatuhatta frangia kuukaudessa. Parasta on pysähtyä tähän, sillä tällaista menoa ei voi jatkaa. Joko diplomaatti antaa tuntejansa ilmaiseksi, jolloin suvaitsen häntä, tai hän ei saa jalallaan enää astua tähän taloon. Ymmärrättekö?

— Tämä on jo liikaa, sanoi Hermine tukehtumisillaan, — te menette kaiken säädyttömyydenkin

rajojen yli!

— Ilokseni huomaa, ettette ole jäänyt jälkeen, sanoi Danglars, — ja että olette vapaaehtoisesti noudattanut tätä lain pykälää: "Vaimon tulee seurata miestään."

— Tämä on halpamaista!

— Olette oikeassa, lopetetaan tämä ja neuvotelkaamme tynesti. En ole koskaan sekaantunut teidän asioihinne muuten kuin parastanne katsoen. Tehkää te samoin. Sanoittehan, ettei minun kassani kuulu teihin. Hyvä on, ottakaa omastanne, mutta älkää käyttäkö minun kassaani älkääkä pienentäkö sitä. Kukapa tietää, eikö tämä kaikki olekin vain poliittinen temppu; ehkä ministeri, joka tietää minun kuuluvan oppositioon ja kadehtii kansansuosiotani, on lyöttäytynyt yhteen Debrayn kanssa kukistaakseen minut.

— Sepä on muka luultavaa!

— Ehdottomasti. Onko kukaan ennen kuullut puhuttavan ... väärästä lennätinsanomasta. Kahden viimeisen lennätinaseman mies antaa muka aivan toiset merkit kuin on saanut!... Kaikki tämä on järjestetty erityisesti minua varten.

— Ette varmaankaan tiedä, sanoi paronitar nöyremmin, — että tuo virkamies on erotettu, että hänet oli aiottu vetää oikeuteenkin ja oli annettu määräys pidättää hänet, mutta hän oli ehtinyt paeta, mikä osoittaa joko hänen typeryyttään tai syyllisyyttään... Te siis erehdytte.

— Niin kyllä, asiassa, jolle typerät nauravat, jonka tähden ministeri viettää levottoman yön ja herrat valtiosihteerit kirjoittelevat pitkiä kirjeitä, mutta joka minulle maksaa seitsemänsataatuhatta frangia.

— Mutta, sanoi Hermine äkkiä, — jos teidän mielestänne herra Debray on kaikkeen syypää, niin miksi ette mene sanomaan sitä suoraan hänelle, vaan tulette minun luokseni? Miksi syytätte miestä ja hyökkäättekin naisen kimppuun?

— Tunnenko minä herra Debrayn? sanoi Danglars. — Tahdonko minä tutustua häneen? Tahdonko minä kuulla hänen neuvojaan? Seuraanko minä niitä? Pelaanko minä pörssissä? En, tätä kaikkea teette te.

— Mutta koska te siitä hyödytte...

Danglars kohautti olkapäitään.

— Kuinka järjettömiä naiset ovatkaan, kun luulevat olevansa ylen taitavia, jos ovat suoriutuneet yhdestä tai kymmenestä jutusta niin, etteivät ne ole tulleet yleiseksi puheenaiheeksi. Mutta ajatelkaahan, että vaikka olisittekin voinut salata syrjähyppynne ensimmäiseltä mieheltänne, mikä kuuluu taidon aakkosiin — koska useimmat aviomiehet eivät tahdo mitään huomata — olisitte kuitenkin vain heikko jäljennös ylhäisistä naistovereistanne. Mutta minä puolestani olen nähnyt ja aina nähnyt kaiken. Näinä kuutenatoista vuotena olette ehkä voinut salata minulta jonkin ajatuksen, mutta ette ainoatakaan tekoa, toimenpidettä, virhettä. Mielessänne te ylistelitte taitavuuttanne ja luulitte pettäväanne minua, mutta mikä on ollut tuloksena? Se, että tänä aikana jokainen ystäväanne, herra Villefort'ista alkaen herra Debrayhin asti, on vapissut edessäni. Jokainen heistä on kohdellut minua talon herrana, enkä minä muuta vaadikaan teidän rinnallanne. Ei ainoakaan heistä ole uskaltanut sanoa teille minusta sitä, minä nyt itse sanon. Sallin kyllä, että teette minut vihattavaksi, mutta minä estän teitä tekemästä minua naurettavaksi, enkä mitenkään salli teidän tuhlaavan rahojani.

Ennen kuin Villefort'in nimi tuli esiin, oli paronitar pysynyt jokseenkin rauhallisena, mutta kuullessaan tämän nimen hän kalpeni ja kimposi pystyyn aivan kuin jousen ponnahduttamana. Hän työnsi kätensä eteenpäin, aivan kuin torjuakseen kamalaa näkyä, ja astui pari kolme askelta miestään kohden. Tiesikö mies hänen salaisuutensa eikä ilkeämielisen laskelmallisena ollut tahtonut siitä puhua?

— Herra Villefort! Mitä se merkitsee? Mitä sillä tarkoitatte?

— Sitä, että ensimmäinen miehenne, herra Nargonne, joka ei ollut filosofi eikä pankkiiri — tai ehkä oli kumpaakin — huomasi, ettei hän mitenkään voinut kukistaa kuninkaallista prokuraattoria, ja hän kuoli surusta ja harmista nähdessään, että hänen vaimonsa synnyttäisi kolmen kuukauden päästä lapsen, vaikka mies olikin ollut yhdeksän kuukautta poissa kotoa. Olen karkea, tiedän sen ja olen siitä ylpeäkin, koska sen avulla pääsen liikeasioissani hyvään tulokseen. Miksi miehenne sen sijaan, että olisi itse surmannut, antoi surmata itsensä? Siksi, että hänellä ei ollut rahoja pelastettavana. Mutta minulla on velvollisuuksia rahojani kohtaan. Yhtiökumppanini herra Debray saattaa minut menettämään seitsemänsataatuhatta frangia; maksakoon hän silloin osansa tappiosta, ja me jatkamme yhdessä. Muussa tapauksessa hän tehköön vararikon noiden sadanseitsemänkymmenenviidentuhannen frangin

tähden ja menetelkoon niin kuin kaikki vararikkoiset, kadotkoon. Hyvä Jumala, tiedänhän minä, että hän on miellyttävä mies niin kauan kuin hänen tiedonantonsa ovat oikeita, mutta kun ne ovat vääriä, on maailmassa viisikymmentä muuta häntä parempaa.

Rouva Danglars oli masentunut, mutta ponnisti kuitenkin voimiaan vastatakseen tähän viimeiseen hyökkäykseen. Hän vaipui nojatuoliin ja hänen ajatuksissaan pyörivät Villefort, päivällisten aikana sattunut tapaus ja koko tuo kummallinen onnettomuuksien sarja, joka viime päivinä oli iskenyt hänen kotiinsa ja muuttanut sen näennäisen rauhan raa'aksi riitelemiseksi. Danglars ei katsahtanutkaan häneen, vaikka hän teki kaiken voitavansa pyörtyäkseen. Hän avasi huoneen oven sanaakaan sanomatta ja meni omalle puolelleen, joten rouva Danglars herätessään puolinaisesta pyörtymyksestään saattoi kuvitella nähneensä vain pahaa unta.

## 66. Avioliittoaikeita

Seuraavana päivänä eivät Debrayn vaunut poikenneetkaan tavalliseen aikaan ennen hänen virastoon menoaan — rouva Danglars'in pihaan.

Samaan aikaan, siis puoli yksi, rouva Danglars käski valjastaa hevoset vaunujensa eteen ja lähti kotoaan.

Danglars, joka verhon takana oli vaaninut ja odottanut tätä lähtöä, antoi määräyksen, että hänelle oli heti ilmoitettava, kun rouva saapui. Mutta kello kahdelta hän ei ollut vielä palannut.

Danglars oli käskinnyt ajaa vaununsa oven eteen lähteäkseen edustajakamariin. Puolipäivästä siihen asti hän oli työhuoneessaan, avasi kirjeitä ja kävi yhä synkemmäksi, kirjoitti numeroita numeroiden jälkeen ja otti käyntejä vastaan, muiden muassa majuri Cavalcantin, joka entisessä sinisessä puvussaan, yhtä jäykkänä ja täsmällisenä kuin aina ennenkin, tuli sovitulla hetkellä päättämään raha-asiansa pankkiirin kanssa.

Lähtiessään eduskunnasta, jossa oli osoittautunut hyvin levottomaksi ja tavattoman kiivaasti hyökännyt hallituksen kimppuun, Danglars nousi vaunuihinsa ja käski ajaa Champs-Elysées 30:een.

Monte-Cristo oli kotona, mutta hänen luonaan oli vieras ja hän pyysi Danglars'ia odottamaan hetkisen salongissa.

Pankkiirin odottaessa ovi aukeni, ja huoneeseen astui papinpukuinen mies, joka näytti olevan talossa parempi tuttava kuin Danglars, koska hän vain kumarsi ja meni suoraan sisähuoneisiin.

Vähän sen jälkeen aukeni ovi, josta pappi oli mennyt, ja Monte-Cristo astui esiin.

— Anteeksi, rakas paroni, sanoi hän, — mutta eräs ystäväni, apotti Busoni, jonka näitte kulkevan ohitsenne, on saapunut Pariisiin. Siitä on pitkä aika, kun viimeksi tapasimme toisemme, enkä voinut heti jättää häntä. Toivon, että annatte minulle anteeksi.

— Tietysti, sanoi Danglars, — ymmärrän teidät täydellisesti. Tulin sopimattomaan aikaan ja lähden pois.

— Ei suinkaan, istukaahan toki. Mutta, hyvä Jumala, mikä teitä vaivaa? Olette kovin huolestuneen näköinen. Tämähän on aivan pelottavaa. Raharuhtinaan suru on kuin pyrstötähti, se ennustaa aina suurta onnettomuutta maailmalle.

— Huono onni on vainonnut minua jo monta päivää, sanoi Danglars, — ja odotan vain uusia onnettomuuksia.

— Varjelkoon! sanoi Monte-Cristo. — Oletteko kärsinyt pörssissä suuria tappioita?

— Niistä olen ainakin muutamaksi päiväksi selvinnyt. Nyt on kysymys eräästä vararikosta Triestissä.

— Niinkö? Onko tuo vararikkoisen mies ehkä sattumalta pankkiiri Jacopo Manfredi?

— Hän juuri! Ajatelkaahan, meillä on ollut jo pitkän aikaa liikevaihtoa noin kahdeksan-yhdeksänsataatuhatta frangia vuodessa. Ei koskaan ole sattunut mitään häiriöitä, ei mitään viivytystä. Hän maksoi aina aivan kuin ruhtinas ... sellainen ruhtinas, joka maksaa. Ja nyt olen lainannut hänelle miljoonan, ja eikös tuo kirottu Jacopo Manfredi lakkauta maksujaan!

— Todellako?

— Tämä on aivan ennenkuulumaton vastoinkäyminen! Minä hain häneltä maksun kuudensadantuhannen markan vekseleistä, ne tulivat lunastamattomina takaisin, ja sitä paitsi minulla on hallussani neljänsadantuhannen frangin arvosta hänen vekseleitään, jotka hänen edustajansa Pariisissa piti lunastaa. Tänään on kolmaskymmenes päivä, lähetän nostamaan rahoja ... edustaja onkin kadonnut. Kun otan lukuun sen, mitä menetin espanjalaisissa papereissa, kertyy siitä jokseenkin kaunis summa.

— Hävisittekö todellakin espanjalaisten arvopaperien takia?

— Seitsemäsataatuhatta frangia suoraan kassastani, en enempää enkä vähempää.

— Kuinka voitte niin erehtyä, vanha pörssimies?

— Se on vaimoni syy. Hän näki unta, että Carlos oli palannut Espanjaan. Vaimoni luottaa uniin. Hän sanoo sitä magnetismiksi. Kun hän oli varma asiastaan, annoin hänen pelata. Hänellä on oma kassansa ja oma välittäjänsä. Hän pelasi ja menetti. Hän ei tietystikään pelaa minun rahoillani vaan omillaan. Mutta olkoon kuinka tahansa, niin ymmärrättehän, että kun seitsemäsataatuhatta frangia häviää naisen taskusta, niin aviomies sen kyllä huomaa. Ettekö sitä tietänyt? Asiastahan on pidetty tavattoman suurta melua.

— Kuulin kyllä siitä puhuttavan, mutta en tiennyt yksityiskohtia. Sitä paitsi en tunne vähääkään pörssiasioita.

— Ettekö siis pelaa pörssissä?

— Minä! Miksi sitä tekisin? Minullahan on jo ennestäänkin tavattoman paljon vaivaa tulojeni järjestämisestä. Silloin minulla täytyisi olla paitsi taloudenhoitajaani vielä kirjanpitäjä ja rahastonhoitaja. Mutta mitä Espanjaan tulee, e; paronitar aivan kokonaan ollut uneksinut Carlos-kuninkaan palaamisesta. Eivätkö sanomalehdetkin kertoneet siitä jotakin?

— Uskotteko te siis mitä sanomalehdet kertovat?

— Minäkö, en vähääkään. Mutta kunnan *Messenger*-lehti näytti tekevän poikkeuksen säännöstä, julkaisevan ainoastaan varmoja tietoja, lennätinsanomiamia.

— Sitähän juuri ei voikaan millään selittää, jatkoi Danglars. — Carlos-kuninkaan palaamisesta tuli todellakin lennätinuutinen.

— Mutta tällä tavoin te siis menetätte tässä kuussa lähes miljoonan ja seitsemäsataatuhatta frangia? totesi Monte-Cristo.

— En lähes, vaan täsmälleen sen määrän.

— Kolmannen luokan omaisuuteen sellainen isku koskee kipeästi, sanoi Monte-Cristo säälivästi.

— Kolmannen luokan omaisuuteen! sanoi Danglars hiukan nöyrtyneenä. — Mitä hittoa sillä tarkoitatte?

— Minä jaan omaisuudet kolmeen luokkaan, sanoi Monte-Cristo. — Ensimmäisen, toisen ja kolmannen luokan omaisuuksiin. Ensi luokan omaisuudeksi sanon sellaista, johon kuuluu maa-alueita, kaivoksia ja tuloja, sen laatuista kuin Ranskan, Itävallan ja Englannin valtiotulot, jos näiden maa-alueiden, kaivosten ja tulojen arvo nousee yli muutaman sadan miljoonan. Toiseen luokkaan lasken teollisuusyritykset ja yhtiöliikkeet, varakuningaskunnat ja ruhtinaskunnat, joiden tulot ovat puolitoista miljoonaa ja jotka siis edustavat noin viidenkymmenen miljoonan omaisuutta. Kolmannen luokan omaisuudeksi sanon pääomia, joiden tuotto riippuu suhdanteista. Tulot ovat silloin toisten tahdon tai sattuman varassa, vararikko saa ne horjumaan, ja lennätinsanoma järkyttää niitä. Ne perustuvat keinotteluihin ja rahapuuhiin, jotka ovat riippuvaisia luonnonvoimaan verrattavan kohtalon oikusta. Kun nämä kaikki yhdessä muodostavat näennäisen tai todellisen viidentoista miljoonan suuruisen pääoman, niin eikö teidän asemanne ole jokseenkin tällainen?

— Hitto vieköön, on kyllä! vastasi Danglars.

— Tästä seuraa, että kuuden tällaisen kuukauden jälkeen, sanoi Monte-Cristo aivan rauhallisesti, — kolmannen luokan omaisuus on kuolinkamppailuissaan.

— Kylläpä teillä on synkkiä otaksumia! sanoi Danglars heikosti hymyillen.

— Olettakaamme seitsemän kuukautta, jatkoi Monte-Cristo. — Sanokaahan, oletteko koskaan ajatellut, että seitsemän kertaa miljoona seitsemänsataatuhatta on yhteensä lähes kaksitoista miljoonaa...? Ettekö? Olette oikeassa, sillä jos sitä ajattelisi, ei koskaan panisi vaaraan pääomiaan, jotka ovat rahamiehelle samaa kuin nahka tavalliselle ihmiselle. Meillä on hienoja pukuja yllämme, se on luottomme. Mutta kun ihminen kuolee, ei hänellä ole muuta kuin nahkansa ja jos te luovutte rahapuuhihistanne, on todellinen omaisuutenne enintään viisi tai kuusi miljoonaa, sillä kolmannen luokan omaisuus ei ole muuta kuin kolmas osa siitä, miltä se näyttää, samoin kuin rautatien veturi sauhun keskellä ei ole muuta kuin heikompi tai voimakkaampi kone. No niin, todellisesta omaisuudestanne olette menettänyt melkein kaksi miljoonaa, jolloin näennäinen omaisuutenne ja luottonne samassa määrässä vähenee. Tämä merkitsee, että nahkaanne on tullut paha vertavuotava haava, joka, jos se neljä kertaa aukeaa, tuottaa kuoleman. Niin, niin, olkaa varuillanne, herra Danglars. Tarvitsetteko rahaa? Tahdotteko lainata minulta?

— Olette erehtynyt laskelmissanne! huudahti Danglars ottaen avukseen koko filosofiansa ja koko teeskentelykykynsä. — Rahaa on tullut takaisin kassaani toisten keinottelujen tietä, jotka ovat onnistuneet. Menetin taistelun Espanjassa, hävisin Triestissä, mutta intialainen sotalaivastoni on vallannut muutamia laivoja, ja meksikolaiset tutkijani ovat löytäneet kaivoksen.

— Hyvä on, hyvä on! Mutta arpi jää ja aukenee heti ensi tappion tullessa.

— Ei, sillä liikun varmalla pohjalla, jatkoi Danglars kerskaillen niin kuin ainakin keinottelija, joka kaikin tavoin koettaa pitää luottoaan yllä. — Ennen kuin minä sorrun, täytyy kolmen hallituksen kukistua.

— Onhan sellaista nähty!

— Että maa ei kannata mitään hedelmää.

— Muistakaa seitsemää lihavaa ja seitsemää laihaa lehmää!

— Että meri vetäytyy pois, niin kuin faaraon aikana. Ja onhan useita meriä, ja laivat voidaan vaihtaa karavaaneihin.

— Sitä parempi, tuhat kertaa parempi, hyvä herra Danglars, sanoi Monte-Cristo. — Huomaanpa erehtyneeni; tähän kuuluttekin toisen luokan rikkaisiin.

— Luullakseni voin vaatia itselleni sen aseman, sanoi Danglars, ja hänen huulillaan oli jäykkä hymy, joka kreivin mielestä muistutti niitä kömpelöitä kuutamoina, joilla huonot maalarit koristelevat rauniokuviaan. — Mutta koska nyt puhumme raha-asioista, sanoi hän tyytyväisenä saadessaan vaihtaa keskustelun aihetta, — niin sanokaa, mitä voin tehdä herra Cavalcantin hyväksi.

— Antakaa hänelle rahaa, jos hänellä on luotto liikkeessänne ja luotto on mielestänne pätevä.

— Juuri niin! Hän tuli tänään luokseni ja toi neljäkymmentuhannen frangin pankkiosoituksen, jonka allekirjoittajana oli Busoni ja jonka te olitte hyväksyneet ja lähettänyt minun maksettavakseni. Ymmärrättehän, että maksoin hänelle heti neljäkymmentä tuhannen frangin seteliä.

Monte-Cristo nyökkäsi osoittaakseen hyväksymistään.

— Mutta ei siinä kaikki, jatkoi Danglars, — hän on poikaansa varten avannut liikkeessäni luoton.

— Tahtomatta olla epähieno pyydän kysyä, kuinka paljon hän antaa tuolle nuorelle miehelle.

— Viisituhatta frangia kuukaudessa.

— Kuusikymmentätuhatta frangia vuodessa. Sitä arvelinkin, sanoi Monte-Cristo olkapäitään kohauttaen. — Nuo Cavalcantit ovat kitsaita. Miten hän luulee nuoren miehen tulevan toimeen viidellätuhannella kuukaudessa?

— Mutta ymmärrättehän, että jos tuo nuori mies tarvitsee muutaman tuhannen lisää...

— Älkää antako lisää, muuten isä antaa teidän ne maksaa. Te ette tunne italialaisia miljoonamiehiä. He ovat oikeita saitureita. Ja kenen välityksellä tuo luotto on avattu?

— Fenzin, joka on Firenzen parhaita pankkiliikkeitä.

— En sano, että olette vaarassa hävitä, mutta pysykää joka tapauksessa valtuuden määräämissä numeroissa.

— Ettekö siis luota Cavalcantiin?

— Minä! Antaisin kymmenen miljoonaa hänen nimikirjoitustaan vastaan. Hänen omaisuutensa kuuluu äskenmainittuun toiseen luokkaan, rakas herra Danglars.

— Ja kuinka vaatimaton hän on! Minä olisin luullut häntä tavalliseksi majuriksi, en miksiäkään muuksi.

— Ja sekin olisi jo ollut kunnianosoitus hänelle, sillä eihän hänellä ulkomuotoa ole! Kun näin hänet ensi kertaa, pidin häntä vanhana luutnanttina, joka oli homehtunut jossakin syrjäseudussa. Mutta kaikki italialaiset ovat sellaisia. He muistuttavat vanhoja juutalaisia, elleivät loista nerokkuudellaan kuin itämaan taikurit.

— Nuori mies tekee edullisemman vaikutuksen, sanoi Danglars.

— Niin kyllä, vaikka hän onkin hiukan arka. Hän tuntui yleensä kohtalaisen hienolta. Olinkin hänen suhteensa hyvin levoton.

— Miksikä?

— Siksi, että näitte hänet luonani juuri kun hän astui ensi kertaa hienoon maailmaan, ainakin mikäli väitetään. Hän on matkustellut hyvin ankaran opettajan seurassa eikä koskaan tätä ennen ole ollut Pariisissa.

— Ylhäiset italialaiset ovat kai tottuneet valitsemaan puolisonsa oman maan suvuista? kysyi Danglars aivan kuin ohimennen. — He liittävät mielellään toistensa omaisuudet yhteen.

— Tavallisesti he kyllä niin tekevät, se on totta. Mutta Cavalcanti on erikoinen ihminen eikä tee mitään niin kuin toiset. Olen melkein varma, että hän on lähettänyt poikansa Ranskaan naittaakseen hänet.

— Niinkö luulette?

— Niin.

— Ja olette siis kuullut puhuttavan hänen rikkaudestaan?

— Eihän mistään muusta puhutakaan. Toiset vain väittävät, että hänellä on miljoonia, toiset sanovat, ettei hänellä ole ropoakaan.

— Ja mikä on teidän mielipiteenne?

— Teidän ei pidä siihen luottaa. Se on aivan persoonallinen.

— Mutta kuitenkin...

— Minun mielipiteeni on, että nuo vanhat ruhtinaat, nuo entiset kondottieerit, sillä Cavalcantit ovat johtaneet armeijoita ja hallinneet maakuntia — minun mielipiteeni on, että he ovat panneet talteen miljoonia, joiden kätköpaikan ainoastaan suvun vanhin jäsen tuntee ja ilmoittaa vanhimmalle pojalleen sukupolvesta sukupolveen. He ovat kaikki itsekä keltaisia ja kuluneita kuin tasavallan aikaiset kultarahat: ovat tulleet niiden näköiseksi, kun ovat niitä alinomaa katselleet.

— Aivan totta, naurahti Danglars. — Ja se tuntuu sitäkin todemmalta, kun ei tiedetä heidän omistavan tuumaakaan maata.

— Ainakin hyvin vähän. Minä puolestani en tiedä Cavalcantien omistavan muuta kuin palatsinsa Luccassa.

— Vai on heillä palatsi! sanoi Danglars nauraen. — Onhan sekin jo jotain.

— Niin on, mutta senkin hän on vuokrannut raha-asiain ministeriölle ja asuu itse pienessä talossa. Luullakseni olen jo kerran sanonut teille, että hän on hyvin säästäväinen ukko.

— Ettepä juuri ylistele häntä.

— Kuulkaahan, minä tuskin tunnen häntä, luulen nähneeni hänet kaikkiaan kolme kertaa eläissäni. Tiedän vain, mitä apotti Busoni ja hän itse ovat kertoneet. Hän puhui tänä aamuna siitä, mitä aikeita hänellä on poikansa suhteen ja huomautti ohimennen olevansa väsynyt pitämään miljooniaan korkoa tuottamattomina Italiassa, joka on kuollut maa. Hän tahtoi keksiä keinon, jonka avulla saisi ne kasvamaan korkoa Ranskassa tai Englannissa. Mutta huomatkaa, että vaikka luotankin täydellisesti apotti Busoniin henkilökohtaisesti, niin en vastaa mistään.

— Samapa se, kiitos kuitenkin liiketuttavasta, jonka olette lähettänyt luokseni. Sellainen nimi näyttää hyvin kauniilta kirjoissani, ja rahastonhoitajani, jolle kerroin, mitä Cavalcantit ovat, oli siitä hyvin ylpeä. Kysyn sulasta uteliaisuudesta, antavatko he naittaessaan poikansa heille myötäjäisiä?

— Miten milloinkin! Tunsin erään italialaisen ruhtinaan, rikkaan kuin kultakaivos, Toscanan arvokkaimpia miehiä, joka antoi pojilleen miljoonia, jos nämä menivät hänen tahtonsa mukaan naimisiin, mutta ainoastaan kolmekymmentä scudoa kuukaudessa, jos he menivät naimisiin vastoin hänen tahtoaan. Otaksukaamme, että Andrea menee naimisiin isänsä toivomusten mukaan, silloin hän kai antaa tälle kaksi tai kolme miljoonaa. Jos hän menee naimisiin jonkun pankkiirin tyttären kanssa, niin isä ehkä sijoittaa rahansa poikansa apen liikkeeseen. Mutta jos miniä ei häntä miellytä, hän vääntää kassakirstunsa lukkoon, ja silloin herra Andream on pakko elää niin kuin pariisilaisen porvarin poika, käyttämällä väärää kortteja tai väärää arpanappuloita.

— Tuo nuori mies tavoittelee varmaankin baijerilaista tai perulaista prinsessaa, umpikruunua ja Eldoradon kultamaata.

— Ei, nuo alppientakaiset ylhäiset herrat menevät yleensä naimisiin tavallisten kuolevaisten kanssa. He harrastavat Jupiterin tavoin rotusekoitusta. Mutta aiotteko naittaa herra Andream, rakas herra Danglars, koska teette tällaisia kysymyksiä?

— Aion, sanoi Danglars, — eikä se olisikaan huono yritys. Ja minä keinottelen mielelläni.

— Ette suinkaan neiti Danglars'in kanssa? Ette kai tahdo, että Albert kuristaisi Andrea-paran?

— Albertko? Danglars kohautti olkapäitään. — Hän ei siitä paljonkaan välittäisi.

— Mutta eikö hän ole kihloissa tyttärensä kanssa?

— Sen verran, että herra Morcerf ja minä olemme joskus keskustelleet tästä avioliitosta. Mutta rouva Morcerf ja Albert...

— Ettehän toki aio sanoa minulle, ettei se olisi sopiva avioliitto?

— Mitä siihen tulee, niin neiti Danglars on minun mielestäni yhtä arvokas kuin herra Morcerf.

— Neiti Danglars saa toden totta hyvät myötäjäiset, ainakin siinä tapauksessa, ettei lennätinlaitos tee uusia kepposia.

— Minä en puhu myötäjäisistä. Mutta sanokaahan minulle...

— Mitä?

— Miksi ette kutsunut Morcerfia ja hänen vanhempiaan päivälliselle?

— Kutsuin kyllä heidät, mutta Albert sanoi, että hänen täytyi matkustaa Dieppeen rouva Morcerfin kanssa, jolle lääkäri oli määrännyt meri-ilmaa.

— Niin, niin, nauroi Danglars, — se tekee hänelle varmaankin hyvää.

— Kuinka niin?

— Hän kun on sitä ilmaa hengittänyt nuoruudessaan.

Monte-Cristo ei ollut huomaavinaanakaan tässä mitään vihjettä.

— Mutta, sanoi kreivi, — ellei Albert olekaan yhtä rikas kuin neiti Danglars, niin ettehän voi kieltää, että hänellä on kuuluisa nimi.

— Vaikka onkin, niin minä pidän yhtä paljon omastani, sanoi Danglars.

— Se on kyllä totta, teidän nimenne on yleisesti tunnettu, ja olette arvonimenne hyvin ansainnut. Mutta olettehan siksi viisas mies, että tiedätte, miten ennakkoluuloisia ihmiset ovat, ja viidensadan vuoden aateluutta pidetään arvokkaampana kuin kahdenkymmenen vuoden.

— Ja juuri sen vuoksi, sanoi Danglars huulillaan hymy, jonka hän koetti tehdä pilkalliseksi, — juuri sen vuoksi ottaisin vävykseni mieluummin Andrea Cavalcantin kuin Albert de Morcerfin.

— Mutta minä otaksun, sanoi Monte-Cristo, — että Morcerfit ovat yhtä vanhaa aatelissukua kuin Cavalcantit?

— Morcerfitkö...! Kuulkaahan, rakas kreivi, olettehan maailmanmies?

— Luullakseni.

— Ja kaiken muun lisäksi vaakunoiden tuntija?

— Hiukan.

— No niin, katsokaa minun vaakunaani, sen väri on varmempi kuin Morcerfin vaakunan.

— Miksikä?

— Siksi, että ellen olekaan syntyisin paroni, minun nimeni on ainakin Danglars.

— Entä sitten?

— Jota vastoin hänen nimensä ei ole Morcerf.

— Mitä, eikö hänen nimensä olekaan Morcerf?

— Ei laisinkaan.

— Mitä sanottekaan!

— Minut on tehty paroniksi, ja siis olen paroni. Hän on itse tehnyt itsensä kreiviksi, joten hän ei siis ole mikään kreivi.

— Sehän on mahdotonta.

— Kuulkaahan, rakas kreivi, jatkoi Danglars, — herra Morcerf on ollut ystäväni tai ainakin tuttavani jo kolmekymmentä vuotta. Tiedättehän, että minä vähät välitän vaakunastani, minä kun en koskaan unohda, mistä olen syntyisin.

— Se todistaa joko suurta vaatimattomuutta tai ylpeyttä, sanoi Monte-Cristo.

— No niin, kun minä olin vähäpätöinen kauppa-apulainen, niin Morcerf oli kalastaja.

— Ja mikä oli hänen nimensä?

— Fernand.

— Eikö muuta?

— Fernand Mondego.

— Oletteko siitä varma?

— Onhan hän myynyt minulle siksi paljon kaloja, että hänet tunnen.

— Miksi siis annatte hänelle tyttärenne?

— Siksi, että Fernand ja Danglars ovat molemmat nousukkaita, molemmat rikastuneita, ovat toistensa vertaisia, lukuun ottamatta sitä, että hänestä puhutaan sellaistaikin, mitä ei koskaan ole puhuttu minusta.

— Mitä sitten?

— Ei mitään.

— Ah, minä ymmärrän. Tuo kaikki, mitä sanotte, virkistää muistiani Fernand Mondegon suhteen. Olen kuullut hänen nimensä Kreikassa.

— Ali-pashan jutun yhteydessä?

— Juuri niin.

— Siinäpä salaisuus piileekin, sanoi Danglars, — ja olisin valmis maksamaan paljon, jos saisin sen tietää.

— Se ei ole vaikeata, jos teillä on siihen suuri halu.

— Kuinka niin?



— Onhan teillä liiketuttavia Kreikassa?

— Totta kai.

— Japanissa?

— Minulla on kaikkiialla...

— No niin, kirjoittakaa siis liiketuttavallenne ja kysykää, mikä osuus Ali-Tebelinin sortumisessa oli eräällä Fernand-nimisellä ranskalaisella.

— Olette oikeassa! huudahti Danglars nousten äkkiä. — Minä kirjoitan vielä tänään.

— Ja jos saatte tietää jotakin erikoista...

— Ilmoitan teille.

— Tuottaisitte sillä minulle suuren ilon.

Danglars riensi pois ja hyppäsi vaunuihinsa.

## 67. Kuninkaallisen prokuraattorin työhuone

Jättäkäämme pankkiiri ajamaan täyttää laukkaa kotiinsa ja seuratkaamme rouva Danglars'ia hänen aamupäivävierailulleen.

Olemme kertoneet, että puoli yhdeltä rouva Danglars käski valjastaa hevoset vaunujensa eteen ja läksi ajamaan. Hän ajoi Saint-Germainiin päin, kääntyi Mazarine-kadulle ja käski pysähtyä Pont-Neufin pasaasin eteen. Siellä hän astui vaunuista ja meni pasaasin läpi. Hän oli hyvin yksinkertaisessa asussa, niin kuin ainakin hieno nainen aamupäivällä asioille lähtiessään.

Guénégaud-kadulla hän nousi ajurin vaunuihin ja käski ajaa Harlay-kadulle.

Heti vaunuihin päästyään hän otti taskustaan tiheän harson ja kiinnitti sen olkihattuunsa. Sitten hän pani hatun päähänsä ja huomasi mielihyväkseen pienestä taskupeulistään, ettei hänestä näkynyt muuta kuin valkoinen iho ja kirkkaat silmät.

Vaunut ajoivat Pont-Neufin yli ja saapuivat Dauphine-torin kautta oikeuspalatsin pihaan. Rouva Danglars maksoi ajurin heti astuessaan vaunuista, riensi portaita ylös kepeästi ja tuli istuntosalin edessä olevaan odotussaliin.

Aamupäivällä oli oikeuspalatsissa paljon touhua ja vielä enemmän asiakkaita, eikä näillä ole aikaa katsella naisia. Rouva Danglars kulki siis odotussalin poikki, eivätkä häntä huomanneet muut kuin kymmenkunta naista, jotka siellä odottivat asianajajaansa.

Villefort'in odotushuoneessa oli paljon väkeä, mutta rouva Danglars'in ei tarvinnut edes mainita nimeäänkään; heti kun hän astui sisään, nousi eräs vahtimestari, tuli hänen luokseen ja kysyi, oliko hän se, jota kuninkaallinen prokuraattori odotti, ja saatuaan myöntävän vastauksen johdatti hänet erityisen käytävän kautta Villefort'in työhuoneeseen.

Villefort istui pöydän ääressä kirjoittamassa, selkä oveen päin. Hän kuuli oven aukeavan, vahtimestarin lausuvan: "Astukaa sisään, rouva!" ja oven sulkeutuvan, tekemättä ainoatakaan liikettä. Mutta tuskin hän oli kuullut vahtimestarin askelten loittonevan, kun hän nopeasti kääntyi, väänsi oven lukkoon, veti verhot eteen ja tarkasti huoneen jokaisen sopen.

Kun hän oli varma siitä, ettei kukaan voinut heitä nähdä eikä kuulla, sanoi hän:

— Kiitos täsmällisyydestänne.

Ja hän tarjosi vieraallensa tuolin, johon rouva Danglars istui, sillä hänen sydämensä jyskytti niin voimakkaasti, että hän oli tukehtumaisillaan.

— Kas niin, sanoi kuninkaallinen prokuraattori vuorostaan istuen ja kääntäen tuoliaan niin, että joutui istumaan vastapäätä rouva Danglars'ia, — siitä on jo pitkä aika, kun minulla on ollut onni saada kahden kesken puhella kanssanne. Ja suureksi mielipahakseni on meidän keskusteltava hyvin tuskallisesta asiasta.

— Ja kuitenkin minä olen heti noudattanut käskyänne, vaikka tämä keskustelu epäilemättä on minulle kipeämpi kuin teille.

Villefort hymyili katkerasti.

— Siis on totta, sanoi hän vastaten enemmän omiin ajatuksiinsa kuin rouva Danglars'in lauseisiin, — siis on totta, että kaikki tekemme jättävät menneisyyteen jälkensä, toiset synkän, toiset valoisan. Kaikki askelemme elämässä ovat kuin käärmeen kulkua hiekassa: niistä jää uoma. Moni on tätä uomaa saanut kastaa kyynelillään.

— Ymmärrättehän mielenliikutukseni? sanoi rouva Danglars. — Kohdelkaa siis minua hellävaroin. Tämä huone, jossa niin moni syyllinen on seisonut vapisten ja häveten, tämä tuoli, jolle minä nyt istun vapisten ja häveten... Saan ponnistaa järkeäni, etten pitäisi itseäni rikollisena naisena ja teitä ankarana tuomarina.

Villefort pudisti päätään ja huokasi.

— Minun paikkani ei ole tuomarin istuimella, vaan syytetyn penkillä.

— Teidätkö? sanoi rouva Danglars kummastuneena.

— Niin, minun.

— Tunnollisena miehenä liioittelette nyt asemaanne, sanoi rouva Danglars, ja hänen kauniit silmänsä välähtivät. — Mainitsemanne uoma on kiihkeän nuoruuden uurtama. Intohimojen pohjalla, nautinnon takana, on aina katumusta. Sen vuoksi evankeliumi, onnettomien ikuinen tuki, kertoo meille naisraukoille ihmeellisen vertauksen langenneesta naisesta. Uskon, että Jumala antaa minulle anteeksi nuoruuteni synnit, sillä elleivät kärsimykseni ole juuri puolustuksena, niin ne ovat ainakin sovituksena. Mutta mitä pelättävää onkaan teillä miehillä, joille koko maailma antaa anteeksi ja jotka häväistysjuttu vain aateloit.

— Tunnettehan minut, sanoi Villefort, — en ole tekopyhä, en ainakaan syyttä. Jos otsani on synkkä, ovat monet huolet sen sellaiseksi tehneet; jos sydämeni on kova, niin se on kovettunut voidakseen kestää kaikki kolaukset. Sellainen en ollut nuoruudessani, sellainen en ollut kihlajaisissani Cours-kadun varrella Marseillessa. Mutta sen jälkeen kaikki on muuttunut minussa ja ympärilläni. Elämäni on kulunut vaikeiden asioiden hoitamisessa ja sellaisten ihmisten kukistamisessa, jotka vapaaehtoisesti tai tahtomattaan ovat osuneet tielleni tuottamaan minulle vaikeuksia. Huonot teot tulevat myös usein ihmistä vastaan verhottuina välttämättömyyden vaippaan. Ja kun sitten on tehnyt huonon teon, kiihtyneenä, pelon tai huumauksen vallassa, niin huomaakin, että olisi voinut sen välttää. Silloin, sokeudessamme, emme keksineet oikeata keinoa, mutta jälkeinpäin sanomme itsellemme: miksi en tehnyt niin ja niin? Teitä naisia taas harvoin omantunnonvaivat ahdistavat, sillä te olette harvoin itse päättämässä teostanne, vaan teidät pakotetaan tekoon, ja melkein aina rikoksenne ovatkin toisten aiheuttamia.

— Myöntäkää joka tapauksessa, että jos olen rikoksen tehnyt, jos olen siihen itse ollut syyllinen, niin eilen sain ankaran rangaistuksen, sanoi rouva Danglars.

— Poloinen! sanoi Villefort puristaen hänen kättään. — Se on liian ankara rangaistus, ja näin, että olitte menehtyä, ja kuitenkin...

— Mitä?

— Minun täytyy suoraan sanoa ... kootkaa koko rohkeutenne, sillä vielä ette tiedä kaikkea.

— Hyvä Jumala, sanoi rouva Danglars kauhistuneena, — mitä vielä on tapahtunut?

— Te ette näe muuta kuin menneisyyden, ja se on todellakin synkkä. Kuvitelkaa tulevaisuutta, joka on vieläkin synkempi, tulevaisuutta ... ehkä kamalaakin ... ehkä veristä...

Paronitar tiesi, että Villefort yleensä aina oli tyyni, ja siksi nuo kiihkeät sanat kauhistuttivat häntä niin, että hän avasi suunsa kirkaistakseen, mutta huuto kuoli hänen huulilleen.

— Kuinka tuo kamala menneisyys on voinut nousta haudastaan? huudahti Villefort. — Mitenkä se on voinut ruveta kummittelemaan ja saa nyt poskemme kalpenemaan ja otsamme punastumaan?

— Sattuma on sen järjestänyt, sanoi Hermine.

— Sattuma! huudahti Villefort. — Ei, ei, sattumaa ei ole olemassa.

— On kyllä. Eikö kreivi Monte-Cristo sattumalta ostanut tuota taloa? Eikö hän sattumalta alkanut

kaivaa maata? Eikö sattumalta tuota onnetonta lasta löydetty puun alta? Lapsiparka, jota en ole kertaakaan saanut suudella, mutta jonka takia olen monta kyyneltä vuodattanut. Sydämeni oli haljeta, kun kreivi kertoi tuosta löydöstä.

— Se ei ollut totta. Siitä minun piti teille puhua, juuri se oli se kamala uutinen, vastasi Villefort käheällä äänellä. — Kukkien alta ei löydetty mitään. Niiden alla ei ollut lasta. Meidän ei ole nyt syytä itkeä ja huokailla. Meidän on syytä vapista!

— Mitä tarkoitatte? huudahti rouva Danglars väristen.

— Tarkoitan, että kreivi Monte-Cristo ei ole voinut löytää lapsen luurankoa eikä raudoitettua laatikkoa noiden puiden alta, sillä kumpaakaan ei siellä ollut.

— Ei ollut! toisti rouva Danglars, ja hänen silmäteränsä laajenivat kauhusta. — Ei ollut! toisti hän vielä kerran aivan kuin olisi koettanut sanojen kaiun ja äänen soinnun avulla hillitä vauhkoja ajatuksia.

— Ei! sanoi Villefort, ja hänen päänsä vaipui käsien varaan.

— Ettekö siis haudannutkaan lapsiparkaa siihen? Miksi petätte minua? Missä tarkoituksessa, sanokaa?

— Se oli siellä. Mutta kuulkaahan minua, kuulkaa, ja varmaankin säälitte minua, sillä olen kantanut mielessäni tätä taakkaa kaksikymmentä vuotta heittävästi pienintäkään osaa siitä teidän hartioillenne.

— Hyvä Jumala, te kauhistutatte minua. Mutta puhukaa, minä kuuntelen!

— Muistattehan, kuinka kului tuo tuskallinen yö, jolloin makasitte punaisten verhojen suojassa kuolemaisillanne ja minä melkein yhtä tuskissani kuin tekin odotin synnytystä. Lapsi tuli maailmaan, se ei liikkunut, ei hengittänyt, ei päästänyt ääntäkään. Luulimme sitä kuolleeksi.

Rouva Danglars teki nopean liikkeen, aivan kuin olisi tahtonut syöksyä pystyyn.

Mutta Villefort pidätti häntä pannen kätensä ristiin aivan kuin rukoillen häntä kuuntelemaan tarkkaavaisesti.

— Luulimme sitä kuolleeksi, jatkoi hän. — Panin sen laatikkoon, menin puutarhaan, aloin kaivaa maahan kuoppaa ja laskin sen sinne. Tuskin olin ennättänyt sen tehdä, kun korsikalaisen käsivarsi ojentui minua kohden. Näin aivan kuin varjon nousevan eteeni, näin salaman välähtävän. Tunsin kipua, aioin huutaa, kylmä väritys kulki läpi ruumiini ja tukahdutti ääneni... Kaaduin maahan ja luulin saaneeni surmaniskun. En koskaan unohda suurta rohkeuttanne, kun toinnuttuani laahasin itseni portaiden juurelle ja te — vaikka olitte itsekin kuolemaisillanne — tulitte minua vastaan. Meidän täytyi salata tämä kamala tapaus. Teillä oli rohkeutta palata kotiin imettäjänne tukemana. Minä keksin haavani syyksi kaksintaistelun. Vastoin kaikkea odotustamme salaisuus säilyikin. Minut vietiin Versailles'iin. Kolme kuukautta häilyin elämän ja kuoleman välillä. Kun vihdoin parannuin, määrättiin minut etelään nauttimaan lämpöä ja valoa. Neljä miestä kantoi minut Pariisista Châlons'iin, kolme peninkulmaa päivässä. Rouva Villefort seurasi paarejani vaunuissaan. Châlons'issa vietiin minut purteen Saone-joelle ja sieltä Rhône-joelle, ja virran viemänä saavuin Arles'iin, sitten Arles'ista taas paareilla Marseilleen. Toipumistani kesti kuusi kuukautta. En kuullut teistä mitään, en tohtinut tiedustella, miten teidän oli käynyt. Palattuani Pariisiin sain kuulla, että jäätyänne herra Nargonnen kuoltua leskeksi olitte mennyt Danglars'in kanssa naimisiin.

Mitä olin ajatellut sen jälkeen, kun jälleen tulin tajuihini? Yhäti samaa asiaa, lapsen ruumista: joka yö se nousi haudastaan uniini. Näin sen seisovan haudan reunalla ja uhkaavan minua sormellaan ja katseellaan. Heti Pariisiin tultuani aloin suorittaa tiedusteluja. Kukaan ei ollut asunut talossa sen jälkeen, kun me olimme lähteneet sieltä, mutta se oli vuokrattu yhdeksäksi vuodeksi. Menin tapaamaan vuokralaista, sanoin, etten muka tahtonut nähdä talon joutuvan vieraisiin käsiin, koska se oli vaimoni isän ja äidin omaisuutta. Tarjosin hyvityksen saadakseni vuokrasopimuksen puretuksi. Minulta pyydettiin kuusi tuhatta, olisin maksanut kymmenen, olisin maksanut kaksikymmentä. Rahat olivat taskussani, purkamissopimuksen allekirjoitutin heti. Kun sen olin saanut, ajoin täyttä laukkaa Auteuiliin. Ei kukaan ollut astunut taloon lähtöni jälkeen. Kello oli viisi illalla, menin punaiseen huoneeseen ja odotin yötä. Kaikki, mitä vuoden aikana olin itselleni sanonut, palasi nyt entistä uhkaavampana mieleeni.

Tuo korsikalainen, joka oli uhannut minua verikostolla, seurannut minua Nîmes'ista Pariisiin, piiloutunut puutarhaan, iskenyt minua puukollaan, nähnyt minun kaivavan kuoppaa ja hautaavan sinne lapsen — hän voisi saada tietoonsa, kuka te olitte. Jonakin päivänä hän kenties tulisi kiristämään teiltä rahoja tällä kamalalla salaisuudella? Se olisi hänelle mieluinen hyvitys siitä, etten ollutkaan kuollut hänen puukoniskustaan? Oli siis välttämätöntä, että ennen kaikkea muuta, ja kaiken varalta, hävitin

menneisyyden jäljet, poistin kaikki näkyvät todisteet. Jäihän muistoihini kyllyiksi todellisuutta.

Sen vuoksi olin purkanut vuokrasopimuksen, sen vuoksi olin tullut, sen vuoksi odotin.

Yö tuli, odotin täydellistä pimeyttä. En ollut sytyttänyt valoa. Tuuli heilutti huoneen verhoja ja sai minut kuvittelemaan, että niiden takana oli vakooja piilossa. Tuon tuostakin värisin, sillä olin kuulevinani vuoteesta teidän valitustanne, enkä tohtinut kääntyä katsomaan. Sydämeni tykytti yön hiljaisuudessa niin voimakkaasti, että pelkäsin haavani aukeavan uudelleen. Viimein vaimenivat kaikki äänet ympärilläni. Tiesin, ettei minun nyt enää tarvinnut pelätä mitään, ettei kukaan voinut minua nähdä eikä kuulla, ja päätin mennä puutarhaan.

Kuulkaahan, Hermine, luulen olevani yhtä rohkea kuin kuka muu mies tahansa, mutta kun otin taskustani portaitten oven avaimen — jota me molemmat niin paljon olimme rakastaneet ja jonka te olitte tahtonut kiinnittää kultarenkaaseen —, kun avasin oven ja näin valojuovan osuvan pitkänä viivana kiertoportaille, aivan kuin se olisi ollut haamu, silloin nojauduin seinään ja olin vähällä huutaa. Luulin tulevani hulluksi.

Lopulta minun onnistui hillitä itseni. Astuin portaita alas. Mutta polveni vapisivat niin, että minun oli tartuttava lujasti kaidepuuhun. Jos olisin hellittänyt siitä, olisin heti paikalla syöksynyt portaita alas.

Tulin alaovelle. Sen vieressä seinää vastaan nojallaan oli lapio. Olin ottanut salalyhdyn. Nurmikon keskellä pysähdyin, sytytin lyhdyn ja jatkoin matkaani.

Marraskuu läheni loppuaan, kaikki vihanta oli puutarhasta kadonnut, puut olivat enää vain kuivia runkoja, jotka levittelivät paljaita oksiaan. Syyslehdet ja hiekka narskuivat jalkojeni alla.

Kauhu kouristi niin voimakkaasti sydäntäni, että lähestyessäni puuryhmää otin taskustani pistoolin ja vedin hanan vireeseen. Olin näkevinäni oksien välissä korsikalaisen uhkaavan hahmon.

Valaisin puuryhmää lyhdylläni. Ketään ei näkynyt. Katsahdin ympärilläni, olin aivan yksin. Ei mikään ääni häirinyt yön hiljaisuutta; silloin tällöin vain huuhkajan kamala huuto tuntui loihtivan yön haamut esiin.

Ripustin lyhdyn oksan tynkään, jonka olin jo edellisenä vuonna pannut merkille alkaessani kaivaa hautaa.

Kesän aikana oli pitkä ruoho kasvanut tälle paikalle, ei kukaan ollut käynyt sitä niittämässä. Mutta eräässä kohdassa ruoho ei ollut yhtä pitkää. Se oli varmaankin sama paikka, josta ennen olin kaivanut. Ryhdyin työhön.

Oli siis tullut hetki, jota olin jo vuoden odottanut!

Mutta vaikka etsin jokaisen turpeen alta kiihkeästi, niin en löytänyt mitään. Ja kuitenkin olin jo kaivanut kahta vertaa syvemmälle ja leveämmän kuopan kuin ensi kerralla. Luulin jo, että olin erehtynyt paikasta, katselin puita, tunnustelin yksityiskohtia, jotka olivat edellisellä kerralla jääneet mieleeni. Kylmä tuulen viima puhalsi puiden alastomien oksien välitse, ja kuitenkin virtasi hiki otsaltani. Muistin saaneeni puukon iskun juuri silloin, kun tallasin maata peittääkseni kuopan. Olin silloin tarttunut kädelläni kultasadepensaaseen, takanani oli kallio, jolle kävelijä saattoi istahtaa, sillä kaatuessani oli käteni tuntenut tämän kallion. Pensas oli nytkin oikealla puolellani, kallio takanani. Menin pitkälleni maahan samaan asentoon kuin silloinkin, nousin ja aloin kaivaa ja suurentaa kuoppaa. En löytänyt mitään, en kerrassaan mitään. Arkku oli kadonnut.

— Oliko arkku kadonnut? kysyi rouva Danglars, ja kauhu tukahdutti hänen äänensä.

— Älkää luulko, että tyydyin pelkästään tähän tutkimukseen, jatkoi Villefort, — ei, minä kaivoin joka paikasta puuryhmän alta. Ajattelin, että murhaaja oli luullut, että arkussa oli aarteita ja oli kaivanut sen maasta ja ottanut mukaansa. Kun hän sitten oli huomannut erehdyksensä, oli hän vuorostaan kaivanut toisen kuopan ja pannut sinne arkun. En kuitenkaan löytänyt mitään. Sitten arvelin, ettei hän ollutkaan ollut niin varovainen, vaan oli heittänyt arkun vain jonnekin pimentoon. Niinpä minun täytyi odottaa päivää voidakseni jatkaa tutkimuksiani. Menin huoneeseen ja odotin.

— Oi, hyvä Jumala!

— Päivän noustua palasin taas puutarhaan. Näin, että olin kaivanut maata kahden jalan syvyydeltä ja niin leveältä, että alue oli kaksikymmentä jalkaa joka taholle. Palkkatyöläinen ei olisi ennättänyt tehdä päivässä sitä, minkä minä yhdessä tunnissa. En nähnyt mitään, en kerrassaan mitään... Aloin silloin etsiä arkkuja sillä perusteella, että se oli vain heitetty johonkin puutarhan kolkkaan, todennäköisesti lähelle sitä tietä, joka johti pienelle portille. Uusi tarkastus oli yhtä tulokseton kuin edellinenkin, ja kauhistuneena palasin puuryhmän luo.

— Oh, huudahti rouva Danglars, — sellaisestahan olisi voinut tulla hulluksi!

— Sitä toivoinikin hetkisen, sanoi Villefort, — mutta sitä onnea ei minulle suotu. Terästin tarmoani, ajatukseni selvenivät ja aloin miettiä: Miksi tuo mies vei lapsen ruumiin mukanaan?

— Sanoittehan jo äsken, että hän ehkä halusi todistuskappaletta, huomautti rouva Danglars.

— Niin, mutta kukaan ei pidä ruumista huostassaan koko vuotta, vaan näyttää tuomarille ja nostaa kanteen. Sellaista ei kuitenkaan ollut tapahtunut.

— Siis...? sopersi Hermine.

— Siis on tapahtunut jotakin muuta, vielä kamalampaa, kohtalokkaampaa ja pelottavampaa, nimittäin se, että lapsi mahdollisesti eli ja että murhaaja pelasti hänet.

Rouva Danglars kiljaisi ja tarttui Villefort'in molempiin käsiin.

— Minun lapseni eli! Te hautasitte lapseni elävältä! Ette ollutkaan aivan varma siitä, oliko lapseni kuollut, ja hautasitte sen! Voi!

Rouva Danglars oli noussut ja seisoi nyt suorana, melkein uhkaavana kuninkaallisen prokuraattorin edessä puristaen hänen ranteitaan hennoilla käsillään.

— Enhän minä sitä varmasti tiedä! Minähän vain otaksun, sanoi Villefort, ja tämä raudanluja mies näytti olevan epätoivon ja hulluuden rajalla.

— Minun lapseni! Lapsiraukkani! huudahti paronitar vaipuen tuoliin ja tukahduttaen nyhkytyksensä nenäliinaansa.

Villefort rauhoittui hiukan ja huomasi, että tyynnyttääkseen myrskyn, jonka äidinrakkaus oli synnyttämäisillään, hänen täytyi tartuttaa rouva Danglars'iin oma kauhunsa.

— Huomaattehan, että jos niin on asian laita, sanoi hän nousten ja lähestyen paronitarta voidakseen puhua hiljempaa, — olemme hukassa. Lapsi elää, joku tietää hänen elävän ja tuntee salaisuutemme. Ja koska Monte-Cristo väitti, että lapsen ruumis oli löydetty sieltä, missä sitä ei ollutkaan, tuntee hän tuon salaisuuden!

— Jumala, vanhurskas Jumala, koston Jumala! sopersi paronitar.

Villefort'in vastaus oli voihkaisu.

— Mutta lapsi, lapsi, missä hän on? huudahti onneton äiti.

— Kuinka minä olen sitä etsinyt! selitti Villefort väännellen käsiään. — Kuinka usein olenkaan huutanut sitä luokseni pitkinä, unettomina öinä! Toivoin että olisin kuninkaallisen rikas voidakseni miljoonalta ihmiseltä ostaa miljoona salaisuutta, löytääkseni omani niiden joukosta! Eräänä päivänä, kun jo sadannen kerran olin tarttunut lapioon, aloin perusteellisesti harkita, mihin korsikalainen mahdollisesti oli lapsen vienyt. Lapsihan aina on pakolaiselle haitaksi. Ehkä hän oli heittänyt sen virtaan.

— Mahdotonta! huudahti rouva Danglars. — Miehen voi surmata kostaakseen, mutta lasta ei kylmäverisesti hukuteta!

— Ehkä hän oli lähettänyt sen löytölastenkotiin, jatkoi Villefort.

— Niin, niin, niin, huudahti paronitar, — lapseni on siellä!

— Riensin sinne ja sain kuulla, että juuri samana yönä, syyskuun 20. päivänä, oli sinne jätetty lapsi. Se oli kääritty liinaan, joka tahallaan oli revitty kahtia. Jäljellä olevassa puolikkaassa oli paronin kruunu ja H-kirjain.

— Se on hän, se on hän! huudahti rouva Danglars. — Minun kaikissa liinavaatteissani oli se merkki. Herra Nargonne oli paroni ja ristimänimeni on Hermine. Kiitos, Jumala, lapseni ei ollutkaan kuollut!

— Ei, hän ei ollut kuollut!

— Ja te sanotte sen noin varmasti. Ettekö pelkää, että minä kuolen ilosta. Missä hän on? Missä on lapseni?

Villefort kohautti olkapäitään.

— Sitä en tiedä, vastasi hän. — Uskokaa minua, jos tietäisin, en antaisi teidän suinkaan kärsiä tällaisia tuskia. En ole mikään näytelmän- enkä romaaninkirjoittaja, joka antaa yleisön kärsiä. Ei, ei, minä en tiedä, missä hän on! Noin kuusi kuukautta myöhemmin oli eräs nainen tullut vaatimaan lasta itselleen ja tuonut liinan toisen puolen todistuskappaleeksi. Nainen oli täyttänyt lain vaatimat ehdot, ja lapsi annettiin hänelle.

— Mutta teidän olisi pitänyt ottaa selvälle, kuka tuo nainen oli, missä hän asui!

— Luuletteko, etten koettanut? Panin toimeen oikean rikostutkimuksen ja lähetin poliisilaitoksen parhaimmat tutkijat ja salapoliisit ottamaan siitä selkoa. Naisen jälkiä voitiin seurata Châlons'iin asti. Mutta siellä kaikki jäljet hävisivät.

— Hävisivät?

— Niin, hävisivät aivan kokonaan.

Rouva Danglars oli kuunnellut kertomusta vuoroin huokailleen, vuoroin itkien tai huudahdellen.

— Ja te tyydyitte siihen? kysyi hän.

— En suinkaan, vastasi Villefort. — Olen hellittämättä etsinyt, tiedustellut ja kuulustellut. Vasta parina kolmena viime vuotena olen siitä alkanut luopua. Mutta tästä päivästä alkaen ryhdyn taas entistä innokkaammin etsimään. Ja saattepaahan nähdä, että minä onnistun, sillä nyt ei minua enää ahdista omatuntoni, vaan pelko.

— Mutta, jatkoi rouva Danglars, — kreivi Monte-Cristo ei tiedä mitään. Muuten hän ei niin innokkaasti etsisi seuraamme.

— Ihmisten pahuus on mittaamaton, sanoi Villefort, — sillä se on suurempi kuin Jumalan hyvyys. Oletteko huomannut tuon miehen silmiä hänen puhuessaan meidän kanssamme?

— En.

— Mutta olettehan kai joskus tarkastellut häntä terävästi?

— Olen. Hän on hyvin erikoinen, siinä kaikki. Erään seikan panin merkille: tuon erinomaisen aterian aikana, jonka hän meille tarjosi, hän ei itse syönyt mitään.

— Niin, niin, sanoi Villefort, — minäkin sen huomasin. Jos olisin tietänyt, mitä nyt tiedän, en minäkään olisi maistanut mitään, sillä olisin pelännyt, että hän tahtoi meidät myrkyttää.

— Ja olisitte siinä aivan erehtynyt, huomaattehan sen.

— Huomaan kyllä. Mutta uskokaa minua, tuolla miehellä on jotakin mielessä. Sen vuoksi tahdoin tavata teidät, puhua kanssanne, varoittaa teitä kaikkien, mutta etupäässä hänen suhteensa. Sanokaahan, jatkoi Villefort katsoen paronittareen terävästi, — ettehän vain ole kertonut kenellekään suhteestamme?

— En koskaan kenellekään.

— Ymmärrättehän tarkoitukseni, sanoi Villefort hellästi, — ette siis kenellekään, suokaa anteeksi tämä tiedustelemiseni, ette siis kenellekään koko maailmassa?

— Ymmärrän varsin hyvin tarkoituksenne, sanoi paronitar punastuen, — mutta vannon, etten ole puhunut siitä kenellekään koko maailmassa.

— Eihän teillä ole tapana kirjoittaa päiväkirjaa?

— Ei. Valitettavasti elämäni kuluu kevytmielisissä harrastuksissa, ja minä unohdan ne itsekin.

— Ette kai puhu unissanne?

— Minä nukun aivan kuin lapsi, ettekö sitä muista?

Puna levisi paronittaren kasvoille, ja Villefort kalpeni.

— Se on totta, sanoi Villefort niin hiljaa, että hänen sanansa tuskin kuuluivatkaan.

— Entä sitten? kysyi paronitar.

— Nyt tiedän, mikä on minun tehtäväni, jatkoi Villefort. — Viikon päästä saan kyllä tietää, kuka tuo

herra Monte-Cristo on, mistä hän tulee, minne hän menee ja miksi hän puhuu meille, että puutarhasta löydettiin lapsi.

Villefort'in äänessä oli sellainen sävy, että kreivi olisi värissyt, jos olisi sen kuullut.

Sitten hän puristi paronittaren kättä, jonka tämä vastahakoisesti hänelle ojensi, ja saattoi häntä kunnioittavasti ovelle asti.

Rouva Danglars otti toisen ajurin, joka vei hänet Pont-Neufin pasaasiin. Sen toisella puolella olivat hänen vaununsa, joiden ajaja häntä odotellessaan oli rauhallisesti nukkunut istuimellaan.

## 68. Kesätanssiaiset

Samana päivänä ja samaan aikaan, jolloin rouva Danglars keskusteli kuninkaallisen prokuraattorin kanssa hänen työhuoneessaan, ajoivat matkavaunut Helder-kadulle, kääntyivät numero 27:n portista sisään ja pysähtyivät pihaan.

Vähän ajan päästä vaunujen ovi aukeni, ja rouva Morcerf astui niistä nojautuen poikansa käsivarteen.

Heti kun Albert oli saattanut äitinsä tämän huoneisiin, hän kylpi, käski tuomaan hevosensa pihalle ja pukeutui kamaripalvelijansa avulla. Sitten hän ajoi Champs-Élysées 30:een kreivi Monte-Criston luo.

Kreivi otti hänet vastaan tapansa mukaan hymyillen. Omituista kyllä ei tämän miehen ystävänäkään päässyt askeltakaan lähemmäksi hänen sydäntään. Kun hän yritti lähestyä, tuntui aina kuin olisi muuri noussut eteen. Niinpä Morcerfkin, joka juoksi häntä kohden syli avoinna, antoi hänet nähdessään käsivartensa vaipua alas ja tohti tuskin ojentaa hänelle kättään.

Monte-Cristo tarttui siihen tapansa mukaan, puristamatta sitä.

— Tässä olen, rakas kreivi, sanoi Albert.

— Tervetuloa.

— Saavuin tunti sitten ja tulen aivan ensimmäiseksi teidän luoksenne.

— Siinä teitte hyvin ystävällisesti, sanoi Monte-Cristo ilmeettömällä äänellä.

— Mitä uutta kuuluu?

— Uttako? Ja sitä kysytte minulta, muukalaiselta.

— Tarkoitan, oletteko millään tavoin toiminut minun hyväkseni.

— Pyysittekö siis minua tekemään jotain?

Monte-Cristo teeskenteli levottomuutta.

— Älkäähän nyt olko muka tietämätön, sanoi Albert. — Sanotaan, että hyvät aavistukset kulkevat ilman kautta. Tréport'issa tunsin sähköiskun; te olitte ainakin ajatellut minua, ellette ollutkaan toiminut hyväkseni.

— Se voi olla mahdollista, sanoi Monte-Cristo. — Ajattelin todellakin teitä, mutta sähkövirta, jonka johtona olin, toimi aivan tahdostani riippumatta.

— Niinkö! Kertokaahan minulle kaikki.

— Se on helppoa. Herra Danglars oli luonani päivällisellä.

— Tiedän kyllä, sillä välttääksemme hänen seuraansa matkustimme pois, äitini ja minä.

— Andrea Cavalcanti oli mukana.

— Tuo italialainen prinssinne?

— Älkäämme liioitelko. Andrea sanoo itseään ainoastaan vicomteksi.

— Sanoo, kuinka niin?

— Niin juuri: sanoo.

— Hän ei siis todellisuudessa olekaan vicomte?

— Mistä minä tiedän? Hän sanoo itseään siksi, ja muut sanovat myös.  
Eikö hänellä silloin melkein ole se arvonimi?

— Olettepa te aina perin merkillinen! Entä sitten?

— Paitsi vicomte Andrea Cavalcantia olivat läsnä hänen isänsä markiisi, rouva Danglars, herra ja rouva Villefort, sen lisäksi joukko miellyttäviä herroja, Debray, Maximilien Morrel ja vielä ... odottakaahan ... herra Château-Renaud.

— Puhuttiinko minusta?

— Ei sanaakaan.

— Sitä pahempi.

— Kuinka niin? Ettekö juuri toivonutkin, että teidät unohdettaisiin?

— Rakas kreivi, ellei minusta puhuttu, niin sitä enemmän minua ajateltiin, ja se saattaa minut epätoivoon.

— Mitä se merkitsee, kun neiti Danglars ei ollut niiden joukossa, jotka teitä ajattelivat. Mutta tietenkään hän voi ajatella teitä kotonaan.

— Olen aivan varma siitä, ettei hän ajatellut. Ja oli miten oli, hänen ajatuksensa olivat varmaankin aivan samanlaisia kuin minun hänestä.

— Liikuttavaa sympatiaa! sanoi kreivi. — Te siis inhoatte toisianne?

— Kuulkaahan, kun selitän, sanoi Morcerf. — Jos neiti Danglars voisi sääliä niitä tuskiani, joita minulla ei ole, ja palkitsisi minua välittämättä vähääkään vanhempiemme kaikista avioliittopäätöksistä, niin ihastuisin. Lyhyesti sanoen, minun luullakseni neiti Danglars olisi verraton rakastajatar, mutta aviovaimona, hitto vieköön...

— Noinko te ajattelette tulevasta vaimostanne? nauroi Monte-Cristo.

— Hyvä Jumala, ajatukseni ovat kyllä hiukan karkeita, mutta puhun ainakin totta. Mutta koska nämä unelmat eivät voi toteutua, vaan koska neiti Danglars'in ilmeisesti täytyy tulla aviovaimokseni, mikä merkitsee, että hänen täytyy asua luonani, ajatella luonani, laulaa luonani, runoilla ja soitella kymmenen askelen päässä minusta, ja että tätä jatkuu läpi koko elämäni, — niin minä kauhistun. Rakastajattaresta pääsee eroon, rakas kreivi, mutta aviovaimo on toista; hänet saa pitää luonaan ikuisesti, joko etäämpänä tai lähempänä. Kauheatahan olisi pitää aina luonaan neiti Danglars'ia.

— Teitä on vaikea tyydyttää, vicomte.

— Niin onkin, sillä toisinaan toivon aivan mahdottomia.

— Mitä?

— Toivon löytäväni itselleni samanlaisen vaimon kuin isänikin on löytänyt.

Monte-Cristo kalpeni ja katseli Albertia leikkien komeilla pistooleilla, joiden hanat hän veti vireeseen niin, että ne napsahtivat.

— Isänne on siis ollut hyvin onnellinen? kysyi hän.

— Tiedättehän, herra kreivi, mitä ajattelen äidistäni: hän on taivaan enkeli. Hän on yhä vielä kaunis, aina sukkela, entistään hellempi. Olen juuri palannut Tréport'ista. Jokainen muu poika pitäisi äitinsä seurassa matkustamista kohteliaisuutena tai rangaistuksena. Mutta minä olen viettänyt neljä päivää kahden hänen seurassaan, tyytyväisempänä, onnellisempänä, runollisempänä kuin jos olisin vienyt mukanani kuningatar Mabin tai Titanian.

— Tämähän kuulostaa niin epätoivoisen täydelliseltä, että jokainen haluaisi teidän sijassanne jäädä poikamieheksi.

— Katsokaahan, jatkoi Morcerf, — juuri sen vuoksi, että maailmassa on näin täydellinen ihminen, en tahdokaan mennä naimisiin neiti Danglars'in kanssa. Oletteko huomannut, kuinka itsekkyytemme tekee kaiken, minkä omistamme, entistään kirkkaammaksi! Marien tai Fossinin ikkunassa kimalteleva jalokivi tulee entistä kauniimmaksi, kun se on meidän omamme. Mutta jos teidän on pakko tunnustaa, että on olemassa jalokivi, joka on omaanne kirkkaampi, ja jos teidän ikuisesti täytyy käyttää tuota



alempiarvoista, niin ymmärrättehän, miten siitä kärsii?

— Mikä maailman lapsi! mutisi kreivi.

— Ymmärrättehän, että hyppisin ilosta sinä päivänä, jona neiti Eugénie huomaisi, kuinka vähäpätöinen atomi minä olen, ja että minulla on vain niin monta sataa tuhatta frangia omaisuutta kuin hänellä miljoonia.

Monte-Cristo hymyili.

— Olin ajatellut toistakin neuvoa, jatkoi Albert. — Franz rakastaa kaikkea erikoista. Aioin saada hänet rakastumaan neiti Danglars'iin, mutta vaikka kirjoitin hänelle neljä kirjettä omaan herkulliseen ja ärsyttävään tapaani, vastasi hän vain järkähtämättömästi: "Rakastan kyllä kaikkea erikoista, se on totta, mutta ei tämä ominaisuuteni niin pitkälle mene, että peruuttaisin sanani, kun sen kerran olen antanut."

— Kas, sitä voi todellakin sanoa ystävän uhrautuvaisuudeksi, kun antaa toiselle aviovoimoksi naisen, jonka itse tahtoisii pitää vain rakastajattarenaan.

Albert hymyili.

— Franz on tulossa tänne, jatkoi hän. — Mutta vähähän te siitä välitätte, sillä ettehan pidä hänestä.

— Minäkö! huudahti Monte-Cristo. — Mistä olette ollut huomaavianne, etten pidä herra Franzista? Minä rakastan kaikkia ihmisiä.

— Ja minä sisällyn noihin kaikkiin..., kiitos.

— Oh, sanoi kreivi, — älkäämme sekoittako asioita. Minä rakastan kaikkia ihmisiä siten kuin Jumala käskee meitä rakastamaan lähimmäisiämme, siis niin kuin kristityn pitääkin. Vihaan vain muutamia tiettyjä ihmisiä. Mutta palatkaamme Franz d'Epinaihin. Kerroitte, että hän on tulossa.

— Niin, herra Villefort'in pyynnöstä, joka yhtä kiihkeästi tahtoo naittaa neiti Valentinen kuin herra Danglars neiti Eugénien. Näyttää siltä, kuin olisi perin väsyttävää olla täysi-ikäisten tyttärien isänä: hehän saavat täyden kuumeen ja heidän valtimonsa lyö kahdeksankymmentä kertaa minuutissa, kunnes ovat päässeet eroon tyttäristään.

— Mutta herra d'Epina ei vähääkään ole teidän kaltaisenne, hän suhtautuu onnettomuuteensa rauhallisesti.

— Ei ainoastaan rauhallisesti, vaan vieläpä hyvin vakavastikin; hän käyttää valkoisia kaulahuiveja ja puhuu jo perheestään. Sen lisäksi hän kunnioittaa suuresti Villefort'ēja.

— Jonka kunnioituksen he varmaan hyvin ansaitsevatkin.

— Luultavasti. Herra Villefort'ia on aina pidetty jäykkänä mutta oikeudentuntoisena miehenä.

— Hauskaa kuulla, sanoi Monte-Cristo, — siinä ainakin on mies, josta ette puhu samalla lailla kuin herra Danglars'ista.

— Ehkä se johtuu siitä, ettei minun tarvitse mennä naimisiin hänen tyttärensä kanssa, nauroi Albert.

— Hyvä herra vicomte, sanoi Monte-Cristo, — te olette pelottavan itserakas.

— Minäkö?

— Niin, juuri te. Ottakaahan sikari.

— Mielelläni. Ja miksi olen itserakas?

— Siksi, että noin kiihkeästi vastustatte avioliittoa neiti Danglars'in kanssa. Hyvä Jumala, antakaa asioitten rauhassa kehittyä, niin ehkä teidän ei tarvitsekaan ensimmäisenä peruuttaa sanaanne.

— Kuinka niin? Albert kummastui.

— On aivan varmaa, ettei teitä suinkaan väkipakolla panna ikeen alaiseksi. Mutta puhukaamme nyt vakavasti, sanoi Monte-Cristo toisessa äänensävyssä. — Tahdotteko oikein toden teolla purkaa tämän liiton?

— Maksaisin siitä hyvästä vaikka satatuhatta frangia.

— Olkaa siis onnellinen. Herra Danglars on valmis maksamaan kaksinkertaisesti päästäkseen samaan

tulokseen.

— Onko se totta? sanoi Albert eikä voinut estää pientä pilveä nousemasta otsalleen. — Mutta, rakas kreivi, onko hänellä pätevät syynsä siihen?

— Kuinka ylpeä ja itserakas te olettekaan! Olette valmis iskemään kuokalla toisen itserakkauteen, mutta parkaisette heti, kun omaanne pistetään neulalla.

— En suinkaan, mutta minun mielestäni herra Danglars'in...

— Pitäisi olla ihastunut teihin, eikö niin? No, herra Danglars'illa on tunnetusti huono maku, ja hän on ihastunut erääseen toiseen vielä enemmän kuin teihin...

— Kehenkä?

— Sitä en tiedä. Tutkikaa ja kuunnelkaa tarkoin kaikkia hänen viittauksiaan ja käyttäkää niitä hyväksenne.

— Hyvä, kyllä ymmärrän. Kuulkaahan, äitini..., ei, minä erehdyin, isäni aikoo panna toimeen tanssiaiset.

— Tanssiaiset tähän vuodenaikaan?

— Kesätanssiaiset ovat tulleet muotiin.

— Elleivät olisikaan, niin kreivittären tarvitsee vain aloittaa, ja ne tulevat muotiin.

— Kohteliaasti sanottu. Ymmärrättehän, että niistä tulee täysin puhdasrotuiset tanssiaiset. Heinäkuuksi jäävät Pariisiin vain oikeat pariisilaiset. Oletteko niin ystävällinen ja toimitatte kutsun herroille Cavalcanteille.

— Kuinka monen päivän päästä nuo tanssiaiset ovat?

— Lauantaina.

— Vanhempi Cavalcanti on silloin jo lähtenyt.

— Mutta hänen poikansa kai jää? Oletteko niin ystävällinen, että toimitatte kutsun nuoremmalle Cavalcantille?

— Kuulkaahan, vicomte, minä en tunne häntä.

— Ettekö tunne häntä?

— En. Näin hänet kolme neljä päivää sitten ensi kerran enkä siis voi mennä hänestä takuuseen.

— Mutta otattehan hänet vastaan asunnossanne.

— Se on aivan eri asia. Heitä suositteli minulle eräs kunnon apotti, joka vuorostaan voi olla erehtynyt. Kutsukaa hänet itse, mutta älkää pyytäkö minua toimittamaan hänelle kutsua. Jos hän myöhemmin menisi naimisiin neiti Danglars'in kanssa, niin syyttäisitte minua salakähmäisyydestä ja tahtoisitte katkaista kaulani. Enhän sitä paitsi tiedä, lähdenkö itsekään.

— Minne?

— Tanssiaisiinne.

— Miksi ette tulisi?

— Ensinnäkin sen vuoksi, ettette ole vielä minua kutsunutkaan.

— Tulen varta vasten luoksenne kutsumaan teitä.

— Olette sangen ystävällinen, mutta minulla voi olla esteitä.

— Kun olen ilmoittanut teille erään asian, niin varmaankin ystävällisesti raivaatte pois kaikki esteet.

— Ilmoittakaa se siis.

— Äitini pyytää teitä saapumaan.

— Kreivitär Morcerfkö? Monte-Cristo vavahti.

— Voin mainita teille, sanoi Albert, — että kreivitär puhuu kanssani aivan avomielisesti. Ellette ole tuntenut sympaattisia ajatuksiamme, puuttuu teiltä koko herkkyyys, sillä neljään päivään emme ole puhuneet muusta kuin teistä.

— Minustako? Tuotate sillä minulle aivan liian suuren kunnian.

— Se kuuluu teidän etuoikeuksiinne, kun kerran olette elävä arvoitus.

— Olen siis äidillennekin arvoitus? Toden totta luulin häntä niin järkeväksi, ettei hän antautuisi tuollaisten kuvitelmien valtaan.

— Te olette arvoitus, herra kreivi, arvoitus kaikille, arvoitus äidilleni yhtä hyvin kuin muillekin, olette yhä vielä selittämätön. Mutta rauhoittukaa. Äitini ihmettelee vain yhtä seikkaa: kuinka voitte näyttää niin nuorelta. Luulenpa todellakin, että kun kreivitär G... pitää teitä lordi Ruthwenina, luulee äitini teitä Cagliostroksi tai kreivi Saint-Germainiksi. Eihän se ole ihmekään, sillä onhan teillä edellisen filosofinen kivi ja jälkimmäisen älykkyyys.

— Kiitän teitä, että olette tästä edeltäpäin ilmoittanut, hymyili kreivi. — Koetan tehdä kaiken voitavani vastatakseni näitä arveluja.

— Tulette siis lauantaina?

— Tulen, koska rouva Morcerf pyytää.

— Olette hyvin rakastettava.

— Entä herra Danglars?

— Hän on jo saanut kutsun koko perheelleen. Isäni on siitä pitänyt huolen. Koetamme saada herra Villefort'inkin, mutta emme ole siitä laisinkaan varmoja.

— Ei pidä epäillä liikoja, sanoo sananlasku.

— Tanssitteko, herra kreivi?

— Oh, kun on päässyt yli neljäkymmenen... Ei, minä en tanssi. Entä tanssiiko rouva Morcerf?

— Ei hänkään koskaan. Saatte keskustella, hän tahtoo niin mielellään keskustella kanssanne.

— Todellako?

— Kautta kunniani! Ja sanon suoraan, että olette ensimmäinen mies, jota kohtaan äitini on osoittanut tällaista uteliaisuutta.

Albert tarttui hattuunsa ja nousi. Kreivi saattoi häntä ovelle asti.

— Moitin itseäni eräästä seikasta, sanoi hän pysäyttäen vieraansa portaiden yläpäässä.

— Mistä?

— Olin epähieno. Minun ei olisi pitänyt puhua teille herra Danglars'ista.

— Päinvastoin. Puhukaa hänestä lisää, puhukaa usein, mutta samalla tavalla kuin tänäänkin.

— Hyvä! Sananne rauhoittavat minua. Asiasta toiseen: milloin herra d'Epinau tulee?

— Viiden tai kuuden päivän päästä viimeistään.

— Entä milloin hän menee naimisiin?

— Heti, kun herra ja rouva Saint-Méran ovat saapuneet.

— Tuokaa hänet luokseni heti kun hän on tullut Pariisiin. Vaikka väitättäkin, etten pidä hänestä, tahtoisin mielelläni tavata hänet, sen vakuutan.

— Määräyksenne täytetään.

— Näkemiin!

— Siis lauantaihin asti, eikö niin?

— Niin, olenhan antanut sanani.

Kreivi seurasi katseillaan Albertia ja viittoi kädellään hänen astuessaan ajoneuvoihinsa. Sitten hän kääntyi ja nähdessään Bertuccion seisovan takanaan kysyi:

— No?

— Hän meni oikeuspalatsiin, vastasi taloudenhoitaja.

— Ja kauanko hän siellä viipyi?

— Puolitoista tuntia.

— Palasiko hän sieltä kotiinsa?

— Suoraa päätä.

— Hyvä, herra Bertuccio, sanoi kreivi, — tahdon antaa teille neuvon. Teidän olisi jo aika lähteä Normandiaan katsomaan, mistä löydätte aikaisemmin mainitsemani maatilat.

Bertuccio kumarsi, ja kun hänen saamansa määräykset vastasivat täydellisesti hänen omia toiveitaan, lähti hän vielä samana iltana matkalle.

## 69. Tutkimuksia

Herra Villefort piti rouva Danglars'ille ja varsinkin itselleen antamansa lupauksen ja ryhtyi tutkimaan, millä tavoin kreivi Monte-Cristo oli saanut tietää Auteuilissa olevan talon salaisuuden.

Vielä samana päivänä hän kirjoitti eräälle herra Bovillelle, joka oltuaan sitä ennen vankiloiden tarkastajana oli saanut korkeamman paikan salapoliisin palveluksessa, ja tämä pyysi aikaa kaksi päivää tiedustellakseen, mistä saisi lisätietoja kreivistä.

Kahden päivän kuluttua Villefort sai seuraavan kirjeen:

Henkilön, joka sanoo itseään kreivi Monte-Cristoksi, tuntee tarkemmin lordi Wilmore, upporikas ulkomaalainen, joka toisinaan oleilee Pariisissa ja on täällä nytkin; hänet tuntee myöskin sisilialainen pappi, apotti Busoni, joka itämailla on tunnettu suuren hyväntekeväisyytensä vuoksi.

Villefort vastasi ja pyysi saada tarkat ja nopea tiedot näistä ulkomaalaisista. Seuraavan päivän iltana hän sai seuraavat tiedot:

Apotti, joka oli aikonut jäädä Pariisiin vain kuukaudeksi, asui Saint-Sulpicen takana pienessä kaksikerroksisessa talossa; koko rakennuksessa oli vain neljä huonetta, kaksi yläkerrassa ja kaksi alakerrassa, ja hän oli talon ainoa asukas.

Alakerrassa oli ruokasali, jossa oli pöytä, tuolit ja pähkinäpuinen kaappi, sekä sali, jonka seiniä peitti valkoiseksi maalattu laudoitus; tässä huoneessa ei ollut mitään koristuksia, ei edes kelloa.

Apotti oleskelikin mieluummin toisen kerroksen salissa, jossa oli teologisia kirjoja ja pergamenttikäsikirjoituksia. Palvelijansa kertomuksen mukaan hautautui apotti usein kuukausiksi niiden pariin, ja huone olikin itse asiassa pikemmin kirjasto huone kuin sali.

Palvelija tarkasti tulijoita ristikon läpi, ja jos vieras oli tuntematon tai ei ulkomuodoltaan häntä miellyttänyt, vastasi hän, että apotti oli poissa Pariisista. Useimmat tyytyivätkin tähän vastaukseen, sillä apotin tiedettiin matkustelevan paljon ja viipyvän kauan poissa.

Mutta vaikka apotti olisi ollut poissakin, antoi palvelija aina herransa nimessä almuja ristikon lävitse.

Kirjaston vieressä oleva huone oli makuuhuone. Sen kalustuksena oli vuode, neljä tuolia, sohva ja rukoustuoli.

Lordi Wilmore puolestaan asui Fontaine-Saint-Georges'in kadun varrella. Hän kulutti koko omaisuutensa maita kiertämällä. Hän oli vuokrannut itselleen kalustetun huoneiston, mutta oleskeli siellä vain pari kolme tuntia vuorokaudessa ja ani harvoin öisin. Hänen erikoisuutenaan oli, ettei hän millään ehdolla tahtonut puhua ranskaa, jota hänen kuitenkin väitettiin osaavan aivan puhtaasti kirjoittaa.

Kun Villefort oli saanut nämä tärkeät tiedot, astui seuraavana päivänä eräs mies Férou-kadun

kulmassa ajoneuvoista, meni kolkuttamaan oliivinvihreäksi maalattua ovea ja pyysi saada tavata apotti Busonia.

— Apotti lähti ulos jo aamulla, vastasi palvelija.

— En voi tyytyä tähän vastaukseen, sanoi tulija, — sillä saavun erään henkilön nimessä, joka otetaan vastaan kaikkialla. Mutta antakaa apotti Busonille tämä...

— Johan minä sanoin, ettei hän ole kotona, sanoi palvelija.

— Antakaa hänelle tämä käyntikortti ja tämä suljettu kirje, kun hän palaa. Onko herra apotti tänä iltana kello kahdeksan kotona?

— Epäilemättä, ellei hän istu työnsä ääressä, mikä merkitsee samaa kuin että hän on poissa kotoaan.

— Palaan siis tänä iltana määrätunnilla, sanoi vieras.

Ja hän lähti pois.

Määrätunnilla sama mies palasi samoissa ajoneuvoissa, jotka tällä kertaa seisahtuivat viheriäisen oven eteen. Hän kolkutti, ovi avattiin, ja hän astui sisään.

Palvelija kohteli häntä niin kunnioittavasti, että vieras huomasi kirjeen tehneen odotetun vaikutuksen.

— Onko apotti kotona? kysyi hän.

— On, hän tekee työtä kirjastossa, mutta hän odottaa herraa, vastasi palvelija.

Vieras astui jokseenkin jyrkkiä portaita ylös, ja näki apotin istuvan pöydän ääressä, jolle lampun suojus kokosi valon niin, että muu osa huonetta jäi varjoon. Apotilla oli yllään papinpuku ja päässään samanlainen huppu kuin keskiajan munkeilla.

— Onko minulla kunnia puhutella apotti Busonia? kysyi vieras.

— On, vastasi apotti, — ja oletteko se henkilö, jonka herra Boville, entinen vankiloiden tarkastaja, lähettää luokseni poliisiprefektin nimessä?

— Olen.

— Kuulutte siis Pariisin salapoliisiin?

— Kuulun, vastasi vieras hieman hidastellen, ja hänen poskilleen nousi puna.

Apotti korjaili isoja silmälasiaan, jotka peittivät silmäkulmatkin, istui ja viittasi vierastaankin istumaan.

— Olen valmis kuulemaan teitä, sanoi apotti italianvoittoisella murteella.

— Minulle uskottu tehtävä, sanoi vieras korostaen joka sanaa, aivan kuin hänen olisi ollut vaikea saada ne suustaan, — on luottamustoimi sekä minulle että teille.

Apotti kumarsi.

— Niin, jatkoi vieras, — herra prefekti tuntee niin hyvin apotin hurskauden, että hän virkamiehenä tahtoo saada teiltä tietää asioita, jotka koskevat yleistä turvallisuutta. Toivomme siis, etteivät mitkään ystävyysseurat tai inhimilliset arvelut estä teitä ilmaisemasta oikeuslaitokselle totuutta sellaisena kuin se on.

— Elleivät vain ne asiat, jotka tahdotte tietää, millään tavoin saata omaatuntoani ristiriitoihin. Olen pappi, ja rippisalaisuuksien täytyy säilyä minun ja jumalallisen oikeuden, eikä minun ja maallisen oikeuden tiedossa.

— Olkaa huolehti, sanoi vieras, — emme vaadi mitään, mikä sotii teidän omaatuntoanne vastaan.

Nämä sanat kuultuaan apotti painoi lampun varjostinta omalta puoleltaan alas, jolloin se toiselta puolelta nousi. Näin olivat vieraan kasvot kirkaassa valossa, ja apotin kasvot jäivät varjoon.

— Anteeksi, sanoi poliisiprefektin lähettämä mies, — mutta valo häikäisee kovasti silmiäni.

Apotti painoi varjostimen alas.

— Olen valmis kuuntelemaan teitä, puhukaa siis.

- Ryhdyn heti asiaan. Tunnettehan kreivi Monte-Criston?
- Tarkoitatte varmaankin herra Zacconea?
- Zacconea... Eikö hänen nimensä siis olekaan Monte-Cristo?
- Monte-Cristo on maa-alueen tai oikeammin sanoen kalliosaaren nimi, eikä mikään sukunimi.
- Hyvä on, älkäämme saivarrelko, ja koska herra Monte-Cristo ja herra Zaccone ovat yksi ja sama...
- Aivan sama.
- Niin puhukaamme herra Zacconest.
- Hyvä on.
- Kysyin, tunnetteko hänet.
- Aivan hyvin.
- Kuka hän on?
- Hän on erään rikkaan maltalaisen laivanvarustajan poika.
- Tiedän kyllä, että niin sanotaan, mutta ymmärrättehän, ettei poliisilaitos voi tyytyä tuollaisiin ylimalkaisiin tietoihin.
- Mutta, väitti apotti ystävällisesti hymyillen, — kun nämä ylimalkaiset tiedot vastaavat todellisuutta, niin täytyy kaikkien tyytyä niihin, poliisilaitoksenkin.
- Oletteko varma siitä, mitä sanotte?
- Totta kai minä olen siitä varma!
- Huomatkaa, etten millään tavoin epäile teidän hyvää tahtoaanne. Kysyn vain: oletteko siitä varma?
- Olenhan tuntenut vanhemman Zacconen.
- Ahaa!
- Niin olen, ja silloin, kun hänen poikansa vielä oli lapsi, olen monta kertaa leikkinyt hänen kanssaan laivaveistämöllä.
- Mutta mistä hän on saanut kreivin arvonimen?
- Tiedättehän, että sellaisen voi ostaa.
- Italiassako?
- Kaikkialla.
- Mutta mistä hän on saanut rikkautensa, jota väitetään loputtomaksi...
- Mikään rikkaus ei ole loputon, sanoi apotti.
- Kuinka paljon luulette te, joka hänet tunnette, hänen oikeastaan omistavan?
- Hänellä on sataviisikymmentä- tai kaksisataatuhatta frangia korkoja vuodessa.
- Se kuulostaa kyllä kohtuulliselta, sanoi vieras, — mutta puhutaan kolmesta neljästä miljoonasta!
- Kahdensadantuhannen frangin korot vastaavat juuri neljän miljoonan pääomaa.
- Mutta puhutaan kolmen tai neljän miljoonan koroista!
- Se on mahdotonta.
- Entä tunnetteko tuon Monte-Criston saaren?
- Tunnen kyllä. Jokainen, joka Palermosta, Napolista tai Roomasta on tullut Ranskaan meritietä, tuntee sen, koska on purjehtinut sen ohitse.
- Olen kuullut sanottavan, että se on lumoava paikka.

- Se on kalliosaari.
- Ja miksi kreivi on ostanut kalliosaaren?
- Päästäkseen kreiviksi. Ollakseen Italiassa kreivi tarvitsee kreivikunnan.
- Olette varmaankin kuullut puhuttavan herra Zacconen nuoruudenseikkailuista?
- Isänpö?
- Ei, vaan pojan.
- Nyt tietoni tulevat puutteellisiksi, sillä nuori toverini hävisi näkyvistäni.
- Ottiko hän osaa sotaan?
- Otti, luullakseni.
- Missä aselajissa?
- Meriväessä.
- Oletteko ehkä hänen rippisänsä?
- En ole; hän on luullakseni luterilainen.
- Mitä, luterilainenko?
- Sanoin "luullakseni", en väitä sitä. Sitä paitsi Ranskassa lienee uskonnonvapaus.
- On kyllä. Meillä ei olekaan tällä hetkellä mitään tekemistä hänen uskontonsa, vaan hänen tekojensa kanssa. Poliisiprefektin nimessä vaadin teitä ilmaisemaan kaikki, mitä tiedätte hänestä.
- Häntä pidetään sangen hyväntekeväisenä miehenä. Pyhä isämme paavi on korottanut hänet Kristuksen tähdistön ritariksi niiden palvelusten vuoksi, jotka hän on tehnyt kristityille itämailla. Tällaista suosiota paavi ei yleensä osoita muille kuin ruhtinaille. Hänellä on sitä paitsi viisi tai kuusi kunniamerkkiä, jotka hän on saanut palveluksistaan eri hallituksille tai valtioille.
- Käyttääkö hän niitä?
- Ei, mutta hän on niistä ylpeä. Hän sanoo panevansa suuremman arvon niille kunnianosoituksille, jotka annetaan yhteiskunnan hyväntekijöille, kuin niille, jotka annetaan sen hävittäjille.
- Tuo ihminen on siis kveekari?
- Niin onkin, paitsi ettei hänellä ole kveekarien leveätä hattua eikä ruskeata pukua.
- Onko hänellä ystäviä?
- On. Kaikki, jotka hänet tuntevat, ovat hänen ystäviään.
- Mutta on kai hänellä vihollisiakin?
- On yksi ainoa.
- Mikä hänen nimensä on?
- Lordi Wilmore.
- Missä hän on?
- Tällä hetkellä Pariisissa.
- Entä voiko hän antaa minulle tietoja?
- Hyvinkin tärkeitä tietoja. Hän oli Intiassa samaan aikaan kuin Zaccone.
- Tiedättekö, missä hän asuu?
- Jossakin Chaussée-d'Antinin lähellä, mutta en tiedä, minkä kadun varrella ja missä numerossa.
- Oletteko epäsovussa tuon englantilaisen kanssa?

— Rakastan Zacconea, ja hän vihaa. Tämän vuoksi olemme kylmäkiskoisia toisillemme.

— Herra apotti, luuletteko, että kreivi Monte-Cristo on käynyt Ranskassa ennen tätä Pariisin-matkaansa?

— Siihen voin vastata aivan tarkasti. Hän ei ole käynyt, sillä kuusi kuukautta sitten hän kääntyi puoleeni saadakseen tietoja tšekäläisistä oloista. Kun en tietänyt, milloin saapuisin Pariisiin, lähetin hänen luokseen herra Cavalcantin.

— Andreanko?

— En, vaan Bartolomeon, isän.

— Hyvä on. Tahtoisin kysyä teiltä enää vain yhtä asiaa ja pyydän teitä ihmisyyden ja uskonnon kunnian nimessä vastaamaan siihen peittelemättä.

— Kysykää.

— Tiedättekö, missä tarkoituksessa kreivi Monte-Cristo osti talon Auteuilista?

— Tiedän kyllä, sillä hän mainitsi sen minulle.

— Missä tarkoituksessa siis?

— Perustaakseen sinne mielenvikaisten hoitolan, samanlaatuisen kuin paroni Pisani on perustanut Palermoon. Tunnetteko sen?

— Olen kuullut siitä puhuttavan.

— Se on suurenmoinen laitos.

Apotti kumarsi vieraalle saadakseen hänet ymmärtämään, että hän mielellään tahtoi jatkaa kesken jäänyttä työtään.

Vieras nousi.

Apotti saattoi häntä ovelle asti.

— Annatte runsaasti almuja, sanoi vieras, — ja vaikka teitä väitetäänkin rikkaaksi, niin rohkenen kuitenkin tarjota jotakin köyhillenne. Otatteko tarjoukseni vastaan?

— Kiitos, yhden ainoan asian suhteen maailmassa olen mustasukkainen: tahdon nimittäin, että kaikki antamani almut tulevat suoraan minun kukkarostani.

— Mutta kuitenkin...

— Päätökseni on horjumaton. Mutta etsikää itse, niin löydätte. Jokaisen rikkaan miehen tielle osuu köyhiä.

Apotti kumarsi viimeisen kerran avatessaan oven. Vieras kumarsi myös ja poistui.

Ajoneuvot veivät hänet suoraan herra Villefort'in asunnolle.

Tuntia myöhemmin vaunut jälleen läksivät liikkeelle ja suuntautuivat tällä kertaa Fontaine-Saint-Georges'in kadun n:o 5:een. Siellä asui lordi Wilmore.

Vieras oli kirjoittanut lordi Wilmorelle ja pyytänyt tavata häntä, ja lordi oli määrännyt tapaamisen kello kymmeneksi. Kun siis poliisiprefektin lähettämä herra saapui kymmentä minuuttia vailla kymmenen, ilmoitettiin hänelle, että lordi Wilmore, joka oli itse täsmällisyys, ei ollut vielä tullut, mutta että hän aivan varmaan ilmestyy, kun kello lyö kymmenen.

Vieras odotti salongissa. Se oli tyypillinen vuokrahuoneiston salonki: uunin reunustalla oli kaksi uudenaikaista Sèvres-maljaa, kello, jonka koristuksena Amor jännitti joustaan, ja sen yläpuolella kaksiosainen peili. Peilin molemmin puolin oli taulut, joista toinen kuvasi Homerosta kantamassa opastaan, toinen Belisariusta pyytämässä almuja. Seinäpaperit olivat harmaat, huonekalujen päällyys punainen, mustakuvioinen. Huonetta valaisi kaksi lamppua, joiden kuvat olivat hiottua lasia ja loivat heikon valaistuksen. Tämä valo oli prefektin lähettämän herran väsyneille silmille hyvin mieluisa.

Kello löi kymmenen. Viidennellä lyönnillä ovi aukeni ja lordi Wilmore astui huoneeseen.



Lordi Wilmore oli pitkänpuoleinen herra. Hänellä oli ohut, punertava poskiparta, tukka oli vaalea ja hiukan harmaantunut. Hän oli puettu erikoiseen englantilaiseen tapaan: sininen takki ja siinä kultanapit sekä korkea kaulus, niin kuin vuoden 1811 muoti vaati. Liivit olivat valkoista kashmiria, housut nankinia ja kolme tuumaa liian lyhyet, mutta jalan alitse kulkevat hihnat estivät niitä nousemasta polviin asti.

Hänen ensimmäiset sanansa salonkiin astuessaan olivat:

— Tiedättehän, etten puhu ranskaa.

— Tiedän kyllä, ainakin sen, ettette mielellänne puhu meidän kieltämme, vastasi poliisiprefektin lähettämä herra.

— Mutta te voitte kyllä puhua ranskaa, sanoi lordi Wilmore, — sillä ymmärrän sitä aivan hyvin.

— Minä puolestani, sanoi vieras englanninkielellä, — osaan teidän kieltänne siksi hyvin, että voin jatkaa keskustelua sillä. Älkää siis suotta vaivautuko.

— Hao! huudahti lordi Wilmore niin kuin vain Englannissa syntyneet osaavat huudahtaa.

Poliisiprefektin lähetti ojensi lordi Wilmorelle suosituskirjeensä. Tämä luki sen velton tynesti. Sitten hän sanoi:

— Kyllä ymmärrän, kyllä ymmärrän.

Kysely alkoi.

Se kävi samaan tapaan kuin apotti Busonin kanssa. Mutta kun lordi Wilmore kreivi Monte-Criston vihollisena ei ollut yhtä varovainen kuin apotti, sukeutui keskustelu laajemmaksi. Hän kertoi Monte-Criston nuoruudesta ja mainitsi, että hän oli kymmenvuotiaana mennyt erään intialaisen ruhtinaan palvelukseen, joka kävi sotaa Englantia vastaan. Intiassa hän ja lordi Wilmore olivat ensi kerran tavanneet toisensa ja taistelleet toisiaan vastaan. Tässä sodassa Zaccone oli joutunut vangiksi ja viety laivaan lähetettäväksi Englantiin, mutta oli pelastunut uimalla. Sen jälkeen olivat alkaneet hänen matkansa, kaksintaistelunsa ja rakkausseikkailunsa. Sitten oli syttynyt Kreikan kapina, ja hän oli taistellut kapinallisten riveissä. Tällä retkellään hän löysi Thessaliasta hopeakaivoksen, mutta ei kertonut löydöstään kenellekään. Navarinon taistelun jälkeen ja Kreikan itsenäisyyden tultua turvatuksi hän pyysi Otto-kuninkaalta oikeutta ryhtyä kaivostöihin; hän saikin oikeuden. Tästä johtuivat hänen suuret tulonsa, jotka lordi Wilmoren arvelujen mukaan nousivat aina miljoonaan, mikä rikkaus kuitenkin saattoi ehtyä, jos kaivoskin ehtyi.

— Mutta tiedätkö, minkä vuoksi hän on tullut Ranskaan? kysyi vieras.

— Hän aikoo keinotella rautateillä, sanoi lordi Wilmore. — Ja kun hän on taitava kemisti ja yhtä etevä fyysikko, on hän keksinyt uuden lennätinlaitoksen, jonka aikoo saada täällä käytäntöön.

— Kuinka paljon hän suunnilleen tuhlaa vuosittain? kysyi poliisiprefektin lähettiläs.

— Enintään viisi- tai kuusisataatuhatta, sanoi lordi Wilmore, — sillä hän on saita.

Englantilainen oli selvästikin vihamielinen, ja kun hän ei mistään muusta voinut syyttää kreiviä, syytti hän ainakin saituudesta.

— Tiedätkö mitään hänen talostaan Auteuilissa?

— Tiedän kyllä.

— Nimittäin mitä?

— Tahdotte tietää, minkä vuoksi hän on talon ostanut?

— Niin.

— Kreivi on keinottelija ja haaskaa omaisuutensa kaikenlaisiin yrityksiin. Hän väittää, että Auteuilissa on hänen talonsa luona kivennäisvesisuoni, joka voi kilpailla Bagnères'in, Luchonin ja Cauterets'n kivennäisvesien kanssa. Hän aikoo perustaa vesiparannuslaitoksen. Hän on jo pariin kolmeen kertaan myllännyt puutarhansa löytääkseen tuon kuuluisan vesisuonen. Ja kun hän ei olekaan sitä löytänyt, niin saattepaahan nähdä, että hän kohta ostaa viereisetkin talot. Ja koska vihaan häntä, toivon, että hän epäonnistuu rautateissään, sähkölennättimessään ja parantolassaan. Seuraan häntä saadakseni nähdä hänen sortumisensa, mikä voi tapahtua piankin.

— Entä miksi häntä vihaatte? kysyi vieras.

— Siksi, että käydessään Englannissa hän vietti erään ystäväni vaimon.

— Mutta jos vihaatte häntä, niin miksi ette koeta kostaa hänelle?

— Olen jo kolme kertaa ollut kreivin kanssa kaksintaistelussa, vastasi englantilainen, — ensi kerran pistooleilla, toisen kerran miekoilla ja kolmannen kerran sapeleilla.

— Ja mikä on ollut näiden kaksintaisteluiden tulos?

— Ensi kerralla hän lävisti käsivarteni, toisella kerralla puhkaisi keuhkoni, kolmannella kerralla hän haavoitti minua tänne.

Englantilainen käänsi paidankauluksen ja näytti korvaan asti ulottuvaa arpea, jonka punainen väri todisti sen menneen äskettäin umpeen.

— Sen vuoksi vihaan häntä suuresti, jatkoi englantilainen, — ja luulen, että hän vielä kuolee minun käteni kautta.

— Mutta mielestäni ette ole lainkaan lähestynyt tätä päämääränne, totesi prefektin lähetti.

— Hao! vastasi englantilainen. — Joka päivä pidän ampumarjoituksia, ja joka toinen päivä käy Grisier luonani.

Muuta ei vieras näyttänytkään haluavan tietää, tai oikeammin siinä oli kaikki, mitä englantilainen näytti tietävän. Lähettiläs nousi ja kumarrettuaan lordi Wilmorelle, joka vastasi hänelle kylmän kohteliaasti niin kuin englantilaiset ainakin, hän poistui.

Kun lordi Wilmore oli kuullut katuoven sulkeutuvan, meni hän makuuhuoneeseensa, ja kädenkäänteessä olivat hänen vaaleat hiuksensa, punainen poskipartansa, valeleukansa ja arpensa hävinneet, ja esiin tulivat kreivi Monte-Criston mustat hiukset, kalpea iho ja valkoiset hampaat.

Toiselta puolen palasi Villefort'in asuntoon itse herra Villefort, eikä mikään poliisiprefektin lähetti.

Kuninkaallinen prokuraattori oli tyyntynyt näiden käyntiensä johdosta. Mitään suorastaan rauhoittavaa ei hän ollut saanut kuulla, mutta ei myöskään mitään, joka olisi tehnyt hänet levottomaksi. Seurauksena siitä oli, että ensi kerran Auteuilin päivällisten jälkeen hän nukkui yönsä rauhallisesti.

## 70. Tanssiaiset

Heinäkuun lämpimimmät päivät olivat tulleet. Oli lauantai ja Morcerfin tanssiaiset.

Kello oli kymmenen illalla. Kreivin puutarhan isot puut erottautuivat selvinä taivasta vastaan. Ukkonen oli uhannut koko päivän, mutta nyt loittonivat pilven viimeisetkin liepeet ja kirkas tähtitaivas tuli näkyviin.

Alakerran saleista kaikui soitto sekä valssin ja galopin kohina, ja valjojuovat tunkeutuivat sieltä puutarhaan sälekaihtimien lävitse.

Puutarhassa liikkui tällä hetkellä kymmenkunta palvelijaa, sillä kreivitär oli käsenyt kattaa illallispöydän puutarhaan, koska taivas näytti kirkastuvan. Iso telta oli pystytetty keskelle ruohokenttää. Puutarhan käytävät oli valaistu värillisillä lyhdyillä italialaiseen tapaan, ja ruokapöydällä oli runsaasti kynttilöitä ja kukkia, niin kuin on tapana kaikissa maissa, joissa pöydän ylellisyydelle pannaan painoa.

Kun kreivitär Morcerf saapui salonkiinsa annettuaan palvelijoille määräyksensä, alkoivat huoneet täyttyä kutsuvieraista, joita taloon houkutteli paljon enemmän talon emännän herttaisuus kuin hänen miehensä korkea poliittinen asema. Jokainen tiesi, että Mercedes-rouva hienolla aistillaan taas keksisi juhlaansa jotakin, mitä saattoi muille kertoa tai panna tarpeen varalta muistiinsa.

Rouva Danglars oli tätä nykyä siksi levoton, että hän ensin epäröi, mennäkö laisinkaan rouva Morcerfin tanssiaisiin. Mutta lauantain aamupäivällä hänen vaununsa sattuivat ajamaan Villefort'in vaunujen ohi ja tämän viitattua vaunuja pysähtymään he saattoivat ikkunoista aloittaa seuraavan keskustelun:

— Menette varmaankin rouva Morcerfin tanssiaisiin? kysyi kuninkaallinen prokuraattori.

— En, vastasi rouva Danglars, — sillä en voi oikein hyvin.

— Teidän pitäisi kuitenkin mennä, sanoi Villefort luoden häneen merkitsevän katseen. — Teidän pitäisi aivan välttämättä olla siellä.

— Niinkö arvelette? kysyi paronitar.

— Niin.

— Siinä tapauksessa menen.

Rouva Danglars saapui siis tanssiaisiin kauniina ja yllään häikäisevä puku. Hän astui ovesta sisään juuri kun Mercedes tuli vastapäisestä ovesta.

Kreivitär lähetti Albertin ottamaan rouva Danglars'ia vastaan. Albert riensi hänen luokseen, lausui muutamia hyvin ansaittuja kohteliaisuuksia hänen pukunsa johdosta ja tarjosi hänelle käsivartensa taluttaakseen hänet sinne, minne hän tahtoi istahtaa.

Albert katsahti ympärilleen.

— Etsittekö tyttärtäni? hymyili paronitar.

— Etsin, sanoi Albert. — Oletteko ehkä ollut niin julma, ettette olekaan tuonut häntä mukanaan?

— Rauhoittukaa. Hän tapasi neiti Villefort'in ja läksi hänen kanssaan jalan. Kohta he saapuvat meidän jäljestämme, kumpikin valkoisessa puvussa, toisella kimppu kamelioita, toisella lemmikkejä. Mutta sanokaahan...

— Ketä te vuorostanne etsitte? kysyi Albert hymyillen.

— Eikö kreivi Monte-Cristo tule tänne tänä iltana?

— Seitsemästoista! vastasi Albert.

— Mitä sillä tarkoitatte?

— Tarkoitan, että te olette seitsemästoista, joka kysyy samaa, sanoi Albert hymyillen. — Kreivi on todentotta huomattu henkilö. Minun täytyy onnitella häntä.

— Entä vastaatteko jokaiselle samalla tapaa kuin minullekin?

— Anteeksi, en ole vielä vastannutkaan. Rauhoittukaa, hyvä rouva, tuo huomattu mies saapuu; me kuulumme niihin, joilla siinä suhteessa on etuoikeuksia.

— Olitteko eilen oopperassa?

— En.

— Hän oli siellä.

— Todellakin! Ja saiko tuo erikoinen mies taas jotakin merkillistä aikaan?

— Ainahan hän saa jotakin aikaan. Elssler esiintyi Ontuvassa Paholaisessa, kreikkalainen prinsessa oli aivan hurmaantunut. Cachuchan päätyttyä kreivi kiinnitti komean sormuksen kukkavihon varteen ja heitti sen tanssijattarelle, joka kolmannessa näytöksessä astui esiin sormus sormessaan, kunnioittaakseen siten kreiviä. Entä tuleeeko kreikkalainen prinsessa tänne?

— Ei, häntä ette saa nähdä täällä. Hänen asemansa kreivin talossa ei ole oikein vakiintunut.

— Jättäkäähän minut ja menkää puhuttelemaan rouva Villefort'ia, sanoi paronitar. — Huomaan, että hän haluaa kiihkeästi saada puhua kanssanne.

Albert kumarsi rouva Danglars'ille ja meni rouva Villefort'in luo, joka avasi suunsa heti, kun näki nuoren miehen lähestyvän.

— Voinpa lyödä vetoa, sanoi Albert keskeyttäen hänet, — että tiedän, mitä aiotte minulle sanoa.

— Jopa nyt jotakin, sanoi rouva Villefort.

— Jos arvaan oikein, niin tunnustatteko?

— Tunnustan.

— Aiotte kysyä minulta, onko kreivi Monte-Cristo tullut ja tuleeeko hän.

— Enpä. Hän ei tällä hetkellä ole mielessäni. Aioin kysyä teiltä, oletteko saanut tietoja Franz-herrasta.

— Olen, eilen.

— Ja mitä hän kirjoitti?

— Että hän lähtee matkalle samalla kun kirjekin.

— Hyvä. Ja kertokaa nyt kreivistä.

— Kreivi saapuu, olkaa rauhassa.

— Tiedättekö, että hänellä on toinenkin nimi kuin Monte-Cristo?

— En, sitä en tietänyt.

— Monte-Cristo on erään saaren nimi, ja hänellä on oma sukunimensä.

— Sitä en ole koskaan ennen kuullut.

— Minä tiedän siis enemmän kuin te. Hänen nimensä on Zaccone.

— Voihan olla mahdollista.

— Hän on maltalainen, ja laivanvarustajan poika.

— Teidän pitäisi kertoa nuo kaikki tietonne julkisesti, niin herättäisitte hyvin suurta huomiota.

— Hän on palvellut sotaväessä Intiassa, löytänyt hopeakaivoksen Thessaliasta ja tullut Pariisiin perustaakseen vesiparannuslaitoksen Auteuiliin.

— Siinäpä vasta on uutisia, sanoi Morcerf. — Sallitteko, että kerron ne muillekin?

— Kyllä, mutta vähitellen, yksitellen, ilmaisematta, että minä ne olen kertonut.

— Kuinka niin?

— Siksi, että olen siepannut salaisuuden.

— Keneltä?

— Poliisilaitokselta.

— Nuo uutiset siis tulivat...

— Eilisiltana prefektille. Ymmärrättehän, että Pariisi on joutunut ymmälle nähdessään sellaista loistoa, ja poliisi on ryhtynyt tutkimuksiin.

— Hyvä! Ei puutu enää muuta kuin että kreivi vangitaan maankiertäjänä sen vuoksi, että hän on liian rikas.

— Niin hänen olisikin helposti voinut käydä, elleivät tiedot olisi olleet hänelle hyvin edulliset.

— Aavistaako kreivi-parka, missä vaarassa hän on?

— En usko.

— Ihmisrakkaus siis vaatii varoittamaan häntä. Minä ilmoitan siitä hänelle heti, kun hän tulee.

Samassa lähestyi heitä kaunis, nuori, kirkassilmäinen, mustatukkainen, kiiltäväviiksinen mies ja kumarsi kunnioittavasti rouva Villefort'ille. Albert ojensi hänelle kätensä.

— Hyvä rouva, sanoi hän, — minulla on kunnia esitellä teille herra Maximilien Morrel, kapteeni ratsuväessä, johon kuuluvat meidän uljaimmat upseerimme.

— Minulla on ollut ilo tavata hänet jo Auteuilissa kreivi Monte-Criston luona, sanoi rouva Villefort kääntyen huomattavan kylmästi pois päin.

Tämä vastaus ja varsinkin ääni, jolla se lausuttiin, kouristi Morrel-raukan sydäntä. Mutta hyvitys oli tulossa. Kääntyessään pois päin hän näki ovesa kauniin, valkopukuisen olennon, jonka suuret, näköjään

ilmeettömät silmät olivat suunnattuina häneen ja joka hitaasti nosti kädessään olevan lemmikkikimpun huulilleen.

Morrel ymmärsi tämän tervehdysten niin hyvin, että hän — mahdollisimman ilmeettömänä hänkin — vei nenäliinansa suulle. Ja nämä molemmat kuvapatsaat, joiden sydämet kiihkeästi sykkivät kylmän muodon alla, katsoivat toisiaan yli avaran salin ja unohtivat, että ketään muita oli saapuvilla.

He olisivat voineet seisoa tällä tavoin kauankin, ellei kreivi Monte-Cristo olisi astunut sisään.

Olemme jo maininneet, että kreivi herätti huomiota kaikkialla, minne hän ilmestyi. Siihen ei ollut syynä hänen vaatetuksensa: musta puku, jonka kuosi oli moitteeton, mutta joka samalla oli yksinkertainen ja vailla kunniamerkkejä, valkoiset liivit, joissa ei ollut mitään koruompelua, kauniisti laskeutuvat housut, ei, vaan siihen olivat syynä hänen kalpeat kasvonsa, musta, kihara tukkansa, tyynet, puhtaat piirteet, syvä, alakuloinen katse, jalomuotoinen suu, johon helposti tuli ylpeän halveksimisen ilme. Todellakin: kaikkien katseet suuntautuivat häneen.

Pienimmätkin yksityiskohdat kreivissä ilmaisivat jotakin, ja kaikella oli oma merkityksensä, sillä pitkän harjaantumisen ja ajattelun tuloksena olivat hänen piirteensä, kasvojensa ilmeet ja pienimmätkin liikkeensä saaneet joustavuuden ja verrattoman varmuuden.

Mutta niin omituinen on pariisilainen seurapiiri, että tämä kaikki ei sittenkään olisi merkinnyt sille mitään, elleivät sitä olisi kruunanneet kreivin salaperäisyys ja suunnattoman suuri rikkaus.

Tervehtien kepeästi molemmille puolilleen kreivi lähestyi rouva Morcerfia, joka oli nähnyt hänet vastapäätä ovea olevasta peilistä ja valmistautunut häntä tervehtimään.

Mercedes siis kääntyi häneen päin hymy huulillaan, samassa kun kreivi kumarsi hänelle.

Epäilemättä hän luuli, että kreivi sanoisi hänelle jotakin; ja kreivi puolestaan ilmeisesti odotti, että Mercedes ensimmäisenä puhuisi. Mutta he pysyivät vai. Sovinnaisten kohteliaisuuksien vaihtaminen tuntui nähtävästi heistä kummastakin tarpeettomalta. Kumarrettuaan kreivi kääntyi Albertin puoleen, joka käsi ojossa riensi häntä vastaan.

— Oletteko nähnyt äitini? kysyi Albert.

— Minulla oli juuri äsken kunnia tervehtiä häntä, sanoi kreivi, — mutta en ole nähnyt vielä isääne.

— Hän puhuu politiikkaa tuolla pienessä kuuluisuuksien ryhmässä.

— Ovatko nuo tuolla kuuluisia miehiä? kysyi Monte-Cristo. — Sitäpä en olisi uskonut. Millä alalla he ovat kuuluisia? Tiedättehän, että kuuluisuuksia on monenlaisia.

— Tuo laiha herrasmies on tiedemies. Hän on Rooman lähistöltä löytänyt sisiliskon, jolla on yksi selkänikama enemmän kuin muilla, ja hän on saapunut ilmoittamaan löydöstään Tiedeakatemiaalle. Häntä vastaan on kauan väitelty, mutta tiedemies on lopulta päässyt voitolle. Se nikama sai tiedemaailmassa paljon melua aikaan. Mies oli sitä ennen kunnialegioonan jäsen; nyt hänestä on tehty upseeri.

— Toden totta, sanoi Monte-Cristo, — se kunniamerkki on ainakin viisaasti annettu. Jos hän löytää toisen nikaman, tehdään hänestä kai komentaja?

— Luultavasti, sanoi Morcerf.

— Entä mikä mahtaa olla tuo toinen herra, jolla on noin merkillinen hännystakki: sininen, vihreällä koristettu?

— Hän ei suinkaan itse ole keksinyt takkia. Tasavalta, joka, niin kuin tiedätte, oli hiukan taiteellinen, tahtoi antaa akatemian jäsenille univormun ja käski Davidia keksimään sellaisen.

— Todellako! sanoi Monte-Cristo. — Tuo herra on siis akatemian jäsen?

— Hän on viikon ajan kuulunut tuohon oppineeseen seuraan.

— Ja mikä on ollut hänen erikoisansionsa?

— Luullakseni hän pistää neuloja kaniinien päähän, syöttää kanoille värimataraa ja tonkii koirien selkäydintä kalanruodolla.

— Onko hän sitä tietä päässyt Tiedeakatemiaan?

— Ei suinkaan, vaan Ranskan akatemiaan.

— Mutta mitä tekemistä Ranskan akatemialla on sen kanssa?

— Sen kyllä selitän. Näyttää näet siltä, että...

— Että nuo kokeilut ovat vieneet tiedettä suuresti eteenpäin?

— Ei sen vuoksi, mutta hän on kirjoittanut niistä hyvällä tyyllillä.

— Se mahtaa suuresti kiihottaa itserakkautta kaniineissa, joiden päähän hän pistää neuloja, kanoissa, joiden luut hän värjää punaisiksi, ja koirissa, joiden selkäytimen hän pilaa.

Albert alkoi nauraa.

— Entä tuo kolmas? kysyi kreivi.

— Tuoko, jolla on vaaleansininen puku?

— Niin.

— Hän on isäni virkaveli, joka vastusti kiivaasti sitä, että päärien kamarin jäsenillä olisi virkapuku. Hänen puheensa herätti suurta huomiota. Vapaamieliset lehdet olivat ennen pidelleet häntä pahoin, mutta vastustaessaan hovin vaatimuksia hän pääsi niiden suosioon. Hänet aiotaan nimittää lähettilääksi.

— Ja minkä vuoksi hän on päässyt päärien kamariin?

— Hän on kirjoittanut pari kolme operettia, ostanut neljä viisi *Siècle*-lehden osaketta ja äänestänyt viisi kuusi kertaa hallituksen puolesta.

— Hyvä, sanoi Monte-Cristo, — tehän olette aivan verraton opettaja. Teettehän minulle nyt erään palveluksen?

— Minkä?

— Ettette esittele minua noille herroille, ja jos he sitä puolestaan tahtovat, niin varoitatte minua ajoissa.

Tällä hetkellä kreivi tunsikin käden laskeutuvan käsivarrelleen. Hän kääntyi ja näki Danglars'in.

— Tekö siinä olettekin, paroni, sanoi hän.

— Miksi puhuttelette minua paroniksi? sanoi Danglars. — Tiedättehän, etten pane mitään painoa arvonimille. En ole samanlainen kuin te, vicomte, tehän sille panette suuren painon, eikö niin?

— Tietysti panen, sanoi Albert, — sillä ellen olisi vicomte, en olisi mitään, jota vastoin te voitte luopua paronin nimestä ja pysytte aina kuitenkin miljoonamiehenä.

— Joka heinäkuun hallituksen aikana onkin minun mielestäni kaunein arvonimi, vastasi Danglars.

— Pahaksi onneksi ei ihminen ole miljoonamies koko elinaikaansa, niin kuin on paroni, Ranskan pääri tai akatemian jäsen. Todistuksena siitä ovat miljoonamiehet Franck ja Poulmann Frankfurtissa, jotka ovat tehneet vararikon.

— Todellako? sanoi Danglars kalveten.

— Sain siitä juuri tänä iltana tiedon postitse. Minulla oli noin miljoona sijoitettuna heidän liikkeeseensä, mutta kun sain ajoissa varoituksen, vaadin noin kuukausi sitten heiltä rahani takaisin.

— Hyvä Jumala, sanoi Danglars. — He ovat äskettäin saaneet minulta kaksisataatuhatta frangia.

— Nythän olette saanut varoituksen. Heidän nimikirjoituksensa vastaa viittä prosenttia.

— Mutta varoitus tulee liian myöhään, sanoi Danglars, — olen lunastanut heidän vekseleitään.

— Vai niin! sanoi Monte-Cristo. — Nyt on siis edellisiin tullut lisää kaksisataatuhatta...

— Hiljaa! sanoi Danglars. — Älkää puhuko niistä asioista ... älkää ainakaan nuoren Cavalcantin kuullen, lisäsi pankkiiri kuiskaten ja katsoen nuoreen mieheen päin.

Morcerf oli jättänyt kreivin lähestyäkseen äitiään, ja Danglars meni tervehtimään nuorempaa

Cavalcantia. Monte-Cristo jäi hetkiseksi yksin.

Kuumuus alkoi jo käydä tukahduttavaksi.

Palvelijat kulkivat tarjoilemassa hedelmiä ja jäätelöä.

Monte-Cristo kuivasi nenäliinallaan hikistä otsaansa, mutta väistyi, kun tarjotinta vietiin hänen ohitseeseen eikä ottanut mitään virvokkeita.

Rouva Morcerf piti koko ajan Monte-Cristoa silmällä. Hän näki, miten tarjotin kulki hänen ohitseeseen, ja huomasi, että kreivi nimenomaan väisti sitä.

— Albert, sanoi hän, — oletko huomannut erästä seikkaa?

— Mitä, äiti?

— Että kreivi ei koskaan ole suostunut syömään päivällistä isäsi luona?

— Se on kyllä totta, mutta hän on syönyt aamiaista minun luonani: silloinhan hän juuri astui Pariisin hienoston keskuuteen.

— Ei ole sama aterioida sinun luonasi kuin aterioiminen isän luona, mutisi Mercedes. — Olen pitänyt häntä silmällä jo siitä asti, kun hän tuli tänne.

— Entä sitten?

— Hän ei ole maistanut mitään.

— Kreivi on yleensäkin syömisessään hyvin kohtuullinen.

Mercedes hymyili alakuloisesti.

— Mene hänen luokseen, ja kun ensimmäinen tarjotin kulkee hänen ohitan, niin pyydä pyytämällä häntä ottamaan.

— Miksi, äiti?

— Tee minulle tämä palvelus, Albert, sanoi Mercedes.

Albert suuteli äitinsä kättä ja meni kreivin viereen.

Palvelija kantoi toista tarjotinta heidän ohitseeseen. Mercedes näki, miten Albert kehotti kreiviä ottamaan, otti itse jäätelöä, ja ojensi kreivillekin, mutta tämä kieltäytyi jyrkästi. Albert palasi äitinsä luo. Kreivitär oli hyvin kalpea.

— Näithän, hän ei ota mitään.

— Se on totta, mutta miksi se pahoittaa mieltänne?

— Tiedäthän, Albert, että naiset ovat merkillisiä. Olisin mielelläni suonut, että kreivi olisi nauttinut jotakin minun luonani, vaikka ei muuta kuin appelsiinin siemenen. Ehkä hän ei ole tottunut ranskalaisiin tapoihin, ehkä hänellä on oma makunsa.

— Hyvä Jumala, ei suinkaan. Italiassa näin hänen nauttivan mitä tahansa. Ehkä hän on tänä iltana huonolla tuulella.

— Sitä paitsi, sanoi kreivitär, — hän on asunut etelämaissa eikä varmaankaan kärsi kuumuudesta niin paljon kuin me muut?

— En usko, sillä hän valitti äsken tukehtuvansa ja kysyi, miksi sälekaihtimia ei aukaista, kun kerran ikkunat on jo avattu.

— Mutta sillähän tavoin saan todella tietää, onko hän edeltä käsin päättänyt kieltäytyä kaikesta, sanoi Mercedes ja lähti salongista.

Vähän sen jälkeen ikkunoiden kaihtimet avattiin, ja jasmiinien ja köynnöskasvien lomitse saattoi nähdä lyhdyillä valaistun puutarhan ja teltan suojaan laaditun illallispöydän.

Tanssivat herrat ja naiset, pelaajat ja keskustelijat huudahtivat ilosta ja vetivät nauttien raitista ilmaa keuhkoihinsa.

Mercedes palasi. Hän oli kalpeampi kuin mennessään, mutta päättäväisen näköinen niin kuin hän

toisinaan saattoi olla. Hän meni suoraan sitä ryhmää kohden, jonka keskustana oli hänen miehensä.

— Älkää pidättäkö näitä herroja täällä, herra kreivi, sanoi hän. — Elleivät herrat pelaa korttia, he varmaan hengittävät paljon mieluummin ulkoilmaa kuin tukehtuvat täällä.

— Rouva kreivitär, sanoi eräs vanha, hyvin kohtelias soturi, v:n 1809 urhoja, — emme me yksinämme mene puutarhaan.

— Minä näytän esimerkkiä, sanoi Mercedes.

Ja kääntyen kreivi Monte-Criston puoleen hän pyysi:

— Herra kreivi, olkaa ystävällinen ja tarjotkaa minulle käsivartenne.

Kreivi melkein horjahti kuullessaan nämä yksinkertaiset sanat. Hän katsoi Mercedekseen. Sitä kesti vain hetkisen, mutta kreivittärestä se tuntui ikuisuudelta: niin paljon ajatuksia välähti Monte-Criston katseesta.

Hän tarjosi käsivartensa kreivittärelle, tämä nojautui siihen tai oikeammin sanoen kosketti sitä kädellään, ja he astuivat puutarhaan portaita myöten, joita reunustivat kukkivat kameliat ja rhododendronit.

Heidän jäljestään ja toisia portaita myöten riensi puutarhaan iloisesti huudahdellen kymmenkunta paria.

## 71. Leipää ja suolaa

Rouva Morcerf astui seuralaisineen puiden suojaan. Käytävä, jolle he olivat tulleet, johti kasvihuoneelle asti.

— Sisällä tuli jo aivan liian kuuma, eikö totta, herra kreivi? sanoi Mercedes.

— Niin tuli. Keksitte verrattoman keinon avatessanne ovet ja ikkunakaihtimet.

Lopettaessaan tämän lauseensa kreivi huomasi Mercedeksen käden vapisevan.

— Mutta kun teillä on noin ohut puku ja suojananne vain kevyt silkkihuivi, niin varmaankin vilustutte, sanoi hän.

— Tiedättekö, minne teidät vien? kysyi kreivitär vastaamatta Monte-Criston huomautukseen.

— En, sanoi hän, — mutta näettehän, etten vastustele.

— Kasvihuoneeseen, jonka näette tuolla käytävän toisessa päässä.

Kreivi loi kysyvän katseen Mercedekseen. Mutta tämä jatkoi ääneti matkaansa, ja Monte-Cristo asteli hänen rinnallaan sanaakaan virkkamatta.

He saapuivat rakennukseen, jossa oli suuri joukko ihania hedelmiä; ne alkoivat kypsyä jo heinäkuussa keinotekoisien lämmön vaikutuksesta. Kreivitär irroitti kätensä Monte-Criston kainalosta ja poimi kypsän muskattirypäletertun.

— Kas tässä, herra kreivi, sanoi hän niin alakuloisesti, että kyynelet päilyivät hänen silmäkulmissaan. — Ranskan rypäleet eivät vedä vertoja niille, joita saatte Sisiliassa ja Kyproksessa, mutta annattehan sen anteeksi meidän auringollemme.

Kreivi kumarsi ja peräytyi askelen.

— Ettekö ota? sanoi Mercedes väräjäväällä äänellä.

— Hyvä rouva, sanoi Monte-Cristo, — pyydän nöyrimmästi anteeksi, mutta minä en koskaan syö muskattirypäleitä.

Mercedes pudotti huoaten rypäleen maahan. Lähellä oli ihana persikka, kasvihuoneen lämpimässä kypsynyt. Mercedes poimi tuon pehmeäkuorisen hedelmän.



— Ottakaa siis tämä persikka, sanoi hän.

Mutta kreivi teki jälleen epävän liikkeen.

— Oh, taasko! sanoi Mercedes niin surullisesti, että aivan kuuli, miten ääni salasi nyyhkytyksen. — Minulla on todellakin huono onni.

Pitkä vaitiolo seurasi tätä kohtausta. Persikka oli pudonnut hiekkaan rypäleen rinnalle.

— Herra kreivi, jatkoi viimein Mercedes katsoen Monte-Cristoon rukoilevasti — vanha arabialainen tapa tekee ystäviksi ne, jotka saman katon alla ovat nauttineet yhdessä leipää ja suolaa.

— Tunnen tuon tavan kyllä, vastasi kreivi, — mutta mehän olemme nyt Ranskassa emmekä Arabiassa, eikä täällä ole ikuista ystävyttä enempiä kuin täällä on tapana syödä yhdessä leipää ja suolaakaan.

— Mutta, sanoi kreivitär vapisten ja katsoi kreiviä suoraan silmiin tarttuen samalla kiihkeästi molemmin käsin hänen käsivarteensa, — olemmehan me ystäviä, olemmehan?

Veri syöksyi kreivin sydämeen, hän tuli kalmankalpeaksi, sitten veri nousi kurkkuun, siitä hänen poskilleen, ja hänen silmänsä tuijottivat Mercedestä kuin auringon sokaisemina.

— Tietysti olemme ystäviä, sanoi hän. — Miksi emme olisi?

Äänen sävy oli toinen kuin mitä kreivitär oli odottanut, ja hän kääntyi pois päin tukahduttaakseen huokauksen, joka muistutti vaikerrusta.

— Kiitos, sanoi hän.

Hän lähti liikkeelle. He kiersivät puutarhaa sanaakaan puhumatta.

— Herra kreivi, sanoi kreivitär äkkiä käveltyään ääneti kymmenen minuutin ajan, — oletteko todellakin paljon nähnyt, paljon matkustanut ja paljon kärsinyt?

— Olen kyllä paljon kärsinyt, vastasi Monte-Cristo.

— Mutta olettehan nyt onnellinen?

— Epäilemättä olen, vastasi kreivi, — sillä kukaan ei kuule minun valittavan.

— Ja nykyinen onnenne tekee sielunne lempeämmäksi?

— Nykyinen onneni on yhtä suuri kuin entinen kärsimykseni, sanoi kreivi.

— Olettehan naimisissa? kysyi kreivitär.

— Minäkö naimisissa, vastasi Monte-Cristo vavahtaen, — kuka sellaista on sanonut?

— Kukaan ei ole sanonut, mutta teidät on nähty monta kertaa oopperassa erään nuoren kauniin naisen seurassa.

— Hän on orjatar, jonka ostin Konstantinopolissa, erään prinssin tytär. Otin hänet tyttärekseni, koska minulla ei ollut ketään omaista maailmassa.

— Oletteko siis yksin?

— Olen yksin.

— Teillä ei ole sisarta ... ei poikaa ... ei isää?

— Minulla ei ole ketään.

— Kuinka jaksatte elää noin, kun teillä ei ole ketään, joka teidät sitoisi elämään?

— Se ei ole minun syyntä. Maltassa rakastin erästä nuorta tyttöä ja aioin mennä hänen kanssaan naimisiin, kun sota syttyi ja riisti minut kauaksi hänen luotaan. Luulin, että hän rakasti minua niin paljon, että olisi odottanut minua, pysynyt minulle uskollisena hautaan asti. Kun palasin, oli hän naimisissa. Sellaista kai on saanut kokea joka mies, joka on ehtinyt yli kaksikymmenvuotiaaksi. Sydämeni oli ehkä heikompi kuin muiden, ja kärsin enemmän kuin toiset minun sijassani, siinä kaikki.

Kreivitär seisahtui, aivan kuin hänen olisi ollut vaikea hengittää.

— Ja tämä rakkaus on säilynyt sydämessänne, niinkö? sanoi hän. —

Ihminen rakastaa vain kerran...

— Ettekö koskaan myöhemmin ole nähnyt tuota naista?

— En.

— Ette koskaan!

— En ole palannut niille seuduille, missä hän asuu.

— Maltan saarelle!

— Niin, Maltan saarelle.

— Entä oletteko antanut hänelle anteeksi sen tuskan, minkä hän on teille tuottanut?

— Olen kyllä hänelle.

— Mutta vain hänelle. Te vihaatte yhä vielä niitä, jotka erottivat teidät hänestä?

Kreivitär asettui aivan Monte-Criston eteen. Hänen kädessään oli vielä osa rypäleterttua.

— Ottakaa, sanoi hän.

— Minä en koskaan syö muskattirypäleitä, vastasi Monte-Cristo aivan kuin heidän välillään ei olisi ollut kysymys mistään muusta kuin siitä.

Kreivitär heitti epätoivoisella liikkeellä tertun lähinnä olevaan pensaikkoon.

— Taipumaton! mutisi hän.

Monte-Cristo pysyi tyynenä, ikään kuin moite ei olisi kohdistunutkaan häneen.

Samassa riensi Albert heidän luokseen.

— Äiti, sanoi hän, — on tapahtunut suuri onnettomuus!

— Mitä on tapahtunut? kysyi kreivitär suoristaen ryhtinsä, aivan kuin olisi herännyt unesta todellisuuteen. — Sanoitko, että on tapahtunut onnettomuus? Niin, onnettomuutta voi todellakin odottaa.

— Herra de Villefort on täällä.

— Entä sitten?

— Hän tuli noutamaan rouvaansa ja tyttärtään. Markiisitar Saint-Méran on tullut Pariisiin ja tuonut sen tiedon, että markiisi Saint-Méran oli kuollut heti ensimmäisessä pysähdyspaikassa Marseillestä lähdettyään. Rouva Villefort, joka oli hyvin iloisella tuulella, ei aluksi tahtonut voida käsittää tätä onnettomuutta. Mutta neiti Valentine aavisti heti totuuden, vaikka asia koetettiin ilmoittaa hänelle kaikin tavoin varovaisesti. Isku osui häneen kuin salama, ja hän pyörtyi.

— Mitä herra Saint-Méran on neiti Villefort'ille? kysyi kreivi.

— Hänen äidinisänsä. Hän saapui tänne jouduttamaan Franzin ja tyttärentyttärensä häitä.

— Todellako?

— Nyt on Franzille tullut esteitä. Miksi ei herra Saint-Méran voinut olla neiti Danglars'inkin äidinisä?

— Albert, Albert, moitti kreivitär hellästi, — mitä nyt sanotkaan? Herra kreivi, kun poikani kunnioittaa suuresti teitä, niin sanokaa hänelle, että hän on puhunut sopimattomasti.

Hän astui muutaman askelen eteenpäin lähteäkseen salonkiin. Monte-Cristo loi häneen katseen, joka ilmaisi niin suurta lämpöä ja ihailua, että Mercedes palasi.

Mutta hän tarttui kreivin käteen, otti myös poikansa käden ja yhdisti ne sanoen:

— Olemmehan me ystäviä, olemmehan?

— Teidän ystävänne, niin paljoa en rohkene väittää, sanoi kreivi, — mutta joka tapauksessa olen uskollinen palvelijanne.

Kreivittären sydäntä kouristi. Hän lähti, ja kun hän oli astunut kymmenkunta askelta, näki kreivi

hänen painavan nenäliinan silmilleen.

— Ettekö ole sovussa, äitini ja te? kysyi Albert kummastuneena.

— Päinvastoin, vastasi kreivi, — sanoihan hän teidän kuulenne, että olemme ystäviä.

He menivät salonkiin, josta Valentine sekä herra ja rouva Villefort juuri äsken olivat lähteneet.

Morrel oli tietysti kadonnut heti heidän jäljestään.

## 72. Markiisitar Saint-Méran

Surullinen tapaus oli sattunut Villefort'in kodissa.

Kun naiset olivat lähteneet tanssiaisiin, jonne rouva Villefort ei millään keinolla saanut miestänsä tulemaan, sulkeutui kuninkaallinen prokuraattori työhuoneeseensa sellaisen asiapaperipinkan ääreen, että se olisi kauhistuttanut ketä tahansa muuta, mutta olisi tavallisina aikoina tuskin riittänyt tyydyttämään Villefort'in suurta työnjanoa.

Mutta tällä kertaa asiakirjat olivat vain tekosyynä. Villefort ei sulkeutunut työhuoneeseensa työtä tekemään, vaan miettimään. Hän antoi määräyksen, että häntä ei saanut häiritä muutoin kuin hyvin tärkeissä asioissa, ja istuutui sitten kertaamaan mielessään kaikkea sitä, mikä viimeisinä seitsemänä kahdeksana päivänä oli saattanut katkerien muistojen ja kalvavien surujen maljan vuotamaan yli äyräittänsä.

Sen sijaan että olisi tarttunut edessään oleviin asiakirjoihin, hän avasikin pöytänsä laatikon, painoi erästä jouta ja otti esiin joukon henkilökohtaisia muistiinpanoja. Hän oli niihin luokitellut ja merkinnyt numeroilla — joiden merkityksen hän yksin tunsu — kaikki, jotka poliittisella uralla, raha-asioissa, oikeusjutuissa tai salaperäisissä rakkausseikkailuissa olivat tulleet hänen mieskohtaisiksi vihollisikseen.

Nimien lukumäärä oli jo kasvanut niin suureksi, että häntä alkoi kauhistuttaa. Ja kuitenkin hän oli näitä mahtavia ja pelottavia nimiä lukiessaan usein hymyillyt, niin kuin hymyilee matkamies, joka vuoren korkeimmalta huipulta katselee jalkojensa juuressa olevia kallionkärkiä, raivaamattomia teitä ja huimaavia rotkoja, jotka kaikki hän on saanut sivuuttaa päästäkseen sinne, missä nyt oli.

Kun hän oli muistissaan kerrannut kaikki nämä nimet, lukenut ne uudelleen, tarkoin tutkinut ja luettelon mukaan tarkastanut, hän pudisti päätään.

— Ei, mutisi hän, — kukaan näistä vihollisistani ei olisi odottanut näin kauan kärsivällisesti tuhotakseen minut nyt tämän salaisuuden avulla. Toisinaan, niin kuin Hamlet sanoo, "haudat haukottelee, horna henkii maan päälle ruttoaan". Korsikalainen on varmasti kertonut tapauksen jollekulle papille, joka taas vuorostaan on sen kertonut edelleen. Monte-Cristo on saanut sen tietää, ja päästäkseen selville asioista...

Mutta miksi hän olisi tahtonut saada siitä selkoa? jatkoi Villefort hetkisen tuumittuaan. — Missä tarkoituksessa Monte-Cristo, Zaccone, maltalaisen laivanvarustajan poika, Thessalian hopeakaivoksen omistaja, joka ensi kertaa tulee Ranskaan, missä tarkoituksessa hän ottaisi selkoa tällaisesta synkästä, salaperäisestä ja hänelle hyödyttömästä asiasta? Niistä ristiriitaisista tiedoista, joita ovat minulle antaneet apotti Busoni ja lordi Wilmore, ystävä ja vihollinen, selviää kuitenkin ehdottoman varmasti, etten minä koskaan enkä missään enkä minkään asian yhteydessä ole ollut tuon miehen kanssa tekemisissä.

Mutta Villefort ei itsekään uskonut sanoihinsa. Häntä ei kauhistuttanut itse ilmianto, sillä saattoihan hän puolustautua ja vastata. Ei hän myöskään ollut levoton tuosta "Mene Tekel Ufarsinista", joka lause äkkiä verikirjaimin ilmestyi seinälle, ei, vaan häntä kauhistutti se, ettei hän tietänyt, kenen ruumiiseen kuului käsi, joka ne piirsi.

Varoakseen herättämästä tuota kauan aikaa nukkunutta vihollistaan hän oli juuri päättänyt luopua unelmoimastaan poliittisesta asemasta, ja elää ainoastaan perheen keskuudessa, kun hän kuuli vaunujen ajavan pihaan. Sitten kuului portailta vanhan ihmisen astuntaa, nyyhkytyksiä ja valituksia, joilla palvelijat koettavat mielistellä surun kohtaamaa isäntäväkeään.

Villefort aukaisi oven teljen, ja kohta astui palvelijan ilmoittamatta sisään vanha nainen, jolla oli huivi käsivarrellaan ja hattu kädessään. Valkoiset hiukset kehystivät luunväristä otsaa, ja hänen silmänsä, joiden kulmiin ikä oli piirtänyt syvät rypyt, tuijottivat sameina eteensä.

— Mikä onnettomuus, mikä onnettomuus! Minäkin kuolen! Olen aivan varma siitä, että minäkin kuolen!

Ja vaipuen lähinnä ovea olevaan tuoliin hän purskahti nyyhkytyksiin.

Palvelijat, jotka seisoivat kynnyksellä eivätkä uskaltaneet astua lähemmäksi, katsoivat vanhaan Noirtier'n palvelijaan, joka kuultuaan herransa huoneeseen hälinän oli rientänyt paikalle ja seiso toisten takana. Villefort nousi ja riensi anoppinsa luo, sillä tulija oli hän.

— Hyvä Jumala, kysyi hän, — mitä on tapahtunut? Mikä onnettomuus on tapahtunut? Eikö herra Saint-Méran olekaan seurassanne?

— Herra Saint-Méran on kuollut, sanoi vanha markiisitar soinnuttomasti, aivan kuin turtuneena.

Villefort peräytyi askelen.

— Kuollut...! sopersi hän. — Kuollut näin ... äkkiä?

— Viikko sitten nousimme päivällisen jälkeen yhdessä vaunuihin. Herra Saint-Méran oli viime päivinä voinut pahoin, mutta toivo päästä rakkaan Valentinemme luo antoi hänelle rohkeutta, ja tuskistaan huolimatta hän tahtoi lähteä matkaan. Mutta kolmen peninkulman päässä Marseillesta hän — syötyään tavallisia pastillejaan — vaipui niin syvään uneen, ettei se tuntunut minusta luonnolliselta. En tahtonut häntä kuitenkaan herättää, vaikka olin huomaavinani, miten hänen kasvonsa kävivät punaisiksi ja miten hänen ohimosuonensa sykkivät tavallista kiivaammin. Mutta tuli pimeä enkä nähnyt enää mitään, ja niin annoin hänen nukkua. Lopulta hän huudahti sydäntäsärkevästi aivan kuin olisi tuntenut vihlovaa tuskaa, ja hänen päänsä retkahti äkkiä taaksepäin. Huusin kamaripalvelijaa, käskin pysäyttää vaunut, kutsuin miestäni nimeltä ja annoin hänen hengittää hajusuolaani, mutta kaikki oli jo lopussa, hän oli kuollut, ja minä tulin Aixiin vainaja vieressäni.

Villefort oli syvästi järkyttynyt.

— Ja epäilemättä kutsuitte lääkärin?

— Heti paikalla. Mutta, niin kuin jo sanoin, se oli liian myöhäistä.

— Niin kyllä, mutta hän saattoi ainakin sanoa, mihin tautiin markiisiparka oli kuollut.

— Hyvä Jumala, kyllä hän sen minulle sanoikin! Se oli ollut halvaus.

— Entä mitä te sitten teitte?

— Herra Saint-Méran oli aina sanonut, että jos hän kuolee jossakin muualla kuin Pariisissa, on hänen ruumiinsa tuotava perhehautaun. Hänen ruumiinsa pantiin lyijyarkkuun, ja minä tulen nyt muutamaa päivää ennen häntä tänne.

— Hyvä Jumala, äiti parka! sanoi Villefort. — Ja kaikesta tästä saitte huolehtia itse, koettuanne ensin ankaran iskun ja teidän iällänne!

— Jumala antoi minulle voimia viimeiseen asti. Sitä paitsi olisi markiisi varmaankin tehnyt samoin minulle. Sen jälkeen kun hänestä erosin, olen mielestäni ollut kuin hullu. En voi itkeä. Sanotaanhan kyllä, että minun iälläni ei ihmisellä ole enää kyyneliä, mutta niin kauan kuin ihminen kärsii, pitäisi hänen voida itkeäkin. Missä Valentine on? Hänen tähtensä me saavuimme. Minä tahdon nähdä hänet.

Villefort'in mielestä oli tahditonta kertoa, että Valentine oli tanssiaisissa. Hän ilmoitti markiisittarelle vain, että tämän tyttärentytär oli äitipuolensa kanssa mennyt vierailulle, mutta että hänelle kyllä lähetetään sana.

— Heti paikalla, heti paikalla, minä pyydän sitä, sanoi vanha rouva.

Villefort otti rouva Saint-Méranin käsivarren omaan kainaloonsa ja talutti hänet huoneistoonsa.

— Levätkää, äiti, sanoi hän.

Kuullessaan tämän sanan markiisitar kohotti päätään ja nähdessään miehen, joka toi hänen mieleensä kaivatun tyttären — tyttären, joka uudelleen oli palannut hänen elämäänsä Valentinena — hän vihdoinkin purskahti itkuun ja vaipui polvilleen nojatuolin eteen painaen harmaan päänsä siihen.

Villefort jätti hänet kamarineitien huostaan, ja Barrois palasi aivan kauhistuneena vanhan herransa luo, sillä mikään ei niin järkytä vanhusta kuin se, että kuolema lähtee hänen rinnaltaan ja iskee toiseen vanhukseen. Villefort lähetti noutamaan vaunuja ja meni itse hakemaan vaimoan ja tyttärtään

Morcerfien luota. Saapuessaan Morcerfien salongin ovelle hän oli niin kalpea, että Valentine riensi hänen luokseen huudahtaen:

— Isä! Varmaan on tapahtunut onnettomuus!

— Vanha markiisitar on tullut, Valentine, sanoi herra Villefort.

— Entä äidinisäni? kysyi nuori tyttö aivan vapisten.

Herra Villefort ei vastannut mitään, tarjosi vain käsivartensa tyttärelleen.

Hän teki sen oikealla hetkellä, sillä Valentine tunsi jo päätään pyörryttävän ja alkoi horjua. Rouva Villefort riensi häntä tukemaan ja auttoi miestänsä kantamaan häntä vaunuihin sanoen:

— Tämäpä on omituista! Kukapa sitä olisi odottanut! Tämäpä on omituista!

Ja epätoivoinen perhe lähti pakoon jättäen surun synkän harson koko illaksi muuhun seuraan.

Kotitalon portaiden alapäässä oli Barrois odottamassa.

— Herra Noirtier tahtoo tavata teitä vielä tänä iltana, sanoi hän hiljaa Valentinelle.

— Sanokaa, että tulen heti, kun olen lähtenyt äidinäitini luota, sanoi Valentine.

Hienotunteisena tyttö aavisti, että tänä hetkenä rouva Saint-Méran ennen kaikkea kaipasi hänen apuaan.

Valentine tapasi äidinäitinsä vuoteella lepäämässä. Sanattomat hyväilyt, kouristava kaipuu, tukahdutetut huokaukset, polttavat kyynelät, siinä kaikki, mitä voi kertoa tästä kohtaamisesta, jota rouva Villefort miehensä käsivarteen nojautuneena katseli näköjään kunnioittavana.

Vähän ajan päästä hän kuiskasi miehelleen:

— Teidän luvallanne poistun, sillä läsnäoloni näyttää vain lisäävän anoppinne surua.

Rouva Saint-Méran kuuli sen.

— Niin, niin, sanoi hän Valentinin korvaan, — menköön hän, mutta jää sinä.

Rouva Villefort poistui, ja Valentine jäi yksinään äidinäitinsä vuoteen ääreen, sillä kuninkaallinen prokuraattori, joka oli tästä äkillisestä kuolemantapauksesta perin juurin kauhistunut, seurasi vaimoaan.

Barrois oli heti mennyt vanhan Noirtier'n luo. Tämä oli kuullut talossa vallitsevan hälinän ja oli, niin kuin olemme kertoneet, lähettänyt palvelijan ottamaan siitä selkoa. Hänen eloisa ja ilmeikäs katseensa kysyi kiihkeästi uutisia.

— Mikä onnettomuus onkaan tapahtunut! sanoi Barrois. — Rouva Saint-Méran on täällä, ja hänen miehensä on kuollut!

Markiisi Saint-Méran ja Noirtier eivät olleet koskaan olleet erikoisen hyviä ystäviä. Mutta tiedetäänhän, minkä vaikutuksen vanhuksien aina tekee toisen vanhuksen kuolemasta.

Jonkin ajan kuluttua Noirtier sulki toisen silmänsä.

— Neiti Valentineko? kysyi Barrois.

Noirtier vastasi myöntävästi.

— Hän on tanssiaisissa, tietäähän herra sen, olihan hän täällä juhlapuvussa sanomassa hyvästi.

Noirtier sulki uudelleen vasemman silmänsä.

— Niin, te siis tahdotte tavata häntä?

Vanhus vastasi myöntävästi.

— Häntä kai lähetetään kohta noutamaan rouva Morcerfin luota. Minä odotan hänen paluutaan ja pyydän häntä tulemaan tänne. Sitäkö tarkoitatte?

— Niin, vastasi halvaantunut.

Barrois odotti Valentine paluuta ja, niin kuin olemme kertoneet, ilmoitti hänelle isoisän toivomuksen.

Tämän toivomuksen mukaisesti meni Valentine markiisitar Saint-Méranin luota lähdettyään herra Noirtier'n huoneeseen, sillä vanha rouva, vaikka olikin levoton, oli lopulta niin uupunut, että oli vaipunut kuumeiseen uneen.

Hänen lähelleen oli asetettu pieni pöytä, jolla oli karahvi hänen tavallista juomaansa, appelsiinilimonadia, ja lasi.

Noirtier'n luo tultuaan Valentine syleili vanhusta, ja tämä katsoi niin hellästi häneen, että tyttö tunsu kyynelten uudelleen virtaavan silmistään.

Vanhus katsoi yhä häneen.

— Niin, niin, sanoi Valentine, — sinä tarkoitat, että isoisä on vielä elossa, eikö niin?

Vanhus vastasi myöntävästi ilmoittaen, että juuri sitä hänen katseensa ilmaisi.

— Kaikeksi onneksi, jatkoi Valentine, — sillä miten minun kävisikään maailmassa ilman teitä.

Kello oli yksi. Barrois, jonka itse teki mieli mennä levolle, huomautti, että niin tuskaisen yön jälkeen kaikki kaipasivat lepoa. Vanhus ei tahtonut sanoa, että hänen leponsa oli saada katsella lastaan. Hän lähetti pois Valentine, joka näytti suorastaan sairaalta surusta ja väsymyksestä.

Palatessaan seuraavana päivänä äidinäitinsä luo Valentine tapasi hänet vuoteesta. Kuume ei ollut laskenut, päinvastoin paloi kumma hehku vanhan markiisittaren silmissä, ja hän näytti olevan hermostuneen kiihkon vallassa.

— Hyvä Jumala, oletteko yhä vielä sairas? huudahti Valentine nähdessään nämä taudin tuntomerkit.

— En, tyttäreni, en, sanoi rouva Saint-Méran, — mutta odotin sinua kärsimättömänä lähettääkseni noutamaan isääsi.

— Isäänikö? kysyi Valentine levottomana.

— Niin, tahdon puhua hänen kanssaan.

Valentine ei uskaltanut vastustaa äidinäitinsä tahtoa, varsinkaan kun hän ei tietänyt syytä tähän pyyntöön, ja vähän ajan päästä Villefort astui huoneeseen.

— Hyvä herra, sanoi rouva Saint-Méran käyden suoraan asiaan aivan kuin peläten, ettei ennättäisi sitä toimittaa, — olettehan kertonut, että on ollut kysymys tämän lapsen naittamisesta?

— Niin on, vastasi Villefort, — eikä se ole enää pelkkä aikomus, vaan asia on jo päätettykin.

— Vävyne nimi on Franz d'Epinais?

— Niin on.

— Hänen isänsä oli kenraali d'Epinais, joka kuului meidän puolueeseemme ja surmattiin, ennen kuin kruununanastaja palasi Elban saarelta?

— Saman miehen poika.

— Eikö hänellä ole mitään sitä vastaan, että menee naimisiin jakobiinin pojantytärtären kanssa?

— Meidän poliittiset mielipiteemme ovat saaneet jäädä syrjään, sanoi Villefort. — Herra d'Epinais oli melkein lapsi isänsä kuollessa. Hän tuntee hyvin vähän herra Noirtier'ta, ja tämän tapaaminen on hänelle, ellei juuri mieluisaa, niin ainakin yhdentekevää.

— Onko avioliitto sopiva?

— Joka suhteessa.

— Tuo nuori mies...?

— Nauttii yleistä kunnioitusta.

— Hän on hienokäyttöksinen?

— Hienoin mies, minkä olen tuntenut.

Koko tämän keskustelun aikana oli Valentine ollut vaiti.

— Siinä tapauksessa, sanoi rouva Saint-Méran hetkisen mietittyään, — teidän täytyy pitää kiirettä, sillä minulla ei ole enää paljoakaan elonaikaa.

— Teilläkö, hyvä rouva! — Teilläkö, hyvä äiti! huudahtivat herra Villefort ja Valentine.

— Minä tiedän mitä sanon, jatkoi markiisitar. — Teidän täytyy pitää kiirettä, että — koska työllä ei ole enää äitiä — edes hänen äidinäitinsä siunaisi hänen avioliittonsa. Olen ainoa, joka olen elossa Renéen puolelta, jonka te, hyvä herra, niin pian unohditte.

— Unohtatte, että tälle äidittömälle lapselle täytyi antaa äiti, sanoi Villefort.

— Äitipuoli ei koskaan ole sama kuin oma äiti. Mutta siitä ei nyt ole kysymys, vaan Valentinesta. Jättäkäämme kuolleet rauhaan.

Kaiken tämän hän sanoi niin kiihkeästi ja sellaisella äänellä, että kaikesta huomasi kuumeen häntä polttavan.

— Teidän tahtonne tapahtuu, sanoi Villefort, — varsinkin kun toivomukseenne vastaa minunkin toivomuksiani. Ja heti, kun Franz d'Epinay on tullut kaupunkiin...

— Hyvä äiti, sanoi Valentine, — muistakaa soveliaisuuden sääntöjä, äsken sattunutta kuolemantapausta ... tahdotteko panna toimeen häät näin synkissä oloissa?

— Tyttäreni, sanoi äidinäiti kiihkeästi, — heittäkäämme tuollaiset joutavat järkeilyt, jotka estävät heikkoja olentoja rakentamasta tulevaisuuttaan varmalle pohjalle. Minutkin vihittiin äitini kuolinvuoteen ääressä, enkä silti ole ollut onneton.

— Joko tuo kuoleman ajatus taas palaa! sanoi Villefort.

— Jo taas, yhä uudelleen...! Kuuletteko, minä tiedän, että kuolen pian! No niin, ennen kuolemaani tahdon nähdä vävyäni, tahdon pyytää häntä tekemään tyttärentyttäreni onnelliseksi, tahdon lukea hänen silmistään, aikooko hän totella minua, tahdon tutustua häneen! Ja sitten hän jatkoi kammottavalla äänellä: — Ja ellei hän ole sellainen kuin hänen pitäisi, palaan haudan syvyydestä häntä vainoamaan.

— Hyvä rouva, sanoi Villefort, — karkottakaa mielestänne moiset mielettömät ajatukset! Kun kuolleet kerran lepäävät haudassaan, nukkuvat he siellä koskaan nousematta.

— Niin, niin, rakas äiti, tyynny! sanoi Valentine.

— Ja minä sanon, että asia ei ole niin kuin te uskotte. Viime yönä näin kamalaa unta, sillä näin itseni nukuksissa ja sieluni leijailevan ruumiini yläpuolella. Koetin pitää silmiäni auki, mutta ne sulkeutuivat vasten tahtoani. Tiedän, että se, mitä nyt aion kertoa, tuntuu teistä mahdottomalta, varsinkin teidän mielestänne, herra vävyäni. No niin, suljettuani silmäni näin valkoisen haamun tulevan tuolta nurkasta, jossa on ovi rouva Villefort'in pukeutumishuoneeseen.

Valentine kirkaisi.

— Teissä on kuumetta, sanoi Villefort.

— Epäilkää jos tahdotte, mutta minä olen varma siitä, mitä sanon. Näin valkoisen haamun. Ja aivan kuin Jumala olisi pelännyt minun epäilevän yhden aistimeni todistusta kuulin, miten haamu liikutti lasia, tuota, joka on tuossa pöydällä.

— Äiti rakas, te näitte unta.

— Se oli kaikkea muuta kuin unta, sillä vein käteni soittokellon nauhaan, ja samassa näky katosi. Kamarineiti astui sisään ja toi tulta. Haamut näyttäytyvät ainoastaan niille, joiden pitää ne nähdä. Se oli miesvainajani haamu. No niin, jos mieheni haamu tulee kutsumaan minua, niin miksi ei silloin minun haamuni voisi saapua puolustamaan tyttärtäni? Onhan meidän yhdysiteemme vieläkin läheisempi.

— Hyvä rouva, sanoi Villefort, joka vastoin tahtoaan oli syvästi järkyttynyt, — älkää antako valtaa moisille kauhistuttaville ajatuksille. Te elätte vielä kauan, elätte onnellisena, rakastettuna, kunnioitettuna, ja me saatamme teidät unohtamaan...

— Ei koskaan! Ei koskaan! sanoi markiisitar. — Milloin herra d'Epinay saapuu?

— Odotamme häntä joka hetki.

— Hyvä on. Ilmoittakaa minulle heti kun hän tulee. Sitä paitsi tahtoisin puhutella notaaria, että voisın määrätä kaiken omaisuutemme Valentinelle.

— Äiti rakas, sopersi Valentine painaen huulensa äidinäitinsä polttavalle otsalle, — minä kuolen surusta, kun puhutte noin. Hyvä Jumala, teillähän on kuumetta. Täällä ei tarvita notaaria, vaan lääkäriä.

— Lääkäriäkö? sanoi markiisitar kohauttaen olkapäitään. — En minä ole sairas. Minun on jano, ei muuta.

— Mitä juotte, rakas äiti?

— Samaa kuin aina ennenkin, tiedäthän sen, appelsiinilimonadia. Lasini on tuolla pöydällä, ojenna se minulle, Valentine.

Valentine kaatoi karahvista lasiin ja ojensi sen kauhun vallassa äidinäidilleen, sillä olihan se sama lasi, jota haamu muka oli koskettanut. Markiisitar tyhjensi lasin yhdellä siemauksella. Sitten hän vaipui vuoteelle hokien:

— Notaari, notaari!

Herra Villefort poistui. Valentine istui äidinäitinsä vuoteen ääreen. Tyttöparka näytti itsekin tarvitsevan lääkäriä, jota oli suositellut äidinäidilleen. Liekintapainen hehku paloi hänen poskillaan, hänen hengityksensä oli läähättävä, ja valtimo tykytti aivan kuin hänellä olisi ollut kuumetta.

Tyttöparka ajatteli, kuinka epätoivoiseksi Maximilien tulisi kuullessaan, että rouva Saint-Méran ei ruvennutkaan tyttärentyttärensä liittolaiseksi, vaan toimi aivan kuin olisi ollut hänen vihollisensa.

Monta kertaa oli Valentine aikonut kertoa kaikki äidinäidilleen, eikä hän hetkeäkään olisi arkailut, jos Maximilien Morrelin nimi olisi ollut Albert de Morcerf tai Raoul de Château-Renaud. Mutta Morrel oli halpasyntyinen, ja Valentine tiesi varsin hyvin, että ylpeä markiisitar Saint-Méran halveksi kaikkea, mikä ei ollut aatelista. Hänen täytyi siis yhä uudelleen painaa salaisuus sieluunsa, sillä jos isä ja äitipuoli saisivat sen tietää, olisi kaikki hukassa.

Näin kului melkein kaksi tuntia. Rouva Saint-Méran nukkui levottomasti. Ilmoitettiin notaarin saapuneen.

Vaikka tämä ilmoitus tehtiinkin aivan hiljaa, kohottautui rouva Saint-Méran vuoteellaan.

— Notaariko? sanoi hän. — Käskekää hänet sisään, käskekää hänet sisään!

Notaari oli ovella ja astui sisään.

— Mene pois, Valentine, ja jätä minut kahden tämän herran kanssa, sanoi rouva Saint-Méran.

— Mutta, äiti...

— Mene, mene.

Nuori tyttö suuteli äidinäitinsä otsaa ja poistui kuivaten nenäliinalla silmiään.

Ovella hän tapasi kamaripalvelijan, joka sanoi lääkärin odottavan salongissa.

Valentine kiiruhti sinne. Lääkäri oli perheen ystävä ja samalla aikakautensa taitavin, hän piti paljon Valentinesta, jonka hän oli auttanut maailmaankin. Hänellä oli itsellään melkein Valentininen ikäinen tytär, mutta tämä oli syntynyt keuhkotautisesta äidistä, ja hän pelkäsi, että tytär oli tuomittu kuolemaan.

— Rakas herra Avrigny, sanoi Valentine, — olemme odottaneet teitä kärsimättöminä. Mutta sanokaahan ensiksi, miten Madeleine ja Antoinette voivat?

Madeleine oli Avrignyn tytär ja Antoinette hänen sisarensa tytär.

Avrigny hymyili alakuloisesti.

— Antoinette voi oikein hyvin, sanoi hän, — ja Madeleine jokseenkin hyvin. Mutta teidän olette lähettänyt minua noutamaan? Ei kai isänne tai rouva Villefort ole sairaana? Ja mitä teihin tulee, niin vaikka selvästikin olette hermostunut, otaksun, ettette tarvitse minua, kun ette vain anna mielikuvituksellenne liian suurta valtaa.



Valentine punastui. Avrignyn arvaamiskyky oli melkein ihmeellinen, sillä hän oli niitä lääkäreitä, jotka hoitivat ruumista hoitamalla sielua.

— Olette oikeassa, sanoi Valentine, — me tarvitsemme teitä äidinäitini tähden. Tiedättehän, mikä onnettomuus meitä on kohdannut?

— Minä en tiedä mitään, sanoi Avrigny.

— Äidinisäni on kuollut, sanoi Valentine koettaen hillitä nyhkytyksiään.

— Markiisi Saint-Méranko?

— Niin.

— Äkkiäkö?

— Niin, halvaukseen.

— Halvaukseenko? toisti lääkäri.

— Niin. Äidinäitini on nyt saanut päähänsä, että hänen miehensä, josta hän ei koskaan ole ollut erossa, kutsuu häntä ja että hän siis kohta kuolee. Herra Avrigny, pelastakaa äidinäitini!

— Missä hän on?

— Huoneessaan notaarin seurassa.

— Ja miten herra Noirtier voi?

— Hän on aivan samanlainen kuin ennenkin, äly on kirkas niin kuin aina, mutta hän on liikkumaton ja mykkä.

— Ja rakastaa teitä yhtä paljon kuin ennenkin, rakas lapsi?

— Niin, huokasi Valentine, — hän rakastaa minua paljon.

— Kukapa ei teitä rakastaisi! Entä mikä äidinäitiänne vaivaa?

— Hän on kummallisen hermostunut ja nukkuu levottomasti. Hän väitti tänä aamuna, että hänen sielunsa oli liidellyt ruumiin yläpuolella ja nähnyt sen nukkuvan. Sehän on kuumehoureilua. Hän väitti, että haamu oli tullut huoneeseen ja kilistänyt pöydällä olevaa lasiakin.

— Kummallista, sanoi lääkäri. — Minä en tietänyt, että rouva Saint-Méran näki näkyjä.

— Ensi kerran minäkin hänet tällaisena näin, sanoi Valentine, — ja oikein säikähdin tänä aamuna, luulin hänen tulleen hulluksi. Tunnettehan isäni, herra Avrigny, hän on hyvin vakava mies; no niin, isäänikin se teki hyvin syvän vaikutuksen.

— Saammepahan nähdä, sanoi Avrigny. — Kertomuksenne tuntuu hyvin omituiselta.

Notaari tuli markiisittaren huoneesta. Valentinelle mentiin ilmoittamaan, että hänen äidinäitinsä oli yksin.

— Menkää hänen luokseen, sanoi hän lääkärille.

— Entä te?

— Minä en uskalla tulla, hän kielsi minua lähettämästä noutamaan teitä. Sitä paitsi, sanoittehan itse, että minä olen kiihtynyt, hermostunut, voin pahoin; lähden vähäksi aikaa puutarhaan kävelemään.

Lääkäri puristi Valentin kättä, ja hänen noustessaan portaita ylös tyttö lähti puutarhaan.

Meidän ei tarvitse selittää, missä puutarhan osassa Valentine mieluummin liikkui. Tehtyään pari kolme kierrosta talon edessä olevalla nurmikolla, poimittuaan ruusun pannakseen sen tukkaansa tai vyöhönsä, hän läksi kulkemaan käytävää pitkin penkin luo, ja penkiltä hän meni ristikkoportille.

Tällä kertaa Valentine tapansa mukaan teki pari kolme kierrosta kukkiensa keskellä, mutta ei poiminut niitä, sillä suru kielsi häntä koristautumasta kukilla. Sitten hän jatkoi matkaansa. Lähestyessään ristikkoporttia hän oli kuulevinaan nimeään lausuttavan.

Ääni tuli yhä selvemmäksi, ja hän tunsu sen Maximilienin ääneksi.

Se oli todellakin Morrel, joka eilispäivän illasta asti oli kärsinyt kovia tuskia. Rakastavaisille ominaisella vaistolla hän aavisti, että rouva Saint-Méranin paluun ja markiisin äkillisen kuoleman johdosta Villefort'in perheessä tapahtuisi sellaista, mikä vaikuttaisi hänen ja Valentine rakkauteen.

Niin kuin kohta saamme kuulla, oli hänen aavistuksensa ollut oikea, eikä pelko, jonka vallassa hän oli syöksynyt ristikkoportin luo, suinkaan ollut kuviteltua.

Mutta Valentine ei odottanut Morrelia, sillä tähän aikaan päivästä he eivät yleensä toisiaan tavanneet, ja vain sattuma tai pikemminkin onnekas vaisto oli johdattanut Valentine puutarhaan. Hänet nähdessään Morrel huusi häntä nimeltä. Valentine juoksi portille.

— Te, tähän aikaan! sanoi hän.

— Niin, ystävä-raukka, vastasi Morrel, — tulen kuulemaan ja tuomaan huonoja uutisia.

— Tämä on siis onnettomuuden talo, sanoi Valentine. — Puhukaa, Maximilien, vaikka onnettomuuden mitta näyttääkin jo olevan kukkuroillaan.

— Rakas Valentine, sanoi Maximilien koettaen hillitä mielenliikutustaan voidakseen puhua tyynesti, — kuulkaahan minua. Se, mitä nyt aion sanoa, on hyvin tärkeätä. Milloin aiotte mennä naimisiin?

— En tahdo salata teiltä mitään, sanoi Valentine vuorostaan. — Tänä aamuna puhuttiin avioliitostani, ja äidinäitini, jolta odotin tukea, onkin asettunut tämän avioliiton puolelle, jopa toivoo sitä niin kiihkeästi, että heti kun herra d'Epinau saapuu, kirjoitetaan avioliittosopimus.

Huokaus nousi nuoren miehen rinnasta, ja hän katseli tyttöä kauan ja murheellisena.

— Kuinka kauheata onkaan kuulla rakastamansa naisen suusta tuomionsa: "Kärsimyksenne hetki on päätetty, muutaman tunnin päästä se alkaa." Mutta mitä siitä, senhän täytyy tapahtua, enkä voi sitä omasta puolestani estää. No niin, olette siis huomenna Franz d'Epinau'n vaimo, sillä hän on tänä aamuna saapunut Pariisiin.

Valentine huudahti.

— Olin tunti sitten kreivi Monte-Criston luona, kertoi Morrel. — Me puhelimme, hän kotianne kohdanneesta onnettomuudesta ja minä teidän surustanne, kun äkkiä ajoivat vaunut pihaan. En ole tätä ennen uskonut aavistuksiin, mutta nyt uskon. Kuullessani vaunujen tulevan aloin väristä. Kohta kuulin askelia portailta. Komendantin askelten kaiku ei voinut Don Juania sen enempiä kauhistuttaa kuin näiden askelten ääni minua. Ovi aukeni, Albert de Morcerf astui huoneeseen, ja minä aloin jo epäillä aavistustani, kun hänen jäljestään tulee toinen nuori mies, jonka nähdessään kreivi huudahtaa: "Ah, paroni Franz d'Epinau!" Tarvitsin kaiken voimani ja rohkeuteni pysyäkseni tyynenä. Ehkä kalpenin, ehkä vapisin, mutta hymy säilyi huulillani. Mutta viiden minuutin päästä poistuinkin enkä ollut kuullut ainoatakaan sanaa siitä, mitä sinä aikana lausuttiin. Olin aivan masentunut.

— Maximilien parka! lausui Valentine.

— Ja tässä nyt olen, Valentine. Vastatkaa nyt minulle elämän ja kuoleman uhalla: mitä aiotte tehdä?

Valentine painoi päänsä kumaraan. Hän oli aivan murtunut.

— Kuulkaahan, sanoi Morrel, — ette ensi kertaa ajattele meidän asemaamme. Se on vakava, painostava, uhkaava. Minun mielestäni emme saa antautua lohduttoman epätoivon valtaan. Tehköt niin ne, jotka nauttivat tuskasta ja tahtovat juoda kyyneliään. Sellaisiakin ihmisiä on, ja Jumala varmaankin taivaassa palkitsee heitä siitä, että he ovat olleet niin alistuvaisia täällä maan päällä. Mutta jos ihmisessä on taisteluintoa, ei hän jätä kallista aikaa käyttämättä, vaan antaa kohtalolle takaisin ne iskut, jotka se on iskenyt. Tahdotteko taistella kieroä onnea vastaan, Valentine? Vastatkaa, sillä sitä tulikin teiltä kysymään.

Valentine vapisi ja katsoi kauhistuneena Morreliin. Hän ei koskaan ollut ajatellutkaan vastustaa isäänsä, äidinäitiään, koko sukuaan.

— Mitä sanottekaan? kysyi Valentine. — Ja mitä sanotte taistelemiseksi? Sanokaa sitä jumalattomuudeksi! Minäkö taistelisin isäni määräyksiä, kuolevan äidinäitini tahtoa vastaan! Se on mahdotonta!

Morrel liikahti.

— Olette siksi jalo mies, että voitte minua ymmärtää, sanoi Valentine, — ettekä väitä vastaan. Minäkö taistelin! Jumala siitä minua varjelkoon! Ei, ei, kokoan kaiken aikaa voimani taistellakseni itseäni vastaan ja juodakseni kyyneleni, niin kuin äsken sanoitte. Koskaan en voi tuottaa isälleni murhetta enkä katkeroittaa äidinäitini viimeisiä hetkiä.

— Olette aivan oikeassa, sanoi Morrel tynesti.

— Millä äänellä te tuon sanotte! huudahti Valentine loukkaantuneena.

— Sanon sen niin kuin sen lausuu teitä ihaileva mies, neiti, jatkoi Maximilien.

— Neiti! huudahti Valentine. — Neiti! Voi teitä itsekästä miestä! Näette, että olen epätoivoissani ettekä ole minua ymmärtävinänne.

— Erehdytte, ja minä päinvastoin ymmärrän teitä erinomaisen hyvin. Ette tahdo pahoittaa herra Villefort'in mieltä, ette vastustaa markiisitarta, ja huomenna allekirjoitatte avioliittosopimuksen, joka sitoo teidät puolisoonne.

— Mutta hyvä Jumala, enhän voi muuta tehdä!

— Älkää vedotko minuun, neiti, sillä olen tässä asiassa huono tuomari, ja itsekkyyteni sokaisee minut, vastasi Maximilien. Käheä ääni ja nyrkkiin pusertuneet kädet osoittivat, kuinka miehen epätoivo yhä vain kasvoi.

— Mitä siis olisitte minulle ehdottanut, jos olisin taipunut toivomuksiinne? Vastatkaahan. Nyt ei ole kysymys loukkaamisesta, vaan neuvokaa minua.

— Sanotteko tuon täydellä todella, Valentine, ja voinko antaa teille neuvon?

— Voitte kyllä, rakas Maximilien, sillä jos se on hyvä, niin noudatan sitä. Tiedättehän, kuinka hellästi teitä rakastan.

— Valentine, sanoi Morrel irroittoa kokonaan laudan, joka oli hellinnyt paikaltaan, — antakaa minulle kätenne todistukseksi siitä, että annatte anteeksi suuttumukseni. Pääni on aivan sekaisin, ja tunnin ajan ovat mitä mielettömimmät ajatukset sitä kiertäneet. Siinä tapauksessa, että noudattaisitte neuvoani...

— No niin...! Mikä tuo neuvo on?

Nuori tyttö nosti silmänsä taivasta kohden ja huokaisi.

— Olen vapaa, sanoi Maximilien, — olen siksi rikas, että varani riittävät meille molemmille. Ja minä vannon, että ennen kuin painan huuleni otsallenne, olette vaimoni.

— Saatatte minut aivan vapisemaan, sanoi tyttö.

— Seuratkaa minua, jatkoi Morrel. — Minä vien teidät sisareni luo, joka ansaitsee tulla sisareksenne. Lähdemme Algeriaan, Englantiin, Amerikkaan, ellette mieluummin siirry kanssani johonkin maaseudun kolkkaan, jossa odotamme Pariisiin-paluutamme, kunnes ystävämme ovat ennättäneet voittaa sukunne vastustukset.

Valentine pudisti päätään.

— Odotin tuota, Maximilien, sanoi hän.

— Se on mieletön neuvo, ja olisin teitä mielettömämpi, ellen heti ensi hetkenä pidättäisi teitä sanomalla: Mahdotonta, Maximilien, mahdotonta!

— Alistutte siis kohtaloonne, olkoon se millainen tahansa, koettamattakaan muuttaa sitä toiseksi? totesi Morrel jälleen synkistyen.

— Niin, vaikka se tuottaisi minulle kuoleman.

— Sanon siis kerran vielä, Valentine, että olette oikeassa, lausui Morrel. — Minähän tässä olen hullu, ja näette, että intohimo sokaisee selvimmänkin järjen. Kiitos siis teille, joka ajattelette intohimottomasti. Olkoon niin, asia on päätetty. Huomenna teidät erottamattomasti yhdistetään Franz d'Epinayhin, ei tuollaisella teatteritempulla, joka on keksitty huvinäytelmien loppua varten ja jota sanotaan avioliittosopimuksen allekirjoitukseksi, vaan omasta vapaasta tahdostanne.

— Te saatatte jälleen minut aivan epätoivoon, Maximilien, sanoi Valentine. — Väännätte tikaria

haavassa! Mitä tekisitte, jos sisarenne noudattaisi tuollaista neuvoa, jollaisen minulle annatte?

— Hyvä neiti, sanoi Morrel katkerasti, — olen itsekäs, niin kuin äsken sanoitte, enkä ajattele, mitä muut tekisivät siinä tilassa kuin minä, vaan mitä itse tekisin. Ajattelen, että olen tuntenut teidät vuoden ajan, että tutustumisestamme asti olen rakentanut onneni teidän rakkaudellenne. Ajattelen, että koitti päivä, jolloin sanoitte rakastavanne minua ja että siitä hetkestä alkaen en muuta toivonut kuin saada teidät omakseni, sillä siitä riippui elämäni. En ajattele enää mitään, sanon vain, että kohtalo on kääntynyt toiseksi, että luulin omistavani taivaan ja olenkin sen menettänyt. Joka päivähän tapahtuu sellaista, että pelaaja menettää ei ainoastaan sitä, minkä omistaa, vaan senkin, mitä ei omista.

Morrel lausui nämä sanat aivan tyynesti. Valentine katsoi häneen jonkin aikaa tutkivasti sallimatta Morrelin katseen tunkeutua niin syväälle, että mies olisi nähnyt, mikä hämminki hänen sydämessään vallitsi.

— Mitä aiotte nyt tehdä? kysyi Valentine.

— Minulla on kunnia sanoa teille hyvästi, neiti, ja otan todistajakseni Jumalan, joka kuulee sanani ja näkee sydämeni syvyyteen, että toivotan teille elämää, joka on niin tyyni, niin onnellinen ja niin täynnä ajatuksia muista, että siellä ei ole tilaa minulle.

— Voi! huudahti Valentine.

— Hyvästi, Valentine, hyvästi! Morrel kumarsi.

— Minne aiotte nyt mennä? kysyi tyttö ojentaen kätensä ristikon läpi ja tarttuen nuoreen mieheen, sillä hän ymmärsi oman sielunsa levottomuudesta, että rakastetun tyyneys ei voinut olla muuta kuin teeskentelyä. — Minne aiotte?

— Lähden pois ja koetan olla enää tuottamatta mitään häiriötä sukuunne. Rupean esikuvaksi kaikille uskollisille kunnan miehille, jotka joutuvat samaan asemaan kuin minäkin.

— Ennen kuin lähдете, sanokaa, mitä aiotte tehdä, Maximilien?

Nuori mies hymyili alakuloisesti.

— Puhukaa! Puhukaa! intti Valentine. — Minä rukoilen teitä, puhukaa!

— Onko mielipiteenne siis muuttunut, Valentine?

— Eihän se voi, onneton, tiedättehan sen varsin hyvin, huudahti nuori tyttö.

— Hyvästi siis, Valentine!

Valentine ravisti porttia niin voimakkaasti, ettei olisi luullut hänen siihen pystyvänkään. Ja kun Morrel lähti, työnsi tyttö molemmat kätensä ristikon läpi, pani ne ristiin ja väanteli niitä huudahtaen:

— Mitä aiotte? Tahdon sen tietää! Minne menette?

— Olkaa rauhassa, Maximilien pysähtyi kolmen askelen päähän portista, — en aio tehdä toista ihmistä vastuunalaiseksi niistä iskuista, jotka kohtalo on minulle varannut. En aio etsiä käsiini herra Franzia haastaakseni hänet kaksintaisteluun, surmatakseni hänet, sehän olisi mieletöntä. Mitä tämä asia herra Franziiin kuuluu? Hän näki minut tänä aamuna ensi kerran, hän on jo unohtanutkin minut. Hän ei tietänyt minusta mitään, kun omaisenne määräsivät teidät toisillenne. Minulla ei siis ole mitään tekemistä herra Franzin kanssa, ja vannon, etten mitenkään tule hänelle kostamaan.

— Mutta kenelle siis kostatte, minulleko?

— Teille, Valentine! Jumala siitä minua varjelkoon! Nainen on pyhä, nainen, jota mies rakastaa, on loukkaamaton!

— Itsellenne siis, onneton, itsellenne?

— Minähän olen syyllinen, enkö olekin? sanoi Morrel.

— Maximilien, tulkaa tänne, sanoi Valentine, — tulkaa tänne, minä tahdon.

Maximilien lähestyi hellästi hymyillen, ja ellei hän olisi ollut kovin kalpea, olisi luullut häntä täysin tyyneksi.

— Kuulkaa minua, rakkaani, armas Valentine, sanoi hän sointuvalla, vakavalla äänellä, — te ja minä emme ole koskaan hautoneet sellaisia ajatuksia, joita olisimme saaneet hävetä maailman,

vanhempiemme ja Jumalan edessä. Me voimme lukea toisen sydämen ajatukset aivan kuin kirjasta. En ole koskaan ollut romanttinen, en ole haaveileva sankari, en kuvittele olevani Manfred tai Antony, mutta, käyttämättä kauniita sanoja, valoja ja vakuutuksia, olen elämäni rakentanut teidän varaanne. Te voitte hylätä minut, siihen teillä on oikeus, mutta olen sanonut sen jo kerran ja sanon uudelleen, jos minut hylkääte, on elämäni mennyttä. Siitä hetkestä alkaen, jolloin väistytte luotani, olen yksin maailmassa. Sisareni on onnellinen miehensä kanssa; hänen puolisonsa on vain lankoni, siis mies, jonka yhteiskunnallinen sovinnaisuus sitoo minuun; kukaan ei siis tarvitse elämääni, joka on käynyt minulle tarpeettomaksi. Aion tehdä näin: odotan viimeiseen hetkeen asti, siksi, kunnes olette naimisissa. En tahdo menettää pienintäkään mahdollisuutta, mitä sattumalla voi olla meille varattuna: herra Franz voi kuolla; sinä hetkenä, jona lähestytte alttaria, voi salama iskeä maahan. Kuolemaantuomittu pitää ihmeitä mahdollisina, niin pian kuin on kysymyksessä hänen elämänsä. Odotan siis, niin kuin sanoin, viimeiseen asti, ja kun onnettomuuteni on varma, kun ei mitään toivoa enää ole, silloin kirjoitan avomielisen kirjeen langolleni ja toisen poliisiprefektille, joissa ilmoitan aikeistani, ja ammun kuulan otsaani jossakin metsän reunassa, vallihaudan partaalla, virran rannalla, niin totta kuin olen Ranskan rehellisimmän miehen poika.

Valentine vapisi suonenvedontapaisesti. Hänen kätensä irtautuivat portista, käsivarret lysähtivät alas, ja suuret kyynelvirtasivat pitkin hänen poskiaansa. Nuori mies seisoi hänen edessään synkkänä ja päättäväisenä.

— Armahtakaa, armahtakaa minua, sanoi Valentine, — lupaattehan jäädä elämään, lupaattehan?

— En, kautta kunniani, sanoi Maximilien. — Mutta mitä te siitä välitätte? Olettehan tehnyt velvollisuutenne, ja omatuntonne on tyyni.

Valentine vaipui polvilleen pidellen sydäntään, joka oli halkeamaisillaan.

— Maximilien, sanoi hän, — Maximilien, ystäväni, todellinen veljeni maan päällä ja puolisoni taivaassa, minä rukoilen sinua, tee niin kuin minäkin, elä ja kärsi. Kerran kuitenkin kohtaamme jälleen toisemme.

— Hyvästi, Valentine, sanoi Morrel.

— Jumalani! sanoi Valentine nostaen ylevin ilmein kätensä kohden taivasta. — Sinä näet, että olen tehnyt kaiken pysyäkseen nöyränä tyttärenä. Olen anonut, rukoillut, pyytänyt. Hän ei kuule rukouksiani, ei pyyntöjäni, ei kyyneliäni. No niin, jatkoi hän kuivaten kyynelensä ja kooten koko tarmonsaa, — en tahdo kuolla omantunnonvaivoihin, mieluummin kuolen häpeään. Te saatte elää, Maximilien, en kuulu kenellekään muulle kuin teille. Minä hetkenä? Mihin aikaan? Hetikö? Määrätkää, käskäkää, minä tottelen.

Morrel, joka jälleen oli astunut muutaman askelen poistuakseen, oli uudelleen palannut ja sanoi ilosta kalpeana ja ojentaen portin lävitse molemmat kätensä Valentinelle:

— Valentine, rakas ystävä, älkää puhuko minulle noin, antakaa minun mieluummin kuolla. Ei saa olla kysymys pakosta, jos todella rakastatte minua yhtä paljon kuin minä teitä? Jos säälistä pakotatte minut jäämään eloon, niin mieluummin kuolen.

— Kuka oikeastaan on minua maailmassa rakastanut? Hän, sopersi Valentine. — Kuka on minua suruissani lohduttanut? Hän. Mistä toivoni on saanut tukea, katseeni varmuutta, missä vertavuotava sydämeni saanut rauhan? Hänen luotaan, aina vain hänen luotaan. Niin, sinä olet tällä kertaa vuorostasi oikeassa. Maximilien, minä seuraan sinua, jätän isäni kodin, kaikki. Kuinka kiittämätön olenkaan! huudahti Valentine. — Kaikki jätän ... isoisä-raukankin!

— Ei, sanoi Maximilien, — sinä et heitä jätä. Herra Noirtier on osoittanut tuntevansa sympatiaminua kohtaan. No niin, ennen pakoasi ilmoitat hänelle kaikki. Hänen suostumuksensa puolustaa tekoasi Jumalan edessä. Heti naimisiin mentyämme hän tulee luoksemme. Yhden lapsen sijasta hän saa kaksi. Olet kertonut minulle, millä tavoin hän ilmaisee sinulle ajatuksensa ja miten sinä vastaat. Pian minäkin opin tämän merkkikielen, Valentine. Minä lupaan sinulle, että epätoivon sijasta, joka nyt näyttää meitä uhkaavan, saammekin onnen!

— Katsohan, Maximilien, kuinka voimakas vaikutus sinulla on minuun. Sinä saatat minut melkein uskomaan sanojasi. Ja kuitenkin tuo kaikki on aivan mieletöntä, sillä isäni kiroaa minut. Minä tunnen hänen taipumattoman sydämensä, hän ei koskaan anna tätä anteeksi. Maximilien, jos jollakin keinolla, rukouksilla, sattuman avulla voin viivyttaa avioliittoa, niin lupaatteko siinä tapauksessa odottaa?

— Sen vannon, ja vannokaa te minulle, ettei tuosta kamalasta avioliitosta tule mitään, että vaikka teidät vietäisiin viranomaisten ja papin eteen, aina vastaatte kieltävästi?

— Sen vannon, Maximilien, kaiken sen nimessä, mikä minulle on maailmassa pyhintä, äitini muiston nimessä!

— Odottakaamme siis, sanoi Morrel.

— Niin, odottakaamme, jatkoi Valentine ja hengitti helpotuksesta tämän sanan kuullessaan. — Mehän voimme vielä pelastua.

— Minä luotan teihin, Valentine, sanoi Morrel, — kaikki, mitä teette, on oikein. Mutta ellei rukouksistanne välitetä, jos isänne, jos rouva Saint-Méran vaativat, että Franz d'Epinau kutsutaan huomenna allekirjoittamaan avioliittosopimusta...

— Silloin muistan lupaukseni.

— Ette allekirjoita...

— Vaan tulen etsimään teitä ja yhdessä pakenemme. Mutta siihen asti älkäämme kiusatko Jumalaa. Älkäämme tavatko toisiamme. Suorastaan ihme, kohtalon sallima on ollut, ettei meitä tähän asti ole yllätetty, sillä jos se olisi tapahtunut, niin meillä ei enää olisi mitään pelastuskeinoa.

— Olette oikeassa, Valentine. Mutta millä tavoin saan tietää...

— Notaarin, herra Deschamps'in välityksellä.

— Minä tunnen hänet.

— Ja minulta itseltäni. Kirjoitan teille. Hyvä Jumala, onhan tämä avioliitto minulle aivan yhtä vastenmielinen kuin teillekin!

— Hyvä, hyvä, kiitos, armas Valentine, sanoi Morrel. — Asia on siis päätetty, heti kun saan tietää hetken, tulen tänne, ja te kiipeätte muurin yli minun syliini. Kaikki tapahtuu helposti. Aitauksen toisella puolella odottavat vaunut, nousemme niihin, ja minä vien teidät sisareni luo. Siellä me joko hiljaisuudessa tai julkisesti — miten vain tahdotte — vetoamme voimaamme ja omaan tahtoomme emmekä anna itseämme teurastaa niin kuin lampaat, joilla ei ole puolustukseksi mitään muuta kuin valituksensa.

— Asia on päätetty, sanoi Valentine. — Nyt minä vuorostani sanon: Maximilien, te teette oikein.

— Oh!

— No, oletteko vaimoonne tyytyväinen? kysyi nuori tyttö surullisesti.

— Rakas Valentine, "olen"-sana ei riitä vastaukseksi.

— Sanokaa se kuitenkin.

Valentine oli painanut huulensa lähemmäksi ristikköä, ja hänen sanansa yhdessä raikkaan henkäisyyn kanssa lehyivät Morrelin huulille.

— Näkemiin, sanoi Valentine erottautuen tästä onnestaan, — näkemiin!

— Saanhan teiltä kirjeen?

— Saatte.

— Kiitos, rakas vaimoni! Näkemiin.

Kuului viattoman lentosuudelman ääni, ja Valentine katosi lehmukien suojaan.

Morrel kuunteli, kunnes ei enää kuulunut tytön hameen kahinaa pensastossa eikä hänen askeliaan hiekkakäytävällä. Sitten hän nosti silmänsä taivasta kohden ja hymyili kiittäen taivasta siitä, että sai osakseen näin suuren rakkauden.

Maximilien palasi kotiinsa ja odotti koko sen päivän ja koko seuraavankin saamatta mitään tietoa. Vasta sitä seuraavana päivänä kello kymmenen aamulla, juuri kun hän oli lähdössä notaarin, herra Deschamps'in luo, hän sai postissa kirjeen, jonka tunsivat Valentinen lähettämäksi, vaikkei koskaan ollutkaan nähnyt hänen käsialaansa.

Kirje oli seuraava:

Kyynleet, rukoukset eivät ole auttaneet. Eilen olin kaksi tuntia Saint-Philippe-du-Roulen kirkossa ja rukoilin hartaasti Jumalaa. Jumala on taipumaton samoin kuin ihmisetkin, ja avioliittosopimus on päätetty allekirjoittaa tänä iltana kello yhdeksän.

Minulla on vain yksi lupaus, samoin kuin minulla on vain yksi sydänkin. Lupaukseni olen antanut Teille, sydämeni kuuluu Teille!

Tänä iltana siis neljännestä vailla yhdeksän ristikon luona.

Teidän vaimonne Valentine de Villefort.

P.S. Äidinäiti-raukka voi yhä huonommin. Eilen hänen kiihkeä mielentilansa muuttui hourailuksi, tänään hänen hourailunsa on melkein hulluutta.

Teidän täytyy rakastaa minua paljon voidakseni unohtaa, missä tilassa hänet jätän.

Luulen, että isoisä Noirtier'lta on salattu, että tänä iltana tapahtuu avioliittosopimuksen allekirjoittaminen.

Morrel ei tyytynyt Valentinen antamiin tietoihin. Hän meni notaarin luo, joka vahvisti uutisen, että avioliittosopimus allekirjoitettaisiin saman päivän iltana kello yhdeksän.

Sitten hän meni Monte-Criston luo. Täällä hän sai kuulla lisää. Franz oli käynyt ilmoittamassa tästä juhlatilaisuudesta, rouva Villefort oli omasta puolestaan kirjoittanut ja pyytänyt anteeksi, ettei voinut kutsua kreiviä tähän tilaisuuteen saapumaan, koska markiisi Saint-Méranin kuolema ja hänen leskensä terveydentila antoi tilaisuudelle alakuloisen leiman, eikä rouva Villefort tahtonut millään tavoin synkistää kreivin mieltä, vaan toivoi hänelle kaikkea mahdollista onnea.

Edellisenä päivänä oli Franz esitelty markiisitar Saint-Méranille, joka tätä varten oli hetkeksi noussut vuoteestaan.

Morrel oli niin kiihtyneessä mielentilassa, ettei kreivin terävä silmä voinut olla sitä huomaamatta. Sen vuoksi Monte-Cristo olikin hänelle ystävällisempi kuin koskaan ennen, niin ystävällinen, että Morrel oli jo kertomaisillaan hänelle kaikki. Mutta hän muisti Valentinelle antamansa lupauksen ja säilytti salaisuuden.

Nuori mies luki pariinkymmeneen kertaan päivän kuluessa Valentinen kirjeen ja vannoi yhä uudelleen, että hän tekisi Valentin onnelliseksi. Tyttö, joka tekee noin rohkean päätöksen, saa vaatia mieheltä paljon! Totisesti, hän ansaitsee suurta rakkautta mieheltä, jonka tähden hän kaiken uhraa! Hän on samalla kuningatar ja vaimo, ja miehen tulee kiittää ja rakastaa häntä koko sielullaan.

Maximilien oli järjestänyt kaikki pakoa varten. Aitauksen ruohikkoon oli kätkeyty kahdet tikapuut; keveät vaunut, joita hän itse aikoi ohjata, odottivat. Ei palvelijoita, ei lyhtyjä. Vasta ensimmäisessä kadunkäänteessä hän aikoi sytyttää lyhdyt, sillä hänen täytyi varoa joutumasta poliisin käsiin.

Aika ajoin Morrelin koko ruumis värisi. Hän ajatteli hetkeä, jolloin hän muurin harjalla auttaa Valentinea laskeutumaan tikapuita alas ja saa pitää sylissään vapisevaa olentoa, jonka kättä hän vain oli tähän asti pusertanut ja sormia suudellut.

Mutta kun iltapäivä tuli ja aika läheni, tunsu Morrel tarvetta saada olla yksin. Hänen verensä sykki levottomasti, vähäpätöisimmätkin kysymykset, ystävän äänikin olisi voinut häntä ärsyttää. Hän sulkeutui huoneeseensa ja koetti lukea, mutta ei ymmärtänyt lukemastaan mitään ja heitti lopulta kirjan pois miettiäkseen yhä uudelleen pakotuumansa kaikkia yksityiskohtia.

Lopulta määräaika koitti.

Ei koskaan ole rakastunut mies antanut kellojen käydä rauhassa. Morrel hypisteli niin paljon omiaan, että ne kello kuudelta jo näyttivät puoli yhdeksää. Hän arveli, että oli aika lähteä, sillä vaikka avioliittosopimus oli määrä allekirjoittaa vasta yhdeksältä, ei Valentine kenties odottaisikaan siihen asti. Kun siis Morrel oman pöytäkellonsa mukaan puoli yhdeksän läksi asunnostaan Meslay-kadun varrelta, saapui hän aitauksen luo silloin, kun Saint-Philippe-du-Roulen kello löi kahdeksan.

Hän kätki hevosen ja vaunut erääseen rappeutuneeseen vajaan, jossa hän usein itsekin oli piileksinyt.

Aurinko laski, ja puutarhan puut näyttivät enää vain isoilta mustilta läiskiltä.

Silloin Morrel hiipi sykkivin sydämin katsomaan ristikon aukosta. Ketään ei näkynyt.

Kello löi puoli yhdeksän.

Puoli tuntia kului odotukseen. Morrel käveli edestakaisin ja kävi vähän väliä kurkistamassa portin raosta. Puutarha tuli yhä tummemmaksi ja hiljaisemmaksi, mutta hän tähyili turhaan valkoista pukua, kuulosti turhaan askelten ääntä.

Puiden välitse häämöttävä talo pysyi pimeänä, eikä mikään osoittanut, että talossa toimitettaisiin niin tärkeää tehtävää kuin on avioliittosopimuksen allekirjoittaminen.

Morrel katsoi kelloaan, se oli neljännestä vailla kymmenen. Mutta pian kirkonkello, jonka hän oli jo kuullut lyövän jonkin kerran, oikaisi taas hänen erehdyksensä ja löi puoli kymmenen.

Hän oli jo odottanut puoli tuntia kauemmin kuin Valentine oli määrännyt.

Nuoren miehen sydän kärsi kauheita tuskia, ja jokainen sekunti osui hänen sydämeensä kuin lyijyvasaran isku.

Pieninkin lehtien kahina, heikoinkin tuulen leyhäys tarttui hänen korvaansa ja sai hien virtaamaan hänen otsaltaan. Vihdoin hän aivan vapisten nosti tikapuut muurin nojaan ja astui ensimmäiselle tikkaalle, ettei hetkeäkään menisi hukkaan.

Kello löi kymmenen.

— Avioliittosopimuksen allekirjoittaminen ei mitenkään voi kestää näin kauan, ellei jotakin aivan odottamatonta ole tapahtunut, ajatteli hän. — Olen tuuminut, kuinka kauan toimitus kestää, olen laskenut jokaisen pienimmänkin yksityiskohdan. Jotakin on tapahtunut.

Vuoroin hän käveli edestakaisin portin edessä, vuoroin painoi polttavan otsansa kylmää ristikköä vastaan. Oliko Valentine pyörtynyt sopimuksen allekirjoituksen jälkeen, oliko häntä estetty pakenemasta? Sitä ajatellessaan Morrel tuli epätoivoiseksi. Lopulta hän oli varma, että Valentinen voimat olivat pakomatalla pettäneet ja että hän oli kaatunut pyörtyneenä keskelle puutarhan käytävää.

— Jos niin on käynyt, huudahti nuori mies kavuten kiireesti tikapuita ylös, — menetän hänet ja olen itse siihen syyppää.

Kuvitelma vahvistui vahvistumistaan. Hänen silmänsä, jotka koettivat nähdä pimeässä, olivat huomaavinaan valkoisen olennon viruvan käytävällä. Morrel uskalsi viimein huutaakin ja oli kuulevinaan heikkoa valitusta.

Kello löi puoli yksitoista. Hän ei voinut enää odottaa. Mitä tahansa oli saattanut tapahtua. Hänen ohimosuonensa sykkivät kiivaasti, maailma pimeni hänen silmissään. Hän kiipesi muurin yli ja hyppäsi toiselle puolelle.

Hän oli Villefort'in alueella ja oli tunkeutunut sinne luvottomasti. Hän tiesi kyllä, mitä seurauksia siitä voisi koitua, mutta kun hän kerran oli mennyt näin pitkälle, ei hän enää voinut peräytyä.

Vähän ajan kuluttua hän oli puiston toisessa laidassa ja saattoi nähdä koko talon.

Sen sijaan että valo olisi välkkynyt jokaisesta ikkunasta, niin kuin olisi ollut luonnollista juhlahetkenä, oli talo melkein pimeä. Vain rouva Saint-Méranin ikkunoiden takaa häilyi valo kuin virvatuli. Toinen valo pysyi liikkumattomana punaisten verhojen takana. Nämä verhot olivat rouva Villefort'in makuuhuoneessa.

Morrel arvasi tämän kaiken. Hän oli niin monta kertaa yksinäisyydessään ajatellut, missä Valentine liikkui, ja mielessään sommitellut talon pohjapiirustuksen, että hän tunsu talon tarkoin, vaikka ei koskaan ollut siellä käynytkään.

Nuori mies kauhistui vielä enemmän tätä pimeyttä ja hiljaisuutta kuin Valentineen poissaoloa.

Mielettömänä, tuskasta hulluna, päättäen voittaa kaikki esteet saadakseen nähdä Valentineen ja päästäkseen selvyteen onnettomuudesta, jonka hän aavisti tapahtuneen, Morrel aikoi juuri lähteä menemään nurmikon poikki, kun tuuli etäältä toi hänen korvaansa puhetta.

Tämän kuullessaan hän astui askelen taaksepäin. Hän oli jo puoliksi tullut puiden suojasta esiin; nyt hän vetäytyi takaisin pimentoon ja pysytteli liikkumattomana ja vaiti.

Hän oli tehnyt päätöksensä. Jos Valentine tulisi yksinään, ilmaisisi hän läsnäolonsa parilla sanalla; jos Valentine oli jonkun seurassa, näkisi hän ainakin, ettei tytölle ollut mitään pahaa tapahtunut; jos tulijat



olivat outoja, kuului hän muutaman sanan heidän keskustelustaan ja pääsi selvyteen siitä, mitä oli tapahtunut.

Pilvi siirtyi kuun päältä, ja Morrel näki ovella Villefort'in ja hänen seurassaan mustapukuisen miehen. He astuivat portaita alas ja lähenivät puistoa. Tuskin he olivat astuneet muutaman askelen, kun Morrel tunsu mustapukuisen miehen tohtori Avrignyksi.

Nähdessään heidän tulevan nuori mies aivan vaistomaisesti peräytyi, kunnes törmäsi keskellä puistoa olevan sykomorin runkoon. Siihen hänen täytyi pysähtyä.

Lopulta hiekka lakkasi narskumasta miesten jalkojen alla.

— Hyvä tohtori, sanoi kuninkaallinen prokuraattori, — taivas on todellakin päättänyt tuhota meidät. Mikä kamala kuolema! Mikä salamanisku! Älkää koettakokaan lohduttaa minua. Haava on liian veres ja liian syvä! Kuollut, kuollut!

Kylmä hiki nousi nuoren miehen otsalle, ja hänen hampaansa kalisivat. Kuka oli kuollut tässä talossa, mikä oli taivaan kirous?

— Rakas herra Villefort, vastasi lääkäri äänellä, joka vain lisäsi nuoren miehen kauhua, — en voi nyt lohduttaa teitä, päinvastoin.

— Mitä tarkoittatte? kysyi kuninkaallinen prokuraattori kauhistuneena.

— Tarkoitan, että teitä kohdanneen onnettomuuden takana on ehkä toinen vielä tätä suurempi.

— Hyvä Jumala, sanoi Villefort pannen kätensä ristiin, — mitä vielä aiotte minulle ilmaista?

— Olemmehan aivan kahden, ystäväni?

— Olemme, aivan kahden. Mutta mitä tämä varovaisuus merkitsee?

— Sitä, että minun täytyy tehdä teille kamala tunnustus, sanoi tohtori. — Istukaamme.

Villefort pikemmin putosi kuin istahti eräälle penkille. Tohtori seiso i hänen edessään ja laski kätensä hänen olalleen. Morrel piteli toisella kädellään jääkylmää otsaansa ja hillitsi toisella sydäntään, ettei sen sykintä kuuluisi.

— Puhukaa, tohtori, minä kuuntelen, sanoi Villefort. — Iskekää, olen kaiken valmistunut.

— Rouva Saint-Méran oli kyllä jo iäkäs, mutta hän oli erinomaisen terve.

Morrel hengähti ensi kerran syvään kymmenen minuutin aikana.

— Suru surmasi hänet, sanoi Villefort. — Niin, suru, tohtori! Hänhän oli neljäkymmentä vuotta tottunut elämään markiisin kanssa...

— Suru ei häntä surmannut, rakas Villefort, sanoi tohtori. — Suru voi surmata, vaikka sellaiset tapaukset ovatkin harvinaisia, mutta se ei tapa yhtenä päivänä, ei yhdessä tunnissa, ei kymmenessä minuutissa.

Villefort ei vastannut, vaan kohotti päänsä, joka tähän asti oli ollut kumarassa, ja katsoi kauhistuneena tohtoriin.

— Olittehan saapuvilla hänen kuollessaan? kysyi Avrigny.

— Olin kyllä, vastasi kuninkaallinen prokuraattori. — Kielsittehän hiljaa minua poistumasta.

— Huomasitteko sen taudin merkit, johon rouva Saint-Méran kuoli?

— Huomasin kyllä. Rouva Saint-Méran sai kolme eri kouristusta muutaman minuutin kuluessa, ja joka kerta ne tulivat edellistä pikemmin ja olivat yhä kovemmat. Kun te tulitte, oli rouva Saint-Méran jo jonkin aikaa läähättänyt. Hänellä oli silloin kouristus, jota pidin vain hermokohtauksena. Mutta vasta silloin aloin kauhistua, kun näin hänen kohottautuvan vuoteestaan jäsenet ja kaula jännitettyinä. Näin ilmeestänne, että puuska oli vaarallisempi kuin aavistinkaan. Kohtauksen mentyä ohitse etsin katsettanne, mutta en sitä kohdannut. Tunnustelitte hänen valtimoaan ja laskitte sen sykintää, ja toinen kouristus tuli, ennen kuin olitte kääntynytkään minuun päin. Tämä toinen kouristus oli ensimmäistä kamalampi. Samat liikkeet uusiintuivat, suu vääntyi vääriin ja tuli siniseksi. Kolmannella hän kuoli. Jo ensimmäisen kohtauksen nähdessäni tunsin sen jäykkäkouristukseksi. Te vakuutitte, että olin oikeassa.

— Sen sanoin kaikkien muiden kuullen, lausui lääkäri, — mutta nyt olemme kahden.

— Hyvä Jumala, mitä aiotte nyt minulle sanoa?

— Että jäykkäkouristuksen ja eräiden kasviaineiden aiheuttaman myrkytyksen tuntomerkit ovat aivan samanlaiset.

Villefort ponnahti seisoalleen. Seisottuaan hetkisen liikkumattomana paikallaan hän jälleen lysähti istumaan.

— Hyvä Jumala, herra tohtori, oletteko punninnut sanojanne?

Morrel ei tietänyt, oliko hän valveilla vai näkikö unta.

— Kuulkaahan, sanoi tohtori, — tiedän varsin hyvin, kuinka painava tämä syytökseni on, ja tiedän myös, kenelle puhun.

— Puhutteko virkamiehelle vai ystävälle? kysyi Villefort.

— Ystävälle, ainoastaan ystävälle tänä hetkenä. Jäykkäkouristuksen ja tietyn kasvimyrkytyksen merkit ovat niin samanlaiset, että jos minun tänä hetkenä tulisi antaa todistus, niin arkailisin. Sanon kerta vielä, etten puhu virkamiehelle vaan ystävälle! No niin: kolmen neljännestunnin ajan tarkastin rouva Saint-Méranin kouristuksia, kuolinkamppailua ja kuolemaa. No niin, varma vakaumukseni on, että rouva Saint-Méran ei ole ainoastaan kuollut myrkkyyn, vaan voinpa vielä sanoa, mitä myrkkyäkin on käytetty.

— Tohtori, tohtori!

— Merkit ovat selvät. Uneliaisuus, jonka keskeyttävät hermokohtaukset, aivojen ärtyminen, toiminnan taukoaminen ruumiin keskusosissa. Rouva Saint-Méran on kuollut brusiiniin tai strykniiniin, jota hän on saanut sattumalta tai erehdyksestä.

Villefort tarttui tohtorin käteen.

— Sehän on mahdotonta, sanoi hän. — Sanokaa, että näen unta, hyvä Jumala, näen unta! On kamalaa kuulla sellaisia sanoja teidänlaisenne miehen suusta! Taivaan nimessä rukoilen teitä, rakas tohtori, sanokaa, että olette voinut erehtyä!

— Olen kyllä voinut, mutta...

— Mutta...?

— Mutta sitä en usko.

— Tohtori, armahtakaa minua. Näinä viimeisinä päivinä on tapahtunut niin paljon kamalia asioita, että luulen tulevani hulluksi.

— Onko joku muu kuin minä ollut markiisittaren luona?

— Ei ole.

— Onko lähetetty apteekista noutamaan lääkettä, jota minä en ole määrännyt?

— Ei ole.

— Onko rouva Saint-Méranilla ollut vihamiehiä?

— En tiedä ainoatakaan.

— Oliko kellään hyötyä hänen kuolemastaan?

— Ei ollut, ei ollut. Tyttäreni on hänen ainoa perillisensä, Valentine yksinään... Jos sellainen ajatus heräisi mielessäni, niin työntäisin tikarin rintaani rangaistakseni itseäni pelkästä ajatuksestakin.

— Rakas ystävä, huudahti Avrigny vuorostaan, — Jumala varjelkoon minua ketään syyttämästä, enhän puhu muusta kuin tapaturmasta, ymmärrättekö, erehdyksestä. Mutta olkoon tässä tapahtunut erehdys tai tapaturma, niin teko sellaisenaan on olemassa ja puhuu omalletunnolleni, ja omatuntoni puhuu teille ääneen. Tutkikaa.

— Ketä? Miten? Millä tavoin?

— Olisikohan Barrois, tuo vanha palvelija, erehtynyt ja antanut rouva Saint-Méranille lääkettä, joka on valmistettu hänen herraansa varten.

— Isäänikö varten?

— Niin.

— Mutta mitenkä herra Noirtier'ille valmistettu lääke olisi voinut surmata rouva Saint-Méranin?

— Sen voi helposti selittää. Tiedättehän, että muutamissa taudeissa myrkky on lääkettä. Halvaus on tällainen sairaus. Noin kolme kuukautta sitten, koettaessani kaikkia parannusmenetelmiä saadakseni herra Noirtier'n puhumaan, päätin ryhtyä viimeiseen keinoon. Kolmen kuukauden aikana olen antanut hänelle brusiniä. Viimeksi määräämässäni annoksessa oli kuusi senttigrammaa. Kuusi senttigrammaa ei voi vaikuttaa herra Noirtier'n halvautuneeseen ruumiiseen vahingollisesti, sillä hän on vähitellen kasvaneiden annosten vaikutuksesta siihen tottunut, mutta kuusi senttigrammaa voi surmata kenen muun tahansa.

— Rakas tohtori, herra Noirtier'n ja rouva Saint-Méranin huoneistot eivät ole mitenkään toistensa yhteydessä, eikä Barrois koskaan ole käynyt anoppini luona. Minun täytyy sanoa teille, herra tohtori, että vaikka tiedänkin teidät maailman tunnollisimmaksi ja taitavimmaksi mieheksi ja uskoisin teihin ehdottomasti, niin tässä tapauksessa minun täytyy vedota vanhaan lauseeseen: Ihminen on erehtyväinen.

— Luotatteko johonkukaan muuhun virkaveljeeni yhtä paljon kuin minuun?

— Kuinka niin? Mitä sillä tarkoitatte?

— Kutsukaa hänet, minä kerron hänelle mitä olen nähnyt, mitä olen huomannut, ja me teemme ruumiinavauksen.

— Ja uskotteko löytävänne myrkyn jätteitä?

— En myrkkyä, sitä en ole sanonut, mutta tulemme huomaamaan, että hermosto on ollut ärtynyt, että näennäinen, eittämätön tukehtuminen on tapahtunut, ja me sanomme teille: Rakas Villefort, jos huolimattomuus on tämän aiheuttanut, niin pitäkää silmällä palvelijoitanne. Jos viha sen on saanut aikaan, niin vartioikaa vihamiehiänne.

— Hyvä Jumala, mitä ehdotattekaan? huokasi Villefort aivan masentuneena. — Jos joku toinen kuin te saisi tämän asian tietää, olisi välttämätöntä panna toimeen tutkimus. Ja tutkimus minun luonani, sehän on mahdotonta! Mutta, jatkoi kuninkaallinen prokuraattori koettaen rauhoittaa mieltään ja luoden levottoman katseen lääkäriin, — jos sitä tahdotte, jos sitä ehdottomasti vaaditte, niin tottelen. Ehkä minun tulisi ryhtyä tutkimaan tätä asiaa, luonteenikin sitä vaatii. Mutta näettehän, tohtori, kuinka suuren surun vallassa olen jo ennestäänkin. Pitäisikö minun tällaisen surun jälkeen vielä tuottaa kotiini häväistyskin! Vaimoni ja tyttäreni kuolisivat siitä. Ja mitä minuun tulee, niin tiedättehän, tohtori, että minunlaiseni mies ei nouse tällaiseen asemaan, ei ole kahtakymmentäviittä vuotta kuninkaallisena prokuraattorina saamatta vihamiehiä ja minulla on niitä paljon. Jos tämä asia tulisi ilmi, niin he aivan vapisisivat ilosta, ja häpeä kohdistuisi minuun. Antakaa minulle anteeksi tällaiset sovinnaiset mielipiteet. Jos olisitte pappi, en uskaltaisi teille tätä sanoa. Mutta tähän olette maailmanmies, tunnette ihmiset. Tohtori, tohtori, olkaamme aivan kuin ette olisi minulle mitään sanonut, eikä niin?

— Rakas herra Villefort, vastasi lääkäri liikutettuna, — velvollisuuteni on auttaa ihmiskuntaa. Olisin pelastanut rouva Saint-Méranin, jos tiede olisi siinä voinut auttaa, mutta hän on kuollut, ja minä kuulun elossaoleville. Haudatkaamme sielumme syvyyteen tämä salaisuus. Jos joku saa tästä asiasta vihiä, syytän tietämättömyyttäni puolustaakseni vaitioloani. Mutta tutkikaa, tutkikaa tarkoin, ehkä juttu ei pysähdykään tähän. Ja kun olette löytänyt syyllisen, jos hänet löydätte, niin sanon teille: Olette tuomari, tehkää mitä tahdotte!

— Kiitos, kiitos, tohtori, huokasi Villefort sanomattoman helpottuneena. — Minulla ei ole ollut parempaa ystävää kuin te!

Ja aivan kuin peläten, että tohtori muuttaisi mieltään, hän lähti nopeasti hänen kanssaan taloa kohden.

Morrel, joka tunsu tarvitsevansa saada hengittää syvään, pisti päänsä pensaikosta esiin, ja kuu valaisi hänen kasvojaan. Hän oli niin kalpea, että olisi voinut luulla häntä kummitukseksi.

— Jumala suojaa minua, sen huomaa, vaikkakin kamalalla tavalla, sanoi hän. — Mutta Valentine, Valentine, ystävä-parka, jaksako hän kestää tämän surun taakan?

Näin sanoessaan hän katseli vuoroin kolmea valkoverhoista ja yhtä punaverhoista ikkunaa. Rouva Villefort oli ilmeisesti sammuttanut lampunsa ja ainoastaan yölamppu loi valonsa verhoihin.

Mutta kolmesta valkoverhoisesta ikkunasta aukeni yksi. Unin liedelle asetettu kynttilä loi valoaan ulos, ja hän näki varjon nojautuvan parvekkeen reunaa vastaan.

Morrel vavahti. Hän oli kuulevinaan nyyhkytystä.

Eihän ollut laisinkaan ihmeellistä, että tämä tavallisesti niin urhoollinen ja voimakas mies, jota nyt hämmensi kaksi ihmiskunnan voimakkainta intohimoa, rakkaus ja pelko, heikontui siinä määrin, että joutui taikauskoisten kuulohäiriöitten valtaan. Valentine ei voinut nähdä häntä, mutta hän oli kuitenkin varma, että tuo ikkunassa häivähtänyt varjo häntä kutsui. Hän riensi piilostaan, ja ajattelematta, että joku voisi hänet nähdä, Valentine säikähtyä ja kirkaista vasten tahtoaan, hän harppasi nurmikon poikki, joka päilyi kuutamossa kuin valkoinen järvi, saapui talon edessä olevien ruukkumyrtytien luo, tuli porille, juoksi niitä ylös, tarttui oveen, joka heti aukeni.

Valentine ei ollut häntä nähnyt. Hänen silmänsä seurasivat taivaalla kiitävää valkoista pilveä, joka näytti korkeuteen kohoavalta sielulta. Hänen runollinen ja kiihtynyt mielensä sanoi, että se oli hänen äidinäitinsä sielu.

Morrel oli kulkenut eteisen poikki ja löytänyt portaitten käsipuun, pehmeät matot estivät hänen askeltensa ääntä kuulumasta. Sitä paitsi hän oli joutunut sellaiseen mielentilaan, että herra Villefort'inkaan läsnäolo ei olisi häntä kauhistuttanut. Jos Villefort olisi astunut hänen tielleen, hän olisi mennyt hänen luokseen, tunnustanut kaikki ja rukoillut tätä hyväksymään heidän rakkautensa. Morrel oli hullu.

Kaikeksi onneksi hän ei nähnyt ketään.

Tänä hetkenä hänellä oli hyötyä siitä, että Valentinen kuvauksen nojalla hän tunsu tarkoin talon huonejärjestyksen. Kun hän oli päässyt portaiden yläpäähän, neuvoi nyyhkytys, jonka soinnun hän tunsu, hänelle tien. Hän kääntyi. Raollaan olevasta ovesta näkyi valoa ja kuului huokauksia. Hän avasi oven ja astui sisään.

Vuodekomerossa, valkoisen vaatteiden alla, jonka läpi erottautui pään ja vartalon muoto, lepäsi vainaja. Kuolemaan liittynsä salaisuus teki hänet Morrelin mielestä kammottavaksi.

Vuoteen vieressä, pää painuneena syvälle leveän nojatuolin tyynyihin, oli Valentine polvillaan kätet ristissä.

Hän oli lähtenyt avoimen ikkunan luota ja rukoili niin hartaasti, että kovakin sydän siitä olisi heltynyt. Sanat tulivat hänen suustaan nopeasti, sekavina, sillä tuska kuristi polttavilla kourillaan hänen kurkkuaan.

Ikkunasta tulviva kuutamo himmensi kynttilän loiston ja väritti kaamealla valollaan tämän synkeän näyn.

Vaikka Morrel ei ollutkaan erikoisen uskonnollinen, vaikka häneen ei ollut helppo vaikuttaa, niin Valentine suru järkytti häntä syvästi. Hän huokasi, sopersi nimen, ja silloin nosti tyttö tynnystä marmorinkalpeat, kyneleiset kasvonsa ja kääntyi häneen. Hän näki Morrelin, mutta ei osoittanut mitään hämmästyksiä. Surun täyttämässä sydämessä ei ole välitunteita.

Morrel ojensi kätensä tytölle. Valentine pyysi anteeksi, ettei ollut tullut häntä tapaamaan, osoittamalla vain vaatteiden alla lepäävää ruumista, ja alkoi uudelleen nyyhkyttää.

Ei kumpikaan tohtinut puhua tässä huoneessa. Itse kuolema tuntui vielä seisovan siellä vaatien hiljaisuutta.

Viimein Valentine uskalsi puhua.

— Ystävä, sanoi hän, — kuinka olette täällä? Sanoisin teille tervetuloa, ellei kuolema olisi avannut teille tämän talon ovea.

— Valentine, vastasi Morrel väräjäväällä äänellä ja kätet ristissä, — odotin puoli yhteentoista asti. Kun teitä ei kuulunut, tulin levottomaksi, hyppäsin muurin yli, jouduin puutarhaan. Silloin kuulin puhuttavan tästä kamalasta onnettomuudesta.

— Ketkä puhuivat? kysyi Valentine.

Morrel vavahti, sillä tohtorin ja Villefort'in keskustelu johtui hänen mieleensä, ja hän oli näkevinään vaatteiden läpi vainajan kouristuneet jäsenet, jäykistyneen kurkun ja siniset huulet.

— Palvelijat, vastasi hän.

— Mutta tulemalla tänne syöksette meidät perikatoon, sanoi Valentine kauhistumatta ja suuttumatta.

— Antakaa minulle anteeksi, sanoi Morrel yhtä tynesti, — minä lähden.

— Ei, sanoi Valentine, — joku voisi teidät nähdä, jääkää.

— Mutta jos joku tulee?

Nuori tyttö pudisti päätään.

— Ei kukaan tule, sanoi hän, — olkaa rauhassa, tuossa on suojelijamme.

Ja hän osoitti vaatteen läpi hämmöttävää ruumista.

— Mutta miten on käynyt Franz d'Epinayn? Kertokaa minulle, sanoi Morrel.

— Herra Franz saapui allekirjoittamaan avioliittosopimusta juuri silloin, kun äidinäitini kuoli.

— Ah! huudahti Morrel iloissaan, sillä hän ajatteli itsekseen, että tämä kuolemantapaus viivyttäisi paljon Valentinin häitä.

— Mutta tuskaani lisää se, sanoi nuori tyttö, aivan kuin tämä tunne heti olisi saanut rangaistuksensa, — että äidinäitini kuollessaan määräsi, että avioliitto on solmittava mahdollisimman pian. Hänkin toimi minua vastaan, vaikka luuli minua suojaavansa.

— Kuulkaa! sanoi Morrel.

He vaikenivat.

Kuului, miten ovi aukeni ja joku käveli käytävässä ja portailla.

— Isäni lähtee työhuoneestaan, sanoi Valentine.

— Ja saattaa tohtoria pois, lisäsi Morrel.

— Mistä tiedätte, että tohtori on täällä? kysyi Valentine kummastuneena.

— Otaksun vain, sanoi Morrel.

Valentine katsoi nuoreen mieheen.

Kadulle vievä ovi kuului sulkeutuvan. Herra Villefort sulki sen lisäksi puutarhaan vievän oven ja nousi portaita ylös.

Saavuttuaan eteiseen hän mietti, menisikö omaan huoneeseensa vai poikkeaisiko rouva Saint-Méranin huoneeseen. Morrel kätkeytyi erään verhon taakse. Valentine ei liikahtanutkaan. Syvä suru aivan kuin nosti hänet kaiken pelon yläpuolelle.

Herra Villefort meni omaan huoneeseensa.

— Nyt, sanoi Valentine, — ette enää voi poistua puutarhan- ettekä kadunpuoleisesta ovesta.

Morrel katsoi kummastuneena nuoreen tyttöön.

— Nyt ei ole muuta varmaa tietä, sanoi Valentine, — kuin kulkea isoisäni huoneiston kautta.

Hän nousi.

— Tulkaa, sanoi hän.

— Minne? kysyi Maximilien.

— Isoisäni luo.

— Minä, herra Noirtier'n luo?

— Niin.

— Tarkoitatteko todellakin sitä?

— Olen jo kauan aikonut sitä. Minulla ei ole enää muuta ystävää maailmassa, ja me molemmat tarvitsemme häntä ehdottomasti... Tulkaa!

— Olkaa varovainen, Valentine, sanoi Morrel epäröiden, suostuisiko tytön tahtoon. — Olkaa varovainen, side on pudonnut silmiltäni. Tulin tänne luvattomasti. Ajatteletteko itse järkevästi, ystäväni?

— Ajattelen, sanoi Valentine, — enkä arkaile tänä hetkenä muuta kuin sitä, että jätän yksin äidinäitini ruumiin, jonka ääreen lupasin jäädä.

— Valentine, sanoi Morrel. — Kuolema on itsestään pyhä.

— Niin on, sanoi nuori tyttö. — Sitä paitsi ei käyntimme kestä kauaakaan, tulkaa.

Valentine meni käytävän poikki ja laskeutui pieniä portaita, joita myöten päästiin Noirtier'n luo. Morrel seurasi häntä varpaillaan. Heidän saavuttuaan huoneiston eteen oli vanha palvelija portailla.

— Barrois, sanoi Valentine, — sulkekaa ovi älkääkään päästäkö ketään tänne.

Valentine astui edellä sisään.

Noirtier istui vielä nojatuolissaan, kuulostellen tarkkaan jokaista ääntä. Vanha palvelija oli tuonut hänelle tietoja kaikesta, mitä talossa tapahtui, ja hän katseli ahnain silmin ovea kohden. Kun hän näki Valentin, kirkastuivat hänen silmänsä.

Nuoren tytön käytöksessä ja ryhdissä oli niin juhlallinen ja vakava leima, että vanhus hämmästy. Vaikka hänen katseensa olikin loistava, oli se samalla kiihkeän kysyvä.

— Rakas isä, sanoi Valentine kiihkeästi, — kuule minua tarkkaan. Tiedäthän, että äidinäitini kuoli tunti sitten ja että paitsi sinua ei tällä hetkellä ole ketään ihmistä maailmassa, joka minua rakastaisi.

Suuri hellyyden ilme tuli vanhuksen silmiin.

— Voin siis uskoa sinulle suruni ja huoleni?

Halvaantunut vastasi myöntävästi. Valentine tarttui Maximilienin käteen.

— Katso siis tarkkaan tätä miestä, sanoi hän.

Vanhus loi tutkivan ja hiukan kummastuneen katseensa Morreliin.

— Hän on Maximilien Morrel, tuon kunnan marseillelaisen laivanvarustajan poika, josta varmaankin olet kuullut puhuttavan?

Olen, ilmaisi vanhus.

— Tuo nimi on moitteeton, ja Maximilien tekee sen kohta kunniakkaaksi, sillä kolmikymmenvuotiaana hän on jo spahiväen kapteeni ja kunnialegioonan jäsen.

Vanhus ilmaisi muistavansa sen.

— No niin, isä, sanoi Valentine laskeutuen polvilleen vanhuksen eteen ja viitaten kädellään Maximilieniin, — minä rakastan häntä enkä tahdo tulla kenenkään muun omaksi! Jos minut pakotetaan toisen kanssa naimisiin, kuolen tai surmaan itseni.

Halvatun silmät ilmaisivat kokonaista ajatusten myrskyä.

— Pidäthän Maximilien Morrelista, isä? kysyi nuori tyttö.

— Pidän, ilmaisi liikkumaton vanhus.

— Ja voithan suojella meitä, jotka olemme lapsiasi, isäni vihaa vastaan?

Noirtier loi älykkään katseensa Morreliin aivan kuin sanoen:

— Sen saamme nähdä.

Maximilien ymmärsi.

— Neiti, teillä on pyhä tehtävä täytettävänä äidinäitinne huoneessa. Sallitteko minulle kunnian puhua vähän aikaa herra Noirtier'n kanssa?

— Niin, niin, sitä minä tahdon, ilmaisi vanhuksen katse.

Sitten hän katsoi levottomasti Valentineen.

— Miten hän sinua ymmärtää, sitä kai tarkoitat, isä?

— Niin.

— Ole rauhassa! Olemme niin usein keskustelleet sinusta, että hän varsin hyvin tietää, miten sinun kanssasi voi puhua.

Sitten hän kääntyi Maximilienin puoleen ja sanoi suloisesti hymyillen, vaikkakin hymyä verhosi syvä surullisuus:

— Hän tietää kaiken, minkä minä tiedän.

Valentine nousi, toi tuolin Morrelille, varoitti Barrois'ta olemaan päästämättä ketään sisään ja poistui suudeltuaan isoisäänsä ja sanottuaan hyvästi Morrelille.

Sitten Morrel osoittaakseen Noirtier'lle, että hän nautti Valentineen luottamusta ja tunsikin kaikki hänen salaisuutensa, otti sanakirjan, kynän ja paperia ja asetti ne pienelle pöydälle, jolla oli lamppu.

— Ensiksi, sanoi Morrel, — sallikaa minun kertoa, kuka olen, miten olen rakastunut neiti Valentineen, ja mitkä ovat aikomukseni hänen suhteensa.

— Minä kuuntelen, ilmaisi Noirtier.

Juhlallinen oli tämä vanhus, joka näköjään oli vain muille taakaksi, mutta joka nyt oli tullut kahden nuoren, kauniin, voimakkaan ja juuri elämään astuvan rakastavan ainoaksi suojelijaksi ja turvaksi.

Hänen kasvoillaan oli ylhäinen ja arvokas ilme, joka teki syvän vaikutuksen Morreliin, kun hän aloitti kertomuksensa.

Hän kertoi, miten oli tutustunut Valentineen ja rakastunut häneen ja miten Valentine yksinäisenä ja onnettoman oli ottanut hänen tunnustuksensa vastaan. Hän kertoi syntyperänsä, mainitsi asemansa ja varallisuutensa. Ja etsiessään aina välillä vastausta vanhuksen silmistä hän näki näiden ilmaisevan:

— Hyvä on, jatkakaa.

— Nyt, sanoi Morrel lopetettuaan ensimmäisen osan kertomustaan, — nyt, kun olen teille ilmaissut rakkauteni ja toiveeni, rohkenen sanoa, mitkä ovat tulevaisuudentuumani.

— Sanokaa, ilmaisi vanhus.

Ja Morrel kertoi kaiken Noirtier'lle, kertoi, että vaunut odottivat aitauksen sisäpuolella ja että hän aikoi ryöstää Valentineen ja viedä hänet sisarensa luo, mennä hänen kanssaan naimisiin ja nöyrästi odottaa Villedorfin anteeksiantoa.

— Ei, sanoi Noirtier.

— Eikö? lausui Morrel. — Eikö meidän pitäisi tehdä niin?

— Ei.

— Te ette siis hyväksy tätä suunnitelmaa?

— En.

— No niin, on toinenkin keino, sanoi Morrel.

Vanhuksen kysyvä katse tiedusti: mikä?

— Minä menen Franz d'Épinayn luo — olen onnellinen voidessani sanoa tämän neiti Valentineen poissa ollessa —, ja pakotan hänet menettelemään aatelismiehen tavoin.

Noirtier'n katse kysyi yhä.

— Kerron nimittäin hänelle, mitkä siteet liittävät minut neiti Valentineen. Jos hän on hieno mies, niin hän luopuu vapaaehtoisesti morsiamestaan ja voittaa elinkautisen uhrautuvan ystävytyeni. Ellei hän suostu, vaan pitää kiinni omasta edustaan tai naurettavasta ylpeydestä — vaikka tietää, että Valentine rakastaa minua —, ryhdyn hänen kanssaan kaksintaisteluun ja annan hänelle oikeuden valita itselleen edullisimman taistelutavan. Silloin joko minä surmaan hänet tai hän minut. Jos minä surmaan hänet, niin tiedän, ettei hän mene Valentineen kanssa naimisiin; jos hän surmaa minut, niin tiedän, ettei Valentine mene hänen kanssaan naimisiin.

Hyvillään katseli Noirtier nuoren miehen jaloja ja avomielisiä kasvoja, mutta kun Morrel oli lopettanut, sulki hän useaan kertaan silmänsä, minkä tiedämme merkinneen kieltävää vastausta.

— Eikö? sanoi Morrel. — Ette siis hyväksy tätä toistakaan ehdotusta?

— En sitä hyväksy, ilmaisi vanhus.

— Mutta mitä sitten teemme? kysyi Morrel. — Rouva Saint-Méranin viimeiset sanat ovat olleet, että hänen tyttärentyttärensä häitä ei saa viivyttää. Pitääkö minun sallia se?

Noirtier pysyi liikkumattomana.

— Nyt ymmärrän, sanoi Morrel, — minun pitää odottaa.

— Niin.

— Mutta asioiden lykkääminen on meille turmioksi, lausui nuori mies. — Valentine on yksinään, ja hänet pakotetaan tottelemaan niin kuin lapsi pakotetaan. Uskokaa minua, ei ole mitään muuta keinoa kuin ne kaksi, jotka jo mainitsin. Suokaa anteeksi, että nuori mies puhuu teille tällä tavoin. Sanokaa, kumpaa pidätte edullisempana. Sallitteko, että neiti Valentine luottaa kunniasanaani ja toimii lupauksensa mukaan.

— En.

— Pitääkö siis minun mennä herra d'Épinayn luo?

— Ei.

— Mutta, hyvä Jumala, mistä siis tulee se apu, jota taivaalta odotamme?

Vanhus hymyili silmillään, niin kuin hänen tapansa oli hymyillä, kun hänelle puhuttiin taivaasta. Vanhassa jakobiinissa oli säilynyt vähän ateistin vikaa.

— Sattumako meitä auttaa? kysyi Morrel.

— Ei.

— Tekö?

— Niin.

— Tekö?

— Niin, ilmaisi vanhus uudelleen.

— Ymmärrättehän mitä kysyn? Suokaa anteeksi, kun kysyn vielä kerran, mutta teidän vastauksestanne riippuu elämäni. Tuotteko te meille pelastuksen?

— Tuon.

— Oletteko siitä varma?

— Olen.

— Takaatteko sen?

— Takaan.

Ja hänen katseessaan oli niin suuri voima ja varmuus, että täytyi luottaa hänen tahtoonsa ja kykyynsä.

— Kiitos, kiitos, tuhat kertaa kiitos! Mutta ellei Jumala tee ihmettä ja lahjoita teille jälleen puhelajaa, liikuntaa, toimintakykyä, kuinka voitte te, tuoliin kahlehdittuna, mykkänä ja liikkumattomana, kuinka voitte te vastustaa tätä avioliittoa?

Hymy kirkasti vanhuksen kasvot, omituinen hymy, joka näkyi vain silmissä.

— Minun pitää siis odottaa? kysyi nuori mies.

— Niin.

— Mutta entä avioliittosopimus?

Sama hymy ilmaantui jälleen vanhuksen silmiin.



— Tarkoitatteko, ettei sitä allekirjoitetakaan?

— Tarkoitan, sanoi Noirtier.

— Siis avioliittosopimusta ei allekirjoitetakaan! huudahti Morrel. — Anteeksi, anteeksi, mutta suurta onnea saa epäillä. Sopimusta ei siis allekirjoiteta?

— Ei, sanoi halvaantunut.

Tästä vakuutuksesta huolimatta Morrelin oli vaikea uskoa onneensa. Vanhuksen lupaus oli niin omituinen, että se saattoikin johtua sielullisten lahjojen heikentymisestä eikä tahdonvoimasta. Onhan luonnollista, että hullu, joka ei tunne omaa vajavuuttaan, uskoo voivansa toteuttaa sellaista, mikä menee yli hänen voimiensa. Heikko puhuu taakoista, jotka hän jaksaa nostaa, pelkuri lättiläisistä, jotka hän kukistaa, köyhä aarteista, joita hän pitää hallussaan, vähäpätöinenkin talonpoika voi ylimielisyydessään sanoa itseään Jupiteriksi.

Noirtier joko ymmärsi nuoren miehen epäröimisen tai ei täydellisesti luottanut hänen tottelevaisuuteensa, yhtä kaikki, hän katsoi terävästi häneen.

— Mitä tahdotte? kysyi Morrel. — Pitääkö minun vielä kerran luvata, etten toimi millään tavoin?

Noirtier'n katse pysyi terävänä aivan kuin sanoakseen, ettei hän ollut tyytyväinen pelkkään lupaukseen. Sitten hänen katseensa siirtyi kasvoista käteen.

— Vaaditteko minulta valaa? kysyi Maximilien.

— Vaadin, vastasi halvaantunut.

Morrel huomasi vanhuksen panevan suurta painoa tähän valaan. Hän ojensi kätensä.

— Kautta kunniani, sanoi hän, — vannon odottavani siihen asti, kunnes olette päättänyt, millä tavoin on toimittava herra d'Epinaista vastaan.

— Hyvä, vastasi vanhuksen katse.

— Pitääkö minun nyt lähteä? kysyi Morrel.

— Pitää.

— Kohtaamatta neiti Valentinea?

— Niin.

Morrel nyökkäsi ilmaisten olevansa valmis tottelemaan.

— Nyt, jatkoi Morrel, — sallikaa, että poikanne suutelee teitä samoin kuin äsken tyttärennekin.

Noirtier'n katseen ilmeestä ei voinut erehtyä.

Nuori mies painoi huulensa vanhuksen otsalle samaan kohtaan, mihin nuori tyttö oli omansa painanut.

Sitten hän kumarsi toisen kerran vanhukselle ja poistui.

Eteisessä hän tapasi vanhan palvelijan, jolle Valentine oli selittänyt asian. Tämä odotti Morrelia ja kuljetti hänet pimeää käytävää myöten ovelle, josta päästiin puutarhaan.

Morrel riensi ristikkoportille, pääsi pensaiden avulla kiipeämään muurille, tikapuita myöten alas ja vaunujensa luo. Hän astui niihin ja ajoi mielenliikutuksista herpaantuneena, mutta rauhallisena puoliyön aikaan Meslay-kadulle, heittäytyi vuoteelleen ja nukkui sikeästi, aivan kuin olisi ollut humalassa.

#### 74. Villefort'in perhehauta

Kahta päivää myöhemmin oli suuri joukko ihmisiä kokoontunut kello kymmenen aikaan aamulla Villefort'in asunnon edustalle, ja pitkä rivi suruvaunuja odotti Saint-Honoré- ja Pépinière-kaduilla.

Näiden vaunujen joukossa oli eräät omituisen näköiset, jotka näyttivät saapuneen pitkän matkan päästä. Ne olivat jonkinmoiset mustaksi maalatut rahtivaunut, ja olivat saapuneet hautaustilaisuuteen

ensimmäisinä.

Nämä vaunut olivat tuoneet markiisi Saint-Méranin ruumiin. Omituinen sattuma oli järjestänyt niin, että hautajaisvieraat, jotka olivat tulleet saattamaan yhtä ruumista, saivatkin saattaa kahta näiden viimeiseen leposijaan.

Hautajaisvieraitten lukumäärä oli hyvin suuri. Markiisi Saint-Méran, kuningas Ludvig XVIII:n ja kuningas Kaarle X:n innokkain ja uskollisin palvelija, oli saanut paljon ystäviä, ja hautajaisiin tuli lisäksi suuri joukko sellaisia, jotka yhteiskunnallisten seikkojen vuoksi olivat joutuneet yhteyteen Villefort'in kanssa.

Viranomaisille annettiin heti tieto uudesta kuolemantapauksesta, ja nämä sallivat viettää molemmat hautajaiset yht'aikaa. Toiset ruumisvaunut, jotka olivat yhtä komeat kuin markiisittarenkin, tuotiin Villefort'in talon eteen, ja arkku nostettiin rahtivaunuista niihin.

Ruumiit haudattaisiin Père-Lachaisen hautausmaahan, jonne Villefort jo aikoja sitten oli valmistuttanut perhehaudan. Tähän holviin oli jo viety Renée-raukan ruumis, ja kymmenen vuoden eron jälkeen hänen vanhempansa tulivat hänen luokseen.

Pariisi, joka aina on utelias ja mielellään katselee juhlallisia hautajaisia, seurasi hurskaan vaiteliaana, miten komeassa kulkueessa vietiin viimeiseen leposijaansa kaksi vanhan aateliston jäsentä, jotka olivat kuuluisat sukuusteistaan, ylhäisistä tavoistaan ja horjumattomasta uskollisuudestaan periaatteilleen.

Beauchamp, Albert ja Château-Renaud istuivat samoissa vaunuissa keskustellen näistä melkein yht'aikaa sattuneista kuolemantapauksista.

— Näin viime vuonna markiisitar Saint-Méranin Marseillessa, sanoi Château-Renaud, — palatessani Algeriasta. Hän oli luotu elämään sata vuotta, sillä hän oli erinomaisen terve, pirteä ja hyvin toimintahaluinen. Kuinka vanha hän oli?

— Kuudenkymmenenkuuden, vastasi Albert, — sen mukaan mitä Franz minulle kertoi. Mutta hän ei kuollut vanhuuttaan, vaan suruun. Sanotaan, että markiisin kuolema oli tehnyt häneen niin tärisyttävän vaikutuksen, ettei hän sen jälkeen ollut aivan järjissään.

— Mutta mihin tautiin hän kuoli? kysyi Beauchamp.

— Aivokuumeeseen, sanotaan, tai äkilliseen halvaukseen. Eikö se ole melkein sama asia?

— Halvaukseenko? toisti Beauchamp. — Sitä on vaikea uskoa. Minäkin näin markiisitar Saint-Méranin pari kertaa, ja hän oli lyhyt, hento, pikemmin herkkähermoinen kuin verevä. Hyvin harvoin sellaiset ihmiset kuin rouva Saint-Méran kuolevat halvaukseen.

— Olkoon kuinka tahansa, sanoi Albert, — olkoon kuoleman syynä mikä tahansa tai kuka lääkäri tahansa, niin saa herra Villefort, tai oikeammin neiti Valentine, tai vielä oikeammin ystävämme Franz suuren perinnön. Luullakseni kahdeksankymmentuhannen frangin vuotuiset korot.

— Ja perintö kasvaa vielä melkein kaksinkertaiseksi, kun tuo vanha jakobiini Noirtier kuolee.

— Siinä se onkin sitkeä ukko, sanoi Beauchamp. — Luulenpa, että hän on lyönyt vetoa kuoleman kanssa, että ennättää haudata kaikki sukulaisensa. Ja hän voittaakin vedon. Hän on entinen konventin jäsen, joka vuonna 1814 sanoi Napoleonille: "Hallituksenne taittuu, sillä se on kasvi ja on sen vuoksi liian nopeasti kasvanut. Ottakaa tasavalta holhoojaksi, laatikaa perustuslaki ja palatkaa taistelukentälle, ja minä takaan, että saatte viisisataatuhatta sotilasta, näette uuden Marengon ja uuden Austerlitzin. Poliittiset mielipiteet eivät kuole, ne vain toisinaan nukkuvat ja ovat herätessään voimakkaammat kuin levolle mennessään."

— Hän näyttää käsittelevän ihmisiä aivan samoin kuin mielipiteitä, huomautti Albert. — Mutta miten Franz tulee toimeen ukon kanssa — tähän ei voi tulla toimeen ilman hänen vaimoan? Niin, missä onkaan Franz?

— Hän istuu ensimmäisissä vaunuissa herra Villefort'in seurassa, joka pitää häntä jo perheenjäsenenä.

Melkein kaikissa saattueeseen kuuluvissa vaunuissa keskusteltiin samaan tapaan. Kaikki kummastelivat näitä kahta toisiaan seurannutta kuolemantapausta, mutta kukaan ei epäillytkään, että asiaan kätkeytyisi sellainen kamala salaisuus, josta Avrigny yöllisellä kävelyllään oli puhunut Villefort'ille.

Noin tunnin ajon jälkeen saavuttiin hautausmaalle. Oli kaunis mutta pilvinen päivä, ja ilma oli siis

sopuinnassa hautajaisten kanssa. Niiden joukossa, jotka suuntasivat kulkunsa perhehauta kohden, Château-Renaud huomasi myös Morrelin. Tämä oli tullut paikalle omissa vaunuissaan ja kulki yksinään, hyvin kalpeana ja vaiti kapeata, kuusien reunustamaa käytävää myöten.

— Te täällä! sanoi Château-Renaud pistäen kätensä kapteenin kainaloon. Oletteko Villefort'in tuttavina? Miksi en koskaan ole nähnyt teitä heidän luonaan?

— En tunne herra Villefort'ia, vastasi Morrel, — mutta tunsin rouva Saint-Méranin.

Albert ja Franz liittyivät heihin.

— Tämä paikka ei ole sovelias esittelyä varten, sanoi Albert. — Mutta samapa tuo, emmehän ole taikauskaisia. Herra Morrel, sallikaa minun esitellä teille Franz d'Épinay, verraton matkatoverini, jonka seurassa tein kiertokulkuni Italiassa. Rakas Franz, herra Maximilien Morrel, verraton ystävä, jonka olen saanut sinun poissa ollessasi ja jonka nimen saat kuulla joka kerta, kun puhun sydämeistä, älystä ja rakastettavuudesta.

Morrel epäröi hetkisen. Hän kysyi itseltään, eikö olisi valheellista tervehtiä rakastettavasti miestä, jota vastaan hän salaa taisteli. Mutta hän muisti valansa ja hetken vakavuuden; hän koetti hillitä kasvojensa ilmeitä ja kumarsi Franzille.

— Neiti Villefort on hyvin suruissaan, eikö olekin? kysyi Debray Franzilta.

— Hän on aivan käsittämättömän surullinen, vastasi Franz. — Hän oli tänä aamuna niin huonon näköinen, että tuskin tunsin häntä.

Nämä sanat koskivat kipeästi Morrelin sydämeen. Tuo mies oli siis nähnyt Valentinen ja puhutellut häntä? Nuoren, kuohahtavan upseerin täytyi käyttää koko tarmonsaa hillitäkseen itseään ja pitääkseen valansa.

Hän tarttui Château-Renaud'n käsivarteen ja joudutti häntä holvin luo, jonka eteen hautaustoimiston miehet olivat laskeneet molemmat arkut.

— Suurenmoinen asunto, sanoi Beauchamp luoden katseensa perhehautaun. — Kesäpalatsi ja samalla talvipalatsi. Kerran tekin sinne joudutte, rakas d'Épinay, sillä teidän kuulutte perheeseen. Minä, joka olen filosofi, tahdon saada asuntoni maalta, pienen majan puiden alta, enkä tahdo noin paljon raskaita kiviä ruumisraukkani päälle. Kuollessani sanon lähelläni oleville niin kuin Voltaire Pironille: "Menen maalle", ja kaikki on loppunut... Rohkaiskaa mielenne, Franz, vaimonnehän saa perää.

— Te olette toden totta sietämätön, sanoi Franz. — Poliitikassa olette tottunut nauramaan kaikelle, ja suuria asioita johtavat miehet eivät tavallisesti usko mitään. Mutta kun teillä on kunnia puhutella tavallisia ihmisiä, Beauchamp, niin koettakaahan ottaa mukaan sydämenne, jonka jätätte eduskunnan tai päärien kamarin vaatesäilöön.

— Hyvä Jumala, sanoi Beauchamp, — mitä onkaan elämä? Pysähdys kuoleman eteisessä.

— Beauchamp kyllästyttää minua, sanoi Albert. Hän peräytyi Franzin kera ja jätti Beauchamp'in jatkamaan filosofisia mietiskelyjään Debray seurassa.

Villefort'in hautaholvi oli valkoista kiveä ja noin kahdenkymmenen jalan korkuinen. Väliseinä jakoi sen kahteen osastoon, Saint-Méranin ja Villefort'in perheitä varten, ja kumpaankin osastoon oli oma ovensa.

Siellä ei näkynyt niin kuin muissa haudoissa noita inhoittavia laatikoita, joihin kuolleet pistetään tilan säästämiseksi ja joihin sitten asetetaan nimikilvet. Pronssiovesta näkyi vain synkkä ja juhlallinen eteinen, joka oli väliseinällä erotettu muusta haudasta. Siitä johtivat ovet kumpaankin kammioon.

Täällä sai suru vapaasti päästä valloilleen, eivätkä sitä häirinneet nuo meluavat sivulliset, jotka Père-Lachaisen hautausmaalla tekevät kävelyretkiään tai panevat toimeen lemmentouhujaan ja hälinällään sekaantuvat hiljaiseen hartauteen ja itkuun.

Arkut vietiin oikeanpuoleiseen, Saint-Méranin suvun hautaholviin ja laskettiin heitä varten valmistetuille korokkeille. Villefort, Franz ja muutamat lähimmät sukulaiset menivät tähän kaikkein pyhimpään osastoon.

Kun hautausmenot oli suoritettu oven luona, eikä mitään puheita pidetty, niin hautausvieraat hajaantuivat heti. Château-Renaud, Albert ja Morrel lähtivät omaan suuntaansa, Debray ja Beauchamp

omaansa.

Franz jäi Villefort'in seurassa hautausmaan portille. Morrel viivytteli tahallaan ja näki Franzin ja Villefort'in nousevan suruvaunuihin. Hän pelkäsi pahaa tästä heidän yhdessäolostaan. Vaikka hän sitten Pariisiin palatessa istui samoissa vaunuissa kuin Château-Renaud ja Albert, ei hän kuullut mitään heidän keskustelustaan.

Kun Franz hautausmaalla aikoi erota Villefort'ista, kysyi tämä:

— Herra, paroni, milloin näen teidät jälleen?

— Milloin vain itse tahdotte, vastasi Franz.

— Niin pian kuin mahdollista.

— Olen käskettävänänne. Lähdemmekö yhdessä?

Tuleva appi ja vävy nousivat samoihin vaunuihin, ja sen vuoksi Morrel nähdessään heidät yhdessä tuli syystäkin levottomaksi.

Villefort ja Franz palasivat Saint-Honoréhen.

Poikkeamatta kenenkään luo, puhumatta sanaakaan vaimolleen tai tyttarelleen avasi kuninkaallinen prokuraattori työhuoneensa oven ja pyysi Franzia istumaan.

— Herra d'Epinau, sanoi hän, — tämä hetki ei ole asialleni niin sopimatonta, kuin aluksi saattaa näyttää, sillä onhan vainajan tahdon noudattaminen ensimmäinen uhri, jonka lasken hänen arkulleen. Asiani on siis muistuttaa teitä siitä toivomuksesta, jonka markiisitar Saint-Méran kuolinvuoteellaan ilmaisi, nimittäin että Valentinen häitä ei saa viivyttää. Tiedättehän, että vainajan asiat olivat täysin kunnossa ja että hänen testamenttinsa nojalla koko Saint-Méranien omaisuus joutuu Valentinelle. Notaari näytti minulle eilen nämä paperit, joiden perusteella avioliittosopimus voidaan lopullisesti laatia. Voitte käydä notaarin luona ja minun puolestani pyytää näitä papereita nähdäkseenne. Notaari on herra Deschamps ja asuu Saint-Honoréssa Beauvau-torin varrella.

— Hyvä herra, sanoi d'Epinau, — neiti Valentine on niin syvän surun vallassa, ettei hänen tällä hetkellä sovi ajatella häitä. Pelkään toden totta...

— Valentine ei toivo mitään niin hartaasti kuin saada täyttää vainajan viimeisen toivomuksen, sanoi Villefort. — Siltä taholta ei siis ole mitään esteitä, sen takaan.

— Koska ei niitä ole minullakaan, voitte menetellä aivan oman tahtonne mukaan, sanoi Franz. — Olen antanut sanani, ja sen pitäminen tuottaa minulle sekä iloa että onnea.

— Mikään ei siis estä meitä, sanoi Villefort. — Avioliittosopimus on valmiina, allekirjoittaminen voi siis tapahtua vaikka tänään.

— Mutta entä suruaika? esteli Franz.

— Olkaa rauhassa, jatkoi Villefort, — minun talossani ei suinkaan jätetä soveliaisuuden sääntöjä noudattamatta. Valentine voi mennä tavan vaatimaksi kolmen kuukauden ajaksi tiluksilleen Saint-Méranisiin, sillä nämä tilukset kuuluvat nyt hänen perintöönsä. Häät voidaan viettää siellä viikon päästä kaikessa hiljaisuudessa ilman mitään juhlallisuuksia. Markiisitar Saint-Méran toivoikin, että hänen tyttärentyttärensä häät vietettäisiin tällä maatilalla. Häiden jälkeen te voitte palata Pariisiin, ja vaimonne saa viettää nuo kolme kuukautta maalla äitipuolensa seurassa.

— Niin kuin vain suvaitsette määrätä, sanoi Franz.

— Suvaitkaa siis odottaa puoli tuntia. Valentine tulee salonkiin. Lähetän noutamaan herra Deschamps'ia, luemme sopimuksen yhdessä ja kirjoitamme sen alle, ja tänä iltana rouva Villefort vie neiti Valentinen maatilalle, jonne menemme heitä tapaamaan viikon päästä.

— Minulla on vain yksi pyyntö, sanoi Franz.

— Mikä?

— Toivon, että Albert de Morcerf ja Raoul de Château-Renaud saavat olla läsnä allekirjoitustilaisuudessa. Tiedättehän, että he ovat minun todistajiani.

— Puolessa tunnissa on heille lähetetty sana. Tahdotteko itse mennä heitä noutamaan vai lähetättekö

jonkun muun heidän luokseen?

— Mieluimmin menen itse.

— Odotan siis teitä puolen tunnin päästä, paroni, ja puolen tunnin päästän Valentine on valmis.

Franz kumarsi herra Villefort'ille ja poistui.

Tuskin oli kadulle johtava ovi sulkeutunut hänen jälkeensä, kun Villefort lähetti sanan Valentinelle ja käski häntä olemaan salongissa puolen tunnin kuluttua, koska silloin odotettiin notaaria ja herra d'Epinayn todistajia.

Tämä odottamaton uutinen herätti talossa suurta huomiota. Rouva Villefort ei ottanut sitä uskoakseen, ja Valentineen se vaikutti kuin salaman isku.

Hän katsoi ympärilleen kuin etsiäkseen jotakuta, joka voisi häntä auttaa.

Hän aikoi mennä isoisänsä luo, mutta portailla hän tapasi herra Villefort'in, joka tarttui hänen käsivarteensa ja talutti hänet salonkiin.

Eteisessä Valentine tapasi Barrois'n ja loi vanhaan palvelijaan epätoivoisen katseen.

Vähän Valentineen jälkeen saapui rouva Villefort pikku Edouardin seurassa salonkiin. Huomasi kyllä, että perhesuru oli koskenut häneenkin. Hän oli kalpea ja näytti tavattoman väsyneeltä.

Hän istui, otti Edouardin polvelleen ja painoi tuon tuostakin melkein suonenvedontapaisesti rintaansa vasten lastaan, johon koko hänen elämänsä näytti kohdistuneen.

Kohta ajoivat kahdet vaunut pihaan, toisessa notaari, toisessa Franz ystävineen. Vähän ajan päästä kaikki olivat salongissa koolla.

Valentine oli niin kalpea, että siniset suonet hänen silmiensä ympärillä ja poskissaan erottuivat selvästi. Franz puolestaan ei voinut hillitä suurta mielenliikutustaan.

Château-Renaud ja Albert katsoivat toisiinsa kummastuneina. Hautajaiset eivät tuntuneet heistä niin surullisilta kuin tämä juhlatilaisuus.

Rouva Villefort oli istahtanut varjoon erään samettiverhon taakse, ja kun hän koko ajan kumartui poikansa puoleen, ei hänen kasvoiltaan voinut lukea, mitä hänen sydämessään liikkui.

Herra Villefort oli tapansa mukaan kylmän tyyni.

Kun notaari tunnollisesti, niin kuin virkamiehet ainakin, oli järjestänyt paperinsa pöydälle, istunut nojatuoliin ja nostanut silmälasinsa otsalleen, kääntyi hän Franzin puoleen.

— Tekö olette herra Franz de Quesnel, paroni Epinau? kysyi hän, vaikka varsin hyvin sen tiesi.

— Olen, vastasi Franz.

Notaari kumarsi.

— Minun on herra Villefort'in nimessä ilmoitettava teille, että aiottu avioliittonne neiti Villefort'in kanssa on saanut herra Noirtier'n muuttamaan säädöksensä poikansa tyttären suhteen, niin ettei hän annakaan tämän periä omaistaan, kuten oli suunnitellut. Kiiruhdamme lisäämään, jatkoi notaari, että kun testamentin laatijalla ei ole oikeutta peruuttaa muuta kuin osa omaisuudestaan ja kun hän on peruuttanut kaiken, niin tämä säädös ei pidä paikkaansa ja voidaan siis julistaa mitättömäksi.

— Niin kyllä, sanoi Villefort, — mutta ilmoitan jo edeltäpäin, että minun eläessäni ei riidellä isäni testamenttia rikki, asemani kun kieltää tekemästä mitään, joka tuntuisi häväistysjutulta.

— Olen pahoillani, sanoi Franz, — että neiti Valentineen läsnä ollessa on tällaisesta nostettu kysymys. En ole koskaan tiedustellut hänen varallisuuttansa, sillä onhan se näin vähennettynäkin kuitenkin suurempi kuin minun. Omaiseni ovat tästä avioliitosta etsineet arvokasta sukulaisuutta ja minä onneani.

Valentine nyökkäsi tuskin huomattavasti kiitokseksi, ja suuret kyynelvet vuotivat pitkin hänen poskeaan.

— Sitä paitsi, jatkoi herra Villefort, — vaikka menetättekkin näin osan teille tulevasta omaisuudesta, ei teidän pidä katsoa tätä testamentin äkillistä muuttamista loukkaukseksi. Se johtuu varmasti vain herra Noirtier'n heikontuneesta sieluntilasta. Isäni ei vastusta sitä, että Valentine menee naimisiin teidän kanssanne, vaan sitä, että hän ylipäänsä menee naimisiin. Jos olisi ollut kysymys jostakusta toisesta,

niin hän olisi menetellyt aivan samoin. Vanha ihminen on itsekäs, ja neiti Villefort oli herra Noirtier'n uskollinen toveri, mitä paronitar Epinay ei enää voi olla. Isäni onnettomasta tilasta johtuu, että hänelle hyvin harvoin puhutaan vakavista asioista, sillä hänen heikontunut sielunsa ei voisi niitä seurata. Olen aivan varma siitä, että vaikka hän muistaakin poikansa tyttären menevän naimisiin, hän on unohtanut, minkä nimen hänen poikansa tyttärenpoika saa.

Tuskin oli Villefort lopettanut lauseensa, johon Franz vastasi kumartamalla, kun ovi aukeni ja Barrois astui sisään.

— Hyvät herrat, sanoi hän niin varmallalla äänellä, ettei olisi luullut palvelijan voivan niin puhua isäntävälleen näin juhlallisessa tilaisuudessa. — Hyvät hertat, herra Noirtier de Villefort haluaa heti paikalla puhutella Franz de Quesneliä, paroni Epinaytä.

Hänkin, aivan samoin kuin notaari, lausui kaikki sulhasen nimet, ettei mitään erehdystä voisi syntyä.

Villefort vavahti, rouva Villefort pudotti poikansa polveltaan, Valentine nousi mykkänä ja kalpeana kuin kuvapatsas.

Albert ja Château-Renaud katsoivat toisiinsa entistä kummastuneempina.

Notaari katsoi Villefort'iin.

— Se on mahdotonta, sanoi kuninkaallinen prokuraattori. — Sitä paitsi ei herra d'Epinay tällä hetkellä voi poistua salongista.

— Juuri tällä hetkellä tahtoo isäntäni, herra Noirtier, puhua tärkeistä asioista Franz d'Epinayn kanssa.

— Isoisä Noirtier puhuu siis? kysyi Edouard tavanmukaisella hävyttömyydellään.

Mutta tämä ilkeys ei saanut rouva Villefort'iakaan hymyilemään, sillä kaikkien ajatukset olivat nyt kohdistuneet toisaanne ja hetki oli niin juhlallinen.

— Sanokaa herra Noirtier'ille, sanoi Villefort, — että hänen tahtoaan ei voida täyttää.

— Siinä tapauksessa herra Noirtier pyytää ilmoittaa, vastasi Barrois, — että hän antaa kantaa itsensä salonkiin.

Kummastus kasvoi kasvamistaan.

Jonkinmoinen hymy tuli rouva Villefort'in huulille. Valentine nosti huomaamattaan silmänsä aivan kuin kiittääkseen taivasta.

— Valentine, sanoi Villefort, — menkäähän tiedustelemaan, mitä tämä isoisänne uusi oikku merkitsee.

Valentine kiirehti muutaman askelen ovea kohden, mutta samassa herra Villefort pidätti häntä.

— Odottakaa, sanoi hän, — minä saatan teitä.

— Anteeksi, sanoi Franz vuorostaan. — Jos herra Noirtier nimenomaan tahtoo minua puhutella, niin minun velvollisuuteni ennen muita on mennä hänen luokseen. Sitä paitsi olen onnellinen saadessani tervehtiä häntä, koska minulla ei vielä tähän asti ole ollut sitä kunniaa.

— Hyvä Jumala, sanoi Villefort huomattavan levottomasti, — älkää suotta vaivautuko.

— Anteeksi, sanoi Franz niin kuin ainakin mies, joka on tehnyt päätöksensä. — En tahdo jättää käyttämättä tätä tilaisuutta todistaakseni herra Noirtier'ille, että hän on väärässä tuntiessaan vastenmielisyyttä minua kohtaan ja että olen päättänyt voittaa sen suurella uskollisuudellani ja hellyydelläni.

Ja Villefort'in estelyistä huolimatta Franz nousi vuorostaan ja seurasi Valentinea, joka jo astui portaita alas niin kuin hukkuva nähdessään oljenkorren. Herra Villefort seurasi heitä. Château-Renaud ja Morcerf katsoivat toisiinsa täysin ymmällä.

Kun ne kolme, joita hän odotti, olivat astuneet huoneeseen, katsoi hän oveen, ja palvelija sulki sen heti.

— Ottakaa huomioon, sanoi Villefort hiljaa Valentinelle, joka ei voinut salata iloaan, — jos herra Noirtier tahtoo ilmoittaa teille asioita, jotka voivat tehdä avioliittonne tyhjäksi, kiellän teitä ymmärtämästä häntä.

Valentine nyökkäsi, mutta ei sanonut mitään.

Villefort lähestyi Noirtier'ta.

— Tässä on Franz d'Epinau, sanoi hän. — Olette pyytänyt häntä luoksenne, ja hän on tullut. Olen puolestani jo kauan toivonut tätä tapaamista, jotta hän voisi todistaa teille, kuinka aiheettomasti vastustatte hänen avioliittoaan neiti Valentinin kanssa.

Noirtier vastasi luomalla Villefort'iin katseen, joka pani kylmät väreet kulkemaan pitkin tämän ruumista.

Hän kutsui katseellaan Valentinin lähemmäksi ja sai hänet ymmärtämään, että hän etsi sanaa *avain*. Sitten hän suuntasi katseensa kahden ikkunan välissä olevaan pieneen pöytään.

Valentine aukaisi pöydän laatikon ja löysi sieltä avaimen.

Kun hänellä oli tämä avain ja kun vanhus oli ilmaissut, että se todellakin oli hänen pyytämänsä avain, suuntautui halvaantuneen katse vanhaan pöytäkaappiin, jota moneen vuoteen ei ollut käytetty, koska tiedettiin, että siinä oli vain arvottomia papereita.

— Pitääkö minun avata pöytäkaappi? kysyi Valentine.

— Pitää, ilmaisi vanhus.

— Avaanko laatikot?

— Avaat.

— Sivuillako olevat?

— Ei.

— Keskimmäisenkö?

— Niin.

Valentine avasi sen ja otti sieltä paperikäärön.

— Tätäkö tahdotte, isoisä? kysyi hän.

— En.

Hän otti sieltä paperin toisensa jälkeen, kunnes laatikko oli aivan tyhjä.

— Mutta laatikko on nyt aivan tyhjä, sanoi hän.

Vanhuksen katse suuntautui sanakirjaan.

— Kyllä ymmärrän, isoisä, sanoi Valentine.

Hän lausui kaikki kirjaimet, kunnes tuli S:ään; silloin Noirtier pysäytti hänet.

Hän avasi sanakirjan ja etsi sanaan *salalaatikko* asti.

— Ja kuka tuntee tämän salalaatikon?

Noirtier katsoi oveen, jonka kautta palvelija oli poistunut.

— Barrois? kysyi nuori tyttö.

— Niin, ilmaisi Noirtier.

— Kutsunko hänet?

— Kutsu.

Valentine meni ovelle ja kutsui Barrois'n huoneeseen. Kärsimättömyyden hiki virtasi pitkin Villefort'in otsaa, ja Franz oli aivan ällistynyt.

Vanha palvelija tuli.

— Barrois, sanoi Valentine, — isoisäni käski minua ottamaan avaimen tuon pöydän laatikosta, avaamaan tämän pöytäkaapin ja tuon laatikon. Siinä on salalaatikko, jonka te kuulutte tuntevan. Avatkaa se.

Barrois katsoi vanhukseen.

— Totelkaa, sanoi Noirtier'n älykäs katse.

Barrois totteli. Laatikon pohja oli kaksinkertainen, ja sen alta tuli näkyviin mustalla nauhalla sidottu paperikimppu.

— Tätäkö tarkoitatte? kysyi Barrois.

— Niin, ilmaisi Noirtier.

— Kenelle minun pitää antaa nämä paperit? Herra Villefort'illeko?

— Ei.

— Neiti Valentinelleko?

— Ei.

— Herra Franz d'Epinaulleko?

— Niin.

Kummastuneena Franz astui askelen eteenpäin.

— Minulleko? sanoi hän.

— Niin.

Franz otti paperit Barrois'ilta ja katsoi päällekirjoituksen: "Nämä on kuoltuani annettava kenraali Durandille, joka kuollessaan jättäköön ne pojalleen ja käskeköön säilyttää niitä huolellisesti, sillä niiden joukossa on eräs hyvin tärkeä paperi."

— Mitä minun pitää tehdä näillä papereilla? kysyi Franz.

— Säilyttäkää ne sinetillä suljettuina, sanoi kuninkaallinen prokuraattori.

— Ei, ei, ilmaisi Noirtier kiihkeästi.

— Tahdotteko ehkä, että tämä herra ne lukee? kysyi Valentine.

— Tahdon, vastasi vanhus.

— Kuulettehan, herra paroni, isoisäni pyytää teitä lukemaan ne, sanoi Valentine.

— Istukaamme siis, lausui Villefort kärsimättömänä, — sillä tämä kestää jonkin aikaa.

— Istukaa! ilmaisi vanhuksen katse.

Villefort istui, mutta Valentine jäi seisomaan isoisänsä viereen nojaten hänen tuoliinsa, ja Franz seisoi hänen edessään paperit kädessään.

— Lukekaa, ilmaisi vanhuksen katse.

Franz avasi kuoren, ja huoneessa vallitsi syvä hiljaisuus. Sitä jatkui hänen alkaessaan lukea:

Ote päiväkirjasta, joka laadittiin bonapartelaisten klubissa Saint-Jaques-kadun varrella helmikuun 5. päivänä 1815.

Franz keskeytti.

— Helmikuun 5. päivänä! Samana päivänä, jona isäni surmattiin!



Valentine ja Villefort olivat vaiti. Vanhuksen katse vain sanoi selvästi:

— Jatkakaa!

— Lähtiessään tästä klubista isäni katosi, jatkoi Franz.

Noirtier'n katse teroitti:

— Lukekaa!

Hän jatkoi:

Me allekirjoittaneet, Louis-Jacques Beaurepaire, tykkiväen eversti, Etienne Duchampy, prikaatinkenraali, ja Claude Lecharpal, vesilaitos- ja metsäylihallituksen johtaja:

Selitämme, että helmikuun 4. päivänä saapui Elban saarelta kirje, joka suositteli bonapartelaisen klubin jäsenille kenraali Flavien de Quesneliä, joka palveltuaan keisaria vuodesta 1804 vuoteen 1815 oli täydellisesti luotettava napoleonilaisen hallituksen kannattaja, vaikkakin Ludvig XVIII oli liittänyt paronin arvonimen hänen tiluksiinsa Epinayssä.

Tämän johdosta lähetettiin kirje kenraali Quesnelille ja pyydettiin häntä saapumaan 5:nnen päivän kokoukseen. Kirjeessä ei mainittu, minkä kadun varrella ja missä talossa kokous aiottiin pitää. Sen alla ei ollut mitään nimeä, mutta kenraalille ilmoitettiin, että jos hän tahtoo olla valmiina, niin kello yhdeksän illalla tullaan häntä noutamaan.

Kokous kesti kello yhdeksästä illalla puoliyöhön.

Kello yhdeksän meni klubin puheenjohtaja kenraalin luo. Kenraali oli valmis. Puheenjohtaja ilmoitti ehdoksi hänen saapumiselleen, että hän ei saisi tietää, missä kokous pidettiin, että hänen silmilleen siis sidotaan side ja että hänen tulee vanhoa olevansa koettamatta ottaa sitä pois.

Kenraali Quesnel suostui näihin ehtoihin ja lupasi kunniasanallaan olla koettamatta nähdä, minne hänet vietiin.

Kenraali oli käskenyt vaunujensa olla valmiina, mutta puheenjohtaja sanoi, että niitä ei mitenkään voitu käyttää, koska siitä ei ollut mitään hyötyä, että isännän silmät sidottiin, jos hänen palvelijansa silmät saivat olla auki ja hän siis tietäisi, mitä tietä ajettiin.

— Miten siis teemme? kysyi kenraali.

— Minulla on omat vaununi, sanoi puheenjohtaja.

— Oletteko siis niin varma ajajastanne, että voitte uskoa hänelle salaisuuden, jonka ilmaisemista minulle pidätte ajattelemattomuutena?

— Ajajamme on klubin jäsen, sanoi puheenjohtaja. — Vaunujamme ohjaa valtioneuvos.

— Siinä tapauksessa uhkaa meitä toinen vaara, se, että voimme kaatua, sanoi kenraali nauraen.

Olemme tämän leikinlaskun panneet muistiin todistaaksemme, että kenraalia ei millään tavoin pakotettu, vaan että hän saapui omasta vapaasta tahdostaan.

Vaunuihin astuttuaan puheenjohtaja muistutti vielä kerran kenraalia siitä, että tämä oli luvannut antaa sitoa silmänsä. Kenraali ei mitenkään vastustanut tätä muodollisuutta. Tarkoitukseen käytettiin vaunuissa varta vasten olevaa silkkiliinaa.

Ajon aikana puheenjohtaja oli huomaavinaan, että kenraali koetti katsoa siteen läpi. Hän huomautti silloin kenraalia tämän lupauksesta.

— Sehän on totta! sanoi kenraali.

Vaunut pysähtyivät erään Saint-Jacques-kadun lähellä olevan kujan suuhun. Kenraali astui vaunuista nojautuen puheenjohtajan käsivarteen tietämättä, mikä hänen arvonsa oli, ja luullen häntä ainoastaan tavalliseksi klubin jäseneksi. He astuivat kujan poikki, nousivat erään talon toiseen kerrokseen ja saapuivat kokoushuoneeseen.

Kokous oli jo alkanut. Klubin jäsenet, jotka edeltäpäin tiesivät, kuka heille sinä iltana

esiteltäisiin, olivat saapuneet paikalle täysilukuisina. Kun kenraali oli tuotu keskelle salia, pyydettiin häntä ottamaan side silmiltään. Hän noudatti heti kehotusta ja näytti hämmästyvän tavatessaan niin paljon tuttaviaan seurassa, jonka olemassaolosta hänellä ei ollut siihen asti ollut aavistustakaan.

Kysyttiin hänen mielipiteitään, mutta hän vastasi vain, että Elban saarelta tulleissa kirjeissä ne varmaankin oli selvästi ilmaistu...

Franz keskeytti.

— Isäni oli kuningasmielinen, sanoi hän. — Eihän hänen mielipiteitään tarvinnut tiedustella, jokainenhan ne tiesi ja tunsu.

— Siitä johtuikin ystävyuteni hänen kanssaan, rakas herra Franz, sanoi Villefort. — On helppo liittyä ihmiseen, jolla on samat mielipiteet kuin itselläkin on.

— Lukekaa, ilmaisi yhä vanhuksen katse.

Franz jatkoi:

Puheenjohtaja ryhtyi silloin puhumaan ja pyysi kenraalia tarkemmin selittämään mielipiteensä. Mutta herra Quesnel vastasi, että hän halusi ennen kaikkea tietää, mitä varten hänet oli kutsuttu saapuville.

Kenraalille luettiin silloin tuo Elban saarelta saapunut kirje, jossa klubille suositeltiin häntä varmana ja täysin luotettavana miehenä. Siinä oli laajasti selostettu keisarin aiottu paluu Elban saarelta ja luvattiin lisätietoja uudessa kirjeessä heti, kun Marseilleen saapuu laivanvarustaja Morrelin omistama Pharaon-laiva, jonka kapteeni oli keisarille uskollinen.

Tätä kirjettä luettaessa kenraali, johon oli luultu voitavan luottaa aivan kuin veljeen, osoitti selviä tyytymättömyyden ja vastahakoisuuden merkkejä.

Kirjeen lukemisen päätyttyä hän seiso i paikallaan vaiti ja silmäkulmiaan rypistäen.

— No, kysyi puheenjohtaja, — mitä sanotte tämän kirjeen johdosta, herra kenraali?

— Sanon vain, että on kulunut liian lyhyt aika siitä, jolloin vannottiin uskollisuutta kuningas Ludvig XVIII:lle, niin että sen voisi rikkoa entisen keisarin hyväksi.

Tällä kertaa oli vastaus niin selvä, ettei kukaan voinut erehtyä hänen mielipiteistään.

— Kenraali, sanoi puheenjohtaja, — meillä ei ole ketään kuningas Ludvig XVIII:ta eikä ketään entistä keisaria. Meillä ei ole ketään muuta kuin hänen majesteettinsa keisari ja kuningas, joka kymmenen kuukautta sitten karkotettiin petoksella ja väkivallalla Ranskasta ja valtakunnastaan.

— Hyvät herrat, sanoi kenraali, — te mahdollisesti ette tunnusta kuningas Ludvig XVIII:ta, mutta minä tunnustan. Hänhän on tehnyt minut paroniksi ja sotamarsalkaksi, enkä koskaan voi unohtaa, että saan hänen onnellista paluutaan kiittää näistä molemmista arvonimistäni.

— Hyvä herra, sanoi puheenjohtaja noustessaan aivan vakavalla äänellä, — varokaa sanojanne. Puheenne ilmaisee meille selvästi, että Elban saarella on petytty teidän suhteenne ja että meitä on petetty. Tiedonantomme johtuvat siitä luottamuksesta, mitä tunsimme teitä kohtaan, siis tunteesta, joka vain tuottaa teille kunniaa. Mutta olemme erehtyneet. Aatelistarvo ja virkanimi ovat sovittaneet teidät uuden hallituksen kanssa, jonka me tahdomme kukistaa. Emme tahdo pakottaa teitä auttamaan meitä, emme liitä joukkoomme ketään väkivalloin, emme sido ketään vastoin hänen omaatuntoaan ja vakaumustaan, mutta aiomme pakottaa teidät toimimaan kunnan miehen tavoin, vaikka teillä ei siihen olisikaan halua.

— Sanotte kunnan miehen teoksi sitä, että tietäessään salaliittonne hän ei sitä ilmaise! Minä sanon sitä kanssarikollisuudeksi. Näettehän, että olen vielä suurempi kuin te olettekaan...

— Oi isäni, sanoi Franz keskeyttäen lukemisen, — nyt ymmärrän, miksi he sinut surmasivat.

Valentine ei voinut olla luomatta katsetta Franzin. Nuori mies oli todellakin kaunis rakkaudessaan isäänsä.

Villefort käveli hänen takanaan edestakaisin.

Noirtier seurasi katseillaan kumpaakin ja säilytti arvokkuutensa ja juhlallisuutensa.

Franz alkoi jälleen lukea:

— Hyvä herra, sanoi puheenjohtaja, — teitä pyydettiin saapumaan kokoukseen, teitä ei suinkaan pakotettu; ehdotettiin silmienne sitomista, suostuitte siihen. Suostuessanne näihin molempiin seikkoihin tiesitte varsin hyvin, ettemme aikoneet lujittaa Ludvig XVIII:n valtaistuinta, sillä emmehän siinä tapauksessa olisi menetelleet näin varovaisesti pysyäksemme salassa poliisilaitokselta. Ymmärrättehän, että on varsin mukavaa ottaa naamio kasvoilleen, päästä selville toisten salaisuuksista ja sitten vain riisua naamio ja tuottaa onnettomuutta kaikille niille, jotka ovat teihin luottaneet. Ei, ei, ensin täytyy teidän aivan suoraan sanoa, kannatatteko satunnaisesti hallitsevaa kuningasta vai hänen majesteettiaan keisaria.

— Olen kuningasmielinen, vastasi kenraali. — Olen vannonut uskollisuutta Ludvig XVIII:lle ja pidän valani.

Näitä sanoja seurasi yleinen puheensorina, ja useiden läsnä olleiden katseista huomasi, että tarkoitus oli saada herra d'Epinay katumaan ajattelemattomia sanojaan.

Puheenjohtaja nousi uudelleen ja vaati hiljaisuutta.

— Hyvä herra, sanoi hän, — olette siksi vakava ja järkevä mies, että ymmärrätte, missä asemassa olemme, sekä me että te, ja suoruitte sanelee ne ehdot, jotka meidän tulee teille asettaa. Teidän tulee siis kautta kunnianne vannoa, ettette ilmaise mitään siitä, mitä olette täällä kuullut.

Kenraali tarttui kädellään miekkaansa ja sanoi:

— Jos puhutte kunniaista, niin kunnioittakaa ensin lakeja älkääkö ryhtykö väkivaltaisiin toimenpiteisiin.

— Ja te, jatkoi puheenjohtaja, ja hänen tyyneytensä oli vielä kammottavampi kuin kenraalin suuttumus, — älkää koskeko miekkaanne, sen neuvon annan teille.

Kenraali loi ympärilleen katseen, jossa ilmeni levottomuutta.

Mutta hän ei vielä taipunut, päinvastoin hän rohkaisi mielensä.

— Minä en vanno, sanoi hän.

— Siinä tapauksessa olette kuoleman oma, sanoi puheenjohtaja tyyneesti.

Herra d'Epinay tuli hyvin kalpeaksi. Hän katsoi ympärilleen toisen kerran. Useat klubin jäsenet kuiskailivat keskenään, ja monet tapailivat miekkaa viittansa alta.

— Kenraali, sanoi puheenjohtaja, — olkaa turvassa. Olette täällä kunnan miesten seurassa, jotka ensin koettavat kaikin tavoin kääntää mielipiteenne, ennen kuin ryhtyvät äärimmäisiin keinoihin. Mutta sanoittehan, että olette salaliittolaisten seurassa; teidän tulee antaa salaisuutemme meille takaisin.

Vaitiolo seurasi näitä sanoja, ja kun kenraali ei vastannut mitään, sanoi puheenjohtaja ovenvartijalle:

— Sulkekaa ovet.

Tuli kuolemanhiljaisuus.

Silloin kenraali astui askelen eteenpäin ja koettaen kaikin voimin tyyntyttää mieltään sanoi:

— Minulla on poika ja minun pitää ensisijassa ajatella häntä jouduttuani murhamiesten seuraan.

— Kenraali, sanoi puheenjohtaja ylevästi, — yksinäisellä miehellä on aina oikeus solvaista viittäkymmentä, se on heikkojen etuoikeus. Mutta väärin teette käyttäessänne tätä oikeutta. Vannokaa, älkääkö meitä solvaisko.

Jo toisen kerran lauhdutti kenraalia kokouksen puheenjohtajan ylevämyyksi. Hän epäröi

hetkisen. Viimein hän lähestyi puheenjohtajan pöytää ja sanoi:

— Mikä on valan muoto?

— Tämä:

'Kautta kunniani vannon, etten kenellekään koskaan maailmassa ilmaise, mitä olen kuullut ja nähnyt helmikuun viidentenä päivänä, kello yhdeksän ja kymmenen välillä illalla, ja tunnustan ansaitsevani kuoleman, jos tämän valan rikon.'

Kenraali näytti vapisevan hermostuneesti, ja tämä seikka esti häntä muutaman sekunnin aikana vastaamasta. Lopulta hän voitti vastenmielisyytensä ja lausui valan, mutta niin heikolla äänellä, että tuskin erotti sanoja. Sen vuoksi muutamat jäsenet vaativatkin, että hän lausuisi sen uudelleen kovemmalla äänellä. Hän totteli.

— Nyt haluan poistua, sanoi kenraali. — Olenko viimeinkin vapaa?

Puheenjohtaja nousi, viittasi kolmea jäsentä häntä seuraamaan, ja kenraali astui vaunuihin annettuaan ensin sitoa silmänsä. Näiden kolmen henkilön joukossa oli ajaja, joka heidät oli perille kuljettanut.

Toiset klubin jäsenet poistuivat kaikessa hiljaisuudessa.

— Minne tahdotte meidän saattavan teidät? kysyi puheenjohtaja.

— Minne tahansa, kun vain pääsen teidän seurastanne, vastasi herra d'Epinau.

— Hyvä herra, lausui silloin puheenjohtaja, — olkaa varuillanne, ette ole enää kokouksessa, olette tekemisissä vain yksityisten ihmisten kanssa. Älkää solvaisko heitä, ellette tahdo joutua vastaamaan solvauksestanne.

Mutta ymmärtämättä tätä vastausta herra d'Epinau jatkoi:

— Olette vaunuissanne yhtä urhoollinen kuin klubissannekin, sillä onhan neljä miestä aina voimakkaampi kuin yksi.

Puheenjohtaja käski pysäyttää vaunut.

He olivat juuri Ormes-rantakadun kohdalla, jossa on virran rannalle johtavat portaat.

— Miksi pysäytätte tässä? kysyi herra d'Epinau.

— Siksi, vastasi puheenjohtaja, — että olette solvaissut kunnan miestä, eikä tämä mies tahdo enää ajaa kanssanne vaatimatta ensin asianmukaista hyvitystä.

— Uusi tapa surmata toinen, sanoi kenraali kohauttaen olkapäitään.

— Hillitkää sanojanne, sanoi puheenjohtaja, — ellette tahdo, että pidän teitä juuri sellaisena miehenä kuin ne, joista äsken mainitsitte, pelkurina, joka ottaa raukkamaisuutensa kilvekseen. Olette yksin, yksi teille vastaakin. Teillä on miekka kupeellanne, minulla samoin tämän kepin sisässä. Teillä ei ole todistajia, toinen näistä herroista saa täyttää sen paikan. Nyt, jos niin tahdotte, voitte ottaa siteen silmiltänne.

Kenraali otti heti paikalla silkkiliinan silmiltään.

— Lopultakin saan siis tietää, kenen kanssa olen tekemisissä.

Vaunun ovi avattiin, ja miehet astuivat alas...

Franz keskeytti vielä kerran. Hän kuivasi kylmää hikeä otsaltaan. Oli kauheaa katsella tätä vapisevaa ja kalpeata poikaa, joka väristen luki hänelle tähän asti utoja yksityiskohtia isänsä kuolemasta.

Valentine pani kätensä ristiin, aivan kuin olisi rukoillut.

Noirtier katseli Villefort'ia melkein ylevä halveksumisen ja ylpeyden ilme silmissään.

Franz jatkoi:

Oli, niin kuin olemme maininneet, helmikuun 5. päivä. Kolmena päivänä oli ollut viiden tai kuuden asteen pakkanen, ja portaat olivat liukkaat. Kenraali oli kookas ja lihava; puheenjohtaja tarjosi hänelle kaidepuunpuolisen reunan.

Molemmat todistajat seurasivat heitä.

Oli synkkä yö; portaiden ja virran välinen ranta oli liukas lumesta ja iljanteesta, vieressä oli musta ja syvä virta, jossa uiskenteli jääkappaleita.

Toinen todistaja meni noutamaan lyhdyn eräästä hiililaivasta, ja tämän valossa tarkastettiin aseet.

Puheenjohtajan miekka, joka, kuten sanottu, oli vain kävelykepin sisällä pidettävä pistoase, oli lyhyempi kuin vastustajan, eikä siinä ollut väistölevyä.

Kenraali d'Epinauy ehdotti, että vedettäisiin arpaa miekoista, mutta puheenjohtaja väitti, että hän oli haastanut taisteluun ja edellyttänyt, että kumpikin käyttäisi omaa asettaan.

Todistajat koettivat taivuttaa häntä, puheenjohtaja vaati heitä vaikenemaan.

Lyhty laskettiin maahan, kaksintaistelijat asettuivat sen kummallekin puolen, ja taistelu alkoi.

Miekat välkähtelivät valossa, mutta miehiä tuskin näki, niin pimeä oli.

Kenraali d'Epinauyta pidettiin armeijan taitavimpana miekkailijana, mutta toinen hyökkäsi niin kiivaasti hänen kimppuunsa, että hänen täytyi peräytyä, ja peräytyessään hän kaatui.

Todistajat luulivat hänen kuolleen, mutta vastustaja, joka tiesi, ettei ollut miekallaan osunut häneen, tarjosi hänelle kätensä ja auttoi häntä nousemaan. Sen sijaan että tämä seikka olisi kenraalia tyynnyttänyt, se ärsyttikin häntä, ja hän hyökkäsi vastustajansa kimppuun.

Mutta vastustaja ei väistynyt vähääkään, vaan ahdisti häntä miekallaan. Kolme kertaa kenraali peräytyi huomattessaan tullessa liian lähelle ja kolme kertaa hän uudelleen hyökkäsi.

Kolmannella kerralla hän jälleen kaatui.

Toiset luulivat hänen jalkansa luiskahtaneen niin kuin edelliselläkin kerralla. Mutta kun todistajat eivät nähneet hänen nousevan, lähestyivät he häntä ja koettivat nostaa häntä seisomaan. Mutta se, joka oli tarttunut hänen kainaloonsa, tunsikin käsissään jotakin kosteata ja lämmintä; se oli verta.

Kenraali, joka oli mennyt melkein tainnoksiin, tointui.

— Minua vastaan onkin lähetetty joku tappelupukari, joku rykmentin miekkailunopettaja...

Puheenjohtaja lähestyi sanaakaan sanomatta lyhtyä pitelevää todistajaa, kääri hihansa ja näytti kahta käsivarressaan olevaa pistoa; sitten hän aukaisi liivinsä ja näytti kyljessään olevaa kolmatta haavaa.

Mutta hän ei ollut päästänyt edes huokaustakaan.

Kenraali d'Epinauy kuolinkamppailu alkoi, ja viiden minuutin päästä hän oli hengetön...

Franz luki nämä viimeiset sanat niin tukahtuneella äänellä, että ne tuskin kuuluivatkaan. Luettuuan hän pyyhkäisi kädellään silmiään aivan kuin karkottaakseen niiden edestä varjon.

Mutta hetkisen vaiti oltuaan hän jatkoi:

Puheenjohtaja nousi portaita pistettyään miekkansa kepin sisään; verijuova osoitti hänen kulkemaansa tietä. Hän ei ollut vielä päässyt portaitten päähän, kun hän kuuli kumean luiskahduksen; todistajat heittivät kenraalin ruumiin virtaan huomattessaan hänet kuolleeksi.

Kenraali on siis kaatunut rehellisessä taistelussa eikä missään salahyökkäyksessä, niin kuin luultiin.

Vakuudeksi olemme tämän allekirjoittaneet peläten, että kerran voi tulla hetki, jolloin voidaan jotakuta läsnä olleista syyttää tahallisesta murhasta tai ritarillisuuden sääntöjen rikkomisesta.

Allekirjoittaneet: \_Beaurepaire, Duchampy ja Lecharpal.

Kun Franz oli lopettanut tämän pojan tunteita syvästi järkyttävän kertomuksen, kun Valentine mielenliikutuksesta kalpeana oli kuivannut kyynelen silmistään, kun Villefort peräytyneenä nurkkaan koetti häätää myrskyä luomalla rukoilevia katseita säälimättömään vanhukseen, sanoi Franz Noirtier'lle:

— Hyvä herra, koska tunnette tämän kamalan tarinan kaikki yksityiskohdat, koska olette antanut kunnan miesten sen todistaa, koska näytätte tuntevan mielenkiintoa minua kohtaan, vaikkakin se tähän asti on ilmennyt vain siinä, että olette tuottanut minulle tuskaa, niin älkää kieltäkö minulta viimeistä hyvitystä, vaan ilmaiskaa minulle klubin puheenjohtajan nimikin, jotta vihdoinkin saan tietää isäni surmaajan.

Villefort etsi vaistomaisesti ovenripaa. Valentine, joka ennen muita oli arvannut vanhuksen vastauksen ja joka usein oli huomannut hänen käsivarressaan kaksi miekan tekemää arpea, peräytyi askelen.

— Taivaan nimessä, neiti, sanoi Franz kääntyen morsiamensa puoleen, — yhtykää pyyntööni, että saan tietää sen miehen nimen, joka teki minut kaksivuotiaana orvoksi.

Valentine seisoj liikkumattomana ja vaiti.

— Älkää pitkittäkö tätä tuskallista kohtausta, sanoi Villefort, — nimethän on tahallaan jätetty mainitsematta. Isänikään ei tiedä puheenjohtajan nimeä, ja jos hän tietäisi, ei hän osaisi sitä sanoa, sillä eihän sukunimiä ole sanakirjassa.

— Mikä onnettomuus! sanoi Franz. — Tätä lukiessani on minulle antanut voimia se toivo, että viimeinkin saan tietää, kuka surmasi isäni! Hyvä herra, sanoi hän kääntyen Noirtier'n puoleen, tehkää voitavanne, minä rukoilen ... koettakaa minulle ilmoittaa, selittää, kuka...

— Kyllä, ilmaisi Noirtier.

— Neiti, neiti! huudahti Franz. — Isoisänne on luvannut ilmaista minulle tuon miehen... Auttakaa minua ... tehän häntä ymmärrätte ... auttakaa minua.

Noirtier loi katseensa sanakirjaan.

Franz otti sen ja luetteli kaikki kirjaimet M:ään asti.

Tämän kirjaimen kohdalla vanhus vastasi myöntävästi.

— M! kertasi Franz.

Nuoren miehen sormet kulkivat sanasta sanaan. Mutta joka sanan kohdalla Noirtier'n katse vastasi kieltävästi. Lopulta Franz saapui sanaan: *minä*.

— Niin, ilmaisi vanhus.

— Te! huudahti Franz, ja hänen hiuksensa nousivat kauhusta pystyyn. — Te herra Noirtier! Tekö surmasitte isäni?

— Niin, vastasi Noirtier luoden nuoreen mieheen majesteetillisen katseen.

Voimattomana Franz vaipui tuoliin.

Villefort avasi oven ja pakeni, sillä hänessä heräsi halu tukahduttaa sekin pieni elon kipinä, joka vanhuksessa vielä oli jäljellä.

## 76. Andrea Cavalcantin edistysaskelet

Vanhempi Cavalcanti oli lähtenyt hoitamaan tointaan, ei hänen majesteettinsa Itävallan keisarin armeijaan, vaan Luccan kylpylaitoksen pelipöytien ääreen, sillä siellä hän kävi hartaasti.

Selväähän on, että hän viimeiseen ropoon asti oli nostanut ne rahat, jotka hänelle oli luvattu matkakulujen korvaamiseksi sekä palkkioksi arvokkaan ja juhlallisen isän osan näyttelemisestä.

Hänen lähtiessään Andrea oli saanut kaikki ne paperit, joiden mukaan hänellä oli kunnia olla markiisi Bartolomeo ja markiisitar Oliva Cavalcantin poika.

Hän oli siis saavuttanut varman aseman pariisilaisessa seurapiirissä, joka niin mielellään ottaa

vastaan ulkomaalaisia ja kohtelee heitä, ei sen mukaan, mitä he ovat, vaan sen mukaan, mitä he tahtovat olla.

Mitä nuorelta mieheltä Pariisissa vaaditaan? Että hän jokseenkin hyvin puhuu ranskaa, pukeutuu säädylisesti, pelaa rohkeasti ja maksaa käteisellä.

Tietysti ulkomaalaisilta vaaditaan näissä suhteissa vähemmän kuin pariisilaisilta.

Kahdessa viikossa Andrea oli siis saavuttanut melko hyvän aseman. Häntä puhuteltiin kreiviksi, sanottiin, että hänellä oli viidenkymmentuhannen vuotuiset tulot, ja kerrottiin hänen isänsä suunnattoman suurista aarteista, jotka oli kätketty Saravezzan kaivoksiin.

Eräs tiedemies, jolle mainittiin tästä jälkimmäisestä seikasta, kertoi nähneensä nuo kivilouhimot, ja heti muuttuivat siihen asti häilyvät tiedot aivan varmoiksi.

Niin oli asian laita siinä pariisilaisessa seurapiirissä, johon olemme lukijamme vieneet, kun eräänä iltana Monte-Cristo tuli Danglars'in luo. Herra Danglars ei ollut kotona, mutta kreiviä kehoitettiin menemään paronittaren luo, joka kyllä otti vastaan, ja Monte-Cristo suostui.

Rouva Danglars oli Auteuilin päivällisten ja niitä seuranneiden tapausten jälkeen vavisten ajatellut Monte-Criston kreiviä, etenkin kun kreivin nimi mainittiin silloin kun hän itse ei ollut läsnä. Mutta kun kreivi saapui, niin hänen avonainen ilmeensä, kirkkaat silmänsä, rakastettavuutensa ja mielistelynsä karkottivat pelon. Paronitar ei voinut kuvitella, että ulkonaisesti niin rakastettava henkilö voi hautoa hänen turmiotaan. Turmeltuneet ihmiset eivät yleensä voi käsittää, että joku hautoisi paha ajattelematta samalla omaa hyötyään. He pitävät tarpeetonta ja hyödytöntä pahuutta aivan järjettömänä.

Kun Monte-Cristo astui budoaariin, jonne jo kerran ennen olemme vieneet lukijan ja jossa paronitar jokseenkin levottomana katseli tyttärensä näyttämiä piirustuksia — katseltuaan niitä vähän aikaisemmin Andrea Cavalcantin seurassa —, niin sai kreivi tulollaan aikaan tavallisen vaikutuksensa; paronitar melkein hymyili hänelle ensin hiukan säikähdettyään kuullessaan hänen nimensä.

Ensi silmäyksellä kreivi ymmärsi, mitä oli tapahtunut.

Paronitar lojui sohvalla, Eugénie istui hänen vieressään, ja heidän lähellään seisoivat Cavalcanti.

Cavalcanti, mustapukuisena kuin Goethen sankari, jalassaan kiiltoahkakengät ja ohuet valkoiset sukat, siveli jokseenkin valkoisella ja jokseenkin hyvin hoidetulla kädellään vaaleaa tukkaansa. Tätä liikettä tehdessä kimalteli hänen pikkusormessaan oleva jalokivi, jota hän Monte-Criston neuvoista huolimatta ei voinut olla käyttämättä.

Liikettä myötäili neiti Danglars'iin kohdistunut tulinen katse ja huokailu.

Neiti Danglars oli samanlainen kuin ennenkin, nimittäin kaunis, kylmä ja pilkallinen. Hän huomasi Andrean jokaisen katseen ja huokauksen, mutta ne kilpistyivät sitä Minervan panssaria vastaan, jota filosofit väittävät Sapphonkin käyttäneen.

Eugénie tervehti kylmästi kreiviä ja käytti heti ensimmäistä sopivaa tilaisuutta vetäytyäkseen omaan salonkiinsa, josta piankin kuului kaksi raikasta ja iloista ääntä ja pianonsäveliä. Monte-Cristo päätteli siitä aivan oikein, että neiti Danglars oli paljon mieluummin laulunopettajansa Lucy d'Armillyn kuin hänen ja Cavalcantin seurassa.

Kreivi näytti olevan kokonaan syventynyt keskusteluun paronittaren kanssa, mutta hän huomasi kuitenkin, miten levoton Andrea Cavalcanti oli, kuinka hän meni oven luo kuuntelemaan laulua ihastuneen näköisenä uskaltamatta avata ovea.

Kohta saapui pankkiiri. Hänen katseensa suuntautui ensin Monte-Cristoon ja sitten Andreaan.

Vaimoaan hän tervehti tavalla, jota monet aviomiehet käyttävät puolisonsa seurassa ja josta naimattomalla ei voi olla aavistustakaan, ennen kuin on julkaistu laaja avioliiton salamerkkisanasto.

— Eivätkö neidit ole kutsuneet teitä harrastamaan musiikkia kanssaan? kysyi Danglars Andrealta.

— Eivät ole, vastasi Andrea huoaten entistä syvempään.

Danglars meni heti väliovelle ja avasi sen.

Ovesta näkyi kaunis kuvaelma, jollaisia Saksassa usein järjestetään: tytöt istuivat yhdessä pianotuolilla ja säestivät kumpikin yhdellä kädellä lauluaan. He olivat sattumalta ryhtyneet tähän säestystapaan ja saavuttaneet siinä suuren näppäryyden.

Neiti d'Armilly oli kaunis tai pikemmin sanoen hyvin suloinen tyttö. Hän oli lyhyt ja hento kuin keijukainen, vaaleat kiharat valuivat hänen kaulalleen melkein liiankin alas, niin kuin Peruginon taulujen madonnilla, ja silmät olivat raukeat. Hänellä kuului olevan heikko rinta, ja saattoi siis odottaa, että hän kerran kuolisi laulaen kuten Antonia "Cremonan viulunsoittajassa".

Monte-Cristo loi nopean ja uteliaan katseen naisten huoneeseen. Hän näki ensi kertaa neiti d'Armillyn, josta oli usein kuullut talossa puhuttavan.

— No, kysyi pankkiiri, — eikö meitä muita päästetäkään sisään?

Hän vei nuoren miehen salonkiin ja veti joko tahallaan tai sattumalta ovea niin paljon kiinni, ettei siltä kohtaa, missä Monte-Cristo ja paronitar istuivat, voinut nähdä mitään. Mutta kun paroni oli mennyt Andrean mukana, ei paronitar näyttänyt huomaavankaan tätä seikkaa.

Kohta kreivi kuuli Andrean äänen kaikuvan hänen laulaessaan pianon säestyksellä korsikalaista laulua.

Laulun aikana, jota kuunnellessaan kreivi unohti Andrean ja muisteli Benedettoa, paronitar ylisti Monte-Cristolle miehensä tyyneyttä, tämä kun oli sinä aamuna erään milanolaisen pankkiirin vararikossa menettänyt kolme- tai neljäsataatuhatta frangia.

Ylistys olikin ansaittu, sillä ellei kreivi jo ennen olisi saanut asiaa tietoonsa, ei paronin ulkomuoto olisi ilmaissut mitään.

— Hyvä, ajatteli Monte-Cristo, — hän salaa jo tappionsa. Kuukausi sitten hän vielä kerskaili niistä.

Sitten hän jatkoi ääneen:

— Hyvä rouva, herra Danglars tuntee niin hyvin pörssin, että hän jonakin päivänä kyllä voittaa takaisin sen, mitä muualla menettää.

— Te erehdytte siinä suhteessa niin kuin muutkin, sanoi rouva Danglars.

— Millä tavoin erehdyn? kysyi Monte-Cristo.

— Herra Danglars ei näet koskaan pelaa pörssissä.

— Sehän on totta, muistan herra Debrayn kertoneen... Mutta miten herra Debray voi? En ole nähnyt häntä kolmeen neljään päivään.

— En minäkään, sanoi rouva Danglars ihmeteltävän rauhallisesti. — Mutta te jätitte kesken lauseenne.

— Minkä?

— Väititte, että herra Debray oli sanonut teille jotakin...

— Se on totta. Herra Debray sanoi, että te olette pörssikeinottelupaholaisen vallassa.

— Suoraan sanoen harrastin sitä jonkin aikaa, sanoi rouva Danglars, — mutta nyt olen siitä luopunut.

— Siinä teette väärin. Hyvä Jumala, onnihan on niin perin oikullinen, että jos olisin nainen ja pankkiirin vaimo, niin yrittäisin koota itselleni varman omaisuuden, vaikka kuinka luottaisin mieheni myötäkäymiseen — sillä raha-asioissa määrää hyvä tai huono onni. Eikä minua saisi estää se, että joutuisin antamaan tämän onnen ohjokset hänelle vieraan käsiin.

Rouva Danglars punastui vastoin tahtoaan.

— Kuulkaahan, sanoi Monte-Cristo, aivan kuin ei olisi huomannut mitään, — eilen kerrottiin, että ne, joilla oli napolilaisia arvopapereita, voittivat sangen paljon.

— Minulla ei niitä ole, sanoi paronitar nopeasti, — eikä ole ollutkaan. Mutta olemme jo puhuneet liikaa pörssiasioista; aivanhan luulisi meitä pörssivälittäjiksi. Puhukaamme hiukan Villefort-raukoista, joihin kohtalo viime aikoina on niin kovasti iskenyt.

— Mitä heille oikein on tapahtunut? kysyi Monte-Cristo aivan viattomasti.

— Kyllähän te sen tiedätte. Kun markiisi Saint-Méran oli kuollut pari kolme päivää matkallelähthönsä jälkeen, niin kuolee markiisitar kolme tai neljä päivää tannetulusensa jälkeen.



— Sehän on totta, sanoi Monte-Cristo, — olen kuullut siitä puhuttavan. Mutta niin kuin Claudius sanoo Hamletille, sehän on luonnon laki. Heidän isänsä kuolivat ennen heitä, ja he surivat näitä. He kuolevat ennen kuin poikansa, ja heidän poikansa surevat heitä.

— Mutta ei siinä vielä kaikki.

— Eikö siinä ole kaikki?

— Ei. Kuulittehan, että he aikoivat naittaa tyttärensä...

— Franz d'Epinyayn kanssa... Onko tuo avioliitto jäänyt sikseen?

— Eilisaamuna Franz kuuluu purkaneen kihlauksen.

— Todellakin...? Ja tiedetäänkö, mikä on ollut syynä tähän purkamiseen?

— Ei.

— Mitä te minulle kerrottekaan...! Ja millä tavoin herra Villefort on ottanut tämän kaiken vastaan?

— Niin kuin aina ennenkin, hyvin filosofisesti.

Samassa Danglars palasi yksinään.

— Jätättekö herra Cavalcantin tyttärenne seuraan? kysyi paronitar.

— Hänen ja neiti d'Armillyn, sanoi pankkiiri, — ettekö laske häntä miksikään?

Sitten hän jatkoi kääntyen Monte-Criston puoleen:

— Eikö herra Cavalcanti olekin hurmaava nuori mies? Mutta onko hän prinssi?

— Sitä en voi taata, sanoi Monte-Cristo. — Hänen isänsä esiteltiin minulle markiisina, poika on siis kreivi. Mutta en luule, että hän panee mitään painoa tuolle arvonimelle.

— Miksi ei panisi? sanoi pankkiiri. — Jos hän on prinssi, on hänellä syytä siitä ylpeillä. Kullakin on oma oikeutensa. En pidä niistä, jotka kieltävät syntyperänsä.

— Te olette oikea kansanvaltainen mies, sanoi Monte-Cristo hymyillen.

— Mutta ajatelkaahan, mihin vaaraan te meidät saatatte, sanoi paronitar. — Jos herra Morcerf sattumalta tulisi tänne, näkisi hän herra Cavalcantin huoneessa, jonne hän, Eugénien sulhanen, ei koskaan ole saanut lupaa astua.

— Se oli oikea sana: "sattumalta", huomautti pankkiiri, — sillä hän käy niin harvoin meidän luonamme, että hän totisesti tulee vain sattumalta.

— Mutta jos hän tapaisi tyttärenne luota tuon nuoren miehen, olisi hän siitä pahoillaan.

— Hänkö? Hyvä Jumala, siinä erehdytte aivan kokonaan. Albert ei ole mustasukkainen morsiamensa puolesta, hän ei häntä niin paljon rakasta. Mitä se sitä paitsi minuun kuuluu, onko hän pahoillaan vai ei?

— Mutta kun kerran olemme sellaisissa suhteissa...

— Millaisissa suhteissa me sitten muka olemme? Tahdotteko tietää, millaisissa? Äitinsä tanssiaisissa hän tanssi ainoastaan kerran tyttärensä kanssa, jota vastoin herra Cavalcanti tanssi kolme kertaa, eikä Albert sitä edes huomannutkaan.

— Herra vicomte Albert de Morcerf. ilmoitti kamaripalvelija.

Paronitar nousi. Hän aikoi mennä ilmoittamaan asiasta tyttarelleen, mutta Danglars pidätti häntä käsivarresta sanoen:

— Jääkää!

Paronitar katsoi häneen kummastuneena.

Monte-Cristo ei ollut huomaavinaan tätä pientä kohtausta.

Albert astui sisään, hän oli hyvin kaunis ja hyvin iloinen. Hän tervehti paronitarta sulavasti, Danglars'ia tuttavallisesti ja Monte-Cristoa sydämellisesti. Sitten hän kääntyi paronittaren puoleen

sanoen:

— Sallitteko minun kysyä, kuinka neiti Danglars voi?

— Hyvin, vastasi Danglars nopeasti. — Hän on pienessä salongissaan soittelemassa ja laulamassa herra Cavalcantin seurassa.

Albert pysytteli tyyneenä ja välinpitämättömänä. Ehkä hän tunsii hienoista halveksumista, mutta hän hillitsi mielensä huomattessaan Monte-Criston katsovan häneen terävästi.

— Herra Cavalcantilla on hyvin kaunis tenoriääni ja neiti Eugéniella kaunis sopraano, sanoi hän, — ja sitä paitsi hän soittaa pianoa mestarillisesti. Siitä mahtaa syntyä kaunis konsertti.

— He sopivat toden totta erinomaisen hyvin yhteen, sanoi Danglars.

Albert ei ollut huomaavinaan tätä vihjettä, vaikka se oli niin selvän selvä, että paronitar punastui.

— Minäkin olen musikaalinen, jatkoi nuori mies, — ainakin opettajani väittävät. Mutta kummallista kyllä, en ole vielä saanut ääntäni sointumaan yhteen toisten äänien kanssa, en sopraanojen enkä muidenkaan.

Danglars hymähti aivan kuin sanoakseen:

— Mutta suutuhan toki!

— Sen vuoksi, jatkoi hän päästäkseen toivomaansa tulokseen, — prinssi ja tyttäreni herättivät täällä eilen täydellistä ihastusta. Ettekö ollut eilen täällä, herra Morcerf?

— Mikä prinssi? kysyi Albert.

— Prinssi Cavalcanti, jatkoi Danglars, joka itsepäisesti tahtoi nimittää Andreaa prinssiksi.

— Anteeksi, sanoi Albert, — en tiennyt häntä prinssiksi. Vai lauloi prinssi Cavalcanti eilen neiti Eugénien kanssa? Se mahtoi kuulua kauniilta, ja olen hyvin pahoillani, etten ollut sitä kuulemassa. Mutta en voinut noudattaa kutsuani, sillä minun täytyi saattaa rouva Morcerfia vanhan paronitar Château-Renaud'n luo kuulemaan saksalaisten laulua.

Oltuaan sitten hetken vaiti hän jatkoi muina miehinä:

— Mutta saanko luvan tervehtiä neiti Danglars'ia?

— Odottakaa, odottakaa, minä pyydän, sanoi pankkiiri pidättäen nuorta miestä. — Kuunnelkaahan tuota ihanaa cavatinaa, ta, ta, ta, ti, ta, ti, ta, ta, se on hurmaava, kohta se loppuu ... sekunti vielä. Mainiota! Bravo! Bravi! Brava.

Ja pankkiiri alkoi vimmoissaan taputtaa käsiään.

— Se on todellakin kaunista, sanoi Albert, — eikä oman maansa musiikkia voi kukaan paremmin ymmärtää kuin prinssi Cavalcanti. Sanoittehan prinssi? Sitä paitsi, ellei hän ole prinssi, voidaan hänet helposti tehdä prinssiksi Italiassa. Mutta palataksemme laulajimme pitäisi teidän, herra Danglars, järjestää meille suuri ilo: pyytäkää neiti Danglars'ia ja herra Cavalcantia laulamaan vielä toinen laulu älkääkään ilmoittako mitään siitä, että täällä on vieraita. On niin suloista kuulla musiikkia loitolta, syrjästä, toisten huomaamatta ja näkemättä, ettei häiritsisi esiintyjiä, jotka silloin voivat kokonaan antautua neroutensa, vaistonsa ja sydämensä tunteitten valtaan.

Tällä kertaa Danglars joutui aivan hämilleen Albertin tyyneydestä.

Hän veti Monte-Criston syrjään ja sanoi:

— Mitä ajattelette moisesta sulhasmiehestä?

— Hän näyttää kylmältä, muuta en voi sanoa. Mutta minkä sille mahtaa? Olettehan antanut suostumuksenne!

— Niin olen, mutta olen antanut suostumukseni miehelle, joka rakastaa tytärtäni, enkä sellaiselle, joka ei rakasta. Tuo mies on kylmä kuin marmori ja ylpeä kuin isänsä. Jos hän olisi rikas, jos hänellä olisi Cavalcantien omaisuus, en välittäisi siitä mitään. En ole kysynyt tyttäreni mielipidettä tässä asiassa, mutta jos hänellä on makua, niin...

— En tiedä, sanoi Monte-Cristo, — tekeekö ystävytyeni Morcerfia kohtaan minut sokeaksi, mutta vakuutan teille, että mielestäni herra Morcerf on miellyttävä mies ja voi tehdä tyttärenne onnelliseksi.

Varmaan hän vielä pääsee hyvään asemaankin maailmassa, sillä onhan hänen isänsä asema loistava.

— Hm, sanoi Danglars.

— Miksi epäilette?

— Hänellä on aina menneisyytensä ... hämärä menneisyytensä.

— Mutta eihän isän menneisyys kuulu poikaan.

— Kuuluu kyllä!

— Älkäähän nyt liioitelko. Kuukausi sitten piditte tätä avioliittoa aivan verrattomana... Ymmärrättehän, että olen aivan epätoivoissani: minunhan luonani te tapasitte tuon nuoren Cavalcantin, jota en tarkemmin tunne, sen vakuutan.

— Minä tunnen hänet, sanoi Danglars, — ja se riittää.

— Tunnetteko hänet? Oletteko siis hankkinut lisätietoja hänestä? kysyi Monte-Cristo.

— Tarvitaanko niitä, eikö hänestä heti paikalla näe, kenen kanssa on tekemissä? Hän on ensiksikin rikas.

— Sitä en voi vakuuttaa.

— Mutta olettehan mennyt takuuseen hänen puolestaan?

— Viisikymmentätuhatta, vähäpätöinen summa.

— Hän on hienosti kasvatettu.

— Hm, sanoi vuorostaan Monte-Cristo. — Hän on musikaalinen.

— Kaikki italialaiset ovat musikaalisia.

— Kuulkaahan, kreivi, ette ole nyt hänelle oikeudenmukainen.

— No niin, tunnustan suoraan, että kun tiedän, mikä on suhteenne herra Morcerfiin, on minusta vastenmielistä nähdä, miten Cavalcanti tulee taloonne ja käyttää väärin rikkauttaan.

Danglars alkoi nauraa.

— Kuinka säädyllinen te olettekaan! sanoi hän. — Niinhän maailmassa aina tehdään.

— Mutta ettehän te noin vain voi purkaa kihlausta, rakas herra Danglars. Morcerfit pitävät tätä avioliittoa päätettynä asiana.

— Pitävätkö?

— Ehdottomasti.

— Puhukoot sitten suoraan. Teidän pitäisi kuiskata siitä asiasta pari sanaa isän korvaan, kun kerran olette heidän talossaan suosittu vieras.

— Minäkö? Mistä sellaista voitte päätellä?

— Olin huomaavinani sen heidän tanssiaisissaan. Kreivitär, ylpeä Mercedes, korskea katalonialainen, joka tuskin suvaitsee avata suunsa vanhoille tuttavilleen, tarttui teidän käsivarteenne, meni kanssanne puutarhaan, poikkesi syrjäteille ja palasi vasta puolen tunnin päästä.

— Herra paroni, paroni, sanoi Albert, — te estätte meitä kuulemasta. Te suuri musiikinystävä olette nyt raakalainen!

— Hyvä on, hyvä on, herra pilkkakirves, sanoi Danglars.

Sitten hän jatkoi kääntyen Monte-Criston puoleen:

— Otatteko puhuaksenne siitä hänen isälleen?

— Mielelläni, jos toivotte.

— Mutta tällä kertaa asian pitää tulla selväksi. Pyytäköön tytärtäni poikansa vaimoksi, määrätköön

hääpäivän, ilmoittakoon ehtonsa rahojen suhteen, niin että voimme tehdä sopimuksen tai sitten katkaista suhteemme. Mutta ymmärrättehän, asiassa ei saa enää viivytellä.

— Toimin parhaani mukaan.

— En väitä, että odottaisin häntä ilolla, mutta odotan kuitenkin.  
Pankkiirin, ymmärrättehän, tulee vastata sanastaan.

Ja Danglars huokasi samalla tavoin kuin Cavalcanti oli huokaissut vähää ennen.

— Bravo, bravi, brava! huusi Morcerf matkien pankkiiria ja taputtaen käsiään laulun loputtua.

Danglars katsahti terävästi Albertiin, kun palvelija samassa tuli kuiskaamaan pari sanaa hänen korvaansa.

— Palaan kohta, sanoi pankkiiri Monte-Cristolle, — odottakaa minua, minulla on ehkä pian teille jotakin ilmoitettavana.

Hän poistui.

Paronitar käytti hyväkseen miehensä lähtöä avatakseen musiikkihuoneen oven, ja Andrea, joka oli istunut pianon edessä neiti Eugénien kanssa, hyppäsi pystyyn kuin jousen ponnahtuttamana.

Albert kumarsi hymyillen neiti Danglars'ille, joka vastasi hänelle yhtä kylmästi kuin tavallisestikin, joutumatta vähääkään hämilleen.

Cavalcanti puolestaan näytti olevan hämillään. Hän kumarsi Morcerfille, joka vastasi tervehdykseen hyvin halveksivasti.

Sitten Albert alkoi ylistellä neiti Danglars'in ääntä ja surkutteli itseään, kun ei ollut eilisiltana ollut häntä kuulemassa...

Cavalcanti vei Monte-Criston syrjään.

— Jo riittää musiikki ja kohteliaisuudet, sanoi rouva Danglars, — tulkaa ottamaan teetä.

— Tule, Louise, sanoi neiti Danglars ystävättärelleen.

He menivät viereiseen salonkiin, jonne oli järjestetty teetarjoilu.

Juuri kun englantilaiseen tapaan alettiin panna lusikoita kuppeihin, aukeni ovi ja Danglars palasi takaisin hyvin kiihtyneenä. Monte-Cristo loi häneen kysyvän katseen.

— Olen saanut kirjeen Kreikasta, kertoi Danglars.

— Vai niin, sen vuoksi teidät siis kutsuttiin pois, sanoi kreivi.

— Niin.

— Miten Otto-kuningas voi? kysyi Albert hyvin iloisella äänellä. Danglars katsoi häneen pitkään sanomatta sanaakaan, ja Monte-Cristo kääntyi pois päin salatakseen säälin ilmeen, joka hetkeksi häivähti hänen kasvoilleen.

— Lähdemmehän täältä yhdessä? kysyi Albert kreiviltä.

— Jos niin tahdotte, vastasi tämä.

Albert ei voinut käsittää pankkiirin katseen tarkoitusta, vaan kääntyi kysyvästi Monte-Criston puoleen:

— Näittekö, miten hän katsoi minuun?

— Näin, vastasi kreivi, — mutta oliko teidän mielestänne hänen katseessaan jotakin erikoista?

— Oli. Ja mitä hän tarkoitti noilla Kreikasta saamillaan uutisilla?

— Mistä minä sen tietäisin?

— Otaksuin, että teillä oli tuttaviasiinä maassa.

Monte-Cristo hymyili, niin kuin aina hymyillään kun tahdotaan päästä vastaamasta.

— Kas, sanoi Albert, — hän lähestyy teitä. Menen sanomaan kohteliaisuuksia neiti Danglars'ille hänen

kameesoljestaan; sillä aikaa isä voi rauhassa puhua teidän kanssanne.

— Jos tahdotte lausua hänelle kohteliaisuuksia, niin puhukaa etupäässä hänen äänestään, sanoi Monte-Cristo.

— En suinkaan, siitä puhuvat kaikki muut.

— Herra vicomte, sanoi Monte-Cristo, — teidän itserakkautenne on aivan hävyttömyyden rajalla.

Albert lähestyi hymy huulillaan Eugénietä.

Sillä aikaa Danglars kumartui kuiskaamaan kreivin korvaan:

— Annoitte minulle verrattoman neuvon. Noihin kahteen sanaan, Fernand ja Janina, sisältyy kamala tarina.

— Loruja! sanoi Monte-Cristo.

— Kerron sen teille toiste. Mutta viekää nyt tuo nuori mies pois, sillä minun on vaikea olla hänen seurassaan.

— Kyllä vien, hän sanoi näet tulevansa minun mukaani. Lähetätkö siis joka tapauksessa hänen isänsä teidän luoksenne?

— Entistä suuremmalla syyllä.

— Hyvä.

Kreivi viittasi Albertille.

He kumarsivat ja poistuivat. Albert näytti vähät välittävän neiti Danglars'in kylmäkiskoisesta käytöksestä. Monte-Cristo huomautti mennessään rouva Danglars'ille, että pankkiirin rouvan pitäisi ajoissa ajatella asemansa turvaamista.

Herra Cavalcanti jäi voittajana taistelutanterelle.

## 77- Haydée

Heti kun hevoset olivat päässeet bulevardille, kääntyi Albert kreivin puoleen ja purskahti niin äänekkääseen nauruun, että se tuntui väkinäiseltä.

— No, sanoi hän, — kysyn, teiltä aivan samoin kuin Kaarle IX kysyi Katarina Mediciltä Pärttylynyön jälkeen: Miten mielestänne näyttelin pienen osani?

— Missä tilaisuudessa? kysyi Monte-Cristo.

— Tietysti siinä tilaisuudessa, jossa näin kilpailijani saaneen varman jalansijan Danglars'in perheessä...

— Minkä kilpailijan?

— Minkäkö kilpailijan? Teidän suosikkinne, Andrea Cavalcantin!

— Jättäkää tuollaiset sopimattomat leikinlaskut, vicomte. Minä en suinkaan suosi herra Andreaa, en ainakaan herra Danglars'in edessä.

— Moittisinkin teitä, jos tuo nuori mies tarvitsisi suositusta, mutta kaikeksi onneksi hän ei ole laisinkaan sen tarpeessa.

— Mitä! Luuletteko hänen mielitelevän neiti Danglars'ia?

— Siitä olen varma. Hän pyörittää silmiään ja kuhertaa. Hän korskan Eugénien nyt tahtoo valloittaa. Kas, tulipa runo! Kautta kunniani, se tuli aivan huomaamatta. Täytyy lausua se uudestaan: Hän korskan Eugénien nyt tahtoo valloittaa.

— Vähät siitä, jos vanhemmat tahtovat antaa hänet teille.

— Älkää sanoko niin, rakas kreivi. Kahdelta eri taholta ollaan minulle kylmäkiskoisia.

— Miltä tahoilta?

— Eugénie-neiti tuskin vastasi tervehdykseeni, neiti d'Armilly, hänen uskottunsa, ei edes vastannut, ja isä pisti senkin seitsemän tikaria sydämeeni, valetikareja, teatteritikareja kyllä, mutta hän luuli niitä oikeiksi.

— Mustasukkaisuutta!

— Mutta minä en ole vähääkään mustasukkainen.

— Hänpä on.

— Kenelle? Debraylleko?

— Ei, vaan teille.

— Minulleko? Voin lyödä vetoa siitä, että viikon sisällä hän on paiskannut ovensa nenäni edessä lukkoon.

— Erehdytte, rakas vicomte.

— Voitteko sen todistaa?

— Voin. Hän on pyytänyt minua toimimaan niin, että kreivi Morcerf käy lopullisesti pyytämässä neiti Danglars'ia vaimoksenne.

— Oh, sanoi Albert niin mairittelevasti kuin suinkin osasi, — ettehän toimi, ettehän, rakas kreivi?

— Erehdytte aivan, Albert, täytän paronin pyynnön, koska olen luvannut sen tehdä.

— Teillä näyttää siis olevan kova halu näyttää minut? huokasi Albert.

— Tahdon olla sovussa kaikkien ihmisten kanssa. Mutta mitä Debrayhin tulee, en ole nähnyt häntä enää paronittaren luona.

— Hän on riidoissa.

— Paronittarenko kanssa?

— Ei, vaan herra Danglars'in.

— Paroni on siis huomannut jotakin?

— Tuopa oli mainio sutkaus!

— Uskotte siis, että hän todella on huomannut jotakin? kysyi Monte-Cristo teeskennellen oivallisesti tietämättömyyttä.

— Mutta mistä te tulettekaan tänne, rakas kreivi?

— Kongosta, jos niin tahdotte.

— Se ei ole vielä kyllin kaukana.

— Mistä minä tuntisin pariisilaiset aviomiehet?

— Rakas kreivi, aviomiehet ovat samanlaisia kaikkialla. Kun olette tutkinut yhtä yksilöä jossakin maassa, tunnette koko rodun.

— Mutta minkä vuoksi Debray ja Danglars sitten ovat riitaantuneet? Hehän näyttivät olevan niin erinomaisen hyvässä sovussa keskenään, sanoi Monte-Cristo uudelleen teeskennellen tietämättömyyttä.

— Nyt joudumme jo Isis-jumalattaren salaisuuksiin, ja niistä en tiedä mitään. Kun herra Cavalcanti pääsee perheen jäseneksi, niin kysykää häneltä.

Vaunut pysähtyivät.

— Nyt olemme perillä, sanoi Monte-Cristo. — Kello on vasta puoli yksitoista. Astukaa sisään.

— Mielelläni.

— Vaununi saattavat teidät kotiinne.

— Ei, kiitos, omat vaununi ovat varmaankin seuranneet meitä.

— Niin ovatkin, tuossa ne ovat, sanoi Monte-Cristo hypäten vaunuista.

He menivät taloon ja astuivat valoisaan salonkiin.

— Toimittakaa meille teetä, Baptistin, sanoi Monte-Cristo.

Baptistin poistui ääneti ja palasi kahden sekunnin kuluttua kantaen valmista tarjotinta, joka näytti nousseen maasta kuin sadussa.

— Toden totta, sanoi Morcerf, — en ihaile rikkauttanne, herra kreivi, sillä teitäkin rikkaampia voi olla, en älykkyyttänne, vaikka Beaumarchais ei ollut teitä ihmeellisempi älyltään; mutta ihailen sitä tapaa, millä teitä palvellaan. Tuntuu siltä kuin palvelijanne aavistaisivat jo soittotavastanne, mitä tahdotte, ja aivan kuin se, mitä tahdotte, olisi heti valmiina.

— Tuossa lauseessanne on hiukan totta. Palvelijani tietävät tapani. Esimerkiksi: ettekö kaipaa vielä jotakin, kun juotte teetä?

— Tietysti tahdon tupakoida.

Monte-Cristo lähestyi pöytäkelloa ja soitti.

Sekunnin päästä aukeni toinen ovi, ja Ali toi kaksi pitkää piippua, joissa oli hienoa tupakkaa.

— Ihmeellistä! sanoi Morcerf.

— Tämä on aivan yksinkertaista, sanoi Monte-Cristo. — Ali tietää, että juodessani kahvia tai teetä tavallisesti tupakoin, hän tietää, että olen pyytänyt teetä, hän tietää, että tulitte mukanani. Kun minä sitten kutsun häntä, hän arvaa synn, ja koska hän on kotoisin maasta, jossa vieraanvaraisuutta osoitetaan tarjoamalla piipullinen tupakkaa, tuo hän kaksi piippua.

— Selitys on kyllä uskottava, mutta siitä huolimatta tällaista tapahtuu vain teidän luonanne... Ei mutta, mitä minä kuulen?

Morcerf kumartui oveen päin, jonka takaa kuului kuin kitaran säveliä.

— Rakas vicomte, olette tänään joutunut suorastaan musiikin uhriksi. Juuri kun pääsette irti neiti Danglars'in pianonsoitosta, kuulette täällä Haydéen guslin.

— Haydée! Mikä ihana nimi! Haydée-nimisiä naisia on siis todellakin olemassa muuallakin kuin vain Byronin runoissa?

— On kyllä. Haydée on harvinainen nimi Ranskassa, mutta hyvin tavallinen Albaniassa ja Epeiroksessa. Se merkitsee puhtautta, kainoutta, viattomuutta. Se on jonkinmoinen ristimänimi, niin kuin Ranskassa sanotaan.

— Kuinka kaunis se on! sanoi Albert. — Kuinka viehättävältä tuntuksikaan, jos ranskalaisten naisten nimet olisivat neiti Hyvyys, neiti Hiljaisuus, neiti Kristillinen rakkaus! Minkä erinomaisen vaikutuksen tekisikään kuulutuksessa, jos neiti Danglars'in nimi Claire-Marie-Eugénien asemesta olisi neiti Puhtaus-Kainous-Viattomuus Danglars!

— Hullu mies! sanoi kreivi. — Älkää laskeko leikkiä niin kovaa, Haydée voi sen kuulla.

— Suuttuisiko hän siitä?

— Ei suinkaan, vastasi kreivi ylpeästi.

— Hän on siis hyvä ihminen? kysyi Albert.

— Se ei ole hyvyttä vaan velvollisuutta; orjatar ei suutu herraansa.

— Mutta nythän te itse laskette leikkiä! Onko maailmassa vielä orjattaria?

— Epäilemättä, koska Haydée on minun orjattareni.

— Toden totta, te ette tee mitään niin kuin muut, eikä teillä ole mitään samanlaista kuin muilla. Kreivi Monte-Criston orjatar! Se on erikoinen asema Ranskassa. Kun ottaa huomioon, miten te käsittelette rahoja, täytyy laskea että tuo paikka on sadantuhannen arvoinen vuodessa.

— Satatuhatta! Tuolla lapsiraukalla on ollut paljon enemmän. Hän on syntynyt maailmaan omistamaan aarteita, joiden rinnalla tuhannen ja yhden yön rikkaudet himmenevät.

— Hän on siis todellakin prinsessa?

— Tepä sen sanoitte, vieläpä kaikkein ylhäisimpiä.

— Sitä arvelinkin. Mutta kuinka ylhäinen prinsessa on joutunut orjattareksi?

— Kuinka tyranni Dionysoksesta tuli koulunopettaja? Sodan aiheuttama sattuma, onnen oikku.

— Ja hänen nimensä on salaisuus?

— On kyllä muille ihmisille. Toisin on teidän laitanne, sillä tehän olette ystäväni ja lupaatte olla vaiti, lupaattehan olla vaiti?

— Kautta kunniani!

— Tunnettehan Janinan pashan elämäntarinan?

— Ali-Tebelinin? Totta kai, koska isäni kokosi rikkautensa hänen palveluksessaan.

— Sehän on totta, olin sen unohtanut.

— No niin, missä suhteessa Haydée on Ali-Tebeliniin?

— Hänen tyttärensä.

— Kuinka! Ali-pashan tytär!

— Ja kauniin Vasilikin tytär.

— Kuinka hänestä on tullut teidän orjattarenne?

— Eräänä päivänä kävelin Konstantinopolin orjamarkkinoilla ja ostin hänet.

— Suurenmoista! Teidän seurassanne ei enää elä, vaan näkee unta, rakas kreivi. Nyt aion esittää teille rohkean pyynnön. Mutta kenties olen epähieno.

— Puhukaa vapaasti.

— Koska liikutte hänen seurassaan, koska viette hänet oopperaan..., niin ehkä rohkenen pyytää sitä...

— Te voisitte pyytää minulta mitä tahansa.

— No niin, rakas kreivi, esitelkää minut prinsessallenne.

— Mielelläni, mutta kahdella ehdolla.

— Suostun niihin jo edeltäpäin.

— Ensiksi, ettette kenellekään koskaan mainitse, että teidät on esitelty hänelle.

— Hyvä. (Morcerf kohotti kätensä.) Minä vannon.

— Toiseksi, ettette kerro hänelle, että isänne oli hänen isänsä palveluksessa.

— Senkin vannon.

— Hyvä on, ja muistatthän varmasti valanne?

— Tietysti! sanoi Albert.

— Niin arvelinkin. Tiedän, että olette kunnan mies.

Kreivi soitti. Ali astui sisään.

— Ilmoita Haydéele, että tulen juomaan kahvia hänen luokseen, ja koeta selittää hänelle, että pyydän lupaa saada esitellä hänelle erään ystäväni.

Ali kumarsi ja poistui.

— Älkää siis kyselkö mitään suoraan. Jos tahdotte jotakin tietää, niin kysykää minulta, ja minä kysyn sitten häneltä.



— Päätetty asia.

Ali tuli kolmannen kerran ja piti verhoa koholla ilmaistakseen herralleen ja Albertille, että he voisivat astua sisään.

— Menkäämme, sanoi Monte-Cristo.

Albert siveli kädellään tukkaansa ja väänsi viiksiään; kreivi otti hattunsa ja hansikkaansa ja astui Albertin edellä huoneistoon, jonka ovea Ali vartioi ja jota puolusti kolme Myrthon komennuksen alaista ranskalaista kamarineitiä.

Haydée odotti etummaisessa huoneessa, salongissa, ja hänen suurista silmistään kuvastui hämmästyksellä, sillä ensi kerran tuli hänen luokseen joku muu mies kuin Monte-Cristo. Hän istui nurkassa sohvalla jalat ristissä allaan ja oli aivan kuin laatinut itselleen pesän keskelle itämaisia kalliita ja kirjavia kankaita. Hänen vieressään oli soitin, jonka ääni oli kuulunut toiseen huoneeseen. Hän näytti lumoaavalta.

Huomatessaan Monte-Criston hän nousi ja hymyili hänelle ihanasti kuin tytär ja rakastajatar. Monte-Cristo meni hänen luokseen ja ojensi hänelle kätensä, jolle hän tapansa mukaan painoi suudelman.

Albert seisoi oven luona katsellen lumoutuneena tätä ihmeellistä kauneutta, jonka vertaista ei olisi voinut kuvitellakaan näkevänsä Ranskassa.

— Kenet tuot luokseni? kysyi nuori tyttö uskrekankielellä Monte-Cristolta. — Veljen, ystävän, tuttavän vai vihollisen?

— Ystävän, vastasi Monte-Cristo samalla kielellä.

— Hänen nimensä?

— Kreivi Albert. Hän on se mies, jonka pelastin rosvojen käsistä Roomassa.

— Mitä kieltä minun pitää hänelle puhua?

Monte-Cristo kääntyi Albertin puoleen:

— Osaatteko uskrekikkaa? kysyi hän.

— Ikävä kyllä en, vastasi Albert, — en edes vanhaa kreikkaa. Ei koskaan ole Homeroksella eikä Platonilla ollut heikompaa ja huolimattomampaa oppilasta kuin minä olen ollut.

— Siinä tapauksessa, sanoi Haydée osoittaen ymmärtäneensä sekä Monte-Criston kysymyksen että Albertin vastauksen, — puhun ranskan- tai italiantieltä, jos valtiaani sallii.

Monte-Cristo mietti hetkisen:

— Puhu italiantieltä, sanoi hän.

Sitten hän sanoi kääntyen Albertin puoleen:

— Kuinka ikävää, ettette osaa uskrekikkaa tai vanhaa kreikkaa, joita molempia Haydée puhuu aivan verrattomasti. Lapsiparan on pakko puhua kanssanne italiantieltä, ja silloin saatte hänestä väärän käsityksen.

Hän viittasi Haydéelle.

— Ollos tervetullut, ystävä, joka saavut herrani ja valtiaani seurassa, sanoi nuori tyttö kirkkaalla Toscanan murteella korostaen puhettaan roomalaiseen tapaan, mikä tekee Danten kielen yhtä sointuvaksi kuin Homeroksen kreikankin. — Ali, kahvia ja piiput!

Ja Haydée viittasi Albertia lähestymään, Alin poistuessa täyttämään nuoren valtiattarensa määräyksiä.

Monte-Cristo osoitti Albertille kahta telttatuolia. He ottivat kumpikin tuolinsa ja nostivat ne lähelle matalaa pöytää, jolla oli nargile sekä tuoreita kukkia, piirustuksia ja nuottivihkoja.

Ali toi kahvia ja piiput. Baptistin ei saanut koskaan tulla tähän huoneiston osaan.

Albert hylkäsi nubialaisen hänelle tarjoaman piipun.

— Ottakaa, ottakaa, sanoi Monte-Cristo. — Haydée on melkein yhtä sivistynyt kuin pariisittaretkin, hän ei pidä havannoista, sillä niissä on paha lemu, mutta itämainen tupakka tuoksuu hyvältä.

Ali poistui.

Kahvi oli kaadettu kuppeihin. Albertia varten oli tuotu myös sokeriastia. Monte-Cristo ja Haydée puolestaan joivat tätä arabialaista juomaa arabialaisten tavoin, ilman sokeria.

Haydée ojensi kätensä ja tarttui punertavilla, kapeilla sormillaan japanilaiseen kuppiin ja vei sen huulilleen viattomalla nautinnolla, aivan kuin lapsi, joka syö ja juo sellaista, mikä sille on mieluista.

Samaan aikaan toivat kamarineidot kaksi tarjotinta, joilla oli jäätelöä ja mehuvesiä.

— Rakas isäntäni ja te, neiti, sanoi Albert italiankielellä, — antakaa anteeksi hämmästykseni. Olen aivan päästäni pyörällä, ja onhan se luonnollistakin. Täällähän tapaan itämaan, oikean itämaan, en sellaisena kuin sen valitettavasti olen nähnyt, vaan sellaisena kuin olen uneksinut. Ja kuitenkin olen Pariisissa, näin vielä äsken omnibussien ajavan ohitseni ja kuulin virvokkeidenmyyjien kellojen kilinän. Kuinka ikävää, etten osaa puhua kreikkaa! Se tekisi tämän illan unohtumattomaksi.

— Osaan kylliksi hyvin italiankieltä, sanoi Haydée tynesti, — voidakseni puhua kanssanne. Ja jos rakastatte itämaita, teen kaiken voitavani, että löytäisitte ne täältä.

— Mistä voin puhua hänen kanssaan? kysyi Albert hiljaa Monte-Cristolta.

— Mistä vain itse tahdotte. Hänen kotimaastaan, nuoruudestaan, muistoistaan. Tai jos mieluummin tahdotte, niin puhukaa Roomasta, Napolista ja Firenzestä.

— Miksi puhuisin kreikkattaren kanssa sellaisesta, mistä voi puhua pariisittarien seurassa, sanoi Albert. — Antakaa minun puhua hänen kanssaan itämaista.

— Puhukaa, rakas Albert, hänkin pitää siitä aiheesta eniten.

Albert kääntyi Haydéen puoleen.

— Kuinka vanhana jätitte Kreikan? kysyi hän.

— Viisivuotiaana, vastasi Haydée.

— Entä muistatteko synnyinmaanne? kysyi Albert.

— Sulkiessani silmäni näen kaiken, mitä olen nähnyt. Kahdella tapaa voi ihminen katsella, ruumiin ja sielun silmillä. Ruumiillinen silmä voi toisinaan unohtaa, sielun silmä ei koskaan.

— Mistä asti muistatte lapsuuttanne?

— Osasin juuri kävellä. Äitini, jonka nimi oli Vasiliki (Vasiliki merkitsee kuninkaallista, huomautti tyttö nostaen päänsä pystyyn), äitini tarttui käteeni ja pantuamme kukkaromme pohjalle kaiken kullan, mikä meillä oli, menimme hunnutettuina pyytämään almua vangeille sanoen: "Ken antaa köyhille, hän antaa Jumalalle." Kun kukkaromme oli täynnä, palasimme palatsiin ja ilmoittamatta mitään isälleni lähetimme luostarin johtajalle kaiken rahan, minkä ihmiset meille olivat antaneet luullen meitä köyhiksi. Hän vuorostaan jakoi ne vangeille.

— Kuinka vanha siihen aikaan olitte?

— Kolmivuotias, vastasi Haydée.

— Muistatte siis kaiken, mitä elämässänne on tapahtunut kolmannelta ikävuodestanne asti?

— Kaiken.

— Kreivi, sanoi Morcerf hiljaa Monte-Cristolle, — teidän pitäisi sallia signoran kertoa meille jotakin elämästään. Olette kieltänyt minua puhumasta hänelle isästäni, mutta ehkä hän itse kertoo hänestä. Ette voi aavistaakaan, kuinka onnellinen olisin, jos kuulisin isäni nimen noin kauniista suusta.

Monte-Cristo kääntyi Haydéen puoleen ja sanoi kreikankielellä rypistäen silmäkulmiaan, siten kehottaakseen häntä hyvin tarkkaamaan sanojaan:

— Kerro meille isästäsi, mutta älä mainitse konnan nimeä äläkä petosta.

Haydée huokaisi syvään, ja pilvi nousi hänen kirkkaalle otsalleen.

— Mitä sanoitte hänelle? kysyi Morcerf aivan hiljaa.

— Että olette ystävänä ja että hänen siis ei tarvitse salata teiltä mitään.

— Ensimmäinen muistonne liittyy siis almujen keräämiseen vangittujen hyväksi? sanoi Albert. — Mikä on seuraava muisto?

— Seuraavako? Olen sykomorien suojassa järven rannalla, jonka kimaltelevan pinnan voin vieläkin nähdä edessäni. Isäni istui patjoilla vanhimman ja tuuheimman puun alla nojaten sen runkoon, äitini lepäsi hänen jalkojensa juuressa. Minä leikin isäni pitkällä parralla ja hän vyöhönsä pistetyn, jalokivillä koristetun kangiarin kahvalla. Silloin tällöin tuli hänen luokseen eräs albanialainen ja puhui jotakin, mitä en kuullut, ja mihin isäni vastasi samalla äänellä joko: Surmatkaa! tai Armahtakaa!

— On omituista kuulla nuoren tytön kertovan tällaista muualla kuin näyttämöllä ja tietää, ettei tämä ole tarua, sanoi Albert. — Kun teillä on tuollainen ihmeellinen menneisyys ja niin kauniit seudut mielessänne, niin mitä pidätte Ranskasta?

— Luullakseni se on kaunis maa, sanoi Haydée, — mutta näen Ranskan sellaisena kuin se on, näen sen naisen silmillä, jota vastoin synnyinmaani, jonka olen nähnyt ainoastaan lapsen silmillä, verhoutuu mielessäni valoisaan tai synkkään usvaan, riippuen siitä, muistelenko sitä armaana isänmaana vai kauheiden kärsimysten kotina.

— Olettehan niin nuori, kuinka olette jo ennättänyt kärsiä? kysyi Albert ja oli näin tahtomattaan jokapäiväinen.

Haydée loi katseensa Monte-Cristoon, joka tuskin huomattavasti viittasi hänelle ja sanoi:

— Jatka!

— Ei mikään syövy sieluun niin voimakkaasti kuin ensimmäiset vaikutelmat, ja lukuun ottamatta näitä kahta valoisa muistoa ovat nuoruuteni muistot kaikki surullisia.

— Kertokaa, kertokaa, sanoi Albert, — kuuntelen teitä suurella jännityksellä.

Haydée hymyili surullisesti.

— Tahdotteko siis, että kerron teille noista toisista muistoistani? kysyi hän.

— Kertokaa, pyysi Albert.

— No niin! Olin nelivuotias, kun eräänä iltana äitini herätti minut unesta. Olimme Janinan palatsissa. Hän nosti minut syliinsä patjoilta, joilla lepäsin, ja avatessani silmäni näin hänen itkävän. Kun näin sen, aloin itsekin itkeä.

"Hiljaa, lapsi!" sanoi hän.

Toisinaan jatkoin itkemistäni lohdutuksista ja äidillisistä uhkauksista huolimatta, sillä olin oikukas niin kuin lapset tavallisesti ovat. Mutta tällä kertaa soinnahti äitini äänestä sellainen kauhu, että heti vaikenin.

Hän kantoi minut nopeasti pois.

Riensimme leveitä portaita alas. Äitini palvelijattaret astuivat edessämme samoja portaita, tai oikeammin sanoen juoksivat niitä alas, kantaen kirstuja, pusseja, vaatteita, koruja, kultakukkaroita.

Naisten jäljestä tuli vartiosto, kaksikymmentä miestä, joilla oli pitkät pyssyt ja pistoolit. Heillä oli yllään tuollaiset puvut, jotka te täällä Ranskassa tunnette sen jälkeen, kun Kreikasta jälleen on tullut valtio.

— Uskokaa minua, sanoi Haydée pudistaen päätään ja kalveten pelkän muistonkin voimasta, — synkältä näytti tämä pitkä jono unisia orjia ja palvelijattaria, kuvittelin näet, että he olivat unisia, koska minutkin oli herätetty aivan kesken uniani.

Soihdut loivat synkkiä varjoja holviin, jossa me kiidimme portaita alas.

"Pitäkää kiirettä!" kuului ääni käytävän toisesta päästä.

Tämä ääni painoi kaikki kumaraan, aivan kuin tuuli painaa tähkät maahan.

Minä vavahdin sen kuullessani. Se oli isäni ääni.

Hän kulki viimeisenä, yllään upea puku, kädessään pyssynsä, jonka hallitsijamme oli hänelle lahjoittanut. Nojautuen suosikkiinsa Selimiin hän ajoi meitä edellään aivan kuin paimen ajaa hätääntynyttä laumaa.

— Isäni, sanoi Haydée kohottaen päätään, — oli kuuluisa mies, jonka Eurooppa on tuntenut Ali-Tebelinin, Janinan pashan nimellä ja jonka edessä koko Turkki vapisi.

Hän lausui nämä sanat ylevän juhlallisella äänellä, ja Albert vapisi, tietämättä itsekään, miksi. Tytön silmät säihkyivät synkkinä ja pelottavina, kun hän aivan kuin Pythia manasi esiin tämän verisen olennon, joka hirveän kuolemansa takia kasvoi koko Euroopan silmissä jättiläismäiseksi.

— Kohta kulkumme taukosi, jatkoi Haydée, — olimme tulleet portaitten juurelle, järven rannalle. Äitini painoi minua sykkivää poveansa vastaan, ja parin askelen päässä näin isäni, joka loi levottomia katseita ympärilleen.

Edessämme oli neljä marmoriporrasta, ja alimman luona kiikkui pieni vene.

Tältä paikalta näkyi järven keskellä pieni palatsi, jonne lähdimme. Se näytti olevan hyvin kaukana, ehkä sen vuoksi että oli pimeä.

Menimme veneeseen. Muistan, etteivät airot pitäneet soutuessa mitään ääntä; kumarruin katsomaan: niiden ympärille oli kiedottu palikaariemme vyöt.

Paitsi soutajia ei veneessä ollut muita kuin naisia, isäni, äitini, Selim ja minä.

Palikaarit olivat jääneet järven rannalle ja polvistuivat alimmalle portaalle voidakseen vihollisen hyökätessä käyttää kahta ylempää porrasta suojanaan.

Veneemme kiiti kuin tuuli.

"Miksi vene kulkee niin kovaa vauhtia?" kysyin äidiltäni.

"Hiljaa, lapseni", sanoi hän. "Me pakenemme."

Minä en ymmärtänyt sitä. Miksi isäni pakeni, hän, joka oli kaikkivaltias, jonka edessä muut pakenivat, hän, joka oli ottanut vaalilauseekseen: *Vihatkoot minua, kunhan pelkäävät.*

Isäni pakeni todellakin. Sain sittemmin tietää, että Janinan vartioväki oli väsynyt pitkään palvelukseen...

Haydée loi silmänsä Monte-Cristoon, joka tästä lähin taukoamatta katsoi häneen. Nuori tyttö jatkoi hitaasti aivan kuin keksien lisää tai jättäen jotakin pois kertomuksestaan.

— Te sanoitte, toisti Albert, joka oli kuunnellut jännittyneenä, — että Janinan varusväki oli väsynyt liian pitkään palvelukseen...

— Ja oli neuvotellut seraskieri Kursidin kanssa, jonka sulttaani oli lähettänyt isääni vangitsemaan. Silloin isäni, lähetettyään sulttaanin luo erään ranskalaisen upseerin, johon hän täydellisesti luotti, päätti paeta turvapaikkaan. Hän oli jo kauan sitten laittanut sen kuntoon ja nimitti sitä Katafygioniksi, pakopaikaksi.

— Muistatteko tuon upseerin nimen? kysyi Albert.

Monte-Cristo loi nuoreen tyttöön salamannopean katseen, joka jäi Albertilta huomaamatta.

— En, sanoi Haydée, — en muista. Mutta jos myöhemmin muistan, niin kyllä sanon.

Albert aikoi lausua isänsä nimen, kun Monte-Cristo kohotti sormensa varoittaakseen häntä. Nuori mies muisti valansa ja vaikeni.

— Tuota rakennusta kohden kulki matkamme.

Palatsista ei silmä nähnyt muuta kuin arabeskeilla koristetun alakerran, jonka terassi ulottui vedenrajaan, ja toisen kerroksen.

Mutta alakerran alla oli laaja holvi, joka ulottui pitkälle saaren keskustaa kohden. Sinne meidät vietiin, äitini, minut ja palvelijattaremmen, ja siellä sanottiin olevan kuusikymmentätuhatta pussia ja kaksisataa tynnyriä. Pusseissa oli kaksikymmentäviisi miljoonaa kullassa ja tynnyreissä kolmetoistatuhatta naulaa ruutia.

Tynnyreiden vieressä seisoj Selim, isäni suosikki josta jo puhuin. Hän valvoi yöt ja päivät, ja hänen peitsensä päässä paloi tuli. Hän oli saanut määräyksen räjähdyttää ilmaan palatsin, vartijat, pashan, naiset ja kullat heti, kun isäni antaa merkin.

Muistan, miten orjat, jotka tiesivät, mikä vaara heitä uhkasi, rukoilivat, itkivät ja huokailivat yötä päivää.

Näen vieläkin edessäni tuon nuoren, kalpean, mustasilmäisen sotilaan. Ja kun kuolon enkeli kerran tulee luokseni, tunnen varmasti hänet Selimiksi.

En voi sanoa, kuinka kauan olimme siellä. Silloin en vielä tietänyt, mitä aika on. Toisinaan, mutta hyvin harvoin, isäni käski äitiäni ja minua tulemaan palatsin terassille. Ne olivat minulle ilonhetkiä, sillä holvissa en nähnyt muita kuin valittelevia palvelijattaria ja Selimin keihään kärjessä palavan liekin. Isäni istui erään ison aukon luona ja katsoi taivaanrantaan tarkastaen jokaista mustaa pilkkuja, joka ilmestyi järvelle; äitini puoliksi makasi hänen jalkojensa juuressa ja nojasi hänen olkapäähänsä. Minä leikin heidän vieressään ja katselin ihailen taivaanrannassa näkyvän Pindos-vuoren jyrkäniteitä, Janinan linnaa, joka valkoisena ja kulmikkaana nousi järven rannasta, ja mustanvihreitä metsikköjä, jotka etäältä näyttivät vuorille valuneelta laavalta tai sammalelta, mutta läheltä katsottuina ovat jättiläiskokoisia mäntyjä ja isoja myrttipuita.

Eräänä aamuna isäni kutsui meidät luokseen. Hän oli hyvin tyyni, mutta entistään kalpeampi.

"Ole kärsivällinen, Vasiliki", sanoi hän, "tänään kaikki päättyy. Tänään saapuu valtiaani käskykirje, ja kohtaloni on päätetty. Jos olen saanut armon, palaamme Janinaan; jos uutiset ovat huonoja, pakenemme vielä tänä yönä."

"Mutta päästävätkö he meidät pakoon?" kysyi äitini.

"Ole turvassa", vastasi isä hymyillen. "Selim ja hänen palava peitsensä takaavat sen minulle. He tahtoisivat kyllä kuolemani, mutta eivät halua joutua itse kuolemaan minun kanssani."

Äitini vastasi vain huokauksilla näihin isäni lohdutuksiin, jotka eivät lähteneet sydämestä. Sitten hän valmisti isälle jääjuomaa, sillä viime päivinä häntä oli vaivannut kuume. Hän pirskontti hajuvesiä hänen partaansa ja sytytti hänen piippunsa, josta lähtevää savua hän saattoi katsella tuntikausia.

Äkkiä isä liikahti niin nopeasti, että minä säikähdin. Hän pyysi kaukoputkensa.

Äitini ojensi sen hänelle kalpeana kuin seinä, jota vastaan hän nojasi.

Näin isäni käden vapisevan.

"Vene!... Kaksi... kolme...", mutisi hän. "Neljä...!"

Hän nousi, tarttui aseisiinsa, ja muistan, miten hän kaatoi ruutia pistoolin sankkiin.

"Vasiliki", sanoi hän silmännähtävästi vapisten, "nyt on tullut hetki, joka määrää kohtalomme. Puolen tunnin päästä olemme saaneet kuulla hallitsijan vastauksen. Vie Haydée mukasi holviin."

"En tahdo jättää sinua", sanoi Vasiliki. "Jos kuolet, valtiaani, tahdon kuolla kanssasi."

"Menkää Selimin luo", huusi isäni.

"Hyvästi, herrani", sopersi äitini. Hän totteli, mutta kumarassa kuin kuoleman lähetessä.

"Viekää Vasiliki pois", sanoi isäni palikaareilleen.

Mutta kun minut oli unohdettu, juoksin hänen luokseen ja kurotin häntä kohden käteni. Hän näki minut, kumartui puoleeni ja suuteli otsaani.

Se oli hänen viimeinen suudelmansa ja tunnen sen vieläkin otsallani.

Menessämme holviin näin terassin viiniköynnösten läpi, että veneet olivat jo tulleet suuremmiksi. Vielä äsken ne olivat vain mustia pilkkuja, nyt kuin isoja mustia lintuja, jotka kiitivät veden pintaa pitkin.

Palatsin kaksikymmentä palikaaria istuivat isäni jalkojen juuressa ja katselivat veneiden tuloa laudoituksen suojassa, verestävin silmin, hopealla ja norsunluulla koristetut pyssyt valmiina. Permannolla oli suuri määrä panoksia. Isäni katseli kelloaan ja käveli levottomana edestakaisin.

Tämä kaikki jäi mieleeni, kun lähdin isäni luota ja hän oli viimeisen kerran suudellut minua.

Kuljin äitini kanssa maanalaisen huoneen läpi. Selim oli paikallaan, hän hymyili meille surullisesti. Haimme tynyt luolan toisesta päästä ja tulimme istumaan Selimin viereen. Suuren vaaran hetkinä liittyvät uskolliset sydämet toisiinsa, ja niin lapsi kuin olinkin, tunsin vaistomaisesti, että suuri vaara vaani meitä. —

Albert oli usein kuullut kerrottavan Janinan visiirin viimeisistä hetkistä. Hänen isänsä ei koskaan siitä puhunut, mutta vieraat, ja hän oli lisäksi lukenut siitä. Mutta vasta tämä tyttö, jonka ääni alakuloisesti värähteli, sai kuvauksen elämäänsä, ja se vaikutti nuoreen mieheen sekä lumoavasti että sanomattoman kauhistuttavasti.

Haydée oli muistellensa näitä kamalia tapauksia hetkeksi vaiennut. Hänen otsansa oli painunut kättä vastaan, aivan kuin kukka ukkosilmalla painuu maata kohden, ja hänen tuijottavat silmänsä näyttivät vieläkin näkevän Pindos-vuoren vihannat rinteet ja Janinan järven sinisen pinnan, jonka kalvoon kuvastui hänen kertomansa kamala tarina.

Monte-Cristo katsoi häneen sanomattoman hellästi ja säälivästi.

— Jatka, tyttäreni, sanoi kreivi uskrikankielellä.

Haydée kohotti päätään, aivan kuin Monte-Criston sointuva ääni olisi herättänyt hänet unesta, ja jatkoi:

— Kello oli neljä iltapäivällä. Mutta vaikka ulkona olikin kirkas päivä, olimme me keskellä pimeyttä.

Yksi ainoa valo loisti holvissa, aivan kuin väräjävä tähti synkällä taivaalla. Se oli Selimin tulisoitu. Äitini oli kristitty ja hän rukoili.

Selim lausui tuon tuostakin pyhät sanat:

"Allah on suuri!"

Äitini toivoi vielä. Holviin mennessään hän oli ollut näkevinään veneessä Konstantinopoliin lähetetyn ranskalaisen, johon isäni täydellisesti luotti, sillä hän tiesi, että ranskalaisen sulttaanin sotilaat ovat tavallisesti uskollisia ja jalomielisiä. Äitini astui muutaman askelen portaita kohden ja kuunteli.

"He lähestyvät" sanoi hän. "Jospa he vain toisivat rauhan ja elämän tullessaan."

"Mitä pelkää, Vasiliki!" sanoi Selim pehmeällä ja samalla ylpeällä äänellään. "Elleivät he tuo rauhaa, niin me valmistamme heille kuoleman."

Ja hän kohensi keihään päässä olevaa liekkiä ja oli mielestäni kuin vanhan Kreetan Dionysos.

Mutta minä, lapsi, pelkäsin, sillä Selimin rohkeus minusta oli julmaa ja mieletöntä, ja minua kauhistutti kamala räjähdyskuolema.

Äitini värisi myös.

"Hyvä Jumala, äiti!" huusin minä. "Täytyykö meidän kuolla?"

Kuullessaan ääneni alkoivat palvelijattaret entistä enemmän rukoilla ja valittaa.

"Lapsi", sanoi Vasiliki, "Jumala suokoon, ettei sinun kerran tarvitsisi toivoa sitä kuolemaa, jota nyt pelkää!"

Sitten hän lisäsi aivan hiljaa:

"Selim, mitä valtiaasi on määrännyt?"

"Jos hän lähettää minulle tikarinsa, merkitsee se sitä, että sulttaani on hylännyt armonanomuksen, ja silloin sytytän. Jos hän lähettää sormuksensa, silloin sulttaani antaa armon, ja minä lähden ruutitynnyrien luota pois."

"Ystävää", lausui äitini, "kun valtiaasi määräys saapuu, ja se on tikari, niin surmaa meidät ensin tuolla tikarilla ja räjäytä sitten vasta linna ilmaan."

"Hyvä on, Vasiliki", vastasi Selim tynesti.

Äkkiä kuului aivan kuin huudon huminaa. Me kuuntelimme. Ne olivat ilonhuutoja. Konstantinopoliin lähetetyn ranskalaisen nimi kaikui palikaariemrne huudoissa. Hän oli siis tuonut otollisen vastauksen ja hallitsija antoi armon.

— Ettekö muista tuota nimeä? kysyi Morcerf ja näytti olevan valmis auttamaan.

Monte-Cristo viittasi hänelle.

— En muista, sanoi Haydée.

Melu kasvoi. Askelet lähestyivät. Maanalaisen holvin portaita astuttiin alas. Selim piti peistään valmiina.

Kohta ilmestyi joku keskelle sitä sinertävää hohdetta, jonka päivänvalo loi holviin.

"Kuka olet?" huusi Selim. "Älä astu askeltakaan eteenpäin."

"Kunnia sulttaanille!" sanoi tulija. "Visiiri Alille on annettu armo. Eikä ainoastaan hänen henkensä ole turvattu, vaan hän saa pitää rikkautensa ja aarteensakin."

"Seis!" huusi Selim. "Tiedäthän, että minun täytyy saada merkiksi hänen sormuksensa."

"Se on totta", sanoi äitini ja vaipui polvilleen nostaen minut taivasta kohden, aivan kuin kiittäessään Jumalaa olisi tahtonut nostaa minut lähemmäksi Häntä. —

Jo toisen kerran Haydée vaikenä niin suuren mielenliikutuksen vallassa, että hiki valui hänen otsaltaan ja ääni vaivoin kähisi hänen kuivasta kurkustaan.

Monte-Cristo kaatoi hiukan jäävettä lasiin ja ojensi sen hänelle sanoen hellästi ja samalla hiukan käskevästi:

— Rohkeutta, tyttäreni!

Haydée kuivasi silmiään ja otsaansa ja jatkoi:

— Tänä aikana pimeyteen tottuneet silmämme olivat tunteneet pashan lähettilään, hän oli ystävä.

Selim tunsi hänet. Mutta tuo kunnan mies oli tottunut tottelemaan.

"Kenen nimessä tulet?" kysyi hän.

"Valtiaamme, Ali-Tebelinin nimessä."

"Jos tulet Alin nimessä, niin tiedäthän kai, mitä sinun pitää meille tuoda?"

"Tiedän kyllä", sanoi tulija, "ja minä tuon sinulle hänen sormuksensa."

Samassa hän nosti kätensä päänsä yläpuolelle. Mutta hän oli siksi kaukana ja huoneessa oli siksi hämärää, ettei Selim voinut paikaltaan erottaa hänelle näytettyä esinettä.

"Minä en erota sitä", sanoi Selim.

"Tule lähemmäksi", sanoi sanantuoja, "tai anna minun tulla lähemmäksi."

"En suostu kumpaankaan", vastasi nuori sotilas. "Laske se sille paikalle, missä nyt seisot, ja sille kohtaa, mihin päivän säde lankeaa, ja vetäydy pois siksi, kunnes olen sen nähnyt."

"Olkoon niin", sanoi sanantuoja.

Ja hän vetäytyi pois laskettuaan sormuksen määrätylle paikalle.

Sydämemme sykki kiivaasti, sillä tuo esine näytti todellakin sormukselta.

Mutta oliko se isäni sormus?

Selim tuli aukon kohdalle pitäen yhä kädessään palavaa soihtua, kumartui säteilevänsä ja otti esineen käteensä.

"Valtiaani sormus", sanoi hän suudellen sitä. "Hyvä on!"

Hän painoi sytyttimen maata kohden, astui sen päälle jalallaan ja sammutti sen.

Sanansaattaja huudahti riemusta ja taputti käsiänsä. Samassa syöksyi sisään neljä seraskieri Kursidin sotilasta, ja Selim kaatui maahan viiden tikarin lävistämänä. Jokainen oli iskenyt.

Rikoksen huumaamina, vaikka vielä pelosta kalpeina seraskierit syöksyivät holviin tarkastamaan, oliko siellä vielä jossakin tulta, ja tallasivat kultapusseja.

Tällä välin äitini sieppasi minut syliinsä ja pujahtaen läpi solien, jotka vain me tunsimme, saapui eräille sivuportaille. Ne veivät palatsiin, jossa vallitsi tavaton melske.

Alakerroksen salit olivat aivan täynnä Kursidin tsodoaareja, siis vihamiehiämme.

Juuri kun äitini aikoi avata pienen oven, kuului sen takaa pashan ääni pelottavana ja uhkaavana.

Äitini painoi silmänsä oven rakoön, minun silmiäni edessä oli sattumalta toinen reikä, niin että minäkin katsoin huoneeseen.

"Mitä tahdotte?" sanoi pasha miehille, joiden kädessä oli kultakirjaimilla kirjoitettu paperi.

"Mitäkö tahdomme?" vastasi eräs heistä. "Ilmoittaa sinulle hänen majesteettinsa tahdon. Näetkö tämän firmaanin?"

"Näen kyllä", sanoi isäni.

"Lue se siis. Hän vaatii päätäsi."

Isäni purskahti nauruun, joka vaikutti pelottavammin kuin mikään uhkaus. Yhä nauraen hän laukaisi pistoolinsa, ja molemmat miehet kaatuivat kuolleina.

Palikaarit, jotka olivat maanneet suullaan isäni ympärillä, nousivat ja laukaisivat myös aseensa. Huone oli täynnä melua, tulta ja savua.

Samassa alettiin toiseltakin puolelta ampuu, ja luodit lensivät edessämme oleviin lautoihin.

Kuinka kaunis hän oli, isäni, suuri Ali-Tebelin, luotituiskussa, miekka kädessään ja kasvot ruudin mustaamina. Kuinka hänen vihollisensa pakenivatkaan!

"Selim, Selim, tulenvartija, tee tehtäväsi!" huusi hän.

"Selim on kuollut!" vastasi eräs ääni, joka näytti tulevan permannon alta, "ja sinä, herrani Ali, olet hukassa!"

Samassa kuului kumea paukahdus, ja lattialaudat lensivät isäni ympärillä kappaleiksi.

Tsodoaarit ampuivat permannon läpi. Kolme neljä palikaaria kaatui luotien lävistäminä, jotka silpoivat heidän ruumiinsa alhaalta ylös asti.

Isäni karjaisi, pisti sormensa luotien reikiin ja veti kokonaisen palkin irti.

Mutta samassa sinkosi tästä aukosta kaksikymmentä laukausta, ja liekki joka syöksyi aivan kuin tulivuoren aukosta, tarttui verhoihin.

Keskellä tätä kamalaa pauhinaa, keskellä näitä hirveitä huutoja kuulin kaksi muita selvempää laukausta, kaksi muita vihlovampaa kiljähdusta. Nämä laukaukset olivat osuneet isääni kuolettavasti, ja hän oli kiljaissut.

Hän oli kuitenkin pysytellyt pystyssä nojautuen ikkunaan. Äitini ravisti ovea päästäkseen kuolemaan yhdessä hänen kanssaan, mutta ovi oli toiselta puolen suljettu.

Hänen ympärillään vääntelehtivät palikaarit kuolintuskissa; pari kolme, jotka eivät olleet lainkaan tai vain lievästi haavoittuneet, hyppäsi ikkunoista ulos. Samassa särjettiin permanto altapäin kokonaan. Isäni vaipui toiselle polvelleen. Samassa ojentui häntä kohti kaksikymmentä kättä heiluttaen miekkoja, pistooleja, tikareita; kaksikymmentä miestä hyökkäsi äkkiä yhden kimppuun, ja isäni hukui tulipyörteeseen, jonka nämä karjuvat hirviöt olivat sytyttäneet, aivan kuin helvetti olisi auennut hänen jalkojensa alla.

Tunsin kaatuvani. Äitini oli pyörtynyt.

Haydéen molemmat käsivarret vaipuivat alas, ja hän katsoi kreiviin aivan kuin kysyäkseen, oliko tämä tyytyväinen hänen tottelevaisuuteensa.

Kreivi tuli hänen luokseen, tarttui hänen käteensä ja sanoi uskrikankielellä:

— Lepää, rakas lapsi, ja muista, että Jumala elää ja että hän rankaisee rikolliset.

— Mikä kamala kertomus! sanoi Albert kauhistuen Haydéen kalpeutta. — Olen pahoillani siitä, että olen ollut näin säälimättömän epähieno.



— Kyllä hän siitä tointuu, sanoi Monte-Cristo. Hän laski kätensä Haydéen päälle ja sanoi:

— Haydée on urhoollinen tyttö, ja hänelle tuottaa joskus helpotusta kun hän saa kertoa kärsimyksistään.

— Siksi, että kärsimykseni muistuttavat minua sinun hyvistä töistäsi, sanoi nuori tyttö.

Albert katsoi uteliaana häneen, sillä Haydée ei ollut vielä kertonut sitä, mitä hän halusi tietää, nimittäin kuinka hän oli joutunut kreivin orjattareksi. Haydée näki saman toivomuksen sekä kreivin että Albertin katseessa.

Hän jatkoi:

— Kun äitini tointui, olimme seraskierin edessä.

"Surmatkaa minut", sanoi äitini, "mutta säästää Alin lesken kunniaa."

"Älä minua rukoile", sanoi Kursid.

"Vaan ketä?"

"Uutta valtiastasi."

"Kuka hän on?"

"Hän on tuossa."

Kursid osoitti meille toista niistä, jotka lähinnä olivat olleet syypäitä isäni kuolemaan, jatkoi nuori tyttö hilliten suuttumustaan.

— Te jouduitte siis tuon miehen valtaan? kysyi Albert.

— Emme, vastasi Haydée. — Hän ei tohtinut pitää meitä luonaan, hän myi meidät orjakauppiaille, jotka menivät Konstantinopoliin. Kuljimme Kreikan halki ja saavuimme vähissä hengin sultaanin portille. Siellä oli suuri joukko uteliaita koolla, he väistyivät antaakseen meille tietä. Äkkiä äitini suuntasi katseensa sinne minne hekin, kiljaisi ja vaipui maahan osoittaen minulle portin yläpuolella olevaa päätä.

Pään yläpuolelle oli kirjoitettu:

"Tämä on Ali-Tebelinin, Janinan pashan pää."

Koetin itkien nostaa äitiäni maasta, hän oli kuollut.

Minut vietiin orjamarkkinoille. Muudan rikas armenialainen osti minut, kasvatti minua, antoi minulle opettajia ja, kun olin kolmetoistavuotias, myi minut sultaanin Mahmudille.

— Minä vuorostani ostin hänet sultaanin Mahmudilta, sanoi Monte-Cristo, — ja maksoin hänestä samanlaisen smaragdin kuin on se, jossa säilytän hashish-pillereitäni.

— Sinä olet hyvä, sinä olet suuri, valtiastasi, sanoi nuori tyttö suudellen Monte-Criston kättä, — ja minä olen onnellinen saadessani olla omasi.

Albert oli aivan kuin herpaantunut kaiken kuulemansa johdosta.

— Juokaahan kahvinne, sanoi kreivi hänelle. — Kertomus on päättynyt.

78. Janinasta kirjoitetaan...

Franz oli poistunut Noirtier'n huoneesta horjuen ja niin onnettoman näköisenä, että Valentin tuli häntä sääli.

Villefort oli soperrellut sekavia sanoja ja paennut työhuoneeseensa. Kaksi tuntia myöhemmin hän sai seuraavan kirjeen:

Sen jälkeen, mitä tänä aamuna on tullut ilmi, ei herra Noirtier de Villefort voi otaksua, että mikään yhtyminen olisi mahdollinen hänen ja Franz d'Epainayn suvun välillä. Herra Franz d'Epainayta kauhistuttaa se, että herra Villefort, joka näyttää edeltäpäin tietäneen tänä

aamuna kerrotut tapaukset, ei ole niistä mitään maininnut.

Kuninkaallinen prokuraattori oli aivan murtunut tästä odottamattomasta iskusta. Hän ei olisi voinut aavistaa, että hänen isänsä menisi näin pitkälle suorasukaisuudessaan ja julmuudessaan ja kertoisi tällaisia asioita. Herra Noirtier oli aina halveksinut poikansa mielipiteitä eikä ollut katsonut tarpeelliseksi paljastaa näitä yksityiskohtia Villefort'ille, ja tämä puolestaan oli luullut, että kenraali Quesnel eli paroni Epinay — mitä nimeä nyt hänestä tahdotuinkaan käyttää, joko sitä, jonka hän itse oli tehnyt kunniakkaaksi, tai sitä, jonka hän oli saanut, — oli surmattu eikä kaatunut rehellisessä kaksintaistelussa.

Franz d'Epinau oli tähän asti aina esiintynyt hyvin kunnioittavasti Villefort'ia kohtaan, ja sen vuoksi hänen kirjeensä oli aivan kuin surmanisku Villefort'in ylpeydelle.

Tuskin hän oli ennättänyt päästä työhuoneeseensa, kun hänen vaimonsa astui sisään.

Kun Franz oli lähtenyt salongista herra Noirtier'n kutsusta, jäivät muut sinne aivan ymmällä. Rouva Villefort tunsu olonsa notaarin ja todistajien seurassa yhä vaikeammaksi ja lähti lopulta hänkin pois sanoen menevänsä hankkimaan tietoja.

Villefort ilmoitti hänelle ainoastaan, että Valentine kihlaus oli purkaantunut sen keskustelun johdosta, joka hänellä, herra Noirtier'lla ja herra d'Epinauilla oli ollut.

Tätä oli vaikea ilman muuta kertoa muille. Sen vuoksi rouva Villefort palatessaan sanoikin vain, että herra Noirtier oli keskustelun alussa saanut jonkinmoisen halvauskohtauksen ja että avioliittosopimuksen allekirjoittaminen tästä syystä oli lykätty tuonemmaksi.

Kahden samanlaatuisen tapauksen jälkeen tuntui tämä uutinen niin omituiselta, että läsnäolijat katsoivat toisiinsa kummastuneina ja poistuivat sanaakaan sanomatta.

Sillä aikaa Valentine, joka oli samalla sekä onnellinen että kauhistunut, suuteli ja kiitteli heikkoa vanhusta, joka yhdellä iskulla oli katkaissut hänen kahleensa. Sitten hän pyysi lupaa saada mennä omaan huoneeseensa tointuakseen, ja Noirtier ilmaisi katseellaan suostuvansa siihen.

Mutta sen sijaan että olisi mennyt huoneeseensa, Valentine laskeutuikin portaita alas ja meni pienen oven kautta puutarhaan. Keskellä tätä tapausten vyöryä hän oli koko ajan tuntenut kouristavaa pelkoa. Hän odotti joka hetki Morrelin ilmestyvän paikalle kalpeana ja uhkaavana, niin kuin Ravenswood aikoinaan saapui Lammermoorin Lucian häihin.

Jo oli aikakin hänen rientää portille. Maximilien oli nähnyt Franzin lähtevän yhdessä Villefort'in kanssa hautausmaalta ja oli pelännyt pahaa. Hän oli mennyt pitämään silmällä Villefort'in taloa, nähnyt, että Franz lähti sieltä, mutta palasi pian uudelleen Albertin ja Château-Renaud'n seurassa, ja silloin hän oli asiasta aivan varma. Hän oli nyt rientänyt aitauksen sisäpuolelle, sillä hän tiesi, että Valentine tulisi hänen luokseen heti, kun voi.

Hän ei erehtynytäkään. Kurkistaessaan lautojen välistä hän näki nuoren tytön arkailematta rientävän suoraa päätä portille. Heti ensi silmäyksellä Maximilien rauhoittui ja ensimmäisen sanan kuullessaan hän hypähti riemusta.

— Pelastetut! huudahti Valentine.

— Pelastetut! kertasi Morrel voimatta uskoa onneaan. — Kuka meidät pelasti?

— Isoisäni. Rakastakaa häntä paljon, Morrel.

Morrel vannoi rakastavansa vanhusta koko sielustaan, eikä hänen ollutkaan vaikea vanna, koska sillä hetkellä vanhus oli hänestä enemmän kuin ystävä ja isä, melkein kuin Jumala.

— Mutta miten kaikki on tapahtunut? kysyi Morrel. — Mitä kummallista keinoa hän on käyttänyt?

Valentine aikoi juuri ruveta kertomaan, kun hän muisti, että asiaan kätkeytyi kamala salaisuus, joka ei kuulunut yksinään hänen isoisälleen.

— Myöhemmin kerron kyllä kaikki, sanoi hän.

— Milloin?

— Silloin, kun olen vaimonne.

Kun keskustelu kääntyi tälle tolalle, suostui Morrel mihin tahansa. Hän sanoi olevansa täysin tyytyväinen — yhdeksi päiväksi. Mutta hän ei suostunut lähtemään, ellei saisi tavata Valentinea

seuraavana iltana.

Valentine suostui Morrelin pyyntöön. Kaikki oli nyt muuttunut hänen silmissään, ja hänestä tuntui yhtä mahdottomalta päästä naimisiin Maximilienin kanssa kuin tunti sitten tuntui mahdottomalta päästä eroon Franz d'Epinaystä.

Tällä välin oli rouva Villefort mennyt Noirtier'n luo.

Noirtier loi häneen synkän ja ankaran katseen, kuten yleensä aina tähän naiseen.

— Minun ei tarvitse teille ilmoittaa, että Valentinen kihlaus on purkautunut, sanoi rouva Villefort, — koska se purkautui juuri täällä.

Noirtier pysyi välinpitämättömänä.

— Mutta sitä ette tiedä, jatkoi rouva Villefort, — että minä olen aina ollut tätä avioliittoa vastaan.

Noirtier'n katse tuntui vaativan tarkempaa selvitystä.

— Kun tämä kihlaus, jota tiesin teidän vastustavan, nyt on purkautunut, tulen pyytämään teiltä erästä asiaa, jota eivät Villefort ja Valentine voi pyytää.

Noirtier'n katse pysyi kysyvänä.

— Tulen pyytämään teitä, jatkoi rouva Villefort, — minä näet voin pyytää, koska minulle ei ole siitä mitään hyötyä, — antamaan poikanne tyttärelle suosionne lisäksi myös omaisuutenne.

Noirtier'n silmät vilkkuivat hetkisen sinne tänne. Ilmeisesti hän etsi syytä tähän pyyntöön, mutta ei löytänyt.

— Voinko toivoa, että aikeenne ovat sopusoinnussa pyyntöni kanssa? kysyi rouva Villefort.

— Kyllä, ilmaisi Noirtier.

— Siinä tapauksessa, sanoi rouva Villefort, — lähden täältä kiitollisena ja onnellisena.

Hän poistui kumarrettuaan Noirtier'lle.

Seuraavana päivänä Noirtier lähetti noutamaan notaaria. Entinen testamentti revittiin ja laadittiin uusi, jossa hän määräsi kaiken omaisuutensa Valentinelle sillä ehdolla, ettei heitä erotettaisi toisistaan.

Joku saattoi silloin laskea, että neiti Villefort, joka oli saanut periä markiisi ja markiisitar Saint-Méranin ja oli päässyt isoisänsä suosioon, saisi jonakin päivänä kolmensadantuhannen frangin vuotuiset tulot.

Samaan aikaan, jolloin kihlaus purettiin Villefort'in talossa, meni kreivi Morcerf Danglars'in luo. Osoittaakseen Danglars'ille, että asia oli tärkeä, Morcerf otti ylleen kenraalin univormunsa ja kaikki kunniamerkkinsä ja käski valjastaa parhaimmat hevosensa. Näin juhlallisesti hän saapui Chaussée-d'Antinin varrelle ja käski ilmoittaa tulostaan herra Danglars'ille, joka parhaillaan teki kuukauden tilinpäätöstä. Jos näinä aikoina tahtoi tavata pankkiirin hyvällä tuulella, ei tilinpäätöksen hetki ollut otollinen.

Sen vuoksi Danglars kävikin juhlalliseksi nähdessään entisen ystävänsä ja istui mahtavana tuoliinsa.

Morcerf, joka tavallisesti oli jäykkä, oli tällä kertaa hymyilevä ja ystävällinen. Kun hän oli varma siitä, että hänen asiaansa suhtauduttiin ystävällisesti, ei hän pitänyt pitkiä esipuheita, vaan aloitti muitta mutkitta:

— Paroni, tässä olen. Jo kauan olemme kierrelleet aikaisemmin tekemiämme lupauksia...

Morcerf odotti pankkiirin kasvojen heti kirkastuvan, mutta hämmästyi nähdessään niiden käyvän entistä vieraammiksi ja kylmemmiksi.

Niinpä Morcerfin lause jäi kesken.

— Mitä lupauksia, herra kreivi? tiedusteli pankkiiri, aivan kuin olisi turhaan etsinyt muististaan selitystä kenraalin sanoihin.

— Rakastatte muodollisuuksia, sanoi kreivi, — ja annatte minun huomata, että tällainen kysymys on tehtävä säädetyssä järjestyksessä. Hyvä on. Koska minulla on ainoastaan yksi poika, ja koska vasta

ensimmäisen kerran aion hänet näyttää, niin olen näissä asioissa vielä vasta-alkaja. Noudatan siis tahtoa.

Ja Morcerf nousi väkinäisesti hymyillen, kumarsi syvään Danglars'ille ja sanoi:

— Herra paroni, minulla on kunnia pyytää tytärtänne neiti Eugénie Danglars'ia poikani vicomte Albert de Morcerfin vaimoksi.

Mutta sen sijaan että Danglars olisi Morcerfin toivomuksen mukaan ottanut nämä sanat tyytyväisenä vastaan, hän rypistikin kulmiaan eikä pyytänyt seisomaan jäänyttä kreiviä istumaan.

— Herra kreivi, sanoi hän, — ennen kuin voin vastata, täytyy minun tuumia asiaa.

— Tuumia! huudahti Morcerf entistä enemmän kummastuen. — Eikö teillä ole ollut aikaa tuumia sitä niinä kahdeksana vuonna, jotka ovat kuluneet siitä, kun ensi kerran puhuimme lastemme avioliitosta?

— Herra kreivi, sanoi Danglars, — joka päivä tapahtuu sellaista, mikä pakottaa meitä uudelleen punnitsemaan aikaisemmin tekemiämme päätöksiä.

— Kuinka niin? kysyi Morcerf. — En ymmärrä teitä.

— Tarkoitan sitä, että viimeisinä kahtena viikkona on tapahtunut asioita, jotka...

— Anteeksi, sanoi Morcerf, — mitä ilveilyä tämä on?

— Kuinka niin ilveilyä?

— Minusta teidän pitäisi puhua suoraan.

— Niin minustakin.

— Olettehan tavannut kreivi Monte-Criston?

— Tapaan hänet useinkin, sanoi Danglars korjailleen kaulahuiviaan, — sillä hän on ystäväni.

— No niin, kun viimeksi tapasitte hänet, sanoitte hänelle, että minä suhtauduin tähän avioliittoon häilyväisesti ja vaikutin epävarmalta.

— Se on totta.

— No niin, tässä olen. En ole epävarma enkä häilyväinen, näettehän sen, koska tulen vaatimaan teitä täyttämään lupauksenne.

Danglars ei vastannut mitään.

— Oletteko näin pian muuttanut mielipiteenne, lisäsi Morcerf, — vai oletteko tahtonut saada tämän keskustelun aikaan nöyryyttääkseenne minua?

Danglars huomasi, että jos keskustelu jatkuisi tähän suuntaan, se voisi päättyä hänelle huonosti.

— Herra kreivi, sanoi hän, — ymmärrän kyllä, että käytökseni hämmästyttää teitä. Olen siitä itsekkin pahoillani, mutta uskokaa minua: tämä on välttämätöntä.

— Joutavaa puhetta, sanoi kreivi. — Moukka voisi siihen tyytyä, mutta ei kreivi Morcerf. Kun minunlaiseni mies tulee muistuttamaan toista lupauksesta, ja tämä lupaus rikotaan, niin on minulla ainakin oikeus kysyä, mikä on siihen syynä.

Danglars oli pelkuri, mutta ei tahtonut siltä näyttää. Morcerfin puhetapa suututti häntä.

— Selitys kyllä tulee, vastasi hän.

— Mitä sillä tarkoitatte?

— Että minulla on pätevät syyni, mutta että niitä on vaikea tuoda esiin.

— Mutta huomaattehan, etten voi tyytyä teidän vaitioloonne, sanoi Morcerf. — Otaksun siis, ettette tahdo suostua kihlausehdotukseeni.

— Olette väärässä, sanoi Danglars, — minä vain lykkään päätöksen tekemisen tuonemmaksi, siinä kaikki.

— Mutta toivoakseni ette vaadi minua noudattamaan teidän oikkujanne, odottamaan siivosti ja

nöyrästi sitä, että taas pääsisin armoihinne?

— Ellette voi odottaa, herra kreivi, niin pitäkäämme sopimuksiamme mitättöminä.

Ylpeä ja ärtynyt kreivi puri huuleensa niin, että verta vuoti, voidakseen olla puhkeamatta kiukkuisiin sanoihin. Hän ymmärsi, että ne tekisivät hänet vain naurettavaksi. Niinpä hän alkoi jo mennä ovea kohden, mutta muuttikin mieltään ja palasi. Hänen otsalleen nousi pilvi, loukattu ylpeys väistyi levottomuuden tieltä.

— Rakas Danglars, sanoi hän, — olemmehan tunteneet toisemme jo monta monituista vuotta, ja siksi meidän on paras olla rehellisiä toisillemme. Te olette velvollinen antamaan minulle selityksen. Täytyyhän minun saada tietää, millä tavoin poikani on menettänyt teidän hyvät ajatuksenne hänestä.

— Poikanne ei henkilökohtaisesti ole minua loukannut, muuta en voi sanoa, vastasi Danglars, joka alkoi tulla hävyttömäksi nähdessään Morcerfin lauhtuvan.

— Mutta kuka siis teitä on loukannut? kysyi Morcerf väräjäväällä äänellä, ja hänen otsansa tuli kalpeaksi.

Danglars huomasi tämän kaiken ja loi sen vuoksi häneen terävän katseen, jollaista hän ei tavallisesti tohtinut toisiin luoda.

— Kiittäkää minua, etten tarkemmin selitä, sanoi hän.

Morcerf värisi hermostuneesti, se johtui varmaankin siitä, että hän koetti hillitä kiukkuaan.

— Minulla on oikeus vaatia teitä selittämään tarkemmin. Onko teillä jotakin rouva Morcerfia vastaan? Eikö rikkauteni ole kyllin suuri? Onko syynä se, että valtiolliset mielipiteemme eroavat toisistaan...

— Ei mikään niistä, sanoi Danglars. — Olisin huono mies, jos niitä pitäisin esteinä, sillä tiesinhän tuon kaiken jo antaessani sanani. Älkää kyselkö enempää, häpeän, kun annan teidän tällä tavoin tiedustella. Jäädään tähän, se on viisainta. Sopikaamme siitä, että lykkäämme asian, emme pura emmekä sido. Eihän meillä ole mitään kiirettä! Tyttäreni on seitsemäntoistavuotias ja poikanne kahdenkymmenen yhden. Aika tuo selvyyttä. Asiat, jotka vielä eilen näyttivät hämäriltä, ovatkin huomenna päivänselviä. Pahimmatkin panettelut voivat äkkiä osoittautua perättömiksi.

— Panettelut, sanoitteko niin? Morcerf kalpeni. — Minua siis panetellaan!

— Herra kreivi, älkäämme ryhtykö selittelyihin.

— Minun täytyy siis tynesti mukautua tähän kieltäytymiseenne?

— Uskokaa minua: se on minulle hyvin tuskallista. Niin, tuskallisempaa minulle kuin teille, sillä toivoin sukulaisuutta teidän kanssanne, ja peruutetusta kihlauksesta on aina morsiamelle enemmän vahinkoa kuin sulhaselle.

— Hyvä on, älkäämme siis enää puhuko tästä, sanoi Morcerf.

Ja rutistaen raivoissaan hansikkaitaan hän poistui.

Danglars huomasi, että Morcerf ei kertaakaan ollut uskaltanut kysyä, oliko Danglars peruuttanut sanansa hänen tähtensä.

Samana iltana pankkiirilla oli pitkä neuvottelu useiden ystäviensä kanssa, ja herra Cavalcanti, joka oli koko ajan pysytellyt naisten salongissa, läksi viimeisenä talosta.

Seuraavana päivänä Danglars herätessään pyysi sanomalehden, ja ne tuotiin hänelle heti. Hän työnsi syrjään pari kolme ja otti käteensä *Impartial*-lehden.

Beauchamp oli sen lehden päätoimittaja.

Danglars avasi lehden hermostuneesti, hyppäsi halveksivasti pääkirjoitusten yli ja pysähtyi ilkeämielisesti hymyillen sekalaisiin tietoihin. Hän alkoi lukea uutista, jonka otsakkeena oli *Janinasta kirjoitetaan*.

— Hyvä, sanoi hän luettuaan sen, — tässä on kapteeni Fernandista pienoinen kirjoitus, joka vapauttaa minut antamasta selityksiä kreivi Morcerfille.

Samaan aikaan, siis kellon lyödessä yhdeksän, saapui Champs-Elysées'n varrella olevaan taloon Albert de Morcerf, musta takki huolellisesti napitettuna, kiihkeänä ja terävä-äänisenä.

— Herra kreivi läksi ulos noin puoli tuntia sitten, sanoi porttivahti.

— Seurasiko Baptistin häntä? kysyi Morcerf.

— Ei, herra kreivi.

— Kutsukaa Baptistin, tahdon puhua hänen kanssaan.

Portinvartija meni itse noutamaan kamaripalvelijaa ja palasi vähän ajan kuluttua hänen seurassaan.

— Pyydän anteeksi epähienouttani, sanoi Albert, — mutta tahdoin kysyä teiltä itseltänne, onko herranne todellakin poissa kotoa.

— On, vastasi Baptistin.

— Vaikka minäkin tulen?

— Tiedän, kuinka iloinen kreivi on tavatessaan teidät, ja osaan kyllä erottaa herra vicomten muista vieraista.

— Olette oikeassa, sillä minulla on hänelle hyvin tärkeätä puhuttavaa. Luuletteko, että hän viipyy kauan poissa?

— En, sillä hän on määrännyt aamiaisen kello kymmeneksi.

— Hyvä, menen kävelemään Champs-Elysées'ille; kello kymmenen olen taas täällä. Jos herra kreivi palaa ennen minua, niin pyytäkää häntä odottamaan minua.

— Kyllä pyydän, herra, voitte täydellisesti luottaa minuun.

Albert jätti kreivin portille ajurin ja läksi kävelemään.

Kulkiessaan Allée des Veuves'in ohi hän oli tuntevinaan Gosset'n ampumaradan edessä odottavat hevoset kreivin omiksi. Hän lähestyi ja tunsu nyt ajajankin.

— Onko herra kreivi ampumaradalla? kysyi Morcerf tältä.

— On, vastasi ajaja.

Morcerf olikin kuullut radalta tasaisesti toistuvia laukauksia.

Hän astui sisään.

Pienessä puutarhassa oli vahtipoika.

— Anteeksi, sanoi tämä, — mutta suvaitseeko herra vicomte odottaa hetkisen?

— Miksi, Philippe? kysyi Albert, joka oli tottunut käymään ampumaradalla ja ihmetteli tätä estelyä.

— Siksi, että henkilö, joka nyt harjoittelee, ampuu aina yksinään, ei koskaan muiden läsnä ollessa.

— Ei edes teidänkään, Philippe?

— Näettehän, että olen vartiohuoneeni ovella.

— Entä kuka lataa hänen pistoolinsa?

— Hänen palvelijansa.

— Nubialainenko?

— Tunnette siis tuon herran?

— Tulen häntä etsimään, hän on ystäväni.

— Se muuttaa asian. Siinä tapauksessa menen ilmoittamaan hänelle tulostanne.

Itsekin uteliaana Philippe meni lautavajaan. Hetkistä myöhemmin ilmestyi Monte-Cristo kynnykselle.

— Suokaa anteeksi, kun tänne asti teitä seuraan, sanoi Albert. — Sanon heti, etteivät palvelijanne ole ilmoittaneet minulle olinpaikkaanne, vaan että itse olen ollut epähieno ja keksinyt sen. Menin asuntoon, sanottiin, että olette kävelemässä, mutta palaatte kello kymmeneksi aamiaiselle. Läksin vuorostani kävelemään odottaakseni sitä, että kello tulisi kymmenen, ja kävellessäni näin hevosenne ja

vaununne.

— Kuultuani tämän kaiken toivon, että syötte kanssani aamiaista.

— Ei, kiitos, minun on nyt syötävä aamiaista huonossa seurassa.

— Mitä ihmettä puhutte?

— Rakas kreivi, minulla on tänään kaksintaistelu.

— Teillä? Ja minkä tähden?

— Se on kunniakysymys.

— Siis vakava juttu.

— Niin vakava, että tulen pyytämään teiltä erästä palvelusta.

— Mitä?

— Tulkaa todistajakseni.

— Tuo kuulostaa todellakin vakavalta. Ei puhuta täällä, vaan palatkaamme asuntooni. Ali, anna minulle vettä.

Kreivi kääri hihansa ylös ja meni pieneen eteiseen, jossa ampujat tavallisesti pesivät kätensä.

— Tulkaahan sisään, herra vicomte, sanoi Philippe aivan hiljaa Albertille, — niin saatte nähdä jotakin hyvin kummallista.

Morcerf astui sisään. Ampumarenkaitten sijaan oli maalitauluihin kiinnitetty pelikortteja.

Etäältä katsoen Morcerf luuli, että niitä oli koko sarja ässästä kymppiin asti.

— Ahaa, sanoi Albert, — aioitte pelata korttia?

— En, vastasi kreivi, — aioin tehdä korttipakan.

— Kuinka niin?

— Näette tuolla ainoastaan ässiä ja kakkosia; kuulani ovat niistä tehneet kolmosia, viitosia, seitsemiä, kahdeksikkoja, yhdeksikköjä ja kymppejä.

Albert lähestyi.

Kuulat olivat todellakin osuneet aivan säännöllisesti ja tehneet reiät puuttuvien merkkien sijaan. Menessään maalitaulun luo Morcerf näki sen lisäksi kaksi pääskystä, jotka olivat ajattelelmattomuudessaan lentäneet liian lähelle kreivin pistoolia ja joutuneet sen uhreiksi.

— Hitto vieköön! sanoi Morcerf.

— Rakas vicomte, täytyyhän minun jotenkin käyttää joutoaikaani, sanoi Monte-Cristo kuivaten käsiään Alin tuomalla pyyheliinalla. — Mutta tulkaahan, minä odotan teitä.

He astuivat Monte-Criston vaunuihin, jotka piankin olivat vieneet heidät kreivin asunnon edustalle.

Monte-Cristo vei Morcerfin työhuoneeseensa ja viittasi häntä istumaan.

— Puhelkaamme nyt rauhallisesti, sanoi kreivi.

— Näettehän, että olen aivan rauhallinen.

— Kenen kanssa tahdotte taistella?

— Beauchampin kanssa.

— Hänhän on ystävänne!

— Ystäviensä kanssahan sitä juuri joutuu taistelemaan.

— Mutta kaikella on syynsä.

— Niin onkin.

— Mitä pahaa hän on teille tehnyt?

— Eilisillan lehdessä on... Mutta lukekaahan itse.

Albert ojensi Monte-Cristolle sanomalehden, ja tämä luki:

*Janinasta kirjoitetaan:*

Tietoomme on tullut muuan seikka, jota tähän mennessä ei ole tunnettu tai ei ainakaan päästetty julkisuuteen. Kaupunkia suojaavat linnoitukset luovutti turkkilaisille eräs ranskalainen upseeri, johon visiiri Ali-Tebelin oli täydellisesti luottanut ja jonka nimi oli Fernand.

— Mitä loukkaavaa tässä on? kysyi Monte-Cristo.

— Kuinka niin?

— Niin. Mitä te siitä välitätte, luovuttiko Janinan linnoituksen turkkilaisille ranskalainen Fernand-niminen upseeri vai eikö?

— Välitän sen vuoksi, että isäni kreivi Morcerfin ristimänimi on Fernand.

— Ja isänne oli Ali-pashan palveluksessa?

— Hän taisteli kreikkalaisten vapauden puolesta. Juuri sen vuoksi tämä onkin häväistys.

— Mutta rakas vicomte, puhukaamme järkevästi.

— Sitä minäkin tahdon.

— Sanokaahan: kuka hitto Ranskassa tietää, että upseeri Fernand on sama mies kuin kreivi Morcerf, ja kuka tähän aikaan välittää Janinan valloituksesta, joka tapahtui vuonna 1822 tai 1823?

— Sehän se juuri katalaa onkin. Ensiksi annetaan ajan vierä ja sitten äkkiä vedetään tämä juttu esiin, jotta sen avulla voitaisiin kukistaa korkeassa asemassa oleva mies. Kun olen isäni nimen perillinen, en tahdo, että hänen nimeensä liittyy pienintäkään varjoa. Lähetän todistajani Beauchampin luo, jonka sanomalehti on pannut tämän uutisen liikkeelle, ja hän peruuttaa sen.

— Beauchamp ei peruuta mitään.

— Siinä tapauksessa taistelemme.

— Ei, te ette taistele, sillä hän vastaa, että Kreikan armeijassa oli ehkä viisikymmentä Fernand-nimistä upseeria.

— Me taistelemme, vaikka hän vastaisi niinkin. Tämän epäluulon täytyy hävitä... Isäni on jalo sotilas, ja hänellä on loistava elämänura takanaan...

— Tai hän lisää: Meillä on täysi syy uskoa, että tällä Fernandilla ei ole mitään tekemistä kreivi Morcerfin kanssa, jonka ristimänimi myöskin on Fernand.

— Hänen täytyy aivan kokonaan peruuttaa uutinen. Minä en tyydy tuollaiseen korjaukseen.

— Ja aiotte siis lähettää hänen luokseen todistajanne?

— Aion.

— Siinä olette väärässä.

— Ette siis suostu tekemään pyytämäni palvelusta?

— Tiedättehän, mikä on minun mielipiteeni kaksintaistelusta, Roomassahan sanoin sen teille, muistatthän?

— Mutta rakas kreivi, näinhän teidät tänä aamuna toimessa, joka ei vähääkään ollut sopusoinnussa noiden mielipiteittenne kanssa.

— Ihminen ei koskaan saa olla yksipuolinen. Kun kerran elää hullujen joukossa, täytyy opetella hulluksi. Voihan sattua, että joku huimapää, jolla ei ole sen enempää syytä etsiä riitaa minun kanssani kuin teillä Beauchampin kanssa, tulee luokseni jonkin vähäpätöisen seikan vuoksi tai lähettää todistajansa tai solvaisee minua julkisella paikalla. No niin, minun täytyy silloin surmata tuo huimapää.



- Oletatte siis, että itsekin voitte joutua kaksintaisteluun?
- Niin täytyy olettaa.
- Miksi ette siis antaisi minun taistella?
- En suinkaan kiellä teitä taistelemasta, sanon vain, että kaksintaistelu on vakava asia, ja sitä on tarkoin punnittava.
- Punnitsiko Beauchamp sanojaan solvaistessaan isääni?
- Mutta ellei hän ole häntä solvaissut ja tunnustaa sen, ette saa enää kantaa kaunaa häntä kohtaan.
- Herra kreivi, te olette liian suvaitsevainen.
- Ja te liian suvaitsematon. Katsokaahan, otaksukaamme ... kuunnelkaa minua tarkoin, sanoin: otaksukaamme... Älkää nyt vain suuttuko sanoistani!
- Puhukaa, minä kuuntelen.
- Otaksukaamme, että tuo väite on tosi...
- Poika ei voi otaksua sellaista.
- Nykyisenä aikana voi otaksua mitä tahansa.
- Sehän juuri onkin aikamme vika.
- Aiotteko parantaa sen?
- Aion, ainakin siltä osalta, mikä kohdistuu minuun.
- Hyvä Jumala, kuinka vaativainen olette!
- Niin olenkin.
- Ettekä kuuntele hyviä neuvoja?
- Kuuntelen kyllä, kun ystävä ne lausuu.
- Ettekö usko minua ystäväksenne?
- Uskon.
- No niin! Ennen kuin lähetätte todistajanne Beauchampin luo, ottakaa asiasta selko.
- Mistä sen voin saada?
- Vaikkapa Haydéelta.
- Pitäisikö minun sekoittaa nainen tällaiseen asiaan? Mitä hän voi siitä tietää.
- Hän voi vakuuttaa teille, ettei isänne millään tavoin ole syypää hänen isänsä sortumiseen tai kuolemaan, taikka, jos isänne pahaksi onneksi...
- Johan sanoin teille, rakas kreivi, etten voi sellaista otaksuakaan.
- Hylkääte siis tämän keinon?
- Hylkään.
- Kuulkaa siis viimeistä neuvoani.
- Kyllä, mutta olkoonkin se viimeinen.
- Ettekö tahdo sitä kuulla?
- Tahdon, pyydän, puhukaa.
- Älkää lähettäkö todistajia Beauchampin luo.
- Mitä?
- Menkää itse häntä tapaamaan.

— Se sotii kaikkia tapoja vastaan.

— Tämä asianne on kylliksi erikoislaatuinen.

— Mutta miksi menisin sinne itse?

— Siksi, että silloin asia jää teidän ja Beachampin väliseksi.

— Selittäkää.

— Kyllä. Jos Beauchamp on halukas peruuttamaan kaikki, niin täytyy antaa hänelle tilaisuus tehdä se omasta vapaasta tahdostaan. Ellei hän suostu siihen, niin voittehan silloin vielä hyvin sekoittaa kaksi vierasta asiaanne.

— Ei kahta vierasta, vaan kaksi ystävää.

— Ystäviä tänään, huomenna vihollisia.

— Ei suinkaan.

— Beauchamp on siitä todistuksena.

— Teidän mielestänne pitää minun siis mennä itse tapaamaan Beauchampia?

— Niin.

— Yksinkö?

— Yksin. Jos tahtoo, että itserakas ihminen toimii meidän hyväksemme, täytyy säästää hänen itserakkauttaan kaikelta, mikä voi sitä haavoittaa.

— Olette luullakseni oikeassa.

— Se ilahduttaa minua.

— Menen yksin.

— Menkää. Vielä viisaammin tekisitte, ellette menisi laisinkaan.

— Se on mahdotonta.

— Menkää siis. Se menettely on ainakin viisaampaa kuin syöksyä suoraan taistelemaan.

— Mutta jos kaikesta varovaisuudestani ja kaikista näistä menettelyistäni huolimatta kuitenkin joudun kaksintaisteluun, niin tulettehan todistajakseni?

— Rakas vicomte, sanoi Monte-Cristo hyvin vakavasti, — olette varmaankin huomannut, että milloin tahansa olen ollut valmis auttamaan teitä. Mutta vaatimaanne palvelusta en sittenkään voi teille tehdä.

— Miksikä?

— Ehkä saatte sen jonakin päivänä tietää. Siihen asti: pyydän teitä kunnioittamaan salaisuuttani.

— Hyvä on. Otan siis Franzin ja Château-Renaud'n.

— Ottakaa Franz ja Château-Renaud, sehän sopii oivallisesti.

— Mutta jos kerran ryhdyn kaksintaisteluun, niin annattehan minulle hiukan opetusta miekan tai pistoolin käyttämisessä?

— En, sitäkään en voi tehdä.

— Olettepa te merkillinen ihminen. Ette siis tahdo sekaantua mihinkään?

— En kerrassaan mihinkään.

— Ei siis puhuta tästä sen enempää. Hyvästi.

— Hyvästi, vicomte.

Morcerf otti hattunsa ja lähti.

Portilla oli hänen ajurinsa. Hän hillitsi mahdollisimman hyvin suuttumuksensa ja käski ajaa Beauchampin asunnolle. Beauchamp oli lehtensä toimituksessa.

Albert ajoi sinne.

Beauchamp oli pimeässä ja tomuisessa huoneessa, siis tyypillisessä päivälehden toimituksessa. Hänelle ilmoitettiin, että Albert de Morcerf halusi tavata häntä. Hän pyysi toistamaan nimen, koska ei ollut uskoa korviaan. Sitten hän huusi:

— Astukaa sisään!

Albert astui sisään.

Beauchamp huudahti hämmästyksestä nähdessään ystävänsä kiipeilevän paperikasojen yli ja tottumattomana liikkumaan tällaisissa paikoissa astuvan kaikenkokoisille sanomalehdille, joita oli pitkin tiilipermantoa.

— Tännepäin, tännepäin, rakas Albert, sanoi hän ojentaen kätensä nuorta miestä kohden. — Mikä hitto teidät tänne tuo? Oletteko eksyksissä kuin Peukalainen vai tuletteko pyytämään minua aamiaiselle? Koettakaahan löytää tuoli istuaksenne. Kas, tuollahan on tuoli geraniumin vieressä — kasvi muistuttaa minulle, että maailmassa on muitakin lehtiä kuin sanomalehtiä.

— Beauchamp, sanoi Albert, — tulen puhumaan sanomalehtenne johdosta.

— Tekö, Morcerf? Mitä haluatte?

— Erään peruutuksen.

— Tekö peruutuksen? Minkä johdosta, Albert? Mutta istukaahan toki!

— Kiitos, sanoi Albert toisen kerran hiukan nyökäten.

— Selittäkäähän.

— Peruutuksen uutiseen, joka loukkaa erään omaiseni kunniaa.

— Mitä! huudahti Beauchamp hämmästyneenä. — Mistä on kysymys? Eihän sellaista ole voinut tapahtua.

— On kyllä, kirjoituksessa, jossa puhutaan Janinan uutisista.

— Janinan?

— Niin. Ette näytä laisinkaan aavistavan, mikä minut tänne tuo.

— En, kautta kunniani...! Baptiste, eilispäivän sanomalehti! huusi Beauchamp.

— Ei tarvitse etsiä, se on minulla.

Beauchamp luki mutisten:

"Janinasta kirjoitetaan..."

— Ymmärrättehän, että asia on vakava, sanoi Morcerf Beauchampin lopetettua lukemisensa.

— Onko tuo upseeri siis sukulaisenne? kysyi sanomalehtimies.

— On, vastasi Albert punastuen.

— Mitä siis tahdotte minun tekevän palvelukseni teitä? kysyi Beauchamp hyvin ystävällisesti.

— Teidän tulee peruuttaa tuo uutinen, rakas Beauchamp.

Beauchamp loi Morcerfiin pitkän, hyvin ystävällisen katseen.

— Mutta siitähän sukeutuu pitkä kirjoitustenvaihto. Peruuttaminen on aina vakava asia. Istukaahan, luen nämä rivit uudelleen.

Albert istui, ja Beauchamp luki uutisen entistä huolellisemmin.

— Näettehän nyt itsekkin, sanoi Albert varmasti, jopa jyrkästikin, — että erästä omaistani on solvaistu.

Tahdon, että peruutatte uutisen.

— Te ... tahdotte...

— Niin, minä tahdon!

— Sallikaa minun sanoa teille, ettette menettele laisinkaan parlamentaarisesti, rakas vicomte.

— En sitä yritäkään, sanoi nuori mies nousten. — Tahdon, että eilinen uutinen peruutetaan ja minun täytyy saada tämä peruutus aikaan. Olette siksi hyvä ystäväni, jatkoi Albert ja puristi huulensa tiukasti yhteen nähdessään, että Beauchamp vuorostaan alkoi käydä korskeaksi, — olette siksi hyvä ystäväni, että tunnette, kuinka itsepäinen tällaisissa asioissa voin olla.

— Olen kyllä ystävänne, sanoi Beauchamp, — mutta kun puhutte noin, voin sen unohtaa... Mutta älkäämme kiivastuko, älkäämme ainakaan vielä... Olette rauhaton, ärtynyt, loukkaantunut... Kuka on tuo sukulainen, jonka nimi on Fernand?

— Isäni, sanoi Albert, — ei kukaan muu. Fernand Mondego, kreivi Morcerf, vanha sotilas, joka on ottanut osaa kahteenkymmeneen taisteluun ja jonka kunniakkaiden arpien peitoksi nyt tahdotaan heittää katuojan loka.

— Isännekö? sanoi Beauchamp. — Se muuttaa asian. Ymmärrän suuttumuksenne erinomaisen hyvin, rakas Albert... Lukekaamme kirjoitus uudelleen.

Hän luki uutisen ja korosti jokaista sanaa.

— Mutta mistä olette näkevinänne, että kirjoituksessa mainittu Fernand on isänne? kysyi Beauchamp.

— En mistään, sen kyllä tiedän, mutta muut näkevät sen kyllä. Juuri siksi tahdonkin saada tämän uutisen peruutetuksi.

Kuullessaan sanan *tahdon* katsahti Beauchamp Morcerfiin, loi sitten silmänsä jälleen alas ja näytti miettivän.

— Peruutattehan uutisen? kysyi Morcerf, ja hänen suuttumuksensa kasvoi kasvamistaan, vaikkakin hän vielä hillitsi sitä.

— Peruutan kyllä, sanoi Beauchamp.

— Hyvä on! sanoi Albert.

— Mutta vasta sitten, kun olen saanut tietää, että syytös on aiheeton.

— Mitä!

— Niin, asiasta kannattaa ottaa selko, ja minä otan.

— Mutta mistä tahdotte tässä ottaa selkoa? kysyi Albert aivan suunniltaan. — Ellette usko, että uutisella tarkoitetaan isääni, sanokaa se suoraan; jos taas uskotte, että se tarkoittaa häntä, on teidän annettava minulle hyvitys.

Beauchamp katsoi Albertiin huulillaan hänelle ominainen hymy, joka voi ilmaista kaikkia eri tunteita.

— Hyvä herra, sanoi hän, — koska sellaista nimitystä tällaisissa tapauksissa on käytettävä meidän välillämme; jos olette tullut vaatimaan minulta hyvitystä, ei teidän olisi pitänyt puhua minulle ystävyydestä ynnä muista kauniista tunteista, jota puhetta olen kärsivällisesti kuunnellut puolen tunnin ajan. Tälläkö tapaa meidän siis tästä lähtien on keskusteltava? Puhukaa!

— Niin on, ellette peruuta tuota katalaa syytöstä!

— Suvaitkaahan odottaa hetkinen. Pois kaikki uhkaukset, herra Mondego, vicomte de Morcerf. En siedä sellaista vihollistenikaan taholta, saati sitten ystäväni. Tahdotteko siis, että minun pitää peruuttaa tämä kapteeni Fernandia koskeva uutinen, jota kautta kunniani en ole kirjoittanut?

— Niin tahdon! sanoi Albert, joka ei enää voinut hillitä itseään.

— Muussa tapauksessa siis taistelemme? jatkoi Beauchamp tynesti niin kuin tähänkin asti.

— Niin! Albert korotti ääntään.

— Hyvä on, sanoi Beauchamp. — Vastaukseni on tämä: en ole kirjoittanut uutista enkä sitä tunne,

mutta menettelyllänne olette kääntänyt huomioni siihen, ja ajatukseni takertuu siihen lujasti. Uutinen pysyy siis voimassa siksi, kunnes luotettavat henkilöt ovat sen peruuttaneet tai vahvistaneet.

— Minulla on siis kunnia lähettää luoksenne todistajani, sanoi Albert nousten. — Heidän kanssaan saatte sopia taistelupaikasta ja aseista.

— Hyvä on.

— Ja tänä iltana, jos suvaitsette, tai huomenna tai myöhemmin tapaamme toisemme.

— Ei vielä, ei vielä! Olen taistelupaikalla silloin, kun oikea hetki on tullut (minulla on oikeus määrätä aika, koska minut on haastettu), ja mielestäni oikea hetki ei vielä ole tullut. Tiedän, että käsittelette oivallisesti miekkaa ja pystyn siihen itsekin kohtalaisen hyvin; tiedän, että osaatte maaliin kuudesta kuulasta kolmella, ja siinä olen melkein yhtä taitava. Tiedän, että kaksintaistelu meidän välillämme tulee ankaraksi, sillä olette urhoollinen ja niin olen itsekin. En siis tahdo surmata teitä tai antaa teidän surmata itseäni ilman pätevää syytä. Minä teen nyt puolestani kysymykseni ja teen ne jyrkästi: Vaaditteko tämän uutisen peruuttamista niin kiihkeästi, että tahdotte minut surmata, vaikkakin, niin kuin jo olen sanonut ja sanon kerta vielä, etten tiedä tästä uutisesta mitään, ja sanon, että vain teidän kaltaisenne Don Jafet voi otaksua Fernandin tässä merkitsevän kreivi Morcerfia?

— Vaadin ehdottomasti.

— Suostun siis taistelemaan kanssanne, mutta vaadin kolme viikkoa aikaa. Kolmen viikon kuluttua tapaatte minut, ja sanon silloin teille: Uutinen on väärä, peruutan sen, tai: Se on oikea ja otan miekan huotrasta tai pistoolin laatikosta, aivan niin kuin itse tahdotte.

— Kolme viikkoa! huudahti Albert. — Mutta kolme viikkoahan on kolme vuosisataa, ja niiden ajan on kunniani häväisty!

— Jos olisitte pysynyt ystävänäni, olisin sanonut: Kärsivällisyyttä, ystävä! Mutta olette tullut vihamiehekseni, ja niinpä sanon: Mitä se minuun kuuluu!

— Siis kolmen viikon kuluttua, sanoi Morcerf. — Mutta muistakaakin, että kolmen viikon kuluttua ette millään hätäkeinolla ettekä verukkeella pääse irtautumaan...

— Herra Albert de Morcerf, sanoi Beauchamp vuorostaan nousten, — en voi heittää teitä ulos ikkunasta ennen kuin vasta kolmen viikon kuluttua, siis kahdenkymmenen päivän kuluttua. Eikä teillä ole oikeutta silpoa minua kappaleiksi, ennen kuin vasta silloin. Nyt on elokuun 31. päivä; odottakaamme siis syyskuun 21. päivään asti. Ja annan teille aatelismiehen neuvon: älkäämme siihen mennessä haukkuko toisiamme kuin kaksi kahlekoiraa.

Ja Beauchamp kumarsi juhlallisesti nuorelle miehelle, käänsi hänelle selkänsä ja meni kirjapainoonsa.

Albert kosti sanomalehtipinkalle: sirotti sen pitkin huonetta kävelykepillään, sitten hän poistui kääntyen pari kolme kertaa katsomaan painon oveen päin.

Piestessään vaunujensa etulaitaa aivan samoin kuin äsken oli piessyt syytöntä paperia, Albert ajaessaan bulevardin poikki näki Morrelin, joka pää pystyssä, silmät kirkkaina, ja käsivarret ilmaa huitoen asteli kiinalaisten kylpyhuoneitten ohi Saint-Martin-portilta päin Madeleine-kirkkoa kohden.

— Tuossa on onnellinen ihminen! huokasi Albert.

Eikä hän sattumalta ollutkaan väärässä.

79. Mehuvesi

Morrel oli todellakin hyvin onnellinen.

Noirtier oli lähettänyt häntä noutamaan, ja hänellä oli niin kova kiire mennä kuulemaan syytä siihen, että hän luotti enemmän omiin jalkoihinsa kuin ajurin hevosen nopeuteen. Niinpä hän oli lähtenyt puolijuoksua Meslay-kadulta Faubourg-Saint-Honoréhen.

Barrois-parka koetti seurata häntä parhaimpansa mukaan. Morrel oli kolmikymmenvuotias ja Barrois kuudenkymmenen. Morrel oli huumaantunut rakkaudesta ja Barrois menehtyä kuumuuteen. Mutta vaikka ikä ja harrastukset heidät näin erottivat, olivat he kuitenkin kuin saman kolmion kyljet, jotka alhaalta ovat erillään, mutta ylhäällä yhtyvät.

Tämä yhtymäpiste oli herra Noirtier, joka oli lähettänyt noutamaan Morrelia ja käskenyt häntä pitämään kiirettä. Morrel noudattikin määräystä tunnollisesti Barrois'n suureksi epätoivoksi.

Perille tultuaan Morrel ei ollut edes hengästynyt, sillä rakkaus antaa ihmiselle siivet. Mutta Barrois, joka ei ollut enää pitkään aikaan ollut rakastunut, oli aivan märkä hiestä.

Vanha palvelija vei Morrelin sisään sivuovesta, sulki huoneen oven, ja kohta ilmoitti puvun kahina permannolla Valentineen saapuvan.

Valentine oli surupuvussa hurmaavan kaunis.

Tämä kohtaaminen tuntui niin suloiselta, että Morrel mielellään olisi jättänyt sikseen Noirtier'n kanssa keskustelemisen. Mutta vanhuksen rullatuolin kitinä kuului jo, ja hän tuli huoneeseen.

Ystävällisellä katseella otti Noirtier vastaan Morrelin kiitokset, kun tämä ylisti hänen verratonta keksintöään, joka oli pelastanut heidät, Valentine ja hänet, lipumasta epätoivoon. Sitten Morrel katsoi tyttöä, joka istui arkana loitommalla odottaen vuoroaan.

Noirtier'n katse kiintyi nyt vuorostaan Valentineen.

— Minun pitää siis sanoa, mitä olette käskenyt? kysyi Valentine.

— Niin, ilmaisi vanhus.

— Herra Morrel, sanoi silloin Valentine nuorelle miehelle, joka katseli häntä, — isä Noirtier'lla oli paljon teille sanottavaa, ja hän on sen ilmoittanut minulle kolmen päivän aikana. Tänään hän lähetti noutamaan teitä, jotta kertoisin teille kaiken. Koska olen valittu hänen tulkikseen, kertaan siis hänen lauseensa muuttamatta sanaakaan.

— Odotan kärsimättömänä, vastasi nuori mies. — Puhukaa, neiti, puhukaa.

Valentine loi katseensa maahan. Tämä enne riemastutti Morrelia. Valentine oli heikko vain ollessaan onnellinen.

— Isäni tahtoo lähteä tästä talosta, sanoi Valentine. — Barrois etsii parhaillaan hänelle sopivaa huoneistoa.

— Minne te jätätte, neiti? kysyi Morrel, — te, joka olette herra Noirtier'lle niin perin rakas ja välttämätön?

— Minä en jätä isoisääni, sanoi nuori tyttö, — siitä me molemmat olemme sopineet. Minun huoneistoni tulee olemaan hänen huoneistonsa vieressä. Herra Villefort joko suostuu siihen, että muutan asumaan isä Noirtier'n luo, tai kieltää sen; jos hän suostuu, lähden heti, jos hän kieltää, odotan, kunnes tulen täysi-ikäiseksi, mikä tapahtuu kuuden kuukauden kuluttua. Silloin olen vapaa, silloin minulla on omaisuuteni hallussani, ja...

— Ja...? kysyi Morrel.

— Ja isoisäni luvalla pidän teille antamani lupauksen.

Valentine lausui nämä sanat niin hiljaa, että Morrel ei olisi niitä kuullut, ellei hän niin innokkaasti olisi tarkannut tytön puhetta.

— Olenhan ilmaissut tahtonne oikein, isoisä? kysyi Valentine kääntyen vanhuksen puoleen.

— Olet, vastasi vanhus.

— Kun kerran olen isoisäni luona, voi herra Morrel tulla tapaamaan minua hyvän ja arvokkaan suosijamme läsnä ollessa, lisäsi Valentine. — Jos ne sydämemme siteet, joita joko tietämättämme tai sattumalta olimme alkaneet punoa, näyttävät kestävilta ja takaavat meille onnen — sanotaan, että esteiden kiihottamat mielet kylmenevät rauhan tultua — niin herra Morrel voi pyytää minua omakseen, minä odotan.

— Oh! huudahti Morrel, joka olisi halunnut polvistua vanhuksen eteen kuin Jumalan, ja nuoren tytön eteen kuin enkelin. — Mitä hyvää elämässäni olenkaan tehnyt, koska olen ansainnut näin suuren onnen.

— Toistaiseksi, jatkoi nuori tyttö vakavalla ja kirkkaalla äänellään, — otamme säädylisyyden säännöt varteen, kunnioitamme vanhempieni mielipidettä, vaikka he koettavatkin erottaa meidät toisistamme. Toistan vielä kerran sanan, johon sisältyy kaikki: odotamme.

— Ja ne uhraukset, joihin tämä sana velvoittaa, sanoi Morrel, — lupaan täyttää nöyrästi ja ilomielin.

— Siis, jatkoi nuori tyttö luoden Maximilieniin lumoavan katseen, — pois kaikki ajattelemattomat teot, älkää panko vaaraan sen naisen mainetta, joka tästä päivästä alkaen pitää itseään määrättyinä kantamaan teidän nimeänne kunnialla.

Morrel hillitsi kädellään sydämensä sykintää.

Noirtier katsoi hellästi heihin kumpaankin. Barrois, jolta ei mitään tahdottu salata, pysytteli huoneen perällä ja pyyhki hikipisaroita otsaltaan.

— Hyvä Jumala, sanoi Valentine, — kuinka Barrois-parka hikoilee.

— Se johtuu siitä, että olen saanut juosta, lausui Barrois. — Mutta minun täytyy tunnustaa, että herra Morrel juoksi vielä kovempaa.

Noirtier viittasi katseellaan tarjottimeen, jolla oli karahvi mehuvettä ja lasi. Noirtier oli puoli tuntia sitten juonut siitä mehuvettä.

— Juo, sanoi nuori tyttö Barrois'lle, — katsothan ahnain silmin karahvia.

— Olen toden totta kuolemaisillani janoon, sanoi Barrois, — ja joisin mielelläni lasillisen mehuvettä teidän onneksenne.

— Juo siis, sanoi Valentine, — ja palaa heti tänne.

Barrois otti tarjottimen, ja avoimeksi jääneestä ovesta näki, miten hän taivutti päänsä taaksepäin ja tyhjensi lasin.

Valentine ja Morrel sanoivat parhaillaan toisilleen hyvästi Noirtier'n läsnä ollessa, kun Villefort'in portailta kuului ovikellon soitto.

Valentine katsoi kelloon.

— Kello on kaksitoista, sanoi hän, — tänään on lauantai, varmaankin tohtori tulee.

Noirtier ilmaisi todellakin odottavansa häntä.

— Kun hän tulee, täytyy herra Morrelin poistua, eikö niin?

— Niin, vastasi vanhus.

— Barrois, huusi nuori tyttö, — Barrois, tulkaa tänne!

Vanhan palvelijan ääni kuului vastaavan:

— Tulen heti paikalla, neiti!

— Barrois saattaa teitä ovelle, sanoi Valentine Morrelille. — Ja nyt muistakaa, herra upseeri, että isoisäni kieltää teitä ryhtymästä mihinkään sellaiseen tekoon, joka voisi saattaa onnemme vaaraan.

— Olen luvannut odottaa, vastasi Morrel, — ja minä odotan.

Samassa saapui Barrois.

— Kuka soitti? kysyi Valentine.

— Tohtori Avrigny, vastasi Barrois horjuen.

— Mikä teitä vaivaa, Barrois? kysyi Valentine.

Vanhus ei vastannut. Kauhistunein silmin hän katseli herraansa etsien samalla kouristuneella kädellään jostakin tukea.

— Hän on kaatumaisillaan! huudahti Morrel.

Barrois alkoi todellakin yhä enemmän vapista. Hänen kasvojensa lihakset vetäytyivät kokoon kuin kauheassa hermokohtauksessa.

Nähdessään Barrois'n tilan Noirtier loi häneen ilmeikkäät silmänsä, joissa kuvastuivat selvästi kaikki ihmissydäntä järkyttävät tunteet.

Barrois astui muutaman askelen herraansa kohden.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, sanoi hän. — Mikä minua vaivaa...? Minä kärsin ... en näe mitään.

Tuhannet tulinolet lentävät pääni läpi. Älkää koskeko minuun, älkää koskeko minuun!

Hänen silmänsä alkoivat veristää ja tuijottaa, pää painui taaksepäin muun ruumiin jäykistyessä.

Valentine kiljaisi kauhuissaan. Morrel otti hänet syliinsä aivan kuin puolustaakseen häntä uhkaavaa vaaraa vastaan.

— Tohtori Avrigny, tohtori Avrigny! huusi Valentine käheällä äänellä.

— Tulkaa tänne, tulkaa auttamaan!

Barrois kyyristyi, astui pari askelta taaksepäin, horjahti ja kaatui Noirtier'n jalkojen juureen, laskien hänen polvelleen kätensä ja huutaen:

— Herrani! Minun herrani!

Tänä hetkenä ilmestyi kynnykselle Villefort, joka oli kuullut huudot.

Morrel päästi puoliksi pyörtyneen Valentin, peräytyi, piiloutui huoneen perälle ja kätkeytyi melkein kokonaan erään verhon taakse.

Kalpeana, aivan kuin olisi nähnyt käärmeen, hän tuijotti onnettomaan kuolevaan.

Noirtier oli kauhun ja kärsimättömyyden vallassa. Koko hänen sydämensä tahtoi auttaa vanhaa palvelijaa, joka pikemmin oli hänen ystävänsä kuin palvelijansa. Hänen ohimosuonensa paisuivat, muutamat silmien ympärillä liikuntakykyisiksi jääneet lihakset liikehtivät, näki miten elämä ja kuolema taistelivat hänessä.

Barrois'n kasvot olivat vääntyneet, silmät veristivät, pää oli taipunut taaksepäin, hän takoi käsillään lattiaa, ja hänen jalkansa olivat aivan jäykkänä. Hän valitti läähättäen.

Tämä näky kiinnitti Villefort'in huomion niin kokonaan puoleensa, ettei hän huomannut Morrelia. Hän tuijotti hetken vaiti Barrois'ta kasvot kalpeina ja hiukset kauhusta pystyssä. Sitten hän juoksi ovelle ja huusi:

— Tohtori, tohtori! Tulkaa, tulkaa!

— Äiti, äiti! huusi Valentine lyöden kädellään portaan kaidepuuhun kutsuessaan rouva Villefort'ia. — Tulkaa pian ja tuokaa hajusuolaa!

— Mitä on tapahtunut? kysyi rouva Villefort'in kirkas ja tyyni ääni.

— Tulkaa, tulkaa!

— Missä tohtori on? huusi Villefort. — Missä hän viipyy?

Rouva Villefort tuli hitaasti portaita alas; kuului, miten astimet narisivat hänen jalkojensa alla. Toisessa kädessään hänellä oli nenäliinansa, jolla hän kuivasi kasvojaan, toisessa pullo englantilaista hajusuolaa.

Tultuaan ovelle hän ensiksi katsoi vanhukseen, jonka kasvot, lukuun ottamatta tällaisessa tapauksessa ilmenevää kauhua, osoittivat hänen voivan hyvin. Sen jälkeen hän katsahti kuolevaan.

Hän kalpeni ja hänen katseensa singahti palvelijasta tämän herraan.

— Mutta taivaan nimessä, missä tohtori on? huusi Villefort. — Hänhän tuli teidän huoneeseen. Sehän on halvauskohtaus, näettehän sen. Iskemällä suonta voi hänet pelastaa.

— Onko hän äskettäin syönyt? kysyi rouva Villefort koettaen välttää kysymystä.

— Ei hän ole syönyt, sanoi Valentine, — mutta hän on tänä aamuna juossut, ollessaan toimittamassa isoisän asiaa. Palatessaan hän joi lasillisen mehuvettä.

— Miksi ei viiniä? kysyi rouva Villefort. — Mehuvesi ei tee hyvää.

— Mehuvettä oli karahvissa isoisän pöydällä. Barrois'n oli jano, hän joi mitä sattui saamaan.

Rouva Villefort vavahti. Noirtier loi häneen tutkivan katseen.

— Hänellähän on niin lyhyt kaula! sanoi rouva Villefort.

— Minä kysyn, missä tohtori Avrigny on? sanoi Villefort. — Taivaan nimessä vastatkaa!



— Hän on Edouardin huoneessa, poika on pahoinvoipa, sanoi rouva Villefort, joka ei enää voinut viivyttää vastaustaan.

Villefort riensi portaille mennäkseen itse noutamaan lääkäriä.

— Tuossa on, sanoi nuori rouva antaen pullon Valentinelle. — Hänestä isketään varmaankin suonta. Menen omaan huoneeseeni, sillä en voi katsella verta.

Ja hän seurasi miestään.

Morrel tuli esiin pimeästä nurkasta, jonne hän oli piiloutunut kenenkään huomaamatta.

— Poistukaa nopeasti, Maximilien, sanoi nuori tyttö, — ja odottakaa, kunnes lähetän teille sanan. Menkää.

Morrel kysyi liikkeellä Noirtier'n mielipidettä. Noirtier, joka koko ajan oli pysynyt kylmäverisenä, vastasi myöntävästi.

Nuori mies painoi Valentin kättä sydäntänsä vastaan ja poistui takakäytävän kautta.

Samassa tulivat Villefort ja tohtori vastapäisestä ovesta.

Barrois alkoi toipua. Puuska oli mennyt ohi, hän alkoi läähättäen puhua ja nousi polvilleen.

Avrigny ja Villefort kantoivat Barrois'n eräälle lepovuoteelle.

— Mitä tarvitsette? kysyi Villefort.

— Vettä ja eetteriä. Onko teillä sitä kotona.

— On.

— Lähettäkää noutamaan oksennusainetta ja tärpättiöljyä.

— Joutuin! sanoi Villefort.

— Ja nyt kaikki saavat poistua.

— Minäkinkö? kysyi Valentine arasti.

— Niin, neiti, te ennen kaikkia muita! sanoi tohtori tylästi.

Valentine katsoi kummastuneena tohtoriin, suuteli isoisäänsä otsalle ja poistui.

Hänen mentyään tohtori sulki oven synkän näköisenä.

— Katsokaa, tohtori, nyt hän tointuu. Kohtaus ei ollutkaan sen vaarallisempi.

Avrigny hymyili synkästi.

— Miten voitte, Barrois? kysyi tohtori.

— Hieman paremmin.

— Voitteko juoda lasillisen eetterivettä?

— Minä koetan, mutta älkää koskeko minuun.

— Miksi ei?

— Minä pelkään, että jos koskette minuun vaikkapa vain sormenpäälläkin, niin kouristus palaa.

— Juokaa.

Barrois otti lasin, vei sen sinisille huulilleen ja tyhjensi sen melkein puoliksi.

— Missä tunnette kipuja? kysyi lääkäri.

— Kaikkiialla. Tunnen aivan kuin kamalia kouristuksia.

— Huimaako päätänne?

— Huimaa.

- Ja korvanne soivat?
- Kamalasti.
- Milloin tuo kohtaus tuli?
- Juuri äsken.
- Aivan äkkiäkö?
- Aivan kuin salama.
- Eilen teillä ei ollut sellaista eikä toissa päivänä?
- Ei.
- Ette ole nukkunut raskaasti?
- En.
- Mitä söitte tänään?
- En ole syönyt mitään. Join vain lasillisen herrani mehuvettä, siinä kaikki.

Ja Barrois nyökäytti päätään herraansa päin, joka liikkumattomana istuen tuolissaan katseli kohtausta huomaten pienimmänkin liikkeen ja kuullen jokaisen sanan.

- Missä tuo mehuvesi on? kysyi kiihkeästi tohtori.
- Karahvissa alhaalla.
- Missä alhaalla?
- Keittiössä.
- Menenkö sitä noutamaan? kysyi Villefort.
- Ei, jääkää tänne ja koettakaa saada sairas juomaan loputkin lasista.
- Mutta tuo mehuvesi...
- Menen itse.

Avrigny syöksyi huoneesta, riensi palvelijoitten portaita alas ja oli kaatamaisillaan rouva Villefort'in, joka myöskin pyrki keittiöön.

Rouva Villefort kirkaisi.

Avrigny ei sitä edes huomannutkaan. Tietyn ajatuksen vallassa hän hyppäsi yhdellä harppauksella kolme neljä viimeistä porrasaskelmaa, riensi keittiöön ja näki tarjottimella suurimmaksi osaksi tyhjennetyin karahvin.

Hän syöksyi siihen käsiksi aivan kuin haukka saaliinsa kimppuun.

Läähättäen hän saapui Noirtier'n huoneeseen.

Rouva Villefort nousi hitaasti huoneistoonsa vieviä portaita.

- Tämäkö karahvi se oli? kysyi Avrigny.
- Sama, herra tohtori.
- Tämä on samaa mehujuomaa, jota nautitte.
- On luullakseni.
- Miltä se maistui?
- Kitkerältä.

Tohtori kaasi muutaman pisaran kämmenelleen, maisteli kielellään, ja maiskuteltuaan suutaan niin kuin tehdään viiniä tunnustellessa hän sylki juoman pesään.

- Se on samaa. Oletteko tekin juonut tästä? kysyi hän Noirtier'ltä.

— Olen, vastasi vanhus.

— Ja teidänkin mielestänne se oli kitkerää?

— Oli.

— Herra tohtori, nyt se jälleen alkaa! Jumala, armahda minua! huusi Barrois. Tohtori riensi sairaan luo.

— Villefort, jouduttakaa oksennusainetta!

Villefort juoksi huoneesta huutaen:

— Oksennusainetta! Joko sitä on tuotu!

Kukaan ei vastannut. Talossa vallitsi tavaton kauhu.

— Jos jollakin keinoin voisin puhaltaa ilmaa hänen keuhkoihinsa, niin ehkä voisin estää tukehtumisen, sanoi Avriigny katsellen ympärilleen. — Mutta minulla ei ole mitään keinoa!

— Herra tohtori, älkää antako minun tällä tavoin kuolla! huusi Barrois. — Minä kuolen, hyvä Jumala, kuolen!

— Höyhen, höyhen! huusi tohtori.

Hän näki sellaisen pöydällä.

Hän koetti pistää sen sairaan suuhun, joka kouristusten aikana turhaan koetti oksentaa. Mutta Barrois'n hampaat olivat niin lujasti puristautuneet yhteen, että höyhentä ei saatu menemään niiden välistä.

Barrois sai hermokouristuksen, joka oli edellistä kovempi. Hän oli vaipunut leposohvalta permannolle ja jäykistyi siinä.

Tohtori jätti hänet kouristusten valtaan, koska ei mitenkään voinut niitä estää, ja meni Noirtier'n luo.

— Miten voitte? kysyi hän äkkiä tältä hiljaa. — Hyvinkö?

— Niin.

— Onko vatsanne kova? Pehmeäkö?

— Niin.

— Aivan samanlainenko kuin sunnuntaisin, jolloin annan teidän suuhunne pillerin?

— Niin.

— Tekö häntä käskitte juomaan?

— En.

— Herra Villefort'ko?

— Ei.

— Hänen rouvansako?

— Ei.

— Valentine siis?

— Niin.

Barrois vaikeroi, hän haukotteli niin syvään, että leukaluut natisivat. Avriigny jätti Noirtier'n ja riensi sairaan luo.

— Barrois, sanoi tohtori, — voitteko puhua?

Barrois sopersi muutamia epäselviä sanoja.

— Koettakaahan ystäväni.

Barrois avasi verestävät silmänsä.

— Kuka tämän mehujuoman on valmistanut?

— Minä.

— Toitteko sen heti valmistettuanne herrallenne?

— En.

— Minne sen jätitte sitä ennen?

— Tarjoiluhuoneeseen, sillä minua kutsuttiin muuanne.

— Kuka sen toi sisään?

— Neiti Valentine.

Avrigny löi kädellään otsaansa.

— Hyvä Jumala! sopersi hän.

— Tohtori, tohtori, huusi Barrois, joka tunsu kolmannen kouristuksen tulevan.

— Eikö oksennuslääkettä jo tuoda? huusi lääkäri.

— Tässä on lasissa valmiina, sanoi Villefort tullessaan.

— Kuka sen on valmistanut?

— Apteekin oppilas, joka tuli mukani.

— Juokaa.

— Mahdotonta, se tuli liian myöhään. Kurkkuani kouristaa! Minä tukehdun! Voi sydäntäni! Voi päätäni!... Mikä kamala tuska... Täytyykö minun kauankin näin kärsiä?

— Ei, ei, sanoi tohtori, — kohta ette kärsi enää.

— Minä ymmärrän, sanoi onneton palvelija. — Jumala, armahda minua!

Ja kiljaisten hän kaatui taaksepäin kuin salaman iskemänä.

Avrigny laski kätensä hänen sydämelleen ja pani peilin hänen suunsa eteen.

— No? kysyi Villefort.

— Tuokaa tänne pian orvokkisiirappia keittiöstä.

Villefort poistui heti.

— Älkää kauhistuko, herra Noirtier, sanoi Avrigny, — vien sairaan toiseen huoneeseen iskeäkseeni suonta. Tällaisia kouristuksia on kamala katsella.

Hän tarttui Barrois'n kainaloihin ja laahasi hänet toiseen huoneeseen. Mutta kohta hän palasi Noirtier'n huoneeseen ja otti mehuveden.

Noirtier sulki oikeanpuoleisen silmänsä.

— Valentine? Eikö niin? Tahdotte tavata Valentinea? Käsken lähettämään hänet luoksenne.

Villefort palasi. Avrigny tuli häntä vastaan käytävässä.

— No? kysyi hän.

— Tulkaa, sanoi Avrigny.

Hän vei Villefort'in toiseen huoneeseen.

— Onko hän vielä tainnoksissa? kysyi kuninkaallinen prokuraattori.

— Hän on kuollut.

Villefort peräytyi kolme askelta, risti kätensä ja sanoi katsellen ruumista syvästi säälien:

— Kuollut niin äkkiä!

— Niin, äkkiä, eikö totta? sanoi Avrigny. — Mutta eihän se mahda teitä kummastuttaa. Herra ja rouva Saint-Méran kuolivat molemmat yhtä äkkiä. Teidän talossanne kuollaan äkkiä, herra Villefort!

— Mitä! huudahti prokuraattori kummastuen ja kauhistuen. — Joko tuo entinen ajatus jälleen palaa mieleenne!

— Yhä uudelleen, sanoi Avrigny juhlallisesti, — eikä se ole hetkeäkään mielestäni poistunutkaan. Ja ettette luulisi minun tällä kertaa erehtyvän, niin kuulkaa tarkkaan sanojani, herra Villefort.

Villefort vapisi suonenvedontapaisesti.

— On olemassa eräs myrky, joka tappaa melkein jälkeä jättämättä. Minä tunnen tuon myrkyn erinomaisen hyvin. Olen tutkinut kaikkia sen aikaansaamia ilmiöitä ja tuloksia. Tunsin myrkyn vaikutuksen äsken Barrois'ssa aivan samoin kuin tunsin sen rouva Saint-Méranissakin. Tästä myrkystä saa eräällä keinolla varmuuden. Jos lakmuspaperi on tehty punaiseksi jollakin hapolla, palauttaa tämä myrky siihen entisen sinipunervan värin, ja se muuttaa orvokkisiirapin viheriäksi. Meillä ei ole lakmuspaperia, mutta tuossa tuodaan pyytämäni orvokkisiirappia.

Käytävästä kuului askelia. Tohtori raotti ovea, otti kamarineidon käsistä kupin, jonka pohjalla oli pari kolme lusikallista siirappia, ja sulki oven.

— Katsokaa, sanoi hän kuninkaalliselle prokuraattorille, jonka sydän sykki kuuluvasti, — tässä on orvokkisiirappia, ja tässä karahvissa on jäljellä samaa mehevettä, jota herra Noirtier ja Barrois yhdessä ovat juoneet. Jos mehuvesi on puhdasta ja vaaratonta, siirappi säilyttää värinsä. Jos mehuvesi on myrkytettyä, niin siirappi muuttuu viheriäiseksi. Katsokaa!

Tohtori kaatoi hitaasti muutaman pisaran mehevettä kuppiin ja sen pohjalle syntyi heti aivan kuin pilvi, joka vähitellen muuttui siniseksi, siitä safiirsiniseksi, sitten opaalinväriseksi ja lopulta smaragdinvihreäksi.

Päästyään tähän väriin ei aine enää muuttunut toiseksi. Koe poisti kaikki epäilykset.

— Barrois-parka on myrkytetty angosturalla ja ignatiuspavulla, sanoi Avrigny. — Nyt voin siitä vastata Jumalan ja ihmisten edessä.

Villefort ei sanonut sanaakaan, nosti vain kätensä taivasta kohden, avasi silmänsä selkoselälleen ja lysähti tuoliin kuin salaman iskemänä.

## 80. Syytös

Avrigny oli piankin saanut prokuraattorin tointumaan, vaikka tämä vielä oli kalpea kuin ruumis.

— Kuolema on talossani! huudahti Villefort.

— Sanokaa rikos! vastasi tohtori.

— Herra Avrigny! huudahti Villefort. — En voi selittää, mitä kaikkea tällä hetkellä mielessäni liikkuu, kauhua, tuskaa ja hulluutta.

— Niin, sanoi Avrigny juhlallisen tynesti, — mutta jo on aika meidän toimia, jo on aika meidän asettaa sulkua tälle kuoleman virrälle. Minä puolestani en voi enää säilyttää tällaista salaisuutta, vaan tahdon, että yhteiskunta kostaa uhrien puolesta.

Villefort loi ympärilleen synkän katseen.

— Minun talossani, sanoi hän, — minun talossani!

— Olette virkamies, sanoi Avrigny, — esiintykää siis miehenä. Olette lainvalvoja, kunnioittakaa itseänne ja näyttäkää, että voitte uhrautua.

— Uhrautua!

— Juuri niin.

— Epäilette siis jotakuta määrättyä?

— En epäile ketään. Kuolema kolkuttaa oveanne, astuu sisään ja kulkee tarkkojen laskelmien mukaan huoneesta toiseen. No niin, olen päässyt hänen jäljilleen ja tunnen hänen kulkemansa tien. Teen samoin kuin muinaisajan viisaat, hapuilen, sillä ystävytyeni perhettänne kohtaan, kunnioitukseni teitä kohtaan ovat siteinä silmilläni, ja...

— Puhukaa suoraan, tohtori, minulla on kyllä rohkeutta kuulla.

— No niin, teidän talossanne, ehkä omassa suvussanne, on kamala olento, jommoisia vuosisata synnyttää vain muutamia. Locusta ja Agrippina elivät samaan aikaan, se oli poikkeus ja todistaa vain, kuinka kiihkeästi kohtalo tahtoi tuhota rikoksiinsa tahritun Rooman valtakunnan. Brunhilda ja Fredegunda ovat sivistyksen alkuajan tulos. Ajan, jolloin ihminen oppi vallitsemaan sielua, vaikkakin vain pahojen voimien avulla. No niin, kaikki nämä naiset olivat tai olivat olleet nuoria ja kauniita. Heidän poskillaan kukoisti viattomuuden kukka, niin kuin teidänkin talossanne elävän rikollisen poskilla.

Villefort kirkaisi, pani kätensä ristiin ja katsoi tohtoriin rukoilevasti. Mutta tämä jatkoi säälimättömästi:

— Etsikää, kenelle rikoksesta on hyötyä, sanoo oikeustieteellinen määritelmä...

— Tohtori! huudahti Villefort. — Kuinka monta kertaa onkaan inhimillinen oikeus joutunut noiden sanojen vuoksi harhaan. En tiedä, mutta minun mielestäni tämä rikos...

— Myönnätte siis, että kysymyksessä on rikos?

— Myönnän. Enhän muuta voi, täytyyhän minun myöntää. Mutta antakaa minun jatkaa. Minun mielestäni tämä rikos kohdistuu pääasiassa minuun eikä uhreihin. Epäilen, että kaikkien näiden kummallisten onnettomuustapausten takana uhkaa lopullinen turmio juuri minua.

— Oi ihmistä, mutisi Avrigny, — hän on itsekkäin kaikista luoduista ja luulee, että hänen tähtensä maa pyörii, aurinko loistaa ja kuolema niittää. Hän on muurahainen, joka uhmailee Jumalaa heinäkorren päässä! Eivätkö ne, jotka elämänsä ovat menettäneet, olekaan siis mitään menettäneet? Herra Saint-Méran, rouva Saint-Méran, herra Noirtier...

— Mitä! Herra Noirtier'ko?

— Niin juuri! Luuletteko, että tahdottiin surmata onneton palvelija? Ei, ei, hän kuoli toisen sijasta, aivan kuin Polonius Hamlet-näytelmässä. Noirtier'ta varten juoma oli valmistettu. Noirtier'han sitä joi määräysten mukaan, toinen vain sattumalta maistoi sitä. Ja vaikka Barrois kuolikin, niin isku oli suunnattu Noirtier'hen.

— Mutta kuinka isäni siis ei kuollutkaan?

— Puhuinhan siitä teille jo kerran, kun rouva Saint-Méranin kuoleman jälkeen keskustelimme puutarhassanne: herra Noirtier on jo tähän myrkkyyn tottunut, annokset, jotka olivat hänelle vaarattomat, tuottivat kuoleman toisille. Ei kukaan, ei murhaajakaan tiedä, että jo vuoden ajan olen koettanut parantaa herra Noirtier'n tautia brusiinilla, samalla aineella, jonka murhaaja tietää vaaralliseksi myrkyksi.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala!

Villefort väänteli käsiään.

— Seuratkaahan rikollisen menettelytapaa. Hän surmaa herra Saint-Méranin.

— Tohtori!

— Voin sen vaikka vanhoa, sillä minulle mainitut taudin ilmiöt vastaavat täydellisesti omia huomioitani.

Villefort ei enää väittänyt vastaan, vaan huokasi syvään.

— Hän surmaa herra Saint-Méranin, jatkoi tohtori, — hän surmaa rouva Saint-Méranin. Kaksinkertainen perintö saatavissa.

Villefort kuivasi otsaltaan valuvaa hikeä.

— Kuulkaahan tarkoin.

— Kuulen joka ainoan sanan, sopersi Villefort.

— Herra Noirtier, jatkoi säälimätön Avrigny, — oli aikaisemmin tehnyt testamenttinsa jättämättä teille ja perheellenne mitään ja antaen kaikki köyhille. Herra Noirtier'hen siis ei kosketa, hänestä kun ei voi olla mitään hyötyä. Mutta tuskin hän on ennättänyt hävittää edellisen testamenttinsa ja tehdä toisen, kun häneen isketään, jottei hän voisi laatia kolmatta. Testamentti tehtiin luullakseni toissapäivänä. Näettehän, että ei ole heitetty aikaa hukkaan.

— Armoa, herra Avrigny!

— Ei mitään armoa. Lääkärillä on pyhä tehtävänsä maan päällä, sen tähden hän on mennyt elämän lähteille asti ja laskeutunut kuoleman synkkiin alhoihin. Kun rikos on tehty ja kun Jumala epäilemättä kauhuissaan kääntää pois katseensa murhaajasta, on lääkärin velvollisuus sanoa: Tuossa on rikollinen!

— Armoa tyttärelleni! huudahti Villefort.

— Näettehän itse, että mainitsitte hänen nimensä, te, hänen oma isänsä!

— Armoa Valentinelle! Tämähän on aivan mahdotonta! Ennemmin syyttäisin vaikka itseäni! Valentinella on sydän kuin jalokivi, hänen sielunsa on kuin puhdas lilja.

— Ei mitään armoa, kuninkaallinen prokuraattori. Rikos on ilmeinen. Neiti Villefort itse pakkasi käärröön herra Saint-Méranille lähetettävät lääkkeet, ja herra Saint-Méran kuoli. Neiti Villefort valmisti rouva Saint-Méranin juomat, ja rouva Saint-Méran kuoli. Neiti Villefort otti muualle kutsutun Barrois'n käsistä mehuvesikarahvin, jonka vanhus tavallisesti aamupäivällä tyhjentää, ja vanhus pelastui kuolemasta ainoastaan ihmeen kautta. — Neiti Villefort on syyllinen, hän on myrkyttäjä! Kuninkaallinen prokuraattori, minä annan teille ilmi neiti Villefort'in, tehkää velvollisuutenne!

— Tohtori, en enää vastusta, en enää puolusta, minä uskon. Mutta armahtakaa minun elämäni, kunniaani!

— Herra Villefort, sanoi tohtori yhä kasvavalla voimalla, — on tapauksia, joissa en anna inhimillisten typerien arvelujen itseäni sitoa. Jos tyttärenne olisi tehnyt vain yhden rikoksen ja valmistelisi toista, sanoisin teille: Ilmoittakaa asiasta hänelle, rangaiskaa häntä ja saakoon hän viettää lopun elämästään jossakin luostarissa rukoillen ja itkien. Jos hän olisi tehnyt toisenkin rikoksen, olisin sanonut: Katsokaa, herra Villefort, tässä näette myrkyn, jolle ei ole vielä löydetty vastamyrkkyä. Se on pikainen kuin ajatus, nopea kuin leimahdus ja surmaava kuin salama. Antakaa hänelle tuota samaa myrkkyä, uskokaa hänet Jumalan huomaan ja pelastakaa siten henkenne ja kunnianne, sillä hän vainoo teidän omaa henkeänne. Näen hänen lähestyvän vuodettanne teeskennelty hymy huulillaan ja kauniit sanat suussaan! Teidän käy onnettomasti, herra Villefort, ellette iske, ennen kuin hän iskee. Niin olisin sanonut teille, jos hän olisi surmannut ainoastaan kaksi. Mutta hän on nähnyt kolme kuolintapausta on katsellut kolmea kuolinkamppailua ja on polvistunut kolmen ruumiin ääreen. Mestauslavalle myrkyttäjä, mestauslavalle! Puhutte kunniastanne, tehkää niin kuin olen sanonut, ja kuolemattomuus odottaa teitä!

Villefort vaipui polvilleen.

— Kuulkaa, sanoi hän, — minulla ei ole niin suurta voimaa kuin teillä. Ei teilläkään olisi, jos Valentin sijasta olisi kysymys tyttärestänne, neiti Madeleinesta.

Tohtori kalpeni.

— Tohtori, jokainen naisesta syntynyt on luotu kärsimään ja kuolemaan. Tohtori, minä kärsin ja odotan kuolemaa.

— Olkaa varuillanne, sanoi Avrigny, — kuolemanne voi olla hidas. Näette sen saapuvan vasta sitten, kun olette nähnyt sen iskevän isääänne, vaimoonne ja poikaanne.

Villefort oli tukehtumaisillaan, hän tarttui tohtorin käsivarteen.

— Kuulkaa minua, huudahti hän, — säälikää minua, tukekaa minua... Ei, tyttäreni ei ole syyllinen... Vaikka veisitte meidät tuomioistuimen eteen, niin huutaisin sielläkin: Ei, tyttäreni ei ole syyllinen ... meidän talossamme ei ole tapahtunut rikosta...! Kuuletteko, en tahdo, että talossani on tapahtunut rikos, sillä ymmärrättehän, että kun rikos jonnekin tulee, se ei saavu yksinään. Mitä te siitä välitätte, kuolenko toisen surmaamana...? Oletteko ystävänä? Oletteko ihminen, onko teillä sydäntä...? Ei, te olette lääkäri...! Minä sanon teille: Minä en laahaa tytärtäni mestauslavalle...! Tämä ajatus kalvaa mieltäni, pakottaa minut raatelemaan rintaani omin sormin! Jos olisittekin erehtynyt, tohtori...! Jos se olisi joku toinen kuin tyttäreni! Jos jonakin päivänä tulisin kalmankalpeana teille sanomaan: Murhamies, olet surmannut tyttäreni...! Jos sellaista tapahtuisi, niin surmaisni itseni, vaikka olenkin kristitty!

— Hyvä on, sanoi tohtori oltuaan hetkisen vaiti, — minä odotan.

Villefort katsoi häneen aivan kuin vielä epäillen hänen sanojaan.

— Mutta, jatkoi Avriigny hitaasti ja juhlallisesti, — jos talossanne joku sairastuu, jos tauti iskee vaikkapa teihin, niin älkää lähettäkö noutamaan minua, minä en tule. Olen valmis säilyttämään teidän kanssanne tämän kamalan salaisuuden, mutta en anna häpeän ja kalvavan tuskan rehottaa ja kantaa hedelmiä omassatunnossani, niin kuin rikos ja onnettomuus saavat rehottaa ja kantaa hedelmiä teidän talossanne.

— Jätätte siis minut oman onneni nojaan?

— Jätän, sillä en voi seurata teitä kauemmaksi, ellen tahdo lopulta joutua mestauslavalle. Jokin toinen seikka ilmaisee ja lopettaa tämän kamalan murhenäytelmän. Hyvästi.

— Tohtori, jääkää!

— Ajatukset, jotka nyt tahraavat sieluani, tekevät talonne minulle pelottavaksi ja vihatuksi. Hyvästi.

— Sananen vielä, yksi ainoa sana! Jätätte minut keskelle tätä kamalaa tapausta, jonka ilmiantonne on tehnyt entistään kauheammaksi. Mitä sanon tuon vanhan palvelijan äkillisestä kuolemasta?

— Se on totta, sanoi tohtori Avriigny, — tulkaa saattamaan minua.

Tohtori poistui edellä, Villefort seurasi häntä. Palvelijat seisoivat levottomina käytävissä ja portailla, joita myöten lääkärin täytyi mennä.

— Hyvä herra, sanoi Avriigny niin kovaa, että kaikki sen voivat kuulla, — Barrois-parka istuskeli viime aikoina liiaksi paikallaan. Hän, joka oli tottunut kiertämään herransa kanssa ratsain tai vaunuissa pitkin Eurooppaa, kuoli, kun joutui liikkumaan vain nojatuolin lähistöllä. Hänen verensä tuli sakeaksi. Hän oli verevä, kaula oli lyhyt ja paksu, hän sai halvauksen, ja minä tulin paikalle liian myöhään.

— Pitäkää tarkkaa huolta siitä, lisäsi hän hiljaa, — että tuo kuppi, jossa on orvokkisirappia, tyhjennetään pesään.

Ja tarttumatta Villefort'in käteen, katumatta hetkeäkään sanojaan tohtori poistui palvelijoiden kyynelten ja valitusten saattamana.

Samana iltana kaikki palvelijat, jotka olivat neuvotelleet keskenään keittiössä, tulivat pyytämään rouva Villefort'ilta eroa palveluksestaan. Eivät mitkään pyynnöt eivätkä palkankorotukset voineet heitä pidättää. He vastasivat vain:

— Tahdomme mennä pois, sillä kuolema asuu tässä talossa.

He lähtivät kaikista pyynnöistä huolimatta, ja lähtiessään he selittivät, että heistä oli ikävä jättää hyvä isäntäväki, varsinkin Valentine-neiti, joka aina oli ollut hyvä, auttavainen ja lempeä.

Villefort katsoi näiden sanojen aikana Valentineen.

Tyttö itki.

Hänen kyynelensä liikuttivat Villefort'ia, ja tämä sattui katsahtamaan vaimoonsakin. Hän oli näkevinään synkän hymyn hetkisen leikkivän rouva Villefort'in ohuilla huulilla, niin kuin toisinaan näkee onnettomuutta ennustavan meteorin putoavan kahden pilven välistä myrskyisältä taivaalta.

## 81. Toimensa jättänyt leipuri

Saman päivän iltana, jolloin kreivi Morcerf oli lähtenyt Danglars'in luota häpeissään ja raivoissaan, minkä mielentilan oli saanut aikaan pankkiirin kylmäkiskoinen vastaanotto, ajoi Andrea Cavalcanti pankkiirin pihaan Chaussée d'Antinin varrelle. Hänen hiuksensa olivat käherretyt ja kiiltävät, viikset suipoiksi kierretyt ja valkoiset hansikkaat niin ahtaat, että kynnet erottuivat niiden läpi. Hän puoliksi seisoi vaunuissaan.

Keskusteltuaan salongissa kymmenen minuutin ajan hänen onnistui johdattaa pankkiiri ikkunakomeroon, jossa hän sopivien esipuheiden jälkeen kuvaili elämänsä vaikeuksia jalon isänsä lähdön jälkeen. Pankkiirin perheestä, jossa hänet oli otettu vastaan kuin oma poika, hän kuitenkin oli löytänyt kaikki takeet onnesta, joka on korkeampaa kuin intohimojen kuohunta, ja neiti Danglars'in



kauniista silmistä hän oli löytänyt vastakaiun tunteisiinsa.

Danglars kuunteli hyvin tarkkaavasti, sillä hän oli odotellut tätä tunnustusta, ja kun se nyt viimeinkin tuli, kirkastuivat hänen silmänsä yhtä paljon kuin ne Morcerfin käydessä olivat synkistyneet.

Mutta hän ei tahtonut kuunnella nuoren miehen tunnustusta tekemättä ensin hänelle muutamia omantunnonkysymyksiä.

— Herra Andrea, ettekö ole vielä liian nuori ajatellaksenne avioliittoa? sanoi hän.

— En suinkaan, jatkoi Cavalcanti, — en ainakaan omasta mielestäni. Italiassa aateliset yleensä menevät varhain naimisiin. Tämän tavan ymmärtää varsin hyvin. Elämähän on niin oikullista, että onneen on tartuttava heti, kun se sattuu kohdalle.

— Otaksuen, että vaimoni ja tyttäreni hyväksyvät ehdotuksenne, joka minulle tuottaa suurta kunniaa, sanoi Danglars, — niin kenen kanssa keskustelemme tähän kuuluvista raha-asioista? Minun mielestäni se on tärkeä seikka, ja ainoastaan isät voivat siitä keskustella sillä tavoin, että se takaa lasten onnen.

— Isäni on viisas mies ja tietää tarkoin, mikä on soveliasta ja järkevää. Hän on epäilemättä ottanut varteen sen seikan, että aion asettua Ranskaan. Lähtiessään hän siis jätti minulle kaikki syntyperääni koskevat paperit sekä sopimuksen, jossa hän sitoutuu — siinä tapauksessa, että avioliittoni on hänelle mieluinen, — antamaan häpäivästäni lähtien minulle vuosittain viisikymmentätuhatta frangia. Laskujeni mukaan se on neljäsosa isäni vuotuisista tuloista.

— Minä puolestani, sanoi Danglars, — olen aikonut antaa viisisataatuhatta frangia myötäjäisiksi tyttärelleni, joka on ainoa perilliseni.

— Näettehän siis, sanoi Andrea, — että asia on hyvällä tolalla, olettaen, että rouva Danglars ja neiti Eugénie eivät vastusta pyyntöäni. Meillä on siis seitsemänkymmenenviidentuhannen frangin vuotuiset tulot. Otaksukaamme, että markiisi antaa minulle korkojen sijasta käytettäväkseni pääoman — eihän se ole helppoa, sen tiedän kyllä, mutta ei myöskään mahdotonta, — niin nämä pari kolme miljoonaa tulevat teidän haltuunne, ja tiedättehän, että pari kolme miljoonaa taitavissa käsissä tuottaa vuosittain kymmenen prosenttia.

— En koskaan maksa talletuksista enempää kuin neljä prosenttia, toisinaan vain kolme ja puoli, sanoi Danglars. — Mutta vävylleni maksan kyllä viisi, ja jaamme voiton tasan.

— Oivallista, appi, sanoi Cavalcanti päästään valloilleen luonteensa hiomattoman puolen, joka hänen ponnistuksistaan huolimatta tuon tuostakin tuli näkyviin ja särki ylhäisen pintasilauksen.

Mutta heti hän paransi lauseensa sanoen:

— Anteeksi, mutta huomaattehan, että pelkkä toivokin tekee minut melkein hulluksi. Kuinkahan suuri onkaan riemuni, jos tuo kaikki toteutuu!

— Mutta, sanoi Danglars, joka ei huomannut, kuinka tämä alkujaan tunneasia muuttuikin kauppa-asiaksi, — onhan teillä omaisuutta, jonka voitte saada heti haltuunne isästäne riippumatta.

— Mitä omaisuutta? kysyi nuori mies.

— Äitinne perintö?

— Se on totta, äitini Oliva Corsinarin perintö.

— Entä kuinka suuri tämä osa omaisuuttanne on?

— Tunnustan suoraan, sanoi Andrea, — etten ole koskaan ottanut siitä selkoa, mutta luulen, että se nousee ainakin kahteen miljoonaan.

Danglars tunsi samaa riemua kuin saituri löytäessään kadonneen aarteen tai hukkuva, joka upottavan tyhjyyden sijasta tuntee jalkojensa alla maan.

— Siis, sanoi Andrea kumartaen hellän kunnioittavasti pankkiirille, — rohkenenko toivoa...

— Herra Andrea, sanoi Danglars, — toivokaa, ja ellei teidän puoleltanne mikään seikka estä tätä avioliittoa, on se päätetty asia. Mutta, jatkoi Danglars miettiväisesti, — mistä johtuu, ettei suojelijanne kreivi Monte-Cristo ole tullut esittämään tätä pyyntöä teidän kanssanne?

Andrea punastui hiukan.

— Tulen juuri kreivin luota, sanoi hän. — Hän on kyllä miellyttävä mies, mutta perin omituinen. Hän

hyväksyi kyllä aikeeni ja sanoi, ettei isäni hänen luullakseen kieltäydy antamasta pääomaa haltuuni, lupailipa hän yrittää auttaakin minua tässä suhteessa. Mutta hän ei sanonut voivansa ottaa vastuulleen sitä, että ryhtyisi toisen puhemieheksi. Hänen puolustuksekseni on kuitenkin mainittava, että hän sanoi pitävänsä tätä avioliittoa kaikin puolin sopivana ja onnellisena. Hän ei tahtonut virallisesti tehdä mitään, mutta lupasi vastata kaikkiin teidän kysymyksiinne.

— Hyvä on.

— Mutta nyt, sanoi Andrea herttaisesti hymyillen, — olen lakannut puhumasta apelle ja puhun pankkiirille.

— Mitä siis tahdotte? naurahti Danglars.

— Ylihuomenna on minulla oikeus nostaa pankistanne lähimain neljätuhatta frangia. Kreivi ymmärsi varsin hyvin, että ensi kuu toisi mukanaan menoa, joihin pienet nuorenmiehentuloni eivät riittäisi, ja tässä on kahdenkymmentuhannen frangin maksuosoitus, jota hän ei minulle antanut, vaan tarjosi. Alla on hänen nimensä, niin kuin näette. Lunastatteko sen?

— Lunastaisin, vaikka summa olisi miljoona, sanoi Danglars pistäen maksuosoituksen taskuunsa. — Sanokaa, milloin olette huomenna kotona, ja konttoristini tuo teille kaksikymmentäneljätuhatta.

— Vaikkapa kello kymmenen aamulla, jos teille sopii. Mitä aikaisemmin sitä parempi, sillä tahtoisin huomenna lähteä maalle.

— Siis kello kymmenen. Onhan asuntonne yhä vielä Hôtel des Princes?

— On.

Seuraavana päivänä kello kymmeneltä tuotiin Andrealle kaksikymmentäneljätuhatta. Hän matkusti maalle ja jätti kaksisataa Caderoussea varten. Hän oli itse asiassa järjestänyt koko matkan välttääkseen vaarallista ystävänsä. Sen vuoksi hän palasikin vasta illalla myöhään.

Mutta kun hän tuli hotellin pihaan, astui portinvartija hattu kädessään hänen eteensä.

— Armollinen herra, sanoi hän, — se mies kävi täällä?

— Mikä mies? kysyi Andrea aivan kuin ohimennen.

— Se, jolle teidän armonne maksaa pienen eläkkeen.

— Ahaa, sanoi Andrea, — tuo isäni vanha palvelija. Annoitte kai hänelle nuo sitä varten jättämäni kaksisataa frangia.

— Annoin kyllä, teidän armonne.

Andrea antoi puhutella itseään "hänen armokseen".

— Mutta, jatkoi portinvartija, — hän ei tahtonut ottaa niitä vastaan.

Andrea kalpeni, mutta pimeässä sitä ei onneksi huomannut.

— Hän tahtoi puhua teidän armonne kanssa. Vastasin, että olitte lähtenyt matkalle. Hän tahtoi sittenkin tavata teitä. Lopulta hän uskoi sanani ja jätti teille tämän kirjeen.

— Antakaa se tänne, sanoi Andrea.

Andrea luki sen vaunujensa lyhdyn valossa:

Tiedät missä asun, odotan sinua huomenna kello yhdeksältä aamulla.

Andrea tarkasti sinettiä nähdäkseen, oliko joku asiaankuulumaton avannut sen ja päässyt salaisuuden perille. Mutta kirje oli niin taitavasti suljettu, että vain rikkomalla sinetin olisi voinut ottaa selkoa sen sisällyksestä, ja sinetti oli aivan eheä.

— Hyvä on, sanoi hän. — Miesparka, hän on uskollinen sielu.

Portinvartija jäi miettimään näitä sanoja eikä tiennyt, kumpaa enemmän ihailisi, nuorta herraa vai hänen vanhaa palvelijaansa.

— Riisukaa hevoset pian valjaista ja tulkaa heti huoneeseeni, sanoi Andrea palvelijalleen.

Hän kiirehti huoneeseensa ja heitti Caderoussen kirjeen pesään. Se oli juuri palanut, kun palvelija astui sisään.

— Pierre, olethan samankokoinen kuin minäkin? sanoi Andrea.

— Minulla on se kunnia, teidän armonne, vastasi palvelija.

— Onhan sinulla uusi livreetakkisi, joka eilen tuotiin?

— On.

— Minulla on suhde erääseen neitokaiseen, jolle en tahdo sanoa nimeäni enkä arvoani. Lainaa minulle takkisi ja anna minulle paperisi, että voin tarpeen tullen yöpyä jossakin majatalossa.

Pierre totteli.

Viisi minuuttia myöhemmin Andrea poistui hotellista aivan toiseksi muuttuneena, kenenkään tuntematta, otti ajurin ja läksi Picpusiin "Punaisen hevosen" ravintolaan.

Seuraavana päivänä hän lähti sieltä kenenkään tuntematta Saint-Antoinen kaupunginosaan, asteli bulevardia pitkin Ménéilmontant-kadulle asti, pysähtyi kolmannen talon kohdalle kadun vasemmalla puolella ja katseli etsivästi ympärilleen.

— Mitä etsitte, kaunis poika? kysyi vastapäinen hedelmäkauppias.

— Herra Pailletinia, lihava muori, vastasi Andrea.

— Leipuriako, joka elää koroillaan? kysyi hedelmäkauppias.

— Juuri häntä.

— Hän asuu pihan perällä vasemmalla kolmannessa kerroksessa.

Andrea meni neuvottuun suuntaan. Kolmannessa kerroksessa oli kellon nuoraan kiinnitetty jäniksenkypälä. Hän kiskoi sitä niin kiukkuisesti, että kello kilisi kiivaasti.

Tuokion kuluttua ilmestyi Caderoussen naama oven ristikon taakse.

— Ahaa, sinä olet täsmällinen, sanoi hän.

Hän avasi oven.

— Totta kai, sanoi Andrea astuessaan sisään.

Hän heitti palvelijanhattunsa niin kiivaasti tuolille, että se putosi ja kieri pitkin permanttoa.

— No, no, sanoi Caderousse, — älähän suutu, poika! Olen ajatellut sinua. Katsohan kuinka hyvän aamiaisen olen sinulle valmistanut, pelkkiä mieliruokiasi.

Andrea tunsi ruoan hajua, ja se tuntui mieluisalta, koska hänen oli nälkä. Haju tuli tuoreesta ihrasta ja valkosipulista, joita Provencessa syödään, siihen liittyi myöskin paistetun kalan ja muskotin sekä ryytineilikan kitkerä tuoksu. Hiilloksella hautui kaksi höyryävää, peitettyä vatia ja pesässä kolmijalan päällä porisi kattila.

Viereisessä huoneessa Andrea näki melko siistin, kahdelle hengelle katetun pöydän, siinä kaksi pulloa, toinen valkoista ja toinen punaista viiniä, ison viinakaravhin sekä vadissa kaalinlehdelle taidokkaasti järjestettyjä hedelmiä.

— Mitä tästä sanot, poikani? kysyi Caderousse. — Eikö tuoksukin hyvältä? Tiedäthän, että ennen olin hyvä kokki. Muistan, kuinka nuolitte sormianne tullessanne minun keittiöni. Sinä varsinkin sait maistella keitoksiani etkä niitä suinkaan ylenkatsonut.

Caderousse alkoi kuoria lisää sipuleja.

— Hyvä on, hyvä on, sanoi Andrea ärtyneesti. — Jos olet häirinnyt minua saadaksesi syödä kanssani aamiaista, niin paha sinut periköön!

— Poikani, sanoi Caderousse vakavasti, — syödessä keskustellaan. Kuinka kiittämätön oletkaan, etkö mielelläsi näe ystäviäsi? Minä ihan itken ilosta.

Caderousse itki todellakin, mutta vaikeata oli tietää, vaikuttiko ilo vai sipuli Gardin sillan majatalon entisen isännän kyynelellyksi.

— Pidä suusi kiinni, senkin tekopyhä! sanoi Andrea. — Sinäkö muka minusta välittäisit!

— Välitän, niin totta kuin piru minut muuten periköön. Se on heikkoutta, sanoi Caderousse, — mutta sille en mahda mitään.

— Eikä se estä sinua kutsumasta minua tänne joissakin katalissa aikeissa.

— Älä puhu joutavia, sanoi Caderousse pyyhkien puukkoaan isoon esiliinaansa. — Ellen pitäisi sinusta, kestäisinkö tätä surkeata elämää, johon olet minut tuominnut? Katselehan hiukan itseäsi, ylläsi on palvelijasi takki, sinulla on siis palvelijakin. Minulla ei ole, ja saan itse kuoria vihannekseni. Sinä halveksit minun ateriaani, koska syöt Hôtel des Princes'issa tai Café de Paris'ssa. Minullakin voisi olla palvelija ja vaunut, minäkin voisin syödä missä mieleni tekee. Miksi luovun siitä kaikesta? Ollakseni tuottamatta surua pikku Benedettolleni. Myönnä pois, että minäkin voisin elää sillä tavoin, häh?

Caderousse loi ilmeikkään katseen nuoreen mieheen.

— Otaksukaamme siis, että rakastat minua, myönsi Andrea. — Mutta miksi tahdot pakottaa minut syömään aamiaista kanssasi?

— Nähdäkseni sinut, poikani.

— Nähdäksesi minut, miksi? Olemmehan jo edeltäpäin sopineet kaikesta.

— Rakas ystävä, sanoi Caderousse, — ei testamenttia ilman lisäyksiä. Tahdot kai ensin syödä? Istu siis ja aloittakaamme sardiineilla ja tuoreella voilla, jonka olen sinun mieliksesi pannut viinimarjan lehdille. Katsele huonettani, sen neljää olkituolia ja kuvia, joissa on kolmen frangin kehykset. Hitto vieköön, tämä ei ole mikään Hôtel des Princes.

— Joko alat olla tyytymätön? Etkö ole enää onnellinen, vaikka voit eellä niin kuin ammattinsa lopettanut leipuri?

Caderousse huokasi.

— Mitä valittamisen syytä sinulla on? jatkoi Andrea. — Olethan saanut unelmasi toteutetuksi.

— Se on vieläkin vain unelma. Ammattinsa lopettanut leipuri, Benedetto-parka, on rikas mies ja elää koroillaan.

— Onhan sinulla korkosi.

— Minullako?

— Niin juuri, koska tuon sinulle taas kaksisataa frangia.

Caderousse kohautti olkapäitään.

— On nöyryyttävää ottaa vastaan rahaa, jota toinen ei mielellään anna, rahaa, jonka lähde voi minä päivänä tahansa ehtyä, sanoi hän. — Ymmärräthän, että minun täytyy säästää siltä varalta, että varallisuutesi ei kestäisikään. Onni on vaihtelevainen, niin kuin rykmentin pappi sanoi. Tiedän kyllä, että menestyksesi on korkeimmillaan, senkin kanalja, sinähän menet Danglars'in tyttären kanssa naimisiin.

— Mitä, Danglars'in tyttären kanssa!

— Juuri niin, Danglars'in tyttären kanssa. Ei kai minun tarvitse sanoa paroni Danglars'in? Sehän olisi samaa kuin puhuttelisin sinua kreivi Benedettoksi. Danglars oli ystäväni, ja ellei hänellä olisi niin perin huono muisti, pitäisi hänen kutsua minut häihisi ... sillä hänhän oli minun häissäni ... niin olikin. Siihen aikaan ei hän ollut niin ylpeä kuin nyt. Hän oli silloin vähäpätöinen kirjanpitäjä kunnan Morrelin liikkeessä. Olen monta kertaa aterioinut hänen ja kreivi Morcerfin kanssa... Minulla on hienoja tuttavuuksia, niin kuin huomaat, ja jos seurustelisin hiukan enemmän heidän kanssaan, kohtaisimme toisemme samoissa salongeissa.

— Kateutesi saattaa sinut näkemään kaiken ruusunpunaisessa valossa, Caderousse.

— Hyvä on, Benedetto mio, minä tiedän mitä tiedän. Ehkä minäkin kerran pääsen siihen asemaan, että minulla on hienot vaatteet ja käyn komeissa taloissa. Sitä odottaessamme istu ja syö.

Caderousse näytti hyvää esimerkkiä, istui pöydän ääreen ja söi hyvällä ruokahalulla ylistellen jokaista valmistamaansa ruokalajia.

Andrea näytti mukautuvan kohtaloonsa, avasi pullo ja kävi käsiksi kalakeittoon sekä öljyssä ja sipulissa paistettuun turskaan.

— No, toveri, sanoi Caderousse, — sinä näytät jälleen pääsevän sovintoon entisen hovikokkisi kanssa.

— Kyllä, sanoi Andrea, — ruokahaluhan sai minut hänen luonaan aikoinaan unohtamaan kaiken muun.

— Ruoka maistuu siis hyvältä?

— Niin hyvältä, etten voi käsittää, kuinka mies, joka saa syödä tällaisia herkkuja, voi valittaa elämän surkeutta.

— Katsohan, sanoi Caderousse, — vain yksi ajatus pilaa onneni.

— Mikä?

— Se, että elän ystävän armoilla, minä, joka aina olen rehellisesti ansainnut toimeentuloni.

— Älä siitä välitä, sanoi Andrea, — minulla on niin paljon, että se riittää kahdellekin.

— Oikeinko totta? Mutta usko tai älä, joka kuun lopussa minulla on omantunnonvaivoja.

— Kunnon Caderousse!

— Jopa siinä määrin, että eilen en tahtonut ottaa vastaan noita kahtasataa frangia.

— Sinähän tahdoit keskustella kanssani, mutta tahdoitko todellakin puhua vain omantunnonvaivoistasi?

— Todellisista omantunnonvaivoista. Sitä paitsi on minussa herännyt eräs ajatus.

Andrea vapisi. Hän vapisi aina kuullessaan, että Caderousse oli saanut uuden ajatuksen.

— Tuntuu niin surkealta odottaa aina kuukauden viimeistä päivää.

— Mitä siitä, tuumi Andrea tynesti koettaen arvata, mihin hänen toverinsa tahtoi tulla, — koko elämähän on odottamista. Enhän minäkään muuta tee. Minä olen kärsivällinen.

— Niin, sillä kahdensadan frangin asemesta sinä odotat viittä- tai kuuttatuhatta, ehkä kymmentä-, ehkä kahtatoista-, sillä sinähän olet aina ollut ahne. Entisaikaan oli sinulla kaikenlaisia rahalaatikkoja ja säästökassoja, joita koetit salata ystävältäsi Caderousselta. Mutta samalla Caderoussella oli kaikeksi onneksi hyvä vainu.

— Nyt taas eksyt pois aiheesta, sanoi Andrea, — rupeat lörröttelemään menneisyydestä. Mitä hyötyä tuollaisesta lavertelusta on?

— Sinähän olet vasta yhdenkolmatta ja voit unohtaa menneisyyden. Minä olen viidenkymmenen ja minun on pakko muistella menneisyyttä. Mutta palatkaamme taas raha-asioihin.

— Niin.

— Jos olisin sinun sijassasi, tekisin totta...

— Millä tavoin tekisit totta?

— Pyytäisin puolen vuoden saatavat heti kerrallaan, muka ostaakseni maatilan ja päästäkseni sitä tietä eduskuntaan. Ja sitten lähtisin noine rahoineni karkuun.

— Kas, kas, kas, sanoi Andrea, — tuo ajatus ei ole aivan tyhmä.

— Rakas ystävä, sanoi Caderousse, — syö minun laittamiani ruokia ja noudata neuvojeni, ne eivät vahingoita ruumistasi eivätkä sieluasi.

— Mutta miksi et itse noudata tuota neuvoa? kysyi Andrea. — Miksi et peri puolen vuoden tai vaikkapa koko vuoden rahoja ja muuta vaikkapa Brysseliin? Sen sijaan että sinua pidetään toimensa jättäneenä leipurina, luultaisiinkin sinua vararikkoiseksi, joka hoitaa ammattiaan. Sellaisia kunnioitetaan suuresti.

— Mutta mihin minä pääsen tuhannella kahdellasadalla frangilla?

— Kylläpä olet tullut vaativaiseksi! Kaksi kuukautta sitten olit kuolemaisillasi nälkään.

— Ruokahalu kasvaa syödessä, tuumi Caderousse ja väläytti hampaitaan kuin naurava apina tai vihainen tiikeri. — Olenkin laatinut suunnitelman, hän jatkoi puraisten näillä hyvin säilyneillä hampaillaan ison palan leipää.

Caderoussen suunnitelmat kauhistuttivat Andreaa vielä enemmän kuin hänen ajatuksensa.

— Se mahtaa olla kaunis suunnitelma.

— Miksi ei olisi? Minähän senkin suunnitelman keksin, jonka avulla pääsimme tuosta laitoksesta, jonka hyvin muistat. Eikä se ollut niinkään huono suunnitelma, koska olemme täällä!

— Enhän väitäkään vastaan, sanoi Andrea, — sinä keksit toisinaan hyviä tuumia, mutta mitä nyt suunnittelet?

— Voitko ilman ylimääräisiä menoja hankkia minulle viisitoistatuhatta frangia ... ei sentään, vähemmällä kuin kolmellakymmenellä en voi tulla rehelliseksi mieheksi?

— En, vastasi Andrea kuivasti, — sellaista summaa en voi hankkia.

— Sinä et ymmärrä minua oikein, sanoi Caderousse tynesti ja kylmästi.

— Minä sanoin äsken: ilman ylimääräisiä menoja.

— Et kai vaadi minua varastamaan? Pilaisinhan vain sekä omani että sinun asemasi, ja meidät vietäisiin takaisin entiseen paikkaan.

— Minusta on yhdentekevää, vaikka ottaisivatkin minut kiinni. Olen merkillinen ihminen, niin kuin tiedät, minun on toisinaan ikävä tovereita. En ole yhtä sydämetön kuin sinä, joka et koskaan enää tahdo heitä nähdä.

Andrea vapisi ja kalpeni.

— Jätä kaikki tyhmyydet, Caderousse, pyysi hän.

— Ole vain rauhassa, pikku Benedetto. Neuvohan minulle keino, miten voin ansaita nuo kolmekymmentätuhatta frangia sekoittamatta sinua mihinkään. Kun annat minun vain olla rauhassa, en pyydä enempää.

— Koetan keksiä, saammepahan nähdä, sanoi Andrea.

— Mutta sitä odottaessani korotathan kuukausirahani viiteensataan? Tahtoisin mielelläni ottaa piian.

— Nuo viisisataa frangia saat, sanoi Andrea, — vaikkakin se tuntuu raskaalta minulle ... sinä käytät väärin...

— Joutavia! sanoi Caderousse. — Sinähän ammennat pohjattomista kirstuista.

Andrean silmissä näkyi välähdys, joka kuitenkin pian sammui.

— Se on totta, vastasi Andrea, — ja suosijani on minua kohtaan erinomaisen ystävällinen.

— Mikä rakastettava suosija! sanoi Caderousse. — Paljonko hän antaakaan sinulle kuukausittain?

— Viisituhatta frangia, sanoi Andrea.

— Yhtä monta tuhatta kuin sinä annat minulle satoja, lausui Caderousse. — Onni näyttää todellakin suosivan vain äpäriä. Viisituhatta kuukaudessa... Minne sinä sen kaiken saat menemään?

— Pianhan sellaisen tuhlaa. Senpä vuoksi minäkin tahtoisin samoin kuin sinä saada itselleni pääoman.

— Pääoman ... kyllä ymmärrän ... kaikkihan tahtoisivat itselleen pääomia.

— Minä saan kohta.

— Ja kuka sinulle sen antaa? Prinssikö?

— Niin, prinssini. Pahaksi onneksi minun täytyy odottaa.

— Mitä odottaa? kysyi Caderousse.

— Hänen kuolemaansa.

— Prinssinkö kuolemaa?

— Niin.

— Kuinka niin?

— Koska hän on maininnut minut testamentissaan.

— Oikeinko totta?

— Kautta kunniani.

— Paljonko saat?

— Viisisataatuhatta!

— Etkö muuta. Eipä kannata kehua.

— Asia on niin kuin sanoin.

— Se ei voi olla mahdollista.

— Caderousse, olethan ystäväni?

— Tietysti, elämässä ja kuolemassa.

— Sanon siis sinulle salaisuuden. Kuuntele tarkkaan.

— Olen vaiti kuin kala.

— Kuule siis, minä luulen...

Andrea vaikeni ja katsoi ympärilleen.

— Mitä luulet...? Älä pelkää, mehän olemme kahden.

— Luulen löytäneeni isäni.

— Oikeanko isäsi?

— Niin.

— Et tarkoita isä Cavalcantia?

— En, sillä hänhän on matkustanut pois. Tarkoitan oikeaa.

— Ja tuo isä on...

— No niin, Caderousse, hän on kreivi Monte-Cristo.

— Loruja!

— Hän se on. Ymmärräthän, että silloin kaikki selviää. Jostakin syystä hän ei voi minua julkisesti tunnustaa, mutta antaa herra Cavalcantin näytellä isääni ja maksaa siitä viisikymmentätuhatta frangia.

— Viisikymmentätuhatta siitä, että on sinun isäsi! Minä olisin suostunut puolella hinnalla, kahdestakymmenestä tuhannesta, viidestätoistatuhannesta. Miksi et ajatellut minua, senkin kiittämätön olento?

— Enhän tietänyt koko asiasta mitään, kaikki tapahtui meidän ollessamme tuolla kaukana.

— Sehän on totta. Ja sanoit, että hän testamentissaan antaa sinulle...?

— Viisisataatuhatta frangia.

— Oletko siitä varma?

— Hän näytti sen minulle. Mutta ei siinä kaikki.

— Lisäys, niin kuin jo äsken sinulle mainitsin.

— Luultavasti.

— Ja tuossa lisäyksessä...?

— Hän tunnustaa minut pojakseen.

— Hyvä isä, kunnon isä, paras isä maailmassa! sanoi Caderousse pyörittäen käsiensä välissä lautasta.

— Näethän, etten salaa sinulta mitään.

— Et, ja luottamuksesi kohottaa arvoasi silmissäni. Ja isäsi on siis rikas, upporikas?

— Luultavasti. Hän ei itsekään tiedä, kuinka rikas hän on.

— Onko se mahdollista?

— On. Minä sen kyllä huomaan, kun käyn hänen luonaan. Eilen toi eräs pankin virkamies hänelle viisikymmentätuhatta frangia salkussa, joka oli yhtä suuri kuin sinun ruokaliinasi; eilen eräs pankkiiri toi hänelle satatuhatta frangia kullassa.

Caderousse aivan ällistyi. Andrean sanat soivat hänen korvissaan metallikkaina, ja hän oli kuulevinaan kultarahojen kilinää.

— Ja sinä käyt usein tuossa talossa? kysyi hän viattomasti.

— Voin mennä sinne milloin vain tahdon.

Caderousse näytti hetken miettivän. Sitten hän sanoi äkkiä:

— Olisipa hauska nähdä tuota! Siellä mahtaa olla kaunista.

— Suorastaan komeaa! sanoi Andrea.

— Eikö hän asu Champs-Elysées'n varrella?

— Numerossa kolmekymmentä.

— Vai numerossa kolmekymmentä? toisti Caderousse.

— Talo on kaunis, edessä piha ja takana puutarha. Se on aivan erillään muista. Kyllä sen heti huomaa.

— Se on mahdollista. Mutta en minä ulkopiirteistä välitä. Siellä mahtaa olla komeita huonekaluja?

— Oletko joskus ollut Tuileries'in linnassa?

— En.

— Täällä on vielä komeampaa.

— Kuulehan, Andrea, taitaa kannattaa kumartua, kun kreivi Monte-Cristo pudottaa kukkaronsa?

— Hyvä Jumala, sanoi Andrea, — sitä ei tarvitse odottaa, sillä siinä talossa on rahaa kaikkialla, aivan kuin hedelmiä puutarhassa.

— Sinun pitäisi joskus viedä minutkin sinne.

— Ei se käy päinsä. Millä tekosyyllä?

— Olet oikeassa. Mutta vesi on jo kihonnut kielelleni. Minun täytyy päästä sitä näkemään. Kyllä minä keinon keksin.

— Älä tee tyhmyyksiä, Caderousse!

— Tulen lattiankiilloittajana.

— Siellä on kaikkialla mattoja.

— Hitto vieköön! Saan siis tyytyä katselemaan kaikkea vain mielikuvituksessani.

— Se on kyllä viisainta, usko minua.

— Koetahan edes kuvaila minulle, miltä siellä näyttää. Onko talo suurikin?

— Ei liian suuri eikä liian pieni.

— Missä järjestyksessä huoneet ovat?

— Tarvitsen kynän ja paperia laatiakseni pohjapiirustuksen.



— Tässä on! sanoi Caderousse vilkkaasti.

Hän meni noutamaan vanhalta kirjoituspöydältä valkoista paperia, kynän ja mustetta.

Andrea tarttui kynään tuskin huomattavasti hymyillen ja alkoi piirtää karttaa.

— Talo on, niin kuin jo mainitsin, pihan ja puutarhan välissä. Katso, näin.

Ja hän hahmotteli puutarhan, pihan ja talon pohjapiirroksen.

— Ovatko muurit korkeitakin?

— Eivät, kahdeksan tai kymmenen jalkaa.

— Se ei ole viisasta, sanoi Caderousse.

— Pihassa on myrttimaljakoita, nurmikko ja kukkapenkereitä.

— Eikä ketunrautoja?

— Ei.

— Missä talli on?

— Ristikkoportin kummallakin puolella. Tuossa.

Andrea jatkoi piirtämistään.

— Tarkastakaamme alakertaa, sanoi Caderousse.

— Alakerrassa on ruokasali, kaksi salonkia, biljardisali, portaat eteisessä ja toiset pienemmät portaat.

— Onko ikkunoita?

— Suurenmoiset ikkunat, niin kauniit, niin leveät, että luulisin tavallisen kokoisen miehen voivan kiivetä joka ruudusta sisään.

— Onko ikkunaluukkuja?

— On kyllä, mutta niitä ei käytetä koskaan. Kreivi Monte-Cristo on kummallinen ihminen, hän tahtoo nähdä taivaan yölläkin.

— Missä palvelijat nukkuvat?

— Heitä varten on eri rakennus. Portin oikealla puolella on kaunis vaja, jossa säilytetään tikapuita ja puutarhakaluja. Tämän vajan yläkerrassa on joukko palvelijain huoneita, ja niihin on johdettu päärakennuksesta kellonnuorat.

— Perhana! Kellot!

— Mitä sanoit...?

— Minäkö, en mitään. Sanon vain, että kellojen kuntoonpano tulee hyvin kalliiksi. Ja mitä hyötyä niistä on, kysyn vain.

— Ennen käveli öisin pihalla koira, mutta se on viety Auteuilissa olevaan taloon, samaan, jonne sinäkin tulit, muistathan?

— Kyllä.

— Sanoin viimeksi eilen: Olette hyvin ajattelematon, herra kreivi, sillä kun lähdette Auteuiliin ja viette palvelijanne mukanne, talo jää autioksi. — Entä sitten? kysyi hän. — Jonakin kauniina päivänä teiltä varastetaan, sanoin minä.

— Mitä hän siihen vastasi?

— Hän vastasi: Mitä se minuun kuuluu, vaikka varastettaisiinkin?

— Andrea, on keksitty erikoisella koneistolla varustettuja kirjoituspöytiä. Hänellä on kai sellainen.

— Millainen?

— Sellainen, joka sulkee varkaan satimeen ja soittaa jotakin säveltä.

Kuulin kerrottavan, että viime näyttelyssä oli sellaisia.

- Hänellä on mahonkinen kirjoituspöytä, ja sen avain on aina suulla.
- Eikö häneltä varasteta?
- Ei, hänen palvelijansa ovat ehdottoman uskollisia.
- Mitä siinä pöytälaatikossa on? Rahaako?
- Ehkä ... en tiedä mitä siellä on.
- Entä missä se on?
- Toisessa kerroksessa.
- Laadihan minulle toisen kerroksen pohjapiirustus.
- Se on helppoa.

Ja Andrea tarttui uudelleen kynään.

— Toisessa kerroksessa on ensiksikin eteinen, sitten salonki, salongin oikealla puolella on kirjasto ja työhuone, salongin vasemmalla puolella makuuhuone ja pukeutumishuone. Tuossa pukeutumishuoneessa on se kuuluisa kirjoituspöytä.

- Onko siinä huoneessa ikkunoita?
- On kaksikin, tuossa ja tuossa.

Caderousse kävi miettiväiseksi.

- Käykö kreivi usein Auteuilissa?
- Pari kolme kertaa viikossa. Huomenna esimerkiksi hän aikoo viettää siellä koko päivän ja yön.
- Oletko siitä varma?
- Hän kutsui minut sinne päivälliselle.

— Hyvä on, sepä vasta suurenmoista elämää, huokasi Caderousse, — oma talo kaupungissa ja oma talo maalla!

- Sellaista on rikkaus.
- Entä menetkö päivälliselle?
- Nähtävästi.
- Kun olet päivällisellä, niin jäätkö sinne yöksikin?
- Jos mieleni tekee. Olen kreivin luona aivan kuin kotonani.

Caderousse katsoi nuoreen mieheen aivan kuin lukeakseen totuuden hänen sielunsa pohjalta. Mutta Andrea veti sikarikotelon taskustaan, otti havannasikarin, sytytti sen ja alkoi rauhallisesti vedellä haikuja.

- Milloin tahdot nuo viisisataa frangia? kysyi hän Caderousselta.
- Heti paikalla, jos sinulla on antaa.

Andrea otti rahamäärän taskustaan kultarahoina.

- Kultakolikoltako? sanoi Caderousse. — Ei kiitoksia.
- Halveksitko niitä?
- Päinvastoin, kunnioitan niitä liiankin paljon. Mutta en huoli niitä.
- Voitat vaihtokaupassa, senkin tyhmeliini. Kultarahassa voittaa kaksikymmentäviisi centimea.

— Kyllä, mutta rahanvaihtaja antaisi seurata Caderousse, ja Caderousse joutuisi kiinni ja hänen täytyisi sanoa, mitkä vuokralaiset maksavat vuokransa hänelle kullassa. Pois kaikki tyhmyydet, poika!

Anna hopearahoja, joissa on minkä hallitsijan kuva tahansa. Hopearahoja voi olla kenellä tahansa.

— Ymmärräthän, ettei minulla ole viittäsataa frangia hopearahoina taskussani. Olisin tarvinnut kantajan tuomaan niitä tänne.

— Jätä ne portinvartijallesi, hän on kunnan mies, minä käyn ne häneltä hakemassa.

— Tänäankö?

— En, vaan huomenna. Minulla ei ole tänään aikaa.

— Hyvä on. Huomenna Auteuiliin mennessäni jätän ne hänelle.

— Voinko luottaa siihen?

— Voit.

— Aion nimittäin sitä ennen ottaa piian.

— Ota vain. Mutta onko siinä sitten kaikki? Etkö enää häiritse minua?

— En koskaan.

Caderousse oli tullut niin synkäksi, että Andrea katsoi viisaimmaksi olla sitä huomaamatta. Sen vuoksi hän näytteli iloista ja huoletonta.

— Kylläpä sinä olet pirteä tänään, sanoi Caderousse. — Luulisi sinun jo saaneen perintösi.

— Pahaksi onneksi en ole vielä saanut... Mutta heti kun sen saan...

— Mitä sitten?

— Silloin muistan kyllä ystäviäni, muuta en sano.

— Niin, varsinkin kun sinulla on niin oivallinen muisti.

— Minkä minä sille voin? Luulin, että yritit puijata minua.

— Minäkö? Jopa nyt jotakin! Minä, joka tässä annan sinulle vielä ystävällisiä neuvojakin.

— Mitä neuvoja?

— Sen, että jätät tänne tuon jalokiven, joka on sormessasi. Aiotko saada meidät molemmat ansaan?

— Kuinka niin? kysyi Andrea.

— Otat yllesi palvelijan takin, pukeudut lakeijaksi ja unohdat sormeesi jalokiven, joka on neljänviidentuhannen frangin arvoinen.

— Kylläpä osaat arvostella oikein. Sinun olisi pitänytkin mennä hinnanmäärääjäksi panttilainastoon.

— Kyllä minä jalokivet tunnen, minulla on ollut niitä ennenkin hallussani.

— Viisainta on, ettet sillä kersku, sanoi Andrea ja otti vastustelematta sormuksen sormestaan, vaikkei Caderousse olisi luullut hänen näin ilman muuta taas antautuvan kiristettäväksi.

Caderousse otti sormuksen ja tarkasti sitä niin läheltä, että huomasi hänen tutkivan, olivatko jalokiven särmät kylliksi teräviä.

— Se on väärä jalokivi, sanoi Caderousse.

— Ei suinkaan, sanoi Andrea, — nyt lasket leikkiä.

— Älähän suutu, sitä voi koettaa.

Ja Caderousse meni ikkunan luo ja raapaisi jalokivellä. Kivi riipaisi narskahtaen lasia.

— Olin väärässä, sanoi Caderousse pistäen jalokiven sormeensa. — Mutta nuo jalokivien varkaat matkivat nykyään niin hyvin jalokiviä, ettei uskalla mennä niitä kaupoista varastamaan. Näin on taas yksi teollisuudenhaara pilattu.

— Joko nyt olet lopettanut? kysyi Andrea. — Vieläkö tahdot jotakin? Haluatko liivini? Tekeekö mielesi lakkiani? Sano vain, koska kerran olen vielä täällä.

— Sinä olet oikeastaan hyvä toveri. En pidätä sinua enää ja koetan hillitä ahneuttani.

— Mutta varo, ettei timanttia myydessäsi sinulle käy juuri niin kuin pelkäsit käyvän kultarahojen suhteen.

— En minä sitä myy, siitä voit olla varma.

— Et ainakaan ennen ylihuomista, ajatteli nuori mies.

— Onnellinen konna, sanoi Caderousse, — sinä saat taas kohta nähdä lakeijasi, hevosesi, vaunusi ja morsiamesi.

— Niin saankin, sanoi Andrea.

— Toivottavasti annat minulle jotain kaunista häälahjaksi sinä päivänä, jona menet naimisiin neiti Danglars'in kanssa.

— Johan sanoin, että kuvittelet aivan joutavia.

— Paljonko saat myötäjäisiä?

— Johan minä sanoin...

— Miljoonanko?

Andrea kohautti olkapäitään.

— Vaikkapa miljoonan, sanoi Caderousse. — Et koskaan voi saada niin paljon kuin minä sinulle toivoisin.

— Kiitos, sanoi nuori mies.

— Minullahan on niin hyvä sydän, lisäsi Caderousse remahtaen nauruun.

— Odotahan, saatan sinua.

— Ei tarvitse.

— Kyllä vain.

— Miksikä?

— Siksi, että ovesta on pieni erikoinen lukkolaitos, jonka katsoin viisaimmaksi hankkia. Huret & Fichet'n lukko, Gaspard Caderoussin parantama laitos. Valmistan sinulle samanlaisen, kun ensin tulet kapitalistiksi.

— Kiitos, sanoi Andrea. — Ilmoitan sinulle siitä viikkoa aikaisemmin.

He erosivat. Caderousse seisoj portaita kunnes oli nähnyt Andrean laskeutuneen portaat ja menneen pihan poikki. Sitten hän palasi kiireesti huoneeseensa, sulki oven huolellisesti ja alkoi tarkkaan tutkia Andrean laatimaa pohjapiirustusta.

— Enpä luule Benedetton pahastuvan, jos hän saa piakkoin periä, tuumi hän, — ja se mies, joka jouduttaa nuo viisisataatuhatta frangia hänen taskuunsa, ei suinkaan ole hänen huonoin ystävänsä.

## 82. Murtovarkaus

Seuraavana päivänä kreivi todellakin läksi Auteuiliin, mukanaan Ali, monta palvelijaa ja hevoset, joita hän tahtoi koetella. Hän ei tosin vielä edellisenä päivänä ollut ajatellutkaan matkaansa ja Andrea tiesi siitä yhtä vähän. Mutta sitten palasi Bertuccio Normandiasta tuoden tietoja maatilasta ja korvetista, ja näiden tietojen johdosta kreivi läksi koettelemaan hevosiään Auteuiliin. Talo Normandiassa oli ostettu, ja alus oli viikko sitten ankkuroitunut erääseen pieneen lahteen. Täytettyään kaikki lain vaatimat ehdot se oli kuuden laivamiehensä kanssa valmiina milloin tahansa lähtemään jälleen matkalle.

Kreivi kiitti Bertuccion tarmokasta toimintaa ja käski häntä valmistamaan kaikki pikaista lähtöä varten, sillä hän ei aikonut enää viipyä Ranskassa kuukautta enempiä.

— Minun täytyy ehkä päästä yhdessä yössä Pariisista Tréport'iin, sanoi hän. — Matkan varrella tulee kahdeksassa paikassa olla vaihtohevoset valmiina, niin että voin ajaa kymmenessä tunnissa

kaksikymmentä peninkulmaa.

— Teidän ylhäisyytenne on jo aikaisemmin ilmaissut tämän toivomuksen, vastasi Bertuccio, — ja hevoset ovat valmiina. Olen itse sijoittanut ne parhaisiin paikkoihin, nimittäin sellaisiin kyliin, joihin ei kukaan muu pysähdy.

— Hyvä on, sanoi Monte-Cristo, — jään tänne päiväksi tai pariaksi, järjestäkää siis kaikki sen mukaan.

Juuri kun Bertuccio aikoi poistua, avasi Baptistin oven. Hän kantoi kirjettä hopeatarjottimella.

— Mitä te täällä teette? kysyi kreivi nähdessään hänet aivan tomuisena. — Muistaakseni en ole käskenyt teitä tänne?

Vastaamatta Baptistin lähestyi kreiviä ja ojensi hänelle kirjeen.

— Tärkeä ja kiireellinen, hän sanoi.

Kreivi avasi kirjeen ja luki sen.

Kreivi Monte-Cristolle ilmoitetaan, että ensi yönä eräs mies murtautuu hänen asuntoonsa Champs-Élysées'n varrella anastaakseen papereita, joiden hän luulee olevan pukeutumishuoneen kirjoituspöydän laatikossa.

Koska kreivi Monte-Cristo on tunnetusti urhoollinen mies, ei hän varmaankaan turvaudu poliisin apuun, koska se saattaisi tämän ilmoittajan tukalaan asemaan. Jos herra kreivi piiloutuu makuuhuoneeseen, josta vie ovi pukeutumishuoneeseen, tai kätkeytyy pukeutumishuoneeseen, voi hän itse rangaista rikollisen. Jos ihmisiä on paljon liikkeellä ja on ryhdytty suuriin varokeinoin, ei murtovaras saavukaan, eikä kreivi Monte-Cristo saa tutustua vihamieheen, jonka tämän kirjoittaja sattumalta on saanut selville. Jos tämä ensimmäinen yritys ei onnistu, ei tämän kirjoittajalla ehkä enää olekaan tilaisuutta antaa tietoja seuraavasta.

Ensi hetkessä kreivi luuli tätä juoneksi: ilmaisemalla hänelle vaarattomampi ansa voitiin hänet houkutella paljon pahempaan. Hän aikoi varoituksesta huolimatta lähettää kirjeen poliisilaitokselle, kun hänessä äkkiä heräsikin ajatus, että murtovaras todellakin saattoi olla hänen mieskohtainen vihollisensa, jonka vain hän voi tuntea ja jonka kohtaamisesta vain hänelle olisi hyötyä — niin kuin Fiescolle maurista, joka aikoi surmata hänet. Tunneimmehan kreivin, meidän ei tarvitse sanoa, että hän oli rohkea ja tarmokas mies, valmis taistelemaan mahdotontakin vastaan koko sillä tarmolla, mistä etevät miehet aina tunnetaan. Elettyään niin kuin oli elänyt, totuttuaan panemaan päätöksensä toimeen väistämättä mitään kreivi oli oppinut nauttimaan taistelusta luontoa vastaan, joka on jumala, tai ihmistä vastaan, joka monesti on paholainen.

— Eivät he tahdo varastaa papereitani, ajatteli Monte-Cristo, — he tahtovat surmata minut. Eivät he ole varkaita vaan murhamiehiä. En tahdo, että poliisiprefekti sekaantuu yksityisasioihini. Olenhan siksi rikas, että voin säästää häneltä moiset menot.

Kreivi kutsui luokseen Baptistinin, joka oli poistunut huoneesta annettuaan kirjeen.

— Saatte palata Pariisiin, sanoi hän, — ja lähettäkää kaikki siellä olevat palvelijat tänne. Tarvitsen kaikki palvelijani Auteuilissa.

— Mutta eikö taloon jää ketään? kysyi Baptistin.

— Jää kyllä, portinvartija.

— Herra kreivi suvaitsee ajatella, että portinvartija on kaukana rakennuksesta.

— Entä sitten?

— Talon voisi ryöstää aivan puhtaaksi hänen huomaamattaan.

— Kuka sen ryöstäisi?

— Varkaat tietysti.

— Olette typerä, herra Baptistin. Jos varkaat ryöstäisivätkin puhtaaksi taloni, ei se tuottaisi minulle läheskään niin suurta mielipahaa kuin se on, että palvelijani eivät tee mitä käsken.

Baptistin kumarsi.

— Ymmärrättehän, sanoi kreivi, — tuokaa tänne kaikki toverinne, viimeiseen mieheen asti. Talo saa

jääää tavalliseen kuntoonsa. Suljette vain alakerran ikkunaluukut.

— Entä toisen kerroksen?

— Tiedättehän, ettei niitä koskaan suljeta. Menkää.

Kreivi ilmoitti syövänsä yksinään Alin tarjoillessa.

Hän söi rauhallisesti ja niukasti tapansa mukaan. Päivällisen jälkeen hän viittasi Alia mukaansa, meni pienestä portista aivan kuin kävelemään Boulognen metsään, lähti kulkemaan Pariisiin vievää tietä ja saapui pimeän tullen Champs-Elysées'lle talonsa eteen.

Kaikki oli pimeää; heikko valo vain vilkkui portinvartijan asunnosta, joka oli noin neljänkymmenen jalan päässä talosta.

Monte-Cristo nojautui puuta vastaan ja tarkasti terävällä katseellaan puistokatua, piti silmällä ohikulkijoita ja loi silmäyksen sivukaduille nähdäkseen, piileskelikö joku siellä. Kymmenen minuutin kuluttua hän oli varma siitä, ettei kukaan ollut häntä huomannut. Hän juoksi silloin Alin kanssa nopeasti pienelle portille ja astui sisään. Avattuaan erityisellä avaimella palvelijoiden portaiden oven hän saapui makuuhuoneeseensa avaamatta tai liikuttamatta ainoatakaan verhoa, eikä portinvartijakaan voinut aavistaa, että isäntä oli tullut taloon, vaan luuli, että se oli auto.

Tultuaan makuuhuoneeseen kreivi viittasi Alia pysähtymään, sitten hän meni pukeutumishuoneeseen ja tarkasti sen. Kaikki oli entisellään. Kallisarvoinen kirjoituspöytä oli tavallisella paikallaan ja avain laatikon suulla. Hän sulki laatikon, otti avaimen taskuunsa, palasi makuuhuoneen ovelle, irroitti lukon määrlyt ja astui sisään.

Tällä välin Ali oli laskenut pöydälle kreivin pyytämät aseet, lyhyen karbiinin ja pari kaksipiippuista pistoolia, joiden päällekkäisillä piipuilla saattoi tähdätä yhtä varmasti kuin maaliinammuntapistoolleillakin. Näin aseistettuna kreivi tiesi voivansa surmata viisi miestä.

Kello oli noin puoli kymmenen. Kreivi ja Ali söivät kaikessa kiireessä pari leipäpalaa ja joivat espanjalaista viiniä. Sitten Monte-Cristo siirsi syrjään laatan seinästä ja katsoi aukosta toiseen huoneeseen. Ampuma-aseet olivat hänen vieressään. Ali seisoi hänen lähellään kädessään arabialainen kirves, jonka muoto ei ole ristiretkien ajoista asti muuttunut.

Makuuhuoneen ikkuna oli samaan suuntaan kuin pukeutumishuoneen, ja kreivi saattoi nähdä siitä kadulle.

Kului kaksi tuntia. Oli aivan pimeä, mutta sekä Ali että kreivi erottivat pihalla olevien puiden pienimmätkin heilahdukset.

Portinvartijan huoneesta oli tuli aikoja sitten sammunut.

Murtovarkaat olisivat arvatenkin tunkeutuneet sisään pääovesta eivätkä ikkunasta. Mutta Monte-Cristo uskoi, että pahantekijät tahtoivat surmata hänet eivätkä varastaa. He siis pyrkisivät hänen makuuhuoneeseensa, ja sinne he pääsisivät joko takaportaita tai viereisen huoneen ikkunasta.

Hän asetti Alin portaita vartioimaan ja piti itse silmällä pukeutumishuonetta.

Invalidikirkon kello löi neljänneistä vaille kaksitoista. Tuuli kantoi kauas nämä kolme kellonlyöntiä.

Viimeisen lyönnin kaiuttua kreivi oli kuulevinaan viereisestä huoneesta heikkoa kolinaa. Tätä ensimmäistä ääntä, joka pikemmin oli ritinää, seurasi toinen ja sitten kolmas; neljännellä kreivi tiesi, mistä oli kysymys. Joku leikkasi taitavasti timantilla ruudun irti.

Kreivi tunsu sydämensä sykkivän kiivaammin. Vaikka ihminen olisi kuinka karaistu vaaroissa ja tietäisi varmasti odottaa vaaraa, huomaa hän sittenkin aina sydämensä sykkinnästä ja ruumiinsa värisemisestä, kuinka suunnaton erotus on unelman ja todellisuuden, aikeen ja toteuttamisen välillä.

Monte-Cristo antoi pienen merkin Alille. Tämä ymmärsi, että vaara uhkasi pukeutumishuoneen puolelta, ja astui askelen lähestyäkseen herraansa.

Monte-Cristo tahtoi tietää, kuinka monen vihollisen kanssa hän oli joutunut tekemisiin. Särjetty ikkuna oli vastapäätä sitä aukkoa, josta kreivi saattoi nähdä huoneeseen. Tumma varjo ilmestyi ikkunaan. Sitten eräs ruutu tuli aivan mustaksi, niin kuin siihen olisi ulkopuolelta liimattu paperi, sitten ruutu risahti, mutta ei pudonnut maahan. Aukosta pistäytyi käsi esiin ja etsi hakaa. Vähän ajan päästä ikkuna kääntyi saranoillaan ja mies astui sisään.

Yksin.

— Sepä on uhkarohkea roisto! mutisi kreivi itsekseen.

Samassa hän tunsu Alin hiljaa koskettavan hänen olkapäätään. Hän kääntyi. Ali osoitti makuuhuoneen kadunpuoleista ikkunaa.

Monte-Cristo astui kolme askelta ikkunaa kohden. Hän tiesi, kuinka tarkat aistimet hänen verrattomalla palvelijallaan oli. Hän näki toisen miehen astuvan esiin portin varjosta, nousevan kääntökivelle ja tarkastavan, mitä kreivin asunnossa tapahtui.

— Hyvä on, sanoi kreivi, — heitä onkin kaksi. Toinen toimii ja toinen vartioi.

Hän viittasi Alia pitämään silmällä kadullaolijaa ja kääntyi tarkastamaan ikkunanrikkojaa. Tämä oli astunut sisään ja tunnusteli paikkoja hapuillen käsillään.

Lopulta hän näytti pääsevän selville sisustuksesta. Huoneeseen johti kaksi ovea, hän päätti teljetä ne molemmat.

Kun hän lähestyi makuuhuoneeseen johtavaa ovea, luuli kreivi hänen tulevan sisään ja otti pistoolin käteensä. Mutta hän kuulikin vain, miten teljet liikkuvat messinkirenkaissaan. Mies oli vain ryhtynyt varokeinoihin. Yöllinen vieras ei tietänyt, että kreivi oli ottanut määräyt irti, ja luuli siis olevansa turvassa ja voivansa toimia kaikessa rauhassa.

Nyt mies veti taskustaan esineen, jonka kreivi erotti, ja laski sen eräälle hyllylle; sitten hän meni suoraan pöydän luo, hapuili lukon kohtaa ja huomasi, että vastoin hänen luulojaan avain olikin otettu suulta.

Mutta ikkunansärkijä oli varovainen mies ja oli ottanut kaikki varteen. Kreivi kuuli pian raudan ratisevan rautaa vastaan: miehellä oli kädessään tuollainen muodoton avain, joita sepät käyttävät tullessaan murtamaan auki lukkoja. Varkaat sanovat sitä satakieleksi, koska heistä on niin hauska kuulla niiden visertävän lukkojen sisällä.

— Ahaa, sanoi Monte-Cristo pettyneenä, — hän onkin siis vain varas.

Mutta mies ei löytänytään pimeässä sopivaa tiirikkaa. Hän turvautui esineeseen, jonka oli laskenut hyllylle. Hän painoi erästä jouta, ja heikko säde, joka kuitenkin oli siksi voimakas, että sen valossa saattoi nähdä, loi kultaisen hohteensa miehen käsiin ja kasvoihin.

— Kas, mutisi Monte-Cristo peräytyen hämmästyneenä, — sehän on...

Ali kohotti kirveensä.

— Älä liiku paikaltasi, sanoi Monte-Cristo hänelle aivan hiljaa, — emme tarvitse aseita.

Sitten hän lisäsi muutaman sanan vieläkin hiljempaa, sillä vaikka kreivin huudahdus olikin ollut heikko, se oli kuitenkin saanut miehen hätkähtämään ja jäykistymään liikkumattomaksi. Ali meni varpaillaan ottamaan makuukomeron naulasta mustan puvun ja kolmikolkkaisen hatun. Tällä välin kreivi riisui nopeasti takkinsa, liivinsä ja paitansa. Seinästä tulevan säteen valossa saattoi nähdä, että hänellä ihoa vastassa kimalteli tuollainen hieno ja joustava silmupaita, jollaista Ranskassa — missä ei enää tarvitse pelätä tikareja — on viimeksi käyttänyt ehkä Ludvig XVI, joka pelkäsi saavansa tikarinpiston rintaansa ja jonka pää katkaistiin mestauskirveellä.

Tämä asepaita katosi piankin pitkän pappispuvun alle, samoin kuin kreivin hiukset pääläelta paljaaksi ajellun valetukan suojaan. Kun kolmikolkkainen hattu vielä tuli päähän, oli kreivi muuttunut apotiksi.

Mutta mies, joka ei kreivin pukeutuessa enää kuullut mitään ääntä, oli rauhoittunut ja uudelleen ryhtynyt työhönsä. Kirjoituspöydän lukko alkoi taas ratista satakielen vaikutuksesta.

— Hyvä! sanoi kreivi luottaen lukon salalaitteeseen, joka teki sen avaamisen mahdolltomaksi tälle vakituiselle lukkojenmurtajallekin. — Hyvä on, sinulle riittää työtä ainakin muutamaksi minuutiksi. Ja hän meni katsomaan ikkunasta.

Mies, joka äsken oli seisonut kääntökivellä, käveli nyt edestakaisin kadulla. Mutta hän ei kreivin ihmeeksi näyttänyt vähääkään välittävän ohikulkijoista, joita tuli Champs-Elysees'tä pitkin tai Saint-Honorésta päin. Hän tuntui pitävän silmällä ainoastaan kreivin asuntoa, ja kaikkien hänen liikkeittensä tarkoituksena oli vain nähdä, mitä kreivin asunnossa tapahtui.

Monte-Cristo löi äkkiä kädellään otsaansa, ja hymy nousi hänen huulilleen.

Sitten hän sanoi hiljaa lähestyen Alia:

— Jää tänne ja pysy piilossa, äläkä astu sisään, vaikka kuulisit mitä tahansa, ellen kutsu sinua nimeltäsi.

Ali nyökkäsi.

Sitten kreivi otti eräästä kaapista sytytetyn kynttilän, ja juuri sinä hetkenä, kun varas oli täydessä työssä, hän avasi hiljaa oven, pidellen kynttilää niin, että sen valo osui hänen kasvoihinsa.

Ovi aukeni niin hiljaa, että varas ei sitä kuullut. Mutta ihmeekseen hän huomasi huoneessa valoa.

Hän kääntyi.

— Hyvää iltaa, herra Caderousse, sanoi Monte-Cristo. — Mitä hittoa te täällä teette tähän aikaan?

— Apotti Busoni! huudahti Caderousse.

Ja koska hän ei voinut käsittää, millä tavoin tuo kummallinen mies oli päässyt hänen luokseen — hänhän oli lukinnut kaikki ovet —, niin hän pudotti tiirikkakimppunsa ja jäi seisomaan paikalleen hämmästyksen lyömänä.

Kreivi meni ikkunan ja Caderoussen väliin, niin ettei kauhistunut varas päässyt pakenemaan.

— Apotti Busoni! toisti Caderousse ja loi kreiviin säikähtyneen katseen.

— Niin juuri, apotti Busoni, sanoi Monte-Cristo, — hän itse, ja on hauskaa, että tunnette minut, herra Caderousse. Se todistaa, että teillä on hyvä muisti, sillä emmehän ole tavanneet toisiamme kymmeneen vuoteen.

Apotin rauhallisuus, iva ja voima saivat Caderoussen hirveän kauhun valtaan.

— Apotti, apotti! sopersi hän hampaat kalisten ja risti kätensä.

— Olette siis varastamassa kreivi Monte-Criston papereita? totesi otaksuttu apotti.

— Herra apotti, sopersi Caderousse koettaen päästä ikkunaan, josta kreivi hänet säälimättä esti, — herra apotti, minä en tiedä ... uskokaa minua ... minä vannon...

— Irtileikattu ruutu, jatkoi kreivi, — salalyhty, tiirikkakimppu, puoliksi murrettu laatikko, onhan siinä selvät todisteet.

Caderousse kiskoi epätoivoisena kaulaliinaansa, hän etsi nurkkaa, jonne voisi piiloutua, reikää, jonka kautta paeta.

— Huomaan kyllä, sanoi kreivi, — että olette pysynyt samana, herra murhamies.

— Herra apotti, koska tiedätte kaiken, niin tiedätte, että minä en ollut siihen syypää, vaan eukkoni. Kyllähän se tutkinnossa tuli ilmi, koska minut tuomittiin vain kaleerivankeuteen.

— Olette siis suorittanut rangaistuksenne ja pyritte ilmeisesti kärsimään uutta?

— En, minut vapautti sieltä eräs mies.

— Se mies on totisesti tehnyt yhteiskunnalle kauniin palveluksen!

— Olinhan minä luvannut..., sanoi Caderousse.

— Olette siis karannut vanki? keskeytti Monte-Cristo.

— Niin olen, sanoi Caderousse levottomana.

— Tämä uusi hairahdus on onneton tapaus... Ellen erehdy, joudutte tästä mestauslavalle. Sitä pahempi, sitä pahempi, *diavolo*, niin kuin sanovat Italian ylhäiset herrat.

— Herra apotti, hetken hairahdus on tähän syypää...

— Niin rikolliset aina sanovat.

— Puute...

— Joutavia, sanoi Busoni halveksivasti, — puute voi pakottaa kerjäämään, varastamaan leivän leipurin ovelta, mutta ei murtamaan auki kirjoituspöytää asumattomaksi luullussa talossa. Ja kun jalokivikauppias Joanne tuli maksamaan teille neljäkymmentäviisituhatta frangia minulta saamastanne



jalokivestä, ja te surmasitte hänet saadaksenne pitää sekä rahat että jalokiven, niin pakottiko teitä siihenkin puute?

— Anteeksi, herra apotti, sanoi Caderousse. — Olette jo kerran pelastanut minut, pelastakaa tämäkin kerta.

— En katso, että minulla on siihen mitään syytä.

— Oletteko yksin, herra apotti? kysyi Caderousse pannen kätensä ristiin, — vai onko mukanaan poliiseja ottamassa minua kiinni?

— Olen aivan yksin, sanoi apotti, — ja minä säälin vielä kerran teitä ja päästän teidät menemään, vaikkakin siitä voi olla maailmalle turmiota. Mutta ehdoksi asetan sen, että ilmaisette minulle koko totuuden.

— Herra apotti, sanoi Caderousse pannen kätensä ristiin ja lähestyen Monte-Cristoa, — olette totisesti minun pelastajani!

— Väititte äsken, että teidät oli joku vapauttanut kaleerivankilasta.

— Se on totta, kautta kunniani.

— Kuka teidät vapautti?

— Eräs englantilainen. Lordi Wilmore.

— Tunnen hänet. Saan siis kuulla häneltä, oletteko valehdellut.

— Herra apotti, puhun täyttä totta.

— Tuo englantilainen siis suojeli teitä?

— Ei minua, mutta erästä nuorta korsikalaista, joka oli kahletoverinani.

— Mikä tuon nuoren korsikalaisen nimi oli?

— Benedetto.

— Sehän on ristimänimi.

— Hänellä ei ollut muuta nimeä, hän oli löytölapsi.

— Tuo nuori mies karkasi siis teidän kanssanne?

— Niin.

— Millä tavoin?

— Teimme työtä Saint-Mandrier'ssa, lähellä Toulonia. Tunnetteko Saint-Mandrier'n?

— Tunnen kyllä.

— Kun päivällä nukuttiin kello kahdestatoista yhteen...

— Rangaistusvangit saavat siis levätäkin! Eipä heitä siis kannata sääliä, sanoi apotti.

— Mutta eihän aina voi tehdä työtä, eihän ihminen ole mikään koira, sanoi Caderousse.

— Sitä parempi koirille, sanoi Monte-Cristo.

— Toisten nukkuessa menimme syrjään, olimme katkoneet kahleemme viilalla, jonka englantilainen oli meille toimittanut, ja pakenimme uimalla.

— Entä minne Benedetto joutui?

— Sitä en tiedä.

— Tiedätte aivan varmaan.

— En toden totta tiedä. Erosimme Hyères'issa.

Ja vakuudeksi astui Caderousse askelen apottia kohden, joka pysyi paikallaan liikkumattomana,

tyynenä ja tutkivana.

— Valehtelette! sanoi apotti Busoni epäamättömän varmasti.

— Herra apotti...!

— Valehtelette! Tuo mies on vieläkin ystävänne ja käytätte häntä varmasti rikstoverinanne.

— Herra apotti...!

— Miten tulitte toimeen lähdettyänne Toulonista? Vastatkaa!

— Miten milloinkin.

— Valehtelette! sanoi apotti entistä jyrkemmällä äänellä.

Caderousse katsoi kauhistuneena apottiin.

— Olette elänyt niillä rahoilla, joita hän teille on antanut, jatkoi tämä.

— Se on totta, sanoi Caderousse. — Benedettosta on tullut erään ylhäisen herran poika.

— Mitenkä hän voi olla ylhäisen herran poika?

— Avioton poika.

— Ja mikä tuon ylhäisen herran nimi on?

— Kreivi Monte-Cristo, sama, jonka asunnossa olemme.

— Benedettoko kreivin poika? huudahti Monte-Cristo vuorostaan kummastuen.

— Niinhän sen täytyy olla, koska kreivi on hankkinut hänelle väärän isän, antaa hänelle viisituhatta frangia kuukaudessa ja on testamentistaan määrännyt hänelle viisisataatuhatta frangia.

— Ahaa, sanoi väärä apotti, joka alkoi käsittää, miten asia oli. — Mitä nimeä tuo nuori mies tällä hetkellä käyttää?

— Hänen nimensä on Andrea Cavalcanti.

— Hän on siis sama mies, joka käy ystäväni kreivi Monte-Criston luona ja joka aikoo mennä naimisiin neiti Danglars'in kanssa?

— Juuri sama.

— Ja te sallitte sen, onneton! Te, joka tunnette hänen elämänsä ja hänen pahat tekonsa?

— Miksi estäisin toveriani pääsemästä maailmassa eteenpäin? sanoi Caderousse.

— Se on totta, eihän teidän tehtävänne ole ilmoittaa sitä herra Danglars'ille, vaan minun.

— Älkää tehkö sitä, herra apotti...!

— Miksi en?

— Silloinhan menetämme jokapäiväisen leipämme.

— Luuletko, että säilyttääkseni jokapäiväisen leipänne suostuisin salaamaan juonianne ja tulemaan osalliseksi rikoksistanne?

— Herra apotti, sanoi Caderousse lähestyen häntä uudelleen.

— Minä kerron kaikki.

— Kenelle?

— Herra Danglars'ille.

— Hitto vieköön! huudahti Caderousse, otti tikarin hihastaan ja pisti sillä keskelle apotin rintaa. — Sinä et sano mitään, apotti!

Mutta Caderoussen suureksi hämmästykseksi tikari luiskahtikin syrjään, ja sen kärki katkesi eikä tunkeutunut apotin rintaan.

Samassa kreivi tarttui murhaajan oikeaan ranteeseen ja pusersi niin kovaa että tikari heltisi hänen herpaantuneista sormistaan ja hän parkaisi tuskasta.

Mutta kreivi ei välittänyt hänen huudostaan, vaan puristi yhä lujempaan, kunnes mies vaipui polvilleen ja sitten kasvoilleen maahan.

Kreivi laski jalkansa hänen päänsä päälle ja sanoi:

— En tiedä, mikä minua estää murskaamasta kalloasi, murhaaja!

— Armoa, armoa! huusi Caderousse.

Kreivi veti jalkansa pois.

— Nouse! sanoi hän.

Caderousse nousi.

— Kylläpä teillä on lujat kourat, apotti, sanoi Caderousse sivellen käsivarttaan, joka oli aivan herpaantunut puristuksesta. — Kylläpä teillä on lujat kourat!

— Hiljaa. Jumala antaa minulle voimia kesyttääkseni sinunkaltaisesi pedon. Jumalan nimessä minä toimin. Muista se, konna, ja kun vielä kerran sinua säästän, niin toimin vastoin Jumalan tahtoa.

— Oi! huudahti Caderousse kauhun vallassa.

— Ota kynä ja paperia ja kirjoita saneluni mukaan.

— En minä osaa kirjoittaa, herra apotti.

— Valehtelet! Ota kynä ja kirjoita!

Tämän voimakkaan tahdon taivuttamana Caderousse istui ja kirjoitti näin:

Hyvä herra, se mies, jonka olette taloonne päästänyt ja jolle aiotte näyttää tyttärenne, on entinen kaleerivanki. Hän pakeni minun kanssani Toulonista. Hänen numeronsa oli 59, minun 58.

Hänen nimensä oli Benedetto, mutta oikeaa nimeään hän ei tiedä, sillä hänellä ei ole tietoa vanhemmistaan.

— Kirjoita nimesi alle! jatkoi kreivi.

— Tehän tahdotte syöstä minut turmioon.

— Jos sitä tahtoisin, veisin sinut lähimpään vartiopaikkaan. Kun kirje saapuu perille, sinun ei luultavasti tarvitse enää pelätä mitään. Kirjoita siis nimesi.

Caderousse kirjoitti.

— Ja osoite: Herra paroni Danglars, pankkiiri, Chaussée-d'Antin-katu.

Caderousse kirjoitti osoitteen. Apotti otti kirjeen.

— Nyt saat mennä.

— Mitä tietä?

— Sitä, mitä tulitkin.

— Pitääkö minun mennä ikkunasta?

— Osasithan kiivetä siitä sisäänkin.

— Teillä on pahoja aikeita minun suhteeni.

— Mitä pahoja aikeita minulla olisi?

— Miksi ette päästä minua ovesta?

— On turhaa herättää portinvartija.

— Herra apotti, sanokaa, ettette haudo kuolemaani.

— Minä tahdon samaa kuin Jumalakin.

— Vannokaa, ettette iske minua, kun kiipeän alas.

— Kuinka typerä raukka sinä olet?

— Mitä aiotte minulle tehdä?

— Aioin tehdä sinusta onnellisen ihmisen ja teinkin murhamiehen!

— Herra apotti, sanoi Caderousse, — koettakaa vielä kerran.

— Sen teen, sanoi kreivi. — Tiedättehän, että pidän sanani?

— Tiedän, sanoi Caderousse.

— Jos pääset kotiisi terveenä ja hengissä...

— Ellei minun tarvitse teitä pelätä...

— Jos pääset kotiisi terveenä ja hengissä, niin jätä Pariisi, jätä Ranska. Niin kauan kuin elät kunniallisesti, maksan sinulle pienen eläkkeen. Sillä jos pääset kotiisi terveenä ja hengissä...

— Niin mitä? kysyi Caderousse vapisten.

— Niin uskon, että Jumala on antanut sinulle anteeksi, ja silloin minäkin annan.

— Niin totta kuin olen kristitty, sopersi Caderousse peräytyessään, — saatte minut kuolemaan pelosta!

— Joutavia, lähde! sanoi kreivi osoittaen sormellaan ikkunaa.

Caderousse kiipesi ikkunasta tikkaille ja alkoi kavuta maahan.

Silloin kreivi otti kynttilän ja valaisi sillä niin, että kadun puolelta saattoi selvästi nähdä ikkunasta laskeutuvan miehen.

— Mitä teettekään, apotti! huudahti Caderousse. — Jos vartiosotilaat sattuvat kulkemaan ohitse...

Ja hän puhalsi kynttilän sammuksiin. Sitten hän jatkoi kiipeämistään, mutta ei tuntenut olevansa turvassa, ennen kuin tapasi maan jalkojensa alla.

Monte-Cristo palasi makuuhuoneeseensa ja alkoi katsella puutarhaan ja kadulle. Hän näki Caderoussen ottavan tikapuut, tekevän pienen kierroksen puutarhassa ja nostavan tikapuut muurin nojaan.

Sitten hän näki miehen, joka oli odotellut, juoksevan samaan suuntaan katua pitkin ja kätkeytyvän kulmauksen taakse lähelle sitä kohtaa, jossa Caderousse aikoi päästä muurin yli.

Caderousse kiipesi hitaasti tikapuita ja päästyään viimeiselle pienalle nosti varovaisesti päänsä muurin yli nähdäkseen, oliko katu tyhjä. Hän ei nähnyt ketään, ei kuullut pienintäkään ääntä. Kello löi yksi Invalidikirkon tornissa.

Sitten Caderousse nousi hajareisin istumaan muurille, veti tikapuut luokseen ja siirsi ne muurin toiselle puolelle. Hän alkoi astua alas tai oikeammin sanoen liukua pitämällä kiinni sivupuista. Se kävi häneltä taitavasti ja tottuneesti.

Mutta vauhtiin päästyään hän ei enää voinutkaan pysähtyä. Ollessaan puolitiessä hän näki miehen syöksyvän pimeästä esiin ja kohottavan kätensä juuri samassa, kun hän pääsi maahan. Ennen kuin hän ennätti millään tavoin puolustautua, iski käsi sellaisella voimalla hänen selkäänsä, että hän päästi tikapuut ja huusi:

— Auttakaa!

Melkein samassa osui toinen isku hänen kylkeensä. Hän kaatui huutaen:

— Minä kuolen!

Hänen viruessaan maassa tarttui hyökkääjä hänen tukkaansa ja iski kolmannen kerran keskelle rintaa. Caderousse ei enää kyennyt huutamaan.

Veri virtasi kolmesta haavasta.

Kun murhaaja huomasi, ettei hän enää huutanut, kohotti hän uhriaan tukasta. Caderoussen silmät olivat ummessa ja suu vääntynyt. Murhaaja luuli hänen kuolleen, pudotti hänet maahan ja pakeni.

Silloin Caderousse huomattaessaan hänen pakenevan nousi kyynärpäähänsä nojaan ja huusi sammuvalla äänellä ponnistaen viimeiset voimansa:

— Minä kuolen, auttakaa, herra apotti, auttakaa!

Valitushuuto kuului yössä. Takaportaitten ovi aukeni, sitten puutarhan portti, ja Ali ja hänen herransa riensivät auttamaan.

### 83. Jumalan käsi

Caderousse huusi yhä valittavalla äänellä:

— Herra apotti, auttakaa, auttakaa?

— Tässä olemme, rohkeutta! sanoi Monte-Cristo.

— Loppu lähenee. Tulette liian myöhään. Minä kuolen.

Ja hän pyörtyi.

Ali ja hänen herransa kantoivat haavoittuneen sisään. Monte-Cristo käski Alia riisumaan hänet, ja näkyviin tuli kolme ammottavaa haavaa.

— Jumalani, sanoi hän, — Sinun kostosi viipyy toisinaan, mutta sitä täydellisempänä se silloin tulee.

Ali katsoi herransa aivan kuin kysyen, mitä hänen piti tehdä.

— Mene noutamaan kuninkaallista prokuraattoria herra Villefort'ia, joka asuu Saint-Honoréssa, ja tuo hänet tänne. Herätä ohimennen portinvartija ja káske hänen mennä noutamaan lääkäriä.

Ali totteli ja jätti valeapotin Caderoussen luo, joka yhä oli tainnoksissa. Kun haavoittunut avasi silmänsä, istui kreivi muutaman askelen päässä hänestä katsellen miestä säälivästi ja hiljaa rukoillen.

— Haavuri, herra apotti, haavuri, sanoi Caderousse.

— Häntä ollaan noutamassa, vastasi apotti.

— Tiedän kyllä, ettei hän voi enää henkeäni pelastaa, mutta hän voi antaa minulle ainakin niin paljon voimia, että ennätän tehdä ilmiannon.

— Minkä ilmiannon?

— Tahdon sanoa, kuka on murhaajani.

— Tunnetteko siis hänet?

— Tunnenko hänet? Tunnen kyllä, hän on Benedetto!

— Tuo nuori korsikalainen?

— Hän juuri.

— Toverinne?

— Niin. Hän antoi minulle kreivin asunnon pohjapiirustuksen siinä toivossa, että joko minä surmaisoin kreivin, jolloin hän saisi periä rikkautensa, tai kreivi surmaisi minut, jolloin hän pääsisi minusta ainiaaksi rauhaan. Sitten hän odotti minua kadulla ja surmasi minut.

— Samalla kun lähetin noutamaan lääkäriä, lähetin noutamaan kuninkaallista prokuraattoriakin.

— Hän tulee liian myöhään, hän tulee liian myöhään, sanoi Caderousse.

— Tunnen, miten vereni vuotaa kuiviin.

— Odottakaa, sanoi Monte-Cristo.

Hän poistui ja palasi viiden minuutin päästä mukanaan pieni pullo. Kuolevan silmät olivat koko ajan kauhistuneina tuijottaneet oveen, josta hän oli mennyt. Hän odotti vaistomaisesti, että sieltä tulisi pelastus.

— Pitäkää kiirettä, apotti! sanoi hän. — Tunnen, että taas pyörryn.

Monte-Cristo lähestyi kuolevaa ja kaatoi hänen sinisille huulilleen pari kolme pisaraa pullossa olevaa nestettä.

Caderousse huokasi syvään.

— Te annatte minulle elämän takaisin ... antakaa lisää, antakaa lisää...

— Jos antaisin teille vielä kaksi pisaraa, niin kuolisitte, vastasi apotti.

— Kun tulisi edes joku, jolle voisin tuon konnan ilmiantaa.

— Tahdotteko, että minä kirjoitan ilmiantonne? Saatte itse allekirjoittaa sen.

— Kirjoittakaa ... kirjoittakaa..., änkytti Caderousse, ja hänen silmänsä kiiluivat, kun hän ajatteli saavansa kostaa.

Monte-Cristo kirjoitti:

Murhaajani on kahletoverini n:o 59 Toulonista, nimeltä Benedetto.

— Pian, pian, muuten en jaksa enää kirjoittaa nimeäni alle.

Monte-Cristo ojensi kynän Caderousselle, joka ponnisti voimiaan, kirjoitti nimensä ja vaipui sitten vuoteelle sanoen:

— Te saatte kertoa loput, herra apotti. Sanotte, että hän kutsuu itseään Andrea Cavalcantiksi ja että hän asuu Hôtel des Princes'issa, että... Jumalani, Jumalani, minä kuolen!

Caderousse pyörtyi toistamiseen.

Apotti antoi hänen hengittää pullossa olevaa nestettä. Haavoittunut aukaisi silmänsä.

Kostonhalu ei ollut sammunut hänestä.

— Kerrottehan kaikki, apotti?

— Kaiken sen ja paljon muutakin.

— Mitä kerrotte?

— Että hän antoi teille tämän talon pohjapiirustuksen, epäilemättä siinä toivossa, että kreivi teidät surmaisi. Kerron, että hän oli ilmoittanut tulostanne edeltäpäin kreiville. Sanon, että kreivin poissa ollessa minä sain kirjeen ja odotin teitä.

— Ja hänet mestataan, eikö niin? sanoi Caderousse. — Hänet mestataan, lupaattehan sen minulle? Kuolen siinä toivossa, se tekee lähtöni helpommaksi.

— Sanon, että hän saapui jäljestänne ja odotti teitä koko ajan ja nähdessään teidän lähtevän hän piiloutui kulmauksen taa ja odotti siellä.

— Näitte siis sen?

— Muistakaa sanani: "Jos pääset kotiisi terveenä ja hengissä, uskon, että Jumala on antanut sinulle anteeksi, ja silloin minäkin annan."

— Ettekä varoittanut minua? huudahti Caderousse koettaen nousta kyynärpäittänsä nojaan. — Tiesitte, että kuolema vaani minua ettekä ilmoittanut minulle!

— En, sillä näin Benedettossa Jumalan rankaisun ja olisin rikkonut Jumalaa vastaan, jos olisin vastustanut sallimusta.

— Jumalan kosto, älkää puhuko minulle siitä, apotti. Jos Jumalan kosto on olemassa, niin tiedättehan,

että muutamat saavat rangaistuksensa, toiset eivät saa.

— Malttakaa! sanoi apotti äänellä, joka sai kuolevan vapisemaan. —  
Odottakaa!

Caderousse katsoi häneen kummastuneena.

— Jumala armahtaa jokaista, niin kuin hän on sinuakin armahtanut. Hän on ensiksi isä ja sitten vasta tuomari.

— Uskotte siis Jumalan olemassaoloon? kysyi Caderousse.

— Ellen ennen olisi uskonut, sanoi Monte-Cristo, — niin sinut nähdessäni uskoisin.

Caderousse nosti nyrkkinsä taivasta kohden.

— Kuule, sanoi apotti ja ojensi kätensä kuolevan yli aivan kuin herättääkseen häntä uskoon, — kuule mitä hän on sinun hyväksesi tehnyt, tuo sama Jumala, jota et tahdo viimeisellä hetkelläsi tunnustaa. Hän antoi sinulle terveyden, voimaa, varman toimeentulon, ystäviäkin, elämän, josta ihminen voi nauttia omatunto puhtaana. Mutta sinä et nauttinut tästä Jumalan armosta, jonka hän harvoin täydellisenä kenellekään antaa, et, vaan olit laiska, aloit juoda ja humalassa petit parhaan ystäväsi.

— Auttakaa! huusi Caderousse. — En tarvitse pappia, vaan lääkärin. Ehkä en olekaan kuolettavasti haavoittunut, ehkä en vielä kuolekaan, ehkä minut vielä voi pelastaa?

— Sinä olet kuolettavasti haavoittunut, ja ellen olisi antanut sinulle noita kolmea pisaraa, olisit jo kuollut. Kuule siis!

— Mikä omituinen pappi te olettekaan, sanoi Caderousse, — tehän saatatte kuolevan epätoivoon sen sijaan että lohduttaisitte.

— Kuule, jatkoi apotti. — Kun petit ystäväsi, ei Jumala alussa sinua rangaissut, vaan ainoastaan varoitti. Köyhdyit ja sait kärsiä puutetta. Olit kuluttanut puolet elämästäsi kadehtimalla toisia sen sijaan että olisit koettanut ansaita itsellesi jotakin. Suunnittelit jo rikosta puolustaen sitä puutteella, kun Jumala tekikin ihmeen ja hankki minun kauttani sinulle varallisuuden, joka sinunkaltaisellesi oli suorastaan suurenmoinen. Mutta tämä suuri, odottamaton rikkaus ei sinua tyydyttänyt. Tahdoit sen tehdä kaksinkertaiseksi. Ja millä keinoin? Murhaamalla. Sinä siis murhasit, ja silloin Jumala rankaisi sinua saattamalla sinut oikeuden käsiin.

— En minä tahtonut juutalaista surmata, sanoi Caderousse, — vaan eukkoni.

— Niin, sanoi Monte-Cristo. — Ja Jumala, joka aina on — en sano tällä kertaa vanhurskas, sillä vanhurskaana hän olisi tuottanut sinulle kuoleman, — mutta Jumala, joka aina on armahtavainen, salli tuomariesi heltyä ja sinä sait pitää henkesi.

— Mutta minut lähetettiin elinajaksi kaleerivangiksi. Kaunista armahtavaisuutta!

— Pidit sitä kuitenkin armona silloin, kun sen sait. Pelkurimainen sydämesi, joka vapisi kuoleman edessä, sykähti ilosta, kun sait elinikäisen häpeätuomion, sillä ajattelit niin kuin muutkin rangaistusvangit: Vankilassa on portti, mutta haudassa ei ole! Olitkin oikeassa, odottamattomalla tavalla tämä portti aukeni sinulle. Eräs englantilainen saapui Touloniin, hän oli tehnyt pyhän lupauksen pelastaa kaksi onnetonta häpeästä, hän valikoi sinut ja toverisi. Toisen kerran onni tulee sinulle taivaasta, saat rahaa ja pääset samalla turvaan, voit aloittaa samanlaisen elämän kuin kaikki muutkin, sinä, joka olit tuomittu elämään elinkautisena vankina. Silloin sinä kurja ryhdyt kolmannen kerran kiusaamaan Jumalaa. Minulla ei ole kylliksi, ajattelit sinä, vaikka sinulla oli enemmän kuin koskaan ennen. Ja niin teet kolmannen rikoksen, johon sinulla ei nytkään ollut pakottavaa syytä. Mutta Jumala on väsynyt, Jumala rankaisee sinua!

Caderousse heikontui silminnähtävästi.

— Vettä, kuiskasi hän, — minun on jano..., suutani polttaa!

Monte-Cristo antoi hänelle lasillisen vettä.

— Kurja Benedetto! huokasi Caderousse. — Hän pääsee joka tapauksessa pakoon.

— Ei kukaan pääse, sen takaan, Caderousse... Benedetto saa rangaistuksensa.

— Silloin tekin saatte rangaistuksenne, sanoi Caderousse, — sillä pappina ette tehnyt velvollisuuttanne, kun ette estänyt Benedettoja surmaamasta minua.

— Minäkö olisin estänyt Benedettota surmaamasta sinua, sanoi kreivi äänellä, joka sai kylmät väreet kulkemaan pitkin kuolevan ruumista, — minäkö, jonka asepaitaan tikarisi taittui...! Jos olisit ollut nöyrä ja katuva, olisin ehkä estänyt Benedettota sinua surmaamasta, mutta koska olit korskea ja verenheimoinen, annoin Jumalan rangaistuksen tulla!

— Minä en usko Jumalaan! karjui Caderousse, — etkä sinäkään, sinä valehtelet ... sinä valehtelet...

— Vaikene, sanoi apotti, — sillä muuten viimeisetkin veripisarot valuvat ruumiistasi... Et usko Jumalaan, ja kuitenkin kuolet Jumalan rankaisuun! Et usko Jumalaan, joka ei pyydä muuta kuin rukouksen, sanan, kyynelen antaakseen anteeksi... Jumalaan, joka olisi voinut ohjata murhaajan tikarin niin, että olisit heti kuollut... Jumalaan, joka antoi sinulle neljänneksen aikaa katuaksesi... Mene siis onneton itseesi ja kadu!

— En, sanoi Caderousse, — en, minä en kadu. Ei ole Jumalaa, ei sallimusta, ei muuta kuin sattuma.

— Sallimus on, Jumala on, sanoi Monte-Cristo, — ja todistuksena siitä on se, että sinä virut tuossa epätoivoissasi kieltäen Jumalan, ja minä seison edessäsi terveenä, onnellisena ja hyvissä voimissa ja ristien käteni sen Jumalan edessä, johon et usko ja sydämesi syvyydessä kuitenkin uskot.

— Mutta kuka te oikeastaan olette? kysyi Caderousse luoden sammuvat silmänsä kreiviin.

— Katso minua tarkkaan, sanoi Monte-Cristo ottaen kynttilän ja vieden sen lähelle kasvojaan.

— Apotti..., apotti Busoni...

Monte-Cristo riisui valetukkansa ja päästi vapaaksi mustat kiharansa, jotka kehystivät kauniisti hänen kalpeita kasvojaan.

— Oh, sanoi Caderousse kauhuissaan, — ellei noita mustia hiuksia olisi, sanoisin, että olette englantilainen, että olette lordi Wilmore.

— En ole apotti Busoni enkä lordi Wilmore, sanoi Monte-Cristo. — Katso tarkemmin, etsi etäämpää, etsi varhaisempien muistojesi joukosta.

Näissä kreivin sanoissa oli magneettinen voima, joka vielä kerran virkisti kuolevan uupuneita aistimia.

— Tuntuu todellakin siltä, sanoi hän, — kuin olisin nähnyt ja tuntenut teidät ennen.

— Niin, Caderousse, olet minut todellakin nähnyt ja tuntenut.

— Mutta kuka olette? Ja jos kerran olette entinen ystäväni, miksi sallitte minun kuolla näin?

— Siksi, että mikään ei voi enää pelastaa sinua, haavasi on kuolettava. Jos olisin voinut sinut pelastaa, olisin pitänyt sitä Jumalan viimeisenä säälinä, ja olisin, sen vannon isäni haudan kautta, vielä kerran koettanut sinut pelastaa; saada katumaan.

— Isäsi haudan kautta! toisti Caderousse. Viimeisen kerran leimahti hänessä elonkipinä, ja hän nousi ryntäilleen nähdäkseen lähempää tuon miehen, joka oli lausunut pyhän valan. — Kuka sinä sitten olet?

Kreivi lähestyi kuolevaa ja sanoi hiljaa hänen korvaansa katsoen häneen tynnosti ja samalla surullisesti:

— Minä olen ... minä olen...

Ja hänen huulensa aukenivat hiukan, ja hän lausui nimen niin hiljaa, että näytti itsekin pelkäävän sen kuulemista.

Caderousse, joka oli noussut polvilleen, ojensi kätensä, koetti peräytyä, sitten pani kätensä ristiin ja kohotti ne viimeisellä ponnistuksella ylöspäin.

— Jumala, hyvä Jumala, anna minulle anteeksi, että sinut kielsin, sanoi hän. — Sinä olet todellakin olemassa ja olet ihmisten isä taivaassa ja heidän tuomarinsa maan päällä. Jumalani, en ole sinua tähän asti tuntenut! Jumalani, anna minulle anteeksi! Jumalani, vapahtajani, ota minut luoksesi!

Hän sulki silmänsä ja kaatui taaksepäin viimeisen kerran kirkaisten ja huoaten.

Veri lakkasi vuotamasta hänen haavoistaan. Hän oli kuollut.

— *Ensimmäinen*, sanoi kreivi juhlallisesti katsoen vainajaan, jonka kasvot olivat kamalassa kuolinkamppailussa vääntyneet.



Kymmenen minuuttia myöhemmin saapuivat lääkäri ja kuninkaallinen prokuraattori, edellinen portinvartijan ja jälkimmäinen Alin noutamana. Heidät otti vastaan apotti Busoni, joka rukoili vainajan ruumiin ääressä.

#### 84. Beauchamp

Kahden viikon aikana ei Pariisissa puhuttu mistään muusta kuin tästä uhkarohkeasta murtovarkausyrityksestä. Vainaja oli kuollessaan kirjoittanut selityksen, jossa hän syytti erästä Benedettoa murhaajakseen. Poliisilaitos pani kaikki urkkijansa liikkeelle etsimään murhaajaa.

Caderoussen tikari, salalyhty, tiirikkakimppu ja vaatteet — paitsi liivi, jota ei löytynyt — vietiin poliisikamariin ja ruumis vietiin ruumishuoneeseen.

Kreivi kertoi kaikille, että tämä seikkailu tapahtui hänen ollessaan Auteuilissa, ja ettei hän siis tiennyt muuta kuin minkä apotti Busoni oli kertonut. Apotti oli sattumalta pyytänyt päästä siksi yöksi hänen luokseen tutkiakseen muutamia kirjastossa olevia kallisarvoisia käsikirjoituksia.

Vain Bertuccio kalpeni joka kerta, kun tuo Benedetto nimen mainittiin hänen läsnä ollessaan. Mutta eihän kukaan tullut kiinnittäneeksi huomiota Bertuccion kalpeuteen.

Villefort, joka oli kutsuttu rikosta todentamaan, oli ottanut asian hoitaakseen ja johti tutkimuksia sillä innolla, millä hän aina ajoi rikosasioita.

Mutta oli jo kulunut kolme viikkoa, eivätkä innokkaat tutkimukset olleet johtaneet mihinkään tuloksiin. Niinpä alkoi hienosto unohtaa koko murtovarkausyrityksen, jonka tekijä oli saanut surmansa rikostoverinsa kädestä. Sen sijaan ruvettiin puhumaan neiti Danglars'in ja vicomte Andrea Cavalcantin häistä.

Tästä avioliitosta tiedettiin jo melkein yleisesti, ja Andreaa kohdeltiin pankkiirin talossa kuin ainakin sulhasmiestä.

Vanhemmalle Cavalcantille oli kirjoitettu asiasta, ja hän oli ilmoittanut suostuvansa ilomielin poikansa avioliittoon. Hän pahoitteli sitä, ettei voinut palveluksensa vuoksi lähteä Parmasta, ja suostui luovuttamaan pojalleen pääoman, joka vastasi sadanviidenkymmentuhannen frangin vuotuisia korkoja.

Nämä kolme miljoonaa päätettiin sijoittaa Danglars'in pankkiliikkeeseen, jotta hän tekisi ne tuottaviksi. Jotkut olivat kyllä koettaneet huomauttaa nuorelle miehelle, että hänen tulevan appensa asema ei enää ollut aivan luotettava, sillä hän oli viime aikoina pörssissä kärsinyt tuntevia tappioita, mutta Andrea ei ottanut näitä juoruja kuuleviin korviinsaakaan eikä hiiskunutkaan niistä paronille.

Paroni ihailikin Andrea Cavalcantia.

Mutta niin ei ollut neiti Eugénie Danglars'in laita. Koska hän vaistomaisesti vihasi avioliittoa, oli hän ollut ystävällinen Andrealle päästäkseen vapaaksi Morcerfista, mutta kun Andrea alkoi käydä tungettelevammaksi, rupesi Eugénie tuntemaan häntä kohtaan vastenmielisyyttä.

Epäilemättä paroni oli huomannut tämän vastenmielisyyden, mutta hän piti sitä pelkkänä oikkuna eikä ollut siitä tietävinään.

Beauchampin vaatima aika oli kulunut melkein loppuun. Morcerf huomasi, kuinka viisaan neuvon Monte-Cristo oli antanut käskiessään hänen jättää asian itsestään raukeamaan. Kukaan ei näet ollut soveltanut uutista kenraaliin, eikä kukaan ajatellutkaan, että Janinan upseeri oli sama kuin päärien kamarissa istuva kreivi.

Albert tunsu yhtä kaikki, että häntä oli solvaistu, sillä nuo rivit, jotka häntä olivat loukanneet, oli varmasti kirjoitettu häpäisytarkoituksessa. Se tapa, millä Beauchamp oli lopettanut keskustelun, oli jättänyt katkeran muiston häneen. Hän siis ajatteli kaksintaistelua, mutta toivoi voitonsa Beauchampin avulla salata sen todellisen syyn todistajiltakin.

Beauchampia ei ollut näkynyt sen jälkeen kun Albert kävi hänen luonaan. Kaikille, jotka tulivat häntä tapaamaan, vastattiin, että hän oli lähtenyt muutamaksi päiväksi matkalle.

Eräänä aamuna herätti Albertin hänen kamaripalvelijansa ilmoittaen, että Beauchamp oli tullut häntä tapaamaan.

Albert hieroi silmiään, käski johdattaa Beauchampin alakerran tupakkasaliin odottamaan, pukeutui kiireesti ja riensi portaita alas.

Hän näki Beauchampin kävelevän edestakaisin. Hänet nähdessään Beauchamp seisahtui.

— Pidän hyvänä enteenä sitä, että olette tulleet minun luokseni, sanoi Albert. — Minunhan piti juuri tänään tulla teitä tapaamaan. Sanokaa pian, saanko ojentaa teille käteni ja sanoa: Beauchamp, tunnustakaa, että olitte väärässä ja säilyttäkää ystäväanne? Vai pitääkö minun vain lyhyesti kysyä: Mitkä aseet valitsette?

— Albert, sanoi Beauchamp niin alakuloisesti, että nuori mies aivan hämmästyti, — istukaamme ensin ja puhelkaamme.

— Minun mielestäni on teidän ensin vastattava kysymykseeni.

— Albert, sanoi sanomalehtimies, — muutamissa tapauksissa on juuri vastaaminen kaikkein vaikeinta.

— Minä teen sen teille helpoksi kysymällä teiltä uudelleen:  
Peruutatteko uutisen vai ettekö?

— Morcerf, lyhyt myöntävä tai kieltävä vastaus ei riitä silloin, kun on kysymys sellaisen miehen kuin kreivi Morcerfin, Ranskan päärin kunniaista, valtiollisesta asemasta ja elämästä.

— Vaan mitä tehdään?

— Tehdään niin kuin minä olen tehnyt. Sanotaan: Raha, aika ja väsymys eivät merkitse mitään silloin, kun on kysymys kokonaisen perheen maineesta ja eduista. Ennen kuin suostuu menemään ystävän kanssa taistelemaan kuoleman kaupalla, täytyy olla varma syytöksistään, eivätkä otaksumiset siinä riitä. Sanotaan: Jos paljastan miekan tai laukaisen pistoolin miestä kohden, jonka kättä kolmen vuoden aikana olen puristanut, niin minun täytyy edes tietää, miksi niin teen. Muuten en voi tulla taistelupaikalle rauhallisin mielin ja omatunto tyynenä, niin kuin miehen on tultava, kun hänen täytyy omalla kädellään pelastaa elämänsä.

— No niin, kysyi Morcerf kärsimättömästi, — mitä tämä merkitsee?

— Sitä, että saavun Janinasta.

— Janinasta? Te!

— Niin, minä.

— Sehän on mahdotonta.

— Rakas Albert, tässä on passini, katsokaa leimoja: Genève, Milano, Venetsia, Triest, Delvino, Janina. Luotatteko tasavallan, kuningaskunnan ja keisarikunnan poliisilaitoksiin?

Albert vilkaisi passiin ja katsoi sitten kummastuneena Beauchampiin.

— Oletteko te käynyt Janinassa? ihmetteli hän.

— Albert, jos olisitte ollut vieras, tuntematon, tavallinen lordi, niin kuin tuo englantilainen, joka kolme neljä kuukautta sitten tuli vaatimaan minulta hyvitystä ja jonka surmasin päästäkseni hänestä, niin ymmärrättehän, etten olisi nähnyt sellaista vaivaa. Mutta pidin velvollisuutenani osoittaa teitä kohtaan hienotunteisuutta. Kahdeksan päivää kului matkaani sinne, kahdeksan takaisintulooni, neljä päivää olin karanteenissa ja kaksi vuorokautta perillä. Yhteensä siis kolme viikkoa. Saavuin viime yönä ja tässä olen.

— Hyvä Jumala, Beauchamp, kuinka te kiertelette ja kaartelette, ettekä sano, mitä teillä on sanottavana.

— En tosiaankaan, Albert...

— Aivanhan te arkaillette puhua suoraan.

— Niin, pelkään...

— Pelkäätekö tunnustaa, että uutisen kirjoittaja oli pettänyt teitä? Luopukaa turhasta itserakkaudesta, Beauchamp. Tunnustakaa, Beauchamp, eihän kukaan epäilekään teidän rohkeuttanne.

— Siitä ei ole nyt kysymys, sopersi sanomalehtimies, — päinvastoin...

Albert tuli kalmankalpeaksi. Hän aikoi puhua, mutta sanat kuolivat hänen huulilleen.

— Ystäväni, sanoi Beauchamp, — olisin onnellinen, jos voisin pyytää teiltä anteeksi, tekisin sen nimittäin hyvin mielelläni, mutta...

— Mutta mitä?

— Uutinen oli oikea, ystäväni.

— Kuinka! Tuo ranskalainen upseeri...

— Niin.

— Tuo Fernand?

— Niin.

— Tuo konna, joka luovutti viholliselle sen miehen linnoituksen, jonka palveluksessa hän oli...

— Suokaa anteeksi sanani: tuo mies oli isänne!

Albert teki raivoisan liikkeen hyökätäkseen Beauchampin kimppuun, mutta tämä pidätti häntä enemmän lempeällä katseella kuin kädellään.

— Tässä, ystäväni, sanoi hän ottaen paperin taskustaan, — tässä on todistus.

Albert avasi paperin. Siinä neljä kunnianarvoista Janinan asukasta todisti, että kapteeni Fernand Mondego, opetuskapteeni visiiri Ali-Tebelinin palveluksessa, oli luovuttanut Janinan linnoituksen viholliselle kahdestatuhannesta kukkarosta.

Nimikirjoitukset oli Ranskan konsuli todistanut oikeiksi. Albert horjui ja vaipui murtuneena tuoliin.

Kaikki epäilykset olivat haihtuneet, sukunimi oli paperissa täydellisenä. Hän ei saanut sanaa suustaan; hänen sydämensä tuntui pakahtuvan, ja kyynelvirta valui hänen silmistään.

Beauchamp, joka syvästi säälien oli katsellut nuoren miehen tuskaa, lähestyi häntä.

— Albert, sanoi hän, — ymmärrättehän minua nyt, ymmärrättehän? Tahdoin nähdä ja tarkastaa kaikki itse. Toivoin, että asia selviäisi isällemme edullisesti, niin että olisin voinut antaa hänelle täyden hyvityksen. Päinvastoin kävi: kaikki tiedustelut johtivat siihen, että tuo Fernand Mondego, Ali-Tebelinin kenraalikuvernööriksi korottama mies, on kreivi Fernand de Morcerf. Silloin muistin teidän kunnioittaneen minua ystävänänne ja riensin tänne.

Albert istui yhä nojatuolissa ja peitti molemmin käsin silmänsä aivan kuin estääkseen päivää pääsemästä niihin.

— Riensin luoksenne, jatkoi Beauchamp, — sanoakseni teille: Albert, isien pahat teot eivät näinä suurten mullistusten aikoina voi langeta lasten päälle. Albert, hyvin harvat ovat päässeet näistä vallankumouksista, joiden keskellä me olemme syntyneet, saamatta likaa tai verta univormuunsa tai virkapukuunsa. Albert, nyt, kun minulla on kaikki todistukset ja tunnen täydellisesti salaisuutenne, ei kukaan maailmassa voi pakottaa minua kaksintaisteluun, jota teidän omatuntonne — siitä olen varma — pitäisi rikoksena. Mutta tarjoan teille sen, mitä ette enää voi minulta pyytää. Tahdotteko, että kaikki nämä todistukset, nämä paljastukset, nämä selitykset häviävät? Tahdotteko, että tämä kamala salaisuus jää vain meidän tietoomme? Luottakaa kunniasanaani, en paljasta sitä koskaan. Sanokaa, tahdotteko niin, Albert? Sanokaa, tahdotteko?

Albert riensi syleilemään Beauchampia.

— Olette jalo mies! sanoi hän.

— Tässä ne ovat. Beauchamp ojensi paperit Albertille.

Suonenvedontapaisesti Albert tarttui niihin, rypisti ne, aikoi repiä, mutta menikin sitten tupakkapöydällä palavan kynttilän luo ja poltti ne viimeiseen asti.

— Rakas ystävä, verraton ystävä! sopersi Albert papereita polttaessaan.

— Unohtukoon tämä kuin paha uni, sanoi Beauchamp, — haihtukoon kuin viimeinen kipinä palavasta paperista, hukukoon kuin tuo viimeinen savupilvi, joka nousee tuhkasta.

— Niin, niin, sanoi Albert, — jääköön jäljelle vain ikuinen ystävyys, jota osoitan pelastajalleni,

ystävyyttä, jota lapseni tulevat osoittamaan teidän lapsillenne, ystävyys, joka aina muistuttaa minulle, että saan kiittää teitä suonissani sykkivästä verestä, elämästäni, nimeni kunnia. Sillä jos tämä asia olisi tullut ilmi, Beauchamp, olisin ampunut kuulan otsaani. Mutta ei ... silloin olisin surmannut äitini ... olisin lähtenyt syntymämaastani pois.

— Rakas Albert! sanoி Beauchamp.

Mutta pian Albertin mielestä taas haihtui tämä odottamaton, melkein teennäinen ilo, ja hän tuli entistä surullisemmaksi.

— No, mikä mieltänne vielä painaa, ystävä? kysyi Beauchamp.

— Jotakin on sydämessäni murtunut, sanoi Albert. — Eihän poika voi muutta mutkitta luopua kaikesta siitä kunnioituksesta, ylpeydestä ja luottamuksesta, jota hän on tuntenut isänsä tahratonta nimeä kohtaan. Beauchamp! Beauchamp! Miten tästä lähin voin seurustella isäni kanssa? Vältänkö huulia, jotka tahtovat painua otsalleni, väistänkö kättä, jonka hän minulle ojentaa? Minä olen maailman onnettomin ihminen. Äitini, äiti parka, huokasi Albert katsellen kyynelten läpi äitinsä muotokuva, — jos olette tämän tietänyt, niin kuinka olettekaan saanut kärsiä!

— Ystäväni, sanoi Beauchamp tarttuen hänen molempiin käsiinsä, — rohkeutta!

— Mutta mistä tuli tuo uutinen lehteenne? huudahti Albert. — Tämän kaiken takana piilee salainen viha, näkymätön vihamies.

— Sitä suuremmalla syyllä teidän tulee rohkaista mieltänne. Kasvoillanne ei saa näkyä mitään mielenliikutuksen jälkiä. Säilyttäkää surunne niin kuin pilvi kätkee tuhon ja kuoleman, kamalan salaisuuden, josta ei tiedä ennen kuin vasta myrskyn puhjetessa. Ystävä, säästäkää voimanne siksi, kunnes leimahdus tulee.

— Luuletteko siis, ettei juttu olekaan vielä päättynyt? kysyi Albert kauhuissaan.

— En luule mitään, ystäväni. Mutta kaikki on mahdollista. Sehän on totta...

— Mikä? kysyi Albert nähdessään ystävänsä arkailevan.

— Aiotteko vielä mennä naimisiin neiti Danglars'in kanssa?

— Miksi kysytte sitä tällaisena hetkenä?

— Siksi, että tämä avioliitto tai sen purkaminen liittyy siihen asiaan, mikä nyt on mielessäme.

— Kuinka niin? kysyi Albert, ja veri nousi hänen otsalleen. —

Luuletteko, että Danglars...

— Kysyn vain, kuinka pitkälle aiottu avioliittonne on edistynyt? Älkää toki etsikö sanoistani muuta, älkääkää antako niille muuta kantavuutta kuin sen, mikä niillä on?

— Kihlaus on purettu, vastasi Albert.

— Hyvä, sanoi Beauchamp.

Nähdessään nuoren miehen jälleen vaipuvan alakuloisuuden valtaan hän sanoi:

— Uskokaa minua, Albert, kyllä me tästä vielä suoriudumme. Lähtekää nyt ajelemaan tai ratsastamaan, niin mielenne tulee kepeämmäksi. Sitten palaamme jonnekin aamiaista syömään, te lähdette omiin töihinne ja minä omiini.

— Mielelläni, sanoi Albert, — mutta kävellään, luulen, että väsyminen tekee minulle hyvää.

— Samapa tuo, sanoi Beauchamp.

Ystävykset tulivat kävellen bulevardia pitkin Madeleine-kirkon luo.

— Koska kerran olemme matkalla, sanoi Beauchamp, — niin menkäämme katsomaan Monte-Cristoa, hänen seuransa virkistää teitä. Hän on siinä suhteessa verraton rauhoittaja, ettei hän koskaan kysele. Minun mielestäni ne, jotka eivät koskaan kysele, ovat parhaita lohduttajia.

— Mennään hänen luokseen, sanoi Albert, — minä pidän hänestä.

Monte-Cristo huudahti ilosta nähdessään nuoret miehet yhdessä.

— Kas niin, sanoi hän. — Toivoakseni riita on loppunut, kaikki tasaantunut ja järjestynyt?

— Niin onkin, sanoi Beauchamp. — Juorut ovat itsestään sammuneet, ja jos ne uudestaan heräävät, aion tukahduttaa ne. Älkäämme siis puhuko siitä enää mitään.

— Albert kertoo kyllä teille, minkä neuvon annoin hänelle, lausui kreivi. — Nyt olen juuri päättämässä ikävintä aamupäivää, mikä minulla koskaan on ollut.

— Mitä te teette? kysyi Albert. — Näytätte järjestelevän papereitanne.

— Papereitaniko? En, Jumalan kiitos! Paperini ovat aina mallikelpoisessa kunnossa, sillä minulla ei koskaan ole sellaisia. Järjestän herra Cavalcantin papereita.

— Herra Cavalcantinko? kysyi Beauchamp.

— Ettekö tiedä, että kreivi on sen nuoren miehen suojelija? sanoi Morcerf.

— En suinkaan, ymmärtäkäämme toisiamme oikein, sanoi Monte-Cristo. — Minä en suojele ketään, herra Cavalcantia kaikkein vähimmin.

— Hänhän menee minun sijastani aivan kohta naimisiin neiti Danglars'in kanssa. Arvaattehan, sanoi Albert koettaen hymyillä, — että se tuottaa minulle suurta surua.

— Mitä! Meneekö Cavalcanti neiti Danglars'in kanssa naimisiin? huudahti Beauchamp.

— Ettekö sitä tiedä! Tuletteko siis maailman toisesta äärestä, huudahti kreivi. — Te, maineen aviomies, ette siitä tiedä? Eihän Pariisi tällä haavaa muusta puhukaan.

— Ja tekö, kreivi, olette tämän avioliiton saanut aikaan? kysyi Beauchamp.

— Minäkö? Olkaa vaiti, herra uutistenkerääjä, älkää puhuko sellaista! Minäkö saisin avioliittoja aikaan? Ei, silloin ette minua tunne. Päinvastoin olen vastustanut sitä kaikin tavoin, olenpa kieltäytynyt rupeamasta puhemieheksikin.

— Nyt ymmärrän, sanoi Beauchamp, — ystävämme Albertin tähden.

— Minun tähteni! sanoi nuori mies. — Ei suinkaan! Kreivi voi todistaa, että olen aina pyytänyt häntä purkamaan tämän liiton, joka nyt itsestään on purkautunut. Kreivi väittää, etten saa siitä kiittää häntä. Jos niin on asian laita, niin pystytän muinaisten kreikkalaisten tavoin alttarin tuntemattomalle jumalalle.

— Kuulkaahan, sanoi Monte-Cristo, — olen pysytellyt jutusta niin erilläni että sekä appi-isä että sulhanen ovat hiukan kylmäkiskoisia minua kohtaan. Vain neiti Eugénie, jolla ei näy olevan erikoista kutsumusta avioliittoon, on pysynyt minulle ystävällisenä, sillä hän on huomannut, kuinka haluton olen saattamaan hänet avioliiton satamaan.

— Ja sanoitteko, että tämä avioliitto jo piankin solmitaan?

— Niin tapahtuu, vaikka olisin taistellut sitä vastaan kuinka paljon tahansa. En tunne tuota nuorta miestä, väitetään, että hän on rikas ja kuuluu hyvään perheeseen, mutta minä en luota sellaisiin puheisiin. Olen monta monituista kertaa sanonut sen herra Danglars'ille, mutta hän on ihastunut luccalaiseensa. Huomautin hänelle eräästä omasta mielestäni hyvin arveluttavasta seikasta. Imettäjä vaihtoi tuon nuoren miehen, mustalaiset ryöstivät hänet tai opettaja eksytti hänet, en tiedä sitä niin tarkkaan. Se vain on varmaa, ettei hänen isänsä yli kymmeneen vuoteen tietänyt hänestä mitään. Jumala yksin tietää, mitä hän noina harhailuvuosinaan on tehnyt. Mutta puheestani ei ollut apua. Minua pyydettiin kirjoittamaan majurille, että hän lähettäisi tarvittavat paperit. Tässä nuo paperit ovat. Lähetän ne herra Danglars'ille, mutta pesen käteni kuin Pilatus.

— Entä neiti d'Armilly, kysyi Beauchamp, — miten hän kohtelee teitä, kun riistätte häneltä oppilaan?

— En tiedä. Hän näyttää aikovan mennä Italiaan. Rouva Danglars on puhunut minulle hänestä ja pyytänyt suosituskirjeitä impressarioita varten. Annoin hänelle kirjeen vietäväksi Valle-teatterin

johtajalle, joka on minulle hiukan kiitollisuudenvelassa. Mutta mikä teitä vaivaa, Albert, tähän olette kovin surullisen näköinen? Oletteko ehkä tietämättänne rakastunut neiti Danglars'iin?

— En tietääkseni, vastasi Albert surullisesti hymyillen.

Beauchamp alkoi katsella tauluja.

— Mutta aivan tavallisella tuulella ette ole, jatkoi Monte-Cristo. — Mikä teitä vaivaa, kertokaahan?

— Päätäni kivistä, sanoi Albert.

— Siinä tapauksessa voin neuvoa teille oivallisen keinon, sanoi Monte-Cristo. — Se lääke on aina auttanut minua, silloin kun minulla on ollut ikävyyksiä.

— Mikä se on? kysyi nuori mies.

— Matkustaminen.

— Todellako? kysyi Albert.

— Niin. Ja kun minulla juuri nyt on ollut ikävyyksiä, aion lähteä matkalle. Lähdemmekö yhdessä?

— Teilläkö ikävyyksiä? sanoi Beauchamp. — Millä tavoin?

— Helppohan teidän on puhua noin. Olisipa teidänkin talossanne pantu toimeen tutkimuksia!

— Tutkimuksia! Mitä tutkimuksia?

— Niitä, joita herra Villefort johtaa saadakseen kiinni roiston, joka näyttää karanneen kaleerivankilasta.

— Sehän on totta, sanoi Beauchamp, — luin siitä sanomalehdissä. Mikä tuo Caderousse oikeastaan oli?

— Hän näytti olleen provencelainen. Villefort kuuli hänestä Marseillessa ollessaan, ja Danglars'kin muistaa kuulleensa hänestä puhutun. Tästä johtuu, että kuninkaallinen prokuraattori on ottanut jutun sydämenasiakseen ja poliisiprefekti on käynyt siihen käsiksi niin innokkaasti, että on kahden viikon aikana lähettänyt tänne luokseni kaikki rosvot, jotka on saatu kiinni Pariisissa tai sen ympäristössä, muka Caderoussin murhaajina. Tästä on seurauksena, ettei Ranskan kuningaskunnassa kolmen kuukauden päästä ole ainoatakaan varasta eikä murhamiestä, joka ei tuntisi tarkkaan taloani. Sen vuoksi olenkin päättänyt jättää heidät ja mennä niin kauaksi kuin maata riittää. Tulkaa mukaan, vicomte.

— Mielelläni.

— Asia on siis päätetty?

— On, mutta minne menemme?

— Johan sanoin: sinne, missä ilma on puhdasta, missä melu on tauonnut, missä ihminen, olkoon hän kuinka ylpeä tahansa, tuntee itsensä nöyräksi ja pieneksi. Minä rakastan tuollaista nöyryytystä, minä, jota sanotaan maailman herraksi kuin Augustusta.

— Minne siis lähdette?

— Meren rannalle, vicomte, meren rannalle. Olenhan merimies. Lapsena liekutti minua vanha Okeanos ja nukuin Amfitritin sylissä. Olen leikkinyt toisen vihreällä vaipalla ja toisen ruusunhohtavalla viitalla. Rakastan merta niin kuin mies rakastaa lemmittyään, ja kun en ole pitkään aikaan sitä nähnyt, ikävöin sen luokse.

— Lähtekäämme, kreivi, lähtekäämme.

— Suostutte siis?

— Suostun.

— No niin, tänä iltana odottavat pihallani matkavaunut, joissa voi levätä aivan kuin vuoteessa. Näiden vaunujen eteen valjastetaan neljä postihevosta. Herra Beauchamp, neljää voi helposti ohjata. Tahdotteko tulla seurassamme? Minä otan teidät matkaan.

— Kiitos, tulen juuri meren rannalta.

— Mitä, tuletteko meren rannalta?

— Tulen, melkein sieltä. Tein pienen matkan Borromeon saarille.

— Tulkaa sittenkin, sanoi Albert.

— En, rakas Morcerf, ymmärrättehän, että kerran kieltäytyttyäni en mitenkään voi tulla. Sitä paitsi minun täytyy jäädä Pariisiin, lisäsi hän hiljaa, — vaikkapa ei muuta varten kuin vartioimaan lehteni kirjelaatikkoa.

— Te olette hyvä ja oivallinen ystävä, sanoi Albert. — Olette oikeassa, vartioikaa ja valvokaa, Beauchamp, ja koettakaa päästä selville, kuka salainen vihemies on tuon uutisen pannut liikkeelle.

Albert ja Beauchamp erosivat. Heidän kädenpuristuksensa ilmaisi kaiken, mistä he eivät voineet vieraan kuullen puhua.

— Beauchamp on verraton mies, sanoi Monte-Cristo sanomalehtimiehen poistuttua, — eikö olekin, Albert?

— Hänellä on hyvä sydän, sen tiedän, ja pidänkin hänestä tavattoman paljon. Mutta kun nyt olemme kahden, niin sanokaa, minne lähemme, vaikkakin asia on minulle melkein samantekevä.

— Normandiaan, jos niin tahdotte.

— Mainiota. Siellä olemme maalla rauhassa, ei ole seuraa, ei naapureita.

— Olemme vain hevosten seurassa ratsastaessamme, koirien seurassa metsästäessämme, ja meillä on vene kalastaaksemme, siinä kaikki.

— Muuta en pyydäkään. Ilmoitan äidilleni ja tulen mukaanne.

— Mutta päästääkö hän teidät? kysyi Monte-Cristo.

— Normandiaan? Minutko? Olenhan minä vapaa.

— Lähtemään yksinänne, sen kyllä tiedän, sillä tapasinhan teidät Italiassa.

— Entä sitten.

— Mutta sellaisen miehen seurassa kuin kreivi Monte-Cristo on?

— Teillä on huono muisti.

— Kuinka niin?

— Enkö ole kertonut, kuinka voimakasta sympatiaa äitini tuntee teitä kohtaan?

— Nainen on huikentelevainen, sanoi Franz ensimmäinen. Nainen on laine, sanoi Shakespeare. Toinen oli suuri kuningas ja toinen suuri runoilija; kumpikin tunsu naisen varmasti.

— Niin kyllä, he tunsivat naiset, mutta äitini ei olekaan mikään tavallinen nainen.

— Suokaa anteeksi, mutta minä en ymmärrä oikein täydellisesti kaikkia kielenne hienouksia.

— Tarkoitan sillä, että äitini ei tuhlaa tunteitaan, ja kun hän kerran ne antaa, niin hän antaa ne koko elinajakseen.

— Todellako? huokasi Monte-Cristo. — Ja luuletteko siis, että hän tuntee minua kohtaan jotakin muuta kuin aivan tavallista välinpitämättömyyttä?

— Olen sanonut sen jo kerran ennen ja sanon uudelleen: te mahdatte olla kummallinen ja muita etevämpi henkilö.

— Oh!

— Niin olettekin, sillä äitini ei tunne teitä kohtaan uteliaisuutta, vaan suurta kiintymystä. Ollessamme kahden emme puhu mistään muusta kuin teistä.

— Ja hän kääsee teitä olemaan varuillanne tällaisen Manfredin suhteen?

— Päinvastoin, hän sanoo aina: "Albert, minä luulen, että kreivi on jalo mies, koeta saavuttaa hänen rakkautensa."

Monte-Cristo käänsi katseensa syrjään ja huokasi.

— Todellako? sanoi hän.

— Sen vuoksi, jatkoi Albert, — ei hän suinkaan vastustaisi matkaani, vaan päinvastoin kehottaisikin minua lähtemään, koska se varmasti on aivan hänen toivomustensa mukaista.

— Lähtekää siis, sanoi Monte-Cristo. — Tänä iltana tavataan. Olkaa täällä kello viisi, saavumme perille puoliyön aikaan tai kello yhdeltä.

— Mitä! Tréport'iin...?

— Tréport'iin tai sen lähistölle.

— Tarvitsette siis ainoastaan kahdeksan tuntia päästäksenne kahdenkymmenen peninkulman päähän?

— Siinähan on runsaasti aikaa, sanoi Monte-Cristo.

— Te saatte todellakin ihmeitä aikaan, kiidättehän nopeammin kuin rautatiejuna, jota ei Ranskassa kylläkään ole vaikea voittaa, mutta te olette vielä nopeampi kuin lennätin.

— Kun joka tapauksessa tarvitsemme ainakin seitsemän tai kahdeksan tuntia päästäksemme perille, niin olkaa täsmällinen, sanoi kreivi.

— Olkaa rauhassa, minulla ei ole muuta tehtävää kuin valmistautua matkakuntoon.

— Siis kello viisi tavataan.

— Kello viisi.

Albert lähti. Nyökättyään hänelle hymyillen hyvästiksi Monte-Cristo vaipui hetkeksi syviin mietteisiin. Sitten hän pyyhkäisi kädellään otsaansa ikään kuin karkottaakseen unelmat ja soitti kelloa.

Kun kreivi oli lyönyt kaksi kertaa kelloon, astui Bertuccio sisään.

— Herra Bertuccio, sanoi hän, — lähdenkin Normandiaan jo tänä iltana. Kello viiteen asti on teillä kylliksi aikaa. Lähettäkää sana ensimmäisen pysähdyspaikan tallirengeille. Herra Morcerf tulee seurassani. Menkää!

Bertuccio totteli, ja pikaratsastaja lähti ilmoittamaan Pontoiseen, että lyönnilleen kello kuusi ajavat postivaunut siitä ohi. Ja kuusi tuntia myöhemmin oli kaikille odotusasemille annettu tieto.

Ennen lähtöään kreivi meni Haydéen luo, ilmoitti hänelle matkastaan ja jätti talon hänen huostaansa.

Albert oli täsmällinen. Matkan alussa hän oli synkänpuoleinen, mutta nopea vauhti virkisti hänen mieltään. Hän ei ollut voinut kuvitellakaan, että hevosilla päästäisiin sellaista vauhtia eteenpäin.

— Se on totta, sanoi Monte-Cristo. — Teidän postihevosillannekaan ei pääse kuin vajaan peninkulman tunnissa, ja kun typerä laki kieltää ajamasta toisen ohitse pyytämättä häneltä lupaa — jolloin sairas ja yskivä matkustaja voi pakottaa iloiset ja terveet matkustajat pysymään takanaan — niin ei pääse kunnolla eteenpäin. Minä vältän nämä ikävyydet käyttämällä omia hevosiani ja omia ajomiehiäni, eikö niin, Ali?

Ja pistäen päänsä vaunun ikkunasta kreivi päästi kehotushuudon, joka antoi hevosille siivet; ne eivät enää juosseet, ne lensivät. Vaunut kiitivät kuin ukkonen tietä pitkin, ja kaikki kääntyivät katsomaan tätä meteoria. Ali matki kreivin huutoa ja hymyili, niin että valkoiset hampaat välkkyivät, tarttui lujemmin ohjaksiin ja yllytti hevosia, joiden komeat harjat liehuivat tuulessa. Ali, aron lapsi, tunsu olevansa omassa elementissään, ja mustine kasvoineen, kiiluvine silmineen, lumivalkeisine pukuineen hän näytti keskellä tomupilveä samumtuulen tai myrskyn haltialta.

— Tätä nautintoa en vielä ole ennen tuntenut, sanoi Morcerf, — tätä nopeuden nautintoa.

Viimeisetkin pilvet haihtuivat hänen otsaltaan kuin viiman vieminä.

— Mutta mistä hitosta saatte tällaisia hevosia? kysyi Albert. — Kasvatatteko niitä itse?



— Kasvatan, vastasi kreivi. — Kuusi vuotta sitten sain Unkarista orin, joka oli kuuluisa nopeudestaan. En muista mitä siitä maksoin, Bertuccio sen osti. Vuoden kuluessa sillä oli kolmekymmentä perillistä. Tällä matkalla saamme nähdä kaikki sen jälkeläiset. Ne ovat kaikki samanlaisia, mustia, aivan pilkuttomia, paitsi että otsassa on valkoinen tähti, sillä tälle oivalliselle oriille valittiin tammat yhtä huolellisesti kuin sulttaanille valitaan vaimot.

— Mainiota...! Mutta sanokaahan, kreivi, mitä teette näillä kaikilla hevosilla?

— Näettehän, matkustan.

— Mutta ettehän aina matkusta.

— Kun en niitä enää tarvitse, saa Bertuccio myydä ne; hän väittää saavansa niistä kolmekymmentä tai neljäkymmentätuhatta frangia.

— Mutta eihän mikään Euroopan kuningas ole kyllin rikas ostaakseen niitä.

— Silloin Bertuccio myy ne jollekulle itämaalaiselle visiirille, joka tyhjentää aarrekammionsa ostaakseen ne ja antaa alamaisilleen kepiniskuja jalkapohjiin täyttääkseen aarrekammionsa uudelleen.

— Arvatkaapa, mitä nyt ajattelin.

— Sanokaahan.

— Bertuccio mahtaa teidän jälkeenne olla Euroopan rikkain yksityishenkilö.

— Siinä erehdytte. Olen varma siitä, että jos kääntäisitte Bertuccion taskut nurin, ette löytäisi viittä frangia.

— Kuinka se voi olla mahdollista? ihmetteli Albert. — Herra Bertuccio on siis täydellinen poikkeus. Älkää kertoko minulle liaksi ihmeitä, rakas kreivi, muuten en enää usko teitä.

— Minun elämässäni ei ole mitään ihmeitä, Albert, ei muuta kuin numeroita ja järjestystä, siinä kaikki. Selitän teille. Taloudenhoitaja varastaa, mutta miksi hän varastaa?

— Koska se on hänen luonteensa mukaista, sanoi Albert. — Hän varastaa varastaakseen.

— Siinä erehdytte. Hän varastaa siksi, että hänellä on vaimo ja lapset, ja hän tahtoo koota vaimolleen ja lapsilleen. Hän varastaa varsinkin sen vuoksi, ettei usko jäävänsä ainiaaksi isäntänsä luo, ja tahtoo turvata tulevaisuutensa. Bertuccio on yksin maailmassa. Hänen ei tarvitse tehdä minulle tiliä, ja hän on varma, ettei koskaan lähde luotani.

— Kuinka niin?

— Koska en mistään löydä häntä parempaa.

— Liikutte vaarallisessa kehässä, otaksumien piirissä.

— En suinkaan, olen varma. Hyvä palvelijani on sellainen, jonka elämä ja kuolema on vallassani.

— Ja Bertuccion elämä ja kuolema on siis teidän vallassanne? kysyi Albert.

— On, vastasi kreivi kylmästi.

Sana voi joskus lopettaa keskustelun, niin kuin rautainen portti sulkee tien. Kreivin lausuma *on* oli tuollainen sana.

Matka jatkui yhtä nopeasti. Kolmekymmentäkaksi hevosta oli sijoitettu kahdeksaan eri paikkaan, ja matkaan kului aikaa kahdeksan tuntia.

He saapuivat yöllä kauniin puiston portille. Portinvartija seiso i avoimen portin vieressä. Viimeisen pysäkin tallirenki oli lähettänyt hänelle tiedon.

Kello oli puoli kolme. Morcerf vietiin huoneistoonsa. Siellä häntä odotti lämmin kylpy ja ateria. Häntä auttoi palvelija, joka oli seurannut vaunujen takaistuimella; Baptistin, joka oli istunut etuistuimella, palveli kreiviä.

Albert kylpi, aterioi ja meni levolle. Koko yön viihdytti häntä meren alakuloinen pauhina. Noustuaan hän meni heti ikkunaan katsomaan, avasi sen ja tuli pienelle parvekkeelle, josta näkyi meren aava ulappa ja metsään päättävä puisto.

Pienessä lahdessa kiikkui teräväkeulainen, siromastoinen korvetti, jonka lipussa oli Monte-Criston vaakuna, sinisestä merestä nouseva kultavuori, jonka huipulla oli punainen risti; tämä vaakuna olisi saattanut yhtä hyvin merkitä Vapahtajan kärsimystä — hän kun teki vuoren kultaa kalliimmaksi ja pyhitti häpeällisen ristin verellään — kuin myöskin kreivin elämän mennyttä kärsimystä ja uudelleenousemista. Korvetin vieressä oli pieniä purjeveneitä, lähistön kalastajien veneitä, jotka näyttivät herransa määräyksiä odottavilta nöyriltä alamaisilta.

Minne tahansa kreivi pysähtyi, vaikkapa vain päiväksi, siellä oli kaikki järjestetty tavattoman mukavaksi. Elämä muuttuikin sen vuoksi heti paikalla mieluisaksi.

Albert löysi eteishuoneestaan kaksi pyssyä ja kaikki metsästystarpeet; alakerran muita korkeampi huone oli kokonaan varattu niille nerokkaille laitteille, joita kalastusintoiset englantilaiset ovat keksineet, he kun ovat kärsivällisiä ja joutilaita. Näitä laitteitaan he eivät vielä ole saaneet Ranskan vanhoihin tapoihinsa piintyneitä kalastajia käyttämään!

Päivä kului kaikenlaiseen urheiluun, jossa Monte-Cristo osoittautui mestariksi. He ampuivat kymmenisen fasaania puistosta, saivat yhtä monta lohta joesta, päivällinen tarjottiin majassa meren rannalla, ja tee juotiin kirjastossa.

Kolmannen päivän iltana, kun Albert aivan uupuneena tästä urheilusta, joka Monte-Cristolle näytti olevan pelkkää leikkiä, nukahti tuoliinsa kreivin keskustellessa arkkitehtinsa kanssa suunnittelemastaan kasvihuoneesta, kuului tieltä kiivasta ratsastusta, ja Albert kohotti päätään. Hän katsoi ulos ikkunasta ja näki suureksi harmikseen pihalla oman kamaripalvelijansa, jota hän ei ollut tahtonut ottaa mukaansa, ettei liiaksi rasittaisi kreiviä.

— Florentin täällä! huudahti hän hypäten tuolistaan. — Onko äitini sairas?

Ja hän juoksi ovelle.

Monte-Cristo seurasi häntä katseillaan ja näki hänen rientävän palvelijan luo, joka otti taskustaan pienen sinetillä suljetun käärön. Käärössä oli sanomalehti ja kirje.

— Kuka tämän kirjeen on lähettänyt? kysyi Albert kiihkeästi.

— Herra Beauchamp, vastasi Florentin.

— Onko Beauchamp lähettänyt teidätkin tänne?

— On. Hän kutsui minut luokseen, antoi minulle matkarahat ja otti minulta lupauksen, etten pysähtyisi, ennen kuin olen tavannut herran. Olen ajanut yhtä mittaa viisitoista tuntia.

Albert avasi vavisten kirjeen. Luettuaan ensimmäiset rivit hän kiljahti ja tarttui sanomalehteen. Hänen silmänsä himmenivät, polvensa horjahtivat, ja hän nojautui Florentiniin pysyäkseen pystyssä.

— Mies parka! mutisi Monte-Cristo niin hiljaa, ettei itsekään kuullut näitä säälin sanoja. — On siis totta, että isäin pahat teot tulevat lasten päälle kolmanteen ja neljänteen polveen.

Tällä välin Albert oli hiukan tointunut ja jatkoi lukemistaan, hän ravisti hikistä tukkaansa ja rypisti sanomalehden ja kirjeen.

— Florentin, sanoi hän, — onko hevosenne siinä kunnossa, että sillä pääsee Pariisiin?

— Se on huono, pattijalkainen postikoni.

— Miten kotona voitiin lähtiessänne?

— Kaikki oli rauhallista. Mutta palatessani herra Beauchampin luota näin rouvan itkevän. Hän lähetti etsimään minua saadakseen tietää, milloin palaatte. Sanoin silloin meneväni herra Beauchampin toimesta teitä etsimään. Ensin hän tarttui käsivarteeni aivan kuin estääkseen minua. Mutta hetkisen mietittyään hän sanoi: "Lähtekää, Florentin, ja pyytäkää häntä palaamaan."

— Niin, äiti, niin, sanoi Albert, — minä palaan, olkaa siitä varma, ja voi silloin tuota konnaa!... Minun täytyy heti paikalla lähteä.

Hän palasi huoneeseen, jonne oli jättänyt Monte-Criston.

Hän ei ollut enää sama mies kuin ennen. Viidessä minuutissa oli Albertissa tapahtunut suuri muutos. Hänen äänensä oli muuttunut, kasvoilla paloi kuumeinen hohde, silmät paloivat sinisten luomien alla, ja hän asteli horjuen kuin humaltunut.

— Kreivi, sanoi hän, — kiitos vieraanvaraisuudestanne, jota olisin kauemminkin tahtonut nauttia, mutta minun täytyy nyt palata Pariisiin.

— Mitä on tapahtunut?

— Suuri onnettomuus. Mutta sallikaa minun lähteä, sillä nyt on kysymyksessä paljon kalliimpi seikka kuin elämäni. Pyydän, älkää kyselkö, antakaa minulle vain hevonen!

— Tallini on käytettävänä, sanoi Monte-Cristo. — Mutta tehän kuolette väsymyksestä, jos lähдете ratsain; ottakaa vaunut, kärryt, jotkin ajoneuvot.

— Se kestäisi liian kauan, ja minä tarvitsen tuota pelkäämäänne väsymystä, sillä se tekee minulle hyvää.

Albert astui muutaman askelen horjuen aivan kuin kuulun satuttamana ja vaipui tuoliin oven viereen.

Kreivi ei nähnyt tätä toista pyörtymistä, sillä hän oli jo ikkunan luona huutamassa:

— Ali, ratsu herra Morcerfille! Nopeasti, hänellä on kiire!

Nämä sanat saivat Albertin tointumaan. Hän riensi ulos, kreivi seurasi häntä.

— Kiitos, sanoi nuori mies hypäten satulaan. — Palatkaa niin pian kuin voitte, Florentin. Mitä minun pitää sanoa saadakseni toisen hevosen?

— Ei mitään, jätätte vain tämän, ja teille satuloidaan heti toinen.

Albert aikoi lähteä, mutta pysähtyi vielä.

— Pidätte ehkä lähtöäni kummallisena, mielettömänä, sanoi nuori mies. — Ette ymmärrä, kuinka muutama sanomalehden rivi voi saada ihmisen epätoivoon. Lukekaa siis tämä lehti, lisäsi hän heittäen kreiville sanomalehden, — mutta vasta lähdettyäni, ettette näkisi minun punastuvan.

Ja kreivin kumartuessa ottamaan lehteä hän painoi kannukset hevosen kylkiin, joka kummastuneena siitä, että ratsumies luuli tarvitsevansa sellaisia keinoja, lähti kiittämään kuin nuoli.

Kreivin katse viipyi syvästi säälivänä ratsastajassa. Vasta, kun tämä oli kokonaan kadonnut näkyvistä, hän käänsi katseensa lehteen ja luki:

Se ranskalainen upseeri, joka oli Janinan pashan Alin palveluksessa ja josta *Impartial*-lehti kolme viikkoa sitten kertoi, mies, joka luovutti Janinan linnoituksen ja lisäksi vielä myi hyväntekijänsäkin turkkilaisille, oli todellakin siihen aikaan nimeltään Fernand, niin kuin arvoisa virkaveljemme on maininnut. Mutta sittemmin hän on lisännyt ristimänimeensä aatelinimen. Hänen nimensä on nykyään kreivi Morcerf, ja hän kuuluu päärien kamariin.

Tuo kaamea salaisuus, jonka Beauchamp jalomielisesti oli haudannut, ilmestyi siis näkyviin aseellisena kummituksena. Toinen sanomalehti, jolla oli asiasta tarkat yksityistiedot, oli heti seuraavana päivänä Albertin lähdettyä Normandiaan julkaissut nuo muutamat rivit, jotka olivat tehdä nuoren miehen hulluksi.

## 86. Tuomio

Kello kahdeksan aamulla Albert saapui aivan äkkiä Beauchampin luo. Kamaripalvelija tiesi odottaa häntä ja vei Morcerfin herransa huoneeseen, sillä tämä oli juuri kylvyssä.

— No? kysyi Albert.

— Odotin teitä, ystävä parka! vastasi Beauchamp.

— Tässä olen. Minun ei tarvitse sanoa teille, Beauchamp, että tiedän, ettei teidänkaltaisenne hyväsydäminen, kunnan mies ole puhunut tästä kenellekään, ettehän, ystäväni. Kun sitä paitsi lähetitte minulle sanan, niin onhan se parhaana todistuksena ystävydestänne. Älkäämme siis kuluttako aikaa turhiin puheisiin. Aavistatteko, mistäpäin tämä isku tulee?

— Sen sanon kohta teille parilla sanalla.

— Mutta kertokaa ensin minulle kaikki tämän kamalan petoksen yksityiskohdat.

Ja Beauchamp kertoi häpeän ja tuskan murtamalle ystävälleen mitä oli tapahtunut.

Kirjoitus oli ollut kaksi päivää aikaisemmin eräässä toisessa aamulehdessä, ja asian teki entistä vakavammaksi se, että tätä lehteä pidettiin hallituksen äänenkannattajana. Beauchamp istui aamiaista syömässä, kun uutinen osui hänen silmiinsä. Hän lähetti heti noutamaan ajuria ja lopettamatta ateriaansa riensi lehden toimitukseen. Vaikka Beauchampilla oli aivan päinvastaiset valtiolliset mielipiteet kuin tämän lehden päätoimittajalla, olivat he henkilökohtaisia ystäviä — niin kuin usein on laita.

Astuessaan toimitukseen Beauchamp näkee päätoimittajan hyvin tyytyväisenä lukemassa luultavasti itse laatimaansa kirjoitusta sokerijuurikkaiden viljelemisestä.

— Koska lehti on kädessä, sanoi Beauchamp, — ei minun tarvitsekaan selittää, miksi tänne tulen.

— Oletteko ehkä sokeriruokojen puolustaja? kysyi hallituksen lehden päätoimittaja.

— En, vastasi Beauchamp, — en tunne sitä kysymystä laisinkaan. Minä tulen aivan toisissa asioissa.

— Ja miksi tulette?

— Morcerfia koskevan kirjoituksen tähden.

— Sehän on totta. Eikö olekin merkillinen kirjoitus?

— Niin merkillinen, että voitte joutua syytteeseen kunnianloukkauksesta ja sekaannutte vaaralliseen riitajuttuun.

— En lainkaan. Uutisen ohella saimme kaikki todistuskappaleet ja tiedämme, että herra Morcerf tulee pysymään aivan siivolla. On isänmaan edun mukaista antaa ilmi tällaiset miehet.

Beauchamp tuli aivan sanattomaksi.

— Mutta kuka teille on antanut nämä tiedot? kysyi hän viimein, — sillä minun lehteni, joka ensimmäisenä tästä puhui, oli pakko vaieta todistusten puutteessa, ja onhan meillä suurempi syy kuin teillä paljastaa herra Morcerf, koska hän on päärien kamarin jäsen ja me kuulumme vastustuspuolueeseen.

— Hyvä Jumala, emme me suinkaan ole nuuskineet tätä häväistysjuttua, vaan se on meille ilmoitettu. Eilen saapui Janinasta eräs mies mukanaan täydellinen syytösaineisto, ja kun epäröimme painattaa sitä, vastasi hän antavansa siinä tapauksessa uutisen johonkin toiseen lehteen. Tiedättehän, Beauchamp, mitä merkitsee huomattava uutinen. Emme tahtoneet päästää tätä käsistämme. Nyt on isku isketty, ja se on niin ankara, että siitä puhutaan kautta Euroopan.

Beauchamp käsitti, ettei hänellä ollut täällä enää mitään tehtävää, ja poistui epätoivoissaan lähettääkseen pikalähetin Morcerfin luo.

Hän ei voinut Albertille kirjeessä ilmoittaa erästä toista seikkaa, sillä se tapahtui lähdön jälkeen. Päärien kamarissa, jossa kaikki tavallisesti oli hyvin rauhallista ja tasaista, vallitsi sinä päivänä kiihtynyt mieliala. Melkein kaikki olivat saapuneet ennen määräaika ja keskustelivat tästä ikävästä tapauksesta, joka varmasti kääntäisi yleisen huomion päärien kamarin tunnetuimpaan jäseneseen.

Sanomalehtikirjoitusta luettiin puoliääneen, tehtiin lisäyksiä ja muisteltiin yksityiskohtia, jotka selittivät asiaa. Virkatoverit eivät pitäneet kreivi Morcerfista. Hänen oli täytyntä niin kuin muidenkin nousukkaiden pysytellä hyvin korskeana säilyttääkseen asemansa. Vanha aatelisto nauroi hänelle, lahjakkaat karttoivat häntä, ja kunniansa puolesta moitteettomat pysyttelivät vaistomaisesti erillään hänestä. Näin oli kreivin asema sikäli ikävä, että hän helposti saattoi joutua sovitushuriksi. Kun Jumalan sormi kerran oli osoittanut hänet syylliseksi, niin jokainen huusi: Ristiinnaulitse!

Kreivi Morcerf itse ei tiennyt vielä mistään. Hän ei tilannut sanomalehteä, jossa tuo häpäisevä kirjoitus oli ollut, ja hän oli kuluttanut aamupäivänsä kirjeitten kirjoittamiseen ja ostamansa hevosen koettelemiseen.

Hän saapui siis tavalliseen aikaan päärien kamariin, pää pystyssä, ylpeänä, korskeana, astui vaunuistaan, kulki käytävän halki ja tuli istuntosaliin huomaamatta, miten ovenvartija epäröi päästää häntä sisään ja miten virkaveljet tervehtivät häntä vain puolittain.

Morcerfin tullessa oli istuntoa kestänyt jo puoli tuntia. Kreivi ei siis ollut tilanteen tasalla, vaan esiintyi aivan kuten ennenkin. Mutta kaikkien mielestä hän vaikutti entistä ylpeämmältä, ja hänen käyttäytymisensä tuntui hänen arvoasemaansa kadehtivien mielestä sopimattomalta, useiden mielestä kerskailulta ja muutamien mielestä röyhkeydeltä.

Kaikkesta huomasi, että päärien kamari kiihkein mielin odotti taistelun alkua. Kaikkien käsissä oli tuo syyttävä sanomalehti. Mutta niin kuin tavallisesti käy, ei kukaan tahtonut ensimmäisenä ryhtyä hyökkäämään. Lopulta eräs kunnianarvoinen pääri, Morcerfin julkinen vihamies, astui puhujalavalle niin juhlallisesti, että kaikki huomasivat odotetun hetken koittaneen.

Syntyi kuolemanhiljaisuus. Vain Morcerf ei tietänyt, miksi nyt tahdottiin niin tarkkaavina kuunnella puhujaa, jolle tätä kunniaa ei tavallisesti suotu.

Puhuja lausui rauhallisesti esipuheensa, jossa hän ilmoitti aikovansa käydä käsiksi asiaan, joka oli niin vakava, niin pyhä, niin tärkeä koko päärien kamarille, että hän pyysi virkaveljiänsä tarkkaan häntä kuuntelemaan.

Kuullessaan Janinan ja Fernandin nimen kreivi Morcerf kalpeni niin kovasti, että koko seura, jonka silmät ahnaina olivat kiintyneet häneen, vavahti.

Moraaliset haavat voi salata, mutta ne eivät koskaan mene umpeen. Aina ne tuottavat tuskaa, aina ne ovat valmiita vuotamaan verta, kun niihin koskee, ja ne pysyvät sydämessä verestävinä ja avoimina.

Sanomalehtikirjoituksen lukeminen lopetti hiljaisuuden, ja kuului sorinaa, joka kuitenkin pian taukosi, kun syyttäjä näytti aloittavan varsinaisen puheensa. Hän huomautti, kuinka suuresti hän oli arkaillut kajota tällaiseen asiaan ja kuinka hänen tehtävänsä oli vaikea. Herra Morcerfin ja koko eduskunnan kunnia oli kysymyksessä, puhuja sanoi puolustavansa sitä vaatimalla, että asiasta ryhdyttäisiin heti keskustelemaan. Lopuksi hän ehdotti, että oli asetettava tutkintalautakunta niin pian kuin mahdollista, jotta voitaisiin taistella panettelua vastaan, ennen kuin se oli liiaksi levinnyt. Tutkimuksen perusteella herra Morcerf voitaisiin jälleen saattaa siihen asemaan, joka hänellä jo kauan oli ollut yleisön edessä.

Tämä odottamaton, pelottava onnettomuus lamautti Morcerfin niin täydellisesti, että hän saattoi vain sopertaa muutaman sanan ja luoda harhailevia katseita virkaveljiinsä. Tällainen arkuus voi yhtä hyvin ilmaista syyttömän hämmennystä kuin syällisen häpeääkin, ja se herätti myötätuntoa häntä kohtaan. Todella jalot luonteet ovat aina valmiita olemaan myötätuntoisia, kun heidän vihollistaan kohdannut onnettomuus on suurempi kuin heidän vihansa.

Puheenjohtaja tahtoi äänestettäväksi, pannaanko tutkimus toimeen vai eikö. Ne, jotka äänestivät tutkimuksen puolesta, nousivat seisomaan, toiset jäivät istumaan. Tulos oli, että tutkimus päätettiin panna toimeen.

Kreiviltä kysyttiin, paljonko aikaa hän tarvitsee valmistautuakseen puolustamaan itseään.

Morcerfin rohkeus oli palannut, kun hän huomasi, että kamalasta iskusta huolimatta hän vielä eli.

— Herrat päärit, sanoi hän, — ajan avulla ei torjuta tällaisia iskuja, joita salaiset vihamieheni minuun suuntaavat jäädäkseen ehkä tekonsa tehtyään ainiaaksi varjoon. Salamaan, joka on minut hetkiseksi sokaissut, täytyy minun vastata heti paikalla, kuin ukkonen. Miksi en tällaisen puhdistautumisen sijasta saa vuodattaa vertani todistaakseni virkaveljilleni, että olen heidän vertaisensa?

Nämä sanat synnyttivät kuulijoissa edullisen mielialan syytettyä kohtaan.

— Pyydän siis, jatkoi hän, — että tutkimus pannaan toimeen niin pian kuin mahdollista, ja olen valmis jättämään eduskunnalle kaikki ne paperit, jotka voivat tässä tutkimuksessa tulla kysymykseen.

— Minä päivänä arvellette voivanne olla valmis? kysyi puheenjohtaja.

— Olen tästä päivästä alkaen eduskunnan käytettävänä, vastasi kreivi.

Puheenjohtaja soitti kelloa.

— Hyväksyykö eduskunta, että tutkimus aloitetaan vielä tänä päivänä? kysyi hän.

— Hyväksyy! kuului vastaukseksi.

Valittiin kaksitoistamiehinen lautakunta tutkimaan Morcerfin asiaa. Lautakunnan ensimmäinen istunto alkaisi kello kahdeksan samana iltana eduskunnan kansliassa. Jos useampia istuntoja tarvittaisiin, pidettäisiin ne samaan aikaan ja samassa paikassa.

Kun tämä päätös oli tehty, pyysi Morcerf lupaa saada poistua. Hän tahtoi mennä järjestämään niitä todistuskappaleita, jotka hän jo aikoja sitten oli koonnut puolustautuakseen tätä myrskyä vastaan. Viekas ja kukistamaton kun oli, oli hän aavistanut, että se kerran tulisi.

Beauchamp kertoi tämän kaiken Albertille, mutta paljon eloisemmin kuin me, koska me olemme jo

niin etäällä noista tapahtumista.

Kuunnellessaan Albert vapisi vuoroin toivosta, vuoroin suuttumuksesta, vuoroin häpeästä, sillä Beauchampin kertomuksista hän tiesi isänsä syylliseksi eikä inttänyt, miten hän olisi voinut todistaa syyttömyytensä. Päästyään näin pitkälle kertomuksessaan Beauchamp vaikeni.

— Entä sitten? kysyi Albert.

— Sittenkö? kysyi Beauchamp.

— Niin.

— Ystäväni, kysymykseenne saattaa minut kamalan vaikeaan asemaan.

Tahdotteko siis tietää jatkon?

— Tahdon aivan ehdottomasti, ystäväni, ja mieluummin kuulen sen teidän suustanne kuin muiden.

— No niin, kootkaa siis koko rohkeutenne, Albert, sillä ette ole sitä koskaan välttämättömämmin tarvinnut.

Albert pyyhkäisi kädellään otsaansa aivan kuin tunnustellakseen omaa voimaansa, niin kuin mies käydessään puolustamaan henkeänsä tarkastaa panssariaan ja taivuttelee miekkaansa.

Hän tunsu itsensä voimakkaaksi, sillä hän piti suonissaan polttavaa kuumetta tarmona.

— Jatkakaa! sanoi hän.

— Ilta tuli, jatkoi Beauchamp. — Koko Pariisi odotti tutkimuksen tulosta. Monet väittivät, että isänne ei tarvinnut tehdä muuta kuin astua esiin, ja koko syytös raukeaisi. Toiset taas väittivät, että kreivi ei tulekaan lautakunnan istuntoon; jotkut vakuuttivat nähneensä hänen lähteneen Brysseliin, ja toiset menivät jo kysymään poliisilaitokselta, oliko kreivi ottanut passin, niin kuin kerrottiin.

Tunnustan suoraan, että panin kaikki voimani liikkeelle päästäkseni salaa parvekkeelle erään nuoren pääriistäväni avulla, joka kuului tutkimuslautakuntaan. Hän tuli minua noutamaan ennen kello seitsemää, uskoi minut erään ovenvartijan huostaan, ja ennen kuin kukaan oli saapunutkaan, pääsin erääseen aitioon. Edessäni oli pylväs ja pimeys peitti minut aivan kokonaan; saatoin siis toivoa, että näkisin ja kuulisin kaiken, mitä tapahtuisi. Kello kahdeksalta olivat kaikki koolla.

Herra Morcerf saapui juuri, kun kahdeksanlyönnin viimeinen helähdys kuului. Hänen kädessään oli papereita, ja hän näytti tyyneltä. Vastoin tavallisuutta hän oli nyt käytökseltään vaatimaton, hänen pukunsa oli yksinkertainen ja jäykkä ja takki oli napitettu ylhäältä alas asti kuin vanhoilla sotilailla.

Hänen läsnäolonsa teki edullisen vaikutuksen. Lautakunta ei ollut lainkaan vihamielinen, ja useat sen jäsenistä tulivat tervehtimään kreiviä.

Albertin sydäntä vihloi, kun hän kuuli kaikki nämä yksityiskohdat, ja kuitenkin hän tunsu kesken tuskaansa jonkinmoista kiitollisuutta, hän olisi tahtonut syleillä noita miehiä, jotka sillä tavoin olivat osoittaneet kunnioitustaan hänen isäänsä kohtaan, kun tämän kunnia oli joutunut vaaraan.

— Sitten saapui vahtimestari ja antoi kirjeen puheenjohtajalle.

"Teillä on puheenvuoro, herra Morcerf", sanoi puheenjohtaja avaten kirjeen.

Kreivi aloitti puolustuspuheensa, ja minä vakuutan teille, jatkoi Beauchamp, — että se oli verraton ja tavattoman taitavasti laadittu. Hän näytti papereita, joiden mukaan Janinan visiiri oli viimeiseen asti kunnioittanut häntä luottamuksellaan, koska oli lähettänyt hänet neuvottelemaan hallitsijan kanssa pelastuksestaan. Hän näytti sormusta, vallanmerkkiä, jolla Ali-pasha tavallisesti sulki kirjeensä ja jonka hän oli antanut Morcerfille, että tämä voisi tulla hänen luokseen minä vuorokauden hetkenä tahansa, vaikkapa haaremiinkin. Pahaksi onneksi, jatkoi Morcerf, eivät neuvottelut vieneet odotettuun tulokseen, ja hänen palatessaan herransa luo tämä olikin jo kuollut. Mutta kuollessaan, sanoi kreivi, hän osoitti niin suurta luottamusta minua kohtaan, että uskoi huostaani vaimonsa ja tyttärensä.

Albert vavahti nämä sanat kuullessaan, sillä Beauchampin kuvaus johti hänen mieleensä Haydéen elämäntarinan, ja hän muisti, mitä nuori kreikkalaistyttö oli kertonut tästä matkasta sultaanin luo ja sormuksesta sekä miten hänet oli myyty ja viety orjuuteen.

— Minkä vaikutuksen teki kreivin puhe? kysyi Albert sitten peloissaan.

— Se teki minuun syvän vaikutuksen, sen myönnän, ja myöskin lautakuntaan, sanoi Beauchamp. — Puheenjohtaja vilkaisi hänelle tuotuun kirjeeseen, heräsi tarkkaavaiseksi, luki sen, luki uudelleen ja loi

terävän katseen Morcerfiin.

"Herra kreivi", sanoi hän, "sanoittehan, että Janinan visiiri uskoi huostaanne vaimonsa ja tyttärensä?"

"Sanoin", vastasi Morcerf, "mutta siinä samoin kuin kaikessa muussakin vainosi minua huono onni. Palatessani olivat Vasiliki ja hänen tyttärensä Haydée kadonneet."

"Tunsitteko heidät?"

"Kun oli läheisissä tekemisissä pashan kanssa ja kun hän ehdottomasti luotti minuun, jouduin useinkin näkemään heidät."

"Onko teillä mitään aavistusta heidän myöhemmästä elämästään?"

"On kyllä. Kuulin heidän menehtyneen suruun ja ehkä puutteeseenkin. En ollut rikas, henkeni oli alituudessa vaarassa, suureksi surukseni en voinut ryhtyä heitä etsimään."

Puheenjohtaja rypisti hiukan silmäkulmiaan.

"Hyvät herrat" sanoi hän, "olette kuulleet ja seuranneet herra kreivin selitystä. Voitteko, herra kreivi, hankkia kertomuksenne tueksi mitään todistajia?"

"En, ikävä kyllä", vastasi kreivi. "Kaikki ne, jotka olivat visiirin lähistössä tai tunsivat minut, ovat joko kuolleet tai joutuneet tietymättömiin. Kaikista niistä ranskalaisista, jotka ottivat osaa tähän kamalaan sotaan, olen vain minä enää elossa. Minulla ei ole muuta kuin Ali-Tebelinin kirjeet, ja ne näytin teille, minulla ei ole muuta kuin hänen valtansa merkki, sormuksensa, tässä. Mutta paras todistus, minkä voin antaa, on se, että tämän nimettömän hyökkäyksen jälkeen ei ole ilmaantunut ketään todistajaa, joka voisi kiistää kunniasanani ja nuhteettoman elämäni."

Kuului suosionosoituksen mutinaa. Ellei tänä hetkenä olisi ilmaantunut mitään muuta, Albert, olisi isänne voittanut.

Jäljellä oli enää vain äänestys, kun puheenjohtaja sanoi:

"Hyvät herrat ja herra kreivi, ette varmaankaan vastusta erään todistajan kuulemista. Hän väittää voivansa ilmoittaa tärkeitä asioita ja on vapaaehtoisesti tarjoutunut. Voimme olla varmoja siitä, että hän — päätellen herra kreivin sanoista — todistaa hänen syyttömyytensä. Tässä on kirje, jonka äsken sain. Päätättekö, että luen sen vai jätämmekö sen vaille huomiota?"

Herra Morcerf kalpeni ja kouraisi kädellään edessään olevia papereita, jotka ratisivat hänen sormiensa välissä.

Lautakunta päätti, että kirje oli luettava. Kreivi näytti mieltävältä, eikä hänellä ollut mitään mielipidettä ilmaistavana.

Puheenjohtaja luki siis seuraavan kirjeen:

Herra puheenjohtaja.

Voin ilmoittaa hyvin tärkeitä asioita sille tutkintalautakunnalle, jonka toimeksi on annettu ottaa selkoa kenraaliluutnantti, kreivi Morcerfin toiminnasta Epeiroksessa ja Makedoniassa.

Puheenjohtaja vaikenä hetkiseksi.

Kreivi Morcerf kalpeni. Puheenjohtaja kysyi katseellaan läsnä olevien mielipidettä.

"Jatkakaa!" huudettiin joka taholta.

Puheenjohtaja jatkoi:

Olin siellä, missä Ali-pasha kuoli, näin hänen viimeiset hetkensä, tiedän, minne Vasiliki ja Haydée joutuivat. Olen tutkijalautakunnan käytettävänä, jopa vaadinkin kunniaa saada tulla todistamaan. Olen sinä hetkenä, jolloin tämä kirje teille ojennetaan, eduskunnan eteisessä.

"Entä kuka on tuo todistaja, tai pikemmin sanoen vihollinen?" kysyi kreivi ääni väristen.

"Sen saamme kohta tietää", vastasi puheenjohtaja. "Onko lautakunta sitä mieltä, että todistajaa on kuulusteltava?"

"On, on", vastasivat kaikki yht'aikaa.

Kutsuttiin vahtimestari sisään.

"Vahtimestari", kysyi puheenjohtaja, "onko eteisessä ketään odottamassa?"

"On, herra puheenjohtaja."

"Kuka hän on?"

"Eräs nainen palvelijan saattamana."

Kaikki katsoivat toisiinsa.

"Pyytäkää tuota naista astumaan sisään", sanoi puheenjohtaja.

Kului viisi minuuttia, ja vahtimestari saapui uudelleen. Kaikkien silmät olivat kääntyneet oveen päin, ja minä, sanoi Beauchamp, — olin saman odotuksen ja levottomuuden vallassa kuin muutkin.

Vahtimestarin jäljestä astui nainen, joka oli kokonaan verhoutunut tiheään huntuun. Hunnun läpi hämmöttävistä muodoista ja hajuvesien tuoksusta voi päätellä, että hän oli nuori ja ylhäinen nainen, mutta ei mitään muuta.

Puheenjohtaja pyysi silloin naista ottamaan huntunsa pois, ja silloin näimme, että hän oli kreikkalaispukuinen, tavattoman kaunis nuori nainen.

— Se oli hän! sanoi Albert.

— Kuka hän?

— Haydée.

— Kuka sen teille on sanonut?

— Minä arvaan. Mutta jatkakaa, Beauchamp. Näettehän, että olen tyyni ja kestäen kaiken. Ja loppu on kuitenkin aivan lähellä.

— Herra Morcerf, jatkoi Beauchamp, — katsoi tähän naiseen uteliaisuudensekaisella kauhulla. Hänen elämänsä tai kuolemansa riippui tuon kauniin naisen sanoista. Muiden mielestä seikkailu oli niin omituinen ja jännittävä, että herra Morcerfin langettaminen tai vapauttaminen muuttui aivan sivuasiaksi.

Puheenjohtaja viittasi nuorta naista istumaan, mutta tämä ilmaisi päänyökkäyksellä haluavansa jäädä seisomaan. Kreivi oli vaipunut nojatuoliinsa, ja huomasi selvästi, että hänen jalkansa eivät kannattaneet.

"Madame", sanoi puheenjohtaja, "olette kirjoittanut lautakunnalle luvaten antaa tietoja Janinaa koskevassa asiassa ja olette ilmoittanut nähneenne omin silmin kaiken."

"Niin olen", vastasi tuntematon hurmaavan surumielisesti, ja hänen äänessään oli itämaisille kansoille ominainen sointuvuus.

"Sallikaa minun kuitenkin huomauttaa, että silloin teidän täytyi olla hyvin nuori."

"Olin nelivuotias, mutta kun nämä tapaukset merkitsivät minulle äärettömän paljon, ei vähäisinkään yksityiskohta ole muististani haihtunut eikä mikään seikka mielestäni unohtunut."

"Mutta kuka olette, koska nämä tapaukset merkitsevät teille niin paljon?"

"Olihan silloin kysymyksessä isäni henki", vastasi nuori tyttö, "ja minun nimeni on Haydée. Olen Janinan pashan Ali-Tebelinin ja hänen vaimonsa Vasilikin tytär."

Vaativuuden ja samalla ylpeyden puna, joka nousi nuoren naisen poskille, hänen leimuava katseensa ja olemuksensa majesteettisuus teki kaikkiin läsnäolijoihin syvän vaikutuksen.

Mitä kreiviin tulee, ei hän olisi ollut sen masentuneempi, vaikka salama olisi avannut kuilun hänen eteensä.

"Madame", sanoi puheenjohtaja kunnioittavasti kumarrettuaan, "sallikaa minun tehdä teille yksi ainoa kysymys, joka ei millään tavoin osoita minun epäilevän sanojanne. Voitteko todistaa sen, mitä olette sanonut?"

"Voin kyllä", sanoi Haydée, ottaen harsonsa alta tuoksuvasta sahviaanista tehdyn pussin, "sillä tässä



on syntymätodistukseni, jonka ovat allekirjoittaneet isäni ja hänen ylhäisimmät sotilaansa. Syntymätodistukseni ohella on tässä kastetodistukseni, sillä isäni antoi kasvattaa minut äitini uskonnon mukaan, ja tämän paperin alle ovat Makedonian ja Epeiroksen primakset painaneet sinettinsä. Ja tässä on ehkä kaikkein tärkein paperi, kauppakirja, josta käy ilmi, että äitini ja minut myytiin armenialaiselle El-Kobbirille ja että meidät myi ranskalainen upseeri, joka tehdessään häpeällisen sitoumuksensa Portin kanssa oli pidättänyt itselleen oikeuden saada pitää saaliinaan hyväntekijänsä puolison ja tyttären. Hän myi meidät tuhannesta kukkarosta, siis noin neljästä sadastatuhannesta frangista."

Kreivi Morcerfin kasvot tulivat vihertävän kalpeiksi ja silmät veristyivät hänen kuullessaan tämän kamalan syytöksen, jonka läsnäolijat ottivat vastaan kuolemanhiljaisina.

Haydée, joka kylmässä tyyneydessään oli uhkaavampi kuin jos olisi raivonnut, ojensi puheenjohtajalle arabiankielellä kirjoitetun kauppakirjan.

Koska oli otaksuttu, että jokin asiapaperi saattoi olla arabian-, uuskreikan- tai turkinkielinen, oli eduskunnan tulkki saapuvilla. Hänet kutsuttiin sisään. Eräs pääri, joka oli tutustunut arabiankieleen Egyptin sodan aikana, seurasi kirjoitusta tulkin lukiessa ääneen:

Minä, El-Kobbir, orjakauppias, Hänen Majesteettinsa Sulttaanin haaremihankkija, tunnustan täten vastaanottaneeni sulttaanille annettavaksi ranskalaiselta kreivi Monte-Cristolta kahdentuhannen kukkaron arvoiseksi arvioidun smaragdin maksuksi yksitoistavuotiaasta kristitystä orjattaresta, jonka nimi on Haydée ja joka tunnetusti on Janinan pasha vainajan Ali-Tebelinin ja hänen lempivaimonsa Vasilikin tytär; hänet ja äitinsä, joka kuoli Konstantinopoliin tultuaan, myi minulle seitsemän vuotta sitten visiiri Ali-Tebelinin palveluksessa ollut ranskalainen kapteeni Fernand Mondego.

Edellä mainitun kaupan olen tehnyt Hänen Korkeutensa Sulttaanin nimessä ja valtuudella kahdentuhannen kukkaron hintaa vastaan.

Tehty Konstantinopolissa, Hänen Korkeutensa Sulttaanin valtuudella vuonna 1247 hedshran jälkeen.

Allekirjoittanut: *El-Kobbir*.

Jotta tämä kauppakirja saisi laillisen arvon, voiman ja takuun, on myyjä sitoutunut painattamaan sen alle valtakunnan sinetin.

Kauppiaan sinetin vieressä oli todellakin sulttaanin sinetti.

Tämän lukemisen ja sinetin näkemisen jälkeen syntyi kamala hiljaisuus. Kreivissä ei ollut eloa muualla kuin katseessa, ja tämä oli aivan kuin vastoin hänen tahtoaan verestävänä ja kiiluvana suuntautunut Haydéeen.

"Madame", sanoi puheenjohtaja, "emmekö voi kuulustella kreivi Monte-Cristoa, joka tällä hetkellä luullakseni on Pariisissa?"

"Kreivi Monte-Cristo, minun toinen isäni, lähti Normandiaan kolme päivää sitten", sanoi Haydée.

"Kuka siis on neuvonut teitä menettelemään tällä tavoin, mistä teitä kiitämme ja minkä varsin hyvin ymmärrämme, kun tiedämme syntyperänne ja karsimanne tuskat?" kysyi puheenjohtaja.

"Minun toimintaani määrää kunnioitukseni isäni muistoa kohtaan ja oma tuskani", sanoi Haydée. "Jumala antakoon minulle anteeksi, että olen aina ajatellut kosta, vaikka olenkin kristitty. Kun tultuani Ranskaan sain tietää tuon konnan asuvan Pariisissa, olen koko ajan pitänyt korvani auki. Elän erilläni muista suojelijani talossa, rakastan yksinäisyyttä ja mietiskelyä. Mutta kreivi Monte-Cristo pitää minusta isällistä huolta, eikä mikään seuraelämän tapaus ole minulle outo, vaikkakin kuulen siitä vain kaukaisen huminan. Luen kaikkia sanomalehtiä, saan kaikki kuvateokset ja uudet nuotit; ja seuratessani näin toisten elämää tulini huomanneeksi, mitä oli tapahtunut päärien kamarissa aamupäivällä, ja tiesin, mitä tapahtuisi illalla... Silloin kirjoitin."

"Siis kreivi Monte-Cristo ei mitenkään ole tämän tekonne takana?"

"Hän ei tiedä siitä mitään, ja pelkäänpä hänen pahastuvan saatuaan tästä kuulla. Mutta päivä, jona saan tilaisuuden kostaa isäni puolesta, on minulle kaunis päivä", sanoi nuori tyttö luoden taivaaseen loistavat silmänsä.

Koko tänä aikana ei kreivi ollut virkkanut sanaakaan. Hänen virkaveljensä katsoivat häneen ehkä sääliä nähdessään loistavan elämänuran menevän säpäleiksi naisen henkäisystä. Hänen kasvonsa synkistyivät synkistymistään.

"Herra Morcerf", sanoi puheenjohtaja, "tunnustatteko tämän naisen Janinan pashan Ali-Tebelinin tyttärekseksi?"

"En", sanoi Morcerf kooten viimeisetkin voimansa, "tämä on vihollisten keksimä juoni."

Haydée oli katsonut oveen päin aivan kuin odottaen, että joku tulisi sieltä.

Kun hän nyt kääntyi ja huomasi kreivin hän kiljaisi ja sanoi:

"Vai et tunne minua, mutta minä tunnen sinut! Olet Fernand Mondego, ranskalainen upseeri, joka oli neuvomassa jalon isäni sotilaita. Sinä luovutit Janinan linnoituksen, sinä, joka lähetettiin Konstantinopoliin keskustelemaan sulttaanin kanssa hyväntekijäsi elämästä ja kuolemasta, toit väärän firmaanin, jossa annettiin täydellinen armo, ja tällä väärällä firmaanilla sait pashalta sormuksen ja sait Selimin, tulenhaltijan, tottelemaan, sinä lävistit tikarilla Selimin, sinä myit meidät, äitini ja minut orjakauppias El-Kobbirille! Murhaaja, murhaaja, murhaaja, sinun otsallasi on vieläkin valtiaasi verta, katsokaa kaikki!"

Nämä sanat lausuttiin niin suurella totuuden hehkulla, että kaikkien katseet ehdottomasti suuntautuivat kreivin otsaan, ja hän itsekin pyyhkäisi sitä kädellään, aivan kuin olisi tuntenut sen kosteaksi Alin verestä.

"Te siis tunnette herra Morcerfin Fernand Mondegoksi?"

"Tottahan minä hänet tunnen!" huudahti Haydée. "Oi äitini! Sinä sanoit minulle: 'Olit vapaa, sinulla oli isä, jota rakastit, sinä olit säädetty tulemaan melkein kuningattareksi! Katso tarkkaan tuota miestä, hän teki sinusta orjan, pisti isäsi pään keihään kärkeen, myi meidät, petti meidät! Katso tarkkaan hänen oikeaa kättään, jossa on leveä arpi. Jos unohdatkin hänen kasvonsa, niin muistat aina tuon käden, johon on laskettu orjakauppias El-Kobbirin kultarahat yksitellen!' Tietysti minä hänet tunnen! Sanokoon hän kerta vielä, ettei hän minua tunne."

Jokainen sana iski kuin vasara Morcerfiin ja kukisti hänen tarmonsia pala palalta; hän piilotti kätensä, jossa todellakin oli iso arpi, ja vaipui synkän epätoivon vallassa tuoliinsa.

Tämä kohtaus sai läsnäolijoiden mielet kuohuksiin, niin kuin pohjoistuuli saa puun lehdet lentämään.

"Kreivi Morcerf", sanoi puheenjohtaja, "älkää lannistuko vaan vastatkaa. Oikeus on yläpuolella kaikkien ja kohtelee kaikkia tasapuolisesti; se ei salli vastustajienne teitä sortaa, vaan antaa teille keinot puolustautuaksenne. Tahdotteko, että ryhdytään uusiin tutkimuksiin? Tahdotteko, että määrään kaksi jäsentä matkustamaan Janinaan? Puhukaa!"

Morcerf ei vastannut.

Silloin kaikki lautakunnan jäsenet katsoivat kauhuissaan toisiinsa. He tiesivät, että kreivi oli luonteeltaan voimakas ja väkivaltainen. Tämän miehen vastustuskyvyn saattoi riittää vain pelottavan voimakkaalla iskulla. He odottivat, että tätä unenkaltaista hiljaisuutta seuraisi herääminen kuin salaman isku.

"Mihin päätökseen tulette?" kysyi puheenjohtaja.

"En mihinkään", sanoi kreivi käheällä äänellä ja nousi.

"Ali-Tebelinin tytär on siis puhunut totta? Hän on siis pelottava todistaja, jonka väitteisiin ei syyllinen uskalla vastata kieltävästi? Olette siis todellakin tehnyt kaiken, mistä hän teitä syyttää?"

Kreivi loi ympärilleen epätoivoisen katseen, joka olisi voinut saada tiikeritkin helymään, mutta ei voinut järkyttää tuomareita. Sitten hän nosti katseensa kupukattoa kohden, mutta loi sen taas maahan kai peläten, että katto voisi aueta ja paljastaa näkyviin toisen tuomioistuimen, taivaan, ja toisen tuomarin, Jumalan.

Sitten hän repäisi takkinsa auki, sillä hän tunsu tukehtuvansa, ja syöksyi ulos salista kuin mielipuoli. Hetkisen kaikui vielä hänen askelensa holvikaton alla, sitten kuului vaununpyörien jyrinä, kun ne vierivät rakennuksen porttiholvista.

"Hyvät herrat", sanoi puheenjohtaja, kun taas oli hiljaista, "onko kreivi Morcerf tehnyt petoksen, rikkonut sanansa ja käyttäytynyt kunnottomasti?"

"On", vastasivat kaikki tutkimuslautakunnan jäsenet yhteen ääneen.

Haydée oli jäänyt paikalleen istunnon loppuun asti. Hän kuuli kreivin tuomion, eikä pieninkään piirre hänen kasvoillaan ilmaissut iloa eikä sääliä.

Sitten hän laski hunnun kasvoilleen, kumarsi majesteettillisesti puheenjohtajalle ja astui pois niin ylväästi kuin Vergilius väittää jumalattarien astuvan.

## 87. Taisteluhaaste

— Käytin hyväkseni hiljaisuutta sekä salissa vallitsevaa hämärää ja poistuin, jatkoi Beauchamp. — Ovelle odotti minua vahtimestari, joka oli minut sisäänkin vienyt. Hän kuljetti minut monen käytävän kautta pienelle ovelle, josta tulin Vaugirard-kadulle. Poistuin mieli samalla murtuneena ja ihastuneena — suokaa anteeksi, että sanon sen suoraan —, murtuneena teidän tähtenne, mutta ihastuneena isänsä puolesta kostavan nuoren tytön aateluudesta. Olen sitä mieltä, että tulkoon tämä paljastus miltä taholta tahansa, vaikkapa vihamies olisi sen saanut aikaan, niin hän on vain kohtalon välikappale.

Albert peitti silmänsä molemmilla käsillään. Sitten hän kohotti häpeästä punaiset ja kyynelten kostuttamat kasvonsa ja tarttuen Beauchampin käsivarteen sanoi:

— Ystäväni, elämäni on mennyttä. Mutta minulla on nyt muutakin tehtävää kuin sanoa, että tämä on kohtalon isku; tahdon etsiä käsiini miehen, joka tällä tavalla minua vainoo. Saatuaani tietää, kuka hän on, surmaan hänet tai hän minut. Olen varma siitä, että tässä työssä minua auttaa ystävyttenne, ellei halveksiminen ole sitä kokonaan sydämässänne surmannut.

— Halveksiminenko, ystäväni? Millä tavoin te olisitte osallinen tähän onnettomuuteen? Jumalan kiitos emme elä enää siinä ajassa, jossa järjettömät ennakkoluulot tekivät pojat edesvastuullisiksi isiensä teoista. Aloittakaa elämäenne alusta, Albert, sehän on ollut vasta lyhyt, mutta ei vielä koskaan ole kauniin päivän nousu ollut kirkkaampi kuin teidän. Olette nuori, rikas, jättäkää Ranska. Kaikki unohtuu pian tässä suuressa Babylonissa, jossa elämä on kiihkeää ja maku vaihtuu. Kolmen neljän vuoden päästä palaatte tänne mentyänne naimisiin jonkun venäläisen ruhtinattaren kanssa, eikä kukaan enää muistele sitä, mikä tapahtui eilen, saatikka sitä, mikä tapahtui kuusitoista vuotta sitten.

— Kiitos, rakas Beauchamp, suuresta ystävällisyydestä, joka on tämän ehdotuksenne takana, mutta en voi menetellä niin. Ymmärrättehän, että koska olen tässä asiassa osallinen, en voi nähdä sitä samalla tapaa kuin te. Se, mikä teidän mielestänne on taivaan kosta, on minun mielestäni alkuisin paljon likaisemmasta lähteestä. Sallimus tuntuu tässä asiassa hyvin vieraalta, sen tunnustan suoraan, ja taivaallisen palkitsijan ja rankaisijan asemesta saankin varmaan käsiini näkyväisen olennon, jolle koston kaiken, niin, kaiken, mitä olen jo kuukauden ajan saanut kärsiä, sen vannon! Sanon vielä kerran, että nyt haluan palata todelliseen elämään. Jos vielä olette ystäväni, niin auttakaa minua pääsemään selville siitä, kuka tämän kaiken on aiheuttanut.

— Olkoon siis niin, sanoi Beauchamp. — Jos välttämättä tahdotte laskeutua maan päälle, niin teen minäkin sen, jos tahdotte etsiä vihamiestä, niin seuraan teitä. Ja minä löydän hänet, sillä tämä koskee melkein yhtä läheisesti minun kunniaani kuin teidänkin.

— Ymmärrättehän, Beauchamp, että meidän pitää ryhtyä tutkimuksiin heti paikalla, viivyttämättä. Jokainen viivytyksen hetki on minulle ikuisuus. Ilmiantajaa ei vielä ole rangaistu, hän siis voi toivoa pääsevänsä vapaaksi kaikesta. Ja kautta kunniani, siinä hän erehtyy!

— Kuulkaahan sanojani, Morcerf.

— Huomaan, että tiedätte jotakin. Sanokaa, ja annatte minulle elämän uudelleen.

— En voi sanoa olevani oikeilla jäljillä, mutta ainakin tämä on valonsäde pimeydessä. Seuraamalla tätä valoa ehkä pääsemme perille.

— Sanokaa, näettehän, että menehdyn kärsimättömyydestä.

— No niin, tahdon kertoa teille erään seikan, josta en tahtonut puhua Janinasta palatessani.

— Puhukaa.

— Tapaus on seuraava. Olin tietysti tiedustelemassa kaupungin suurimmalta pankkiirilta asiaa. Heti kun olin maininnut asiani, mutta en ollut vielä ennättänyt lausua nimeännekään, hän jo sanoi: "Arvaan kyllä, miksi tulette tänne." — "Kuinka niin?" — "Koska minulta kyseltiin samaa tuskin kaksi viikkoa sitten." — "Kuka kyseli?" — "Eräs pariisilainen pankkiiri, jonka kanssa olen asioissa." — "Minkä niminen?" — "Herra Danglars."

— Hän! huudahti Albert. — Hän on todellakin jo pitkän aikaa vainonnut isääni, jota hän sekä vihaa

että kadehtii. Tuo muka kansanvaltainen mies ei voi antaa kreivi Morcerfille anteeksi sitä, että tämä on pääri. Entä sitten tuo kihlauksen purkaminen ilman mitään syytä! Hän se on ollut.

— Tutkikaa, Albert, mutta älkää hätäilkö, tutkikaa, sanon minä, ja jos asia on tosi...

— Jos asia on tosi, niin hän saa kalliisti maksaa kaikki kärsimykseni.

— Muistakaa, Morcerf, hän on jo vanhanpuoleinen mies.

— Välitän yhtä vähän hänen iästään kuin hän on välittänyt sukuni kunnia. Jos hän tahtoi kostaa isälleni, niin miksi hän ei iskenyt suoraan? Hän pelkäsi astua silmätysten toisen miehen eteen!

— Albert, en arvostele teitä millään tavoin, tahdon vain hillitä teitä. Albert, menetelkää viisaasti.

— Olkaa huoleti, te saatte tulla mukanani. Tällaisia juhlallisia asioita on käsiteltävä todistajan läsnä ollessa. Jos herra Danglars on syyllinen, niin joko hän tai minä olemme ennen tämän päivän loppua lakanneet elämästä. Tahdon valmistaa komeat hautajaiset kunnialleni.

— Jos kerran olette asian päättänyt, on päätös heti pantava täytäntöön. Tahdotte tavata Danglars'in, lähtekäämme heti.

He lähettivät noutamaan ajuria. Tullessaan pankkiirin talon edustalle he näkivät Andrea Cavalcantin vaunujen ja palvelijan odottelevan herraansa.

— Tämähän sattuu oivallisesti, sanoi Albert synkkänä. — Ellei herra Danglars tahdo taistella kanssani, niin surmaan hänen vävynsä. Cavalcanti kai ainakin ryhtyy kaksintaisteluun.

Kun pankkiirille ilmoitettiin, että Albert de Morcerf tahtoi häntä tavata, hän — tietäen mitä edellisenä päivänä oli tapahtunut — kieltäytyi ottamasta vastaan. Mutta kieltö tuli liian myöhään, sillä Albert oli kulkenut palvelijan kintereillä, kuuli pankkiirin vastauksen, avasi väkivalloin oven ja astui huoneeseen.

— Hyvä herra, sanoi Danglars, — enkö enää ole herra talossani, enkö saa ottaa tai olla ottamatta vastaan vieraita oman mieleni mukaan? Menette totisesti liian pitkälle.

— En, vastasi Albert kylmästi. — Tämä on sellainen tapaus, jossa tietyt henkilöt on otettava vastaan, ellei tahdo esiintyä pelkurina.

— Mitä minusta tahdotte?

— Minä tahdon, sanoi Albert lähestyksen ja ollen muka huomaamatta Cavalcantia, joka nojautui lieden reunaan, — tahdon määrätä kohtaamispaikan jossakin syrjäisessä kolkassa, jossa kukaan ei meitä kymmenen minuutin aikana häiritse, en muuta. Sinne tulleista kahdesta jää toinen paikalle.

Danglars kalpeni, Cavalcanti liikahti. Albert kääntyi nuoren miehen puoleen sanoen:

— Tulkaa te, herra kreivi, jos mielenne tekee, teillä on siihen oikeus, sillä kuuluttehan melkein perheeseen, ja minä suostun tällaisiin kohtauksiin jokaisen kanssa, jonka mieli tekee.

Cavalcanti katsoi kummastuneena Danglars'iin, joka ponnistaen voimansa nousi ja lähestyi nuoria miehiä. Albertin hyökkäys Andreaa vastaan saattoi asian toiselle tolalle, ja Danglars toivoi, että Albertin käynnillä olikin toinen syy kuin mitä hän oli olettanut.

— Jos tulette tänne etsimään riitaa tämän herran kanssa siksi, että olen antanut hänelle etusijan teidän rinnallanne, sanoi hän Albertille, — niin sanon jo edeltä käsin, että nostan tästä oikeudenkäynnin.

— Erehdytte, sanoi Albert alakuloisesti hymyillen, — en puhu vähääkään avioliitosta enkä kääntynyt herra Cavalcantin puoleen minkään muun vuoksi kuin siksi, että hän näytti haluavan sekaantua keskusteluamme. Sitä paitsi olette oikeassa, etsin tänään riitaa kaikkien kanssa. Mutta olkaa rauhassa, herra Danglars, etusija kuuluu teille.

— Hyvä herra, sanoi Danglars suuttumuksesta ja pelosta kalveten, — huomautan teille, että jos tielleni osuu vihainen koira, niin tapan sen, enkä tee siinä väärin, teen päinvastoin palveluksen yhteiskunnalle. Jos olette raivoissanne ja aiotte purra minua, ilmoitan jo edeltäpäin, että tapan teidät säälimättä. Onko minun syyntä, jos isänne on häpäissyt nimensä?

— On, raukka, huusi Morcerf, — se on sinun syyntä!

— Minunko syyntä, sanoi Danglars. — Olettehan hullu! Tunnenko minä Kreikan historiaa? Olenko siinä

maassa matkustellut? Minäkö olen kehottanut isäanne myymään Janinan linnoituksen, pettämään...

— Vaiti! sanoi Albert käheällä äänellä. — Te ette ole tätä tekoa ja tätä onnettomuutta saanut aikaan, mutta te olette tekopyhänä tuonut sen ilmi.

— Minäkö?

— Niin, te! Mistä muualta ilmianto olisi voinut tulla?

— Ettekö ole nähnyt sanomalehtiä: Janinasta!

— Kuka on kirjoittanut Janinaan?

— Janinaanko?

— Niin. Kuka on kirjoittanut saadakseen tietoja isästäni?

— Minun mielestäni kuka tahansa voi kirjoittaa Janinaan.

— Mutta yksi ainoa on sen tehnyt.

— Yksikö ainoa?

— Niin, te.

— Kirjoitin kyllä. Kun kerran aikoo antaa tyttärensä nuorelle miehelle vaimoksi, voi ottaa selkoa tuon nuoren miehen sukulaisista. Se ei ole ainoastaan oikeuteni vaan velvollisuutenikin.

— Kirjoititte, sanoi Albert, — ja tiesitte jo edeltäpäin, minkä vastauksen saisitte.

— Minäkö? En tietänyt, huudahti Danglars, ja hänen esiintymisensä varmuus ei johtunut niin paljon pelosta kuin säälistä, sillä kaikesta huolimatta hän sääli tuota nuorta miestä. — Minussa ei olisi koskaan herännyt ajatusta kirjoittaa Janinaan. Enhän tuntenutkaan Janinan oloja.

— Joku toinen siis yllytti teidät kirjoittamaan?

— Niin.

— Kuka hän oli...? Sanokaa ... ilmaiskaa...

— Miksikä en! Puhuin isänne menneisyydestä, sanoin, että kukaan ei tietänyt, mistä hänen rikkautensa oli saanut alkunsa. Kyseessä oleva henkilö tiedusteli, missä isänne oli rikkautensa koonnut. Vastasin: Kreikassa. Silloin hän sanoi minulle: Kirjoittakaa siis Janinaan.

— Ja kuka tämän neuvon teille antoi?

— Kreivi Monte-Cristo, teidän oma ystävänne.

— Käsikö kreivi Monte-Cristo teidän kirjoittaa Janinaan?

— Käski, ja minä kirjoitin. Tahdotteko nähdä kirjeeni, voin ne teille näyttää.

Albert ja Beauchamp katsoivat toisiinsa.

— Hyvä herra, sanoi Beauchamp, joka tähän asti ei vielä ollut puhunut mitään, — te siis syytätte kreivi Monte-Cristoa, joka ei ole Pariisissa eikä voi itseään puolustaa.

— En syytä ketään, sanoi Danglars, — kerron vain, kuinka asian laita on, ja olen valmis toistamaan kaiken kreivi Monte-Criston läsnä ollessa.

— Tietääkö kreivi, minkä vastauksen saitte?

— Näytin hänelle kirjeen.

— Tiesikö hän, että isäni ristimänimi oli Fernand ja hänen sukunimensä Mondego?

— Tiesi, sillä olin maininnut sen hänelle jo aikoja sitten. En ole tässä asiassa tehnyt sen enempää, kuin jokainen muu minun sijassani olisi tehnyt; ehkä olen tehnyt vähemmänkin. Kun tämän vastauksen saatuani isänne tuli kreivi Monte-Criston kehotuksesta pyytämään tytärtäni vaimoksenne, niin kuin tapana on silloin, kun asioista tahdotaan päästä selvyyteen, vastasin hänelle kieltävästi. Tein sen antamatta mitään selitystä, tekemättä asiaa julkiseksi. Miksi olisinkaan siitä nostanut melua? Mitä

herra Morcerfin kunnia tai häpeä minuun kuuluu? Eihän siitä arvopaperien hinta nouse tai laske.

Albert tunsu punan nousevan otsalleen. Hän ei enää voinut epäilläkään. Danglars oli kyllä puolustuksessaan halpamainen, mutta hän esiintyi varmasti niin kuin ainakin mies, joka ainakin osapuulleen puhuu totta, ei omantuntonsa vaan pelon pakottamana. Ja mitä Morcerf oikeastaan etsi? Hän ei tahtonut tietää, kuinka suuressa määrässä Danglars tai Monte-Cristo olivat syyllisiä, vaan hän tahtoi kohdata miehen, joka vastaisi tekemästään loukkauksesta ja olisi valmis ryhtymään kaksintaisteluun. Ja siihen hän ei millään keinolla saisi Danglars'ia, sen hän huomasi.

Sitä paitsi johtui nyt hänen mieleensä monta seikkaa, joihin hän ei ennen ollut kiinnittänyt huomiota. Monte-Cristo tiesi kaiken, koska hän oli ostanut Ali-pashan tyttären, ja juuri hän oli neuvonut Danglars'ia kirjoittamaan Janinaan. Vastauksen saavuttua hän oli suostunut esittelemään Albertin Haydéelle. Hän oli sallinut keskustelun siirtyä Alin kuolemaan, ei ollut kieltänyt nuorta tyttöä kertomasta, mutta oli epäilemättä antanut uuskreikankielellä määräyksiä, joiden mukaisesti Haydé salasi sen, että kysymys oli Fernand Mondegosta. Olihan hän sitä paitsi kieltänyt Albertia mainitsemasta isänsä nimeä Haydéen kuullen. Sen lisäksi hän oli vienyt Albertin Normandiaan, kun tiesi salaisuuden puhkeavan ilmi. Kaikesta päättäen kreivi noudatti tiettyä laskelmaa ja oli liitossa hänen isänsä vihamiesten kanssa.

Albert vei Beauchampin syrjään ja ilmaisi hänelle kaikki nämä ajatuksensa.

— Olette oikeassa, sanoi tämä. — Herra Danglars on pitänyt huolta ainoastaan asian karkeasta ja aineellisesta puolesta. Kreivi Monte-Cristolta teidän tulee vaatia selitystä.

Albert kääntyi Danglars'in puoleen.

— Hyvä herra, sanoi hän, — ymmärrättehän, etten vielä lopullisesti sano teille hyvästi. Tahdon tietää, onko syytöksissänne perää, ja menen heti paikalla ottamaan siitä selkoa kreivi Monte-Cristolta.

Kumartaen pankkiirille hän poistui Beauchampin seurassa vähääkään välittämättä Cavalcantista.

Danglars saattoi heitä ovelle asti ja vakuutti vielä kerran, että hän ei tuntenut mitään mieskohtaista vihaa kreivi Morcerfia kohtaan.

## 88. Solvaus

Pankkiirin oven ulkopuolella Beauchamp pysäytti Morcerfin.

— Kuulkaahan, sanoi hän, — sanoin äsken herra Danglars'in luona, että teidän tuli vaatia selitystä kreivi Monte-Cristolta.

— Niin sanoitte, ja nyt lähdemme hänen luokseen.

— Odottakaahan hiukan, Morcerf. Miettikää ensin asiaa tarkemmin.

— Mitä miettimistä siinä on?

— Otatte vakavan askelen.

— Eihän se ole sen vakavampi kuin herra Danglars'inkaan luokse meneminen.

— On kyllä. Herra Danglars on rahamies, ja rahamiehet tietävät varsin hyvin, kuinka paljon panevat vaaraan, jos ryhtyvät kevytmielisesti kaksintaisteluun. Monte-Cristo sitä vastoin on, ainakin otaksuttavasti, aatelismies. Mutta ettekö pelkää, että aatelismiehen takana piilee taistelupukari?

— En pelkää muuta, kuin että hän mahdollisesti ei suostukaan kaksintaisteluun.

— Olkaa varma siitä, että hän kyllä suostuu, sanoi Beauchamp. — Pelkäänpä, että hän osaa liiankin hyvin taistella. Olkaa varuillanne!

— Hyvä ystävä, sanoi Morcerf hymyillen, — sitähan minä toivonkin. Kauneinta mitä minulle voi tapahtua, on, että saan kaatua isäni puolesta. Se pelastaa meidät kaikki.

— Äitinne kuolee suruun!

— Äiti parka, sanoi Albert peittäen silmänsä, — sen tiedän kyllä. Mutta parempi on hänen kuolla suruun kuin häpeään.

— Onko päätöksenne horjumaton?

— On.

— Lähtekää siis! Luuletteko, että tapaamme hänet?

— Hänen piti palata muutama tunti minun jälkeeni, joten hän epäilemättä on jo palannut.

He astuivat vaunuihin ja käskivät ajaa Champs-Élysées 30:een. Beauchamp aikoi mennä kreivin luo yksinään, mutta Albert selitti, että asia oli niin erikoislaatuinen, että hänellä oli oikeus tehdä poikkeus kaksintaisteluhaasteen säännöistä.

Albert piti tätä asiaa niin pyhänä, että Beauchampin täytyi mukautua kaikkeen, mitä hän tahtoi. Hän siis suostui Morcerfin määräykseen, ja he menivät yhdessä.

Albert riensi portinvartijan asunnon ohi talon eteen. Baptistin oli ottamassa vastaan.

Kreivi oli kyllä saapunut, mutta hän oli parhaillaan kylpemässä ja oli kieltäytynyt ottamasta ketään vastaan.

— Mutta entä kylvyn jälkeen? kysyi Morcerf.

— Hänen armonsä syö päivällistä.

— Ja päivällisen jälkeen?

— Hän nukkuu tunnin ajan.

— Ja sitten?

— Hän menee oopperaan.

— Oletteko siitä varma? kysyi Albert.

— Aivan varma. Armollinen herra on käskenyt pitämään vaunut valmiina kello kahdeksalta.

— Hyvä on, sanoi Albert. — Muuta en tahdokaan tietää.

Sitten hän jatkoi kääntyen Beauchampin puoleen:

— Jos teillä on asioita, niin toimittakaa ne heti, Beauchamp; jos teidän pitäisi kohdata joku, niin lykätäkää se huomiseen. Ymmärrättehän, odotan, että tulette oopperaan. Jos voitte, niin tuokaa Château-Renaud mukananne.

Beauchamp lähti luvaten tulla noutamaan Albertia neljännestä vaille kahdeksan.

Kotiin tultuaan Albert ilmoitti Franzille, Debraylle ja Morrelille haluavansa nähdä heidät samana iltana oopperassa.

Sitten hän meni katsomaan äitiään, joka edellisen päivän tapahtumien jälkeen ei ottanut ketään vastaan, vaan pysytteli huoneessaan. Hän tapasi äitinsä vuoteesta, sillä julkinen häväistys oli aivan murtanut hänet.

Albertin näkeminen teki äitiin sen vaikutuksen kuin saattoi odottaakin. Hän puristi poikansa kättä ja purskahti itkuun. Ja kyynelät tuottivat hänelle helpotusta.

Albert seisoi vähän aikaa mykkänä äitinsä vieressä. Hänen kalpeutensa ja syvät otsaryppynsä kielivät, että kostoajatus kuohui hänessä entistä voimakkaampana.

— Äiti, kysyi Albert, — tiedättekö, onko herra Morcerfilla vihamiehiä?

Mercedes vavahti, sillä hän oli huomannut, että poika ei käyttänyt isä-sanaa.

— Ystävänä, vastasi hän, — kreivin asemassa olevalla miehellä on paljon vihamiehiä, joita he eivät tunnekaan. Ja tiedäthän, että ne, jotka tuntee, eivät ole vaarallisimpia.

— Sen tiedän, siksi vetoankin teidän terävään huomiokykyynne. Äiti, te olette niin lahjakas nainen, että mikään ei ole voinut jäädä teiltä huomaamatta.

— Miksi sanot minulle noin?

— Siksi, että huomasitte esimerkiksi, kuinka kreivi Monte-Cristo meidän tanssiaisissamme ei

nauttinut mitään.

Mercedes nousi vapisten kuumeisen käsivartensa nojaan.

— Monte-Cristo! huudahti hän. — Ja millä tavoin hän olisi yhteydessä tähän asiaan?

— Tiedättehän, äiti, että Monte-Cristo on melkein itämaalainen. Säilyttääkseen kostamisen vapauden itämaalaiset eivät koskaan juo eivätkä syö vihollisensa asunnossa.

— Sanotko, Albert, että herra Monte-Cristo olisi meidän vihamiehemme! huudahti Mercedes. Hän oli kalpeampi kuin vuoteen lakana. — Kuka sinulle on sanonut niin? Miksikä? Olet hullu, Albert. Herra Monte-Cristo on ollut meille erinomaisen kohtelias, hän on pelastanut henkesi, ja sinä hänet meille esittelitkin. Jos sinulla on tuollaisia ajatuksia, poikani, niin rukoilen sinua karkottamaan ne, ja jos sinulle jotakin tahtoisin neuvoa, jotakin sinulta pyytää, sanon: pysy sovussa hänen kanssaan.

— Äiti, sanoi nuori mies katsoen häneen synkästi, — teillä on jokin syy, jonka nojalla tahdotte säästää tuota miestä.

— Minullako? sanoi Mercedes ja punastui yhtä äkkiä kuin oli kalvennutkin, kalvetakseen heti sen jälkeen taas entistä enemmän.

— Niin, epäilemättä. Te ette usko, että tämä mies voisi tehdä meille mitään pahaa.

Mercedes värisi ja loi poikaansa tutkivan katseen sanoessaan:

— Puhut omituisesti, ja sinulla näyttää olevan kummallisia ennakkoluuloja. Mitä pahaa kreivi on sinulle tehnyt? Kolme päivää sitten olit hänen luonaan Normandiassa, kolme päivää sitten sekä sinä että minä pidimme häntä parhaimpana ystävänäsi.

Ivallinen hymy nousi Albertin huulille. Mercedes huomasi sen, ja äidin ja naisen vaistolla hän ymmärsi kaiken. Mutta hän oli varovainen ja voimakas ja osasi salata hämminkinsä.

Albert lopetti keskustelun. Vähän ajan päästä kreivitär jatkoi:

— Tulit kysymään, miten voin. Vastaa sinulle suoraan, etten voi hyvin. Sinun pitäisi asettua asumaan tänne ja olla seuranani. Minulla täytyy olla seuraa.

— Äiti, sanoi nuori mies, — noudattaisin toivomustanne ja jäisin tänne ilomielin, ellei minun erään tärkeän ja kiireellisen asian vuoksi täytyisi lähteä pois koko illaksi.

— Hyvä on, huokasi Mercedes. — Mene, Albert, en tahdo mitenkään tehdä sinua pojanvelvollisuuden uhriksi.

Albert ei ollut ymmärtävinään äitiään, kumarsi hänelle ja poistui. Heti nuoren miehen mentyä Mercedes kutsui luokseen erään luotettavan palvelijansa ja käski häntä pitämään silmällä, minne Albert illan kuluessa menee, ja tuomaan heti tiedon kaikesta.

Ja vaikka olikin heikko, hän soitti kamarineitonsa luokseen ja pukeutui ollakseen valmiina siltä varalta, että jotakin tapahtuisi.

Palvelijan ei ollut vaikea suorittaa tehtäväänsä. Albert meni asuntoonsa ja pukeutui hyvin huolellisesti. Kymmentä vaille kahdeksan saapui Beauchamp. Hän oli tavannut Château-Renaud'in, joka oli luvannut tulla oopperaan kello kahdeksaksi, ennen väliverhon nousua.

Herrat menivät Albertin vaunuihin, ja kun tällä ei ollut mitään syytä salata matkaansa, hän huusi kovalla äänellä:

— Oopperaan!

Château-Renaud oli aitiossaan. Kun Beauchamp oli kertonut hänelle kaiken, ei kaivattu mitään selityksiä. Oli luonnollista, että poika halusi kostaa isän puolesta, eikä Château-Renaud mitenkään koettanut muuttaa hänen mieltään, ilmoitti vain olevansa hänen käytettävänä milloin tahansa.

Debray ei ollut vielä tullut, mutta Albert tiesi, että hän harvoin oli poissa oopperan näytännöistä.

Albert käveli teatterissa ennen esiripun nousua. Hän toivoi tapaavansa kreivin joko käytävässä tai portailla. Kellonsoitto ilmaisi näytännön alkavan, ja hän riensi paikalleen Château-Renaud'n ja Beauchampin väliin.

Mutta hän piti koko ajan silmällä pylväitten välistä aitiota, joka koko ensimmäisen näytöksen ajan näytti olevan lukossa.



Albert katsoi jo sadannen kerran kelloaan, kun aition ovi toisen näytöksen alussa aukeni. Mustapukuinen Monte-Cristo astui sisään ja nojautui kaidepuuta vastaan katsoakseen saliin. Morrel oli hänen seurassaan ja etsi katseillaan sisartaan ja lankoaan. Hän näki heidät toisen rivin aitiossa ja viittasi heille.

Silmäillessään salia kreivi huomasi kalpeat kasvot ja kipinöivät silmät, jotka näyttivät tahtovan vetää hänen huomiotaan puoleensa. Hän tunsi kyllä Albertin, mutta huomattessaan hänen kiihtymyksensä piti varovaisempana olla häntä näkemättä. Ilmaisematta pienimmälläkään liikkeellä ajatuksiaan hän istahti, otti kiikarin kotelostaan ja alkoi katsella salin toiselle puolelle.

Mutta vaikka hän ei ollutkaan huomaavinaan Albertia, hän piti kuitenkin tätä koko ajan silmällä, ja toisen näytöksen loputtua hänen tarkka silmänsä seurasi nuorta miestä, joka läksi paikaltaan molempien ystäviensä seuraamana.

Sitten näkyi sama pää erään vastapäätä olevan ensi rivin aition ristikon läpi. Kreivi tunsi myrskyn lähestyvän ja kuullessaan avainta väännettävän aitionsa ovelta, tiesi hän varsin hyvin, mikä oli tulossa, ja oli valmistautunut kaiken varalta — vaikka hän sinä hetkenä hymyillen puhuikin Morrelin kanssa.

Ovi aukeni.

Vasta silloin kreivi kääntyi ja näki Albertin edessään kalpeana ja vapisevana.

Hänen takanaan olivat Château-Renaud ja Beauchamp.

— Kas, huudahti hän kohteliaana kuten aina, — ratsumieheni on päässyt perille. Hyvää iltaa, herra Morcerf.

Ja niin täydellisesti hän oli mielialojensa herra, että hänen kasvonsa ilmaisivat vain mitä suurinta ystävällisyyttä.

Morrel ajatteli kreiviltä saamaansa kirjettä, jossa tämä ilman mitään selityksiä pyysi häntä oopperaan, ja hän ymmärsi, että jotakin kamalaa oli tulossa.

— Emme ole tulleet tänne lausumaan valheellisia kohteliaisuuksia tai osoittamaan teennäistä ystävällisyyttä, sanoi nuori mies. — Olemme tulleet tänne vaatimaan teiltä selitystä, herra kreivi.

Nuoren miehen ääni värisi niin, että se tuskin kuului hänen yhteenpuristuneiden hampaittensa välistä.

— Selitystä oopperassa? sanoi kreivi niin tyynesti ja katsoi Albertia niin terävästi, että huomasi tämän miehen aina pystyvän hillitsemään itsensä. — Vaikka en tunnekaan pariisilaisia tapoja, en olisi uskonut, että tällaisia kysymyksiä esitettäisiin oopperassa.

— Mutta kun ihmiset piileksivät, sanoi Albert, — kun ei voi päästä heidän luokseen, koska he muka ovat kylpemässä, syömässä tai nukkumassa, niin täytyy kai heitä puhutella siellä, missä heidät tapaa.

— Minua ei ole vaikea tavata, sanoi Monte-Cristo, — sillä ellen muista väärin, olitte eilen luonani.

— Eilen tulin luoksenne siksi, etten tietänyt, kuka olitte, sanoi nuori mies, joka alkoi tulla hämilleen.

Albert oli korottanut ääntään niin paljon, että hänen sanansa kuuluivat viereiseen aitioon ja käytävään. Sen vuoksi viereisissä aitioissa istujat kääntyivät kreivin aitioon päin ja käytävässä liikkujat pysähtyivät Château-Renaud'n ja Beauchampin taakse.

— Mistä te tulette? kysyi Monte-Cristo ilmaisematta pienintäkään mielenliikutusta. — Ette näytä olevan aivan täysissä järjissänne.

— On minulla sentään kylliksi järkeä ymmärtääkseni, että olette petollinen ja saadakseni teidät tajuamaan, että tahdon kostaa, sanoi Albert raivoissaan.

— En ymmärrä teitä, lausui Monte-Cristo, — ja vaikka ymmärtäisinkin, niin käytätte mielestäni aivan liian suurta ääntä. Olen tässä aitiossa kotonani ja vain minulla on oikeus täällä korottaa ääneni. Menkää!

Ja Monte-Cristo osoitti Albertille ovea ihailtavan käskevällä liikkeellä.

— Minä kyllä pakotan teidät lähtemään kotoanne, sanoi Albert kiihkeästi rypistellen kädessään olevaa hansikasta, jota kreivi piti silmällä.

— Hyvä, hyvä, sanoi kreivi tyynesti. — Etsitte riitaa kanssani, sen huomaan. Mutta erään neuvon

annan teille ja painakaa se mieleenne: on huono tapa nostaa melua haastaessaan toisen kaksintaisteluun. Hälinän aikaansaaminen ei ole edullista kaikille, herra Morcerf.

Tämän nimen kuullessaan säpsähtivät kaikki läsnäolijat. Eilisestä asti oli Morcerfin nimi ollut kaikkien suussa.

Selvemmin kuin kukaan muu, ja ennen kuin kukaan muu, ymmärsi Albert tämän viittauksen tarkoituksen, ja hän aikoi heittää hansikkaansa kreivin kasvoille, mutta Morrel tarttui hänen ranteeseensa, samalla kun Château-Renaud ja Beauchamp, peläten kohtauksen liikaa kärjistyvän, pidättivät häntä takaapäin.

Mutta Monte-Cristo ojensi vain istualtaan kätensä, tarttui nuoren miehen koukistuneitten sormien välissä olevaan kosteaan hansikkaaseen ja sanoi äänessään pelottava sointu:

— Pidän hansikastanne heitettyinä ja annan sen teille takaisin kuulan ympäri kiedottuna. Nyt menkää minun aitiostani, tai muuten kutsun palvelijani sisään ja annan heittää teidät ulos.

Mielettömänä, raivoissaan, silmät veristävinä astui Albert pari askelta taaksepäin.

Morrel käytti tätä hyväkseen ja sulki oven.

Monte-Cristo tarttui kiikariinsa ja alkoi katsella, aivan kuin ei mitään erikoista olisi tapahtunutkaan.

Tällä miehellä oli pronssisydän ja marmorikasvot. Morrel kumartui kuiskaamaan hänen korvaansa:

— Mitä olette hänelle tehnyt?

— Minäkö? En mitään, en ainakaan mieskohtaisesti, sanoi Monte-Cristo.

— Mutta täytyyhän tällä kummallisella kohtauksella olla syynsä?

— Kreivi Morcerfin juttu on saanut onnettoman nuoren miehen aivan epätoivoon.

— Oletteko jollakin tavoin ottanut siihen osaa?

— Haydéen kautta sai päärien kamari tiedon kreivi Morcerfin petoksesta.

— Kuulin kyllä siitä puhuttavan, sanoi Morrel, — mutta en uskonut, että nuori kreikkalainen nainen, joka on ollut seurassanne tässä samassa aitiossa, oli Ali-pashan tytär.

— Ja niin on kuitenkin asian laita.

— Hyvä Jumala, siinä tapauksessa ymmärrän kaikki, sanoi Morrel, — ja tämä kohtaus oli jo edeltäpäin suunniteltu.

— Kuinka niin?

— Albert kirjoitti minulle ja pyysi minua tänä iltana oopperaan. Hän tahtoi, että minä olisin todistamassa, kun hän solvaisi teitä.

— Luultavasti, sanoi Monte-Cristo järkähtämättömän tyyneästi.

— Mitä teette hänelle?

— Albertillekö? jatkoi Monte-Cristo yhtä tyyneästi, — mitäkö minä teen, Maximilien? Niin totta kuin olette täällä ja minä puristan kättänne, niin totta olen surmannut hänet huomenna ennen kello kymmentä aamulla. Sen minä hänelle teen.

Morrel tarttui vuorostaan molemmin käsin Monte-Criston käteen ja värisi tuntiessaan kreivin kylmän ja levollisen käden.

— Kreivi, sanoi hän, — hänen isänsä rakastaa poikaansa niin paljon!

— Älkää puhuko minulle tuollaista! huudahti Monte-Cristo ja näytti ensi kertaa suuttuvan. — Kärsiköön!

Morrel päästi hämmästyneenä kreivin käden irti.

— Kreivi, kreivi! sanoi hän.

— Rakas Maximilien, keskeytti kreivi, — kuulkaahan, kuinka ihanasti Duprez laulaa tuon kohdan: "Oi Matilde, armas ihanteeni!" — Jo kuullessani häntä ensi kertaa Napolissa aavistin, että hänestä tulisi

jotain suurta ja taputin ensimmäisenä hänelle käsiäni. Bravo, bravo!

Morrel ymmärsi, ettei hänellä ollut enää mitään muuta sanottavana, ja odotti. Esirippu, joka oli noussut Albertin lähtiessä, laskeutui samassa. Oveen kolkutettiin.

— Sisään, sanoi Monte-Cristo, eikä hänen äänessään huomannut mitään muutosta.

Beauchamp astui sisään.

— Hyvää iltaa, herra Beauchamp, sanoi kreivi aivan kuin olisi nähnyt hänet ensimmäisen kerran sinä iltana. — Istukaa.

Beauchamp kumarsi, astui sisään ja istui.

— Olin äsken, niin kuin ehkä huomasitte, herra Morcerfin seurassa, sanoi hän Monte-Cristolle.

— Se tietää, että olette varmaankin yhdessä olleet päivällisillä, nauroi Monte-Cristo. — Kaikeksi onneksi te, herra Beauchamp, olette selvempi kuin hän.

— Tunnustan suoraan, että Albert teki väärin kiivastuessaan, sanoi Beauchamp — ja omasta puolestani tulenkin pyytämään anteeksi. Kun olen esittänyt anteeksipyyntöni, omat anteeksipyyntöni, ymmärrättehän, otaksun, ettette hienona miehenä kieltäydy selvittämästä, missä suhteessa olette janinalaisiin. Sitten haluaisin vielä tehdä pari lyhyttä kysymystä tuon kreikattaren suhteen.

Monte-Cristo pyysi ilmeellään häntä vaikenemaan.

— Nythän kaikki toiveeni ovat sammuneet, naurahti hän.

— Kuinka niin? kysyi Beauchamp.

— Olette tehnyt kaiken voitavanne luodaksenne minusta eriskummallisen olennon, väitteittenne mukaan olen uusi Lara, Manfred, lordi Ruthwen, mutta otollisen hetken tullen teettekin minusta aivan tavallisen ilmiön. Teette minusta jokapäiväisen. Vaaditte minulta selityksiä. Laskette varmaankin leikkiä, herra Beauchamp.

— Mutta, sanoi Beauchamp ylpeästi, — on hetkiä, jolloin rehellisyys määrää...

— Herra Beauchamp, keskeytti tämä merkillinen mies, — kreivi Monte-Cristolle antaa määräyksiä vain kreivi Monte-Cristo. Siksi pyydän, ettette puhu tästä enää mitään. Teen mitä itse tahdon, herra Beauchamp, ja uskokaa, mitä minä teen, on aina oikein.

— Hyvä herra, sanoi Beauchamp. — Tällä tavoin ei vastata kunnan miehille. Kunnia vaatii takeita.

— Olen itse elävänä takeena, jatkoi kreivi Monte-Cristo kylmän tynesti, vaikka hänen silmänsä iskivät uhkaavia salamoita. — Meidän molempien suonissa on verta, jota tahdomme vuodattaa, se on meidän yhteisenä takeenamme. Viekkää tämä vastaus vicomtelille ja sanokaa, että huomenna ennen kello kymmentä olen nähnyt hänen verensä vuotavan.

— Minulla ei siis ole muuta tehtävää kuin sopia taisteluehdoista, sanoi Beauchamp.

— Ne ovat minulle aivan yhdentekeviä, sanoi Monte-Cristo, — turhaa on siis niin pienen seikan tähden tulla minua häiritsemään teatterissa. Ranskassa käytetään taistelussa miekkaa tai pistoolia, siirtomaissa karbiinia, Arabiassa tikaria. Sanokaa ystävällenne, että vaikka minua onkin solvaistu, niin — ollakseni eriskummallinen viimeiseen asti — jätän hänen valittavakseen aseet ja suostun vastaväitteittä, keskusteluitta kaikkeen, kuuletteko, kaikkeen, jopa arvanheittoonkin, joka aina on järjetöntä. Minä en siitä välitä, sillä tiedän voittavani.

— Tiedätte voittavanne! kertasi Beauchamp katsoen kauhistuneena häneen.

— Niin juuri, sanoi Monte-Cristo kepeästi kohauttaen olkapäitään. — Muussa tapauksessa en taistelisi herra Morcerfin kanssa. Minun täytyy hänet surmata, ja niin tapahtuu. Lähettäkää minulle vain tänä iltana tieto, missä taistelemme ja millä aseilla. En pidä viivyttelemisestä.

— Pistooleilla, kello kahdeksan aamulla Vincennes'in metsässä, sanoi Beauchamp hieman hämillään, sillä eihän hän tiennyt, oliko hän tekemisissä suurisuisen kerskailijan vai ylikuonnollisen ihmisen kanssa.

— Hyvä on, sanoi Monte-Cristo. — Kun asiat näin ovat järjestyksessä, niin antakaa minun kuunnella esitystä ja kieltäkää ystäväänne Albertia palaamasta tänä iltana tänne, sillä hän vain vahingoittaa

itseään tuollaisella sopimattomalla käytöksellään. Menköön kotiinsa nukkumaan.

Beauchamp poistui aivan kummastuneena.

— Nyt, sanoi Monte-Cristo kääntyen Morrelin puoleen, — luotan apuunne, arvaattehan sen?

— Tietysti, sanoi Morrel, — ja voitte täydellisesti luottaa minuun, mutta...

— Mitä?

— Mutta minun täytyisi saada tietää riidan oikea syy...

— Kieltäydyste siis?

— En suinkaan.

— Riidan oikea syy? Morrel, sanoi kreivi. — Tuo nuori mies on itse sokea eikä tunne riidan syytä. Oikean syyn tunnemme vain minä ja Jumala, mutta annan teille kunniasananani siitä, että Jumala, joka sen tuntee, on meidän puolellamme.

— Se riittää, kreivi, sanoi Morrel. — Kuka on toinen todistajanne?

— En tunne Pariisissa ketään muuta, jolle voisin tämän kunnian tarjota, kuin teidät ja lankonne Emmanuelin. Luuletteko, että Emmanuel suostuu tekemään minulle tämän palveluksen?

— Vastaan hänestä aivan kuin itsestäni, kreivi.

— Hyvä, siinä kaikki mitä tarvitsen. Huomenna kello seitsemän aamulla tapaamme toisemme minun luonani, eikö niin?

— Me tulemme.

— Hiljaa, esirippu nousee, kuunnelkaamme. En tahdo heittää hukkaan mitään tästä oopperasta. "Wilhelm Tellissä" on niin perin ihana musiikki!

## 89. Yö

Tapansa mukaan Monte-Cristo kuunteli siksi, kunnes Duprez oli laulanut kuuluisan aarian: "Seuratkaa mua!" Vasta sitten hän nousi paikaltaan ja poistui, Ovella Morrel sanoi hyvästi luvaten seuraavana aamuna täsmälleen kello seitsemän olla hänen luonaan Emmanuelin seurassa. Kreivi astui vaunuihinsa tyynenä ja hymyilevänä. Viittä minuuttia myöhemmin hän oli kotonaan. Vain se, joka ei kreiviä tuntenut, olisi erehtynyt hänen äänestään, kun hän sanoi Alille:

— Norsunluupäiset pistoolini!

Ali toi laatikon herralleen, ja tämä ryhtyi tarkastamaan niitä huolellisesti, niin kuin ainakin mies, joka panee elämänsä teräksen ja kuulun varaan. Ne olivat pistooleja, jotka kreivi oli valmistuttanut itseään varten harrastaakseen maaliin ammuntaa huoneistossaan. Nalli riitti lennättämään kuulun, eikä viereisestä huoneesta olisi voinut luulla kreivin harjoittavan käsileikkiään, niin kuin ampujien kielellä sanotaan.

Hän oli juuri tähtäämässä pieneen rautalevyyn, jota hän huoneessaan piti maalina, kun ovi aukeni ja Baptistin astui sisään.

Mutta ennen kuin hän ehti avata suutaan, oli kreivi jo nähnyt oviaukosta, että toisessa huoneessa seisoi hunnutettu nainen, joka oli seurannut Baptistinia.

Nainen näki pistoolin kreivin kädessä ja kaksi miekkaa pöydällä ja kiiruhti huoneeseen.

Baptistin kysyi katseillaan herransa mielipidettä. Kreivi viittasi hänelle, Baptistin poistui ja sulki oven mentyään.

— Kuka olette? kysyi kreivi hunnutetulta naiselta.

Tuntematon katsoi ympärilleen ollakseen varma siitä, ettei kukaan heitä nähnyt, kumartui aivan kuin olisi tahtonut laskeutua polvilleen, pani kätensä ristiin ja lausui epätoivoisella äänellä:

— Edmond, te ette saa surmata poikaani!

Kreivi astui askelen taapäin, huudahti heikosti ja pudotti pistoolin kädestään.

— Minkä nimen lausuittekaan, rouva Morcerf? sanoi hän.

— Teidän nimenne! huudahti vieras ja heitti harson kasvoiltaan, — teidän nimenne, jonka luultavasti minä yksin muistan. Edmond, rouva Morcerf ei tule teidän luoksenne, vaan Mercedes.

— Mercedes on kuollut, sanoi Monte-Cristo, — enkä tunne enää ketään sen nimistä.

— Mercedes elää ja Mercedes muistaa kaiken, sillä hän yksin tunsi teidät heti ensi hetkellä, jo ennen kuin teidät näkikään, äänestänne, Edmond, äänenne soinnusta. Ja siitä hetkestä asti hän teitä seuraa, pitää teitä silmällä, pelkää teitä, eikä hänen tarvinnut kysyä, mikä käsi iski herra Morcerfiin.

— Fernandiin, aioitte varmaankin sanoa, jatkoi Monte-Cristo katkeran ivallisesti. — Koska kerran muistelemme toistemme entisiä nimiä, niin käyttäkäämme niitä kaikista.

Ja Monte-Cristo oli lausunut tämän Fernand-nimen sellaisella vihalla, että Mercedes tunsi kauhun väreitä koko ruumiissaan.

— Näettehän, Edmond, etten ole erehtynyt, huudahti Mercedes, — että minulla on oikeus sanoa teille: Säästäkää poikaani!

— Ja kuka on sanonut, että aion tehdä pahaa pojallenne?

— Ei kukaan, mutta äiti aavistaa kaiken. Minä arvasin, mistä oli kysymys, seurasin häntä tänä iltana oopperaan ja näin kaiken eräästä nojatuolista.

— Silloin näitte myös, että poikanne solvaisi minua julkisesti, sanoi Monte-Cristo pelottavan tynesti.

— Armoa!

— Näittehän, että hän olisi heittänyt hansikkaansa vasten kasvojani, ellei eräs ystäväni, herra Morrel, olisi tarttunut hänen käteensä.

— Kuulkaa minua. Poikanikin on aavistanut kaiken, hän syyttää teitä isänsä onnettomuudesta.

— Hyvä rouva, te sekoitate asiat: se ei ole mikään onnettomuus, vaan rangaistus. Minä en iske herra Morcerfiin, vaan sallimus rankaisee häntä.

— Ja miksi te asetutte sallimuksen sijaan? huudahti Mercedes. — Miksi te muistatte silloin, kun se unohtaa? Mitä te, Edmond, välitätte Janinasta ja sen visiiristä? Mitä vääryyttä Fernand Mondego teki teille pettäessään Ali-Tebelinin?

— Tämä asia ei kuulukaan muille kuin ranskalaiselle kapteenille ja Vasilikin tyttärelle. Minulla ei ole mitään sen kanssa tekemistä, ja jos olen vannonut kostavani, niin en kosta ranskalaiselle kapteenille enkä kreivi Morcerfille, vaan kalastaja Fernandille, katalonialaisen Mercedesen puolisolle.

— Kuinka kamalasti kostattekaan rikoksen, jonka kohtalo pakotti minut tekemään! Sillä syyllinenhän olen minä, Edmond, ja jos tahdotte jollekulle kostaa, niin minullehan on kostettava, koska minulla ei ollut kylliksi voimia kestää poissaoloanne ja yksinäisyyttäni.

— Mutta, huudahti Monte-Cristo, — miksi olin poissa ja miksi olitte yksinänne?

— Siksi että teidät otettiin kiinni, Edmond, ja jouduitte vankilaan.

— Mutta miksi minut otettiin kiinni? Miksi olin vankilassa?

— Sitä en tiedä, sanoi Mercedes.

— Niin, sitä ette tiedä, ainakin toivon niin. Minä siis sanon sen teille. Minut otettiin kiinni ja vietiin vankilaan siksi, että päivää ennen kuin minun piti viettää häitä kanssanne, eräs Danglars-niminen mies kirjoitti tämän kirjeen, jonka kalastaja Fernand otti toimittakseen perille.

Ja Monte-Cristo meni kirjoituspöydän luo, otti sen laatikosta kellastuneen paperin, jonka kirjoitus oli tullut ruosteenväriseksi, ja ojensi sen Mercedeselle.

Se oli Danglars'in kirjoittama kirje kuninkaalliselle prokuraattorille, jonka Monte-Cristo maksaessaan herra Bovillelle kaksisataatuhatta frangia — muka Thomson & Frenchin asiamiehenä — oli siepannut Edmond Dantèsin asiapapereista.

Mercedes luki kauhukseen seuraavat sanat:

Kuninkaalliselle prokuraattorille antaa eräs kuninkaan ja valtaistuimen ystävä tiedoksi, että Edmond Dantès -niminen mies, Pharaon-laivan perämies, saapuessaan tänä aamuna Smyrnasta, poikettuaan Napoliin ja Porto-Ferrajoon, on vienyt Murat'ltä kirjeen kruununanastajalle ja häneltä saanut kirjeen vietäväksi Pariisiin bonapartelaiselle komitealle.

Todistuksen hänen rikollisuudestaan saa vangitsemalla hänet, sillä kirje on joko hänellä tai hänen isällään tai Pharaon-laivassa.

— Hyvä Jumala, sanoi Mercedes laskien kätensä hienkostuttamalle otsalleen, ja tämän kirjeen...

— Ostin kahdellasadallatuhanella frangilla, sanoi Monte-Cristo, — mutta hinta on huokea, koska tämän kirjeen avulla voin tänään puhdistautua silmissänne.

— Ja tämän kirjeen seurauksena oli...?

— Tiedättehän sen, vangitsemiseni. Mutta te ette tiedä, kuinka kauan sain olla vankilassa. Ette tiedä, että neljätoista vuotta olin muutaman kivenheiton päässä teistä, Ifin linnan tyrmässä. Ette tiedä, että joka päivä näinä neljänätoista vuotena uudistin kostovalan, jonka olin tehnyt ensimmäisenä päivänä, vaikka silloin en vielä tietänyt, että te olitte mennyt naimisiin ilmiantajani Fernandin kanssa ja että isäni oli kuollut nälkään.

— Kaikkivaltias Jumala! huudahti Mercedes horjahtaen.

— Sen sain tietää päästessäni neljätoista vuoden kuluttua tyrmästä, ja sen vuoksi vannoin eloonjääneen Mercedesen ja kuolleen isäni puolesta kostavani Fernandille ... ja minä kostan.

— Ja oletteko varma siitä, että onneton Fernand on tehnyt tämän?

— Kautta sieluni, hän on tehnyt kaiken, juuri niin kuin olen kertonut. Eihän se ole sen halpamaisempaa kuin sekään, että hän tultuaan Ranskan kansalaiseksi menee englantilaisten puolelle, espanjalaissukuisena sotii espanjalaisia vastaan, Alin palveluksessa pettää ja surmaa Alin. Mitä tuo kirje on kaiken tämän rinnalla? Vain kohteliasta leikinlaskua, jonka kyllä ymmärtääkseni voi antaa anteeksi nainen, joka on mennyt tämän miehen kanssa naimisiin, mutta ei sulhanen, joka aikoi tämän saman naisen saada omakseen. No niin, ranskalaiset eivät ole petturia rangaisseet, espanjalaiset eivät ole petturia ampuneet, Ali, joka makaa haudassaan, ei ole petturia rangaissut. Mutta minä, joka tulin petetyksi ja jouduin hautaan, olen Jumalan armosta noussut haudastani ja olen Jumalalle tämän koston velkaa; hän on minut sitä varten lähettänyt, ja tässä olen.

Naisparan pää vaipui hänen molempien käsiensä varaan, hänen polvensa horjahtivat, ja hän putosi polvilleen.

— Antakaa minulle anteeksi, Edmond, antakaa anteeksi minulle, joka yhä vielä rakastan teitä!

Aviovaimon arvokkuus esti rakastavan naisen ja äidin tunnetta täydellisesti puhkeamasta esiin. Hänen otsansa painui melkein mattoon asti.

Kreivi riensi hänen luokseen, nosti hänet ylös ja talutti hänet tuoliin. Siinä istuessaan Mercedes katseli Monte-Criston miehekkäitä kasvoja, joille tuska ja viha olivat painaneet uhkaavan leimansa.

— Enkö musertaisi tätä kirottua sukua! mutisi hän. — Enkö tottelisi Jumalaa, joka nosti minut haudastani tätä rankaisua varten! Mahdotonta, rouva, mahdotonta!

— Edmond, sanoi äitiparka koettaen kaikkia keinoja, — koska kerran sanon teitä Edmondiksi, niin miksi ette sano minua Mercedeseksi?

— Mercedes, kertasi Monte-Cristo, — Mercedes! Olette oikeassa, vieläkin tuntuu suloiselta lausua tuo nimi, ja ensi kerran pitkiin aikoihin se tulee selvästi huuliltani. Mercedes, olen hokenut nimeänne, kun olen suruissani huokaillut, tuskasta valittanut ja kun rintani on epätoivosta korissut, olen sitä hokenut kyyristyessäni vilusta väristen tyrmäni olkivuoteelle, olen sitä hokenut ollessani tukehtumaisillani kuumuuteen ja viruessani kammioni kivipermannolla. Mercedes, minun täytyy saada kostaa, sillä neljätoista vuotta olen kärsinyt, neljätoista vuotta itkenyt ja kironnut, nyt minun täytyy saada kostaa, Mercedes.

Ja peläten taipuvansa rakastettunsa pyyntöihin kreivi kutsui kaikki muistot vihansa avuksi.

— Kostakaa siis, Edmond, huudahti onneton äiti, — mutta kostakaa syyllisille, kostakaa hänelle, kostakaa minulle, mutta älkää pojalleni.

— Raamatussa sanotaan, vastasi Monte-Cristo: — "Isäin pahat teot tulevat lasten päälle kolmanteen ja neljäljanteen polveen." Koska Jumala itse tämän profeetalleen saneli, niin miksi minä olisin Jumalaa parempi?

— Siksi, että Jumalalla on aika ja ikuisuus, joka ihmisiltä puuttuu.

Monte-Cristo päästi huokauksen, joka kuului karjunnalta, ja tarttui molemmin käsin kauniiseen tukkaansa.

— Edmond, jatkoi Mercedes ojentaan kätensä kreiviä kohden, — Edmond, siitä asti kuin teihin tutustuin, olen nimeänne jumaloinut ja muistoanne kunnioittanut. Edmond, älkää saattako minua likaamaan sitä jaloa ja puhdasta kuvaa, joka aina on sydämeeni heijastunut. Edmond, jospa tietäisitte, kuinka usein olen rukoillut Jumalaa teidän tähtenne, sekä silloin, kun uskoin teidän vielä elävän, että silloin, kun luulin teidän kuolleen, niin, kuolleen! Luulin, että ruumiinne oli haudattu vankityrmän syvyyteen, luulin, että vanginvartijat olivat heittäneet sen syvään kuiluun, ja minä itkin! Mutta mitä muuta saatoin tehdä puolestanne kuin itkeä ja rukoilla? Kuulkaa minua, kymmenen vuotta näin joka yö saman unen. Kuulin, että olitte aikonut paeta, että olitte hiipinyt toisen vangin kääreliinoin ja että ruumis sitten oli heitetty Ifin linnan kukkulalta mereen, ja että kiljahdus, jonka päästitte murskautuessanne kallioita vastaan, oli viimeinen elonmerkki, minkä vartijanne, pyövelinne kuulivat. No niin, Edmond, vannon kautta poikani, jonka henkeä rukoilen teitä säästämään, että kymmenen vuotta näin joka yö unissani, miten miehet heiluttivat jotakin suurta ja muodotonta Ifin linnan kalliolla; kymmenen vuotta kuulin joka yö tuon kamalan huudon, ja heräsin siihen kauhuissani kylmän hien valuessa pitkin ruumistani. Minäkin, uskokaa minua, niin rikollinen kuin olenkin, olen saanut paljon kärsiä!

— Oletteko tuntenut isänne kuolevan poissa ollessanne? huudahti Monte-Cristo repien tukkaansa. — Oletteko nähnyt rakastamanne naisen ojentavan kätensä kilpailijallenne teidän viruessanne tyrmässä...?

— En, keskeytti Mercedes, — mutta olen nähnyt sen miehen, jota rakastin, aikovan surmata poikani!

Mercedes lausui nämä sanat niin voimakkaalla tuskalla, niin epätoivoisella äänellä, että kreivin rinnasta nousi nyyhkytys. Leijona oli kesytetty, voittaja oli voitettu.

— Mitä siis vaaditte minulta? sanoi hän. — Sitäkö, että poikanne saa elää? Hyvä on, hän jää eloon!

Mercedes kiljahti ilosta, ja kreivin silmistä vuoti kaksi kyyneltä, jotka kuitenkin pian kuivuivat. Varmaankin Jumala oli lähettänyt jonkun enkelinsä ne poimimaan, sillä Herran silmissä ne olivat kalliimmat kuin Guzaratin ja Ofirin kauneimmat helmet.

— Oi, huudahti Mercedes tarttuen kreivin käteen ja suudellen sitä, — kiitos, kiitos, Edmond! Sinä olet todellakin sellainen, jollaisena aina olet ollut ajatuksissani ja jollaisena sinua aina olen rakastanut! Nyt sen rohkenen sinulle sanoa.

— Sitä parempi, sanoi Monte-Cristo, — sillä Edmond-raukalla ei ole enää pitkä elinaikaa iloitakseen rakkaudestanne. Kuollut palaa hautaansa, haamu katoaa yöhön.

— Mitä tarkoitatte, Edmond?

— Että minun täytyy kuolla, Mercedes, koska niin vaaditte.

— Kuolla! Kuka sen on sanonut? Kuka puhuu kuolemasta? Mistä tuo kuoleman ajatus on teihin tullut?

— Ette kai otaksu, että tultuani julkisesti häväistyksi koko katsomon läsnä ollessa, ystävienne ja poikanne läsnä ollessa, saatuani taisteluhaasteen lapselta, joka kerskailee anteeksiannollani kuin voitolla, ette kai otaksu, että minulla on enää halua elää hetkeäkään. Lähinnä teitä, Mercedes, olen rakastanut itseäni, omaa arvoani, tarkoitan sitä voimaa, jolla nousin muiden miesten yläpuolelle. Tämä voima oli elämäni. Yhdellä ainoalla sanalla sen murskaatte. Minä kuolen.

— Mutta eihän tästä kaksintaistelusta tule mitään, koska te annatte anteeksi.

— Kaksintaistelu tapahtuu, sanoi Monte-Cristo, — mutta poikanne veren sijasta, joka olisi vuotanut maahan, tulee minun vereni sitä kostuttamaan.

Mercedes kiljahti ja syöksyi Monte-Cristoa kohden, mutta samassa hän pysähtyi.

— Edmond, sanoi hän, — meidän yläpuolellamme on Jumala, koska te elätte, koska olen nähnyt teidät jälleen, ja minä luotan häneen koko sydämeistäni. Odottaessani hänen apuaan luotan sanaanne. Sanoittehan, että poikani jää eloon, jää eloon?

— Hän jää, sanoi Monte-Cristo kummastuen, että Mercedes vastustelematta, hämmästyttävästi oli ottanut hänen uhrauksensa vastaan.

Mercedes ojensi kätensä kreiville.

— Edmond, sanoi hän kyynelsilmin, — kuinka kauniisti menettelette, kuinka suuri on tekonne, kuinka ylevää se, että olette säälinyt vaimoparkaa, joka saapuu luokseen toivoen aivan muuta kuin mitä onkaan saanut. Suru on minua enemmän vanhentanut kuin ikä, enkä enää voi hymylläni enkä katseellani muistuttaa Edmondille tuota Mercedesiä, jota hän niin ennen tuntikausia katseli. Uskokaa minua, Edmond, sanoinhan, että minäkin olen paljon kärsinyt; murheellista on nähdä elämänsä kuluvan, eikä siitä ole jäänyt jäljelle ainoatakaan iloa, ainoatakaan toivoa. Mutta se vain todistaa, että kaikki ei lopu maalliseen eloon. Ei, sen tunnen kaikista siitä, mikä vielä sydämessäni liikkuu. Sanon kerta vielä, Edmond, tuollainen anteeksiantaminen on suurta, kaunista ja jaloa!

— Niin te sanotte, lausui Monte-Cristo. — Mitä sanoisittekaan, jos tietäisitte, kuinka suuren uhrin teille annan? Kuvitelkaa, että iankaikkinen Jumala luotuaan maailman, tehtyään kaaoksen hedelmälliseksi, olisi jättänyt luomisen puolinaiseksi säästääkseen kyynelien enkeliltä, joka kerran saa itkeä meidän suurten syntiemme tähden; kuvitelkaa, että tehtyään kaiken valmiiksi, kaiken luotuaan, kaiken hedelmöitettyään, juuri ihaillessaan työtään, Jumala olisikin sammuttanut auringon ja jalallaan survaissut maapallon ikuisen yöhön. Silloin voisitte kuvitella ... ei, ei, ette sittenkään voisi kuvitella, mitä kadotan tällä hetkellä, menettäessäni elämäni.

Mercedes loi kreiviin katseen, jossa kuvastui samalla kertaa kummastus, ihailu ja kiitollisuus.

Monte-Cristo painoi kasvonsa polttaviin käsiinsä, aivan kuin hänen päänsä ei enää kestäisi ajatusten painoa.

— Edmond, sanoi Mercedes, — minulla on enää vain sana teille sanottavana.

Kreivi hymyili katkerasti.

— Edmond, jatkoi hän, — saattepa nähdä, että vaikka otsani onkin tullut ryppyiseksi, silmäni himmentyneet, kauneuteni mennyt, vaikka Mercedes ei enää kasvoiltaan muistutakaan entistä, niin sydän on hänellä aina pysynyt samana...! Hyvästi siis, Edmond, minulla ei ole enää mitään taivaalta pyydettyä... Olen tavannut teidät yhtä jalona ja yhtä suurena kuin ennenkin. Hyvästi, Edmond ... hyvästi ja kiitos!

Kreivi ei vastannut.

Mercedes avasi työhuoneen oven ja oli kadonnut, ennen kuin kreivi oli herännyt tuskastaan, johon kostotuumiensa raukeaminen hänet oli syössyt.

Kello löi yksi Invalidikirjon tornissa, kun Mercedesin vaunut, kolistessaan Champs-Élysées'n kiveystä vastaan, saivat kreivin nostamaan päänsä.

— Voi minua mieletöntä, sanoi hän, — kun en sinä päivänä, jolloin päätin kostaa, repinyt sydäntä rinnastani!

## 90. Taistelupaikalla

Mercedesin lähdettyä pimeni kaikki Monte-Criston mielessä. Hänen ajatuksensa oli pysähtynyt, hänen voimansa väsähti, aivan kuin ruumis suuren ponnistuksen jälkeen.

— Mitä! huokasi hän kynttilöiden hitaasti kuluessa ja palvelijoiden odotellessa kärsimättöminä eteishuoneessa, — mitä, näin siis vaivoin laadittu rakennukseni äkkiä sortuu sanan, henkäisyä vaikutuksesta! Minuuteni, josta niin paljon ylpeilin, jonka näin niin perin pienessä Ifin linnan tyrmässä ja jonka sittemmin tein niin suureksi, onkin huomenna vain tomua! En sure ruumiini kuolemaa, onhan tämä elollisen muodon sammuminen lepo, jonne kaikki pyrkivät, jonne jokainen onneton toivoo, olenhan jo kauan kaivannut kaiken aineellisen loppumista ja kulkenut sitä kohden nälän tietä sinä hetkenä, jolloin apotti Faria ilmestyi tyrmääni. Mitä on kuolema? Askel pitemmälle tyyneyttä kohden ja toinen hiljaisuutta kohden. En sure elämäni päättymistä, vaan vaivalloisesti laatimieni tuumien sortumista. Sallimus, jonka uskoin niitä suosivan, onkin siis vastustanut niitä! Jumala ei siis tahtonutkaan niiden täytyvän. Nostin soihdun, joka oli melkein yhtä raskas kuin maailma, ja luulin jaksavani kantaa sen loppuun asti, mutta se vastasikin siis vain toiveitani eikä voimiani, ja minun täytyy laskea se käsistäni jo puolitiessä. Minun täytyy siis jälleen uskoa kohtaloon, minun, joka neljänätoista epätoivon vuonna ja kymmenenä toivon vuonna olen luottanut sallimukseen.



Ja tämä kaikki on tapahtunut sen vuoksi, että sydämeni, jonka luulin kuolleen, olikin vain puutunut ja tointui jälleen, alkoi sykkiä, ja minä antauduin tämän sykkinnän tuskan valtaan kuullessani naisen äänen!

Mutta, jatkoi kreivi miettien tarkemmin seuraavan päivän kamalaa tuhoa, jonka Mercedes siis oli saanut aikaan, — eihän tuo jalosydäminen nainen voi näin itsekkäästi suostua siihen, että minä täysissä voimissani annan surmata itseni! Niin pitkälle hän ei voi mennä äidinrakkaudessaan. On rikos liioitella noin hyvettä! Ei, hän on varmaankin päättänyt järjestää jonkin tunteellisen kohtauksen, hän heittäytyy miekkojemme väliin, mutta taistelukentällä on naurettavaa se, mikä täällä oli ylevää.

Ja ylpeyden puna nousi kreivin otsalle.

— Naurettavaa, sanoi hän, — ja se kohdistuu minuun... Minä naurettava! Mieluummin sitten kuolen!

Ja liioitellessaan näin mielessään seuraavan päivän tapauksia, joihin oli joutunut luvatussaan Mercedeselle säästää hänen poikansa, kreivi johtui sanomaan:

— Kuinka tyhmää onkaan tekeytyä jalomieliseksi ja asettua itseään puolustamatta tuon nuoren miehen pistoolin suun eteen! Hän ei koskaan uskoisi, että kuolemani on itsemurha, ja niin menee muistonikin pilalle... Eihän tämä ole turhamaisuutta, hyvä Jumala, vaan oikeutettua ylpeyttä...? Muistoni kunnian vuoksi maailman on tiedettävä, että minä itse vapaaehtoisesti, omasta tahdostani suostuin laskemaan alas käteni, jonka jo olin nostanut iskuun, ja että minä tällä kädellä, joka muihin iski voimakkaasti, nyt iskinkin itseeni. Sen täytyy tapahtua, minä teen sen.

Hän tarttui kynään, otti pöydältä salalaatikosta paperin, jossa oli hänen testamenttinsa, ja kirjoitti sen alareunaan lisäyksen selittääkseen syyn kuolemaansa.

— Minä teen sen, Jumalani, sanoi hän kohottaen silmänsä taivasta kohden, sekä sinun että oman kunniani vuoksi. Olen kymmenen vuoden ajan pitänyt itseäni sinun lähettämänsä kostajana, eivätkä sellaiset konnat kuin Morcerf, Danglars ja Villefort saa kuvitella, että sattuma on heidät vapauttanut vihamiehestä. Heidän on päinvastoin saatava tietää, että sallimus, joka jo oli määrännyt heille rangaistuksen, on muuttanut tahtoaan minun kauttani, ja että joskin he ovat välttäneet rangaistuksen tässä maailmassa, se odottaa heitä toisessa: he ovat vain vaihtaneet ajan ikuisuuteen.

Hänen häilyessään näissä synkissä ajatuksissa alkoi päivä koittaa ja valaista sinertävää paperia, jolle hän oli kirjoittanut tämän sallimuksen muuttuneen tahdon.

Kello oli viisi aamulla.

Äkkiä kaikui heikkoa ääntä kreivin korvaan. Hän oli kuulevinaan tukahdutettua nyyhkytystä. Hän käänsi päänsä, katsoi ympärilleen, mutta ei nähnyt ketään. Mutta ääni kaikui entistä selvemmin, ja luulo muuttui varmuudeksi.

Silloin kreivi nousi, avasi hiljaa salongin oven ja näki nojatuolissa Haydéen, joka oli asettunut siten oven eteen, että kreivi ei voinut lähteä huoneesta häntä näkemättä. Mutta uni, jota nuoruus ei ollut voinut voittaa, oli yllättänyt kauan valvoneen tytön, ja hän lojui siinä pää taaksepäin taipuneena, käsivarret sivuille valahtaneina.

Aukenevan oven ääni ei herättänyt häntä. Monte-Cristo loi häneen hellän ja katuvan katseen.

— Mercedes muisti, että hänellä on poika, sanoi hän, — mutta minä unohdin, että minulla on tytär.

Sitten hän jatkoi pudistaen suruissaan päätään:

— Haydéeparka, hän tahtoi nähdä minut, tahtoi puhua kanssani, hän joko pelkäsi tai aavisti jotakin... En voi lähteä sanomatta hänelle hyvästi, en voi kuolla uskomatta hänelle kaikkea.

Ja hän palasi hiljaa entiselle paikalleen ja kirjoitti edellisten rivien lisäksi seuraavaa:

Määrään Maximilien Morrelille, ratsuväen kapteenille ja entisen isäntäni, marseilalaisen laivanvarustajan, Pierre Morrelin pojalle, kaksikymmentä miljoonaa, joista hän antakoon osan sisarelleen Julielle ja langolleen Emmanuelille, ellei hän luule tämän ylimääräisen rikkauten vahingoittavan heidän onneaan. Nämä kaksikymmentä miljoonaa on kätkeyty luolaani Monte-Criston saarelle, ja Bertuccio tuntee säilytyspaikan.

Jos hänen sydämensä on vapaa ja hän tahtoo ottaa vaimokseen Haydéen, Janinan pashan Alin tyttären, jonka olen kasvattanut isän rakkaudella ja joka hellii minua aivan kuin tytär, niin hän täyttää, ei viimeistä tahtoani, vaan viimeisen toivomukseni.

Yllä oleva testamenttini on jo määrännyt Haydéelle kaiken muun omaisuuteni, tilukseni,

englantilaiset, itävaltalaiset ja hollantilaiset arvopaperini, kalustukseni eri taloissani ja palatseissani, joiden arvo, kun siitä on otettu nuo kaksikymmentä miljoonaa ja palvelijoihini tulevat lahjoitukset, nousee noin kuuteenkymmeneen miljoonaan.

Hän oli kirjoittanut nämä viimeiset sanat, kun hän kuuli kirkaisun takaansa ja kynä putosi hänen kädestään.

— Haydée, sanoi hän, — oletko lukenut mitä kirjoitin?

Päivä oli alkanut paistaa nuoren naisen silmiin, hän oli herännyt ja tullut kreivin luo kepein askelin, joiden äänen matot tukahduttivat.

— Valtiaani, sanoi hän, — miksi kirjoitatte tällä tavoin tällaisena hetkenä? Miksi lahjoitatte minulle kaiken omaisuutenne? Lähdettekö siis luotani pois?

— Lähden matkalle, enkelini, sanoi Monte-Cristo sanomattoman alakuloisesti ja hyvin hellästi, — ja jos sattuu tapahtumaan onnettomuus...

Kreivi vaikeni.

— Entä sitten...? kysyi nuori tyttö käskeväällä äänellä, jota kreivi ei ennen ollut kuullut hänen suustaan ja joka sai hänet värisemään.

— Jos minulle tapahtuu onnettomuus, jatkoi Monte-Cristo, — niin tahdon, että tyttäreni tulee onnelliseksi.

Haydée hymyili surullisesti pudistaen päätään.

— Aiotte siis kuolla, valtiaani? sanoi hän.

— Kuolemaa on aina pidettävä mielessä, lapseni.

— Jos kuolette, niin lahjoittakaa silloin omaisuutenne muille; jos kuolette ... en minä mitään enää tarvitse.

Hän tarttui paperiin, repi sen neljäksi kappaleeksi ja heitti ne keskelle lattiaa. Kun uupunut orjatar tällä tavoin oli osoittanut harvinaisen suurta tarmoa, olivat hänen voimansa loppuneet, hän vaipui maahan pyörtyneenä.

Monte-Cristo kumartui hänen puoleensa ja nosti hänet syliinsä. Nähdessään nämä kalpeat kasvot, kauniit silmät ummessa, hän tuli ensi kertaa ajatelleeksi, että nuori tyttö mahdollisesti rakasti häntä muullakin tavoin kuin tyttären rakkaudella.

— Oi, huokasi hän aivan toivottomana, — minä voisin siis vielä tulla onnelliseksi!

Sitten hän kantoi Haydéen hänen huoneistoonsa ja jätti hänet vielä tainnoksissa palvelijattarien huostaan. Hän palasi huoneeseensa, sulki oven ja kirjoitti testamentin uudelleen.

Lopetettuaan sen hän kuuli vaunujen ajavan pihaan. Kreivi lähestyi ikkunaa ja näki Morrelin astuvan niistä Emmanuelin seurassa.

— Hyvä, sanoi hän, — jo oli aikakin!

Hän sulki testamenttinsa kolmella sinetillä.

Vähän sen jälkeen hän kuuli salongista askelten ääntä. Hän meni itse avaamaan, Morrel astui sisään.

Hän oli tullut melkein kaksikymmentä minuuttia liian varhain.

— Tulen ehkä liian varhain, herra kreivi, sanoi hän, — mutta sanon suoraan, etten ole voinut nukkua minuuttiakaan, ja samoin on ollut muidenkin laita meidän talossamme. Minun täytyi saada nähdä itsetietoinen rohkeutenne tunteakseni taas itsenikin varmaksi.

Monte-Cristo ei voinut hillitä itseään kuullessaan tällaisen todistuksen nuoren miehen ystävydestä; hän ei ojentanut kättään, vaan avasi hänelle sylinsä.

— Morrel, sanoi hän, — kuinka kaunis tämä päivä minulle onkaan, kun näen teidänkaltaisenne miehen minua rakastavan. Hyvää päivää, herra Emmanuel. Tulette siis todistajakseni, Maximilien?

— Tietysti, sanoi nuori mies, — epäilittekö sitä?

— Mutta jos olenkin väärässä...

— Katselin teitä koko tuon taisteluhaasteen ajan, mietin tämän yön järkähtämättömyyttänne, ja olin varma siitä, että oikeus oli teidän puolellanne, muussa tapauksessa ei enää laisinkaan voi luottaa kasvojen ilmeisiin.

— Mutta, Morrel, onhan Albert ystävänne.

— Hän on vain tuttavani, herra kreivi.

— Näittehän hänet samana päivänä ensi kertaa kuin minutkin.

— Se on totta. Teidän täytyi siitä minulle huomauttaa, ennen kuin sen muistin.

— Kiitos, Morrel.

Sitten hän löi kelloon ja sanoi Alille, joka heti tuli huoneeseen:

— Toimita tämä notaarilleni, Ali. Se on testamenttini, Morrel.  
Kuoltuani menkää ottamaan selkoa sen sisällyksestä.

— Mitä, huudahti Morrel, — kuoltuanne?

— Onhan kaikki otettava varteen, ystäväni. Mutta mitä teitte eilen minusta erottuanne?

— Olin Tortonilla, jossa toivoin tapaavani Château-Renaud'n ja Beauchampin. Tunnustan suoraan etsineenikin heitä.

— Miksi, johan kaikesta oli sovittu?

— Kuulkaahan, kreivi, tämä asia on vakava ja peruuttamaton.

— Epäilittekö sitä?

— En. Solvaus oli julkinen, ja kaikki jo puhuivat siitä.

— Entä sitten?

— Toivoin voivani saada aseet vaihdetuiksi, pistoolit miekkoihin.  
Pistooli on aina sokea.

— Onnistuitteko? kysyi nopeasti Monte-Cristo, jossa oli herännyt heikko toivo.

— En, sillä kaikki tiesivät, kuinka taitava olette miekkailemaan.

— Kuka siitä on kertonut?

— Miekkailunopettajat, joiden kanssa olette miekkaillut.

— Ehdotukseenne ei siis suostuttu?

— Sain jyrkästi kieltävän vastauksen.

— Morrel, sanoi kreivi, — oletteko koskaan nähnyt minun ampuvan pistooleilla?

— En koskaan.

— Meillä on vielä aikaa, katsokaa.

Monte-Cristo otti pistoolin, joka oli ollut hänen kädessään Mercedeksen tullessa, kiinnitti ristiässän teräslevyyn ja ampui neljällä laukauksella siitä kärjet.

Joka laukauksella Morrel kalpeni.

Hän tarkasti Monte-Criston käyttämiä kuulia ja huomasi ne isojen haulien kokoisiksi.

— Tämähän on kamalaa, sanoi hän. — Katsokaahan, Emmanuel.

Sitten hän jatkoi kääntyen Monte-Criston puoleen:

— Kreivi, taivaan nimessä, älkää surmatko Albertia! Onnettomalla pojalla on äiti!

— Niin onkin, sanoi Monte-Cristo, — eikä minulla ole äitiä.

Nämä sanat lausuttiin sellaisella äänellä, että Morrel värisi.

— Teitä on loukattu, kreivi?

— Niin on, entä sitten?

— Teidän oikeutenne on ampua ensimmäiseksi.

— Minäkö ammun ensimmäiseksi?

— Niin, sen sain aikaan tai oikeammin sanoen vaadin. Mehän teimme heille niin paljon myönnytyksiä, että heidän täytyi tehdä ainakin tämä meille.

— Ja kuinka monen askelen päästä!

— Kahdenkymmenen.

Kamala hymy nousi kreivin huulille.

— Morrel, älkää unohtako mitä näitte, sanoi hän.

— Albert ei pelastu muussa tapauksessa kuin siinä, että mielenliikutus saa teissä vallan.

— Minussako mielenliikutus? sanoi Monte-Cristo.

— Tai jalomielisyys, ystäväni. Kun olen varma ampumataidostanne, niin voin lausua erään seikan, joka muussa tapauksessa olisi tuntunut naurettavalta.

— Mikä se on?

— Lävistäkää hänen käsivartensa, haavoittakaa häntä, mutta älkää surmatko.

— Morrel, kuuluu sanani, lausui kreivi, — teidän ei tarvitse pyytää minua armahtamaan herra Morcerfia. Ilmoitan jo edeltäpäin, että herra Morcerfia kohdellaan niin hyvin, että hän voi kaikessa rauhassa palata kotiin molempien ystäviensä seurassa, jota vastoin minä...

— Te...?

— Se on eri asia, minut kannetaan kotiin.

— Mahdotonta, sanoi Maximilien aivan suunniltaan.

— Niin käy kuin olen sanonut, rakas Morrel. Herra Morcerf surmaa minut.

Morrel katsoi kreiviin ymmärtämättä enää mitään.

— Mitä teille on tapahtunut eilisillan jälkeen, herra kreivi?

— Samaa kuin tapahtui Brutukselle ennen Filippoin taistelua. Olen nähnyt haamun.

— Ja tuo haamu?

— Tuo haamu, Morrel, sanoi, että minä olen elänyt jo kylliksi kauan.

Maximilien ja Emmanuel katsoivat toisiinsa. Monte-Cristo otti kellon taskustaan.

— Lähtekäämme, sanoi hän, — kello on viisi minuuttia yli seitsemän, ja kaksintaistelu tapahtuu täsmälleen kello kahdeksan.

Vaunut olivat valmiina. Monte-Cristo astui niihin molempien todistajien seurassa.

Kulkiessaan käytävän läpi oli kreivi pysähtynyt eräälle ovelle kuuntelemaan, ja Maximilien ja Emmanuel, jotka hienotunteisina olivat astuneet muutaman askelen eteenpäin, olivat kuulevinaan, miten hän huokasi erottaessaan oven takaa nyyhkytystä.

Lyönnilleen kello kahdeksan he olivat määräpaikalla.

— Olemme perillä, sanoi Morrel pistäen päänsä vaunun ikkunasta, — ja olemme ensimmäiset.

— Anteeksi, armollinen herra, sanoi Baptistin, joka pelokkaana oli seurannut isäntäänsä, — olen näkevinäni tuolla puiden suojassa vaunut.

Monte-Cristo hypähti notkeasti vaunuista ja ojensi kätensä Emmanuelille ja Maximilienille

auttaakseen heitä astumaan alas. Maximilien piti kreivin kättä omassaan.

— On hyvä pidellä tällaista kättä, sanoi hän. — Se on sellaisen miehen käsi, jonka elämä on riippuvainen hänen ajamansa asian oikeudesta.

— Näen todellakin tuolla kaksi nuorta miestä, jotka näyttävät odottavan jotakin, sanoi Emmanuel.

Monte-Cristo veti Morrelin pari askelta hänen lankonsa selän taakse.

— Maximilien, kysyi hän, — onko sydämenne vapaa?

Morrel katsoi kummastuneena Monte-Cristoon.

— En pyydä teiltä mitään tunnustuksia, rakas ystävä, teen teille vain kysymyksen. Vastatkaa ainoastaan myöntävästi tai kieltävästi, muuta en pyydä.

— Rakastan erästä nuorta tyttöä, kreivi.

— Rakastatteko häntä syvästikin?

— Enemmän kuin elämäni.

— Siis sekin toivo sammui, sanoi Monte-Cristo.

Sitten hän lisäsi huoaten:

— Haydée-parka!

— Toden totta, huudahti Morrel, — ellen tietäisi teitä rohkeaksi, luulisin teidän pelkäävän.

— Siksi, että ajattelen erästä, joka minun täytyy jättää, ja se tekee minut surulliseksi. Niinkö huonosti sotilas ymmärtää, mikä on rohkeutta? Surisinko sitä, että luovun elämästäni? Mitä minä välitän kuolemasta tai elämästä, minä, joka olen viettänyt kaksikymmentä vuotta elämän ja kuoleman välillä? Olkaa rauhassa, Morrel, jos tämä on heikkoutta, niin näytän sen vain teille. Tiedän, että elämä on salonki, josta on lähdettävä kohteliaasti ja kunniallisesti, nimittäin kumartaen ja maksaen pelivelkansa.

— Tuo on miehekästä puhetta, sanoi Morrel. — Asiasta toiseen, toitteko ampuma-aseet?

— Minä? Miksi sen olisin tehnyt? Toivon noiden toisten herrojen pitäneen niistä huolen.

— Minä menen kysymään, sanoi Morrel.

— Mutta älkää ryhtykö mihinkään sovitteluihin.

— En, olkaa rauhassa!

Morrel lähestyi Beauchampia ja Château-Renaud'ta. Nähdessään nuoren miehen tulevan heitä kohden he astuivat muutaman askelen eteenpäin.

Nuoret herrat tervehtivät toisiaan, elleivät juuri ystävällisesti niin ainakin kohteliaasti.

— Anteeksi, hyvät herrat, sanoi Morrel, — en näe herra Morcerfia.

— Tänä aamuna hän lähetti meille sanan ilmoittaen tapaavansa meidät vasta taistelupaikalla, sanoi Château-Renaud.

— Ah! sanoi Morrel.

Beauchamp otti kellonsa taskustaan.

— Viisi minuuttia yli kahdeksan! Vielä ei ole aikaa mennyt hukkaan, herra Morrel.

— En suinkaan sitä tarkoittanut, sanoi Maximilien.

— Tuossa tulevatkin vaunut, sanoi Château-Renaud.

Vaunut lähestyivät täyttä kyytiä tienristeystä, jossa he seisoivat.

— Hyvät herrat, sanoi Morrel, — olette kai tuoneet pistoolit. Herra Monte-Cristo sanoo luopuneensa oikeudesta käyttää omiaan.

— Olemme otaksuneetkin, että kreivi olisi hienotunteinen, herra Morrel, vastasi Beauchamp, — ja olen tuonut mukani pistoolit, jotka ostin kahdeksan tai kymmenen päivää sitten, koska luulin

tarvitsevani niitä itse vastaavassa tilanteessa. Ne ovat aivan uudet, eikä niitä ole vielä laisinkaan käytetty. Tahdotteko tarkastaa ne?

— Herra Beauchamp, sanoi Morrel kumartaen, — koska vakuutatte, ettei herra Morcerf näitä aseita tunne, niin ymmärrättehän, että teidän sananne riittää täydellisesti.

— Hyvät herrat, sanoi Château-Renaud, — Morcerf ei tullutkaan noissa vaunuissa, vaan Franz ja Debray.

Mainitut herrat lähestyivät heitä.

— Te täällä, hyvät herrat! sanoi Château-Renaud katellen heitä. — Mikä sattuma teidät tänne tuo?

— Albert on pyytänyt meitä tulemaan tänne, sanoi Debray.

Beauchamp ja Château-Renaud katsoivat toisiinsa kummastuneina.

— Hyvät herrat, luulen ymmärtäväni asian, sanoi Morrel.

— Selittäkää!

— Eilen iltapäivällä sain herra Morcerfilta kirjeen, jossa hän pyysi minua tulemaan oopperaan.

— Niin minäkin sain, sanoi Debray.

— Niin minäkin, sanoi Franz.

— Niin mekin, sanoivat Château-Renaud ja Beauchamp.

— Hän tahtoi, että olisimme todistamassa taisteluhaastetta ja nyt hän tahtoo meidät taistelunkin todistajiksi, sanoi Morrel.

— Se on varmaankin syynä, herra Morrel. Epäilemättä olette arvannut oikein.

— Mutta Albertia itseään ei kuulu, mutisi Château-Renaud. — Hän on jo myöhästynyt kymmenen minuuttia.

— Tuossa hän on, sanoi Beauchamp, — hän tulee ratsain, kiitäen täyttä laukkaa palvelijansa seuraamana.

— Kuinka ajattelematonta tulla pistoolitaisteluun ratsain, sanoi Château-Renaud. — Minähän olin antanut hänelle hyviä neuvoja.

— Ja sitä paitsi kaulus kaulassaan, takki auki ja valkoiset liivit yllään. Miksi hän ei yhtä hyvin ole pannut mustaa täplää sydämen kohdalle? Toimitus olisi silloin päättynyt pikemmin.

Tällä välin Albert oli tullut kymmenen askelen päähän nuorten miesten muodostamasta ryhmästä ja pysäytti hevosensa. Hän hyppäsi sen selästä ja heitti ohjokset palvelijalleen.

Albert lähestyi.

Hän oli kalpea, hänen silmänsä olivat punaiset ja pöhöttyneet; huomasi, ettei hän ollut hetkeäkään nukkunut yöllä.

Koko hänen olemuksessaan oli juhlallinen surumielisyys, joka oli hänelle vierasta.

— Kiitos, hyvät herrat, sanoi hän, — että olette noudattaneet kutsuani. Olkaa varmoja siitä, että tunnen kiitollisuutta tämän uuden ystävydentodistuksen tähden.

Morrel oli Albertin lähestyessä perääntynyt kymmenkunta askelta ja seisoi syrjässä.

— Teillekin, herra Morrel, kuuluu osa kiitoksestani, sanoi Albert. — Tulkaa lähemmäksi, ette ole täällä suinkaan liikaa.

— Hyvä herra, sanoi Maximilien, — ehkä ette tiedä, että minä olen kreivi Monte-Criston todistajana?

— En ollut varma, mutta arvelin niin. Mutta sitä parempi; mitä enemmän täällä on kunnan miehiä läsnä, sitä tyytyväisempi olen.

— Herra Morrel, sanoi Château-Renaud, — voitte ilmoittaa kreivi Monte-Cristolle, että herra Morcerf on tullut ja että me olemme valmiit.

Morrel astui muutaman askelen toimittakseen tämän asian. Beauchamp otti tällä välin pistoolilaatikon vaunuista.

— Odottakaa, hyvät herrat, sanoi Albert, — minulla on pari sanaa sanottavana kreivi Monte-Cristolle.

— Kahden keskenkö? kysyi Morrel.

— Ei, vaan kaikkien kuullen.

Albertin todistajat katsoivat kummastuneina toisiinsa. Franz ja Debray vaihtoivat muutaman sanan puoliääneen, ja Morrel meni ilomielin ilmoittamaan asian kreiville, joka kuljeksi eräällä käytävällä Emmanuelin seurassa.

— Mitä asiaa hänellä on minulle? kysyi Monte-Cristo.

— En tiedä, mutta hän tahtoo puhua kanssanne.

— Kun hän vain ei kiusaisi Jumalaa jollakin uudella loukkauksella, sanoi Monte-Cristo.

— En luule, että hänellä on sellaisia aikeita, sanoi Morrel.

Kreivi lähti Albertia kohden Maximilienin ja Emmanuelin seurassa. Hänen tyyneytensä ja vakavuutensa oli omituisena vastakohtana Albertin rauhattomuudelle. Albert lähestyi häntä mukanaan nuo neljä muuta.

Kolmen askelen päässä toisistaan kreivi ja Albert pysähtyivät.

— Hyvät herrat, sanoi Albert, — tulkaa lähemmäksi. Tahdon, että kuulette joka sanan, mikä minulla on kunnia lausua kreivi Monte-Cristolle, sillä kaikki, mitä hänelle sanon, pitää teidän kertoa muille, niin oudolta kuin se saattaakin tuntua.

— Minä odotan, sanoi kreivi.

— Hyvä herra, sanoi Albert, ja hänen äänensä värisi alussa, mutta varmistui sitten. — Hyvä herra, olen syyttänyt teitä siitä, että olette levitellyt tietoja kreivi Morcerfin esiintymisestä Epeiroksessa, sillä olkoon kreivi kuinka syyllinen tahansa, niin ei teillä mielestäni ollut oikeutta rangaista häntä. En kiirehdi pyytämään anteeksi Fernand Mondegon petosta Ali-pashaa kohtaan, vaan kalastaja Fernandin petosta teitä kohtaan ja niitä onnettomuuksia, jotka ovat olleet tämän teon seurauksena. Sen vuoksi sanonkin ja julkisesti tunnustan: teillä on ollut täysi oikeus rangaista isääni, ja minä, hänen poikansa, kiitän teitä siitä, ettette ole tehnyt enempää.

Jos salama olisi äkkiä iskenyt keskelle tätä seuraa, ei se olisi heitä enempää hämmästyttänyt kuin tämä Albertin selitys.

Monte-Criston silmät olivat hitaasti nousseet taivasta kohden, ja niissä välkkyi syvä kiitollisuus. Hän ei voinut kylliksi ihailla sitä, että Albertin tulinen luonne, jonka rohkeuden hän selvästi oli tullut huomaamaan roomalaisten rosvojen parissa, oli äkkiä näin nöyrytnyt. Se oli Mercedeksen vaikutusta ja nyt kreivi ymmärsi, miksi tämä ei edellisenä iltana ollut vastustanut hänen uhriaan. Hänhän oli jo silloin tietänyt sen tarpeettomaksi.

— Nyt, herra kreivi, sanoi Albert, — jos tämä anteeksipyyntö on mielestänne kyllin täydellinen, niin pyydän teitä ojentamaan minulle kätenne. Lähinnä erehtymättömyyden suurta avua, joka teillä niin suuressa määrin näyttää olevan, kunnioitan sitä, että ihminen tunnustaa erehdyksensä. Tämä tunnustaminen koskee yksinomaan minua. Minä toimin niin kuin ihmiset tavallisesti toimivat, te menettelitte niin kuin Jumala. Vain enkeli saattoi estää toisen meistä kuolemasta; tämä enkeli astui alas taivaasta, ja ellei hän voinutkaan tehdä meistä ystäviä, sillä sehän on valitettavasti mahdotonta, niin hän on ainakin saanut meidät kunnioittamaan toisiamme.

Silmät liikutuksesta kosteina Monte-Cristo ojensi kätensä Albertille. Albert tarttui siihen kiivaasti ja puristi sitä katseessaan kunnioittavaa pelkoa.

— Hyvät herrat, sanoi hän, — kreivi Monte-Cristo varmaankin hyväksyy anteeksipyyntöni. Olin äkkipikaisuudessa hyökännyt häntä vastaan. Nyt olen hairahdukseni sovittanut. Toivon, että ihmiset eivät pidä minua raukkamaisena sen vuoksi, että olen toiminut omantuntoni mukaan. Mutta jos joku on siinä suhteessa toista mieltä, sanoi nuori mies nostaen päänsä pystyyn aivan kuin heittäen haasteen ystävilleen ja vihamiehilleen, — niin olen valmis saattamaan hänet toisiin ajatuksiin.

— Mitä tänä yönä onkaan tapahtunut? kysyi Beauchamp Château-Renaud'ltä. — Minun mielestäni meidän asemamme tässä on jokseenkin nolo.

— Se on totta, Albertin teko on joko hyvin raukkamainen tai hyvin kaunis, vastasi paroni.

— Mitä tämä oikeastaan tietää? kysyi Debray Franzilta. — Kreivi Monte-Cristo häpäisee herra Morcerfia, ja hänen poikansa katsoo, että kreivi on menetellyt oikein. Mutta vaikka minun suvussani olisi kymmenen Janinaa, pitäisin velvollisuutenani taistella kymmenen kertaa.

Monte-Cristoa painoivat kahdenkymmenen vuoden takaiset muistot, eikä hän ajatellut Albertia, ei Beauchampia, ei Château-Renaud'ta, ei ketään läsnä olevaa. Hän ajatteli tuota uljasta naista, joka oli tullut pyytämään häneltä poikansa henkeä ja joka sitten oli pelastanut hänen henkensä ilmaisemalla kamalan perhesalaisuuden, niin kamalan, että se ainiaaksi voi nuorena mieheissä sammuttaa pojan rakkauden isäänsä.

— Sallimus! Sallimus vaikuttaa aina! sopersi hän. — Vasta tänään tiedän varmasti, että olen Jumalan lähettämä!

## 91. Äiti ja poika

Kreivi Monte-Cristo kumarsi viidelle nuorelle miehelle hymyillen samalla alakuloisesti ja arvokkaasti ja nousi Maximilienin ja Emmanuelin kanssa vaunuihin.

Albert, Beauchamp ja Château-Renaud jäivät taistelupaikalle.

Nuori mies loi todistajiinsa katseen, joka olematta arka tiedusteli heidän mielipiteitään äskeisten tapahtumien johdosta.

— Rakas ystävä, sanoi Beauchamp ensimmäisenä, joko toisia herkempänä tai teeskennellen vähemmän, — sallikaa minun onnitella teitä. Tämä oli todellakin odottamaton loppu ikävälle asialle.

Albert seisoi vaiti ja ajatuksiinsa vaipuneena. Château-Renaud tyytyi pieksämään kenkäänsä notkealla kepillään.

— Emmekö jo lähde? sanoi hän kiusallisen äänettömyyden jälkeen.

— Milloin vain tahdotte, vastasi Beauchamp, — antakaa minulle vain ensin aikaa onnitella herra Morcerfia. Hän on tänään osoittanut jalomielisyyttä ja ritarillisuutta ... joka on harvinaista maailmassa.

— Niin on, sanoi Château-Renaud.

— Suurenmoistahan on voida siinä määrin hallita itseään, jatkoi Beauchamp.

— Se on kyllä totta. Mitä minuun tulee, niin se olisi ollut minulle aivan mahdotonta, sanoi Château-Renaud kylmäkiskoisesti.

— Hyvät herrat, sanoi Albert, — ette varmaankaan ymmärrä, että kreivi Monte-Criston ja minun välilläni on tapahtunut jotakin sangen vakavaa...

— Olemme kyllä, olemme kyllä, sanoi Beauchamp heti, — mutta kaikki tyhjäntoimittajamme eivät ymmärrä, kuinka sankarillisesti olette menetellyt, ja ennemmin tai myöhemmin teidän on pakko selittää se heille tavalla, joka ei ole heidän terveydelleen ja hengelleen oikein edullista. Annanko teille ystävän neuvon? Lähtekää Napoliin, Haagiin tai Pietariin, missä ymmärretään kunnia-asiat selvemmin kuin täällä typerässä Pariisissa. Sinne päästyänne harjoitelkaa ahkerasti pistoolilla ampumista ja miekkailua. Menetelkää niin, että palatessanne Pariisiin muutaman vuoden kuluttua olette siksi unohdettu tai siksi kunnioitettu näiden harjoitustenne tähden, että saatte olla rauhassa. Enkö olekin oikeassa, herra Château-Renaud?

— Se on minunkin mielipiteeni täydellisesti, sanoi paroni. — Ei mikään synnytä vaarallisia kaksintaisteluja siinä määrin, kuin tulokseton kaksintaistelu.

— Kiitos, hyvät herrat, vastasi Albert kylmäkiskoisesti hymyillen. — Noudatan neuvoanne, en siksi, että sen minulle annatte, vaan siksi, että itekin aion lähteä Ranskasta. Kiitän teitä myöskin siitä palveluksesta, jonka minulle teitte tulella todistajikseni. Se painuu sitäkin syvemmälle mieleeni, koska se on ainoa, joka äskeisten sanojenne perusteella jää muistiini.

Château-Renaud ja Beauchamp katsoivat toisiinsa. Ääni, jolla Morcerf lausui kiitoksensa, osoitti sellaista päättäväisyyttä, että seurustelu olisi käynyt hankalaksi, jos keskustelua olisi jatkunut pitemmälle.



— Hyvästi, Albert, sanoi Beauchamp äkkiä ojentaen veltosti kätensä nuorelle miehelle, joka ei näyttänyt tointuvan huumaustilastaan.

Albert ei tehnyt pienintäkään liikettä tarttuakseen ojennettuun käteen.

— Hyvästi, sanoi Château-Renaud vuorostaan pitäen vasemmassa kädessään siroa keppiään ojentaessaan oikean.

Albertin huulet sopersivat tuskin kuultavasti: Hyvästi! Mutta hänen katseensa oli sitä ilmeikkäämpi, siinä kuvastui hillittyä suuttumusta, ylpeää halveksumista ja jaloa harmia.

Todistajien noustua vaunuihin hän seisoj vielä jonkin aikaa liikkumattomana ja alakuloisena paikallaan. Sitten hän äkkiä päästi hevosensa ohjokset irti puusta, johon palvelija ne oli sitonut, hyppäsi satulaan ja läksi ajamaan täyttä laukkaa Pariisia kohden. Neljäntuntia myöhemmin hän tuli Helderkadun varrella olevaan asuntoonsa.

Astuessaan hevosen selästä hän oli näkevinään kreivin makuuhuoneen ikkunasta isänsä kalpeat kasvot. Albert käänsi huokaisten päänsä syrjään ja astui sivurakennukseensa.

Sinne tultuaan hän loi viimeisen katseen kaikkeen siihen rikkauteen, joka oli tehnyt hänen elämänsä suloiseksi lapsuudesta asti. Hän katsoi tauluja, joiden ihmiset näyttivät hymyilevän hänelle ja joiden maisemissa värit hehkuivat. Sitten hän irrotti kehyksestä äitinsä kuvan ja kääri sen kokoon jättäen kultakehyksen ympäröimään mustaa aukkoa.

Sen jälkeen hän järjesti kaikki kauniit turkkilaiset aseet, englantilaiset kiväärit, japanilaiset posliinit, metallikehyksiset maljat, Feuchères'in ja Baryen pronssiset taideteokset; hän tarkasti kaapit ja pani avaimet suulle; heitti kaiken taskurahansa kirjoituspöytänsä laatikkoon, jonka jätti auki, pani sinne tuhannet koruesineet, joita oli maljakoissa, rasioissa ja hyllyillä; laati tarkan luettelon kaikesta ja pani tämän luettelon pöydälle näkyvälle paikalle siirrettyään ensin pois kaikki paperit ja kirjat.

Hänen aloittaessaan tätä työtä oli palvelija tullut huoneeseen, vaikka Albert olikin käskenyt hänen pysytellä poissa.

— Mitä tahdotte? kysyi Morcerf pikemmin surullisella kuin suuttuneella äänellä.

— Anteeksi, sanoi kamaripalvelija, — herra kielsi minua kyllä tulemasta häiritsemään, mutta kreivi Morcerf kutsui minut puheilleen.

— Entä sitten? kysyi Albert.

— En tahtonut mennä kreivin luo kuulematta ensin herran määräyksiä.

— Minkä vuoksi?

— Kreivi varmaankin tietää, että minä saatoin herran taistelupaikalle.

— Luultavasti, sanoi Albert.

— Ja kun hän lähettää minulle sanan, niin hän varmaankin tahtoo tietää, mitä siellä on tapahtunut. Mitä vastaan?

— Totuuden.

— Vastaa siis ettei mitään taistelua ollutkaan.

— Sanotte, että pyysin kreivi Monte-Cristolta anteeksi. Menkää.

Palvelija kumarsi ja poistui.

Albert ryhtyi sitten jatkamaan luettelon laatimista.

Lopetettuaan tämän työnsä hän kuuli hevosten kavioiden kopinaa pihalta ja ikkunoiden helinäa vaunujen ajaessa kolisten ohitse. Hän lähestyi ikkunaa ja näki isänsä nousevan vaunuihin ja ajavan pois.

Tuskin oli portti ennättänyt sulkeutua kreivin mentyä, kun Albert riensi äitinsä huoneistoon. Kun ei ketään ollut häntä ilmoittamassa, hän meni äitinsä makuuhuoneeseen asti. Hänen sydämensä sävähti, ja hän pysähtyi kynnykselle. Aivan kuin sama sielu olisi vaikuttanut näissä kahdessa ruumiissa, oli Mercedes huoneistossaan aivan samassa puuhassa kuin Albert omassaan. Kaikki oli järjestetty, pitsit, koristeet, liinavaatteet, hopeaesineet laatikkoihin, joiden avaimet Mercedes huolellisesti kokosi.

Albert näki kaikki nämä valmistelut, ymmärsi niiden tarkoituksen ja huutaen: "Äiti!" hän kietoi

kätensä Mercedesen kaulaan.

Jos taiteilija olisi osannut vangita heidän kasvojensa ilmeen, hän olisi varmaankin luonut kauniin taulun.

Mutta äidin tarmokkaat toimenpiteet kauhistuttivat Albertia, vaikka ne hänen omalla kohdallaan olivat tuntuneet täysin luonnollisilta.

— Mitä teettekään? sanoi hän.

— Mitä tekisit itse? kysyi Mercedes.

— Oi, äiti, huudahti Albert, joka oli niin liikutettu, että tuskin saattoi puhuakaan, — teidän suhteenne on asia aivan toinen kuin minun! Te ette ole voinut tehdä samaa päätöstä kuin minä. Minä näet tulen jättämään hyvästit tälle talolle... ja teille.

— Minäkin lähdän, Albert, vastasi Mercedes. — Luulin, että poikani saattaisi minua, olenko erehtynyt siinä?

— Äiti, sanoi Albert varmasti, — en voi sallia, että te joutuisitte elämään niin kuin minä. Minä saan tästä lähin elää köyhänä ja huomaamattomana. Minun täytyy lainata ystäviltä leipäpala, kunnes itse ansaitseen. Sen vuoksi olenkin aikonut mennä suoraa päätä Franzin luo ja pyytää häneltä lainaksi sen pienen rahamäärän, jonka luulen alussa tarvitsevani.

— Sinäkö, lapsi parka, huudahti Mercedes, — sinäkö saisit kärsiä nälkää ja puutetta! Älä puhu sellaista, muuten saat minut peruuttamaan kaikki päätökseni.

— Mutta minä en peruuta, rakas äiti, vastasi Albert. — Olen nuori, olen voimakas ja luulen olevani urhoollinenkin, ja eilisestä asti olen oppinut näkemään, mitä tahdonvoimalla saa aikaan. Äiti, olen nähnyt ihmisiä, jotka eivät ole kuolleet, vaikka ovat paljon saaneet kärsiä, vaan ovat vielä rakentaneet uuden onnenkin lupausten raunioille, kaikille Jumalan antamien toiveitten siruille. Olen sen oppinut, olen nähnyt sellaisia ihmisiä. Ja tiedän, että vaikka heidän vihamiehensä on syössyt heidät kuiluun, he ovat nousseet sieltä niin voimakkaina ja loistavina, että ovat saaneet vuorostaan voiton vihamiehestään ja syösseet hänet kuiluun. Ei, äiti, ei. Tästä päivästä alkaen olen katkaissut kaikki siteet, jotka minua yhdistävät menneisyyteen, enkä ota siitä mitään, en edes nimeäkään, sillä ymmärrättehän, äiti, että poikanne ei voi käyttää sellaisen miehen nimeä, jonka täytyy punastua toisten edessä.

— Albert, lapseni, sanoi Mercedes, — jos olisin ollut voimakkaampi, olisin neuvonut sinua tekemään juuri noin. Omatuntosi puhui, kun sortunut ääneni vaiken. Noudata omaatuntoasi, poikani. Sinulla oli ystäviä, Albert, katkaise siteet, jotka sinut liittävät heihin, mutta äitisi tähden älä vaivu epätoivoon. Elämä on vielä kaunis sinun iälläsi, ethän ole vielä täyttänyt kahtakymmentäkahta, ja koska puhdas sydämesi tarvitsee puhtaan nimenkin, niin ota isäni nimi: Herrera. Tunnen sinut, Albert, menet mille alalle tahansa, pian teet hänen nimensä kuuluisaksi. Silloin voit jälleen astua ihmisten joukkoon entistä kunniaakkaampana kärsimiesi onnettomuuksien tähden. Ellei kaikista otaksumistani huolimatta niin kävisikään, jätä minulle kuitenkin tämä toivo, minulle, jolla kohta ei ole mitään muuta ajatusta kuin se, ei muuta tulevaisuutta, ja jonka hauta alkaa tämän talon kynnyksen toisella puolen.

— Täytän tahtonne, rakas äiti, sanoi nuori mies. — Niin, sama toivo elää minussakin. Taivaan kosto ei voi vainota meitä kahta, teitä, puhdasta ja minua, syytöntä. Mutta koska olemme tehneet päätöksemme, niin toimikaamme tarmokkaasti. Herra Morcerf läksi noin puoli tuntia sitten; näettehän, että meillä on tilaisuus välttää melua ja selvittelyjä.

— Odotan sinua, poikani, sanoi Mercedes.

Albert juoksi heti boulevardille asti ja toi sieltä ajurin, joka veisi heidät kotoa pois. Hän muisti erään pienen matkustajakodin Saints-Pères-kadun varrella mistä tiesi saavansa vaatimattoman, mutta siistin asunnon äidilleen. Hän palasi siis noutamaan kreivitärtä.

Juuri kun ajoneuvot pysähtyivät portin eteen ja Albert hyppäsi niistä, lähestyi eräs mies häntä ja ojensi kirjeen.

Albert tunsu miehen Monte-Criston taloudenhoitajaksi.

— Kreiviltä, sanoi Bertuccio.

Albert otti kirjeen, avasi sen ja luki.

Luettuaan sen hän etsi Bertuccioa, mutta nuoren miehen lukiessa Bertuccio oli kadonnut.

Silloin Albert kyynelsilmin ja rinta mielenliikutuksesta kuohuen tuli Mercedesen luo ja ojensi hänelle kirjeen sanaakaan sanomatta.

Mercedes luki:

Albert.

Osoittaen aavistavani, minkä päätöksen aiotte panna täytäntöön, luulen myöskin voivani näyttää teille, mitä on hienotunteisuus. Olette vapaa, jätätte kreivin talon ja otatte luoksenne äitinne, joka on vapaa, niin kuin tekin olette. Mutta muistakaa, että olette hänelle enemmän velkaa kuin koskaan voitte suorittaa, te jalo nuorukainen. Säilyttäkää voimanne taistelua varten, vaatikaa itsellenne kärsimykset, mutta säästäkää häneltä puutteet, jotka väistämättä seuraavat ensimmäisiä ponnistuksianne, sillä hän ei ansaitse onnettomuuden varjoakaan, eikä sallimus tahdo, että syytön saa kärsiä syyllisen tähden.

Tiedän, että aiotte lähteä kodistanne Helder-kadun varrelta ottamatta mitään mukaanne. Älkää koettako tutkia, miten sen olen saanut tietää, pääasia on, että sen tiedän. Kuulkaa minua, Albert.

Kaksikymmentäviisi vuotta sitten palasin hyvin iloisena ja ylpeänä isänmaahani. Minulla oli morsian, Albert, pyhä nuori tyttö, jota jumaloin, ja toin morsiamelleni sataviisikymmentä kultarahaa, jotka olin työlläni vaivalloisesti koonnut. Tämä rahamäärä kuului hänelle, häntä varten se oli tuotu ja kun tiesin, kuinka petollinen meri on, kaivoin aarteemme sen talon pieneen puutarhaan, missä isäni asui Marseillessa, Meilhan-kadun varrella.

Äitinne tuntee kyllä tämän pienen talon, Albert. Kun viimeksi kuljin Marseillen kautta tullessani Pariisiin, menin katsomaan tätä taloa, johon liittyi niin monta surullista muistoa, ja eräänä iltana kaivoin kuokalla sitä kohtaa, jonne olin aarteen kätkenyt. Rautainen laatikko oli vielä entisellä paikallaan, kukaan ei ollut siihen koskenut. Se on puutarhan nurkassa, viikunapuun alla, jonka isäni istutti samana päivänä, jolloin minä synnyin.

No niin, Albert, tämä sama rahamäärä, jonka avulla muinoin olisin yrittänyt tehdä rakastamani naisen elämän huolettomaksi ja rauhalliseksi, se voidaan nyt omituisen ja surullisen sattuman kautta käyttää samaan tarkoitukseen. Ymmärtäkää oikein ajatukseni, minun, joka voisin hänelle antaa miljoonia, mutta tarjoankin vain palasen mustaa leipää, joka on ollut unohtuneena siitä asti, kun jouduin rakastamastani olennosta eroon.

Olette jalomielinen mies, Albert, mutta ehkä teitä kuitenkin sokaisee ylpeys tai suuttumus. Jos hylkääte tarjoukseni, jos pyydätte toiselta sitä, mikä minulla on oikeus teille antaa, niin sanon, ettette menettele jalomielisesti. Älkää kieltäkö äitiänne ottamasta vastaan elatustaan siltä mieheltä, jonka isän teidän isänne surmasi nälkään ja epätoivoon.

Albert odotti kalpeana ja liikuttuneena äitinsä päätöstä.

Mercedes loi taivasta kohden katseen, jota on mahdoton kuvata.

— Minä otan sen vastaan, sanoi hän. — Hänellä on oikeus maksaa minulle myötäjäiset, jotka vien mukanani luostariin.

Ja tarttuen poikansa käsivarteen hän astui portaita alas reippaammin kuin ehkä itsekään oli kuvitellut.

## 92. Itsemurha

Monte-Cristo oli palannut Maximilienin ja Emmanuelin seurassa kaupunkiin. He olivat paluumatkalla iloisia. Emmanuel ei yrittänytkään salata sitä, kuinka onnellinen hän oli, kun rauha oli seurannut riitaa, ja hän toi julkisesti esiin filantrooppiset mielipiteensä. Morrel nojautui vaunujen nurkkaan ja antoi lankonsa ilon puhjeta sanoiksi. Hän oli yhtä iloinen, vaikka hänen ilonsa ilmenikin ainoastaan katseessa.

Tronen portilla he tapasivat Bertuccion. Tämä odotti liikkumattomana kuin vartiosotilas.

Monte-Cristo pisti päänsä ikkunasta, vaihtoi muutaman sanan hänen kanssaan, ja taloudenhoitaja poistui.

— Herra kreivi, sanoi Emmanuel heidän tullessaan Place-Royalen kohdalle, — antakaa minun nousta vaunuistaporttini kohdalla, ettei vaimoni tarvitsisi enää olla vähääkään levoton teidän tai minun

puolestani.

— Ellei olisi naurettavaa julkisesti riemuita voitosta, kutsuisin kreiviä saapumaan meille, sanoi Morrel. — Mutta herra kreivillähän on varmaan pelokkaita sydämiä lohdutettavana. Olemme perillä, sanokaamme ystävällemme hyvästi ja antakaamme hänen jatkaa matkaansa.

— Odottakaa hiukan, sanoi Monte-Cristo, — älkää riistäkö minulta yht'aikaa molempia seuralaisiani. Menkää te hurmaavan puolisonne luo ja sanokaa hänelle terveisiä minulta, mutta saattakaa te, Morrel, minua Champs-Élysées'lle asti.

— Sehän sopii mainiosti, sanoi Maximilien, — varsinkin kun minulla on asiaa samaan kaupunginosaan.

— Odotammeko sinua aamiaiselle? kysyi Emmanuel.

— Älkää odottako, sanoi nuori mies.

Vaunujen ovi sulkeutui, ja ajoneuvot jatkoivat matkaansa.

— Huomaatteko, kuinka olen tuottanut teille onnea? sanoi Morrel jäätyään kreivin kanssa kahden. — Ettekö ole tullut sitä ajatelleeksi?

— Olen kyllä, sanoi Monte-Cristo, — siksi tahtoisinkin aina pitää teidät luonani.

— Ihmeellistä! jatkoi Morrel vastaten omiin ajatuksiinsa.

— Mikä? kysyi Monte-Cristo.

— Se, mikä on tapahtunut.

— Niin onkin, vastasi kreivi hymyillen. — Sanoitte oikean sanan, se on ihmeellistä.

— Sillä oikeastaan Albert on urhoollinen, jatkoi Morrel.

— Hyvin urhoollinen, sanoi Monte-Cristo, — olen nähnyt hänen nukkuvan rauhallisesti tikarin uhatessa häntä.

— Ja minä tiedän, että hän on kaksi kertaa ollut kaksintaistelussa ja taistellut hyvin, sanoi Morrel. — Sovittakaa tämä sitten hänen tämänaamuiseen menettelynsä!

— Sekin on teidän vaikutustanne, jatkoi Monte-Cristo hymyillen.

— Mikä onni, ettei Albert ole sotilas, sanoi Morrel.

— Kuinka niin?

— Pyydellä anteeksi taistelupaikalla! sanoi nuori kapteeni päätään pudistaen.

— Älkähän nyt eksykö tavallisten ihmisten ennakkoluuloihin, Morrel, sanoi kreivi lempeästi. — Myönnättehän, että kun Albert on urhoollinen, niin hän ei voi olla pelkuri, mutta hänellä oli erikoiset syynsä tämänaamuiseen menettelynsä, ja hän oli yksinkertaisesti sankarillinen.

— Oli kyllä, oli kyllä, sanoi Morrel, — mutta sanon aivan kuin espanjalainen: Hän oli eilen urhoollisempi!

— Syöttehän aamiaista kanssani? kysyi kreivi lopettaakseen keskustelun.

— En, lähden luotanne kello kymmenen.

— Teidän piti siis mennä jonkun toisen kanssa aamiaiselle?

Morrel hymyili ja pudisti päätään.

— Mutta täytyyhän teidän jossakin syödä.

— Miksi, koska minun ei ole nälkä? sanoi nuori mies.

— En tiedä muuta kuin kaksi tunnetta, jotka voivat karkottaa nälän: surun ja koska kaikeksi onneksi näen teidät iloisena, niin se ei voi olla syynä — ja rakkauden. Päätän siitä, mitä lausuite sydämestänne, voin otaksua...

— En vastaa kieltävästi, sanoi Morrel iloisesti.

— Ettekö kerro sitä minulle, Maximilien? jatkoi kreivi niin vilkkaasti, että huomasi, kuinka innokkaasti hän olisi tahtonut saada tietää tämän salaisuuden.

— Olenhan tänään näyttänyt, että minulla on sydän, enkö olekin, kreivi?

Vastauksen asemesta kreivi ojensi kätensä nuorelle miehelle.

— No niin, jatkoi tämä, — koska tämä sydän ei enää ole teidän luonanne Vincennes'in metsässä, niin se on toisaalla, josta menen sitä etsimään.

— Menkää, sanoi kreivi hitaasti, — menkää, rakas ystävä. Mutta jos joudutte pulaan, niin muistakaa, että minä voin tehdä paljon tässä maailmassa, ja olen onnellinen, jos voin käyttää voimaani niiden hyväksi, joita rakastan. Ja teitä minä rakastan, tiedättehän sen, Morrel?

— Hyvä on, sanoi nuori mies, — muistan kyllä teitä, niin kuin itsekkäät lapset muistavat vanhempiaan tarvitessaan heitä. Jos tarvitsen teitä, ja se hetki ehkä tulee, käännyn teidän puoleenne, kreivi.

— Hyvä, vetoan sanaanne. Hyvästi siis.

— Näkemiin.

He olivat saapuneet Champs-Elysées'n varrella olevan talon edustalle. Monte-Cristo avasi vaunujen oven. Morrel hyppäsi kadulle. Bertuccio odotti portailla. Morrel katosi Marigny-kadulle päin, ja kreivi riensi Bertuccion luo.

— No? kysyi hän.

— Hän lähtee kotoaan pois, vastasi taloudenhoitaja.

— Entä hänen poikansa?

— Florentin, vicomten kamaripalvelija, arvelee, että hän lähtee myös.

— Tulkaa.

Monte-Cristo vei Bertuccion työhuoneeseensa, kirjoitti kirjeen, jonka olemme nähneet, ja antoi sen taloudenhoitajalle.

— Ottakaa tämä, sanoi hän, — ja pitäkää kiirettä. Sitä ennen menkää ilmoittamaan Haydéelle, että olen palannut.

— Tässä olen, sanoi nuori tyttö, joka kuullessaan vaunujen äänen oli tullut yläkerrasta ja katsoi säteilevänä kreiviin nähdessään hänet elossa ja haavoittumattomana.

Bertuccio poistui.

Haydé päästi valloilleen koko sen riemun, mitä tytär tuntee nähdessään jälleen isänsä, koko sen autuuden, mitä rakastajatar tuntee kohdatessaan armaansa. Vaikka Monte-Criston ilo ei ollutkaan yhtä tulvehtiva, niin se oli yhtä suuri. Kauan kärsineille sydämille on ilo samaa kuin kaste päivän polttamille kukille; sydän ja maa imevät ahnaasti virkistävän sateen, vaikka muut eivät mitään näekään. Monte-Criston kreivi oli muutaman päivän ajan ymmärtänyt sen, mitä hän ei enää tohtinut toivoakaan, nimittäin, että maailmassa oli kaksi Mercedestä ja että hän vielä kerran saattoi tulla onnelliseksi.

Hänen onnea janoava katseensa uppoutui Haydéen kosteihin silmiin, kun ovi äkkiä aukeni. Kreivi rypisti kulmiaan.

— Herra Morcerf, sanoi Baptistin, aivan kuin tämä yksi sana olisi riittänyt hänen puolustukseksien.

Kreivin kasvot kirkastuivat todellakin.

— Kumpi, kysyi hän, — vicomte vai kreivi?

— Kreivi!

— Hyvä Jumala! huudahti Haydé. — Eikö kaikki vielä olekaan päättynyt?

— En tiedä, onko kaikki päättynyt, armas lapseni, sanoi kreivi tarttuen nuoren tytön käsiin, — mutta sen tiedän, ettei sinun tarvitse enää mitään pelätä.

— Hänhän on tuo sama konna...

— Se mies ei millään voi minua vahingoittaa, Haydée, sanoi Monte-Cristo. — Kun olin tekemisissä hänen poikansa kanssa, oli minulla syytä pelätä.

— Et voi tietää, valtiaani, kuinka kamalan tuskan vallassa olin, sanoi nuori tyttö.

Monte-Cristo hymyili ja laski kätensä tytön päälle.

— Kautta isäni haudan, sanoi hän, — vannon, että jos jokin onnettomuus tapahtuu, ei se kohdistu ainakaan minuun.

Monte-Cristo painoi tälle puhtaalle ja kauniille otsalle suudelman, joka sai kaksi sydäntä sykkimään yht'aikaa, toisen kiihkeästi ja toisen lämpimästi.

— Hyvä Jumala, sopersi kreivi, — sallitko minun siis vielä rakastaa...! Pyytäkää kreivi Morcerfia astumaan salonkiin, sanoi hän johdattaen nuoren tytön salaportaille.

Selitämme muutamalla sanalla tämän käynnin, jota kreivi epäilemättä odotti, mutta ehkä eivät lukijamme.

Sill'aikaa kun Mercedes järjesti tavaroitaan ja jalokiviään, sulki laatikoita ja kokosi avaimia, jotta kaikki olisi hänen lähtiessään täydessä järjestyksessä, ilmestyivät hänen huomaamattaan käytävän ikkunaan kalpeat ja synkät kasvot. Siitä paikasta saattoi nähdä ja kuulla kaiken, mitä tapahtui Mercedesin huoneessa.

Jonkin ajan kuluttua lähti kalpeakasvoinen mies lasioven luota kreivi Morcerfin makuuhuoneeseen ja nosti vapisevalla kädellä pihanpuoleisen ikkunan verhoa. Hän seiso siinä kymmenen minuuttia liikkumattomana ja vaiti, kuunnellen vain oman sydämensä sykintää. Nämä kymmenen minuuttia olivat hänelle pitkä aika.

Palatessaan taistelupaikalta Albert näki ikkunassa isänsä ja kääntyi pois päin.

Kreivin silmät suurenivat. Hän tiesi, että Albert oli hirvittävästi loukannut Monte-Cristoa ja että sellaista loukkausta seurasi joka maassa kuolemaan päättyvä kaksintaistelu. Albert palasi terveenä, siis kreivi oli saanut surmansa.

Ilon välke valaisi hetkiseksi Morcerfin synkkiä kasvoja, aivan niin kuin aurinko ennen vaipumistaan valaisee pilviä, jotka eivät näytä sen kehdolta, vaan sen haudalta.

Mutta, kuten olemme sanoneet, hän odotti turhaan, että poika olisi tullut ilmoittamaan voitostaan. Oli luonnollista, ettei Albert ennen taistelua ollut tahtonut nähdä isää, jonka kunnian puolesta hän meni taistelemaan, mutta miks'ei hän nyt tullut heittäytymään isän syliin kostettuaan isänsä kunnian puolesta?

Kun Albertia ei kuulunut, lähetti kreivi noutamaan hänen palvelijaansa. Tiedämme, että Albert oli käskenyt tämän kertoa kaiken aivan suoraan.

Kymmentä minuuttia myöhemmin ilmestyi kreivi Morcerf portaille yllään musta pitkä takki, jossa oli sotilaskaulus, mustat housut, ja mustat hansikkaat. Hän oli nähtävästi edeltäpäin antanut määräyksensä, sillä tuskin hän oli ennättänyt laskea jalkansa viimeiselle portalle, kun vaunut jo ajoivat esiin vajasta ja pysähtyivät hänen eteensä.

Kamaripalvelija heitti silloin vaunuihin sotilasviitan, jonka sisällä oli kaksi miekkaa, sulki vaunujen oven ja hyppäsi ajajan viereen.

Ajaja kumartui oven puoleen kuullakseen määräykset.

— Champs-Elysées, sanoi kenraali, — kreivi Monte-Criston luo. Nopeasti!

Piiska läimähti, ja hevoset syöksyivät eteenpäin. Viittä minuuttia myöhemmin ne pysähtyivät kreivin asunnon eteen.

Herra Morcerf avasi itse vaunujen oven ja hyppäsi maahan, kun vaunut olivat vielä miltei liikkeessä, soitti kelloa ja katosi avoimesta portista palvelijan seurassa.

Hetkeä myöhemmin Baptistin ilmoitti Monte-Cristolle kreivi Morcerfin, ja viedessään Haydéen pois Monte-Cristo käski johdattaa kreivin salonkiin.

Kenraali mitteli jo kolmatta kertaa salonkia päästä päähän, kun hän kääntyessään näki Monte-Criston seisovan kynnyksellä.

— Herra Morcerf todellakin! sanoi Monte-Cristo rauhallisesti. —  
Luulin kuulleen väärin.

— Niin, minä tässä olen, sanoi kreivi, ja hänen huulensa puristautuivat niin lujasti yhteen, että hänen oli vaikea puhua selvästi.

— Minulla ei siis ole muuta jäljellä kuin kysyä syytä siihen, miksi kreivi Morcerf näin varhain tulee luokseni, sanoi Monte-Cristo.

— Onko teillä tänä aamuna ollut kaksintaistelu poikani kanssa? kysyi kenraali.

— Tiedättekö sen? vastasi kreivi.

— Ja tiesin senkin, että pojallani oli täysi syy taistella kanssanne ja tehdä kaikki voitavansa surmataksenne teidät.

— Hänellä oli todellakin siihen täysi syy, mutta siitä huolimatta näettehän, ettei hän ole minua surmannut, eipä ole taistellutkaan kanssani.

— Ja kuitenkin hän piti teitä syynä isänsä häpeään ja koko siihen kamalaan onnettomuuteen, joka tällä hetkellä uhkaa sortaa taloni.

— Se on kyllä totta, sanoi Monte-Cristo pelottavan rauhallisesti. —  
Se oli kyllä sivusyy, mutta ei pääsyy.

— Varmaankin pyysitte häneltä anteeksi tai annoitte hänelle joitakin selityksiä?

— En antanut hänelle mitään selityksiä, hän pyysi minulta anteeksi.

— Ja mistä hänen menettelynsä johtui?

— Vakaumuksesta. Ehkä oli käynyt ilmi, että tämän asian yhteydessä joku toinen oli syyllisempi kuin minä.

— Ja kuka tuo toinen oli?

— Hänen isänsä.

— Vaikka olisikin ollut syyllinen, sanoi kreivi kalveten, — niin tiedättehän, ettei syyllinen tahdo syyllisyyttään todistettavan.

— Tiedän kyllä... Siksi odotinkin, että kävisi niin kuin kävi.

— Odotitte, että poikani osoittautuisi raukkamaiseksi! huudahti kreivi.

— Albert de Morcerf ei ole raukka! sanoi Monte-Cristo.

— Kun miehen kädessä on miekka ja miekan edessä vihollinen, eikä mies taistele, niin hän on raukka. Miksi hän ei ole täällä, että voisin sanoa sen hänelle!

— Hyvä herra, vastasi Monte-Cristo kylmästi, — en usko, että olette tullut tänne kertomaan pikku perheasioitanne. Menkää sanomaan se herra Albertille, ehkä hän vastaa.

— Olette oikeassa, sanoi kenraali, ja hymy sammui hänen huuliltaan samassa kun oli ilmestynytkin, — en ole tullut tänne sen vuoksi. Olen tullut sanomaan, että minäkin pidän teitä vihamiehenäni! Olen tullut sanomaan, että vihaan teitä vaistomaisesti, että mielestäni olen tuntenut teidät aina ja vihannut teitä aina! Ja koska nuoren polven miehet eivät taistele, niin meidän on taisteltava... Onko se teidänkin mielipiteenne?

— Täydellisesti. Olin aavistanut teidän tulevan, ja tahdon lausua julki iloni sen johdosta.

— Sitä parempi ... olette siis valmis?

— Olen aina.

— Tiedätte, että taistelemme, kunnes toinen meistä kaatuu? sanoi kenraali purren hammasta raivoissaan.

— Kunnes toinen meistä kaatuu, kertasi Monte-Cristo kepeästi nyökäten.

— Lähtekäämme siis, me emme tarvitse todistajia.

— Emme todellakaan, sanoi Monte-Cristo, — sillä mehän tunnemme toisemme niin hyvin.

— Päinvastoin, emmehän tunne toisiamme juuri ollenkaan.

— Mitä vielä, sanoi Monte-Cristo pysyen yhtä tyyneenä, — ajatelkaa asiaa lähemmin. Ettekö ole sama sotilas Fernand, joka karkasi päivää ennen Waterloon taistelua? Ettekö ole sama Fernand, joka oli Espanjassa ranskalaisen armeijan oppaana ja vakoojana? Ettekö ole sama kapteeni Fernand, joka petti, myi ja surmasi hyväntekijänsä Alin? Ja kaikki nämä Fernandit yhdistettyinä eikö heistä ole tullut kenraali kreivi Morcerf, Ranskan pääri?

— Oh, huudahti kenraali, johon kreivin sanat iskivät kuin tulinen rauta. — Sinä kurja raukka, joka muistutat minulle häpeääni samana hetkenä, jona ehkä minut surmaat; en, en ole sinulle outo, tiedän kyllä, että sinä, demoni, olet tunkeutunut menneisyyteeni ja jonkin soihdun valossa lukenut entisen elämäni jokaisen sivun! Mutta ehkä minun häpeässäni on vielä sentään enemmän kunniaa kuin sinun ylpeässä ilmeessäsi. Sinä tunnet kyllä minut, sen tiedän, mutta minä en tiedä kuka sinä olet, kullalla ja jalokivillä koreileva seikkailija! Pariisissa on nimenäsi kreivi Monte-Cristo, Italiassa merenkulkija Sindbad, Maltassa ties mikä, sen olen unohtanut. Mutta kysyn sinun oikeaa nimeäsi, tahdon tietää sinun todellisen nimesi kaikkien näiden monien nimien joukosta, että voisin sen huutaa taistelupaikalla, kun pistän miekkani sydämeesi.

Kreivi Monte-Cristo kalpeni pelottavasti, hurja leimu tuli hänen katseeseensa, hän syöksyi huoneensa vieressä olevaan kammioonsa ja riisui muutamassa sekunnissa kauluksensa, takkinsa ja liivinsä, puki ylleen merimiestakin ja painoi mustille kiharoilleen merimieslakin.

Sellaisena hän palasi, pelottavana, säälimättömänä, ja astui kädet rinnallaan ristissä kenraalia kohden. Kenraali oli ollut hieman ymmällä hänen häviämisestään, mutta kun hän nyt näki hänet, alkoivat hänen hampaansa kalista ja polvensa horjua, ja hän peräytyi pöydän luo etsien koukistuneilla sormillaan siitä tukea.

— Fernand! huusi Monte-Cristo. — Sadoista nimistäni ei minun tarvitsisi lausua sinulle muuta kuin yksi ainoa tuhotakseni sinut. Mutta tuon nimen ehkä aavistat tai muistat, sillä monista kärsimyksistäni huolimatta näytän sinulle tänään kasvot, jotka koston onni nuorentaa, kasvot, jotka varmaankin olet usein nähnyt sen jälkeen kun menit naimisiin ... Mercedesen, morsiameni kanssa!

Kenraalin pää taipui taaksepäin, hän ojensi kätensä ja tuijotti sanattomana tätä kamalaa näkyä. Sitten hän haparoi tukea seinästä ja hiipi hiljaa ovelle asti, poistui siitä takaperin, päästäen valittavan, vihlovan huudahduksen:

— Edmond Dantès!

Sitten hän horjui portaille valittaen kuin haavoitettu eläin, meni pihan poikki kuin humaltunut ja vaipui palvelijansa syliin sopertaen vain epäselvästi:

— Kotiin! Kotiin!

Raitis ilma ja häpeä sai hänet matkalla niin paljon virkistymään, että hän kykeni kokoamaan ajatuksensa. Mutta matka oli lyhyt, ja kotiin tullessaan kreivi tunsikin kaikkien tuskiensa palaavan.

Muutaman askelen päässä talosta hän käski pysäyttää ja laskeutui vaunuista. Talon portti oli selkoselällään, ja pihalla odotti Albertin tuoma ajuri hämmästyneenä siitä, että oli joutunut näin hienon talon pihaan. Kreivi katsoi kauhuissaan ajuriin, ei uskaltanut kysyä mitään, vaan syöksyi huoneistoonsa.

Kaksi ihmistä astui portaita alas, hän ennätti töin tuskin pujahtaa piiloon, ettei olisi tavannut heitä.

Albert ja Mercedes siinä tulivat. He astuivat aivan onnettoman Morcerfin vierestä, joka oli piilossa samettiverhon takana ja melkein tunsikin Mercedesen hameenliepeen hipaisun ja poikansa henkäisyn kasvoillaan, kun tämä sanoi:

— Rohkeutta, äiti! Tulkaa, tulkaa, tämä ei enää ole kotimme.

Sanat haihtuivat, askelet loittonivat.

Kenraali oikaisi ryhtinsä pidellen kiinni samettiverhosta. Hän hillitsi kamalinta nyhkytystä, mikä koskaan on pyrkinyt esiin isän rinnasta, kun sekä vaimo että poika jättävät hänet samalla kertaa...

Vaunujen ovi paukahti kiinni, kuului ajurin ääni ja sitten raskaitten vaunujen kolinaa, joka sai ikkunat helisemään. Silloin hän riensi makuuhuoneeseensa nähdäkseen kerran vielä ne, joita hän oli maailmassa rakastanut. Mutta ajoneuvot hävisivät näkyvistä, ei Mercedesen eikä Albertin pää ollut ilmestynyt vaunujen ikkunaan luomaan viimeistä silmäystä entiseen kotiin; luomaan hylättyyn isään ja



puolisoon jäähyväiskatsetta, joka ilmaisisi kaipausta, anteeksiantoa.

Samassa kun ajoneuvot hävisivät porttiholvin alle, kuului laukaus, makuuhuoneen ikkuna särkyi pamahduksen voimasta ja siitä pölähti ilmoille savupilvi.

### 93. Valentine

Kyllä kai arvasitte, mitä asiaa Morrelilla oli ja ketä hän meni tapaamaan.

Erottuaan Monte-Cristosta hän asteli hitaasti Villefort'in taloa kohden.

Sanomme hitaasti, sillä Morrelilla oli yli puoli tuntia aikaa astua viisisataa askelta, vaikka hän oli kuitenkin tahtonut erota Monte-Cristosta jo näin aikaisin saadakseen rauhassa mieltä.

Hän tiesi tarkoin, milloin voi mennä taloon. Valentine palveli Noirtier'ta aamiaispöydässä, eikä kukaan häiritsisi silloin heidän kohtaustaan. Noirtier ja Valentine olivat antaneet Morrelille luvan tulla kaksi kertaa viikossa, ja tietenkin hän käytti hyväkseen lupausta.

Valentine odotti jo häntä. Levottomana, melkein hämmennyksissään hän tarttui nuoren miehen käteen ja vei hänet isoisänsä luo.

Valentinen rauhattomuus johtui niistä huhuista, jotka Morcerfin juttu oli pannut liikkeelle. Oopperan tapaus tunnettiin jo, ihmisethän tiesivät aina kaiken. Villefort'in talossa olivat kaikki varmoja siitä, että tapausta seuraisi kaksintaistelu. Naisen vaistolla Valentine oli arvannut, että Morrelista tulisi Monte-Criston todistaja, ja kun hän tunsu nuoren miehen suuren rohkeuden ja kiintymyksen kreiviin, pelkäsi hän, ettei Morrel olisikaan tyytynyt vain tyynesti katselemaan taistelua, niin kuin todistajan olisi pitänyt.

Arvaahan, kuinka kiihkeästi kysyttiin yksityiskohtaisia tietoja, ja Morrel sai nähdä rakastettunsa silmien säihkyvän riemusta, kun tämä kuuli, kuinka onnellisesti ja samalla odottamattomasti juttu oli päättynyt.

— Nyt, sanoi Valentine viitaten Morrelia istumaan vanhuksen viereen ja istahtaen itse jakkaralle, jolla Noirtier'n jalat lepäsivät, — puhukaamme hiukan omista asioistamme. Tiedättehän, että isoisäni aikoi jokin aika sitten lähteä Villefort'in talosta ja vuokrata itselleen asunnon kaupungista?

— Tiedän kyllä, sanoi Maximilien, — muistan varsin hyvin tämän ehdotuksen ja omasta puolestani pidän sitä oivallisena.

— Pitäkää edelleenkin, sanoi Valentine, — sillä isoisäni pysyy päätöksessään.

— Hyvä! sanoi Maximilien.

— Ja tiedättekö, minkä syyn nojalla isoisäni aikoo lähteä tästä talosta?

Noirtier katsahti nuoreen tyttöön saadakseen hänet vaikenemaan. Mutta Valentine ei katsonutkaan Noirtier'hen, hänen silmänsä, katseensa, hymynsä oli suunnattu Morreliin.

— Olkoon herra Noirtier'n syy mikä tahansa, huudahti Morrel, — niin pidän sitä oikeana.

— Mainiota, sanoi Valentine. — Hän väittää, että tämän kaupunginosan ilma ei ole minulle terveellinen.

— Se on totta, sanoi Morrel. — Kuulkaahan, Valentine, herra Noirtier voi olla oikeassa. Kahden viikon aikana on terveyttenne mielestäni huonontunut.

— Niin onkin hiukan, vastasi Valentine, — sen vuoksi isoisäni on määrännyt minulle lääkkeitä, ja kun hän tietää kaiken, niin luotan häneen aivan täydellisesti.

— Oletteko siis todellakin sairas? kysyi Morrel levottomana.

— Hyvä Jumala, sitä ei voi sanoa varsinaiseksi sairaudeksi; voin vain yleensä pahoin, siinä kaikki. Minulla ei ole ruokahalua, ja tuntuu aivan kuin vatsani yrittäisi totuttautua johonkin, joka on sille vierasta.

Noirtier kuunteli tarkkaan jokaista Valentinen sanaa.

— Entä millä tavoin hoidatte tätä kummallista tautia?

— Hyvin yksinkertaisella tavalla, sanoi Valentine, — nielen joka aamu lusikallisen isoisälle tuotua lääkettä. Alussa nielin lusikallisen, nyt olen jo päässyt neljään. Isoisäni väittää, että se on hyvä turvakeino.

Valentine hymyili, mutta hänen hymynsä oli hiukan surullinen ja kärsivä.

Maximilien katseli häntä äänettömänä. Valentine oli hyvin kaunis, mutta tavallista kalpeampi ja hänen silmänsä hehkuivat entistä kirkkaammin; hänen kätensä, jotka ennen olivat olleet simpukankuoren väriset, olivat nyt vahankalpeat, sitä väriä, joka ajan mittaan tulee keltaiseksi.

Valentinesta nuori mies suuntasi katseensa Noirtier'hen; tämä tarkasti kummallisella, älykkäällä katseellaan nuorta tyttöä, joka oli kokonaan rakkautensa lumoissa. Hänkin samoin kuin Morrel näki tytössä oudon taudin jäljet, jotka olivat niin vähäpätöiset, ettei kukaan muu kuin isoisä ja rakastava nuori mies ollut niitä huomannut.

— Mutta minä luulin, että tuo lääke, jota jo nautitte päivässä neljä lusikallista, oli määrätty herra Noirtier'lle, sanoi Morrel.

— Se on hyvin katkeran makuista, sanoi Valentine, — niin katkeraa, että kaikki, mitä sen jälkeen juon, tuntuu maistuvan samalta.

Noirtier loi poikansa tyttäreeseen kysyvän katseen.

— Niin, isä, sanoi Valentine, — niin on asian laita. Äsken ennen tänne tuloani join lasillisen sokerivettä ja jätin toisen puolen juomatta, niin katkeralta se tuntui.

Noirtier kalpeni, hän ilmaisi haluavansa puhua.

Valentine nousi mennäkseen noutamaan sanakirjaa.

Noirtier seurasi häntä levottomin katsein.

Veri oli noussut nuoren tytön päähän, ja hänen poskensa tulivat punaisiksi!

— Kas, sanoi hän menettämättä mitään iloisuudestaan, — kummallista, minua pyörryttää! Onkohan auringonvalo häikäissyt silmiäni.

Ja hän tarttui ikkunan hakaan pysyäkseen pystyssä.

— Eihän nyt aurinko paista, sanoi Morrel levottomana sekä Noirtier'n katseesta että Valentinen pahoinvoinnista.

Hän riensi Valentinen luo. Nuori tyttö hymyili.

— Rauhoittukaa, isä, sanoi hän Noirtier'lle, — rauhoittukaa, Maximilien, ei se ole mitään, se on jo ohi. Mutta kuulkaahan, eivätkö vaunut aja pihaan?

Hän avasi Noirtier'n huoneen oven, juoksi käytävän ikkunaan ja palasi nopeasti.

— Rouva Danglars ja hänen tyttärensä tulevat tervehtimään meitä, sanoi hän. — Hyvästi, minä menen, muuten minua voidaan tulla täältä hakemaan; tai näkemiin vain, jääkää tänne isä Noirtier'n luo, Maximilien, lupaan, etten pidätä vieraita kauan.

Morrel seurasi häntä katseillaan, meni sulkemaan oven ja kuunteli, miten hän asteli portaita, joita myöten päästiin sekä Valentine että rouva Villefort'in huoneistoon.

Heti hänen lähdettyään Noirtier käski Morrelia noutamaan sanakirjan. Morrel totteli, hän oli Valentine opastamana heti oppinut ymmärtämään vanhuksen toiveet.

Mutta vaikka hän tiesikin, mitä piti tehdä, kävi kuitenkin vaikeaksi päästä vanhuksen mielipiteestä selville, sillä hänen täytyi luetella kaikki aakkoset ja löytää joka sana sanakirjasta. Kymmenen minuutin päästä oli vanhuksen tahto selvillä:

"Noutakaa vesilasi ja karahvi, jotka ovat Valentine huoneessa." Morrel soitti kelloa; palvelija, joka oli tullut Barrois'n sijaan, tuli huoneeseen, ja Noirtier'n nimessä Morrel antoi tälle määräyksensä.

Palvelija palasi vähän ajan päästä.

Karahvi ja lasi olivat tyhjät.

Noirtier ilmaisi haluavansa puhua.

— Miksi lasi ja karahvi ovat tyhjt? kysyi hän. — Valentine sanoi juoneensa vain puolet lasista.

Viisi minuuttia tarvittiin tämän uuden kysymyksen selvittämiseksi.

— En tiedä, sanoi palvelija, — mutta kamarineiti on neiti Valentinen huoneessa. Hän on varmaankin tyhjentänyt ne.

— Kysykää häneltä, sanoi Morrel, joka Noirtier'n katseesta oli ymmärtänyt hänen tahtonsa.

Palvelija meni ja palasi melkein heti.

— Valentine-neiti meni oman huoneensa kautta rouva Villefort'in luo, sanoi hän. — Kun hänen oli jano, niin hän joi loput lasista. Veden karahvista otti Edouard-herra tehdäkseen ankoille lammen.

Noirtier loi taivaaseen yhtä palavan katseen kuin pelaaja, joka panee koko omaisuutensa yhden kortin varaan.

Sitten vanhuksen katse suuntautui oveen eikä enää siirtynyt muualle.

Valentine oli ollut oikeassa, rouva Danglars tyttärineen oli tullut tervehdyskäynnille. Heidät oli viety rouva Villefort'in huoneeseen. Valentine oli mennyt oman huoneensa kautta, sillä se oli samassa kerroksessa kuin rouva Villefort'inkin huone; välillä oli ainoastaan Edouardin huone.

Molemmat naiset astuivat salonkiin niin juhlallisen jäykkänä, että heti arvasi heidän asiansa tärkeäksi.

Hienon maailman ihmiset ymmärtävät heti tällaiset pienet seikat. Rouva Villefort vastasi juhlallisuuteen juhlallisuudella.

Silloin saapui Valentine, ja kumarrukset alkoivat uudelleen.

— Rakas ystävä, sanoi paronitar nuorten tyttöjen kätellessä toisiaan, — olen Eugénien kanssa rientänyt teille ensimmäisenä ilmoittamaan, että tyttäreni ja prinssi Cavalcantin kihlaus julkaistaan kohta.

Danglars oli ottanut käytäntöön prinssi-nimen. Kansanmielisen pankkiirin korvissa se kaikui paremmalta kuin kreivi.

— Sallikaa minun sydämestäni onnitella teitä, vastasi rouva Villefort.

— Prinssi Cavalcanti näyttää olevan harvinaisen oivallinen nuori mies.

— Kuulkaahan, sanoi paronitar hymyillen, — puhukaamme vapaasti kuin hyvät ystävät ainakin. Minun täytyy tunnustaa, että prinssi ei vielä ole se, miksi hänen täytyy tulla. Hänessä on jotakin outoa, josta me ranskalaiset heti tunnemme saksalaisen ja italialaisen aatelismiehen. Mutta hänellä on hyvin hyvä sydän, hän on sukkela, ja mitä varallisuuteen tulee, niin herra Danglars väittää sitä majesteetilliseksi; juuri sitä sanaa hän käyttää.

— Ja toisekseen, sanoi Eugénie selailen rouva Villefort'in albumia, — lisätkää vielä, että te pidätte erikoisen paljon tuosta nuoresta miehestä.

— Ja, sanoi rouva Villefort, — minun ei kai tarvitse kysyäkään, että te siinä suhteessa olette aivan samanlainen?

— Minäkö! vastasi Eugénie suorasukaisesti kuten aina. — Minä, en vähääkään. Minun kutsumukseni ei ollut sitoa itseäni talouteen ja mieheen, olkoon hän kuka tahansa. Minun kutsumukseni oli tulla taiteilijaksi, siis olla vapaa vallitsemaan sydäntäni, itseäni ja ajatuksiani.

Eugénie lausui nämä sanat niin varmasti ja voimakkaasti, että puna nousi Valentinen poskille. Arka nuori tyttö ei voinut ymmärtää tätä voimakasta luonnetta, jossa ei näyttänyt olevan hituistakaan naisellista arkuutta.

— Sitä paitsi, jatkoi Eugénie, — koska vastoin tahtoani olen määrätty menemään naimisiin, niin saan luvan kiittää kohtaloa, joka saattoi Albert de Morcerfin halveksimaan minua. Olisinhan muuten tällä hetkellä kunniantoman miehen puoliso.

— Se on totta, sanoi paronitar osoittaen kummallista avomielisyyttä, jota joskus näkyy hienoston naisissa ja joka ei kokonaan häviä edes heidän seurustellessaan alempisäätystenkin kanssa, — se on aivan totta. Elleivät Morcerfit olisi viivytelleet, olisi tyttäreni mennyt naimisiin Albertin kanssa. Kenraali tahtoi sitä, ja hän kävi jo pyytämässäkin tyttäreni kättä herra Danglars'ilta. Me pelastuimme onnellisesti.

— Mutta, sanoi Valentine arasti, — kohdistuuko koko tämä isän häpeä poikaan? Albert-herra on mielestäni aivan syytön kaikkiin kenraalin petoksiin.

— Anteeksi, sanoi Eugénie säälimättömästi, — Albert tahtoo saada siitä osansa ja hän sen hyvin ansaitseekin. Kun hän eilen oli oopperassa haastanut kreivi Monte-Criston kaksintaisteluun, niin hän tänään taistelupaikalla kuuluu pyytäneen häneltä anteeksi.

— Mahdotonta! sanoi rouva Villefort.

— Rakas ystävä, sanoi rouva Danglars avomielisesti, — asian laita on todellakin niin. Kuulin sen herra Debrayltä, joka oli tilaisuudessa läsnä.

Valentinekin tunsu totuuden, mutta ei puuttunut puheeseen. Rouva Danglars oli johdattanut muuta hänen mieleensä, ja hän oli ajatuksissaan Noirtier'n huoneessa, jossa Morrel häntä odotti.

Äkkiä rouva Danglars laski kätensä Valentinin käsivarrelle ja havahtutti hänet mietteistään.

— Mitä nyt? sanoi Valentine tuntiessaan rouva Danglars'in sormien kosketuksen, aivan kuin olisi saanut sähköiskun.

— Rakas Valentine, sanoi paronitar, — voitte varmaankin pahoin.

— Minäkö? sanoi nuori tyttö pyyhkäisten kädellään polttavaa otsaansa.

— Niin, katsokaahan kuvaanne peilistä, olette kolme neljä kertaa kalvennut ja punastunut minuutin kuluessa.

— Sinä olet todellakin hyvin kalpea, huudahti Eugénie.

— Älä suotta ole levoton, Eugénie, minä olen ollut tällainen jo muutamia päiviä.

Ja vaikkei ollutkaan luonnostaan viekas, huomasi hän, että hänellä nyt olisi tilaisuus lähteä. Rouva Villefort tuli vielä auttamaan häntä.

— Lähtekää, Valentine, sanoi hän. — Voitte todellakin pahoin, ja arvoisat vieraat varmaankin suovat teille anteeksi. Juokaa lasillinen puhdasta vettä, se tekee teille hyvää.

Valentine suuteli Eugénieta, kumarsi rouva Danglars'ille, joka oli jo noussut lähteäkseen, ja poistui.

— Lapsi parka, sanoi rouva Villefort Valentinin lähdettyä, — hän huolestuttaa minua todellakin, enkä laisinkaan ihmettelisi, vaikka jokin onnettomuus kohtaisi häntä.

Sill'aikaa oli Valentine jonkinmoisen itselleenkin selittämättömän kiihkon vallassa mennyt Edouardin huoneen läpi, kuulematta pojan lausumia ilkeyksiä, ja oman huoneensa kautta päässyt pienille portaille. Jäljellä oli enää vain kolme askelmaa, hän kuuli jo Morrelin äänen, kun äkkiä maailma pimeni hänen silmissään, hänen jalkansa kangistui eikä löytänyt porrasta, hänen kätensä tulivat niin voimattomiksi, ettei hän voinut pitää kiinni kaidepuusta, ja horjahtaen seinää vastaan hän putosi viimeiset kolme askelmaa.

Morrel syöksyi käytävään ja löysi Valentinin maasta portaitten edestä.

Nopeasti kuin salama hän nosti tytön syliinsä ja vei hänet tuoliin istumaan.

Valentine avasi silmänsä.

— Kylläpä minä olen kömpelö, sanoi hän kuumeisen kiihkeästi, — enhän osaa enää oikein kävelläkään; unohdan, että kolme askelmaa oli vielä jäljellä!

— Loukkasitteko itsenne? huudahti Morrel. — Hyvä Jumala, hyvä Jumala!

Valentine katsoi ympärilleen, hän näki kamalan kauhun kuvastuvan Noirtier'n silmissä.

— Rauhoitu, isoisä, sanoi hän koettaen hymyillä, — ei se ole mitään, ei se ole mitään ... päätäni vain pyörrytti, ei muuta.

— Joko teitä taas pyörrytti, sanoi Morrel pannen kätensä ristiin. — Minä pyydän, rukoilen, olkaa varuillanne.

— Ei se ole mitään, sanoi Valentine, — ei se ole mitään, johan sanoin, että se on mennyt ohi eikä ollut mitään. Antakaa minun nyt kertoa teille uutisia: viikon päästä Eugénie menee naimisiin, ja kolmen

päivän päästä on suuret juhlat, jonkinmoiset kihlajaiset. Meidät on kaikki kutsuttu sinne, isäni, rouva Villefort ja minä ... ainakin minä niin ymmärsin.

— Milloinkahan meidän aikamme on huolehtia sellaisesta? Oi, Valentine, kun teillä on niin suuri vaikutusvalta isoisänne, niin saattakaa hänet sanomaan: kohta!

— Turvaudutte siis minuun, sanoi Valentine, — jouduttaaksenne asiaa ja muistuttaaksenne isoisää?

— Niin, huudahti Morrel. — Hyvä Jumala, hyvä Jumala, kiirehtikää. Niin kauan kuin ette ole omani, Valentine, tunnen aivan kuin menettäisin teidät.

— Todellakin, sanoi Valentine tehden suonenedontapaisen liikkeen, — Maximilien, olette liian arka ollaksenne upseeri ja sotilas, joiden ei sanota pelkäävän mitään. Hahaha!

Hän purskahti kimakkaan ja tuskaisaan nauruun, hänen käsivartensa jäykistyivät, pää kolahti tuolin selkänojaa vastaan, ja hän jäi aivan liikkumattomaksi.

Kiljahdus, jonka Jumala ei sallinut tulevan Noirtier'n huulilta, tuli hänen katseestaan.

Morrel ymmärsi, että hänen oli kutsuttava apua.

Nuori mies tarttui kellon nuoraan. Valentinen huoneistossa oleva kamarineiti ja Barrois'n sijaan tullut kamaripalvelija riensivät molemmat yht'aikaa saapuville.

Valentine oli niin kalpea, kylmä ja eloton, että vaikka heille ei sanottukaan mitään, he joutuivat kauhun valtaan ja ryntäsivät käytävään huutaen apua.

Rouva Danglars ja Eugénie olivat juuri silloin lähdössä, ja ennättivät kuulla, mikä oli syynä hälinään.

— Sanoinhan minä teille! huudahti rouva Villefort. — Tyttö parka!

#### 94. Tunnustus

Samassa kuului herra Villefort'in ääni hänen työhuoneestaan:

— Mitä on tapahtunut?

Morrel kysyi neuvoa Noirtier'lta, joka oli taas tullut kylmäveriseksi. Tämä viittasi katseellaan pieneen huoneeseen, jonne Morrel jo kerran ennen samanlaatuisessa tapauksessa oli paennut.

Hän otti kiireesti hattunsa ja riensi piiloonsa. Käytävästä kuului kuninkaallisen prokuraattorin askelten ääni.

Villefort syöksyi huoneeseen, juoksi Valentinen luo ja otti hänet syliinsä.

— Lääkäri! Lääkäri...! Herra Avrigny! huusi hän. — Ei, minä menen itse häntä noutamaan.

Hän riensi ulos.

Morrel kiiruhti toisesta ovesta sisään.

Kamala muisto oli johtunut hänen mieleensä: Villefort'in ja lääkärin välinen keskustelu, jonka hän oli kuullut samana yönä, jolloin rouva Saint-Méran kuoli. Taudin merkit olivat samat kuin Barrois'llakin ennen hänen kuolemaansa.

Samassa hän oli kuulevinaan korvissaan Monte-Criston sanat, jotka tämä oli hänelle lausunut tuskin kaksi tuntia sitten:

— Jos joudutte pulaan, Morrel, tulkaa luokseni, minä voin paljon.

Nopeammin kuin ajatuksensa hän kiiti Saint-Honorésta Matignon-kadulle ja sitä myöten Champs-Elysées'lle.

Tällä välin saapui Villefort ajurin vaunuissa herra Avrignyn ovelle. Hän soitti kelloa niin voimakkaasti, että portinvartija riensi kauhuissaan avaamaan. Villefort syöksyi portaita ylös voimatta sanoa sanaakaan. Portinvartija tunsu hänet ja antoi hänen mennä, huutaen vain:

— Työhuoneessaan, herra kuninkaallinen prokuraattori, työhuoneessaan!

Villefort jo avasi tai pikemmin kiskaisi oven auki.

— Tekö siinä olette! sanoi lääkäri.

— Niin, vastasi Villefort sulkien oven järjestään, — niin, minä tulen vuorostani kysymään, olemmeko kahden. Tohtori, minun taloni on kirottu talo!

— Mitä? sanoi lääkäri näennäisen tynesti, mutta sisällisen mielenliikutuksen vallassa. — Joko talossanne taas on joku sairaana?

— On, tohtori! huudahti Villefort tarttuen suonenvedontapaisesti tukkaansa, — on!

Avrignyn katse sanoi:

— Ennustinhan sitä teille.

— Kuka nyt talossanne kuolee? kysyi hän. — Kuka on uhri, jonka tähden Jumala syyttää meitä heikkoudestamme?

Tuskainen nyhykytys nousi Villefort'in rinnasta, hän lähestyi lääkäriä ja tarttui hänen käteensä:

— Valentine, sanoi hän. — Nyt on Valentinen vuoro!

— Tyttärenne! huudahti Avrigny surun ja hämmästyksen vallassa.

— Näettehän, että erehdyimme, sopersi prokuraattori. — Tulkaa häntä katsomaan ja pyytäkää hänen kuolinvuoteellaan häneltä epäilyksenne anteeksi.

— Joka kerta kun olette tullut minua noutamaan, olen saapunut liian myöhään. Tulen yhtä kaikki. Mutta pitäkäämme kiirettä; teidän talossanne liikkuvien vihamiesten suhteen ei saa viivytellä.

— Tällä kertaa, tohtori, ei teidän tarvitse syyttää minua heikkoudesta. Nyt otan syyllisestä selon ja rankaisen.

— Pelastakaamme uhri, ennen kuin ajattelemme kosta, sanoi Avrigny.

— Tulkaa.

Ajoneuvot, joissa Villefort oli tullut, saattoivat hänet ja tohtori Avrignyn täyttä laukkaa perille samalla hetkellä, kun Morrel kolkutti Monte-Criston oveen.

Kreivi oli työhuoneessaan ja luki hyvin huolestuneena Bertuccion hänelle lähettämää kirjettä.

Kun palvelija ilmoitti Morrelin, jonka seurasta kreivi tuskin kaksi tuntia sitten oli eronnut, hän hämmästyneenä kohotti päätään.

Hänellekin oli tänä väliaikana tapahtunut paljon, sillä nuori mies, joka oli lähtiessään nähnyt hänen hymyilevän, näki nyt hänen kasvoillaan huolestuneen ilmeen.

Kreivi nousi ja riensi Morrelia vastaan.

— Mitä on tapahtunut, Morrel? kysyi hän. — Olette kalpea, ja otsaltanne valuu hiki.

Morrel ei istahtanut, vaan vaipui nojatuoliin.

— Tulin kovalla kiireellä, sillä minun täytyy saada puhella kanssanne.

— Voivatko kaikki omaisenne hyvin? kysyi kreivi niin osaaottavasti, että hänen tunnettaan ei kukaan voinut epäilläkään.

— Kiitos, kreivi, kiitos, sanoi nuori mies, jonka oli vaikea aloittaa kertomustaan. — Omaiseni voivat kaikki hyvin.

— Sitä parempi. Teillä on kuitenkin minulle jotakin sanottavaa? totesi kreivi levottomampana.

— On, sanoi Morrel. — Se on totta. Tulen talosta, jonne kuolema juuri on astunut sisään. Tulen saamaan teiltä apua.

— Tuletteko siis herra Morcerfin luota? kysyi Monte-Cristo.

— En, sanoi Morrel. — Onko herra Morcerfin talossa siis joku kuollut?

— Kenraali on ampunut kuulan otsaansa, vastasi Monte-Cristo.

— Mikä kamala onnettomuus! huudahti Maximilien.

— Ei kreivittärelle eikä Albertille, sanoi Monte-Cristo. — Kuollut isä ja puoliso on parempi kuin häväisty isä ja puoliso. Veri pesee pois häpeän.

— Kreivitär parka! sanoi Maximilien. — Häntä eniten säälin, hän on jalo nainen!

— Säälikää Albertiakin, Maximilien, sillä, uskokaa minua, hän on äitinsä arvoinen poika. Mutta palatkaamme omiin asioihimme. Tulitte kovalla kiireellä luokseni, sanoitte äsken. Voinko jollakin tavoin auttaa teitä?

— Voitte, tarvitsen teitä, olen hädässäni kyllyiksi mieletön uskoakseni, että te voisitte auttaa minua asiassa, missä Jumala yksin voi antaa avun.

— Sanokaa asianne, vastasi Monte-Cristo.

— En tiedä, empi Morrel, — sopiiko minun ilmaista sellaista salaisuutta kenellekään. Mutta kohtalo pakottaa, hätä vaatii, kreivi.

Hän vaikeni uudelleen.

— Uskotteko, että rakastan teitä? sanoi Monte-Cristo ottaen nuoren miehen käden hellästi omien käsiensä väliin.

— Te lohdutatte minua, ja sitä paitsi sanoo jokin ääni täällä — ja Morrel pani kätensä sydämelleen, — etten saa salata teiltä mitään.

— Olette oikeassa, Morrel, Jumala puhuu sydämellenne, ja sydämenne puhuu teille. Ilmaiskaa minulle mitä sydämenne sanoo.

— Kreivi, sallitteko, että lähetän Baptistinin teidän nimessänne kuulemaan uutisia eräästä ihmisestä, jonka tekin tunnette?

— Minä olen valmis teitä palvelemaan, ja sitä suuremmalla syyllä ovat palvelijani.

Morrel poistui, sanoi muutaman sanan Baptistinille aivan hiljaa. Kamaripalvelija lähti heti.

— Oletteko lähettänyt hänet? kysyi Monte-Cristo nähdessään nuoren miehen palaavan.

— Olen ja olen hiukan rauhallisempi.

— Tiedättehän, että odotan, sanoi Monte-Cristo hymyillen.

— Ja minä kerron kaiken. Kuulkaa minua, eräänä iltana olin erään talon puistossa. Olin piilossa pensaikossa, eikä kukaan voinut epäilläkään, että olisin siellä. Kaksi miestä kulki ohitseni. Sallikaa minun vielä olla mainitsematta heidän nimiään. He puhuivat hiljaa, ja kuitenkin halusin niin kiihkeästi kuulla kaiken, ettei sanaakaan mennyt minulta hukkaan.

— Tämä ennustaa kamalaa, päättäen kalpeudestanne ja vapisemisestanne.

— Niin, kamalaa kylläkin, ystäväni! Talossa oli kuollut eräs henkilö. Toinen keskustelijoista oli talon isäntä ja toinen lääkäri. Isäntä ilmaisi lääkärille pelkonsa ja huolensa, sillä jo toisen kerran oli kuolema äkkiä tullut tähän taloon. Hävityksen enkeli näytti määränneen talon Jumalan vihan esineeksi.

— Ah, sanoi Monte-Cristo katsoen terävästi nuoreen mieheen ja käänsi hiukan tuoliaan, jolloin hän itse jäi varjoon, mutta valo osui kirkkaana Maximilieniin.

— Niin, jatkoi tämä, — kuolema oli käynyt talossa kaksi kertaa kuukauden kuluessa.

— Ja mitä lääkäri vastasi? kysyi Monte-Cristo.

— Hän vastasi ... hän vastasi, ettei kuolema ollut luonnollinen ... ja että sen aiheuttaja oli...

— Mikä?

— Myrkky!

— Todellako! sanoi Monte-Cristo ja yskäisi hiukan. Se oli hänen tapansa salata joko punastumisensa tai kalpeutensa taikka sen, että hän kuunteli tarkkaan. — Todellako, Maximilien? Te kuulitte siis sen?

— Kuulin, rakas kreivi, kuulin sen, ja tohtori sanoi, että jos sellainen tapaus uusiintuu, niin hänen täytyy ilmoittaa siitä tuomioistuimelle.

Monte-Cristo kuunteli tai näytti kuuntelevan aivan tynnosti.

— No niin, sanoi Maximilien, — kuolema tuli kolmannen kerran, eivätkä tohtori ja talon herra ole sanoneet mitään. Kuolema tulee ehkä neljännenkin kerran. Mikä on teidän mielestänne velvollisuuteni, kun olen perillä tällaisesta salaisuudesta?

— Rakas ystävä, sanoi Monte-Cristo, — kerrotte asioita, jotka jokainen meistä tuntee. Talon, jossa tämä on tapahtunut, tunnen, tai ainakin tunnen sen kaltaisen talon. Siellä on puutarha, talon isäntä, lääkäri, ja siellä on tapahtunut kolme odottamatonta, kummallista kuolemantapausta. Katsokaahan minua, en ole kuullut mitään keskusteluja, mutta tiedän kaiken yhtä hyvin kuin tekin. Onko minulla tunnonvaivoja? Ei, se ei kuulu minuun. Sanoitte, että hävityksen enkeli näyttää määränneen tämän talon Jumalan vihan esineeksi. Ehkäpä tämä teidän otaksumanne onkin oikea? Älkää nähkö asioita, koska niitä eivät näe nekään, joiden pitäisi. Jos Jumalan tuomio liikkuu tässä talossa, niin kääntäkää päänne pois päin ja antakaa Jumalan tuomion tapahtua.

Morrel värisi. Kreivin ääni kaikui kamalana, juhlallisena, pelottavana.

— Sitä paitsi, jatkoi kreivi nyt kokonaan toisella äänellä, — sitä paitsi, kuka väittää, että tapaus vielä uusiintuu?

— Sehän on uusiintunut, huudahti Morrel, — ja sen vuoksi olenkin tullut luoksenne.

— Minkä minä sille voin, Morrel! Pitäisikö minun teidän mielestänne ehkä ilmoittaa asiasta kuninkaalliselle prokuraattorille?

Monte-Cristo lausui nämä viimeiset sanat niin selvästi ja painokkaasti, että Morrel hypähti pystyyn huudahtaen:

— Kreivi, kreivi, tähän tiedätte, kenestä puhun?

— Täydellisesti, ystäväni, ja todistan sen. Kävelitte eräänä iltana herra Villefort'in puistossa. Sanoistanne päättäen se tapahtui samana iltana, jona rouva Saint-Méran kuoli. Kuulitte herra Villefort'in keskustelevan herra Avrignyn kanssa herra Saint-Méranin kuolemasta ja sitä seuranneesta markiisittaren kuolemasta, joka oli yhtä kummallinen. Herra Avrigny sanoi, että oli tapahtunut myrkytys, jopa kaksikin myrkytystä. Ja te, joka olette täydellisesti kunnan mies, olette siitä asti tutkinut sydäntänne ja vaivannut omaatuntoanne kysymällä, pitäisikö teidän ilmaista kaikki vai olla vaiti. Emme elä enää keskiajalla, hyvä ystävä, ei ole enää fehm-oikeuksia eikä salaista tuomioistuinta. Mitä tekemistä teillä on noiden ihmisten kanssa? Omatunto, mitä sinä tahdot minusta? niin kuin Sterne sanoi. Hyvä ystävä, antakaa heidän nukkua jos nukkuvat, antakaa heidän kalpeina valvoa jos valvovat, ja Jumalan nimessä nukkukaa te, koska teillä ei ole omantunnonvaivoja, jotka veisivät unenne.

Kamala tuska kuvastui Morrelin kasvoilla, hän tarttui Monte-Criston käteen ja huusi:

— Mutta sitä hän jatkuu! Kuuletteko!

— Entä sitten! sanoi kreivi kummastellen tätä kiihkeyttä, jonka syytä hän ei ymmärtänyt, ja katsellen tarkkaavasti Maximilien, — antakaa sen jatkua. He ovat uusi Atreuksen suku, Jumala on heidät tuominut, ja he saavat rangaistuksensa, he katoavat kuin lasten rakentamat korttitalot, kun Jumalan henkäys osuu heihin — vaikka heitä olisi satamäärin. Kolme kuukautta sitten kuoli herra Saint-Méran, vähän myöhemmin rouva Saint-Méran, äskettäin kuoli Barrois, tänään vanha Noirtier tai nuori Valentine.

— Te siis tiesitte sen? huudahti Morrel niin suurella kauhulla, että Monte-Cristo vavahti, hän, joka taivaan sortuessa ei olisi hievahtanutkaan. — Te siis tiesitte sen ettekä sanonut minulle mitään!

— Mitä se minuun kuuluu? jatkoi Monte-Cristo kohauttaen olkapäitään. — Enhän minä heitä tunne, pitäisikö minun syöstä toinen turmioon pelastaakseni toisen? En suinkaan, sillä minä en tee erotusta syyllisen ja uhrin välillä.

— Mutta minä, huusi Morrel tuskasta vaikeroiden, — minä rakastan häntä!

— Te rakastatte, ketä! huudahti Monte-Cristo hypäten pystyyn ja tarttuen Morrelin molempiin käsiin.

— Minä rakastan mielettömästi, hurjasti, olen valmis vuodattamaan vereni säästääkseni häneltä kyynelen, rakastan Valentine de Villefort'ia, joka tällä hetkellä surmataa, kuuletteko, rakastan häntä ja kysyn Jumalalta ja teiltä, millä tavoin voin hänet pelastaa!



Monte-Cristo karjaisi niin hurjasti, että vain ne, jotka ovat kuulleet haavoittuneen leijonan karjuvan, voivat kuvitella, miltä se kuulosti.

— Sinä onneton! huusi hän väännellen vuorostaan käsiään. — Sinä onneton, sinä rakastat Valentinea, sinä rakastat tuon kirotnun suvun tytärtä!

Morrel ei ikinä ollut nähnyt kenenkään ihmisen kasvoilla sellaista ilmettä, ei niin pelottavaa säihkyä silmissä. Taistelutantereiden, Algerian surmanöiden kauhunhaltija kalpeni sen rinnalla.

Hän peräytyi kauhistuneena.

Monte-Cristo sitä vastoin sulki silmänsä ja kokosi kaiken voimansa hillitäkseen itsensä. Vähitellen hänen rintansa pauhu tyyntyi, niin kuin myrskyn jälkeen kuohuvat laineet talttuivat päivän säteiden vaikutuksesta.

Tätä taistelua kesti tuskin kahtakymmentä sekuntia.

Sitten kreivi kohotti kalpean otsansa.

— Nyt näette, sanoi hän, — nyt näette, kuinka Jumala rankaisee suurisanaisia ja kylmiä ihmisiä heidän välinpitämättömyytensä tähden. Minä, joka tunteettomasti ja uteliaasti katselin, miten tämä hirvittävä murhenäytelmä kehittyi, ja turman enkelin tavoin nauroin kaikelle sille pahalle, mitä ihmiset tekevät toisilleen salaisuuden varjossa — ja rikkaitten ja mahtavien on niin helppo säilyttää salaisuus —, minä tunnen nyt vuorostani, kuinka tuo käärme, jonka kiemurtelevia liikkeitä katselin, pureekin minua ja puree suoraan sydämeen!

Morrel huokasi raskaasti.

— Jo riittävät valitukset, jatkoi kreivi. — Olkaa mies, olkaa voimakas, täynnä toivoa, sillä minä olen läsnä ja valvon puolestanne.

Morrel pudisti alakuloisena päätään.

— Käskin teitä toivomaan, ymmärrättekö? huudahti Monte-Cristo. — Tietäkää, että en koskaan valehtele, en koskaan erehdy. Kello on kaksitoista, Maximilien, kiittäkää taivasta, ettette tullut iltapäivällä, ettette tullut huomenna. Kuulkaa siis, mitä teille sanon, Morrel: ellei Valentine ole kuollut tällä hetkellä, ei hän kuolekaan.

— Hyvä Jumala, valitti Morrel, — hän oli kuolemaisillaan, kun lähdin.

Monte-Cristo painoi kädellään otsaansa.

Mitä tapahtuikaan näissä aivoissa, jotka hallitsivat suuria salaisuuksia? Mitä sanoikaan kirkkauden tai pimeyden enkeli tälle säälimättömälle ja samalla inhimilliselle sielulle? Jumala yksin sen tietää! Monte-Cristo kohotti päänsä ja nyt oli hänen otsansa kirkas kuin heräävän lapsen otsa.

— Maximilien, sanoi hän, — palatkaa rauhassa asuntoon. Ette saa mennä mihinkään, ette toimia mitenkään ettekä saa päästää otsallenne huolen varjoakaan. Minä annan teille kyllä tietoja. Menkää.

— Hyvä Jumala, sanoi Morrel, — kylmäverisyysenne kauhistuttaa minua. Voitteko siis jollakin tavoin vastustaa kuolemaa? Oletteko ihmisiä voimakkaampi? Oletteko enkeli? Oletteko Jumala?

Ja nuori mies, joka ei minkään vaaran edessä ollut peräytynyt, väistyi sanomattoman kauhun vallassa loitos Monte-Cristosta.

Mutta Monte-Cristo katsoi häneen hymyillen niin alakuloisesti ja hellästi, että Maximilien tunki kyynelten nousevan silmiinsä.

— Minä voin paljon, ystäväni, vastasi kreivi. — Minun täytyy nyt saada olla yksin. Menkää.

Morrel tunki kreivin ihmeellisen vaikutuksen, jonka alaisiksi kaikki hänen lähellään joutuivat, eikä yrittänytkään vastustaa. Hän puristi kreivin kättä ja lähti.

Portilla hän pysähtyi odottamaan Baptistinia, joka juoksujalkaa näkyi tulevan Matignon-kadun kulmassa.

Tällä välin olivat Villefort ja Avrigny pitäneet kiirettä. Heidän palatessaan oli Valentine vielä tainnoksissa, ja lääkäri tutki sairasta niin huolellisesti, kuin tämän tila vaati. Häntä auttoi vielä se, että hän oli perillä salaisuudesta.

Villefort odotti kiihkeästi tutkimuksen tulosta. Noirtier odotti myös, kalpeampana kuin nuori tyttö ja

janoten totuutta vielä kiihkeämmin kuin Villefort, ja hänen katseestaan kuvastui voimakasta älyä ja tunnetta.

Lopulta Avrigny sanoi hitaasti:

— Hän elää vielä!

— Vielä! huudahti Villefort. — Tohtori, minkä kamalan sanan lausuittekaan!

— Niin, sanon sen kerta vielä, lausui lääkäri. — Hän elää vielä, ja se kummastuttaa minua suuresti.

— Mutta onhan hän pelastettu? kysyi isä.

— On, koska hän elää.

Tänä hetkenä sattui lääkärin katse kohtaamaan Noirtier'n katseen. Siitä välkkyi niin tavaton ilo, niin rikas ja hedelmällinen ajatus, että tohtori kerrassaan hämmästy.

Hän laski Valentinen nojatuoliin — tytön huulet olivat niin kalpeat, että ne tuskin erottuivat kasvoista — ja katseli Noirtier'ta, joka oli tarkkaan seurannut lääkärin jokaista liikettä.

— Olkaa hyvä ja kutsukaa tänne neiti Valentinen kamarineiti, sanoi Avrigny Villefort'ille.

Villefort irroitti kätensä tyttärensä päästä, jota hän oli kannatellut, ja lähti itse etsimään kamarineitiä.

Heti kun Villefort oli sulkenut oven, Avrigny lähestyi Noirtier'ta.

— Teillä on kai jotakin sanottavaa minulle? kysyi hän.

Vanhus räpyytti silmiään. Muistammehan, että se oli hänen tapansa ilmaista halunsa puhua.

— Minulleko yksin?

— Niin.

— Hyvä on, jään luoksenne.

Samassa saapui Villefort kamarineidin seurassa. Kamarineidin jäljestä tuli rouva Villefort.

— Mitä tuolle rakkaalle lapselle onkaan tapahtunut? huudahti hän. — Hän läksi huoneestani ja valitti kyllä pahoinvointia, mutta en koskaan olisi luullut häntä näin sairaaksi.

Ja rouva Villefort lähestyi kyynelsilmin Valentinea, tarttui hänen käteensä ja osoitti kaikin tavoin äidillisiä tunteitaan.

Avrigny katsoi yhä Noirtier'hen, hän näki vanhuksen silmien laajenevan ja pyöristyvän, poskien kalpenevan ja vapisevan ja hien valuvan pitkin hänen otsaansa.

— Ah, huudahti hän äkkiä seuratessaan vanhuksen katsetta. Se kohdistui rouva Villefort'iin, joka samassa sanoi:

— Tyttö on vietävä vuoteeseensa. Tulkaa auttamaan, Fanny, me viemme hänet levolle.

Herra Avrigny, joka huomasi, että hän saisi tilaisuuden jäädä Noirtier'n kanssa kahden, ilmaisi nyökkäämällä, että se oli viisainta, mutta kielsi antamasta tytölle mitään muuta kuin mitä hän määrää.

He kantoivat huoneesta Valentinen, joka oli tullut tajuihinsa, mutta ei voinut liikkua, koska kouristus oli heikontanut hänen jäsenensä. Mutta hänellä oli voimia tervehtiä katseellaan isoisäänsä, joka näytti siltä, kuin häneltä olisi sielu riistetty, kun Valentine vietiin pois.

Avrigny seurasi sairasta, käski Villefort'in itse ajaa apteekkiin ja odottaa siellä, kunnes lääkkeet olivat valmiit, tuoda ne kotiin ja odottaa häntä tyttärensä huoneessa.

Uusittuaan vielä määräyksensä, että Valentinelle ei saanut antaa mitään, hän palasi Noirtier'n luo, sulki huolellisesti oven ja tarkastettuaan, ettei kukaan ollut heitä kuulemassa, sanoi:

— Tiedätte varmaankin jotakin poikanne tyttären sairastumisesta?

— Tiedän, ilmaisi vanhus.

— Meillä ei ole aikaa heittää hukkaan, kysyn siis teiltä ja te vastaatte.

Noirtier ilmaisi olevansa valmis vastaamaan.

— Oletteko edeltäpäin aavistanut, että tällaista tapahtuisi?

— Olen.

Avrigny mietti hetkisen ja sanoi sitten lähestyen Noirtier'ta:

— Suokaa anteeksi sanani, mutta emme saa lyödä laimin pienintäkään yksityiskohtaa tässä kamalassa tapauksessa, jonka olemme nähneet. Näittekö Barrois'n kuolevan?

Noirtier kohotti silmänsä taivasta kohden.

— Tiedätkö, mihin tautiin hän kuoli? kysyi Avrigny laskien kätensä Noirtier'n olalle.

— Tiedän, vastasi vanhus.

— Oliko tämä kuolema mielestänne luonnollinen?

Noirtier'n liikkumattomille huulille näytti ilmestyvän hymy.

— Heräsikö teissä ajatus siitä, että Barrois oli myrkytetty?

— Heräsi.

— Luuletteko, että myrkky, joka hänet surmasi, oli häntä varten valmistettu?

— En.

— Arveletteko nyt, että sama henkilö, joka surmasi Barrois'n, on tahtoessaan surmata toisen henkilön surmannutkin Valentinen?

— Arvelen.

— Hänenkin siis täytyy kuolla? kysyi Avrigny luoden terävän katseen Noirtier'hen.

Hän odotti, minkä vaikutuksen tämä lause tekisi vanhukseen.

— Ei, vastasi Noirtier sellaisella riemun ilmeellä, että se olisi voinut saattaa parhaimmankin arvaajan ymmälle.

— Toivotte siis? kysyi Avrigny hämmästyneenä.

— Niin.

— Mitä toivotte?

Vanhus ilmaisi silmillään, ettei hän kyennyt vastaamaan.

— Sehän on totta! mutisi Avrigny.

Sitten hän jälleen kääntyi Noirtier'n puoleen sanoen:

— Toivotteko, että murhaaja väsyy?

— En.

— Toivotte siis, että myrkky ei tee Valentineen mitään vaikutusta.

— Niin.

— Enhän toki ilmaise teille mitään uutta sanomalla, että hänet on aiottu myrkyttää? sanoi Avrigny.

Vanhus ilmaisi katseellaan, että hän oli myrkytysyrityksestä täysin varma.

— Millä tavoin siis luulette Valentinen pelastuvan tästä?

Noirtier'n katse kiintyi määrättyyn kohtaan. Avrigny seurasi hänen katsettaan, ja näki pullon, jolla joka aamu tuotiin vanhukselle lääkettä.

— Ahaa, välähti Avrignyn mielessä, — olisitteko ehkä huomannut...

Noirtier ei antanut hänen edes puhua loppuun.

— Olen, vastasi hän.

— Että hänet voidaan turvata myrkkyä vastaan...

— Niin.

— Totuttamalla hänet vähitellen siihen...

— Niin, niin, niin, vastasi Noirtier ihastuen huomattessaan toisen häntä ymmärtävän.

— Kuulitte minun varmaankin sanovan, että lääkkeessänne on brusiinia?

— Kuulin.

— Ja totuttamalla hänet siihen olette karaisseut hänen ruumiinsa myrkkyä vastaan?

Sama riemun ilme näkyi Noirtier'ssa.

— Ja olette todellakin onnistunut! huudahti Avrigny. — Ilman tätä varokeinoa olisi Valentine epäilemättä tänään surmattu, auttamattomasti surmattu, säälimättä surmattu. Kouristus oli voimakas, mutta hän vain heikontui siitä eikä kuollut.

Yliuonnollinen ilo välkkyi vanhuksen silmistä, jotka hän sanomattoman kiitollisena loi taivasta kohden. Tänä hetkenä Villefort palasi.

— Tässä on pyytämänne lääke, tohtori.

— Valmistettiinko se teidän nähtenne?

— Valmistettiin, vastasi kuninkaallinen prokuraattori.

— Se ei ole välillä ollut kenenkään muun käsissä?

— Ei.

Avrigny otti pullon, kaatoi muutaman pisaran siitä kämmenelleen ja nieli ne.

— Hyvä on, sanoi hän, — menkäämme Valentinin luo, annan määräykseni kaikille, ja te itse, herra Villefort, saatte valvoa, että niitä noudatetaan.

Samana hetkenä, jolloin Avrigny astui Valentinin huoneeseen Villefort'in seurassa, vuokrasi eräs juhlallisesti käyttäytyvä, tyyneesti ja varmasti puhuva italialainen pappi itselleen talon Villefort'in talon vierestä.

Kukaan ei tiedä, mitä keinoja käyttämällä hän sai talon kolme vuokralaista kaksi tuntia myöhemmin muuttamaan, mutta kaupunginosassa yleisesti liikkunut huhu, ettei talo ollut rakennettu aivan varmalle pohjalle ei estänyt uutta vuokralaista muuttamasta sinne vaatimattomine huonekaluineen saman päivän iltana kello viisi.

Vuokrasopimus tehtiin kolmeksi vuodeksi, ja vuokraaja maksoi omistajan vaatimuksesta ensimmäisen puolen vuoden vuokran heti. Tämän uuden, italialaisen vuokralaisen nimi oli signor Giacomo Busoni.

Työmiehiä tuotiin paikalle heti, ja myöhäiset kulkijat näkivät samana iltana hämmästykseseen, miten puusepät ja muurarit ryhtyivät vahvistamaan horjuvan talon alakertaa.

## 95. Isä ja tytär

Edellisessä luvussa näimme rouva Danglars'in käyvän ilmoittamassa rouva Villefort'ille siitä, että hänen tyttärensä pian solmisi avioliiton Andrea Cavalcantin kanssa.

Tästä ilmoituksesta olisi voinut päätätä, että sopimus oli tehty kaikkien asianomaisten suostumuksella, mutta ennen sitä oli kuitenkin sattunut kohtausta, josta meidän on kerrottava lukijoillemme.

Pyydämme siis heitä astumaan ajassa taaksepäin saman päivän aamuun ja siirtymään tuohon

kuvaamaamme liiaksi kullattuun salonkiin, josta sen omistaja paroni Danglars ylpeili.

Kello oli kymmenen, ja paroni oli jo jonkin aikaa kävellyt salongissa edestakaisin mieltiväisenä ja levottomana katsellen jokaista ovea ja pysähtyen pienimmänkin kolinan kuullessaan.

Kun hänen kärsivällisyytensä oli loppunut, hän soitti palvelijaa.

— Etienne, sanoi hän, — menkää kysymään, miksi Eugénie-neiti on pyytänyt saada tavata minua salongissa ja miksi hän antaa minun odottaa näin kauan.

Saatuana hiukan purkaa huonoa tuultaan paroni taas tyyntyi.

Neiti Danglars oli heti herättyään pyytänyt saada keskustella isänsä kanssa ja oli määrännyt keskustelupaikaksi kullatun salin. Tämä oli siinä määrin omituista ja tuntui siksi juhlalliselta, että pankkiiri oli melko hämmästynyt, ja hän olikin sen vuoksi kiiruhtanut täyttämään tyttärensä pyynnön saapumalla ensimmäisenä salonkiin.

Etienne palasi pian toimitettuaan asiansa.

— Neidin kamarineiti ilmoitti, että neiti pukeutuu parhaillaan ja on kohta valmis, sanoi hän.

Danglars nyökkäsi tyytyväisyyden merkiksi. Ihmisten ja varsinkin palvelijoiden läsnä ollessa hän esiintyi hyväntahtoisena miehenä ja heikkona isänä. Tämä oli yksi puoli sitä osaa, jota hän näytteli elämässä. Hänen asenteensa oli kuin antiikin maailman näytelmien isien naamiot: oikean puolen huuli oli ylöspäin ja ilme naurava, mutta vasemman puolen huulet alaspäin ja ilme itkevä.

Sanokaamme kuitenkin heti alussa, että kotioiloissa naurava huuli laskeutui itkevän tasalle; hyväntahtoinen henkilö katosi, ja sijaan tuli raaka aviomies ja jyrkkä isä.

— Miksi hiidessä tuo hupakko, joka sanoo haluavansa puhutella minua, ei tule työhuoneeseeni? sanoi Danglars. — Ja miksi hän yleensä tahtoo puhutella minua?

Hänen aivoissaan liikkui jo kahdettakymmenettä kertaa sama rauhaton ajatus, kun ovi aukeni ja Eugénie astui sisään. Hänellä oli yllään musta silkipuku himmeän kuviollista kangasta; hänen tukkansa oli käherretty, ja kädessään hänellä oli hansikkaat, aivan kuin hän olisi ollut menossa oopperaan.

— Mikä nyt on asiana, Eugénie, huudahti pankkiiri, — ja miksi keskustelemme tässä juhlallisessa salongissa, kun työhuoneessani on paljon kodikkaampaa?

— Olette aivan oikeassa, sanoi Eugénie viitaten isäänsä istumaan, — ja lausuite jo alussa kaksi kysymystä, joihin sisältyy koko keskustelumme. Vastaan siis molempiin, ja vastoin tavallisuutta ensin jälkimmäiseen, koska siihen on helpompi vastata. Valitsin keskustelupaikaksemme salongin välttääkseni kaikki pankkiirin työhuoneen vastenmieliset tunnelmat ja vaikutelmat. Nuo monet kassakirjat, niin kullalla koristetut kuin ne ovatkin, ovat aivan kuin linnoituksen portit, suljetut laatikot, setelit, jotka tulevat herra ties mistä, monet kirjeet, jotka ovat lähtöisin Englannista, Hollannista, Espanjasta, Intiasta, Kiinasta tai Perusta, vaikuttavat yleensä omituisesti isän mielentilaan ja saavat hänet unohtamaan, että maailmassa on jotain pyhempääkin kuin yhteiskunnallinen asema ja liikutettavien mielipiteet. Valitsin sen vuoksi tämän salongin, jonka seinillä näette hymyilevät ja onnellisen näköiset kuvat itsestänne, äidistäni ja minusta sekä kaikenlaisia maisemia ja paimenkuvia. Luotan paljon ympäristön vaikutusvoimaan. Ehkä erehdyn teidän suhteenne, mutta minkä sille voin, enhän olisi taiteilija, ellei minulla olisi illuusioita.

— Hyvä on, sanoi Danglars, joka oli kuunnellut tätä puhetulvaa aivan kylmästi ymmärtämättä siitä sanaakaan. Hän näet etsi yleensä toisen lauseista omien ajatustensa johtolankaa, kuten ainakin viekkaat ihmiset.

— Olen siis melkein täydellisesti selittänyt tämän toisen kohdan, sanoi Eugénie joutumatta vähääkään hämilleen ja miehekkään pontevasti, — ja te näytätte olevan tyytyväinen selitykseeni. Palatkaamme nyt ensimmäiseen kohtaan. Kysyitte, miksi olen tahtonut puhua kanssanne. Sen sanon muutamalla sanalla: en tahdo mennä naimisiin herra Andrea Cavalcantin kanssa.

Danglars hypähti tuolissaan ja tämän odottamattoman iskun vaikutuksesta nosti silmänsä ja kätensä taivasta kohden.

— Niin juuri, jatkoi Eugénie yhä rauhallisena. — Olette kummastunut, sen huomaa kyllä, sillä siitä asti, kun tämä pikkuinen asia pantiin alulle, en ole sitä vähääkään vastustanut, vaikka yleensä aina olen ratkaisevana hetkenä valmis vastustamaan järkähtämättömästi ja suoraan niitä henkilöitä, jotka eivät ole kysyneet mielipidettäni, ja niitä asioita, jotka eivät minua miellytä. Mutta tällä kertaa tämä

rauhallisuus, tämä passiivisuus, niin kuin filosofit sanovat johtui aivan toisesta seikasta, nimittäin siitä, että nöyränä ja alistuvana tyttärenä ... (kepeä hymy väikkyi nuoren tytön purppuranpunaisilla huulilla) koetin totella.

— Entä sitten? kysyi Danglars.

— Olen koettanut kaikin voimin totella, jatkoi Eugénie, — mutta nyt, kun ratkaiseva hetki on tullut, huomaan, etten parhaimmalla tahdollanikaan voi totella.

— Mutta mikä on syynä tähän kieltäytymiseen? kysyi Danglars. Hän oli keskinkertaisen lahjakas mies, ja siksi moinen säälimätön logiikka, pitkällisen mietiskelyn ja voimakkaan tahdon tulos, aivan masensi hänet.

— Syykö, vastasi nuori tyttö, — hyvä Jumala, ei suinkaan se, että tämä mies olisi rumempi, tyhmempi tai vastenmielisempi kuin joku toinen; Andrea Cavalcanti voi niiden mielestä, jotka arvostelevat ihmistä ulkomuodon ja vartalon mukaan, olla jokseenkin kaunis mies. En myöskään pidä kenestäkään muusta enemmän kuin hänestä, sellaista tekevät koulutyöt, ja minä olen jo sen ajan yläpuolella. En rakasta ketään, tiedättehän sen? En siis käsitä, miksi minun pitäisi kiinnittää elämäni toinen ihminen. Onhan joku viisas mies sanonut: "Ei mitään liikaa", ja sen lisäksi: "Kantakaa kaikki mukanne." Olen nämä molemmat lauseet oppinut sekä kreikan- että latinankielellä. Toisen on muistaakseni sanonut Phaidra ja toisen Bias. No niin, rakas isä, elämän suuressa haaksirikossa, sillä elämä on ainaista toiveittemme haaksirikkoa, heitän mereen tarpeettoman taakan, jäljelle jää ainoastaan oma tahtoni, ja olen päättänyt elää yksin ja siis aivan vapaana.

— Onneton, onneton! sopersi Danglars kalveten, sillä pitkästä kokemuksesta hän jo tiesi, kuinka järkähtämättömiä nämä äkkiä ilmaantuneet esteet olivat.

— Onneton, jatkoi Eugénie, — sanoitteko minua onnettomaksi? Onneton en suinkaan ole, ja tuo huudahdus tuntuu sekä teatraaliselta että teeskennellyltä. Päinvastoin olen onnellinen, ja sanokaahan, mitä onnestani puuttuu? Olen ihmisten mielestä kaunis, ja siksi kaikki ottavat minut suosiollisesti vastaan. Pidän hyvästä kohtelusta, sillä siitä kasvot kirkastuvat, ja ympäristö tuntuu silloin vähemmän rumalta. Minulla on jokseenkin hyvä äly ja kohtalainen tunne-elämä ja osaan sen vuoksi ottaa elämästä sen, mikä minulle sopii, aivan samoin kuin apina halkaisee pähkinän ottaakseen sen sydämen. Olen rikas, sillä teillä on suuri omaisuus, olen ainoa tytär, ettekä te ole noita teatteri-isiä, jotka tekevät tyttärensä perinnöttömiksi sen vuoksi, että nämä eivät tahdo lahjoittaa heille lapsenlapsia. Kaikki varteenotettava laki on sen lisäksi kieltänyt teitä tekemästä minua perinnöttömäksi, ainakaan kokonaan, samoin kuin se on teiltä riistänyt vallan pakottaa minua menemään jonkun tietyn miehen puolisoksi. Kun siis olen kaunis, älykäs ja lahjakas, niin kuin näytelmissä sanotaan, ja sen lisäksi rikas, niin sehän on onnea! Miksi sanotte minua onnettomaksi?

Nähdessään tyttärensä seisovan siinä hymyilevänä ja hävyttömyyteen asti ylpeänä Danglars ei voinut olla suuttumuksesta karjaisematta. Mutta tyttären tutkiva katse ja rypistyneet silmäkulmat saivat hänet kääntymään pois päin, ja hän tyyntyi heti, varovaisuuden rautakäden lannistamana.

— Toden totta, tyttäreini, vastasi hän hymyillen, — olette todellakin kaikkea, mitä väitätte olevanne, lukuun ottamatta erästä kohtaa, josta kerskailitte. En tahdo sanoa sitä teille liian jyrkästi, annan teidän mieluummin arvata.

Eugénie katsoi kummastuneena Danglars'iin nähdessään, ettei kaikkia niitä jalokiviä, joita hän kiinnitti ylpeytensä kruunuun, pidettykään oikeina.

— Tyttäreini, jatkoi Danglars, — olette täydellisesti selittänyt kaikki ne syyt, joiden perusteella teidänlaisenne päättäväinen tyttö ei tahdo mennä naimisiin. Nyt minä puolestani selitän, millä perusteella olen tahtonut tyttäreini naittaa.

Eugénie kumarsi, ei niin kuin nöyrä tytär, joka on valmis kuuntelemaan, vaan kuin vastustaja, joka on valmis väittelemään.

— Tyttäreini, jatkoi Danglars, — kun isä pyytää tytärtään menemään naimisiin, hänellä on aina tällaiseen pyyntöön jokin syy. Muutamilla on äsken mainitsemanne into saada sukunsa jatkumaan lapsenlapsissaan. Minulla ei ole tätä heikkoutta, sanon sen jo heti alussa, sillä perheilot ovat minulle aivan yhdentekeviä. Tunnustan sen suoraan tyttärelleni, koska tiedän hänet kyllin suureksi filosofiksi, että hän ymmärtää tämän välinpitämättömyyteni eikä pidä sitä minään rikoksena.

— Hyvä on, sanoi Eugénie. — Puhukaamme suoraan, siitä minä pidän.

— Näette siis, että vaikka en yleensä kannatakaan tuota mielipidettä, sanoi Danglars, — enkä teidän tavallanne ihaile suoruutta, niin alistun siihen, kun katson sen välttämättömäksi. Jatkan siis. Kehotin

teitä menemään naimisiin, en suinkaan teidän oman itsenne tähden, sillä toden totta en sinä hetkenä ajatellut laisinkaan teitä, — pidätte suoruudesta, tässä sitä nyt kuulette, — vaan koska mahdollisimman pikainen avioliittonne kyseessäolevan miehen kanssa on minulle välttämätön eräiden raha-asioiden tähden, jotka teille kohta selitän.

Eugénie liikahti.

— Asian laita on niin kuin minulla on kunnia teille sanoa, eikä minuun saa sen tähden suuttua, sillä pakotatte minut tähän. Ymmärrättehän, etten omasta tahdostani ryhdy näihin laskuopillisiin selityksiin kaltaisenne taitelijan kanssa, joka pelkää tulla pankkiirin työhuoneeseen, koska hän siellä voi saada vastenmielisiä ja epärunollisia vaikutelmia. Mutta tuossa samassa pankkiirin huoneessa, jonne kuitenkin toissa päivänä saavuitte pyytämään niitä muutamia tuhansia, jotka kuukausittain annan oikkujenne tyydyttämiseksi, tuossa huoneessa saa oppia yhtä ja toista sellaistaikin, joka avioliittoon haluttomallekin nuorelle tytölle on terveellistä kuulla. Oppii tietämään, ja sanonkin sen vuoksi tässä huoneessa säästääkseni arkoja hermojanne, oppii tietämään, että luotto on pankkiirin fyysillinen ja moraalinen elämä, että luotto pitää ihmisen pystyssä aivan samoin kuin hengitys ruumiin, ja eräänä päivänä kreivi Monte-Cristo antoi minulle tämän johdosta opetuksia, joita en koskaan unohda. Oppii näkemään, että sen mukaan kuin luotto vähenee, ruumis muuttuu elottomaksi, ja sellainen voi hyvinkin pian tapahtua pankkiirille, jolla on niin loogillinen tytär kuin minulla.

Mutta Eugénie ei lannistunut, vaan suoristi ryhtinsä.

— Siis vararikko! sanoi hän.

— Löysitte oikean sanan, tyttäreni, aivan oikean sanan, sanoi Danglars painaen kyntensä rintaansa, samalla kun hänen kasvoillaan säilyi sydämättömän mutta ei tyhmän miehen hymy, — niin, vararikko! Juuri niin.

— Ah! sanoi Eugénie.

— Niin, vararikko! Nyt siis tuo kaamea salaisuus on tullut tietoon, niin kuin runoilija sanoo. Kuulkaa siis, tyttäreni, miten teidän kauttanne tämä onnettomuus voi tulla vaarattommaksi, en sano itselleni, vaan teille.

— Olette huono ihmistuntija, sanoi Eugénie, — jos kuvittelette, että surisin teitä uhkaavaa vaaraa. Mitä minä vararikosta välitän! Onhan minulla laulunlahjani jäljellä. Enkö voi Pastan, Malibrinin tai Grisin tavoin hankkia itselleni omaisuutta, jonka veroista ette olisi voinut minulle antaa, vaikka olettekin rikas: sadan- tai sadanviidenkymmentuhannen korot vuodessa! Hankin ne itse ja saan ne toisin kuin nuo vaivaiset kaksitoistatuhatta frangia, jotka te surkean näköisenä ja moittien tuhlailevaisuuttani annatte minulle; saan ne hyvä-huutojen, kättentaputusten ja kukkien säästyksellä. Ja ellei minulla olisi näitä lahjoja, kuten hymystänne päättäen epäilette, jäähän aina jäljelle riemuisa riippumattomuudentunne, joka korvaa kaikki aarteet ja joka minussa on niin voimakas, että se vetää vertoja itsesuojeluvaistolleni... Ei, omasta puolestani en sure, sillä suoriudun aina jollakin tavoin maailmassa, jääväthän minulle kynäni, pianoni, jotka eivät paljoakaan maksa ja jotka aina voin hankkia itselleni. Luulette kenties, että suren rouva Danglars'in tähden; siinäkin erehdytte, sillä luullakseni äitini on ryhtynyt kaikkiin varokeinoihin tällaisen onnettomuuden varalta, eikä se siis vaikuta häneen mitään. Toivoakseni hän on turvannut asemansa, eikä minun kasvattamiseni ole suinkaan estänyt häntä pitämästä huolta raha-asioistaan, sillä Jumalan kiitos hän on antanut minun olla aivan rauhassa muka sen tekosyyän nojalla, että rakastan vapauttani. Lapsuudestani asti olen nähnyt kodissani tapahtuvan yhtä ja toista; olen kaiken sen ymmärtänyt siksi hyvin, ettei onnettomuus tee minuun enää sanottavaa vaikutusta. Siitä asti kuin muistan, ei kukaan ole minua rakastanut, ja tämä on luonnollisesti johtanut siihen, etten omasta puolestani rakasta ketään. Sitä parempi minulle. Nyt olette kuullut uskontunnustukseni.

— Siis, sanoi Danglars kalpeana suuttumuksesta, joka ei suinkaan johtunut loukatusta isänrakkaudesta, — tahdotte siis ehdottomasti jouduttaa vararikkoani?

— Vararikkoanne! Minäkö jouduttaisin vararikkoanne, mitä sillä tarkoitatte? En ymmärrä.

— Sitä parempi, minulle jää siis edes toivonsäde. Kuulkaahan!

— Minä kuuntelen, sanoi Eugénie katsoen isäänsä niin terävästi, että tämän täytyi ponnistaa voimansa kestääkseen hänen katseensa.

— Herra Cavalcanti, jatkoi Danglars, — tuleva puolisonne, tuo pesään kolme miljoonaa ja sijoittaa ne minun liikkeeseeni.

— Hyvä, sanoi Eugénie tavattoman halveksivasti, silittäen toista hansikasta toisella.

— Arvelette ehkä, että hävittäisin nuo kolme miljoonaa? sanoi Danglars. — En suinkaan, nämä kolme miljoonaa voivat kasvaa kuudeksi. Olen erään pankkiiriverini kanssa saanut oikeuden rakentaa rautatien, ainoa ala, jolla meidän aikanamme voidaan saada satumaisen suuret tulot, samanlaiset kuin aikoinaan Law sai houkutteleamalla pariisilaiset, nuo ainaiset keinotteluhullut, ostamaan Mississippi-yhtiön arvopapereita. Laskelmieni mukaan voin omistaa miljoonasosan rautatietä aivan samoin kuin ennen omistettiin kapanala viljelemätöntä maata Ohion rannalla. Se on rahan sijoittamista hypoteekkeihin, siis se on edistysaskel, ymmärrättehän, koska kuka tahansa saa kymmenen, viisitoista, kaksikymmentä, sata naulaa rautatiekiskoja rahojensa vakuudeksi. No niin, muutaman päivän kuluttua pitää minun omasta puolestani suorittaa neljä miljoonaa! Nuo neljä miljoonaa tulevat ajan mittaan tuottamaan kymmenen tai kaksitoista miljoonaa!

— Mutta käydessäni toissapäivänä luonanne, sanoi Eugénie, — josta käynnistä äsken huomautitte, näin teidän ottavan kassaan ... sitähan sanamuotoa käytetään, eikö niin...? viisi ja puoli miljoonaa. Näytitte minulle tuon rahamäärän kahtena valtionrahaston shekinä ja hämmästyitte, kun en sokaistunut niistä kuin salaman leimahduksesta.

— Niin kyllä, mutta nuo viisi ja puoli miljoonaa eivät ole omia rahojani, ne vain osoittavat, kuinka paljon minuun luotetaan. Kun olen tullut tunnetuksi kansanvaltaisena pankkiirina, olen saavuttanut sairaalojen luottamuksen, nuo viisi ja puoli miljoonaa ovat sairaalojen rahoja. Olisin kyllä aikaisemmin uskaltanut käyttää niitä, mutta kun tiedetään, kuinka paljon olen menettänyt, alkaa luottoni vähetä. Milloin tahansa voi sairaalahallitus vaatia rahansa, ja jos olen käyttänyt ne johonkin muuhun, minun täytyy tehdä häpeällinen vararikko. Ymmärrättehän, etten tarkoita niitä vararikkoja, joilla rikastuu, vaan niitä, joista köyhtyy. Kun menette naimisiin ja saan nuo kolme miljoonaa, tai ihmiset ainakin uskovat, että olen ne saanut, varmistuu luottoni ja varallisuuteni, joka on uponnut kieron onnen kaivamiin kuiluihin, palaa jälleen. Ymmärrättekö?

— Täydellisesti. Te panttaatte minut kolmesta miljoonasta, eikö niin?

— Mitä suurempi summa, sitä mairittelevampaa se on teille; siitä käsitätte oman arvonne.

— Kiitos. Vielä sana. Lupaatteko käyttää niin paljon kuin haluatte herra Cavalcantin kautta tulevan rahamäärän numerolukua koskematta itse pääomaan? Tämä ei johdu mistään itsekkyydestä, ei muusta kuin hienotunteisuudesta. Tahdon kyllä auttaa teitä lujittamaan rikkauttanne, mutta en hävittämään toisten omaisuutta.

— Mutta sanoinhan minä, huudahti Danglars, — että noilla kolmella miljoonalla...

— Luuletteko voivanne suoriutua pulasta koskematta noihin kolmeen miljoonaan?

— Luulen, mutta tietysti sillä edellytyksellä, että avioliitto vahvistaa luottoani.

— Voitteko maksaa herra Cavalcantille ne viisisataatuhatta frangia, jotka olette luvannut myötäjäisikseni?

— Palatessamme pormestarin luota hän saa ne.

— Hyvä on!

— Kuinka niin? Mitä tuolla hyvä-sanalla tarkoitatte?

— Tarkoitan sitä, että vaikka vaadittekin minun allekirjoitustani, niin annatte minulle täyden vapauden oman persoonani suhteen.

— Aivan täyden.

— Siinä tapauksessa: *hyvä on*, niin kuin jo äsken sanoin. Lupaamennä naimisiin herra Cavalcantin kanssa.

— Mutta mitä aiotte tehdä?

— Siinähan juuri onkin salaisuuteni. Enhän olisi teitä viisaampi, jos salaisuutenne vastineeksi ilmaisisin omani.

Danglars puri huuleensa.

— Olette siis valmis menemään muutamille virallisille vierailuille, jotka ovat aivan välttämättömiä? sanoi hän.

— Olen, Eugénie vastasi.



— Ja allekirjoittamaan kolmen päivän päästä avioliittosopimuksen?

— Niin.

— Silloin minä vuorostani sanon: hyvä on!

Ja Danglars tarttui tyttärensä käteen puristaen sitä molemmin käsin. Mutta kummallista kyllä, tämän kättelyn aikana ei isä uskaltanut sanoa: "Kiitos, lapseni!" eikä tyttären huulilla ollut hymyä.

— Joko neuvottelu on loppunut? kysyi Eugénie.

Danglars nyökkäsi ilmaistakseen, ettei hänellä ollut enää mitään sanottavaa.

Viittä minuuttia myöhemmin kaikui piano neiti d'Armillyn soittaessa, ja neiti Danglars lauloi Othello-oopperasta sitä kohtaa, missä Brabantio kiroaa Desdemonan.

Ja laulun loputtua Etienne ilmoitti neiti Eugénielle, että hevoset oli valjastettu vaunujen eteen ja että paronitar odotti lähteäkseen neidin kanssa vierailulle.

Näimme molemmat naiset Villefort'ien luona, josta he lähtivät jatkamaan kiertokulkuaan.

## 96. Avioliittosopimus

Kolme päivää edellä kuvatun kohtauksen jälkeen kello viisi iltapäivällä, samana päivänä, jolloin neiti Eugénie Danglars'in ja Andrea Cavalcantin — jota herra Danglars itsepäisesti nimitti prinssiksi — avioliittosopimus piti allekirjoittaa, liikutti raikas tuulenpuuska kaikkia lehtiä kreivi Monte-Criston talon edessä olevassa puutarhassa. Kreivi oli juuri lähtöaikeissa, hevoset kuopivat levottomina maata, ja ajaja oli jo neljännestunnin ajan niitä kuskipenkiltään käsin hillinnyt, kun komeat ajoneuvot, joihin jo aikaisemmin olemme tutustuneet varsinkin Auteuilissa pidettyjen juhlien aikana, ajoivat nopeasti portista sisään pääoven eteen ja Andrea Cavalcanti pikemmin lennähti kuin astui portaille niin säteilevänä, kuin olisi ollut menossa naimisiin prinsessan kanssa.

Hän kysyi tuttavalliseen tapaansa, miten kreivi voi, riensi portaita ylös toiseen kerrokseen ja tapasi Monte-Criston portaitten yläpäässä.

Nähdessään nuoren miehen kreivi pysähtyi. Andrea Cavalcanti oli kerran päässyt vauhtiin, ja silloin ei häntä enää mikään voinut pidättää.

— Hyvää päivää, rakas herra Monte-Cristo, sanoi hän kreiville.

— Kas, herra Andrea, sanoi tämä puolittain ivallisella äänellä. — Miten voitte?

— Verrattomasti, niin kuin näette. Minulla on teille paljon sanottavaa. Mutta sanokaa ensiksi, oletteko tulossa vai menossa?

— Menossa.

— Jotta en viivyttäisi teitä, tulen, jos sallitte, teidän vaunuihinne, ja Tom saa tuoda omat ajoneuvoni jäljestä.

— Ei suinkaan, sanoi kreivi tuskin huomattavan ivallisesti hymyillen, sillä hän ei tahtonut olla nuoren miehen seurassa. — Ei, mieluummin otan teidät täällä vastaan, rakas herra Andrea. Huoneessa keskustelee mukavammin, eikä ajaja ole kuuntelemassa puhettamme.

Kreivi meni toisen kerroksen pieneen salonkiin, istuutui ja laskien jalkansa ristiin viittasi nuorta miestä vuorostaan istumaan. Andrea katsoi hymyillen kreiviin.

— Tiedättehän, että tänä iltana on avioliittosopimuksen allekirjoitus; se tapahtuu kello yhdeksältä appeni luona.

— Todellako? sanoi Monte-Cristo.

— Mitä! Oliko tämä teille odottamaton uutinen? Eikö herra Danglars ole kutsunut teitä juhlatilaisuuteen?

— On kyllä, sanoi kreivi, — sain eilen häneltä kutsukirjeen. Mutta en muista, oliko siinä mainittu

kellonmäärää.

— Se on mahdollista. Appiukko arveli, että se oli yleisesti tunnettu asia.

— No, sanoi Monte-Cristo, — nythän olette onnellinen, herra Cavalcanti. Tämä avioliitto on erinomaisen edullinen. Ja sen lisäksi neiti Danglars on kaunis.

— On kyllä, vastasi Cavalcanti vaatimattomasti.

— Hän on hyvin rikas, ainakin minun luullakseni, sanoi Monte-Cristo.

— Oletteko varma siitä, että hän on hyvin rikas? kysyi nuori mies.

— Olen kyllä. Sanotaan, että herra Danglars salaa toisen puolen omaisuuttaan.

— Hän sanoo omistavansa viisitoista tai kaksikymmentä miljoonaa, sanoi Andrea ilosta säteilevin silmin.

— Lukuun ottamatta sitä, että hän kohta ryhtyy liikeyritykseen, joka kyllä jo on Amerikassa ja Englannissa tunnettu, mutta Ranskassa uusi.

— Niin, niin, kyllä tiedän mistä puhutte, rautatiestä, jonka rakentamisoikeuden hän on saanut. Sitähän tarkoitatte?

— Aivan oikein! Hän voittaa laskelmieni mukaan tässä puuhassa vähintään kymmenen miljoonaa.

— Kymmenen miljoonaa! Niinkö luulette? Sehän on suurenmoista, sanoi Cavalcanti, jota aivan huumasi tämä kultaisten sanojen helinä.

— Ja tämä omaisuushan joutuu kerran teille, jatkoi Monte-Cristo, — sillä onhan neiti Danglars hänen ainoa tyttärensä. Sitä paitsi on teidän omaisuutenne, sen mukaan mitä isänne mainitsi, yhtä suuri kuin morsiamenkin. Mutta jättäkäämme nämä rahakysymykset. Suoraan sanoen, herra Andrea, olette ajanut tämän asian hyvin taitavasti ja nopeasti.

— Jokseenkin, jokseenkin nopeasti, sanoi nuori mies. — Olen syntynyt diplomaatiksi.

— No, nyt pääsette kyllä diplomaattiuralle. Tiedättehän, että diplomatiaa ei opita, se on veressä... Sydämenne on siis vallattu?

— Melkeinpä minun niin on käynyt, vastasi Andrea sellaisella äänellä, jota oli teatterissa kuullut rakastajien käyttävän.

— Rakastaako hän teitä?

— Eiköhän, sanoi Andrea voitonvarmana hymyillen, — koska menee kanssani naimisiin. Mutta älkäämme unohtako erästä hyvin tärkeätä asiaa.

— Mitä?

— Että minulla on tässä asiassa ollut paljon apua...

— Olosuhteistako?

— Ei, vaan teistä.

— Minustako? Älkää puhukokaan sellaista, prinssi, sanoi Monte-Cristo pannen erityistä painoa arvonimelle. — Mitä minä olisin voinut tehdä teidän hyväksenne? Totta kai nimenne, yhteiskunnallinen asemanne ja oma arvonne riittävät?

— Eivät, sanoi Andrea, — eivät, ja sanokaa mitä tahansa, herra kreivi, niin väitän kuitenkin, että teidänkaltaisenne miehen asema on saanut enemmän aikaa kuin nimeni, arvoni ja ansioni.

— Erehdytte aivan täydellisesti, sanoi Monte-Cristo, joka ymmärsi nuoren miehen viekkaan petollisuuden ja arvasi, minne hän puheillaan pyrki. — Suojelustani en antanut teille, ennen kuin olin ensin saanut tietoja isänne vaikutusvallasta ja rikkaudesta; sillä kuka tuotti minulle kunnian saattamalla minut tutuksi kanssanne, vaikka en ollut nähnytkaan teitä enkä kuuluisaa isäänne? Hyvät ystäväni lordi Wilmore ja apotti Busoni. Mikä minua rohkaisi, ellei juuri takaamaan puolestanne, niin ainakin suositteluun teitä? Isänne nimi, joka Italiassa on tunnettu ja kunnioitettu. Mieskohtaisesti en teitä tuntenut.

Tämä tyyneys, tämä täydellinen joustavuus sai Andrean ymmärtämään, että häntä piti tänä hetkenä

vallassaan mies, joka oli häntä voimakkaampi, ja että näistä kourista ei ollut helppo päästä.

- Sanokaahan, herra kreivi, isäni on siis todellakin hyvin rikas? kysyi Andrea.
- Näyttää olevan, vastasi Monte-Cristo.
- Tiedätekö, onko se rahamäärä saapunut, jonka piti minulle tulla naimisiin mennessäni?
- Olen saanut siitä ilmoituskirjeen.
- Mutta itse rahat, nuo kolme miljoonaa?
- Kaikesta päättäen nuo kolme miljoonaa ovat matkalla tänne.
- Minä siis todellakin saan ne?
- Totta kai! vastasi kreivi. — Mutta mielestäni ei teillä tähänkään asti ole ollut rahasta puutetta.

Andrea oli niin hämmästynyt, ettei kyennyt vähään aikaan sanomaan sanaakaan.

— Siinä tapauksessa, sanoi hän sitten havahtuen unelmistaan, — ei minulla ole muuta jäljellä kuin pyytää teiltä erästä seikkaa, ja ymmärrättehän, että minun täytyy se tehdä, vaikka se olisikin teille vastenmielistä.

— Puhukaa, sanoi Monte-Cristo.

— Olen rikkauteni vuoksi tullut tekemisiin useiden ylhäisten henkilöitten kanssa, ja minulla on ainakin tällä hetkellä joukko ystäviä. Mutta mennessäni naimisiin koko Pariisin hienoston läsnä ollessa, täytyy minun tukenani olla kuuluisa nimi, ja koska isääni ei ole täällä, täytyy mahtavan käden taluttaa minut alttarille, sillä isäni ei tule Pariisiin?

— Hän on vanha ja monesti haavoittunut, ja sitä paitsi hän on aivan kuolemansairas joka kerta, kun hänen täytyy matkustaa.

— Ymmärrän kyllä. Teen siis teille erään pyynnön.

— Minulleko?

— Niin, teille.

— Ja mikä se on?

— Se, että astutte hänen sijaansa.

— Mutta hyvä herra, kuinka se voisi olla mahdollista? Olettehan joutunut siksi paljon tekemisiin minun kanssani, että teidän tulisi jo tuntea minut eikä esittää tuollaista pyyntöä. Pyytäkää minulta puoli miljoonaa lainaksi, niin en joudu niin suureen pulaan kuin nyt. Tietäkää siis, että kreivi Monte-Cristo, joutuessaan tekemisiin tämän seurapiirin tapojen kanssa, on aina osoittanut itämaalaisen epäilyksiä, jopa taikauskoakin. Minäkö, jolla on haaremi Kairossa, Smyrnassa ja Konstantinopolissa, esiintyisin huomattavassa asemassa häissä, en koskaan!

— Hylkääte siis pyyntöni?

— Hylkään. Vaikka olisitte poikani, vaikka olisitte veljeni!

— Onko se mahdollista! huudahti Andrea pettyneenä. — Mutta miten nyt menettelin.

— Sanoittehan itse, että teillä on satoja ystäviä.

— On, mutta teidän olette minut herra Danglars'ille esitellyt.

— En suinkaan! Minä vain kutsuin teidät syömään päivällistä Auteuiliin samalla kertaa kuin hänetkin, ja te esittelitte itsenne hänelle. Sehän on aivan eri asia.

— On, mutta mitä tulee avioliittooni, niin olette auttanut...

— Minäkö! En millään tavoin, olkaa siitä varma. Muistakaahan, mitä vastasin silloin, kun tulitte pyytämään minua puhemieheksenne. Minä en koskaan järjestele avioliittoja, hyvä prinssi, se on minun periaatteeni.

Andrea puri huuleensa.

— Mutta tulettehan toki tilaisuuteen?

— Koko Pariisihan sinne tulee.

— Niin kyllä.

— Minä olen siellä kuten muutkin.

— Allekirjoitatte todistajana avioliittosopimuksen?

— Siihen ei nähdäkseen ole mitään esteitä. Niin pitkälle ei varovaisuuteni mene.

— Koska ette suostu tekemään sen enempää puolestani, täytyy minun tyytyä tähän. Mutta vielä sananen, kreivi.

— Olkaa niin hyvä.

— Pyydän neuvoa.

— Olkaa varuillanne. Neuvo on pahempi kuin palvelus.

— Tämän neuvon voitte antaa panematta millään tavoin itseänne vaaraan.

— Sanokaa se.

— Vaimoni myötäjäiset ovat viisisataatuhatta frangia.

— Sen summan ilmoitti herra Danglars itse minulle.

— Otanko ne vastaan vai jätänkö ne notaarin haltuun?

— Katsokaahan, ne asiat järjestetään seuraavalla tavalla, jos ne tahdotaan hienosti järjestää. Avioliittosopimuksen allekirjoitustilaisuudessa päättävät molemmat notaarit tavata toisensa joko seuraavana tai sitä seuraavana päivänä. Silloin he ottavat toisiltaan vastaan myötäjäiset, ja antavat kuitit niistä. Häiden jälkeen he sitten antavat miljoonat teille, joka olette perheen päämies.

— Kysyn sitä sen vuoksi, että kuulin appeni maininneen, että hän aikoo sijoittaa rahamme äskenmainittuihin rautatiekeinotteluihin, sanoi Andrea salaten huonosti levottomuutensa.

— Kaikki ihmiset vakuuttavat, että sitä tietä voitte saada omaisuutenne kasvamaan kolminkertaiseksi, sanoi Monte-Cristo. — Paroni Danglars on hyvä isä ja oivallinen rahamies.

— Kaikki on siis hyvin, sanoi Andrea, — lukuun ottamatta kieltäytymistänne, joka minua suuresti surettaa.

— Älkää luulko, että kieltäytymiseni johtuu muusta kuin tällaisissa tapauksissa aivan luonnollisista arveluista.

— Tapahtukoon niin kuin tahdotte, sanoi Andrea. — Tänä iltana kello yhdeksän siis tavataan.

— Niin tavataan.

Ja huolimatta Monte-Criston heikosta vastustelusta — hänen huulensa vaalenivat, vaikka niillä säilyikin kohtelias hymy — Andrea tarttui kreivin käteen, puristi sitä, hyppäsi vaunuihinsa ja poistui.

Neljä viisi jäljellä olevaa tuntia Andrea käytti ajeluihin ja vierailuihin, kehottaen "ystäviään" saapumaan koko vaunuloistoinen pankkiirin taloon ja häikäisten heitä lupaamalla heille osakkeita, jotka sittemmin saivat niin monen pään pyörälle, mutta joiden alkulähteenä tällä hetkellä oli Danglars.

Puoli yhdeksästä asti illalla olivat Danglars'in suuri salonki, sen viereinen galleria ja kolme muuta saman kerroksen salonkia täynnä hienoa yleisöä. Sitä ei kylläkään houkutellettu saapuville erikoinen sympatia, vaan vastustamaton tarve olla läsnä siellä, missä jotakin uutta oli nähtävänä. Akatemian jäsen sanoisi, että hienoston kutsut ovat kukkapenkereitä, jotka houkuttelevat luokseen kepeitä perhosia, nälkäisiä mehiläisiä ja surisevia ampiaisia.

Tietysti salongit oli valaistu lukemattomilla kynttilöillä, joiden valo heijasteli kultauksista ja silkkitapeteista, ja salonkien koko mauton sisustus loisti kaikessa komeudessaan.

Neiti Eugénie oli pukeutunut komean yksinkertaisesti. Valkoinen, tyylikäs silkkipuku, valkoinen ruusu pikimustassa tukassa, mutta ei ainoatakaan jalokiveä. Hänen silmistään loisti ylväs itsetietoisuus, jolla hän tahtoi lieventää omasta mielestään aivan liian neitseellisen pukunsa vaikutusta.

Vähän matkan päässä hänestä keskusteli rouva Danglars Debrayn, Beauchampin ja Château-Renaud'n kanssa. Debray oli palannut taloon ottaakseen osaa tähän suureen juhlatilaisuuteen. Hänellä ei ollut mitään erikoista asemaa, vaan hän oli ainoastaan kutsuvieras niin kuin muutkin.

Danglars'in ympärillä oli edustajakamarin jäseniä ja rahamiehiä, ja hän selitti näille omaa verotussuunnitelmaansa, jonka hän aikoi toteuttaa, kun hallituksen oli pakko kutsua hänet ministeriksi.

Andrea oli työntänyt kätensä erään keikarin käsikynkkään ja kuvaili hänelle hyvin suurellisesti tulevaisuudentuumaan ja mitä uudistuksia Pariisiin muodeissa hän aikoi saada aikaan sadanseitsemänkymmenenviidentuhannen frangin vuotuisilla koroillaan. Hänen täytyi esiintyä hieman röyhkeästi tunteakseen olonsa kotoisemmaksi.

Suuri vierasjoukko lainehti salongeissa kuin turkooseista, smaragdeista, rubiineista ja timanteista muodostunut vuoksi ja luode. Täällä niin kuin kaikkialla muuallakin huomasi, että vanhimmat naiset olivat eniten koristeltuja ja että rumimmat eniten pyrkivät näyttämään itseään. Jos läsnä oli joku valkoinen lilja tai suloinen tuoksuva ruusu, niin täytyi häntä etsiä nurkasta turbaanipäisen tai paratiisilinnun höyhenillä koristetun tädin takaa.

Keskellä tätä tungosta, puheen hälinää ja naurua lausui ovenvartija tavan takaa jonkun rahamaailmassa tunnetun, armeijassa kunnioitetun tai kirjallisuudessa kuuluisan nimen. Eri ryhmät ottivat silloin tulokkaan vastaan hiukan liikahtamalla.

Mutta jos jokunen nimi saikin aikaan pienen väreilyn tässä ihmiseressä, niin kuinka moni otettiin vastaan halveksivasti, jopa ivallisestikin!

Juuri kun iso kello, jonka koristuksena oli nukkuva Endymion, näytti kultataulullaan yhdeksää ja kun lyöntilaitos, koneiston ajatuksen uskollinen ilmaisi, helähti yhdeksän kertaa, ovenvartija lausui kreivi Monte-Criston nimen, ja aivan kuin sähkökipinän vaikutuksesta kaikki kääntyivät oveen päin.

Kreivi oli pukeutunut mustaan pukuun ja tapansa mukaan yksinkertaisesti, valkoinen liivi oli hänen leveän ja komean rintansa mukainen, musta kaulus näytti erikoisen loistavalta, niin selvästi se erottautui hänen miehekkään kalpeita kasvojaan vastaan; koristuksena ei hänellä ollut mitään muuta kuin niin hienot kellonperät, että ne tuskin erottuivat hänen valkoista liiviään vasten.

Oven lähelle muodostui heti paikalla piiri.

Kreivi näki ensi silmäyksellä rouva Danglars'in salongin toisessa päässä, herra Danglars'in toisessa ja neiti Eugénien aivan edessään.

Hän lähestyi ensin rouva Danglars'ia. Tämä keskusteli rouva Villefort'in kanssa, joka oli tullut yksinään, sillä Valentine oli yhä vielä sairaana. Vähääkään väistelemättä — sillä jokainen antoi heti hänelle tietä — kreivi sitten lähti paronittaren luota neiti Eugénien luo ja onnitteli tätä niin lyhyesti ja hillitysti, että ylpeä taiteilijatar siitä hämmästy.

Eugénien vieressä oli neiti Louise d'Armilly, ja tämä kiitti kreiviä suosituskirjeistä, joita hän aivan kohta aikoi käyttää hyväkseen.

Sitten kreivi kääntyi ja joutui lähelle Danglars'ia, joka oli astunut muutaman askelen antaakseen hänelle kättä.

Suoritettuaan nämä kolme seuraelämän vaatimaa tervehdystä Monte-Cristo pysähtyi ja loi ympärilleen terävän katseen. Se oli tyyppillinen huomatussa asemassa olevan, hienon maailman miehen katse ja näytti sanovan: "Olen tehnyt tehtäväni, tehkoot nyt muut mitä he ovat velvolliset minulle tekemään."

Andrea, joka oli ollut viereisessä salongissa, huomasi tuon erikoisen kohinan, minkä kreivi sai seurapiirissä aikaan, ja kiiruhti häntä tervehtimään.

Kreivin ympärillä oli suuri joukko ihmisiä. Kaikki tahtoivat kuunnella häntä, niin kuin aina kuunnellaan ihmisiä, jotka puhuvat vähän eivätkä koskaan mitään tarpeetonta.

Notaarit astuivat sisään ja laskivat valmiiksi laatimansa avioliittosopimuksen kullalla kirjailulle samettiliinalle, joka verhosi tähän tarkoitukseen valittua kullattua pöytää.

Toinen notaari istui, toinen jäi seisomaan.

Aiottiin lukea avioliittosopimus, jonka todistajiksi oli kutsuttu puolet Pariisin hienostoa.

Jokainen asettui paikoilleen, tai oikeammin sanoen naiset muodostivat piirin, ja miehet heidän takanaan lausuvat huomautuksiaan Andrean kuumeentapaisesta esiintymisestä, Danglars'in

odotuksesta, Eugénien välinpitämättömyydestä ja siitä kepeästä ja iloisesta tavasta, jolla paronitar käsitteli tätä tärkeätä asiaa.

Sopimus luettiin ääneen yleisen hiljaisuuden vallitessa. Mutta heti lukemisen päätyttyä alkoi hälinä salongeissa kahta kiihkeämpänä; puhuttiin niistä monista miljoonista, jotka vyöryisivät nuorenparin elämään ja täydensivät sivuhuoneeseen järjestettyä häälahjaesittelyä, missä esillä olevat kapiot ja morsiamen jalokivet olivat herättäneet naisten kateutta.

Neiti Danglars'in sulous oli nuorten miesten mielestä entistä suurempi ja aivan himmensi auringon loiston.

Mitä naisiin tulee, niin vaikka he kadehtivatkin miljoonia, tiesivät he olevansa kauniita ilman niitäkin.

Ystävät tunkeilivat Andrean ympärille, kättelivät ja mairittelivat häntä niin, että hänen päänsä meni pyörälle ja hän alkoi uskoa unelmansa toteutuvan.

Notaari tarttui juhlallisesti kynään, nosti sen päänsä yläpuolelle ja sanoi:

— Hyvät herrat, allekirjoittaminen alkaa.

Paronin piti kirjoittaa ensin, sitten isä Cavalcantin edustajan, sitten paronittaren ja lopuksi molempien nuorten.

Paroni kirjoitti ensin, sitten isän sijainen. Paronitar lähestyi rouva Villefort'in seurassa.

— Rakas ystävä, sanoi hän tarttuen kynään, — tämä on todellakin ikävä sattuma. Eräs odottamaton seikka, joka on ilmaantunut tuossa kreivi Monte-Cristoa vastaan suunnatussa murha- ja varkausyrityksessä, estää meitä saamasta nauttia herra Villefort'in seurasta.

— Oh, sepä ikävää! sanoi Danglars aivan kuin olisi sanonut: "Toden totta, se on minusta aivan yhdentekevää!"

— Valitan, sanoi Monte-Cristo lähestyen, — että pelkään vastoin tahtoani olevani syyppää tähän prokuraattorin poissaoloon.

— Tekö, kreivi? sanoi rouva Danglars kirjoittaessaan nimensä. — Jos niin on asian laita, niin olkaa varuillanne; minä en anna sitä koskaan anteeksi.

Andrea alkoi kuunnella tarkkaavasti.

— Eikä syy kuitenkaan ole minun, sanoi kreivi, — pyydän saada todistaa viattomuuteni.

Kaikki kääntyivät kuuntelemaan.

— Muistattehan, sanoi kreivi täydellisen hiljaisuuden vallitessa, — että minun luonani kuoli tuo onneton mies, joka oli tullut talooni varkaisiin ja kaikesta päättäen sai poistuessaan surmansa rikostoverinsa kädestä?

— Muistamme, sanoi Danglars.

— No niin, kun häntä yritettiin lääkitä, riisuttiin vaatteet hänen yltään ja heitettiin erääseen puutarhan nurkkaan, josta oikeuslaitos ne sitten kokosi. Mutta se otti vain takin ja housut antaakseen ne yleiselle syyttäjälle ja unohtikin liivin.

Andrea kalpeni huomattavasti ja siirtyi hiljalleen ovea kohden. Hän näki pilven nousevan taivaalleen ja arvasi myrskyn piilevän pilvessä.

— No niin, tämä liivi löydettiin tänään, se oli aivan verinen ja sydämen kohdalla oli reikä.

Naiset kirkaisivat, ja pari kolme valmistautui pyörtymään.

— Ne tuotiin minulle. Kukaan ei voinut aavistaa, mistä nämä ryysyt olivat tulleet talooni. Vain minä ymmärsin epäillä niitä murhatun liiveiksi. Palvelijani tutki taskut varovaisesti ja inhoten, tunsii paperin kahisevan ja otti taskusta kirjeen. Arvaatteko, kenelle se oli osoitettu? Teille, herra paroni.

— Minulleko? huudahti Danglars.

— Niin juuri teille. Minun onnistui saada selville nimenne, vaikka veri olikin tahrinut kirjeen, vastasi Monte-Cristo kaikkien huudahtaessa hämmästyksestä.

— Mutta, kysyi rouva Danglars katsellen levottomana miestään, — millä tavoin tämä voi estää herra Villefort'ia tulemasta?

— Aivan yksinkertaisesti siten, että liivi ja kirje olivat todistuskappaleita, vastasi Monte-Cristo. — Lähetin sekä liivin että kirjeen kuninkaalliselle prokuraattorille. Tiedättehän, rakas paroni, että laillista tietä pääsee varmemmin rikollisen perille. Ehkä tämän takana piili salajuoni teitä vastaan.

Andrea katsoi terävästi Monte-Cristoon ja hävisi toiseen salonkiin.

— Se voi kyllä olla mahdollista, sanoi Danglars. — Eikö tuo murhattu ollut entinen rangaistusvanki?

— Oli kyllä, vastasi kreivi, — entinen rangaistusvanki, ja hänen nimensä oli Caderousse.

Danglars kalpeni hiukan. Andrea poistui toisesta salongista ja meni eteiseen.

— Kirjoittakaahan nimenne, sanoi Monte-Cristo. — Huomaan, että olen kertomuksellani tehnyt kaikki levottomiksi ja pyydän nöyryimmästi anteeksi teiltä, herra paroni, rouva paronitar ja neiti Danglars.

Paronitar, joka oli jo kirjoittanut nimensä, ojensi kynän notaarille.

— Herra prinssi Cavalcanti, sanoi notaari, — herra prinssi Cavalcanti, missä olette?

— Andrea, Andrea! huusivat useat nuoret miehet, jotka olivat jo tulleet italialaisen kanssa niin hyviksi tuttaviksi, että sinuttelivat häntä.

— Kutsukaahan prinssi tänne, ilmoittakaa hänelle, että hänen vuoronsa on kirjoittaa nimensä, sanoi Danglars ovella olevalle palvelijalle.

Mutta samassa kaikki läsnäolijat ryntäsivät isoon salonkiin, aivan kuin jokin kamala kummitus olisi tullut taloon etsiäkseen kenen nielisi. Peräytymiseen, kauhistukseen ja huutoihin oli todellakin syytä. Poliisiupseeri asetti kaksi santarmia salonkien oville ja astui Danglars'ia kohden edellään virkapukuinen poliisikomissaari.

Rouva Danglars kiljaisi ja pyörtyi.

Danglars, joka luuli, että häntä uhattiin (muutamien omatunto ei koskaan ole rauhallinen), seiso kauhistuneena vieraittensa keskellä.

— Mikä on asianne? kysyi Monte-Cristo astuen komissaaria vastaan.

— Kuka läsnäolijoista on nimeltään Andrea Cavalcanti? kysyi komissaari vastaamatta kreiville mitään.

Salongin joka puolelta kuului hämmästyksen huudahduksia. Etsittiin ja tiedusteltiin.

— Mutta kuka tuo Andrea Cavalcanti siis on? kysyi Danglars melkein suunniltaan säikähdyksestä.

— Entinen rangaistusvanki, joka on karannut Toulonin vankilasta.

— Ja minkä rikoksen hän on tehnyt?

— Häntä syytetään siitä, vastasi komissaari virallisella äänellä, — että hän on surmannut Caderousse-nimisen miehen, entisen rikostoverinsa, tämän poistuessa kreivi Monte-Criston asunnosta.

Monte-Cristo katsoi nopeasti ympärilleen. Andrea oli kadonnut.

## 97. Matkalla Belgiaan

Muutama minuutti sen hälinän jälkeen, joka oli syntynyt Danglars'in salongissa poliisikomissaarin tulon ja hänen tekemiensä paljastusten johdosta, oli laaja talo tyhjentynyt, aivan kuin rutto tai kolera olisi ilmestynyt vieraitten joukkoon. Muutamassa minuutissa vieraat olivat syöksyneet ulos joka ovesta, joka portaita myöten, joka aukosta, suorastaan paenneet, sillä moiseen tapaukseen eivät soveltuneet tavanomaiset osanotonilmaukset, jotka tekevät parhaimmatkin ystävät sietämättömiksi.

Taloon jäivät vain Danglars, jota poliisiupseeri kuulusteli työhuoneessa, rouva Danglars, joka oli kauhuissaan paennut budoaariinsa, ja Eugénie, joka ylpeänä ja halveksiva hymy huulillaan oli vetäytynyt huoneeseensa eroamattoman ystävänsä neiti d'Armillyn seurassa.

Palvelijakuntaa oli juhlan tähden paljon lisätty Café de Paris'n sokerileipureilla, kokeilla ja tarjoilijoilla, ja he olivat kaikki muka loukkaantuneita ja suuntasivat vihansa herrasväkeensä. Heitä oli ryhmittäin tarjoiluhuoneissa, keittiössä, asuinhuoneissaan, ja tarjoilu oli hyvin ymmärrettävistä syistä saanut jäädä sikseen.

Kaikkien näiden joukossa, jotka eri syistä olivat kiihdyksissään, kannattaa meidän kääntää huomiomme ainoastaan kahteen, neiti Eugénie Danglars'iin ja neiti Louise d'Armillyhin.

Olemme maininneet, että nuori morsian oli poistunut salongista ylpeänä ja halveksivasti hymyillen, kuin loukattu kuningatar. Ystävätär seurasi häntä ja oli paljon kalpeampi ja säikähtyneemmän näköinen.

Tultuaan huoneeseensa Eugénie sulki oven sisäpuolelta, Louisen vaipuesssa tuolille.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, mikä kamala tapaus! sanoi Louise. — Kuka olisi tätä voinut aavistaakaan? Herra Andrea Cavalcanti ... murhamies ... karannut vanki ... kuritushuonevanki!

Ivallinen hymy nousi Eugénien huulille.

— Toden totta, sanoi hän, — tämä on oikein kohtalon vainoa. Kun pääsen Morcerfista, niin joudun Cavalcantiin!

— Älä sekoita heitä toisiinsa, Eugénie.

— Ole vaiti, kaikki miehet ovat kurjia olentoja, ja olen iloinen, kun voin tuntea heitä kohtaan vielä pahempaa kuin halveksumista. Inhoan heitä.

— Mitä nyt teemme? kysyi Louise.

— Mitäkö teemme?

— Niin.

— Samaa kuin aioimme tehdä kolmen päivän päästä ... lähdemme pois.

— Tahdot siis kuitenkin lähteä, vaikka et menekään naimisiin?

— Kuulehan, Louise, minua väsyttää tämä elämä, joka on yhtä säännöllistä, järjestettyä ja muodollista kuin nuottipaperimme. Minä olen aina toivonut, kaihonnut, tahtonut taiteilijaelämää, vapaata, riippumatonta elämää, jossa ihminen pääsee eteenpäin omasta ansiostaan, saa luottaa ainoastaan itseensä. Miksi jäisin tänne? Senkö vuoksi, että kuukauden kuluttua minua koetettaisiin uudelleen naittaa? Ehkä herra Debrayn kanssa, sillä onhan siitäkin aikaisemmin ollut kysymys. Ei, Louise, tämäniltainen seikkailu on puolustuksenani, en etsinyt sitä, en toivonut sitä, Jumala lähetti sen minulle, ja olen siitä kiitollinen.

— Kuinka voimakas ja urhoollinen sinä olet! sanoi vaalea hento tyttö tummalle toverilleen.

— Etkö vielä tuntenut minua? Mutta nyt asiaan. Postivaunut...

— Olen kaikeksi onneksi vuokrannut jo kolme päivää sitten.

— Passimme?

— Ne ovat tässä!

Eugénie otti paperin, avasi sen tapansa mukaan hyvin varmasti ja luki:

— "Herra Léon d'Armilly, kaksikymmenvuotias, ammatiltaan taiteilija, tukka musta, silmät mustat, matkustaa sisarensa seurassa."

— Mainiota! Kenen välityksellä sait tämän passin?

— Ollessani kreivi Monte-Criston luona pyytämässä häneltä suosituskirjeitä Rooman ja Napolin teatterien johtajille kerroin hänelle, että pelkäsin matkustaa naisena. Hän ymmärsi heti minua ja lupasi toimittaa minulle miehen passin. Ja kahta päivää myöhemmin sain tämän, johon itse olen lisännyt: "matkustaa sisarensa seurassa".

— Hyvä on, sanoi Eugénie iloisesti, — meillä ei ole siis muuta tehtävää kuin pakata tavaramme. Lähdemme vain samana iltana, jona avioliittosopimus piti allekirjoittaa, sen sijaan että olisimme lähteneet häälltänä, siinä ero.



— Mietihän asiaa tarkoin, Eugénie.

— Olen jo miettinyt. Olen väsynyt kuulemaan aina puhuttavan siirroista, lopputileistä, noususta ja laskusta, Espanjan valtiopapereista ja Haitin osakkeista. Kaiken sen sijaan saan ilmaa, vapautta, lintujen laulua, näen Lombardian tasangot, Venetsian kanaalit, Rooman palatsit, Napolin rannikon. Paljonko meillä on rahaa, Louise?

Nuori tyttö otti norsunluulla koristetun pöydän laatikosta lukollisen salkun, avasi sen ja otti sieltä kaksikymmentäkolme seteliä.

— Kaksikymmentäkolmetuhatta frangia, sanoi hän.

— Ja helmiä, timantteja ja koruja, jotka ovat ainakin yhtä suuren summan arvoiset, sanoi Eugénie. — Olemme rikkaita. Kun meillä on neljäkymmentäviisituhatta frangia, voimme elää kuin prinsessat kaksi vuotta ja vaatimattomasti neljä. Mutta kuuden kuukauden päästä olemme kartuttaneet pääomamme kaksinkertaiseksi, sinä soitollasi ja minä laullani. Pidä sinä huolta rahasta, minä jalokivilaatikosta. Jos toinen sattuu hukkaamaan oman aarteensa, niin jäähän ainakin toinen. Nyt pakkaamaan, kiireesti pakkaamaan!

— Odotahan, sanoi Louise, — meidän täytyy ensin mennä kuuntelemaan rouva Danglars'in ovelle.

— Mitä pelkää?

— Pelkään, että joku yllättää meidät.

— Ovi on lukossa.

— Joku voi vaatia avaamaan.

— Vaatikoot, me emme avaa.

— Sinä olet oikea amatsoni, Eugénie.

Ja tytöt ryhtyivät tavattoman innokkaasti sullomaan matkalaukkuun kaikkia niitä esineitä, joita luulivat tarvitsevansa.

— Kas niin, sanoi Eugénie, — sillä välin kun muutan pukua, sulje sinä matkalaukku.

Louise painoi heikoilla käsivarsillaan kaikin voimin kantta kiinni.

— Minä en jaksa painaa kyllin kovasti, sanoi hän. — Sulje sinä.

— Sehän on totta, sanoi Eugénie nauraen. — Unohdin aivan, että minä olen Herkules ja sinä vain kalpea Omfale.

Ja nuori tyttö painoi polvensa matkalaukun päälle ja ponnisti voimakkain käsivarsin, kunnes matkalaukun molemmat puoliskot painuivat yhteen ja neiti d'Armilly pujotti lukon paikalleen kummastakin silmukasta.

Tämän tehtyään Eugénie avasi kaapin, jonka avain oli hänen taskussaan, ja otti sieltä vuorillisen, sinertävän matkaviitan.

— Näethän, että olen ajatellut kaikkea. Kun sinulla on tämä viitta ylläsi, ei sinun tule vilu.

— Entä sinä?

— Mitä minusta, tiedäthän, ettei minun koskaan ole vilu. Sitä paitsi miehen vaatteissa...

— Aiotko täällä muuttaa pukua?

— Tietysti.

— Ennätätkö?

— Ole aivan rauhassa, pelkuri. Kaikki tässä talossa ovat nyt pyörällä päästään. Sitä paitsi, eihän kukaan ihmettele, että minä epätoivoissani olen sulkeutunut huoneeseeni, vai mitä sanot?

— Ei, siinä olet oikeassa.

— Sukkelaan, auta minua.

Ja samasta kaapista, josta oli ottanut neiti d'Armillyn matkaviitan, hän otti nyt täydellisen miehen

puvun kengistä takkiin asti ja liinavaatteita niin paljon, ettei niistä tulisi puutetta, mutta ettei niitä ollut liikaakaan.

Ja niin nopeasti, että huomasi hänen jo ennenkin pukuneen leikillään ylleen miehen puvun, Eugénie nyöritti kenkäänsä, veti housut jalkaansa, satoi kaulahuivinsa, napitti kaulaan asti ulottuvan liivin ja otti ylleen takin, joka oli kuin valettu hänen sorean vartalonsa ja kauniitten muotojensa mukaan.

— Sopii mainiosti, toden totta, aivan mainiosti, sanoi Louise katsellen häntä ihastuneena. — Mutta mahtuvatko nuo paksut mustat palmikot, joita naiset aina ovat kadehtineet, miehen hatun alle.

— Saatpahan nähdä, sanoi Eugénie.

Ja hän tarttui vasemmalla kädellään mustaan palmikkoon, jonka ympäri hänen kätensä tuskin ulottui, ja oikealla pitkiin saksiin, ja pian olivat kiharat poikki, ja palmikot putosivat hänen jalkoihinsa. Sitten hän yhtä säälimättä leikkasi otsatukkansa, ja hänen silmänsä näyttivät loistavan entistään kirkkaampina ja iloisempina mustien kulmien alta.

— Komea tukkasi! huokasi Louise surkutellen.

— Olenhan minä tällaisena sata kertaa kauniimpi! huudahti nuori tyttö ravistaen tukkaansa, joka nyt oli tullut aivan miesmäiseksi, — ja enkö mielestäsi ole paljon komeampi?

— Sinä olet kaunis, sinä olet aina kaunis! huudahti Louise. — Minne nyt lähdemme?

— Brysseliin, jos tahdot, sehän on lähin raja. Matkustamme Brysseliin Liègen ja Aix-la-Chapellen kautta, kuljemme Rhein-virtaa Strassburgiin asti, menemme Sveitsin läpi ja tulemme Sankt-Gotthardin kautta Italiaan. Sopiiko matkasuunnitelma?

— Sopii.

— Mitä katsot?

— Katselen sinua. Olet tuollaisena todellakin ihailtavan komea. Voisi sanoa, että olet ryöstänyt minut.

— Se väite olisikin oikea, hitto vieköön!

— Sinähän kiroilet, Eugénie.

Ja tytöt, joista toisen olisi luullut itkevän kohtaloaan ja toisen ystävänä säälivän häntä, purskahtivat nauruun ja alkoivat siivota huonetta, joka oli pakoretken valmistelussa mennyt hiukan sekaisin.

Sitten he sammuttivat kynttilät, kuulostivat ja avasivat kaulat ojossa oven pieneen pukeutumishuoneeseen, josta päästiin palvelusväen portaille ja pihaan. Eugénie asteli edellä kannattaen toisella kädellään matkalaukku kädensijasta; neiti d'Armilly jaksoi tuskin molemminkaan käsin pitää vastaavasta kädensijasta matkalaukku koholla.

Piha oli tyhjä. Kello löi kaksitoista.

Portinvartijan huoneesta näkyi vielä valo.

Eugénie lähestyi varovaisesti ja näki portinvartijan nukkuvan huoneensa perällä tuolissaan.

Hän palasi Louisen luo, tarttui matkalaukkuun, jonka hän oli vähäksi aikaa laskenut maahan, ja molemmat menivät seinän varjossa porttihalviin.

Eugénie piilotti Louisen portin nurkkaan, ettei portinvartija, jos sattuisi heräämään, näkisi muita kuin yhden.

Sitten hän astui pihalyhdyn valokehään ja naputtaen ikkunaan huusi kauneimmalla kontraltoäänellään:

— Avatkaa portti!

Portinvartija nousi, niin kuin Eugénie oli otaksunut, astuipa muutaman askelen lähemmäksikin nähdäkseen, kuka kolkutti, mutta huomattessaan nuoren miehen, joka kärsimättömänä pieksi kenkäänsä kepillä, hän avasi heti.

Louise pujahti kuin sisilisko raollaan olevasta portista ja riensi kadulle. Eugénie seurasi häntä näköjään tynnosti, vaikka hänen sydämensä epäilemättä sinä hetkenä löi kiivaammin kuin koskaan ennen.

Eräs kantaja sattui kulkemaan ohitse, hänelle annettiin matkalaukku kannettavaksi. Käskettyään häntä viemään sen Victoire-kadun 36:een he läksivät astelemaan miehen jäljestä. Kantajan läsnäolo rauhoitti Louisea; Eugénie oli voimakas kuin Judith tai Delila.

He saapuivat määräämänsä talon kohdalle. Eugénie käski kantajaa laskemaan matkalaukun maahan ja annettuaan hänelle muutaman kolikon ja naputettuaan ikkunaan lähetti hänet pois.

Eugénie oli kolkuttanut erään ompelijattaren ikkunaan. Tälle oli ilmoitettu asiasta edeltäpäin, hän ei ollut vielä mennyt levolle ja avasi heti.

— Neiti, sanoi Eugénie, — käskekää portinvartijaa vetämään vaunut vajasta ja lähettäkää heti noutamaan hevosia kyyti-asemalta. Tässä on viisi frangia vaivojenne palkaksi.

— Toden totta, sanoi Louise, — minä ihailen sinua ja melkein kunnioitankin.

Ompelijatar katsoi heihin kummastuneena, mutta kun hänelle oli luvattu kaksikymmentä frangia, ei hän tehnyt mitään huomautusta.

Neljännestunnin kuluttua portinvartija palasi tuoden kyytimiehen ja hevoset, jotka nopeasti valjastettiin vaunujen eteen. Portinvartija satoi matkalaukun nuoralla vaunuihin kiinni.

— Minnepäin mennään, nuori herra? kysyi kyytimies.

— Fontainebleauhon, vastasi Eugénie melkein miesmäisellä äänellä.

— Mitä sinä sanoit? kysyi Louise.

— Tahdon hiukan sotkea asiaa, selitti Eugénie. — Tuo nainen, jolle annoimme kaksikymmentä frangia, voi meidät ilmaista saadessaan neljäkymmentä. Kun pääsemme boulevardille, muutamme suuntaa.

Ja tyttö hyppäsi vaunuihin, jotka oli niin varustettu, että niissä mukavasti saattoi nukkua.

— Sinä olet aina oikeassa, Eugénie, sanoi laulunopettajatar istahtaen ystävänsä viereen.

Neljännestunnin kuluttua kyytimies, jota oli käsketty ajamaan toiseen suuntaan, ohjasi piiskaansa läjättäen hevosensa ulos Saint-Martinin tulliportista.

— Nyt olemme siis päässeet Pariisiin ulkopuolelle! sanoi Louise hengähtäen syvään.

— Niin olemme, rakkaani, ja ryöstö on mainiosti onnistunut, vastasi Eugénie.

— Niin, väkivallatta, sanoi Louise.

— Tämän minä voin tuoda esiin lieventävänä asianhaarana, vastasi Eugénie.

Sanat hukkuivat vaunujen räminään heidän ajaessaan pitkin Villetten kivettyä tietä.

Herra Danglars oli menettänyt tyttärensä.

## 98. "Kellon ja Pullon" majatalo

Jättäkäämme neiti Danglars ja hänen ystävättärensä jatkamaan matkaansa Brysseliin ja palatkaamme Andrea Cavalcantiin luo, jonka menestyksen toiveet olivat särkyneet.

Andrea Cavalcanti oli ikäisekseen hyvin viisas ja ovela nuori mies.

Muistammehan, miten hän huomattaessaan vaaran uhkaavan, oli heti alkanut väistyä ovea kohden, kulkenut kahden huoneen kautta ja lopuksi kadonnut.

Erästä seikkaa emme ole maininnut, mutta sitä ei sentään saa jättää huomioonottamatta. Toisessa niistä huoneista, joiden kautta Cavalcanti kulki, oli nähtävänä morsiamen kapiot, jalokiviä, kashmir-shaaleja, valencienne-pitsejä, englantilaisia harsoja ja suuri joukko kaikenlaisia esineitä, joiden pelkkä mainitseminenkin saa nuoren tytön sydämen kiivaasti sykkimään.

Kulkiessaan näiden huoneiden kautta Andrea toimi tavalla, josta huomasi hänet sekä ovelaksi että tulevaisuudestaan huolehtivaksi nuorukaiseksi: hän sieppasi taskuunsa kaikki kalleimmat esineet.

Saatuaan täten itselleen matkavaroja Andrea oli entistä valmiimpi hyppäämään ikkunasta tai pujahtamaan ties millä tavalla poliisien käsistä.

Kookas ja voimakas kun oli ja väkevä kuin spartalainen, oli Andrea juossut jo neljänneksen ajan tietämättä, minne oikeastaan suuntasi matkansa. Hän pyrki vain niin loitolle kuin mahdollista talosta, jossa oli ollut vähällä joutua kiinni.

Niin kuin vaisto vie varkaat kaupunginportille ja jäniksen koloonsa, oli Andreaakin kääntyessään Mont-Blanc-kadulta tullut La Fayette -kadun päähän. Siihen hän pysähtyi huohottamaan. Ketään ei näkynyt. Hänen vasemmalla puolellaan oli Saint-Lazaren autio aidattu alue, oikealla puolella Pariisi koko laajuudessaan.

— Olenko hukassa? mietti hän. — En, jos olen vihamiehiäni nopeampi. Pelastukseni riippuu siis kokonaan vauhdistani.

Samassa hän näki kaukana Faubourg-Poissonnièran puolella ajurin, joka synkkänä piippu hampaissaan istui kuskipukillaan pyrkien Faubourg-Saint-Denis'hin päin, missä varmaankin oli hänen asuntonsa.

— Hei, ystävä! huusi Benedetto.

— Mitä asiaa? kysyi ajuri.

— Onko hevosenne uupunut?

— Uupunut, totta kai, kun ei koko siunattuna herran päivänä ole tehnyt yhtään mitään. Neljä lyhyttä ajoa ja frangi juomarahoja, yhteensä seitsemän frangia, ja isännälleni minun pitää suorittaa kymmenen!

— Tahdotteko ansaita lisää kaksikymmentä?

— Mielelläni, kyllähän kaksikymmentä frangia jokainen ottaa. Millä tavoin minä voin ne ansaita?

— Ajakaa hiukan, ellei hevosenne ole aivan kuitti.

— Se lentää kuin tuuli, sen takaan, sanokaa vain, minne päin mennään.

— Louvres'iin päin.

— Kyllä tiedän, siellähän saa juoda hyvää kirsikkalikööriä.

— Juuri niin. Minun pitää saada kiinni eräs ystäväni, jonka kanssa aion huomenna mennä metsästämään Chapelle-en-Servaliin. Hänen piti odottaa minua täällä puoli kahteentoista asti. Nyt on puoliyö. Hän on varmaankin väsynyt odottamaan ja on lähtenyt yksinään.

— Luultavasti.

— Tahdotteko koettaa saada hänet kiinni?

— Mielelläni.

— Ellen saa häntä kiinni ennen Bourget'ta, saatte kaksikymmentä frangia, ellen saa häntä kiinni ennen Lourves'ia, saatte kolmekymmentä.

— Ja jos saamme kiinni?

— Saatte neljäkymmentä! sanoi Andrea, joka hetkisen mietti asiaa, mutta huomasi, ettei tämä lupaus merkinnyt mitään.

— Sovittu asia, sanoi ajuri. — Astukaa rattaille! Hei!

Andrea astui ajoneuvoihin, jotka hyvää kyytiä kulkivat Faubourg-Saint-Denis'n läpi, Faubourg-Saint-Martinin ohitse, sitten tulliportin läpi ja pitkin loppumatonta Villetten tietä.

Etsittyä ystävää ei tietysti tavattu, vaikka Cavalcanti tuon tuostakin kysyi ohikulkijoilta ja niistä majataloista, joissa vielä oltiin valveilla, oliko tiellä nähty vihreitä ajoneuvoja ja ruskeaa hevosta. Ja kun Alankomaihin vievää tietä pitkin ajaa paljon rattaita, joista yhdeksän kymmenesosaa on vihreitä, niin hän sai kaikkialta myöntäviä vastauksia.

Jokainen väitti etsityn ajaneen ohitse, milloin viidensadan, milloin kahdensadan, milloin sadan askelen päässä. Mutta kun kohdalle tultiin, ei ajaja ollutkaan se, jota Andrea tavoitteli.

Kerran ajoivat hänen ajoneuvojensa ohitse hyvää kyytiä vaunut, joita veti kaksi postihevosta.

— Olisipa minulla nuo vaunut, huokasi Cavalcanti, noin hyvät hevoset ja ennen kaikkea passi, joka täytyy olla, ennen kuin ne saa tilata!

Juuri niissä vaunuissa ajoivat neiti Danglars ja neiti d'Armilly.

— Eteenpäin, eteenpäin! hoputti Andrea. — Me saamme hänet varmasti kohta kiinni!

Ja hevosraukka jatkoi jälleen hurjaa vauhtiaan, jonka se oli alkanut tulliportilla. Se oli aivan märkä, kun tultiin Louvres'iin.

— Kaikesta päättäen en tavoitakaan ystävääni, sanoi Andrea, — tapan vain hevosenne. Parasta pysähtyä. Tässä on kolmekymmentä frangianne, menen nukkumaan "Punaisen Hevosen" ravintolaan ja jatkan matkaani ensimmäisissä vaunuissa, joissa on tilaa. Hyvästi, ystäväni.

Ja Andrea hyppäsi kepeästi kadulle annettuaan ajajalle kuusi viiden frangin rahaa.

Ajuri pisti iloissaan rahat taskuunsa ja läksi käymäjalkaa ajamaan Pariisiin päin. Andrea oli menevinään "Punaisen Hevosen" ravintolaan. Hän pysähtyi hetkiseksi portin suojaan, kuuli ajajan vaunujen kolinan yhä loittonevan ja läksi reippaasti astumaan eteenpäin. Näin hän kulki pysähtymättä kokonaisen peninkulman.

Vasta sitten hän lepäsi. Hän arveli olevansa aivan Chapelle-en-Servalin läheisyydessä, jonne hän oli sanonutkin aikovansa.

Väsyyksestä ei Andrea Cavalcanti pysähtynyt, mutta hänen täytyi tehdä päätös, laatia matkasuunnitelma.

Hän ei voinut matkustaa diligenssillä eikä postivaunuillakaan. Kumpaakin matkustamistapaa varten hän olisi välttämättömästi tarvinnut passin.

Ei hän voinut jäädä Oisen maakuntaankaan, joka oli Ranskan metsättömin ja parhaiten vartioitu maakunta, sillä olihan hän sekaantunut siksi moneen rikosasiaan.

Andrea istahti ojan reunalle, painoi päänsä käsiensä nojaan ja mietti.

Kymmenen minuutin päästä hän nosti päänsä, hän oli tehnyt päätöksensä.

Hän tahraisi tomuun koko toisen puolen päällystakistaan, jonka hän oli ennättänyt siepata eteisestä peittääkseen juhlapukunsa, ja saavuttuaan Chapelle-en-Servaliin hän meni rohkeasti kolkuttamaan ainoan majatalon ovelle.

Isäntä tuli avaamaan.

— Hyvä ystävä, sanoi Andrea, — ratsastin Montrefontainesta Senlisiin, kun virma hevoseni säikähti jotakin ja heitti minut selästään. Minun täytyy vielä tänä yönä päästä Compiègneen, etteivät omaiseni tulisi levottomiksi. Voinko saada täältä hevosen?

Majatalon isännällä on aina hevonen, hyvä tai huono.

Chapelle-en-Servalin isäntä käski renkipojan satuloida hevosen ja herätti seitsenvuotiaan poikansa, jotta tämä istuutuisi herran taakse satulaan tuodakseen sitten ratsun kotiin.

Andrea antoi majatalon isännälle kaksikymmentä frangia ja ottaessaan ne taskustaan pudotti tahallaan permannolle käyntikortin.

Se oli erään hänen pariisilaisen tuttavansa käyntikortti. Kun majatalon isäntä Andrean mentyä ottaa kortin maasta, niin hän on varma siitä, että oli antanut hevosensa kreivi Mauléonille, joka asui Pariisissa Saint-Dominique-kadun 25:ssä. Se nimi ja osoite oli näet käyntikortissa.

Hevonen ei juossut nopeasti, mutta hölkötti kuitenkin tasaisesti. Kolmessa ja puolessa tunnissa Andrea oli päässyt neljän ja puolen peninkulman päässä olevaan Compiègneen. Raatihuoneen kello löi juuri neljä, kun hän ratsasti torille, jolle diligenssit pysähtyvät.

Compiègneessa on oivallinen hotelli. Joka vain kerrankin on siellä yöpynyt, muistaa sen varmasti.

Andrea, joka tehdessään huviretkiä Pariisin ympäristöön oli pysähtynyt sinne, muisti "Kellon ja Pullon" majatalon. Hän lähetti pojan pois annettuaan hänelle kaiken taskussaan olevan pikkurahan, ja meni kolkuttamaan majatalon oveen. Hän tuumiskeli, että koska hänellä vielä oli noin neljä tuntia aikaa, oli viisainta vahvistaa ruumistaan vastaisten ponnistusten varalta hyvällä unella ja oivalla aterialla.

Tarjoilija tuli avaamaan.

— Hyvä ystävä, sanoi Andrea, — saavun Saint-Jean-au-Bois'ta syötyäni siellä päivällistä. Aioin päästä puoliyön aikana meneviin matkavaunuihin, mutta eksyinkin ja olen aivan kuin hullu harhaillut neljä tuntia metsässä. Antakaa minulle jokin hauska pihanpuoleinen huone ja tuokaa minulle kylmää kanaa ja pullo bordeaux-viiniä.

Tarjoilija ei epäillyt mitään, Andrea puhui aivan tynesti, hänellä oli sikari suussa ja kädet palttoon taskussa, hänen vaatteensa olivat hienot, partansa hyvin hoidettu ja kenkensä moitteettomat; hän näytti myöhästyneeltä pitovieraalta.

Tarjoilijan pannessa huonetta kuntoon oli emäntä herännyt. Andrea tervehti häntä herttaisesti hymyillen ja pyysi saada huoneen numero 3, joka hänellä oli ollut edellisellä kerralla käydessään Compiègnessa. Pahaksi onneksi oli siinä huoneessa eräs nuori mies, joka matkusti sisarensa kanssa.

Andrea näytti olevan aivan epätoivoissaan. Hän rauhoittui vasta sitten, kun emäntä vakuutti, että hänelle annettu huone numero 7 oli aivan samanlainen kuin numero 3:kin. Andrea lämmitteli jalkojaan ja keskusteli Chantillyn viimeisistä kilpa-ajoista odotellen huoneensa kuntoonjoutumista.

Eipä Andrea ollut suotta puhunut pihanpuoleisista huoneista. "Pullon" majatalon piha, jossa on kolme riviä parvekkeita aivan kuin teatterin katsomossa ja sen lisäksi jasmiinipensaita sekä pylviä kiertyviä köynnöksiä, on maailman kaunein majatalonpiha.

Kana oli tuoretta, viini vanhaa, tuli kirkas ja lämmittävä. Hämmästykseseen Andrea huomasi syövänsä niin suurella ruokahalulla, kuin hänelle ei olisi suorastaan mitään tapahtunut.

Sitten hän meni levolle ja vaipui syvään uneen, jota kaksikymmenvuotiailla eivät edes omantunnonvaivat häiritse. Ja sitä paitsi: Andrealla ei niitä ollutkaan. Hän oli keksinyt oivallisen tuuman ja oli aivan rauhallinen.

Aamulla hän lähtisi majatalosta maksettuaan laskunsa. Metsäseudulle päästyään hän asettuisi jonkun talonpojan luo muka harrastamaan maalausta. Hän hankkisi halonhakkaajan puvun ja kirveen ja muuttuisi työmieheksi. Hän likaisi kätensä, kampaisi tukkansa lyijykammalla saadakseen sen tummaksi, ruskettaisi kasvonsa käyttämällä erästä toveriensä neuvomaa ainetta. Sitten hän kulkisi metsästä metsään rajaa kohden, kulkisi öisin ja nukkuisi päivisin metsässä ja poikkeaisi ihmisasuntoihin vain ostaakseen leipää.

Päästyään rajan yli hän vaihtaisi jalokivet rahaksi ja saisi hyvän lisän niihin kymmeneen tuhannen frangin seteliin, jotka hänellä aina oli vaaran varalta taskussaan. Varmaan hän saisi kokoon noin viisikymmentätuhatta frangia. Kohtalo ei tuntunut hänestä laisinkaan kovalta.

Hän luotti myöskin paljon siihen, että Danglars'it kaikin tavoin koettaisivat tukahduttaa tämän seikkailun aiheuttaman hälinän.

Tämä ajatuksenkulku yhdessä väsymyksen kanssa vaivutti Andrean syvään uneen.

Herätäkseen varhain aamulla Andrea ei ollut sulkenut ikkunaluukkuja, lukinnut vain oven ja pannut pöydälle vuoteensa viereen hyvin terävän puukon, joka hänellä aina oli mukanaan ja usein käytössä.

Kello seitsemän aamulla Andrea heräsi siihen, että auringonsäde alkoi leikkiä hänen kasvoillaan.

Kaikissa hyvin järjestyneissä aivoissa on vallitseva ajatus nukahtaessa viimeisenä ja herätessä ensimmäisenä.

Andrea ei vielä ollut aivan kokonaan avannut silmiään, kun hänen vallitseva ajatuksensa jo kuiskasi, että hän oli nukkunut liian kauan.

Hän hyppäsi vuoteeltaan ja juoksi ikkunaan.

Santarmipoliisi astui pihan poikki.

Santarmi on rauhallisenkin ihmisen mielestä maailman huomiota herättävin olento. Mutta kun ihminen tietää itsensä syylliseksi, muuttuu santarmin puvun keltainen, sininen ja valkoinen väri hänen silmissään pelottavaksi.

— Miksi täällä on santarmi? tuumi Andrea.

Mutta sitten hän vastasi itselleen loogilliseen tapansa:

— Santarmin ilmestyminen majataloon ei ole mitenkään ihmeteltävää.

Parasta kuitenkin pukeutua.

Ja nuori mies pukeutui tavattoman joutuisasti, mitä ominaisuutta hänen kamaripalvelijansa ei ollut voinut häneltä viedä muutaman kuukauden ylhäisen elämän aikana.

— Hyvä on, sanoi Andrea, — odotan kunnes hän on lähtenyt, ja sitten livistän.

Saatuinaan kengät jalkaansa ja sidottuaan kaulahuivinsa hän lähestyi uudelleen ikkunaa ja kohotti musliiniverhoa.

Santarmi oli paikallaan, mutta nuori mies näki lisäksi toisen santarmin niiden portaiden juurella, joita myöten hänen oli mentävä pihalle ja kolmannen ratsain ladattu musketti kädessään portilla, josta hänen täytyi kulkea päästäkseen pois majatalosta.

Tämä kolmas santarmi oli vaarallisin, sillä hänen ympärilleen oli kokoontunut suuri joukko uteliasta väkeä, joka aivan täytti porttiaukon.

— Minua ajetaan takaa! oli Andrean ensimmäinen ajatus. — Perhana!

Nuoren miehen kasvot kalpenivat, hän katsoi levottomana ympärilleen. Hänen huoneestaan samoin kuin kaikista muistakin saman kerroksen huoneista pääsi pois vain yhtä tietä, pihanpuoleisen parvekkeen kautta.

— Olen hukassa! oli hänen seuraava ajatuksensa.

Andrean asemassa olevalle miehelle merkitsi kiinnijoutuminen vankeutta, tuomiota ja kuolemaa, ehdotonta kuolemaa.

Hän puristi suonenedontapaisesti molemmilla käsillään päätään ja luuli jo tulevansa pelosta hulluksi.

Mutta pian syttyi hänessä toiveikas mielijohde. Heikko hymy nousi kalvenneille huulille ja kauhusta vääntyneille poskille.

Hän katsahti ympärilleen. Pöydällä oli marmorinen kirjoitusteline, mustetta ja paperia.

Hän koetti hillitä kätensä vapisemista ja kirjoitti päällimmäiselle paperiarkille:

Minulla ei ole rahaa, millä maksaisin, mutta en ole epärehellinen mies; jätän korvaukseksi tämän neulan, jonka arvo on kymmenen kertaa suurempi kuin velkani on. Suonette anteeksi, että poistuin ennen aamunkoittoa, häpeän niin kovin, etten voinut jäädä!

Hän otti kaulahuivistaan neulan ja laski sen paperille.

Tämän tehtyään hän ei jättänytään ovea lukkoon, vaan avasi teljen, jopa jätti oven raolleenkin, aivan kuin olisi lähtiessään unohtanut sen sulkea, ja pujahti sukkelasti takan sisään, veti sen eteen paperisen suojustimen, johon oli kuvattu Akilleuksen ja Deidameian taistelu, hävitti jalallaan tuhasta askeltensa jäljet ja alkoi kiivetä uuninpiippua ylös, sillä vain sitä tietä hän saattoi päästä pakoon.

Samassa se santarmi, jonka Andrea ensimmäiseksi oli huomannut, nousi portaita komissaarin jäljestä. Toinen santarmi jäi vartioimaan portaita.

Seuraavat syyt olivat aiheuttaneet tämän vieraskäynnin, jota Andrea koetti kaikin tavoin välttää.

Aamulla varhain olivat lennätinlaitokset lähettäneet tietoja joka suuntaan ja joka seudulle, panneet virastot liikkeelle ja toimittaneet järjestysvallan ajamaan takaa Caderoussen murhaajaa.

Compiègnessa, varuskuntakaupungissa ja kuninkaan asuinkaupungissa, jonka lähistöllä usein pantiin toimeen kuninkaallisia metsästysretkiä, oli runsaasti viranomaisia, poliiseja ja muita järjestyksenvalvojia. Lennätinsanomien tultua oli heti ryhdytty tutkimuksiin, ja kun "Kellon ja Pullon" ravintola oli kaupungin huomattavin majatalo, aloitettiin siitä.

Vartija, joka oli raatihuoneen lähellä — raatihuone oli aivan majatalon vieressä — oli kertonut, että useita matkustajia oli yön aikana poikennut majataloon. Se vartija, joka oli astunut toimeensa kello neljältä, muisti heti paikalleen tultuaan nähneensä miehen ratsastavan torille valkoisen hevosen selässä pieni poika satulassa takanaan. Mies oli hypännyt maahan, lähettänyt pois hevosen ja pojan sekä mennyt kolkuttamaan "Kellon" majatalon porttia, joka oli hänelle avattu.

Epäluulot kohdistuivat nyt tähän nuoreen mieheen, joka oli saapunut niin kummallisen myöhäiseen vuorokauden aikaan. Ja niinpä astuivat nyt poliisikomissaari ja santarmikorpraali Andrean ovea kohden. Ovi oli raollaan.

— Oho, sanoi korpraali, valtion palveluksessa viisastunut vanha kettu, — huono merkki, kun ovi on raollaan. Olisin mieluummin nähnyt sen monessa lukossa.

Pieni kirjelijppu ja siihen kiinnitetty neula tukivat surullista totuutta, Andrea oli paennut.

Sanomme tukivat, sillä korpraali ei tyytynyt yhteen todistukseen. Hän katsoi ympärilleen, kurkisti vuoteen alle, avasi verhot, tarkasti kaapit ja pysähtyi lopuksi lieden eteen. Andrea oli ollut varovainen, tuhassa ei näkynyt mitään jälkiä.

Se oli kuitenkin pakotie, ja tällaisissa tapauksissa täytyi jokaista pakotietä huolellisesti tarkastaa. Korpraali käski sen vuoksi tuoda risuja ja olkia, pani pesän niin täyteen, kuin olisi ladannut kanuunaa, ja sytytti tulen.

Tiilet oikein paukkuivat kuumuudesta, paksu savupilvi kohosi piipusta ja nousi taivasta kohden kuin tulivuoren musta sauhu, mutta hän ei nähnyt vangin putoavan huoneeseen, niin kuin oli odottanut.

Andrea oli koko elämänsä ajan saanut taistella yhteiskuntaa vastaan ja pystyi kyllä kilpailemaan santarmin kanssa, vaikka tämä olikin ylennetty korpraalin arvoon. Hän arvasi, että tämä turvautuisi savuun ja seisoi sen vuoksi katolla savupiipun suojassa.

Hetkisen hän jo luuli pelastuneensa, sillä hän kuuli korpraalin huutavan santarmeille:

— Hän ei ole enää siellä.

Mutta kurottaessaan kaulaansa hän näki santarmien jatkavan etsimäänsä entistä kiihkeämmin. Häinkin puolestaan katseli ympärilleen. Raatihuone, kuudennelatoista vuosisadalla rakennettu jättiläiskokoinen rakennus, kohosi hänen edessään kuin synkkä muuri, ja sen oikeanpuoleisista ullakkoikkunoista näki katon joka kolkkaan niin kuin vuoren harjalta laaksoon.

Andrea ymmärsi, että vähän ajan päästä korpraalin pää pistäisi esiin jostakin näistä aukoista. Silloin hän olisi hukassa. Kattoja pitkin hän ei pääsisi pakoon.

Niinpä hän päätti palata, ei samaa tietä kuin oli tullut, mutta samanlaista.

Hän tarkasti, mistä savupiipusta ei tullut sauhua, ryömi kattoa pitkin sen luo ja katosi piipun aukosta kenenkään näkemättä.

Samassa aukeni pieni ikkuna raatihuoneessa ja korpraalin pää tuli näkyviin. Se pysyi hetkisen paikoillaan liikkumattomana kuin jokin rakennusta koristavista kivikuvista. Sitten kuului pettymyksen huokaisu ja pää hävisi.

Korpraali palasi majataloon tyynenä ja kylmänä kuin laki, jonka edustaja hän oli. Hän ei vastannut mitään torilla seisoskelevien kysymyksiin.

— No? kysyvät vuorostaan molemmat santarmit.

— Poikani, vastasi korpraali, — näyttää siltä, kuin rosvo olisi todellakin tänä aamuna varhain päässyt pakoon. Mutta me lähetämme tarkastajia Villers-Coteret'n ja Noyonin tielle ja tutkimme koko metsän. Saamme hänet varmasti kiinni.

Kunnianarvoisa virkamies oli töin tuskin ennättänyt santarmikorpraaleille ominaisella äänenpainolla lausua tämän viimeisen sanan, kun majatalon pihaan kuului pitkä kauhunkirkaisu ja siihen liittyi kiivasta kellonsoittoa.

— Mitä tämä tietää? huudahti korpraali.

— Näyttääpä sillä matkustajalla olevan kova kiire, sanoi isäntä. — Mistä numerosta soitetaan?

— Kolmesta.

— Juoskaa katsomaan, tarjoilija!

Huudot ja kellonsoitto kiihtyivät. Tarjoilija lähti juoksemaan.

— Odottakaahan, sanoi korpraali pidättäen häntä. — Tuo kellonsoittaja näyttää tarvitsevan muuta kuin tarjoilijaa, lähetämme hänen luokseen santarmin. Kuka asuu numero kolmessa?

— Eräs nuori mies, joka yöllä saapui sisarensa seurassa postivaunuilla ja pyysi saada kahden hengen huoneen.



— Tulkaa jäljestäni, komissaari, huusi korpraali, — seuratkaa minua ja pitäkää kiirettä.

— Odottakaahan, sanoi isäntä, — numero kolmeen pääsee kahta tietä, ulkoportaiden ja sisäportaiden kautta.

— Hyvä, sanoi korpraali, — minä menen sisätietä, se kuuluu virkaani. Ovatko karbiinit ladatut?

— Ovat, korpraali.

— Vartioikaa te toiset täällä ulkopuolella. Ja jos hän aikoo paeta, niin ampukaa. Lennätinsanoma ilmoitti, että hän on suuri pahantekijä.

Numero kolmessa oli tällävälin tapahtunut seuraavaa:

Andrea oli jo laskeutunut kaksi kolmannesta savupiipusta, kun hänen jalkansa pettivät, ja hän putosi alas nopeammin ja kovemmalla kolinalla kuin olisi tahtonut. Eihän siinä mitään vaaraa olisi ollut, jos huone olisi ollut asumaton, mutta pahaksi onneksi siellä oli matkustajia.

Kaksi naista nukkui vuoteella, he heräsivät kolinaan.

Heidän katseensa suuntautui sinne, mistä kolina kuului, ja he näkivät miehen astuvan esiin liedestä.

Toinen näistä naisista, vaaleatukkainen, oli päästänyt kiljahduksen, joka oli kuulunut kautta koko talon; toinen, tummatukkainen, oli tarttunut soittokellon nauhaan ja kiskonut siitä kaikin voimin.

Andreaa seurasi huono onni, niin kuin huomaamme.

— Armahtakaa! huusi hän kalpeana, säikähtyneenä, näkemättä kenen kanssa oli tekemisissä, — armahtakaa, älkää soittako, pelastakaa minut, en tahdo teille tehdä mitään pahaa.

— Andrea, murhaaja! huusi toinen nainen.

— Eugénie! Neiti Danglars! sopersi Cavalcanti, ja hänen kauhunsa vaihtui kummastukseksi.

— Auttakaa, auttakaa! huusi neiti d'Armilly siepaten kellonnuoran Eugénien hervottomista käsistä ja soittaen vielä voimakkaammin kuin toverinsa.

— Pelastakaa minut, minua ajetaan takaa! sanoi Andrea pannen kätensä ristiin. — Armahtakaa, säälikää, älkää heittäkö minua heidän käsiinsä!

Naiset etsivät turvaa toisistaan peitteisiinsä kietoutuneina eivätkä ensin vastanneet mitään tähän pyyntöön, sillä pelko ja vastenmielisyys olivat lamauttaneet heidät.

— Olkoon niin! sanoi Eugénie sitten. — Palatkaa samaa tietä kuin olette tullutkin, onneton. Menkää, me emme ilmaise mitään.

— Hän on täällä, hän on täällä! huusi ääni porraskäytävästä. — Minä näen hänet!

Korpraali oli kurkistanut avaimenreiästä ja nähnyt Andrean neitosten edessä. Voimakas isku pyssynperällä särki lukon, toinen irroitti salvat, ja ovi kaatui huoneeseen.

Andrea syöksyi toiselle ovelle, jonka kautta päästiin pihanpuoleiselle parvekkeelle, ja aikoi paeta sitä tietä.

Siellä olivat santarmit vahdissa ja tähtäsivät häneen karbiineillaan.

Andrea pysähtyi heti. Hän puristi kalpeana kouraansa hyödytöntä tikariaan.

— Paetkaa! huusi neiti d'Armilly, jonka sydämessä sääli sai vallan pelon haihtuessa. — Paetkaa!

— Tai surmatkaa itsenne! sanoi Eugénie sillä äänellä ja tavalla, jolla vestaalit entisajan sirkuksessa painamalla peukalonsa alaspäin käskivät voittoisaa gladiaattoria surmaamaan kaatuneen vastustajansa.

Andrea vavahti ja katsoi nuoreen tyttöön niin halveksivasti, että siitä huomasi moisen kunnianvaatimuksen olevan hänen turmeltuneelle sielulleen aivan vierasta.

— Surmaisin itseni! sanoi hän heittäen tikarin pois. — Miksi?

— Mutta teidäthän tuomitaan kuolemaan ja mestataan aivan kuin pahin rikollinen! huudahti neiti Danglars.

— Mitä vielä! sanoi Cavalcanti pannen käsivartensa ristiin rinnalleen.

— Onhan minulla ystäviä!

Korpraali lähestyi häntä miekka paljaana.

— Pistäkää miekka tuppeen, sanoi Cavalcanti, — ei tässä tarvita sellaisia juhlallisuuksia. Näettehän, että antaudun.

Ja hän ojensi kätensä käsirautoihin pantaviksi.

Nuoret tytöt katselivat kauhuissaan tätä kamalaa muutosta: hieno herra riisui yltään komean pukunsa ja muuttui rangaistusvangiksi.

Andrea kääntyi heihin hymyillen röyhkeästi.

— Onko teillä asiaa isällemme, Eugénie-neiti? kysyi hän, — sillä kaikesta päättäen tapaan hänet Pariisissa?

Eugénie peitti molemmilla käsillään kasvonsa.

— Oho, sanoi Andrea, — ei sitä tarvitse hävetä, enkä moiti teitä vähääkään siitä, että olette ajanut jäljestäni postivaunuilla... Olinhan minä melkein aviomiehenne.

Ja heitettyään tämän sutkauksen Andrea läksi. Naiset jäivät häpeissään huoneeseen läsnäolijoiden lausuilla heistä kaikenlaisia arveluita.

Tuntia myöhemmin he astuivat matkavaunuihin molemmat naisen puvussa.

Majatalon portti oli suljettu, etteivät ihmiset pääsisi heitä katselemaan, mutta kun portti avattiin, täytyi heidän kuitenkin ajaa läpi ihmisjoukon, joka uteliaana töllötti heitä ja puheli keskenään.

Eugénie laski verhot alas, mutta vaikka hän ei enää nähnytkään mitään, hän kuitenkin kuuli kaikki pilkkapuheet.

— Miksi maailma ei ole erämaa? huudahti hän heittäytyen neiti d'Armillyn syliin, ja hänen silmänsä loistivat varmasti yhtä raivokkaasti kuin aikanaan Neron, kun tämä toivoi, että Roomalla olisi vain yksi ainoa pää, jotta hän voisi katkaista sen.

Seuraavana päivänä he saapuivat Brysseliin Hôtel de Flandreen. Andrea oli edellisenä iltana suljettu Conciergerie-vankilaan.

## 99. Laki

Olemme nähneet, kuinka helposti neiti Danglars'in ja neiti d'Armillyn onnistui pukeutua valepukuun ja toteuttaa pakoretkensä, sillä jokainen oli niin kiinni omissa asioissaan, ettei ehtinyt välittää heistä.

Jättäkäämme pankkiiri laskemaan otsansa hiessä vararikon kummituksen edessä pitkiä sarakkeitaan ja seuratkaamme paronitarta, joka oltuaan hetkisen lamassa tästä odottamattomasta iskusta oli mennyt tapaamaan entistä neuvonantajansa Lucien Debraytä.

Paronitar oli todellakin toivonut Eugénien joutuvan naimisiin päästäkseen holhoamasta hänenkaltaistaan vaikeasti käsiteltävää olentoa. Perheissä vallitsevan salaisen lain mukaan on äidillä vaikutusvaltaa tyttärensä vain siinä tapauksessa, että hän on tyttärensä silmissä viisauden ja täydellisyyden perikuva. Rouva Danglars pelkäsi Eugénien terävää huomiokykyä ja neiti d'Armillyn neuvoja. Hän oli muutaman kerran huomannut tyttärensä luovan halveksivia katseita Debrayhen: tytär ilmeisesti tiesi, millä tunne- ja rahasteillä hänen äitinsä oli liittynyt ministerinsihteeriin. Jos paronittarella olisi ollut terävämpi huomiokyky, olisi hän nähnyt, ettei Eugénie halveksinut Debraytä siksi, että tämä oli heidän kodissaan loukkauskivenä ja riidanaiheena, vaan siksi, että Debray hänen mielestään oli niitä olentoja, joita Diogenes koetti olla enää sanomatta ihmisiksi ja jotka Platon määritteli kaksijalkaisiksi höyhenettömiksi eläimiksi.

Tässä maailmassa on jokaisella oma kantansa, joka estää häntä näkemästä toisen kantaa, ja rouva Danglars oli siis omalta kannaltaan katsoen hyvin pahoillaan siitä, että Eugénien avioliitosta ei ollut tullutkaan mitään. Hän ei välittänyt siitä, oliko avioliitto kaikin puolin sopiva, arvokas, ja tuliko hänen tyttärensä onnelliseksi. Ei, hän halusi vain päästä vapaaksi.

Hän riensi siis, niin kuin olemme kertoneet, Debrayn luo, joka oltuaan läsnä avioliittosopimuksen

allekirjoitustilaisuudessa ja sitä seuranneessa hälinässä oli mennyt klubiinsa keskustellakseen siellä muutamien ystäviensä kanssa samasta asiasta kuin kolme neljäsosaa tämän juoruavan kaupungin asukkaista, jota sanotaan maailman pääkaupungiksi.

Samaan aikaan kun rouva Danglars mustassa puvussa ja paksu harso silmillään astui Debrayn huoneistoon vieviä portaita, vaikka portinvartija oli ilmoittanut, että herra Debray oli poissa kotoaan, samaan aikaan koetti Debray torjua erään ystävän todistelua, jonka mukaan hänen, Debrayn, velvollisuus perheen ystävänä oli moisen räikeän häväistysjutun jälkeen mennä heti naimisiin Eugénien ja hänen kahden miljoonansa kanssa.

Debray koetti puolustautua kuin mies, joka mielellään antaa voittoa itsensä, sillä tämä ajatus oli usein johtunut hänen mieleensä. Mutta kun hän tunsu Eugénien riippumattomuutta rakastavan ja ylpeän luonteen, asettui hän toisinaan vastustavalle kannalle ja selitti, että tämä avioliitto oli aivan mahdoton. Kuitenkin hän samalla antoi vallan kiusaukselle, joka moralistien mielipiteen mukaan valvoo taukoamatta puhtaimman ja kunnollisimmankin miehen sielun pohjalla, aivan samoin kuin saatana valvoo ristin takana. Teenjuontia, kortinpeluuta ja innokasta keskustelua kesti kello yhteen asti yöllä.

Tällä välin rouva Danglars, jonka Lucienin palvelija oli saattanut sisään, odotti harso kasvoillaan ja sykkivin sydämin vihreässä salongissa kahden kukkalaitteen välissä, jotka hän itse samana aamuna oli lähettänyt. Ne oli Lucien itse asettanut paikoilleen, järjestänyt ja laitellut, ja tämä huolellisuus sai rouva Danglars'in antamaan anteeksi hänen viipymisensä. Kahtakymmentä vailta kaksitoista hän kuitenkin väsyi odottamaan, astui vaunuihinsa ja ajoi kotiinsa.

Hienon maailman naiset ovat siinä suhteessa samanlaisia kuin rikastuneet ilotytöt, että he eivät tavallisesti saavu kotiinsa jälkeen puoliyön. Siksi paronitar palasi kotiin yhtä varovaisesti kuin Eugénie sieltä oli lähtenyt, hän astui varpaillaan ja sydän kurkussa portaita huoneistonsa, joka oli, niin kuin tiedämme, Eugénien huoneiston vieressä. Hän ei mitenkään tahtonut antaa aiheita huomautuksiin. Tämä ainakin siinä suhteessa kunnioitettava naisparka uskoi varmasti, että tytär oli aivan viaton ja kunnioitti täydellisesti kotiaan.

Palattuaan huoneeseensa hän kuunteli Eugénien ovella; kun hän ei kuullut mitään ääniä, hän koetti avata oven, mutta se olikin lukossa.

Rouva Danglars luuli, että Eugénie uupuneena kaikista mielenliikutuksista oli mennyt vuoteeseensa ja nukkui. Hän kutsui kamarineidin luokseen ja tiedusteli asiaa häneltä.

— Neiti Eugénie meni huoneeseensa neiti d'Armillyn seurassa, selitti kamarineiti. — Sitten he joivat teetä yhdessä ja lähettivät minut pois sanoen, etteivät minua tarvitse.

Kamarineiti oli siitä asti ollut tarjoiluhuoneessa ja luuli niin kuin muutkin, että Eugénie-neiti nukkui.

Rouva Danglars meni siis levolle mitään epäilemättä, mutta alkoi kuitenkin mielessään pohtia illan tapauksia. Sitä mukaa kuin hänen ajatuksensa kirkastuivat, saivat illan tapaukset myöskin suuremman muodon. Heitä ei ollutkaan kohdannut skandaali vaan oikea häväistys, ei häpeä, vaan täydellinen maineen menettäminen.

Vastoin tahtoaan paronitar tuli muistelleeksi, kuinka säälimättömästi hän oli ajatellut Mercedeksestä, jota oli kohdannut suuri onnettomuus.

— Eugénie on hukassa, sanoi hän, — ja niin mekin. Kun tämä tapaus tulee tietoon, tuottaa se meille täydellisen häpeän, sillä siinä yhteiskunnassa, missä elämme, tällainen naurettavaksi joutuminen merkitsee ikuisesti avointa haavaa. Mikä onni, että Jumala on antanut Eugénielle sellaisen kummallisen luonteen, jota toisinaan olen vavistuksella ajatellut!

Ja hän katsahti kiitollisena taivaaseen, jonka salaperäinen kaitselmus edeltäpäin järjestää kaiken tulevien tapausten varalta ja voi viasta, paheestakin tehdä ansion.

Sitten hänen ajatuksensa lentäessään linnun tavoin syvyyksien yli pysähtyivät Cavalcantiin.

— Tuo Andrea oli konna, varas, murhaaja, ja kuitenkin hänellä oli ominaisuuksia, joista voi päätellä, että hän oli saanut ainakin puolinaisen kasvatuksen, ellei täydellistä. Hänhän esiintyi seurapiirissä suuren rikkauden ja kunniallisen nimen tukemana.

Miten päästä selvyteen tässä sokkelossa? Kenen puoleen kääntyä päästäkseen tästä kamalasta tilanteesta?

Hän oli ensi hädässään juossut Debrayn luo, niin kuin nainen yleensä etsii turvaa rakastetultaan — mikä teko hänet usein tekee onnettomaksi. Mutta Debray ei voinut muuta kuin antaa hänelle neuvoja. Paljon mahtavamman puoleen hänen täytyi kääntyä.

Villefort'inko? Mutta Villefort'han oli tahtonut vangita Cavalcantin ja tuottanut heidän perheeseensä sekaannuksen, aivan kuin se olisi ollut hänelle outo perhe.

Kuninkaallinen prokuraattori ei kylläkään ollut säälimätön ihminen, hän oli vain velvollisuksiensa orja, uskollinen ja luotettava ystävä, joka säälimättä mutta varmasti oli iskenyt leikkausveitsensä mätäkohtaan. Hän ei ollut pyöveli vaan taitava lääkäri, joka oli tahtonut leikata Danglars'in kunnian erilleen tämän nuoren miehen häpeästä. Villefort'in menettely oli siis paronittaren silmissä sellainen, että se katsoi heidän molempien etua.

Mutta siihen saikin kuninkaallisen prokuraattorin taipumattomuus loppua. Rouva Danglars päätti seuraavana päivänä mennä hänen luokseen ja saada hänet käsittelemään asiaa kaikin tavoin hienotunteisesti.

Paronitar aikoi vedota heidän yhteiseen menneisyyteensä, rukoilla häntä tuon onnellisen, joskin rikollisen ajan nimessä. Herra Villefort antaisi silloin asian jäädä sikseen tai antaisi ainakin — ja sitä varten hänen tarvitsi vain kääntää silmänsä pois — Cavalcantin paeta ja tuomitsisi hänet poissaolevana kuolemaan. Vasta tähän päätökseen tultuaan paronitar nukkui rauhallisesti. Seuraavana aamuna hän nousi kello yhdeksän ja soittamatta kamarineitoaan luokseen, antamatta mitään elonmerkkiä itsestään, pukeutui yhtä yksinkertaisesti kuin edellisenäkin päivänä, astui portaita alas, käveli Provence-kadulle asti, otti ajurin ja läksi Villefort'in kotiin.

Kuukauden ajan oli tämä talo ollut kuin sairashuone, jonne oli ilmestynyt rutto. Osa taloa oli sekä ulkoa että sisältäpäin suljettu, ikkunaluukut avattiin vain hetkeksi tuulettamista varten, jolloin ikkunasta näkyivät palvelijan kauhistuneet kasvot. Sitten ikkuna jälleen sulkeutui kuin hautaholvin kivilaatta, ja naapurit kuiskailivat:

— Kannetaankohan taas tänään ruumisarkku kuninkaallisen prokuraattorin talosta?

Rouva Danglars värisi nähdessään kolkon talon; hän astui ajoneuvoista, lähestyi horjuvin polvin suljettua porttia ja soitti.

Vasta kuullessaan kolmannen kerran kellonsoiton, portinvartija avasi portin niin paljon raolleen, että voi keskustella. Hän näki edessään hienon maailman naisen, mutta ei avannut porttia enempää.

— Avatkaahan toki! sanoi paronitar.

— Ensiksikin, kuka olette? kysyi portinvartija.

— Kukako olen? Tunnettehan te minut aivan hyvin.

— Me emme tunne enää ketään.

— Tehän olette hullu! huudahti paronitar.

— Kuka teidät on lähettänyt?

— Tämä on jo liikaa!

— Suokaa anteeksi, noudatan ainoastaan saamiani ohjeita. Mikä on nimenne?

— Paronitar Danglars. Olettehan nähnyt minut monta kymmentä kertaa?

— Se on kyllä mahdollista. Mitä asiaa teillä on?

— Olettepa te kummallinen! Minä valitan herra Villefort'ille, miten hävyttömästi hänen palvelijansa kohtelevat vieraita.

— Tämä ei ole hävyttömyyttä vaan varovaisuutta. Kukaan ei pääse tänne muuten kuin herra Avrignyn luvalla tai halutessaan puhutella kuninkaallista prokuraattoria.

— Kuninkaalliselle prokuraattorille minulla juuri onkin asiaa.

— Kiireellistäkö asiaa?

— Tietysti, koska en ole vielä palannut ajoneuvoihini. Mutta tehkäämme tästä loppu. Tässä on käyntikorttini, viekää se herrallenne.

— Odottaako rouva siksi, kunnes palaan?

— Odotan, menkää!

Porttivahti sulki oven jättäen rouva Danglars'in kadulle.

Paronittaren ei tarvinnut kauankaan odottaa; vähän ajan kuluttua portti aukeni niin paljon, että hän voi astua sisään. Pihalle tultuaan vahti otti vihellyspillin taskustaan ja puhalsi.

Herra Villefort'in kamaripalvelija ilmestyi portaille.

— Armollinen rouva suokoon anteeksi portinvartijalle, sanoi tämä, — mutta hän on saanut jyrkät määräykset, ja herra Villefort on pyytänyt minua sanomaan armolliselle rouvalle, että mies ei voinut tehdä toisin.

Pihalla oli eräs talon ruokatavaroitten hankkija, joka oli päästetty sisään aivan yhtä varovaisesti ja jonka tavaroita parhaillaan tutkittiin.

Paronitar nousi portaita, ja talossa vallitseva alakuloisuus synkensi hänen omaa mielialaansa. Palvelija, joka ei hetkeksikään päästänyt häntä näkyvistään, ohjasi hänet prokuraattorin työhuoneeseen.

Vaikka rouva Danglars'in mieltä askarruttivatkin ne asiat, joiden tähden hän oli saapunut, oli palvelijoiden menettely ollut niin loukkaavaa, että hän aikoi tehdä sen johdosta valituksia.

Mutta kun hän näki Villefort'in kohottavan häntä kohden huolista raskaan päänsä ja katsovan häneen surullisesti hymyillen, sammuivat syytökset hänen huulilleen.

— Antakaa anteeksi palvelijoilleni, sillä he ovat kauhun vallassa. Kun heitä on epäilty, ovat he itse alkaneet epäillä.

Rouva Danglars oli kyllä kuullut puhuttavan tällaisesta kauhusta, mutta hän ei koskaan olisi voinut uskoa, että se olisi voinut paisua näin suureksi.

— Oletteko tekin siis onneton? kysyi hän.

— Olen, vastasi prokuraattori.

— Silloin varmaankin ymmärrätte minua ja arvaatte, miksi tulen tänne?

— Ymmärrän. Tulette puhumaan kanssani eilisestä?

— Niin, tästä kamalasta onnettomuudesta.

— Aioitte kai sanoa ikävyydestä.

— Ikävyydestä! huudahti paronitar.

— Niin, vastasi kuninkaallinen prokuraattori järkähtämättömän tyynesti.

— En ole lopulta tottunut sanomaan onnettomuudeksi muuta kuin sitä, mikä on auttamaton.

— Luuletteko siis, että tämä voisi unohtua...?

— Kaikki unohtuu, sanoi Villefort. — Tyttärenne joutuu naimisiin huomenna, ellei tänään, viikon päästä, ellei huomenna. Ettekä te suinkaan aio surkutella neiti Eugénien entistä sulhasta.

Rouva Danglars katsoi kummastuneena Villefort'iin nähdessään, että hän puhui melkein leikkisästi.

— Olenko lainkaan tullut ystävän luo? kysyi hän arvokkaasti ja samalla surullisesti.

— Tiedättehän, että olen ystävänne, vastasi Villefort, ja hänen poskilleen nousi heikko puna.

— Olkaa siis hiukan sydämellisempi, sanoi rouva Danglars. — Puhutelkaa minua ystävänä älkääkään prokuraattorina, ja kun olen tavattoman onneton, niin älkää sanoko, että minun pitää olla iloinen.

Villefort kumarsi.

— Kuullessani puhuttavan onnettomuudesta, sanoi hän, — on minulla jo kolmen kuukauden ajan ollut paha tapa ajatella itseäni. Minua kohdanneiden onnettomuuksien rinnalla tuntuvatkin teidän onnettomuutenne vain ikävyyksiltä; minun kamalan asemani rinnalla tuntuu teidän asemanne kadehdittavalta. Mutta tähän pahoittaa mieltänne, jättäkäämme siis se sikseen. Mitä sanoittekaan...?

— Tulen kysymään teiltä, hyvä ystävä, sanoi paronitar, — kuinka pitkällä on tuon hävyttömän petturin asia?

— Petturin! kertasi Villefort. — Toden totta, hyvä rouva, te näytätte pienentävän muutamia asioita ja suurentavan toisia. Andrea Cavalcanti, tai oikeammin sanoen Benedetto, petturi! Erehdytte, Benedetto on murhaaja.

— Myönnän kyllä, että oikaisunne oli paikallaan, mutta mitä ankarammin menettelette tämän miehen suhteen, sitä pahemmin iskette meidän perheeseemme. Unohtakaa hänet hetkiseksi, sen sijaan että vainoaisitte häntä. Antakaa hänen paeta.

— Tulette liian myöhään, määräykset on jo annettu.

— Ja jos hänet saadaan kiinni — olen kyllä aina kuullut puhuttavan, että vankilat ovat tungokseen asti täynnä — niin antakaa hänen jäädä vankilaan.

Kuninkaallinen prokuraattori teki epäävän liikkeen.

— Ainakin siihen asti, kunnes tyttäreni on päässyt naimisiin, lisäsi paronitar.

— Mahdotonta. Tuomioistuimen täytyy noudattaa määrättyjä muotoja.

— Minunkin suhteeni? sanoi paronitar puoliksi hymyillen, puoliksi vakavasti.

— Kaikkien suhteen, vastasi Villefort, — niin minun kuin muidenkin.

— Ah! sanoi paronitar, ja hänen huudahduksensa ilmaisi enemmän kuin sanat.

Villefort loi häneen tutkivan katseen.

— Tiedän, mitä tuolla tarkoitatte, sanoi hän. — Te viittaatte noihin kamaliin kuolemantapauksiin, jotka kolmen kuukauden ajan ovat pakottaneet minut käyttämään surupukua, tarkoitatte, että nämä kuolemantapaukset, joiden lukua Valentine kuin ihmeen kautta säästynee lisäämästä, eivät ole luonnollisia.

— Sitä en toki ajatellut, sanoi rouva Danglars nopeasti.

— Ajattelitte kyllä, ja olihan teillä siihen oikeus. Ettehän voi muuta kuin sanoa itsekseenne: Sinä, joka rikollista vainoat, vastaa: Miksi asunnossasi tapahtuu rikoksia, joita ei rangaista?

Paronitar kalpeni.

— Niinhän te ajattelitte?

— Ajattelin kyllä, sen myönnän.

— Minä vastaan teille.

Villefort siirsi tuolinsa rouva Danglars'in tuolin lähelle, sitten hän nojaten käsivarttaan pöytään ja hiljentäen ääntään sanoi:

— On olemassa rikoksia, jotka jäävät rankaisematta, koska rikollisia ei tunneta ja pelätään, että syyllisen sijasta rangaistaisiin syytöntä. Mutta kun tulee tietoon, ketkä ovat rikollisia — Villefort ojensi kätensä pöytänsä yläpuolella olevaa ristiinnaulitunkuvaa kohden — kun tulee tietoon, ketkä ovat rikollisia, niin elävän Jumalan kautta, olkoot he keitä tahansa, he saavat surmansa! Nyt, kuultuanne valani, uskaltakaa vieläkin pyytää armoa tuolle rikolliselle!

— Oletteko varma siitä, että hän on niin syyllinen kuin hänen väitetään olevan? sanoi rouva Danglars.

— Katsokaa, tässä ovat häntä koskevat asiaperit. Benedetto, tuomittu kuusitoistavuotiaana kaleerivankeuteen väärennyksestä. Nuori mies oli lupaava, niin kuin näette. Sitten hän karkasi ja teki murhan.

— Ja kuka tuo onneton Benedetto on?

— Kuka sen tietää! Maankiertäjä, korsikalainen!

— Eikö siis kukaan ole tullut häntä puolustamaan?

— Ei kukaan. Hänen vanhemmistaan ei ole tietoa.

— Mutta kuka sitten oli tuo mies, joka tuli tänne Luccasta?

— Samanlainen väärentäjä kuin hänkin, epäilemättä hänen rikostoverinsa.

Paronitar pani kätensä ristiin.

— Villefort! sanoi hän niin lempeällä ja hyväilevällä äänellä kuin suinkin taisi.

— Jumalan nimessä, vastasi kuninkaallinen prokuraattori varmasti ja samalla hieman tyllystikin, — Jumalan nimessä, älkää koskaan pyytäkö minua armahtamaan syyllistä. Mikä minä olen? Laki. Onko lailla silmiä teidän surullenne? Onko lailla korvia teidän lempeälle äänellenne? Onko lailla muistia ottaakseen varteen hienon viittauksenne? Ei, laki käskee, ja kun se käskee, niin se iskeekin... Sanotte varmaan minulle, että olen elävä olento enkä mikään kuollut kirjain, ihminen enkä kirja. Mutta katsokaahan minua, ovatko ihmiset kohdelleet minua veljenään? Ovatko he minua rakastaneet? Ovatko he minua säälineet? Ovatko he minua säästäneet? Onko kukaan pyytänyt armoa herra Villefort'in puolesta ja onko kukaan antanut armoa hänelle? Ei, ei, ei, aina vain on iskettyjä lyöty...! Te yhä vielä, nainen, lumooja, luotte minuun tuon hurmaavan ja ilmeikkään katseen, joka muistuttaa, että minun pitäisi punastua. Niin, minun pitäisi punastua siitä, mitä tiedätte, ehkä vielä muustakin syystä. Mutta kun itse olin langennut ja ehkä syvemmälle kuin moni muu, aloin etsiä myös muista mätähaavaa. Ja aina minä sen löysin ja olin onnellinen, olin iloinen, kun näin tämän todistuksen ihmisen heikkoudesta ja huonoudesta. Sillä jokainen ihminen, jonka näin syylliseksi, jokainen syyllinen, johon iskin, tuntui elävästi todistavan, etten itse ollut mikään pelottava poikkeus! Niin, niin, niin, koko maailma on paha, todistakaamme se ja iskekäämme syylliseen!

Villefort lausui nämä viimeiset sanat kuumeentapaisella kiihkolla, joka antoi hänen puheelleen hurjan tenhovoiman.

— Mutta, ponnisteli rouva Danglars viimeiseen asti, — sanoittehan, että tuo nuori mies on maankiertäjä, orpo, kaikkien hylkäämä?

— Sitä pahempi, sitä pahempi, tai sitä parempi. Sallimus on tehnyt hänet sellaiseksi, jotta toisten ei tarvitsisi surra hänen puolestaan.

— Mutta avutonta ei saa ahdistaa.

— Avutonta, joka tekee murhan!

— Hänen häpeänsä kohdistuu minun perheeseeni.

— Vallitseehan minun perheessäni kuolema.

— Te olette säälimätön muita kohtaan. Minä sanon teille: kerran ollaan säälimättömiä teitäkin kohtaan!

— Olkoon niin! sanoi Villefort nostaen kätensä uhkaavasti taivasta kohden.

— Lykätäkää tämän onnettoman asia edes seuraavaan istuntoon, jos hän joutuu kiinni. Siten voitamme aikaa kuusi kuukautta ja hänet ennätetään unohtaa.

— En, sanoi Villefort. — Minulla on vielä viisi päivää aikaa. Tutkimukset on tehty. Viidessä päivässä on aikaa enemmän kuin tarvitsenkaan. Mutta ettekö ymmärrä, että minäkin kaipaan unohtamista? No niin, kun teen työtä — ja minä teen työtä yötä päivää — tulee hetki, jolloin unohdan kaiken muun, ja kun kaiken unohdan, olen onnellinen, niin kuin kuollut on onnellinen. Ja sehän on sentään suloisempaa kuin kärsiminen.

— Hän on paennut, antakaa hänen paeta, toimeettomuudella voi helposti osoittaa laupeutta.

— Johan sanoin, että se on myöhäistä; aamulla varhain oli lennätinlaitos toimessa, ja tällä hetkellä...

— Armollinen herra, sanoi palvelija astuen sisään, — eräs ratsumies toi tämän kirjeen sisäasiainministeriöstä.

Villefort otti kirjeen ja avasi sen nopeasti. Rouva Danglars värisi kauhusta, Villefort vavahti ilosta.

— Hän on joutunut kiinni! huudahti Villefort. — Hän on joutunut kiinni Compiègnessa. Asia on siis selvä.

Rouva Danglars nousi jäykkänä ja kalpeana.

— Hyvästi, sanoi hän.

— Hyvästi, vastasi kuninkaallinen prokuraattori saattaen hänet melkein iloisena ovelle asti.

Sitten hän palasi kirjoituspöytänsä ääreen.

— Kas niin, sanoi hän lyöden oikealla kädellään kirjeeseen, — minulla oli jo väärennysjuttu, kolme varkautta, kolme murhapolttoa, ei puuttunut muuta kuin murha, ja tässä se on. Istunnosta tulee loistava.

## 100. Haamu

Valentine ei ollut vielä toipunut. Hän oli väsynyt ja makasi vuoteellaan. Rouva Villefort'in välityksellä hän sai tiedon kaikesta siitä, minkä olemme kertoneet, Eugénien paosta, Cavalcantin vangitsemisesta ja tämän asettamisesta syytteeseen murhasta.

Mutta Valentine oli niin heikko, että kertomus ei tehnyt häneen niin syvää vaikutusta, kuin se epäilemättä olisi tehnyt, jos hän olisi ollut terve. Se lisäsi vain epämääräisiä aatoksia, hajanaisia mietelmiä niihin kummallisiin kuviin ja haihtuviin näkyihin, jotka syntyivät hänen sairaissa aivoissaan tai häilyivät hänen silmiensä edessä.

Päivällä Valentine pysyi vielä todellisuudentajuisena ollessaan Noirtier'n seurassa, joka kannatutti itsensä pojantyttärensä huoneeseen valvoakseen häntä isällisellä katseellaan. Palattuaan oikeuspalatsista herra Villefort istui tunnin tai pari isänsä ja tyttärensä välissä. Kello kuudelta Villefort palasi työhuoneeseensa, kello kahdeksalta saapui tohtori Avrigny, joka itse toi yöjuoman nuorta tyttöä varten. Sitten kannettiin herra Noirtier huoneeseensa.

Sairaanhoitajatar, jonka tohtori Avrigny itse oli valinnut, lähti huoneesta vasta kello yhdeltätoista, jolloin Valentine oli vaipunut uneen. Poistuessaan hän sulki Valentinen huoneen ja vei avaimen herra Villefort'ille, joten Valentinen huoneeseen ei enää päässyt muuta tietä kuin rouva Villefort'in huoneiston kautta ja pikku Edouardin huoneesta.

Joka aamu tuli Morrel herra Noirtier'n luo kuulemaan uutisia Valentinesta. Ja päivä päivältä hän myös näytti tulevan yhä rauhallisemmaksi. Sillä Valentine, vaikka häntä vaivasikin suuri hermostuneisuus, alkoi voida yhä paremmin. Olihan Monte-Cristo sitä paitsi sanonut Morrelille, että ellei Valentine kahden tunnin kuluessa kuole, hänet voidaan pelastaa. Valentine eli vielä, ja neljä päivää oli jo kulunut.

Tuo mainitsemamme hermostuneisuus vainosi Valentinea unessakin tai pikemmin sanoen siinä horrostilassa, joka seurasi valveillaoloa. Yön hiljaisuudessa ja puolihämärässä, yölampun palaessa lieden reunalla alabasterikupunsa sisällä, hän näki noita haamuja, jotka liikkuvat sairaan huoneessa ja astuvat kuumeen siipien alta esiin.

Hän oli näkevinään äitipuolensa uhkaavan häntä, Morrelin ojentavan hänelle kätensä, toisinaan hän näki melkein outojakin henkilöitä, sellaisia kuin kreivi Monte-Cristo. Huonekalutkin näyttivät tällaisina kuumeen hetkinä liikkuvan ja leijailevan. Ja tätä jatkui noin kello kahteen saakka, jolloin hän vaipui raskaaseen, aamuun asti kestävään uneen.

Saman päivän iltana, jolloin Valentine oli kuullut Eugénien paosta ja Cavalcantin vangitsemisesta, tapahtui tässä huolellisesti suljetussa huoneessa jotakin hyvin omituista. Mainitut seikat olivat hetkiseksi sekaantuneet Valentinen persoonallisiin aistimuksiin, mutta loittonivat vähitellen hänen ajatuksistaan sen jälkeen, kun Villefort, Avrigny ja Noirtier olivat kukin vuorostaan poistuneet, ja kun Saint-Philippe-du-Roulen kirkonkello löi yksitoista, laski sairaanhoitajatar yöpöydälle lääkärin tuoman juoman, sulki oven, vei avaimen herra Villefort'ille ja meni sitten palvelijain huoneeseen kuulemaan kamalia juttuja tapauksista, joita talossa oli kolmen kuukauden aikana sattunut.

Sairaanhoitajatar oli ollut jo kymmenen minuuttia poissa, ja Valentinea vaivasi jälleen kuume, joka palasi joka yö.

Yölampun säteet välkkyivät tuhansin värein, kun Valentine äkkiä oli huomaavinaan, että uunin luona syvennyksessä oleva kirjakaappi äänettömästi aukeni.

Jos Valentine olisi ollut täysin tajuissaan, hän olisi tarttunut silkkiseen kellonnuoraan ja kutsunut apua, mutta nykyisessä tilassa ei mikään häntä kummastuttanut. Hän oli täysin tietoinen siitä, että hänen ympärillään liikkuvat näyt olivat hänen oman kuumehoureensa tuotetta. Eihän niistä aamulla koskaan ollut jäänyt pienintäkään merkkiä. Ovesta astui ihmisolento.

Kuumeensa ansiosta Valentine oli jo niin tottunut tällaisiin haamuihin, ettei hän vähääkään kauhistunut. Hän avasi vain suuret silmänsä toivoen näkevänsä Morrelin.

Olento lähestyi hänen vuodettaan, pysähtyi ja näytti kuuntelevan hyvin tarkkaan.

Tällä hetkellä osui yölampun valo salaperäisen vieraan kasvoihin. — Se ei olekaan hän! mutisi



Valentine.

Ja varmasti uskoen näkevänsä unta hän odotti, että olento häviäisi tai muuttuisi toiseksi.

Hän tunnusteli valtimoaan. Se löi kiivaasti. Hän tiesi, että virkistävä juoma karkottaisi hänen silmistään häiritsevät näyt. Lääkäri oli valmistanut tuon juoman poistaakseen Valentinen rauhattomuuden, se sai kuumeen laskemaan ja vaikutti elvyttävästi aivojen toimintaan. Juotuaan tyttö voi aina jonkin aikaa paremmin.

Valentine ojensi sen vuoksi kätensä ottaakseen lasin, joka oli kristallivadilla. Mutta silloin astui haamu pari askelta häntä kohden ja tuli niin lähelle nuorta tyttöä, että tämä oli tuntevinaan hänen henkäisynsä ja kätensä kosketuksen.

Tällä kertaa unikuva tai oikeammin sanoen todellisuus sai voiton Valentinein kaikista aikaisemmista kokemuksista. Hän alkoi todellakin uskoa olevansa valveilla, hän huomasi ajatuskykynsä kirkkaaksi ja alkoi väristä.

Valentinein tuntemaan kosketuksen tarkoituksena oli ollut pidättää hänen kättään. Tyttö vetikin kätensä hitaasti pois.

Silloin tämä olento, joka vaikutti suojaavalta eikä uhkaavalta, tarttui lasiin, lähestyi yölamppua ja tarkasti juomaa, aivan kuin olisi tahtonut nähdä, kuinka kirkasta ja puhdasta se oli.

Mutta tämä ensimmäinen tarkastus ei riittänyt.

Tämä mies tai pikemminkin haamu, sillä hän astui niin hiljaa, että askelten ääntä ei kuulunut matoilla peitetyllä permannolla, otti lusikalla lasista juomaa ja pisti sen suuhunsa. Valentine katseli tätä kaikkea hämmästyneenä.

Hän uskoi, että näky kohta katoaisi tai vaihtuisi, mutta mies lähestyi, ojensi lasin Valentineille ja sanoi sydämellisellä äänellä:

— Nyt, juokaa...!

Valentine värisi.

Ensi kerran tuollainen haamu puhui hänelle ihmisäänellä. Hän avasi suunsa kirkaistakseen. Mies pani sormen huulilleen.

— Kreivi Monte-Cristo! sopersi Valentine.

Hänestä oli mahdotonta, että kreivi Monte-Cristo tällaisena vuorokauden aikana olisi tullut hänen luokseen selittämättömällä, kummallisella, salaperäisellä tavalla läpi seinän.

— Älkää huutako, älkää kauhistuko, sanoi kreivi, — karkottakaa sielustanne epäilyksen siemenkin ja levottomuuden varjo. Mies, jonka näette edessänne — sillä tällä kertaa olette oikeassa, tämä ei ole mikään näköhäiriö — on hellin isä ja uskollisin ystävä, mitä voitte kuvitellakaan.

Valentine ei osannut vastata mitään. Hän pelkäsi niin, ettei tohtinut äännätääkään, mutta hänen kauhistunut katseensa sanoi: Jos teillä on puhtaat aikeet, niin miksi olette täällä?

Kreivi huomasi heti, mitä nuoren tytön sielussa liikkui.

— Kuulkaahan minua, sanoi hän, — tai oikeammin katsokaahan minuun. Silmäni ovat tavallista punaisemmat ja otsani tavallista kalpeampi. Se johtuu siitä, että neljään yöhön en ole silmiäni ummistanut. Neljä yötä olen vartioinut, suojannut teitä, pelastaakseni teidät ystävällemme Maximilienille.

Sairaana poskille nousi nopeasti veri, sillä tuo nimi karkotti viimeisetkin epäluulot.

— Maximilien...! kertasi Valentine. — Maximilien! Hän on siis kertonut teille kaiken?

— On. Hän sanoi, että hänen elämänsä riippuu teidän elämästänne, ja minä lupasin, että jäätte eloon.

— Oletteko luvannut hänelle, että jään eloon?

— Olen.

— Puhuitte äsken valvomisesta ja suojaamisesta. Oletteko siis lääkäri?

— Olen, ja uskokaa minua, paras lääkäri minkä taivas tänä hetkenä voi luoksenne lähettää.

— Sanoitte valvoneenne? kysyi Valentine levottomana. — Minä en ole teitä nähnyt.

Kreivi viittasi kädellään kirjakaappiin päin.

— Olin tuon oven takana piilossa, sanoi hän; — tuosta ovesta päästään viereiseen taloon, jonka olen vuokrannut.

Häveliäisyytensä pakottamana Valentine teki torjuvan liikkeen, kääntyi pois päin ja sanoi kauhuissaan:

— Minusta tekonne on ollut suunnattoman mieletön, ja mainitsemanne suojelus muistuttaa suuresti häväistystä.

— Valentine, sanoi kreivi, — koko tänä pitkänä vartioaikana olen vain pitänyt silmällä, keitä kävi luonanne, mitä ruokia nautitte ja mitä juomia teille tuotiin. Kun huomasin nämä juomat vaarallisiksi, astuin sisään niin kuin nytkin, tyhjensin lasinne ja panin myrkyn sijaan terveellisen juoman, joka kuoleman sijasta saikin elämän virtaamaan suonissanne.

— Myrkky! Kuolema! huudahti Valentine luullen jälleen joutuneensa kuumehoureiden valtaan. — Mitä sillä tarkoitatte?

— Hiljaa lapseni, sanoi Monte-Cristo nostaen uudelleen sormensa huulilleen, — puhuin myrkystä, puhuin kuolemasta ja mainitsen kuoleman vielä kerran, mutta juokaa ensin tästä. (Hän otti taskustaan pienen pullon ja kaatoi siitä muutaman pisaran punaista nestettä lasiin.) Ja kun olette tämän juonut, niin älkää nauttikko yön aikana enää mitään muuta.

Valentine ojensi kätensä, mutta ehdittyään tuskin koskea lasiin hän veti kauhuissaan kätensä takaisin.

Monte-Cristo tarttui lasiin, joi siitä puolet ja ojensi sen sitten Valentinelle, joka hymyillen joi lasiin jääneen juoman.

— Niin, niin, sanoi hän, — nyt tunnen sen öisen juoman maun, joka toi viileän tunteen rintaani ja rauhoitti ajatuksiani. Kiitos, kiitos!

— Sen avulla olette elänyt neljä yötä, Valentine, sanoi kreivi. — Mutta kuinka minä olen elänyt? Mitä kamalia hetkiä olenkaan teidän tähtenne saanut viettää! Mitä hirveitä tuskia sainkaan kärsiä, kun näin, että lasiinne kaadettiin myrkkyä, ja kuinka vapisinkaan pelosta, että ennättäisitte juoda sen, ennen kuin olisin kaatanut sen sisällyksen uuniin.

— Sanoitte kärsineenne hirveitä tuskia nähdessänne myrkkyä kaadettavan lasiini, sanoi Valentine aivan kauhuissaan. — Mutta silloin kai näitte samalla kuka sen teki?

— Näin.

Valentine nousi istualleen ja veti lumivalkoisen rintansa suojaksi koruompeleisen palttinan, joka vielä oli kostea kuumeen hiestä ja johon nyt alkoi tarttua kauhun kylmä hiki.

— Näitte siis hänet?

— Näin, sanoi kreivi toisen kerran.

— Te kerrotte kamalia asioita minulle, te tahdotte saada minut uskomaan jotakin helvetillistä. Mitä, isäni talossa, omassa huoneessani, sairaskuoleman viruessanikin koetetaan minut surmata? Menkää, te kiusaatte omaatuntoani, pilkkaatte taivaallista hyvyyttä! Se ei voi olla mahdollista, se ei ole totta!

— Oletteko te ensimmäinen, johon tämä isku osuu? Ettekö ole nähnyt herra Saint-Méranin, rouva Saint-Méranin, Barrois'n kuolevan? Ettekö olisi nähnyt herra Noirtier'n kuolevan, ellei hän totuttautumalla vuosien kuluessa myrkkyyden olisi voinut vastustaa sen vaikutusta?

— Hyvä Jumala, sanoi Valentine, — siis sen vuoksi isoisäni on kuukauden ajan vaatinut minua juomaan samoja lääkkeitä kuin hänkin.

— Ja tämä lääke maistuu karvaalta niin kuin puoliksi kuivuneen appelsiinin kuori? kysyi Monte-Cristo.

— Niin maistuu.

— Silloin kaikki selviää, sanoi Monte-Cristo. — Hänkin tietää, että täällä myrkytetään ja tietää kuka myrkyttää. Hän on turvannut teidät, rakkaan lapsensa, myrkkyä vastaan, ja myrkyn voima taittui, kun ruumiinne oli siihen vähitellen tottunut. Sen vuoksi te vielä elätte, mitä ihmettä en voisi muuten selittää, sillä neljä päivää sitten saitte myrkkyä, joka tavallisesti heti surmaa.

— Mutta kuka on tuo murhaaja, tuo myrkyttäjä?

— Nyt kysyn vuorostani: Ettekö koskaan yöllä ole nähnyt kenenkään tulevan huoneeseen?

— Olen kyllä. Toisinaan olen nähnyt varjojen liikkuvan, lähestyvän, loittonevan ja katoavan, mutta pidin niitä kuumenäkyinä, ja kun te äsken tulitte sisään, en pitkään aikaan tietänyt, olinko kuumeessa vai näinkö unta.

— Ette siis tiedä, kuka tahtoo teidät surmata?

— En, sanoi Valentine. — Miksi kukaan tahtoi surmata minut?

— Kohta saatte hänet nähdä, sanoi Monte-Cristo kuulostellen.

— Millä tavoin? kysyi Valentine katsoen kauhuissaan ympärilleen.

— Tänä iltana ei teillä ole kuumetta ettekä houraile, tänä iltana olette aivan valveillanne; kohta kello on kaksitoista, ja sinä hetkenä murhaajat liikkuvat.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala! sanoi Valentine kuivaten hikeä otsaltaan.

Kello löi kaksitoista hitaasti ja juhlallisesti, ja jokainen lyönti osui aivan kuin vasaranisku nuoren tytön sydämeen.

— Valentine, jatkoi kreivi, — ponnistakaa kaikki voimanne, hillitkää sydäntänne, pysäyttäkää äänenne kurkkuunne, teeskennelkää unta, ja te saatte nähdä, te saatte nähdä!

Valentine tarttui kreivin käteen.

— Olen kuulevinani askelten ääntä, sanoi hän, — lähtekää.

— Hyvästi, tai oikeammin sanoen näkemiin, lausui kreivi.

Ja hymyillen niin surullisesti ja isällisesti, että tytössä heräsi syvä kiitollisuus, hän meni varpaillaan kirjakaapin ovelle.

Hän kääntyi, ennen kuin sen sulki, ja sanoi:

— Ei liikettäkään, ei sanaakaan, muuten teidät ehkä surmataan, ennen kuin ehdin tulla apuun.

Lausuttuaan tämän kamalan varoituksen kreivi katosi ovesta, joka hiljaa sulkeutui hänen jäljestään.

## 101. Myrkyttäjä

Valentine jäi yksin.

Kaksi kelloa, jotka kävivät hiukan jäljessä Saint-Philippe-du-Roulen kellosta, löi eri tahoilla keskiyönlyöntinsä.

Kaukaa kuului rattaiden kolinaa, mutta muuten oli kaikki hiljaista.

Silloin Valentinen huomio kohdistui kokonaan huoneessa olevaan kelloon, jossa oli sekuntiviisari.

Hän alkoi laskea sekunteja ja huomasi, että ne olivat puolta hitaammat kuin hänen sydämensä sykintä. Mutta vielä hän epäili. Viaton Valentine ei voinut kuvitellakaan, että kukaan toivoi hänen kuolemaansa. Miksi? Missä tarkoituksessa? Mitä pahaa hän oli tehnyt, kun oli saanut itselleen vihamiehen?

Ei tarvinnut pelätäkään, että hän olisi nukahtanut.

Yksi ainoa ajatus, kamala ajatus, jännitti hänen mieltään. Maailmassa oli olento, joka oli aikonut surmata hänet ja aikoi vieläkin.

Jos tämä ihminen nähdessään, ettei myrkystä ollutkaan apua, käyttäisikin nyt tikaria, niin kuin Monte-Cristo oli vihjaissut! Ellei kreivi ennättäisikään apuun! Oliko hänen viimeinen hetkensä nyt tullut! Eikö hän enää saisikaan nähdä Morrelia!

Tämä ajatus sai hänet kalpenemaan ja pani kylmän hien valumaan pitkin hänen ruumistaan. Hänen teki mielensä tarttua soittokellon nuoraan ja huutaa apua.

Mutta hän oli näkevinään kirjakaapin oven läpi kreivin silmät, ja hän muisti asioita, joita ajatellessaan

hän kysyi itseltään, voiko syvä kiitollisuus koskaan hälventää sitä tuskallista vaikutusta, jonka kreivin tunkeileva ystävyys oli saanut aikaan.

Kaksikymmentä minuuttia, pitkää kuin ikuisuus, kului, sitten vielä kymmenen minuuttia. Kello, joka sekuntia ennen alkoi surista, löi heleällä äänellä. Samassa kuului kirjakaapista heikkoa raaputusta. Kreivi ilmaisi valvovansa ja kehotti Valentineakin valvomaan.

Vastaiselta puolelta, Edouardin huoneen puolelta, Valentine oli kuulevinaan lattialaattojen ratinaa. Hän kuunteli henkeään pidättäen, niin että oli vähällä tukehtua. Oven ripa vingahti hiukan, ja ovi kääntyi saranoillaan.

Valentine oli noussut käsivartensa nojaan, hän painautui kiireesti vuoteelleen ja peitti käsivarrellaan kasvonsa. Hän odotti vapisten, levottomana, hirveä kauhu sydämessään.

Joku lähestyi vuodetta ja siirsi sen verhoja syrjään.

Valentine ponnisti kaiken voimansa ja alkoi hengittää tasaisesti niin kuin rauhallisesti nukkuva ihminen tekee.

— Valentine! sanoi ääni aivan hiljaa.

Nuori tyttö värisi sydänjuuriaan myöten, mutta ei vastannut.

— Valentine! lausui sama ääni uudelleen.

Sama äänettömyys. Valentine oli luvannut olla nukkuvinaan sikeästi.

Sitten oli kaikki hiljaista. Mutta hetken kuluttua Valentine kuuli heikon äänen, kun kaadettiin nestettä lasiin, jonka hän juuri äsken oli tyhjentänyt.

Silloin hän uskalsi käsivartensa suojassa raottaa silmiään.

Nainen, yllään valkoinen yöpuku, kaatoi hänen lasiinsa pullosta nestettä. Valentine teki silloin ehkä jonkin pienen liikkeen tai pidätti hengitystään, sillä nainen kääntyi levottomana hänen puoleensa tarkastamaan, nukkuiko hän todellakin. Se oli rouva Villefort.

Kun Valentine tunsu äitipuolensa, alkoi hän vapista niin kovasti, että se tuntui vuoteessakin.

Rouva Villefort siirtyi silloin heti seinän suojaan ja vuoteen verhojen takaa piti ääneti silmällä Valentinien pienintäkin liikettä.

Nuori tyttö muisti Monte-Criston kamalat sanat. Hän oli näkevinään naisen toisessa kädessä pitkän ja terävän tikarin. Hän ponnisti silloin viimeisetkin voimansa ja koetti sulkea silmänsä, mutta tämän arimman aistimme herkin toiminta, joka tavallisissa oloissa on niin perin yksinkertainen, tuntui tällä hetkellä melkein mahdottomalta.

Kun kaikki oli hiljaista ja Valentine taas hengitti tasaisesti, oli rouva Villefort vakuutettu siitä, että tyttö nukkui. Hän ojensi uudelleen kätensä ja pysytellen vuoteen pääpuolen verhojen suojassa puoliksi piilossa hän tyhjensi loput pullosta Valentinien lasiin.

Sitten hän vetäytyi pois, eikä pieninkään ääni ilmaissut Valentinelle, että hän oli lähtenyt.

Tyttö oli vain nähnyt käsivarren katoavan, ei muuta, viisikolmattavuotiaan nuoren, kauniin naisen pyöreän, siromuotoisen käden, joka oli kaatanut myrkkyä.

Mahdotonta on kuvailla, mitä Valentine tunsu sinä puolentoista minuutin aikana, jonka rouva Villefort viipyi hänen huoneessaan.

Kirjakaapista kuuluva raapaisu havahdutti nuoren tytön herpaantumisesta.

Hän kohotti vaivalloisesti päätään.

Ovi aukeni uudelleen hiljaa, ja Monte-Cristo astui sisään.

— No, kysyi kreivi, — epäilettekö vieläkin?

— Hyvä Jumala! sopersi nuori tyttö.

— Näittekö hänet?

— Näin.

— Ja tunsitteko hänet?

Valentine huokasi syvään.

— Tunsin, sanoi hän, — enkä kuitenkaan voi sitä uskoa.

— Tahdotte siis mielummin kuolla ja surmata Maximilieninkin...!

— Hyvä Jumala! huudahti nuori tyttö melkein suunniltaan tuskasta, — enkö siis voi lähteä talosta, paeta...?

— Valentine, se käsi, joka teitä tavoittelee, osuu teihin, olette missä tahansa. Kullan avulla voidaan lahjoa palvelijanne, ja kuolema voi yllättää teidät monessa muodossa, lähdevedessä tai puusta poimimassanne hedelmässä.

— Mutta sanoittehan, että isoisäni varokeino on turvannut minut myrkkyyä vastaan.

— Yhtä myrkkyyä vastaan, kun sitä ei käytetä liian suurin annoksin. Tarvitsee vain muuttaa myrkkyyä ja lisätä annoksia.

Hän otti lasin ja kostutti sen sisällyksellä huuliaan.

— Ja katsokaahan, se on jo tapahtunut. Teitä ei enää myrkytetä brusiinilla, vaan aivan tavallisella unijuomalla. Tunnen alkoholin maun, johon myrkkyy on liuotettu. Jos olisitte juonut sen, mitä rouva Villefort on tähän kaatanut, niin Valentine, Valentine, olisitte kuollut!

— Hyvä Jumala! huudahti nuori tyttö, — miksi minua tällä tavoin vainotaan?

— Oletteko niin hyvä, niin lempeä, niin tietämätön kaikesta pahasta, ettette ole ymmärtänyt syytä?

— Olen, sanoi nuori tyttö, — enhän ole koskaan tehnyt hänelle mitään pahaa.

— Mutta te olette rikas, Valentine, teillä on kahdensadantuhannen frangin vuotuiset tulot, ja nämä kaksisataatuhatta riistätte hänen pojaltaan.

— Kuinka niin? Eihän minun rikkauteni ole hänen, minähän olen sen saanut äidiltäni ja isovanhemmiltani.

— Olette kyllä, ja siksi herra ja rouva Saint-Méranin täytyikin kuolla, jotta saisitte periä heidät, siksi herra Noirtier tuomittiin kuolemaan heti, kun hän oli tehnyt teidät perillisekseen, ja siksi teidän vuorostanne täytyy kuolla, Valentine, jotta isänne saisi periä teidät ja jotta veljenne, hänen ainoa perillisensä, vuorostaan perisi isänne.

— Edouard, lapsiparka, hänenkö tähtensä kaikki nämä rikokset tehdään?

— Ymmärrätte siis vihdoinkin.

— Hyvä Jumala, kun hän vain ei saisi kärsiä tämän kaiken tähden.

— Te olette enkeli, Valentine.

— Isoisääni ei siis enää aiotakaan surmata?

— Koska teidän kuoltuanne hänen rikkautensa joutuu veljellenne — ellei isoisänne tee häntä perinnöttömäksi —, on arveltu, että tämä rikos oikeastaan on tarpeeton ja sellaisenaan siis sitäkin vaarallisempi.

— Ja naisenko aivoissa tällainen tuuma on voinut syntyä! Hyvä Jumala, hyvä Jumala!

— Muistatteko Perugian majatalon lehtimajan? Muistatteko ruskeapukuista miestä, jolta äitipuolenne tiedusteli *aqua tofanasta*? Silloin tuo helvetillinen tuuma heräsi hänen aivoissaan.

— Jos asian laita todellakin on niin, sanoi nuori tyttö purskahtaen itkuun, olen kuolemaan tuomittu.

— Ette, Valentine, ette, sillä minä olen edeltäpäin aavistanut kaiken. Vihollisemme on voitettu, koska hänet tunnemme ja tiedämme. Te saatte elää, Valentine, elää rakastaaksenne ja saadaksenne rakkautta, tullaksenne onnelliseksi ja tehdäksenne jalon miehen onnelliseksi. Mutta voidaksenne elää täytyy teidän ehdottomasti luottaa minuun.

— Määrätkää, mitä minun tulee tehdä.

— Teidän tulee sokeasti nauttia kaikkea sitä, mitä minä teille annan.

— Jumala on todistajani, että jos olisin yksin, mielummin kuolisin, huudahti Valentine.

— Ette saa puhua tästä kenellekään, ette isällennekään.

— Eihän isäni ole osallisena tässä kamalassa liitossa, eihän? sanoi nuori tyttö pannen kätensä ristiin.

— Ei, ja kuitenkin isänne, joka on tottunut käsittelemään oikeusasioita, varmaankin aavistaa, että nämä monet kuolemantapaukset eivät ole luonnollisia. Teidän isänne olisi pitänyt suojata teitä, hänen olisi pitänyt olla äsken minun paikallani, hänen olisi jo pitänyt tyhjentää tuo lasi, hänen olisi jo tullut nousta murhaajaa vastaan. Kummitus kummitusta vastaan, mutisi hän lopettaen lauseensa.

— Teen kaiken jäädäkseni elämään, sanoi Valentine, — sillä maailmassa on kaksi olentoa, joille kuolemani voisi tuottaa kuoleman: isoisäni ja Maximilien!

— Minä vartioin ja suojaan heitä, niin kuin olen teitä suojannut.

— Määrätkää siis mitä minun pitää tehdä, sanoi Valentine. Sitten hän lisäsi hiljaa: — Hyvä Jumala, hyvä Jumala, miten minun käy?

— Käy teidän kuinka tahansa, Valentine, niin älkää kauhistuko. Jos kärsitte, jos kadotatte näköne, kuulonne, tuntonne, niin älkää pelätkö. Jos heräätte tietämättä missä olette, niin älkää pelätkö, vaikka herätessänne olisittekin hautaholvissa ja arkkuun suljettuna. Rauhoittakaa silloin mieltänne ja sanokaa itsellenne: Tällä hetkellä ystävä, isä, joka tahtoo tehdä minut ja Maximilienin onnelliseksi, suojaa meitä.

— Oi, kuinka kauheita tapahtumia ennustatte!

— Valentine, tahdotteko mielummin antaa äitipuolenne ilmi?

— Mieluummin kuolen sata kertaa, niin, kuolen!

— Ei, te ette kuole, ja tapahtukoon teille mitä tahansa, niin luvatakseni, ettette valita, vaan toivotte.

— Ajattelen Maximilienia.

— Olette minun rakas tyttäreni, Valentine, minä yksin voin teidät pelastaa ja minä pelastan.

Valentine pani kauhun vallassa kätensä ristiin, sillä hän tunsu tarvetta turvautua tänä hetkenä Jumalan apuun, ja nousi polvilleen rukoilemaan sopertaen katkonaisia sanoja. Hän unohti, ettei hänen valkoisten olkapäitensä suojana ollut muuta kuin pitkä tukka ja että hänen sydämensä sykkinnän huomasi yöpuvun hienojen pitsien läpi.

Kreivi laski hiljaa kätensä nuoren tytön käsivarrelle, veti samettisen peitteen kaulaan asti ja sanoi isällisesti hymyillen:

— Tyttäreni, luottakaa minun uskollisuuteeni yhtä lujasti kuin Jumalan hyvyteen ja Maximilienin rakkauteen.

Valentine loi häneen kiitollisen katseen, kuin lapsi, joka oli uskottu kreivin huostaan. Kreivi otti liivinsä taskusta smaragdirasian, avasi sen kultakannen ja pudotti Valentineen oikeaan käteen herneenkokoisen pillerin.

Valentine otti sen toiseen käteensä ja katsoi odottavasti kreiviin; hän näki, miten tämän pelkäämättömän suojelijan kasvoilla oli majesteettiuden ja jumalaisen voiman kirkkaus. Katseellaan Valentine kysyi häneltä.

— Niin, vastasi kreivi.

Valentine pisti pillerin suuhunsa ja nieli sen.

— Ja nyt näkemiin, lapseni, sanoi kreivi, — koetan nukkua, sillä nyt olette pelastettu.

— Menkää, sanoi Valentine. — Tapahtukoon minulle mitä tahansa, niin lupaan olla pelkäämättä.

Monte-Cristo katsoi kauan nuoreen tyttöön, joka vähitellen vaipui uneen hänen antamansa unilääkkeen vaikutuksesta.

Sitten hän otti lasin, kaatoi siitä kaksi kolmannesta uuniin, ikään kuin Valentine olisi juonut siitä, ja laski sen takaisin yöpöydälle. Sitten hän meni kirjakaapin luo ja loi ennen poistumistaan viimeisen katseen Valentineen, joka nukkui luottavaisena ja puhtaana kuin enkeli Jumalan jalkojen juuressa.

Yölamppu paloi yhä Valentinen huoneen uuninreunustalla kuluttaen viimeisiä öljypisaroiita, jotka vielä uiskentelivat veden pinnalla. Jo alkoi punertava kehä ilmestyä alabasterikupuun, jo alkoi lepattava liekki hiljaa räiskyen lennättää kipinöitä, noita viimeisiä kuolemankamppailun merkkejä, joita usein on verrattu ihmisen elämän sammumiseen. Himmeä ja kaamea valo teki ikkunaverhot ja vuoteen liinavaatteet opaalinväriseksi.

Kadulta ei kuulunut mitään ääntä, ja hiljaisuus huoneessa oli kammottava. Edouardin huoneen ovi aukeni, ja pää, jonka jo aikaisemmin olemme nähneet, kuvastui vastapäätä olevaan peiliin. Rouva Villefort tuli katsomaan, minkä vaikutuksen hänen juomansa oli saanut aikaan.

Hän seisahtui kynnykselle ja kuunteli lampun rätinää. Sitten hän lähestyi hiljaa Valentineen yöpöytää nähdäkseen, oliko hänen lasinsa tyhjä. Siinä oli vielä osa jäljellä, niin kuin olemme maininneet. Rouva Villefort meni tyhjentämään sen uuniin ja sekoitti tuhkaa, jotta neste pikemmin haihtuisi; sitten hän huuhtoi huolellisesti kristallilasin, kuivasi sen omalla nenäliinallaan ja laski sen yöpöydälle.

Jos joku tänä hetkenä olisi voinut katsoa huoneeseen, olisi hän nähnyt, kuinka vaikeata rouva Villefort'in oli mennä Valentineen luokse ja katsoa häneen. Kaamea valo, hiljaisuus, yön kamala runollisuus varmaankin liittyi hänen omantuntonsa hirvittävään mielikuvitukseen. Myrkyttäjä pelkäsi uhriaan. Lopulta hän rohkaisi mielensä, veti verhon syrjään, nojasi vuoteen pääpuoleen ja katsoi Valentineen.

Nuori tyttö ei enää hengittänyt. Hänen hiukan raollaan olevasta suustaan ei tullut henkäystä, joka olisi ilmaissut, että elämä hänessä vielä jatkui. Hänen kalpeat huulensa olivat lakanneet värjäjästä, silmien ympäritys oli sininen, ja luomet näyttivät valkoisemmilta siltä kohtaa, missä valkuainen yhtyi silmäkuopan reunaan. Mustat silmäripset varjostivat vahankeltaista ihoa.

Rouva Villefort katseli näitä kasvoja, joissa vielä liikkumattominakin oli suloinen ilme. Sitten hän kävi rohkeammaksi, nosti peitettä ja tunnusteli nuoren tytön sydäntä.

Se ei sykkinyt.

Hän tunsu ainoastaan oman kätensä valtimon sykkinnän. Väristen hän veti kätensä pois.

Valentineen käsivarsi, joka riippui vuoteen ulkopuolella, oli olkapäästä kyynärpäähän kuin Germain Pilonin sulottaren käsivarren mukaan valettu, mutta kyynärvarsi oli suonenvedosta hiukan vääntynyt, kaunismuotoinen ranne nojasi vuoteen mahonkisivua vastaan, ja sormet olivat harallaan. Kynnenjuuri oli sinertävä.

Rouva Villefort'in ei enää tarvinnut epäillä. Kaikki oli loppunut, hänen viimeinen kamala tekonsa oli täytetty.

Myrkyttäjällä ei ollut enää mitään tehtävää tässä huoneessa. Hän peräytyi niin varovaisesti, että huomasi hänen pelkäävän askeltensa ääntä, mutta peräytyessään hän vielä piti verhoa korkealla katsellen nauttien kuolemaa, jolla on vastustamaton tenhovoima, niin kauan kuin se ei vielä ole mädännystä, vaan ainoastaan liikkumattomuutta.

Hetket vierivät. Rouva Villefort ei voinut päästää käsistään verhoa, vaan piti sitä aivan kuin ruumispeitettä Valentineen pään yläpuolella. Hän oli vaipunut mietiskelyyn. Rikollisen mietiskelyn täytyy olla omantunnonvaivoja.

Silloin yölamppu alkoi rätistä kovemmin.

Kuullessaan tämän äänen rouva Villefort vavahti ja laski verhon alas. Samassa yölamppu sammui ja huone peittyi kamalaan pimeyteen.

Keskellä tätä pimeyttä kello löi puoli viisi.

Myrkyttäjä, johon nämä peräkkäin seuraavat mielenliikutukset olivat vaikuttaneet tärisyttävästi, meni hapuillen huoneeseensa, ja tuskan hiki valui hänen kasvoiltaan.

Pimeyttä jatkui vielä kaksi tuntia.

Vähitellen valo alkoi kajastaa huoneeseen sälesuojuksien läpi. Se kirkastui hiljalleen ja antoi esineille värin ja muodon.

Sairaanhoitajattaren yskäys kuului portailta, hän tuli Valentineen luokse kädessään.

Isä tai rakastaja olisi heti ensi hetkellä huomannut, että Valentine oli kuollut, mutta tämä palkkalainen luuli hänen vain nukkuvan.

— Hyvä, sanoi hän, — hän on juonut lääkkeen yöllä. Lasissa on vielä hiukan jäljelläkin.

Sitten hän meni lieden luo, sytytti tulen, istahti nojatuoliinsa, ja vaikka hän vasta hiljattain oli noussut vuoteesta, käytti hän hyväkseen Valentinen unta nukahtaakseen hetkisen.

Kello löi kahdeksan.

Silloin hän alkoi ihmetellä nuoren tytön raskasta unta, kauhistui nähdessään vuoteen ulkopuolella riippuvan käsivarren, jota nukkuja ei ollut nostanut vuoteeseen, lähestyi vuodetta ja näki vasta silloin Valentine kalpeat huulet ja liikkumattoman rinnan.

Hän aikoi nostaa käsivarren vuoteeseen, mutta se totteli niin jäykästi, että sairaanhoitajatar heti ymmärsi, mitä se merkitsi.

Hän kirkaisi kamalasti.

— Auttakaa, auttakaa!

— Mitä, auttakaa? vastasi portaiden juurelta tohtori Avrignyn ääni.

Tähän aikaan oli lääkärin tapana tulla.

— Kuka apua tarvitsee? huusi Villefort tullen äkkiä työhuoneestaan. — Ettekö kuullut avunhuutoa, tohtori?

— Kuulin, kuulin, vastasi Avrigny, — menkäämme heti paikalla Valentine huoneeseen.

Mutta ennen kuin lääkäri ja isä olivat ennättäneet astua sisään, olivat jo samassa kerroksessa, toisissa huoneissa tai käytävissä olleet palvelijat rientäneet huoneeseen, ja nähdessään Valentine kalpeana ja liikkumattomana vuoteellaan he nostivat kätensä taivasta kohden ja hoipertelivat pois aivan kuin heitä olisi pyörryttänyt.

— Kutsukaa rouva Villefort tänne! Herättäkää rouva Villefort! huusi kuninkaallinen prokuraattori huoneen ovelta, jonne hän ei näyttänyt uskaltavan mennä.

Mutta sen sijaan että palvelijat olisivat vastanneet, he katsoivatkin tohtoriin, joka oli astunut huoneeseen, juossut Valentine luo ja kohottanut hänet käsivarsilleen.

— Tämäkin vielä...! mutisi hän laskien hänet alas. — Jumala, hyvä Jumala, milloin sinä väsyit?

Villefort syöksyi nyt huoneeseen.

— Mitä sanottekaan! huudahti hän kohottaen molemmat kätensä taivasta kohden. — Tohtori...! Tohtori...!

— Minä sanon, että Valentine on kuollut! sanoi tohtori juhlallisesti, ja tämä juhlallisuus vaikutti pelottavasti.

Villefort lysähti Valentine vuoteelle.

Tohtorin sanat ja isän huudahdukset kuullessaan palvelijat pakenivat; he riensivät portaita alas ja käytäviä pitkin, sitten kuului pihalta suurta hälinää, sen jälkeen kaikki oli hiljaista. Joka ainoa palvelija oli lähtenyt kirotusta talosta.

Tällä hetkellä rouva Villefort, pistäen toista kättään aamupukunsa hihaan, nosti oviverhoa. Hän pysähtyi hetkiseksi kynnykselle, näytti tarkastavan läsnäolijoita ja koetti pusertaa kyyneliä silmistään.

Äkkiä hän astui askelen eteenpäin tai oikeammin sanoen hyökkäsi pöytää kohden.

Hän näki Avrignyn kumartuvan uteliaana yöpöytää kohden ja ottavan lasin, jonka hän varmasti muisti tyhjentyneensä yöllä.

Lasissa oli kolmasosa juomasta jäljellä, aivan samoin kuin oli ollut silloin, kun hän sen oli tyhjentänyt pesään.

Jos Valentine haamu olisi noussut myrkyttäjän eteen, ei se olisi tehnyt tärisevämpää vaikutusta.



Väri oli sama kuin siinä juomassa, jonka hän oli kaatanut Valentine lasiin ja jonka Valentine oli juonut. Se oli myrkyä, josta Avrigny ei voinut erehtyä ja jota hän nyt juuri tarkasti. Jumala oli varmaankin tehnyt tämän ihmeen, jotta murhaajan varokeinoista huolimatta jäisi jälkiä, todistuskappale, ilmiantaja.

Rouva Villefort'in seistessä liikkumattomana paikallaan kuin kauhun kuvapatsas, Villefort'in kätkiessä kasvonsa vainajan vuoteen liinoin näkemättä ja kuulematta mitään siitä, mitä ympärillä tapahtui, Avrigny lähestyi ikkunaa tarkastaakseen lähemmin lasin sisällystä ja maisteli juomaa kastaen sormensa siihen.

— Ah, mutisi hän, — tällä kertaa se ei olekaan enää brusiinia.  
Katsokaamme, mitä tämä on!

Hän juoksi Valentine huoneessa olevan kaapin luo, joka oli muutettu lääkekaapiksi, otti pienestä hopearasiasta pullon, jossa oli rikkihappoa, tiputti muutaman pisaran opaalinväriseen nesteeseen, joka heti muuttui veripunaiseksi.

— Ah! huudahti Avrigny tuomarina kauhistuen ja tiedemiehenä riemastuen, kun ongelma selvisi.

Rouva Villefort tunsu hetkisen olevansa pyörtymäisillään, hänen silmänsä iskivät tulta, sitten hohde sammui, hän etsi horjuen ovea ja katosi.

Vähän ajan päästä kuului, miten joku kaatui permannelle.

Mutta kukaan ei kiinnittänyt siihen huomiota. Sairaanhoitajatar katseli kemiallista analyysia, Villefort oli vielä aivan herpaantunut.

Vain Avrigny oli pitänyt silmällä rouva Villefort'ia ja huomannut hänen äkillisen lähtönsä. Hän nosti Valentine huoneen oviverhoa ja näki Edouardin huoneen läpi rouva Villefort'in huoneeseen, jossa tämä liikkumattomana virui lattialla.

— Menkää auttamaan rouva Villefort'ia, sanoi hän sairaanhoitajattarelle, — rouva Villefort voi pahoin.

— Mutta neiti Valentine? sopersi tämä.

— Neiti Valentine ei enää kaipaa apua, sanoi Avrigny, — neiti Valentinehan on kuollut.

— Kuollut, kuollut! huokasi Villefort surunpuuskan vallassa, joka oli sitä sydäntäsärkevämpi, kun tämä raudankova sydän ensi kertaa tunsu todellista surua.

— Kuollut! Niinkö sanoitte? huudahti kolmas ääni. — Kuka sanoo, että Valentine on kuollut?

Molemmat miehet kääntyivät ja näkivät Morrelin seisovan kynnyksellä kalpeana, pelottavana.

Näin oli tapahtunut:

Morrel oli tavalliseen aikaan tullut taloon sivuovesta mennäkseen Noirtier'n luokse. Ovi oli auki. Hänen ei siis tarvinnut soittaa, hän astui sisään. Hän odotti hetkisen eteisessä toivoen näkevänsä jonkun palvelijan, joka veisi hänet herra Noirtier'n huoneeseen.

Mutta ketään ei tullut, kaikki palvelijathan olivat lähteneet talosta.

Morrelilla ei tänä päivänä ollut mitään erikoista syytä olla levoton. Monte-Cristo oli luvannut hänelle, että Valentine jää eloon, ja tähän asti hän oli pitänyt tarkkaan lupauksensa. Joka ilta kreivi oli antanut hänelle hyviä tietoja, jotka herra Noirtier seuraavana aamuna oli todistanut oikeiksi.

Mutta tämä hiljaisuus tuntui hänestä kummalliselta. Hän huusi jotakuta tulemaan, huusi kerran vielä. Kaikki oli hiljaista.

Silloin hän päätti lähteä omin päin Noirtier'ta tapaamaan.

Noirtier'n ovi oli auki niin kuin kaikki muutkin ovet.

Hän näki ensimmäiseksi vanhuksen tuolissaan tavallisella paikallaan. Tämän tuijottavat silmät näyttivät kuvastavan sisäistä kauhua, ja sitä ilmaisivat myös hänen kalmankalpeat kasvonsa.

— Miten voitte? kysyi nuori mies tuntien jonkinlaista ahdistusta rinnassaan.

Mutta kauhu vanhuksen silmissä näytti vain lisääntyvän.

— Jotakin tärkeää on mielessänne, jatkoi Morrel. — Tarvitsette varmaankin jotakin. Kutsunko jonkun palvelijan tänne?

— Kutsukaa, ilmaisi Noirtier.

Morrel tarttui kellonnuoraan ja veti, mutta vetipä hän kuinka paljon tahansa, ketään ei tullut.

Hän kääntyi Noirtier'n puoleen. Vanhuksen tuska kasvoi.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala! sanoi Morrel. — Miksi ei kukaan tule? Onko joku talossa sairastunut? Valentine! Valentine!...

— Niin, niin! ilmaisi Noirtier.

Maximilien ei saanut sanaakaan suustaan, hän horjui ja hänen täytyi tarttua seinälaudoitukseen pysyäkseen pystyssä. Sitten hän ojensi kätensä ovea kohden.

— Niin, niin, niin! jatkoi vanhus.

Minuutissa oli nuori mies kulkenut usean huoneen läpi, jotka olivat tyhjinä niin kuin kaikki muutkin talon suojat, ja saapui Valentinen huoneeseen.

Hänen ei tarvinnut avata ovea, se oli selkoselällään.

Ensimmäiseksi hän kuuli nyyhkytyksiä. Hän näki mustapukuisen olennon polvillaan valkoisten verhojen keskellä. Pelko, kamala pelko naulitsi hänet kynnykselle.

Silloin hän kuuli äänen sanovan: Valentine on kuollut, ja toisen äänen kaikuna vastaavan siihen:

— Kuollut! Kuollut!

### 103. Maximilien

Villefort nousi melkein häveten sitä, että joku oli nähnyt hänet surun vallassa.

Hänen kamala virkansa, jota hän oli hoitanut kaksikymmentäviisi vuotta, oli tehnyt hänestä luonnottoman ihmisen, tavallista ihmistä suuremman tai pienemmän.

Hänen katseensa harhaili hetkisen ja kiintyi sitten Morreliin.

— Kuka te olette, sanoi hän, — kun unohdatte, ettei tällä tavoin saa astua taloon, missä kuolema asuu? Menkää pois! Menkää!

Mutta Morrel pysyi liikkumattomana. Hän ei voinut irroittaa silmiään vuoteesta ja sillä lepäävästä kalpeasta olennosta.

— Menkää, kuuletteko! huusi Villefort, ja Avrigny lähestyi ajaakseen hänkin Morrelin pois.

Morrel tuijotti ruumiiseen, noihin kahteen mieheen, huoneeseen, näytti hetkisen epäröivän, avasi suunsa, mutta ei voinut sanoa sanaakaan, vaikka kamalien ajatusten virta täyttikin hänen aivonsa. Hän kääntyi lähtemään ja repi molemmin käsin tukkaansa. Villefort ja Avrigny joutuivat hetkeksi omista ajatuksistaan syrjään ja katsoivat toisiinsa aivan kuin olisivat tahtoneet sanoa:

— Hän on hullu!

Mutta ennen kuin viisi minuuttia oli kulunut umpeen, narisivat portaat raskaan painon alla, ja Morrel kantoi ylikuonnollisilla voimillaan Noirtier'ta tuolineen päivineen talon alakerrasta toiseen kerrokseen.

Kauheata oli katsella Noirtier'n kasvoja Morrelin työntäessä hänen tuoliaan Valentineen vuoteen luo; äly käytti kaiken voimansa, ja katse kuvasti kaiken, mitä muut aistimet eivät voineet ilmaista.

Nämä kalpeat kasvot ja leimuavat silmät vaikuttivat Villefort'iin pelottavan ilmestyksen tavoin.

Joka kerta, kun hän oli joutunut tekemisiin isänsä kanssa, oli jotakin kamalaa tapahtunut.

— Katsokaa, mitä he ovat tehneet! huusi Morrel toinen käsi Noirtier'n tuolin selkänojalla ja osoittaen toisella Valentinea. — Katsokaa, isä, katsokaa!

Villefort peräytyi askelen ja katseli kummastellen hänelle melkein outoa nuorta miestä, joka sanoi

Noirtier'ta isäkseen.

Vanhuksen koko sielu näytti tänä hetkenä siirtyneen silmiin, jotka alkoivat veristää; sitten hänen kaulasuonensa paisuivat, halvaantuneelle tyyppillinen sinerrys peitti hänen kaulansa, poskensa ja ohimonsa. Vihlova kirkaisu tuntui tunkeutuvan jokaisesta huokosesta ja oli kamala mykkyydessään, sydäntäsärkevä sanattomuudessaan.

Avrigny riensi vanhuksen luo ja antoi hänen hengittää voimakasta rauhoittavaa ainetta.

— Minulta kysytään, kuka olen, ja mikä oikeus minulla on olla täällä! huudahti Morrel tarttuen halvaantuneen käteen. — Tehän sen tiedätte, sanokaa se heille, sanokaa!

Ja nuoren miehen ääni sortui nyyhkytyksiin.

Vanhuksen rinta nousi läähättäen. Näytti siltä kuin hän olisi ollut kuolinkouristuksissa. Mutta lopulta alkoivat kynelet virrata hänen silmistään. Hän oli siinä suhteessa onnellisempi Maximilienia, tämä kun nyyhkytti voimatta itkeä.

— Sanokaa, jatkoi Morrel tukahtuneella äänellä, — sanokaa, että olin hänen sulhasensa! Sanokaa, että hän oli minun ystäväni, ainoa rakkauteni maan päällä. Sanokaa, sanokaa, että hänen ruumiinsa kuuluu minulle!

Ja nuori mies lysähti polvilleen vuoteen viereen ja hänen sormensa takertuivat suonenvedontapaisesti siihen.

Tämä tuska teki niin valtavan vaikutuksen, että Avrigny kääntyi pois päin salatakseen mielenliikutustaan, ja Villefort ojensi kätensä nuorelle miehelle vaatimatta mitään lisäselityksiä: tiedämme, että salaperäinen voima pakottaa meidät lähestymään niitä, jotka ovat rakastaneet suremiamme olentoja.

Mutta Morrel ei nähnyt mitään. Hän oli tarttunut Valentineen kylmään käteen, ja kun hän ei voinut itkeä, puri hän peitettä tuskasta karjuen.

Vähään aikaan ei huoneessa kuulunut muuta kuin nyyhkytyksiä, kirouksia ja rukouksia. Ja tämän kaiken yli kuului käheä ja sydäntävihlova hengitys, joka tuntui joka henkäisyllä katkovan niitä siteitä, mitkä vielä pitivät elossa Noirtier'n ruumista.

Villefort, joka parhaiten osasi itsensä hillitä, sanoi Maximilienille:

— Te rakastitte Valentinea, niinhän sanoitte. Olitte hänen sulhasensa. En tiennyt tästä rakkaudesta enkä kihlauksesta, ja kuitenkin minä hänen isänään annan sen anteeksi, sillä huomaan, että surunne on suuri, puhdas ja todellinen. Minunkin suruni on niin suuri, että rinnassani ei ole tilaa suuttumukselle. Mutta näettehän: enkeli, jonka toivoitte saavanne omaksenne, on jättänyt tämän maan. Hän ei enää välitä ihmisten ihailusta, sillä nyt hän palvelee Herraa. Sanokaa siis jäähyväiset hänen ruumiilleen. Tarttukaa viimeinen kerta käteen, jonka toivoitte saavanne omaksenne, ja erotkaa hänestä ainiaaksi. Valentine ei kaipaa nyt enää ketään muuta kuin pappia, joka hänen ruumiinsa siunaa.

— Erehdytte, sanoi Morrel ja nousi polvilleen tuntiessaan sydämessään entistä vihlovamman tuskan, — erehdytte, Valentine ei kaipaa ainoastaan pappia, vaan kostajaakin. Herra Villefort, lähettäkää noutamaan pappia, minä olen kostaja.

— Mitä sillä tarkoitatte? kysyi Villefort vapisten.

— Tarkoiton sitä, että teissä on kaksi ihmistä, sanoi Morrel. — Isä on jo kylliksi itkenyt, kuninkaallinen prokuraattori aloittakoon nyt tehtävänsä.

Noirtier'n silmät iskivät tulta, Avrigny tuli lähemmäksi.

— Herra prokuraattori, sanoi nuori mies ymmärtäen, mitä läsnäolijoiden mielessä liikkui, — tiedän mitä sanon, ja te tiedätte sen yhtä hyvin kuin minäkin: Valentine on murhattu!

Villefort'in pää painui kumaraan. Avrigny astui vielä askelen lähemmäksi, Noirtier'n silmiin tuli hyväksyvä ilme.

— Meidän aikanamme, jatkoi Morrel, — ei maailmasta katoa ainoakaan olento, vaikka hän ei olisikaan nuori, kaunis, suloinen kuin Valentine, ei katoa ainoakaan olento väkivaltaisesti maailmasta ilman että kysytään, mikä on ollut syynä hänen katoamiseensa. Nyt, kuninkaallinen prokuraattori, jatkoi Maximilien yhä kiihtyvällä vimalla, — ette saa osoittaa sääliä! Olen antanut rikoksen ilmi, etsikää syyllistä!

Ja hän katsoi tiukasti Villefort'iin, joka turhaan etsi apua Noirtier'ilta ja tohtorilta. Näiden katseet olivat yhtä säälimättömät.

— Hyvä herra, sanoi Villefort koettaen taistella näiden kolmen miehen tahtoa ja omaa mielenliikutustaan vastaan, — olette erehtynyt, minun talossani ei ole tapahtunut rikosta. Kohtalo iskee minuun, Jumala minua koettelee. Kamalaa on tätä ajatellakin, eihän täällä ketään murhata!

Noirtier'n silmät välkkyivät, Avrigny avasi suunsa puhuakseen. Morrel ojensi kätensä vaatien toisia vaikenemaan.

— Ja minä sanon, että täällä murhataan! huudahti Morrel, jonka ääni hiljeni kadottamatta mitään pelottavasta soinnustaan. — Minä sanon, että tämä on jo neljäs uhri neljän kuukauden aikana. Minä sanon, että jo aikaisemmin, neljä päivää sitten, Valentine koetettiin myrkyttää, ja että yritys epäonnistui ainoastaan herra Noirtier'n varokeinojen tähden. Minä sanon, että annosta on lisätty tai on käytetty toista myrkyä, koska tällä kertaa on onnistuttu! Minä sanon, että te tiedätte tämän yhtä hyvin kuin minäkin, koska tämä herra on ilmoittanut siitä teille sekä lääkärinä että ystävänä.

— Te houraillette! sanoi Villefort koettaen turhaan pyristellä vapaaksi.

— Minäkö hourailen! huudahti Morrel. — Vetoan herra Avrigny'hin! Kysykää häneltä, muistaako hän vielä, mitä hän sanoi teille tämän saman talon puistossa samana iltana, jona rouva Saint-Méran kuoli. Olitte kahden, luulitte voivanne puhua kenenkään kuulematta; keskustelitte tuosta kamalasta kuolintapauksesta, johon ei kohtalo ja Jumala — jota syyttä syytitte — ole osallisena muulla tavoin, kuin että hän on luonut Valentine murhaajan.

Villefort ja Avrigny katsoivat toisiinsa.

— Niin, niin, muistelkaahan sitä, sanoi Morrel, — sillä nuo sanat, jotka luulitte vain hiljaisuuden ja yksinäisyyden kuulevan, tulivatkin minun korviini. Kun tuona iltana näin, kuinka rikollisen suopea herra Villefort oli omaisiaan kohtaan, olisi minun pitänyt heti ilmaista asia tuomioistuimelle, silloin en olisi kanssasyllinen sinun kuolemaasi, Valentine, armas Valentineni! Mutta kanssarikollisesta tulee kostaja. Tämä neljäs murha on ilmeinen, ja jos isäsi sinut hylkää, Valentine, niin minä, sen vannon, minä vainoan murhaajaa.

Ja aivan kuin luonto tällä kertaa olisi säälinyt voimakasta luonnetta, joka oli omaan tarmoonsa sortumaisillaan, viimeiset sanat tukahtuivat Morrelin kurkkuun, hänen rintansa nousi raskaasti, ja kyynelät puhkesivat viimeinkin esiin; hän vaipui jälleen polvilleen ja itki Valentine vuoteen ääressä.

Nyt oli Avrignyn vuoro puhua.

— Minäkin, sanoi hän voimakkaalla äänellä, — minäkin yhdyn herra Morreliin ja vaadin rikosta rangaistavaksi, sillä sydämeni nousee kapinaan ajattellessani, että raukkamaisella suvaitsevaisuudellani olen rohkaissut murhaajaa.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala! sopersi Villefort aivan masentuneena.

Morrel kohotti päänsä ja näki vanhuksen silmistä leimahtavan ylikuonnollisen säteen.

— Katsokaa, sanoi hän, — katsokaa, herra Noirtier tahtoo puhua.

— Niin, ilmaisi Noirtier, ja hänen katseensa oli sitä pelottavampi, kun tämän voimattoman vanhuksen kaikki henkiset ilmaisukeinot olivat keskittyneet silmiin.

— Tunnetteko murhaajan? sanoi Morrel.

— Tunnen, vastasi Noirtier.

— Ja opastatteko meitä? huudahti nuori mies. — Kuulkaa! Herra Avrigny, kuulkaa!

Noirtier loi Morreliin alakuloisen hymyn, tuollaisen lempeän silmien hymyn, joka niin usein oli tehnyt Valentine onnelliseksi, ja kehotti sillä häntä tarkkaamaan. Sitten hän suuntasi katseensa oveen.

— Pitääkö minun mennä? huudahti Morrel tuskaisesti.

— Pitää, ilmaisi Noirtier.

— Armahtakaahan toki minua!

Vanhuksen katse oli järkkymättömästi suunnattuna oveen.

— Saanko edes palata? kysyi Morrel.

— Saatte.

— Pitääkö minun lähteä yksin?

— Ei.

— Kuka seuraa minua? Kuninkaallinen prokuraattoriko?

— Ei.

— Tohtoriko?

— Niin.

— Tahdotteko jäädä herra Villefort'in kanssa kahden?

— Tahdon.

— Mutta voiko hän ymmärtää teitä?

— Voi.

— Ah, sanoi Villefort melkein iloiten siitä, että tutkimus tapahtui kahden kesken, — olkaa rauhassa, ymmärrän varsin hyvin mitä isäni tarkoittaa!

Mutta samalla kun hän tunsu miltei iloa, kalisivat hänen hampaansa pelosta. Avrigny tarttui nuoren miehen käsivarteen ja veti hänet viereiseen huoneeseen.

Neljännestunnin päästä kuului horjuvaa astuntaa, ja Villefort ilmestyi sen huoneen ovelle, jossa Avrigny ja Morrel istuivat, edellinen mietteisiinsä vaipuneena, jälkimmäinen tuskasta tukehtumaisillaan.

— Tulkaa, sanoi hän.

Ja hän vei heidät Noirtier'n tuolin eteen.

Morrel katsahti silloin terävästi Villefort'iin.

Kuninkaallinen prokuraattori oli kalmankalpea, ruosteenvärisiä pilkkuja oli hänen otsallaan, ja hänen sormiensa välissä oli hanhenkynä, joka moneen kertaan taivutettuna oli mennyt aivan säpäleiksi.

— Hyvät herrat, sanoi hän käheällä äänellä Avrignylle ja Morrelille, — antakaa kunniasananne siitä, että tämä salaisuus pysyy meidän välillämme!

— Mutta, sanoi Morrel, — syyllinen...! murhaaja...! myrkyttäjä...

— Olkaa turvassa, syyllinen rangaistaan, sanoi Villefort. — Isäni on ilmaissut minulle hänen nimensä. Isäni janoaa kosta, aivan kuten tekin, ja kuitenkin hän vannottaa teitä säilyttämään rikoksen salaisuuden. Eikö niin, isä?

— Niin, ilmaisi Noirtier tarmokkaasti.

Morrel teki epäilystä ja kauhua osoittavan liikkeen.

— Oh! huudahti Villefort tarttuen Maximilienin käsivarteen. — Jos isäni pyytää teiltä tätä, niin hän tietää varsin hyvin, että Valentinen kuolema tulee kamalalla tavalla kostetuksi. Eikö niin, isä?

Vanhus vastasi myöntävästi. Villefort jatkoi:

— Hän tuntee minut, ja olen antanut hänelle sanani. Olkaa siis rauhassa, hyvät herrat, pyydän teiltä aikaa kolme päivää, vain kolme päivää, siis vähemmän kuin tuomioistuin teiltä pyytäisi, ja kolmen päivän päästä lapseni murhaajaa rangaistaan tavalla, joka saa tylyimmätkin ihmiset värisemään sydänjuuriaan myöten. Eikö niin, isä?

Tätä sanoessaan hän puri hammasta ja ravisti vanhuksen hervotonta kättä.

— Pidetäänkö kaikki nämä lupaukset, herra Noirtier? kysyi Morrel, ja Avrigny yhtyi hänen kysymykseensä.

— Pidetään, vastasi Noirtier, ja hänen katseensa ilmaisi pelottavaa iloa.

— Vannokaa siis, sanoi Villefort tarttuen Avrignyn ja Morrelin käsiin, — vannokaa, että säälitte sukuni kunniaa ja jätätte koston minun huostaani.

Avrigny kääntyi pois päin ja vastasi mutisten myöntävästi, mutta Morrel riuhtaisi kätensä prokuraattorin kädestä, riensi vuoteen luo, painoi huulensa Valentinen jääkylmille huulille ja pakeni raskaasti valittaen, epätoivosta menehtymäisillään.

Olemme jo maininneet, että kaikki palvelijat olivat kadonneet. Herra Villefort'in täytyi siis pyytää tohtoria pitämään huolta niistä moninaisista ja arkaluontoisista asioista, jotka kuolemantapaus nykyajan suurissa kaupungeissa vaatii, varsinkin näin epäilyttävä kuolemantapaus.

Mitä Noirtier'hen tulee, niin oli suorastaan kamalaa katsella hänen jäykkää tuskaansa, liikkumatonta epätoivoaan ja valituksettomia kyyneliään.

Villefort palasi huoneeseensa. Avrigny meni piirilääkärin luo, jonka tehtävänä on antaa kuolintodistus ja jota sen vuoksi sanotaan kuolleitten lääkäriksi. Noirtier ei tahtonut lähteä Valentinen luota.

Puolen tunnin päästä Avrigny palasi virkaveljensä seurassa. Portti oli suljettu, ja kun portinvartija oli karannut muiden palvelijojen mukana, täytyi Villefort'in itse mennä avaamaan.

Mutta hän pysähtyi portaille, hänellä ei ollut enää rohkeutta mennä kuolinhuoneeseen. Lääkärit menivät sinne keskenään.

Noirtier oli vuoteen vieressä, yhtä kalpeana, liikkumattomana ja mykkänä kuin vainajakin.

Kuolleitten lääkäri lähestyi välinpitämättömästi, niin kuin ainakin mies, joka puolet elämästään viettää kuolleitten seurassa, nosti nuoren tytön päällä olevaa peitettä ja avasi vain hiukan huulia.

— Oh, sanoi Avrigny huoaten, — tyttöparka, hän on todellakin kuollut.

— Niin on, vastasi lääkäri lyhyesti laskien peitteen jälleen Valentinen kasvoille.

Noirtier'n rinnasta nousi kumea korina.

Avrigny kääntyi, vanhuksen silmät kipinöivät. Tohtori ymmärsi, että vanhus tahtoi nähdä tyttärensä. Hän lähestyi vuodetta, ja sillä välin kuin kuolleitten lääkäri pisti klooriveteen sormensa, joilla hän oli koskettanut vainajan huulia, paljasti Avrigny tynnet ja kalpeat kasvot, kauniit kuin nukkuvan enkelin.

Noirtier'n silmäkulmaan ilmestynvä kyynel oli vanhuksen kiitos.

Kuolleitten lääkäri kirjoitti todistuksensa pöydänkulmalla Valentinen huoneessa, ja täytettyään tämän muodollisuuden hän lähti pois tohtorin saattamana.

Villefort kuuli heidän astuvan portaita alas ja ilmestyi työhuoneensa ovelle. Hän kiitti muutamin sanoin lääkäriä ja sanoi sitten kääntyen Avrignyn puoleen:

— Ja nyt on kai hankittava pappi?

— Tahdotteko saada jonkun erityisen kirkonmiehen rukoilemaan Valentinen ruumiin ääressä? kysyi Avrigny.

— En, vastasi Villefort, — noutakaa lähin.

— Lähin on eräs kunnon italialainen apotti, joka on muuttanut viereiseen taloon asumaan, sanoi piirilääkäri. — Annanko hänelle ohimennessäni tiedon?

— Avrigny, sanoi Villefort, — olkaahan niin ystävällinen ja saattakaa herra lääkäriä. Tässä on portin avain, joten voitte tulla ja mennä milloin haluatte. Noudatte papin ja pyydätte häntä tulemaan lapsiparkani huoneeseen.

— Tahdotteko puhutella häntä, ystävänä?

— Tahdon olla yksin. Suottehan sen anteeksi? Papin täytyy ymmärtää kaikki surut, isänkin surut.

Ja Villefort jätti Avrignylle avaimen, kumarsi viimeisen kerran vieraalle lääkärielle ja meni omaan huoneeseensa tekemään työtä.

Muutamille luonteille työ on ainoa tuskien lääke.

Tullessaan kadulle he näkivät pappispukuisen miehen seisovan viereisen talon ovella.

— Tuossa on mainitsemani pappi, sanoi kuolleitten lääkäri Avrignylle.

Avrigny lähestyi pappia.

— Hyvä herra, olisitteko halukas tekemään palveluksen isälle, joka on menettänyt tyttärensä, kuninkaalliselle prokuraattorille herra Villefort'ille?

— Kyllä tiedän, sanoi pappi italianvoittoisella murteella, — kuolema on tullut hänen taloonsa.

— Minun ei siis tarvitse ilmoittaa teille, mitä palvelusta hän teiltä pyytää.

— Aioin juuri mennä tarjoutumaan, sanoi pappi, — meidän velvollisuutemmehan on rientää täyttämään tehtävämme.

— Vainaja on nuori tyttö.

— Tiedän kyllä, kuulin sen palvelijoilta, jotka pakenivat talosta. Sain tietää, että hänen nimensä on Valentine, ja olenkin jo rukoillut hänen puolestaan.

— Kiitos, kiitos, sanoi Avrigny, — ja koska jo olette alkanut hoitaa pyhää tehtäväännä, niin suvaitkaa sitä jatkaakin. Tulkaa istumaan kuolinvuoteen ääreen, ja koko sureva perhe on teille kiitollinen.

— Minä tulen, sanoi apotti, — ja uskallan sanoa, ettei kukaan voi rukoilla hartaammin kuin minä.

Avrigny tarttui apotin käteen ja tapaamatta Villefort'ia, joka oli sulkeutunut huoneeseensa, vei papin Valentinen ruumiin ääreen. Arkkuunpanijoiden piti tulla noutamaan sitä vasta seuraavana yönä.

Noirtier'n katse kiintyi heti apottiin, kun tämä astui huoneeseen, ja epäilemättä hän näki mieheessä jotakin erikoista, koska ei kääntänyt enää silmiään hänestä pois.

Avrigny uskoi papin huostaan sekä vainajan että elossaolevan, ja pappi lupasi rukoilla Valentine puolesta ja hoidella Noirtier'ta.

Apotti lupasi sen juhlallisesti ja jottei kukaan häiritsisi hänen rukouksiaan eikä Noirtier'n surua, hän heti Avrignyn lähdettyä telkesi sekä sen oven, josta tohtori oli poistunut, että sen, josta mentiin rouva Villefort'in huoneistoon.

#### 104. Danglars'in nimikirjoitus

Seuraava päivä koitti synkkänä ja pilvisenä.

Arkkuunpanijat olivat edellisenä yönä toimittaneet työnsä. Ruumis ommeltiin kääreliinoin, jotka verhoavat kuolleet ja tekevät heidät tavallaan yhdenvertaisiksi kuoleman edessä, mutta samalla antavat heille tilaisuuden siihen ylellisyyteen, jota ovat elämässään rakastaneet.

Kääreliina oli tavattoman hienoa palttinaa, jonka Valentine itse oli ostanut pari viikkoa aikaisemmin.

Iltapäivällä kantoivat sitä varten kutsutut miehet Noirtier'n Valentine huoneesta. Kummallista kyllä ei vanhus vähääkään vastustellut, kun hänet vietiin poikansa tyttären ruumiin luota.

Apotti Busoni oli valvonut aamuun asti ja päivän koittaessa mennyt asuntoonsa kaikessa hiljaisuudessa.

Kello kahdeksan aikaan aamulla palasi Avrigny. Hän tapasi Villefort'in, joka aikoi mennä isänsä luo, ja seurasi häntä saadakseen tietää, miten vanhus oli yönsä viettänyt.

He tapasivat hänet isossa nojatuolissaan, jota hän käytti vuoteenaan, nukkumassa rauhallisesti ja melkein hymyillen.

Molemmat pysähtyivät kummastuneina kynnykselle.

— Katsokaa, sanoi Avrigny Villefort'ille, joka katseli nukkuvaa isäänsä. — Katsokaa, kuinka luonto tyynnyttää suurimmatkin tuskat. Kukaan ei voi väittää, ettei herra Noirtier rakastanut poikansa tytärtä, ja hän nukkuu kuitenkin.

— Niin, olette oikeassa, vastasi Villefort kummastuneena. — Hän nukkuu, ja se on tosiaan omituista, sillä pienenkin mielipahan tähden hän on saattanut valvoa yökausia.

— Suru on hänet herpaissut, vastasi Avrigny.

Ja molemmat menivät mieltiväisinä kuninkaallisen prokuraattorin työhuoneeseen.

— Katsokaa, minä en ole nukkunut, sanoi Villefort osoittaen koskematonta vuodettaan. — Suru ei minua herpaise, kahteen yöhön en ole nukkunut. Mutta katsokaahan työpöytäni, olen näinä kahtena päivänä ja yönä kirjoittanut...! Kuinka uutterasti olenkaan tehnyt muistiinpanoja ja tarkastanut tuon Benedetton syytöskirjaa...! Oi työ, työ, intohimoni, iloni, nautintoni, sinä yksin voit herpaista kaikki tuskani!

Ja hän puristi suonenedontapaisesti Avrignyn kättä.

— Tarvitsetteko minua? kysyi tohtori.

— En, sanoi Villefort, — mutta palatkaahan kello yksitoista ... sillä kello kaksitoista ... lähdetään... Hyvä Jumala, tytärparkani, tytärparkani!

Kuninkaallinen prokuraattori, joka jälleen oli tullut ihmiseksi, nosti silmänsä taivasta kohden ja huokasi.

— Aiotteko itse ottaa vastaan hautajaisvieraat?

— En, serkkuni pitää huolta tästä surullisesta velvollisuudesta. Minä teen työtä, tohtori. Työtä tehdessäni kaikki muu unohtuu.

Tohtori ei vielä ollut ennättänyt ovelle, kun kuninkaallinen prokuraattori jo oli istunut työpöytänsä ääreen.

Portailla Avrigny kohtasi Villefort'in mainitseman sukulaisen, sekä tässä kertomuksessa että perheessään vähäpätöisen henkilön, tuollaisen olennon, joka jo syntymästään asti on luotu olemaan tässä maailmassa hyödyllinen.

Hän oli täsmällinen, hänellä oli musta puku, suruharso käsivarren ympärillä, ja hän oli saapunut serkkunsa luo kasvoillaan asianmukainen ilme, jonka aikoi säilyttää niin kauan kuin tarvittiin ja sitten hylätä.

Kello yksitoista ajoivat ruumisvaunut pihaan, ja Faubourg-Saint-Honorén katu täyttyi uteliaista ihmisistä, jotka ovat yhtä ahneita katselemaan rikkaitten iloja kuin surujakin ja rientävät yhtä innokkaina juhlallisiin hautajaisiin kuin herttuattaren häihinkin.

Vähitellen hautajaissalonki täyttyi; ensiksi saapui entisiä tuttaviamme, nimittäin Debray, Château-Renaud, Beauchamp, sitten oikeuslaitoksen, kirjallisen maailman ja armeijan kuulusuudet, sillä herra Villefort'illa oli huomattava asema Pariisissa, enemmän yhteiskunnallisen arvonsa kuin oman persoonallisuutensa ansiosta.

Serku seisoivat ovella ja otti kaikki vastaan, ja kaikille välinpitämättömille ihmisille oli suoranainen helpotus nähdä hänen välinpitämättömät kasvonsa, jotka eivät pakottaneet kutsuvieraita teeskentelemään surua ja kyyneliä, niin kuin isä, veli tai sulhanen olisi pakottanut.

Tutut loivat toisiinsa tervehtivän katseen ja asettuivat ryhmiin. Erään ryhmän muodostivat Debray, Château-Renaud ja Beauchamp.

— Tyttöparka! sanoi Debray surkutellen niin kuin jokainen muukin hänen kuolemaansa. — Tyttöparka, niin rikas, niin kaunis! Kukapa olisi tällaista voinut kuvitella silloin ... kolme viikkoa sitten, kuukausi enintään, kun tulimme allekirjoittamaan tuota avioliittosopimusta, josta ei mitään tullutkaan?

— Niin, kukapa sitä olisi voinut kuvitella, toisti Château-Renaud.

— Tunsitteko hänet?

— Keskustelin kerran tai pari kertaa hänen kanssaan rouva Morcerfin tanssiaisissa. Hän oli mielestäni herttainen, vaikka hiukan alakuloinen. Missä hänen äitipuolensa on? Tiedättekö?

— Hän on mennyt viettämään tätä päivää tuon herran puolison luo, joka meidät otti vastaan.

— Kuka on tuo herra, joka meidät otti vastaan? Onko hän edusmies?

— Ei, sanoi Beauchamp. — Olen tuomittu joka päivä näkemään meidän kunnioitettavat edusmiehemme, mutta hänen kasvojaan en tunne.

— Oletteko maininnut tästä kuolemantapauksesta sanomalehdessänne?



— En ole itse kirjoittanut artikkelia, mutta kyllä sellainen on lehdessä. Luulisin, että se on herra Villefort'in mieleen. Siinä sanotaan, että jos jossakin muualla kuin kuninkaallisen prokuraattorin talossa olisi tapahtunut neljä kuolemantapausta perätysten, niin kuninkaallinen prokuraattori olisi epäilemättä ollut paljon järkyttyneempi.

— Tohtori Avrigny, joka on äitini lääkäri, väittää, että herra Villefort on aivan epätoivoissaan, sanoi Château-Renaud.

— Mutta ketä etsitte, Debray?

— Etsin kreivi Monte-Cristoa, vastasi nuori mies.

— Tapasin hänet boulevardilla tänne tullessani. Onkohan hän aikeissa matkustaa, koska oli menossa pankkiirinsa luo, sanoi Beauchamp.

— Pankkiirinsako luo? Eikö herra Danglars ole hänen pankkiirinsa? kysyi Château-Renaud Debrayltä.

— Luultavasti on, vastasi ministerinsihteeri hieman hämillään. —  
Mutta ei yksin Monte-Cristo ole täältä poissa. En näe Morrelia.

— Morrelia! Oliko hän perheen tuttava? kysyi Château-Renaud.

— Luulin, että hänet oli esitelty vain rouva Villefort'ille.

— Samapa se, hänen olisi kuitenkin pitänyt tulla tänne, sanoi Debray. — Mistä hän muuten saa puheenaihetta? Nämä hautajaisethan ovat päivän keskustelunaihe. Mutta vaiti, tuolla tulee oikeusministeri, hän katsoo varmaankin velvollisuudekseen pitää puheen surevalle serkulle.

Ja nuoret miehet lähestyivät ovea kuullakseen oikeusministerin puheen.

Beauchamp oli ollut oikeassa. Monte-Cristo oli matkalla Danglars'in luo Chaussée-d'Antin-kadun varrelle. Pankkiiri oli ikkunastaan nähnyt kreivin vaunujen ajavan talonsa pihaan ja oli rientänyt häntä vastaanottamaan surullisen mutta samalla ystävällisen näköisenä.

— No niin kreivi, sanoi hän ojentaen kätensä Monte-Cristolle, — saavutte varmaankin surkuttelemaan minua. Onnettomuus on todellakin vainonnut taloani, ja nähdessäni teidät tulin kysyneeksi itseltäni, enköhän vain ollut toivonut onnettomuutta Morcerfille. Ja tiedättehän: ken pahaa tahtoo, hänelle pahaa tapahtuu! Mutta kautta kunniani, en tahtonut mitään pahaa Morcerfille. Hän oli tosin ehkä liian ylpeä alhaisyyntyiseksi, mutta kullakin on omat vikansa. Olkaa varuillanne, kreivi, meidän ikäluokkamme ... anteeksi, ettehan te ole meidän ikäisemme, teidän olette nuori mies ... mutta meidän ikäluokkamme ei tänä vuonna ole onnellinen; todistuksena siitä on tuo puritaaninen prokuraattorimme, jonka tytär on kuollut. Lyhyesti sanoen: Villefort kadottaa kummallisella tavalla koko sukunsa, Morcerf menettää kunniansa ja ampuu itsensä, minut tekee tuo rikollinen Benedetto naurettavaksi, ja sitä paitsi...

— Mitä vielä sen lisäksi? kysyi kreivi.

— Ettekö siis tiedä?

— Onko jokin uusi onnettomuus sattunut?

— Eugénie on jättänyt meidät.

— Hyvä Jumala, mitä kerrottekaan!

— Pelkkää totta. Olette onnellinen, kun teillä ei ole vaimoa eikä lapsia!

— Sanoitte, että neiti Danglars...

— Hän ei voinut kestää tuon konnan meille tuottamaa häpeää ja pyysi lupaa saada matkustaa pois.

— Ja milloin hän läksi?

— Toissa yönä.

— Rouva Danglars'inko seurassa?

— Ei, vaan erään sukulaisen... Olemme hänet menettäneet, sillä sikäli kuin tunnen Eugénien luonnetta, ei hän koskaan palaa Ranskaan.

— Nämä tällaiset perhesurut voisivat aivan masentaa miehen, jonka ainoana rikkautena olisi hänen lapsensa, mutta miljoonamies voi aina sellaisen kestää, sanoi Monte-Cristo. — Sanokoot filosofit mitä

tahansa, käytännölliset ihmiset todistavat aina heidän väitteensä vääriksi: raha lohduttaa niin monessa asiassa, ja teitä pikemmin kuin muita, jos kerran tunnustatte tämän balsamin tehoisuuden, sillä olettehan kuningas rahamaailmassa, joka on kaiken vallan alkulähde.

Danglars vilkaisi kreiviin nähdäkseen, laskiko tämä leikkiä vai puhuiko totta.

— Niin, sanoi hän, — jos raha voi lohduttaa, niin minun täytyy silloin olla tyytyväinen, sillä minähän olen rikas.

— Niin rikas, rakas paroni, että omaisuutenne on kuin pyramidi; jos sen tahtoisikin hävittää, ei uskaltaisi, ja jos uskaltaisi, niin ei pystyisi.

Danglars hymyili kreivin luottavaiselle tyhmyydelle.

— Tästä johtuu mieleeni, sanoi hän, — että juuri tullessanne aion kirjoittaa viisi pientä maksumääräystä. Olin jo allekirjoittanut kaksi, sallitteko, että hoidan loputkin?

— Tehkää se, rakas paroni, tehkää se.

Oli hetkisen hiljaista, ei kuulunut muuta kuin pankkiirin kynän rapina Monte-Criston katsellessa katon kullattuja koristuksia.

— Ovatko ne espanjalaisia, haitilaisia vai napolilaisia valtiopapereita? kysyi Monte-Cristo.

— Eivät, sanoi Danglars tyytyväisenä nauraen, — ne ovat haltijalle siirrettyjä maksuosoituksia Ranskan valtiopankkiin. Katsokaahan, herra kreivi, te, joka olette keisari rahamaailmassa, niin kuin minä olen kuningas, onko teillä paljonkin tällaisia paperiliuskoja, joiden jokaisen arvo on miljoona?

Monte-Cristo otti käteensä Danglars'in ylpeästi ojentamat liuskat, aivan kuin punnitakseen ne, ja luki niistä:

"Pankkihallitus maksakoon tämän esittäjälle sijoittamistani rahoista miljoonan puhtaassa rahassa. Paroni Danglars."

— Yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi, laski Monte-Cristo. — Viisi miljoonaa. Kylläpä te käytätte suuria summia, herra Kroisos!

— Sillä tavoin minä raha-asioita ajan, sanoi Danglars.

— Mainiota, varsinkin jos rahat maksetaan käteisellä, mitä en epäilekään.

— Ne maksetaan, sanoi Danglars.

— Mainiota, kun ihmisellä on sellainen luotto. Vain Ranskassa tällaista saa nähdä. Viisi paperiliuskaa, joiden arvo on viisi miljoonaa. Täytyy saada ne nähdä, ennen kuin voi uskoa.

— Epäilettekö?

— En.

— Sanotte sen kuitenkin omituisella äänellä... Tehkäähän mielikseni, seuratkaa rahastonhoitajaani pankkiin, niin näette, että hän tuo minulle tämän määrän valtion obligaatioina.

— Asia on todellakin siksi merkillinen, että tahdon itse sitä koettaa, sanoi Monte-Cristo taittaen paperiliuskat. — Luottoni teidän luonanne oli kuusi miljoonaa. Olen käyttänyt siitä yhdeksänsataatuhatta. Jäljellä on siis vielä viisi miljoonaa satatuhatta. Otan nämä viisi paperiliuskaa, jotka hyväksyn pelkän nimikirjoituksenne tähden, ja annan teille kuitenkin kuudesta miljoonasta, jolloin tilimme on selvä. Olin kirjoittanut sen jo edeltäpäin, sillä tarvitsen kipeästi rahaa juuri tänään.

Ja Monte-Cristo pisti toisella kädellään viisi maksuosoitusta taskuunsa ojentaen toisella pankkiirille kuitenkin.

Jos salama olisi iskenyt Danglars'in eteen, ei hän olisi enempää kauhistunut.

— Kuinka, herra kreivi, kuinka! sopersi hän. — Otatteko te nuo rahat? Mutta anteeksi, anteeksi, olen velkaa nämä rahat sairaaloille, ne olivat luonani säilytettävänä, ja olin luvannut maksaa ne tänä aamuna.

— Vai niin, sanoi Monte-Cristo, — se on eri asia! En minä välttämättömästi tahdo saada näitä viittä pankkiosoitusta, antakaa minulle muita arvopapereita. Otin nämä vain erikoisuutena, voidakseni kaikkialla kertoa, että Danglars'in pankkiliike maksoi minulle yhdellä kertaa viisi miljoonaa, saamatta edeltäpäin mitään ilmoitusta. Se olisi ollut suurenmoista! Mutta tässä ovat paperinne, sanon kerta vielä,

antakaa toisia niiden sijaan.

Ja hän ojensi todellakin nuo viisi osoitusta Danglars'ille, joka aikoi siepata ne aivan kuin haukka häkin rautojen välistä ojentaa kyntensä pidättääkseen lihapalaa, joka siltä aiotaan riistää.

Mutta äkkiä hän muutti mielipidettään ja ponnisti kaiken voimansa hillitäkseen levottomuuttaan ja hymyilläkseen.

— Tarkemmin ajatellen, onhan teidän kuittinnekin rahaa.

— Tietysti onkin, ja jos olisitte Roomassa, maksaisi Thomson & Frenchin liike summan yhtä siekailematta kuin te minulle maksoitte.

— Anteeksi, herra kreivi, anteeksi.

— Saan siis pitää nämä rahat?

— Saatte, sanoi Danglars pyyhkien hikeä, joka helmeili tukan rajassa, — pitäkää ne, pitäkää ne.

Monte-Cristo pisti nuo viisi maksuosoitusta taskuunsa, ja hänen kasvojensa ilme näytti sanovan:

— Tuumikaahan asiaa; jos kadutte, niin vielä on aika peruuttaa.

— Ei, sanoi Danglars, — ei, pitäkää nimikirjoitukseni. Mutta tiedättehän, että rahamiehet ovat tavattoman muodollista väkeä. Minäkin aioin luovuttaa nämä rahat sairaaloille ja olin aivan kuin varastavinani ne, kun en antanut asianomaisille juuri näitä, ikään kuin toinen raha ei olisi yhtä hyvää kuin toinenkin. Suokaa anteeksi!

Ja hän alkoi nauraa ääneen mutta hermostuneesti.

Kohteliaasti kumartaen Monte-Cristo pisti maksuosoitukset lompakkoonsa.

— Mutta teidänhän on saatava minulta vielä satatuhatta frangia, sanoi Danglars.

— Sehän on pieni asia. Korot nousevat jotakuinkin siihen summaan. Pitäkää ne, niin olemme kuitit.

— Kreivi, sanoi Danglars, — puhutteko täyttä totta?

— En koskaan laske leikkiä pankkiirien kanssa, vastasi kreivi hävyttömyyteen vivahtavalla vakavuudella.

Ja hän astui ovea kohden juuri samassa, kun palvelija ilmoitti:

— Herra Boville, sairaalahallituksen rahastonhoitaja.

— Näyttää todellakin siltä, kuin olisin ajoissa tullut noutamaan allekirjoitustanne, sanoi Monte-Cristo, — siitähän oikein riidellään tänään.

Danglars kalpeni toistamiseen ja sanoi kiireesti kreiville hyvästi.

Kreivi kumarsi juhlallisesti herra Bovillelle, joka seisoi viereisessä salongissa ja saatettiin heti Monte-Criston mentyä Danglars'in työhuoneeseen.

Kreivin vakaville kasvoille tuli hetkiseksi hymy, kun hän näki sairaalahallituksen rahastonhoitajan kädessä ison salkun.

Ulko-oven edessä odottivat hänen vaununsä, hän nousi niihin ja ajoi suoraa päätä pankkiin.

Tällä välin Danglars hilliten levottomuuttaan otti rahastonhoitajan vastaan.

— Hyvää päivää, rakas velkojani, sanoi hän, — sillä otaksun, että tulette luokseni velkojana.

— Arvasitte aivan oikein, herra paroni, sanoi Boville, — sairaalat tulevat minun muodossani teidän luoksenne. Lesket ja orvot tulevat minun välitykselläni pyytämään viiden miljoonan almuja.

— Ja vielä väitetään, että orpojen elämä on surkuteltavaa, sanoi Danglars jatkaen leikinlaskuaan. — Lapsiraukat!

— Olen siis tullut heidän nimessään, sanoi Boville. — Saitte varmaankin eilen kirjeeni?

— Sain.

— Olen tuonut kuitin.

— Rakas herra Boville, sanoi Danglars. — Teidän leskenne ja orponne saavat luvallanne odottaa kaksikymmentäneljä tuntia, sillä kreivi Monte-Cristo, jonka näitte täältä lähtevän... Näittehän hänet?

— Näin, entä sitten?

— No niin, kreivi Monte-Cristo vei heidän viisi miljoonaansa!

— Kuinka niin?

— Kreivillä oli liikkeessäni rajaton luotto, jonka oli hänelle antanut Thomson & French Roomassa. Hän tuli yhdellä kertaa pyytämään minulta viittä miljoonaa. Annoin hänelle osoituksen valtionpankkiin, jonne rahani on sijoitettu, ja pelkään, että pankinjohtajasta tuntuisi kummalliselta, jos yhtenä päivänä ottaisain sieltä kymmenen miljoonaa... Kahtena päivänä, lisäsi Danglars hymyillen — se ei herätä mitään huomiota.

— Mitä! huudahti Boville voimatta oikein uskoa korviaan. — Viisi miljoonaa tuolle herralle, joka läksi täältä ja tervehti minua, aivan kuin olisi minut tuntenut.

— Ehkä hän tuntee teidät, vaikka te ette tunne häntä. Kreivi Monte-Cristo tuntee kaikki ihmiset.

— Viisi miljoonaa!

— Tässä on hänen kuittinsa. Tehkää niin kuin pyhä Tuomas, katsokaa ja koettakaa.

Herra Boville otti Danglars'in hänelle ojentaman paperin ja luki:

"Vastaanottanut paroni Danglars'ilta viisi miljoonaa satatuhatta frangia, jotka hän saa periä Thomson & Frenchiltä Roomassa."

— Se on todellakin totta! sanoi Boville.

— Tunnetteko Thomson & Frenchin pankkiliikkeen?

— Tunnen kyllä, sanoi herra Boville, — minulla oli kerran kahdensadantuhannen frangin kauppa-asia heidän kanssaan, mutta sittemmin en ole kuullut siitä liikkeestä puhuttavan.

— Se on Euroopan luotettavin pankkiliike, sanoi Danglars heittäen huolettomasti pöydälleen Bovillen kädestä ottamansa kuitin.

— Ja hänellä oli siis viisi miljoonaa teiltä saatavaa? Mutta tuo kreivi Monte-Cristohan on oikea nabob!

— En todellakaan tiedä, mikä hän on, mutta hänellä oli kolme rajatonta luottokirjaa: minulle, Rothschildille ja Laffittelle, ja, lisäsi Danglars aivan kuin ohimennen, — näettehän, että hän antoi minulle etusijan ja maksoi satatuhatta hyvitystä.

Herra Boville ilmaisi kaikin tavoin rajatonta ihailuaan.

— Minun täytyy mennä häntä tapaamaan saadakseni hänet lahjoittamaan jotakin.

— Saatte aivan varmasti, hänen antamansa almut nousevat kuukaudessa kahteenkymmeneentuhanteen frangiin.

— Sehän on suurenmoista. Puhun hänelle rouva Morcerfin ja hänen poikansa antamasta esimerkistä.

— Mistä esimerkistä?

— He ovat lahjoittaneet koko omaisuutensa sairaaloille.

— Minkä omaisuuden?

— Oman omaisuutensa, kenraali Morcerf-vainajan perinnön.

— Minkä vuoksi?

— Siksi, että he eivät huolineet sellaisella tavalla hankitusta omaisuudesta.

— Millä he sitten aikovat elää?

— Äiti menee maalle ja poika sotaväkeen.

— Kas, kas, sanoi Danglars, — kylläpä heillä on arka omatunto!

— Eilen laillistutin lahjakirjan.

— Ja kuinka paljon heillä oli?

— Ei paljoakaan, noin miljoona kaksi- tai kolmesataatuhatta frangia. Mutta palatkaamme miljooniimme.

— Mielelläni, sanoi Danglars aivan luonnollisella äänellä. — Tarvitsette siis kipeästi rahaa?

— Tarvitsen. Huomenna kassa tarkastetaan.

— Huomenna! Miksi ette sanonut sitä aikaisemmin, huomiseenhan on vielä paljon aikaa. Mihin aikaan on tarkastus?

— Kello kaksi.

— Lähettäkää kello kaksitoista noutamaan, sanoi Danglars hymyillen.

Herra Boville ei vastannut mitään. Hän vain nyökkäsi ja väenteli salkkuaan.

— Johtuu eräs seikka mieleeni, sanoi Danglars; — toinen tapa on vielä viisaampi.

— Mikä?

— Kreivi Monte-Criston kuitti on rahan arvoinen. Viekää se Rothschildille tai Laffittelle. He lunastavat sen heti paikalla.

— Vaikka se on Roomassa maksettava?

— Vaikka. Menetätte siten vain viisi-, kuusituhatta.

Rahastonhoitaja säpsähti.

— Ei, siinä tapauksessa odotan mieluummin huomiseen. Kylläpä te käsittelette rahasummia kevytmielisesti!

— Suokaa anteeksi, sanoi Danglars tavattoman hävyttömästi, — mutta luulin ensi hetkessä, että teillä olisi pieni vaillinki täytettävänä.

— Mitä! sanoi rahastonhoitaja.

— Onhan sellaista nähty, ja siinä tapauksessa tehdään pieniä uhrauksia.

— Jumalan kiitos, minulla ei ole sellaista syytä, sanoi Boville.

— Siis huomiseen, eikö niin, herra rahastonhoitaja?

— Niin, huomiseen. Mutta saanhan rahat silloin varmasti?

— Totta kai, laskette varmaankin leikkiä kysyessänne sellaista! Lähettäkää noutamaan puolenpäivän aikaan, niin pankki on saanut siitä tiedon.

— Tulen itse.

— Sitä parempi, silloin saan ilon nähdä teidät.

He puristivat toistensa kättä.

— Asiasta toiseen, sanoi Boville, — ettekö mene onnettoman neiti Villefort'in hautajaisiin? Ruumissaatto tuli bulevardilla vastaani.

— En, sanoi pankkiiri, — olen tuon Benedetton jutun tähden vielä hieman naurettavassa asemassa ja pysyn sen vuoksi syrjässä.

— Aivan suotta, eihän se millään tavoin ollut teidän syytänne.

— Kuulkaahan, herra rahastonhoitaja, kun miehellä on niin tahraton nimi kuin minulla, tulee hän arkatuntoiseksi.

— Kaikki ihmiset surkuttelevat teitä, olkaa siitä varma, ja kaikki surkuttelevat varsinkin tytärtänne.

— Eugénie-parka! sanoi Danglars huoaten syvään. — Oletteko kuullut, että hän menee luostariin?

— En.

— Se on valitettavasti totta. Heti seuraavana aamuna tämän tapauksen jälkeen hän päätti lähteä erään tuttavansa nunnan seurassa; hän läksi etsimään jotakin ankaraa luostaria Italiasta tai Espanjasta.

— Sehän on kamalaa!

Ja tämän sanottuaan herra Boville poistui esittäen isälle kaikenlaisia surunvalitteluja.

Mutta hän oli tuskin ennättänyt sulkea oven, kun Danglars teki niin voimakkaan liikkeen, että sen voivat mielessään kuvitella vain ne, jotka ovat nähneet Frédérickin näyttelevän Robert Macairea, ja huudahti:

— Tyhmeliini!!!

Ja pistäen Monte-Criston kuitin pieneen salkkuun hän lisäsi:

— Tule huomenna kello kaksitoista, silloin minä olen jo tipotiessäni.

Sitten hän telkesi ovet, tyhjensi kaikki laatikkonsa, kokosi noin viisikymmentätuhatta frangia seteleitä, poltti eräitä papereita ja pani toisia esille sekä kirjoitti kirjeen, sulki sen sinetillä ja pani osoitteeksi: "Rouva paronitar Danglars."

— Tänä iltana panen sen itse hänen pukeutumispöydälleen, mutisi hän.

Sitten hän otti passin laatikosta ja sanoi:

— Hyvä, se on vielä kaksi kuukautta voimassa.

## 105. Père-Lachaisen hautausmaa

Herra Boville oli nähnyt hautausmaaton, joka vei Valentinea hänen viimeiseen leposijaansa.

Päivä oli synkkä ja pilvinen. Tuuli oli kyllä vielä lämmin, mutta se repi kellastuneita lehtiä jo ennestäänkin harventuneista puidenoksista ja heitteli niitä bulevardeilla seisoskelevan suuren ihmisjoukon päälle.

Täydellisenä pariisilaisena herra Villefort piti Père-Lachaisen hautausmaata ainoana kylliksi arvokkaana lepopaikkana pariisilaiselle perheelle; muut olivat hänen mielestään maalaishautausmaita, kuolleitten majataloja. Ainoastaan Père-Lachaisen hautausmaalla saattoi jalosukuinen henkilö asua aivan kuin omassa talossaan.

Hän oli ostanut sieltä ainaisiksi ajoiksi maa-alan ja rakennuttanut holvin, jonne lyhyessä ajassa olivat joutuneet kaikki hänen ensimmäisen perheensä jäsenet.

Hautaholvin päädyssä oli kirjoitus: *Saint-Méranin ja Villefort'in perheet*. Näin oli tapahtunut Renée-raukan, Valentinen äidin toivomuksesta.

Père-Lachaisen hautausmaata kohden siis kulki Faubourg-Saint-Honorésta lähtenyt komea saattue. Se kulki koko Pariisin halki, Faubourg-du-Templen kautta ja uloimpia bulevardeja pitkin hautausmaalle asti. Suruvaunuja oli kaksikymmentä, muita hienoja vaunuja enemmän kuin viisikymmentä ja näitä seurasi ainakin viisisataa henkeä jalkaisin.

Saattajien joukossa oli suuri määrä nuoria miehiä, joihin Valentinen kuolema oli vaikuttanut aivan kuin salamanisku, ja vaikka aikakauden henki olikin kylmä ja käytännöllinen, tuntui tämän kauniin, siveän, ihaillun, elämänsä kukkeudessa kuolleen neitosen kohtalo heistäkin runolliselta.

Kun ruumissaattue oli tullut Pariisin ulkopuolelle, ajoivat sen jäljestä neljän hevosen vetämät vaunut täyttä laukkaa ja pysähtyivät äkkiä, jolloin hevoset jännittivät nilkkojaan aivan kuin niissä olisi ollut teräsjouset. Vaunuissa istui Monte-Cristo. Hän nousi ja liittyi jalan kulkevaan saattojoukkoon.

Château-Renaud huomasi hänet. Hän astui heti vaunuistaan ja meni kreivin luo. Beauchamp jätti myöskin ajurinsa.

Kreivin silmät tarkastivat joukkoa. Hän näytti etsivän jotakuta. Lopulta hän ei enää voinut olla kysymättä:

— Missä on Morrel? Tietääkö kukaan herroista, missä hän on? — Teimme tämän saman kysymyksen jo vainajan kodissa, sanoi Château-Renaud, — sillä kukaan meistä ei ollut nähnyt häntä.

Kreivi vaikeni, mutta katseli yhä ympärilleen.

Lopulta he saapuivat hautausmaalle.

Monte-Criston terävä silmä tarkasti kaikki kuusi- ja mäntyryhmät, ja kohta hänen rauhattomuutensa oli kadonnut. Eräs mies oli hiipinyt paikalle valkopyökkipensaitten suojassa, ja kreivi oli varmaankin tuntenut hänet etsimäkseen.

Jokainen tietää, mitä hautajaiset ovat tällä hautausmaalla: tummia ihmisryhmiä siellä täällä pitkin valkoisia teitä, hiljaista ilmassa ja maan päällä, ei kuulu muuta kuin jonkin oksan taittuminen, kun joku tunkeutuu pensasaidan läpi, sitten kaikuu pappien surunvoittoinen laulu, ja sen keskeltä kuuluu toisinaan nyyhkytys kukkakummun luota, missä on nainen polvillaan kätet ristissä.

Monte-Criston huomaama varjo kulki nopeasti Héloïsen ja Abélard'in hautojen luo istutetun pensaikon taitse, asettui ruumiinkantajien seuraan ruumisvaunujen eteen ja astui sen rinnalla hautauspaikalle asti. Muut tuskin huomasivat häntä, mutta Monte-Cristo piti häntä koko ajan silmällä ja astui kaksi kertaa rivistä ulommaksi nähdäkseen, etsikö mies pukunsa suojasta asetta.

Hautausseaton pysähtyttyä tunnettiin mies Morreliksi, joka takki napitettuna kaulaan asti, otsa kelmeänä, posket kuopalla, rypistäen hattua käsissään nojautui nyt puunrunkoon pienellä kukkulalla hautaholvin läheisyydessä nähdäkseen hautajaismenojen jokaisen yksityiskohdan.

Kaikki kävi kuten tavallisesti. Puheita pitivät ne, jotka olivat vähimmin heltyneitä. Toiset valittivat tätä varhaista kuolemaa, toiset säälivät isän surua, kekseliäimmät kuvittelivat tämän nuoren tytön usein rukoilleen isältään kuolemaantuomittujen armahtamista; he käyttivät kauniita vertauksia ja surullisilta kaikuja lauseita.

Monte-Cristo ei kuullut mitään, ei nähnyt mitään, tai oikeammin sanoen, hän ei nähnyt mitään muuta kuin Morrelin. Nuoren upseerin tyyneys ja jäykkyys vaikutti tärisyttävästi jokaiseen, joka osasi lukea, mitä hänen sielussaan liikkui.

— Kas, sanoi äkkiä Beauchamp Debraylle, — tuolla on Morrel! Mitä hittoa hän tuonne on kiivennyt!

He osoittivat Château-Renaud'lle, missä hän seiso.

— Kuinka kalpea hän on! sanoi tämä väristen.

— Hänen on vilu, sanoi toinen.

— Ei, sanoi Château-Renaud, — hän on liikuttunut. Maximilien on hyvin tunteellinen ihminen.

— Joutavia! sanoi Debray. — Sanoittehan itse, että hän tuskin tunsikaan neiti Villefort'ia.

— Se on kyllä totta. Mutta muistan, että hän tanssi Morcerfin tanssiaisissa kolme kertaa hänen kanssaan, muistattehan, kreivi, noissa samoissa tanssiaisissa, joissa te herätitte tavattoman suurta huomiota.

— En muista, vastasi Monte-Cristo tietämättä, mitä tai kelle hän vastaisi, hän kun koko ajan tarkasti Morrelia.

— Puheet ovat loppuneet, hyvästi, hyvät herrat, sanoi kreivi äkkiä ja lähti.

Hautajaiset olivat päättyneet, läsnäolijat poistuivat Pariisiin.

Château-Renaud etsi Morrelia, mutta tämäkin oli jo lähtenyt.

Monte-Cristo oli mennyt erään pensasaidan suojaan ja piti sieltä silmällä Morrelin pienintäkin liikettä. Kun muut olivat poistuneet, lähestyi nuori mies hautaholvia ja polvistui. Kreivi hiipi lähemmäksi kaula ojossa, katse terävänä ja polvet koukussa, aivan kuin valmiina milloin tahansa hyökkäämään esiin.

Morrel painoi päänsä maahan asti, tarttui käsillään holvin ristikkoon ja sopersi:

— Valentine!

Kreivin sydäntä vihlaasi tämä huudahdus. Hän astui vielä askelen lähemmäksi ja löi Morrelia olalle

sanoen:

— Siinähan olette, ystävä! Etsin teitä!

Monte-Cristo odotti hänen kiivastuvan ja alkavan moittia, mutta erehtyi. Morrel kääntyi häneen ja sanoi näköjään tyyneästi:

— Niin kuin näette, minä rukoilin.

Kreivi katsoi tarkkaavasti Morrelia kiireestä kantapäähän.

— Saatanko teidät Pariisiin? kysyi hän.

— Ei kiitos.

— Mitä siis haluatte?

— Antakaa minun rukoilla.

Vastustelematta kreivi loittoni toiseen paikkaan, josta saattoi pitää silmällä Morrelin pienintäkin liikettä. Lopulta tämä nousi, puhdisti kivistä likaantuneet polvensa ja läksi astelemaan Pariisia kohden kääntämättä kertaakaan päätään.

Hän kulki hitaasti Roquette-katua pitkin.

Kreivi lähetti vaununsa kotiin ja seurasi häntä sadan askelen päässä. Maximilien meni kanavan yli ja palasi Meslay-kadulle bulevardija pitkin.

Viisi minuuttia sen jälkeen, kun portti sulkeutui Morrelin jälkeen, se aukeni Monte-Criston astuessa sisään.

Julie seisoj puutarhan portin luona katsellen tarkkaavaisena, miten Penelon, joka hoiti puutarhurintointaan suurella innolla, otti istukkaita bengalilaisista ruusuista.

— Ah, kreivi Monte-Cristo! huudahti hän riemuissaan, niin kuin kaikki muutkin joka kerta, kun kreivi Monte-Cristo ilmestyi Meslay-kadun varrella olevaan taloon.

— Palasihan Maximilien äsken kotiin? kysyi kreivi.

— Olin näkevinäni hänen menevän ohitseni, jatkoi nuori nainen. —  
Mutta kysyn Emmanuelilta.

— Anteeksi, hyvä rouva, mutta minun täytyy mennä heti paikalla Maximilienin luo, minulla on hänelle tavattoman tärkeitä asioita ilmoitettavana.

— Menkää siis, sanoi Julie, seuraten hurmaavalla hymyllään kreiviä, kunnes tämä oli kadonnut porraskäytävään.

Kreivi oli piankin noussut ne kaksi kerrosta, jotka erottivat Maximilienin huoneiston alakerrasta. Tultuaan hänen ovensa eteen hän kuunteli. Ei kuulunut mitään ääntä.

Huoneiston ja portaiden välissä oli lasiovi, kuten useimmissa vanhoissa taloissa. Mutta ovesa ei ollut avainta. Maximilien oli sulkeutunut huoneistonsa, eikä lasioven sisäpuolella olevien punaisten silkkiverhojen läpi nähnyt mitään.

Kreivin tuska näkyi siinä, että hänen kasvoilleen nousi puna, harvinainen mielenliikutuksen ilme tässä muuten rauhallisessa miehessä.

— Soitanko kelloa? tuumi hän. — En, en. Usein ovikellonsoitto, siis vieraan tulo, jouduttaa päätöksen tekoa. Maximilien on nyt epäilemättä sellaisessa mielentilassa, että ovikellonsoittoon liittyisi heti toinen ääni.

Monte-Cristo vapisi kiireestä kantapäähän asti, mutta teki sitten nopean päätöksen ja iski kyynärpänsä ruutuun, joka meni säpäleiksi. Sitten hän kohotti verhoa ja näki pöydän ääressä istuvan Maximilienin säpsähtävän kilahduksen kuullessaan.

— Ei se ole mitään, sanoi kreivi, — suokaa anteeksi, rakas ystävä, jalkani luiskahti ja kyynärpäni osui ruutuun. Koska se kerran on mennyt rikki, käytän sitä hyväkseni ja tulen luoksenne. Älkää antako häiritä itseänne, älkää antako häiritä itseänne!

Ja pistäen kätensä rikkimenneestä ikkunasta kreivi avasi oven. Morrel nousi silminnähävästi



tyytymättömänä ja tuli Monte-Cristoa kohden pikemmin ajaakseen hänet pois kuin ottaakseen hänet vastaan.

— Se on palvelijoitteenne syy, sanoi kreivi hieroen kynnärpäätänsä, — teidänhän permantonne ovat liukkaat kuin peili.

— Loukkasitteko itsenne? kysyi Morrel kylmästi.

— En tiedä? Mutta mitä teitte täällä? Kirjoititteko?

— Minäkö?

— Onhan sormissanne mustetta.

— Se on totta, vastasi Morrel, — minä kirjoitin. Sellaista tapahtuu minulle toisinaan, niin sotilas kuin olenkin.

Monte-Cristo astui muutaman askelen eteenpäin. Maximilienin täytyi päästää hänet kulkemaan, mutta hän seurasi jäljestä.

— Kirjoititte siis? kysyi Monte-Cristo uudelleen luoden terävän ja tutkivan katseen häneen.

— Johan minulla oli kunnia vastata myöntävästi, sanoi Morrel.

Kreivi katsahti ympärilleen.

— Pistoolinne ovat mustepullon vieressä! sanoi hän osoittaen sormellaan kirjoituspöydällä olevia pistooleja.

— Lähden matkalle, sanoi Maximilien.

— Rakas ystävä! sanoi Monte-Cristo, ja hänen äänensä oli tavattoman hellä.

— Herra kreivi!

— Ystäväni, rakas Maximilien, minä rukoilen, älkää ryhtykö mihinkään väkivaltaisiin tekoihin.

— Minäkö väkivaltaisiin tekoihin, sanoi Morrel kohauttaen olkapäitään.

— Missä suhteessa matka on väkivaltainen teko?

— Maximilien, sanoi Monte-Cristo, — riisukaamme molemmin puolin naamiomme. Te ette petä minua tuolla näennäisellä tyyneydellänne enkä minä teitä pintapuolisella levottomuudellani. Ymmärrättehän, että ennen kuin olen tehnyt tämän kaiken, rikkonut ikkunan, tunkeutunut huoneeseen, on minun täytynyt todellakin olla hyvin levoton tai pikemminkin kamalalla tavalla varma. Morrel, te aioitte surmata itsenne!

— Jopa nyt jotakin! Morrel vavahti. — Mistä tällaiset ajatukset tulevat mieleenne, herra kreivi?

— Minä sanon, että te aioitte surmata itsenne, jatkoi kreivi samalla äänellä, ja tässä on todistus.

Hän lähestyi kirjoituspöytää ja tarttui valkoiseen arkkiin, jonka nuori mies oli heittänyt aloittamansa kirjeen päälle.

Morrel syöksyi riistämään sen hänen kädestään.

Mutta Monte-Cristo tarttui Maximilienin ranteeseen toimien kuin teräsketju, joka estää kellon jousta laukeamasta.

— No niin, huudahti Morrel ja muuttui näennäisen tyyneästä äkkiä hillittömän kiivaaksi, — vaikka niin olisikin, vaikka olisinkin päättänyt kääntää pistoolin suun omaa itseäni kohden, kuka voi minua siitä estää? Kenellä on rohkeutta estää minua, kun sanon hänelle: "Kaikki toiveeni ovat särkyneet, sydämeni murtunut, elämäni sammunut, ympärilläni ei ole enää muuta kuin surua ja inhoa, maa on muuttunut tuhaksi, jokainen ihmisääni vihloo mieltäni", kun sanon: "Säälistä täytyy antaa minun kuolla, menetän järkeni, tulen hulluksi." Sanokaahan, vastaako silloin kukaan minulle: "Olette väärässä!" Estääkö kukaan minua pääsemästä onnettomasta elämästäni vapaaksi? Sanokaahan, kreivi, sanokaahan, olisiko kellään siihen rohkeutta!

— Olisi, Morrel, sanoi Monte-Cristo tyyneästi. — Minulla olisi.

— Teilläkö? huudahti Morrel, ja hänen äänessään soi suuttumus ja moite.

— Teilläkö, joka herätitte minussa järjettömän toivon, teilläkö, joka pidätitte, tyyntytitte, hillitsitte minua turhilla lupauksilla, vaikka olisin voinut voimakeinoin pelastaa hänet saadakseni ainakin nähdä hänen kuolevan syliini? Teilläkö, joka leikittelitte tai olitte ainakin leikkivinänne kohtaloa ettekä pystynyt edes antamaan vastamyrkkyä myrkytetyille tyttöraukalle! Säälisin teitä toden totta, ellen teitä kauhistuisi!

— Morrel!...

— Niin, käskitte minua riisumaan naamion, ja minä riisun. Kun tulitte luokseni hautausmaalla, vastasin vielä teille, sillä sydämeni on hyvä; kun astuitte sisään, päästin teidät tänne asti... Mutta koska uhmaatte minua vielä tässäkin huoneessa, johon olin paennut kuin hautaani, kun tuotatte uuden tuskan minulle, joka luulin jo kaikki kokeneeni, kreivi Monte-Cristo, otaksuttu hyväntekijäni, kreivi Monte-Cristo, maailman pelastaja, olkaa tyytyväinen, saatte omin silmin nähdä ystävänne kuolevan!

Ja hulluuden nauru huulillaan Morrel syöksyi toistamiseen pistooleja kohden. Kalmankalpeana mutta säihkyvin silmin Monte-Cristo ojensi kätensä pistoolien päälle ja sanoi:

— Ja minä sanon teille kerta vielä: te ette surmaa itseänne!

— Koettakaa estää jos voitte! sanoi Morrel ja ryntäsi taas eteenpäin, mutta jälleen kreivin rautainen käsi pidätti häntä.

— Mutta kuka te siis olette, kun anastatte tuollaisen tyrannivallan, jolla tahdotte hallita vapaita ja ajattelevia olentoja? huudahti Maximilien.

— Kukako olen? lausui Monte-Cristo. — Kuulkaa! Minä olen ainoa olento maailmassa, jolla on oikeus sanoa teille: Morrel, minä en tahdo, että isäsi poika kuolee tänään!

Ja majesteettillisena, kirkastuneena, juhlallisena, käsivarret rinnallaan ristissä Monte-Cristo astui nuorta miestä kohden, joka tästä miehestä säteilevän melkein jumalaisen voiman pakotuksesta väistyi askelen.

— Miksi puhutte minulle isästäni? sopersi hän. — Miksi sekoitatte hänen nimensä siihen, mitä tänään tapahtuu.

— Siksi, että minä olen se, joka pelastin isäsi hengen sinä päivänä, jolloin hän aikoi surmata itsensä samoin kuin sinäkin tänään; siksi, että olen se, joka lähetin kukkaron nuorelle sisarellesi ja Pharaonin vanhalle Morrelille; siksi, että olen Edmond Dantès, jonka polvella sinä lapsena leikit!

Morrel peräytyi vielä askelen, horjuen, lähättäen, tukehtumaisillaan; sitten hänen voimansa pettivät ja hän vaipui polvilleen Monte-Criston eteen.

Ja elämän voima syntyi uudelleen tässä jalossa luonteessa; hän nousi, syöksyi portaille ja huusi täydellä äänellä:

— Julie! Julie! Emmanuel! Emmanuel!

Monte-Cristo aikoi vuorostaan syöksyä huoneesta, mutta Maximilien olisi ennen vaikka antanut surmata itsensä kuin hellittänyt oven puoliskoista. Hän painoi niitä koko ruumiillaan estääkseen kreiviä.

Maximilienin huudon kuultuaan ryntäsivät Julie, Emmanuel, Penelon ja muutamat palvelijat kauhuissaan saapuville.

Morrel tarttui heidän käsiinsä ja avaten oven huusi heille kyynelten tukahduttamalla äänellä:

— Polvillenne! Polvillenne! Hän on isämme hyväntekijä, pelastaja, hän on... Hän aikoi sanoa: "Hän on Edmond Dantès!"

Kreivi esti sen tarttumalla hänen käsivarteensa.

Julie riensi suutelemaan kreivin kättä, Emmanuel syleili häntä aivan kuin suojelusjumalaa, Morrel vaipui uudelleen polvilleen ja löi otsansa lattiaan.

Silloin rautainen mies tunsu sydämen laajenevan, sulattava liekki nousi sieltä hänen silmiinsä, hänen päänsä painui kumaraan ja hän itki!

Tässä huoneessa kuului nyt nyyhkytystä ja itkua, jotka varmaan olisivat Jumalan rakkaimpiakin enkeleitä ilahduttaneet.

Heti kun Julie oli hiukan tointunut mielenliikutuksestaan, hän juoksi huoneesta, riensi alempana

olevaan kerrokseen, kiiruhti lapsellisen iloisena salonkiin ja nosti syrjään kristallikuvun, jonka alla oli tuntemattoman hyväntekijän antama kukkaro.

Tällä välin Emmanuel lausui kreiville katkonaisin sanoin:

— Miksi ette ole ilmaissut itseänne aikaisemmin, herra kreivi, vaikka olette kuullut meidän niin usein puhuvan tuntemattomasta hyväntekijästämme ja nähneet meidän säilyttävän muistoja hänestä. Miksi olette odottanut tähän päivään asti? Olette siinä menetellyt julmasti meitä kohtaan ja, uskallan sanoa, omaa itseännekin kohtaan.

— Kuulkaahan, ystäväni, sillä siksihän rohkenen teitä sanoa, koska tietämättänne olette kaksitoista vuotta ollut ystäväni, — tänään on tapahtunut sellaista, mikä on pakottanut minut ilmaisemaan salaisuuteni, vaikka Jumalan nimessä olisin tahtonut haudata sen koko elinajakseni sieluni syvyyteen. En voi puhua teille tästä tapauksesta enempää, sanon vain, että lankonne riisti salaisuuteni käyttämällä väkivaltaa, jota hän epäilemättä nyt katuu.

Maximilien oli siirtynyt hiukan syrjään ja oli nyt polvillaan nojatuolin edessä.

— Pitäkää häntä silmällä, sanoi kreivi hiljaa, puristaen lujasti Emmanuelin kättä.

— Miksi? kysyi nuori mies kummastuneena.

— Sitä en voi teille sanoa, mutta pitäkää häntä silmällä.

Emmanuel loi tutkivan katseen huoneeseen ja huomasi Morrelin pistoolit. Hän katsoi niihin kauhistuneena ja nosti hitaasti sormensa, Monte-Cristo nyökkäsi. Emmanuel astui askelen pistooleita kohden.

— Antaa niiden olla, sanoi kreivi.

Sitten hän meni Morrelin luo ja tarttui hänen käteensä. Myrsky nuoren miehen sydämessä oli talttunut, ja hän oli nyt aivan kuin herpaantunut.

Julie palasi, hänen kädessään oli silkkikukkaro, ja kaksi kirkasta ilonkyyneltä kimalteli hänen silmissään kuin kastehelmet.

— Tässä on kalleutemme, sanoi hän. — Älkää luulko, ettei se olisi minulle enää yhtä rakas, kun tunnen pelastajamme.

— Rakas lapsi, sanoi kreivi punastuen, — sallikaa minun ottaa tuo kukkaro. Kun kerran tunnette minut, muistatte minua ilman tätäkin.

— Ei, ei, sanoi Julie painaen kukkaron rintaansa vastaan, — antakaa minun se pitää, sillä jonakin päivänä voitte lähteä luotamme.

— Olette arvannut oikein, sanoi Monte-Cristo hymyillen. — Viikon päästä olen jättänyt tämän maan, missä niin monet ihmiset, jotka olisivat ansainneet taivaan koston, elivätkin onnellisina, samalla kun isäni kuoli nälkään ja suruun.

Monte-Cristo katsahti Morreliin, mutta huomasi, että sanat: "olen jättänyt tämän maan", eivät herättäneet nuorta miestä hänen herpaantuneesta mielentilastaan. Hän huomasi, että hänen oli vielä taisteltava viimeinen taistelu ystävänsä surua vastaan, ja tarttuen Julien ja Emmanuelin käsiin hän sanoi isän hellästi käskeväällä äänellä:

— Rakkaat ystävät, jättäkää minut Maximilienin kanssa kahden.

Tällä tavoin Julie saattoi viedä pois kallisarvoisen kukkaron, josta kreivi ei muistanut toistamiseen puhua. Kreivi jäi kahden Morrelin kanssa.

— Kas niin, sanoi kreivi koskettaen sormellaan hänen olkapäähänsä, — joko nyt jälleen muutut mieheksi?

— Jo, sillä alan taas kärsiä.

Kreivin otsaan tuli ryppy, ja hän näytti hetkisen epäröivän.

— Maximilien, Maximilien, sanoi hän, — kristityn ei sovi vaipua tuollaisiin ajatuksiin.

— Rauhoittukaa, ystävä, sanoi Morrel nostaen päänsä ja katsoen kreiviin tavattoman surullisesti hymyillen, — minä en enää aio surmata itseäni.

— Siis aseet jäävät syrjään ja epätoivo on haihtunut, sanoi Monte-Cristo.

— Ei, sillä minulla on parempi keino pelastua tuskasta kuin kuula tai tikarin kärki.

— Mieleton mies parka...! Mikä se on?

— Minulla on suruni, joka minut surmaa.

— Hyvä ystävä, sanoi Monte-Cristo yhtä alakuloisesti kuin hänkin, — kuule minua! Eräänä päivänä, kun olin yhtä epätoivoissani kuin sinä, päätin minäkin surmata itseni; ja saman päätöksen teki aikanaan isäskin. Jos joku olisi sanonut isällesi sinä hetkenä, kun hän suuntasi pistoolin otsaansa kohden, tai minulle sinä hetkenä, kun siirsin vankilassa syrjään leivän, johon en ollut kolmeen päivään koskenut, jos joku olisi meille sanonut: "Eläkää! Kerran koittaa päivä, jolloin olette onnellisia ja siunaatte elämää!" — olisi vastauksenamme ollut epäilyksen hymy ja vähäuskoisuuden tuska, ja kuinka monta kertaa kuitenkin isäsi syleillessään sinua on siunannut elämää, ja kuinka monta kertaa minäkin...

— Mutta te olitte menettänyt vain elämäenne, huudahti Morrel. — Isäni kadotti vain omaisuutensa, mutta minä olen kadottanut Valentinen.

— Katso minuun, Morrel, sanoi Monte-Cristo, ja hänen olemuksessaan oli vakuuttavaa juhlallisuutta, — katso minuun, silmissäni ei ole kyyneliä, veressäni ei ole kuumetta, eikä sydämeni jyskytä kolkosti, ja kuitenkin näen, että sinä kärsit, Maximilien, sinä, jota rakastan aivan omana poikanani. Etkö siitä ymmärrä, että suru on samanlainen kuin elämäkin ja että kaiken takana on jotakin meiltä salattua? Jos siis pyydän, jos käsken sinua elämään, niin olen varmasti vakuutettu siitä, että kerran tulee päivä, jolloin kiität minua henkesi pelastamisesta.

— Hyvä Jumala, huudahti nuori mies, — hyvä Jumala, mitä minulle sanottekaan! Punnitkaa sananne, sillä ette varmaankaan ole koskaan rakastanut!

— Lapsi! vastasi Monte-Cristo.

— Täydellä rakkaudella rakastanut, sitä tarkoitan, jatkoi Morrel. — Katsokaahan, olen ollut sotilas siitä asti kuin kehityin mieheksi, tulin kaksikymmentäyhdeksänvuotiaaksi, ennen kuin rakastuin, sillä sitä, mitä siihen asti olin tuntenut, ei voi rakkaudeksi sanoa. No niin, kaksikymmentäyhdeksänvuotiaana näin Valentinen, kaksi vuotta olen häntä rakastanut, kahden vuoden ajan hän on avannut minulle sydämensä ja minä olen lukenut siitä kaikki nuoren tytön ja naisen hyveet, sillä Jumala oli ne siihen kirjoittanut. Kreivi, jos olisin saanut omakseni Valentinen, olisin saanut loppumattoman, äärettömän, määräämättömän, liian suuren, liian täydellisen, tätä maailmaa varten liian taivaallisen onnen. Maailma ei ole sitä minulle antanut, ja minun täytyy sanoa teille, että ilman Valentinea ei maailma tarjoa minulle muuta kuin epätoivoa ja tuskaa.

— Olen käskenyt teitä toivomaan, sanoi kreivi.

— Punnitkaa sananne, sanon kerran vielä, vastasi Morrel, — te koetatte lohduttaa minua, mutta jos minua lohdutatte, saatte minut menettämään järkeni, koska herätätte minussa toivon nähdä Valentinen jälleen.

Kreivi hymyili.

— Ystäväni, isäni, huudahti Morrel kiihkeästi, — punnitkaa sananne, sillä kauhistun sitä vaikutusvaltaa, jota tahdotte minun suhteeni käyttää. Punnitkaa sananne, sillä katsokaa, miten silmäni jälleen kirkastuvat, miten sydämeni jälleen voimistuu, punnitkaa sananne, sillä voitte saada minut uskomaan ihmeisiin... Tottelisin teitä, vaikka käskisitte minua nostamaan kiven Jairuksen tyttären haudalta; kävelisin laineilla apostolin tavoin, jos viittäisitte minua lähtemään. Punnitkaa sananne!

— Toivo, ystäväni, sanoi kreivi vielä kerran.

— Ah, sanoi Morrel vaipuen innostuksensa kukkuloilta surunsa rotkoihin, — ah, te leikitte kanssani. Olette kuin hyvä äiti, tai oikeammin sanoen itsekäs äiti, joka hellillä sanoilla viihdyttää lapsensa tuskat, koska tämän huuto vihloo hänen korviaan. Ei, ystäväni, tein väärin käskiessäni teitä punnitsemaan sananne. Ei, älkää pelätkö mitään, minä hautaan suruni niin huolellisesti sydämeeni, kätken sen niin syvälle, piilotan sen niin tarkoin, ettei teidän tarvitse minua sääliäkään... Hyvästi, ystäväni, hyvästi!

— Päinvastoin, sanoi kreivi, — tästä hetkestä alkaen, Maximilien, elät minun seurassani ja minun luonani, et jätä minua, ja viikon päästä on Ranska jäänyt taaksemme.

— Ja kehotatteko minua yhä vain toivomaan?

— Kehotan, koska tiedän keinon, millä sinut parantaa.

— Kreivi, teette minut vielä entistäkin surullisemmaksi. Pidätte onnettomuuttani vain jokapäiväisenä suruna ja koetatte haihduttaa sen jokapäiväisellä keinolla, matkustamisella.

— Mitä sinulle sanoisinkaan? vastasi Monte-Cristo. — Uskon, että täytän, mitä lupaan; anna minun kokeilla.

— Kreivi, te vain pitkitätte kuolinkamppailuani, ette muuta.

— Olet heikko mies, sanoi kreivi, — ellet voi antaa ystävällesi muutamaa päivää kokeilu-aikaa. Tiedätkö, mitä kreivi Monte-Cristo voi saada aikaan? Tiedätkö, että hän hallitsee monia maallisia voimia? Tiedätkö, että hänellä on niin luja usko, että hän voi vaatia ihmeitä Jumalalta: onhan Jumala sanonut, että uskon avulla voidaan siirtää vuoria? No niin, odota ihmettä, tai...

— Tai..., kertasi Morrel.

— Tai sanon sinua kiittämättömäksi.

— Säälikää minua, kreivi.

— Minä säälin sinua niin paljon, Maximilien, kuule sanani tarkoin, säälin niin paljon, että ellen kuukauden päästä ole sinua parantanut, tänä samana päivänä ja tänä samana tuntina, kuule sanani tarkoin, lasken itse eteesi ladatut pistoolit ja maljallisen italialaista myrkkyä, joka on paljon varmempaa ja tehoisampaa kuin se, mitä Valentine sai.

— Lupaatteko sen minulle?

— Lupaan, sillä olen niin kuin sinäkin kerran tahtonut surmata itseni, ja olen surun kaikottuakin vielä monesti uneksinut ikuisen unen suloisuudesta.

— Kuukauden päästä siis saan menetellä elämäni kanssa oman mieleni mukaan, ellen ole löytänyt lohdutusta, ja vaikka tekisin silloin mitä tahansa, ette syytä minua kiittämättömäksi?

— Täsmälleen kuukauden päästä, Maximilien. Kuukauden päästä tunnilleen, sillä tämä päivä on pyhä. Et ole kai tullut ajatelleeksi, että tänään on syyskuun viides päivä. Täsmälleen kymmenen vuotta sitten pelastin isäsi, joka tahtoi kuolla.

Morrel tarttui kreivin käsiin ja suuteli niitä.

— Kuukauden päästä on pöydällä, jonka ääressä istumme, hyvät aseet ja suloisen kuoleman tuottavaa myrkkyä, jatkoi Monte-Cristo, — mutta lupaathan odottaa siihen asti?

— Vannon sen, sanoi Morrel.

Monte-Cristo sulki nuoren miehen syliinsä ja painoi hänet rintaansa vastaan.

— Ja tästä päivästä alkaen muutat asumaan minun luokseni, sanoi hän. — Muutat asumaan Haydéen asuntoon, niin että saan tyttären sijasta pojan.

— Haydéen! sanoi Morrel. — Minne Haydée on joutunut?

— Hän matkusti pois viime yönä.

— Hän on jättänyt teidät?

— Hän odottaa minua... Ole siis valmis muuttamaan luokseni Champs-Élysées'n varrelle ja toimita minut kenenkään näkemättä täältä pois.

Maximilien kumarsi ja totteli aivan kuin lapsi tai apostoli.

## 106. Jako

Saint-Germain-des-Prés'n varrella olevassa hotellissa, jonka Albert de Morcerf oli valinnut äitinsä asunnoksi, asui toisen kerroksen pienessä huoneistossa hyvin salaperäinen olento.

Se oli mies, jonka kasvoja portinvartija ei ollut koskaan nähnyt, sillä talvella oli hänellä aina kaulassaan leveä punainen huivi, jollaisia rikkaitten perheitten kuskit käyttävät odotellessaan

isäntäväkeään teattereiden edustalla, ja kesällä hän aina niisti nenäänsä mennessään portinvartijan huoneen ohi. Vielä on lisättävä, ettei kukaan vakoillut tätä salaperäistä henkilöä, niin kuin olisi voinut otaksua, sillä lähistöön oli levinnyt huhu, että hän oli korkeassa arvoasemassa ja että hänellä oli *pitkä käsi*, ja tämä seikka pakotti kaikki jättämään hänet rauhaan.

Hän kävi huoneistossaan aivan säännöllisesti, vaikkakin tuli toisinaan myöhemmin, toisiaan aikaisemmin. Useimmiten hän kuitenkin ilmestyi sinne kello neljän aikaan eikä ollut koskaan siellä yötä.

Vaitelias palvelijatar, jonka huolena oli huoneiston kunnossapito, sytytti talvisin puoli neljältä tulen pesään ja toi kesäisin samaan aikaan huoneeseen jäätelöä.

Neljän aikaan salaperäinen henkilö sitten saapui, niin kuin olemme maininneet.

Kahtakymmentä minuuttia myöhemmin pysähtyivät vaunut hotellin eteen. Mustaan tai tummansiniseen pukuun ja tiheään harsoon verhoutunut nainen astui ajoneuvoista, riensi kuin varjo portinvartijan oven ohi ja nousi toiseen kerrokseen niin kepeästi, etteivät portaat vähääkään narisheet hänen jalkojensa alla.

Kukaan ei koskaan kysynyt häneltä, minne hän aikoi.

Hänen kasvojaan enemmän kuin salaperäisen herrankaan kasvoja ei portinvartijapariskunta siis koskaan nähnyt, eikä koko suuressa kaupungissa varmaankaan ollut toista avioparia, joka olisi voinut moisen salaisuuden säilyttää.

Nainen ei tietysti mennyt toista kerrosta ylemmäksi. Hän kolkutti oveen erikoisella tavalla, ovi aukeni, sitten se sulkeutui, eikä enää kuulunut eikä näkynyt mitään.

Jonkin ajan kuluttua hän lähti hotellista yhtä varovaisesti kuin oli tullutkin. Hän lähti aina ensimmäisenä, harso silmillään, ja nousi ajoneuvoihin, jotka kääntyivät milloin millekin kadulle. Kahtakymmentä minuuttia myöhemmin poistui herra, peittäen kasvonsa joko kaulahuiviinsa tai nenäliinansa taakse ja katosi.

Seuraavana päivänä sen jälkeen, kun kreivi Monte-Cristo oli käynyt Danglars'in luona ja kun Valentine oli haudattu, saapui salaperäinen asukas jo kello kymmenen aamulla eikä kello neljä, niin kuin tavallisesti. Melkein heti hänen jälkeensä tuli myös hunnutettu nainen ajurin vaunuissa ja nousi nopeasti portaita ylös.

Ovi aukeni ja sulkeutui.

Mutta ennen kuin ovi oli ennättänyt mennä kiinni, oli nainen huudahtanut:

— Lucien, ystäväni!

Tällä tavoin portinvartija, joka tahtomattaan oli kuullut huudahduksen, sai tietää, että salaperäisen vuokralaisen nimi oli Lucien. Mutta kun hän oli mallikelpoinen portinvartija, päätti hän olla mainitsematta siitä mitään vaimolleenkaan.

— Mitä nyt on tapahtunut? kysyi herra, jonka nimen naisen hätäntyminen tai into oli ilmaissut. — Kertokaa!

— Ystäväni, voinko luottaa teihin?

— Varmasti, tiedättehän sen. Mitä on tapahtunut? Kirje, jonka sain teiltä tänä aamuna, teki minut hirveän levottomaksi. Se oli häthätää kirjoitettu ja sekava. Rauhoittakaa minua tai kertokaa asia koko kamaluudessaan.

— Lucien, suuria on tapahtunut! sanoi nainen luoden Lucieniin kysyvän katseen. — Herra Danglars on viime yönä lähtenyt pois.

— Lähtenyt? Herra Danglars lähtenyt pois! Minne hän on lähtenyt?

— En tiedä.

— Mitä! Ettekö tiedä? Hän on siis lähtenyt lopullisesti?

— Epäilemättä! Kello kymmenen illalla hän ajoi vaunuillaan Charentonin tulliportille; siellä odottivat postivaunut, hän astui niihin kamaripalvelijansa keralla ja ilmoitti kuskilleen menevänsä Fontainebleauhon.

— No, mitä siihen sanoitte?

— Odottakaahan, ystäväni. Hän on jättänyt minulle kirjeen.

— Kirjeenkö?

— Niin, lukekaa.

Ja paronitar otti taskustaan avatun kirjeen ja ojensi sen Debraylle.

Debray arkaili hiukan, aivan kuin olisi koettanut arvata kirjeen sisällystä tai harkinnut, miten menetellä sen johdosta. Sitten hän ilmeisesti oli tehnyt päätöksensä ja luki:

Hyvä rouva ja uskollinen puolisoni.

Aivan huomaamattaan hän vaikeni ja katsoi paronittareen, joka punastui korviaan myöten.

— Jatkakaa, sanoi rouva Danglars.

Debray jatkoi:

Saadessanne tämän kirjeen ei teillä enää ole miestä! Älkää tulko tarpeettoman rauhattomaksi, olette menettänyt miehenne samalla tavoin kuin tyttärennekin. Ajan pitkin jotakin niistä kolmesta- tai neljästäkymmenestä maantiestä, joita myöten päästään Ranskan rajojen ulkopuolelle. Olen velvollinen antamaan teille selityksen, ja koska olette järkevä nainen, selitänkin teille lähtöni syyt.

Kuulkaa siis:

Tänään tultiin minulta perimään viisi miljoonaa, suoritin ne; melkein heti sen jälkeen tultiin perimään yhtä suurta summaa, lykkäsin maksun huomiseen; nyt lähden pois välttääkseni huomispäivää, joka voisi käydä liian vastenmieliseksi.

Ymmärrättehän tämän, rouvani ja kallis puolisoni? Minä sanon: Ymmärrättehän, sillä tunnette raha-asiani yhtä hyvin kuin minä ja paremminkin, sillä minä en voi sanoa, minne on mennyt minun ennen jokseenkin suuri rikkauteni, te sitä vastoin voitte varmaankin antaa siihen tyydyttävän vastauksen.

Naisillahan on erehtymättömän varma vaisto, ja he voivat itse keksimänsä algebran avulla selittää ihmeenkin. Minä en tuntenut muuta kuin numeroni, ja kun ne alkoivat pettää, en ollut enää mistään selvillä. Oletteko koskaan ihmetellyt, kuinka nopeasti olen sortunut? Eikö teitä koskaan ole häikäissyt sulavien kultatankojeni hehku? Minä puolestani en ole nähnyt muuta kuin tulen; toivottavasti teitä varten on jäänyt tuhkaan hiukan kultaa.

Tämä on lohduksenani lähtiessäni, rouvani ja viisas puolisoni, muuten omatuntoni soimaisi minua siitä, että teidät hylkään. Teille jää ystäviä, tuo mainitsemani tuhka ja ennen kaikkea muuta vapaus, jonka täten annan teille.

Nyt on sopivaa liittää tähän pieni huomautus, joka koskee yhdyselämäämme.

Niin kauan kuin toivoin teidän toimivan yhteisen kotimme parhaaksi ja lisätäksenne tyttäreemme rikkautta, suljin filosofina silmäni. Mutta kun olette saattanut koko talon rappiotilaan, en tahdo olla toisen miehen varallisuuden tukipylväänä.

Menessäni kanssanne naimisiin olitte rikas, mutta maineenne oli huono.

Suokaa anteeksi suorat sanani, mutta kun luultavasti puhelemme kahden kesken, niin eihän minun tarvitse sanojani kaunistella.

Olen lisännyt rikkauttamme, joka viidentoista vuoden aikana kasvamistaan kasvoi, siihen hetkeen asti, jolloin merkillinen ja minulle vielä tähän asti selittämätön turmio tarttui siihen ja kaatoi sen.

Te, rouva, olette toiminut ainoastaan oman varallisuutenne kartuttamiseksi ja olette siinä onnistunutkin, siitä olen aivan varma.

Jättäessäni teidät olette siis samanlainen kuin silloin, kun teidät otin: rikas, mutta ette kunnioitettu.

Hyvästi.

Minäkin alan tästä päivästä alkaen työskennellä omaksi edukseni.

Olkaa varma siitä, että olen teille syvästi kiitollinen antamastanne esimerkistä, jota tulen noudattamaan.

Teidän uskollinen aviomiehenne,  
Paroni Danglars.

Paronitar oli silmillään seurannut Debraytä tämän pitkän ja tuskallisen lukemisen aikana. Vaikka nuori mies osasikin mainiosti hillitä itsensä, näki rouva Danglars hänen kuitenkin pari kertaa punastuvan.

Luettuaan kirjeen hän käänsi sen kokoon ja seisoi miettiväisenä.

— No? kysyi rouva Danglars levottomana, minkä mielentilan voi helposti ymmärtää.

— No? kertasi Debray konemaisesti.

— Mitä ajattelette tämän kirjeen johdosta?

— En muuta kuin sitä, että paroni Danglars lähtiessään on aavistanut jotakin.

— Epäilemättä. Mutta siinäkö on kaikki, mitä teillä on minulle sanottavaa?

— En ymmärrä teitä, sanoi Debray jääkylmästi.

— Hän on lähtenyt! Lähtenyt kokonaan pois! Lähtenyt aikomatta koskaan palata!

— Oh, sanoi Debray, — älkää sellaista uskoko, paronitar.

— Hän ei palaa, sen sanon teille. Minä tunnen hänet, hän on järkähtämätön kaikissa niissä päätöksissä, jotka kohdistuvat hänen omiin etuihinsa. Jos hän olisi arvellut, että minä voisin jollakin tavoin häntä hyödyttää, hän olisi ehdottomasti ottanut minut mukaansa. Hän jättää minut Pariisiin, koska hänellä voi erostamme olla hyötyä. Hän ei siis palaa koskaan, ja minä olen aivan vapaa, lisäksi rouva Danglars rukoilevalla äänellä.

Mutta Debray jätti hänen vetoamuksensa vastausta vaille.

— Mitä, sanoi paronitar viimein, — ettekö edes vastaa minulle?

— Minulla ei ole teille muuta kuin yksi kysymys: mitä aiotte tehdä?

— Sitä juuri tulinkin teiltä kysymään, vastasi paronitar sykkivin sydämin.

— Ah, sanoi Debray, — siis pyydätte minulta neuvoa?

— Niin, minä pyydän teiltä neuvoa, sanoi paronitar peloissaan.

— Jos kysytte minulta neuvoa, sanoi nuori mies kylmästi, — niin kehotan teitä matkustamaan.

— Matkustamaan! sopersi rouva Danglars.

— Juuri niin. Sanoihan herra Danglars, että olette rikas ja aivan vapaa. Minun mielestäni on välttämätöntä, että häviätte Pariisista neiti Eugénien kihlauksen purkautumisen ja herra Danglars'in katoamisen jälkeen. On välttämätöntä antaa ihmisten luulla, että teidät on hylätty ja että olette köyhä. Kukaan ei antaisi vararikkoisen miehen vaimolle anteeksi sitä, että hän on rikas ja elää komeasti. Jääkää kahdeksi viikoksi Pariisiin, kertokaa kaikille parhaille ystäville, miten teidät on hylätty ja miten kaikki tapahtui, he kyllä kertovat sen ympäri maailmaa. Sitten jätätte komean kotinne, luovutte jalokivistänne, luovutte pesäosuudestanne, ja kaikki ylistävät teidän suurta epäitsekkyyttänne. He uskovat, että teidät on hylätty ja että olette köyhä, sillä minä yksin tiedän teidän todellisen varallisuutenne ja olen valmis luovuttamaan teille osuutenne kunnan liittolaisena.

Debray oli puhunut tyynesti ja välinpitämättömästi, mutta paronitar oli kuunnellut kauhuissaan ja epätoivoissaan.

— Hylätty! toisti hän. — Niin, hylätty olen todellakin... Olette oikeassa, eikä kukaan aavistakaan, kuinka hylätty olen.

Muuta ei tämä ylpeä ja mielettömästi rakastava nainen saattanut sanoa Debraylle.

— Mutta rikas, hyvin rikas samalla kertaa, jatkoi Debray ottaen lompakostaan muutamia papereita ja levittäen ne pöydälle.



Rouva Danglars ei häntä pidättänyt, vaan koetti hillitä kiivaasti sykkivää sydäntään ja kyyneliään. Ja lopulta voitti oman arvon tunne, niin että hän saattoi olla itkemättä.

— Hyvä rouva, sanoi Debray, — olemme noin kuusi kuukautta toimineet yhdessä. Te panitte liikkeen pohjaksi satatuhatta frangia. Tämän vuoden huhtikuussa teimme liiton. Toukokuussa aloitimme toimintamme. Toukokuussa voitimme neljäsataaviisikymmentäviisituhatta frangia. Kesäkuussa voitto nousi yhdeksäänsataantuhanteen. Heinäkuussa tuli voittoon lisää miljoona seitsemänsataatuhatta. Tiedättehän, että silloin olivat kysymyksessä Espanjan valtiopaperit. Elokuun alussa menetimme kolmesataatuhatta frangia, mutta viidentenätoista päivänä olimme sen korvanneet ja kuukauden lopussa olimme taas voitolla. Tilimme liittomme alusta eilispäivään asti, jolloin päätin tilit, osoittavat voittoa kaksi miljoonaa neljäsataatuhatta, siis miljoona kaksisataatuhatta kummallekin meistä. Tämän lisäksi, sanoi Debray lukien tyyneästi ja järjestelmällisesti aivan kuin pörssinvälittäjä muistikirjastaan, — tulee kahdeksankymmentätuhatta frangia korkoja edellä mainitusta huostaani uskotusta summasta.

— Mutta, keskeytti paronitar, — mitä nuo korot merkitsevät, koska ette ole koskaan lainannut rahoja muille?

— Anteeksi, sanoi Debray kylmästi, — minulla oli täysi valtuutus tehdä ne korkoatuottaviksi ja olen sitä valtuutta käyttänyt. Teidän osallenne tulee siis korkorahoista neljäkymmentätuhatta frangia, ja kun tähän liitetään perustamissumma satatuhatta, niin saatte miljoonan kolmesataaneljäkymmentätuhatta frangia. Eilen muutin varovaisuuden vuoksi kaiken rahaksi, ne eivät siis kauan ole olleet liikkeestä poissa, niin kuin huomaatte; oli aivan kuin olisin aavistanut, että vaaditte minulta tilitystä. Rahanne ovat täällä osaksi seteleinä, osaksi pankkiosoituksina. Sanoin "täällä", ja se on totta, sillä en pitänyt omaa kotiani kylliksi turvallisena paikkana enkä ketään notaaria täysin luotettavana, ja kiinteimistöt olisivat vieläkin selvemmin ilmaisseet kaiken. Kun teillä ei ollut oikeutta ostaa mitään eikä omistaa mitään pesän ulkopuolella, säilytin tätä rahamäärää, joka nyt on ainoa omaisuutenne, seinään muuratussa kirstussa, tässä kaapissa, ja varmuuden vuoksi toimitin muuraustyön itse. — Tässä, jatkoi Debray, avaten kaapin ja kirstun, — tässä on ensiksikin kahdeksansataa tuhannen frangin seteliä, jotka muistuttavat isoa, rautakansiin sidottua kirjaa, sen lisäksi pankkiosoituksia neljänsadantuhannen frangin arvosta. Tähän liitän kahdenkymmenenviidentuhannen frangin korkokupongin ja summan täytteeksi sadanviidentoista frangin osoituksen pankkiirilleni, ja koska hän ei ole herra Danglars, niin se lunastetaan, siitä voitte olla varma.

Rouva Danglars otti konemaisesti pankkiosoitukset, korkokupongin ja setelit. Koko suuri omaisuus näytti jokseenkin vähäpätöiseltä pöydällä.

Silmät kuivina, mutta povi aaltoillen pidätetyistä kyynelistä rouva Danglars kokosi kaiken, pisti rautakotelon käsilaukkuunsa, pankkiosoitukset lompakkoonsa ja odotti kalpeana ja mykkänä seisten jotakin hyvää sanaa lohdutukseksi.

Mutta hän odotti turhaan.

— Nyt voitte tulla suurenmoisesti toimeen, sanoi Debray, — teillä on noin kuudenkymmentuhannen frangin vuotuiset korot, ja se on paljon naiselle, joka ei pariin vuoteen saa elää suurellisesti. Tällaisilla tuloilla voitte toteuttaa kaikki oikunne, ja jos summa tuntuu teistä liian vähäiseltä, niin muistellen menneisyyttä annan teille luvan ottaa omasta osuudestani niin paljon kuin haluatte ja olen valmis tarjoamaan teille — vaikkapa lainan muodossa — kaiken osuuteni, nimittäin miljoonan kuusikymmentätuhatta frangia.

— Kiitos, vastasi paronitar, — kiitos, ymmärrättehän, että annatte aivan liian paljon naisraukalle, joka ei aio pitkään aikaan esiintyä muiden joukossa.

Debray oli ensi hetkessä hämmästynyt, mutta tyyntyi ja teki liikkeen, joka tuntui kohteliaammalta kuin sanat: "Tehkää niin kuin itse haluatte!"

Rouva Danglars oli varmaankin siihen asti vielä toivonut jotakin, mutta nähdessään Debrayn liikkeen, katseen ja äänettömän kumarruksen, hän nosti päänsä pystyyn, avasi oven ja kiivastumatta, panematta toimeen mitään kohtausta, mutta myös epäröimättä, hän riensi portaille sanomatta edes hyvästi miehelle, joka sillä tavoin antoi hänen lähteä.

— Kas niin! sanoi Debray hänen poistuttuaan. — Tehköön kuinka kauniita päätöksiä tahansa, hän jää kyllä taloonsa asumaan, lukee romaaneja ja pelaa korttia, kun ei voi enää pelata pörssissä.

Hän tarttui muistikirjaansa ja pyyhkäisi huolellisesti viivan jokaisen maksamansa rahaerän yli.

— Minulle jää miljoona kuusikymmentätuhatta frangia, sanoi hän. — Mikä vahinko, että neiti Villefort on kuollut! Hän olisi joka suhteessa sopinut minulle, ja olisin mennyt hänen kanssaan naimisiin.

Ja tapansa mukaan hän odotti rauhallisesti kaksikymmentä minuuttia, jotta rouva Danglars olisi ennättänyt poistua, ja läksi sen jälkeen itse hotellista.

Sen huoneen yläpuolella, jossa Debray oli jakanut rouva Danglars'in kanssa kaksi ja puoli miljoonaa, oli huone, jossa oli entisiä tuttaviamme. Heillä on ollut siksi huomattava sija aikaisemmin kuvaamissamme tapauksissa, että lukija heidät varmaankin mielellään jälleen kohtaa.

He olivat Mercedes ja Albert.

Mercedes oli muutamassa päivässä paljon muuttunut. Hän ei rikkautensa päivinä ollut koskaan esiintynyt prameilevalla loistolla, joka painaa ihmisiin sellaisen leiman, ettei heitä tunnekaan enää samoiksi, kun he ottavat ylleen yksinkertaisen puvun. Hän ei myöskään ollut joutunut niin suureen köyhyyteen, että hänen olisi täytyntä ottaa ylleen puutteen viitta; ei, mutta Mercedes oli muuttunut sen vuoksi, etteivät hänen silmänsä enää loistaneet, suunsa ei hymyillyt, hän oli tullut araksi, eikä hänen kieleltään enää sinkoillut älykkäitä sukkeluuksia.

Mercedes oli jättänyt entisen ympäristönsä ja valinnut itselleen uuden, mutta ei osannut kotiutua. Hän oli ikään kuin tullut kirkkaasti valaistusta salongista pimeään. Ei kuningatarakaan joutuessaan palatsistaan halpaan majaan tunne olevansa kotonaan kantaessaan kivivateja pöytään tai mennessään halvalle vuoteelle nukkumaan.

Kaunis katalonialainen, ylhäinen kreivitär oli menettänyt ylpeän katseensa ja hurmaavan hymynsä, sillä hän ei nähnyt ympäristössään mitään silmälle mieluista. Huonetta verhosivat harmaat seinäpaperit, jotka isäntä oli valinnut, koska ne parhaiten kestivät lian; lattialla ei ollut mattoja, huonekalut olivat sellaisia, että ne ehdottomasti vetivät huomion puoleensa valheellisen prameutensa vuoksi. Ne loukkasivat sellaisen ihmisen silmää, joka oli tottunut elämään sopusointuisessa ympäristössä.

Rouva Morcerf oli elänyt täällä siitä asti, kun hän lähti kodistaan. Hänen päätään huimasi tämä ainainen hiljaisuus, niin kuin matkustajan päätä huimaa syvänteen reunalla. Huomatessaan Albertin tavan takaa katsovan salaa häneen nähdäkseen, millä mielellä hän oli, hän pakotti huulilleen hymyn, joka ei yltänyt silmiin asti, vaan muistutti vain kajastusta, valoa, joka ei lämmitä.

Albert puolestaan oli huolissaan, kiusaantunut, sillä hänenkin oli vaikea mukautua uuteen asemaansa. Hän tahtoi mennä kävelemään ilman hansikkaita, mutta huomasi kätensä liian valkeiksi; hän tahtoi käydä jalkaisin kaupungilla, mutta huomasi kiiltonahkaiset kenkensä liian hienoiksi.

Mutta nämä molemmat jalot ja älykkäät olennot, jotka äidin- ja pojanrakkaus erottamattomasti oli toisiinsa liittänyt, olivat oppineet ymmärtämään toisiaan sanaakaan sanomatta, ja hyvien ystävien tavoin he eivät salanneet toisiltaan mitään sellaista, mistä jokapäiväinen elämä riippuu.

Albert olisi rohkeasti voinut sanoa äidilleen:

— Äiti, nyt meillä ei ole enää rahaa.

Mercedes ei koskaan ollut tuntenut puutetta sanan varsinaisessa merkityksessä. Hän oli kyllä joskus nuoruudessaan puhunut köyhydestä, mutta se ei ollut samaa. Catalansissa Mercedes oli yhtä ja toista vailla, mutta hän ei kärsinyt mitään puutetta. Kun verkot olivat hyvässä kunnossa, sai kaloja; kun myi kaloja, niin voi pitää verkot hyvässä kunnossa.

Kun hänellä sitä paitsi ei ollut ystäviä, vaan ainoastaan rakkautensa, jolla ei ollut mitään yhteistä hänen jokapäiväisen toimeentulonsa kanssa, ei hänen tarvinnut ajatella muuta kuin omaa toimeentuloaan. Hän oli kyllä silloin jakanut auliisti siitä vähästä mitä hänellä oli, mutta nyt hänen oli pidettävä huolta kahdesta, eikä hänellä ollut mitään sitä varten.

Talvi lähestyi. Alastomassa ja kylmässä huoneessaan Mercedeksellä ei ollut tulta, hänellä, jonka talossa lämmityslaitos lämmitti huoneet eteisestä budoaariin asti. Hänellä, jolla oli ollut tavattoman kallisarvoinen kasvihuone, ei ollut ainoatakaan kukkasta.

Mutta olihan hänellä poikansa...!

Kuvitteluilla kiihotettu velvollisuudentunto oli tähän asti pitänyt heitä jokapäiväisen elämän yläpuolella. Mutta tämä innostus oli jäähtynyt, ja heidän oli täytyntä vähitellen laskeutua unelmien maasta todellisuuteen.

Kun unelmat oli tuhlatu, täytyi ruveta keskustelemaan jokapäiväisistä asioista.

— Äiti, sanoi Albert samana hetkenä, jolloin rouva Danglars astui portaita alas, — laskekaamme, kuinka paljon meillä on. Minun täytyy olla selvillä koko summasta voidakseni tehdä suunnitelmani.

— Paljonko meillä on, — ei mitään, sanoi Mercedes surullisesti hymyillen.

— On kyllä, äiti, meillä on kaikkiaan kolmetuhatta frangia, ja näillä kolmellatuhannella frangilla aion järjestää elämämme suloiseksi.

— Lapsi! huokasi Mercedes.

— Pahaksi onneksi olen tuhlannut siksi paljon rahaa, että tunnen, minkä arvoista se on, sanoi nuori mies. — Kolmetuhatta frangia on tavattoman paljon, ja olen sen varaan rakentanut tulevaisuuden, joka on ihmeellisen varma.

— Niin sinä sanot, ystävä parka, jatkoi äiti. — Mutta ensiksikin, otammeko nuo kolmetuhatta frangia vastaan? sanoi Mercedes punastuen.

— Olemmehan sen jo päättäneet, sanoi Albert varmalla äänellä. — Otamme ne vastaan sitä suuremmalla syyllä, kun ne eivät ole vielä hallussamme, vaan pienessä puutarhassa Marseillessa Meilhan-kadun varrella. Kahdellasadalla frangilla pääsemme molemmat Marseilleen.

— Kahdellasadalla frangilla! sanoi Mercedes. — Kuinka se voi olla mahdollista?

— Olen ottanut selkoa diligenssi- ja höyrylaivakonttoreista ja olen tehnyt laskelmani. Te ajatte diligenssillä Châlons'iin. Äiti, näettehän, että kohtelen teitä aivan kuin kuningatarta, olen sitä varten varannut kolmekymmentäviisi frangia.

Albert tarttui kynään ja kirjoitti:

Diligenssi 35 fr.

Châlons'ista Lyoniin höyrylaivassa 6 fr.

Lyonista Avignoniin jälleen laivassa 16 fr.

Avignonista Marseilleen 7 fr.

Matkakuluja 50 fr.

Summa 114 fr.

— Merkitkäämme satakaksikymmentä, lisäsi Albert nauraen, — huomaattehan, äiti, kuinka antelias olen?

— Entä sinä, poikaparka?

— Ettekö ole huomannut, että varaan itseäni varten kahdeksankymmentä frangia. Nuori mies ei kaipaa matkalla mukavuuksia. Sitä paitsi olen tottunut matkustamaan.

— Postivaunuissa ja kamaripalvelija mukanasini.

— Kaikilla tavoin, äiti.

— Olkoonpa niin, sanoi Mercedes, — mutta mistä saamme nuo kaksisataa frangia.

— Ne ovat tässä, ja niiden lisäksi vielä kaksisataa. Myin kelloni sadasta frangista ja vitjat kolmestasadasta. Mikä onni! Vitjat olivat kolme kertaa niin kalliit kuin kello! Tässäkin taas näkee, mitä ylellisyys merkitsee! Olemme siis rikkaita, koska niiden sadanneljäntoista frangin sijasta, jotka olisitte tarvinnut matkaanne varten, saattekin kaksisataaviisikymmentä.

— Mutta olemmehan tähän hotelliinkin velkaa.

— Kolmekymmentä frangia, mutta ne minä maksan minulle jääneistä sadastaviidestäkymmenestä. Asia on siis päätetty. Ja kun en tarvitsisi muuta kuin kahdeksankymmentä frangia matkaani varten, niin näettehän, että elän aivan ylellisesti. Mutta siinä ei vielä ole kaikki. — Mitä sanotte tästä, äiti?

Albert otti taskustaan kultalukolla suljettavan muistikirjan, jonka hän oli joskus ostanut tai jonka oli hänelle lahjoittanut joku noista hänen oveaan kolkuttaneista salaperäisistä naisista. Albert otti muistikirjasta tuhannen frangin setelin.

— Mitä tämä on? kysyi Mercedes.

— Tuhat frangia, äiti. — Vakuutan, aivan oikea.

— Mutta mistä tämä seteli on tullut?

— Kuulkaahan minua tynnosti, äiti.

Ja Albert nousi, suuteli äitiään molemmille poskille ja jäi katselemaan häntä.

— Ette voi kuvitellakaan, äiti, kuinka kaunis te olette mielestäni! sanoi nuori mies syvällä pojanrakkaudella. — Te olette todellakin kaunein ja samalla jaloin nainen, minkä olen maailmassa tuntenut!

— Rakas lapsi, sanoi Mercedes koettaen turhaan pidättää kyyneltä, joka kimalteli hänen silmänurkassaan.

— Ei puuttunut enää muuta kuin että tulitte onnettomaksi, ja rakkauteni muuttui jumaloimiseksi.

— En ole onneton, niin kauan kuin minulla on poikani, sanoi Mercedes.

— Minä en tule onnettomaksi, niin kauan kuin saan pitää hänet.

— Se on kyllä totta, sanoi Albert, — mutta nyt tulee koettelemus. Muistattehan, äiti, mitä olemme sopineet?

— Olemmeko jotakin sopineet? kysyi Mercedes.

— Olemme, että te jäätte asumaan Marseilleen ja että minä lähden Afrikkaan, jossa teen uuden nimeni kunnioitetuksi.

Mercedes huokasi.

— No niin, äiti, eilisestä asti olen kuulunut spahiväkeen, lisäsi nuori mies luoden katseensa alas häveten, tajuamatta, kuinka jaloa oli hänen vapaaehtoinen arvonalennuksensa. — Mielestäni oli ruumiini omani ja voin sen siis myydä. Eilen astuin toisen sijasta väkeen. Olen myynyt itseni, niin kuin sanotaan, jatkoi hän koettaen hymyillä, — ja sain suuremman hinnan kuin luulinkaan, nimittäin kaksituhatta frangia.

— Siis nuo tuhat frangia...? sanoi Mercedes vapisten.

— Ovat puolet summasta, äiti. Toinen puoli maksetaan vuoden päästä.

Mercedes loi katseensa taivasta kohden, eikä hänen silmiensä ilmettä voi millään sanoilla kuvata. Kaksi silmänurkkiin pysähtynyttä kyyneltä vieri pitkin hänen poskia.

— Veresi hinta! sopersi hän.

— Niin kyllä, jos minut surmataan, äiti, sanoi Albert nauraen, — mutta suoraan sanoen aion puolustaa nahkaani viimeiseen asti. En ole koskaan tuntenut niin suurta elämänhalua kuin juuri nyt.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala! sanoi Mercedes.

— Ja minkä tähden juuri minun pitäisi kaatua, äiti? Kaatuiko Lamorcière, tuo Etelä-Ranskan toinen Ney? Kaatuiko Changarnier? Kaatuiko Bedeau? Kaatuiko Morrel, jonka molemmat tunnemme? Ajatelkaahan, äiti, kuinka hauskaa on nähdä minun palaavan komeassa univormussani? Minä vakuutan, että aion näyttää siinä asussa komealta ja olenkin valinnut tämän rykmentin sulasta turhamaisuudesta.

Mercedes huokasi koettaen samalla hymyillä. Hellä äiti ymmärsi, ettei hänen sopinut antaa poikansa yksin kantaa uhrautumisen taakkaa.

— Näettehän, äiti, sanoi Albert, — että tällä tavoin on teille taattu jo yli neljätuhatta frangia, ja näillä neljälätuhannella frangilla elätte kaksi vuotta.

— Niinkö arvelet? sanoi Mercedes.

Mercedes lausui nämä sanat tahtomattaan, ja niissä kaikui niin syvä tuska, että Albert sen huomasi. Hän tarttui äitinsä käteen ja pusersi sitä hellästi sanoen:

— Niin, te elätte!

— Minä elän! huudahti Mercedes, — mutta ethän sinä lähde, ethän, poikani?

— Äiti, minä lähden, sanoi Albert tyyneästi ja varmasti. — Rakastattehan minua siksi paljon, ettette salli minun viettää toimetonta elämää rinnallanne. Sitä paitsi olen jo kirjoittanut nimeni.

— Sinä teet niin kuin itse tahdot, poikani; minä teen niin kuin Jumala tahtoo.

— En niin kuin itse tahdon, äiti, vaan niin kuin järki ja välttämättömyys määräävät. Olemmehan me kaksi epätoivon partaalla. Mitä merkitsee elämä meille tänä hetkenä? Mitä merkitsee elämä minulle? Hyvin vähän, ellei teitä olisi, sen voitte uskoa, sillä ellei teitä olisi ollut, olisin lopettanut elämäni sinä päivänä, jolloin kadotin uskoni isääni ja luovuin hänen nimestään. Minä elän, jos annatte minulle vielä

toivon mahdollisuuden. Jos saan pitää huolta tulevaisuudestanne, karttavat voimani kaksinkertaisiksi. Menen Algerian kuvernöörin luo, hän on jaloluontoinen mies ja ennen kaikkea sotilas; kerron hänelle surullisen elämäntarinani ja pyydän häntä toisinaan luomaan silmänsä sinne, missä olen, ja jos hän pitää sanansa, jos hän näkee minun toimivan, niin ennen kuin kuusi kuukautta on kulunut, olen joko upseeri tai kuollut. Jos pääsen upseeriksi, on elämämme turvattu, sillä minulla on silloin rahoja meitä molempiakin varten ja samalla nimi, josta olemme molemmat ylpeitä, koska se on oikeastaan teidän sukunimenne. Jos kaadun ... no niin, jos kaadun, silloin tekin kuolette, rakas äiti, ja tuskamme on loppunut.

— Hyvä on, vastasi Mercedes luoden Albertiin ilmeikkään katseensa, — olet oikeassa, poikani. Todistakaamme ihmisille, jotka tarkkaavat meitä ja seuraavat tekojamme, että olemme ansainneet ainakin sääliä.

— Mutta heittäkää kaikki synkät ajatukset, äiti! huudahti nuori mies. — Minä vannon, että olemme tai ainakin voimme tulla onnellisiksi. Olettehan viisas ja alistuvainen nainen; minä puolestani olen toivottavasti tullut vaatimattomaksi ja päässyt intohimoista. Kun kerran olen sotaväessä, olen rikas, ja kun te olette päässyt Dantèsin asuntoon, olette turvassa. Koettakaamme, äiti, koettakaamme elää niin!

— Niin, koettakaamme, sillä sinun pitää saada elää ja tulla onnelliseksi, vastasi Mercedes.

— Olemme siis jakaneet omaisuutemme, jatkoi nuori mies teeskennellen suurta huolettomuutta. — Voimme vaikka jo tänään lähteä. Menen tilaamaan teille paikan.

— Entä sinä itse, poikani?

— Minun täytyy jäädä tänne vielä pari päivää. Tämä on eromme alku, ja meidän täytyy tottua siihen. Minun täytyy saada muutamia suosituksia ja tietoja Afrikasta. Tapaan teidät kyllä Marseillessa.

— Lähtekäämme siis, sanoi Mercedes kietoutuen mustaan shaaliin, ainoaan, minkä hän oli ottanut matkaansa; se oli sattumalta mustaa kashmiria ja tavattoman kallisarvoinen. — Lähtekäämme!

Albert kokosi kiireesti paperinsa, soitti kelloa maksaakseen hotellin isännälle kolmekymmentä frangia, tarjosi käsivartensa äidilleen ja astui portaita alas. Eräs herra kulki heidän edellään. Hän kuuli silkkihameen kahinan portailla ja kääntyi.

— Debray! sopersi Albert.

— Te, Morcerf! vastasi ministerinsihteeri pysähtyen.

Uteliaisuus sai Debrayssa voiton halusta pysyä tuntemattomana. Olihan Albert sitä paitsi hänet jo tuntenutkin.

— Morcerf! huudahti Debray uudestaan.

Mutta kun hän huomasi puolihämärässä rouva Morcerfin nuorekkaan vartalon ja mustan harson, niin hän jatkoi hymyillen:

— Anteeksi, en tahdo teitä häiritä, Albert.

Albert ymmärsi Debrayn ajatuksen.

— Äiti, sanoi hän kääntyen Mercedesen puoleen, — tässä on herra Debray, sisäasiainministerin sihteeri, entinen ystäväni.

— Mitä! Entinenkö? sopersi Debray. — Mitä sillä tarkoitatte?

— Tarkoitaitte sitä, herra Debray, että minulla ei enää ole ystäviä eikä saakaan olla, jatkoi Albert. — Kiitän teitä siitä, että minut vielä tunsitte.

Debray astui pari porrasta ylemmäksi ja pusersi lujasti Albertin kättä.

— Uskokaa sanojani, rakas Albert, lausui hän heltyen, — uskokaa sanojani, olen ottanut koko sydämelläni osaa teitä kohdanneeseen onnettomuuteen ja olen valmis kaikin tavoin auttamaan teitä.

— Kiitos, sanoi Albert hymyillen, — mutta keskellä tätä onnettomuutta olemme pysyneet siksi varakkaina, ettei meidän tarvitse turvautua kehenkään. Lähdemme Pariisista, ja kun olemme päässeet perille, jää meille vielä viisituhatta frangia.

Puna nousi Debrayn otsalle, — hänellähän oli miljoona taskussaan. Ja niin runoton kuin hänen tyyni mielensä olikin, ei hän voinut olla ajattelematta, että tässä samassa talossa oli ollut äsken kaksi naista,

joista toinen, ansaittuaan täydellisesti häntä kohdanneen häväistyksen, lähti täältä köyhänä, vaikka hänen viittansa suojassa olikin puolitoista miljoonaa frangia, jota vastoin toinen, joka aivan syyttä oli saanut kärsiä, otti onnettomuuden vastaan ylevänä ja piti itseään rikkaana omistaessaan muutaman rovon.

Tämä vertailu tyrehtytti kaikki kohteliaat lauseet hänen huulilleen, hän sopersi vain muutamia jokapäiväisiä kohteliaisuuksia ja riensi nopeasti portaita alas.

Sinä päivänä hänen alaisensa virkamiehet saivat kärsiä hänen huonosta tuulestaan.

Mutta illalla hän osti Madeleine-bulevardin varrelta hyvin komean rakennuksen, joka tuotti hänelle vuosittain viisikymmentätuhatta.

Seuraavana päivänä samaan aikaan kun Debray allekirjoitti kauppakirjan kello viisi illalla, rouva Morcerf syleili hellästi poikaansa ja nousi diligenssiin, jonka ovi sulkeutui hänen jälkeensä.

Eräs mies oli diligenssitalon pihalla piilossa kaari-ikkunan takana. Hän näki Mercedesen astuvan vaunuihin, näki diligenssin loittonevan ja Albertin poistuvan.

Silloin hän painoi kätensä otsalleen, jossa epäily asui, ja huokasi:

— Millä tavalla voin palauttaa näille kahdelle viattomalle ihmiselle onnen, jonka heiltä olen riistänyt? Jumala auttakoon siinä minua.

## 107. Leijonanluola

Se osa Force-vankilaa, jossa pidetään pahimmat ja vaarallisimmat rikolliset, on Saint-Bernard'in piha.

Varkaiden kielellä tätä osaa sanotaan Leijonanluolaksi, ehkä sen vuoksi, että sinne suljetut purevat terävillä hampaillaan häkkinsä rautoja ja toisinaan vartijoitakin.

Se on erikoinen vankila keskellä muuta vankilaa. Seinät ovat kahta vertaa paksummat kuin muualla. Joka päivä vanginvartijat tarkastavat huolellisesti paksut rautaristikot, ja näiden miesten isosta koosta ja kylmän terävästä katseesta voi päätätä, että heidät on valittu virkaansa, koska he osaavat pitää vartioitaviaan kurissa sekä kauhun että viekkauden avulla.

Tavattoman korkeat muurit ympäröivät pihamaata, jonne auringonsäteet osuvat viistosti, jos ne nyt ylipäänsä päättävät luoda valoaan tähän ruumiillisen ja henkisen kurjuuden paikkaan. Täällä harhailee aamusta varhain synkkiä, kamalia ja kalpeita varjoja, joita varten yhteiskunta hioo mestauskirvestä.

Heidän näkee seisovan tai istuvan kyyryllään pitkin seinää, johon aurinko eniten paistaa ja joka siksi on muita seiniä lämpimämpi. He puhelevat toisilleen pareittain, mutta ovat useimmin yksinään, kaikkien silmät suunnattuina porttiin, joka aukenee silloin, kun joku kutsutaan pois tästä synkästä paikasta tai sinne heitetään uutta kuonaa yhteiskunnan sulatusuunista.

Saint-Bernard'in pihalla on erityinen keskusteluhuone; se on pitkänomainen, ja sen jakaa kahteen osaan kaksi ristikköä, jotka ovat kolmen jalan päässä toisistaan, niin ettei vieras voi antaa kättä vangille eikä ojentaa hänelle mitään. Tämä keskusteluhuone on synkkä ja kostea ja kauheita tunnustuksia on tehty näiden ruostuneiden ristikkojen lävitse.

Mutta olkoon tämä paikka kuinka kamala tahansa, se on kuitenkin vankilan paratiisi, sillä siellä saavat ne, joiden elinpäivät on luettu, kohdata kauan toivottuja ja odotettuja tuttaviaan. Hyvin harvinaista on, että kukaan pääsee Leijonanluolasta minnekään muualle kuin mestauslavalle tai kuritushuoneeseen.

Tässä kylmässä ja kosteassa pihassa käveli kädet housuntaskuissa nuori mies, joka herätti kaikissa Luolan asukkaissa suurta uteliaisuutta.

Häntä olisi voinut luulla hienoksi mieheksi, sillä sellainen kuosi oli hänen puvussaan, joka nyt tosin oli aivan riekaleina. Hänen vaatteensa eivät olleet suinkaan vanhat, sillä kangas oli hienoa ja silkinpehmeätä eheistä kohdistaan ja sen entinen väri palasi piankin, kun vanki sitä siveli saadakseen pukunsa näyttämään uudelta. Palttinapaita oli hieno, vaikka likainen, ja kiiltonahkaisia kenkiään vanki pyyhkieli nenäliinan kullalla, johon oli ommeltu nimikirjainten yläpuolelle kruunu.

Muutamit Leijonanluolan asukkaat katselivat osaaottavasti tämän vangin pukuhuolia.

— Kas siinä on prinssi, joka siistii itseään, sanoi muudan varas.

— Hän on luonnostaan hyvin kaunis, sanoi toinen, — ja jos hänellä vain olisi kampa ja hiusvoidetta, hän veisi voiton kaikista valkohansikkaisista herroista.

— Hänen pukunsa on ollut ihka uusi, ja hänen kenkensä kiiltävät kovasti. Hauskaa on nähdä, että meillä on sellaisia virkaveljiä, ja perhanan poliisit ovat pahansisuista väkeä. Sulasta kateudesta ovat repineet noin hienon puvun!

— Hän näyttää olevan oikeaa lajia, sanoi toinen, — sillä hän on tehnyt vaikka mitä ... ja oikein roimasti. Ja kuitenkin hän on vielä noin nuori! Se on suurenmoista!

Ja tämän iljettävän ihailun esine näytti nauttivan näistä ylistysvirrsistä, tai oikeammin niiden kaiusta, sillä sanoja hän ei erottanut.

Järjestettyään pukunsa hän meni ristikon luo, joka oli vankilan kapakan edessä ja jota vastaan vartija nojasi.

— Kuulkaahan, herra, sanoi hän, — lainatkaahan minulle kaksikymmentä frangia. Kyllä ne pian saatte takaisin, minun suhteeni ei teidän tarvitse mitään pelätä. Ajatelkaahan, että vanhemmillani on useampia miljoonia kuin teillä ropoja... Kas niin, antakaahan kaksikymmentä frangia, että voin hankkia itselleni yksityisen huoneen ja ostaa aamutakin. Kärsin kamalasti siitä, että minun koko ajan täytyy pitää hännystakki ylläni ja kiiltokengät jalassa... Mikä puku prinssi Cavalcantille!

Vartija käänsi hänelle selkensä ja kohautti olkapäitään. Hän ei edes nauranut näille sanoille, jotka olisivat karkottaneet rypyt kaikkien muiden otsalta, sillä hän oli kuullut usein samantapaista puhetta, tai oikeammin sanoen hän ei muuta ollut kuullutkaan.

— Te olette sydämetön ihminen, sanoi Andrea, — minä toimitan teidät menettämään paikkanne.

Nämä sanat saivat vartijan kääntymään, ja tällä kertaa hän purskahti nauramaan näille sanoille.

— Minä sanon kerta vielä, jatkoi Andrea, — että tällä kurjalla summalla voisin hankkia itselleni yksityisen huoneen ja sopivan puvun ottaakseni vastaan sen kuuluisan henkilön, joka kohta saapuu tänne.

— Hän on oikeassa, hän on oikeassa! sanoivat toiset vangit. —  
Kaikesta näkyy, että hän on hieno mies.

— Lainatkaa te siis hänelle nuo kaksikymmentä frangia, sanoi vartija nojaten toiseen olkapäähänsä, — onhan teidän velvollisuutenne auttaa toveria.

— Minä en ole näiden miesten toveri, sanoi nuori mies ylpeästi. —  
Älkää solvaisko minua, siihen teillä ei ole oikeutta.

Varkaat katsoivat mutisten toisiinsa, ja alkoivat jo suuttua ylimykselliseen vankiin, kylläkin enemmän vartijan yllyttävien puheiden kuin Andrean sanojen vuoksi.

Vartija, joka tiesi voivansa käyttää mahtikeinoja taltuttaakseen liian korkealle kuohahtavat laineet, antoi myrskyn vähitellen nousta tehdäkseen kepposet suulaalle lainaajalle ja hankkiakseen hiukan vaihtelua päivän yksitoikkoiseen vartioimiseen.

Varkaat lähestyivätkin jo Andreaa, ja muutamat huusivat:

— Anturaleikkiin! Anturaleikkiin!

Tämä sydämetön rangaistus tapahtui siten, että tovereittensa epäsuosioon joutunutta piestiin rautapiikkisten kenkien anturoilla.

Toiset ehdottivat ankeriasta. Nenäliina, jonka keskelle on pantu hiekkaa, pieniä kiviä tai rahoja, jos sellaisia on saatavissa, solmitaan yhteen ja tällä piestään syyllisen selkää tai päätä.

— Annetaan hienolle herralle selkään! huusivat he.

Mutta Andrea kääntyi heihin päin; vilkutti silmiään, pullisti poskeaan kielellään ja maiskautti huuliaan. Tämä oli eräs niistä tuhansista merkeistä, joista rosvot tuntevat toisensa. Se oli heille eräänlainen vapaamuurarimerkki, Andrea oli oppinut sen Caderousselta.

Heti painuivat nenäliinat ja pääpieksäjä pisti rautapiikkisen kengän jälleen jalkaansa. Muutamat sanoivat, että herra oli oikeassa ja että vangit tahtoivat antaa kullekin omantunnonvapauden.

Joukko väistyi loitommalle. Vartija oli niin hämmästynyt, että tarttui heti Andrean käsiin ja alkoi tutkia hänen taskujaan keksiäkseen, mistä johtui äkillinen muutos Leijonanluolan asukkaissa.

Andrea antoi hänen tutkia, mutta vastusteli kuitenkin.

Äkkiä kuului ristikon luota ääni.

— Benedetto! huusi tarkastaja.

Vartija päästi saaliinsa irti.

— Kutsutaanko minua? kysyi Andrea.

— Keskusteluhuoneeseen! vastasi ääni.

— Näettekö, minun luokseni tullaan. Saattepahan nähdä, hyvä herra, sallitaanko Cavalcantia pideltävän niin kuin tavallista ihmistä.

Ja Andrea kiiti pihalla eteenpäin kuin musta varjo, katosi raollaan olevasta ristikkoportista ja jätti toverinsa ja vartijankin ihmettelemään.

Hän sai todellakin kutsun saapua keskusteluhuoneeseen, eikä kukaan ollut siitä sen enemmän ihmeissään kuin Andrea itse, sillä viekas nuori mies oli vankilaan jouduttuaan ollut aivan vaiti eikä ollut käyttänyt vangeille sallittua kirjoittamisen oikeutta hankkiakseen suosijoita.

— Joku mahtava henkilö suosii minua aivan varmasti, tuumi hän. — Sen näkee kaikesta. Saan äkkiä omaisuuden ja omaiset itselleni, minulle annetaan kuuluisa nimi, kultaa sataa, ja loistava avioliitto on tarjolla. Kohtalo unohtaa minut hetkiseksi, suosijani hylkää minut, mutta ei kuitenkaan kokonaan, ei ainiaaksi! Hän otti hetkiseksi pois suojaavan kätensä, mutta hän ojentaa sen taas ja juuri silloin, kun luulin vaipuvani syvyyteen. — Miksi nyt menettelin ajattelemattomasti? Karkottaisin vain suosijani! Kahdella tavalla hän voi minua auttaa, joko hankkimalla minulle kullan avulla pakotilaisuuden tai pakottamalla tuomarit julistamaan minut syyttömäksi. Siksi on parasta pysyä maltillisena, kunnes huomaa, että minut on kokonaan unohdettu, ja vasta silloin...

Andrea oli varmaankin laatinut tepsivän suunnitelman, sillä hän oli uhkarohkea hyökätessään ja viekas puolustautuessaan. Hän oli kestänyt vankeutta ja kaikenlaista puutetta aivan tyynesti, mutta vähitellen luonto tai oikeammin sanoen tottumus sai hänessä vallan. Hän kärsi siitä, että oli alasti, likainen ja nälissään. Aika kävi hänelle liian pitkäksi.

Juuri tällaisena ikävystymisen hetkenä tarkastajan ääni kutsui hänet keskusteluhuoneeseen.

Andrea tunsu sydämensä sykähtävän ilosta. Tutkintotuomari ei voinut saapua näin varhain eikä vankilanjohtaja tai lääkäri näin myöhään. Vierailu oli siis aivan odottamaton.

Keskusteluhuoneen ristikon takaa Andrea näki Bertuccion älykkään ja synkän hahmon, joka puolestaan katseli tuskaisen kummastuneena ristikkoa, teljettyjä ovia ja ristikon takana liikkuvaa varjoa.

— Ah! Andrea sävähti.

— Päivää, Benedetto, sanoi Bertuccio syvällä ja sointuvalla äänellään.

— Te! Te! Nuori mies katsahti kauhistuneena ympärilleen.

— Etkö tunne enää minua, onneton lapsi! sanoi Bertuccio.

— Hiljaa, hiljaa toki, sanoi Andrea, joka tiesi, miten tarkat korvat seinillä oli. — Hyvä Jumala, älkää puhuko niin kovaa.

— Tahdot puhella kanssani aivan kahden kesken, eikö niin? sanoi Bertuccio.

— Niin, sanoi Andrea.

— Hyvä on.

Ja Bertuccio etsi taskustaan paperin, viittasi ristikon takana olevalle vahdille ja sanoi:

— Lukekaa!

— Mitä se on? kysyi Andrea.



— Määräys viedä sinut yksityiseen huoneeseen, jättää sinut sinne ja antaa minun puhua kanssasi.

— Oh, sanoi Andrea riemusta hypähtäen.

Mutta sitten hän heti hillitsi itsensä ajatellen:

— Jälleen tuo tuntematon suojeleijani! Minua ei ole unohdettu! Tahdotaan päästä jonkin salaisuuden perille, koska halutaan puhella kanssani yksityishuoneessa. Nyt he ovat vallassani... Tuntematon suosijani on lähettänyt Bertuccion.

Vartija neuvotteli hetkisen ylemmän virkailijan kanssa, avasi sitten molemmat ristikkoportit ja vei Andrean toisessa kerroksessa olevaan pihanpuoleiseen huoneeseen. Andrean ilo oli rajaton.

Huone oli valkoiseksi maalattu, niin kuin vankiloiden huoneet tavallisesti ovat, ja sen kalustuksena oli liesi, vuode, tuoli ja pöytä. Se oli iloisen näköinen, ja vanki tuli säteileväksi.

Bertuccio istui tuolille. Andrea heittäytyi vuoteelle. Vartija poistui.

— Kas niin, sanoi taloudenhoitaja, — mitä asiaa sinulla on minulle?

— Mitä asiaa teillä on? kysyi Andrea.

— Puhu sinä ensin...

— En puhu. Teillä on minulle paljon ilmoitettavaa, koska olette tulleet tänne minua tapaamaan.

— Hyvä on. Sinä olet jatkanut rikollista elämääsi, olet varastanut ja murhannut.

— Jos tätä tahdoitte sanoa minulle, ei sen vuoksi olisi tarvinnut tulla erityiseen huoneeseen, se oli aivan turhaa vaivaa. Kyllä minä tuon kaiken tiedän. Mutta on paljon sellaista, jota en tiedä. Puhukaamme siitä. Kuka teidät on lähettänyt tänne?

— Kylläpä te rynnistätte eteenpäin, herra Benedetto.

— Totta kai ja suoraan maalia kohden. Ennen kaikkea jättäkäämme tarpeettomat sanat. Kuka teidät on lähettänyt?

— Ei kukaan.

— Mistä tiesitte, että olin vankilassa?

— Olen jo kauan tuntenut sinut siksi röyhkeäksi keikariksi, joka ratsasteli pitkin Champs-Elysées'tä...

— Champs-Elysées'tä. Ahaa, jo polttaa, niin kuin sokkosilla sanotaan... Champs-Elysees'tä. Kas niin, puhelkaamme hiukan isästäni.

— Mikä minä sitten olen?

— Te, hyvä herra, olette vain kasvatusisäni... En luule, että te annoitte käytettäväkseni nuo satatuhatta frangia, jotka olen pannut menemään neljässä viidessä kuukaudessa. Te ette ole tyrkyttänyt minulle italialaista aatelismiestä isäksi. Te ette toimittanut minulle pääsyä hienoon maailmaan ettekä kutsunut minua päivällisille Auteuiliin yhdessä hienojen ihmisten kanssa, joiden joukossa oli kuninkaallinen prokuraattori. Jos olisin tehnyt lähempää tuttavuutta hänen kanssaan, siitä olisi minulle nyt hyötyä. Te ette taannut minulle paria miljoonaa siihen aikaan, kun tämä ikävä tapaus sattui ilmaisemaan entisyyteni... Puhukaahan suunne puhtaaksi, kunnioitettava korsikalainen, puhukaa...

— Mitä minun siis pitäisi sinulle sanoa?

— Kyllä minä autan. Puhuittehan äsken Champs-Elysées'tä, kunnon kasvatusisäni.

— Entä sitten?

— Champs-Elysées'n varrellahan asuu eräs rikas, hyvin rikas herra.

— Sama, jonka luona olit varastamassa ja murhaamassa, häntäkö tarkoitat?

— Luultavasti samaa.

— Kreivi Monte-Cristoa siis?

— Te hänen nimensä sanoitte. No, pitääkö minun heittäytyä hänen syliinsä, painaa hänet rintaani vastaan ja huutaa: "Isäni, isäni!"

— Älkäämme laskeko leikkiä, vastasi Bertuccio vakavasti. — Se nimi ei saa kuulua tuollaisen miehen huuilta.

— Joutavia! sanoi Andrea hiukan hämillään Bertuccion juhlallisesta käytöksestä. — Miksi ei?

— Siksi, että taivas suosii tuota miestä, eikä hänellä voi olla sinunkaltaistasi konnaa poikana.

— Pois kaikki suuret sanat...

— Ole varuillasi!

— Vai uhkauksia...! Minä en pelkää ... minä aion sanoa julkisesti...

— Luuletko, että olet tekemisissä kaltaistesi kääpiöiden kanssa, sanoi Bertuccio tyynesti ja katsoi Andreaan niin terävästi, että tämä vavahti sielun pohjia myöten, — luuletko olevasi tekemisissä rangaistusvankilassa saamiesi tuttavien taikka ylhäisten maailman narrien kanssa...? Benedetto, olet pelottavan miehen käsissä, tämä käsi on valmiina aukeamaan sinulle, käytä sitä hyväksesi. Älä leiki salamalla, jonka hän hetkiseksi laskee kädestään, mutta johon hän voi tarttua heti, kun koetat estää häntä liikkumasta vapaasti.

— Isäni ... tahdon tietää, kuka isäni on..., intti nuori mies. — Tahdon sen tietää, vaikka surma minut perisi. Mitä minä välitän häväistyksestä, hyvästä nimestä, maineesta ... reklaamista ... niin kuin Beauchamp sanoo. Hienon maailman ihmiset menettäkööt minun puolestani häväistysjutussa korvaamattomia arvoja, vaikka heillä onkin rikkautensa ja vaakunakilpensä... Kuka siis on isäni?

— Olen tullut sitä sinulle ilmoittamaan.

— Ah, huudahti Benedetto silmät ilosta kiiluen.

Samassa aukeni ovi ja vartija sanoi kääntyen Bertuccion puoleen:

— Anteeksi, hyvä herra, mutta tutkintotuomari odottaa vangittua.

— Se on viimeinen kuulustelu, sanoi Andrea arvokkaasti taloudenhoitajalle. — Hitto periköön tuon häiritsijän.

— Minä palaan huomenna, sanoi Bertuccio.

— Hyvä on! sanoi Andrea. — Herrat vartijat, olen käytettävissänne... Hyvä herra, jättäkäähän kymmenkunta kultarahaa vankilankonttoriin, että saan hankituksi tänne kaikkea, mitä tarvitsen.

— Hyvä on, sanoi Bertuccio.

Andrea ojensi hänelle kätensä, mutta Bertuccio piti omansa taskussaan ja kilisteli kultarahoja.

— Sitä juuri tarkoitinkin, sanoi Andrea yrittäen hymyillä, vaikkakin Bertuccion omituinen rauhallisuus masensi häntä. — Olisinkohan erehtynyt! sanoi hän noustessaan pitkänomaisiin ja ristikoilla varustettuihin vaunuihin, joita sanotaan salaattikoriksi. — Saammepahan nähdä! Siis huomiseen, lisäsi hän kääntyessään Bertuccioon päin.

— Huomiseen! vastasi taloudenhoitaja.

## 108. Tuomari

Muistammehan, että apotti Busoni oli jäänyt kahden kesken Noirtier'n kanssa vainajan huoneeseen, kun he jäivät valvomaan nuoren tytön ruumiin ääreen. Ehkäpä apotin hurskaus ja suuri ihmisrakkaus ja hänen vakuuttavat sanansa olivat antaneet vanhukselle rohkeutta, sillä saatuaan keskustella papin kanssa Noirtier oli päässyt epätoivostaan, ja sen sijaan oli tullut suuri alistuminen, rauha. Se ihmetytti kaikkia, jotka muistivat hänen suuren rakkautensa Valentineen. Herra Villefort ei ollut nähnyt vanhusta sen aamun jälkeen, jolloin Valentine kuoli. Palvelusväki oli uutta, hänellä ja Noirtier'lla oli kummallakin kamaripalvelija ja rouva Villefort'in palveluksessa oli kaksi naista. Talonväen keskinäinen kylmäkiskoisuus oli entistä suurempi. Tuomioistuimen piti aloittaa toimintansa kolmen päivän kuluttua, ja Villefort tutki kuumeentapaisesti Caderoussen murhaajasta kerääntyneitä asiapapereita. Tämä juttu oli Pariisissa herättänyt tavattoman suurta huomiota, niin kuin kaikki muukin, mihin Monte-Criston kreivi oli sekaantunut. Todistukset eivät olleet sitovia, sillä ne perustuivat kirjoitettuun tiedonantoon, jonka oli laatinut kuoleva rikosvanki, syytetyn entinen rikostoveri, ja hänen syytöksensä pohjana saattoi olla vain viha tai kosto. Prokuraattori oli kuitenkin tullut siihen kamalaan varmuuteen, että Benedetto

todellakin oli syyllinen, ja hän toivoi saavansa vaikeasta oikeudenkäyntikamppailusta tyydytystä itsenäisyydelleen: mikään muu tunne ei enää olisi saanut hänen jähmettyneitä sydäntään väräjäämään.

Asia alkoi siis selviytyä, sillä Villefort oli tehnyt työtä kuumeentapaisesti aloittaakseen tällä jutulla istuntokauden. Hänen täytyikin sulkeutua lukkojen taakse päästäkseen vastaamasta niille monille, jotka rukoilivat häneltä pääsylippuja istuntosaliin.

Koska suru Valentinin kuolemasta oli vielä siksi veres, ei kukaan ihmetellyt, että isä ryhtyi sellaisella innolla hoitamaan virkaansa, koska se oli ainoa askartelu, joka saattoi tuottaa hänelle huojennusta surussa.

Seuraavana päivänä sen jälkeen, kun Bertuccio oli toisen kerran käynyt Benedetton luona ilmoittamassa, kuka hänen isänsä oli, oli prokuraattori nähnyt herra Noirtier'n. Päivä oli sunnuntai; prokuraattori oli työstä uupunut ja meni puutarhaan ja käveli siellä synkkänä, kumaraistena. Kuten muinoin Tarquinius hän löi kepillään pisimpien unikoiden siemenkotelot irti ja katkoi tien vieressä kasvavien syysruusujen kukat, jotka olivat kuin haamuja menneen vuodenaajan kukkaloistosta.

Hän oli jo useampaan kertaan mennyt puutarhan perälle asti, ristikkoportin luo ja palannut samaa tietä, kun hänen silmänsä kääntyivät taloa kohden, josta kuului hänen poikansa meluavaa leikkiä. Poika tuli näet aina sunnuntaiksi ja maanantaiksi koulusta äitinsä luo.

Silloin hän näki Noirtier'n istuvan avoimen ikkunan ääressä. Vanhus oli kuljetuttanut tuolinsa siihen nauttiakseen päivän viimeisistä lämpöisistä säteistä, jotka paistoivat parvekkeen köynnöskasvien kukkiin ja villiviiniin kellastuneisiin lehtiin.

Vanhuksen katse oli suunnattuna erääseen kohtaan ja oli niin vihaa hehkuva, niin hurja, niin tulinen, että kuninkaallinen prokuraattori, joka tunsikin näiden kasvojen jokaisen ilmeen, väistyi tavalliselta tieltään nähdäkseen, kehenkä tämä katse suuntautui.

Hän näki rouva Villefort'in istuvan lukemassa lehmuksen suojassa, jonka oksat jo olivat melkein lehdettömät. Rouva keskeytti tuon tuostakin lukemisensa hymyilläkseen pojalleen tai heittääkseen hänelle pallon, jonka poika salongista tavan takaa heitti puutarhaan.

Villefort kalpeni, sillä hän ymmärsi, mitä vanhus tarkoitti. Äkkiä Noirtier'n katse siirtyi vaimosta mieheen, ja nyt Villefort itse sai tuntoa hyökkäyksen näistä salamoivista silmistä, jotka suuntaa muuttaessaan muuttivat kieltäkin, menettämättä mitään uhkaavasta ilmeestään.

Rouva Villefort, joka ei tiennyt mitään tästä päänsä yli kiitävien intohimojen ristitulesta, pidätti poikansa palloa ja viittasi häntä tulemaan lunastamaan sen suudelmalla. Mutta Edouard odotutti itseään kauan, hänen mielestään ei äidin hyväily ollut kyllin suuri palkinto hänen vaivannäöstään. Lopulta hän teki päätöksensä, hyppäsi ikkunasta keskelle heliotrooppi- ja krysanteemipengertä ja juoksi hikisenä äitinsä luo. Rouva Villefort kuivasi hänen otsaansa, painoi suudelman norsunluunvalkoiselle iholle ja lähetti lapsen leikkimään pallo toisessa kädessä ja toisessa makeisia.

Niin kuin käärme vetää lintua puoleensa, veti salaperäinen voima Villefort'iaikin taloa kohden. Sitä mukaa kuin hän lähestyi, painui Noirtier'n katse alemmaksi seuratessaan häntä, ja sen hehkuva välke poltti Villefort'in sydänjuuria. Tästä katseesta voi todellakin lukea verisen soimauksen ja kamalan uhkauksen. Sen jälkeen Noirtier'n silmät kohosivat taivasta kohden muistuttaakseen poikaa valasta.

— Hyvä on! vastasi Villefort alhaalta puutarhasta. — Hyvä on!  
Odottakaa vielä päivä! Minä pysyn sanassani.

Noirtier näytti rauhoittuvan, ja hänen silmänsä kääntyivät välinpitämättöminä toisaanne.

Villefort aukaisi kiireesti takkinsa napit, sillä hän oli tukehtumaisillaan, pyyhkäisi kädellään kalmankalpeata otsaansa ja palasi työhuoneeseensa.

Yö kului tyynesti ja rauhallisesti. Jokainen meni nukkumaan niin kuin aina ennenkin. Tapansa mukaan Villefort ei mennyt levolle samaan aikaan kuin muut, vaan valvoi aamuun kello viiteen asti tarkastaen viimeisten kuulustelujen tuloksia, tutkien todistajien lausuntoja ja laatien entistään selvemmäksi syytöskirjelmänsä, joka oli voimakkaampi ja taitavammin kokoonpantu kuin mikään hänen tähänastisista syytöskirjelmistään.

Seuraavana päivänä, maanantaina, oli ensimmäinen oikeudenistunto. Päivä koitti Villefort'ille harmaana ja onnettomuutta ennustavana, ja sen ensimmäiset sinertävät säteet valaisivat syytöskirjelmän punaisella musteella kirjoitettuja rivejä. Prokuraattori oli hetkiseksi nukahtanut sammuvan lampun ääreen. Hän heräsi sen viimeisiin leiskahduksiin, sormet kosteina ja punaisina, aivan kuin olisi pistänyt ne vereen.

Hän avasi ikkunan. Pitkä, punaisenkeltainen valokuo näkyi etäällä taivaanrannassa; sen katkaisivat poppelit, jotka mustina nousivat taivaan kanta kohden. Aitauksesta, kastanjapuiden luona olevan portin toiselta puolen nousi leivonen ilmaan ja heläytti kirkkaan aamulaulunsa.

Aamun kostea ilma hiveli Villefort'in kasvoja ja kirkasti hänen muistiaan.

— Tänään, sanoi hän ponnistaen ajatuksiaan, — tänään oikeudenvälvoja siis pitää kädessään miekkaa ja iskee joka taholle syyllisiin.

Vaistomaisesti suuntautui hänen katseensa Noirtier'n ikkunaan, joka oli siipirakennuksessa. Ikkunan edessä oli verhot. Mutta isän kuva oli niin elävästi Villefort'in mielessä, että hän puhui ikkunaan päin, aivan kuin se olisi ollut auki ja hän olisi nähnyt siinä uhkaavan vanhuksen.

— Niin, mutisi hän, — niin, ole rauhassa!

Hänen päänsä painui rintaa vastaan, ja hartiat kumarassa hän teki muutaman kierroksen huoneessa; sitten hän heittäytyi täysissä pukimissa leposohvalle. Hän ei aikonut nukkua, vaan lepuuttaa jäseniään, joissa yön kylmyys tuntui luihin asti.

Vähitellen koko talo heräsi. Ovia avattiin, kuului miten rouva Villefort soitti kamarineitiään luokseen, miten lapsi huusi herätessään iloisella mielellä, niin kuin tavallisesti siinä iässä herätään.

Villefort nousi ja soitti kelloa. Hänen uusi kamaripalvelijansa astui sisään ja toi sanomalehdet. Niiden mukana hän toi kupillisen suklaatakin.

— Mitä siinä tuotte? kysyi Villefort.

— Kupillisen suklaata.

— Enhän ole sitä pyytänyt. Kuka minusta sellaista huolta pitää?

— Rouva. Hän sanoi, että herra varmaankin joutuu tänään paljon puhumaan tuossa rikosjutussa ja että herran siis tarvitsee hankkia itselleen voimia.

Palvelija laski kullatun hopeakupin leposohvan vieressä olevalle pöydälle, jolla oli asiapapereita niin kuin kaikkialla muuallakin. Sitten hän poistui.

Villefort katseli hetkisen synkkänä kuppia, sitten hän äkkiä tarttui hermostuneesti siihen ja tyhjensi sen yhdellä siemauksella. Hän melkein toivoi, että siinä olisi ollut myrkkyä. Hän olisi tahtonut kuolla ja päästä täyttämästä tekoa, joka oli kuolemaakin pahempi. Sitten hän nousi ja käveli huoneessa edestakaisin; hänen huulillaan oli kauhistuttava hymy.

Suklaa oli vaaratonta, Villefort ei tuntenut mitään myrkytyksen oireita.

Aamiaisen aika tuli. Villefort ei ilmestynyt pöytään. Kamaripalvelija tuli työhuoneeseen.

— Rouva pyytää ilmoittamaan, että kello on lyönyt yksitoista ja että istunto alkaa kello kaksitoista.

— Entä sitten? kysyi Villefort.

— Rouva on pukeutunut. Hän on valmiina ja kysyy, tuleeko hän herran seurassa?

— Minne?

— Oikeuspalatsiin.

— Minkä vuoksi?

— Rouva sanoo, että hän olisi mielellään istunnossa läsnä.

— Ah! sanoi Villefort melkein pelottavalla äänellä. — Vai haluaa hän sitä!

Palvelija peräytyi askelen ja sanoi:

— Jos herra tahtoo lähteä yksinään, niin menen ilmoittamaan sen rouvalle.

Villefort oli hetkisen vaiti. Hän painoi kyntensä kalpeaan poskeensa.

— Sanokaa rouvalle, että haluan puhutella häntä, ja käskekää hänen odottaa minua huoneessaan, vastasi hän viimein.

— Kyllä, herra.

— Palatkaa sitten auttamaan minua pukeutumisessa ja ajamaan partani.

Palvelija poistui ja palasi, ajoi Villefort'in parran ja puki hänet juhlalliseen mustaan pukuun.

Lopetettuaan hän sanoi:

— Rouva sanoi odottavansa, että herra tulee heti pukeuduttuaan.

— Minä tulen.

Ja Villefort läksi salkku kainalossaan ja hattu kädessään vaimonsa huoneistoa kohden.

Ovella hän hetkiseksi seisahtui ja kuivasi nenälinallaan hiestä helmeilevää, kalpeata otsaansa. Sitten hän avasi oven.

Rouva Villefort istui sohvalla selaillen hermostuneesti sanomalehtiä ja aikakauskirjoja, joita Edouard repi palasiksi, ennen kuin äiti oli ehtinyt niitä kokonaan lukeakaan. Rouva Villefort oli pukeutunut lähteäkseen kaupungille, hattu odotti tuolilla ja hänellä oli hansikkaat käsissään.

— Siinähan te olette, sanoi hän luonnollisella ja tyynellä äänellään.

— Hyvä Jumala, kuinka kalpea te olettekaan! Oletteko taas tehnyt työtä koko yön? Miksi ette tullut syömään aamiaista meidän kanssamme? Otatteko minut mukaanne, vai menenkö Edouardin seurassa?

Rouva Villefort oli, niin kuin huomaamme, tehnyt monta kysymystä saadakseen vastauksen. Mutta Villefort pysyi kylmänä ja mykkänä kuin kuvapatsas.

— Edouard, sanoi hän sitten luoden käskevän katseen lapseen, — mene salonkiin leikkimään, minun täytyy puhua äitisi kanssa.

Rouva Villefort vavahti nähdessään tämän kylmän tyyneyden, kuullessaan päättävän äänen ja nämä alkuvalmistelut.

Edouard oli kohottanut päänsä ja katsoi äitiinsä; kun hän huomasi, että siltä taholta ei vahvistettu herra Villefort'in käskyä, hän alkoi leikellä tinasotilaittensa päitä poikki.

— Edouard! huusi Villefort niin tylysti, että lapsi sävähti. — Etkö kuule mitä sanon? Mene!

Lapsi, joka ei ollut tottunut tällaiseen kohteluun, nousi kalpeana. Vaikeata on sanoa, oliko se suuttumusta vai pelkoa.

Isä meni hänen luokseen, tarttui hänen käsivarteensa ja suuteli häntä otsalle.

— Mene, lapseni, mene, sanoi hän.

Edouard lähti.

Villefort meni ovelle ja väänsi sen lukkoon.

— Hyvä Jumala, sanoi nuori nainen koettaen katsoa miehensä sielun pohjaan asti ja yrittäen hymyillä. Mutta hymy kuoli miehen tunteettoman katseen edessä. — Mitä nyt on tapahtunut?

— Missä pidätte sitä myrkkyä, jota tavallisesti käytätte? kysyi prokuraattori lyhyesti ja pitkittä selityksittä asettuen rouvansa ja oven väliin.

Rouva Villefort tunsi olevansa kuin leivonen, joka näkee yläpuolellaan haukan kaartelevan. Hänen huuliltaan pääsi käheä ääni, joka ei ollut kirkaisu eikä huokaus. Hän oli tullut kalmankalpeaksi.

— Minä ... minä en ymmärrä, sanoi hän.

— Kysyn, jatkoi Villefort aivan tyynesti, — missä säilytätte myrkkyä, jolla olette tappanut appeni markiisi Saint-Méranin, anoppini markiisitar Saint-Méranin, Barrois'n ja tyttäreni Valentinen.

— Hyvä Jumala! sanoi rouva Villefort pannen kätensä ristiin. — Mitä sanottekaan?

— Älkää kysykö. Vastatkaa!

— Miehelleni vai tuomarille? sopersi rouva Villefort.

— Tuomarille, rouva, tuomarille!

Kauheata oli katsella, kuinka kalpeaksi rouva Villefort tuli, kuinka hänen katseensa säikkyi ja kuinka

hän vapisi.

— Ah, sopersi hän, — ah!

— Te ette vastaa, huusi pelottava tutkija.

Sitten hän lisäsi huulillaan hymy, joka oli pelottavampi kuin hänen vihansa.

— Te ette ainakaan kiellä?

Rouva Villefort liikahti.

— Ettekä voisikaan kieltää, lisäsi Villefort ojentaen kätensä häntä kohden, aivan kuin tarttuakseen häneen lain nimessä. — Suorititte tekonne ihmeteltävän taidokkaasti, mutta ette kuitenkaan voinut pettää muita kuin niitä, jotka tunteensa vuoksi olivat sokeita teidän suhteenne. Rouva Saint-Méranin kuoltua tiesin, että talossa oli myrkyttäjä, herra Avrigny sen minulle ilmaisi; Barrois'n kuoleman jälkeen, Jumala sen minulle antakoon anteeksi, epäilykseni suuntautuivat väärään henkilöön, enkeliin. Mutta Valentinen kuoltua en ole epäillytkään, eivätkä ole muutkaan. Kun siis kaksi ihmistä jo tietää rikoksenne, useat sitä epäilevät, tulee se ilmi, ja niin kuin äsken teille sanoin, nyt ei puhu teille enää puoliso, vaan tuomari!

Nuori nainen peitti molemmin käsin kasvonsa.

— Minä rukoilen, sopersi hän, — älkää uskoko arvelujen perusteella.

— Oletteko ehkä pelkuri? sanoi Villefort halveksivalla äänellä. — Olen todellakin aina huomannut, että myrkyttäjät ovat pelkureita. Olisitteko pelkuri, te, joka omin silmin olette nähnyt myrkyttämienne kahden vanhuksen ja nuoren tytön kuolevan?

— Herra... Herra...

— Olisitteko pelkuri, sanoi Villefort kiihtyen, — te, joka minuutti minuutilta olette laskenut uhrienne kärsimykset, suunnitellut pirulliset juonenne ja sekoittanut myrkkynne ihmeellisen taitavasti? Ettekö ole laskenut, mihin rikostenne ilmituleminen voi johtaa? Se on mahdotonta, ja varmaan olette varannut hienompaa, tehokkaampaa ja surmaavampaa myrkyä itseänne varten, välttääksenne rangaistuksen... Ainakin toivon niin.

Rouva Villefort väenteli käsiään ja vaipui polvilleen.

— Kyllä tiedän, kyllä tiedän, sanoi Villefort, — te tunnustatte, mutta tuomarille tehty tunnustus, viimeisellä hetkellä tehty tunnustus, kun ei kieltäminen enää auta, se ei vähennä rangaistusta.

— Rangaistusta! huudahti rouva Villefort. — Rangaistustako? Lausuite tuon sanan jo toisen kerran.

— Niin lausuin. Olette nelinkertaisesti syyllinen, luulitteko välttävänne rangaistuksen? Siksikö, että olette rangaistuksen toimeenpanijan vaimo? Ei, ei! Mestauslava odottaa myrkyttäjä, ellei hän, niin kuin äsken sanoin, ole säästännyt itseään varten jotakin tehoisaa myrkyä.

Rouva Villefort parkaisi kamalasti, ja hirveä, hillitön kauhu kuvastui hänen väentyneillä kasvoillaan.

— Älkää pelätkö mestauslavaa, sanoi prokuraattori, — en tahdo teitä häväistä, koska siten häpäisisin itseänikin. Ymmärrättehän varsin hyvin, että ette kuole mestauslavalla.

— Ei, en ole ymmärtänyt. Mitä sillä tarkoitatte? sopersi onneton vaimo aivan menehtyneenä.

— Sitä, että pääkaupungin korkeimman lainvalvojan vaimo ei häpeällään saa tahria siihen asti puhtaana pysynyttä nimeä eikä häpäistä miestänsä ja lastaan.

— Ei, ei!

— Te kuolette toisin, ja tästä hyvästä työstä kiitän teitä.

— Kiitätte minua ja mistä?

— Siitä, mitä sanoitte.

— Mitä sitten sanoin? Pääni on aivan sekaisin. Minä en ymmärrä enää mitään, hyvä Jumala!

Ja hän nousi hiukset hajallaan ja suu vaahdossa.

— Olette vastannut siihen kysymykseen, jonka tänne tullessani tein:  
Missä säilytätte myrkkyä, jota tavallisesti käytätte?

Rouva Villefort nosti suonenedontapaisesti käsivartensa taivasta kohden ja pusersi molemmat kätensä yhteen.

— Ei, ei, vaikeroi hän, — te ette voi tahtoa sitä?

— Ainoa, mitä tahdon, on ettette kuole mestauslavalla, ymmärrätekö? vastasi Villefort.

— Armoa, armoa!

— Minä tahdon, että rangaistus tapahtuu. Olen maan päällä rangaistakseni, sanoi Villefort leimuavin silmin. — Jokaisen muun, vaikka hän olisi kuningatar, lähettäisin mestauslavalle, mutta teitä armahdan. Teille sanon: Eikö totta, olettehan säilyttänyt muutaman pisaran parasta, tehoisinta ja varmintä myrkkyä itseänne varten?

— Antakaa minun elää!

— Olette pelkuri! sanoi Villefort.

— Muistakaa, että olen vaimonne!

— Olette myrkyttäjä!

— Taivaan nimessä!

— En!

— Rakkautenne nimessä, jota olette tuntenut minua kohtaan...

— En! En!

— Lapsemme nimessä! Lapsemme tähden antakaa minun elää!

— En, en, en, kuuletteko! Jos antaisin teidän elää, niin jonakin kauniina päivänä tappaisitte ehkä hänetkin.

— Minä! Minäkö surmaisin lapseni! huudahti hurja äiti syöksyen Villefort'ia kohden. — Minä! Tappaisin Edouardin! Hahahaha!

Hirvittävä, demonimainen mielipuolen nauru lopetti hänen lauseensa ja päättyi korisevaan nyyhkytykseen. Rouva Villefort oli vaipunut polvilleen miehensä eteen.

Villefort lähestyi häntä.

— Muistakaa, sanoi hän, — ellei rangaistus ole pantu täytäntöön palatessani, annan minä itse teidät ilmi ja vangitsen teidät.

Rouva Villefort kuunteli hänen sanojaan läähättäen, murtuneena, menehtyneenä. Vain hänen silmissään oli enää eloa, ja niissä välkkyi pelottava tuli.

— Kuuletteko, sanoi Villefort, — menen istuntosaliin hankkimaan kuolemantuomion murhaajalle... Jos palatessani olette elossa, saatte ensi yönne nukkua Conciergerie-vankilassa.

Rouva Villefort huokasi syvään, hänen hermonsä laukesivat, ja hän vaipui hervottomana lattialle.

Kuninkaallinen prokuraattori näytti tuntevan jonkinmoista sääliä häntä kohtaan ja loi häneen hellempään katseen, kumarsi hiukan ja sanoi hitaasti:

— Hyvästi, hyvästi!

Tämä sana putosi aivan kuin kuolinisku rouva Villefort'in päälle. Hän pyörtyi.

Kuninkaallinen prokuraattori lähti ja telkesi poistuessaan oven.

keskuudessa, oli herättänyt tavattoman suurta huomiota. Väärä Cavalcanti oli liikuskelut joka päivä Café de Paris'ssa, Boulevard de Gandilla ja Boulognen metsässä ja saanut itselleen suuren joukon tuttavuuksia niinä kolmena kuukautena, mitkä hänen loistoaikansa oli kestänyt. Sanomalehdet olivat kertoneet hänen elämästään Pariisin seurapiireissä ja vankilassa, ja siksi kaikki, jotka olivat persoonallisesti tunteneet Andrea Cavalcantin, olivatkin päättäneet mistä hinnasta tahansa päästä katsomaan Benedettoa, vankitoverinsa murhaajaa.

Monen mielestä Benedetto oli jonkinmoinen uhri ja hänen vangitsemisensä oikeuslaitoksen puolelta tapahtunut erehdys; vanhempi Cavalcanti oli ollut Pariisissa, ja odotettiin hänen ilmestyvän paikalle vaatimaan poikansa vapauttamista. Ihmiset, jotka eivät koskaan olleet kuulleet vanhemman Cavalcantin nyöreillä koristetusta takista, joka hänellä oli ollut yllään ensikäynnillä kreivi Monte-Criston luona, olivat mieltyneet hänen arvokkaaseen esiintymiseensä, hienoon käytökseensä ja seurustelutottumukseensa. Niiden perustuksella häntä voikin pitää täydellisenä aatelismiehenä, kun hän vain oli puhumatta tai laskematta numeroitaan.

Mitä syytettyyn tulee, niin monet muistivat nähneensä hänet niin rakastettavana, kauniina ja tuhlailevana, että heistä oli mieluisampaa uumoilla kaiken takana vihamiesten juonitteluja. Niitähän aina piilee tässä maailmassa, missä suurten rikkauksien avulla voi tehdä paljon pahaa ja saada suunnattoman suuren vallan käsiinsä.

Kaikki siis riensivät oikeusistuntoon, toiset tyydyttäkseen uteliaisuuttaan, toiset tehdäkseen huomioita. Aamusta kello seitsemästä alkaen oli väkeä ristikon edessä jonossa, ja tuntia ennen istunnon alkua oli istuntosali aivan täynnä etuoikeutettuja kuuntelijoita.

Kuuluisien rikosjuttujen aikana istuntosali on usein kuin salonki — ainakin ennen kuin oikeusistuimen jäsenet ovat astuneet sisään, ja toisinaan vielä sen jälkeenkin. Siellä keskustellaan, jos ollaan niin lähekkäin, että se käy päinsä, tai viittaillaan tutuille, jos välillä on liian paljon yleisöä, poliiseja ja asianajajia.

Oli suurenmoisen kaunis syyspäivä, niin kuin usein on laita ruman tai liian lyhyen kesän jälkeen. Pilvet, joiden Villefort oli aamulla nähnyt verhoavan aurinkoa, olivat aivan kuin taikavoimasta haihtuneet, ja syyskuun päivä loisti koko ihanuudessaan ja kirkkaudessaan.

Beauchampilla, sanomalehtikuninkaalla, oli tietysti valtaistuimensa kaikkialla, ja hän katseli oikealle ja vasemmalle. Hän huomasi Château-Renaud'n ja Debrayn, jotka olivat saaneet poliisin väistymään heidän taakseen. Kunnan poliisi oli tuntenut ministerinsihteerin ja miljoonamiehen, hän oli naapureitaan kohtaan hyvin kohtelias, jopa salli heidän mennä tervehtimäänkin Beauchampia, luvaten sillä aikaa säilyttää heidän paikkansa.

— Kas, sanoi Beauchamp, — olette siis tulleet katsomaan ystäväämme?

— Niin olemme, vastasi Debray, — tuota arvoisaa prinssiä. Hitto vieköön kaikki italialaiset prinssit!

— Mies, jonka suvun Dante tuns. Sukuhan jatkui Divina Commediaan asti!

— Hirsinuora-aatelista, huomautti Château-Renaud kylmäkiskoisesti.

— Hänet kai tuomitaan kuolemaan? kysyi Debray Beauchampilta.

— Rakas ystävä, vastasi sanomalehtimies, — teiltä kai sitä kysyä pitäisi, tähän tunnette paremmin virastoasiat. Tapasitteko ministerin viime vastaanotossa presidentin?

— Tapasin.

— Mitä hän sanoi?

— Sellaista, mikä teitä varmasti hämmästyttää.

— Kertokaa pian, sillä en ole pitkään aikaan kuullut mitään sellaista.

— No, hän siis sanoi minulle, että Benedetto, jota pidetään viekkauuden ihmeenä ja kavaluuden jättäjäisenä, onkin aivan keskinkertainen, typerä roisto, jonka aivoja ei hänen kuoltuaan kannata laisinkaan ruveta tutkimaan.

— Loruja! sanoi Beauchamp. — Näyttelihän hän jokseenkin sujuvasti prinssin osaa.

— Teidän mielestänne kyllä, Beauchamp, sanoi Château-Renaud, — sillä te vihaatte prinssijä ja iloitsette, kun he käyttäytyvät sopimattomasti. Mutta minua ei petetä, sillä tiedän vaistomaisesti, kuka on oikea aatelismies, ja vainuan, milloin vaakunakilpi on oikea.



— Ette siis koko aikana uskonut häntä oikeaksi prinssiksi?

— En.

— Mutta vakuutan, sanoi Debray, — että hän kaikkien muiden silmissä meni täydestä... Näin hänet ministeriössä.

— Niin kyllä, sanoi Château-Renaud. — Tietävätkö sitten teidän ministerinne, kuka on prinssi?

— Se on totta, Château-Renaud, sanoi Beauchamp purskahtaen nauruun. Lauseenne on lyhyt, mutta satuttava. Pyydän teiltä lupaa saada käyttää sitä, kun kirjoitan kuvauksen istunnosta.

— Käyttäkää, rakas herra Beauchamp, sanoi Château-Renaud, — käyttäkää. Minä lahjoitan lauseeni käytettäväksenne.

— Mutta, sanoi Debray, — jos minä olen puhutellut presidenttiä, niin te varmaankin olette puhutellut kuninkaallista prokuraattoria?

— Se on ollut mahdotonta. Viikon ajan on herra Villefort pysytellyt piilossa. Onhan se luonnollistakin, kun hänen perheessään on tapahtunut niin monta kummallista kuolemantapausta perätysten, ja lopuksi kuoli hänen tyttärensäkin...

— Kummallista kuolemantapausta? Mitä sillä tarkoitatte, Beauchamp?

— Ettekö muka ole tietoinen tästä tapauksesta, koska se on sattunut juridisen aateliston keskuudessa, sanoi Beauchamp painaen lornjetin silmilleen ja pakottaen sen pysymään siinä käden tukematta.

— Hyvä herra, sanoi Château-Renaud, — sallikaa minun sanoa, että lornjetin käyttämisessä ette vedä vertoja Debraylle. Debray, neuvokaahan hiukan herra Beauchampia.

— Kas, sanoi Beauchamp, — en erehtynyt.

— Mistä?

— Se on hän.

— Kuka hän?

— Väitettiin, että hän oli matkustanut.

— Neiti Eugéniekö? kysyi Château-Renaud. — Joko hän on palannut?

— Ei, mutta hänen äitinsä.

— Rouva Danglars'ko?

— Mitä vielä? sanoi Château-Renaud. — Sehän on mahdotonta! Kymmenen päivää tyttärensä karkaamisen ja kolme päivää miehensä vararikon jälkeen!

Debray punastui hiukan ja katsoi samaan suuntaan kuin Beauchampkin.

— Sehän on hunnutettu nainen, sanoi hän, — tuntematon nainen, joku ulkomaalainen ruhtinatar, ehkä prinssi Cavalcantin äiti. Sanoitte, tai oikeammin sanoen aioitte kertoa jotakin mieltäkiinnittävää, Beauchamp.

— Minäkö?

— Niin. Puhuitte Valentine-neidin omituisesta kuolemasta.

— Sehän on totta. Mutta miksi rouva Villefort ei ole täällä?

— Naisparka, sanoi Debray, — hän varmaankin tislaa hunajavettä ja valmistaa kauneuslaastareita itseään ja ystävättäriään varten. Tiedättehän, että väitetään hänen tuhlaavan moiseen huvitukseen pari kolme tuhatta frangia vuodessa. Mutta tosiaan! Miksi rouva Villefort ei ole täällä? Olisin nähnyt hänet hyvin mielelläni. Pidän paljon tuosta naisesta.

— Ja minä halveksin häntä, sanoi Château-Renaud.

— Miksi?

— En tiedä. Miksi ihminen rakastaa? Miksi halveksii? Halveksin häntä antipatian tähden. Mutta palatkaamme siihen, mitä kerroitte, Beauchamp.

— No, jatkoi Beauchamp, — ettekö ole uteliaita tietämään, miksi Villefort'in talossa kuollaan niin tuhkatiheään?

— Tuhkatiheään, se on hyvin sanottu, toisti Château-Renaud.

— Tunnustan suoraan, että olen pitänyt silmällä tätä taloa, joka on ollut suruverhoissa kolmen kuukauden ajan, sanoi Debray. — Viimeksi toissa päivänä rouva puhui Valentinin kuoleman johdosta siitä.

— Mikä rouva...? kysyi Château-Renaud.

— Ministerinrouva tietysti.

— Anteeksi, sanoi Château-Renaud, — minä en seurustele ministerien kanssa, sen jätän prinssien tehtäväksi.

— Ette ole enää sukkela, paroni, vaan suorastaan säteilevä. Armahtakaa meitä, muuten poltatte meidät kuin Zeus.

— En sano enää sanaakaan, sanoi Château-Renaud. — Mutta armahtakaa te puolestanne minua älkääkää antako niin erinomaisia tilaisuuksia sukkeluuksien lausumiseen.

— Kas niin, koettakaamme päästä asiamme päähän, Beauchamp. Ministerinrouva pyysi siis toissa päivänä minulta tietoja. Kertokaa minulle kaikki, ja minä selitän asian hänelle.

— No niin, hyvät herrat, siinä talossa kuollaan niin tuhkatiheään — käytän taas sitä sanaa — sen vuoksi, että talossa on murhaaja.

Kuulijat vavahtivat, sillä jo useamman kerran oli sama ajatus tullut heidän mieleensä.

— Entä kuka on murhaaja? kysyivät he.

— Pikku Edouard.

Kuulijoitten naurunrähähdys ei vähääkään hämmästyttänyt puhujaa, vaan hän jatkoi:

— Niin, hyvät herrat, pikku Edouard tappaa ihmisiä jo yhtä taitavasti kuin isä ja äitikin.

— Laskette leikkiä?

— En suinkaan. Eilen otin palvelukseeni miehen, joka oli ollut Villefort'illa. (Lähetän miehen muuten huomenna pois, sillä hän syö aivan liian paljon tointuakseen pelosta, jonka valtaan joutui Villefort'in talossa.) No niin, mies kertoi, että Edouard on saanut käsiinsä muutamia myrkkypulloja ja käyttää niitä tappaakseen hänelle vastenmielisiä henkilöitä. Ensiksi eivät häntä miellyttäneet vanha herra Saint-Méran ja rouva Saint-Méran, ja hän kaatoi kolme tippaa tuota nestettä heidän juomaansa, kolme tippaa riittää näet; sitten tuli kunnan Barrois'n, Noirtier'n vanhan palvelijan vuoro, joka tuon tuostakin hiukan hillitsi tuntemaanne pahankurista vekaraa. Pahankurinen vekara antoi hänellekin kolme tippaa. Sitten tuli Valentine-raukan vuoro. Hän ei kylläkään poikaa koskaan torunut, mutta poika kadehti häntä. Niinpä Valentine kuoli samoin kuin toisetkin.

— Mitä kirottua tarinaa te meille syötätte? kysyi Château-Renaud.

— Järjetöntä puhetta, sanoi Debray.

— Kas niin, jatkoi Beauchamp, — te jo väitätte vastaan. Mutta, hitto vieköön, kysykää palvelijaltani tai oikeammin sanoen siltä, joka huomenna ei enää ole palvelijani; ainakin talossa sellaista huhuultiin.

— Mutta missä tuo myrkky on ja mitä se on?

— Poika piilottaa sen.

— Mistä hän sen on saanut?

— Äitinsä laboratorion.

— Onko hänen äidillään myrkkyä laboratoriossaan?

— Mistä minä sen tiedän, teidän kyselette minulta kuin kuninkaallinen prokuraattori. Kerron vain mitä olen kuullut, siinä kaikki; sanon, kuka on kertonutkin, muuta en voi tehdä. Miesparka ei lopulta uskaltanut syödä mitään pelkämästä pelosta.

— Tämä on uskomatonta!

— Se ei ole laisinkaan uskomatonta, hyvät ystävät, muistattehan, kuinka viime vuonna muuan lapsi Richelieu-kadun varrella surmasi sisarensa ja veljensä pistämällä heidän nukkuessaan neulan heidän korvaansa. Nuori polvi on hyvin varhaiskypsää.

— Rakas ystävä, sanoi Château-Renaud, — voin lyödä vaikka vetoa siitä, ettette usko sanaakaan siitä, mitä nyt kerrotte... Mutta en näe kreivi Monte-Cristoa, miksi hän ei ole täällä?

— Hän on kyllästynyt, sanoi Debray. — Hän ei ole tahtonut astua kaikkien nähtäväksi, koska Cavalcantit ovat pettäneet häntä näyttämällä hänelle vääriä luottopapereita. Hänellä on sillä tavoin muutaman sadantuhannen frangin kiinnityslaina ruhtinaskuntaan.

— Asiasta toiseen, Château-Renaud, kysyi Beauchamp, — miten Morrel voi?

— Olen kolme kertaa käynyt hänen asunnossaan, mutta hänestä ei ole näkynyt jälkeäkään. Hänen sisarensa ei kuitenkaan ollut levoton, vaan sanoi hyvin rauhallisen näköisenä, ettei hänkään pariin kolmeen päivään ollut nähnyt veljeään, mutta uskoi tämän voivan hyvin.

— Nytpä muistin, eihän kreivi Monte-Cristo voi tullakaan saliin, sanoi Beauchamp.

— Miksi ei?

— Hänhän on asiassa osallisena.

— Onko hänkin ehkä surmannut jonkun? kysyi Debray.

— Ei suinkaan, hänethän aiottiin surmata. Muistattehan, että Benedetto surmasi Caderoussen hänen lähtiessään kreivin luota. Tiedättehan, että juuri kreivin luota löytyivät nuo kuuluisat liivit ja niiden taskusta kirje, joka sitten keskeytti avioliittosopimuksen allekirjoituksen. Näettekö, liivit ovat aivan veriset, ne ovat tuolla tuomarin pöydällä todistuskappaleena.

— Hiljaa, hyvät herrat, tuomioistuimen jäsenet saapuvat. Paikoillemme!

Eteissalista kuului kovaa hälinää, poliisi kutsui rykäisemällä molempia suosikkejaan paikoilleen, ja ovenvartija ilmestyi neuvottelusalin ovelle ilmoittamaan kimeällä äänellä, jota ovenvartijat käyttivät jo Beaumarchais'n aikana:

— Tuomioistuimen jäsenet, hyvät herrat!

## 110. Syytöskirjelmä

Syvän hiljaisuuden vallitessa tuomarit istuutuivat, ja jury asettui paikoilleen. Herra Villefort, joka oli kaikkien huomion, voipa sanoa yleisen ihailun esineenä, istui hattu päässään nojatuoliinsa ja katsahti rauhallisesti ympärilleen.

Jokainen katseli kummastellen ja hiukan kauhuissaan vakavaa ja juhlallista miestä, johon tyttären kuolema ei näyttänyt tehneen mitään vaikutusta. Oliko hän niin kova, ettei pystynyt tuntemaan inhimillistä mielenliikutusta?

— Tuokaa syytetty sisään! sanoi presidentti.

Nämä sanat terästivät yleisön huomiota, ja kaikkien katseet kääntyivät oveen. Se aukeni ja Benedetto astui näkyviin.

Hänen kasvojensa ilmeestä ei voinut erehtyä. Niissä ei ollut syvän mielenkuohunnan leimaa, joka vetää veren sydämeen ja tekee otsan ja posket kalpeiksi. Hän piteli toisella kädellään siroasti hattuaan, toisen hän oli pistänyt valkoisen pikeeliivinsä aukkoon. Hänen kätensä eivät vapisseet, ja katse oli rauhallinen, jopa säihkyväkin. Heti saliin saavuttuaan nuori mies alkoi katsella tuomareita ja kuuntelijoita, ja hänen silmänsä viivähtivät hiukan kauemmin presidentissä ja etenkin kuninkaallisessa prokuraattorissa.

Andrean viereen istui hänen asianajajansa, jonka tuomioistuin oli määrännyt, sillä Andrea ei ollut pitänyt huolta tästä seikasta ja näytti panevan sille hyvin vähän painoa. Asianajaja oli vaaleatukkainen nuori mies, ja hänen hehkuvat kasvonsa kuvastivat paljon suurempaa mielenliikutusta kuin syytetyn.

Presidentti pyysi saada kuulla syytöskirjelmän, jonka tiedämme Villefort'in taitavan ja säälimättömän kynän tuotteeksi. Sen lukeminen kesti kauan, ja se olisi masentanut kenet tahansa muun; yleisön huomio oli kääntynyt Andreaan, joka kesti kaiken spartalaisella tyyneydellä.

Tuskinpa koskaan Villefort oli ollut niin terävä ja häikäisevä kuin tässä kirjoituksessaan. Rikos oli kuvattu eloisin värein, syytetyn menneisyys, hänen kehityksensä, hänen tekojensa sarja varhaisimmasta nuoruudesta asti selvitetty niin loistavan taitavasti kuin vain saattoi nerokas kuninkaallinen prokuraattori, joka tunsu elämän ja ihmissydämen.

Tämän esipuheen jälkeen Benedetto oli jo tuomittu yleisön silmissä. Odotettiin kuolemantuomion julistamista.

Andrea välitti hyvin vähän kaikista häneen suunnatuista syytöksistä. Herra Villefort, joka tuon tuostakin katsoi häneen terävästi ja kiinteästi ja epäilemättä jatkoi psykologisia tutkimuksiaan, ei kertaakaan voinut pakottaa häntä luomaan silmiään alas.

Viimein oli syytöskirjelmä luettu loppuun.

— Syytetty, sano presidentti, — nimenne ja ikänne?

Andrea nousi.

— Anteeksi, herra presidentti, sano hän aivan tyyneästi sointuvalla äänellään, — teette kysymykset sellaisessa järjestyksessä, etten voi niihin vastata. Koetan myöhemmin todistaa, miksi toivon, että minun suhteeni tehdään poikkeuksia. Suvaitkaa siis, että saan vastata kysymyksiinne toisessa järjestyksessä; vastaan joka tapauksessa kaikkiin.

Presidentti katsoi hämmästyneenä juryyn, joka vuorostaan katsoi kuninkaalliseen prokuraattoriin.

Kaikki läsnäolijat näyttivät hämmästyvän, mutta Andrea ei joutunut vähääkään hämilleen.

— Ikänne? kysyi presidentti. — Vastaatteko siihen?

— Olen kaksikymmentäyksivuotias, oikeastaan täytän vasta muutaman päivän päästä, sillä olen syntynyt syyskuun 27. ja 28. päivän välisenä yönä vuonna 1817.

Villefort kirjoitti jotakin muistiin, mutta kuullessaan tämän päivämäärän hän kohotti kasvonsa.

— Missä olette syntynyt? jatkoi presidentti.

— Auteuilissa, lähellä Pariisia, vastasi Benedetto.

Villefort kohotti kasvonsa toisen kerran ja katsoi Benedettoon kuin olisi nähnyt medusan pään. Hän tuli kalmankalpeaksi.

Benedetto sitä vastoin kuivasi hienolla palttinanenälinallaan huuliaan.

— Ammattinne? kysyi presidentti.

— Ensin olin kavaltaja, lausui Andrea aivan tyyneellä äänellä, — siitä kohosin varkaaksi, ja äskettäin on minusta tullut murhaaja.

Mutina tai oikeammin suuttumuksen ja hämmästyksen myrsky kohahti joka taholta salia. Tuomaritkin katsoivat kummastuneina toisiinsa, ja jury ilmaisi suurta halveksumistaan kuullessaan hienon miehen puhuvan näin röyhkeästi.

Villefort laski kätensä otsalleen, joka ensin oli tullut kalpeaksi ja sitten punaiseksi ja polttavaksi. Äkkiä hän nousi ja katseli ympärilleen kuin eksynyt mies. Hän oli tukehtumaisillaan.

— Etsittekö jotakuta, herra prokuraattori? kysyi Benedetto tavattoman ystävällisesti hymyillen.

Villefort ei vastannut mitään, istahti tai oikeammin sanoen lysähti tuoliinsa istumaan.

— Entä suostutteko nyt sanomaan nimenne, syytetty? kysyi presidentti. — Olette törkeään häikäilemättömästi luetellut eri rikoksenne määritellen ne ammateiksi, olette osoittanut ylpeyttä, josta tuomioistuimen tulee moraalin ja yhteiskunnan arvon nimessä teitä mitä ankarimmin moittia. Siksi pä ette kai halunnutkaan heti sanoa nimeänne: tahdoitte antaa sille suuremman kaiun, liittämällä siihen edeltäpäin nämä arvonimet.

— Ihmeellistä, herra presidentti, sano Benedetto mitä kohteliaimmalla äänellä ja siroasti kumartaen, — kuinka hyvin olette arvannut salaisimmat ajatukseni. Juuri tässä tarkoituksessa tahdoin muuttaa

kysymysten järjestystä.

Hämmästyks oli noussut korkeimmilleen. Syytetyn sanoissa ei enää ollut pelkkää kerskailua ja hävyttömyyttä; kuulijat arvasivat, että tämän synkän pilven sisästä kohta leimahtaa salama.

— Mikä siis on nimenne? kysyi presidentti.

— En voi sanoa nimeäni, sillä sitä en tiedä, mutta tiedän isäni nimen ja sanon sen.

Maaailma musteni Villefort'in silmissä. Suuret hikikarpalot putoilivat hänen poskiltaan papereille, joita hän selaili suonenvedontapaisesti vapisten.

— Sanokaa siis isänne nimi, kehotti presidentti.

Ei kuulunut hiiskahdustakaan, ei henkäystäkään koko suuressa salissa. Kaikki odottivat.

— Isäni on kuninkaallinen prokuraattori, vastasi Andrea tyynesti.

— Kuninkaallinen prokuraattori! huudahti presidentti hämmästyneenä, huomaamatta miten Villefort'in kasvot väännyivät. — Kuninkaallinen prokuraattori!

— Niin, ja koska tahdotte tietää hänen nimensä, sanon sen teille: hänen nimensä on Villefort!

Mielenosoitusten myrsky, joka kunnioituksesta tuomioistuinta kohtaan oli tähän asti pysynyt aisoissa, pääsi nyt valloilleen, eikä tuomioistuinkaan ensi hetkessä ajatellut hillitä kuulijakuntaa. Benedettolle huudettiin solvauksia, mutta hän pysyi aivan tyynenä. Viitisen minuuttia kesti poliisien liikuntaa ja kaikissa suurissa kokouksissa hälinän hetkellä pinnalle nousevan roskajoukon rähinää. Mutta sitten vartijoiden ja tuomarien onnistui saada hiljaisuus palautumaan.

Melun keskeltä kuului presidentin ääni:

— Ilveiletkö tuomioistuimen kanssa, syytetty, ja rohkenetteko tänä suurena turmeluksen aikana antaa kansalaisillenne esimerkin hävyttömyydestä, jonka vertaista ei ole ennen kuultu eikä nähty?

Kymmenkunta ihmistä riensi kuninkaallisen prokuraattorin luo lohduttamaan, rohkaisemaan ja vakuuttamaan ystävyystään ja sympatiaansa.

Salissa oli jälleen rauhallista paitsi eräässä kohdassa, jossa suurehko joukko levottomana liikehti ja kuiskaili. Erään naisen kerrottiin pyörtyneen, mutta tulleen jälleen tajuihinsa.

Tämän kaiken aikana Andrea oli hymyillen katsellut yleisöä: sitten hän lausui nojaten sirosti kädellään penkkinsä edessä olevaan tammiaitaukseen:

— Hyvät herra, Jumala minua varjelkoon käyttäytymästä millään tavoin epäkunnioittavasti tuomioistuinta kohtaan tai haluamasta saada aikaan tarkoituksetonta häväistystä. Minulta kysytään ikääni, sanon sen; kysytään missä olen syntynyt, vastaan; kysytään nimeäni, en voi sitä sanoa, koska vanhempani ovat minut hylänneet. Mutta ellen voi sanoa omaa nimeäni, koska minulla sitä ei ole, niin saan kai sanoa isäni nimen; sanon siis kerran vielä, että isäni on herra Villefort, ja olen valmis sen todistamaan.

Nuoren miehen äänessä oli niin suuri varmuus, vakaumus ja tarmo, että hälinä muuttui hiljaisuudeksi. Kaikkien silmät suuntautuivat kuninkaalliseen prokuraattoriin, joka istui tuolillaan liikkumattomana, aivan kuin salaman surmaamana.

— Hyvät herrat, sanoi Andrea vaatien äänellään ja liikkeellään kaikkia vaikenemaan, — olen velvollinen antamaan teille todistuksen ja selittämään sanani.

— Mutta, huudahti presidentti ärtyneenä, — kuulustelussa olette sanonut, että nimenne on Benedetto, että olette orpo ja että isänmaanne on Korsika.

— Olen kuulustelussa sanonut sen, mikä kuulusteluun sopi, sillä en tahtonut, että sanojeni juhlallista kantavuutta olisi jollakin tavoin heikennetty tai ehkäisty. Nyt sanon toistamiseen, että olen syntynyt Auteuilissa syyskuun 27. ja 28. päivän välisenä yönä vuonna 1817 ja että olen kuninkaallisen prokuraattorin Villefort'in poika. Tahdotteko nyt kuulla yksityiskohdat? Ilmoitan ne. Synnyin Fontaine-kadun varrella olevan talon, numero 28:n toisessa kerroksessa, punaisella silkillä verhotussa huoneessa. Isäni otti minut syliinsä sanoen äidilleni, että olin kuollut, kietoi minut liinaan, johon oli ommeltu kirjaimet H ja N, vei minut puutarhaan ja hautasi minut sinne elävältä.

Kaikki kuulijat vavahtivat nähdessään, kuinka syytetty tuli yhä varmemmaksi ja kuinka Villefort'in

kauhu lisääntyi.

— Mutta mistä tiedätte tämän kaiken? kysyi presidentti.

— Kerron senkin, herra presidentti. Puutarhaan, jonne isäni minut elävältä hautasi, oli samana yönä tullut mies, joka vihasi isääni rajattomasti ja oli jo pitkän aikaa vaaninut häntä kostaakseen hänelle korsikalaiseen tapaan. Mies oli pensaikossa piilossa, hän näki isäni kaivavan kirstun maahan ja iski häntä selkään tikarilla kesken tätä toimitusta; sitten — luullen, että kirstussa oli aarre hän kaivoi kirstun haudasta, avasi sen ja löysi minut elossa. Tämä mies vei minut löytölastenkotiin, jossa sain numeron 57. Kolme kuukautta myöhemmin tuli hänen sisarensa Roglianosta Pariisiin minua etsimään, väitti minua omaksi lapsekseen ja vei minut mukanaan. Tästä johtuu, että vaikka olenkin syntynyt Pariisissa, olen saanut kasvatukseni Korsikassa.

Hetken aikaa salissa oli aivan hiljaista, niin hiljaista, että huonetta olisi luullut tyhjäksi. Kaikki pidättivät jännittyneinä hengitystään.

— Jatkakaa, sanoi presidentti.

— Kyllä, jatkoi Benedetto. — Olisin voinut olla onnellinen näiden kunnan ihmisten luona, mutta rikollinen luonteeni hävitti kaiken hyvän, mitä kasvatustaiteeni koetti minuun istuttaa. Kasvoin pahuudessa, ja lopulta minusta tuli rikollinen. Eräänä päivänä, kun kirosin Jumalaa, joka minut oli tehnyt niin pahaksi ja luonut elämäni niin kamalaksi, tuli kasvatustähtini luokseni ja sanoi: "Älä kiroa, onneton, ei Jumala vihoissaan ole antanut sinun tulla maailmaan! Rikos johtui isästäsi eikä sinusta, isästäsi, joka syöksi sinut helvettiin, jos olisit kuollut, puutteeseen, jos ihmeen kautta jäisit eloon!" — Sen jälkeen en enää kironnut Jumalaa, vaan kirosin isääni, ja sen vuoksi olen täällä puhunut tavalla, josta olette minua soimannut, herra presidentti, sen vuoksi olen saanut aikaan häväistyksen, jonka vaikutuksesta yleisö vieläkin vapisee. Jos se on uusi rikos, niin rangaiskaa minua siitä, mutta jos olen voinut saada teidät vakuutetuiksi siitä, että syntymästäni asti on kohtaloni ollut onneton, tuskaa täynnä, katkera, sääliittävä, niin surkutelkaa minua!

— Mutta kuka on äitinne? kysyi presidentti.

— Äitini luuli minua kuolleeksi, äitini ei ole syyllinen. En ole tahtonut tietää äitini nimeä, enkä tunne häntä.

Samassa kuului kimeä kiljahdus siitä ryhmästä, jonka olemme kertoneet ympäröineen erästä naista. Nainen sai kovan hermokohtauksen ja vietiin pois oikeussalista. Häntä vietäessä putosi tiheä harso hänen kasvoiltaan, ja läsnäolijat tunsivat hänet rouva Danglars'iksi.

Vaikka Villefort'in hermot olivatkin aivan herpaantuneet, vaikka hänen korvissaan humisi, vaikka jonkinmoinen hulluus kierteli hänen aivojaan, hän kuitenkin tunsu rouva Danglars'in ja nousi.

— Todistukset! Todistukset! huusi presidentti. — Muistakaa, syytetty, että tätä kauheuksien sarjaa on tuettava loistavilla todistuksilla.

— Todistuksilla? sanoi Benedetto nauraen. — Tahdotteko todistuksia?

— Tahdomme.

— Katsokaa siis herra Villefort'ia ja kysykää vieläkin todistuksia.

Jokainen kääntyi kuninkaalliseen prokuraattoriin päin. Katseiden tulella hän astui tuomioistuimen aitauksen sisään horjuen, tukka porroisenä ja kasvot kirjavanaan kynsiensä jälkiä.

Kuulijakunnasta kuului hämmästyksen sorinaa.

— Minulta vaaditaan todistuksia, isä, sanoi Benedetto, — annanko ne?

— Ei, ei, sopersi Villefort heikolla äänellä, — ei, se on tarpeetonta.

— Mitä, tarpeetontako? huudahti presidentti. — Mitä sillä tarkoitatte?

— Tarkoitan sillä, huudahti kuninkaallinen prokuraattori, — että turhaan taistelisin sitä murhaavaa ansaa vastaan, joka minua kietoo. Minä tunnustan, että Jumalan kostava käsi on osunut minuun. Todistuksia ei tarvita. Kaikki, mitä tämä nuori mies on sanonut, on totta!

Syvä ja painostava hiljaisuus, aivan kuin ennen ankaraa ukonilmaa, verhosi raskaaseen vaippaansa kaikki läsnäolijat. Kuulijain hiukset nousivat kauhusta pystyyn.

— Mitä, herra Villefort! huudahti presidentti. — Ettehän vain ole joutunut mielenhäiriön valtaan?

Mitä! Oletteko täysissä järjissänne? Kyllähän jokainen ymmärtää, että näin kummallinen, odottamaton, kamala syytös voi sekoittaa ajatuksenne. Tointukaa.

Kuninkaallinen prokuraattori pudisti päätään. Hampaat kalisivat hänen suussaan aivan kuin kuumetautisella, ja kuitenkin hän oli kalmankalpea.

— Olen täysissä järjissäni, sanoi hän. — Vain ruumiini kärsii, ja sehän on helposti ymmärrettävissä. Tunnustan olevani syyppää kaikkeen siihen, mistä tuo nuori mies on minua syyttänyt, ja pysyn tästä lähin asunnossani odottamassa seuraajaani kuninkaallista prokuraattoria.

Lausuttuaan nämä sanat heikolla ja melkein sammuneella äänellä Villefort meni horjuen ovea kohden, jonka ovenvartija konemaisesti avasi hänelle.

Kuulijat olivat mykkinä kauhistuksesta tämän paljastuksen ja tunnustuksen edessä. Näin kauhealla tavalla päättyi niiden tapausten sarja, joka viimeisinä kahtena viikkona oli pitänyt pariisilaisten mieliä jännityksessä.

— Kuka nyt enää voi sanoa, ettei elämässä ole draamallisuutta? tuumi Beauchamp.

— Toden totta, yhtyi Château-Renaud, — paljon mieluummin lopettaisin elämäni sillä tavoin kuin Morcerf; kuula otsaan on sittenkin lievempi tuska kuin tällainen sortuminen.

— Joka sekin surmaa lopulta, sanoi Beauchamp.

— Ja minä kun kerran aion mennä naimisiin hänen tyttärensä kanssa! huudahti Debray. — Kyllä teki tyttöparka viisaasti, kun kuoli!

— Istunto on päätynyt ja juttu lykätty seuraavaan istuntoon! sanoi presidentti. — Asia otetaan uudestaan käsiteltäväksi ja annetaan toisen virkamiehen huostaan.

Mitä Andreaan tulee, hän oli yhtä rauhallinen kuin ennenkin ja ihmisten mielestä entistä mielenkiintoisempi. Hänen lähtiessään salista poliisien seuraamana osoittivat nämä vaistomaisesti hänelle enemmän kunnioitusta kuin ennen.

— No, mitä te tästä kaikesta arvelette? kysyi Debray pistäen poliisille kultarahan kouraan.

— Lieventävät asianhaarat otetaan varteen, vastasi tämä.

## 111. Sovitus

Villefort näki väkijoukon tiheimpienkin rivien aukenevan edessään. Suuret onnettomuudet ovat niin tärisyttäviä ja herättäviä niin suurta kunnioitusta, että onnettomimpinakin aikoina kansanjoukko tuntee ensi hetkessä osanottoa suurta surua kohtaan. Kansanjoukot ovat surmanneet monta vihansa kohdetta, mutta harvoin ne ovat solvaiseet onnetonta ollessaan läsnä tätä kuolemaan tuomittaessa.

Villefort kulki siis katselijain, vartijain, oikeuspalatsin virkailijain ohi ja poistui talosta syylliseksi julistettuna oman tunnustuksensa perusteella, mutta surunsa suojaamana.

On olemassa tapauksia, jotka ihmiset ymmärtävät tunteensa avulla, mutta joita he eivät voi järjellään selittää. Suurin runoilija tällaisessa tapauksessa on se, joka kirkaisee voimakkaimmin ja luonnollisimmin. Suuri yleisö ymmärtää, että tämä kirkaisu on kokonainen kertomus, ja se tyytyy siihen ja pitää sitä valtavana, jos se lähtee sydäimestä.

Vaikeata olisi sitä paitsi kuvailla, kuinka kamalassa mielentilassa Villefort oli lähtiessään oikeuspalatsista. Kuume pani hänen valtimonsa voimakkaasti sykkimään, pingoitti joka jänteen, täytti joka verisuonen niin että se oli halkeamaisillaan ja kidutti miljoonilla tuskilla hänen ruumiinsa joka kohtaa.

Hän hoippui pitkin käytäviä tottumuksen ohjaamana, hän heitti hartioiltaan virkaviittansa, ei sovinnastapojen vaatimuksesta, vaan siksi, että se painoi hänen hartioillaan kuin kiduttava nesso-paita.

Hoiperrellen hän saapui Dauphine-pihalle, näki vaununsa, herätti kuskin avaamalla itse vaunujen oven, heittäytyi vaunujen istuimelle ja viittasi sormellaan Faubourg-Saint-Honoréhen päin. Vaunut läksivät liikkeelle.

Onnen raunioiden koko taakka oli hänen hartioillaan. Sen raskas paino murskasi hänet, hän ei tietänyt mitä nyt seuraisi, ei koettanutkaan arvata, hän ei tutkinut syytöskirjelmäänsä, niin kuin kylmäverinen murhaaja tutkii käännellessään ja väännellessään tuttua lakipykälää.

Hän tunsu Jumalan sielunsa pohjalla.

— Jumala! hoki hän tuskin itsekään tietäen, mitä sanoi. — Jumala, Jumala!

Vaunut vierivät nopeasti eteenpäin. Villefort liikahteli levottomana istuimellaan ja tunsu siinä jonkin esineen. Se oli viuhka, jonka rouva Villefort oli unohtanut vaunuihin tyynyjen ja selkänojan väliin.

— Oh! huudahti Villefort, aivan kuin tulisella raudalla olisi pistetty hänen sydämeensä. Hän muisti vaimonsa.

Hän oli tunnin ajan nähnyt edessään vain yhden puolen onnettomuudestaan, ja nyt hänelle selveni sen toinen, vielä kamalampi puoli.

Vaimonsa edessä hän oli esiintynyt taipumattomana tuomarina ja tuominut hänet kuolemaan. Ja tämä nainen, kauhun ja häpeän vallassa, omantunnon tuskien kalvamana, miehensä kerskailtua moitteettomalla elämällään, hän, heikko ja turvaton naisparka, joka ei millään voinut puolustautua miehen ylivaltaa vastaan, valmistautui ehkä par'aikaa kuolemaan! Ehkä hän juuri nyt muisteli rikoksiaan, rukoili Jumalalta armoa, kirjoitti kirjeen pyytääkseen polvillaan anteeksi moitteettomalta mieheltään, osti tämän anteeksiannon kuolemallaan.

Villefort huudahti toisen kerran tuskasta ja raivosta.

— Tuo nainen on tullut rikolliseksi vain siksi, että joutui tekemisiin minun kanssani, huudahti hän levottomana liikahdellen vaunujensa silkkityynyillä. — Minussa on rikos, ja se on tarttunut häneen niin kuin lavantauti, kolera, rutto...! ja minä rankaisen häntä...! Minä olen uskaltanut sanoa hänelle: Katukaa ja kuolkaa ... minä! Ei, ei ... hänen täytyy elää ... hänen pitää seurata minua... Me pakenemme, jätämme Ranskan, menemme niin pitkälle kuin maan äärtä riittää. Minä puhuin hänelle mestauslavasta...! Suuri luoja, kuinka olen tohtinut lausua sen sanan! Mutta minuakin odottaa mestauslava...! Me pakenemme... Minä tunnustan hänelle kaikki, niin, nöyryytän itseni joka päivä ja sanon hänelle, että minäkin olen tehnyt rikoksen... Nyt liittyvät tiikeri ja käärme yhteen! Sopiva aviovaimo minunkaltaiselleni miehelle...! Hänen täytyy jäädä eloon, ja minun häpeäni peittää hänen häpeänsä varjoonsa!

Villefort melkein särki vaunujen etuosan ruudun pudottaessaan sen alas.

— Nopeammin, nopeammin! huudahti hän käheällä äänellä, joka sai kuskin hypähtämään istuimellaan.

Säikähtyneet hevoset kiitivät asuntoa kohden.

— Niin, niin, jatkoi Villefort ajatuksiaan lähestyessään kotiaan, — niin, vaimoni täytyy jäädä eloon, hänen täytyy katua rikostaan ja kasvattaa poikani, ainoan, joka tässä kamalassa hävityksessä on perheestäni jäänyt eloon — lukuun ottamatta voimatonta vanhusta. Vaimoni rakasti poikaamme, pojan tähden hän teki kaiken. Nainen, joka rakastaa poikaansa, ei koskaan ole toivoton tapaus, hän katuu kyllä. Eihän kukaan tiedä häntä syylliseksi. Nämä talossani tapahtuneet rikokset, joiden johdosta jo muutamat ovat levottomia, unohtuvat kyllä ajan mittaan, ja jos joku vihamies ne muistaakin, otan minä ne syykseni. Yksi, kaksi, kolme lisää, mitä siitä, vaimoni pelastaa rikkaudet, vie poikani kauas kuilusta, johon minä olen vaipumaisillani. Vaimoni jää eloon ja voi tulla vielä onnelliseksi, sillä hän rakastaa mielettömästi poikaansa, eikä poika lähde hänen luotaan. Olisin silloin tehnyt hyvän työn, ja sellainen keventää sydäntä.

Ja kuninkaallinen prokuraattori hengähti vihdoin helpotuksesta.

Vaunut pysähtyivät talon pihaan.

Villefort hyppäsi portaille ja huomasi palvelijoitien hämmästyvän nähdessään hänen palaavan niin pian. Mitään muuta ei näiden kasvoista huomannut. Kukaan ei sanonut hänelle sanaakaan. He vain pysähtyivät päästääkseen hänet ohitse, siinä kaikki.

Hän kulki Noirtier'n huoneen oven ohitse ja näki raollaan olevasta ovesta kaksi varjoa, mutta ei välittänyt siitä, kuka oli hänen isänsä luona; levottomuus veti häntä toisaanne.

— Kas niin, sanoi hän nousten sivuportaita siihen talon osaan, jossa oli hänen vaimonsa huoneisto ja Valentinen tyhjä huone. — Kas niin, mikään ei ole muuttunut.



Ensiksi hän sulki portaille vievän oven.

— Kukaan ei saa häiritä meitä, sanoi hän. — Minun täytyy saada puhua suoraan hänen kanssaan, syyttää itseäni hänen edessään, sanoa kaikki...

Hän lähestyi ovea, laski kätensä kristalliseen ripaan, ovi aukeni,

— Ei ole lukossa! Hyvä on, hyvä on, mutisi hän.

Hän tuli pieneen salonkiin, jonne illalla tuotiin vuode Edouardia varten, sillä vaikka poika olikin täysihoitolakoulussa, tuli hän yöksi äitinsä luo, tämä kun ei tahtonut erota pojastaan.

Yhdellä silmäyksellä Villefort tarkasti salongin.

— Ei ketään, sanoi hän. — Vaimoni on varmaankin makuuhuoneessaan.

Hän meni sitä kohden. Ovi oli lukossa. Hän pysähtyi väristen.

— Héloïse! huusi hän.

Hän oli kuulevinaan jonkin huonekalun liikahtavan.

— Héloïse! huusi hän toistamiseen.

— Kuka siellä? kysyi rouva Villefort'in ääni.

Villefort'in mielestä ääni oli tavallista heikompi.

— Avatkaa, avatkaa! huusi Villefort. — Minä täällä olen!

Mutta hänen pyynnöstään ja hätääntyneestä äänestään huolimatta ovi ei auennut.

Villefort puhkaisi oven potkaisemalla siihen jalallaan.

Rouva Villefort seisoi budoaarinsa kynnyksellä kalpeana, kasvot vääntyneinä, ja tuijotti kamalasti häneen.

— Héloïse! Héloïse! sanoi Villefort. — Mikä teidän on?

Nuori nainen ojensi häntä kohden valkoisen, jäykän kätensä.

— Se on tapahtunut, sanoi hän ääni koristen. — Mitä vielä tahdotte?

Ja hän kaatui pitkäkseen matolle.

Villefort juoksi hänen luokseen ja tarttui hänen käteensä, joka suonenvedontapaisesti pusersi kultatulppaista kristallipulloa. Rouva Villefort oli kuollut. Hulluna kauhusta Villefort peräytyi huoneen ovelle.

— Poikani! huudahti hän sitten äkkiä. — Missä poikani on? Edouard.  
Edouard!

Hän huusi nimen sellaisella tuskalla, että palvelijat riensivät saapuville.

— Poikani, missä poikani on? kysyi Villefort. — Hänet täytyy viedä kotoa pois, hän ei saa nähdä...

— Edouard-herra ei ole alhaalla, vastasi kamaripalvelija.

— Hän on varmaankin puutarhassa leikkimässä, menkää katsomaan, menkää!

— Ei hän ole siellä. Armollinen rouva kutsui noin puoli tuntia sitten poikansa luokseen. Edouard-herra meni rouvan luo eikä ole sen jälkeen palannut.

Jääkylmä hiki nousi Villefort'in otsalle, hänen jalkansa hoipertelivat, ajatukset alkoivat kiertää hänen aivoissaan kuin särkyvän kellon rattaat.

— Rouvan luona, sopersi hän, — rouvan luona!

Ja hän palasi vaimonsa huoneeseen hitaasti, pidellen toisella kädellään otsaansa, toisella hapuillen pitkin seinää.

Villefort tunsi kielen kangistuvan suussa.

— Edouard, Edouard, sopersi hän.

Poika ei vastannut. Palvelijain lausunnon mukaan hän oli mennyt äitinsä luo, mutta ei ollut palannut.

Villefort astui askelen eteenpäin.

Rouva Villefort'in ruumis oli poikittain budoaarin oven edessä. Sen takana täytyi Edouardin ehdottomasti olla. Ruumis näytti vartioivan ovella, tuijottavat silmät avoimina ja salaperäinen, ivallinen hymy huulilla.

Ruumiin takaa näkyi koholla olevan verhon raosta osa budoaaria, flyygeli ja sinisellä silkillä päällystetty sohva.

Villefort astui kolme neljä askelta eteenpäin ja näki poikansa makaavan sohvalla.

Lapsi varmaankin nukkui.

Onneton mies tunsu alussa ääretöntä riemua; kirkas valonsäde tunkeutui siihen helvettiin, missä hän kamppaili. Hän astuisi vain ruumiin yli, menisi budoaariin, sieppaisi lapsen syliinsä ja pakenisi sen kanssa pois, pois.

Villefort ei enää ollut hienostunut maailmanmies. Hän oli nyt kuolettavasti haavoittunut tiikeri, jonka hampaat olivat katkenneet. Hän ei enää pelännyt ennakkoluuloja vaan haamuja. Hän hyökkäsi eteenpäin ruumiin yli, aivan kuin hänen olisi ollut mentävä palavan nuotion yli.

Hän otti pojan syliinsä, painoi lapsen rintaansa vastaan, ravisti sitä, kutsui nimeltä. Lapsi ei vastannut. Hän painoi ahnaat huulensa pojan poskille, ne olivat jääkylmät ja kalpeat. Hän tunnusteli jäykistyneitä jäseniä, painoi kätensä sydämelle; sydän ei enää sykkinyt. Lapsi oli kuollut.

Neljään osaan laskostettu paperi putosi Edouardin povelta. Tyrmistyneenä Villefort lysähti polvilleen, lapsi pääsi hänen käsistään ja vieri äitinsä viereen.

Villefort sieppasi paperin, tunsu vaimonsa käsialan ja luki:

Tiesittehän, että olin hyvä äiti, koska poikani tähden tein kaikki nämä rikokset!

Hyvä äiti lähtee poikansa seurassa!

Villefort ei voinut uskoa silmiään, Villefort ei voinut uskoa järkeään. Polvillaan hän kulki vielä kerran Edouardin ruumiin luo ja tarkasti sitä aivan kuin naarasleijona tarkastaa kuollutta pentuaan.

— Jumala, sopersi hän, — tässäkin näen Jumalan!

Äsken häntä oli vielä pitänyt pystyssä raivo, väkevien miesten suuri voimanlähde, ja epätoivo, kuoleman jalo hyve, joka pakotti titaanit nousemaan taivasta vastaan ja Ajaxin kohottamaan nyrkkinsä jumalia kohden.

Nyt hän painoi päänsä kumaraan tuskansa edessä, nousi pystyyn, ravisti hiestä kosteita ja kauhusta pystyyn nousseita hiuksiaan, ja tämä mies, joka ei koskaan ollut tuntenut sääliä ketään kohtaan, meni etsimään vanhusta, isäänsä, jotta hänellä heikkoudessaan olisi joku, jolle voi kertoa surunsa, joku, jonka luona voi itkeä.

Villefort'in tullessa Noirtier näytti kuuntelevan tarkkaan apotti Busonia, joka oli yhtä tyyni ja rauhallinen kuin tavallisesti.

Villefort näki apotin ja nosti kätensä otsalleen. Menneisyys nousi hänen mieleensä kuin laine, joka vimmaisena kuohuu korkeammalle kuin muut laineet.

Hän muisti, että oli käynyt apotin luona kaksi päivää Auteuilin päivällisten jälkeen ja että apotti oli tullut hänen luokseen samana päivänä, jolloin Valentine kuoli.

— Te täällä! sanoi hän. — Tehän ilmestytte aina silloin, kun kuolema on ollut liikkeellä.

Busoni nousi. Nähdessään prokuraattorin kasvojen kiihkeän ilmeen, hänen silmiensä hurjan hohteen, hän arvasi tai luuli arvanneensa istunnon päättyneen oikeuspalatsissa; muusta hän ei tietänyt mitään.

— Saavuin silloin rukoilemaan tyttärenne sielun puolesta! vastasi Busoni.

— Entä mitä varten olette tänään tullut?

— Tulin sanomaan, että olette jo täydellisesti sovittanut rikoksenne, ja aion tästä lähin rukoilla, että Jumala olisi yhtä tyytyväinen kuin minäkin.

— Hyvä Jumala! sanoi Villefort peräytyen kauhuissaan. — Tämä ääni ei olekaan apotti Busonin ääni!

— Ei.

Apotti otti pois valetukkansa, ja hänen pitkät, mustat hiuksensa pääsivät vapaiksi, putosivat hänen olkapäilleen ja kehystivät hänen miehekkäitä kasvojaan.

— Monte-Criston kasvot! huudahti Villefort tuijottaen häneen.

— Se ei riitä, kuninkaallinen prokuraattori, tutkikaa paremmin, etsikää kauempaa.

— Tämä ääni, tämä ääni? Missä olen sen ennen kuullut?

— Kuulitte sen ensi kertaa Marseillessa kaksikymmentäkolme vuotta sitten, samana päivänä, jolloin vietitte kihlajaisia neiti Saint-Méranin kanssa. Etsikää asiapapereistanne.

— Ette siis olekaan Busoni? Ette siis olekaan Monte-Cristo? Hyvä Jumala, te olette siis tuo salainen, säälimätön, kuolemaa tuottava viholliseni! Tein siis jollakin tavoin teille vääryyttä Marseillessa. Voi minua onnetonta!

— Niin, olette oikeassa, olette tehnyt minulle vääryyttä, sanoi kreivi pannen käsivartensa ristiin leveälle rinnalleen. — Muistelkaa, muistelkaa!

— Mitä siis olen tehnyt? huudahti Villefort, jonka järki oli jo sillä rajalla, missä äly ja hulluus liittyvät toisiinsa, usvassa, joka ei ole enää unta eikä vielä valveillaoloa. — Mitä minä tein? Puhukaa, kertokaa!

— Tuomitsitte minut kamalaan, hitaaseen kuolemaan, surmasitte isäni, riistitte rakkauteni samalla kun vapauteni ja onneni samalla kun rakkauteni!

— Kuka te olette? Kuka olette?

— Olen erään Ifin linnan tyrmään hautaamanne onnettoman haamu. Kun tämä haamu viimein nousi haudastaan, antoi Jumala hänelle kreivi Monte-Criston naamion ja verhosi hänet jalokivillä ja kullalla, ettette tuntisi häntä ennen kuin vasta tänään.

— Minä tunnen sinut, minä tunnen sinut! sanoi kuninkaallinen prokuraattori. — Sinä olet...

— Minä olen Edmond Dantès!

— Sinä olet Edmond Dantès! huudahti kuninkaallinen prokuraattori tarttuen kreivin ranteeseen. — Tule siis!

Ja hän veti kreivin portaille. Tämä seurasi häntä aavistaen uuden onnettomuuden kohdanneen taloa.

— Tuossa, Edmond Dantès, sanoi hän osoittaen vaimonsa ja poikansa ruumiita, — tuossa, katso, oletko nyt saanut täydellisen hyvityksen...?

Monte-Cristo kalpeni tämän kamalan näyn edessä. Hän huomasi saaneensa suuremman hyvityksen kuin hänellä oli oikeuskaan, eikä hän enää voinut sanoa: "Jumala on minun kanssani ja minun puolellani!"

Tuskaisin mielin hän kumartui nopeasti pojan ruumiin puoleen, avasi hänen silmänsä, tunnusteli hänen valtimoaan ja vei sitten hänet kiireesti Valentinen huoneeseen sulkien oven jäljestään...

— Lapseni! huudahti Villefort. — Hän riistää lapseni ruumiin! Minä kiroan sinut. Onnettomuus, kuolema sinut kohdatkoot!

Ja hän aikoi rientää Monte-Criston jäljestä, mutta aivan niin kuin unessa, hän ei päässytkään liikkeelle, hänen silmänsä pullistuivat kuopistaan, hänen käyristyneet sormensa raatelivat rintaa, kunnes kynnet tulivat vereen, ohimosuonet paisuivat verivirrasta, joka tulvehti päähän tahtoen halkaista liian ahtaan kallon ja täyttäen hänen aivonsa liekkitulvallaan.

Hän seisoి hyvän aikaa paikallaan. Hänen järkensä sammui.

Silloin hän kiljaisi, päästi pitkän naurunhohotuksen ja riensi portaita alas.

Neljännestuntia myöhemmin aukeni Valentinen huoneen ovi ja kreivi tuli sieltä kalpeana, mieli

masennuksissa, jaloilla kasvoillaan syvän surun ilme. Hänen sylissään oli lapsi, jota hän ei millään keinoin ollut voinut herättää henkiin.

Hän notkisti toisen polvensa ja laski lapsen hellästi äidin viereen, pää tämän poskea vasten. Sitten hän nousi ja poistui. Portailla hän kysyi palvelijalta:

— Missä herra Villefort on?

Vastaamatta mitään palvelija osoitti kädellään puutarhaan päin. Monte-Cristo meni puutarhaan ja näki Villefort'in palvelijoittensa ympäröimänä kaivavan lapiolla maata raivoisan kiihkeästi.

— Se ei ole täälläkään, sanoi hän, — se ei ole täälläkään.

Ja hän lähti kaivamaan kauempaa. Monte-Cristo meni hänen luokseen ja sanoi aivan hiljaa, melkein nöyrästi:

— Poikanne on kuollut, mutta...

Villefort keskeytti hänet.

— Kyllä minä hänet löydän, sanoi hän. — Kyllä minä hänet löydän, vaikka saisin kaivaa tuomiopäivään asti.

Monte-Cristo peräytyi kauhuissaan.

— Oh, sanoi hän, — hän on tullut mielipuoleksi?

Ja aivan kuin olisi pelännyt kirokun talon seinien kaatuvaan päälle hän riensi kadulle epäillen ensi kertaa, oliko hänellä ollut oikeutta tehdä niin kuin oli tehnyt.

— Jo riittää, tämä riittää, sanoi hän, — pelastakaamme viimeinen.

Palatessaan kotiinsa Monte-Cristo tapasi Morrelin astelemassa Champs-Elysées'n varrella olevassa talossa vaiti kuin haamu, joka odottaa Jumalan määräämää hetkeä palatakseen hautaansa.

— Valmistautukaa matkaan, Maximilien, sanoi kreivi hänelle hymyillen, — huomenna jätämme Pariisin.

— Eikö teillä ole täällä enää mitään tehtävää? kysyi Morrel.

— Ei, vastasi Monte-Cristo. — Jumala suokoon, etten olisi tehnyt jo liikaa.

## 112. Lähtö

Kertomamme tapaukset herättivät mielenkiintoa kaikissa pariisilaisissa. Emmanuel ja hänen vaimonsa keskustelivat niistä tietysti hyvin hämmästyneinä asunnossaan Meslay-kadun varrella. He liittivät Morcerfin, Danglars'in ja Villefort'in perheissä tapahtuneet onnettomuudet toisiinsa.

Maximilien, joka oli tullut heidän luokseen vieraisille, kuunteli heidän puheitaan tai oikeammin sanoen oli läsnä heidän keskustellessaan, vaipuneena tavalliseen alakuloisuuteensa.

— Eikö todellakin näytä siltä, Emmanuel, sanoi Julie, — että nämä rikkaat, äsken vielä onnelliset ihmiset olivat asemaansa luodessaan unohtaneet pahan haltian. Tämä on nyt ilmestynyt kostamaan laiminlyöntiä aivan niin kuin sadun haltiatar, jota ei kutsuttu ristiäisiin.

— Mikä onnettomuuksien sarja! huokasi Emmanuel ajatellen Morcerfia ja Danglars'ia.

— Mikä kärsimysten määrä, yhtyi Julie muistellessaan Valentinea, jonka nimeä hänen naisenvaistonsa kielsi lausumasta veljensä läsnä ollessa.

— Jos Jumala on heitä rangaissut, sanoi Emmanuel, — niin varmaankaan ei Jumala, joka on itse hyvyys, ole löytänyt heidän menneisyydestään mitään lieventäviä asianhaaroja. He olivat siis kirottuja.

— Etköhän tuomitse liian pikaisesti, Emmanuel? tuumi Julie. — Jos joku olisi sanonut, kun isäsi pistooli kädessään oli valmis surmaamaan itsensä: "Tuo mies on ansainnut rangaistuksensa", niin eikö hän silloin olisi erehtynyt?

— Olisi kyllä, mutta Jumala ei tahtonut isämme joutuvan turmioon, niin kuin hän ei sallinut Abrahaminkaan uhrata poikaansa. Hän lähetti meidänkin luoksemme enkelin, joka leikkasi kuoleman siivet poikki.

Melkein samalla hetkellä aukeni salongin ovi, ja kreivi Monte-Cristo astui sisään.

Julie ja Emmanuel huudahtivat ilosta. Maximilien kohotti päänsä ja antoi sen jälleen painua alas.

— Maximilien, sanoi kreivi kiinnittämättä mitään huomiota siihen, kuinka eri tavalla huoneessaolijat ottivat hänet vastaan, — tulen teitä noutamaan.

— Noutamaanko minua? kysyi Maximilien aivan kuin heräten unesta.

— Niin, sanoi Monte-Cristo. — Olihan sovittu, että lähдете mukaanani, ja käskinhän teitä olemaan valmiina matkaan.

— Olen valmis, sanoi Maximilien. — Tulin vain tänne sanomaan hyvästi.

— Entä minne lähдете, herra kreivi? kysyi Julie.

— Ensiksi Marseilleen.

— Marseilleenko? huudahti nuori pari yht'aikaa.

— Niin, ja otan veljenne mukaani.

— Herra kreivi, tuokaa hänet terveenä takaisin! pyysi Julie.

Morrel kääntyi pois päin salatakseen punastumistaan.

— Oletteko siis huomannut, että hän on sairas? kysyi kreivi.

— Olemme, vastasi nuori nainen, — ja olemme pelänneet, että hänen aikansa käy pitkäksi meidän seurassamme.

— Kyllä minä häntä huvitan, vakuutti kreivi.

— Olen valmis, lausui Maximilien. — Hyvästi, hyvät ystävät, hyvästi. Emmanuel, hyvästi, Julie!

— Mitä, hyvästikö? huudahti Julie. — Lähdettekö tuolla tavoin heti paikalla ilman matkavalmistuksia, vailla passia?

— Viivyttely tekee eronhetken vain haikeammaksi, sanoi Monte-Cristo, — ja Maximilien on varmaankin pitänyt kaikesta huolta, sillä olen puhunut hänelle tästä ajoissa.

— Passini on valmiina ja matkalaukkuni myös, sanoi Morrel tynnosti.

— Hyvä on, sanoi Monte-Cristo hymyillen, — täsmällisyydestään tuntee hyvän sotilaan.

— Jätättekö meidät nyt heti paikalla? ihmetteli Julie. — Ettekö jäisi vielä päiväksi, tunniksi?

— Vaununi ovat portin edessä. Minun täytyy olla Roomassa viiden päivän päästä.

— Mutta eihän Maximilien mene Roomaan? tuumi Emmanuel.

— Menen sinne, minne kreivi minut vie, sanoi Maximilien alakuloisesti hymyillen. — Tottelen häntä ainakin kuukauden ajan.

— Kuulkaahan, herra kreivi, millä äänellä hän sen sanoo!

— Maximilien seuraa minua, sanoi kreivi vakuuttavalla sydämellisyydellään, — olkaa siis rauhassa veljenne suhteen.

— Hyvästi, sisko! lausui Morrel. — Hyvästi, Emmanuel!

— Hän tuottaa minulle tuskaa välinpitämättömyydellään, sanoi Julie. — Oi Maximilien, sinä salaat meiltä jotakin.

— Joutavia, sanoi Monte-Cristo, — saatte nähdä, että hän palaa nauravana ja iloisena.

Maximilien loi kreiviin melkein suuttuneen ja ärtyneen katseen.

— Lähtekäämme! sanoi kreivi.

— Ennen lähtöänne, herra kreivi, sanoi Julie, — sallitteko minun sanoa teille sen, mitä viime kerralla...

— Hyvä rouva, vastasi kreivi tarttuen hänen molempiin käsiinsä, — sananne eivät vastaa sitä, mitä luen silmistänne, mitä sydämenne on ajatellut ja mitä omani on tuntenut. Minun olisi pitänyt lähteä ilmaisematta itseäni, mutta se meni yli voimieni, sillä olen heikko ja turhamainen ihminen ja lähimmäisteni kyyneleinen, hellä ja iloinen katse tekee minulle niin hyvää. Nyt lähden ja olen niin itsekäs, että sanon: Älkää unohtako minua, ystäväni, sillä luultavasti ette näe minua enää koskaan.

— Emme näe teitä enää koskaan! huudahti Emmanuel, ja suuret kyynelet valuivat pitkin Julien poskia, — emme näe teitä enää koskaan! Eikö luotamme lähdekään ihminen, vaan Jumala, joka astuu taivaaseen oltuaan maan päällä hyvää tekemässä?

— Älkää sanoko niin, puhui Monte-Cristo nopeasti, — älkää sanoko koskaan sitä, ystäväni. Jumalat eivät koskaan tee pahaa, jumalat pysähtyvät siihen, mihin ovat tahtoneet. Sattuma ei ole koskaan heitä voimakkaampi. Ei, minä olen ihminen, Emmanuel, ja teidän ihailunne on yhtä epäoikeutettua kuin sananne ovat jumalattomia.

Ja Julie heittäytyi hänen syliinsä hänen painaessaan huulensa Julien kädelle ja ojentaessaan toisen kätensä Emmanuelille. Sitten hän viittasi Maximilienille, joka Valentinin kuolemasta lähtien oli ollut veltto, tunteeton ja uneksiva.

— Tehkää veljeni jälleen iloiseksi! kuiskasi Julie Monte-Cristolle.

Monte-Cristo puristi hänen kättään samoin kuin oli puristanut kaksitoista vuotta sitten Morrelin työhuoneeseen vievillä portailla.

— Luotatteko yhä vielä merenkulkija Sindbadiin? kysyi hän hymyillen.

— Luotan!

— Nukkukaa silloin rauhassa ja luottamuksessa Jumalaan.

Niin kuin olemme maininneet, odottivat postivaunut talon edessä. Niiden eteen oli valjastettu neljä voimakasta hevosta, jotka ravastivat harjojaan ja kuopivat levottomina kavieroillaan. Portaitten juurella odotti Ali kasvot hiestä kiiltävinä. Hän näytti tulleen pitkältä matkalta.

— No? kysyi kreivi arabiankielellä, — olitko vanhuksen luona?

Ali nyökkäsi.

— Ja levitit kirjeen hänen eteensä, niin kuin olin käskenyt?

— Levitin, ilmaisi orja jälleen nöyrästi.

— Ja mitä hän sanoi, tai oikeammin, mitä hän teki?

Ali matki älykkäillä kasvoillaan vanhuksen ilmeitä ja sulki silmänsä, niin kuin Noirtier teki vastatessaan myöntävästi.

— Hyvä on, hän suostuu, totesi Monte-Cristo. — Lähtekäämme!

Hän oli tuskin ennättänyt nämä sanat lausua, kun vaunut jo läksivät liikkeelle ja hevoset lennättivät ilmaan tomupilven. Maximilien asettui vaunujen nurkkaan virkkamatta sanaakaan.

Näin kului puoli tuntia. Äkkiä vaunut pysähtyivät; kreivi oli vetänyt silkinuorasta, joka oli sidottu Alin sormeen.

Nubialainen astui maahan ja avasi vaunujen oven.

Taivas oli täynnä tähtiä. He olivat Villejuifin kukkulalla, lakeudella, mistä näkyi Pariisi aivan kuin kuohuva meri, jossa tuhannet valot välkkyivät kuin fosforihohde laineilla. Se oli todellakin kuin ulappa, mutta kohisevampi, pauhaavampi, liikkuvampi, raivoisampi kuin valtameri kuohuessaan, ulappa, jossa ei koskaan ollut tyyntä niin kuin joskus merellä, ulappa, missä laineet aina loiskuivat, löivät ristiin ja aina nielivät...

Kreivi seisoi yksinään ja viittasi vaunuja siirtymään muutaman askelen eteenpäin.

Sitten hän katseli kauan kädet rinnalla ristissä tuota ahjoa, jossa sulavat, kiemurtelevat ja

muodostuvat kaikki ne ajatukset, jotka sitten tulisesta syvyydestä singahtavat panemaan maailman liikkeelle. Katse kiintyneenä tähän Baabeliin, joka saa sekä uskonnolliset runoilijat että materialistiset rienaajat haaveilemaan, hän risti kätensä kuin rukoillakseen ja sanoi:

— Suuri kaupunki! Kuusi kuukautta sitten astuin portistasi sisään. Jumalan henki minua varmaankin on johdattanut, sillä voittoisena lähdin. Salaisuuteni uskoin vain Jumalalle, joka näkee sydämeeni; hän tietää, että en tällä hetkellä tunne vihaa enkä ylpeyttä, mutta kyllä katumusta; vain hän tietää, etten ole käyttänyt hänen minulle antamaansa voimaa oman itseni hyväksi enkä turhaan tarkoitukseen. Oi, suuri kaupunki! Sinun sykkivältä poveltasi löysin, mitä etsin; kärsivällisenä kaivajana olen etsinyt sisuksistasi pahan. Nyt on tehtäväni täytetty, nyt et enää voi tarjota minulle iloa etkä tuskaa! Hyvästi, Pariisi, hyvästi!

Hän katsoi vielä kerran laajaa tasankoa kuin öinen haltia, sitten hän painoi kätensä otsalleen ja nousi vaunuihinsa, jotka pian katosivat kukkulan toiselle puolelle tomupilveen ja pyörien kolinaan.

He ajoivat peninkulman vaihtamatta sanaakaan. Morrel uneksi, Monte-Cristo katseli häntä.

— Morrel, sanoi kreivi, — kadutteko, että tulitte mukaani?

— En kreivi, mutta jättää Pariisi...

— Jos olisin tietänyt onnen odottavan teitä Pariisissa, olisin jättänyt teidät sinne.

— Valentine lepää Pariisissa, ja lähtiessäni Pariisista menetän hänet toistamiseen.

— Maximilien, sanoi kreivi, — kuolleet ystävämme eivät lepää maassa, heidät on haudattu sydämiimme, ja Jumala on niin säätänyt, jotta he voisivat seurata meitä aina. Kaksi ystävää seuraa minua aina, toinen antoi minulle elämän ja toinen älyn. Heidän sielunsa elävät minussa. Kysyn heidän neuvoaan kun epäilen, ja jos toisinaan teen hyvää, saan siitä kiittää heidän neuvojaan. Kysykää sydämenne ääneltä neuvoa, Maximilien, ja kysykää, onko teillä syytä olla minun seurassani noin murheellisen näköinen.

— Ystäväni, sanoi Maximilien, — sydämeni ääni on hyvin surullinen eikä lupaa minulle muuta kuin murheita.

— Heikot sielut näkevät aina kaiken mustan harson läpi. Sielu itse luo näköpiirinsä. Sielunne on synkkä, se tekee taivaanne myrskyiseksi.

— Se voi olla totta, sanoi Maximilien.

Hän vaipui jälleen mietteisiinsä.

Matka kului huimaavan nopeasti, niin kuin kreivin oli tapana; kaupungit vilahtivat heidän ohitseensa tien varrella olevat varjot; puut, joissa syksyn ensi tuulet riehuvat, näyttivät jättiläisinä juoksevan heitä vastaan ja taas nopeasti pakenevan, kun he tulivat lähelle.

Seuraavana päivänä he saapuivat Châlons'iin, jossa heitä odotti kreivin höyrylaiva. Vaunut nostettiin laivaan, matkustajat olivat menneet sinne jo edeltäpäin.

Laiva oli nopeakulkuinen, sen molemmat sivupyörät olivat kuin siivet, joilla se linnun tavoin sipaisi veden pintaa. Morrel alkoi hiukan nauttia nopeasta matkustamisesta, ja toisinaan tuntui kuin tuuli, joka liehutti hänen hiuksiaan, olisi ollut valmis karkottamaan pilvet hänen otsaltaan.

Mitä kauemmaksi Pariisista he tulivat, sitä yliluonnollisempi kirkkaus näytti verhoavan kreivin. Hän oli aivan kuin maanpakolainen, joka pääsee isänmaahansa.

Pian tuli heidän näkyviinsä Marseille, valkoisena, lämpöisenä, eloisana; Marseille, Tyroksen ja Karthagon nuorempi sisar, joka peri heidän valtansa Välimeren rannalla; Marseille, joka tuli sitä nuoremaksi, mitä enemmän se vanheni. Pyöreä torni, Saint-Nicolas'n linnoitus, Puget'n rakentama raatihuone ja tiilikivirantainen satama, jossa he molemmat lapsina olivat leikkineet, herättivät heissä paljon muistoja. Yhteisen tunteen vallassa he pysähtyivätkin Cannebièrelle.

Eräs laiva läksi juuri silloin Algeriaan, kansi oli täynnä tavaroita ja matkustajia, ystävät ja sukulaiset olivat jättämässä hyvästi, huusivat ja itkivät. Tämä näky vaikuttaa aina niihinkin, jotka sen joka päivä näkevät, mutta Maximilien näki kuitenkin sielunsa silmien edessä toisen näyn.

— Katsokaa, sanoi hän tarttuen Monte-Criston käsivarteen, — tuohon isäni pysähtyi Pharaonin laskiessa satamaan, täällä tuo kunnon mies, jonka pelastitte häpeästä ja kuolemasta, heittäytyi syliini; olen vieläkin tuntevinani hänen kyynelensä poskillani, eikä hän itkenyt yksin, monet itkivät meidät

nähdessään.

Monte-Cristo hymyili.

— Minä olin tuolla, sanoi hän osoittaen Morrelille erästä kadunkulmaa.

Juuri sillä hetkellä kuului tuskallista vaikerrusta, ja eräs nainen viittoi lähtevässä laivassa olevalle matkustajalle. Nainen oli hunnutettu. Monte-Cristo seurasi häntä katseillaan ja niin suuren mielenliikutuksen vallassa, että Morrel olisi sen helposti huomannut, ellei hänen katseensa olisi ollut suunnattuna aivan toisaanne, nimittäin laivaan.

— Hyvä Jumala, huudahti Morrel, — minä en erehdy! Tuo nuori mies, joka heiluttaa hattuaan ja on sotilaspuvussa, on Albert de Morcerf!

— Niin onkin, sanoi Monte-Cristo, — minä tunsin hänet.

— Kuinka niin? Tehän katsoitte aivan toiseen suuntaan?

Kreivi hymyili, niin kuin aina, kun ei tahtonut vastata. Ja hänen silmänsä kiintyivät hunnutettuun naiseen, joka katosi kadun kulmasta.

— Rakas ystävä, sanoi hän Maximilienille, — eikö teillä ole mitään tehtävää täällä?

— Tahdon itkeä isäni haudalla, vastasi Morrel hiljaa.

— Hyvä on, menkää ja odottakaa minua siellä. Tulen noutamaan teidät sieltä.

— Jätättekö minut?

— Jätän ... minullakin on pyhä tehtävä täytettävänä.

Morrel laski kätensä kreivin käteen. Sitten hän läksi syvän surun vallassa kävelemään kaupungin idänpuoleista osaa kohden.

Monte-Cristo seisoi paikallaan, kunnes Morrel oli kadonnut näkyvistä, ja lähti sitten Meilhan-kadulle siihen taloon, joka kertomuksemme alusta alkaen on lukijoillemme tuttu.

Pitkin kadun viertä kasvoivat tuuheat lehmukset, joiden suojassa joutilaat marseillelaiset tavallisesti kävelivät. Etelän hehkuvan päivän keltaiseksi polttamalla tiiliaidalla kiertelivät viiniköynnökset, joiden varret olivat vuosien kuluessa mustuneet ja halkeilleet. Kaksi astumisesta kulunutta porrasta johti portille, joka oli tehty kolmesta laudasta; vaikka ne vuosi vuodelta halkeilivat yhä enemmän, ei niitä ollut liimailtu eikä maalattu, vaan ne saivat kärsivällisesti odottaa, kunnes kosteuden turvottamina jälleen liittyisivät yhteen.

Talo oli vanhuudestaan huolimatta hyvin soma ja hauska, vaikka näytti rappeutuneelta. Dantèsin isä oli asunut yliskerroksessa, mutta kreivi oli jättänyt koko talon Mercedesen käytettäväksi.

Tänne saapui mustahuntuinen nainen, jonka Monte-Cristo oli nähnyt poistuvan satamasta laivan lähdettyä. Nainen sulki portin juuri sillä hetkellä, kun kreivi kääntyi erään kadun kulmasta. Portaat kreivi tunsu jo vanhastaan. Hän osasi paremmin kuin kukaan muu avata portin haan isopäisellä naulalla.

Hän astuikin sisään kolkuttamatta, mitenkään ilmoittamatta tuloaan, aivan kuin ystävä tai talon isäntä.

Tiilillä kivetyn käytävän päässä oli lämpöä, aurinkoa ja valoa säteilevä puutarha, sama, josta Mercedes oli löytänyt määräpaikalta rahasumman, jonka kreivi hienotunteisesti väitti sinne kätkeneensä kaksikymmentäneljä vuotta sitten. Portilta näkyivät puiston ensimmäiset puut.

Portille tultuaan Monte-Cristo kuuli huokauksen, joka suuresti muistutti nyyhkytystä. Hän suuntasi katseensa sinne, mistä huokaus kuului, ja näki Mercedesen istuvan kumarassa ja itkien tuuhean, punakukkaisen jasmiinipensaon suojassa. Hän oli ottanut harsonsa pois, ja antoi nyt täyden vallan huokauksilleen ja kyynelilleen, joita hän poikansa läsnä ollessa oli pidättänyt.

Monte-Cristo astui muutaman askelen eteenpäin; hiekka narskui hänen jalkojensa alla.

Mercedes nosti päänsä ja huudahti kauhusta nähdessään miehen edessään.

— Hyvä rouva, sanoi kreivi, — en voi teille tarjota onnea, mutta voin tuoda teille lohdutuksen. Suvaitsetteko ottaa sen vastaan ystävältä?

— Olen todellakin hyvin onneton, sanoi Mercedes, — yksin maailmassa... Minulla ei ole muuta kuin



poikani, ja hän on jättänyt minut.

— Hän on tehnyt oikein, sanoi kreivi, — ja hän on jalo mies. Hän on ymmärtänyt, että jokaisen miehen velvollisuus on maksaa veronsa isänmaalle, toisten lahjoillaan, toisten työllään, toisten valvomisellaan, toisten verellään. Jos hän olisi jäänyt teidän luokseen, olisi hän vain kuluttanut teidän seurassanne elämänsä, joka olisi käynyt tarpeettomaksi, eikä hän olisi voinut tottua kyyneliinne. Työttömänä hän olisi alkanut vihata kaikkea, mutta nyt hän tulee suureksi ja voimakkaaksi taistelllessaan onnettomuuttaan vastaan muuttaakseen sen onneksi. Antakaa hänen rakentaa teidän molempien onni uudelleen, minä uskallan taata, että se on varmoissa käsissä.

— Voi, sanoi naisparka pudistaen alakuloisena päätään, — rukoilen hänelle Jumalalta tuota onnea, mutta itse en enää voi siitä nauttia. Niin paljon on särkynyt ympärilläni ja minussa itsessäni, että tunnen seisovani haudan partaalla. Teitte oikein, herra kreivi, toimittaessanne minut lähelle niitä seutuja, joissa olen ollut onnellinen; ihmisen pitää kuolla siellä, missä hän on onnellinen ollut.

— Sananne putoavat katkerina ja polttavina sieluuni, sanoi Monte-Cristo, sitäkin katkerampina ja polttavampina, kun teillä on täysi syy vihata minua. Minähän olen kaikkeen onnettomuuteenne syypää. Älkää säälikö minua, vaan syyttäkää. Tekisitte minut paljon onnettomammaksi...

— Teitäkö vihaisin ja syyttäisin, Edmond! Miestä, joka on pelastanut poikani hengen, sillä olihan kamala verinen aikomuksenne riistää herra Morcerfilta poika, josta hän oli ylpeä! Katsokaa minuun, ja saatte nähdä, ettei minussa ole moitteen häivettäköän.

Kreivi katsahti Mercedekseen, joka puoliksi kohottautuen penkiltä ojensi molemmat kätensä häntä kohden.

— Katsokaa minuun, jatkoi Mercedes hyvin alakuloisesti. — Nyt voitte huoleti kestää silmiäni loiston. Ei ole enää se aika, jolloin hymyilin Edmond Dantèsille, kun hän odotti minua tuon majan ikkunassa, missä hänen vanha isänsä asui... Siitä on kulunut monta tuskaista päivää, ja ne ovat kaivaneet kuilun minun ja tuon ajan välille. Syyttäisinkö teitä, Edmond, vihaisinko teitä, ystäväni! Itseäni minä syytän ja vihaan! Mikä kurja raukka olenkaan! huudahti hän pannen kätensä ristiin ja kohottaen silmänsä taivasta kohden. — Minkä rangaistuksen olenkaan saanut...! Minulla oli uskonto, viattomuus ja rakkaus, nuo kolme suurta lahjaa, jotka ihmisestä tekevät enkelin, ja minä epäilin Jumalan olemassaoloa!

Monte-Cristo astui askelen häntä kohden ja ojensi hänelle ääneti kätensä.

— Ei, sanoi Mercedes vetäen hellästi kätensä pois, — ei, ystäväni, älkää koskeko minuun. Te säälitte minua, ja kuitenkin minä olin syyllisin kaikista niistä, joihin iskitte. Toiset toimivat vihan, ahneuden ja itsekkyyden vaikutuksesta, minä pelkuruudesta. He himoitsivat jotakin, minä pelkäsin. Ei, älkää puristako kättäni, Edmond, aioitte sanoa minulle jonkin hellän sanan, huomaan sen, älkää sitä lausuko, säilyttäkää se jotakuta toista varten, minä en sitä ansaitse. Katsokaahan ... hän paljasti kokonaan kasvonsa ... katsokaahan, suru on tehnyt tukkani harmaaksi; silmäni ovat vuodattaneet niin paljon kyyneliä, että siniset suonet ympäröivät niitä, ja otsani on ryppyinen. Te, Edmond, sitä vastoin olette yhä vielä nuori, kaunis ja ylpeä, sillä teillä oli usko, teillä oli voimaa, ja te luotitte Jumalaan, ja Jumala tuki teitä. Mutta minä olin pelkuri, minä kielsin, Jumala hylkäsi minut, ja tässä nyt olen.

Mercedes purskahti itkuun. Monte-Cristo tarttui hänen käteensä ja suuteli sitä kunnioittavasti, mutta Mercedes tunsu, että suudelma oli kiihkoton, aivan kuin kreivi olisi suudellut marmorisen pyhänkuvan kättä.

— Muutamien elämä on jo edeltäpäin määrätty sellaiseksi, että ensimmäinen hairahdus pilaa koko tulevaisuuden, jatkoi Mercedes. — Uskoin, että olitte kuollut, minunkin olisi silloin pitänyt kuolla, sillä mitä hyötyä minulla on ollut siitä, että ikuisesti olen sydämessäni surrut teitä? Tein kolmekymmentäyhdeksänvuotiaasta naisesta viisikymmenvuotiaan, siinä kaikki. Mitä hyötyä siitä oli, että tunnettuani teidät pelastin ainoastaan poikani? Eikö minun olisi pitänyt pelastaa miehenikin, vaikka hän olikin syyllinen, koska kerran olin ottanut hänet aviopuolisokseni? Ja kuitenkin annoin hänen kuolla. Mitä sanonkaan, hyvä Jumala, minähän osaltani joudutin hänen kuolemaansa, sillä olin tunteeton pelkuri, halveksin häntä enkä muistanut, että rakkaudesta minuun hän oli rikkonut valansa ja menetellyt konnamaisesti. Mitä hyötyä on ollut siitäkään, että seurasin poikaani tänne asti, kun täällä kuitenkin saan hänet jättää, antaa hänen yksinään lähteä tuhoavaan Afrikkaan? Minä olen ollut raukkamainen, sen sanon suoraan. Kielsin rakkauteni ja luopioiden tavoin tuotan onnettomuutta kaikille, jotka ovat lähelläni.

— Ette, Mercedes, ette, sanoi Monte-Cristo. — Ajatelkaa itsestänne parempaa. Olette jalo ja siveä nainen, tuskanne voimalla olisitte voinut riistää aseet käsistäni, mutta minun takanani oli näkymätön, kaikille tuntematon, vihastunut Jumala, jonka lähettiläs minä vain olin, eikä hän tahtonut pidättää salamaa, jonka minä iskin. Tämän Jumalan nimessä, jonka jalkoihin olen kymmenen vuoden ajan joka

päivä polvistunut, minä vannon ja vakuutan, että olisin teidän tähtenne ollut valmis uhraamaan elämäni ja sen mukana kaikki kostotuumani. Mutta sanon ylpeänä, Mercedes: Jumala tarvitsi minua, ja siksi jäin eloon. Tutkikaa menneisyyttä, tutkikaa nykyisyyttä, koettakaa arvata tulevaisuutta, ja saatte nähdä, että minä olen Jumalan ase. Ensimmäinen osa elämäni oli täynnä kamalia tuskia, hirveintä kärsimystä; ne, joita rakastin, hylkäsivät minut, ja ne joita en tuntenutkaan, vainosivat minua. Sitten sain vankeuden, yksinäisyyden ja kurjuuden jälkeen vapauden, niin loistavan, ihmeellisen ja suunnattoman suuren rikkauden, että olisin ollut sokea, ellen olisi ymmärtänyt Jumalan tarvitsevan minua suuria tehtäviä varten. Siitä alkaen oli tämän rikkauden hoitaminen minulle pyhä tehtävä, enkä ole vähääkään ajatellut tämän elämän suloisuutta, josta te kuitenkin olette saanut hiukan maistaa. En hetkeäkään ole saanut olla huoleton. Tunsin itseni taivaan tulipilveksi, joka lähtee hävittämään kirottuja kaupunkeja. Niin kuin uhkarohkeat merimiehet vaarallisille retkille lähtiessään minäkin hankin ruokavaroja, kokosin aseita, harjoitin ruumiini kestäämään vaarallisimpiakin ponnistuksia, sieluni kovimpiakin kolauksia, opetin käsivarteni surmaamaan ja totutin silmäni katselemaan kärsimystä, huuleni hymyilemään kamalimpienkin näkyjen edessä. Olin hyvä, luottavainen ja anteeksiantavainen; muutuin kostonhimoiseksi, teeskenteleväksi ja pahaksi, tai oikeammin sanoen mykäksi ja kuuroksi kuin sallimus. Sitten lähdin kulkemaan tietäni, pääsin matkan päähän ja saavutin määrän: onneton se, jonka kohtasin tielläni!

— Jo riittää, Edmond, jo riittää! Uskokaa minua, että minä, joka teidät tunsin, minä voin teitä ymmärtääkin. Jos minä olisin osunut tiellenne, Edmond, ja te olisitte minut surmannut, olisin sittenkin teitä ihaillut. Edmond? Mutta niin kuin on juopa minun ja menneisyyden välillä, on juopa teidän ja minunkin välillä, ja suurin tuskani on vertaileminen, sillä maailmassa ei ole mitään teidän vertaistanne, teidän kaltaistanne. Nyt, Edmond, sanokaa minulle jäähyväiset ja erotkaamme.

— Ennen lähtöäni sanokaa minulle jokin toivomuksenne, Mercedes! pyysi Monte-Cristo.

— Minä en toivo mitään muuta, kuin että poikani tulee onnelliseksi.

— Rukoilkaa, että Jumala, jonka hallussa on ihmisen elämä, pitää kuoleman hänestä loitolla, kyllä minä muusta pidän huolen.

— Kiitos, Edmond.

— Mutta mitä toivotte itsellenne, Mercedes?

— Minä en tarvitse mitään, minä elän kahden haudan välillä. Toisessa on Edmond Dantès, joka kuoli jo aikoja sitten ja jota minä rakastin! Tämä sana ei enää kuulu kuihtuneille huulilleni, mutta sydämeni muistaa vielä kaiken, enkä mistään hinnasta tahtoisi sitä muistoa hävittää sydämestäni. Toisessa haudassa on mies, jonka Edmond Dantès surmasi; tunnustan teon oikeaksi, mutta minun on rukoiltava vainajan puolesta.

— Poikanne tulee onnelliseksi, sanoi kreivi uudelleen.

— Silloin minäkin olen niin onnellinen kuin voin olla.

— Mutta ... mitä aiotte tehdä?

Mercedes hymyili alakuloisesti.

— Jos sanoisin, että aion elää täällä samoin kuin Mercedes ennen muinoin, tekemällä työtä, niin ette uskoisi minua. Minä osaan enää vain rukoilla, eikä minun tarvitse tehdä työtä. Löysin kätkemänne pienen aarteen. Ihmiset utelevat kyllä kuka olen, tiedustelevat mitä teen, eivätkä tiedä millä elän, vähät siitä. Sehän on Jumalan ja minun välinen asia.

— Mercedes, sanoi kreivi, — en tahdo teitä moittia, mutta olette uhrannut liian paljon luopuessanne herra Morcerfin koko omaisuudesta, sillä olittehan säästäväisyydellänne ja taloudellisuudellänne hankkinut siihen puolet lisää.

— Huomaan kyllä, mitä aiotte minulle ehdottaa, mutta en voi siihen suostua. Edmond, poikani ei sallisi sitä.

— Minä en suinkaan tahdo tehdä mitään, jota Albert de Morcerf ei hyväksyisi. Kun saan tietää hänen mielipiteensä, alistun niihin. Mutta jos hän suostuu ottamaan vastaan sen, mitä hänelle ehdotan, mukaudutteko te siihen vastustelematta?

— Tiedättehän, Edmond, etten ole enää mikään ajatteleva olento. Minä en osaa enää tehdä mitään päätöstä, ellen laske siksi sitä, etten tahdo mitään päättää. Jumala on myrskyssään niin kovasti minua järkyttänyt, että olen menettänyt oman tahtoni. Olen hänen käsissään kuin varpunen haukan kynsissä.

Hän ei tahdo minun kuolevan, koska vielä elän. Jos hän lähettää minulle apua, niin hän tahtoo sen tehdä, ja minä otan sen vastaan.

— Tuolla tavoin ei Jumalaa palvella! sanoi Monte-Cristo. — Jumala tahtoo, että häntä ymmärretään ja hänen voimaansa ajatellaan; sen vuoksi hän on meille antanut vapaan tahdon.

— Onneton, huudahti Mercedes, — älkää puhuko minulle noin. Jos uskoisin, että Jumala on antanut minulle vapaan tahdon, niin millä silloin pelastuisin epätoivosta!

Monte-Cristo kalpeni hiukan ja painoi päänsä kumaraan tämän hillittömän tuskan murtamana.

— Ettekö tahdo sanoa minulle "näkemiin?" kysyi hän ojentaen kätensä.

— Sanon kuin sanonkin: näkemiin, vastasi Mercedes osoittaen juhlallisesti taivasta kohden. — Toivon siis vielä.

Ja kosketettuaan värisevällä kädellään kreivin kättä Mercedes riensi portaille ja katosi näkyvistä. Monte-Cristo lähti hitaasti kulkemaan satamaan päin.

Mercedes ei nähnyt hänen poistuvan, vaikkakin hän oli ukko Dantèsin pienen huoneen ikkunan ääressä. Hänen katseensa etsivät etäältä laivaa, joka vei aavalle merelle hänen poikaansa. Mutta hänen huulensa sopersivat hiljaa:

— Edmond, Edmond, Edmond...

### 113. Menneisyys

Kreivi lähti murheellisena tästä talosta. Hän oli todennäköisesti nähnyt Mercedesen viimeisen kerran.

Pikku Edouardin kuoleman jälkeen oli Monte-Cristossa tapahtunut suuri muutos. Kiemurtelevaa tietä pitkin hän oli hitaasti päässyt kostonsa kukkulalle ja näki sen toisella puolella epäilyksen ammottavan syvyyden.

Ja sitä paitsi: keskustelu Mercedesen kanssa oli herättänyt suuren määrän muistoja, joita hänen täytyi vastustaa. Hän sanoi itselleen, että jokin virhe oli tullut hänen laskelmiinsa, koska hän nyt melkein soimasi itseään.

— Näen menneisyyden väärässä valossa, mietti hän, — ja olen voinut erehtyä. — Mitä! jatkoi hän. — Olisiko kaikki, minkä päämääräkseni asetin, ollut järjetöntä! Olisinko kymmenen vuotta kulkenut väärään suuntaan! Riittäisikö yksi ainoa hetki todistamaan arkkitehdille, että hänen rakennuksensa oli ollut, ellei juuri mahdoton, niin ainakin jumalaton suunnitelma! — En voi tottua tähän ajatukseen, se tekisi minut hulluksi. Tämänpäiväisistä mietelmistäni puuttuu menneisyyden tarkka ymmärtäminen, sillä näen menneisyyden kaukana taivaanrannassa. Sitä mukaa kuin astuu eteenpäin menneisyys katoaa, aivan niin kuin maisema, jonka läpi ihminen kulkee. Minulle tapahtuu samaa kuin niille, jotka unessa ovat loukanneet itsensä; he näkevät haavan, mutta eivät ymmärrä, miten ovat sen saaneet. — Sinä uudestisyntynyt ihminen; sinä suunnattoman rikas mies; sinä herännyt nukkuja; sinä voittamaton miljoonien omistaja, kertaa koko entinen kurja ja onneton elämäsi, kulje jälleen samoja teitä, joille kohtalo sinut sysäsi, joille onnettomuus sinut vei, joilla epätoivo otti sinut vastaan. Liian paljon jalokiviä, kultaa ja onnea säteilee nyt siitä peilistä, jossa Monte-Cristo katselee Dantèsin kuvaa. Kätke jalokivet, himmennä kultaa, peitä säteet; olet rikas, etsi köyhää, olet vapaa, etsi vankia, olet ylösnoussut, etsi ruumista...

Näissä mietteissä Monte-Cristo kulki Caisserie-katua pitkin. Samaa tietä oli vaitelias vartiosto kuljettanut häntä yöllä kaksikymmentäneljä vuotta sitten. Talot, jotka nyt olivat hymyilevän ja eloisian näköisiä, olivat silloin synkkiä, hiljaisia ja suljettuja.

— Ne ovat kuitenkin samoja taloja, sanoi Monte-Cristo, — silloin vain oli yö, nyt päivä. Aurinko valaisee nyt kaiken ja tekee sen eloisaksi.

Hän tuli rantakadulle Saint-Laurent-katua pitkin ja meni laiturille. Tässä hän oli astunut veneeseen. Samassa lipui siitä ohitse kangaskatoksinen huvisoutuvene. Monte-Cristo huusi venemiehelle, joka heti alkoi kiireesti soutaa hänen luokseen, koska huomasi saavansa rikkaan soudettavan.

Ilma oli kaunis, matka ihana. Taivaanrannassa päivä laski punaisena ja loistavana, ja laineet alkoivat hehkua. Meri oli kirkas kuin peili, siellä täällä se vain väreili, kun kalat paetessaan jotakin näkymätöntä

vihollista hypähtelivät vedestä etsien turvaa toisesta alkuaineesta. Taivaanrannassa näkyi kalastajien purjeveneitä, valkoisia ja siroja kuin kalalokit, tai kauppalaivoja, jotka olivat tavaroineen matkalla Korsikaan tai Espanjaan.

Vaikka taivas olikin kirkas ja kullankirkas valo täyttikin koko maiseman, istui kreivi viittaansa verhoutuneena ja muisteli matkansa kaikkia kamalia yksityiskohtia. Hän muisti Catalansista vilkkunutta yksinäistä tulta, muisti, kuinka hän vasta nähdessään Ifin linnan sai tietää, minne häntä vietiin, kuinka hän taisteli santarmien kanssa aikoessaan syökyä veteen, kuinka epätoivoinen hän oli jouduttuaan voitetuksi, ja kuinka kylmältä oli tuntunut pyssynpiipun suu, kun se renkaana painui hänen ohimolleen.

Ja niin kuin kesän helteessä kuivuneet lähteet syysateiden vaikutuksesta jälleen täyttyvät ja alkavat pisara pisaralta valua yli reunojen, niin Monte-Cristokin tunsi, miten sappi, joka aikoinaan oli täyttänyt Edmond Dantèsin rinnan ja sitten jo kuivunut, taas alkoi paisua. Hän ei enää nähnyt kaunista taivasta, ei siroa venettä, ei häikäisevää valoa. Taivas peittyi synkkiin pilviin, ja Ifin linna kohosi näkyviin kuin musta jättiläinen. Monte-Cristo vavahti kuin olisi nähnyt verivihollisen.

He saapuivat perille.

Vaistomaisesti kreivi vetäytyi veneen perimmäiseen sopukkaan asti. Soutaja koetti turhaan selittää iloisimmalla äänellään:

— Olemme perillä.

Samalle paikalle, samalle kalliolle vartijat olivat laahanneet Edmond Dantèsin ja pistinten avulla pakottaneet hänet astumaan samoja portaita.

Dantèsista matka oli tuntunut hyvin pitkältä, Monte-Cristosta se tuntui hyvin lyhyeltä; jokainen aironveto oli herättänyt eloon tuhansia ajatuksia ja muistoja.

Heinäkuun vallankumouksen jälkeen ei Ifin linnassa ollut vankeja. Vain tullivartijoita asusti vahtihuoneissa. Portinvartija odotti matkailijoita näyttääkseen heille tätä kauhunpaikkaa, jonne uteliaisuus veti ihmisiä. Mutta vaikka kreivi oli täysin selvillä tästä kaikesta, hän valahti kalman kalpeaksi tullessaan holvin alle ja värisi sydänjuuriaan myöten, astuessaan pimeitä portaita myöten tyrmään, jonka oli halunnut nähdä.

Ketään vanginvartijaa restauraation ajoilta ei ollut enää linnassa. Portinvartijakin oli ollut siellä vasta vuodesta 1830 lähtien.

Kreivi astui omaan vankilaansa.

Kapeasta seinäaukosta tunkeutuva heikko päiväsäde valaisi sitä. Hän näki paikan, missä oli ollut hänen vuoteensa, joka sittemmin oli siirretty pois. Aukko, jonka apotti Faria oli puhkaissut, häämötti myös näkyvissä, vaikkakin tukittuna.

Monte-Cristo tunsi polviensa horjuvan. Hän tarttui puuraahiin ja istui sille.

— Tiedetäänkö tästä vankilasta muuta kuin että Mirabeau oli täällä vankina? kysyi kreivi. — Kerrotaanko mitään tarinoita yksinäisistä kamalista suojista, jonne ei voisi kuvitella ihmisen sulkevan toista elävää olentoa?

— Kerrotaan kyllä, sanoi portinvartija, — ja juuri tästä tyrmästä vanginvartija Antoine on kertonut minulle erään tarinan.

Monte-Cristo vavahti. Antoine oli ollut hänen vartijansa. Hän oli melkein unohtanut koko miehen, mutta kuultuaan hänen nimensä hän heti muisti ruskeapukuisen, mustapartaisen hahmon ja oli kuulevinaan hänen avainnippunsa kalinan.

— Tahtooko herra kuulla sen? kysyi portinvartija.

— Tahdon, sanoi Monte-Cristo, — kertokaa.

— Tässä tyrmässä, kertoi portinvartija, — asui kauan sitten eräs hyvin vaarallinen vanki, sitä vaarallisempi, koska oli hyvin ovela. Samaan aikaan täällä oli myös vankina muuan hyväntahtoinen, hullu pappi.

— Miten hänen hulluutensa ilmeni?

— Hän tarjosi miljoonia päästäkseen vapauteen.

Monte-Cristo kohotti silmänsä taivasta kohden, mutta ei nähnyt taivasta; kiviverho oli hänen ja

taivaan välillä. Hän tuli ajatelleeksi, että vielä paksumpi verho oli ollut niiden silmien edessä, joille apotti Faria oli tarjonnut aarteitaan.

— Tapasivatko nämä vangit toisiaan? kysyi Monte-Cristo.

— Se oli ankarasti kielletty, sanoi portinvartija. — Mutta he uhmasivat kieltoa ja kaivoivat käytävän toisesta tyrmästä toiseen.

— Kumpi heistä kaivoi käytävän?

— Nuori mies tietysti, sanoi portinvartija. — Hän oli ovela ja väkevä, apotti oli vanha ja heikko ja sitä paitsi niin sekaisin päästään, ettei olisi voinut toimia johdonmukaisesti.

— Te sokeat...! mutisi Monte-Cristo itsekseen.

— Nuori mies siis kaivoi käytävän, jatkoi portinvartija. — Millä aseilla, sitä ei tiedetä. Mutta todistuksena käytävän olemassaolosta on vielä jälkikin. Tuolla, näettekö?

Hän vei soihdun lähelle muuria.

— Todellakin, sanoi kreivi mielenliikutuksesta värisevällä äänellä.

— Tätä tietä vangit pääsivät toistensa yhteyteen. Kuinka kauan yhteyttä kesti, ei tiedetä. Eräänä päivänä vanha vanki sairastui ja kuoli. Arvatkaahan, mitä nuori vanki teki? kysyi portinvartija keskeyttäen kertomuksensa.

— Kertokaahan.

— Hän vei vainajan omaan vuoteeseensa nukkumaan, käänsi kasvot seinään päin, palasi sitten tyhjään tyrmään, sulki aukon ja pujahti vainajan säkkiin. Oletteko ennen kuullut mokomasta keksinnöstä?

Monte-Cristo sulki silmänsä, ja eli uudelleen kaiken, mitä oli tuntenut, kun karkea, kylmä kangas painui hänen kasvoilleen. Portinvartija jatkoi:

— Hänen tuumansa oli seuraava. Hän luuli, että Ifin linnassa kuolleet vangit haudattaisiin, ja kun hän arveli, ettei niille arkkua anneta, uskoi hän voivansa nostaa mullan yltään hartioillaan. Mutta linnassa vallitsikin, paha kyllä, toinen tapa, joka teki hänen tuumansa tyhjäksi. Kuolleita ei haudattukaan, heidän jalkoihinsa vain sidottiin kuula ja heidät heitettiin mereen. Niin tehtiin nytkin. Nuori mies heitettiin pengermältä mereen. Seuraavana päivänä löydettiin oikea vainaja vuoteelta ja kaikki tuli ilmi, sillä hautaajat kertoivat sen, mitä eivät ensin olleet uskaltaneet ilmoittaa, nimittäin, että he heittäessään ruumiin mereen olivat kuulleet kamalan huudon, joka miehen mukana hukkuu veteen.

Kreivi hengitti raskaasti, hiki valui hänen otsaltaan, tuska kouristi hänen sydäntään.

— Ei, sanoi hän itsekseen, — epäilykseni olikin vain unohduksen alkua. Mutta täällä sydän uudelleen täyttyy yli äyräittänsä ja huutaa kostoa.

— Entä vanki, kysyi hän, — onko hänestä sittemmin kuultu?

— Ei koskaan, ei milloinkaan. Ymmärrättehän, että hän saattoi pudota vain kahdella tavalla: joko vatsalleen — ja koska hän putosi viidenkymmenen jalan korkeudelta, hän kuoli heti paikalla.

— Kerroittehan, että hänen jalkoihinsa sidottiin kuula, hän putosi siis suoraan.

— Tai hän putosi suoraan, jatkoi portinvartija, — ja silloin kuula painollaan veti hänet pohjaan asti, jonne hän jäi, miesparka!

— Surkutteletteko häntä?

— Surkuttelen kyllä, vaikka hän olikin omassa elementissään.

— Mitä sillä tarkoitatte?

— Kerrottiin näet, että tämä onneton oli aikoinaan ollut meriupseeri ja joutunut kiinni bonapartelaisuutensa tähden.

— Totuus! ajatteli kreivi, — Jumala on luonut sinut nousemaan laineista ja liekeistä. Tuon merimiesraukan muisto siis elää muutamien mielessä. Hänen kamalaa tarinaansa kerrotaan lieden ääressä, ja kuulija värisee ajattellessaan, miten hän putosi ilman halki upotakseen syvään mereen.

— Eikö koskaan ole kuultu hänen nimeään? kysyi kreivi ääneen.

— Ei ole, sanoi vahti, — kuinka se olisikaan ollut mahdollista?

Hänestä ei tiedetty muuta, kuin että hänen numeronsa oli 34.

— Villefort, Villefort! mutisi kreivi. — Sitä numeroa olet varmaankin usein hokenut, kun haamuni unettomina öinä vainosi sinua.

— Tahtooko herra nähdä vielä muuta? kysyi portinvartija.

— Kyllä, näyttäkää minulle tuon apotti-raukan tyrmä.

— Ahaa, numero 27:n?

— Niin, numero 27:n, toisti Monte-Cristo.

Hän oli vielä kuulevinaan apotti Farian äänen ilmoittavan seinän läpi oman numeronsa ja kysyvän hänen numeroaan.

— Tulkaa.

— Odottakaahan, sanoi Monte-Cristo, — antakaa minun katsella tämän tyrmän joka kolkkaa.

— Sehän sopii mainiosti, koska olen unohtanut tuon toisen tyrmän avaimen. Jätän teille soihdun.

— Ei, ottakaa se vain mukaanne.

— Tehän jätätte pimeään.

— Minä näen pimeässä.

— Juuri niin kuin hänkin.

— Kuka?

— Numero 34. Kerrotaan hänen tottuneen niin täydellisesti pimeyteen, että olisi voinut nähdä nuppineulan kammionsa pimeimmässä sopukassa.

— Hän tarvitsi kymmenen vuotta päästäkseen niin pitkälle, mutisi kreivi.

Opas poistui ottaen soihdun mukaansa.

Kreivi oli ollut oikeassa. Oltuaan vain muutaman sekunnin pimeässä hän erotti jo jokaisen esineen aivan yhtä hyvin kuin päivälläkin. Nyt hän vasta oikein tunsikin tyrmän.

— Niin, sanoi hän, — tuossa on kivi, jolla istuin, tuossa on kuoppa, jonka olkapääni on kaivanut seinään. Tuossa on jälkiä verestäni, joka vuoti päästäni kun eräänä päivänä koetin murskata kalloni seinään...! Nuo numerot ... muistan ne ... ne kirjoitin eräänä päivänä, kun laskin, voisinko nähdä isäni elossa, jos pääsisin vankilasta ja kuinka vanha Mercedes silloin olisi, tapaisinko hänet vielä vapaana... Tehtyäni nämä laskelmani elätin hetken aikaa mielessäni toivoa... En ottanut lukuun nälkää ja uskottomuutta!

Ja katkera nauru kaikui kreivin suusta. Hän oli aivan kuin unessa näkevinään isäänsä vietävän hautaan ... Mercedesen astuvan vihkialttaria kohden.

Hän huomasi toisessa seinässä kirjoitusta. Se erottautui vieläkin vaaleana vihertävästä seinästä.

"*Jumalani!*", luki Monte-Cristo, "*anna minun pitää muistini!*"

— Niin, huudahti hän. — Se oli viimeisten aikojeni rukous. En enää pyytänyt vapautta, pyysin vain saada pitää muistini, sillä pelkäsin tulevani hulluksi ja unohtavani kaiken. Jumala, sinä annoit minun pitää muistini, ja minä olen muistanut. Kiitos, kiitos, Jumalani!

Tänä hetkenä soihdun valo välkkyi seinällä. Vahti palasi.

— Seuratkaa minua, sanoi hän.

Ja hän kulki edeltä pitkin maanalaista käytävää, joka vei toiselle ovelle.

Täälläkin muistojen paljous yllätti Monte-Criston.

Ensimmäiseksi osui hänen silmiinsä keskipäivän viiva, jonka avulla Faria oli laskenut tunnit. Sitten

hän näki sen vuoteen jätteet, jolla vankiraukka oli kuollut. Lämmin, suloinen tunne täytti kreivin sydämen, kiitollisuuden tunne. Kaksi kyyneltä valui hänen silmistään.

— Täällä, sanoi vahti, — oli hullu apotti. Tätä tietä nuori mies tuli hänen luokseen. (Ja hän näytti Monte-Cristolle käytävän aukkoa, jota tästä päästä ei ollut tukittu.) Kiven väristä päättäen on eräs tiedemies laskenut, että vangit seurustelivat toistensa kanssa ainakin kymmenen vuotta. Miesraukat, mahtoi heillä olla ikävä noina kymmenenä vuotena!

Dantès otti muutamia kultarahoja taskustaan ja ojensi kätensä miestä kohden, joka jo toisen kerran sääli häntä, vaikka ei tuntenutkaan.

Vahti otti rahat vastaan luullen saaneensa muutamia pikkurahoja, mutta soihdun valossa hän huomasi, minkä rahamäärän vieras olikin antanut.

— Hyvä herra, sanoi hän, — olette erehtynyt.

— Kuinka niin?

— Olette antanut minulle kultaa.

— Niin olen.

— Mitä! Onko tarkoituksenne antaa minulle kultaa?

— On. Pitäkää se hyvällä omallatunnolla.

Portinvartija katsoi kummastuneena Monte-Cristoon.

— Ja *kunnialla*, lisäsi kreivi kuten Hamlet.

— Hyvä herra, sanoi portinvartija, voimatta uskoa onneaan, — en ymmärrä teidän anteliaisuuttanne.

— Helpostihan sen ymmärtää, hyvä ystävä, sanoi kreivi. — Olen ollut merimies, ja kertomuksenne on tehnyt minuun syvän vaikutuksen.

— Koska olette näin jalomielinen, sanoi opas, — niin lahjoitan teille jotakin, mikä on yhteydessä kertomani tarinan kanssa.

— Todellako? huudahti kreivi. — Mitä se on?

— Kuulkaahan mitä tapahtui, sanoi vahti. — Ajattelin näin: Huoneesta, jossa joku vanki on oleillut viisitoista vuotta, löytää aina jotakin. Aloin siis tutkia seiniä.

— Ah! Se on totta, sanoi Monte-Cristo muistaen apotin kätköpaikat.

— Huomasin, että vuoteen pääpuolen kohdalla ja liedessä oli onttoja paikkoja, jatkoi vahti. — Nostin kivet ja löysin...

— Köysitikapuut ja työkaluja? huudahti kreivi.

— Mistä sen tiedätte? kysyi vahti kummastuneena.

— En minä tiennyt, minä vain aavistin, sanoi kreivi. — Tavallisesti sellaisia esineitä löytää vankien kätköistä.

— Niin, sanoi opas, — löysin todellakin köysitikapuut ja työkaluja.

— Ja ne ovat vieläkin hallussanne? huudahti Monte-Cristo.

— Eivät. Olen myynyt nämä hyvin merkilliset esineet matkustajille. Mutta minulla on vielä muuta jäljellä.

— Mitä? kysyi kreivi kärsimättömästi.

— Jonkinmoinen kirja, joka on kirjoitettu kankaanliuskoille.

— Oh! huudahti Monte-Cristo, — onko teillä tuo kirja?

— En tiedä, onko se kirja, sanoi portinvartija, — mutta kyllä se on hallussani.

— Menkää noutamaan se, ystäväni, menkää noutamaan, sanoi kreivi. — Saatte palkkanne.

Oppaan poistuttua kreivi polvistui tämän vuoteen ääreen, jonka kuolema oli muuttanut hänelle alttariksi.

— Minun toinen isäni, sanoi hän, — sinä, joka annoit minulle vapauden, tiedot ja rikkauden, sinä, joka meitä korkeampana olentona tiesit hyvän ja pahan! Jos haudassa on jotakin, joka värähtää, kun maan päälle jääneet meitä kutsuvat, jos ruumiin kirkastumisen jälkeen jokin osa sielusta jää niille seuduille, joissa olemme paljon rakastaneet ja paljon kärsineet, niin puhu minulle jollakin sanalla, viittauksella, merkillä, sinä, jalo sydän, ylevä olento, syvä sielu, rukoilen sinua isällisen rakkautesi ja oman pojankunnioitukseni nimessä. Riistä minulta epäily, joka tulee omantunnonvaivaksi, ellei se muutu vakaumukseksi.

Kreivi painoi päänsä kumaraan ja laski kätensä ristiin.

— Tässä, herra! sanoi ääni hänen takanaan.

Monte-Cristo vavahti ja kääntyi.

Portinvartija ojensi hänelle ne kangasliuskat, joille apotti Faria oli koonnut kaikki tietämyksensä aarteet. Apotin käsikirjoitus oli hänen suuri teoksensa Italian yhtenäisyydestä.

Kreivi tarttui siihen kiihkeästi, ja hänen silmänsä osuivat kirjan päällysliuskalla olevaan lauseeseen:

"Sinä riistät lohikäärmeeltä hampaat ja leijonan tallaat jalkoihisi, sanoo Herra."

— Ah! huudahti hän, — siinä on vastaus! Kiitos, ystäväni, kiitos!

Hän otti taskustaan pienen lompakon, jossa oli kymmenen tuhannen frangin seteliä, ja sanoi:

— Kas tässä, ottakaa tämä lompakko.

— Annatteko sen minulle?

— Annan, mutta sillä ehdolla, että avaatte sen vasta, kun minä olen lähtenyt.

Ja pistäen poveensa käsikirjoituksen, joka oli hänelle kalliimpi kuin suurinkaan aarre, kreivi riensi pois maanalaisista vankiloista, hyppäsi veneeseen ja sanoi:

— Marseilleen!

Kun vene loittoni, kreivi loi katseensa synkkään linnaan ja sanoi itsekseen:

— Turma niille, jotka minut tuohon synkkään rakennukseen sulkivat ja sitten minut unohtivat!

Voitto oli täydellinen; kreivi oli kahdesti kukistanut epäilyksen.

Kulkiessaan jälleen Catalansin ohitse kreivi kääntyi poispäin, kietoi päänsä viittaansa ja lausui hiljaa ja hellästi naisen nimen. Se oli Haydéen nimi.

Astuttuaan maihin Monte-Cristo lähti kulkemaan hautausmaata kohden, jossa tiesi tapaavansa Morrelin.

Kreivikin oli kymmenen vuotta sitten etsinyt tältä hautausmaalta hautaa, mutta etsinyt turhaan. Hän oli palannut Ranskaan miljoonineen, mutta ei voinut löytää nälkään kuolleen isänsä hautaa.

Morrel oli kyllä pystyttänyt haudalle ristin, mutta risti oli kaatunut ja haudankaivaja oli tehnyt niin kuin heidän tapansa oli: käyttänyt lahonneen ristin polttopuiksi.

Kunnon laivanvarustaja oli ollut onnellisempi. Lapset olivat vieneet hänet hautausmaalle vaimonsa viereen, joka kaksi vuotta aikaisemmin oli mennyt ikuisuuteen. Rautaisen aitauksen sisällä oli kaksi leveätä marmorilevyä ja niissä heidän nimensä. Aitauksen kulmassa kasvoi syressi.

Maximilien nojasi syressiin ja tuijotti hautoja. Hänen surunsa oli suuri, melkein mieletön.

— Maximilien, sanoi kreivi, — älkää suunnatko katsettanne sinne, vaan tuonne!

Ja hän osoitti taivasta.

— Kuolleet ovat kaikkialla, sanoi Morrel, — niinhän sanoitte minulle, kun lähdimme Pariisista.

— Maximilien, sanoi kreivi, — matkalla pyysitte minulta lupaa saada jäädä muutamaksi päiväksi Marseilleen. Onko se vielä toivomuksenne?



— Minulla ei ole mitään toivomuksia, kreivi, mutta mielestäni minun on täällä helpompi odottaa kuin muualla.

— Sitä parempi, Maximilien, sillä eroan nyt teistä ja luotan sanaanne. Voinhan luottaa?

— Minä unohdan sanani, kreivi, sanoi Morrel, — minä unohdan sen.

— Ette, te ette sitä unohda, Morrel, sillä ennen kaikkea muuta olette kunnan mies, ja olette vannonut minulle, että pidätte lupauksenne, ja vannotte nyt uudelleen.

— Kreivi, säälikää minua! Kreivi, minä olen niin onneton!

— Olen tuntenut miehen, joka oli teitä onnettomampi.

— Mahdotonta.

— Siinä suhteessahan me ihmisraukat olemme ylpeitä, sanoi Monte-Cristo, — että jokainen onneton luulee itseään toista onnettomammaksi.

— Kuka voi olla onnettomampi kuin se, joka on kadottanut ainoan, mitä maan päällä rakasti ja kaipasi?

— Kuulkaahan, Morrel, ja kääntäkää hetkiseksi huomionne siihen, mitä nyt kerron. Olen tuntenut miehen, joka samoin kuin tekin luopui kaikista ajatuksista saada omistaa rakastamansa naisen. Tämä mies oli nuori, hänellä oli vanha isä, jota hän rakasti, ja morsian, jota hän jumaloi. Hän oli viettämäisillään häitään, kun kohtalo äkkiä puuttui hänen elämäänsä tavalla, joka sai hänet epäilemään Jumalan hyvyyttä, ellei Jumala myöhemmin olisi todistanut, että tämä oli vain keino, jonka kautta hän johdatti kaiken kauniiseen, yhtenäiseen loppuun. Tuo kohtalon isku siis riisti mieheltä vapauden, morsiamen, tulevaisuuden, josta hän uneksi ja jonka hän luuli saavuttavansa — sillä hän oli sokea eikä voinut nähdä tulevaisuuteen —, ja heitti hänet vankityrmään.

— Vankityrmästä pääsee viikon, kuukauden, vuoden päästä, sanoi Morrel.

— Hän oli siellä neljätoista vuotta, Morrel, sanoi kreivi laskien kätensä nuoren miehen olalle.

Maximilien vavahti.

— Neljätoista vuotta! sanoi hän hiljaa.

— Neljätoista vuotta! kertasi kreivi. — Näinä neljänätoista vuotena oli hänelläkin epätoivon hetkiä, hänkin uskoi niin kuin tekin, Morrel, että hän oli maailman onnettomin ihminen, ja hän aikoi surmata itsensä.

— Mutta?

— Mutta ratkaisevalla hetkellä Jumala ilmestyi hänelle erään ihmisen välityksellä, sillä Jumala ei enää tee ihmeitä. Ehkä hän ei ensi hetkellä täydellisesti käsittänyt tätä Jumalan suurta laupeutta, mutta lopulta hän tuli kärsivälliseksi ja odotti. Eräänä päivänä hän aivan kuin ihmeen kautta pääsi haudastaan, aivan toisena ihmisenä, rikkaana, mahtavana, melkein jumalana. Ensimmäiseksi hän lähti etsimään isäänsä. Hänen isänsä oli kuollut!

— Minunkin isäni on kuollut, sanoi Morrel.

— Mutta teidän isänne kuoli syliinne rakastettuna, onnellisena, kunnioitettuna, rikkaana, iäkkäänä; hänen isänsä kuoli köyhänä, epätoivoisena, epäillen, tokko Jumalaa olikaan. Ja kun hänen poikansa kymmenen vuotta myöhemmin etsi hänen hautaansa, niin se oli kokonaan hävinnyt, eikä kukaan voinut hänelle sanoa: "Tässä lepää Herrassa se mies, joka sinua niin paljon rakasti."

— Oh! sanoi Morrel.

— Tämä poika oli siis paljon onnettomampi kuin te, Morrel, sillä hän ei edes tietänyt, missä hänen isänsä hauta oli.

— Mutta, sanoi Morrel, — olihan hänellä edes rakastamansa nainen.

— Erehdytte, Morrel, tuo nainen...

— Oliko hän kuollut? huudahti Morrel.

— Paljon pahempaa, hän oli ollut uskonon, oli mennyt sulhasensa vainoojan kanssa naimisiin.

Huomaattehan nyt, Morrel, että tuo mies oli vielä paljon onnettomampi kuin te.

— Entä antoiko Jumala tuolle miehelle lohdutuksen? kysyi Morrel.

— Jumala antoi hänelle ainakin rauhan.

— Voiko hän vielä kerran tulla onnelliseksi?

— Ainakin hän sitä toivoo, Maximilien.

Nuoren miehen pää painui kumaraan.

— Olen antanut teille lupaukseni, sanoi hän oltuaan hetkisen vaiti ja ojentaen kätensä Monte-Cristolle. — Mutta muistakaa...

— Lokakuun viidentenä päivänä odotan teitä Monte-Criston saarella, Morrel. Neljäntenä päivänä on purjevene teitä varten valmiina Bastian satamassa. Veneen nimi on Eurus. Mainitsette nimenne kapteenille, ja hän tuo teidät luokseni. Asia on siis sovittu, Maximilien, onhan?

— On, kreivi, ja minä toimin määräysten mukaan. Mutta muistakaa, että lokakuun viidentenä päivänä...

— Voi teitä lasta, joka ette vielä tiedä, mitä miehen lupaus on... Olen parikymmentä kertaa sanonut teille, että jos sinä päivänä vielä haluatte kuolla, niin minä autan teitä, Morrel. Hyvästi.

— Jätättekö minut?

— Jätän, minulla on asiaa Italiaan. Jätän teidät yksin, surun saaliiksi, tuon mahtavan kotkan saaliiksi, jonka Herra lähettää tuomaan valittunsa jalkojensa juureen. Kertomus Ganymedeksesta ei ole mikään taru, Maximilien, se on vertaus.

— Milloin lähdette?

— Heti paikalla. Höyrylaiva odottaa minua, tunnin päästä olen jo loitolla teistä. Seuraatteko minua satamaan asti?

— Mielelläni, kreivi.

— Syleilkää minua.

Morrel seurasi kreiviä satamaan asti. Savu nousi jo laivasta pylväänä taivasta kohden. Laiva lähti heti, ja tunnin päästä — niin kuin kreivi oli sanonut — savu näkyi vain heikkona valkoisena juovana idänpuoleisella taivaalla, jolle yön usvat jo alkoivat nousta.

## 114. Peppino

Samaan aikaan, jolloin kreivin höyrylaiva katosi Morgionin niemen taakse, oli mies, joka ajoi Firenzestä Roomaan postivaunuilla, juuri sivuuttanut Aquapendenten kylän. Hän ajoi niin kovaa kuin mahdollista, päästäkseen eteenpäin herättämättä kuitenkaan epäluuloja.

Hänen yllään oli päällystakki, joka matkalla oli jokseenkin turmeltunut, mutta jonka napinreiässä loisti uudenuutukainen kunnialegioonan nauha. Tämä samoin kuin murteellinen puhetapakin paljasti miehen ranskalaiseksi. Hän oli jo senkin perusteella kotoisin maasta, missä puhuttiin maailmankieltä, ettei hän osannut muita italiankielisiä sanoja kuin musiikkisanoja. Mutta niitähän, samoin kuin Figaron *goddam*-sanaa voidaan käyttää ilmaisemaan kaikenlaisia kielellisiä hienouksia.

— Allegro! sanoi hän mäkeä noustessa.

— Moderato! sanoi hän alamäessä.

Ja Jumala tietää, että kun Firenzestä matkustetaan Roomaan Aquapendenten kautta, on mäkiä runsaasti.

Ne kunnan miehet, joille hän sanat lausui, olivat niistä kovasti huvittuneita.

Kun tultiin Stortaan, josta Rooma, ikuinen kaupunki, näkyy, matkustaja ei joutunut innostuneen uteliaisuuden valtaan eikä noussut vaunuissaan seisaalleen nähdäkseen kuuluisan Pietarinkirkon tornin. Ei, hän otti vain taskustaan lompakon ja siitä neljään osaan käännetyt paperin, avasi sen ja

kääri jälleen kokoon melkein kunnioittavan huolellisesti ja sanoi:

— Hyvä, se on vielä tallella.

Vaunut ajoivat Porta del Popolon kautta, kääntyivät vasemmalle ja pysähtyivät London-hotellin eteen.

Signor Pastrini, entinen tuttavamme, otti hänet hattu kädessä ovella vastaan. Matkustaja astui vaunuista, tilasi hyvän päivällisen, kysyi Thomson & Frenchin osoitetta, ja sai heti kuulla, että se oli Rooman tunnetuin pankkiliike ja sijaitsi Via dei Banchin varrella, Pietarinkirkon lähellä.

Roomassa, niin kuin kaikkialla muuallakin herättää postivaunujen saapuminen huomiota. Kymmenen nuorta Mariuksen ja Gracchuksen avojalkaista jälkeläistä, joiden takkien kyynärpäät olivat rikki, toinen käsi kupeella, toinen kauniissa kaaressa pään päällä, katseli matkustajaa, vaunuja ja hevosia. Näihin katupoikiin liittyi viisikymmentä paavin valtakuntaan kuuluvaa tyhjäntoimittajaa, jotka Angelo-sillalta syljeskelevät Tiberiin, silloin kun siinä sattuu olemaan vettä.

Ja kun nämä Rooman katupojat ja tyhjäntoimittajat ovat siinä suhteessa pariisilaisia virkaveljiään etevämpiä, että he ymmärtävät kaikkia kieliä, varsinkin ranskaa, kuulivat he matkustajan tilaavan itselleen huoneiston ja päivällisen ja kysyvän, missä Thomson & Frenchin pankkiliike oli.

Tästä oli seurauksena, että kun matkustaja sitten lähti hotellista varsinaisen oppaan seurassa, erottautui uteliaitten joukosta matkustajan huomaamatta ja oppaan muka huomaamatta muudan mies, joka alkoi seurata matkustajaa jonkin matkan päässä, niin huolellisesti kuin pariisilainen salapoliisi.

Ranskalaisella oli sellainen kiire päästä Thomson & Frenchin pankkiliikkeeseen, että hän ei joutanut edes odottamaan, kunnes vaunut oli valjastettu. Vaunujen piti saada hänet kiinni joko matkalla tai odottaa pankkiirin ovella. He saapuivat perille niin etteivät vaunut ennättäneet saada heitä kiinni. Ranskalainen astui sisään jättäen eteiseen oppaansa, joka heti ryhtyi puheisiin parin kolmen toimettoman tai pikemmin sanoen monitoimisen miehen kanssa, jommoisia aina oleilee Roomassa pankkien, kirkkojen, raunioitten, museoiden ja teattereiden edustalla.

Ranskalaisen mukana astui uteliaitten joukosta erottautunut mieskin sisään. Ranskalainen soitti konttorin ovikelloa ja astui ensimmäiseen huoneeseen. Hänen varjonsa seurasi.

— Tämähän on Thomson & Frenchin pankkiliike? kysyi matkustaja.

Huonetta vartioivan kirjanpitäjän viittauksesta meni lakeija heti vierasta vastaan.

— Kenet saan ilmoittaa? kysyi lakeija valmistautuen astumaan edellä.

— Paroni Danglars'in, vastasi matkustaja.

— Tulkaa, sanoi lakeija.

Ovi aukeni, lakeija ja paroni katosivat tästä ovesta. Danglars'in jäljestä tullut mies istui penkille odottamaan.

Kirjanpitäjä kirjoitti noin viiden minuutin ajan, mies penkillään oli aivan hiljaa ja aivan vaiti. Sitten kirjanpitäjän kynä taukosi, hän nosti päänsä, katsahti ympärilleen ja nähdessään heidän olevan kahden sanoi:

— Ahaa, sinäkö se oletkin, Peppino?

— Niin, vastasi tämä lyhyesti.

— Olet siis vainunnut hyötyväsi jotakin lihavasta herrasta?

— Ei ole tarvinnut vainuta, me olemme saaneet tietää hänestä edeltäpäin.

— Tiedät siis, mitä varten hän on tänne tullut.

— Rahoja nostamaan hän tulee. Pääasia on vain tietää, kuinka paljon.

— Sen saat kohta tietää, ystäväni.

— Hyvä on, mutta älä vain anna vääriä tietoja, niin kuin äskettäin.

— Mitä ja ketä tarkoitat? Tuotako englantilaista, joka nosti täältä kolmetuhatta frangia?

— En, hänellä oli todellakin kolmetuhatta frangia, ja ne me löysimme.  
Tarkoitan tuota venäläistä prinssiä.

— Entä sitten?

— Sanoit, että hän sai kolmekymmentätuhatta liiraa, ja me löysimmekin vain kaksikymmentäkaksi.

— Etsitte huonosti.

— Luigi Vampa itse oli etsimässä.

— Siinä tapauksessa mies oli maksanut velkojaan...

— Venäläinenkö?

— Tai tuhlannut rahansa.

— Se voi kyllä olla mahdollista.

— Se on varmaa. Mutta annahan minun mennä tarkastuspaikalleni, ranskalainen toimittaa muuten asiansa niin etten minä saakaan tietää, kuinka paljon hän on saanut.

Peppino nyökkäsi, veti taskustaan rukousnauhan ja alkoi höpistä rukouksia. Kirjanpitäjä katosi samasta ovesta, josta paroni ja lakeija olivat menneet.

Kymmenen minuutin päästä kirjanpitäjä palasi aivan säteilevänä.

— No? kysyi Peppino ystävältään.

— Ole nyt varuillasi! sanoi kirjanpitäjä. — Summa on hyvin suuri.

— Viisi tai kuusi miljoonaa, eikö niin?

— Niin, sinä tiedät siis määrän?

— Hänen ylhäisyytensä kreivi Monte-Criston kuittia vastaan.

— Aivan oikein, huudahti kirjanpitäjä. — Kuinka sinä tiedät kaiken niin hyvin?

— Johan sanoin, että meille oli edeltäpäin lähetetty tieto.

— Miksi siis käännyt minun puoleeni?

— Ollakseni siitä varma, että hän todellakin on oikea mies.

— Hän se on ... viisi miljoonaa. Kaunis summa, vai mitä, Peppino?

— On.

— Me emme koskaan saa niin paljoa.

— Ainakin saamme siitä jonkin murusen, sanoi Peppino.

— Vaiti! Tuossa hän tulee.

Kirjanpitäjä tarttui kynäänsä ja Peppino rukousnauhaansa, toinen kirjoitti ja toinen rukoili oven auetessa.

Danglars tuli ulos säteilevänä pankkiirin saattaessa häntä ovelle asti.

Peppino poistui Danglars'in jäljestä.

Sopimuksen mukaan vaunut odottivat Danglars'ia Thomson & Frenchin talon edustalla. Opas piti ovea auki, opas on hyvin avulias ihminen, häntä voi käyttää vaikka mihin.

Danglars hyppäsi vaunuihin kepeästi kuin kaksikymmenvuotias. Opas sulki oven ja hyppäsi ajajan viereen.

Peppino nousi vaunujen takaistuimelle.

— Tahtooko teidän ylhäisyytenne nähdä Pietarinkirkon? kysyi opas.

— Minkä tähden? kysyi paroni.

— Minkä muun tähden kuin nähdäkseen sen?

— Minä en ole tullut Roomaan näkemään rakennuksia, sanoi Danglars ääneen. Sitten hän lisäsi aivan

hiljaa itsekseen ahneuden hymyn väikkyessä hänen huulillaan: — Minä olen tullut nostamaan rahoja.

— Minne hänen ylhäisyytensä siis menee...

— Hotelliin.

— Casa Pastrini, sanoi opas ajajalle.

Ja ajurin vaunut läksivät nopeasti liikkeelle.

Kymmenen minuuttia myöhemmin paroni oli palannut huoneistoonsa, ja Peppino asettui istumaan penkille hotellin edustalle lausuttuaan ensin muutaman sanan eräälle noista ennenmainitsemistamme Mariuksen ja Gracchuksen jälkeläisistä, joka heti lähti kiitämään Capitoliumille päin.

Danglars oli väsynyt, tyytyväinen ja uninen. Hän meni levolle, pani lompakon tyynynsä alle ja vaipui uneen.

Peppinolla on runsaasti aikaa. Hän pelasi *morra*-peliä kantajien kanssa ja joi pullollisen Orvieto-viiniä lohduttaakseen itseään.

Seuraavana päivänä Danglars heräsi myöhään, vaikka oli mennyt varhain levolle. Viitenä kuutena viimeisenä yönä hän oli nukkunut huonosti, mikäli ollenkaan.

Hän söi runsaasti, ja välittäen vähät kaupungin nähtävyyksistä, niin kuin oli sanonut, hän tilasi postihevokset kello kahdeksitoista.

Mutta Danglars ei ollut ottanut lukuun poliisilaitoksen muodollisuuksia ja postitalon isännän laiskuutta. Niinpä hevoset tulivat vasta kello kaksi, ja opas toi tarkastetun passin vasta kello kolme.

Kaikki nämä valmistukset olivat houkutteleet Pastrinin hotellin edustalle suuren joukon joutilaita.

Mahtavana asteli paroni tämän joukon läpi, joka nimitteli häntä ylhäisyydeksi saadakseen jonkin rovon. Tiedämmehän, että Danglars oli kansanmielinen ja että hän tähän asti oli antanut nimittää itseään ainoastaan paroniksi; mutta kun hän nyt kuuli itseään sanottavan hänen ylhäisyydekseen, tuntui se hänestä niin suloiselta, että hän antoi kymmenkunta paclia roskaväelle, joka olisi ollut valmis sanomaan häntä "teidän korkeudeksenne" saadakseen saman verran lisää.

— Minnepäin? kysyi ajaja italiankielellä.

— Anconaan, vastasi paroni.

Danglars aikoi ensin mennä Venetsiaan, nostaa siellä pankista osan rahojaan, matkustaa sen jälkeen Wieniin ja periä siellä loput. Hänen aikomuksensa oli asettua asumaan viimeksi mainittuun kaupunkiin, jota oli kehuttu huvitusten kaupungiksi.

Kun oli päästy puolentoista peninkulman päähän Roomasta, alkoi jo tulla pimeää. Danglars ei ollut aavistanut, että päivä oli kulunut niin pitkälle, muussa tapauksessa hän olisi jäänyt Roomaan. Hän kysyi ajurilta, kuinka pitkälti oli vielä matkaa lähimpään kaupunkiin.

— *Non capisco*, [13] vastasi ajaja.

Danglars nyökäytti päätään aivan kuin sanoakseen:

— Hyvä on!

Vaunut jatkoivat matkaansa.

— Ensimmäisellä postiasemalla pysähdyn, ajatteli Danglars.

Hän oli vielä saman tyytyväisyyden vallassa kuin eilenkin, ja siksi hän oli hyvin nukkunutkin. Hän lojui mukavasti kaksinkertaisilla joustimilla varustetuissa englantilaisissa vaunuissa, kaksi hyvää hevosta oli vetämässä, matkaa oli puoli neljättä peninkulmaa, sen hän tiesi. Minkä sille mahtaa, että mies on pankkiiri ja on onnellisesti tehnyt vararikon.

Danglars muisteli kymmenen minuutin ajan Pariisiin jäänyttä vaimoaan ja toisen kymmenen minuutin ajan tyttärtään, joka neiti d'Armillyn seurassa kiersi maita ja mantereita; sitten hän ajatteli vielä kymmenen minuuttia velkojaan ja millä tavoin käyttäisi rahansa. Ja kun hänellä ei sen jälkeen ollut enää mitään ajateltavaa, hän sulki silmänsä ja vaipui uneen.

Jos vaunut heilahtivat tavallista enemmän, avasi Danglars silmänsä, mutta aina hän näki ajavansa hyvää kyytiä pitkin Rooman campagnaa, jolla siellä täällä näkyi muinaisen vesijohtolaitoksen pylväitä

kuin kivettyneitä jättiläisiä. Mutta yö oli kylmä, synkkä ja sateinen, ja kun mies on puolinukuksissa, on hänen viisaampaa pysytellä silmät ummessa vaunuissaan kuin pistää päänsä ikkunasta kysyäkseen, missä oltiin. Eihän ajaja kuitenkaan olisi osannut vastata muuta kuin: *Non capisco*.

Danglars siis nukkui arvelleen ehtivänsä kyllä herätä päästyään postiasemalle.

Vaunut pysähtyivät. Oltiin siis majatalon luona.

Danglars avasi silmänsä, katsoi vaunujen ikkunasta odottaen näkevänsä kaupunkia tai ainakin kylää, mutta hän näki vain yksinäisen, rappeutuneen rakennuksen ja kolme neljä miestä, jotka liikkuiivat kuin varjot.

Danglars odotti, että ajaja tulisi vaatimaan maksua ja päätti käyttää tilaisuutta hyväkseen saadakseen uudelta ajomieheltä tiedustelluksi yhtä ja toista. Mutta hevoset riisuttiinkin valjaista ja uudet valjastettiin vaunujen eteen eikä kukaan tullut pyytämään maksua. Kummastuneena tästä Danglars avasi vaununoven, mutta voimakas käsi sulki sen heti ja vaunut lähtivät liikkeelle.

Paroni hämmästyí, ja uni haihtui kokonaan.

— Hoi, sanoí hän ajurille, — hoi, *mio caro!*

Tämän oli Danglars oppinut, kun hänen tyttärensä lauloí duettoja prinssi Cavalcantin kanssa.

Mutta *mio caro* ei vastannut mitään. Danglars avasi silloin vaununikkunan.

— Hoi, ystävä, minne mennään? sanoí hän pistäen päänsä ikkunasta.

— *Dentro la testa!* huusi vakava ja käskevä ääni, jota seurasi uhkaava liike.

Danglars ymmärsi että *dentro la testa* merkitsee samaa kuin: Pää sisään! Hän edistyi huomattavan nopeasti italiankielessä.

Hän totteli hiukan levottomana, ja koska tämä levottomuus minuutti minuutilta lisääntyi, ei hänen ajatuksissaan enää jonkin ajan kuluttua vallinnutkaan sama tyhjyyden tunne kuin hänen matkalle lähtiessään ja uneen vaipuessaan. Päinvastoin hänen aivoissaan liikkui nyt suuri joukko ajatuksia, jotka kyllä pitivät varsinkin Danglars'in asemassa olevaa matkustajaa valveilla.

Hänen silmänsä alkoivat pimeässä nähdä terävästi, minkä ominaisuuden voimakkaat mielenliikutukset saavat aikaan, joskin kyky jännityksen vaikutuksesta sitten laukeaa. Ennen pelästymistä ihminen näkee tavallisesti kahta vertaa voimakkaammin kuin peloissaan ollessaan.

Danglars näki viittaan verhoutuneen miehen ratsastavan vaunujen oikealla puolella.

— Varmaankin santarmi, arveli hän. — Olisikohan Ranskan lennätinlaitos antanut minusta tiedon Rooman poliisilaitokselle?

Hän päätti päästä tästä selvyteen.

— Minne minua viette? kysyi hän.

— *Dentro la testa!* huusi sama ääni yhtä uhkaavana kuin ennenkin.

Danglars kääntyi vasemmanpuoleista vaununovea kohden. Sen vieressä ratsasti toinen mies.

— Olen aivan varmasti joutunut kiinni, ajatteli Danglars hiki otsalla ja painautui vaunujen istuimen selkänojaa vastaan. Tällä kertaa hän ei tahtonut nukkua, hän mietti.

Vähän ajan päästä kuu nousi.

Vaunuistaan Danglars katseli maisemaa. Hän näki vesijohdon pylväät, nuo kivettyneet jättiläiset, mutta nyt ne eivät olleetkaan enää oikealla puolella, vaan vasemmalla.

Siitä hän ymmärsi, että vaunut olivat kääntyneet takaisinpäin ja että oltiin matkalla Roomaan.

— Voi minua onnetonta, sanoí hän itsekseen, — he ovat varmaankin luvanneet luovuttaa minut Ranskalle!

Vaunut kiitivät pelottavan kovaa vauhtia. Seuraava tunti tuntui kamalalta, sillä pakolainen huomasi kaikesta palaavansa samaa tietä kuin oli tullutkin. Lopulta hän näki edessään mustan seinän, jota vastaan luuli vaunujen murskautuvan. Mutta vaunut kääntyivätkin, sivuuttivat tämän mustan seinän, joka oli Rooman ulkomuuri.

— Oh, sanoi Danglars itsekseen, — emme palaakaan kaupunkiin, oikeuslaitos ei siis ole minua vanginnut. Hyvä Jumala, jos he ovatkin...

Hänen hiuksensa nousivat pystyyn, kun hän muisti jännittävät kertomukset roomalaisista rosvoista, joita ei Pariisissa uskottu. Albert de Morcerf oli kertonut niistä rouva Danglars'ille ja Eugénielle siihen aikaan, kun hänestä piti tulla edellisen vävy ja jälkimmäisen aviomies.

— He ovat rosvoja! ajatteli hän.

Äkkiä vaunut vierivät pitkin maata, joka oli kovempaa kuin maantie. Danglars vilkaisi kummallekin puolelle ja näki omituisia rakennuksia. Morcerfin kertomuksen yksityiskohdat tulivat hänen mieleensä ja hän huomasi olevansa Via Appialla.

Vaunujen vasemmalla puolella näkyi laaksossa ympyräinen kolo: Caracallan sirkus.

Oikeanpuoleisen oven vieressä ratsastavan miehen määräyksestä vaunut pysähtyivät.

Samassa aukeni vasemmanpuoleinen ovi:

— *Scendi!* lausui käskevä ääni.

Danglars astui heti ulos. Hän ei vielä puhunut italiankieltä, mutta hän ymmärsi jo sitä.

Kamalan pelon vallassa hän katseli ympärilleen ja näki neljä miestä, lukuun ottamatta ajajaa.

— *Di quà,* sanoi eräs näistä neljästä lähtien astumaan Via Appialta Rooman campagnalle vievää polkua pitkin.

Danglars seurasi opastaan vastustelematta, eikä hänen tarvinnut kääntyä tietääkseen, että nuo kolme muuta kulkivat hänen jäljessään. Mutta sitten hän oli huomaavinaan miesten asettuvan tasaisten välimatkojen päähän vartijoiksi.

Kuljettuaan ääneti noin kymmenen minuutin ajan Danglars tuli erään kukkulan ja tiheän pensaikon väliin. Siellä nuo kolme miestä muodostivat kolmion, jonka keskipisteenä hän oli.

Hän aikoi puhua, mutta hänen kielensä ei totellut.

— *Avanti!* sanoi taas ääni terävästi ja käskevästi.

Danglars ymmärsi täydellisesti sanojen tarkoituksen, sillä hänen takanaan oleva mies tyrkkäsi häntä niin lujasti, että hän töytäisi edellään kulkevaan oppaaseen.

Tämä opas oli ystävämme Peppino. Hän lähti kulkemaan pensaikon keskellä kiemurtelevaa polkua, jonka ainoastaan näädät ja sisiliskot olisivat tieksi voineet tunnustaa. Lopulta hän seisahtui kallionkielekkeen eteen, jonka päällä kasvoi tiheä pensaikko. Kallion alla oli aukko, ja Peppino hävisi siitä nopeasti kuin satunäytelmän haltiat katoavat näyttämön permannossa olevista luukuista.

Danglars'in takana kulkevan miehen sanat ja liikkeet kehottivat pankkiiria noudattamaan esimerkkiä. Ei ollut epäilemistäkään, ranskalainen vararikon tehnyt pankkiiri oli joutunut roomalaisten rosvojen käsiin.

Danglars totteli kuin mies, joka on joutunut kahden suuren vaaran väliin ja jonka pelko tekee rohkeaksi. Vaikka vatsa olikin tiellä, kun hän pujahteli Rooman campagnan koloihin, hän seurasi Peppinoa, sulki silmänsä, liukui alas ja putosi jaloilleen.

Ja päästyään maahan hän avasi silmänsä.

Käytävä oli leveä mutta pimeä. Peppino ei enää tahtonut salata itseään päästyään omalle alueelleen. Hän iski tulta ja sytytti soihdun.

Kaksi miestä seurasi jälkijoukkona; he tyrkkivät Danglars'ia heti kun hän pysähtyi ja veivät hänet loivaa tietä pitkin synkän näköiseen käytävien risteykseen.

Käytävän seiniin oli kaivettu koloja ruumiita varten, ja nuo mustat aukot valkoisessa kivessä muistuttivat kallojen mustia ja syviä silmiä.

Eräs vahti löi kädellään karbiininsa heloihin ja sanoi:

— Kuka siellä?

— Ystävä, ystävä! vastasi Peppino. — Missä kapteeni on?

— Tuolla, sanoi vartija osoittaen olkansa yli kallioon hakattua isoa salia, josta valo heijastui käytävään suurista kaariaukoista.

— Hyvä saalis, kapteeni, hyvä saalis, sanoi Peppino italiankielellä.

Ja tarttuen Danglars'in takin kaulukseen hän työnsi tätä edeltään aukosta saliin, jonka kapteeni näytti valinneen olinpaikakseen.

— Onko se hän? kysyi tämä, joka tarkkaavaisena oli lukenut Aleksanteri Suuren elämäkertaa Plutarkhoksen teoksesta.

— Hän itse, kapteeni, hän itse.

— Hyvä on, näyttäkää tänne.

Käskyä totellen Peppino vei soihdun niin äkkiä Danglars'in kasvojen lähelle, että tämä nopeasti peräytyi, etteivät hänen kulmakarvansa palaisi. Kauhu kuvastui hänen inhoittavissa kasvoissaan.

— Tuo mies on väsynyt, viekää hänet vuoteelleen, sanoi kapteeni.

— Oh, ajatteli Danglars, — tuo vuode on varmaankin kallioon hakattu hauta, ja uni on kuolema, johon minut vaivuttaa jokin noista pimeässä kimaltelevista tikareista.

Ison salin pimennosta nousi todellakin miehiä kuivista lehdistä tai sudentaljoista tehdyiltä vuoteiltaan. He olivat tuon miehen tovereita, miehen, jonka Albert de Morcerf oli nähnyt lukevan Caesarin kommentaarioita ja jonka Danglars näki lukevan Aleksanterin elämäkertaa.

Pankkiiri huokasi syvään ja seurasi opastaan; hän ei koettanutkaan rukoilla eikä huutaa. Hänellä ei ollut enää voimaa, ei tahtoa, ei tarmoa, ei tunnetta; hän meni minne häntä vietiin.

Hänen jalkansa osui kiveen, ja siitä hän huomasi, että hänen edessään oli portaat. Hän kumartui vaistomaisesti, ettei löisi päätänsä, ja tuli kammioon, joka oli hakattu kallioon.

Kammio oli siisti, vaikka alaston, kuiva, vaikka oli tavattoman syvällä maanpinnan alapuolella.

Kammion nurkkaan oli valmistettu kuivista lehdistä vuode, jonka päällä oli vuohennahkoja. Danglars otaksui, että se ennusti hänelle onnellista pelastumista.

— Jumalalle olkoon kiitos, sanoi hän, — sehän on oikea vuode!

Toisen kerran jo tunnin kuluessa hän turvautui Jumalaan. Sellaista ei ollut hänelle tapahtunut kymmeneen vuoteen.

— *Ecco*, sanoi opas.

Ja työnnettyään Danglars'in kammioon hän sulki oven.

Lukko narisi, Danglars oli vankina.

Vaikka ei ovesa olisi ollutkaan lukkoa, vain pyhä Pietari taivaan enkelin opastamana olisi voinut kulkea tämän miesjoukon lävitse, joka piti hallussaan San Sebastianon katakombeja ja lepäili päällikkönsä ympärillä, lukijamme ovat epäilemättä tunteneet tämän päällikön kuuluisaksi Luigi Vampaksi.

Danglars'kin oli tuntenut tämän rosvopäällikön, jonka olemassaoloa hän ei ollut uskonut, kun Albert de Morcerf oli siitä kertonut Pariisissa. Hän tunsikin kuvauksesta jopa kammionkin, jossa Morcerf oli ollut vankina ja joka kaikesta päättäen oli varattu muukalaisille.

Danglars ajatteli tätä jonkinmoisella ilolla ja tuli rauhalliseksi. Koska rosvot eivät heti olleet häntä surmanneet, eivät he aikoneet häntä laisinkaan surmata.

Hänet oli vangittu ryöstötarkoituksessa, ja koska hänen taskuissaan ei ollut muuta kuin jokunen kultaraha, aiottiin vaatia häneltä lunnaat.

Hän muisti Morcerfin saaneen maksaa noin neljätuhatta piasteria. Koska hän piti itseään koko joukon arvokkaampana, laski hän omat lunnaansa kahdeksaksituhanneksi piasteriksi eli noin neljäksikymmeneksikahdeksaksituhanneksi frangiksi.

Hänellä oli jäljellä vielä noin viisi miljoonaa viisikymmentätuhatta frangia. Sillä pääsisi maailmassa



vaikka kuinka pitkälle.

Hän oli melkein varma asiastaan, koska ei milloinkaan ollut kuullut kenenkään saaneen maksaa viittä miljoonaa viittäkymmentätuhatta frangia hengestään, ja niinpä hän heittäytyi vuoteelle ja käänneltyään itseään pari kolme kertaa nukkui yhtä rauhallisesti kuin sekin sankari, jonka elämäkertaa Luigi Vampa parhaillaan luki.

## 115. Luigi Vampan ruokalista

Jokaista unta, ellei se ole sitä unta, jota Danglars pelkäsi, seuraa herääminen.

Danglars heräsi.

Pariisilaisena hän oli herätessään tottunut näkemään edessään silkkiset vuodeverhot, sametinpehmeät seinäpeitteet, tuntemaan uunissa palavista puista nousevan lämmön ja katselemaan huoneen silkillä verhottua kattoa, ja niinpä hän nyt kalkkikiviluolassa herätessään luuli näkevänsä pahaa unta. Hän kosketteli vuodenahkoja ja luuli näkevänsä unta lappalaisista tai samojedeista.

Mutta tällaisissa tapauksissa epäily voi sekunnissa muuttua täydeksi varmuudeksi.

— Niin, niin, sanoi hän itsekseen, — minä olen Albert de Morcerfin rosvojen vallassa.

Aivan ensimmäiseksi hän hengähti syvään, päästäkseen selville siitä, oliko hän haavoittunut vai eikö. Tämän hän oli oppinut Don Quixotesta, ja se oli ainoa kirja, josta hän jotakin muisti, vaikka ei ollut sitä kokonaan lukenutkaan.

— Ei, sanoi hän, — he eivät ole minua surmanneet eivätkä haavoittaneet, mutta ovat ehkä varastaneet minulta.

Ja hän pisti nopeasti kätensä taskuihinsa. Kaikki oli paikallaan; sata kultarahaa, jotka hän oli varannut matkaansa varten Roomasta Venetsiaan, oli housuntaskussa, ja viiden miljoonan viidenkymmentuhannen frangin maksuosoitus hänen takkinsa taskussa.

— Kummallisia rosvoja! tuumi hän. — Hehän ovat jättäneet minulle kukkaroni ja lompakkoni! Arvasinhan jo eilen levolle mennessäni, että he vaativat lunnaat! Kas, kellonikin on tallella. Katsokaamme hiukan, paljonko kello on.

Danglars oli ennen levollemenoaan vetänyt kellonsa, Breguet'n mestariteoksen, ja se löi nyt puoli kuusi. Kellotta ei Danglars olisi tietänyt mitään ajasta, sillä valoa ei vankilaan päässyt.

Pitäisiköhän hänen vaatia rosvoja selittämään, mitä he oikeastaan tahtoivat, vaiko odottaa kärsivällisesti, kunnes nämä alkavat jotakin kysellä? Hän piti jälkimmäistä muotoa viisaampana ja odotti.

Hän odotti puoleenpäivään asti.

Koko tämän ajan oli ovella ollut vahti. Kello kahdeksalta oli tapahtunut vahdin vaihto.

Silloin Danglars'in oli tehnyt mieli nähdä, millainen mies häntä vartioi. Lampunvalon säteitä tunkeutui hänen kammionsa oven raoista. Hän kurkisti raosta ja näki rosvon juovan nahkapullosta kulauksen viinaa, jonka löyhkä tuntui Danglars'ista sangen vastenmieliseltä.

— Hyi! sanoi hän väistyen kammionsa perälle asti.

Puolenpäivän aikaan tuli tämän miehen sijaan toinen vahti. Danglars lähestyi uudelleen oven rakoa. Uusi vartija oli tavattoman kookas, isosilmäinen, paksuhuulinen, litteänenäinen Goljat; hänen punainen tukkansa riippui olkapäille takkuisena kuin käärmenippu.

— Oho, sanoi Danglars, — tuo on pikemmin ihmissuden kuin ihmisen näköinen. Mutta minä olen vanha ja sitkeä, joten en ole hänelle mikään makupala.

Kuten lukija huomaa, oli Danglars niin tyyni, että saattoi vielä laskea leikkiäkin.

Samassa aivan kuin todistaakseen, ettei ollutkaan mikään ihmissusi, vartija istahti aivan vastapäätä ovea, otti laukustaan leipää, sipulia ja juustoa ja alkoi ahnaasti syödä.

— Hitto vieköön, sanoi Danglars luoden oven raosta katseen vartijan ateriaan, — hitto vieköön, en voi

ymmärtää, kuinka tuollaista saastaa voi syödä.

Ja hän meni istumaan vuohennahoille, jotka saivat hänet muistamaan edellisen vartijan viinan hajua.

Mutta ajattelipa Danglars mitä tahansa, luonnon salaisuudet ovat käsittämättömät, ja aineelliset, alussa vastenmielisetkin houkutukset alkoivat tuntua nälkäisestä vatsasta suloisilta.

Danglars tunsi äkkiä oman vatsansa tyhjäksi; mies ei silloin enää tuntunut vastenmieliseltä, leipä ei mustalta eikä juusto vanhentuneelta. Raaka sipuli, villi-ihmisen vastenmielinen ruoka, muistutti hänelle eräitä kastikkeita ja keitoksia, joita hänen kokkinsa oli valmistanut, kun hän oli sanonut: "Herra Deniseau, valmistakaahan minulle tänään maukasta kotiruokaa."

Danglars nousi ja meni kolkuttamaan oveen.

Roisto kohotti päätään.

— *Che cosa?* kysyi hän.

— Kuulkaahan, kuulkaahan, ystävä, sanoi Danglars sormillaan naputtaen oveen, — minun mielestäni olisi jo aika antaa minullekin ruokaa!

Mutta jättiläinen ei häntä ymmärtänyt tai hänelle ei ollut annettu mitään määräyksiä Danglars'in ruoan suhteen, sillä hän vain jatkoi syömistään.

Danglars tunsi tulleet nöyryytetyksi, eikä enää tahtonut olla missään tekemisissä tuon miehen kanssa, vaan heittäytyi vuoteelleen eikä hiiskunut enää sanaakaan.

Kului neljä tuntia. Jättiläisen sijaan tuli toinen rosvo. Danglars tunsi kamalia tuskia vatsassaan, nousi hiljaa, kurkisti oven raosta ja tunsi älykkään oppaansa.

Peppino koetti tehdä vartioimisensa niin mukavaksi kuin mahdollista, istui vastapäätä ovea ja laski polviensa väliin kivivadin, jossa oli kuumaa ja rasvaisen tuoksuvaa hernekeittoa. Keiton viereen hän vielä laski pienen korillisen Velletrin rypäleitä ja pullollisen Orvieto-viiniä.

Peppino oli kaikesta päättäen suuri herkuttelija.

Nähdessään nämä valmistelut Danglars tunsi veden valahtavan suuhunsa. Hän naputti hiljaa oveen.

— Kyllä tullaan, sanoi rosvo, joka käytyään usein Pastrinin hotellissa oli oppinut ranskaa.

Hän avasi oven.

Danglars tunsi hänet samaksi, joka oli hänelle karjaissut: "Pää sisään!" Mutta nyt ei ollut sopiva hetki ruveta moittimaan. Päinvastoin hän koetti olla mahdollisimman ystävällinen ja hymyili herttaisesti.

— Anteeksi, hyvä herra, sanoi hän, — mutta eikö minullekin anneta ruokaa?

— Tietysti, sanoi Peppino. — Onko teidän ylhäisyydellänne sattumalta nälkä?

— Sattumalta on oivallisesti sanottu, mutisi Danglars; — en ole kahteenkymmeneen tuntiin syönyt mitään. Minun on nälkä, sanoi hän ääneen, — sangen kova nälkä onkin.

— Ja teidän ylhäisyytenne tahtoo siis syödä?

— Heti paikalla, jos se vain on mahdollista.

— Se käy kyllä päinsä, sanoi Peppino, — täällä saa mitä tahansa, tietysti maksusta niin kuin kristittyjen luona on tapana.

— Se on selvää, sanoi Danglars, — vaikka tosin minun mielestäni niiden, jotka ottavat toisen vangiksi, tulisi antaa ruokakin.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino, — se ei ole täällä tapana.

— Se ei ole mikään pätevä syy, sanoi Danglars, joka ystävällisyydellään aikoi lauhduttaa vartijansa, — mutta mukaudun siihen kuitenkin. Antakaa siis minulle syötävää.

— Heti paikalla, teidän ylhäisyytenne. Mitä haluatte?

— Onko teillä siis täällä keittiö? kysyi pankkiiri.

— Tietysti meillä on keittiö. Ja ensiluokkainen onkin! Ja verrattomat keittäjät.

— No siis kanaa, kalaa, metsänriistaa, mitä tahansa, kun vain saan jotakin syödäkseni.

— Aivan niin kuin teidän ylhäisyytenne vain tahtoo. Sanommeko siis kananpaistia?

— Niin, kananpaistia.

Peppino kääntyi ja huusi täyttää kurkkua.

— Kanaa hänen ylhäisyydelleen!

Peppinon ääni kaikui vielä holvissa, kun jo saapui kaunis, solakka, puoliksi alaston nuorukainen, joka toi mieleen antiikin maailman kalankantajan. Hän toi hopeavadilla paistetun kanan, joka oli herkullisesti valmistettu.

— Luulisipa olevansa Café de Paris'ssa, tuumi Danglars.

— Tässä on, teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino ottaen paistin nuorelta rosvolta ja laskien sen lahonneelle pöydälle, joka rahin ja vuoteen lisäksi oli kammion ainoana kalustuksena.

Danglars pyysi itselleen veitsen ja haarukan.

— Tässä on, teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino ojentaen hänelle tylsäkärkisen veitsen ja puisen haarukan.

Danglars aikoi ruveta leikkaamaan paistia.

— Anteeksi, teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino laskien toisen kätensä pankkiirin olalle. — Täällä maksetaan ennen aterioimista, sillä jälkeinpäin voisi syntyä riitoja...

— Ahaa, arveli Danglars, — täällä ei olla samanlaisia kuin Pariisissa; he sitä paitsi nylkevät varmaankin minulta. Mutta olkaamme anteliaita. Olen aina kuullut, että ruoka on Italiassa huokeaa; kananpaisti ei mahda maksaa Roomassa kuuttakymmentä centimea enempää.

— Tuossa on, sanoi hän heittäen Peppinolle kultarahan.

Peppino sieppasi rahan maasta, Danglars lähestyi taas paistia.

— Odottakaahan, sanoi Peppino oikaisten itsensä, — odottakaahan, teidän ylhäisyytenne on minulle vielä hiukan velkaa.

— Enkö minä sanonut, että he nylkevät minulta! ajatteli Danglars. Mutta sitten hän päätti alistua kiristykseen ja kysyi:

— Sanokaa siis, paljonko olen velkaa tästä laihasta elukasta?

— Teidän ylhäisyytenne maksoi velan lyhennykseksi kultarahan.

— Kultarahan velan lyhennykseksikö?

— Niin, juuri, lyhennykseksi.

— Hyvä!... Jatkaa, jatkaa!

— Jäljellä on siis vielä neljä tuhatta yhdeksänsataa yhdeksänkymmentäyhdeksän kultarahaa.

Danglars'in silmät menivät selälleen, kun hän kuuli moista leikinlaskua.

— Hyvin hauskaa, toden totta! mutisi hän.

Ja hän aikoi jälleen ryhtyä leikkaamaan kanaa. Mutta Peppino tarttui toisella kädellään hänen oikeaan käteensä ja ojensi toisen kätensä.

— Antakaahan tänne, sanoi hän.

— Mitä! Tehän laskette kai leikkiä? sanoi Danglars.

— Me emme koskaan laske leikkiä, teidän ylhäisyytenne, jatkoi Peppino aivan vakavasti.

— Mitä, satatuhatta frangia yhdestä kanasta!

— Teidän ylhäisyytenne, tässä luolassa on niin kovin vaikea kasvattaa kanoja.

— Kas niin, kas niin, sanoi Danglars, — tämä on todellakin hyvin hullunkurista, hyvin huvittavaa, mutta kun minun on nälkä, niin antakaa minun syödä. Kas tässä on toinen kultaraha teille, ystäväni.

— Velkaa jää siis vielä vain neljätuhatta yhdeksänsataa yhdeksänkymmentäkahdeksan kultarahaa, jatkoi Peppino tyyneästi. — Kun kärsivällisesti odotamme, pääsemme lopulta niin pitkälle.

Mutta nyt Danglars nousi kapinaan tällaista ilvehtimistä vastaan.

— Niitä ette saa koskaan, hän huusi. — Ette tiedä, kenen kanssa olette tekemisissä.

Peppino viittasi, nuori poika sieppasi vadin nopeasti pois. Danglars heittäytyi vuoteelleen, Peppino sulki oven ja alkoi syödä keittoaan.

Danglars ei voinut nähdä Peppinoa, mutta hän kuuli, että tämä söi, söi maiskuttaen suutaan, niin kuin sivistymätön ihminen ainakin.

— Tyhmeliini! sanoi Danglars.

Peppino ei ollut sitä kuulevinaan, jatkoi vain hitaasti syömistään.

Danglars tunsu, että hänen vatsansa oli yhtä tyhjä kuin danaidien ruukku. Hän ei voinut kuvitellakaan, että koskaan saisi sitä täyteen. Hän odotti kuitenkin vielä kärsivällisesti puoli tuntia, mutta tämä aika tuntui hänestä ikuisuudelta.

Hän nousi ja meni uudelleen ovelle.

— Älkää kiusatko minua, sanoi hän, — vaan sanokaa suoraan, mitä minulta vaaditte?

— Sanokaa te itse, teidän ylhäisyytenne, mitä meiltä tahdotte...  
Määrätkää ja me tottelemme.

— Avatkaa siis ensin ovi.

Peppino avasi.

— Minä tahdon syödä, hitto vieköön! sanoi Danglars.

— Ja mitä teidän ylhäisyytenne tahtoo syödä?

— Palasen kovaa leipää, koska kananpaisti on tässä kirotussa luolassa liian kallista.

— Leipääkö. Hyvä on, sanoi Peppino. — Hohoi, leipää, huusi hän.

Nuori poika toi pienen leivän.

— Tässä on! sanoi Peppino.

— Mitä se maksaa? kysyi Danglars.

— Neljätuhatta yhdeksänsataa yhdeksänkymmentäkahdeksan kultarahaa.  
Olette maksanut kaksi kultarahaa edeltäpäin.

— Mitä, leivästä satatuhatta frangia?

— Satatuhatta frangia, sanoi Peppino.

— Mutta ettehän kanastakaan pyytännyt muuta kuin satatuhatta frangia!

— Me emme tarjoile ruokalistan mukaan vaan aterioittain. Voitte pyytää kymmenen eri ruokalajia tai yhden, hinta on sama.

— Joko taas laskette leikkiä! Rakas ystävä, sanon suoraan, että tämä on järjetöntä, mieletöntä! Sanokaa suoraan, että tahdotte minun kuolevan nälkään, niin kaikki loppuu pikemmin.

— Emme suinkaan, teidän ylhäisyytenne, — tehän tahdotte itse surmata itsenne. Maksakaa ja syökää.

— Millä minä maksan, senkin elukka! sanoi Danglars. — Luuletko, että taskussani on satatuhatta frangia?

— Taskussanne on viisi miljoonaa viisikymmentätuhatta, teidän ylhäisyytenne. Tällä rahalla saatte viisikymmentä kokonaista ja yhden puolikkaan kanan.

Danglars'ia värisytti. Side putosi viimeinkin hänen silmiltään. Tämä oli todellakin leikinlaskua, mutta

nyt hän sen ymmärsi.

Suoraan sanoen se ei enää ollutkaan hänen mielestään yhtä kömpelöä leikinlaskua kuin alussa oli tuntunut.

— Kas niin, kas niin, sanoi hän. — Jos maksan nuo satatuhatta frangia, niin saanko silloin edes olla rauhassa, saanko syödä aivan niin paljon kuin tahdon?

— Epäilemättä, sanoi Peppino.

— Mutta millä ne maksan teille, sanoi Danglars hengähtäen jälleen vapaammin.

— Sehän on helppoa, teillä on avoin luotto Thomson & Frenchin liikkeessä Via dei Banchin varrella Roomassa. Antakaa minulle noille herroille osoitettu neljäntuhannen yhdeksänsadan yhdeksänkymmenenkahdeksan kultarahan kuitti, niin pankkiirimme käy ne perimässä.

Danglars tahtoi edes sen ansion itselleen, että hän muka vapaaehtoisesti oli tähän suostunut. Hän tarttui Peppinon ojentamaan paperiin ja kynään ja kirjoitti kuitin.

— Kas niin, sanoi hän, — tässä on kuitti.

— Ja tässä on kananpaistinne.

Danglars leikkasi huoaten paistia; se oli hänen mielestään kovin laiha niin suurella summalla ostetuksi.

Peppino luki tarkkaan paperin, pisti sen taskuunsa ja ryhtyi taas syömään keittoaan.

#### 116. Anteeksianto

Seuraavana päivänä Danglars'in oli jälleen nälkä. Luolan ilma kiihotti kovasti ruokahalua. Vanki luuli, ettei hänen tänä päivänä tarvinnut maksaa mitään. Säästäväisenä miehenä hän oli piilottanut puolet paistista ja leivästä kammionsa nurkkaan.

Mutta tuskin hän oli syönyt, kun hänen jo tuli jano. Sitä hän ei ollut ottanut lukuun.

Hän taisteli janoa vastaan, kunnes tunsikin kielensä tarttuvan kitalakeensa.

Kun hän ei enää voinut janoaan vastustaa, hän huusi vartijaa. Tämä oli uusi mies.

Danglars arveli viisaimmaksi keskustella entisen tuttavansa kanssa. Hän kutsui Peppinoa.

— Tässä olen, teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino rientäen kiireesti paikalle. — Mitä haluatte?

— Juotavaa, sanoi vanki.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino, — tiedättehän, että viini on Rooman lähistöllä tavattoman kallista.

— Antakaa siis minulle vettä, sanoi Danglars koettaen välttää kiristystä.

— Teidän ylhäisyytenne, vesi on viiniä harvinaisempaa. Nyt on niin kovin kuiva aika!

— Tuo vanha juttu näyttää siis taas alkavan, sanoi Danglars.

Hän hymyili näyttäkseen laskevansa leikkiä, vaikka tunsikin hien valuvan pitkin ohimokaan.

— Katsokaahan, ystäväni, sanoi Danglars nähdessään Peppinon seisovan liikkumattomana paikallaan, — tahtoisin saada vain lasillisen viiniä. Ettehän sitä minulta kiellä?

— Johan olen sanonut teille, teidän ylhäisyytenne, sanoi Peppino, — että me emme myy vähittäin.

— No, antakaa siis minulle pullo.

— Mitä lajia?

— Huokeinta.

— Niillä on kaikilla sama hinta.

— Mikä hinta?

— Kaksikymmentäviisituhatta frangia pullo.

— Sanokaahan suoraan, että tahdotte kyniä minut putipuhtaaksi, huudahti Danglars, ja hänen äänensä soi kaameana kuin Harpagonin ääni. — Parempihan se on, kuin että tällä tavoin revitte minut pala palalta kappaleiksi.

— Ehkä se on päällikkömme aikomus, sanoi Peppino.

— Kuka on päällikkönne?

— Sama, jonka eteen teidät eilen vietiin.

— Pyytäkää hänet luokseni.

— Se käy helposti päinsä.

Vähän ajan päästä Luigi Vampa seisoi Danglars'in edessä.

— Kutsuitteko minua? kysyi hän vangilta.

— Tekö olette sen joukon päällikkö, joka minut toi tänne?

— Olen, teidän ylhäisyytenne.

— Mitä siis vaaditte lunnaiksi, sanokaa?

— Aivan yksinkertaisesti vain ne viisi miljoonaa, jotka teillä on.

Danglars tunsi kamalan kouristuksen sydämessään.

— Minulla ei ole mitään muuta kuin se, se on jäännös tavattoman suuresta omaisuudestani. Jos sen minulta riistätte, riistätte elämäni.

— Meitä on kielletty vuodattamasta vertanne, teidän ylhäisyytenne.

— Ja kuka sen on kieltänyt?

— Hän, jota tottelemme.

— Luulin teitä päälliköksi.

— Olen kyllä näiden miesten päällikkö, mutta toinen mies on minun päällikköni.

— Totteleeko tämä päällikkö ketään?

— Tottelee.

— Ketä?

— Jumalaa.

Danglars mietti hetkisen.

— En ymmärrä teitä, sanoi hän.

— Se on kyllä mahdollista.

— Ja tämäkö päällikkö on käskenyt teitä kohtelemaan minua näin?

— Niin.

— Mikä on hänen tarkoituksensa?

— Sitä en tiedä.

— Kas niin, sanoi Danglars, — otatteko miljoonan?

— En.

— Kaksi miljoonaa?

— En.

— Kolme miljoonaa? ... neljä?... Ajatelkaahan, neljä? Annan ne teille sillä ehdolla, että päästätte minut vapaaksi.

— Miksi tarjoatte meille neljä miljoonaa siitä, minkä hinta on viisi? sanoi Vampa. — Tämähän on jo minun ymmärtääkseni kiskomista, herra pankkiiri.

— Ottakaa kaikki, ottakaa kaikki, sanon minä! huudahti Danglars, — ja tappakaa minut!

— Tyyntykää, tyyntykää, teidän ylhäisyytenne, kiihotatte vertanne ja siitä saatte sellaisen nälän, että voitte syödä miljoonalla päivässä. Olkaahan hiukan säästäväisempi!

— Mutta kun minulla lopulta ei ole enää rahaa, millä maksan teille! huusi Danglars epätoivoissaan.

— Silloin saatte kärsiä nälkää.

— Nälkää, sanoi Danglars kalveten.

— Luultavasti, vastasi Vampa tyynesti.

— Mutta sanoittehan, ettette tahdo surmata minua?

— Emme tahdo.

— Ja annatte minun kuitenkin kuolla nälkään.

— Se ei ole sama asia.

— Te kurjat raukat! huusi Danglars. — Minä petän kaikki teidän toiveenne. Kun minun kerran täytyy kuolla, niin sitten kuolen mieluummin heti. Kiduttakaa, rääkätäkää minua, tappakaa minut, mutta kuittia ette minulta enää saa!

— Niin kuin teidän ylhäisyytenne vain itse suvaitsee, sanoi Vampa.

Hän poistui kammioista.

Karjuen Danglars heittäytyi vuoteelleen.

Mitä nämä miehet olivat? Kuka oli heidän näkymätön johtajansa? Mitä aikomuksia heillä oli hänen suhteensa? Kun kaikki muut voivat lunnailta päästä vapaiksi, miksi ei hän voinut?

Kuolema, äkillinen ja väkivaltainen kuolema oli ainoa, millä hän voi pettää nämä leppymättömät vihamiehensä, jotka näyttivät tuntemattomasta syystä haluavan hänelle kostaa.

Ehkä ensi kertaa pitkän elämänsä aikana Danglars ajatteli kuolemaa sekä kaipauksella että pelolla. Nyt hänen täytyi suunnata katseensa tuohon säälimättömään kummitukseen, joka asuu jokaisen luodun olennon sisällä ja jokaisella sydämenlyönnillä kuiskaa hänelle: Sinä kuolet!

Danglars oli kuin metsän peto, joka metsästyksen alussa vilkastuu, sitten joutuu epätoivoon ja juuri tämän epätoivon ansiosta joskus pääsee pakenemaan.

Danglars ajatteli pakoa.

Mutta seinät olivat kalliota, ja ainoan vapauteen vievän aukon luona istui lukeva mies, ja tämän miehen takana näkyi liikkuvan edestakaisin varjoja.

Kaksi päivää hän pysyi päätöksessään olla allekirjoittamatta, sen jälkeen hän pyysi ruokaa ja tarjosi miljoonan.

Hänelle tarjottiin suurenmoinen illallinen ja hänen miljoonansa otettiin vastaan.

Tästä hetkestä alkaen oli onnettoman vangin elämä ainaista horjumista. Hän oli jo niin paljon kärsinyt, ettei hän tahtonut hankkia itselleen usia tuskia, ja suostui sen vuoksi kaikkiin vaatimuksiin. Kahdentoista päivän päästä, eräänä iltapäivänä, syötyään yhtä ylellisesti kuin rikkautensa päivinä, hän laski varansa ja huomasi kirjoittaneensa niin paljon kuitteja, ettei hänellä ollut enää jäljellä muuta kuin viisikymmentätuhatta frangia.

Silloin hänessä tapahtui kummallinen muutos; hän, joka oli luopunut viidestä miljoonasta, koetti pelastaa jäljellä olevat viisikymmentätuhatta. Hän päätti ennemmin kärsiä puutetta kuin luopua näistä rahoista, ja hänessä heräsi toiveita, jotka olivat hulluuden rajalla. Hän, joka niin pitkät ajat oli unohtanut Jumalan olemassaolon, ajatteli nyt, että Jumala toisinaan tekee ihmeitä: että luola voi sortua, että paavin sotilaat voivat löytää tämän kirokun paikan ja tulla hänet pelastamaan, silloinhan hänellä

vielä olisi viisikymmentätuhatta frangia, ja tämä rahamäärä voi estää miestä kuolemasta nälkään. Hän rukoili Jumalaa säilyttämään hänelle nämä viisikymmentätuhatta frangia, ja rukoillessaan hän itki.

Näin kului kolme päivää, jona aikana Jumalan nimi oli aina hänen huulillaan. Välillä hän houraili ja oli näkevinään ikkunasta pieneen huoneeseen, jossa muuan vanhus makasi vuoteellaan kuolemaisillaan.

Tämäkin vanhus kuoli nälkään.

Neljäntenä päivänä hän ei enää ollut ihminen, vaan elävä ruumis. Hän oli koonnut lattialta pienimmätkin edellisten aterioiden jätteet ja alkoi kalvaa mattoakin, jolla lattia oli peitetty.

Sitten hän rukoili Peppinoa kuin suojelusenkeliä, rukoili, että tämä antaisi hänelle hiukan ruokaa. Hän tarjosi tuhatta frangia leipäpalasta.

Peppino ei vastannut.

Viidentenä päivänä hän laahasi itsensä kammion ovelle.

— Mutta ettehän te ole kristittyjä, sanoi hän nousten polvilleen. — Tahdotte surmata miehen, joka on veljenne Jumalan edessä. Voi, minun entiset ystäväni, minun entiset ystäväni!

Hän vaipui kasvoilleen maahan, mutta nousi sitten ponnistaen epätoivoisesti voimiaan.

— Pällikkö, huusi hän, — pällikkö!

— Tässä olen, sanoi Vampa astuen heti esiin, — mitä tahdotte?

— Ottakaa viimeinen roponi, sanoi Danglars ojentaen hänelle lompakkonsa, — ja antakaa minun elää täällä, tässä luolassa. En pyydä enää vapautta, en muuta kuin ruokaa.

— Te siis kärsitte kovia tuskia? kysyi Vampa.

— Niin, minä kärsin, kärsin kamalasti!

— Ja toiset ihmiset ovat kuitenkin saaneet kärsiä vielä enemmän.

— Sitä en usko.

— Ne, jotka ovat kuolleet nälkään.

Danglars ajatteli vanhusta, jonka oli kuumehoureissaan nähnyt nälkäkuoleman kynsissä.

Hän löi otsansa maahan ja vaikeni.

— Niin, se on totta, muutamat ovat saaneet kärsiä vieläkin enemmän kuin minä, mutta he olivat ainakin marttyyreja.

— Kadutteko edes? kysyi synkkä ja juhlallinen ääni, joka sai hiukset nousemaan Danglars'in päässä pystyyn.

Hänen heikontunut katseensa koetti erottaa esineitä, ja hän näki rosvojen takana pilarin varjossa viittaan kietoutuneen miehen.

— Mitä minun pitää katua? kysyi Danglars.

— Kaikkea sitä pahaa, minkä olette saanut aikaan, sanoi sama ääni.

— Minä kadun, minä kadun! huudahti Danglars.

Ja hän iski kynsillään laihtuneeseen rintaansa.

— Silloin annan teille anteeksi, sanoi mies, heitti viittansa yltään ja astui eteenpäin tullakseen valoon.

— Kreivi Monte-Cristo! sanoi Danglars kalveten kauhusta vielä enemmän kuin äsken nälästä ja tuskasta.

— Erehdytte, minä en ole kreivi Monte-Cristo.

— Kuka sitten olette?

— Se, jonka myitte, petite, häpäisitte; se, jonka morsiamen saatoitte kunniattomuuteen; se, jonka tallasitte jalkoihinne noustaksenne rikkauteen. Minä olen se, jonka isän te surmasitte nälkään, jonka tuomitsitte nälkäkuolemaan ja joka kuitenkin antaa teille anteeksi, sillä hän itsekin tarvitsee



anteeksiäntoa: minä olen Edmond Dantès!

Danglars kiljahti ja kaatui suulleen.

— Nouskaa, sanoi kreivi, — henkenne on pelastettu. Sama onni ei ole kohdannut rikostovereitanne, joista toinen on mielipuolena ja toinen kuollut! Pitäkää jäljellä olevat viisikymmentätuhatta frangia, minä lahjoitan ne teille. Mitä tulee sairaaloilta varastamiinne viiteen miljoonaan, niin ne on jo eräs tuntematon maksanut takaisin. — Ja nyt syökää ja juokaa, tänä iltana olette vieraani. Vampa, kun tämä mies on tointunut, pääsee hän vapaaksi.

Danglars pysyi kumarassa, kunnes kreivi oli poistunut. Kohottaessaan päänsä hän ei enää nähnyt muuta kuin etäällä häämöttävän varjon, jonka kulkiessa ohi kaikki rosvot kumarsivat syvään.

Kreivin määräysten mukaan Vampa toimitti Danglars'ille ruokaa, parasta viiniä ja oivallisimpia hedelmiä, vei hänet vaunuihin ja jätti hänet tielle seisomaan erästä puuta vastaan.

Hän oli siinä päivän koittoon asti, tietämättä missä oli.

Aamulla hän huomasi seisovansa erään puron lähellä. Hänen oli jano, ja hän kulki vaivalloisesti puron luo.

Kumartuessaan juomaan hän huomasi tukkansa tulleen valkoiseksi.

## 117. Lokakuun viides päivä

Oli kuuden aika illalla; taivaasta hohti kellertävää valoa siniseen mereen, johon syksyn aurinko loi kultaisia säteitään.

Päivän helle oli vähitellen haihtunut, ja vieno tuulahdus vilvoitti kuin luonnon suloinen henkäys Välimeren rantoja ja kuljetti seudusta seutuun puiden tuoksua ja siihen liittyvän meren raikkaan tunnun.

Tällä laajalla merellä, joka ulottuu Gibraltarista Dardanelleihin ja Tunisista Venetsiaan, purjehti siromuotoinen alus illan ensi usvissa. Se muistutti joutsenta, joka avaa siipensä ja ui tuulen viemänä veden pintaa pitkin. Se kiiti nopeasti ja samalla siroasti eteenpäin, jättäen jälkeensä kimaltelevan juovan.

Aurinko, jonka viimeisiä säteitä tervehdimme, katosi lännen taivaanrantaan, mutta valo välkkyi laineilla ja näytti loistavan tarumaailman mukaan kertovan, että tulijumala oli vaipunut Amfitriten syliin, joka turhaan koetti peittää rakastajaansa sinisellä viitallaan.

Alus kiiti nopeasti, vaikka tuntui niin tyneltä, että immen kiharat tuskin olisivat tuulesa häilyneet.

Aluksen keulassa seisoi kookas, tummaihoisen ja kirkassilmäinen mies, katsellen edessään kohoavaa tumman keilan muotoista saarta, joka muistutti isoa katalonialaista hattua.

— Tuoko on Monte-Cristo? kysyi hän vakavalla ja surun leimaamalla äänellä.

— Niin, teidän ylhäisyytenne, vastasi kapteeni, — tulemme perille.

— Tulemme perille! toisti matkamies tavattoman alakuloisesti.

Sitten hän lisäsi aivan hiljaa:

— Niin, siellä on satama.

Hän vaipui jälleen ajatuksiinsa, ja hänen huulilleen nousi hymy, joka oli kyyneliä murheellisempi.

Muutamaa minuuttia myöhemmin näkyi saaresta valonvälke, ja pyssyn paukahdus kuului alukseen asti.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi kapteeni, — rannalta annetaan merkki, tahdotteko itse vastata siihen?

Kapteeni viittasi kädellään saarta kohden, jonka reunasta erkani yksinäinen valkoinen pilvi, laajeni ja haihtui.

— Kyllä, kyllä, vastasi hän aivan kuin unesta havahtuen. — Antakaa tänne.

Kapteeni ojensi hänelle ladatun karbiinin. Matkustaja tarttui siihen, nosti sen hitaasti ja ampui

ilmaan. Kymmenen minuuttia myöhemmin laskettiin purjeet ja alus laski ankkuriin viidensadan jalan päässä pienestä satamasta.

Soutuvene pantiin heti vesille, siihen meni neljä soutajaa, perämies ja matkustaja. Mutta hän ei istuutunutkaan keulaan häntä varten varatulle siniselle matolle, vaan jäi seisomaan kädet rinnalla ristissä.

— Soutakaa! kehotti matkustaja.

Kaikki kahdeksan airoa putosivat veteen aivan yht'aikaa vesipisarankaan pirskahtamatta. Sitten vene alkoi nopeasti liukua eteenpäin.

Pian vene oli pienessä, luonnon muodostamassa satamassa. Veneen pohja otti hienoon hiekkaan.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi perämies, — nouskaa kahden soutajan olkapäille, he kantavat teidät maihin.

Nuori mies vastasi tähän kiipeämällä laidan yli ja astumalla veteen, joka ulottui hänen vyötäisiinsä asti.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi perämies, — teette väärin, ja herramme toruu meitä.

Nuori mies kulki rantaa kohti kahden merimiehen jäljessä, jotka etsivät parhaimmat kahlauspaikat. Ranta oli noin kolmenkymmenen askelen päässä. Siellä matkustaja pudisti jalkojaan ja etsi katseillaan tietä, jota voisi lähteä kulkemaan, sillä oli jo aivan pimeä.

Samassa laskeutui käsi hänen olalleen ja hän kuuli äänen, joka sai hänet värähtämään.

— Hyvää päivää, Maximilien. Olette täsmällinen, kiitos siitä!

— Tekö, kreivi, sanoi nuori mies tehden liikkeen, joka muistutti iloa, ja puristi molemmin käsin Monte-Criston kättä.

— Niin kuin näette, olen yhtä täsmällinen kuin tekin. Mutta teidän olette läpimärkä, ystäväni, teidän täytyy muuttaa vaatteita. Täällä on erityinen huoneisto varattu teitä varten, ja siellä unohdatte väsymyksen ja vilun.

Monte-Cristo huomasi Morrelin kääntyvän. Hän odotti.

Nuori mies huomasi hämmästykseseen, että miehet, jotka hänet olivat tuoneet, eivät olleet puhuneet mitään, lähteneet vain pois, vaikkei hän ollut heille maksanut mitään. Kuului airojen ääni, kun vene palasi purren luo.

— Etsittekö merimiehiä? kysyi kreivi.

— Niin. En antanut heille mitään, ja he ovat kuitenkin lähteneet pois.

— Älkää välittäkö siitä, Maximilien, sanoi Monte-Cristo nauraen, — olen tehnyt merimiesten kanssa sellaisen sopimuksen, että saareni tulo on maksuton.

Morrel katsoi kummastuneena kreiviin.

— Kreivi, sanoi hän, — ette ole täällä enää sama kuin Pariisissa.

— Kuinka niin?

— Täällä te nauratte.

Monte-Criston otsa kävi äkkiä synkäksi.

— Olette oikeassa huomauttaessanne siitä minulle, Maximilien, sanoi hän. — Teidän näkemisenne oli minulle suuri onni, ja unohdin, että kaikki onni on katoavaa.

— Ei, ei, kreivi, sanoi Morrel tarttuen molemmin käsin jälleen kreivin käteen. — Naurakaa, olkaa onnellinen ja todistakaa naurullanne, ettei elämä ole surullinen muille kuin kärsiville. Te olette armelias, olette hyvä, olette suuri, ystäväni, ja rohkaistaksenne mieltäni teeskentelitte iloisuutta.

— Erehdytte, Morrel, sanoi Monte-Cristo, — olin todellakin onnellinen.

— Siinä tapauksessa unohdatte minut. Sitä parempi.

— Kuinka niin?

— Sillä tiedättehän, ystäväni, että sanon teille niin kuin gladiaattorit keisarille sirkuksessa: "Kuolemaan menevät tervehtivät sinua!"

— Ette siis ole vielä löytänyt lohdutusta? kysyi Monte-Cristo katsoen omituisesti häneen.

— Pidottekö todellakin sitä mahdollisena? vastasi Morrel luoden katkeran katseen kreiviin.

— Kuulkaahan, sanoi kreivi, — ymmärrättehän hyvin sanani, Maximilien? Ette pidä minua minään tavallisena ihmisenä, kalistimena, josta lähtee epämääräisiä, sekavia ääniä. Kun kysyn, ettekö ole löytänyt lohdutusta, puhun miehenä, joka tuntee ihmissydämen salaisuudet. Astukaamme siis, Morrel, yhdessä sydämenne syvyyteen ja tutkikaamme sitä. Vieläkö tuo sama kiihkeä tuska saa teidät sävähtämään kuin myrkkyyhdyksen pureman leijonan? Vieläkö teitä kalvaa jano, joka ei sammunut ennen kuin haudassa? Vaivaako teitä tuo kaipauksen ihanteellisuus, joka irroittaa ihmisen elämästä ja vainoaa kuolemaan asti? Vai onko teissä väsyneen rohkeuden velttoutta, ikävyyttä, joka sammuttaa viimeisenkin toivon säteen? Onko muisto kalvennut, ja ovatko kyynelenne jo kuivuneet? Rakas ystävä, jos niin on asian laita, jos ette enää voi itkeä, jos luulette herpaantuneen sydämenne kuolleen ettekä jaksa enää muuta kuin turvata Jumalaan ja katsoa taivasta, niin, ystäväni, heittäkäämme syrjään kaikki sanat, jotka eivät voi kuvata sitä, mitä sielumme tahtoo niihin mahduttaa. Maximilien, olette löytänyt lohdutuksen, älkää enää valittako.

— Kreivi, sanoi Morrel lempeästi ja kuitenkin varmasti, — kreivi, kuulkaa minua, sillä osoitan sormellani maata ja nostan silmäni taivasta kohden. Olen tullut luoksenne kuollakseni ystäväni syliin. Onhan maailmassa ihmisiä, joita rakastan; rakastan sisartani Julietä, rakastan hänen miestänsä Emmanuelia, mutta tarvitsen voimakkaan sylin, joka minulle aukenee, ja tahdon nähdä kuollessani hymyn. Sisareni purskahtaisi itkuun ja pyörtyisi, näkisin hänen kärsivän, ja olen jo kylliksi itse saanut kärsiä. Emmanuel riistäisi aseensa kädestäni ja täyttäisi talon huudoillaan. Te, kreivi olette antanut minulle lupauksenne, te olette ihmistä suurempi, sanoisin teitä jumalaksi, ellette olisi kuolevainen. Te talutate minut hiljaa ja hellästi kuoleman portille asti, teettehän niin?

— Ystävä, sanoi kreivi, — pieni epäily vaivaa minua vielä. Oletteko ehkä niin heikko, että ylpeillette surustanne ja haluatte sitä näyttää?

— En, katsokaahan, olen tyyni, sanoi Morrel ojentaen kätensä kreiville, — eikä valtimoni syki tavallista kiihkeämmin. Ei, olen nyt tullut matkan päähän, pitemmälle en mene. Olette pyytännyt minua odottamaan ja toivomaan. Tiedättekö, mitä olette saanut aikaan tuolla viisaudellanne. Olen odottanut kuukauden, siis kärsinyt kuukauden. Olen toivonut! — ihminen on kurja olento raukka — olen toivonut, mitä en itsekään tiedä, jotakin tuntematonta, mieletöntä, uskomatonta, ihmettä, Jumala yksin tietää, mitä olen toivonut, hän, joka järkeemme on liittänyt tuon hulluuden, jota sanotaan toivoksi. Niin, olen odottanut ja toivonut, kreivi, ja neljännestunnin ajan olette tietämättänne kiduttanut, haavoittanut sydäntäni, sillä jokainen sananne on todistanut minulle, ettei minulla ole enää mitään toivottavaa. Oi kreivi, kuinka suloista onkaan saada levätä kuolemassa!

Morrel lausui nämä viimeiset sanat niin kiihkeästi ja voimakkaasti, että kreivi vavahti.

— Ystäväni, sanoi Morrel huomattessaan kreivin vaikeneman, — olette määrännyt lokakuun viidennen päivän elämäni viimeiseksi... Ystäväni, tänään on lokakuun viides päivä...

Morrel otti kellon taskustaan.

— Kello on yhdeksän, minulla on vielä kolme tuntia aikaa elää.

— Niin on, vastasi Monte-Cristo, — tulkaa.

Morrel seurasi konemaisesti kreiviä, ja ennen kuin hän huomasikaan, he olivat jo saapuneet luolaan. Ovi aukeni, tuoksut tulvehtivat häntä vastaan, kirkas valo häikäisi häntä.

Morrel arkaili astua pitemmälle. Hän epäili kaikkea tätä veltostuttavaa komeutta ympärillään.

Monte-Cristo veti häntä hellästi eteenpäin.

— Emmekö voisi käyttää näitä kolmea jäljellä olevaa tuntia niin kuin roomalaiset, jotka keisarinsa ja perijänsä Neron tuomittua heidät kuolemaan istuivat kukilla koristetun pöydän ääreen ja hengittivät myrkyä heliotrooppien ja ruusujen tuoksussa?

Morrel hymyili.

— Niin kuin vain tahdotte, sanoi hän. — Kuolema on aina kuolema, siis unhotus, lepo, elämästä poistuminen ja siis tuskan heittäminen.

Hän istahti, ja Monte-Cristo istuutui vastapäätä häntä.

He olivat ylellisessä ruokasalissa, jota jo aikaisemmin olemme kuvailleet. Se oli tuo huone, jossa marmoripatsaat kantoivat päänsä päällä kukilla ja hedelmillä täytettyjä maljoja.

Morrel oli luonut katseen ympärilleen, mutta ei ollut huomannut mitään erikoista.

— Puhukaamme niin kuin miehet ainakin, sanoi hän katsoen terävästi kreiviin.

— Puhukaa, vastasi tämä.

— Kreivi, jatkoi Morrel, — mielestäni teissä yhtyy kaikki inhimillinen tietämys ja te olette aivan kuin toisesta, täydellisemmästä ja viisaammasta maailmasta kotoisin.

— Tuossa on hiukan totta, Morrel, sanoi kreivi, ja kaunis, alakuloinen hymy jalosti hänen kasvojaan.  
— Olen tullut siitä tähdestä, jonka nimi on suru.

— Uskon sen, vaikka en yritä syventyä sen sisällykseen. Niinpä kun käskitte minua jäämään elämään, jän, kun käskitte minua toivomaan, niin melkein toivoinkin. Uskallan siis kysyä teiltä aivan kuin jos kerran olisitte kuollut: Onko kuolema kovin tuskallista?

Monte-Cristo katsoi Maximilieniin sanomattoman hellästi.

— On, sanoi hän, — epäilemättä on tuskallista, jos väkivaltaisesti särjette tämän kotelon, joka ehdottomasti tahtoo elää. Jos annatte lihan kärsiä tikarin hampaissa, jos lähetätte järjettömän ja helposti tieltään eksyvän kuulan aivoihinne, jotka kärsivät pienimmästäkin kolauksesta, niin se tuottaa kyllä tuskaa. Kidutte kuollessanne ja pidätte silloin elämää kalliisti ostamaanne lepoa parempana.

— Kyllä ymmärrän, sanoi Morrel, — kuolemassa samoin kuin elämässäkin on salaiset tuskansa ja nautintonsa. Kaikki riippuu niiden tuntemisesta.

— Juuri niin, Maximilien, sanoitte oikean sanan. Kuolema on, sen mukaan, olemmeko hyvässä vai pahassa suhteessa siihen, joko ystävä, joka vaivuttaa meidät hellästi uneen kuin imettäjä, tai vihollinen, joka väkivaltaisesti riistää hengen ruumiista. Kun maailma on elänyt vielä tuhat vuotta, kun on päästy kaikkien luonnon hävittävien voimien herraksi ja saatu ne palvelemaan yleistä hyvinvointia, kun ihminen tietää, niin kuin äsken sanoitte, kuoleman salaisuuden, silloin kuolema tulee yhtä suloiseksi, yhtä suureksi nautinnoksi kuin lepo armaan sylissä.

— Ja jos te tahtoisitte kuolla, kreivi, osaisitteko kuolla sillä tavoin?

— Osaisin.

Morrel ojensi hänelle kätensä.

— Nyt ymmärrän, sanoi hän, — miksi olette käskenyt minua tänne, tähän yksinäiseen saareen, keskelle valtamerta, tähän maanalaiseen palatsiin, faaraoidenkin kadehtimaan hautaan. Rakastattehan minua, kreivi, ja juuri sen vuoksi annatte minulle tuollaisen äskenmainitsemanne kuoleman, jolloin voin kamppailuita sammua, sopertaen Valentin nimeä ja pusertaen teidän kättänne.

— Olette arvannut oikein, Morrel, sanoi kreivi yksinkertaisesti, — juuri sitä olen tarkoittanut.

— Kiitos. Ajatellessani sitä, etten huomenna enää elä, tuntuu sydämässäni sangen suloiselta.

— Ettekö sure ketään? kysyi Monte-Cristo.

— En, vastasi Morrel.

— Ette minuakaan? kysyi kreivi syvästi liikuttuneena.

Morrel vaikeni. Hänen kirkas katseensa himmeni hetkiseksi ja loisti sitten säkenöiden. Suuri kyynel puhkesi siitä ja vierähti hänen poskeaan hopeisena juovana.

— Jätätte kaipausten maan päälle ja kuitenkin kuulette, sanoi kreivi.

— Minä rukoilen, huudahti Morrel, — älkää enää sanoko sanaakaan, kreivi, älkää pitkittäkö tuskaani!

Kreivi luuli, että Morrel horjui päätöksessään.

Tämän otaksuminen herätti hänessä eloon sen kamalan epäilyksen, jonka hän jo kerran oli Ifin linnassa voittanut.

— Koetan tehdä tämän miehen onnelliseksi, ajatteli hän. — Pidän tätä tekoa aivan kuin painona, jonka heitän vaakalautaan, kun toiseen olen heittänyt tekemäni pahan. Jos nyt petyn, ellei tämä mies olekaan kylliksi onneton ansaitakseen onnen, niin kuinka silloin käy minun, joka en voi unohtaa pahaa muuten kuin muistelemalla hyvää? — Kuulkaahan, Morrel, sanoi hän, — surunne on tavattoman suuri, sen näen kyllä, mutta uskottehan Jumalaan ettekä tahdo panna sielunne autuutta vaaraan.

Morrel hymyili surullisesti.

— Kreivi, sanoi hän, — tiedättehän, etten rakasta imelää runollisuutta, mutta sieluni ei enää kuulu minulle.

— Kuulkaahan, Morrel, sanoi Monte-Cristo, — minulla ei ole sukulaisia maailmassa. Olen tottunut pitämään teitä poikanani. No niin, pelastaakseni poikani olen valmis uhraamaan elämäni ja vielä suuremmalla syyllä rikkauteni.

— Mitä sillä tarkoitatte?

— Tarkoitan sitä, Morrel, että tahdotte jättää elämän sen vuoksi, ettette tunne, mitkä nautinnot suuri rikkaus voi ihmiselle hankkia. Morrel, minulla on lähes sata miljoonaa, annan ne teille. Sellaisella omaisuudella voitte saavuttaa kaiken, mitä haluatte. Oletteko kunnianhimoiset? Kaikki urat ovat teille avoimina. Kääntäkää maailma ylösalaisin, toimikaa kuin mielipuoli, olkaa rikollinen, jos mielenne tekee, mutta eläkää!

— Kreivi, olette antanut minulle sananne, sanoi Morrel kylmästi. —  
Ja, lisäsi hän katsoen kelloaan, — kello on puoli yksitoista.

— Morrel, aiotteko tehdä sen minun läsnä ollessani, minun kodissani?

— Antakaa minun siis lähteä, sanoi Maximilien synkistyen, — muuten luulen, että rakastatte minua vain oman itsenne tähden.

Ja hän nousi.

— Hyvä on, sanoi Monte-Cristo, jonka kasvot kirkastuivat näiden sanojen aikana. — Te tahdotte sitä, Morrel, ja olette taipumaton. Olette täydellisesti onneton, ja, niin kuin itse sanoitte, vain ihme voisi teidät parantaa. Istukaa, Morrel, ja odottakaa!

Morrel totteli. Monte-Cristo nousi, otti kaulassaan riippuvasta kultaketjusta avaimen, meni huolellisesti lukitun kaapin luo ja otti sieltä taidokkaasti koristellun laatikon, jonka joka kulmassa oli kumarassa taivaaseen kaipaava enkeli.

Hän laski laatikon pöydälle ja otti siitä kultaisen rasian, jonka kansi avattiin painamalla salaiseen jouseen. Rasiassa oli öljymäistä, jokseenkin kiinteätä ainetta, jonka väriä ei voinut määrittellä, sillä rasian kultareunan safiirit, rubiinit ja smaragdit kuvastuivat siihen.

Kreivi otti tätä ainetta pienellä, kullatulla hopealusikalla ja ojensi sen Morrelille katsoen häneen pitkään.

— Tässä on pyytämäännä ainetta, sanoi hän. — Tässä on se, mitä teille lupasin.

— Nyt, kun vielä elän, sanoi nuori mies ottaen lusikan Monte-Criston kädestä, — kiitän teitä sydämestäni.

Kreivi otti toisen lusikan ja otti sillä ainetta rasiasta.

— Mitä nyt teette, ystävä? sanoi Morrel pidättäen häntä.

— Toden totta, sanoi kreivi hymyillen, — Jumala suokoon anteeksi, mutta minäkin luulen olevani väsynyt elämään, ja kun kerran on tilaisuus...

— Seis! huusi nuori mies. — Te, joka rakastatte, jota rakastetaan, jolla on toivon usko, älkää tehkö niin kuin minä. Te tekisitte siinä rikoksen. Hyvästi, jalo ja ylevä ystäväni! Kerron Valentinelle kaiken, mitä hyväkseni olette tehnyt.

Ja hitaasti, arkailematta, pusertaen vasemmalla kädellään kreivin kättä, Morrel nieli tai oikeammin sanoen imi Monte-Criston hänelle antaman salaperäisen aineen.

He vaikenivat. Ali tuli hiljaa sisään, toi tupakkaa ja piiput, tarjosi kahvia ja poistui.

Vähitellen marmoripatsaiden käsissä olevat lamput himmenivät eikä Morrel tuntenut enää

suitsutusastioiden höyryjä niin selvästi kuin siihen asti.

Monte-Cristo istui vastapäätä häntä varjossa, ja Morrel näki vain hänen silmiensä kiiluvan.

Suuri tuska valtasi nuoren miehen, hän tunsi piipun putoavan kädestään, esineet kadottivat muotonsa ja värinsä, hänen himmenevät silmänsä olivat näkevinään ovien ja verhojen aukenevan seinissä.

— Ystävä, sanoi hän, — tunnen kuolevani. — Kiitos.

Hän ponnisti viimeisen kerran ojentaakseen kätensä, mutta se putosikin velttona hänen kupeelleen.

Silloin hän oli näkevinään Monte-Criston hymyilevän, ei omituista ja pelottavaa hymyään, joka toisinaan oli antanut hänelle aavistuksen tämän syvän sielun salaisuuksista, vaan hyvántahtoista hymyään, niin kuin isä hymyilee kuullessaan lapsensa puhuvan järjettömästi.

Samalla kreivi kasvoi hänen silmissään, hänen vartalonsa kuvastui kookkaana punaista verhoa vastaan, hän oli pyyhkäissyt mustan tukkansa taaksepäin ja oli kuin enkeli, joka viimeisellä tuomiolla uhkaa kadotettuja.

Voimattomana ja herpaantuneena Morrel retkahti tuoliinsa, suloinen uupumus tuntui kaikissa hänen suonissaan. Ajatukset vaihtuivat hänen aivoissaan niin kuin kaleidoskoopin kuviot. Hän ei tuntenut enää itsessään muuta elonmerkkiä kuin unelman: hän oli täysin purjein kiitävänään siihen epämääräiseen huumaustilaan, joka käy tuon suuren tuntemattoman, kuoleman, edellä.

Hän koetti vielä kerran ojentaa kätensä kreiville, mutta tällä kertaa hänen kätensä ei liikahtanutkaan. Hän koetti lausua viimeiset hyvästit, mutta hänen kielsensä kääntyi kurkkuun päin kuin laatta haudan suulle.

Hämärtävät silmät sulkeutuivat vastoin hänen tahtoaan, mutta silmäluomien takana häilyi kuva, jonka hän tunsi, vaikka luulikin olevansa keskellä pimeyttä.

Kreivi avasi oven.

Viereinen huone loisti kuin satulinna, ja hohde osui sinnekin, missä Morrel kulki kohden suloista kuolemaa.

Huoneen ovelle ilmestyi tavattoman kaunis nainen.

Kalpeana ja lempeästi hymyilevänä hän oli aivan kuin armahduksen enkeli, joka häätää koston enkelin pois.

— Joko taivas minulle aukenee? ajatteli kuoleva. — Tuo enkeli muistuttaa häntä, jonka kadotin.

Monte-Cristo osoitti sormellaan nuorelle naiselle sohvia, jolla Morrel lepäsi. Nainen lähestyi häntä kädet ristissä ja hymy huulillaan.

— Valentine! Valentine! huudahti Morrel sielunsa syvyydessä.

Mutta hänen suustaan ei tullut ääntä, ja aivan kuin kaikki hänen voimansa olisivat sammuneet tähän sisäiseen mielenliikutukseen, hän huokasi syvään ja sulki silmänsä.

Valentine riensi häntä kohden. Morrelin huulet liikkuvat yhä.

— Hän kutsuu teitä, sanoi kreivi. — Hän kutsuu teitä syvässä unessaan, hän, jonka huostaan tahdoitte uskoa kohtalonne, mutta josta kuolema aikoi teidät erottaa. Kaikeksi onneksi minä olin saapuvilla ja voitin kuoleman! Valentine, tästälähin ei teidän enää tarvitse erota toisistanne maan päällä, sillä tavataksenne teidät hän syöksyi hautaan. Ilman minua olisitte molemmat kuolleet, minä annan teidät toisillenne, palkitkoon Jumala minut näiden kahden olennon hengen pelastamisesta!

Valentine tarttui Monte-Criston käteen ja nosti sen huulilleen vastustamattoman ilon vallassa.

— Kiittäkää minua, sanoi kreivi, — kiittäkää minua, kiittäkää yhä uudelleen, vakuuttakaa, että olen tehnyt teidät onnelliseksi! Ette tiedä, kuinka suuresti kaipaam tätä varmuutta!

— Minä kiitän teitä koko sielustani, sanoi Valentine, — ja jos epäilette sanojani, niin kysykää Haydéelta, tiedustelkaa rakkaalta sisareltani Haydéelta, joka on Ranskasta lähdettyämme saanut minut kärsivällisesti odottamaan tätä onnen päivää kertomalla minulle teistä.

— Rakastatte siis Haydéeta? kysyi Monte-Cristo koettaen turhaan salata mielenliikutustaan.

— Koko sielustani.

— Kuulkaa siis, Valentine, pyydän teiltä suurta palvelusta.

— Hyvä Jumala, saanko todellakin sellaisen onnen...?

— Saatte. Olette sanonut Haydéeta sisareksenne. Olkoon hän todellakin sisarenne, Valentine. Korvatkaa hänelle kaikki, mitä luulitte olevanne minulle velkaa, suojatkaa häntä, te ja Morrel, sillä — kreivin ääni tukahtui — sillä tästä lähin hän on yksin maailmassa...

— Yksin maailmassa! toisti ääni kreivin takana. — Miksi?

Monte-Cristo kääntyi.

Haydé seiso i hänen edessään kalpeana ja jäykkänä, silmissään kuolemankauhu.

— Siksi, että huomenna olet vapaa, tyttäreni, sanoi kreivi, — ja saat maailmassa sen aseman, mikä sinulle kuuluu. En tahdo omalla kohtalollani varjostaa sinun elämäsi. Prinssin tytär! Minä annan sinulle takaisin isäsi aarteet ja nimen.

Haydé kalpeni, avasi läpikuultavat kätensä, aivan kuin neito, joka vihkii itsensä Jumalalle, ja sanoi kyynelten tukahduttamalla äänellä:

— Sinä lähdet siis luotani, valtiaani?

— Haydé, Haydé! Sinä olet nuori, sinä olet kaunis, unohda minun nimenikin ja ole onnellinen.

— Tapahtukoon tahtosi, sanoi Haydé. — Unohdan nimesikin ja olen onnellinen!

Ja hän astui askeleen taaksepäin poistuakseen.

— Hyvä Jumala, huudahti Valentine pitäen Morrelin velttoa päätä olkaansa vasten, — ettekö näe, kuinka kalpea Haydé on; ettekö ymmärrä, kuinka hän kärsii?

Haydé sanoi hänelle sydäntäsärkevällä äänellä:

— Miksi hän minua ymmärtäisi, sisareni? Hän on valtias, ja minä olen orjatar. Hänellä on oikeus olla huomaamatta mitään.

Kreivi vavahti kuullessaan tämän äänen soinnun, joka koski hänen sielunsa sisimpiin säkeisiin. Hänen silmänsä osuivat nuoren tytön silmiin eivätkä voineet kestää niiden loistoa.

— Hyvä Jumala, hyvä Jumala, sanoi hän, — olisiko siis totta se, mitä annoit minun aavistaa! Haydé, olisitko onnellinen, jos sinun ei koskaan tarvitsisi jättää minua?

— Olen nuori, vastasi Haydé vienosti, — rakastan elämää, jonka aina olet tehnyt minulle suloiseksi, enkä mielelläni kuolisi.

— Tämä tietää siis sitä, että jos hylkään sinut, Haydé...

— Niin kuolen, valtiaani!

— Rakastatko siis minua?

— Valentine, hän kysyy, rakastanko häntä! Valentine, sano hänelle, rakastatko Maximilienia!

Kreivi tunki povensa laajenevan, sydämensä voimakkaasti sykähtävän, hän avasi sylinsä ja Haydé riensi siihen riemusta huudahtaen.

— Rakastan sinua, sanoi hän, — rakastan niin kuin isääni, veljeäni, puolisoani, rakastan sinua niin kuin rakastaa elämää, niin kuin rakastaa Jumalaa, sillä sinä olet minun mielestäni paras, kaunein ja suurin luomakunnassa!

— Tapahtukoon siis niin kuin tahdot, rakas enkelini, sanoi kreivi. — Jumala, joka minut nosti haudasta vastoin vihamiesteni tahtoa ja teki minut voittajaksi, Jumala ei tahdo nyt antaa katumuksen seurata voittoani. Tahdoin rangaista, Jumala antaa minulle anteeksi. Rakasta minua, Haydé! Ehkä sinun rakkautesi saa minut unohtamaan sen, mikä minun on unohdettava.

— Mitä sinä sanotkaan? kysyi nuori tyttö.

— Sanon vain, että yksi ainoa sanasi, Haydé, on selittänyt minulle enemmän kuin kahdenkymmenen vuoden järkeilyni. Minulla ei ole maailmassa muuta kuin sinut, Haydé. Sinun välitykselläsi kiinnyn elämään, sinun välitykselläsi voin kärsiä ja olla onnellinen.

— Kuuletko, Valentine! huudahti Haydée. — Hän sanoo voivansa kärsiä minun välitykselläni, joka olen valmis uhraamaan henkeni hänen tähtensä!

Kreivi mietti hetkisen.

— Olenko nähnyt totuuden? sanoi hän. — Jumala, jos tämä on rangaistuksesi tai palkintosi, otan tämän kohtalon vastaan. Tule, Haydée, tule...

Ja kietoen kätensä nuoren tytön vyötäisille hän puristi Valentine kättä ja poistui.

Kului kokonainen tunti, jona aikana Valentine sanaakaan sanomatta tarkasti Morrelia. Lopulta hän tunsu tämän sydämen sykkivän, heikko hengitys avasi Morrelin huulet, ja väristys, joka ilmaisi elämän palaavan, kulki kautta nuoren miehen ruumiin.

Maximilienin silmät aukenivat, mutta jäivät ensin tuijottamaan kuin mielipuolen silmät. Sitten näkö palasi, varmeni ja kirkastui. Näön ohella palasi tunne ja tunteen ohella tuska.

— Voi, huudahti hän epätoivoissaan, — minä elän vielä, kreivi pettikin minut.

Ja hänen kätensä ojentui pöytää kohden tarttuakseen tikariin.

— Ystävä, sanoi Valentine suloisesti hymyillen, — heräähän toki ja katso minuun.

Morrel kirkaisi, ja hourailen, epäillen, sokaistuna hän vaipui polvilleen kuin taivaallisen näyn edessä...

Seuraavana päivänä heti aamun koittaessa Morrel ja Valentine kävelivät käsitysten rannalla. Valentine kertoi, miten kreivi oli ilmestynyt hänen huoneeseensa, ilmaissut kaiken, antanut hänen päästä rikoksesta täyteen selvyyteen, ja pelastanut hänet kuolemasta aivan kuin ihmeen kautta, antaen kaikkien luulla hänen kuolleen.

Luolan ovi oli ollut auki, ja he olivat lähteneet liikkeelle.  
Aamutaivaan kirkkaudessa loistivat vielä viimeiset yön tähdet.

Silloin Morrel huomasi kallion varjossa miehen, joka odotti viittausta tullakseen lähemmäksi. Hän osoitti tätä miestä Valentinelle.

— Se on Jacopo, purjealuksen kapteeni, sanoi Valentine.

Hän viittasi miehen lähemmäksi.

— Onko teillä meille jotakin asiaa? kysyi Morrel.

— Minun piti antaa teille kirje kreivin puolesta.

— Kreivin! sanoivat molemmat nuoret yht'aikaa.

— Niin, lukekaa.

Morrel avasi kirjeen ja luki:

Rakas Maximilien!

Purjealus odottaa ankkurissa teitä. Jacopo saattaa teidät Livornoon, jossa herra Noirtier odottaa poikansa tytärtä, siunatakseen häntä ennen vihkimistä. Kaikki, mitä on tässä luolassa, taloni Champs-Elysées'n varrella sekä pieni linnani Tréport'issa ovat Edmond Dantèsin häälahja entisen isäntänsä Morrelin pojalle. Neiti Villefort suvaitkoon ottaa tästä puolet, sillä pyydän häntä lahjoittamaan Pariisin köyhille kaiken, mitä hän saa periä isänsä puolelta, joka on tullut mielisairaaksi, ja veljensä puolelta, joka kuoli viime syyskuussa yhdessä äitinsä kanssa.

Pyytäkää enkeliä, joka tästälähin valvoo elämääne, toisinaan rukoilemaan miehen puolesta, joka saatanan tavoin luuli hetkisen olevansa Jumalan vertainen, mutta on nyt oikean kristityn nöyryydellä huomannut, että Jumalan käsissä on korkein valta ja suurin viisaus. Nämä rukoukset ehkä lieventäisivät hänen sielussaan piileviä tunnonvaivoja.

Mitä teihin tulee, Morrel, on käytöstäni teitä kohtaan määrännyt tämä: maailmassa ei ole onnea eikä onnettomuutta, ei muuta kuin toisen tilan vertaamista toiseen. Vain se, joka on tuntenut korkeimman onnettomuuden, voi tajuta äärimmäisen onnen. Ihmisen on täytyntä haluta kuolla, ennen kuin hän voi tietää, kuinka ihanaa on elää.



Eläkää siis ja olkaa onnellisia, sydämeni rakkaat lapset, älkääkä unohtako, että siihen päivään asti, jolloin Jumala arnessaan paljastaa ihmisille tulevaisuuden, kaikki inhimillinen viisaus sisältyy näihin kahteen sanaan:

*Odota ja toivo!*

Ystävänne

EDMOND DANTÈS, \_Monte-Criston kreivi.

Lukiessaan tätä kirjettä, josta vasta sai tietää isänsä tulleen hulluksi ja veljensä kuolleen, Valentine kalpeni, raskas huokaus nousi hänen rinnastaan, ja kyynelät valuivat pitkin hänen poskia. Hän oli saanut ostaa onnensa kalliilla hinnalla.

Morrel katsahti levottomana ympärilleen.

— Kreivi on toden totta aivan liian antelias, sanoi hän. — Valentine tyytyy kyllä minun vaatimattomaan omaisuuteeni. Missä kreivi on, ystäväni? Viekää minut hänen luokseen.

Jacopo ojensi kätensä taivaanrantaan kohden.

— Mitä! Mitä tarkoitatte? kysyi Valentine. — Missä kreivi on? Missä on Haydée?

— Katsokaa, sanoi Jacopo.

Nuorten silmät kiintyivät merimiehen osoittamaan suuntaan, ja sen tummansinisen viivan kohdalla, joka erotti taivaan Välimerestä, näkyi valkoinen, kalalokin siiven kokoinen purje.

— Lähtenyt! huudahti Morrel. — Lähtenyt! Hyvästi, ystäväni, isäni!

— Lähtenyt! sanoi Valentine hiljaa. — Hyvästi, ystäväni! Hyvästi, sisareni!

— Saammekohan häntä enää koskaan nähdä? huokasi Morrel kuivaten kyyneliään.

— Ystäväni, vastasi Valentine, — sanoihan kreivi, että inhimillinen viisaus sisältyy näihin kahteen sanaan: *Odota ja toivo!*

## **LOPPU**

Viiteselitykset:

[1] Kenellä on kumppani, hänellä on herra.

[2] Puhumme kuuroille korville.

[3] Kun paimen oli petollinen.

[4] Onnettomana hetkenä tuot hänet kotiisi.

[5] Sotia, peloittavia sotia!

[6] Luja.

[7] Paeten henki kurkussa.

[8] Oikeamielinen ja periaatteissaan pysyvä mies.

[9] Heikkous, nimesi on nainen!

[10] Rahoista ja pyhydestä on tingittävä puolet pois.

[11] Kreivi puhuu ns. optillisesta eli valo-opillisesta lennättimestä, jota käytettiin useissa Euroopan maissa, kunnes sähkölennätin 1800-luvun puolivälissä sen syrjäytti. — Suom. huom.

[12] Mahdottomia himoitseva.

[13] En ymmärrä.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

**START: FULL LICENSE**  
**THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE**  
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at [www.gutenberg.org/license](http://www.gutenberg.org/license).

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website ([www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org)), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

## **Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™**

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

## **Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at [www.gutenberg.org/contact](http://www.gutenberg.org/contact)

## **Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate).

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate)

## **Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works**

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.